Tutu ii - Ka'an ia Dios nuu ndi'i ñayiu

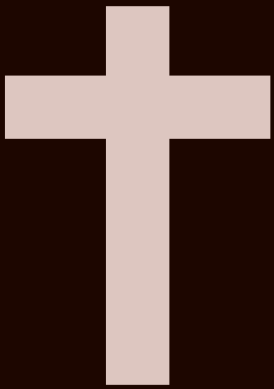

Mixtec, Northern Tlaxiaco: Tutu ii - Ka'an ia Dios nuu ndi'i ñayiu New Testament+

Tutu ii - Ka'an ia Dios nuu ndi'i ñayiu

Mixtec, Northern Tlaxiaco: Tutu ii - Ka'an ia Dios nuu ndi'i ñayiu New Testament+

La Santa Biblia en el mixteco del norte de Tlaxiaco

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Northern Tlaxiaco

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
1d46d274-fabd-5c6b-bfec-c3e776510466

Contents

San Mateo 1
San Marcos . . . 75
San Lucas 122
San Juan 202
Hechos 261
Romanos 338
1 Corintios . . . 370
2 Corintios . . . 402
Gálatas 422
Efesios 434
Filipenses 445
Colosenses 453
1 Tesalonicenses 461
2 Tesalonicenses 467
1 Timoteo 471
2 Timoteo 480
Tito 486
Filemón 490
Hebreos 492
Santiago 515
1 Pedro 523
2 Pedro 533
1 Juan 539
2 Juan 547
3 Juan 549
Judas 551
El Apocalipsis . . 554

Tno'o va'a ia Dios ja ni tee Mateo

1 Ya'a ka kuu sivi ndi'i
ñayiu jana'a ja ka okuu
tatatno'o Jesukristu ja ka
kuu ndikin tata ndee David
vi ndee ndikin tata Abra-
ham.
2 Abraham ni okuu yua
Isaac, te Isaac ni okuu yua
Jacob, te Jacob ni okuu yua
Judá jin sava ka ñani de.
3 Te Judá ni okuu yua Fares
vi Zara, te nana nduu tee
ya'a ni okuu Tamar. Te Fares
ni okuu yua Esrom, te Esrom
ni okuu yua Aram.
4 Te Aram ni okuu yua
Aminadab, te Aminadab ni
okuu yua Naasón. Te
Naasón ni okuu yua Salmón.
5 Te Salmón ni okuu yua
Booz. Nana tee ya'a ni okuu
Rahab. Te Booz ya'a ni okuu
yua Obed. Nana tee ya'a ni
okuu Rut. Te Obed ya'a ni
okuu yua Isaí.
6 Te Isaí ni okuu yua rey
David. Te rey David ya'a ni
okuu yua Salomón ja ni oo
se'e de jin ñasi'i tee ni onani
Urías.
7 Te Salomón ni okuu yua
Roboam. Te Roboam ni okuu
yua Abías. Te Abías ni okuu
yua Asa.
8 Te Asa ni okuu yua
Josafat. Te Josafat ni okuu
yua Joram. Te Joram ni okuu
yua Uzías.
9 Te Uzías ni okuu yua
Jotam. Te Jotam ni okuu yua
Acaz. Te Acaz ni okuu yua
Ezequías.
10 Te Ezequías ni okuu yua
Manasés. Te Manasés ni
okuu yua Amón. Te Amón
ni okuu yua Josías.
11 Te Josías ni okuu yua
Jeconías vi sava ka ñani de.
Te ka oo de kuia ni ka tnii
ña ñayiu ñuu Babilonia ja
kua'ankuei jin de.
12 Te nuu ka oo de ñuu Ba-
bilonia yun, te yun ni jinkoo
ndikin tata de. Te Jeconías
ni okuu yua Salatiel, te
Salatiel ni okuu yua Zorob-
abel.
13 Te Zorobabel ni okuu
yua Abiud. Te Abiud ni okuu
yua Eliaquim. Te Eliaquim
ni okuu yua Azor.
14 Te Azor ni okuu yua
Sadoc. Te Sadoc ni okuu yua
Aquim. Te Aquim ni okuu
yua Eliud.
15 Te Eliud ni okuu yua
Eleazar. Te Eleazar ni okuu
yua Matán. Te Matán ni
okuu yua Jacob.
16 Te Jacob ni okuu yua
José yii María. Ña'a yun
ni okuu nana Jesús, ia nani
Kristu.
17 Yun te ni jinkondee
Abraham guaa ndee David
kuu uxi kuun tata. Te guaa
ndee David vi guaa ndee nuu
ni ka jiso ña ñayiu Babilonia
kuu uxi kuun ka tata. Te
guaa ndee nuu ni ka oo de
ñuu Babilonia vi guaa ndee
nuu ni kii Kristu kuu inka
uxi kuun tata.

Ni kaku Jesukristu

18 Sua'a ni kuu nuu ni
kaku Jesukristu. Nana ya
María, ja ni ndita nda'ui ja

vi tnanda'i jin José, su ama
ka ja vi tnanda'i, te ja ni ni'i
lului ni sa'a Espíritu ia Dios.
19 Su José yii María, chi tee
ndaa kuu de, te tu ni kuini de
ja kuña'a de jakanoo ña, te
ni ndakani ini de ja xnden-
doo ña de sua'a ni, ja tu na
in kuni.
20 Yun ndakani ini de, te ni
kixin de, te ni skuni ña in ia
jinokuechi nuu maa Dios, te
jiña'a ya:

—José, ndikin tata ndee
David, ma koyu'u ron ja
tnanda'a ron jin María ja
kokuu ñasi'i ron, chi lulu ña
ja ñu'u jian, maa Espíritu ia
Dios ni sa'a.
21 Te koo in seyii ña, te vi
xnani ron jin Jesús, chi sui
skaku ni'nu ñayiu ñui nuu
yika kuechi —jiña'a ya sua'a.

22 Ndi'i ya'a ni kuu nagua
ja na skunkuu tno'o maa
ia Dios ja ni ka'an tee ni
ndakani tno'o ya ndee jana'a
nuu jiña'a de:

23 Ya'a oo in ña'a lule ja
chia'an ka kuni sa'un
ña teyii,

te jinku'un lulu ña, te kakui,
te vi xnani ron jin
Emanuel.
Sivi ya'a junkui'nu inio ja ia
Dios oo jion.

24 Te nuu ni ndoto José
ja ni kixin de, te ni sa'a
de nagua ni tatnuni ia ji-
nokuechi nuu maa ia Dios, te
ni ka tnanda'a de jin ña.
25 Su tu ni nitna'a de jin ña
guaa ndee nuu ni kaku se'e
ña, te ni xnani de jin Jesús.

2

Ni ka jinkoto ña tee ndichi jin Jesús

1 Te kuia ni otatnuni rey
Herodes, ni kaku Jesús ñuu
Belén ja tnii Judea, te ni
kikuei tee ndichi ja ni ka
oskua'a de siki kimi, vajikuei
de ichi nuu kana nikandii, te
ni jinokuei de ñuu Jerusalén.
2 Te ka jikan tno'o de:

—¿Ndenu ni kaku in suchi
luluu ja kokui rey kotatnuni
nuu ñayiu judio? Chi ni ka
jini san kimi ndee ichi nuu
kana nikandii, te vajikuei
san ja vi chiñu'u san lulu
yun —ka jiña'a de sua'a.
3 Te nuu ni jini so'o
rey Herodes, te ni kunini
ndeva'a ini de, saa ni ndi'i
ñayiu ñuu Jerusalén ni ka
kunini ini.
4 Yun te ni ndaxtutu de
ndi'i sutu ka kuu nija'nu
jin sava tee ka kaxtno'o Ley
Moisés nuu ñayiu ñuu yun,
te ni jikan tno'o ña Herodes
ndenu kokuu ja kaku Kristu.
5 Te ka jiña'a tee yun:

—Ñuu Belén ja tnii Judea
kuu nuu kakui, chi saa
ndee nuu tutu ni tee tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a nuu ka'an sua'a:
6 Maa ron, ñuu Belén, ja tnii
Judá,
masu in ñuu lule sa'un
ka kuu ron ne'u ñuu
na'nu Judá,
chi nuu ron kee in tee kotat-
nuni
te koto de ndi'i ñuu rin Is-
rael,
ka'an sua'a —ka jiña'a de.
7 Yun te ni ka'an yu'u ña
Herodes jin tee ndichi yun,

te ni jikan tno'o ndaa de na
mamaa kiuu ni tuu kimi yun.
8 Yun te ni tetniuu ña
de kua'ankuei tee yun ñuu
Belén, te jiña'a de:
—Kua'ankuei ni te vi
kakan tno'o ndandaa ni siki
lulu yun, te nuu ni ka ndani'i
ni jin, te vi kaxtno'o ni,
na kuni san nagua suni na
ki'in san ja chiñu'u san jin
—jiña'a de sua'a.
9 Yun te nuu ni ndi'i ni
ka onini de tno'o ni ka'an
rey yun, te kua'ankuei de.
Yun te ni ka ndakuni de
kimi ni ka jini de guaa
ndee nuu ni kekuei de ichi
nuu kana nikandii. Yun te
ni nukoxtno'o ti nuu de vi
guaa ndee nuu ni kentakuei
de nuu oo lulu yun, te ni
junkuiin ti.
10 Te nuu ni ka jini de ja
ni jinkuiin kimi yun, te ni ka
kusii ndeva'a ini de.
11 Yun te ni kiukuei de ve'e
yun, te ni ka jini de lulu
yun jin nanai María, te ni
ka jinkuiin jiti de, te ni ka
chiñu'u de lulu yun, te ni ka
june de nuu ka nee de ja vi
skuta'u de lulu yun. Ni ka
jiña'a de oro vi suja vixin vi
inka suja nani mirra.
12 Yun te ni skuni ña jani ja
ma vi ndajiokuiin de nuu oo
Herodes, te ni ka ndajiokuiin
de inka ichi kuano'okuei de
ñuu de.

Ni ka jino yu'u José
kua'ankuei de Egipto

13 Te nuu kuano'okuei tee
ndichi yun, te ni kixin José,
te ni skuni ña in ia ji-
nokuechi nuu ia Dios, te
jiña'a ya: "Ndakoo te kuaka
lulu jian jin nanai, te vi kunu
yu'u kua'ankuei Egipto. Te
yun ni vi koo ron guaa ndee
na kaxtno'o maa rin, chi
ndanduku Herodes lulu jian
ja ka'ni de jin", jiña'a ya.
14 Yun te ni ndoto de,
te ni jaka de lulu yun jin
nanai nuu jakuaa yun, te
kua'ankuei de Egipto.
15 Te yun ni ka oo de guaa
ndee nuu ni ji'i Herodes,
nagua ja na skunkuu tno'o
maa ia Dios ja ni ka'an tee ni
ndakani tno'o ya ndee jana'a
nuu jiña'a ya sua'a: "Ndee
Egipto ni ndakana rin se'e
rin".

Ni tatnuni Herodes ja ni
ka ja'ni suchi yii kueli

16 Su ama ka ja kuu
Herodes, te ni jini de ja ni
ka xnda'u ña tee ndichi yun,
guaa ni kiti ndeva'a ini de.
Te ni tetniuu de ni ka ja'ni
ndindi'i suchi yii kueli, suchi
uu kuia, vi suchi kueli ka ja
ka oo ñuu Belén vi ndi'i ñuu
yatni yun, nagua kiuu ni ka
kaxtno'o tee ndichi yun ja ni
ka jini de kimi.
17 Saa te ni skunkuu tno'o
ni ka'an Jeremías, tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a nuu jiña'a de sua'a:
18 Ni ka jini so'o ndi'i ñayiu
ñuu Ramá
ja ni ka nda'i ni ka kana, te
vi saa ndee ka kaki'i ni
ka ja ka tna'u ndeva'a
ini,
chi ni ka nda'i ndikin tata
Raquel ja ja'a se'e ña,
te ña ni ka kachi ña ja vi
ndusii ini ña, chi ni ka
ji'i se'e ña.
19 Su nuu ni ya'a kiuu ni ji'i
Herodes, te oo José Egipto,

kixin de nuu ni skuni ña ia
jinokuechi nuu maa Dios,
20 te jiña'a ya sua'a:
“Ndakoo te ndakuaka suchi
luluu jian vi nanai, te
kuano'okuei nuu ñuu ron
Israel, chi ja ni ka ji'i ñayiu
ni ka oka'an ja vi ka'ni jin”.
21 Yun te ni ndakoo de, te
ni ndakuaka de suchi luluu
yun jin nanai, te mandii de
nuu ñuu de Israel.
22 Su nuu ni jini so'o de ja
Arquelao tatnuni nuu tniuu
ndi yua de nuu ñuu Judea,
te ni yu'u de ja no'o de yun.
Te ni chindetu gua'a ña Dios
nuu jani ja ma no'o de yun,
guaa kuano'okuei de in ñuu
ja tnii Galilea.
23 Yun te ni ndajinokuei de
ja ni ka oo de ñuu Nazaret,
nagua ja na skunkuu tno'o
maa Dios ja ni ka'an tee ni
ndakani tno'o ya ndee jana'a
nuu jiña'a de ja konani suchi
luluu yun “tee ñuu Nazaret”.

3

Ni kaxtno'o Juan skuandute tno'o va'a ia Dios

1 Te kiuu yun ni jino Juan,
tee skuandute nuu ñu'u te'a
Judea kaxtno'o de nuu ñayiu
ni ka kututu yun.
2 Te jiña'a de sua'a:
—Vi ndatna'u ini ni, te
kiukuei ni ichi ia Dios, chi ja
oo yatni ja kii ya ja tatnuni
ya.
3 Te suu siki Juan ya'a ni
ka'an Isaías, tee ni ndakani
tno'o maa ia Dios ndee
jana'a nuu ni ka'an de sua'a:
Koo in tee kana jaa ndee nuu
ñu'u te'a, te kachi de:
“Vi sava'a ni ichi nuu vaji
Jito'o,
te vi ndasa'a ndaa ni ichi, chi
vaji ya”,
ni tee Isaías sua'a.
4 Te ni oni'nu Juan sa'ma
ni kuva'a jin ixi kameyu, te
ni onu'ni chii de in sinchu
ñii, te ni ojaa de tika lan-
gosta vi nduxi yuku.
5 Yun te ni ka kututu ñayiu
ñuu Jerusalén vi ñayiu ndi'i
ñuu ja tnii Judea vi ñayiu
ka oo yatni yu'u yute Jordán
nuu oo de.
6 Te ni ka na'mai yika
kuechi nuu ia Dios, te ni
skuandute ña Juan yute
Jordán yun.
7 Su nuu ni jini de ja va-
jikuei kua'a ñayiu fariseo vi
ñayiu saduceo ja vi kuan-
dute, te jiña'a de sua'a:
—Se'e tatatno'o koo, ¿na in
ni kaxtno'o ja kuu vi kaku
ni'nu ni nuu tnundo'o ja oo
yatni ja tetniuu ia Dios?
8 Vi sa'a ndaa ni na kuinio
in yutnu gua'a ja kuun jav-
ixin, te vi ndatna'u ini ni, te
kiukuei ni ichi ia Dios.
9 Te ma vi kokuu teyii
ni ja vi kondakani ini ni:
“Tatatno'o Abraham ka
kuo”, chi ka'an ndaa san ja
ia Dios, chi kuu ndasa'a ya
guaa ndee yuu ya'a ja kokuu
tatatno'o Abraham.
10 Chi ja oo tua'a ia Dios
jin kaa ja ka'nde ya yo'o
yutnu yun, te yun kuu ja
ndi'i yutnu ja tu na kiti vixin
kuun, te ka'nde ya, te tnaa
ya nuu ñu'u.
11 Su sein, chi ja ndaa ja
jin ndute uun ni skuandute
san ñayiu ka ndatna'u ini,

te kiukuei ichi ia Dios. Su
yun te kii tee kuu ka'nu ka
saa maa san ja vini masu
nagua kuu sa'un san ja kuu
konee san ndijan de. Su
maa de kuu ia ja skuandute
ña jin Espíritu ia Dios, te
suni teñu'u ya ñayiu tu ka
kandija.
12 Chi nee ya arkia ya ja
xtechi ya triu. Te tava'a siin
ya triu nuu saka, te teñu'u ya
paja nuu kokai ja ma nda'va
nikuii nikani. Saa kokuu jin
ñayiu —jiña'a Juan sua'a.

Ni jandute Jesús

13 Yun te ni kee Jesús
Galilea, te kua'an ya nuu oo
Juan yute Jordán, te ni jino
ya ja skuandute ña de.
14 Su tu kuini Juan, chi
jiña'a de sua'a:

—Ru'un, chi sua'a kuini
rin ja skuandute ña ron, te
¿nau ja saa maa ron vaji ja
skuandute ña rin?

15 Su yun te jiña'a Jesús:

—Kuandetu, chi saa te vi
skunkuo nagua kuini maa ia
Dios ja oo ndaa.

Yun te ni skuandute ña de.
16 Te nuu ni jandute Jesús,
te nuu ni nana ya nuu ndute,
te vi ore saa ni ndanune
andivi. Yun te ni ndia'a
ya ja makuun Espíritu ia
Dios na kuinio in sata, te ni
jinkoxnee siki ya.
17 Yun te ni ka'an in tno'o
ndee andivi, te jiña'a sua'a:

—Suchia'a kuu se'e rin ja
kutoo ndeva'a rin, te kusii
ini rin jin —jiña'a tno'o yun.

4

Ni jito tnuni ña Tachi jin Jesús

1 Yun te ni jaka ña Espíritu
jin Jesús ja kua'an ya nuu
ñu'u te'a, nagua ja koto
tnuni ña Tachi.
2 Te ni ondite ya uu xiko
kiuu vi uu xiko jakuaa, yun
te ni kokin ya.
3 Te ni jino Tachi ja koto
tnuni ña jin ya, te jiña'a
sua'a:
—Nuu ndija ron ja Se'e ia
Dios kuu ron, te tatnuni nuu
yuu ya'a ja na vi nduu xtaa
—jiña'a.
4 Yun te jiña'a ya sua'a:

—Yoso nuu tutu ii ja
masu maintno'o xtaa kuu ja
koteku ñayiu, chi suni ndi'i
tno'o ka'an ia Dios kuu ja
tekui.
5 Yun te ni jaka ña Tachi
ja kua'ankuei ya ñuu ii
Jerusalén, te ni skaa ña ndee
nuu sukun siki veñu'u ka'nu.
6 Yun te jiña'a sua'a:

—Nuu ja ndija ron ja Se'e
ia Dios kuu ron, te ndagua
makee ndee nuu ñu'u, chi
yoso nuu tutu ii, te ka'an
sua'a: “Maa Dios tetniuu ia
ka jinokuechi nuu ya ja vi
koto ña jin ron, te vi kot-
nii nda'a ron nagua ja ma
kachi ja'a ron jin ni in yuu”,
—jiña'a.
7 Yun te jiña'a tuku Jesús:

—Suni yoso nuu tutu ii ja
ma koto tnuni ron Jito'o ron
Dios.
8 Yun te ni jaka tuku ña
Tachi yun jin ya in yuku
sukun sukun, te ni xne'e
ndikuiti ñuu ka oo nii ñuyiu

nuu ka tatnuni ñayiu kuika
vi ndikuiti ja sii ini oo ñuyiu
ya'a.
9 Yun te jiña'a sua'a:
—Ndi'i ya'a taa rin nuu
ron nuu ja junkuiin jiti ron
nuu rin, te chiñu'u ña ron
—jiña'a.
10 Yun te jiña'a Jesús sua'a:
—Kua'an, vi Tachi, chi
yoso nuu tutu ii ja maintno'o
Jito'o ron Dios kuu ia chiñu'u
ron, te kunukuechi ron nuu
maintno'o ya.
11 Yun te ni xndoo ña
Tachi, te kua'an. Te ni
kekuei ia ka jinokuechi nuu
maa ia Dios, te ni ka chituu
ña jin Jesús.

Ni keja'a Jesús kaxtno'o ya tno'o ia Dios nuu ñayiu ñuu Galilea

12 Te nuu ni jini so'o Jesús
ja ni ndesi Juan vekaa, te ni
ndajiokuiin ya Galilea.
13 Su ni xndoo ya ñuu ya
Nazaret, te ni ja'an ya ja koo
ya ñuu Capernaúm, yatni
yu'u ndute mar nuu ka oo
tatatno'o Zabulón jin Neftalí.
14 Saa nagua ja na
skunkuu tno'o ni ka'an
Isaías, tee ni ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a nuu
jiña'a de sua'a:
15 Ñuu nuu ka oo tatatno'o
Zabulón vi tatatno'o
Neftalí,
ichi ja kua'an ndute mar
inka jioo yute Jordán
ja kuu Galilea nuu ka
oo ñayiu sava ka
tatatno'o,
16 ñayiu ka oo nuu nee, te vi
kuni ja ye'e ni'nu.
Chi ndi'i ñayiu ka sa'a
jakue'e ja ka oi nuu
kati ja vi kui,
vi kuni ja ndaye'e ni'nu in
ñu'u ja tetniuu maa ia
Dios,
ni ka'an de sua'a.
17 Te ndee kiuu yun ni
jinkondee Jesús kaxtno'o ya,
te jiña'a ya sua'a:
—Vi ndatna'u ini ni, te
kiukuei ni ichi ia Dios, chi oo
yatni ja tatnuni ya.

Ni kana Jesús kuun tee ka tau chiaka

18 Te jika Jesús yatni yu'u
ndute mar Galilea, te ni jini
ya uu ñani, in de kuu Simón
ja suni nani de Pedro, vi inka
de nani Andrés. Te ka oo
de ka skee de ñunu de nuu
ndute mar yun, chi tee ka
tau chiaka ka kuu de.
19 Te jiña'a ya sua'a:
—Ne'ekuei ni vi kondikin
ña ni, te na kaxtno'o san ja
vi kokuu ni tee vi tau ñayiu
nuu ichi kue'e, nagua ka tau
ni chiaka.
20 Te vini ni ka xndoo tee
yun ñunu de, te ni ka jata
ndikin ña de jin ya.
21 Te nuu ni ka ya'a de
jin ya yun, te ni jini ya uu
ka ñani, in de kuu Jacobo,
te inka de kuu Juan, se'e
Zebedeo, te ka oo de jin yua
de nuu barco ka ndakiku de
ñunu de. Te ni kana ña ya
jin nduu de ja vi kondikin ña
de.
22 Te vini ni ka xndoo tee
yun yua de nuu barco yun,
te kua'ankuei de jin ya.

Ni kaxtno'o Jesús nuu kua'a ñayiu vi ni ndasa'a ya ñayiu ka ku'u

23 Yun te kua'an Jesús ja
ni jika nuu ya nii Galilea ja
kaxtno'o ya taka ve'e nuu ka
skua'a ja kuu ve'e ii sinagoga
ja ka oo in in ñuu yun. Te ni
kaxtno'o ya tno'o va'a naxa
tatnuni ia Dios, te ni ndasa'a
ya ndi'i ñayiu ka ku'u kue'e
vi ndi'i ja ka jatui.
24 Yun te ni jitenuu ndi'i
jaka'nu ni sa'a ya nii ñuu
ja tnii Siria. Te ni kikuei
jin ñayiu ka ku'u ndinuu
nuu kue'e na kuinio ñayiu
ka jatu ka jani'ni vi ñayiu ka
ñu'u ña tachi, vi ñayiu ka ji'i
yi'i vi ñayiu ka ndutuchiin ja
ña kuu vi kaka, te ni ndasa'a
ña ya.
25 Te ni ka jata ndikin ña
kua'a ndeva'a ñayiu Galilea
vi saa ni ñayiu Decápolis,
vi ñayiu Jerusalén, saa ni
ñayiu Judea vi ñayiu ka oo
jioo yute Jordán jin Jesús.

5

Ni kaxtno'o Jesús nuu ñayiu guaa ndee in nuu yuku

1 Te nuu ni jini Jesús kua'a
ndeva'a ñayiu, te ni kaa ya
in nuu yuku, te ni jinkoo ya.
Te yun ni ka nutna'a ña tee
ka skua'a jin ya.
2 Te ni jinkondee ya
kaxtno'o ya sua'a:
3 —Na ta'u na ndetu ñayiu
ka sa'a nda'u ka sa'a kei mai
nuu ia Dios, chi vi koi nuu
tatnuni ya.
4 ’Na ta'u na ndetu ñayiu
ka kusuchi ini, chi ndasa'a
sii ini ña maa ia Dios.
5 ’Na ta'u na ndetu ñayiu
ka sa'a nda'ui mai, chi vi
kuta'ui ñunde'i nuu ia Dios
ja vi koi.
6 ’Na ta'u na ndetu ñayiu
ja ka yichi ka kokin ja vi
sa'a ndai nagua kuini maa ia
Dios, chi chituu ña maa ya ja
vi sa'i nagua ka kuini.
7 ’Na ta'u na ndetu ñayiu
ka jini ja ka kunda'u ini sava
ka ñayiu, chi vi ndani'i ja
kunda'u ini ña ia Dios jin
mai.
8 ’Na ta'u na ndetu ñayiu
ka oo vii ini anui, chi vi kuni
ia Dios.
9 ’Na ta'u na ndetu ñayiu
ka nduku ja vi koo mani jin
ndi'i ñayiu, chi vi konani
se'e ia Dios.
10 ’Na ta'u na ndetu ñayiu
ka tna'a tnundo'o nuu ka
sondikin ña jin ja ka sa'i
tniuu ndaa, chi vi ni'i ja vi
koi nuu tatnuni maa ia Dios
ndee andivi.
11 ’Nase inu ta'u inu ndetu
ni nuu ja ja ja'a san na vi
nani vi ndujin ña ñayiu jin
ni, te vi ka'an u'u ña jin ni, vi
vi xtavi kuechi ña nani kuu
kuechi.
12 Su vi kokusii ndeva'a
ini ni, chi ka'nu in ja vi
kuta'u ni nuu jinokuei ni
nuu ia Dios oo ndee andivi,
chi suni saa kua'a jakue'e ni
ka sa'a ñayiu yun jin tee ni
ka ndakani tno'o maa ia Dios
ndee jana'a.

Ni skintna'a Jesús ñii vi ñu'u ja ye'e jin ñayiu ka skua'a

13 ’Maa ni ka kuu na
kuinio ñii ñuyiu ya'a. Te nuu
ja ñii yun na nduu uun, te
tu naxa sa'a kao ja nduu axe.
Chi tu nagua jiniu'u sa'un ka,

chi nani ja kateo kuu, te vi
kuain ni'nu ñayiu.
14 ’Maa ni ka kuu na
kuinio ñu'u ja ye'e ni'nu nuu
ñuyiu ya'a. Te in ñuu ka'nu
oo in nuu tinduu ma kuu
tayu'u maa.
15 Ni ma xnuo in lámpara
te sa'o chii jatnu, chi sua'a
sonee sukuon nagua ja
koye'e ni'nu nuu ndi'i ñayiu
ka oo ve'e yun.
16 Te saa vi koye'e ni'nu ni
nuu ñayiu ñuyiu ya'a, nagua
ja na vi kuni ndi'i tniuu
gua'a ka sa'a ni, te suni vi
ndakuanta'ui nuu Tata Dios
oo ndee andivi.

Ni kaxtno'o Jesús ja vaji ya ja skunkuu ya Ley Moisés

17 ’Ma vi koka'an ni ja vaji
san ja xnaa san Ley ni jiña'a
ia Dios nuu Moisés, ni nagua
ni ka okaxtno'o tee ni ka
ndakani tno'o maa ia Dios
ndee jana'a, chi masu vaji
san ja xnaa san, chi vaji san
ja skunkuu san nagua yoso.
18 Vi ka'an ndandaa san
ja visi na naa ñuyiu ya'a vi
andivi, su ni in puntu ni in
letra ja yoso nuu Ley ma naa
guaa ndee ndikuiti skunkuu.
19 Te yun guaa na in tu
jantno'o nagua tatnuni Ley
yun, visi in tno'o luluu tu
jantno'o de, te saa kaxtno'o
de nuu ñayiu, te in tee luluu
ni kokuu de nuu tatnuni ia
Dios oo ndee andivi. Su na
in jantno'o te kaxtno'o tno'o
yoso nuu Ley yun, te kokuu
de in tee ka'nu nuu tatnuni
ya.
20 Ka'an ndaa ndija san
ja nuu ma vi koo gua'a
ka ni saa tee ka kaxtno'o
Ley Moisés vi saa ni ñayiu
fariseo, te ma kuu ndiukuei
ni nuu tatnuni ia Dios oo
ndee andivi.

Kaxtno'o Jesús nuu ñayiu ja ma vi kokiti ini

21 ’Ja ni ka onini ni ja
ni ka oka'an ndee jana'a ja
ma ka'ni ni ñayiu, chi na
in ja'ni ndiyi, te ki'in nuu
tee netniuu ja tniuya'ui yika
kuechi.
22 Su sein, chi ka'an san
ja na in kiti ini nuu ñani,
te ki'in nuu nda'a tee net-
niuu. Te na in nani ñani,
te ki'in nuu nda'a tee ka
netniuu na'nu ka. Te na
in ka'an ja xtau tnia'a ñani,
te kendoi nuu ñu'u ja kokai
nikuii nikani.
23 ’Yun guaa nuu ja kua'an
ni soko ni nuu ia Dios, te
yun ni ndaka'an ni ja skiti ini
tna'a ni jin ñani ni,
24 te xndendoo ni ja soko
ni nuu ya, te kua'an ni
xtnañu'u ka ndakanta'u ni
nuu ñani ni. Yun te saa
ndajiokuiin ni soko ni.
25 ’Nuu ja na in kuini
ja tnaa ña nuu tee ja'nde
kuechi jin ni, te ñama koo ni
ja vi sa'a ndaa ni jin de ichi
nuu kua'ankuei ni, nagua
ja ma tnaa ña de nuu tee
ja'nde kuechi yun, te tee yun
tatnuni de nuu ndaja'a de, te
vi kasi ña vekaa jin ni.
26 Te ka'an ndaa ndija san
ja ma kee ni vekaa yun guaa
ndee tniuya'u ndi'i ni ja tavi
ni.

Kaxtno'o Jesús ja ma vi skindee tna'a ñayiu

27 ’Ja ni ka onini ni nagua
ni ka oka'an ndee jana'a ja
ma vi skindee tna'a ni.
28 Su ka'an ndaa ndija san
ja na in tee jio'o inka ñasi'i
ja ni xtau kuechi de anu de
ja ja'a ñasi'i yun.
29 ’Nuu saa, te nuu ja
nduchi nuu kua'a ni sa'a ja
kanakau ni nuu kuechi, te
tau ni, te skana ni, chi gua'a
ka kuu ja skunaa ni in nuu
ni masu ja ki'in ndi'i ni jin
yiki kuñu ni nuu andeya.
30 Axi nuu ja nda'a kua'a
ni sa'a ja kanakau ni nuu
kuechi, te ka'nde ni, te skana
ni, chi gua'a ka kuu ja sku-
naa ni in nda'a ni, masu ja
ki'in ndi'i ni jin yiki kuñu ni
nuu andeya.

Kaxtno'o Jesús siki ñayiu ka xndendoo tna'a

31 ’Suni ni ka oka'an ndee
jana'a ja na in tee xndoo
tna'a jin ñasi'i de, te na
kuña'a de in tutu ja kendoo
ña.
32 Su sein, chi ka'an san:
Na in tee xndoo tna'a de jin
ñasi'i de, te jini de ja masu
yitna'a ña jin inka teyii, te
masu vatuka sa'a de, chi
june de ichi ja sa'a ña kuechi
ñuyiu jin inka teyii. Te na
in ndakuaka tna'a jin ña'a ni
kendoo yun, te skindee de yii
xtnañu'u ña.

Kaxtno'o Jesús ja tu va'a ja kee yu'u ñayiu

33 ’Te suni ja ni ka oo
nini ni ja ni ka oka'an ndee
jana'a: “Ma vi kee yu'u ni
nuu ia Dios sua'a ni, chi vi
skunkuu ni na tno'o ni ka
ka'an ni nuu ya”.
34 Su sein, chi ka'an san
sua'a: Ma vi kee yu'u ni ja
vi ka'an ni: “¡Mañu'u tikayi
san!” ni ichi andivi, chi nuu
tatnuni ia Dios kuu,
35 te ni nuu ñuyiu, chi
nuu jain ni'nu ya kuu, ni
nuu Jerusalén, chi ñuu nuu
tatnuni maa ya kuu.
36 Ni ma vi kee yu'u ni
jin xini ni, chi ma kuu
vi ndasa'a kuijin ni axi vi
ndasa'a nde'i ni ni invaa ixi
xini ni.
37 Su vi koka'an ni: “Saa”,
nuu ja saa kuu, axi “ña'a”,
nuu ja ña'a. Chi nagua ka
ndasonee ka ni, te jakue'e
kuu.

Vi ka'an too ni ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni

38 ’Te ja ni ka onini ni ja ni
ka oka'an ndee jana'a: “Nuu
ja in ñayiu jaxin tna'a, te tau
nduchi nuu inka ñayiu, te
suni vi ndatau nduchi nui,
axi nuu ja in ñayiu kene'e
no'o inka ñayiu, te suni vi
ndene'e no'i”.
39 Su sein, chi ka'an san
sua'a: Ma vi kondajione'e ni
na jakue'e ka sa'a ña ñayiu.
Chi nuu ja na in kani jiki nuu
kua'a ni, te suni jione'e ni
inka jiki nuu ni, te na kani.
40 Te na in sa'a tno'o kiti
ini ja kindee su'nu ni'nu ni,
te suni kuña'a ni ndee soo
su'nu ni'nu ni.
41 Te na in tenini ña ja
kuiso ni ndatniuu de sagua
ore, te majinsia'a ni in ore.
42 Na in jikan nagua jiniu'i,
te kuña'a ni. Te na in kinuu
na in guaa kuu, te kuña'a ni,
ma kokuu xii ni.

43 ’Te suni ja ni ka onini ni
ja ni ka oka'an ndee jana'a:
“Ka'an too ni ñayiu ka kuu
tna'a kuikin ni, te skexiko ni
ñayiu ka jini u'u tna'a jin
ni”.
44 ’Su sein, chi ka'an san
sua'a: Ka'an too ni ñayiu
ka jini u'u ña jin ni, te
ndakuanta'u ni nuu ia Dios
ja ja'a ñayiu ka xtau tnia'a
ña, te vi sa'a va'a ni jin
ñayiu ka skexiko ña, vi
ndakuatu ni ja ja'a ñayiu ka
sondikin ña ja vi sa'i jakue'e
jin ni,
45 nagua ja vi kokuu ni se'e
Tata Dios, ia oo ndee an-
divi, chi maa ya sa'a ja kana
nikandii siki ñayiu kue'e vi
ñayiu gua'a, vi skuun ya sau
nuu ka oo ñayiu ka sa'a
nagua kuini ya vi ñayiu tu ka
sa'a gua'a.
46 Chi nuu ja ka'an too ni
na in ñayiu ka'an too ña jin
ni, te ma vi ni'i ya'u ni, chi
suni saa ka sa'a ñayiu kue'e
ja ka tno'o ña xu'un kuano'o
ñuu Roma.
47 Axi nuu ja na maa
ni tna'a ni ndakan tno'o
ni naxa kui, te nagua kuu
jagua'a ka ka sa'a ni, te suni
saa ni ka sa'a ñayiu sava ka
tatatno'o ja tu ka jini ia Dios.
48 Te yun guaa vi kokuu ni
ñayiu ndaa, nagua oo maa
Tata Dios ndee andivi, ja ia
ndaa kuu ya.

6

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'o nuu skuta'uo ñayiu ka kunda'u

1 ’Vi koto ni maa ni, te ma
vi skata ni maa ni nuu ka oo
kua'a ñayiu jagua'a ka sa'a
ni ja vi kuni, chi nuu saa na
vi sa'a ni, te ma vi ni'i ya'u
ni nuu Tata Dios, ia oo ndee
andivi.
2 ’Te nuu ka skuta'u ni
ñayiu ka kuu nda'u, ma vi
xta'i ni trompeta, nagua ka
sa'a ñayiu inu jani ini ja
ka xtundosoi mai nuu chitu
kua'a ñayiu ve'e ii sinagoga
axi taka nuu ya'u, nagua ja
vi ndasa'a ka'nu ña ñayiu,
ka ka'in. Su sein, chi ka'an
ndaa san ja ñayiu yun, chi ja
ni ka ni'i ya'ui.
3 Su maa ni, nuu ka
skuta'u ni ñayiu ka kuu
nda'u, ma kuni nda'a satni
ni nagua sa'a nda'a kua'a ni,
4 nagua ja ni in ñayiu ma
vi kuni nagua ni skuta'u ni
ñayiu ka kuu nda'u, chi Tata
Dios ja ndia'a ña ya nagua
sa'a ni nuu tu na in jini, te
tniuya'u ña ya nuu vi kuni
kua'a ñayiu.

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi ndakuatuo

5 ’Te nuu ka ndakuatu ni,
ma vi sa'a inuu ni jin ñayiu
inu jani ini, chi ka kutoo
ndeva'i ja ka nukuiin, te ka
ndakuatui ini ve'e ii sina-
goga vi saa ni taka nuu ya'u
nagua ja vi kuni kua'a ñayiu
jagua'a ka ndakuatui. Su
sein, chi ka'an ndaa san ja
ñayiu yun, chi ja ni ka ni'i
ya'ui.
6 Su maa ni, nuu vi ndaku-
atu ni, mandiukuei ni ini
ve'e ni, te vi ndakasi ni ye'e
ni, te vi ndakuatu ni nuu
Tata Dios nuu oo maa ni ya
jin ni. Te Tata Dios ja ndia'a
ña ya ja siun ka ndakuatu

yu'u ni, te tniuya'u ña ya
nuu vi kuni kua'a ñayiu.
7 ’Te nuu ka ndakuatu ni,
ma vi kondajiokuiin ni vi
koka'an ni tno'o tu jiniu'u,
nagua ka sa'a ñayiu sava ka
tatatno'o ja tu ka jini ia Dios,
ja ka ka'in ja kua'a tno'o
ka jikain, te ñama ka konini
Dios.
8 Ma vi kosa'a ni nagua
ka sa'a tee yun, chi ja jini
maa Tata Dios nagua kuu ja
ja'ni ña jin in in ni ndee nuu
chia'an ka ja vi kakan ni.
9 Sua'a vi ndakuatu ni:
Tata Dios ja oo ni andivi,
ka chiñu'u san sivi ni, chi ia
ii kuu ni.
10 Ja na kii ni tatnuni ni,
te sa'a ni nagua kuini ni ja
na koo ñuyiu ya'a,
nagua oo andivi.
11 Ka'an mani ña ni ja na koo
ja vi kokaa san ndi'i ni
kiuu.
12 Te kuaka'nu ini ni ndi'i
jakue'e ka sa'a san
nagua ka jaka'nu ini san
jakue'e ka sa'a ña
ñayiu jin san.
13 Te ma kuandetu ni
ja junkau san nuu
jakue'e,
chi sua'a skaku ni'nu ña ni
nuu jakue'e yun.
Chi maa ni kuu ia tatnuni vi
ia ka'nu ndeva'a,
vi ye'e tajan ni nikuii nikani.
Saa na kokuu.
Sua'a vi ndakuatu ni.
14 ’Chi nuu ja ka jaka'nu
ini ni jakue'e ka sa'a
ña ñayiu jin ni, te suni
kuaka'nu ini Tata Dios, ia
oo ndee andivi, jakue'e ka
sa'a ni.
15 Su nuu ja ma vi
kuaka'nu ini ni jakue'e ka
sa'a ñayiu, te suni Tata
Dios, chi ma kuaka'nu ini
ya jakue'e ka sa'a ni —jiña'a
ya.

Kaxtno'o Jesús naxa vi sa'o nuu ka onditeo

16 ’Te nuu ka oo ndite ni,
ma vi skata ni maa ni ja ka
kusuchi ini ni, nagua ka sa'a
ñayiu inu jani ini. Chi ka
xne'i mai ja ka kusuchi ini,
nagua ja vi kuni ñayiu ja ka
oo nditei. Su sein, chi ka'an
ndaa ndija san ja ñayiu yun,
chi ja ni ka ni'i ya'ui.
17 Su maa ni, nuu ka ondite
ni, vi ndachi'i ni tatna xini
ni, te vi ndakate ni nuu ni,
18 nagua ja ma vi xne'e
ni maa ni nuu ñayiu ja ka
ondite ni. Chi maintno'o
maa Tata Dios, ia oo yu'u, na
kuni. Te maa Tata Dios, ia
ndia'a yu'u ña, na tniuya'u
ña ya nuu vi kuni kua'a
ñayiu.

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi koo kuikao ndee andivi

19 ’Ma vi ndioo ini ni ja
vi tava'a ni kua'a jakuika oo
ñuyiu ya'a ja vi koneva'a ni,
chi kiuu tikixin vi kuxi te
junaa, te suni kiukuei kui'na
te vi su'u.
20 Chi andivi kuu nuu vi
tatutu ni ja vi koneva'a ni,
chi yun kuu ja ma kiuu tik-
ixin, te ni ma kuxi ja junaa,
ni kui'na ma kiuu ja su'u.
21 Chi nuu oo jakuika ka
neva'a ni, te suni yun vi koo
anu ni.

Ni kaxtno'o Jesús ja nduchi nuo kuu ja ye'e nii nuu yiki kuñuo

22 ’Nduchi nuu ni kuu in lámpara ja ye'e nii nuu yiki kuñu ni. Yun guaa nuu ja ka oo va'a nduchi nuu ni, te ye'e nii nuu yiki kuñu ni.
23 Su nuu ja tu ka oo va'a nduchi nuu ni, te nii yiki kuñu ni oo nuu ñunee. Yun guaa nuu ja nduchi nuu ni tu ye'e, te oo ni jin ñunee, te ¡nase nenee janee oo jin ni!

Ma kuu vi kunukuechio nuu ia Dios vi nuu jakuika

24 ’Te ni in ni ma kuu vi kunukuechi ni nuu uu jito'o ni, chi vi skexiko ni in de, te vi ka'an too ni inka de. Axi vi ka'an va'a ni nuu in de, te vi ka'an u'u ni nuu inka de. Suni saa ni maa ni, chi ma kuu vi kunukuechi ni nuu ia Dios vi nuu xu'un.

Tu jiniu'u ja vi kondi'ni ndeva'o

25 ’Te yun guaa sein, chi ka'an san sua'a: Ma vi kondi'ni ni nagua kuu ja vi kaa ni ja vi ko'o ni ja vi koteku ni. Te ni ma vi kondi'ni ni jin yiki kuñu ni, nagua vi kui'nu ni. Chi ka ndee ka ja ka teku ni saa ja vi kaa ni. Te suni ndee ka yiki kuñu ni saa sa'un vi kui'nu ni.
26 Te vi kondia'a ni tisala ka ndagua andivi ya'a ja ni tu ka jitu ti, ni tu ka ndaxtutu ti ja vi kaa ti, ni tu ka neva'a ti yaka ti. Te visi ni saa, te maa Tata Dios, ia oo ndee andivi, jiña'a ja ka jaa ti. Te vi'i ka tu maa ni, te ka ndee ya'u ka ni nuu ia Dios saa kiti ndagua yun.
27 Te visi na vi kondi'ni ndeva'a ni, su ma kuu vi ndaskua'nu ni yiki kuñu ni ni in yiki.
28 ’Te ¿nau ja ka ndi'ni ndeva'a ni jin sa'un vi kui'nu ni? Vi kondia'a ni naxa ka ja'nu ita yuku ja luu ka ndaa, te tu ka satniuu ni tu ka kunu.
29 Su sein, chi ka'an san sua'a: Ja ni Salomón jin ndi'i javii ni oneva'a de, te ni tu ni oni'nu de nagua luu ka ndaa ita yun.
30 Chi nuu ja saa skui'nu ia Dios ita yuku yun ja vitna ka oi te xtnee kekuei nuu ñu'u ja vi kai, te vi'i ka tu maa ni ja ma skui'nu ña ya, visi ñayiu tu ka kandija gua'a ka kuu ni.
31 Yun guaa ma vi kondi'ni ni ja vi koka'an ni: “¿Nagua kuu ja vi kao? ¿Nagua kuu ja vi ko'o vi na sa'un vi kui'nuo?”
32 Chi ndi'i ya'a ka nduku ñayiu ñuyiu ja tu ka kandija. Su Tata Dios, ia oo ndee andivi, ja jini ya ndi'i ya'a kuu ja ka ja'ni ña jin ni.
33 Su xtnañu'u ka vi nduku ni ja vi koo ni nuu tatnuni ia Dios, te vi sa'a ni nagua kuini ya, te na'a maa ya ja taa ya ndi'i nagua ka ja'ni ña jin ni.
34 Yun guaa ma vi kondioo ini ni nagua kokuu kiuu xtnee, chi kiuu tnee suni koo tno'o ndi'ni, chi in in kiuu ka ndiso mamai jakue'e.

7

Ma vi xtavi kuechi ni inka ñayiu

1 ’Ma vi xtavi kuechi ni
inka ñayiu, nagua ja ma
xtavi kuechi ña ia Dios jin
maa ni.
2 Chi na in xtavi kuechi
ñayiu, te suni ndaxtavi
kuechi ña ia Dios jin. Chi
nagua ka chikua'a ni, te saa
ni vi nukikua'a maa ni.
3 ¿Te nau ja ka ndia'a ni
mi'i inee nuu in ñani in tna'a
ni, te nuu maa ni, te tu ka
ndakondia'a ni vitu ja ndesi
nuu maa ni?
4 ¿Te naxa kuu vi kuña'a
ni nuu in ñani in tna'a ni:
“Kuandetu ni na tau san joo
mi'i inee nuu ni”, te saa in
vitu ndesi nduchi nuu maa
ni?
5 Se'e ndijani ini, xtnañu'u
ka vi xtajioo ni vitu ja ndesi
nduchi nuu maa ni jian,
nagua ja kuu vi kondia'a
gua'a ni ja vi tau ni mi'i inee
nuu in ñani in tna'a ni.
6 ’Te ma vi kuña'a ni in
ja ii nuu ti'ina, chi kana saa
ndiokuiin ti siki maa ni, te
skuechi ña ti jin ni. Ni ma
vi kuña'a ni ja ii ja kuu na
kuinio yuu vii ndeva'a nuu
kini, chi vatuni kuain ni'nu
ti.

Vi kakaon nuu ia Dios, te vi ni'o

7 ’Vi kakan ni nuu ia Dios,
te na taa ya. Vi nduku ni, te
vi ndani'i ni. Vi kana ni, te
na ndakune ia Dios ye'e.
8 Chi ndi'i ñayiu jikan, te
ni'i. Te na in nduku, te
ndani'i. Te na in kana, te
ndakune ia Dios ye'e.
9 ’Axi na in maa ni nuu
ja jikan se'e ni xtaa, te ¿a
kuña'a ni in yuu?
10 Axi nuu ja jikain in chi-
aka, te ¿a kuña'a ni in koo ja
kai?
11 Su nuu ja maa ni ja ka
kuu ni ñayiu kue'e, te ka
jini ni vi kuña'a ni jagua'a
nuu se'e ni, te vi'i ka tu maa
Tata Dios, ia oo ndee andivi,
chi taa ya jagua'a nuu ja vi
kakan ni nuu ya.
12 ’Te ndi'i nagua ka ka'an
ni ja vi sa'a ñayiu jin ni, te
suni saa ni vi sa'a ni jin mai,
chi nuu ja siun ka sa'a ni,
te ka skunkuu ni Ley vi saa
ni tno'o ni ka tee tee ni ka
ndakani tno'o maa ia Dios
ndee jana'a.

Na kiukueio ichi ye'e kuiñi

13 ’Vi nduku ndee ni ja
kiukuei ni ye'e kuiñi, chi
jite ye'e vi nune ndeva'a
ichi ja jaka ña nuu vi ju-
naa ñayiu, te kua'a ndeva'a
ñayiu kua'ankuei ichi yun.
14 Su kuiñi ye'e vi kuiñi
ichi ja jaka ña nuu vi koteku
ni, te joo ni ñayiu ka ndani'i
ichi yun.

Jin ja sa'a maa ñayiu, te kunio na ñayiu kui

15 ’Vi koto gua'a ni maa ni,
chi kikuei ñayiu vi xnda'u
ña ja vi ka'in ja tno'o ia Dios
ka ndakani. Chi vi koka'on
ja na kuinio ndikachi ka kui,
su ini anui, chi xnda'u ña na
kuinio va'u lobo ja kaa ña ti.
16 Su ndi'i nagua ka sa'i,
te vi kuni ni na ñayiu ka
kui. Chi ma kuu vi ndaxtutu
ni uva nuu tnu iñu na'nu,
axi tichi iuu nuu tnu iñu
kanchu.

17 Chi ndi'i yutnu gua'a
kuun kiti vixin gua'a, te ndi'i
yutnu kue'e kuun kiti kue'e.
18 Chi ma kuu kuun in kiti
kue'e nuu yutnu gua'a, te
suni ma kuu kuun in kiti
vixin gua'a nuu yutnu kue'e.
19 Ndi'i yutnu ja tu kuun
kiti vixin gua'a, te'nde tnu, te
kee tnu nuu ñu'u.
20 Te saa ni kuu jin ñayiu
yun, chi jin tniuu sa'i, te vi
kuni ni na ñayiu kui.

Masu ndi'i ñayiu kiukuei andivi

21 ’Masu ndi'i ñayiu ka
ka'an jin san: “Jito'o maa
san kuu ni”, kiukuei nuu
tatnuni ia Dios ndee andivi,
chi maa ni ñayiu ka sa'a
nagua kuini maa Tata Dios,
ia oo ndee andivi, ka kuu ja
kiukuei.
22 Chi kua'a ndeva'a ñayiu
vi ka'an jin san kiuu yun:
“Jito'o, jin sivi maa ni ni
ka okaxtno'o san nuu ñayiu
nagua kokuu, te suni jin sivi
ni ni ka oskunu san tachi, te
suni jin sivi ni ni ka osa'a san
kua'a javii java'a”, vi kachi.
23 Yun te kuña'a san: “Tu
jini sa'un ña san. Vi kujioo
ni nuu san, chi ni no'o ni
jakue'e ka sa'a ni.”

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a uu ve'e

24 ’Te nani kuu ñayiu ka
nini tno'o ka'an san ya'a, te
ka skunkui, skintna'a inuu
san jin in tee ndichi ja ni sa'a
de ve'e de siki kava.
25 Te ni kuun sau vi ni
kee teñu'u, te ni jinki'i tachi,
te ni tee sua'a tee sua'a jin
ve'e yun, te tu ni junkau, chi
nukuiin gua'a siki kava yun.
26 Su nani kuu ñayiu ka
nini tno'o ka'an san ya'a,
te tu ka skunkui, skintna'a
inuu san jin in tee vasa ja ni
sa'a de ve'e de siki ñuti.
27 Te ni kuun sau vi ni kee
teñu'u, te ni jinki'i tachi, te
ni tee sua'a tee sua'a jin ve'e
yun, te ni ndonso, te vi yun
ni naa ndi'i —jiña'a Jesús
sua'a.
28 Te nuu ni ndi'i ni ka'an
ya tno'o ya'a, te ni ka sa'u
kuii kuiti ini ñayiu yun ja ka
ndakani ini tno'o ni kaxtno'o
ya.
29 Chi ni kaxtno'o ya
nagua ka'an in tee tatnuni,
masu nagua ka ka'an tee ka
kaxtno'o Ley.

8

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u kue'e ndi'yi te'i

1 Te nuu ni nuu Jesús nuu
yuku yun, te ka ndikin ña
kua'a ndeva'a ñayiu.
2 Yun te ni jino in tee
ku'u kue'e ndi'yi te'i, te ni
jinkuiin jiti de nuu ya, te
jiña'a de:
—Jito'o san, nuu ja kuini
ni, te kuu ndasavii ña ni joo
ja na nduva'a san.
3 Yun te ni sonee ya nda'a
ya siki de, te jiña'a ya:
—Kuini san, te nduvii ni.
Yun te vi ore saa kua'an
kue'e yun.
4 Te jiña'a Jesús:
—Masu ja koka'an ni nuu
ni in ñayiu ja ni ndasa'a ña
san. Kua'an ni te xne'e ni
maa ni nuu sutu, te suni soko
ni nagua ni tatnuni Moisés,
nagua ja vi kuni ñayiu ja

ni nduva'a ni jin kue'e ni
—jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús tee jinokuechi nuu in tee kuu capitán

5 Nuu ni ndiuu Jesús Capernaúm, te ni jino in tee
kuu capitán tatnuni nuu soldado Roma, te ni jikanta'u
de nuu ya,
6 te jiña'a de:
—Jito'o san, ve'e san oo in
tee jinokuechi nuu san, te
ku'u de kue'e ndutuchiin, te
ka'u ndeva'a ku'u de.
7 Yun te jiña'a Jesús sua'a:
—Ki'in san, te ndasa'a san
de.
8 Yun te jiña'a tee kuu
capitán yun:
—Jito'o san, masu na in
guaa kuu sa'un san ja kiuu
ni ini ve'e san. Sua'a ni
ka'an ni, te na nduva'a tee
jinokuechi nuu san.
9 Chi suni oo in tee tatnuni
nuu san, te suni neva'a san
soldado ja tatnuni san nuu
de. Te nuu ka'an san nuu in
de "kua'an ni yun", te ki'in
de. Te nuu ka'an san jin
inka de "ne'e ni", te kii de.
Axi nuu tatnuni san nuu tee
jinokuechi nuu san ja na sa'a
de jaya'a, te sa'a de —jiña'a
capitán yun.
10 Te nuu ni onini Jesús,
te vini sa'u kuii kuiti ini ya,
te jiña'a ya nuu ñayiu ka
ndikin ña:
—Ka'an ndaa san ja nii
ñuu mao Israel, tu jinku'un
san ni in ñayiu ja kandija ia
Dios nagua kandija capitán
ya'a.
11 Te ka'an san nuu ndi'i ni
ja kikuei kua'a ñayiu sava ka
tatatno'o ichi kana nikandii,
te suni ichi kee ya, te vi
jinkoi jin Abraham vi Isaac
vi Jacob nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi.
12 Te se'e ñuo Israel, chi
ki'inkuei ndee ye'e nuu nee,
te ma kiukuei nuu tatnuni
ia Dios. Te yun kuu nuu vi
nda'i vi kanai, te vi ndaka'ñi
no'i.
13 Yun te jiña'a Jesús nuu
capitán yun:
—Kuano'o ni ve'e ni, te vi
nagua ni kandija maa ni, saa
kokuu.
Te vi ore saa ni nduva'a
tee jinokuechi nuu de.

Ni ndasa'a Jesús nana xiso Pedro

14 Te nuu ni jino Jesús ve'e
Pedro, te ni jini ya ja ku'u
ka'u ndeva'a nana xiso de,
katuu ña nuu jito jin kue'e
kiji.
15 Te ni tnii ya nda'a ña,
te vi ore saa ni nduva'a ña.
Yun te ni ndakoo ña, te ni
jiña'a ña ja ni ka jaa ya.

Ni ndasa'a Jesús kua'a ñayiu ka ku'u

16 Yun te nuu ni kunee, te
ni ka kisia'a ñayiu nuu ya
kua'a ñayiu ka ñu'u ña tachi,
te vi ja tno'o ka'an ni ya, te ni
skunu ya tachi yun. Te ndi'i
ñayiu ka ku'u sava ka kue'e
ni ndasa'a ya.
17 Te ndi'i ya'a ni kuu
nagua ja skunkuu tno'o ni
ka'an Isaías, tee ni ndakani
tno'o maa ia Dios ndee
jana'a, nuu jiña'a de sua'a:
"Te vi maa ya ni ndake'en
ndi'i kue'o vi ni ndakuiso ya
ja ka jatu ka jani'nio".

Ka kuini ñayiu ja vi kondikin Jesús

18 Te nuu ni jini Jesús ja ni
ka jionduu ña kua'a ndeva'a
ñayiu, te ni tatnuni ya ja vi
ya'a de inka jioo yu'u ndute
mar.
19 Te ni jintna'a ña in tee
kaxtno'o Ley, te jiña'a de:
—Mastru, kondikin ña san
jin ni ndee ni nuu ni kuu ja
ki'in ni.
20 Yun te jiña'a Jesús:
—Ñukuii, chi ka oo kava
ve'e ti, saa ni kiti ndagua,
chi ka oo taka ti. Su sein ja
kuu san Se'e Teyii, chi vini
nuu kakintuu san xini san,
tu nagua neva'a san.
21 Yun te ni jino inka tee
ka skua'a jin ya, te jiña'a de
sua'a:
—Jito'o san, kuandetu ni
na ki'in san xtnañu'u ka na
tayu'u san tata yua san, te
saa na kondikin ña san.
22 Yun te jiña'a Jesús:
—Kondikin ña ni, te xn-
doo ni ndiyi yun na vi
tayu'u tna'a ndisa ndiyi maa
—jiña'a ya.

Ni junkani Jesús tikacha vi ola ndute mar

23 Yun te ni ndee ya nuu
barco, te ka ndikin ña tee ka
skua'a jin ya.
24 Yun te ni jinki'i in
tikacha ni'i ndeva'a nuu
ndute yun, te ndakoo sukun
de, te ni ka ja'nu ndeva'a ola
ndute yun ja ni jinonta ndee
nuu barco yun. Su Jesús, chi
kixin ni ya.
25 Yun te ni jinokuei tee ka
skua'a jin ya, te ni ka xtoto
ña de jin ya, te ka jiña'a de:
—Jito'o san, skaku ni'nu
ña ni, chi vi sa'uo nuu ndute
ya'a.
26 Yun te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka yu'u ni, se'e
tee tu ka kandija gua'a?
Yun te ni ndakoo ya, te
ni tatnuni ya nuu tikacha
yun jin ola ndute yun, te ni
jinkuiin ndi'i.
27 Yun te vini ka sa'u kuii
kuiti ini de, te ka ndatno'o
tna'a de:
—¿Na in kuu tee ya'a ja
vi ndee tikacha vi ndute mar
ya'a ka jantno'o ña jin de?

Ni ndasa'a Jesús uu tee ka ñu'u ña tachi ja ka oo de yuku ja tnii Gadara

28 Te nuu ni ka ndejioo
ya inka yu'u ndute yun nuu
kuu ñu'u ñayiu gadara, te
ni ka nditna'a ña uu tee ka
ñu'u ña tachi, ja ni ka oo
de nuu ka yiyu'u ndiyi. Tee
xeen ka kuu de ja ni in ñayiu
ña ni okuu ja vi ya'a ichi nuu
ka oo de yun.
29 Te ni ka kana jaa tachi
yun ndee anu de, te ka
jiña'a:
—¿Nagua kuini ron ja vaji
ron nuu ka oo rin, vi Se'e
Dios? ¿A vaji ron ja taa ron
tnundo'o vi tna'a rin ama ka
ja jino kiuu sandi'i?
30 Te ndee jika nuu ka oo
ya yun ka ñu'u kua'a kini ka
jaa ti.
31 Te ni ka jikanta'u tachi
ndee anu tee yun, te ka
jiña'a:
—Nuu ja skunu ña ron,
te kuandetu na ndekuei rin
chii kini ka ñu'u yun.
32 Yun te jiña'a ya:

—Kua'ankuei nuu saa.

Te kua'ankuei, te ni ndekuei chii kini yun. Yun te ni ka jino ndi'i kini yun kua'ankuei ti, te oo ndeyi ja ni kentakuei ti ndee nuu ndute mar yun. Te ni ka tnaa ti maa ti, te ni ka ji'i ti.

33 Yun te ni ka jino tee ni ka ojito kini yun, te kuano'okuei de maa ñuu, te ni ka ndakani de ndi'i ja ka jini de vi naxa ni ka ndo'o tee ni ka ñu'u ña tachi yun.

34 Te ndi'i ñayiu ñuu yun ni kekuei ni ka jintna'a ña jin Jesús. Te nuu ni ka jini ña, te ni ka jikanta'u ja na kujioo ya ñuu yun.

9

Ni ndasa'a Jesús in tee ni ndutuchiin

1 Yun te ni ndee Jesús nuu barco yun, te ni ndaya'a ya inka jioo ndute mar yun, te ni ndajino ya ñuu ya.

2 Yun te ni ka jinsia'a ñayiu in tee ku'u kue'e ndutuchiin, katuu de nuu jito de. Te nuu ni jini Jesús ja ka kandija gua'a tee yun, te jiña'a ya nuu tee ndutuchiin yun:

—Koyutnu anu ron, vi Se'e, chi ja ni jaka'nu ini rin yika kuechi ron.

3 Yun te sava tee ka kaxtno'o Ley yun ka ndakani ini de: “Tno'o ka'an tee ya'a, chi kane'e de jin ia Dios”.

4 Yun te nuu ni jini Jesús ja siun ka ndakani ini de, te jiña'a ya:

—¿Nau ja ka ndakani kue'e ini ni jin anu ni?

5 ¿Nagua kuu vijin ka ja ka'an san jin tee ya'a? ¿A “ja ni jaka'nu ini san yika kuechi ni”, axi kuña'a san: “Ndakoo, te kaka ron”?

6 Su vitna te vi kuni ni ja Se'e Teyii, chi suni neva'a jaka'nu ja tatnuni nuu ñuyiu ya'a, te kuu kuaka'nu ini yika kuechi ñayiu.

Yun te jiña'a ya nuu tee ndutuchiin yun:

—Ndakoo, te ndakuiso ron jito ron, te kuano'o ve'e ron.

7 Yun te ni ndakoo de kuano'o de ve'e de.

8 Te nuu ni ka jini ñayiu ja siun ni sa'a ya, te ni ka yu'i, vi ni ka chiñu'i ia Dios ja ni jiña'a ya in jaka'nu ya nuu ñayiu.

Ni kana ña Jesús jin Mateo

9 Te nuu ni ya'a Jesús yun, te ni jini ya in tee nani Mateo ja nukoo de ki'in de xu'un impuestu ka tniuya'u ñayiu ja ndakan ñuu Roma, te jiña'a Jesús:

—Kondikin ña ni na ki'on.

Yun te ni ndakoo de, te ni jata ndikin ña de kua'ankuei de.

10 Yun te ni jinokuei ya ve'e de, te ni ka jinkoo ya ka jaa ya xtaa. Te suni ni jinokuei kua'a tee ka xtutu xu'un impuestu vi ñayiu ka sa'a jakue'e, te ni ka jinkoo ndi'i de in ni nuu mesa jin Jesús vi tee ka skua'a jin ya.

11 Te nuu ni ka jini tee ka kuu fariseo yun, te ni ka jikan tno'o de nuu tee ka skua'a jin ya:

—¿Nau ja vi in ni ka jaa mastru ni xtaa jin tee ka xtutu xu'un impuestu vi ñayiu ka sa'a jakue'e? —ka jiña'a de.

12 Te nuu ni onini Jesús, te jiña'a ya:

—Ñayiu ka oo va'a, chi tu ka jiniu'u tee tatna, chi maa ni ñayiu ka ku'u kuu ja ka jiniu'u.

13 Kua'ankuei ni te vi jinkui'nu ini ni naxa kei tno'o ya'a ja yoso nuu tutu ii: "Ja kuini rin kuu ja vi kunda'u ini ron ñayiu, masu ja vi soko ron nuu rin". Chi masu vaji san ja ndaka'an san ñayiu ka ndakani ini ja ñayiu va'a ka kuu, chi vaji san ja ndaka'an san ñayiu ka ndakuni ja ka oo yika kuechi, te vi ndatna'u ini nuu yika kuechi.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ka ondite ñayiu

14 Yun te ni kikuei ñayiu ka skua'a jin Juan, tee skuandute, te ka jiña'a de:

—¿Nau ja sein vi tee ka kuu fariseo ka ondite san kua'a jichi, su tee ka skua'a jin ni, chi tu ka ondite de? —ka jiña'a de.

15 Yun te jiña'a Jesús:

—Te ¿a kuu vi kondite ñayiu ka oo viko tnanda'a ja siun vi ka oi jin tee tnanda'a yun? Ña'a, ma kuu vi kondite ñayiu ja siun vi ka oi jin maa tee tnanda'a yun.

16 Chi ni in ñayiu tu ndatnaa in pedasu sa'un jaa nuu in xioo tu'u, chi ndandiyi sa'un jaa yun, te ka'nde ña jin sa'un tu'u yun, te saa sua'a te'nde gua'a ka.

17 Suni ni in ñayiu ma vi tnai vinu jaa nuu in itni ñii tu'u, chi ka'ndi ñii yun, te kati vinu yun, te suni junaa jin ñii yun. Yun guaa vi tnaa ni vinu jaa nuu itni ñii jaa nagua ja saa te koo va'a nduu.

Ni ndasa'a Jesús ña'a ni oku'u vi sesi'i Jairo

18 Te vi nini ka'an ka ya siun, te ni jino in tee kuu nija'nu nuu ve'e ii sinagoga, te ni jinkuiin jiti de nuu ya, te jiña'a de:

—Vi inka ni ji'i sesi'i san. Su ki'inkueio, te sonee ni nda'a ni siki, te na ndatekui —jiña'a de.

19 Yun te ni ndakoo Jesús vi ndi'i tee ka skua'a jin ya, te ni ka jata ndikin ña ya kua'ankuei ya jin de.

20 Yun te ni kuyatni in ñasi'i ja ku'u kue'e ta'u ña ndee ja oo uxi uu kuia ichi yata Jesús, te ni tnii ña yu'u sa'un ichi yata ya.

21 Chi ni ndakani ini maa ña: "Nuu ja na tnio visi ja sa'un yata ya, te nduva'o".

22 Yun te ni jiokuiin Jesús, te ni jini ya ñasi'i yun, te jiña'a ya:

—Sesi'i, koyutnu anu ni, chi ni kandija ña ni jin san, te ni nduva'a ni.

Te vi ore saa ni nduva'a ña.

23 Yun te ni jinokuei ya ve'e tee netniuu yun, te ni jini ya ñayiu ka tiuu yaa vi ñayiu ka nda'i ka kana.

24 Te jiña'a ya:

—Vi kujioo ni, chi masu ni
ji'i suchi si'i ya'a, chi sua'a ni
kixin.
Te ni ka jaku ndee ña
ñayiu yun jin ya.
25 Su nuu ni kene'e ndi'i
ya ñayiu yun ye'e, te ni kiuu
ya ini ve'e yun, te ni tnii
ya nda'a suchi si'i yun, te ni
ndakoi.
26 Yun te ni jitenuu tno'o
ndi'i ñuu yun ja siun ni sa'a
ya.

Ni ndasa'a Jesús uu tee ka ku'u nuu

27 Te nuu ni ya'a Jesús yun,
te ni ka jata ndikin ña uu tee
ka ku'u nuu, ka kana jaa de,
te ka jiña'a de:
—Kunda'u ini ña ni jin
san, vi ndikin tata ndee
David.
28 Yun te ni jinokuei ya in
ve'e, te ni ka jintna'a ña tee
ka ku'u nuu yun, te ni jikan
tno'o ña Jesús:
—¿A ka kandija ni ja kuu
ndasa'a ña san?
Yun te ka jiña'a de:
—Kuu sa'a ni, vi Jito'o san.
29 Yun te ni tetuu ya nda'a
ya nduchi nuu nduu tee yun,
te jiña'a ya:
—Vi nagua ka kandija maa
ni, te vi saa kokuu.
30 Te ni ka ndanune
nduchi nuu tee yun, te ni
tatnuni Jesús, te jiña'a ya:
—Vi kondia'a gua'a ni ja
ni in ñayiu ma vi kuni ja ni
ndasa'a ña san.
31 Su nuu ni kekuei de
kua'ankuei de, te ni ka
ndakani de nuu ñayiu ndi'i
ñuu ja ka oo yun ja siun ni
ndasa'a ña ya jin de.

Ni ndasa'a Jesús in tee kuu ñi'i

32 Te nuu ni ndekuei tee
ni ka oku'u nduchi nuu yun
kua'ankuei de, te ni ka jin-
sia'a ñayiu in tee kuu ñi'i,
ñu'u ña tachi, nuu Jesús.
33 Su nuu ni skunu ya tachi
yun, te ni kuu ni ndaka'an
tee kuu ñi'i yun. Te ni ka
sa'u kuii kuiti ini ñayiu yun,
te ka ka'in:
—¡Ni in kiuu tu ka jinio ja
na in sa'a sua'a ñuo Israel!
34 Su tee ka kuu fariseo
yun ka jiña'a sua'a:
—Kuu skunu tee ya'a
tachi, chi maa tachi kuu
ka'nu yun ni jiña'a tniuu
ka'nu ja kuu sa'a de.

Joo ni ñayiu ka satniuu nuu tniuu ia Dios

35 Te ni jiondita Jesús nii
ñuu na'nu vi ñuu kueli
kaxtno'o ya taka ve'e ii sina-
goga tno'o va'a naxa tatnuni
ia Dios vi ni ndasa'a ya ñayiu
ka ku'u ndi'i nuu kue'e vi
ndi'i ja ka jatu ka jani'ni
ñayiu.
36 Te nuu ni jini ya ja kua'a
ñayiu ka kuu, te ni kunda'u
ini ña ya, chi ni ka kuita
ñayiu yun, te ka ndii nda'u
nui na kuinio ndikachi ja tu
na in jito ña.
37 Yun te jiña'a ya nuu tee
ka skua'a jin ya:
—Vi ja ndaa ndija ja oo
kua'a ja ndaxtutuo, su joo ni
ñayiu ka satniuu ka oo ja vi
ndaxtutui.
38 Vi kakanta'u ni nuu
Jito'o xiin tniuu ya'a ja na
tetniuu ka ya ñayiu vi sat-
niuu —jiña'a ya.

10

Ni kaji Jesús uxi uu tee ni chitniuu ya

1 Yun te ni ndakana Jesús uxi uu tee ka skua'a jin ya, te ni jiña'a ya in jaka'nu ja vi tatnuni de nuu tachi ka ñu'u ña jin ñayiu, te vi skunu de, te vi ndasa'a de ndi'i ñayiu ka ku'u sava ka nuu kue'e vi ja ka jatu ka jani'ni.

2 Te sua'a ka nani ndi uxi uu tee ni chitniuu ya. Tee xtnañu'u kuu Simón, ja suni nani de Pedro, vi ñani de Andrés, Jacobo vi ñani de Juan, nduu de ka kuu seyii Zebedeo,

3 vi Felipe, vi Bartolomé, vi Tomás, vi Mateo, tee ni oo xtutu xu'un impuestu, vi Jacobo se'e Alfeo, vi Lebeo ja ka xnani ña jin de Tadeo,

4 vi Simón, tee yinduu nuu ñayiu ka kuu cananista, jin Judas Iscariote tee ni xtuu ña jin Jesús.

Ni tetniuu Jesús tee ni chitniuu ya ja vi kaxtno'o de tno'o ya

5 Tee ya'a ka kuu uxi uu de ja ni tetniuu Jesús, te ni xteku ña ya nagua kuu ja vi sa'a de, te jiña'a ya:

—Ma ki'inkuei ni nuu ka oo ñayiu sava ka tatatno'o, ni in ñuu ñayiu Samaria, ma kiukuei ni.

6 Chi kua'ankuei ni nuu ñayiu ve'o Israel ja ka kui na kuinio ndikachi ni ka ndoñu'u.

7 Kua'ankuei ni te sua'a vi kaxtno'o ni: “Ja oo yatni ja tatnuni ia Dios ñuyiu ya'a”.

8 Te vi ndasa'a ni ñayiu ka ku'u, te vi ndasavii ni ñayiu ka ku'u kue'e te'i, te vi ndaxteku ni ñayiu ni ka ji'i, te vi skunu ni tachi. Sua'a ni vi sa'a ni, ma vi ke'en ni xu'un, chi sua'a ni ni ka kuta'u ni.

9 ’Te ma vi chindee ni itni xu'un kuu oro ni plata ni cobre nuu kanchii ka ndikin chii ni.

10 Ni ma vi kinda'a ni ñunu xtaa ni ichi ki'inkuei ni, ni inka sa'un vi ndasama ni, ni inka ndijan ni, ni ma vi kinda'a ni yutnu ja vi kotuu ni. Chi in tee satniuu, te kanuu ja nuu satniuu de, yun vi skaa ña jin de.

11 ’Te nuu kentakuei ni in ñuu ka'nu axi in ñuu lule, te vi nduku tno'o ni ndenu oo in ñayiu va'a, te vi ndoo ni ve'e ñayiu yun, guaa ndee nuu ki'inkuei ni inka ñuu.

12 Te nuu kiukuei ni ve'e yun, te vi ndakantno'o ni ñayiu yun a kuya'a kukueni ka oi.

13 Te nuu ja ñayiu gua'a oo ve'e yun, te koi jin javii java'a, su nuu ja masu ñayiu gua'a kui, te ndajiokuiin javii java'a ni ka ka'an ni yun vi koo jin maa ni.

14 Su nuu ja oo ñayiu ja ña jain ja vi kuanta'u ñai, ni ja vi konini tno'o ka ka'an ni, te ndekuei ni ve'e yun axi ñuu yun, te vi kisi ni ñuyaka ka ndaa si'in ni ja na kokuu in seña ja tu ni ka janta'ui.

15 Chi ka'an ndandaa san ja kiuu sandaa ia Dios kuechi, te kua'a ka tnundo'o kii siki ñayiu ñuu yun, saa nagua ni ka ndo'o ñayiu ñuu

Sodoma vi Gomorra.

Ni kaxtno'o Jesús ja vi sondikin ña ñayiu nuu kuee ka

16 ’Vi kondia'a gua'a ni, chi tetniuu ña san ja ki'inkuei ni na kuinio ndikachi ne'u va'u lobo. Te vi kondichi ini ni na kuinio koo, te vi kokunda'u vi kokukee ni na kuinio sata.
17 Te vi koto ni maa ni, chi vi tnaa ña de nuu nda'a tee ka netniuu, te vi kani ña de jin ni ini ve'e ii sinagoga.
18 Te suni vi ndasia'a ña de guaa ndee nda'a tee ka netniuu sava ka ñuu vi nuu nda'a tee ka kuu rey ja ja'a sein. Saa te kuu vi ndakani ni tno'o san nuu de vi nuu ñayiu sava ka tatatno'o.
19 Su nuu vi ndasia'a ña de nuu tee ka netniuu, ma vi kondi'ni ni na tno'o vi ka'an ni axi naxa vi kuña'a ni, chi ore ja vi ka'an ni, te maa ia Dios taa tno'o vi ka'an ni.
20 Chi masu maa ni kuu ja vi ka'an, chi Espíritu maa Tata Dios kuu ja ka'an jin yu'u ni.
21 ’Chi vi maa ñani xtuu inka ñani ja kuu de, te suni in yua xtuu se'e ja kui, te se'e vi ndakoo siki yua, te vi sa'a ja vi ka'ni ña.
22 Te ndi'i ñayiu vi kuni u'u ña jin ni ja ja'a sein, su na in kundee ini ja koyut-nui guaa ndee kiuu sandi'i, te ñayiu yun kuu ja kaku ni'nui.
23 Su nuu ka sondikin ña ñayiu jin ni in ñuu, te vi kunu ni kua'ankuei ni inka ñuu. Chi ka'an ndandaa san ja ma vi kundee ni vi kiondita ni ninii ñuo Israel ama ka ja ndii san ja kuu san Se'e Teyii.
24 ’Chi in tee skua'a, masu kuu ka'nu ka de saa mastru de, te ni in tee jinokuechi, masu kuu ka'nu ka de saa lamu de.
25 Te na kendoo va'a ini tee skua'a yun ja kenta de kokuu de na kuinio mastru de, te saa ni tee jinokuechi yun ja na kenta de kokuu de na kuinio lamu de. Chi nuu tee xiin ve'e, ni ka xnani ña jin de Beelzebú ja kuu tachi ka'nu ka, te ¿nagua kuu ka sava ka ñayiu ve'e yun ja ma vi xnani ña siun?

Ni kaxtno'o Jesús na xiin nuu vi koyu'o

26 ’Te yun guaa ma vi koyu'u ni ñayiu, chi tu na in guaa kuu ja koyu'u ja ma tuu ndijin, te ni in ma kuu ja kiyu'u, chi ndi'i tuu ndijin, te vi kuni ñayiu.
27 Te na tno'o ka'an san nuu tu ka jini ñayiu, te vi xtuu ni nuu vi konini kua'a ñayiu. Te na tno'o ni ka'an yu'u san nduso'o ni, te vi kana jaa ni ndee siki ve'e.
28 Te ma vi koyu'u ni jin ñayiu ja'ni, chi yiki kuñu ja'ni, su anuo chi ma kuu ka'ni. Chi ja vi koyu'u ni kuu ia Dios, chi kuu tetniuu ya anu ni vi yiki kuñu ni nuu andeya.
29 ’Chi ka xiko ñayiu uu tisala kueli jin invaa ni xu'un kaa luluu. Su vini saa, te tu ka ji'i ti nuu ja ma kuandetu maa Tata Dios.
30 Te ja in in maa ni, chi vi ndee ixi xini ni ndi'i ka'u ya guaa jini ya nasaa ka oo.

31 Te yun guaa ma vi
koyu'u ni, chi ka ndee ka ni
nuu ya saa kua'a tisala kueli
yun.

Vi ndaa yu'o nuu ñayiu ja ka kandijao Jesús

32 ’Te nani kuu ñayiu ndaa
yu'u ja kandija ñai jin san
nuu ñayiu ñuyiu ya'a, te
suni ndaa yu'u san nuu Tata
Dios, ia oo ndee andivi, ja
kandija ñai jin san.
33 Su na ñayiu tu ndaa
yu'u ja kandija ñai jin san
nuu ñayiu ñuyiu ya'a, te
suni ma ndaa yu'u san nuu
Tata Dios, ia oo ndee andivi,
ja kandija ñai jin san.

Ka sa'a siin tna'a ñayiu ja ja'a Jesús

34 ’Te ma vi koka'an ni ja
vaji san jin tno'o mani ñuyiu
ya'a, chi masu vaji san jin in
jamani, chi vaji san ja skaxin
tna'a ña san.
35 Chi vaji san ja sa'a siin
ña san, te ndakoo in se'e siki
yua, te in sesi'i ndakoo siki
nanai, te suni in janu ndakoo
siki nana xiso.
36 Te vi ndakuni u'u tna'a
ndisa ve'e maa.
37 ’Te na in kutoo gua'a ka
yuai vi si'i saa sein, te tu oo
tu kai ja koo san jin. Te suni
na in kutoo gua'a ka seyii vi
sesi'i saa sein, te suni tu oo
tu kai ja koo san jin.
38 Te na in tu kuini ja
kuiso cruz ja kuu tnundo'o,
te kondikin ñai jin san, te
suni tu oo tu kai ja koo san
jin.
39 Chi na in nduku ja skaku
ni'nu ja tekui nuu tnundo'o,
te skunai mai. Su na in
skunaa mai ja ja'a sein, te
kaku ni'nui.

Vi kuta'uo in jagua'a nuu ia Dios

40 ’Chi na in janta'u ña jin
ni, te suni janta'u ña jin san.
Te na in janta'u ña jin san,
te suni janta'u ñai jin ia ni
tetniuu ña jin san.
41 Te suni na in janta'u
in tee ndakani tno'o ia Dios,
ja tee jinokuechi nuu Dios
kuu de, te suni ndani'i ya'ui
nagua ni'i tee ndakani yun.
Te na in janta'u in tee ndaa,
te ja siun tee ndaa kuu de, te
suni ndani'i ya'ui nagua ni'i
tee ndaa yun.
42 Te na in jiña'a in yajin
ndute vijin nuu in in tee
kueli ya'a ja ka ndikin ña de
jin san, te suni ka'an ndaa
ndija san ja ndani'i ya'ui
nuu ia Dios —jiña'a Jesús.

11

Ni tetniuu Juan uu tee ka skua'a jin de ja vi kakan tno'o de Jesús

1 Te nuu ni ndi'i ni xteku
ña Jesús jin ndi uxi uu tee
ka skua'a jin ya, te kua'an ya
ja kaxtno'o ya vi ndakani ya
tno'o ndaa nuu ñayiu ka oo
taka ñuu yun.
2 Te yi'i Juan vekaa. Te yun
ni ni'i tno'o de tniuu na'nu
ja sa'a Jesukristu. Yun te ni
tetniuu de uu tee ka skua'a
jin de
3 ja vi kakan tno'o ña de:
—¿A maa ni kuu ia ni
tetniuu Dios ja kii, axi vi kon-
detu san inka? —ka jiña'a
de.
4 Yun te jiña'a Jesús:

—Kua'ankuei ni te vi ndakani ni nuu Juan nagua ni ka jini ni ja sa'a san vi na tno'o ni ka onini ni.

5 Ñayiu ka ku'u nuu te ka ndaye'e nduchi nui. Ñayiu ka ku'u si'in, te kuu ka ndakakai. Te ñayiu ka ku'u kue'e ndi'yi te'i, te ka nduvii. Te ñayiu ka ndesi so'o, te ka ndanune so'i. Te ñayiu ni ka ji'i, te ni ka ndatekui. Te ñayiu ka kunda'u, ni ka jini tno'o va'a ia Dios.

6 Te na ta'u na ndetu ñayiu tu ka chiyata ña jin san. Sua'a vi kuña'a ni nuu Juan —jiña'a ya.

7 Te nuu ni ka ndaya'a tee ka skua'a jin Juan kuano'okuei de, te ni jinkondee Jesús ndakani ya ja ja'a Juan nuu ñayiu, te jiña'a ya:

—¿Na in ni ka jinkoto ni nuu ñu'u te'a yun? ¿A ni ka jinkoto ni in tee na kuinio in ndoo ja ni skanda skanda ña tachi?

8 Axi nuu ja ña'a, te ¿nagua kuu ja ni ka ndia'a ni? ¿A in tee ni'nu sa'un luu ndeva'a? Ña'a, chi tee ka ni'nu sa'un luu ndeva'a ka kuu tee ka oo ve'e tee ka kuu rey.

9 Su ¿nagua kuu ja ni ka jinkoto ni? ¿A in tee ndakani tno'o ia Dios? Vatuka, chi in tee kuu ka'nu ka saa tee ndakani tno'o ia Dios kuu tee ni ka jini ni.

10 Chi ja ja'a Juan ya'a kuu ja yoso nuu tutu ii:

Ya'a tetniuu rin in tee ndakani tno'o rin ja kokoxno'o de nuu ron, te kosava'a de ichi nuu ki'in ron,
ka'an sua'a.

11 Te ka'an ndaa san ja ne'u ñayiu ni ka kaku ñuyiu ya'a, tu na in kuu ka'nu ka saa Juan, tee skuandute. Su visi ni saa, te na ñayiu kuu lule ka nuu tatnuni ia Dios ndee andivi, te kuu ka'nu kai saa Juan.

12 ’Chi guaa ndee kiuu ni kenta Juan, tee skuandute, vi guaa ndee kiuu vitna, ka nduku ndee ndeva'a ñayiu ja kiukuei nuu tatnuni ia Dios. Te ñayiu inu ni'i ini ka kuu ñayiu ka kindee nuu tatnuni ya.

13 Chi ndi'i tee ni ka ondakani tno'o ia Dios ndee jana'a vi tno'o yoso nuu Ley Moisés, ni ka ondakani ja ja'a nuu tatnuni ia Dios guaa ndee kiuu ni kenta Juan.

14 Te nuu ja ka kuini ni vi kuanta'u ni ndi'i ya'a, te suu Juan kuu Elías ja kii.

15 Te na in oo so'o ja konini, te na konini.

16 ’¿Te nagua kuu ja skintna'a inuu san jin ñayiu ka oo tiempu vitna? Skintna'a inuu san jin nagua ka sa'a suchi kueli ja ka jinkoi ka kasiki nuu ya'u, te ka kanai nuu tna'i.

17 Te ka jiña'i: “Ni ka tiuu li in yaa jin tnu yoo, su tu ni ka jita ja'a lo. Ni ka jita li in yaa nda'u, su tu ni ka nda'i lo.”

18 Chi ni kii Juan, te tu ni ojaa va'a de ni tu ni oji'i de vinu, te ka kachi ñayiu: “Ñu'u ña Tachi jin de”.

19 Te ni kee maa san ja kuu
san Se'e Teyii, te jaa vi ji'i
san, te ka ka'an ñayiu: “Ya'a
oo in tee jaa ndeva'a vi ji'i
de vinu, te ka ndeka tna'a
gua'a de jin tee ka xtutu
xu'un impuestu vi tee ka sa'a
jakue'e”. Su vi kuni ñayiu
ja oo ndaa tno'o ndichi ia
Dios nuu vi kuni naxa ka
sa'a ñayiu ka oo jin maa ya
—jiña'a ya.

Ni ka'an xeen Jesús jin ñayiu tu ka kandija

20 Yun te ni jinkondee
Jesús ka'an xeen ya jin ñayiu
taka ñuu nuu ni sa'a ya
kua'a tniuu na'nu. Chi vini
saa, te tu ni ka kuini ñayiu
ja vi ndatna'u ini te kiukuei
ichi ia Dios. Te jiña'a ya:

21 —¡Nda'u ni ka roon
ñayiu ñuu Corazín vi nda'u
ni ka roon ñayiu ñuu Bet-
saida! Chi vaa nuu sua'a,
te nuu ñayiu ñuu Tiro axi
Sidón ni kuva'a in tniuu
ka'nu ja ni sa'a rin nuu ndi'i
maa ron, vaa vi ndee nona
kiuu ja ni ka kekui'nui sa'un
ndayi vi ni ka jinkoi nuu yaa
ñu'u ja ka ndatna'u ini nuu
yika kuechi.

22 Su ka'an rin ja kiuu
tetniuu ia Dios tnundo'o, te
kua'a ka tnundo'o vi tna'a
ron saa ñayiu ñuu Tiro vi
Sidón.

23 Te maa ron, ñayiu ñuu
Capernaúm, ja ka ka'an ron
ja ndiukuei ron ndee andivi,
su saa sua'a kekuei ron ndee
ñuu ji'i. Chi nuu sua'a te
nuu ñayiu ñuu Sodoma ni
sa'a rin tniuu na'nu ja sa'a
rin nuu ndi'i maa ron, vaa
vi ka teku ni ñayiu yun ndee
kiuu vitna nuu siun.

24 Su ka'an rin ja kiuu
tetniuu ia Dios tnundo'o, te
kua'a ka tnundo'o vi tna'a
ron, saa ñayiu ñuu Sodoma.

Ki'inkueio nuu maa Jesús te vi ndatatuo

25 Te kiuu yun ni ndakuatu
Jesús, te jiña'a ya:

—Ndakuanta'u san nuu
ni, vi Tata Dios, ja kuu
ni Jito'o andivi vi ñuyiu,
chi ni tayu'u ni taka ya'a
nuu ñayiu ndichi vi ñayiu
jinkui'nu gua'a ini, te ni
ndaxne'e ni nuu ñayiu ka
kuu na kuinio suchi kueli.

26 Saa ni sa'a ni, vi Tata, chi
saa jinkuaan ini maa ni.

27 ’Te ndi'i ya'a ni ni'i san
nuu Tata Yua san. Te ni
in ñayiu, tu na in jini gua'a
Se'e ia Dios, chi maintno'o
maa Yua, guaa jini ya. Te ni
in ñayiu, tu na in jini gua'a
Yua, chi maintno'o maa Se'e
ya, guaa jini, te nani kuu nuu
ñayiu ka'an maa Se'e ia Dios
ja vi kuni, te xne'e ya.

28 Ne'ekuei ndi'i maa ni ja
ni ka kuita ni jin tniuu ka
sa'a ni vi jin javee ndeva'a
ka ndiso ni, te maa san sa'a
ja vi ndatatu ni.

29 Vi kuiso ni yuvu san, te
vi kutua'a ni nagua oo maa
san, ja in tee tu yachi ini kuu
san, vi sa'a nda'u sa'a kee
ni san, te vi ni'i ni nuu vi
ndatatu anu ni.

30 Chi ñama yuvu san, vi
ñama ja ndiso san, te masu
vee ja vi kondiso ni —jiña'a
Jesús.

12

Ka tno'o tee ka skua'a jin Jesús yoko triu in kiuu ndatatu

1 Te in kiuu ndatatu ni ka ya'a Jesús jin tee ka skua'a jin ya in nuu kaa triu. Te ni ka kokin tee yun, te ni ka tno'o de yoko triu yun, te ni ka sa'a vii de, te ni ka jaa de.

2 Su ni ka jini tee ka kuu fariseo, te ka jiña'a de:

—Kondia'a ni ñayiu ka skua'a jin ni ja ka sa'a de in ja oo ii ja ma kuu sa'o kiuu ndatatu.

3 Yun te jiña'a ya:

—¿A tu ka ka'u ni nuu tutu ii naxa ni sa'a David vi tee ka oo jin de nuu ni ka kokin de,

4 naxa ni kiuu de ve'e maa ia Dios, te ni ka jaa de xtaa vixin ii, ja oo ii ja ma kuu vi kaa de, ni maa de, te ni tee ka oo jin de, chi maintno'o sutu guaa kuu vi kaa?

5 ¿Axi tu ka ka'u ni nuu Ley Moisés naxa ka'an ja vi kuantniuo kiuu ndatatu? Su sutu, chi ka satniuu ni de kiuu yun ini veñu'u, te tu na kuechi ka tavi de.

6 Su sein, chi ka'an san ja ya'a oo in tee ka'nu ka saa veñu'u.

7 Su nuu sua'a te vi jinkui'nu ini ni naxa kee ka'an tno'o ya'a: "Ja kuini rin kuu ja vi kunda'u ini ron ñayiu, masu ja vi soko ron kiti nuu rin", kachi ya. Nuu saa te ma vi ka'an kuechi ni siki ñayiu tu na kuechi.

8 Chi maa san ja kuu Se'e Teyii kuu san Jito'o ja ndiso tniuu san ja tatnuni san siki kiuu ndatatu —jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ni yichi nda'a kiuu ndatatu

9 Te nuu ni ya'a ya yun, te ni jino ya ve'e ii sinagoga nuu ka skua'a ñayiu judio.

10 Te yun oo in tee ni yichi nda'a. Te ni ka jikan tno'o ña tee ka kuu fariseo yun jin Jesús, nagua ja kuu vi ka'an kuechi de siki ya, te ka jiña'a de:

—¿A tu oo ii ja ndasa'o in ñayiu ku'u kiuu ndatatu?

11 Yun te jiña'a ya:

—Ndee in tee kuu ja ka oo jin ni ya'a, nuu ja neva'a de in ndikachi, te kanakau ti in yau kiuu ndatatu, te ¿a ma ki'in de te ndatau de ti?

12 ¿Te a masu ndee ka in ñayiu saa in ndikachi? Su yun guaa masu ii kuu ja sa'o java'a kiuu ndatatu.

13 Yun te jiña'a ya nuu tee ku'u yun:

—Skaa ni nda'a ni.

Te ni skaa de nda'a de, te ni nduva'a nagua oo inka nda'a de.

14 Yun te ni ndekuei tee ka kuu fariseo yun, te ni ka ndatno'o de naxa vi ka'ni de Jesús.

Ni skunkuu tno'o ni ka'an Isaías

15 Su nuu ni jini Jesús, te ni kee ya kua'an ya. Te ni ka jata ndikin ña kua'a ñayiu, te ni ndasa'a ya ndi'i ñayiu ka ku'u.

16 Te ni tatnuni ya ja ma vi xtuu ña ñayiu na in kuu ya.

17 Saa te ni skunkuu nagua ni ka'an Isaías, tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a nuu ni jiña'a de:

18 Ya'a oo in tee jinokuechi
nuu rin ja ni kaji rin
de.
Te kutoo rin de vi osii ini rin
jin de,
te kuña'a rin Espíritu rin
nuu de,
te kaxtno'o de tno'o ndaa
rin nuu ñayiu sava ka
tatatno'o.
19 Te ni ma tee tna'a de jin
ñayiu, ni ma kana jaa
de,
te ni in ñayiu ma vi kuni ja
ka'an ni'i de taka ichi.
20 Te ni ma ka'nu de in ndoo
ja ni taxin,
te ni ma nda'va de ni
in yua'a ja inka ni
jinkondee kana ñua'a
ja kai,
vi guaa ndee na kundee de
ja kotatnuni ndaa de.
21 Te vi kokukanu ini
ña ñayiu sava ka
tatatno'o jin de,
ni ka'an Isaías.

Ka xtavi kuechi de Jesús ja oo ya jin jaka'nu maa Tachi

22 Yun te ni ka kisia'a ñayiu in tee ñu'u ña tachi ja ku'u nuu de vi ñi'i kuu de nuu Jesús. Te ni ndasa'a ña ya ja ni ndaye'e nduchi nuu de vi ni ndaka'an de.

23 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti ini, te ka ndatno'i:

—¿A masu tee ya'a kuu ndikin tata ndee David ja tetniuu ia Dios?

24 Su nuu ni ka onini tee ka kuu fariseo, te ka jiña'a de:

—Tee ya'a, chi skunu de tachi jin jaka'nu maa Beelzebú, ja kuu tachi ka'nu ka, ja ñu'u ña jin de.

25 Te ni jini Jesús ja siun ka ndakani ini de, te jiña'a ya:

—Ndi'i tee ka netniuu ja ka sa'a siin tna'a de ka jaxin tna'a ndisa maa de, te ka xnaa tna'a maa de. Te ndi'i ñuu axi ve'e ja ka sa'a siin tna'a, te suni ma kuu vi koo.

26 Te suni saa ni tachi kuu ka'nu, nuu ja maa skunu tachi kueli yun, te jaxin tna'a maa jin maa, te ¿naxa kuu koo gua'a nuu tatnuni nuu saa?

27 Su ka ka'an maa ni ja jin jaka'nu tachi kuu ka'nu kuu ja skunu san tachi kueli. Te nuu ja saa kuu, te ¿na in ni jiña'a in jaka'nu nuu ñayiu ka ndikin ña jin maa ni ja ka skunu de tachi? Te ja ja'a tee yun vi kuni ni ja masu vatuka ka ka'an ni.

28 Su nuu ja jin Espíritu ia Dios kuu ja skunu san tachi, te jin yun kei ja ni kee ia Dios nuu ka oo maa ni ja tatnuni ya.

29 ’Chi ma kuu kiuu in tee ve'e in tee ndakui, te su'u de nagua neva'a tee yun. Chi xtnañu'u ka ku'ni ña de, te saa kuu ja su'u de ve'e tee yun.

30 ’Te na in tu chituu ña jin san, te siki san oo de. Te na in tu ka ndaxtutu jin san, te sa'a de ja ka jitenuu ñayiu.

31 ’Te yun guaa ka'an san ja kuaka'nu ini ia Dios ndi'i yika kuechi ñayiu vi ja ka ka'an ne'i siki ya. Su na in kane'e siki Espíritu ia Dios, chi ma kuaka'nu ini ya.

32 Te na in kuu ja kane'e siki Se'e Teyii, te kuaka'nu ini ia Dios. Su na in kane'e siki Espíritu ia Dios, te ma kuaka'nu ini ya, ni ja ñuyiu

ya'a, te ni ja vaji nuu kuee
ka.

Jin ndia'a tnu te vi kunio
na yutnu kuu tnu

33 ’Vi kokuu ni na kuinio in
yutnu gua'a, ja kuun ndia'a
gua'a nuu tnu, axi vi kokuu
ni na kuinio in yutnu kue'e
ja kuun ndia'a kue'e nuu
tnu. Chi nagua kuun nuu
tnu, te kunio na yutnu kuu
tnu.
34 ¡Tatatno'o koo! ¿Naxa
kuu vi ka'an ni tno'o va'a, te
ñayiu kue'e ka kuu ni? Chi
nagua oo chitu anuo, te yun
guaa ka'an yu'o.
35 Chi in tee gua'a tava'a
de java'a anu de ja ka'an de
tno'o va'a. Te in tee kue'e
tava'a de jakue'e anu de, ja
ka'an de tno'o kue'e.
36 Su sein, chi ka'an ndaa
san ja ndi'i ñayiu ja ka
ka'in tno'o tu jiniu'u, vi
ndakuña'i kuenta nuu ia
Dios kiuu sandi'i ja sa'a ndaa
ya kuechi.
37 Chi jin tno'o ka ka'an ni,
te kekuei ni ja ñayiu ndaa ka
kuu ni. Te suni jin tno'o ka
ka'an ni, te vi xtavi kuechi ni
maa ni ja vi tniuya'u ni yika
kuechi ni —jiña'a Jesús.

Ka jikan ñayiu kue'e ja na
sa'a Jesús in tniuu ka'nu

38 Yun te ka jiña'a sava tee
ka kaxtno'o Ley vi tee ka kuu
fariseo:
—Mastru, ka kuini san ja
sa'a ni in tniuu ka'nu.
39 Yun te jiña'a ya:
—Ñayiu ya'a, chi inu kue'e
ndeva'i, te tu ka janta'u kuiti
ia Dios, ka jikan ja na sa'a
san in tniuu ka'nu. Su tu ka
na tniuu ka'nu sa'a san, chi
maa ni nagua ni ndo'o Jonás,
tee ni ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a.
40 Chi nagua ni inee Jonás
chii chiaka ka'nu uni kiuu
vi uni jakuaa, te saa ni sein
ja kuu san Se'e Teyii, chi
kuinee san uni kiuu vi uni
jakuaa chii ñu'u.
41 Te vi ndakoo ñayiu ñuu
Nínive kiuu sandaa ia Dios
kuechi, te vi xtavi kuechi
ñai jin ñayiu ka oo tiempu
vitna, chi ni ka ndatna'u ini
ñayiu ñuu Nínive yun, te ni
kiukuei ichi ia Dios, nuu ni
ka onini tno'o va'a ia Dios ja
ni kaxtno'o Jonás. Te ka'nu
ka kuu maa san ja oo san
ya'a, saa Jonás.
42 Te suni ndakoo in ña'a
ni okuu reyna ni otatnuni
ichi sur, kiuu sandaa ia Dios
kuechi, te xtavi kuechi ña
jin ñayiu ka oo tiempu vitna,
chi jika ndeva'a ñuu ña'a
yun, su ni kii ña ni onini
ña tno'o ndichi ni ka'an rey
Salomón. Te ka'nu ka kuu
maa san ja oo san ya'a, saa
rey Salomón.

Ni ndajiokuiin tachi kue'e
ini anu in ñayiu

43 ’Te nuu kana in tachi
kue'e ni ñu'u ña jin in
ñayiu, te kua'an jiondita in
nuu ñu'u yichi nduku ndenu
ndatatu. Su nuu tu ni'i,
44 yun te ka'an: “Na nda-
jiokuion ve'e nuu ni keo
ja vajio”, kachi. Te nuu
ndajiokuiin tachi yun, te
nuku'un ini anu ñayiu yun
na kuinio in ve'e ja tu na in
oo, te ni ka ndaxtaa vi ni ka
ndaskutu vii.

45 Yun te ki'in junkuaka
uja tachi kue'e ndeva'a ka
saa maa, te ndajinokuei,
te kiukuei ja vi koo ini
anu ñayiu yun. Nuu saa,
te kue'e ndeva'a ka ñayiu
kokui saa jaxtnañu'u. Te
suni saa vi ndo'o ñayiu ka
oo tiempu vitna, chi ñayiu
kue'e ndeva'a ka kui —jiña'a
ya.

Ni jinokuei nana Jesús vi ñani ya

46 Te vi nini ka'an ka ya
jin ñayiu yun, te ni jinokuei
nana ya vi ñani ya ka ndetu
ña ye'e yun ja vi ka'an jin ya.
47 Te jiña'a in tee nuu ya:
—Yun ka ndetu ña nana
ni vi ñani ni ye'e yun, te ka
ka'an ja vi ka'an jin ni.
48 Yun te jiña'a ya nuu tee
ni ka'an yun:
—¿Na in kuu nana san, te
na in ka kuu ñani san?
49 Yun te ni xnenda'a ya
nuu ka oo ñayiu ka skua'a
jin ya, te jiña'a ya:
—Ya'a oo nana san vi ya'a
ka oo ñani san.
50 Chi ndi'i ñayiu ka sa'a
nagua kuini Tata san, ia oo
ndee andivi, te ñayiu yun ka
kuu ñani san, vi kua'a san vi
nana san —jiña'a ya.

13

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee siagua ndikin tata

1 Te kiuu yun ni kee Jesús
ve'e, te kua'an ya ja ni jino
ya yu'u ndute mar, te yun ni
jinkoo ya.
2 Yun te ni ka kututu
kuakua'a ñayiu, guaa ni kaa
ya nuu in barco, te ni jinkoo
ya. Te ndi'i ñayiu ka oo yu'u
ndute yun.
3 Yun te ni ka'an ya kua'a
tno'o jioni'ni, te jiña'a ya:
—In kiuu ni kee in tee
kua'an ja siagua de ndikin
tata.
4 Te nini siagua de, te sava
ndikin tata yun ni junkuei
yu'u ichi, te ni kikuei tisala,
te ni ka jaa ti.
5 Te sava ni junkuei nuu
ñu'u yuu, nuu tu na ñu'u oo
gua'a, te vi yachi ni jite, chi
tu ni jinkisa'u kokin ñu'u.
6 Su nuu ni jinonta
nikandii, te ni teñu'u ña, te
ni yichi, chi tu oo kunu yo'o.
7 Te sava ndikin tata yun
ni junkuei nuu tnu iñu, te ni
ka ja'nu tnu iñu yun, te ni ka
chikati ña.
8 Te sava ni junkuei nuu
ñu'u gua'a ñu'u kokin nuu ni
kee in ciento ja invaa ndikin
tata vi sava uni xiko vi sava
oko uxi.
9 Te na in oo so'o ja konini,
te na konini —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús naxa kei tno'o jioni'ni yun

10 Yun te ni ka kuyatni tee
ka skua'a jin ya, te ka jiña'a
de:
—¿Su nau ja nino'o tno'o
jioni'ni ka'an ni?
11 Yun te jiña'a ya:
—Su nuu maa ni, chi
kaxtno'o kaji ia Dios tno'o
yiyu'u naxa tatnuni ya ndee
andivi, su nuu tee yun, chi
tuu.
12 Chi na in neva'a, te ni'i
kua'a kai ja koneva'a kua'i.
Te na in tu nagua neva'a, te
vi ndee joo luluu ja neva'i, te
ndondee.

13 Te yun kuu ja ka'an san
tno'o jioni'ni. Chi visi ka
ndia'a de te ma vi kuni de,
te visi ka nini de jin so'o de,
te ma vi jinkui'nu ini de.
14 Saa ni ka ndo'o de,
nagua ja skunkuu tno'o ni
ka'an Isaías, tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a,
nuu jiña'a de:
Su visi na vi konini ron
jin so'o ron, su ma vi
jinkui'nu ini ron.
Te visi na vi kondia'a ron jin
nuu ron, su ma vi kuni
sa'un ron.
15 Chi ni ka kundee ndeva'a
ini anu ñayiu ñuu
ya'a,
te ña ka jaan vi konini gua'a,
te ni ka jasi nduchi nuu,
nagua ja ma vi kuni jin
nduchi nuu,
te ma vi konini jin so'o,
te ma vi jinkui'nu ini jin anu,
te ma vi ndatna'u ini te
ndasa'a rin jin.
Ni tee Isaías.
16 ’Su na ta'u na ndetu maa
ni, chi ka neva'a ni nduchi
nuu ni ja ka ndia'a ni, vi so'o
ni ja ka nini ni.
17 Chi ka'an ndaa ndija san
ja kua'a tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a vi
ñayiu ka sa'a ndaa, chi ni ka
ndioo ini de ja vi kondia'a de
nagua ka ndia'a ni, su tu ni
kuu vi kondia'a de. Te suni
ka ndioo ini de ja vi konini
de nagua ka nini ni, su tu ni
kuu vi konini de.
18 ’Nuu saa te vi konini ni
naxa kei tno'o jioni'ni ja ja'a
tee siagua ndikin tata yun.
19 Na ñayiu nini tno'o va'a
naxa tatnuni ia Dios, te tu
jinkui'nu ini, te ñayiu ya'a
kuu na kuinio ndikin tata ja
ni junkuei yu'u ichi. Chi ni
kii Tachi, te ni xtajioo tno'o
va'a ia Dios ja ni ka skute ini
anui.
20 Te ndikin tata ni junkuei
nuu ñu'u yuu, kuu ñayiu
nini tno'o va'a ia Dios, te
kusii ndeva'a ini janta'ui.
21 Su masu kunu oo yo'o
maa, te joo ni te yichi.
Yun kuu ñayiu nuu tna'i
tnundo'o axi ka ka'an u'u ña
ñayiu jin ja ja'a tno'o ia Dios,
te ndakaka yatai.
22 Te ndikin tata ni junkuei
nuu tnu iñu, kuu ñayiu nini
tno'o va'a ia Dios, su ndioo
ndeva'a ini ja oo ñuyiu ya'a
vi xnda'u ña ja kuu kuikai.
Te ndi'i ya'a kuu ja ni chikati
ña tno'o ya'a, te ni sa'a
ña'mai.
23 Su ndikin tata ni junkuei
nuu ñu'u gua'a ñu'u kokin,
kuu ñayiu nini tno'o va'a ia
Dios, te jinkui'nu ini. Te
ñayiu ya'a kuu na kuinio in
ndikin tata ja kee in ciento vi
sava uni xiko vi sava oko uxi
ja invaa ni ndikin tata yun
—jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a yuku kue'e ja ni nana ne'u triu

24 Yun te ni ka'an Jesús
inka tno'o jioni'ni, te jiña'a
ya:
—Nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kuu ja skintna'a
san jin in tee jate ndikin tata
gua'a nuu ñu'u maa de.
25 Su nuu ni ka kixin ndi'i
tee ka satniuu jin de, te ni kii
tee jaxin tna'a jin de, te ni
jate de ndikin yuku kue'e ja
kaa inuu jin triu, te kua'an.

26 Su nuu ni jite triu yun, te
ni kuu yoko, te suni ni ja'nu
yuku kue'e yun.
27 Yun te ni ja'ankuei tee
ka satniuu yun nuu tee xiin
triu yun, te ka jiña'a de:
“Jito'o san, ¿xaan masu ni
jate ni triu tata gua'a nuu
ñu'u ni? ¿Te nau ja saa yuku
kue'e oo?”
28 Te jiña'a tee xiin triu
yun: “Ndee in tee ka jaxin
tna'a jin san ni sa'a siun”. Te
ka jiña'a tee ka satniuu yun:
“¿A kuini ni ja ki'inkuei san,
te na vi tno'o san yuku kue'e
yun?”
29 Yun te jiña'a tee xiin triu
yun: “Ña'a, chi kana saa nuu
ka tno'o ni yuku kue'e yun,
te kuu sanaa saa triu yun vi
tno'o ni.
30 Gua'a ka kuu ja vi kuan-
detu ni na vi kua'nu nduu
mai saa ndee kiuu te'nde
triu, saa na tetniuu san tee
ka satniuu nuu san ja vi
ka'nde de xtnañu'u ka yuku
kue'e yun, te vi xtutu de, te
vi sa'a nu'ni de, te vi teñu'u
de. Saa te vi ndaxtutu de triu
san, te vi tava'a de nuu koo
va'a”, jiña'a tee xiin triu yun
—jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'a in ndikin yuku stancia

31 Yun te ni ka'an jioni'ni
Jesús, te jiña'a ya:
—Nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kuu ja skintna'a
san jin in ndikin yuku
stansia ja ni skute in tee nuu
ñu'u de.
32 Vi ja ndaa ja in ndikin
luluu ni kuu nuu sava ka
ndikin yuku. Su nuu kuu
ka'nu, te ja'nu ka saa sava ka
yuku kuii. Te kuu in yutnu
ka'nu nuu jinokuei tisala, te
ka tnaa ti taka ti nuu nda'a
tnu yun —jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a levadura

33 Yun te ni ka'an jioni'ni
tuku ya inka tno'o, te jiña'a
ya:
—Nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kuu ja skintna'a
inuu san jin levadura ja ni
ki'in in ñasi'i, te ni saka ña
nuu uni tija'an yujan triu,
vi guaa ndee ni kiuu ndo'o
ndi'i yujan yun.

Ni kaxtno'o Jesús nino'o tno'o jioni'ni

34 Ndi'i tno'o ya'a ni ka'an
jioni'ni Jesús nuu ñayiu. Te
ndimaa ni tno'o jioni'ni ni
okaxtno'o ya nuu ñayiu,
35 nagua ja skunkuu tno'o
ni ka'an tee ni ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a nuu
jiña'a de:
Ka'an rin tno'o jioni'ni,
te kaxtno'o rin ndi'i ja ni
oyu'u,
guaa ndee nuu ni jinkoo
ñuyiu ya'a,
kachi tutu ii.

Ni kaxtno'o Jesús naxa kei tno'o jioni'ni ja ni ka'an ya ja ja'a yuku kue'e

36 Yun te ni ndakuanta'u
Jesús ñayiu yun ja
kuano'okuei, te ni kiuu ya
ve'e yun. Te ni ka kuyatni
tee ka skua'a jin ya, te ka
jiña'a de:
—Kaxtno'o ni naxa kei
tno'o jioni'ni ni ka'an ni jin
yuku kue'e ja oo nuu ñu'u
jitu yun.

37 Te jiña'a ya:
—Tee jate ndikin tata
gua'a kuu maa san ja kuu
san Se'e Teyii.
38 Te ñu'u yun kuu ñuyiu
ya'a. Te ndikin tata gua'a
yun ka kuu ñayiu ka
jantno'o naxa tatnuni ia
Dios. Te yuku kue'e yun ka
kuu ñayiu ka ndikin jakue'e
ja kuu Tachi.
39 Te ja jaxin tna'a jin tee
jitu yun, kuu ja ni jate ndikin
kue'e, te suu kuu Tachi. Te
kiuu ndututu triu yun kuu
kiuu ndi'i ñuyiu ya'a. Te tee
ni ka ja'nde yun ka kuu ia ka
jinokuechi nuu maa ia Dios.
40 Te vi nagua ka sa'a ja
ka tno'o yuku kue'e yun, te
ka tnaa nuu ñu'u, saa kokuu
kiuu ndi'i ñuyiu ya'a.
41 Chi tetniuu maa san ja
kuu san Se'e Teyii, ia ka
jinokuechi nuu san, te vi
ndaxtutu nuu tatnuni san
ndi'i ñayiu ka sa'a ja junkuei
sava ka ñayiu nuu yika
kuechi vi ndi'i ñayiu ka sa'a
jakue'e.
42 Te vi tnaa ña ya nuu
jitnu ja vi kai koko koko. Te
yun vi konda'i vi kokana, te
vi ndaka'ñi no'o.
43 Yun te vi ye'e ndi'i ñayiu
ka sa'a ndaa, na kuinio
nikandii nuu tatnuni Tata
Dios. Na in oo so'o ja konini,
te na konini.

Ni skintna'a Jesús in jatnu xu'un ja yiyu'u

44 ’Suni nuu tatnuni ia
Dios ndee andivi kuu inuu
jin in jatnu xu'un ja yiyu'u
chii ñu'u in nuu ñunde'i.
Te ni ndani'i in tee, te ni
ndatayu'u ii ni de. Te vi ja
kusii ini de, te ni ja'an de
ni xiko ndi'i de nagua neva'a
de, te ni ndaki'in de ñunde'i
yun.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in yuu ya'u ndeva'a

45 ’Te suni nuu tatnuni ia
Dios ndee andivi kuu inuu
jin in tee ki'in ndatniuu vi
ndaxiko de, te nduku de yuu
ya'u nani perla.
46 Te nuu ni ni'i de in yuu
ya'u ndeva'a yun, te ni ja'an
de, te ni ndaxiko ndi'i de ja
neva'a de, te ni ndaki'in de
yuu ya'u ndeva'a yun.

Ni ka'an jioni'ni Jesús in ñunu ja ka tau chiaka

47 ’Te nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kuu inuu jin in
ñunu ja ka skee tee nuu
ndute mar, te ka tau de nd-
inuu nuu chiaka.
48 Te nuu ni chitu ñunu
yun, te ka ndatau de yu'u
ndute. Yun te ka jinkoo de
ka ndakaji de ti. Te kiti gua'a
ka tnaa de nuu chika, te kiti
ja tu oo gua'a, ka skana de ti.
49 Saa kokuu kiuu ndi'i
ñuyiu ya'a. Chi kikuei ia
ka jinokuechi nuu maa Dios,
te vi ndakaji ya ñayiu kue'e
ne'u ñayiu gua'a.
50 Te vi tnaa ya ñayiu kue'e
yun nuu jitnu kai koko koko,
te yun vi konda'i vi kokanai,
te vi kondaka'ñi no'i —jiña'a
ya.

Ni skintna'a Jesús in ja jaa vi in ja tu'u

51 Yun te jikan tno'o ña
Jesús:
—¿A ka jinkui'nu ini ni
ndi'i tno'o ya'a?

Te ka jiña'a tee ka skua'a jin ya:
—Ka jinkui'nu ini san, vi Jito'o san.
52 Yun te jiña'a ya:
—Ndi'i tee ka kaxtno'o Ley ja ni ka kutua'a gua'a de naxa tatnuni ia Dios ndee andivi, kuu inuu de jin in tee xiin ve'e ja jini de kene'e de ne'u jaya'u neva'a de ndeja kuu ja jaa vi ja tu'u —jiña'a ya.

Ni ndajino Jesús ñuu ya Nazaret

53 Te nuu ni ndi'i ni ka'an Jesús tno'o jioni'ni, te ni kee ya kua'an ya.
54 Te nuu ni ndajino ya ñuu ya, te ni kaxtno'o ya ini ve'e ii sinagoga nuu ñayiu. Yun te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini ñayiu, te ka ndatno'o tna'i:
—¿Ndenu ni kutua'a suchi ya'a tno'o ndichi ja ka'in ya'a vi tniuu na'nu ja sa'i?
55 ¿A masu se'e tee kuu carpinteru kuu suchi ya'a? Te ¿a masu nanai kuu María? Te ñani ka kuu Jacobo, José, Simón vi Judas.
56 ¿A masu ka oo ndi'i kua'i jion? Te ¿ndenu ni ni'i tno'o ndichi ya'a? —ka kachi.
57 Saa te tu ni ka kuini ja vi kandija ñai jin ya. Su yun te jiña'a Jesús:
—Ndi'i ni nuu ka nee yiñu'u ñayiu nuu in tee ndakani tno'o ia Dios. Su ñayiu ñuu maa de vi ñayiu ve'e de, chi tu ka nee yiñu'u nuu de —jiña'a ya.
58 Yun guaa tu ni sa'a kua'a ya tniuu na'nu yun, chi siun tu ni ka kandija ña ñayiu yun jin ya.

14

Ni ji'i Juan, tee ni oskuandute

1 Te tiempu yun ni jini so'o Herodes, tee tatnuni ñuu ja tnii Galilea, ndi'i tniuu na'nu sa'a Jesús.
2 Te jiña'a de nuu tee ka jinokuechi nuu de:
—Tee yun kuu ndi Juan, tee ni oskuandute, te ni ndateku de ne'u ndiyi, yun guaa neva'a de jaka'nu ja sa'a de tniuu na'nu —jiña'a Herodes.
3 Chi maa de ni tatnuni ja ni ka kakuiko ña jin Juan, te ni ju'ni ña de jin cadena, te ni jasi ña de vekaa ja ja'a Herodías, ñasi'i ñani de Felipe.
4 Chi ni oka'an Juan nuu Herodes:
—Masu vatuka kuu nuu Ley ja kondeka ni ña.
5 Te yun kuu ja ni okuini Herodes ja ka'ni ña de, su ni oyu'u de ja vi kiti ini ñayiu ñuu nuu de, chi ni ka okandijai ja Juan kuu in tee ndakani tno'o ia Dios.
6 Su nuu ni ndajino Herodes kuia de, te ni ka ndasa'a viko de, te ni kiuu sesi'i Herodías ni jita ja'i nuu ka oo de jin ñayiu ni ka kututu yun, te ni jinkuaan ndeva'a ini Herodes.
7 Te yun kuu ja ni kee yu'u de ja kuña'a de ndi'i nagua kakain.
8 Su yun te ni ja'in ni jikan tno'i nanai, te saa ni ndajinoi, te jiña'i:

—Taa ni yiki xini Juan, tee
skuandute, na ku'un nuu in
tija'an ya'a —jiña'i.
9 Yun te ni kusuchi ini rey
yun, su ja siun ni kee yu'u de
ja kuña'a de nagua jikain jin
nuu tee ka nukoo jin de nuu
mesa yun, te ni tatnuni de ja
vi kuña'a.
10 Yun te ni tatnuni de ja vi
ka'nde de yiki xini Juan ini
vekaa yun.
11 Te ni ka sonee de in nuu
tija'an yiki xini Juan, te ni ka
jiña'a de nuu suchi si'i yun,
te suchi yun ni nusia'i nuu
nanai.
12 Yun te ni ja'ankuei tee
ni ka oskua'a jin Juan, te
ni ka ndakuiso de yiki kuñu
yun, te ni ja'ankuei de ni
ka tayu'u de. Yun te saa ni
ja'ankuei de ni ka kaxtno'o
de nuu Jesús ja siun ni kuu.

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa u'un mil teyii

13 Te nuu ni jini Jesús ja
siun ka ndakani de, te ni kee
siin maintno'o ni ya jin in
barco kua'an ya in nuu tu
na ñayiu oo. Su nuu ni ka
jini kua'a ñayiu ja ni kee ya
kua'an ya, te ni kekuei ñayiu
taka ñuu ja kua'ankuei ka
jika ja'i guaa ndee nuu jino
ya.
14 Te nuu ni nana Jesús
nuu barco yun, te ni jini ya
kua'a ndeva'a ñayiu, te ni
kunda'u ini ña ya jin ñayiu
yun, te ni ndasa'a ya taka
ñayiu ka ku'u.
15 Su nuu makukuii ñuyiu,
te ni jinokuei tee ka skua'a
jin ya, te ka jiña'a de:
—Ja mañini, te tu na ve'e
ka oo yatni ya'a. Ndax-
tute ni ñayiu kua'a ya'a,
na ki'inkuei ndee in in ñuu
kueli, te na vi kuain ja vi kai.
16 Yun te jiña'a Jesús:
—Tu na tniuu ñayiu ja
ki'inkuei. Vi kuña'a maa ni
ja vi kai.
17 Yun te ka jiña'a de:
—Tu nagua ka neva'a san,
chi nani u'un vi xtaa, te uu
nuu chiaka.
18 Yun te jiña'a ya:
—Vi kisia'a ni nuu saa.
19 Yun te jiña'a ya ja vi
junkoo ndi'i ñayiu nuu yuku
yun. Te ni tnii ya u'un xtaa
yun vi uu chiaka yun, te ni
ndakondia'a ya ichi andivi,
te ni jikanta'u ya nuu ia Dios,
te saa ni ja'nde ya xtaa yun.
Te ni jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya, te tee yun ni ka
skaka nuu ñayiu kua'a yun.
20 Te ndi'i ñayiu ni ka jaa
vi ndee ni ka ndutu chii. Te
saa ni ka ndaxtutu pedasu ja
ni ndoo, te ni ndachitu uxi
uu chika.
21 Te tee ni ka jaa yun ka
kuu vaa u'un mil teyii, te tu
ni ka ka'u ñasi'i vi chikueli.

Jika Jesús siki ndute mar

22 Yun te ni ka'an Jesús
jin tee ka skua'a jin ya ja
kakuei de nuu barco, te vi
kokakoxno'o de koki'inkuei
de ndee inka jioo yu'u ndute
yun nini ndaxtute ya ñayiu
kua'a yun.
23 Te nuu ni ndaxtute ya
ñayiu kua'a yun, te ni kaa
ya in nuu tinduu, te yun
ni ndakuatu maintno'o ni
ya. Te nuu ni kuaa, te oo
maintno'o ni ya yun.

24 Su barco yun, chi ja ni
kuu sagua nuu ndute kua'an,
te uun sua'a uun sua'a ni ka
kua'an sa'a ola ndute yun,
chi sua'a manana nuu tachi
ni'i yun.
25 Su nuu makundikin ja
matuu, te jika ja'a Jesús siki
ndute kua'an ya nuu ka oo
de.
26 Te nuu ni ka jini ña tee
ka skua'a jin ya ja jika ja'a
ya siki ndute vaji ya, te ni ka
yu'u de, te ni ka kana jaa de,
te ka jiña'a de:

—¡In anu kuu!

27 Su yun te ni ka'an Jesús,
te jiña'a ya:

—Vi koo anu ni, ma vi yu'u
ni, chi maa san kuu.

28 Yun te jiña'a Pedro:

—Jito'o san, nuu ja maa
ni kuu, te tatnuni ni ja kuu
kaka san siki ndute ya'a jaa
san nuu oo ni —jiña'a de.

29 Yun te jiña'a ya:

—Ne'e ni.

Yun te ni nuu Pedro nuu
barco yun, te ni jika de siki
ndute yun kua'an de nuu oo
ya.
30 Su nuu ni jini de ja yi'i
tachi ni'i nuu ndute yun, te
ni yu'u de. Te ni jinkondee
de makee de nuu ndute yun
kua'an de. Te ni kana de,
jiña'a de:

—Jito'o san, ¡skaku ni'nu
ña ni!

31 Yun te vi nuu saa ni skaa
Jesús nda'a ya, te ni ndatnii
ña ya, te jiña'a ya:

—Tee tu kandija gua'a kuu
ni. ¿Nau ja ni ndakani ini
ni?

32 Te nuu ni ndakuei ya
nuu barco yun, te ni jinkuiin
tachi yun.
33 Yun te ni ka jinkuiin jiti
tee ka ñu'u nuu barco yun
nuu ya, te ni ka chiñu'u ña
de, te ka jiña'a de:

—Vi ja ndaa ndija ja Se'e
ia Dios kuu ni —ka jiña'a de.

Ni ndasa'a Jesús ñayiu ka ku'u ñuu Genesaret

34 Te nuu ni ka ya'a ya
ndute yun, te ni jinokuei ya
nuu nani Genesaret.
35 Te nuu ni ka ndakuni
ña ñayiu ñuu yun, te ni ka
xtutenui tno'o nuu ndi'i ñuu
yatni yun ja ni jino ya, te ni
ka kisia'i ndi'i ñayiu ka ku'u
nuu ya.
36 Te ni ka jikanta'ui ja na
kuandetu ya vi tnii ñayiu,
visi ja joo luluu, yu'u sa'un
ya. Te ndi'i ñayiu ni ka ke'e
sa'un ya ni ka nduva'i.

15

Ni kaxtno'o Jesús nagua sa'a tne'e ña jin ñayiu

1 Yun te ni ka jintna'a ña
tee ka skua'a Ley Moisés vi
tee ka kuu fariseo ja vajikuei
de ndee Jerusalén jin Jesús,
te ka jiña'a de:
2 —¿Nau ja tu ka jantno'o
tee ka skua'a jin ni, ja vi
tava'a de nagua costumbre
ja ni ka jakin ndi nija'nuo?
Chi tu ka skunkuu de cos-
tumbre ja vi nda'a de, te saa
vi kaa de xtaa —ka jiña'a de.
3 Yun te ni jikan tno'o ña
ya:

—¿Te nau ja suni ka
jisokava maa ni nagua ni
tatnuni ia Dios, te saa

costumbre maa ni ka ndikin ni?
4 Chi tatnuni ia Dios, te
kachi ya: “Kuanyu'u kuan-
detu nuu tata ron vi nuu
nana ron”, te “Na in ka'an
ne'e jin tatai axi nanai, te vi
na kui” kachi ia Dios.
5 Su maa ni, chi ka ka'an
ni: “Ja kuu ka'an in se'e nuu
tata de axi nuu nana de: Ma
kuu chituu ña san, chi ja ni
soko san ndi'i ja neva'a san
nuu ia Dios”.
6 Te ñayiu ka'an siun, chi
tu janyu'u jandetu kai nuu
tatai ni nuu nanai. Te ja siun
ka sa'a ni, te ka jisokava ni
tno'o ni tatnuni ia Dios jin
costumbre ni.
7 Se'e ndijani ini, nase
gua'a ni ka'an Isaías ja ja'a
ni ndee jana'a nuu ni ka'an
de:
8 Ñayiu ñuu ya'a, chi jin yu'i
ka chiñu'u ñai,
su anui, chi jika ndeva'a ka
oo nuu rin.
9 Te tu jiniu'u ja ka chiñu'u
ñai,
chi ka kaxtno'i nino'o ni
tno'o ja ka tatnuni
ñayiu ñuyiu,
kachi ia Dios —jiña'a ya.
10 Yun te ni ndakana ya
ñayiu kua'a yun, te jiña'a ya:
—Vi konini ni, te jinkui'nu
ini ni.
11 Chi masu ja makee yu'u
in tee kuu ja sa'a tne'e ña,
chi ja makana yu'u de kuu ja
sa'a tne'e ña jin de.
12 Yun te ni ka nutna'a ña
tee ka skua'a jin ya, te ka
jiña'a de:
—¿A jini ni ja ni ka kiti ini
tee ka kuu fariseo nuu ni ka
onini de ja siun ni ka'an ni?
—ka jiña'a de.
13 Yun te jiña'a ya:
—Ndi'i yutnu kuii ja masu
maa Tata Dios san, ia oo
ndee andivi, ni xtee tnu, te vi
tno'o tnu jin ndee yo'o tnu.
14 Te yun kuu ja vi kokuu
maa maa de, chi tee kuaa
ka kuu de ja ka ndikin ña
sava ka tee kuaa. Chi nuu na
in tee kuaa kondikin ña jin
inka tee kuaa yun, te vi in ni
nuu yau vi junkuei nduu de
—jiña'a ya.
15 Yun te jiña'a Pedro nuu
ya:
—Kaxtno'o kaji ni joo naxa
kei tno'o jioni'ni ni ka'an ni
yun —jiña'a de.
16 Yun te jiña'a Jesús:
—¿A vi suni tu ka
jinkui'nu ini maa ni?
17 ¿A tu ka jinkui'nu ini ni
ja ndi'i ja makee yu'o, te ya'a
kua'an ndee jiti ka'nu, te saa
kee kua'an ja kuu siin nuu
yiki kuñuo?
18 Te ja tno'o ka'on jin yu'o,
chi makana ndee anuo, te
ya'a kuu ja sa'a tne'e ña jion.
19 Chi ndee anu ñayiu
makana ja ndakani kue'e ini
vi ja ka'ni ndiyi, vi ja skindee
tna'i, vi ja kuu kuechi jin
inka ñayiu, vi ja su'i, vi ja
ka'in tno'o tno'o siki ñayiu,
vi ja nani ñayiu.
20 Te ndi'i ya'a kuu ja sa'a
tne'e ña jin ñayiu, su masu
ja tu skunkui ja nda'i nuu jai
xtaa. Yun chi tu sa'a tne'e ña
jin ñayiu —jiña'a ya.

Ni kandija gua'a in ña'a
ñuu Canaán

21 Yun te ni kee Jesús, te
kua'an ya nuu ñu'u ja tnii
ñuu Tiro vi ñuu Sidón.
22 Te yun ni kenta in ña'a
tatatno'o Canaán ja ni kee ña
kua'an ña nuu kua'an Jesús,
te kana jaa ña jiña'a ña:
—Jito'o san, ndikin tata
ndee David, kunda'u ini ña
ni jin san, chi ñu'u ña tachi
jin sesi'i san, te ka'u ndeva'a
sa'a ña.
23 Su Jesús, chi tu ni ka'an
sa'un ya ja kana ña. Yun te
ni ka kuyatni tee ka skua'a
jin ya, te ka jikanta'u de:
—Kuña'a ni ña'a yun na
no'o ña, chi kana kana ña
ndikin ña ña vaji ña.
24 Te jiña'a ya nuu ñasi'i
yun:
—Dios ni tetniuu ña
jin san ja vaji san nuu
maintno'o ni ñayiu Israel,
chi ka kui na kuinio ndikachi
ni ka ndoñu'u.
25 Yun te ni jintna'a ña jin
ya, te ni jinkuiin jiti ña nuu
ya, te jiña'a ña:
—Jito'o san, tanunda'a ni
chituu ña ni.
26 Yun te ni ka'an jioni'ni
ya, te jiña'a ya:
—Masu vatuka kuu ja
kindeo xtaa nuu se'o, te
kuña'o nuu ti'ina kueli.
27 Yun te jiña'a ña:
—Vatuka kuu, vi Jito'o san.
Su vi ndee ti'ina kueli yun,
te ka jaa ti yuchi xtaa ja
junkuei chii mesa jito'o ti.
28 Yun te jiña'a Jesús:
—Nase guagua'a kandija
ni, vi xixi. Te saa na kokuu
nagua jikan maa ni.
Te vi maa ore saa ni
nduva'a sesi'i ña.

Ni ndasa'a Jesús kua'a ñayiu ka ku'u

29 Yun te ni ya'a Jesús yun,
te kua'an ya ja ni jino ya yu'u
ndute mar Galilea. Te ni kaa
ya in nuu tinduu, te ni jinkoo
ya yun.
30 Yun te ni jinokuei kua'a
ñayiu ja ni ka jinsia'a ñayiu
ka ku'u si'in vi ñayiu ka ku'u
nuu vi ñayiu ka kuu ñi'i vi
ñayiu chikundu vi ñayiu ka
ku'u sava ka nuu kue'e. Te
ni ka jinsia'a ñayiu yun nuu
Jesús, te ndi'i ni ndasa'a ña
ya.
31 Te vi ni ka sa'u kuii kuiti
ini ñayiu yun ka ndia'a ja ni
kuu ka ndaka'an ñi'i, vi ni
ka nduva'a ñayiu tikundu, vi
ni ka ndakaka ñayiu ña ni
okuu vi kaka, vi ni kuu ka
ndia'a ñayiu tu ni okuu vi
kondia'a. Te ndi'i kuiti ñayiu
ni ka ndakuanta'u nuu ia
Dios ñayiu Israel.

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa kuun mil teyii

32 Yun te ni ndakana Jesús
tee ka skua'a jin ya, te jiña'a
ya:
—Kunda'u ini san ñayiu
ya'a, chi ja ni kuu uni kiuu
ka oi jion ya'a, te tu nagua
ka neva'i ja vi kai. Te tu
kuini san ja ndatetniuu san
jin ja no'okuei, chi tu nagua
ka jai, te kana saa vi kuitai
ichi no'okuei —jiña'a ya.
33 Yun te ka jiña'a tee ka
skua'a jin ya:
—¿Su ndenu vi ni'o xtaa
ja vi kaa ñayiu ya'a? Te tu
na ve'e oo nuu ka oo ya'a, vi
kua'a ndeva'i ka kuu.
34 Yun te ni jikan tno'o ña
ya:

—¿Nasaa xtaa ka neva'a ni?
Te ka jiña'a de:
—Uja ni xtaa, te ndee saa ni chiaka kueli.
35 Yun te ni jiña'a ya nuu ñayiu kua'a yun ja vi jinkoi nuu ñu'u yun.
36 Te ni tnii ya uja xtaa yun vi ndee saa chiaka yun, te ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni ja'nde ya xtaa yun, te ni jiña'a ya nuu tee ka skua'a jin ya, te maa de ni ka skaka nuu ñayiu kua'a yun.
37 Te ndi'i ñayiu ni ka jaa vi ndee ni ka ndutu chii. Te ka ndaxtutu de yu'u xtaa ja ni ndoo, te ni ndachitu uja chika.
38 Te tee ni ka jaa yun ka kuu kuun mil teyii, te tu ni ka ka'u de ñasi'i vi chikueli.
39 Yun te saa ni ndaxtute ya ñayiu yun, te ni ndee ya nuu in barco, te kua'an ya taka ñuu ja tnii Magdala.

16

Ka jikan ñayiu ja na sa'a Jesús in tniuu ka'nu

1 Yun te ni jinokuei tee ka kuu fariseo vi tee ka kuu saduceo ja vi koto tnuni ña de jin Jesús, te ni ka jikan de ja na sa'a ya in tniuu ka'nu ja kokuu in seña ja vaji ndee andivi.
2 Su yun te jiña'a ya:
—Nuu mañini, te ka ka'an maa ni sua'a: “Gua'a kiuu kokuu, chi nde'e ni ndukua'a andivi”.
3 Te tno'o ne'e ka ka'an ni: “Kuun ndeva'a sau vitna, chi ni ndukua'a andivi vi ni ndachitu viko”, ka kachi ni. ¡Se'e ndijani ini! ¿Nagua kuu seña ja oo ichi andivi ja ka jinkui'nu ini ni, su tu ka jinkui'nu ini ni ja sa'a san tiempu vitna?
4 Tatatno'o kue'e ja tu ka kandija ia Dios, ka jikan in tniuu ka'nu, su ma sa'a san, chi maintno'o ni tniuu ka'nu nagua ni ndo'o Jonás, tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a, kuu ja xne'e san —jiña'a ya, te kua'an ya.

Skintna'a Jesús tno'o ka kaxtno'o fariseo jin levadura

5 Yun te ni ka ya'a tee ka skua'a jin ya inka jioo yu'u ndute mar yun, te ni ka naa ini de ja vi kinda'a de xtaa vixin.
6 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi koto va'a ni maa ni jin levadura tee ka kuu fariseo vi tee ka kuu saduceo.
7 Su yun te ka ndatno'o tna'a de:
—Yun ka'an de, chi chia tu ni ka yinda'o xtaa vixin.
8 Te ni jini Jesús, te jiña'a ya:
—Tee tu ka kandija gua'a ka kuu ni. ¿Nau ja ka ndatno'o tna'a ni ja tu na xtaa vixin ka yinda'a ni?
9 ¿A tu ka jinkui'nu ini ni? ¿Axi tu ka na'a ni ja u'un vi xtaa vixin, te ni ka jaa u'un mil teyii, te nasaa ka chika ni ka ndaxtutu ni?
10 ¿A vini tu ka na'a ni ja uja ni xtaa vixin, te ni ka jaa kuun mil teyii, te nasaa ka chika ni ka ndaxtutu ni?
11 ¿Su nau ja tu ka jinkui'nu ini ni ja masu xtaa vixin yun ka'an jin san? Chi ka'an san ja vi koto va'a ni maa ni jin levadura tee ka

kuu fariseo vi tee ka kuu
saduceo —jiña'a ya.
12 Yun te saa ni ka
jinkui'nu ini de ja masu
ka'an ya ja vi koto va'a de
maa de jin levadura xtaa
vixin, chi ja vi koto va'a
de maa de jin tno'o ja ka
kaxtno'o tee ka kuu fariseo
vi tee ka kuu saduceo.

Ni ka'an kaji Pedro ja Jesús kuu ia ni tetniuu Dios

13 Yun te nuu ni jinokuei
Jesús taka ñuu ka oo Cesarea
Filipo, te ni jikan tno'o ya tee
ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—¿Naxa ka ka'an ñayiu
na in kuu sein ja kuu san
Se'e Teyii?
14 Te ka jiña'a de:
—Sava ñayiu ka ka'an ja
Juan, tee ni oskuandute kuu
ni, te savai, chi Elías, te sava
kai ka ka'an ja Jeremías axi
ndee inka tee ni ondakani
tno'o ia Dios ndee jana'a kuu
ni —ka ka'an de.
15 Te jiña'a ya:
—Te maa ni, ¿naxa ka
ka'an ni, na in kuu san?
16 Yun te jiña'a Simón Pe-
dro:
—Maa ni kuu Kristu, ia ni
tetniuu Dios, vi Se'e ia Dios
teku kuu ni —jiña'a de.
17 Yun te jiña'a Jesús:
—Na ta'u na ndetu ni, vi
Simón se'e Jonás, chi ni in
ñayiu tu na in ni ndaxtuu
nuu ni, chi maintno'o maa
Tata Dios san, ia oo ndee
andivi, kuu ia ni ndaskuni
ña jin ni.
18 Te suni sein ka'an san ja
Pedro kuu ni, te kuu ni na
kuinio in kava, te siki kava
ya'a sa'a san veñu'u san ja
ka kuu ñayiu ka kandija ña
jin san, te ni in jakue'e vaji
nuu nee ma kundee siki ni
ni siki ñayiu ka kandija.
19 Te taa san ndakaa nuu
tatnuni ia Dios ndee andivi
ja kuu in tniuu ka'nu nuu
ni, te ndi'i na in ju'ni ni nuu
ñuyiu ya'a, te vi saa ni vi
konu'ni ndee andivi, te ndi'i
na in ndajin ni nuu ñuyiu
ya'a, te vi saa ni vi ndajin
ndee andivi —jiña'a ya.
20 Yun te ni tatnuni ya nuu
tee ka skua'a jin ya ja ma vi
koka'an de nuu ni in ñayiu
ja maa ya kuu Kristu, ia ni
tetniuu Dios.

Ni kaxtno'o Jesús ja kuu ya te ndateku ya

21 Ndee kiuu yun ni
jinkondee Jesús kaxtno'o
ya nuu tee ka skua'a jin
ya ja nini kuu ja no'o ya
Jerusalén, te tna'a ya kua'a
ndeva'a tnundo'o, chi vi
ndakoo tee ka kuu nija'nu
nuu ñuu, vi tee ka kuu
nija'nu nuu sutu, vi tee ka
kaxtno'o Ley, te vi ka'ni ña
de jin ya, su nuu uni kiuu, te
ndateku ya.
22 Yun te ni kene'e siin ña
Pedro jin ya, te kuxeen de
nuu ya, jiña'a de:
—¿Nau ja siun ka'an ni, vi
Jito'o san? Te ma kuandetu
sa'un ia Dios ja siun ndo'o ni
—jiña'a de.
23 Su ni jiokuiin ya, te
jiña'a ya nuu Pedro:
—Kujioo ni nuu san, vi
Tachi, ma kasi ni ichi ki'in
san. Chi tu ndakani ini ni
nagua ndakani ini ia Dios,
chi na ni ka ndakani ini

ñayiu ñuyiu ya'a ndakani ini ni.
24 Yun te jiña'a Jesús nuu tee ka skua'a jin ya:
—Nuu na in kuini ja kondikin ña jin san, te na skunai mai, te kuisoi siki cruz ja kuu tnundo'o, te na kondikin ñai jin san.
25 Chi na in ka'an ja skaku ni'nui mai, te junai. Te na in skunaa mai ja ja'a sein, te ndani'i ja kotekui.
26 Chi ¿nagua ni'i ñayiu visi na koneva'i ndi'i ja oo ñuyiu ya'a, te skunai anui? ¿Axi nagua kuu ja tniuya'u ñayiu ja skaku ni'nui anui?
27 Chi sein ja kuu san Se'e Teyii, ndii san jin jaye'e jatajan maa Tata Dios vi ia ka jinokuechi nuu ya. Te yun kuu nuu tniuya'u ña ia Dios jin in in ñayiu na kuu na kuu nagua ni ka sa'i.
28 Te ka'an ndaa ndija san ja oo ndee in maa ni ja ka oo ni ya'a, ma vi kuu ni guaa ndee vi kuni ni jin sein ja kuu san Se'e Teyii ja ndii san ja tatnuni san —jiña'a ya.

17

Ni ndasama naxa kaa Jesús

1 Nuu ni ya'a iñu kiuu, te ni jaka ña Jesús jin Pedro vi Jacobo vi ñani de Juan, te kua'ankuei ya in yuku sukun.
2 Te yun ni ndasama ya jin nuu tee yun, chi ni ndaye'e nuu ya na kuinio nikandii, te ni nduyaa sa'un ni'nu ya na kuinio nuu ye'e tajan.
3 Te sanaa ni ka ndatuu Moisés vi Elías ka ndatno'o jin ya.
4 Yun te jiña'a Pedro nuu Jesús:
—Jito'o san, nase gua'a kuu ja ya'a ka oo san. Te nuu ja kuini ni, te na vi sa'a san uni ve'e kuii ya'a, in koo maa ni, vi in koo Moisés, vi inka koo Elías.
5 Te vi nini ka'an de, te ni ye'e in viko, te ni chisa'u ña jin de, te ni ka jini so'o de in tno'o ka'an nuu viko yun, te jiña'a:
—Suchia'a kuu se'e maa rin ja kutoo ndeva'a rin, te kusii ini rin jin. Te vi konini tno'o ka'in —jiña'a tno'o yun.
6 Su nuu ni ka jini so'o tee ka skua'a yun, te ni ka chindei de nuu de ndee nuu ñu'u, chi ni ka yu'u ndeva'a de.
7 Yun te ni kuyatni Jesús nuu ka oo de, te ni tnii ña ya, te jiña'a ya:
—Vi ndakoo ni, ma vi yu'u ni.
8 Te nuu ni ka ndane'e nuu de, te tu nagua ni ka jini ka de, chi maintno'o ni ka maa Jesús.
9 Te nuu manukuei ya nuu yuku yun, te ni tatnuni Jesús, te jiña'a ya:
—Ma vi koka'an sa'un ni nuu ni in ñayiu ja siun ni ka jini ni vi guaa ndee na ndateku sein ja kuu san Se'e Teyii ne'u ndiyi —jiña'a ya.
10 Yun te ni ka jikan tno'o ña tee ka skua'a jin ya, te ka jiña'a de:

—¿Nau ja ka ka'an tee ka kaxtno'o Ley Moisés ja vi nini kuu ja xtnañu'u ka Elías ndii, te saa kii Kristu? —ka jiña'a de.

11 Yun te jiña'a Jesús:

—Ja ndaa ja xtnañu'u ka Elías ndii, te suu de ndasava'a ndi'i.

12 Su ka'an san ja Elías, chi ja ni kii de, te tu ni ka ndakuni ña ñayiu ja suu de kuu. Chi saa sua'a ndeva'a ndetnuni ni ka sa'a ña jin de, nagua ka kuini mai. Te suni saa vi sa'a ña de jin sein ja kuu san Se'e Teyii, chi tna'a san kua'a tnundo'o nuu nda'a de —jiña'a ya.

13 Yun te saa ni ka jinkui'nu ini tee ka skua'a jin ya ja siki Juan, tee ni oskuandute, ka'an ya.

Ni ndasa'a Jesús in suchi yii ku'u kue'e jiyi'i

14 Nuu ni ndentakuei ya nuu ka oo kua'a ñayiu, te ni jintna'a ña in tee jin Jesús, te ni jinkuiin jiti de nuu ya, te jiña'a de:

15 —Jito'o san, kunda'u ini ni seyii san, chi ku'i kue'e jiyi'i, te ka'u ndeva'a sa'a ña, chi kua'a jichi kei nuu ñu'u vi nuu ndute.

16 Te ni kisia'a san jin nuu tee ka skua'a jin ni, su tu ni kuu vi ndasa'a ña de jin —jiña'a de.

17 Yun te jiña'a Jesús:

—Tatatno'o kue'e ja tu ka kandija, ¿nasaa ka kiuu kuu ja koo san jin ni? ¿Nasaa ka kiuu guaa kuandee ini san jin ni? Vi kisia'a ni jin ya'a nuu saa —jiña'a ya.

18 Te ni kuxeen Jesús nuu tachi, te ni kana ña jin suchi ku'u yun, te vi ore saa ni nduva'i.

19 Yun te saa ni ka nutna'a ña tee ka skua'a jin ya, te ni ka jikan tno'o siin ña de:

—¿Nau ja tu ni kuu vi tau sein tachi yun? —ka jiña'a de.

20 Te jiña'a Jesús:

—Saa chi tu ka kandija gua'a ni. Chi ka'an ndaa ndija san ja nuu na vi kandija ni visi ja in ta'u luluu nagua luluu in ndikin yuku stancia, te vi kuña'a ni nuu tinduu ya'a: “Kujioo te ndaya'a ron ndee yun”, te vitna ñu'ni ndaya'a ki'in. Chi tu na in tniuu kachio ja ma kuu vi sa'a ni.

21 Su in tachi kaa siun, chi ma kee sa'un ki'in nuu ja ma konditeo vi ma ndakuatuo —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya

22 Te nuu ka otutu de Galilea, te jiña'a Jesús:

—Sein, ja kuu san Se'e Teyii, chi vi sinotuu ña jin san nuu nda'a ñayiu

23 te vi ka'ni ña, su nuu uni kiuu, te ndateku san ne'u ndiyi —jiña'a ya.

Te ni ka kusuchi ndeva'a ini de ja siun ni ka'an ya.

Ni ka jikan tno'o ña tee ka xtutu xu'un impuestu jin Pedro

24 Te nuu ni ndentakuei Jesús jin tee ka skua'a jin ya ñuu Capernaúm, te ni ja'ankuei tee ka xtutu xu'un impuestu ja vi kuantniuu

nuu veñu'u nuu oo Pedro, te
ka jiña'a de:
—¿A tu tniuya'u mastru ni
xu'un impuestu ja vi kuant-
niuu nuu veñu'u? —ka
jiña'a de.
25 —Tniuya'u de —jiña'a
Pedro.
Su nuu ni ndiuu de ve'e,
te xtnañu'u ka maa Jesús
jiña'a:
—¿Naxa ka'an tna maa ni,
vi Simón Pedro? ¿Na xiin
nuu ka jikan tee ka kuu rey
ñuyiu ya'a xu'un impuestu
vi xu'un ja vi kuantniuu maa
de nuu ñuu? ¿A nuu se'e
maa de axi nuu sava ka
ñayiu?
26 Yun te jiña'a Pedro:
—Nuu sava ka ñayiu.
Te jiña'a Jesús:
—Nuu saa te se'e de, chi tu
na tniui ja vi tniuya'ui.
27 Su ja ma vi nduxii ini de
jion, te kua'an ni yu'u ndute
mar, te skee ni kaa tikanchu
ni, te chiaka xtnañu'u ja tau
ni, tnii ni ti, te kune ni
yu'u ti, te yun ndani'i ni in
xu'un ja kenta ja tniuya'u ni
impuestu nduo —jiña'a ya.

18

Ni kaxtno'o Jesús na in kuu ka'nu ka

1 Te vi maa kiuu yun ni
jinokuei tee ka skua'a jin
Jesús, te ni ka jikan tno'o ña
de jin ya:
—¿Na in kuu ka'nu ka nuu
tatnuni ia Dios ndee andivi?
2 Yun te ni kana Jesús in
suchi luluu, te ni jani ña ya
ma'ñu ndi'i de.
3 Te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa ndija san
ja nuu ma vi ndasama ni
maa ni, te vi sa'a ni na
kuinio suchi kueli, te ma kuu
kiukuei ni nuu tatnuni ia
Dios ndee andivi.
4 Te yun guaa na in sa'a
nda'u mai na kuinio suchi
luluu ya'a, te sui kuu ja
kokuu ka'nu nuu tatnuni ia
Dios ndee andivi.
5 Te na ñayiu janta'u in
suchi luluu ja ja'a san na
kuinio suchi ya'a, te janta'u
ñai jin maa san.

Ma vi sa'o ja junkuei ñayiu nuu yika kuechi

6 ’Su nani kuu ñayiu sa'a ja
in suchi luluu ja kandija ña
jin san, kanakaui nuu yika
kuechi, te vi gua'a ka kokuu
ja vi ku'ni in yoso ka'nu
molinu sukuin, te na vi tnaa
ña ndee nuu kunu ka ka'a
ndute mar.
7 Su nda'u ni ka ñuyiu
ya'a, chi oo kua'a jakue'e
ja skanakau ñayiu nuu yika
kuechi. Te nini kuu ja saa
kokuu. Su nda'u ni ka
tee sa'a ja kanakau sava ka
ñayiu nuu yika kuechi.
8 ’Te yun guaa nuu ja nda'a
ni axi si'in ni sa'a ja kanakau
ni nuu yika kuechi, te gua'a
ka kuu ja ka'nde ni te skana
ni, chi kuu ka ja skunaa ni
in nda'a ni axi in si'in ni,
te ndiuu ni nuu koteku ni
nikuii nikani, masu ja koo
va'a nduu nda'a nduu si'in
ni, te ki'in ni nuu kokai ko-
jinjin ni nikuii nikani.
9 Axi nuu ja nduchi nuu ni
sa'a ja kanakau ni nuu yika
kuechi, te tau ni, te skana
ni. Chi gua'a ka kuu ja invaa

nduchi nuu ni te ndiuu ni
nuu koteku ni nikuii nikani,
masu ja koo nduu nduchi
nuu ni, te ki'in ni nuu kokai
kojinjin ni nuu andeya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in ndikachi ni ndoñu'u

10 ’Vi kondia'a gua'a ni, te
ma vi skexiko ni ndee in
suchi kueli, chi ka'an san ja
ia ka jinokuechi nuu Dios ja
ka jito jin suchi kueli ya'a,
chi siun ni ka oo ya nuu maa
Tata Dios oo ndee andivi.
11 Chi maa san ja kuu san
Se'e Teyii, vaji san ja skaku
ni'nu san ñayiu ka ndoñu'u
nuu ia Dios.
12 ’¿Naxa ka ndakani ini
tna ni? Nuu in tee neva'a
in ciento ndikachi, te na
ndoñu'u in ti, ¿a ma xndoo
de kuun xiko xa'un kuun ti
yuku yun, te ki'in de nun-
duku de kiti ni ndoñu'u yun?
13 Su nuu ja na ndani'i de
ti, te ka'an ndaa ndija san
ja kusii ini ka de jin kiti
ni ndani'i de yun, saa nuu
kuun xiko xa'un kuun kiti tu
ni ka ndoñu'u yun.
14 Te suni saa ni Tata Dios,
ia oo ndee andivi, chi tu
kuini ya ja ndee in suchi
kueli ya'a vi ndoñu'u.

Vi kuaka'nu ini ni nuu ñayiu ka skua'a jin ni

15 ’Te nuu ja in ñayiu ka
skua'a jin ni sa'a jakue'e siki
ni, kua'an ni, te ka'an ni nui
ja masu vatuka sa'i nuu ka
oo maa ni ni jin. Te nuu ja
ni onini tno'o ni ka'an ni, te
ja ni kundee ni ndani'i ni jin.
16 Su nuu ja tu ni onini
tno'o ka'an ni, te kana ni
ndee in axi uu ka ñayiu
nagua ja tno'o yu'u uu axi
uni testiu, te kokuu ndaa ja
vi ndatno'o ni.
17 Su nuu ja tu nini tno'o
ka ka'an ñayiu yun, te
kaxtno'o ni nuu sava ka
ñayiu ka skua'a jin ni, te
ñayiu yun na vi ka'an. Su
nuu tu nini tno'o ka ka'an
ñayiu yun, te vi koneva'a
ni jin na kuinio in ñayiu tu
kandija ia Dios axi na kuinio
tee xtutu xu'un impuestu.
18 ’Chi ka'an ndaa ndija
san ja ndi'i ja ka ju'ni ni
ñuyiu ya'a, te suni vi konu'ni
ndee andivi, te ndi'i ja ka
ndajin ni ñuyiu ya'a, te vi
ndajin ndee andivi.
19 ’Te suni inka jichi ka'an
ndaa san ja nuu ja uu ni
vi ndatno'o tna'a ni nagua
kuu ja ka kuini ni nuu ñuyiu
ya'a, te inuu vi kakan ni nuu
Tata Dios, ia oo ndee andivi,
te taa ya.
20 Chi nuu ka ndututu
uu axi uni ñayiu ka
ndakakune'e ña jin maa san,
te vi yun oo san ma'ñu sagua
nuu ka oi yun.
21 Yun te ni kuyatni Pedro,
te jiña'a de:
—Jito'o san, ¿nasaa jichi
kuaka'nu ini san nuu in ñani
in tna'a san ja sa'a de jakue'e
siki san? ¿A vi ndee uja
jichi? —jiña'a de.
22 Yun te jiña'a Jesús:
—Masu ka'an san ja uja
jichi, chi guaa ndee uni xiko
uxi jichi ja uja.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a uu tee ka ndita xu'un

23 ’Te yun guaa nuu tat-
nuni ia Dios ndee andivi

kuu inuu jin in rey. Te ni
jinkondee de sa'a de kuenta
ja ka ndita tee ka jinokuechi
nuu de.
24 Su ni jinkondee de sa'a
de kuenta, te ni ka jinsia'a
in tee ndita kua'a ndeva'a
xu'un de.
25 Su tee jinokuechi yun,
chi tu nagua neva'a de ja
tniuya'u de, te ni tatnuni rey
yun ja vi xiko ña jin maa
de vi ñasi'i de vi se'e de vi
ndi'i nagua kuu ja neva'a de,
nagua ja junkunya'u ndi'i ja
ndita de.
26 Yun te ni jinkuiin jiti tee
jinokuechi yun nuu rey, te ni
jikanta'u de jiña'a de: “Jito'o
san, koneka'nu ini ni jin san,
te vi oo san ja tniuya'u ndi'i
san”.
27 Te rey yun, chi ni
kunda'u ini ña de, te ni siaa
ña de vi ni jaka'nu ini de ja
ndita tee jinokuechi yun.
28 Su nuu kuano'o tee
jinokuechi yun, te ni ka
nukuntna'a de jin inka tee
ka jinokuechi jin de. Te tee
yun, chi ndita de joo ni xu'un
nuu maa de, te ni tnii de
sukun tee yun, te ni skue'ne
ña de, te jiña'a de: “Tniuya'u
ja ndita ron nuu rin”.

29 ’Su tee yun, chi ni
jinkuiin jiti de nuu de, te
ni jikanta'u de jiña'a de:
“Koneka'nu ini ni jin san, te
vi oo san ja tniuya'u ndi'i
san”.
30 Su tu ni kuini de, chi ni
ka'an kuechi de, te ni tnaa
ña de vekaa vi guaa ndee
na tniuya'u inka tee yun ja
ndita de.
31 Te nuu ni ka jini sava ka
tee ka jinokuechi jin de, te ni
ka kusuchi ndeva'a ini de ja
siun ni kuu, te ni ja'ankuei
de, te ni ka ndakani de nuu
rey yun ndi'i ja ni sa'a tee
yun.
32 Yun te ni kana ña rey
yun, te jiña'a de: “Masu tee
jinokuechi va'a kuu ron, se'e
tee ña kanoo. ¿Nagua kuu
ru'un ja ni jikanta'u ron nuu
rin, te ni jaka'nu ini rin ndi'i
ja ndita ron?
33 ¿A ma kuu kunda'u ini
ron tee ka jinokuechi jin ron,
nagua ni kunda'u ini rin jin
maa ron?”, jiña'a de.
34 Yun te ni kiti ini ndeva'a
rey yun, te ni tatnuni de ja ni
ka jasi ña vekaa vi guaa ndee
na tniuya'u ndi'i de ja ndita
de.
35 ’Te suni saa ni sa'a Tata
san, ia oo ndee andivi, jin
ndi'i maa ni nuu ja ma vi
kuaka'nu ini ndi'i ni jin anu
ni nuu in ñani in tna'a ni
ja ka sa'a ña jakue'e —jiña'a
Jesús.

19

Kaxtno'o Jesús ja ma vi xndendoo tna'a teyii jin ñasi'i de

1 Yun te nuu ni ndi'i ni
ka'an Jesús tno'o ya'a, te ni
kee ya Galilea kua'an ya ja
ni jino ya nuu tnii Judea ja
oo jioo yute Jordán.
2 Te kua'a ndeva'a ñayiu
ka ndikin ña jin ya, te yun
ni ndasa'a ya ñayiu ka ku'u.
3 Yun te ni jinokuei tee ka
kuu fariseo ja vi koto tnuni
ña de jin ya, te ka jiña'a de:

—¿A kuu ja xndendoo
tna'a in tee jin ñasi'i de nani
guaa ni kuu?
4 Yun te jiña'a ya:
—¿A tu ka ka'u ni nuu tutu
ii naxa ni sa'a ia Dios ndee
jaxtnañu'u ja ni sa'a ya teyii
jin ñasi'i?
5 Te suni ni ka'an ya:
—Yun kuu ja xndoo teyii
tata de vi nana de, te nitna'a
de jin ñasi'i de, te ndi nduu
de vi kokuu invaa ni ka
ñayiu.
6 Yun kuu ja masu uu ka
kuu, chi invaa ni ka ñayiu.
Te tu na tniuu in tee ja sa'a
siin de nagua ni xtnitna'a ia
Dios —jiña'a ya.
7 Yun te ka jikan tno'o ña
tee yun:
—¿Su nau ja ni tatnuni
Moisés ja vi kuña'a teyii in
tutu nuu ñasi'i de ja vi xn-
dendoo tna'a de, te ndoo ña?
8 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi ja inu ndee ini anu ni,
guaa ni jandetu Moisés ja vi
xndendoo tna'a ni jin ñasi'i
ni. Su ndee jaxtnañu'u, chi
masu saa ni kuu.
9 Su sein, chi ka'an san ja
nani kuu teyii ja xndendoo
tna'a de jin ñasi'i de ja masu
jini ne'e ña ña jin de, te
ndakuaka tna'a de jin inka
ña'a, te skindee de ña. Te na
in ndakuaka tna'a jin ña'a ni
ndoo yun, te suni skindee ña
yii xtnañu'u ña.
10 Yun te ka jiña'a tee ka
skua'a jin ya:
—Nuu ja siun kaa ja ma
kuu xndendoo tna'a teyii jin
ñasi'i de, vi gua'a ka kuu ja
ma kuaka tna'a ñayiu.
11 Su yun te jiña'a Jesús:
—Masu ndi'i ni vi
jinkui'nu ini tno'o ya'a, chi
nani ñayiu ka ni'i nuu Dios
ja vi jinkui'nu ini.
12 Su sava tee, chi saa ni
kaku maa de ja ma kuu
tnanda'a de. Te sava de, chi
maa ñayiu ni ka sa'a ja ma
kuu vi tnanda'a de. Te sava
de, chi tu ka kuini maa de ja
vi tnanda'a de, nagua ja kuu
vi kunukuechi gua'a de nuu
tatnuni ia Dios. Na in kuini
ja kuanta'u tno'o ya'a, te na
kuanta'ui —jiña'a ya.

Ni jikanta'u Jesús ja ja'a suchi kueli

13 Yun te ni ka junsia'a
ñayiu suchi kueli nuu Jesús,
nagua ja sonee ya nda'a ya
siki, te na ndakuatu ya ja
ja'i. Su ni ka kuxeen tee ka
skua'a jin ya nuu ñayiu ka
junsia'a suchi kueli yun.
14 Su jiña'a Jesús:
—Vi kuandetu ni na kikuei
maa suchi kueli jian nuu
san, te ma vi kasi ni'nu ni
ja kikuei, chi nuu tatnuni ia
Dios ndee andivi kuu nuu vi
koo ñayiu ka kuu na kuinio
suchi kueli ya'a —jiña'a ya.
15 Te ni sonee ya nda'a ya
siki suchi kueli yun ja ni
jikanta'u ya ja ja'i, te ni kee
ya kua'an ya.

Ka ndatno'o in tee kuika jin Jesús

16 Yun te ni jino in tee
kuechi nuu oo ya, te jiña'a
de:
—Tee gua'a kuu ni, Mas-
tru. ¿Nagua kuu jagua'a
sa'a san ja koteku san nikuii
nikani?

17 Te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja xnani ña ni tee
gua'a? Te tu na tee gua'a
oo, chi maintno'o Dios kuu
ia gua'a. Su nuu ja kuini ni
ja koteku ni nikuii nikani, te
kuantno'o ni tno'o tatnuni ia
Dios —jiña'a ya.
18 Te jiña'a de:
—¿Ndeja kuu?
Yun te jiña'a Jesús:
—Ma ka'ni ni ndiyi. Ma
koskindee tna'a ni. Ma su'u
ni. Ma ka'an tno'o ni siki
ñayiu.
19 Te kuanyu'u kuandetu
ni nuu tata ni vi nuu nana
ni, te ka'an too ni in ñani in
tna'a ni nagua kutoo ni maa
ni.
20 Yun te jiña'a tee kuechi
yun:
—Ndi'i ya'a skunkuu san
ndee lule san. ¿Nagua kuu
ka ja ja'ni ña jin san?
21 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu ja kuini ni ja kokuu
ni tee ndaa, kua'an ni te
xiko ni ndi'i ja neva'a ni,
te kuña'a ni nuu ñayiu ka
kunda'u, chi saa te koneva'a
kua'a ni ndee andivi. Yun te
saa kii ni, te kondikin ña ni
—jiña'a ya.
22 Te nuu ni jini so'o tee
kuechi yun ja siun ni ka'an
Jesús, te ni kusuchi ndeva'a
ini de kua'an de, chi tee
kuika ndeva'a kuu de.
23 Yun te jiña'a Jesús nuu
tee ka skua'a jin ya:
—Ka'an ndaa ndija san ja
vijin ndeva'a kuu ja kiuu in
tee kuika nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi.
24 Te ka'an tuku san inka
jichi ja ñama ka kiuu in
cameyu yau in yiki tiku, saa
ja kiuu in ñayiu kuika nuu
tatnuni ia Dios.
25 Te nuu ni ka onini tee
ka skua'a jin ya, te ni ka sa'u
kuii kuiti ini de, te ka kachi
de:
—¿Na in kuu ja kaku ni'nu
nuu saa?
26 Te ni ndia'a ña Jesús, te
jiña'a ya:
—Ja nuu ñayiu ñuyiu ya'a,
chi vijin kuu, su ja nuu ia
Dios, chi ndi'i ni ja kuu sa'a
ya.
27 Yun te jiña'a Pedro:
—Su sein, chi vi ni ka
xndoo san ndi'i ja ka neva'a
san, te ka ndikin ña san, te
¿nagua kuu ja vi ni'i san?
28 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndaa san ja nuu
kenta kiuu ja nduu jaa ñuyiu
ya'a, te nukoo maa san ja
kuu san Se'e Teyii nuu ye'e
tajan nuu mesa ja tatnuni
san, te suni vi jinkoo maa
ni ja ka ndikin ña ni jin san
nuu ndi uxi uu mesa, te vi
ka'nde ni kuechi ndi uxi uu
tatatno'o Israel.
29 Te ndi'i ñayiu ja ka xn-
dendoi ve'i a ñani a kua'i a
tatai a nanai a ñasi'i a se'i
axi ñu'i ja ja'a sein, te vi
ndani'i in ciento jichi kua'a
ka, te suni vi ni'i ja vi kotekui
nikuii nikani.
30 Su kua'a ñayiu ka kuu
na'nu vitna vi nduu lulei,
te kua'a ñayiu ka kuu lule
vitna vi nduu na'nui —jiña'a
ya.

20

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a tee ka satniuu nuu uva

1 Te jiña'a Jesús:

—Nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kuu inuu jin in
tee kuu lamu ja jitu de nuu
ñu'u. Te ne'e ndeva'a ni kee
de kua'an de nduku de ñayiu
ja vi satniuu nuu uva de.
2 Te ni ka ndatno'o de
jin tee vi satniuu yun ja
tniuya'u de nagua ya'u in
kiuu. Te ni tetniuu ña de
kua'ankuei tee yun vi sat-
niuu de nuu uva de.
3 Yun te ni kee tuku de
kua'an de nuu ka iin ne'e, te
ni jini de tee ka oo uun nuu
ya'u yun.
4 Te jiña'a de: "Suni
kua'ankuei maa ni vi sat-
niuu ni nuu uva san, te tni-
uya'u san ya'u ndaa", jiña'a
de, te kua'ankuei tee yun.
5 Yun te ni kee tuku de nuu
sau nduu, te inka jichi nuu
ka uni ja ñini, te inuu ni ni
sa'a de jin sava tee yun.
6 Te nuu ka u'un ja ñini,
te ni ja'an tuku de nuu ya'u
yun, te ni jini de ka oo
tuku tee tu na tniuu ka sa'a,
te jiña'a de: "¿Nau ja vini
nduu ni ka oo ni ya'a, tu na
tniuu ka sa'a ni?"
7 Te ka jiña'a tee yun:
"Saa, chi tu na in tatu ña
jin san ja vi satniuu san".
Yun te jiña'a de: "Suni
kua'ankuei ni vi satniuu ni
nuu uva san, te vi ni'i ni ya'u
ndaa", jiña'a de.
8 'Te nuu ni kunee, te
jiña'a tee kuu lamu yun nuu
tee yinda'a tee ka satniuu
yun: "Ndakana ni tee ka sat-
niuu jian, te tniuya'u ni de.
Jinkondee ni xna ka tee ni
kiukuei sandi'i, te xndi'i ni
jin tee ni kiukuei xtnañu'u",
jiña'a de.
9 Yun te ni jinokuei tee ni
kiukuei saa ka u'un ni ka
yun, te vi ni ka ni'i ndi'i de
nagua ya'u in kiuu.
10 Te sandi'i saa ni jinokuei
tee ni kiukuei xtnañu'u yun,
te ni ka ka'an de ja kua'a ka
vi ni'i de, su ni ka ni'i in in
de nagua ya'u ja kuu in kiuu.
11 Te nuu ni ka ni'i de
xu'un de, te ni ka keja'a de
ka ka'an kuechi de siki tee
kuu lamu yun.
12 Te ka jiña'a de: "Tee ni
kiukuei sandi'i ya'a vi invaa
in tno'o ni ore ni ka satniuu
de, te inuu ni tniuya'u ni de
jin in in sein nda'u ja ni ka
jandee ini san ni ka inee san
ni nduu ni nduu nuu ka'ni",
ka jiña'a de.
13 Yun te ni ka'an lamu
yun nuu in tee yun: "Amigo,
tu na in jakue'e sa'a ña
san jin ni. ¿A masu ni
ka ndatno'o nagua ya'u in
kiuu?
14 Tnii ni nagua kuu ya'u
ni, te kua'an ni, chi kuini san
ja inuu ni tniuya'u san tee ni
kiukuei kuee jin maa ni.
15 ¿Axi ma kuu sa'a san
nagua kuini maa san jin
xu'un san? ¿A kukuasun ini
ni ja tee va'a ini kuu san?"
jiña'a de.
16 Te yun guaa ñayiu
xtnañu'u vitna vi kokui
jasandi'i, te ñayiu sandi'i vi
nduu ñayiu xtnañu'u. Chi
kua'a ñayiu kana ia Dios,
su joo ni ñayiu ndakaji ya
—jiña'a Jesús.

*Ni kaxtno'o tuku Jesús
inka jichi ja kuu ya te
ndateku ya*

17 Te nuu mandakuei Jesús
maa Jerusalén, te ni kene'e
siin ya ndi uxi uu tee ka
skua'a jin ya nuu ichi yun, te
jiña'a ya:
18 —Vitna ja mandakueio
Jerusalén, te vi xtuu ña
ñayiu jin sein ja kuu san Se'e
Teyii nuu nda'a tee ka kuu
nija'nu nuu sutu vi nuu tee
ka kaxtno'o Ley Moisés, te vi
ka'an de ja na kuu san.
19 Te vi ndasia'a ña de
nda'a tee inka ñuu, nuu vi
koskindee ña de, vi vi kani
ña de, te vi katakaa ña de
nuu nda'a cruz. Su nuu uni
kiuu, te ndateku san —jiña'a
ya.

Ni jikan nana Jacobo vi Juan in jandiuxi nuu Jesús

20 Yun te ni jino ñasi'i
Zebedeo jin nduu seyii ña,
te ni ka jinkuiin jiti ña nuu
Jesús, te ni jikan ña in jandi-
uxi nuu ya.
21 Te jiña'a ya:
—¿Nagua kuini ni?
Yun te jiña'a ña:
—Kuandetu ni joo kiuu
tatnuni ni ja na vi jinkoo
nduu seyii san jin ni, in
nda'a kua'a ni, te inkai nda'a
satni ni.
22 Yun te jiña'a Jesús:
—Tu ka jini ni nagua kuu
ja ka jikan ni. ¿A kuu vi ko'o
ni nuu vasu ja ko'o san ja
kuu tnundo'o xeen ja tna'a
san? ¿Te a kuu vi kuandute
ni jin tnundo'o nagua kii siki
san? —jiña'a ya.
—Kuu —ka jiña'a de.
23 Yun te jiña'a ya:
—Ja ndaa ja kuu vi ko'o
ni nuu vasu ja ji'i san, te
vi kuandute ni jin tnundo'o
nagua ni jandute san, su ja
vi jinkoo ni nda'a kua'a san
vi nda'a satni san, chi masu
maa san kuu ja taa, chi ja
ni sa'a tua'a maa Tata Dios
na ñayiu ka kuu ja vi ni'i
—jiña'a ya.
24 Su nuu ni ka jini uxi
ka tee ka skua'a jin ya tno'o
ya'a, te ni ka kiti ini de nuu
nduu ñani yun.
25 Yun te ni ndakana ña
Jesús, te jiña'a ya:
—Ja ka jini maa ni ja tee
ka tatnuni nuu sava ka ñuu,
chi ka tatnuni xeen de nuu
ñayiu ñuu de. Te tee ka kuu
nija'nu ka nuu sava ñayiu,
chi ka xtaku ni'i de tniuu
nagua ka kuini maa de.
26 Su ne'u maa ni, chi masu
saa kokuu, chi na in ka'an ja
kokuu ka'nu ne'u ni, te kuini
ja kunukuechi nuu sava ka
ni.
27 Te na in ka'an ja kokuu
ñayiu kuka'nu ne'u ni, te
kuini ja kokunukuechi nuu
ni.
28 Te suni saa ni sein ja
kuu san Se'e Teyii, chi masu
vaji san ja vi kunukuechi
ñayiu nuu san, chi vaji
san ja kunukuechi san nuu
ñayiu, te soko san maa san
ja junku'un ya'u nagua ja
kua'a ñayiu ndatau san nuu
jakue'e —jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús uu tee ka ku'u nuu

29 Te nuu ni ndekuei ya
ñuu Jericó, te kua'a ndeva'a
ñayiu ka ndikin ña jin ya.
30 Te yu'u ichi yun ka
nukoo uu tee ka ku'u nduchi
nuu. Te nuu ni ka onini de ja

ya'a Jesús, te ni ka kana jaa de:

—Jito'o san, ndikin tata ndee rey David, kunda'u ini ña ni jin san —ka jiña'a de.

31 Te ni ka kuxeen ñayiu yun nagua ja na vi kasi yu'u de. Su saa sua'a ni ka kana jaa ka de, ka jiña'a de:

—Jito'o san, Se'e ndee David, kunda'u ini ña ni jin san.

32 Yun te ni jinkuiin Jesús, te ni kana ña ya, te ni jikan tno'o ña ya:

—¿Nagua ka kuini ni ja sa'a san jin ni?

33 Te ka jiña'a de:

—Jito'o san, ka kuini san ja na vi ndanune nduchi nuu san.

34 Yun te ni kunda'u ini ña Jesús, te ni ke'e ya nduchi nuu de, te vi ore saa ni ka ndanune nduchi nuu nduu de, te ni ka jata ndikin ña de jin ya kua'ankuei de.

21

Ni ndiuu Jesús na kuinio in rey ja ni kundee maa Jerusalén

1 Te nuu ni ka kuyatni Jesús Jerusalén, te ni jinokuei ya ñuu Betfagé yatni yuku nani Olivos, te ni tetniuu ya uu tee ka skua'a jin ya.

2 Te jiña'a ya:

—Kua'ankuei ni ñuu luluu ja kaa ichi nuu ni sua'a, te yun vi junku'un ni in mentu si'i nu'ni ti jin in mentu luluu, te vi ndajin ni ti, te kikuei ni jin ti.

3 Te nuu na in ka'an, te vi kuña'a ni sua'a: "Maa Jito'o jiniu'u ti, su vini ndatetniuu ya ti" vi kuña'a ni —jiña'a ya.

4 Te saa ni kuu ndi'i ya'a, nagua skunkuu tno'o ni ka'an tee ni ndakani tno'o maa Dios ndee jana'a nuu tee de nuu tutu ii:

5 Vi kuña'a ni nuu ñayiu ñuu Sión:
"Vi kondia'a, chi ya'a vaji nda'u vaji kee rey ron,
yoso de in mentu, in mentu luluu,
se'e mentu si'i kiti jiso".

6 Yun te ni ja'ankuei tee ka skua'a jin ya, te ni ka sa'a de nagua ni tatnuni ya.

7 Ni kekuei de jin mentu si'i yun vi se'e ti, te ni ka sonee de sa'un de yata ti, te ni ka koso Jesús ti.

8 Te ka oo kua'a ndeva'a ñayiu yun, te savai ka skai sa'uin ini ichi yun, te savai ka ja'nde nda'a yutnu kuii yun, te ka tanduei ini ichi yun.

9 Te ñayiu ka yoxno'o vi ñayiu ka intandikin ka kana jai:

—¡Ka'nu kuu maa ni, ndikin tata ndee David! ¡Na ta'u na ndetu ia vaji jin jaka'nu maa Jito'o Dios ja kotatnuni ya! Ka'nu kuu maa ni ja vaji ni ndee sukun.

10 Te nuu ni kiuu ya maa Jerusalén, te ndi'i ñayiu ñuu yun ni ka kuvaa, te ni ka jikan tno'o tna'i:

—¿Na in kuu tee ya'a?

11 Te ka jiña'a sava ñayiu:

—Tee ya'a kuu Jesús, tee ndakani tno'o maa ia Dios, tee ñuu Nazaret ja tnii Galilea —ka jiña'i.

Ni ndasavii Jesús maa veñu'u ka'nu

12 Te ni kiuu Jesús nuu veñu'u maa ia Dios, te ni kene'e ya ndi'i ñayiu ka xiko vi ñayiu ka ki'in nuu veñu'u yun, te ni xndonso ya mesa ñayiu ka sama xu'un vi tei nuu ka nukoo ñayiu ka xiko sata.
13 Te jiña'a ya:

—Yoso nuu tutu ii: "Ve'e rin, chi ve'e nuu ka ndakuatu ñayiu konani", kachi ia Dios. Su maa ni, chi ka sa'a ni na kuinio in yau kava kui'na —jiña'a ya.

14 Yun te ni jinokuei ñayiu ka ndesi nduchi nuu vi ñayiu ka ku'u si'in nuu oo ya veñu'u yun, te ni ndasa'a ña ya.

15 Su nuu ni ka jini tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés, ndi'i javii java'a sa'a ya, vi ja ka kana suchi kueli nuu veñu'u yun, ka jiña'i: "¡Ka'nu kuu maa ni, ndikin tata ndee David!", te ni ka kiti ini de.

16 Te ka jiña'a de nuu ya:

—¿A nini ni ja ka ka'an suchi kueli yun?

Te jiña'a Jesús:

—Nini san. ¿Su a tu ka ka'u sa'un maa ni nuu tutu ii nuu ka'an sua'a: "Ni sa'a va'a ni yu'u suchi kueli vi yu'u suchi ka jaxin ja vi katai yaa ja ka ndakuanta'ui nuu ni"?, kachi tutu ii —jiña'a ya.

17 Yun te ni xndoo ña ya, te ni kee ya kua'an ya ñuu Betania, te yun ni ndoo ya jakuaa yun.

Ni xtau tnia'a Jesús tnu tichi iuu

18 Te nuu matuu inka kiuu, te kuano'o ya maa ñuu Jerusalén. Yun te ni kokin ya.
19 Te ni jini ya in tnu tichi iuu ja oo yatni yu'u ichi yun, te ni ja'an ya nuu tnu, te tu nagua ni ni'i sa'un ya, chi nani nda'a kuii tnu ka oo. Te jiña'a ya nuu tnu tichi iuu yun:

—Vini in ka kiti vixin ma kuun nuu ron.

Te vi ore saa ni yichi tnu tichi iuu yun.

20 Te ni ka jini tee ka skua'a jin ya ja siun ni kuu, te ni ka sau kuii ini de, te ni ka jikan tno'o ña de jin ya:

—¿Naxa ni sa'a ni ja vi ñama kuiti ni yichi tnu tichi iuu ya'a? —ka jiña'a de.

21 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndaa ndija san ja nuu ja vi kandija ni, te ma vi ndakani ini ni a saa axi ña'a, te masu maintno'o siki tnu tichi iuu ya'a kuu vi sa'a ni, chi suni nuu ja vi kuña'a ni nuu tinduu ya'a: "Kujioo te makee ndee nuu ndute mar yun", te vi saa kokuu.

22 Chi ndi'i nagua ka jikan ni nuu ia Dios nuu ka ndakuatu ni, nuu ja ka kandija ni, te ndi'i vi ni'i ni —jiña'a ya.

Ndiso Jesús in tniuu ka'nu

23 Yun te ni ndiuu Jesús nuu oo veñu'u. Te nini kaxtno'o ya tno'o ia Dios nuu ñayiu, te ni jinokuei tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu nija'nu ñuu yun nuu oo ya, te ka jiña'a de:

—¿Na in tatnuni ja sa'a
ni tniuu ya'a, axi na in ni
chitniuu ña ja sa'a ni ya'a?
—ka jiña'a de.
24 Te jiña'a Jesús:
—Suni sein na kakan tno'o
ña san in tno'o jin ni. Te nuu
ja vi ka'an ni, te suni ka'an
san na in tatnuni ja sa'a san
tniuu ya'a.
25 ¿Na in ni tatnuni ja
oskuandute Juan? ¿A maa
ia Dios oo ndee andivi, axi
ñayiu ñuyiu ya'a? —jiña'a
ya.
Yun te ni ka jinkondee de
ka tee tna'a de, te ka ka'an
de:
—Nuu ja vi kuña'o ja ia
Dios ni tatnuni, te kachi de:
"¿Te nau ja tu ni ka kandija
ni nuu saa?"
26 Te nuu ja na vi kuña'o
ja ñayiu ñuyiu ni ka tatnuni,
te ka yu'o ñayiu ñuo ja vi kiti
ini nuo, chi ndi'i ka kandija
ja Juan, chi tee ni ondakani
tno'o ia Dios ni okuu de —ka
kachi de.
27 Te ka jiña'a de nuu
Jesús:
—Tu ka jini san.
Te jiña'a ya:
—Nuu saa te suni sein na
kaxtno'o san na in tatnuni ja
sa'a san tniuu ya'a —jiña'a
ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a uu seyii

28 Yun te ni jikan tno'o ña
Jesús:
—¿Naxa ka kachi tna ni?
Oo in tee neva'a uu seyii
de, te ni jino de nuu se'e
xtnañu'u de, te jiña'a de:
"Kua'an vitna, vi seyii, te
satniuu ron nuu uva rin".
29 Te jiña'a seyii de yun:
"Tu ka'an san ki'in san",
jiña'i. Su nuu kuee ka, te ni
ndatna'u ini, te kua'in.
30 Yun te ni jino de nuu
inka seyii de yun, te inuu ni
ni ka'an de jin suchi yun. Te
jiña'i: "Vatuka, vi jito'o san,
ki'in san", jiña'i. Su tu ni
ja'in.
31 ¿Te ndee suchi ya'a
ni sa'a nagua kuini tatai?
—jiña'a ya.
Te ka jiña'a tee yun:
—Suchi xtnañu'u yun.
Yun te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndaa ndija san ja
tee ka xtutu xu'un impuestu
vi ñasi'i ka xiko maa, ka
kuu ja kiukuei xna ka nuu
tatnuni ia Dios saa in in maa
ni.
32 Chi ni kii Juan nuu maa
ni, te ni kaxtno'o de ichi
ndaa, nagua kuini ia Dios,
te tu ni ka kandija ni. Su
tee ka xtutu xu'un impuestu
vi ña'a ka xiko maa, chi ni
ka kandija. Su maa ni, chi
visi ka ndia'a ni ya'a, te tu
ka ndatna'u ini ni ja naxa vi
kandija ni.

Ni ka'an jioni'i Jesús ja ja'a tee kue'e ndeva'a

33 'Vi konini ni na ka'an
san inka tno'o jioni'i. Ni oo
in tee neva'a ñunde'i, te ni
xtee de tnu uva de, te ni
jasi de tnu vi ni sava'a de
in nuu koku'ni de nduxi uva
de, te ni sa'a de in ve'e sukun
nuu vi koxnee sukun ñayiu,
nagua kuu vi kokotoi ndi'i ja
neva'a de, te ni jiña'a nuu de
ñunde'i de nuu sava tee ja
vi kokutu de, te vi tniuya'u

de ñunde'i yun, te ni kee de
kua'an jika de.
34 Te nuu ni kuyatni kiuu
ja ndututu uva yun, te ni
tetniuu de tee ka jinokuechi
nuu de ja vi nuki'in tee yun
uva ja ndani'i maa de nuu
tee ka jitu ñunde'i yun.
35 Su tee ka jitu ñunde'i
yun, chi ni ka tnii de tee ka
jinokuechi yun, te in de ni ka
kani de, te inka de ni ka ja'ni
de, te inka de ni ka kuun ña
de yuu.
36 Yun te ni tetniuu tuku
de kua'a ka tee ka jinokuechi
nuu de saa jaxtnañu'u, te
inuu ni ka sa'a ña de.
37 ’Te sandi'i, te ni tetniuu
de se'e de, chi ni ndakani ini
de: “Vi konee yiñu'u de nuu
seyio”.
38 Su tee ka jitu nuu
ñunde'i yun, chi nuu ni ka
jini de seyii tee xiin uva yun,
te ni ka ndatno'o tna'a de:
“Suchi ya'a kuu suchi sa'a
jajin uva ya'a. Na ki'inkueio
te vi ka'nio jin, te na vi sa'a
jajin mao uva ya'a”, ka kachi
de.
39 Te ni ka kakuiko ña de
jin, te ni ka kene'e ña de yu'u
nuu oo uva yun, te ni ka ja'ni
ña de —jiña'a ya.
40 Yun te jikan tno'o ña ya:
—Te nuu na ndii maa jito'o
uva yun, ¿naxa sa'a ña de jin
tee ka jitu yun? —jiña'a ya.
41 Yun te ka jiña'a de:
—Ni ma kunda'u ini ña de,
chi ka'ni ña de jin tee kue'e
ndeva'a yun, te kuña'a nuu
de ñunde'i de yun nuu sava
ka tee ja vi kutu de, te vi
ndakuña'a de uva ja kokuu
kuenta maa de, nagua yoo
kee maa ti —ka jiña'a de.
42 Te jiña'a Jesús:
—¿A tu ka ka'u sa'un ni
nuu tutu ii nuu ka'an sua'a:
Kava ja ni ka skexiko tee ka
sa'a ve'e,
ni nduu kava ka'nu ja yituu
skina ve'e,
te maa Jito'o Dios ni sa'a yun,
te vi ka sa'u kuii kuiti inio ka
ndia'o?
Kachi tutu ii.
43 ’Te yun guaa ka'an san
ja ndakindee ia Dios nuu
tatnuni ya nuu ni, te kuña'a
ya nuu ñayiu ja vi satniui
nagua kuini maa ya.
44 Te na ñayiu kanakau
siki kava yun, te vi kuechi
kueli. Te na ñayiu xiin siki
kanakau kava yun, te vi sa'a
yuchi ña —jiña'a Jesús.
45 Te nuu ka onini tee ka
kuu nija'nu nuu sutu vi tee
ka kuu fariseo ja ka'an jioni'i
ya, te ni ka jinkui'nu ini de ja
siki maa de ka'an ya.
46 Su nuu ni ka nduku de
naxa vi kakuiko ña de, te ni
ka yu'u de ja vi kiti ini ñayiu
ñuu nuu de, chi ka kandijai
ja in tee ndakani tno'o maa
ia Dios kuu ya.

22

*Ni ka'an jioni'ni Jesús ja
ja'a viko tnanda'a*

1 Yun te ni ka'an tuku
Jesús inka jichi tno'o jioni'ni,
te jiña'a ya:
2 —Nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kuu inuu jin in
rey ja ni sa'a de in viko ja
tnanda'a seyii de.
3 Te ni tetniuu de tee
ka jinokuechi nuu de ja vi

junkuaka de ñayiu ni kana
maa de ja vi koo nuu viko
yun, su tu ni ka kuini ñayiu
yun ja ki'inkuei.
4 Yun te ni tetniuu tuku
de sava ka tee ka jinokuechi
nuu de, te jiña'a de:
“Kua'ankuei te vi kuña'a
ron nuu ñayiu ni ka kana
rin ja vi koo nuu viko ya'a:
Ne'ekuei ni, chi ja ni sava'a
san ndei, te ni tatnuni san
ni ka ja'ni isndiki vi kiti
inu ndatnu ka, te ndi'i ja oo
tua'a. Te yun guaa ne'ekuei
ni viko tnanda'a ya'a, vi
kuña'a ron”, jiña'a de.
5 Su tu ni ka chikuenta ña
ñayiu yun. Te savai kua'an
nuu jitui vi savai kua'an nuu
xikoi.
6 Te sava kai, ni ka kakuiko
ña jin tee ka jinokuechi yun,
te ndeva'a ndetnuni ni ka
sa'a ñai vi ndee ni ka ja'ni
ñai.
7 Su nuu ni jini tee kuu rey
yun, te ni kiti ini ndeva'a de.
Te ni tetniuu de soldado de ja
ni ka ja'ni de ñayiu ka ja'ni
ndiyi yun vi ni ka teñu'u de
ñuu yun.
8 Yun te jiña'a de nuu tee
ka jinokuechi nuu de: “Vi ja
ndaa ja ndi'i ja oo tua'a ja
koo viko tnanda'a ya'a, su tu
ka oo tu ka ndaa ñayiu ni
kana rin yun ja kikuei.
9 Su kua'ankuei taka ichi
na'nu, te vi kana ron nani
kuu ni ñayiu vi jinkuntna'a
jin ron na kikuei viko
tnanda'a ya'a”, jiña'a de.
10 Yun te ni kekuei tee ka
jinokuechi yun kua'ankuei
de taka ichi, te ni ka xtutu
de ndi'i ñayiu va'a vi ñayiu
kue'e ja ni ka jinkuntna'a jin
de, te ni ka chitu ñayiu ve'e
viko yun.
11 ’Yun te ni ndiuu tee kuu
rey yun ja kondia'a de ñayiu
ka oo viko yun, te ni jini de
in tee ja tu ni'nu de sa'un
viko tnanda'a yun.
12 Te jiña'a de: “Amigo,
¿naxa ni kiuu ni ya'a ja tu
na sa'un viko tnanda'a ni'nu
ni?”, jiña'a de. Te tu ni ka'an
sa'un ni tee yun.
13 Yun te jiña'a tee kuu rey
yun nuu tee ka jinokuechi
yun: “Vi ku'ni nda'a de vi
si'in de, te vi sia'a de ndee
ye'e nuu nee yun, te yun na
konda'i kokana maa de vi na
ndaka'ñi no'o de”, jiña'a rey.
14 Chi kua'a ñayiu kana ia
Dios, su joo ni ñayiu kaji ya
—jiña'a Jesús.

*Ni ka jikan tno'o de Jesús
ja ja'a xu'un impuestu*

15 Yun te kua'ankuei tee
ka kuu fariseo yun, te ni
ka ndatno'o tna'a de naxa
vi sa'a de ja kanakau Jesús
jin tno'o ka'an ya ja vi xtavi
kuechi ña de.
16 Te ni ka tetniuu de tee ka
skua'a jin de vi tee ka yinduu
nuu Herodes, te ka jiña'a tee
yun nuu Jesús:
—Mastru, ka jini san ja
tee ka'an ndaa kuu ni, chi
kaxtno'o ndaa ni ichi ia Dios,
te tu ndi'ni ni nagua ka ka'an
ñayiu, chi tu ndia'a ni naxa
ka oo ka ndaa ñayiu, chi
inuu ni kuu ndi'i ñayiu nuu
maa ni.
17 Te na kachi tna ni, ¿a
vatuka kuu ja vi kuña'a san
xu'un impuestu nuu César,

tee tatnuni ñuu Roma, axi
ña'a? —ka jiña'a de.
18 Su Jesús, chi ja ni jini ya
ja masu ka ndakani va'a ini
de, te jiña'a ya:
—Se'e ndijani ini, ¿nau ja
ka ki'in vijin ña ni?
19 Vi xne'e ni in xu'un
ja jinkunya'u ja impuestu
—jiña'a ya.
Te ni ka jiña'a de in xu'un
kaa nuu ya.
20 Te jiña'a ya:
—¿Na in xiin yunuu kuu ja
ndee ya'a, vi na xiin sivi kuu
ja yoso ya'a? —jiña'a ya.
21 Te ka jiña'a de:
—Yunuu César, tee tat-
nuni ñuu Roma kuu.
Yun te jiña'a ya:
—Nuu saa te vi kuña'a ni
nuu César nagua kuu kuenta
maa César, te nuu ia Dios ja
kuu kuenta maa ya.
22 Te nuu ni ka onini de
ja siun jiña'a ya, te vi ni ka
sa'u kuii kuiti ini de. Te ni
ka xndoo ña de jin ya, te
kua'ankuei de.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ndateku ndiyi

23 Te vi maa kiuu yun, ni
jinokuei tee ka kuu saduceo
nuu oo Jesús. Te tee yun,
chi tu ka kandija de ja vi
ndateku ndiyi, te ni ka jikan
tno'o de ya,
24 te ka jiña'a de:
—Mastru, ni ka'an Moisés
ja nuu na in tee oo ñasi'i na
kuu, te tu na se'e de oo jin
ña, kuini ja ñani de ndat-
nanda'a jin ñasi'i de, nagua
ja koo se'e ña jin tee yun, te
nukuiin nuu tniuu ndi ñani
de ni ji'i yun.
25 Nuu saa te ni ka oo
uja ñani ne'u san. Te tee
xtnañu'u yun ni tnanda'a de
jin ñasi'i de, te ni ji'i de, su
tu na se'e de ni oo jin ña,
te ni xndendoo de ñasi'i de
nuu ñani kuu uu de.
26 Te suni saa ni ndo'o tee
kuu uu yun vi tee kuu uni vi
guaa ndee ni kenta ndi uja
de.
27 Te nuu ni ndi'i de ni ka
ji'i, te suni ni ji'i ñasi'i yun.
28 Su nuu vi ndateku ndiyi
yun, ¿ndee de kuu ja kon-
deka ña ja siun vi ndi uja de
ni ka tnanda'a jin ña? —ka
jiña'a de.
29 Yun te jiña'a Jesús:
—Masu vatuka ka ka'an
ni, chi tu ka jinkui'nu ini ni
naxa ka'an nuu tutu ii, te ni
jaka'nu sa'a ia Dios.
30 Chi nuu vi ndateku
ndiyi, ma vi kuaka tna'i,
ni ma vi kuña'i se'i ja vi
tnanda'i, chi vi kokui na
kuinio ia ka jinokuechi nuu
maa Dios oo ndee andivi.
31 Su ja ka ka'on ja vi
ndateku ndiyi, ¿a tu ka ka'u
ni nuu tutu ii naxa ka'an ia
Dios nuu jiña'a ya:
32 "Maa rin kuu Dios Abra-
ham vi Dios Isaac vi Dios
Jacob"? Chi ia Dios, masu
Dios ñayiu ka ji'i kuu ya, chi
ia Dios ñayiu ka teku kuu ya
—jiña'a ya.
33 Te nuu ni ka onini ñayiu
yun, te ni ka sa'u kuii kuiti
ini tno'o kaxtno'o ya.

Ya'a kuu tno'o ka'nu ka ja tatnuni ia Dios

34 Yun te nuu ni ka jini
tee ka kuu fariseo ja ni skasi
yu'u ya tee ka kuu saduceo,

te ni ka ndututu de ja ni ka
ndatno'o tna'a de.
35 Te ne'u de ni kee in tee
kaxtno'o Ley, te jikan tno'o
vijin ña de jin ya, chi kuini
de ja koto tnuni ña de, te
jiña'a de:
36 —Mastru, ¿ndee tno'o
kuu tno'o ka'nu ka ja tatnuni
nuu tutu Ley? —jiña'a de.
37 Te jiña'a Jesús:
—"Kutoo ni Jito'o Dios jin
ndi'i ndee ini ndee anu ni vi
jin ndi'i jajintnuni ni".
38 Te tno'o ya'a kuu tno'o
xtnañu'u vi tno'o ka'nu ka ja
tatnuni nuu tutu Ley.
39 Te tno'o kuu uu, chi vi
kintna'a inuu ni, te ka'an:
"Ka'an too ni in ñani in tna'a
ni nagua kutoo ni maa ni".
40 Chi nuu ndi nduu tno'o
tatnuni ya'a ni kekuei ndi'i
tno'o yoso nuu Ley Moisés
vi tno'o ja ni ka kaxtno'o tee
ni ka ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a —jiña'a ya.

Ndikin tata David kuu Kristu

41 Te vi nini ka oo tutu ka
tee ka kuu fariseo yun, te ni
jikan tno'o ña Jesús,
42 te jiña'a ya:
—¿Naxa ka ndakani tna
ini ni jin Kristu? ¿Na xiin
ndikin tata kuu? —jiña'a ya.
Te ka jiña'a de:
—Ndikin tata ndee David
kuu.
43 Yun te jiña'a ya:
—Nuu saa te ¿naxa kuu ja
David ni xnani de Jito'o de ni
sa'a Espíritu ia Dios? Chi ni
ka'an David:
44 Ni ka'an Jito'o Dios nuu
Jito'o san:
"Junkoo ichi nda'a kua'a rin
vi guaa ndee na sa'a rin ja
ka ka'an u'u ña jin ron
ndee chii ja'a ron",
kachi ia Dios,
ni tee David sua'a.
45 ¿Te naxa kuu kokuu
ndikin tata ña David jin ia
ni tetniuu Dios nuu ja David
xnani ña Jito'o de? —jiña'a
ya.
46 Te ni in de, ña ni ka ni'i
ka de ni in tno'o ja vi ka'an
de. Te ndee kiuu yun ni in
ka de ña ni ka kundee ini de
ja vi kakan tno'o ka ña de jin
ya.

23

Ni ka'an kuechi Jesús siki tee ka kuu fariseo vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés

1 Yun te ni ka'an Jesús jin
ñayiu vi tee ka skua'a jin ya,
te jiña'a ya:
2 —Tee ka kaxtno'o Ley vi
tee ka kuu fariseo ka kuu tee
ka netniuu ja ka kaxtno'o de
naxa ka jinkui'nu ini de nuu
Ley ni tee Moisés.
3 Nuu saa te vi kuantno'o
ni tno'o ka ka'an de, te
vi sa'a ni ndi'i nagua ka
kaxtno'o de. Su ma vi sa'a
ni nagua ka sa'a de, chi ka
ka'an de, su tu ka skunkuu
de ja vi sa'a de.
4 Chi jin tno'o ka kaxtno'o
de ka ju'ni de in javee, ja vi-
jin kuu ja vi skunkuu ñayiu.
Te ka sonee de nuu soko
ñayiu, te maa de, chi vini in
xinda'a de tu ka kuini de ja
vi skanda de ja vi skunkuu
de tno'o ka kaxtno'o de.
5 Te ndi'i ka sa'a de nagua
ja na vi kuni ñayiu, chi ka
sa'a na'nu ka de jatnu nuu

ka ñu'u tutu ii ka ndee tnee
de vi sukun nda'a de, te suni
ka sa'a nani ka de tivolo
yua'a yu'u sa'un de saa sava
ka ñayiu nuu ka ndakuatu
de.
6 Te ka kutoo de vi jinkoo
de nuu tei yiñu'u ka nuu ka
jaa de xtaa vi nuu tei yiñu'u
ka ini ve'e ii sinagoga.
7 Te ka junkuaan ini de ja
vi ka'an yiñu'u ñayiu nuu
ka ndakan tno'o ñai jin de
nuu ya'u, te na vi xnani ñai
mastru.
8 ’Su maa ni, ma vi kon-
dioo ini ni ja vi xnani ña
ñayiu jin ni mastru, chi ndi'i
ni ka kuu ñani, te invaa ni
mastru ka neva'a ni, te suu
ya kuu Kristu.
9 Te ma vi xnani ni “tata
yua san” ni in tee ñuyiu ya'a,
chi invaa ni ia kuu tata yuao,
te suu ya oo ndee andivi.
10 Ni ma vi nduku ni ja
vi sa'a na'nu ña ñayiu ja vi
kokuu ni mastru, chi invaa
ya kuu ka'nu, te suu ya kuu
Kristu.
11 Te na in kokuu ka'nu
ne'u ni, te na kokunukuechi
de nuu sava ka ni.
12 Chi na in sa'a ka'nu maa,
te kokuu lule. Te na in
sa'a lule maa, te kokuu ka'nu
—jiña'a ya.

Nda'u ni ka tee ka kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu fariseo

13 ’¡Su nda'u ni ka maa ni,
tee ka kaxtno'o Ley vi tee
ka kuu fariseo, se'e ndijani
ini! Chi ka jasi ni ichi ja
kiukuei ñayiu nuu tatnuni
ia Dios andivi, te vini maa
ni, tu kiukuei ni, te ni tu ka
jandetu ni ja kiukuei ñayiu
ka nduku ja kiukuei.
14 ’¡Nda'u ni ka maa ni,
tee ka kaxtno'o Ley vi tee ka
kuu fariseo, se'e ndijani ini!
Chi ka kindee ni ve'e ña'a ni
ka ndonda'u, te vi ja ma vi
kuni ñayiu, te kani ndeva'a
ka ndakuatu ni. Te yun guaa
kua'a ka tnundo'o kii siki ni.
15 ’¡Nda'u ni ka maa ni,
tee ka kaxtno'o Ley vi tee
ka kuu fariseo, se'e ndijani
ini! Chi ka jiondita ni nuu
mar vi nuu ñu'u yichi, ka
nduku ni ñayiu vi kandija
ña. Te nuu ka kandijai tno'o
ka kaxtno'o ni, te ka sa'a
ni ja ñayiu yun vi ndee uu
jichi kua'a ka tnundo'o kii
siki nuu andeya, saa maa ni
ja ka kaxtno'o ni.
16 ’¡Nda'u ni ka ni, chi tee
kuaa ka kuu ni nuu ñayiu ka
ndikin ña! Chi ka ka'an ni:
“Nuu ja na in ñayiu kee yu'u
nuu veñu'u ka'nu, te masu
nagua kuu, su nuu ja na in
kee yu'u nuu oro oo veñu'u
yun, te kanuu ja skunkui”.
17 ¡Tee vasa vi tee kuaa ka
kuu ni! Chi ¿ndee ja kuu
ka'nu ka, a oro axi veñu'u ja
sa'a ii oro yun?
18 Te suni ka ka'an ni:
“Nuu na in ñayiu kee yu'u
nuu altar, te masu nagua
kuu, su nuu ja na in kee yu'u
nuu ja ni ka soko ja yoxnee
nuu altar yun, te kanuu ja
skunkui”.
19 ¡Tee vasa vi tee kuaa ka
kuu ni! Chi ¿ndee ja kuu
ka'nu ka, a ja ni soko axi
altar ja sa'a ii ja ni soko yun?
20 Chi na ñayiu kee yu'u
nuu altar, te masu maintno'o

nuu altar yun kee yu'i, chi
nuu ndi'i ja ndondoso yun.
21 Te na in kee yu'u
nuu veñu'u ka'nu, te masu
maintno'o nuu veñu'u kee
yu'i, chi suni nuu Dios, ia oo
ini veñu'u yun.
22 Te na in kee yu'u andivi,
te kee yu'i nuu mesa nuu
tatnuni ia Dios vi ndee nuu
maa ia Dios ja nukoo ya nuu
mesa yun.
23 '¡Nda'u ni ka maa ni, tee
ka kaxtno'o Ley vi tee ka kuu
fariseo, se'e ndijani ini! Chi
ka sa'a siin ni uxi ja ciento
menta vi anís vi cominu, te
ka soko ni nuu ia Dios. Su
ka xndoo ni jaka'nu ka nuu
Ley ja vi sa'a ndaa ni, te
vi kunda'u ini ni ñayiu, te
vi kandija ni. Ya'a kuu ja
kanuu ka ja vi sa'a ni, te suni
maa vi xndoo ni ja vi soko ni.
24 ¡Tee kuaa ja ka ndikin
ña ñayiu ka kuu ni, chi ka
skunkuu ni in ja luluu, te
ka xndoo ni tniuu ka'nu, na
kuinio ja ka sijin ni chiukun
kueli, te ka koko ni cameyu!
25 '¡Nda'u ni ka maa ni,
tee ka kaxtno'o Ley vi tee ka
kuu fariseo, se'e ndijani ini!
Chi ka kuu ni na kuinio in
vasu vi ko'o ja ka ndakate ni
yata juera, te anu ni, chi ka
oo chitu jin jakui'na vi jane'e
jayichi.
26 ¡Tee kuaa ka kuu maa
ni, tee ka kuu fariseo! Vi
ndakate ni xna ka ini vasu vi
ini ko'o, nagua ja saa ni na
koo vii yata juera.
27 '¡Nda'u ni ka maa ni,
tee ka kaxtno'o Ley vi tee
ka kuu fariseo, se'e ndijani
ini! Chi ka kuu ni na kuinio
ve'e ndiyi ja yayaa ichi yata
juera, te luu ndeva'a kaa,
su ichi ini, chi ñu'u chitu
jin yiki ndiyi vi ndi'i jane'e
jayichi.
28 Te suni saa ni ka kuu
maa ni, chi ka xne'e ni maa
ni ja tee ndaa ka kuu ni, su
ndee ini anu ni ka xnda'u ni
ñayiu vi ka ndakani kue'e ini
ni.
29 '¡Nda'u ni ka maa ni,
tee ka kaxtno'o Ley vi tee
ka kuu fariseo, se'e ndijani
ini! Chi ka sa'a ni ve'e nuu
ka yiyu'u tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a, vi
ka ndasa'a kutu ni yu'u ñaña
tee ni ka sa'a ndaa.
30 Te ka ka'an ni: "Nuu
sua'a te ni ka oo yoon kiuu
ni ka oteku ndi yuao ndee
ama ka, chi ma vi chituo de
ja vi ka'nio tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a", ka
kachi ni.
31 Te jin tno'o ka ka'an ni
maa ni, ka ndakani ni siki ni
ja se'e tee ni ka ja'ni tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a ka kuu ni.
32 Nuu saa te vi xndi'i
ni vi sa'a ni jakue'e ni ka
jinkondee jin ndi yua ni.
33 '¡Se'e koo vi tatatno'o
koo ka kuu ni! ¿Naxa kuu vi
kaku ni'nu ni nuu tnundo'o
oo nuu andeya?
34 Te yun guaa sein, chi
tetniuu san tee vi ndakani
tno'o ia Dios vi tee ndichi
vi tee vi kaxtno'o Ley nuu
ndi'i ni. Su sava de vi ka'ni
ni; te sava de, vi katakaa ni
nuu nda'a cruz; te sava de vi
kani ni ini ve'e ii sinagoga;
te sava de vi kunu yu'u, te vi
sondikin ni de ñuu ñuu.

35 Te yun guaa siki ndi'i
maa ni nanakau kuechi ja
ni ka ja'ni ndi tata ni ñayiu
tu na inu kuechi. Ni ka
keja'a de ni ka ja'ni de ndee
Abel, tee ndaa, vi guaa ndee
Zacarías, se'e Berequías, tee
ni ka ja'ni de ne'u altar jin
veñu'u.
36 Te ka'an ndaa ndija san
ja ndi'i kuechi ya'a nanakau
siki ñayiu ka oo kiuu vitna
—jiña'a ya.

Ni kusuchi ndeva'a ini
Jesús ja ja'a ñuu Jerusalén

37 Yun te ni ka'an Jesús jin
ñuu Jerusalén:
—Jerusalén, Jerusalén,
roon ja ja'ni ron tee ka
ndakani tno'o ia Dios vi
kani yuu ron tee ni tetniuu
ya, ¡nasaa jichi ni kuini
rin ja ndaxtutu rin se'e
ron na kuinio chiuun ja
ndachindijin ti se'e kueli ti,
su tu ni kuini ron!
38 Su kona'a ron ja kendoo
nda'u kendoo kee ve'e ron.
39 Chi ka'an ndaa ndija
rin ja ndee vitna, te ma vi
kuni uun ka ña ron vi guaa
ndee na kenta kiuu vi kachi
ñayiu: "¡Na ta'u na ndetu
ia vaji jin jaka'nu maa Jito'o
Dios ja kotatnuni ya!", vi
kachi —jiña'a ya.

24

Ni kaxtno'o Jesús ja naa
veñu'u ka'nu

1 Yun te nuu ni ndee Jesús
veñu'u ka'nu yun, te nini
jika ya kua'an ya, te ni ka
kuyatni tee ka skua'a jin ya.
Te ni ka xne'e de ndi'i naxa
oo veñu'u ka'nu yun.
2 Te jiña'a ya:
—Ndi'i ja ka ndia'a ni ya'a,
ka'an ndaa ndija san, jaya'a,
chi ma kendoo ni in kava
siki inka kava, chi ndi'i tnani
—jiña'a ya.

Seña ya'a koo nuu kuyatni
ja naa ñuyiu

3 Yun te kua'ankuei ya
yuku Olivos, te nuu ni jinkoo
ya, te ni jinokuei tee ka
skua'a jin ya, te ni ka jikan
tno'o siin ña de jin ya, te ka
jiña'a de:
—Kaxtno'o ni na kiuu
skunkuu ndi'i tno'o ni ka'an
ni ya'a, vi nagua kokuu seña
nuu kuyatni kiuu ja ndii ni
vi nuu naa ndi'i ñuyiu ya'a
—ka jiña'a de.
4 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi koto gua'a ni maa ni
ja tu na in xnda'u ña jin ni.
5 Chi kikuei kua'a tee jin
sivi san, te vi kachi de: "Maa
san kuu Kristu, ia ni tetniuu
Dios", te vi xnda'u de kua'a
ñayiu.
6 Te vi konini ni ka ka'an
ja ka jaxin tna'a ñayiu, vi
ya'a yun vi ka'an ja vi kaxin
tna'a. Su vi koto ni maa ni ja
ma vi yu'u ni, chi nini kuu ja
saa kokuu. Su masu yun kuu
ja naa ñuyiu.
7 Chi vi ndakoo ñuu na'nu
ja vi kaxin tna'a jin sava
ka ñuu na'nu. Te suni tee
netniuu vi kaxin tna'a de jin
sava ka tee ka netniuu. Te
koo kue'e xeen vi tnama vi
ñutnaa taka ñuu.
8 Te ndi'i ya'a kuu ja vi
inka ni jinkondee tnundo'o.
9 'Yun te vi xtuu ña ñayiu
jin ni ja vi ndeva'a ndetnuni
vi sa'a ñai, te vi ka'ni ñai, te

vi kuni u'u ña ndi'i ñayiu ja
ja'a sein.
10 Te kiuu yun, chi kua'a
ñayiu ka kandija vi nda-
jiokuiin, te vi ndaxtuu tna'a
in in mai nuu tee netniuu, vi
suni vi ndakuni u'u tna'i.
11 Te kua'a tee tno'o vi
ndakoo vi kachi ja tee ka
ndakani tno'o ia Dios ka kuu
de, te vi xnda'u de kua'a
ñayiu.
12 Te kaya kua'a ndeva'a
jakue'e, te kua'a ñayiu ma vi
ka'an nda'u tna'a kai.
13 Su na ñayiu oo yutnu
guaa ndee kiuu sandi'i, te sui
kuu ja kaku ni'nu.
14 Te kutenuu tno'o va'a
naxa tatnuni ia Dios ninii
ñuyiu ya'a, nagua ja ndi'i
ñayiu na vi kuni, yun te saa
ndi'i ñuyiu.
15 ’Te yun guaa nuu na
vi kuni ni ini veñu'u ka'nu
Jerusalén ja ka sa'a de jane'e
jayichi ja ndoo nda'u veñu'u
yun nagua ni ka'an Daniel,
tee ni ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a. Na in ka'u, te
na jinkui'nu ini.
16 Nuu saa te na ñayiu
ka oo Judea na vi kunu
yu'i ki'inkuei guaa ndee nuu
yuku.
17 Te na in oo yata ve'e, te
ma nui ja kene'i ndatniuu oo
ini ve'e.
18 Te na in oo yuku nuu
satniui, te ma ndiokuiin ja
nuki'in sa'uin.
19 Su ¡nda'u ni ka ña'a ka
ñu'u lulu vi ña'a ka jaxin
se'e kiuu yun!
20 Vi ndakuatu ni nuu ia
Dios ja kiuu vi kunu yu'u ni
yun, ma kokuu in yoo kuun
yua'a ni in kiuu ndatatu.
21 Chi kiuu yun koo kua'a
ndeva'a tnundo'o ja ni tu na
in jini ndee nuu ni jinkoo
ñuyiu vi guaa ndee kiuu
vitna, te ni ma koo sa'un ka.
22 Su kiuu kii tnundo'o
yun, chi sa'a ia Dios ja joo ni
kiuu kokuu, chi nuu ja masu
saa sa'a ya, te tu na in kaku
ni'nu. Su ja ja'a ñayiu ni kaji
ya kuu ja joo ni kiuu kokuu.
23 ’Su kiuu yun nuu ja
ndee ñayiu ka'an: “Vi kon-
dia'a ni, chi ya'a oo Kristu”,
axi “Yun oo Kristu”, te ma vi
kandija ni.
24 Chi vi ndakoo tee tno'o
vi kachi ja Kristu ka kuu, vi
tee tno'o vi kachi ja tee ka
ndakani tno'o ia Dios ka kuu,
te vi sa'a de kua'a jana'nu vi
javii, nagua ja vi xnda'u de
ñayiu. Te nuu ja kuu, chi vi
guaa ndee ñayiu ni kaji maa
ia Dios vi xnda'u de.
25 Te ja kaxtno'o san ndee
vitna nagua ja vi kokuni ni
naxa kokuu.
26 Te yun guaa nuu ja ka
ka'an ñayiu: “Vi kondia'a ni
ya, chi nuu ñu'u te'a yun oo
ya”, te ma ki'inkuei ni. Axi
vi kachi ñayiu: “Vi kondia'a
ni ya, chi ini ve'e ya oyu'u
ya”, te ma vi kandija ni.
27 Chi vi kuni ndi'i ñayiu
kiuu ndii sein ja kuu san Se'e
Teyii, chi kokuu na kuinio
nuu ye'e kani tajan ichi kana
nikandii, te ye'e ichi nuu
makee.
28 Chi vini kunio ndee ni
nuu ni kuu ja nduei kiti ni
ji'i, chi yun ka kututu chioko
lasanko.

Kaxtno'o Jesús naxa kokuu nuu ndii ya

29 ’Su nuu ya'a kunu kiuu
tnundo'o yun, te kunee nuu
nikandii vi ma ye'e ka yoo,
te junkuei kimi ka oo andivi
vi kisi jandakui oo andivi.
30 Te yun vi kuni ñayiu
seña ndee andivi ja mandii
sein ja kuu san Se'e Teyii. Te
taka ñayiu ñuyiu vi kusuchi
ini, te vi nda'i vi kana nuu vi
kuni ña jin sein ja kuu san
Se'e Teyii, ja mandii san nuu
viko ndee andivi jin jaka'nu
vi jaye'e tajan.
31 Te tetniuu san ia ka ji-
nokuechi nuu maa Dios nuu
vi xnda'i jajaa ya trompeta
ndee ndi kuun lado ñuyiu ja
vi ndaxtutu ya ñayiu ni kaji
ia Dios, te vi ndee in lado
nuu jinkituu andivi jin ndee
inka lado.
32 ’Vi kutua'a ni tno'o
jioni'i ka'an san jin tnu tichi
iuu. Nuu jinkondee nduyute
tnu, te ndata'u nda'a kueli
tnu, yun kuu ja ka jini ni ja
ni kuyatni yoo i'ni.
33 Te suni nuu ni ka jini
ni ndi'i tno'o ya'a, te vi
jinkui'nu ini ni ja ja oo yatni
san yuye'e ja ndii san.
34 Te ka'an ndaa san ja
ndi'i tno'o ya'a skunkuu nuu
ñayiu vi tna'a tnundo'o ya'a
ama ka ja vi kui.
35 Ñuyiu ya'a vi andivi, chi
ja naa ni kuu. Su tno'o
ka'an san, ma naa, chi ndi'i
skunkuu.
36 ’Su ja kiuu vi ore ja ndii
san, tu na in jini, ni ia ka
jinokuechi nuu maa Dios ja
ka oo ndee andivi, te ni maa
san ja kuu san Se'e ia Dios, tu
jini san, chi maintno'o maa
Tata Dios guaa jini ya.
37 ’Su nagua ni kuu kiuu
nuu ni oo Noé, saa kokuu
kiuu ja ndajiokuiin sein ja
kuu san Se'e Teyii.
38 Chi kiuu chia'an ka ja
ndaa ndute ñuyiu, ka jaa ka
ji'i ñayiu, vi ka jaka tna'i vi
ka xtnanda'i se'i guaa ndee
kiuu nuu ni kiukuei Noé ini
arca.
39 Te tu ni ka kandija ñayiu
ja kuun sau xeen vi guaa
ndee nuu ni ndaa ndute
yun, te ni jiso ña jin ndi'i.
Te suni saa ni kokuu nuu
ndajiokuiin Se'e Teyii ñuyiu
ya'a.
40 Te kiuu saa vi koo uu tee
nuu ka satniuu de, te in de
ndakuaka ña ya, te inka de
kendoo.
41 Uu ñasi'i ka ndiko in
ni nuu molinu, te in ña
ndakuaka ña ya, te inka ña
kendoo.
42 ’Nuu saa te vi ku'un ini
ni, chi tu ka jini ni na ore
kuu ja ndii Jito'o ni.
43 Su vi kuni ni ya'a, nuu
ja in tee xiin ve'e ja jini de
na ore kii kui'na, te kondito
de, ma kuandetu de ja kiuu
kui'na yun ja su'u ndatniuu
ve'e de.
44 Te yun guaa suni vi ko-
tua'a maa ni, chi ndii Se'e
Teyii ore ja tu ka nee tu ka
kuu ini ni.

Ni ka'an jioni'i Jesús ja ja'a uu tee ka jinokuechi

45 ’¿Ndee tee kuu tee ji-
nokuechi ndaa vi jinkui'nu
gua'a ini de ja ni chitniuu ña
jito'o de ja kokoto de ñayiu
ve'e tee yun, nagua ja kuña'a
de ja vi kaa sava ka tee ka

jinokuechi yun ore ka kokin
de?
46 Na ta'u na ndetu tee
jinokuechi yun ja nuu ndii
jito'o de, te nuku'un ña de ja
skunkuu gua'a de ndi'i tniuu
ni teku tniuu de.
47 Chi ka'an ndaa san ja
chitniuu ña jito'o de yun ja
suu de kotatnuni nuu ndi'i ja
neva'a tee yun.
48 Su nuu ja tee kue'e
kuu tee jinokuechi yun,
te ndakani ini de jin anu
de: “Ma ndajiokuiin yachi
jito'o”,
49 te jinkondee de kani de
sava ka tee ka jinokuechi
yun, te kaa de vi ko'o de jin
tee ka jini yun.
50 Te vi sanaa ni, te ndajino
jito'o de kiuu tu nee tu kuu
ini de vi ore ja tu jini de.
51 Te kani ndeva'a ña tee
yun, te tnaa ña de nuu vi
tniuya'u tee kue'e yun yika
kuechi de jin tee inu jani ini.
Te yun vi konda'i vi kokana
de, te vi ndaka'ñi no'o de.

25

*Ni ka'an jioni'i Jesús ja
ja'a uxi suchi si'i kuechi*

1 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kokuu inuu jin
uxi suchi si'i kuechi ja ni ka
ki'in lámpara, te kua'ankuei
ja mavinutna'i jin in suchi
yii tnanda'a.
2 Te u'in ka kuu suchi ka
ndakaji, te u'in ka kuu suchi
vasa.
3 Te suchi vasa yun ni ka
ki'in lámpara, su tu ni ka
yinda'i texe'en olivo ja vi
ndachitui lámparai.
4 Te suchi ka ndakaji
yun, chi ni ka ki'in
lámpara vi tindo'o nuu ñu'u
texe'en olivo ja vi ndachitui
lámparai.
5 Te ja siun ni kukuee suchi
yii tnanda'a yun, te ni kii
ñua'na nui, te ndi'i ni ka
kixin.
6 Su nuu sau ñuu jakuaa,
te ni ka onini ja ka kana jaa:
“Ya'a vaji suchi tnanda'a, te
vi ndakoo, vi nutna'a ron
jin”.
7 Yun te ka ndakoo ndi'i
suchi si'i kuechi yun, te ni ka
ndasava'i lámparai.
8 Su yun te ka jiña'a ndi
u'un suchi vasa yun nuu ndi
u'un suchi ka ndakaji yun:
“Vi taa joo texe'en olivo ron,
na ndee nuu lámpara rin,
chi nda'va, ka'an”, ka jiña'i.
9 Yun te ka jiña'a suchi ka
ndakaji yun: “Ña'a, chi kana
saa ma kenta vi kuantniuu
maa rin vi ja vi kuantniuu
ron. Te gua'a ka kua'ankuei
nuu ka xiko, te vi kuaan ron
ja vi kuantniuu maa ron”, ka
jiña'i.
10 Su vi nini kua'ankuei
suchi vasa yun ja vi kuain
texe'en olivo, te ni ndenta ni
suchi yii tnanda'a yun. Te
suchi si'i ka otua'a yun, chi
ni kiukuei ni jin suchi yii
tnanda'a yun maa ve'e viko,
te ni ndandesi ni ye'e yun.
11 Te ndee nuu kuee ka
saa ni jinokuei u'un ka suchi
vasa yun, te ka jiña'i: “Jito'o
san, ndakune ni ye'e na
kiukuei san”, ka jiña'i.
12 Yun te jiña'a tee
tnanda'a yun: “Ka'an ndaa
ndija rin ja tu jini ña rin”,

jiña'a de.

13 ’Yun kuu ja vi ku'un ini
ni, chi tu ka jini ni na kiuu vi
na ore kuu ja ndii sein ja kuu
san Se'e Teyii —jiña'a Jesús.

Ni ka'an jioni'i Jesús ja ja'a xu'un

14 ’Chi nuu tatnuni ia Dios
ndee andivi kuu inuu jin in
tee ja oo ja ki'in jika de inka
ñuu. Te ama ka ja ki'in de, te
ni kana de tee ka jinokuechi
nuu de, te ni jiña'a de xu'un
de ja vi satniuu jin tee yun.

15 ’Te nuu in de ni jiña'a de
u'un mil xu'un kaa, te nuu
inka de ni jiña'a de uu mil,
te nuu inka de in mil, na kuu
na kuu naxa kuu vi satniuu
jin in in maa de. Yun te ni
kee de kua'an jika de.

16 Te tee ni ni'i u'un mil
xu'un kaa yun, ni satniuu de
jin xu'un yun, te ni ndani'i
de inka u'un mil se'e xu'un
yun.

17 Suni saa ni ni sa'a tee ni
ni'i uu mil xu'un kaa yun, te
ni ndani'i de inka uu mil se'e
xu'un yun.

18 Su tee ni ni'i in mil
xu'un kaa yun, chi ni jate de
nuu ñu'u, te ni chiyu'u de
xu'un lamu de.

19 ’Su nuu ni ya'a kua'a
kuia, te ni ndajiokuiin lamu
tee ka jinokuechi yun, te ni
ndakan tno'o ña de naxa ka
kuu de jin xu'un yun.

20 Yun te ni jino tee ni
ni'i u'un mil xu'un kaa yun,
te nee de inka u'un mil
se'e xu'un yun, te jiña'a de:
“Jito'o san, ya'a oo u'un mil
xu'un kaa ja ni taa ni, te suni
ya'a oo inka u'un mil se'e
xu'un ja ni kundee san ja ja'a
xu'un ni taa ni”, jiña'a de.

21 Te jiña'a lamu de:
“Vatuka, tee jinokuechi
gua'a vi tee ndaa kuu ron.
Te ja siun ni satniuu ndaa
ron jin joo luluu ja ni taa
rin nuu ron, te skuiso siki
ña rin siki kua'a ka tniuu
na'nu. Ne'e te kosii ini ron
jin rin.”

22 Yun te suni ni jino tee
ni ni'i uu mil xu'un kaa, te
nee de inka uu mil se'e xu'un
yun, te jiña'a de: “Jito'o san,
ya'a oo uu mil xu'un kaa
ja ni taa ni, te suni ya'a oo
inka uu mil se'e xu'un ja ni
kundee san ja ja'a xu'un ni
taa ni”.

23 Te jiña'a lamu de:
“Vatuka, tee jinokuechi
gua'a vi tee ndaa kuu ron.
Te ja siun ni satniuu ndaa
ron jin joo luluu ja ni taa
rin nuu ron, te skuiso siki
ña rin siki kua'a ka tniuu
na'nu. Ne'e te kosii ini ron
jin rin.”

24 Yun te suni ni jino tee
ni ni'i in mil xu'un kaa, te
jiña'a de: “Jito'o san, ja jini
san ja tee ndee ini kuu ni, chi
ndaxtutu ni nuu tu ni jate ni,
te kua'a ka ndakan ni saa ja
ni jiña'a ni.

25 Te yun kuu ja ni yu'u
san, te ni ja'an san ni tayu'u
san xu'un ni chii ñu'u, su
ya'a oo nagua kuu xu'un
maa ni”, jiña'a de.

26 Yun te jiña'a lamu de:
“Masu tee jinokuechi gua'a
kuu ron, vi se'e tee ku'ndu.
Nuu ja jini ron ja ru'un, chi
ndaxtutu rin nuu tu jate rin,
te kua'a ka ndakan rin saa ja

jiña'a rin,
27 te ¿nau ja tu ni jinsia'a
ron xu'un rin nuu banku
nagua ja kiuu ndajiokuiin
rin, te ndani'i rin xu'un rin
jin se'e nuu siun?”, jiña'a de.
28 Yun te jiña'a lamu nuu
sava ka tee ka jinokuechi
yun: “Vi ndakindee xu'un
jian, te vi kuña'a ron nuu tee
neva'a uxi mil.
29 Chi na in neva'a, te
ndani'i ja koneva'a kua'a
kai. Su na in tu nagua
neva'a, te vi ndee joo luluu
ja neva'i, te ndondee.
30 Su tee tu jiniu'u jian,
vi kene'e de ndee ye'e nuu
nee juera, te yun na konda'i
kokana de vi ndaka'ñi no'o
de”, kachi lamu yun —jiña'a
Jesús.

Ka'nde ndaa ia Dios kuechi ñayiu taka ñuu

31 Yun te jiña'a tuku ya:
—Nuu ndajiokuiin sein ja
kuu san Se'e Teyii jin jaye'e
tajan san, vi jin ndi'i ia ka
jinokuechi nuu san, yun te
junkoo san nuu ye'e tajan ja
tatnuni san.
32 Te ndi'i ñayiu ñuyiu vi
ndututu nuu san, te sa'a siin
san jin in in nagua sa'a siin
in tee jito kiti ja sa'a siin de
ndikachi de vi ndixi'u de.
33 Te sa'a siin san ñayiu
gua'a ja ka kuu na kuinio
ndikachi ichi nda'a kua'a
san. Te sa'a siin san ñayiu
kue'e ja ka kuu na kuinio
ndixi'u ichi nda'a satni san.
34 Te nuu kokuu san rey,
kuña'a san nuu ñayiu ka
oo ichi nda'a kua'a san:
“Ne'ekuei ron ja ni sa'a vii
sa'a va'a ña tata rin Dios, te
kiukuei ron nuu tatnuni rin
nuu ja oo tua'a guaa ndee
nuu ni jinkoo ñuyiu ya'a.
35 Chi ni okokin rin, te ni
ka taa ron ja ni jaa rin; vi ni
oyichi rin, te ni ka taa ron
ndute ni ji'i rin. Ni jikanuu
nda'u rin, te ni ka taa ron
ve'e ron ni ndoo rin.
36 Te ni ja'ni ña sa'un rin,
te ni ka skuta'u ña ron. Ni
oku'u rin, te ni ka jakoto ña
ron. Ni oo rin vekaa, te suni
ni ka jakoto ña ron.”
37 Yun te vi ndakantno'o
ña ñayiu ndaa yun: “Jito'o
san, ¿na kiuu ni ka jini ña
san kokin ni, te ni ka taa san
ja ni jaa ni? ¿Vi na kiuu ni
ka jini ña san ja yichi ni, te
ni ka taa san ndute ni ji'i ni?
38 ¿Axi na kiuu ni ka jini ña
san ja jikanuu nda'u ni, te ni
ka taa san ve'e san ni ndoo
ni? ¿Axi na kiuu ni ja'ni ña
sa'un jin ni, te ni ka skuta'u
ña san?
39 ¿Axi na kiuu ni ka jini
san ja ku'u ni axi oo ni
vekaa, te ni ka jakoto ña
san?”
40 Yun te kuña'a san nuu
kokuu san rey: “Ka'an ndaa
ndija rin ja nuu ni ka sa'a
ron jin in in ñani rin, visi
ñayiu nda'u ndeva'a ka kui,
te ja ja'a maa rin ni ka sa'a
ron”.
41 ’Yun te kuña'a san ja
kuu san rey nuu ñayiu ka
oo ichi nda'a satni san: “Vi
kujioo nuu oo rin, roon ja ni
ka ni'i ta'u ron, te ki'inkuei
ron nuu ñu'u nuu vi kokai
ron nikuii nikani, nuu oo
tua'a ja ki'in Tachi jin tachi
kueli ja ka jinokuechi nuu.
42 Chi ni okokin rin, su tu

ni ka taa ron ja kaa rin. Te
ni oyichi rin, su tu ni ka taa
ron ndute ko'o rin.
43 Te ni jikanuu nda'u rin,
su tu ni ka taa ron ve'e ron ja
ndoo rin. Vi ni ja'ni ña sa'un
jin rin, su tu ni ka skuta'u ña
ron. Te ni oku'u rin vi ni oo
rin vekaa, su tu ni ka jakoto
ña ron."
44 Yun te suni vi kakan
tno'o ña ñayiu yun: "Jito'o
san, ¿na kiuu ni ka jini ña
san ja kokin ni, axi yichi
ni, axi jikanuu nda'u ni, axi
ja'ni ña sa'un ni, axi ku'u ni,
axi oo ni vekaa, te tu ni ka
chituu ña san?"
45 Yun te kuña'a san ja kuu
san rey: "Ka'an ndaa ndija
rin ja nuu tu ni ka sa'a ron
siun jin in ñayiu ya'a, visi
ñayiu nda'u ndeva'a kui, te
suni tu ni ka sa'a ron siun ja
ja'a maa rin", kuña'a san.
46 Te ki'inkuei ñayiu yun
nuu vi tniuya'ui nikuii
nikani. Te ñayiu ndaa, vi
ni'i ta'ui ja vi kotekui nikuii
nikani —jiña'a Jesús.

26

Ni ka skaka tna'a de ja vi kakuiko de Jesús

1 Yun te nuu ni ndi'i ni
ka'an Jesús ndi'i tno'o ya'a,
te jiña'a ya nuu tee ka skua'a
jin ya:
2 —Ja ka jini maa ni ja nuu
uu ni ka kiuu, te koo viko
pascua ñayiu ñuo, te vi xtuu
ña ñayiu jin sein ja kuu san
Se'e Teyii, te vi katakaa ña
nuu nda'a cruz —jiña'a ya.
3 Yun te ni ka ndututu tee
ka kuu nija'nu nuu sutu vi
tee ka kaxtno'o Ley vi tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu ñuu
Israel nuu oo ve'e tniuu sutu
kuu nija'nu ka nani Caifás.
4 Te ni ka ska'an tna'a de
naxa vi kakuiko de Jesús jin
nino'o tno'o tno'o, te vi ka'ni
ña de.
5 Su ni ka kachi de:
—Ma vi kakuiko de kiuu
viko ya'a, chi nuu ña'a, te vi
sa'a ni'i vi sa'a ioo ñayiu ñuo
—ni ka kachi de.

Ni joso in ñasi'i tatna xiko xini Jesús

6 Te oo Jesús ñuu Beta-
nia, ve'e Simón, tee ni oku'u
kue'e ndi'yi te'i.
7 Te yun ni jino in ñasi'i
nuu oo ya, nee ña in tindo'o
yuu vii ndeva'a ñu'u chitu
tatna xiko ja ndee ya'u
ndeva'a. Te ni joso ña xini
ya nuu nukoo ya nuu mesa
jaa ya xtaa.
8 Su nuu ni ka jini tee ka
skua'a jin ya, te ni ka kiti ini
de, te ka jiña'a de:
—¿Nau ja skunaa ña'a
ya'a tatna xiko ya'a?
9 Gua'a ka kuu ni xiko
ña, te ni'i ña kua'a xu'un,
te skuta'u ña ñayiu ka kuu
nda'u nuu siun —ka kachi
de.
10 Su nuu ni jini Jesús ja
siun ka ka'an de, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka xna'a ni ña'a
ya'a? Te in tniuu gua'a ni
sa'a ña jin san.
11 Kuu ka ñayiu ka
kunda'u, chi ndi'i ni kiuu
ni vi koo ni jin, su sein, chi
masu ndi'i kiuu vi koo.
12 Chi ja ni joso ña ña'a
ya'a tatna xiko ya'a nuu yiki
kuñu san kuu ja ni sa'a tua'a
ña jin san ja jinkoyu'u san.

13 Te ka'an ndaa ndija san
ja ndee ni nuu ni kuu ja ka
kaxtno'o ñayiu tno'o va'a ia
Dios ninii ñuyiu ya'a, te suni
vi ndakani ja ni sa'a ña'a
ya'a nagua vi kondaka'an ña
ñayiu jin ña —jiña'a ya.

Nduku Judas ja xtuu de Jesús

14 Yun te kua'an Judas Is-
cariote, in tee ne'u ndi uxi
uu tee ka skua'a jin ya, ja vi
ndatno'o tna'a de jin sutu ka
kuu nija'nu.
15 Te jiña'a de:
—¿Nasaa ka kuini ni ja vi
tniuya'u ña ni, te na xtuu
san Jesús nuu ni?
Te ni ka tniuya'u ña tee
yun oko uxi xu'un kaa kuu
plata.
16 Te vi ndee ore saa ni
keja'a de nduku de naxa kuu
ja xtuu de Jesús nuu sutu ka
kuu nija'nu yun.

Ni ka jaxini Jesús jin tee ka skua'a jin ya

17 Yun te kiuu xtnañu'u ja
ni keja'a viko yun nuu ka jaa
ñayiu xtaa vixin uun ja tu na
levadura yi'i, ni ka juntna'a
tee ka skua'a jin Jesús, te ka
jiña'a de:
—¿Ndenu kuini ni ja vi
sava'a san lelu nuu vi kax-
inio viko pascua ya'a? —ka
jiña'a de.
18 Yun te jiña'a ya:
—Kua'ankuei ni ndee maa
ñuu, ve'e in tee ka jini tna'a
jin san, te vi kuña'a ni:
"Ka'an Mastru sua'a: Ja oo
yatni kiuu ja kuu san, te ve'e
ni kuini san ja vi sa'a san
viko pascua jin tee ka skua'a
jin san", vi kuña'a ni —jiña'a
ya.
19 Yun te ni ka sa'a tee
ka skua'a jin ya nagua ni
tatnuni ya, te ni ka sava'a
de ja vi kaxini ya jin de viko
pascua yun.
20 Te nuu ni kunee, te ni ka
junkoo ya jin ndi uxi uu tee
ka skua'a jin ya.
21 Te nini ka jaxini ya jin
de, te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa ndija san ja
in maa ni xtuu ña jin san
—jiña'a ya.
22 Te ni ka kusuchi ndeva'a
ini in in de, te ni ka
jinkondee de ka jikan tno'o
ña de:
—¿A sein kuu, vi Jito'o
san?
23 Yun te jiña'a ya:
—Na in ka jaa jin san in ni
nuu ko'o, te suu kuu ja xtuu
ña jin san.
24 Te sein ja kuu san Se'e
Teyii, chi vi ja ndaa ja ndo'o
san nagua yoso nuu tutu ii.
Su nda'u ni ka maa tee xtuu
ña jin san, chi vi gua'a ka
kuu ja ma kaku de ja koo de
ñuyiu ya'a nuu siun —jiña'a
ya.
25 Yun te jiña'a Judas, tee
nduku ja xtuu ña jin ya:
—¿A sein kuu, Mastru?
—Suu ni ka'an maa ni
—jiña'a ya.
26 Te vi nini ka jaa de jin ya
xtaa, te ni tnii ya xtaa vixin
yun, te ni ndakuanta'u ya
nuu ia Dios, te ni ta'u ya, te
ni jiña'a ya nuu tee ka skua'a
jin ya, te jiña'a ya:
—Vi tnii ni te vi kaa ni, chi
ya'a kuu yiki kuñu san.

27 Yun te ni tnii ya
vasu nuu ñu'u vinu, te ni
ndakuanta'u ya nuu ia Dios,
te ni sia'a ya vasu yun, te
jiña'a ya:

—Ndi'i ni vi ko'o vinu ñu'u
nuu vasu ya'a.

28 Chi ya'a kuu niñi san ja
soko san ja kokuu in tratu
jaa, te kati ja ja'a kua'a ñayiu
nagua ja koneka'nu ini ia
Dios yika kuechi.

29 Su ka'an san ja vi ndee
ore vitna, te ma ko'o ka san
nduxi uva ya'a guaa ndee
kiuu vi ko'o tukuo vinu jaa
nuu tatnuni ia kuu Tata san.

30 Te nuu ni ndi'i ni ka jita
ya in yaa vaji nuu Salmo, te
kua'ankuei ya yuku Olivos.

Ni kaxtno'o Jesús ja ndayu'u Pedro ja jini ña de jin ya

31 Yun te jiña'a Jesús:

—Ndi'i ni vi ndayu'u ja
ja'a tnundo'o kii siki san
jakuaa vitna, chi yoso nuu
tutu ii: "Xtuji rin tee jito
ndikachi, te ya'a yun ni ka vi
kutenuu ti", kachi tutu ii.

32 Su nuu na ndateku san,
te kokoxno'o san kono'o san
Galilea, te saa ndajakuei ni
—jiña'a ya.

33 Yun te jiña'a Pedro:

—Visi ndi'i de na vi
ndayu'u, su sein, chi ma
ndayu'u sa'un san.

34 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndaa ndija san ja
jakuaa vitna, te uni jichi
ka'an ni ja tu jini ña ni jin
san ama ka ja kana li'li.

35 Yun te jiña'a Pedro:

—Visi na kuu san jin ni, su
ma ka'an san ja tu jini ña san
—jiña'a de.

Te vi suni saa ni ka jiña'a
ndi'i tee ka skua'a jin ya.

Ndakuatu Jesús nuu ka oo xtnuu kuii Getsemaní

36 Yun te kua'ankuei ya
jin tee ka skua'a jin ya, te
ni jinokuei ya in nuu nani
Getsemaní, te jiña'a ya:

—Vi jinkoo ni ya'a nini
ki'in san yun na ndakuatu
san —jiña'a ya.

37 Te ni jaka ya Pedro vi
nduu seyii Zebedeo, te ni
jinkondee ya ni kusuchi ini
ya vi ni tna'u ndeva'a ini ya.

38 Yun te jiña'a ya:

—Kusuchi ndeva'a ini san
vi ndee na kuu san. Vi
kendoo ni ya'a ni, te vi kon-
dito ni jin san.

39 Yun te ni kuu jika ya joo,
te ni jinkuiin jiti ya vi ndee
ni kunjino tnee ya nuu ñu'u,
te ni ndakuatu ya, jiña'a ya:

—Tata maa san, nuu ja
sua'a te kuu, te xtajioo ni
tnundo'o vaji siki san. Su ma
kokuu nagua ka'an maa san,
chi na kokuu nagua kuini
maa ni —jiña'a ya.

40 Te vini ni ndajiokuiin
ya ni ndajino ya nuu ka oo
tee ka skua'a jin ya, te ni
nuku'un ña ya ja ka kixin de.
Te jiña'a ya nuu Pedro:

—¿A vini in ore, tu ni ka
kundee ini ni ja vi kondito ni
jin san?

41 Vi kondito ni, te vi
ndakuatu ni nuu ia Dios
nagua ja ma koto tnuni ña
jakue'e, chi ja ndaa ja anu ni
oo tua'a ja kuantno'o nuu ia

Dios, su yiki kuñu ni, chi vita
kuu —jiña'a ya.
42 Yun te kua'an tuku ya ja
kuu uu ja ni ndakuatu ya, te
jiña'a ya:
—Tata maa san, nuu ja ma
kuu ja xtajioo ni tnundo'o
ya'a ja tna'a san, te sa'a ni
nagua kuini maa ni —jiña'a
ya.
43 Te ni ndajino ya inka
jichi, te ni nuku'un ña ya ja
ka kixin tuku de, chi tu ka
kundee ka nduchi nuu de jin
ñua'na.
44 Te ni xndoo tuku ña ya,
te kua'an ya ja ndakuatu ya
jichi kuu uni, te inuu ni tno'o
ni ka'an ya.
45 Yun te ni ndajino ya nuu
ka oo tee ka skua'a jin ya, te
jiña'a ya:
—¿A vi ka kixin ni ni vi
ka ndatatu ni? Te ja ni jino
ore ja vi kakuiko ña ñayiu
ka sa'a yika kuechi jin sein
ja kuu san Se'e Teyii.
46 Vi ndakoo ni na ki'on,
chi ja makuyatni tee xtuu ña
jin san —jiña'a ya.

Ni ka kakuiko de Jesús

47 Te vi nini ka'an ka ya, te
ni jino ni Judas, in tee ne'u
ndi uxi uu tee ka skua'a jin
ya, ndeka de kua'a tee ka
nee yuchi kani vi tee ka nee
yutnu ja ni ka tetniuu ña tee
ka kuu nija'nu nuu sutu vi
tee ka kuu nija'nu nuu ñuu.
48 Te ja ni kaxtno'o Judas,
tee ni xtuu ya, nagua kokuu
in seña, te jiña'a de:
—Na xiin nuu tetuyu'u
san, te tee yun kuu tee vi
kakuiko ni —jiña'a de.
49 Yun te ni jintna'a de
Jesús, te jiña'a de:
—Oo va'a ni, Mastru.
Te ni tetuyu'u de nuu ya.
50 Te jiña'a Jesús:
—Amigo, sa'a ni na tniuu
vaji ni.
Yun te ni ka jintna'a ña
sava ka tee yun, te ni ka
kakuiko ña de jin ya.
51 Su in tee ka oo jin
Jesús, ni kene'e de yuchi
kani de, te ni ja'nde de so'o
in tee jinokuechi nuu sutu
kuu nija'nu ka.
52 Yun te jiña'a Jesús:
—Ndatava'a ni yuchi kani
ni nuu ñu'u maa, chi ndi'i
tee jaxin tna'a jin yuchi kani,
te suni jin yuchi kani yun
kuu de.
53 ¿Chi a tu jini ni ja kuu
kakanta'u san nuu Tata san,
te vitna ñu'ni tetniuu ya vi'i
ka uni xiko uxi uu mil ia
ka jinokuechi nuu ya ja vi
skaku ni'nu ña jin san?
54 Su nuu ja saa sa'a san,
¿te naxa skunkuu nagua
yoso nuu tutu ii nuu ka'an
ja nini kuu ja saa ndo'o san?
—jiña'a ya.
55 Te vi ore saa jiña'a Jesús
nuu tee yun:
—¿Nau ja ka nee ni yuchi
kani vi yutnu vajikuei ni ja
vi kakuiko ña ni jin san na
kuinio ja kui'na kuu san? Te
in in kiuu ni ka oo in nio nuu
veñu'u ka'nu ja ni okaxtno'o
san tno'o ia Dios, te tu ni ka
kakuiko ña ni.
56 Su saa kokuu ndi'i ya'a,
nagua ja skunkuu nagua
yoso nuu tutu ii ja ni ka
ka'an tee ni ka ndakani tno'o

maa ia Dios ndee jana'a
—jiña'a ya.

Yun te maintno'o ni ka ya,
ni ka xndoo ña tee ka skua'a
jin ya, te ni ka jino yu'u de
kua'ankuei de.

Ni ka junsia'a de Jesús nuu ni ka ndututu tee ka kuu nija'nu

57 Yun te ni ka jaka ña tee
ni ka kakuiko ña jin Jesús
nuu sutu kuu nija'nu ka nani
Caifás nuu ka otutu tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñuu.

58 Su Pedro, chi jika ni
ndikin ña de kua'an de guaa
ndee ini nuu oo ve'e tniuu
sutu kuu nija'nu ka yun. Te
ni kiuu de, te ni jinkoo de
nuu ka nukoo ndaja'a yun,
nagua ja kuni de naxa vi sa'a
ña de jin Jesús.

59 Su tee ka kuu nija'nu
nuu sutu vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñuu vi ndi'i tee
ka netniuu nuu ka ndututu
yun, ka nduku de in ja ka'an
tno'o siki Jesús, nagua ja kuu
vi xtavi kuechi ña de ja kuu
ya.

60 Su tu ni ka ni'i de kuechi
ya, visi kua'a tee tno'o ni
jinokuei ja ka ka'an kuechi
de siki ya. Yun te saa ndi'i
ni ka, ni jinokuei uu testiu ja
vi ka'an tno'o siki ya.

61 Te ka jiña'a de:

—Tee ya'a ni ka'an de:
“Kuu kani san veñu'u ia
Dios, te nuu uni kiuu, te
ndasa'a san”, kachi de —ka
jiña'a de.

62 Yun te ni ndakoo tee
kuu nija'nu nuu sutu yun, te
jiña'a de nuu Jesús:

—¿Nau ja tu ka'an sa'un
ron? ¿Na tno'o kuu ja siun
ka ka'an tee jian siki ron?
—jiña'a de.

63 Su Jesús, chi tu ni ka'an
sa'un ya. Yun te jiña'a tee
kuu nija'nu nuu sutu yun:

—Ya'a oo maa ia Dios teku,
te tatnuni rin ja ka'an ndaa
ron, te ka'an a suu ron kuu
Kristu, Se'e ia Dios —jiña'a
de.

64 Te jiña'a Jesús:

—Suu san kuu ka'an maa
ni. Te suni ka'an san ja ndee
vitna, te vi kuni ni Se'e Teyii
ja konukoo ichi nda'a kua'a
maa Dios, ia ka'nu ndeva'a,
te ndii ndee nuu viko ichi
andivi —jiña'a ya.

65 Yun te ni ndata sutu kuu
nija'nu ka yun sa'un de, ja
kuu in seña ja kiti ini de, te
jiña'a de:

—Ni kane'e tee ya'a jin ia
Dios. ¿Te nagua vi kokuu
kao testiu ja vi ka'an kuechi
siki de? Te vitna ja ni ka
onini maa ni ja kane'e de jin
ia Dios.

66 ¿Naxa ka ka'an tna ni?
—jiña'a sutu kuu nija'nu ka
yun.

Te ka jiña'a sava ka tee
yun:

—Tee oo kuechi kuu de, te
na kuu de.

67 Yun te ni ka tiusii de nuu
ya vi ni ka kani ña de jiki, te
sava de ni ka katu tikatu nuu
ya.

68 Te ka jiña'a de:

—Nuu ja maa ron kuu
Kristu, ia netniuu Dios, te
ka'an, na ndee tee kuu ja ni
kani ña jin ron —ka jiña'a
de.

Ni tayu'u tno'o Pedro ja jini de Jesús

69 Te Pedro, chi ye'e juera ni yun nukoo de. Te ni jino in ñasi'i jinokuechi nuu sutu yun, te jiña'a ña:

—Maa ni, chi suni ni ka oo ni jin Jesús, tee Galilea —jiña'a ña.

70 Su Pedro, chi ni tayu'u tno'o de nuu ndi'i ñayiu ka oo yun, te jiña'a de:

—Tu jini san na tno'o ka'an ni.

71 Te vi inka ni ndee de ye'e yun, te ni jini ña inka ña'a jinokuechi yun, te jiña'a ña nuu sava ka ñayiu ka oo yun:

—Tee ya'a, chi suni ni ka oo de jin Jesús, tee Nazaret —jiña'a ña.

72 Su ni tayu'u tno'o tuku de, te jiña'a de:

—Ka'an ndaa san nuu ia Dios ja tu jini san na ndee tee kuu tee yun —jiña'a de.

73 Te nunuu ka joo, te ni ka jintna'a ña ñayiu ka oo yun, te ka jiña'i nuu Pedro:

—Vi ja ndaa ja suu ni kuu in tee ka ndeka tna'a jin tee yun, chi vi ndee tno'o ka'an ni ndaxtuu ña —ka jiña'i.

74 Yun te ni jinkondee de ni kane'e de vi kee yu'u de jin sivi ia Dios, te jiña'a de:

—Tu jini san tee yun.

Te vi nuu saa ni kana in li'li.

75 Yun te ni ndaka'an Pedro tno'o ni ka'an Jesús nuu jiña'a ya: “Ama ka ja kana li'li, te uni jichi ka'an ni ja tu jini ña ni jin san”. Yun te ni ndee de kua'an de, te ni nda'i ni kana de ja tna'u ndeva'a ini de.

27

Ni ka junsia'a de Jesús nuu Pilato

1 Yun te nuu ni tuu inka kiuu, te ndi'i tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu nija'nu nuu ñuu ni ka ndatno'o tna'a de naxa vi sa'a de ja vi ka'ni ña jin Jesús.

2 Te ni ka ju'ni ña de jin ya, te kua'ankuei de ja ni ka ndasia'a ña de nda'a Poncio Pilato, tee Roma, ja tatnuni de nuu ñuu Jerusalén.

Ni ji'i Judas

3 Su nuu ni jini Judas, tee ni xtuu ña jin Jesús, ja ni kuu ni'i ja vi ka'ni ña jin ya, te ni ndatna'u ini de, te ni nusia'a de oko uxi xu'un kaa ja kuu plata yun nuu sutu ka kuu nija'nu vi nuu tee ka kuu nija'nu nuu ñuu.

4 Te jiña'a de:

—Ni tavi kuechi san ja ni xtuu san in tee tu na kuechi —jiña'a de.

Su ka jiña'a tee yun:

—Jayun tu ka ndi'ni san, chi ja ni sa'a maa ni kuu —ka jiña'a de.

5 Yun te ni ndaskunta de xu'un ini veñu'u, te ni ndee de kua'an de, te ni ndaskue'ne de maa de.

6 Te ni ka ndaxtutu tee ka kuu nija'nu nuu sutu xu'un yun, te ni ka ka'an de:

—Masu vatuka kuu ja vi tnao xu'un ya'a nuu jatnu ñu'u xu'un ja ka soko ñayiu veñu'u, chi xu'un ya'u niñi kuu —ka kachi de.

7 Yun te ni ka ndatno'o
tna'a de, te ni ka ndaki'in
de in ñu'u kixin ja ka sa'a
kisi jin xu'un yun, nagua
ja yun vi kojinkoyu'u ñayiu
inka ñuu.
8 Te yun kuu ja nani ñu'u
yun guaa ndee kiuu vitna
ñu'u niñi.
9 Saa te ni skunkuu tno'o
ni ka'an Jeremías, tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a nuu ni kachi de: "Ni
ka ki'in de oko uxi xu'un kaa
kuu plata, nagua ya'u ni ka
jani ñayiu Israel ja ndee ya.
10 Te jin xu'un yun ni ka
ndaki'in de ñu'u kixin ka
sa'a kisi, nagua ni tatnuni
maa Jito'o Dios nuu san", ni
kachi Jeremías.

Ni xtichi ña Pilato jin Jesús

11 Yun te ni ka ndasia'a
de Jesús nda'a Pilato, tee
tatnuni ñuu Jerusalén, te ni
jikan tno'o ña de jin ya:
—¿A suu ron kuu rey
ñayiu judio? —jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
—Suu san kuu ka'an maa
ni.
12 Te vi ka ka'an kuechi tee
ka kuu nija'nu nuu sutu vi
tee ka kuu nija'nu nuu ñuu
siki ya, su tu ni ka'an sa'un
ya.
13 Yun te jiña'a Pilato:
—¿A tu nini ron ndi'i
kuechi ka xtavi ñayiu jian
siki ron? —jiña'a de.
14 Su Jesús, chi vi ni in
tno'o tu ni ka'an ya. Te vi ni
sa'u kuii kuiti ini tee tatnuni
yun ja siun tu ka'an ya.

Ja ni kundaa ja kuu Jesús

15 Te nuu kuia nuu kuia
nuu viko yun, ni osiaa tee
tatnuni in tee yi'i vekaa, na
in ka ndakan maa ñayiu
ñuu.
16 Te kuia yun ni oo in tee
teku tno'o nani Barrabás, ja
yi'i de vekaa.
17 Te nuu ka otutu ndi'i
ñayiu, te ni jikan tno'o ña
Pilato:
—¿Na tee ka kuini ni ja
siaa san vitna? ¿A Barrabás
axi Jesús, tee ka xnani maa
ni Kristu?
18 Chi ja jini de ja tno'o
kuasun kuu ja ni ka tnaa ña
tee ka kuu nija'nu yun jin
Jesús.
19 Su nuu nukoo Pilato nuu
mesa ja ja'nde de kuechi, te
ni ndani'i de in tno'o ja ni
tetniuu ñasi'i de nuu jiña'a
ña:
—Ma kiunduu ni ja xtavi
kuechi ni tee ndaa jian, chi
ioo ndeva'a ni jani san nuu
jakuaa ja ja'a de —jiña'a ña.
20 Su tee ka kuu nija'nu
nuu sutu vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñuu, ni ka xtija
de ndi'i ñayiu ja vi ndakan
ñai jin Barrabás, te na kuu
Jesús.
21 Te ni jikan tno'o tuku ña
Pilato jin ñayiu yun:
—¿Na ndee tee ya'a ka
kuini ni ja siaa san?
Te ka jiña'i:
—Siaa ni Barrabás.
22 Te ni jikan tno'o ña Pi-
lato:
—¿Nuu saa, te naxa sa'a
san jin Jesús, tee ka xnani
maa ni Kristu?
Te ndi'i ni ka kana:
—Katakaa ni de yika cruz.
23 Yun te jiña'a Pilato:

—¿Te na kuechi ni sa'a de nuu saa? —jiña'a de.

Su vi saa vi'i ka ni ka kana jaa ñayiu, ka jiña'i:

—Katakaa ni de yika cruz.

24 Te nuu ni jini Pilato ja ña kuu nagua sa'a de, chi vi saa sua'a vi'i ka ka kuvaa ñayiu, te ni jikan de ndute, te ni nda'a de jin nuu ñayiu yun, te jiña'a de:

—Ma kotavi kuechi san ja kuu tee ndaa ya'a. Te vi kotavi kuechi maa ni —jiña'a de.

25 Te ndi'i ñayiu yun ni ka ka'an:

—Na kanakau kuechi siki ndi'i maa san vi siki se'e san ja kuu de —ka jiña'i.

26 Yun te ni siaa ña Pilato jin Barrabás, te ni tatnuni de ja ni ka kani ña soldado jin Jesús, te jiña'a de ya nuu soldado ja vi katakaa ña de yika cruz.

27 Yun te ni ka jaka ña soldado tee tatnuni yun jin Jesús nuu ve'e tniuu, te yun ni ka ndututu ndi'i de nuu oo ya.

28 Te ni ka tau de sa'un ni'nu ya, te ni ka skekui'nu ña de in sa'un kua'a tikani.

29 Te ni ka kiku de in corona iñu, te ni ka tnaa de corona yun xini ya. Te ni ka chi'i de in ndoo nda'a kua'a ya, te ni ka junkuiin jiti de nuu ya, te ka kane'e ña de, ka jiña'a de:

—¡Ka'nu kuu rey ñayiu judio!

30 Te ka tiusii de nuu ya vi ka tnii de ndoo yun, te ka kuun de xini ya.

31 Te nuu ni ndi'i ni ka sa'a ne'e ka sa'a yichi de jin ya, te ni ka xtajioo de sa'un kua'a yun, te ni ka ndaskekui'nu ña de sa'un maa ya, te kua'ankuei de jin ya ja vi katakaa ña de yika cruz.

Ni ka jatakaa de Jesús yika cruz

32 Te nuu ni kekuei de kua'ankuei de, te ni ka jukun tna'a de jin in tee ñuu Cirene ja nani de Simón, te ni ka tenini ña de ja ni jiso tee yun cruz Jesús.

33 Te nuu ni jinokuei de in nuu nani Gólgota ja kee ka'an nuu ka nduei yiki xini ndiyi,

34 te ni ka jiña'a de vinu ja saka tna'a jin kagua ja ko'o ya, nagua ja ma jatu ndeva'a ya. Su nuu ni jito tnuni ya, te tu ni ji'i ya.

35 Te nuu ni ka jatakaa de Jesús nuu cruz, te ni ka ndaka'nde soldado yun sa'un ya, te siki inka sa'un ya ni ka jitotnuni de, kondio'ni na ndee de kuu ja kendoo jin. Saa te ni skunkuu tno'o ni ka'an tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a nuu jiña'a de: “Ni ka ndaka'nde de sa'un rin, te ni ka jitotnuni de siki sa'un rin, kondio'ni na ndee de kendoo jin”, kachi tutu ii.

36 Te ni ka jinkoo de ka jito de ya.

37 Te ichi xini ya ni ka tetuu de in tno'o ja ka'an na kuechi kuu ja ni ka jatakaa ña de, te kachi tno'o yun: “Tee ya'a kuu Jesús, rey ñayiu judio”.

38 Te suni ni ka jatakaa de
uu ka tee kui'na nuu cruz jin
ya, in de nda'a kua'a ya, te
inka de nda'a satni ya.
39 Te ñayiu ka ya'a ichi
yun, ka kane'e jin ya, te ka
skuiko xini.
40 Te ka jiña'a:
—Roon ja ka'an ron ja
xnani ron veñu'u ka'nu, te
nuu uni kiuu, te ndasa'a ron,
skaku ni'nu maa ron. Te nuu
ja Se'e ia Dios kuu ron, te
manuu nuu cruz jian —ka
jiña'i.
41 Te vi suni tee ka kuu
nija'nu nuu sutu vi tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu
fariseo vi tee ka kuu nija'nu
nuu ñuu ka kane'e ña de jin
ya, te ka ka'an de:
42 —Ni skaku ni'nu de inka
ñayiu, su ja vi maa de, chi
ma kuu skaku ni'nu de maa
de. Su nuu ja rey ñayiu
Israel kuu de, te na nuu de
vitna ñu'ni nuu cruz yun, te
vi kandijao de.
43 Ni kukanu ini de ia Dios,
te na skaku ni'nu ña ia Dios
jin de vitna, nuu ja ndija ja
kutoo ña ya, chi ni ka'an de
ja Se'e ia Dios kuu de —ka
ka'an de.
44 Te vi ndee tee kui'na ja
ka intakuei jin ya nuu cruz,
ni ka kane'e ña jin ya.

Ni ji'i Jesús

45 Yun te nuu ka uxi uu ni
kunee ñuyiu, te vi ndee nuu
ka uni jañini.
46 Te nuu ka uni yun ni
kana jaa Jesús, jiña'a ya:
—Elí, Elí, ¿lama sabac-
tani?
Tno'o yun kuu: Dios maa
san, Dios maa san, ¿nau ja
ni xndendoo maintno'o ña
ni jin san?
47 Te sava tee ka oo yun, ni
ka onini de ja siun kana ya,
te ni ka ka'an de:
—Elías kana tee ya'a.
48 Te vi nuu saa ni jino in
tee ka oo jin de yun, te ni
tnii de in tivolo kachi, te ni
tnandajin de nuu vinagre, te
ni chindee de xtuu in ndoo,
te ni tetuu de yu'u ya ja na
ko'o ya.
49 Su sava ka de, chi ka
jiña'a de:
—Kokuu mamaa de, te vi
kondia'o kondio'ni a kii Elías
ja skaku ni'nu ña de —ka
jiña'a de.
50 Yun te kana jaa Jesús
inka jichi, te ni kana anu ya.
51 Te vi nuu saa ni ndata
sagua sa'un ndesi ini ve'e ii
veñu'u ka'nu vi ndee xini, te
ni kunjino ndee ja'a, te ni
tnaa ñuyiu vi ni ka ta'u kava
na'nu.
52 Te ni ka ndanune yau
ñaña, te kua'a ñayiu ni ka
ji'i ja ni ka kandija ia Dios,
ni ka ndateku.
53 Te nuu ni ndateku Jesús,
te ni ndekuei yau ñaña
yun, te ni ndiukuei ñuu ii
Jerusalén, nuu ni ka jini ña
kua'a ñayiu.
54 Te nuu ni ka jini capitán
vi ndi'i tee ka oo jin de ja
ka jito de Jesús, ja ni tnaa vi
ndi'i ja ni kuu, te ni ka yu'u
ndeva'a de, te ni ka ka'an de:
—Jandaa ndija ja Se'e ia
Dios ni okuu tee ya'a.
55 Te suni yun ka oo kua'a
ñasi'i ka ndia'a jika ña, ja
ni ka ondikin ña Jesús guaa

ndee Galilea, ja ni ka ochituu
ña jin ya.
56 Te ne'u ña'a yun ka oo
María Magdalena vi María
nana Jacobo vi José vi nana
seyii Zebedeo.

Ni jinkoyu'u Jesús

57 Te nuu ni kunee, te ni
jino in tee kuika ñuu Ari-
matea ja nani de José, ja suni
ni ka oskua'a de jin Jesús.
58 Ni ja'an de nuu Pilato,
te ni ndakan de yiki kuñu
Jesús, te ni tatnuni Pilato ja
vi ndakuña'a.
59 Te ni tnii José yiki kuñu
ya, te tniusuu de in sa'un
kuijin vii ndeva'a.
60 Te ni tava'a de ini in yau
ñaña jaa ja vi inka ni sino de
ja ni kaan de in yika kava.
Yun te ni xtuu de in kava
ka'nu ja ni jasi de yu'u yau
yun, te kua'an de.
61 Te yun ka oo María
Magdalena vi inka María, ka
nukoo ña nuu oo yau ñaña
yun.

Ka jito soldado yau ñaña Jesús

62 Te inka kiuu ja kuu kiuu
ndatatu, ni ka ndututu tee ka
kuu nija'nu nuu sutu vi tee
ka kuu fariseo nuu oo Pilato.
63 Te ka jiña'a de:
—Ka ndaka'an san, vi
jito'o san, ja nuu ni oteku tee
tno'o yun, ni ka'an de ja nuu
uni kiuu, te ndateku de.
64 Te yun kuu ja tatnuni ni
na vi sa'a kutu gua'a de yau
ñaña yun, guaa ndee nuu
uni kiuu, kana saa ki'inkuei
tee ka skua'a jin de, te vi
ndasu'u yiki kuñu de tno'o
jakuaa, te vi kuña'a nuu
ñayiu ñuu ja ni ndateku de
ne'u ndiyi. Te vi'i ka kokuu
ja vi xnda'u de ñayiu saa
jaxtnañu'u —ka jiña'a de.
65 Yun te jiña'a Pilato:
—Kua'ankuei ni, te vi
kuaka ni nasaa soldado ka
kuini maa ni, te vi sa'a kutu
ni nagua ka jini maa ni
—jiña'a de.
66 Yun te kua'ankuei de, te
ni ka sa'a kutu gua'a de yau
ñaña yun, te ni ka jasi de jin
ñuma jioo jioo xiin kava yun
ja kuu seyu, te ni ka xndoo
de soldado ja vi kokoto de.

28

Ni ndateku Jesús

1 Yun te nuu ni ya'a
kiuu ndatatu, te nuu
matuu domingu, kiuu
xtnañu'u ja ndaki'in se-
mana, kua'ankuei María
Magdalena vi inka María ja
vi kondia'a ña yau ñaña nuu
yiyu'u Jesús.
2 Te vi sanaa ni, te ni tnaa
xeen ndeva'a, chi ni kunjino
in ia jinokuechi nuu maa
Jito'o Dios ja ni kuun ya ichi
andivi, te ni jino ya nuu oo
yau ñaña yun, te ni xtajioo
ya kava ndesi yun, te ni
jinkoo ya siki.
3 Te yeye'e ya na kuinio
tajan, te yayaa sa'un ni'nu ya
na kuinio yua'a.
4 Te nuu ni ka jini ña tee ka
jito yau ñaña yun, te vi sua'a
ka kisi de ja ka yu'u ndeva'a
de. Te ni ka kendoo de na
kuinio ndiyi.
5 Te jiña'a ia jinokuechi
nuu Dios nuu ñasi'i yun:

—Ma vi yu'u ron, chi ja jini rin ja ka ndanduku ron Jesús, ia ni intakaa yika cruz.
6 Te tu ka ya oo ya'a, chi ja ni ndateku ya, nagua ni oka'an ya. Ne'ekuei te vi kondia'a ron nuu ni okatuu ya.
7 Te kua'ankuei ñama te vi kaxtno'o ron nuu tee ni ka oo skua'a jin ya ja ni ndateku ya ne'u ndiyi. Te kokoxno'o ya koki'in ya Galilea, te yun vi ndakuni ron ya. Ya'a ni kuu tno'o ja vaji rin ja kaxtno'o rin —jiña'a ya.
8 Yun te ni ndekuei ñama ña yau ñaña yun, te vi joo ka yu'u ña vi ka kusii ndeva'a ini ña. Te ni ka jino ña kuano'okuei ña ja vi kaxtno'o ña nuu tee ni ka oskua'a jin Jesús. Te vi nini kuano'okuei ña ja vi kaxtno'o ña nuu de,
9 te sanaa ni ka nukuntna'a ña jin Jesús. Te jiña'a ya:
—Ka oo va'a ni, kua'a.
Yun te ni ka jintna'a ña ña jin ya, te ni ka kanu ni'nu ña si'in ya, te ni ka chiñu'u ña jin ya.
10 Yun te jiña'a Jesús:
—Ma vi yu'u ron. Kua'ankuei te vi kaxtno'o ron nuu ñani rin ja na ki'inkuei de Galilea, te yun vi ndakuni ña de —jiña'a ya.

Ni ka jiña'a tee ka kuu nija'nu kua'a xu'un nuu soldado

11 Te vi nini kuano'okuei ñasi'i yun, te kuano'okuei sava soldado ja ka jito yun maa ñuu, ja ni ka ndakani de ndi'i nagua ni kuu nuu sutu ka kuu nija'nu.
12 Te ni ka ndututu de jin tee ka kuu nija'nu nuu ñuu, te ni ka ndatno'o tna'a de naxa vi sa'a de. Te ni ka jiña'a de kua'a xu'un nuu soldado ka jito yau ñaña yun.
13 Te ka jiña'a de:
—Vi kuña'a ni ja nini ka kixin ni nuu jakuaa, te ni jakuei tee ni ka oskua'a jin de, te ni ka ndasu'u de yiki kuñu yun.
14 Te nuu ja na kuni Pilato tno'o ya'a, te vi xndija maa san de ja ma vi tna'a ni tnundo'o —ka jiña'a de.
15 Te ni ka tnii soldado yun xu'un vi ni ka sa'a de nagua ni ka ka'an tee yun. Te ni jitenuu tno'o ya'a ja ni kendoo ka ka'an ñayiu judio guaa ndee kiuu vitna.

Ni skuiso siki ña Jesús jin ndi uxi in tee ka skua'a jin ya in tniuu ka'nu

16 Yun te kua'ankuei ndi uxi in tee ni ka oskua'a jin Jesús Galilea, te ni jinokuei de yuku nuu ja ni tatnuni ya ja vi nukuntna'a de jin ya.
17 Su nuu ni ka jini ña de, te ni ka chiñu'u ña de. Su sava de, chi tu ni ka kandija gua'a de ja maa ya kuu.
18 Yun te ni kuyatni Jesús, te jiña'a ya:
—Ja ni taa ia Dios tniuu ka'nu ja tatnuni rin andivi vi nuu ñuyiu.
19 Yun kuu ja kua'ankuei ninii ñuyiu, te vi kaxtno'o ron tno'o va'a rin nuu ñayiu

ja na vi koskua'i, te vi skuan-
dute ron jin sivi Tata Dios vi
jin Se'e ya vi jin Espíritu ya.
20 Te vi kaxtno'o ron ja na
vi kuantno'i ndi'i tno'o ni
tatnuni rin. Te koo maa rin
jin ron ndi'i ni kiuu vi guaa
ndee na ndi'i ñuyiu —jiña'a
ya.
Saa na kokuu.

Tno'o va'a ia Dios ja ni tee Marcos

1 Ya'a keja'a tno'o va'a
Jesús, Se'e ia Dios, ja kuu
Kristu, ia ni kii ja skaku
ni'nu ña ya jion,
2 nagua yoso nuu tutu ii
ni tee Isaías, tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a,
nuu ka'an sua'a:
Tetniuu rin in tee ndakani
tno'o rin kokoxno'o de
nuu ron ki'in de,
nagua ja kosava'a de ichi
nuu ki'in ron.
3 Te tee yun, chi kana jaa de
ndee nuu ñu'u te'a,
te kachi de:
"Vi sava'a ni ichi nuu vaji
Jito'o,
te vi ndasa'a ndaa ni ichi,
chi vaji ya",
kachi Isaías.
4 Ni oo in tee ni onani
Juan, te ni jino de ndee
nuu ñu'u te'a skuandute de
ñayiu, te kaxtno'o de ja na
vi ndatna'u ini ñayiu yika
kuechi, te na vi kuandutei
nagua ja kuaka'nu ini ia Dios
yika kuechi.
5 Te vajikuei ndi'i ñayiu
Jerusalén vi ndi'i ñayiu sava
ka ñuu ja tnii Judea ja vi
konini tno'o ka'an de. Te ni
ka na'mai yika kuechi nuu
ia Dios, te ni skuandute ña
Juan nuu yute Jordán.
6 Te sa'un ni oni'nu Juan
kuu ja ni kuva'a jin ixi
kameyu, te ni oyi'i de in
sinchu ñii, te ni ojaa de tika
langosta vi nduxi yoko.
7 Te ni okaxtno'o de nuu
ñayiu, te jiña'a de:
—Yata sein te vaji in tee
kuu ka'nu ka saa sein, ja vini
masu nagua kuu sa'un san ja
kuu junkuindei san ja ndajin
san korria ndijan de.
8 Su sein, chi ja ndaa ja
jin ndute uun ni skuandute
ña san jin ni, su maa de, chi
skuandute ña de jin Espíritu
ia Dios —jiña'a Juan.

Ni jandute Jesús

9 Te in kiuu yun ni kee
Jesús ñuu Nazaret, ja tnii
Galilea, te kua'an ya ja ni
skuandute ña Juan jin ya
nuu yute Jordán.
10 Te nuu ni nana ya nuu
ndute yun, te ni jini ya ja ni
ndanune andivi, te makuun
Espíritu ia Dios na kuinio in
sata, te ni jinkoxnee siki ya.
11 Yun te ni kana in tno'o
ka'an ndee andivi, te jiña'a
sua'a:
—Maa ron kuu seyii rin
ja kutoo ndeva'a ña rin, te
kusii ini rin jin ron —jiña'a
tno'o yun.

Ni jito tnuni ña Tachi jin Jesús

12 Yun te ni jaka ña
Espíritu yun jin Jesús kua'an
ya nuu ñu'u te'a nuu tu na
ve'e oo.
13 Te ni oo Jesús nuu ñu'u
te'a yun uu xiko kiuu ne'u
kiti xeen, te ni jito tnuni ña
Tachi jin ya. Su ni ja'ankuei
ia ka jinokuechi nuu Dios, ni
ka chituu ña jin ya.

Ni keja'a Jesús ndakani ya tno'o ia Dios nii ñuu ja tnii Galilea

14 Te nuu kuee ka ja ni
ka jasi ña jin Juan vekaa,
te ni ndenta Jesús ñuu ja
tnii Galilea, ndakani ya tno'o
va'a naxa tatnuni ia Dios.
15 Te jiña'a ya:
—Ja ni jino kiuu, te ja ni
kuyatni ja tatnuni ia Dios.
Vi ndatna'u ini ni nuu yika
kuechi ni, te vi kandija ni
tno'o va'a ia Dios —jiña'a ya.

Ni kana Jesús kuun tee ka tau chiaka

16 Jika Jesús yu'u ndute
mar Galilea kua'an ya, te ni
jini ya Simón jin ñani de
Andrés. Ka oo de ka skee de
ñunu de nuu ndute mar yun,
chi tee ka tau chiaka ka kuu
de.
17 Te jiña'a Jesús sua'a:
—Ne'ekuei ni vi kondikin
ña ni, te na kaxtno'o san ja
vi kokuu ni tee vi tau ñayiu
nuu ichi kue'e, nagua ka tau
ni chiaka —jiña'a ya.
18 Te vini ni ka xndoo
tee yun ñunu de, te ni ka
jata ndikin ña de jin ya
kua'ankuei de.
19 Te nuu ni ka ya'a de jin
ya joo ka kua'ankuei de, te
ni jini ya Jacobo jin ñani de
Juan, se'e Zebedeo, ka ñu'u
de nuu barco de ka ndasa'a
de ñunu de.
20 Yun te ni kana ya nduu
de, te ni ka xndoo de tata
de Zebedeo jin musu de nuu
barco yun, te ni ka jata
ndikin de jin ya kua'ankuei
de.

Ni tau Jesús espíritu tachi ja ni ñu'u ña jin in tee

21 Te ni jinokuei ya jin de
ñuu Capernaúm, te in kiuu
ndatatu ni kiuu Jesús ve'e ii
sinagoga, te ni jinkondee ya
kaxtno'o ya tno'o ia Dios.
22 Te ni ka sa'u kuii kuiti
ini ñayiu yun ka nini tno'o
kaxtno'o ya, chi kaxtno'o ya
na kuinio in tee ndiso tniuu,
te masu nagua ka ka'an tee
ka kaxtno'o Ley.
23 Te ve'e ii sinagoga ñayiu
ñuu yun oo in tee ñu'u ña
espíritu tne'e ja kuu espíritu
tachi, te ni jinkondee de
kana jaa de.
24 Te jiña'a de:
—¿Nagua kuini ron ja vaji
ron nuu ka oo rin, vi Jesús,
tee ñuu Nazaret? ¿A vaji
ron ja xnaa ña ron jin rin?
Te ja jini ña rin jin ron, chi
ia ni tetniuu Dios kuu ron
—jiña'a.
25 Su ni ka'an xeen Jesús
nuu espíritu tachi yun, te
jiña'a ya:
—Kasi yu'u te kee kua'an.
Ma koo ka ron anu tee ya'a
—jiña'a ya.
26 Te espíritu tachi yun, chi
ni sa'a ja vi jiotutuu ni ka
tee yun ja ji'i yi'i de, te vi ni
kana ko'o, te ni kee ini anu
de kua'an.
27 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u
kuii kuiti ini, te ni ka jinkon-
dei ka ndatno'o tna'i:
—¿Nagua kuu jaya'a? ¿A
in tno'o jaa kuu ja kaxtno'o
tee ya'a? Chi ndiso tniuu de
ja tatnuni de, yun guaa vi
ndee tachi kue'e ka jantno'o
nuu de, te kekuei kua'ankuei
—ka kachi.
28 Te ñama kuiti ni jitenuu
tno'o ja ni sa'a Jesús, te ni
ka jini ñayiu ka oo nii ñuu
ja tnii Galilea.

Ni ndasa'a Jesús nana xiso Simón Pedro

29 Te nuu ni ndekuei
ya ve'e ii sinagoga, te
kua'ankuei ya jin Jacobo vi
Juan, ve'e Simón jin Andrés.
30 Te nana xiso Simón, chi
kaa ña jin kue'e kiji, te ni ka
ndakani de nuu Jesús ja ku'u
ña.
31 Yun te ni jintna'a yatni
Jesús nuu katuu ña, te ni tnii
ya nda'a ña, te ni ndone'e ña
ya, te vi ore saa ni kee ña kiji
yun jin ña, te ni jinkondee
ña jinokuechi ña nuu ya.

Ni ndasa'a Jesús kua'a ñayiu ka ku'u

32 Nuu ni kee nikandii te
ni kuaa, te ni ka kisia'a ndi'i
ñayiu ka ku'u vi ñayiu ka
ñu'u ña tachi nuu Jesús.
33 Te ndi'i ñayiu ñuu yun
ni ka kututu ye'e yun.
34 Te ni ndasa'a Jesús
kua'a ñayiu ka ku'u ndinuu
nuu kue'e, te ni tau ya kua'a
tachi ka ñu'u ña jin ñayiu
ka ku'u kue'e yun. Te tu ni
jandetu ya ja vi ka'an tachi
yun, chi ja ka jini na ia kuu
ya.

Kaxtno'o Jesús tno'o ia Dios nuu ñayiu Galilea

35 Ne'e ndeva'a ni ndakoo
ya, vi inee gua'a ka, te ni kee
ya kua'an ya in nuu tu na
ñayiu oo, te yun ni ndakuatu
ya.
36 Te kua'ankuei Simón jin
tee ka ndeka tna'a jin de ja
ka ndanduku ña de jin ya.
37 Te nuu ni ka ndani'i ña
de, te ka jiña'a de:
—Ndi'i ñayiu ka ndan-
duku ña jin ni —ka jiña'a de.
38 Su jiña'a ya:
—Na ki'inkueio sava ka
ñuu yatni ya'a, nagua ja suni
yun na kaxtno'o san tno'o ia
Dios, chi tniuu ya'a guaa ja
vaji san —jiña'a ya.
39 Saa te ni jikanuu Jesús
nii ñuu ja tnii Galilea, ni
kaxtno'o ya tno'o ia Dios nuu
ve'e ii sinagoga ja ka oo taka
ñuu yun, te ni tau ya tachi
ka ñu'u ña jin ñayiu.

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u kue'e ndi'yi te'i

40 Yun te ni jino in tee
ku'u kue'e ndi'yi te'i, te ni
jinkuiin jiti de nuu ya, te
jiña'a de:
—Nuu ja kuini ni, te kuu
ndasavii ña ni joo ja na
nduva'a san —jiña'a de.
41 Te ni kunda'u ini ña
Jesús jin de, te ni sonee ya
nda'a ya siki de, te jiña'a ya:
—Kuini san, te nduvii ni
—jiña'a ya.
42 Te vi ore saa kua'an
kue'e de, te ni nduva'a de.
43 Yun te ni ndatetniuu ña
ya kuano'o de, su ni xteku
gua'a ña ya,
44 te jiña'a ya:
—Kua'an ni te ma koka'an
kuiti ni nuu ni in ñayiu ja ni
ndasa'a ña san. Su kua'an
ni te xne'e ni maa ni nuu
sutu, te suni soko ni nuu ia
Dios ja ni nduvii ni, nagua
ni tatnuni Moisés, saa te vi
kuni ñayiu ja ni nduva'a ni
jin kue'e ni —jiña'a ya.
45 Su tee yun, chi vi nuu
ni ndee de kua'an de, te
ni jinkondee de ndakani de
nuu ndi'i ñayiu naxa ni
ndo'o de ja ni nduva'a de. Te
yun guaa ña ni kuu ka kiuu

ndijin Jesús nuu ni in ka ñuu yun, chi chitu ndeva'a ñayiu nuu ya, te ni kee ya ni ojika ya nuu tu na ñayiu ka oo, su ni oja'ankuei ñayiu taka ñuu nuu oo ya.

2

Ni ndasa'a Jesús in tee ni ndutuchiin

1 Nuu ni ya'a ndee saa kiuu, te ni ndajiokuiin tuku Jesús ni ndajino ya ñuu Capernaúm. Te nuu ni ka jini ñayiu ja oo ya in ve'e,

2 te ñama kuiti ni ka kututu kua'a ñayiu ja vini ye'e tu ka ka kakui ja vi koi, te ni kaxtno'o ya tno'o ia Dios nui.

3 Yun te ni jinokuei kuun tee ka ndiso in tee ku'u kue'e ni ndutuchiin nuu oo Jesús.

4 Su ja siun ka oo kua'a ndeva'a ñayiu, te ña kuu ja kentakuei de ndee nuu oo ya, te ni ka skaa de tee ku'u yun ichi xtuu ve'e, te ni ka june de yata ve'e mamaa nuu oo Jesús, te ni ka skee de jito nuu katuu tee ni ndutuchiin yun.

5 Te nuu ni jini ya ja ka kandija gua'a tee yun, te jiña'a ya nuu tee ni ndutuchiin yun:

—Se'e, ja ni jaka'nu ini rin yika kuechi ron —jiña'a ya.

6 Su yun ka nukoo sava tee ka kaxtno'o Ley Moisés, te nuu ni ka onini de tno'o ka'an Jesús, te ka ndakani ini de:

7 "¿Nau ja siun ka'an tee ya'a? Te kane'e de jin ia Dios ja siun ka'an de, chi tu sa'un na inka kuu ja kuaka'nu ini yika kuechi, chi maintno'o ni ia Dios."

8 Te vini ni jini Jesús ja siun ka ndakani ini de jin anu de, te jiña'a ya:

—¿Nau ja ka ndakani ini ni siun jin anu ni?

9 ¿Nagua kuu vijin ka ja ka'an san nuu tee ku'u ya'a? ¿A ni jaka'nu ini san yika kuechi de axi kuña'a san: "Ndakoo te ndaki'in ron jito ron te kaka"?

10 Nuu saa te vitna te vi kuni ni ja Se'e Teyii, chi ndiso tniuu nuu ñuyiu ya'a ja kuaka'nu ini yika kuechi ñayiu.

Yun te jiña'a ya nuu tee ni ndutuchiin yun:

11 —Nuu maa ron ka'an rin, ndakoo te ndakuiso ron jito ron, te kuano'o ve'e ron —jiña'a ya.

12 Yun te ni ndakoo tee ni oku'u yun, te ni ndakuiso de jito de, te vi jin nuu ndi'i ñayiu, te ni ndee de kua'an de. Yun guaa ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti ini ka ndia'i, te ni ka chiñu'i ia Dios, te ka kachi:

—Tu sa'un na ama ka jinio ja sia'a kokuu.

Ni kana ña Jesús jin Leví

13 Yun te saa ni kee tuku Jesús kua'an ya ndee yu'u ndute mar, te ndi'i ñayiu ni ja'ankuei nuu oo ya, te ni kaxtno'o ya nui.

14 Te nuu ni ya'a Jesús yun kua'an ya, te ni jini ya Leví se'e Alfeo ja nukoo de jikan de xu'un impuestu, te jiña'a ya:

—Kondikin ña ni na ki'on.

Yun te ni ndakoo de, te ni
jata ndikin ña de kua'ankuei
de jin ya.
15 Yun te ni jinokuei ya ve'e
de, te ni ka jinkoo ya ka jaa
ya xtaa. Te suni jinokuei
kua'a tee ka xtutu xu'un
impuestu vi ñayiu ka sa'a
jakue'e, te ni ka jinkoo ndi'i
de in ni nuu mesa jin Jesús
vi tee ka skua'a jin ya, chi ka
oo kua'a ñayiu ja ka ndikin
ña jin ya.
16 Su nuu ni ka jini tee ka
kaxtno'o Ley Moisés vi tee
ka kuu fariseo ja in ni ka
jaa ya xtaa jin tee ka xtutu
xu'un impuestu vi ñayiu ka
sa'a jakue'e, te ka jiña'a de
nuu tee ka skua'a jin ya:

—¿Na tno'o kuu ya'a ja vi
in ni ka jaa ka ji'i mastru
ni jin tee ka xtutu xu'un
impuestu vi ñayiu ka sa'a
jakue'e? —ka jiña'a de.

17 Te nuu ni onini Jesús, te
jiña'a ya:

—Ñayiu ka oo va'a, chi
tu ka jiniu'u tee tatna, chi
ñayiu ka ku'u kuu ja ka
jiniu'u. Te sein, chi masu
vaji san ja ndaka'an san
ñayiu ka ndakani ini ja
ñayiu va'a ka kuu, chi vaji
san ja ndaka'an san ñayiu ka
ndakuni ja ka oo yika kuechi
—jiña'a ya.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ka ondite ñayiu

18 Te in kiuu ka ondite tee
ka skua'a jin Juan skuandute
vi tee ka kuu fariseo, te ni
ja'ankuei siin ka tee ni ka
jikan tno'o de Jesús, te ka
jiña'a de:

—¿Nau ja ka ondite tee
ka skua'a jin Juan vi tee ka
kuu fariseo? Te ndia tee ka
skua'a jin maa ni, chi tu ka
ondite de —ka jiña'a de.

19 Te jiña'a Jesús:

—Te ¿a kuu vi kondite
ñayiu ka oo viko tnanda'a ja
siun vi ka oi jin tee tnanda'a
yun? Ña'a, ma kuu vi kon-
dite ñayiu ja siun vi ka oi jin
maa tee tnanda'a yun.

20 Su kenta in kiuu ja naa
ndoñu'u tee tnanda'a yun, te
kiuu yun guaa vi kondite de.

21 ’Chi ni in ñayiu tu ndat-
naa in pedasu sa'un jaa nuu
in xioo tu'u, chi ndandiyi
sa'un jaa yun, te ka'nde ña
jin sa'un tu'u yun, te saa
sua'a te'nde gua'a ka.

22 Te ni in ñayiu tu ka tnai
vinu jaa nuu in itni ñii tu'u,
chi nuu ndasaka vinu yun,
te ka'ndi ñii tu'u yun, te kati
vinu yun, te suni junai jin
ñii yun. Yun guaa vi tnaa
ni vinu jaa nuu itni ñii jaa
—jiña'a ya.

Ka tno'o tee ka skua'a jin Jesús yoko triu in kiuu ndatatu

23 In kiuu ndatatu, ni ka
ya'a Jesús kua'ankuei ya
in nuu kaa triu, te ni ka
jinkondee tee ka skua'a jin
ya ka tno'o de yoko triu yun.

24 Yun te ka jiña'a tee ka
kuu fariseo nuu ya:

—Kondia'a ni, ¿nau ja ka
sa'a tee ka skua'a jin ni in
ja oo ii ja ma kuu sa'o kiuu
ndatatu? —ka jiña'a de.

25 Su jiña'a ya:

—¿A tu ka ka'u sa'un ni
nuu tutu ii naxa ni sa'a

David vi tee ka oo jin de nuu
tu na ja vi kaa de, te ni ka ji'i
de soko?
26 Chi ni kiuu de ve'e maa
ia Dios, na ni okuu Abiatar,
sutu ni okuu nija'nu, te ni
jaa de xtaa vixin ja oo ii ja
ma kuu vi kaa de, chi maa ni
sutu guaa kuu vi kaa, te suni
ni jiña'a de ni ka jaa tee ni
ka oo jin de.
27 Te suni jiña'a ya nuu de:
—Kiuu ndatatu, chi ni
jinkoo ja ja'a ñayiu nagua
ja vi koo va'i, te masu ni
ka jinkoo ñayiu ja koo gua'a
kiuu ndatatu yun.
28 Yun guaa sein ja kuu san
Se'e Teyii kuu san Jito'o ja
suni ndiso tniuu san ja tat-
nuni san siki kiuu ndatatu,
—jiña'a ya.

3

Ni ndasa'a Jesús in tee ni yichi nda'a kiuu ndatatu

1 Ni kiuu tuku Jesús inka
jichi in ve'e ii sinagoga, te
yun oo in tee ni yichi in
nda'a de.
2 Te ka ndia'a yu'u ña tee
ka kuu fariseo jin Jesús kon-
dio'ni a ndasa'a ya tee ku'u
yun kiuu ndatatu, nagua ja
saa te kuu vi ka'an kuechi de
siki ya.
3 Yun te jiña'a Jesús nuu
tee ni yichi nda'a yun:
—Ndakoo ni, te jinkuiin ni
ma'ñu sagua ya'a.
4 Te ni jikan tno'o ña ya jin
sava ka de:
—¿Naxa ka'an Ley nagua
kuu ja kuu vi sa'o kiuu
ndatatu? ¿A ja vi sa'o java'a
axi jakue'e? ¿A ja vi skaku
ni'nuo in ñayiu axi ja vi
ka'nio jin? —jiña'a ya.
Su maa de, chi tu ni ka
ka'an sa'un de.
5 Yun te ni kiti ini Jesús
ndia'a ya nii nuu ka oo de,
vi ni kusuchi ini ya ja siun
ka sa'a ndee de ini anu de,
te jiña'a ya nuu tee ni yichi
nda'a yun:
—Skaa ni nda'a ni.
Te ni skaa de nda'a de, te
ni nduva'a.
6 Yun te ni ndekuei tee
ka kuu fariseo, te ni ka
jinkondee de ka ndatno'o
tna'a de jin tee ka yinduu
nuu Herodes naxa vi sa'a de
ja vi ka'ni de Jesús.

Ni jinokuei kua'a ñayiu nuu oo Jesús yu'u ndute mar

7 Su kua'ankuei Jesús jin
tee ka skua'a jin ya yu'u
ndute mar, te ni ka jata
ndikin ña kua'a ndeva'a
ñayiu Galilea vi ñayiu Judea,
8 vi ñayiu Jerusalén vi
ñayiu Idumea vi ñayiu ka
oo nii jioo yute Jordán vi
ñayiu ka oo nii jionduu ñuu
Tiro vi ñuu Sidón, chi ni ka
ni'i tno'o ñayiu yun ja kua'a
javii java'a sa'a ya, te kua'a
ndeva'i ni ja'ankuei nuu oo
ya.
9 Te yun guaa ni chindetu
ña Jesús jin tee ka skua'a
jin ya ja na vi kotua'a de
jin in barco, nagua ja ma
vi xna'ma ña ñayiu yun, chi
kua'a ndeva'i ka kuu.
10 Chi ni kuu kua'a ndeva'a
ñayiu ndasa'a ya, te ndi'i
ñayiu ka ku'u ndinuu nuu
kue'e ka chinda'a tna'i ja vi
ke'i ya, nagua ja vi nduva'i.

11 Te ñayiu ka ñu'u ña
tachi, chi nuu ka jini ya, te
ka jinkuiin jiti nuu ya, te ka
kana ko'i:
—Maa ni kuu Se'e ia Dios
—ka kachi.
12 Su ni ka'an xeen ya jin
tachi yun ja ma vi xtuu ña
jin ya na in kuu ya.

Ni kaji Jesús uxi uu tee ni chitniuu ya

13 Yun te ni kaa Jesús in
nuu yuku, te ni kana ya na
tee kuini maa ya ja kaji ya,
te ni ja'ankuei de nuu oo ya.
14 Te ni tau ya uxi uu tee
ja vi koo jin ya, nagua ja
tetniuu ña ya ki'inkuei de vi
kaxtno'o de tno'o ia Dios.
15 Te ni jiña'a ya tniuu
na'nu ka ndiso de ja vi
ndasa'a de ñayiu ka ku'u, te
vi tava de tachi ka ñu'u ña
jin ñayiu.
16 Tee ya'a ka kuu ndi uxi
uu tee ni kaji ya: Simón tee
ni ndaxnani ya Pedro,
17 vi Jacobo jin ñani de
Juan, nduu de ka kuu seyii
Zebedeo, tee ni ndaxnani ya
Boanerges ja kei ka'an "se'e
tajan",
18 vi Andrés vi Felipe
vi Bartolomé vi Mateo vi
Tomás vi Jacobo seyii Alfeo,
vi Tadeo vi Simón, tee
yinduu nuu ñayiu ka kuu
cananista,
19 vi Judas Iscariote, tee ni
sinotuu Jesús nuu kuee ka.
Yun te ni ndajinokuei ya in
ve'e jin tee ka skua'a jin ya.

Ka xtavi kuechi de Jesús ja oo ya jin jaka'nu maa Tachi

20 Te inka jichi ni ka kututu
kuakua'a tuku ñayiu ja vini
ña kuu ja vi kaa ya xtaa jin
tee ka skua'a jin ya.
21 Te nuu ni ka jini ñayiu
ve'e Jesús ja siun kuu, te ni
ja'ankuei de mavinukuaka
ña de jin ya, chi ni ka ka'an
de ja ni ndukue'e ya.
22 Te suni saa ni tee
ka kaxtno'o Ley Moisés
ja vajikuei de ndee ñuu
Jerusalén, ka kachi de:
—Tee ya'a, chi ñu'u ña
Beelzebú jin de ja kuu maa
Tachi ka'nu, te jin jaka'nu
maa Tachi ka'nu yun skunu
de sava ka tachi ka ñu'u ña
jin ñayiu —ka kachi de.
23 Yun te ni kana ña ya
jin tee yun, te ni ka'an ya in
tno'o jioni'ni, te jiña'a ya:
—¿Naxa kuu tau Tachi
inka tachi ja vi maa kuu
tachi?
24 Te nuu ja in ñuu ka'nu
ka sa'a siin tna'a ñayiu, te
ka jaxin tna'a ndisa mai, nuu
saa te ma kuu kokuu ka in
ñuu.
25 Te nuu ja in ve'e ka sa'a
siin tna'a ñayiu, te ka jaxin
tna'a ndisa mai, nuu saa te
ma kuu vi koo kai.
26 Te suni saa ni Tachi, nuu
ja sa'a siin tna'a, te jaxin
tna'a ndisa maa, nuu saa
te ma kuu koo ka, chi ja
kuyatni ja naa.
27 'Te ni in ñayiu ma kuu
kiuu ve'e in tee ndakui ja
su'u ndatniuu neva'a de, chi
xtnañu'u ka kuini ja ku'ni ña
in ñayiu ndakui ka, yun te
saa kuu ja su'i nagua neva'a
de.
28 'Chi ka'an ndaa ndija
san ja kuaka'nu ini ia Dios
ndi'i yika kuechi ka sa'a

ñayiu, vi nani kuu tno'o ja
ka ka'an ne'i siki ya.
29 Su nani kuu ñayiu ja
kane'e siki Espíritu ia Dios,
te ma kuaka'nu sa'un ini
Dios, chi kotavi kuechi mai
nikuii nikani —jiña'a ya.
30 Saa ni ka'an Jesús, chi ni
ka kachi tee yun ja ñu'u ña
espíritu Tachi jin ya.

Ni jinokuei nana Jesús vi ñani ya

31 Yun te ni jinokuei nana
Jesús jin ñani ya, su ni ka
jinkuiin ña ye'e yun, te ni
ka tetniuu ña in tno'o ja ka
kana ña jin ya.
32 Te ñayiu ka nukoo xiin
maa Jesús ka jiña'a nuu ya:
—Nana ni vi ñani ni ka oo
ye'e yun, ka ndanduku ña jin
ni —ka jiña'a de.
33 Te jiña'a ya:
—¿Na in kuu nana san, te
na in kuu ñani san?
34 Te ni ndia'a ya nuu
ñayiu ka nukoo nii nuu oo
ya, te jiña'a ya:
—Ñayiu ya'a ka kuu nana
san vi ñani san vi kua'a san.
35 Chi ndi'i ñayiu ka sa'a
nagua kuini ia Dios, te ñayiu
yun ka kuu ñani san vi kua'a
san vi nana san —jiña'a ya.

4

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee siagua ndikin tata

1 Ni keja'a tuku Jesús inka
jichi kaxtno'o ya nuu ñayiu
yu'u ndute mar. Te ni ka ku-
tutu kuakua'a ñayiu nuu oo
ya, te ja siun kua'a ndeva'a
ñayiu ka kuu, guaa ni kaa
ya nuu in barco ja inee nuu
ndute mar, te yun ni jinkoo
ya, te ndi'i ñayiu ka oo yu'u
ndute yun.
2 Yun te ni kaxtno'o
ya kua'a tno'o jin ma'ñu
sagua tno'o jioni'ni, te nuu
kaxtno'o ya jiña'a ya:
3 —Vi konini ni ya'a: In
kiuu ni kee in tee kua'an ja
siagua de ndikin tata.
4 Te nuu siagua de yun,
sava ndikin tata yun ni
junkuei yu'u ichi, te ni
kikuei tisala, te ni ka jaa ti.
5 Te sava ni jinkuei nuu
ñu'u yuu, nuu tu na ñu'u
oo gua'a, te vi yachi ni ni
jite, chi tu ni jinkisa'u kokin
ñu'u.
6 Su nuu ni jinonta
nikandii, te ni teñu'u ña, te
ja siun tu ni'i yo'o, te ni yichi.
7 Te sava ndikin tata yun
ni junkuei nuu tnu iñu, te ni
ka ja'nu tnu iñu yun, te ni ka
chikati ña, te tu ni kuva'a.
8 Su sava ka ndikin tata
yun, ni junkuei nuu ñu'u
gua'a, ñu'u kokin. Ni jite
te ni ja'nu, te ni kuva'a vii
ndeva'a. Sava ni kee oko uxi
ja invaa ndikin tata, te sava
uni xiko, vi sava in ciento ja
invaa ni ndikin tata —jiña'a
ya.
9 Yun te jiña'a ya:
—Na in oo so'o ja konini,
te na konini.

Ni kaxtno'o Jesús naxa kei tno'o jioni'ni yun

10 Yun te nuu ni ndi'i ñayiu
ni ka ndandute, te ni ka ndoo
maa ni Jesús jin sava ka
ñayiu ka oo yatni jin ya vi
ndi uxi uu tee ka skua'a jin
ya, te ni ka jikan tno'o ña de

naxa kei tno'o jioni'ni ja ni
ka'an ya yun.
11 Te jiña'a ya:
—Nuu maa ni, chi
kaxtno'o kaji san tno'o
yiyu'u naxa tatnuni ia Dios.
Su ñayiu tu ka oo nuu
tatnuni ya, chi ndi'i ni ka'an
san jin tno'o jioni'ni,
12 nagua ja visi ka ndia'i,
su ma vi kuni ja vi ni'i.
Te visi ka nini, su ma vi
jinkui'nu ini, nagua ja ma vi
ndatna'u ini ja kuaka'nu ini
ia Dios yika kuechi.
13 Te jiña'a ya:
—Nuu ja tu ka jinkui'nu
ini ni tno'o jioni'ni ja
ka'an san ya'a, ¿te naxa vi
jinkui'nu ini ni sava ka tno'o
jioni'ni ja ka'an san?
14 Tee siagua ndikin tata
yun kuu tee xtutenuu tno'o
ia Dios.
15 Te ndikin tata ja ni jite
yu'u ichi, ka kuu ñayiu ka
nini tno'o ia Dios, su nuu
kuee ka ja ka nini, te ja'an
Tachi, te xtajioo tno'o ia Dios
ja ni jite ini anu ñayiu yun.
16 Te ndikin tata ja ni jite
nuu ñu'u yuu ka kuu ñayiu
ka nini tno'o ia Dios, te vi sii
ini kuiti ka janta'ui.
17 Su masu kunu oo yo'o,
te joo ni, te yichi. Yun ka
kuu ñayiu ka kujioo nuu ichi
ia Dios, nuu vaji tnundo'o
axi ka sondikin ña jin ja ja'a
tno'o ya.
18 Te ndikin tata ja ni jite
nuu tnu iñu ka kuu ñayiu ka
nini tno'o ia Dios,
19 su ka ndi'ni ndeva'i ja
oo ñuyiu ya'a, te xnda'u ña
ja vi kuu kuikai, vi ka jio'i
ja ndi'i ni ja vi koneva'i. Te
ndi'i ya'a kiuu ini anu ñayiu
ya'a, te chikati tno'o ia Dios,
te tu jandetu ja kuja tno'o ya
ini anui.
20 Te ndikin tata ja ni
jite nuu ñu'u gua'a, ka kuu
ñayiu ka nini tno'o ia Dios,
te ka janta'ui, te ka jijai
nuu tno'o ya. Te ñayiu ya'a
ka kuu na kuinio in ndikin
tata ja kee oko uxi vi sava
uni xiko vi sava in ciento
ja invaa ni ndikin tata yun
—jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a in lámpara

21 Te suni jiña'a Jesús:
—¿A ka nee ñayiu in
lámpara ja vi sa'i chii jatnu
axi chii jito? ¿A masu
koxnee sukun lámpara yun
nagua ja koye'e?
22 Chi tu na in guaa oo yu'u
ja ma tuu ndijin, te ni in ja
yiyu'u ja ma vi kuni ñayiu,
chi ndi'i ndatuu ndijin, te vi
kuni.
23 Te nuu ja ndee ñayiu ka
oo so'o ja vi konini, te na vi
konini —jiña'a ya.
24 Te suni jiña'a ya:
—Vi kondia'a ni na tno'o
ka nini ni, chi naxa ka
chikua'a maa ni, te suni saa
ni ndachikua'a ia Dios nuu
ni, te taa kua'a ka ya nuu
maa ni ja ka nini ni tno'o ya.
25 Chi na in neva'a, te
kuña'a ka ya, su na in tu
nagua neva'a, chi vi ndee joo
luluu ja neva'i, ndakindee ya
—jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'a in yuku ja ja'nu ni maa

26 Te suni jiña'a Jesús:

—Nuu tatnuni ia Dios kuu
inuu jin in triu ja jakin in tee.
27 Yun te kixin de tno'o
jakuaa, te ndakoo de tno'o
ne'e in kiuu in kiuu, te ni
ya'a kiuu vi jakuaa, te ni jite
triu yun, te ni ja'nu, te ni tu
jini de naxa ni kuu.
28 Chi kuva'a ni maa ñu'u
yun, xtnañu'u ka kuu yuku,
yun te kii yoko, te saa chi'i
chitu maa triu yun.
29 Te nuu kuaan triu yun,
te ka ja'nde, chi ja ni jino
maa kiuu ja te'nde —jiña'a
ya.

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'a in ndikin yuku stancia

30 Te suni jiña'a Jesús:

—¿Nagua kuu in ja vi
skintna'a inuo jin nuu tat-
nuni ia Dios, axi na tno'o
kuu ja vi skintna'a inuo?
31 Kuu na kuinio in ndikin
yuku stancia ja ka skute nuu
ñu'u ja kuu in ndikin luluu
ka saa nuu ndi'i ndikin ja ka
jitu nuu ñu'u.
32 Su nuu ja ni ka jakin,
te ja'nu vi kuu na'nu ka saa
nuu ndi'i yuku kuii, te ka
kuu na'nu nda'a ja vi ndee
tisala te kuu vi koo ti kati tnu
—jiña'a ya.
33 Te kua'a tno'o jioni'ni
ni kaxtno'o Jesús nuu ñayiu,
na kuinio tno'o ya'a na kuu
naxa kentakuei mai ja ka
jinkui'nu ini.
34 Te ndi'i tno'o ni oka'an
jioni'ni ya ja ni okaxtno'o ya
nuu ñayiu. Su nuu ka oo ni
maa ya jin tee ka skua'a jin
ya, te ni ondakaxtno'o ndi'i
ya.

Ni junkani Jesús tikacha vi ola ndute mar

35 Te nuu ni kunee kiuu
yun, te jiña'a ya nuu tee ka
skua'a jin ya:

—Na vi ya'o inka jioo
ndute mar.
36 Yun te ni ka
ndakuanta'u de nuu ñayiu
kua'a yun, te ni kekuei de
nuu barco nuu ja inee Jesús,
te kua'ankuei de jin ya, te
suni ka jata ndikin ña sava
ka barco kua'ankuei jin de.
37 Su ni jinki'i in tikacha
ni'i ndeva'a nuu ndute yun,
te ni ndonta sukun ndeva'a
ola ndute yun ja ni kee de
ndee nuu barco, te machitu
de nuu barco yun.
38 Te Jesús, chi ni ya'a ya
ichi yata barco yun, te yun ni
kixin ya siki in sa'un tikani,
te ni ka xndoto ña de jin ya,
te ka jiña'a de:

—Mastru, ¿a tu ndi'ni ni ja
makekueio nuu ndute ya'a ja
vi nao? —ka jiña'a de.
39 Yun te ni ndakoo ya, te
ni kuxeen ya nuu tachi yi'i
yun, te jiña'a ya nuu ndute
mar yun:

—Kasi yu'u, koo titi'i.

Te ni jinkuiin tachi yun, te
na in kuiti ni kuu.
40 Yun te jiña'a Jesús:

—¿Nau ja ni ka yu'u
ndeva'a ni? ¿A vini tu ka
kandija ni ja skaku ni'nu ña
san? —jiña'a ya.
41 Su ni ka yu'u ndeva'a de,
te ka ndatno'o tna'a de:

—¿Na in kuu tee ya'a ja vi
ndee tikacha vi ndute mar,
te ka jantno'o ña jin de?
—ka kachi de.

5

Ni ndasa'a Jesús in tee ñu'u ña tachi ja oo de yuku ja tnii Gadara

1 Yun te ni jinokuei Jesús inka lado ndute mar nuu kuu yuku ja tnii Gadara.

2 Te vi inka ni nana ya nuu barco yun, te ni jino in tee ñu'u ña tachi ja ni kee de kua'an de nuu ka yiyu'u ndiyi.

3 Te tee yun, chi ni oo de in kava ve'e nuu ka yiyu'u ndiyi, te ni in tu na in kuu ja ku'ni ña, ni jin cadena.

4 Chi kua'a jichi ni ka oju'ni nda'a de vi si'in de jin cadena, su tuu, chi ndi'i ni oja'nde de vi ni oskuechi kueli de, te ni in tu ni okundee ja ka'nu ña jin de.

5 Te siun ni jika de yuku vi nuu ka yiyu'u ndiyi. Nduu vi ñuu ni kana de vi xtuji de maa de jin yuu.

6 Su vi jika ka vaji Jesús, te ni jini ña de, te ni jino de ni jinkuiin jiti de nuu ya.

7 Te vi ni kana ko'o tachi ndee ini anu de, te jiña'a:

—¿Nagua kuini ron ja vaji ron nuu oo rin, vi Jesús, Se'e ia Dios oo ndee sukun yun? Te jikanta'u rin nuu ia Dios ja ma taa ron tnundo'o koo rin —jiña'a.

8 Yun ni ka'an tachi yun, chi ja jiña'a Jesús:

—Espíritu tachi, kee ini anu tee ya'a te kua'an.

9 Te ni jikan tno'o ña ya:

—¿Naxa nani ron?

Te jiña'a:

—Legión ka nani rin, chi kua'a rin ka kuu —jiña'a.

10 Te ni ka jikanta'u ndeva'a nuu ya ja ma kene'e ña ya yuku yun ja ki'inkuei.

11 Te yatni yuku yun ka ñu'u kua'a kini ka jaa ti.

12 Te ndi'i tachi yun ni ka jikanta'u nuu ya ndee anu tee yun, te ka jiña'a:

—Tetniuu ña na ki'inkuei rin nuu ka oo kini yun. Te kuandetu na ndekuei rin chii ti —ka jiña'a.

13 Yun te ni jandetu Jesús, te ni kanakuei espíritu tachi yun ini anu tee ku'u yun, te ni ndekuei chii kini yun, te vaa ndee uu mil ti ka kuu. Yun te ni ka jiko ini ndi'i kini yun, te ni ka jino ti makekuei ti, chi oo ndeyi, te ni kentakuei ti, ni ka tnaa ti maa ti ndee nuu ndute mar, te yun ni ka ji'i ti.

14 Yun te ni ka jino tee ka jito kini yun, kuano'okuei de ja ni ka yu'u de, te ni ka ndakani de nuu ñayiu maa ñuu vi nuu ñayiu ka oo taka nuu yuku, te ni ja'ankuei ñayiu yun, ni ka jinkoto nagua ni kuu.

15 Te nuu ni jinokuei nuu oo Jesús, te ni ka jini ja nukoo tee ni ñu'u ña kuakua'a tachi, ni'nu de sa'un de, te ja ni nuku'un ndaa ini de, te ni ka yu'u ñayiu yun.

16 Te ni ka ndakani tee ni ka ojito kini yun nuu ñayiu naxa ni ndo'o tee ja ni ñu'u ña tachi yun vi naxa ni ka ndo'o kini yun.

17 Yun te ka jinkondei ka
jikanta'ui nuu Jesús ja kee ya
ki'in ya nuu ñui yun.
18 Te nuu ni ndee ya nuu
barco, te ni jikanta'u tee
ni ñu'u ña tachi yun ja na
kuandetu ya ja ki'inkuei de
jin ya.
19 Su tu ni jandetu Jesús,
chi saa sua'a jiña'a ya:
—Kuano'o ni ve'e ni nuu
ka oo tna'a ni, te ndakani
ni ndi'i javii java'a ja ni
sa'a Jito'o jin ni, vi naxa
ni kunda'u ini ña ya jin ni
—jiña'a ya.
20 Te kuano'o de, te ni
jinkondee de ndakani de
nuu ñayiu taka ñuu ja tnii
Decápolis ndi'i javii java'a ni
sa'a Jesús jin de. Te ndi'i
ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti
ini.

Ni ndasa'a Jesús ña'a ni oku'u vi sesi'i Jairo

21 Yun te ni ndajiokuiin
tuku Jesús kuano'o ya jin
barco inka lado ndute mar,
te yun ni ka kututu kua'a
ndeva'a ñayiu nuu oo ya
yu'u ndute mar yun.
22 Te ni jino Jairo, in tee
kuu nija'nu nuu ve'e ii sina-
goga. Te nuu ni jini ña de jin
ya, te ni jinkuiin jiti de nuu
ya.
23 Te ni ka'an nda'u
ndeva'a de jin ya, te jiña'a
de:
—Ja ni kuka'u sesi'i san
ja kui. Ne'e ni na ki'on, te
sonee ni nda'a ni siki, nagua
ja na nduva'i te na kotekui
—jiña'a de.
24 Yun te kua'ankuei ya jin
de, te ka jata ndikin ña kua'a
ñayiu ja vi chitu tnui xiin ya
kua'ankuei.
25 Te ne'u ñayiu kua'a yun
kua'an in ña'a ja ni kuu uxi
uu kuia ku'u ña kue'e ta'u ña
niñi.
26 Te ja ni kuu kani
ndeva'a ndo'o ña, ja ni xnaa
ña ndi'i ja neva'a ña jin
kua'a tee tatna, su tu nagua
jiniu'u sa'un ja nduva'a
ña, chi saa sua'a vi'i ka
masaka'u.
27 Te nuu ni jini ña ka
ka'an ñayiu ja sa'a Jesús, te
ni jintna'a ña ichi yata ya
ne'u ñayiu kua'a yun, te ni
ke'e ña sa'un ya.
28 Chi ni ndakani ini ña:
“Visi ja joo sa'un ya na ni'o
ke'o te nduva'o”.
29 Te vi nuu saa ni jinkuiin
ja ta'u ña niñi jin ña, te ni
jini ña ja ni nduva'a ña.
30 Yun te vini ni jini Jesús
ja ni nduva'a in ñayiu jin
jaka'nu ya, te ni jionenuu ya
nuu ñayiu kua'a yun, te ni
jikan tno'o ña ya:
—¿Ndee ni ni ke'e sa'un
san?
31 Te ka jiña'a tee ka skua'a
jin ya:
—¿Te nau ja jikan tno'o ni
na in ni ke'e ña jin ni? Te
ndia'a maa ni ja ka xna'ma
ña ñayiu kua'a ya'a jin ni
—ka jiña'a de.
32 Su maa ya, chi ndia'a ya
nii nuu oo ya, nagua ja kuni
ya na in ni ke'e ña jin ya.
33 Te ña'a yun, chi vi sua'a
ni'i ña ja yu'u ña, chi ja jini
ña naxa ni kuu jin maa ña.
Ni jino ña, te ni jinkuiin jiti
ña nuu ya, te ni ndakani

ndaa ña ndi'i naxa ni ndo'o ña.
34 Te jiña'a ya:
—Sesi'i, ni nduva'a ni, chi ni kandija ña ni jin san. Kuano'o sii ini ni, chi ja ni nduva'a ni nuu kue'e yun —jiña'a ya.
35 Te vi nini ka'an ka ya, te ni jinokuei ñayiu ka oo ve'e tee kuu nija'nu nuu ve'e ii sinagoga, te ka jiña'i nuu de:
—Ja ni ji'i sesi'i ni. Te ma koxna'a ka ni mastru ya'a —ka jiña'i.
36 Su Jesús, chi tu ni ndi'ni ni ya ja siun ka jiña'i, te jiña'a ya nuu tee kuu nija'nu ve'e ii sinagoga yun:
—Ma koyu'u ni, chi sua'a ni kandija ni —jiña'a ya.
37 Te tu ni jandetu ya ja vi kondikin ka ña ñayiu jin ya, chi maa ni Pedro jin Jacobo vi ñani de Juan kua'ankuei jin ya.
38 Te nuu ni jino ya ve'e tee kuu nija'nu ve'e ii sinagoga, te ni jini ya ka kuvaa ñayiu, ka nda'i ka kanai.
39 Ni kiuu ya, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka kuvaa ni vi ka nda'i ni? Te suchi si'i luluu ya'a, chi masu ni ji'i, chi sua'a ni kixin —jiña'a ya.
40 Su ni ka jaku ndee ña ñayiu jin ya ja siun ni ka'an ya. Yun te ni kene'e ya ndi'i ñayiu ndee ye'e, te ni jaka ya tata vi nana suchi si'i yun vi tee kua'ankuei jin ya, te ni kiukuei ya nuu katuu suchi si'i luluu yun.
41 Te ni tnii ya nda'i, te jiña'a ya:
—¡Talita kumi! —ja kei ka'an: Suchi si'i, nuu maa ron ka'an rin, ndakoo.
42 Te vi nuu saa ni ndakoi, te ni jikai, chi ja oi uxi uu kuia. Te ni ka yu'u ndeva'a ñayiu yun ja ni ndatekui.
43 Su ni tatnuni ni'i ya ja ma vi koka'an nuu ni in ñayiu ja vi kuni ja siun ni sa'a ya, te ni tatnuni ya ja na vi kuña'a ja kaa suchi si'i yun.

6

Ni ndajino Jesús ñuu ya Nazaret

1 Ni ndee Jesús yun, te ni ndajino ya ñuu ya, ka ndeka tna'a ya jin tee ka skua'a jin ya.
2 Te nuu ni jino kiuu ndatatu, te ni jinkondee ya kaxtno'o ya nuu ñayiu ve'e ii sinagoga. Te kua'a ñayiu ka nini, te ni ka sa'u kuii ini, te ka ndatno'o tna'i:
—¿Ndenu ni kutua'a suchi ya'a tno'o ya'a? ¿Te ndenu ni'i tno'o ndichi ja ka'in vi tniuu na'nu ja sa'i jin nda'i ya'a?
3 ¿Te a masu suchi ya'a kuu carpinteru seyii María, te ñani ka kuu Jacobo vi José vi Judas vi Simón? ¿Te a masu suni ya'a ka oo jin kua'i? —ka kachi.
Te ni ka kunini ndeva'a ini ja ja'a ya.
4 Su jiña'a Jesús:
—Ndi'i ni nuu ka nee yiñu'u ñayiu nuu in tee ndakani tno'o ia Dios. Su ñayiu ñuu maa de vi ñayiu ka kuu tna'a de vi ñayiu ve'e

de, chi tu ka nee yiñu'u nuu
de —jiña'a ya.
5 Te tu ni kuu sa'a ya in
tniuu na'nu, chi ndee saa
ni ñayiu ka ku'u ni sonee
ya nda'a ya siki, te ni ka
nduva'i.
6 Te vi ni sa'u kuii ini ya ja
tu ka kandija ñayiu yun. Te
ni jika nuu ya ñuu kueli ka
oo yatni yun, ni kaxtno'o ya
tno'o ia Dios.

Ni tetniuu Jesús ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya ja vi kaxtno'o de tno'o ia Dios

7 Yun te ni ndakana Jesús
ndi uxi uu tee ka skua'a jin
ya, te ni jinkondee ya ni
tetniuu ya ndi uu ndi uu de
ja ki'inkuei de. Te ni jiña'a
ya jaka'nu maa ya, nagua ja
vi tau de espíritu tachi ja ka
ñu'u ña jin ñayiu.
8 Te ni tatnuni ya ja ma
vi kinda'a sa'un de nagua
kokuu nuu ichi, ni ñunu, ni
xtaa, ni ma vi chindee de
xu'un nuu kanchii de, chi
maintno'o yutnu ka tuu de,
guaa vi kinda'a de.
9 Te na vi ki'i de ndijan
nda'u ni, te ma vi kinda'a de
sa'un ja vi ndasama de, chi
maa ni sa'un ka ni'nu de.
10 Te suni jiña'a ya nuu de:

—Nuu kiukuei ni in ve'e,
te yun ni vi kondoo ni guaa
ndee nuu ki'inkuei ni inka
ñuu.
11 Te nuu ja in ñuu tu ka
janta'u ña ñayiu jin ni, te ni
tu ka kuini ja vi konini tno'o
ka ka'an ni, ndekuei ni yun,
te vi kisi ni ñuyaka ka ndaa
si'in ni ja kokuu in seña ja
ka tavi kuechi ja tu ni ka
janta'ui. Chi ka'an ndandaa
san ja kiuu sandaa ia Dios
kuechi ñayiu ñuyiu, te kua'a
ka vi tniuya'u ñayiu ñuu yun
saa ñayiu ñuu Sodoma vi
Gomorra —jiña'a ya.
12 Te ni kekuei de
kua'ankuei de ka kaxtno'o
de nuu ñayiu ja na vi
ndatna'u ini yika kuechi, te
na kiukuei nuu ichi ia Dios.
13 Te ni ka tau de kua'a
tachi ka ñu'u ña jin ñayiu.
Te kua'a ñayiu ka ku'u ni
ka chi'i de texe'en, te ni ka
nduva'i.

Ni ji'i Juan, tee ni oskuandute

14 Yun te ni jini so'o rey
Herodes ndi'i jana'nu sa'a
Jesús, chi nii ñuu ka ka'an
taka tniuu na'nu sa'a ya, te
jiña'a de:

—¡Ni ndateku Juan, tee ni
oskuandute ne'u ndiyi, yun
guaa sa'a de tniuu na'nu
ya'a! —jiña'a de.
15 Su sava ka ñayiu ka
jiña'a:

—Elías kuu de.

Te sava kai ka jiña'a:

—Inka tee ndakani tno'o
ia Dios kuu de, axi ndee
in tee ni ondakani tno'o ia
Dios ndee jana'a kuu de —ka
jiña'i.
16 Te nuu ni onini Herodes
ja siun ka ka'an, te jiña'a de:

—Tee ya'a kuu Juan ja ni
tatnuni rin ja ni ka kindoso
yiki xini de, te vitna te ni
ndateku de —jiña'a de.
17 Chi ama ka ni tatnuni
Herodes ja ni ka jasi ña jin
Juan vekaa, te ni ka ju'ni
ña de jin in cadena, ja ja'a

Herodías, ñasi'i ñani de Felipe. Chi nuu ni ndakuaka tna'a Herodes jin ña,
18 te jiña'a Juan nuu Herodes:
—Masu vatuka kuu nuu Ley ia Dios ja kondeka ni ñasi'i ñani ni —jiña'a de.
19 Te yun guaa ni oka'an u'u Herodías nuu Juan, te ni ondioo ini ña ja ka'ni ña jin de, su tu ni kuu ja sa'a ña.
20 Chi ni oyu'u Herodes ja ka'ni de Juan, chi jini de ja tee ndaa vi tee vii tee va'a kuu Juan, te ni oskaku ni'nu ña de nuu nda'a Herodías. Te visi jinonuu ini Herodes, su tu jini de nagua sa'a de, su ndi'i de jin anu de ni onini de tno'o ni oka'an Juan.
21 Su ni kenta in kiuu ja ni kundee Herodías, nuu ni sa'a Herodes in viko ja ndajino kuia de, te ni jiña'a de ja ni ka jaxini tee ka netniuu jin de, vi tee ka tatnuni nuu soldado de vi tee ka kuu nija'nu nuu ñuu ja tnii Galilea.
22 Te ni kiuu sesi'i Herodías ni jita ja'i nuu viko yun. Te junkuaan ini Herodes jin tee ka jaxini jin de ja ni jita ja'i yun. Te jiña'a rey Herodes nuu suchi si'i yun:
—Kakan nani guaa kuu ja kuini ron, te na taa rin —jiña'a de.
23 Te ni kee yu'u de nui:
—Nani guaa kuu ja kakan ron nuu rin te taa rin, visi ndee sagua ñuu nuu tatnuni rin —jiña'a de.
24 Te ni kei kua'in, te ni jikan tno'i nanai:
—¿Nagua kuu ja kakan san nuu de?
Te jiña'a ña:
—Kakan yiki xini Juan, tee skuandute, nuu de —jiña'a ña.
25 Yun te vini ni ndiui nuu oo rey, te jiña'i:
—Kuini san ja vitna ñu'u ni, taa ni yiki xini Juan, tee skuandute, na ku'un nuu in tija'an —jiña'i.
26 Yun te ni kusuchi ndeva'a ini rey, su ja siun ni kee yu'u de ja kuña'a de nagua jikain, te ni ka onini tee ka oo jin de nuu mesa yun, te tu nagua ni kendoo ka jin de, chi ni skunkuu de tno'o ni ka'an de.
27 Te vi nuu saa ni tetniuu de in soldado, te ni tatnuni de ja jinki'in tee yun yiki xini Juan.
28 Te ni ja'an soldado yun ini vekaa, te ni kindoso de yiki xini Juan, te ni sonee de yiki xini yun nuu in tija'an ni ndajino jin de, te ni jiña'a de nuu suchi si'i yun, te suchi si'i yun ni ndakuña'i nuu nanai.
29 Te nuu ni ka jini tee ni ka oskua'a jin Juan ja siun ni kuu, te ni ja'ankuei de ni ka ndane'e de yiki kuñu Juan, te ni ka tayu'u de.

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa u'un mil teyii

30 Yun te ni ndajinokuei tee ni chitniuu Jesús nuu oo ya, te ni ka ndakani de ndi'i ja ni ka sa'a de vi tno'o ja ni ka kaxtno'o de.
31 Te jiña'a ya:
—Ne'ekuei ni na ki'inkueio in nuu tu na

ñayiu ka oo, te na vi ndatatuo joo luluu —jiña'a ya.

Chi kua'a ndeva'a ñayiu kua'ankuei vi vajikuei nuu ya, te ni tu ka nune nuu ya ja vi kaa ya xtaa jin de.

32 Yun te kua'ankuei maa ni Jesús jin tee ka skua'a jin ya nuu in barco in nuu tu na ñayiu ka oo.

33 Su kua'a ñayiu ni ka jini ja kua'ankuei ya, te ni ka ndakuni ñai jin Jesús. Te ñama ni ka jika ja'a ñayiu yun kua'ankuei ja ni ka ya'i ndi'i ñuu yun, te vi xtnañu'u kai ni kentakuei saa maa ya.

34 Te nuu ni nana Jesús nuu barco yun, te ni jini ya kua'a ndeva'a ñayiu, te ni kunda'u ini ña ya jin ñayiu yun, chi ka kui na kuinio ndikachi ja tu na jito'o ti. Te yun guaa ni jinkondee ya ni kaxtno'o ya kua'a tno'o nuu ñayiu yun.

35 Te nuu ja mañini sa'un, te ni ka jintna'a ña tee ka skua'a jin ya, te ka jiña'a de:

—Ja ni ñini, te tu na ve'e ka oo ya'a.

36 Ndaxtute ni ñayiu ya'a nagua ja na ki'inkuei ve'e ka oo yuku ya'a vi ñuu kueli ka oo yatni ya'a, te na vi kuain xtaa vi kai, chi tu nagua ka nei ja vi kai —ka jiña'a de.

37 Su jiña'a ya:

—Vi kuña'a maa ni ja vi kaa ñayiu ya'a —jiña'a ya.

Te ka jiña'a de:

—¿A ki'inkuei san te vi kuaan san ya'u ja uu ciento kiuu xtaa, te vi kuña'a san ja vi kaa ñayiu ya'a? —ka jiña'a de.

38 Te jiña'a ya:

—¿Nasaa xtaa ka neva'a ni? Kua'ankuei ni vi kondia'a ni —jiña'a ya.

Te nuu ni ka jini de, te ka jiña'a de:

—U'un ni xtaa te uu chiaka, —ka jiña'a de.

39 Yun te ni tatnuni ya ni ka ka'an ja ni ka jinkoo kuenta grupo ñayiu nuu yuku kuii yun.

40 Te ni ka jinkoo siin in ciento in ciento ñayiu jin uu xiko uxi, uu xiko uxi.

41 Yun te ni tnii ya ndi u'un xtaa jin nduu chiaka yun, te ni ndakondia'a ya ichi andivi, te ni jikanta'u ya nuu ia Dios, te ni ja'nde ya xtaa yun, te ni jiña'a ya nuu tee ka skua'a jin ya, te ni ka skaka de nuu ñayiu kua'a yun. Te suni ni ja'nde ya nduu chiaka yun nuu ndi'i ñayiu.

42 Te ndi'i ñayiu ni ka jaa vi ndee ni ka ndutu chii.

43 Te ni ka ndaxtutu de yu'u xtaa jin chiaka ja ni ndoo, te ni ndachitu uxi uu chika.

44 Te tee ni ka jaa yun, chi u'un mil de ka kuu.

Jika Jesús siki ndute mar

45 Yun te jiña'a Jesús ja kakuei tee ka skua'a jin ya nuu barco, te vi kokakoxno'o de nuu ya koki'inkuei de ndee inka jioo yun, ñuu Betsaida, nini ndaxtute ya ñayiu kua'a yun.

46 Te nuu ni ndaxtute ya
ñayiu yun, te ni kaa ya in
nuu tinduu, ni ndakuatu ya.
47 Nuu ni kuaa, te ja
kua'an barco yun ndee
sagua nuu ndute mar, te
maintno'o ni ka ya oo nuu
ñu'u yichi.
48 Te ni jini ya ja tnundo'o
ndeva'a ka skaka de barco
yun, chi sua'a manana
nuu yi'i tachi. Te nuu ja
makundikin ja matuu, te jika
ja'a Jesús nuu ndute mar,
kua'an ya nuu ka oo de, te vi
ja oo ya ja ya'a jioo ya ki'in
ya.
49 Te ni ka jini de ja jika
ja'a ya nuu ndute mar, te ni
ka ndakani ini de ja anu kuu,
te ni ka kana jaa de.
50 Chi ndi'i de ni ka jini, te
ni ka yu'u de. Su yun te ni
ka'an ya jin de, te jiña'a ya:

—Vi koo anu ni, ma vi yu'u
ni, chi maa san kuu —jiña'a
ya.
51 Te ni kaa ya nuu barco
nuu ka ñu'u de yun, te ni
jinkuiin tachi, te vi ni ka sa'u
kuii ini de.
52 Chi ni tu ka jinkui'nu ini
de jaka'nu ni sa'a ya jin xtaa
yun, chi ka sa'a ndee ni de
ini anu de.

Ni ndasa'a Jesús ñayiu ka ku'u ñuu Genesaret

53 Te nuu ni ka ya'a ya
ndute yun, te ni jinokuei ya
ñuu ja tnii Genesaret. Te ni
ka ju'ni de barco yu'u ndute
yun.
54 Te nuu ni nanakuei ya
nuu barco yun, te vini ni ka
ndakuni ña ñayiu jin ya.
55 Te ñama kua'ankuei
ndi'i ñayiu ñuu kueli ka oo
yatni yun, ni ka jinkondei
ka jinsia'i ñayiu ka ku'u ka
yoxnei nuu jito, ndee ni nuu
ka ni'i tno'i ja oo ya.
56 Te ndee ni nuu ni kuu
ja kiuu ya a ñuu kueli a ñuu
na'nu axi nuu ñu'u nuu ka
jitu ñayiu, te ka jakin tui
ñayiu ka ku'u nuu ichi, te
ka jikanta'ui nuu Jesús ja na
kuandetu ya ja vi ke'i visi ja
joo yu'u sa'un ya. Te ndi'i
ñayiu ni ka ke'e sa'un ya ni
ka nduva'a.

7

Ni kaxtno'o Jesús nagua sa'a tne'e ña jin ñayiu

1 Yun te ni ka jintna'a
ña fariseo vi sava tee ka
kaxtno'o Ley Moisés jin
Jesús, ja vajikuei de ndee
ñuu Jerusalén.
2 Te ni ka jini tee yun ja
sava tee ka skua'a jin Jesús
ka otne'e nda'a de, te ka jaa
de xtaa, chi tu ka skunkuu
de jin costumbre ja vi nda'a
de xnaa ka saa vi kaa de, te
yun guaa ka ka'an kuechi tee
yun.
3 Chi tee ka kuu fariseo vi
sava ka ñayiu judio ka ndee
ka ndikin de jin costumbre
tee nija'nu, te tu ka jaa de
nuu ja tu ka nda'a de.
4 Te nuu ndajinokuei de
ja ja'ankuei de nuu ya'u, te
tu ka jaa de nuu ja tu ka
nda'a de. Te ka oo kua'a ka
costumbre ja ka ndikin de,
na kuinio ja ndundoo vasu
ja ka ji'i de vi tindo'o vi
ndatniuu ja ka kuu kaa vi
jito de.

5 Yun te ni ka jikan tno'o
ña fariseo vi tee ka kaxtno'o
Ley Moisés jin Jesús:

—¿Nau ja tu ka ndikin tee
ka skua'a jin ni costumbre
ndi nija'nuo? Chi tu ka
ndasavii de nda'a de nagua
oo costumbre, te ka jaa de
xtaa —ka jiña'a de.

6 Te jiña'a ya:

—Se'e ndijani ini, nase
gua'a ni ka'an Isaías ja ja'a
ni ndee jana'a nuu ni tee de
sua'a:

Ñayiu ñuu ya'a, chi jin yu'i
ka chiñu'u ñai,
su anui, chi jika ndeva'a ka
oo nuu rin.
7 Te tu nagua jiniu'u ja ka
chiñu'u ñai,
chi ka kaxtno'i nino'o ni
tno'o ja ka tatnuni
ñayiu ñuyiu.

Kachi ia Dios ja ni tee Isaías.
8 Chi ka xndendoo ni tno'o
tatnuni ia Dios, te ka ndee
ka ndikin ni costumbre ja
ka jakin ñayiu, ja kuu ja
ndundoo tindo'o vi vasu ja
ka ji'i ni, vi kua'a ka ja ka
sa'a ni ja kintna'a inuu jin
ya'a —jiña'a ya.

9 Te suni jiña'a ya:

—Ka jiso kava ni tno'o
tatnuni ia Dios nagua ja vi
kondikin ni costumbre ni.
10 Chi ni ka'an Moisés:
"Kuanyu'u kuandetu nuu
tata ron vi nuu nana ron,
te na in xtau tnia'a tata
axi nana, te na kuu", kachi
Moisés.
11 Su maa ni, chi ka kachi
ni ja kuu ka'an in tee nuu
tata de axi nuu nana de: "Ma
kuu chituu ña san, chi ndi'i
ja neva'a san kuu Corbán"
(ja kei ka'an ja ni soko ndi'i
san nuu ia Dios).
12 Te nuu ja saa ka'an de,
te ka ka'an maa ni ja tu ka
na tniuu de ja chituu de tata
de axi nana de.
13 Te ka jiso kava ni tno'o
ia Dios jin costumbre ja ka
jakin ni nuu in in ni. Vi
kua'a ka ja kintna'a inuu jin
ya'a ka sa'a ni —jiña'a ya.

14 Yun te ni ndakana ya
ndi'i ñayiu kua'a yun, te
jiña'a ya:

—Vi konini ndi'i ni, te vi
jinkui'nu ini ni.
15 Tu sa'un nagua sa'a ja
makee ini ñayiu ja kosa'a
tne'e ña nuu ia Dios. Su ja
makana ini anu ñayiu kuu ja
sa'a tne'e ña.
16 Te nuu ja ndee ni ka
oo so'o ja vi konini ni te vi
konini ni —jiña'a ya.

17 Te nuu ni xndoo Jesús
ñayiu kua'a yun, te ni kiuu
ya ve'e. Yun te ni ka jikan
tno'o ña tee ka skua'a jin ya
siki tno'o jioni'ni ja ni ka'an
ya.
18 Te jiña'a ya:

—¿A vi ni maa ni tu ka
jinkui'nu ini ni? ¿A tu ka
jinkui'nu ini ni ja ndi'i ja
makee ini ñayiu, chi ma kuu
sa'a tne'e ña nuu ia Dios?
19 Chi masu anu makee,
chi kua'an chii, te ndejioo
ni nuu yiki kuñu kua'an
—jiña'a ya.

Te jin tno'o ni ka'an ya yun
kaxtno'o ya ja ni ndasavii ya
ndi'i ja ka jaa ñayiu.

20 Te jiña'a ka ya:

—Ja makana ini anu ñayiu, yun kuu ja sa'a tne'e
ña nuu ia Dios.
21 Chi ndee ini anu ñayiu, makana ja ndakani kue'e
ini, ja skindee tna'i, ja sa'i kuechi ñuyiu nuu kuini ka
tnanda'i, ja ka'ni ndiyi,
22 ja su'i, ja jio'i ja koneva'i kua'a xu'un, ja sa'i jakue'e,
ja xnda'ui ñayiu, ja sa'i jane'e jayichi, ja kuu kuasun
ini, ja ka'an kue'i siki inka ñayiu, ja sa'a teyii ndeva'i
mai, ja tu ñu'u ndaa ini.
23 Ndi'i jakue'e ya'a makana ndee ini anu ñayiu,
te sa'a tne'e ña jin nuu ia Dios —jiña'a ya.

Ni kandija gua'a in ña'a inka ñuu jin Jesús

24 Yun te ni kee Jesús kua'an ya ñuu Tiro vi ñuu
Sidón. Te ni kiuu ya in ve'e, te tu kuini ya ja ndee in
ñayiu vi kuni ja oo ya yun, su tu ni kuu ja kuyu'u ya.
25 Chi vini ni ni'i tno'o in ña'a neva'a sesi'i ja ñu'u ña
tachi ja yun oo Jesús, ni jino ña te ni junkuiin jiti ña nuu
ja'a ya.
26 Te ña'a inka tatatno'o kuu ña, chi Sirofenicia tnii
ñuu ña. Te ni jikanta'u ña nuu ya ja na tau ya tachi
ñu'u ña jin sesi'i ña.
27 Su jiña'a Jesús:

—Kuandetu ni xtnañu'u ka na vi kaa se'e Israel
guaa ndee na vi ndutu chii, chi masu vatuka kuu ja
kindee san xtaa se'e Israel, te kuña'a san nuu ti'ina kueli
—jiña'a ya.
28 Yun te jiña'a ña:

—Vatuka ka'an ni, vi Jito'o san, su ti'ina kueli yun, chi
suni ka jaa ti yuchi xtaa junkuei chii mesa se'e Israel
—jiña'a ña.
29 Yun te jiña'a ya:

—Kuano'o ni, chi jin tno'o ni ka'an ni ya'a, te ja ni kana
tachi ñu'u ña jin sesi'i ni —jiña'a ya.
30 Te nuu ni ndajino ña ve'e ña, te ni nuku'un ña
sesi'i ña katui nuu jitoi, chi ja ni kana ña tachi ni ñu'u
ña jin.

Ni ndasa'a Jesús in tee kuu ñi'i vi so'o de

31 Yun te ni kee tuku Jesús ñuu ja tnii Tiro, te kua'an ya
ñuu Sidón vi ni ya'a ya taka ñuu ja tnii Decápolis, te ni
kenta ya ndute mar Galilea.
32 Te yun ni ka junsia'a in tee kuu ñi'i vi so'o de nuu ya,
te ni ka jikanta'u nuu ya ja na sonee ya nda'a ya siki de.
33 Yun te ni jaka siin ña ya nuu tu na ñayiu ka ndia'a,
te ni chi'i ya xinda'a ya so'o de, te ni chi'i ya teyu'u ya
xinda'a ya, te ni ke'e ya yaa de.
34 Yun te ni ndakondia'a ya ichi andivi, te ni jaka ini ya,
te jiña'a ya:

—¡Efata! —ja kei ka'an ¡Ndanune!
35 Te vi ore saa ni ndanune so'o de, te ka yaa tuchi kueli
ka tnii yaa de, te ni kuu ni ka'an gua'a de.
36 Te ni tatnuni ya nuu ñayiu yun ja ma vi koka'an
de nuu ni in ñayiu. Su visi tatnuni gua'a ya ja ma vi
koka'an de, su vi saa vi'i ka

kua'ankuei de ka xtutenuu
de tno'o.
37 Te vi ni ka sa'u kuii kuiti
ini ñayiu, te ka kachi:
—Gua'a sa'a de ndi'i ya'a,
chi sa'a de ja vi ndee tee so'o
ka ndanune so'o vi ñi'i kuu
ka ndaka'an —ka kachi.

8

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa kuun mil teyii

1 Te kiuu yun ni ka kututu
kua'a ndeva'a ñayiu, te tu
sa'un nagua ka neva'i ja vi
kai. Yun te ni ndakana Jesús
tee ka skua'a jin ya, te jiña'a
ya:
2 —Kunda'u ini san ñayiu
ya'a, chi ja ni kuu uni kiuu
ka oi jion, te tu nagua ka
neva'i ja vi kai.
3 Te nuu ja na ndatetniuu
ndite san jin ja no'okuei
ve'i, te vatuni vi kuitai ichi
kuano'okuei, chi savai, chi
jika vajikuei —jiña'a ya.
4 Su ka jiña'a tee ka skua'a
jin ya:
—Su ¿ndenu vi ni'o xtaa ja
vi kaa ñayiu kua'a ya'a, te tu
na ve'e oo nuu ka oo ya'a?
—ka jiña'a de.
5 Te ni jikan tno'o ña ya:
—¿Nasaa xtaa ka neva'a
ni?
Te ka jiña'a de:
—Uja.
6 Yun te ni ka'an ya jin
ñayiu kua'a yun ja ni ka
jinkoi nuu ñu'u yun, te ni
tnii ya ndi uja xtaa yun, te ni
ndakuanta'u ya nuu ia Dios.
Yun te ni ja'nde ya, te ni
jiña'a ya nuu tee ka skua'a
jin ya, nagua ja na vi skaka
de nuu ñayiu kua'a yun. Te
ni ka skaka de nuu ñayiu
yun.
7 Te suni ka neva'a de
ndee saa chiaka kueli. Te
jikanta'u ya, te ni tetniuu ya
ja suni na vi skaka de nuu
ñayiu yun.
8 Te ni ka jaa ñayiu vi
ndee ni ka ndutu chii. Te ni
ka ndaxtutu de yu'u xtaa ja
ni ndoo, te ni ndachitu uja
chika.
9 Te tee ja ni ka jaa yun, chi
ka kuu vaa ndee kuun mil
de. Te ni ndaxtute ña ya ja
kuano'okuei.
10 Yun te ni ndekuei ya
nuu barco jin tee ka skua'a
jin ya, te kua'ankuei ya ñuu
ja tnii Dalmanuta.

Ka jikan ñayiu ja na sa'a Jesús in tniuu ka'nu

11 Yun te ni jinokuei tee
ka kuu fariseo, te ni ka
jinkondee de ka tee tna'a de
jin Jesús. Te ka kuini de ja
vi koto tnuni ña de. Te ni ka
jikan de ja na sa'a ya in tniuu
ka'nu ja vaji ndee andivi.
12 Te ndanda'u ni jaka ini
Jesús, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka jikan ñayiu
ya'a in tniuu ka'nu nuu san?
Te ka'an ndaa san ja ni in
tniuu ka'nu ma xne'e san
nuu ñayiu ya'a —jiña'a ya.
13 Saa te ni xndoo ña ya,
te ni ndee ya nuu barco,
te kua'an ya inka jioo yu'u
ndute mar.

Skintna'a Jesús tno'o ka kaxtno'o fariseo jin levadura

14 Te ni ka naa ini tee ka
skua'a jin ya ja vi kinda'a
de xtaa vixin, chi invaa ni
xtaa vixin inee nuu barco
yun kua'ankuei de jin ya.

15 Te ni xtaku Jesús nuu de,
te jiña'a ya:
—Vi koto va'a ni maa ni jin
levadura tee ka kuu fariseo
vi levadura Herodes —jiña'a
ya.
16 Te ni ka jinkondee de
ka ndatno'o tna'a de, te ka
kachi de:
—Yun ka'an de, chi chia tu
ni ka yinda'o xtaa vixin.
17 Te ni jini Jesús ja siun ka
ndatno'o de, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka ka'an ni ja tu
na xtaa vixin ka nee ni? ¿A
vi chia'an ka vi jinkui'nu ini
ni ja vi kuni ni tno'o ka'an
san? ¡Nase nde'e inu ndee
ini anu ni!
18 ¿A vi ka oo nduchi nuu
ni, te tu ka ndia'a ni? Te ka
oo so'o ni, te tu ka nini ni. Te
¿a tu ka na'a ni
19 na ni ja'nde san u'un
xtaa ja ni ka jaa u'un mil
teyii? Te ¿nasaa chika ni ka
ndachitu yu'u xtaa ja ni ka
ndaxtutu ni? —jiña'a ya.
—Uxi uu —ka jiña'a de.
20 —Te na ni ja'nde san uja
xtaa ja ni ka jaa kuun mil
ñayiu, ¿nasaa chika chitu
yu'u xtaa ni ka ndaxtutu ni?
—jiña'a ya.
—Uja —ka jiña'a de.
21 Te jiña'a ya:
—Te ¿nau ja vini saa, te tu
ka jinkui'nu ini ni? —jiña'a
ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u nuu ñuu Betsaida

22 Yun te ni kentakuei ya
ñuu Betsaida. Te ni ka jin-
sia'a ñayiu in tee ku'u nuu,
te ni ka jikanta'ui nuu ya ja
na tetuu ya nda'a ya nuu de
ja na nduva'a de.
23 Yun te ni tnii ya nda'a
tee ku'u nuu yun, te ni
kene'e ña ya ndee yu'u ñuu
yun. Te ni skanuu ya teyu'u
ya nduchi nuu de, te ni tetuu
ya nda'a ya. Te ni jikan tno'o
ña ya a kuu ndia'a de joo.
24 Te ni ndia'a de, te jiña'a
de:
—Jini san ñayiu ja na ka
ndaa yutnu ka ndai, su jini
san ja ka jikai —jiña'a de.
25 Yun te ni tetuu tuku ya
nda'a ya nduchi nuu de, te ni
ndakondia'a gua'a de, te ni
nduva'a nduchi nuu de, chi
ni jini kaji de ndi'i ja oo ndee
jika.
26 Te ni ndatetniuu ña ya
kuano'o de ve'e de, te jiña'a
ya:
—Ma no'o ni ñuu luluu
yun, te ni ma koka'an sa'un
ni nuu ni in ñayiu ñuu yun
—jiña'a ya.

Ni ka'an kaji Pedro ja Jesús kuu ia ni tetniuu Dios

27 Yun te kua'ankuei Jesús
jin tee ka skua'a jin ya taka
ñuu ka oo Cesarea Filipo. Te
ichi yun ni jikan tno'o ya tee
ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—¿Naxa ka ka'an ñayiu
na in kuu san?
28 Te ka jiña'a de:
—Sava ñayiu ka ka'an ja
Juan tee ni oskuandute, te
savai chi Elías, te savai ka
ka'an ja ndee in tee ni on-
dakani tno'o ia Dios ndee
jana'a kuu ni —ka jiña'a de.
29 Yun te jiña'a ya:
—Te maa ni, ¿naxa ka
ka'an ni na in kuu san?
Te jiña'a Pedro:

—Maa ni kuu Kristu, ia ni tetniuu Dios —jiña'a de.

30 Su ni tatnuni Jesús ja ma vi koka'an de tno'o ya'a nuu ni in ñayiu.

Ni kaxtno'o Jesús ja kuu ya te ndateku ya

31 Yun te jinkondee ya kaxtno'o ya nuu tee ka skua'a jin ya ja maa ya ja kuu ya Se'e Teyii, chi nini kuu ja tna'a ya kua'a ndeva'a tnundo'o. Te vi skexiko ña tee nija'nu vi sutu ka kuu nija'nu vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés, te vi ka'ni ña de jin ya, su nuu uni kiuu te ndateku ya.

32 Te vi ni ka'an kaji kuiti ya tno'o ya'a. Yun te ni kene'e siin ña Pedro, te ni jinkondee de kuxeen de nuu ya.

33 Su ni ndajiokuiin Jesús, te ni ndakoto ya nuu ka oo tee ka skua'a jin ya, te ni kuxeen ya nuu Pedro, te jiña'a ya:

—Kujioo ni nuu san, vi Tachi, chi tu ndakani ini ni nagua ndakani ini ia Dios, chi nagua ka ndakani ini ñayiu ñuyiu ya'a ndakani ini ni —jiña'a ya.

34 Yun te ni ndakana ya tee ka skua'a jin ya jin sava ka ñayiu, te jiña'a ya:

—Nuu na in kuini ja kondikin ña jin san, te na skunai mai, te kuiso siki cruz visi na kui, te na kondikin ñai jin san.

35 Chi na in ka'an ja skaku ni'nui mai, te junai. Te na in skunai mai ja ja'a sein vi ja ja'a tno'o va'a ia Dios, te kaku ni'nui.

36 Chi ¿nagua ni'i ñayiu visi na kundei ni'i ndi'i ja oo ñuyiu ya'a koneva'i, te skunai mai?

37 Chi ma ni'i ñayiu nagua tniuya'ui nuu ia Dios ja skaku ni'nui mai.

38 Chi na in kukanoo jin sein vi jin tno'o san nuu ñayiu ñuyiu ya'a ja inu kue'i vi ka sa'i yika kuechi, te maa san ja kuu san Se'e Teyii, suni kukanoo san jin, nuu ndii san jin jaye'e tajan maa tata san jin ia ja ka jinokuechi nuu ya —jiña'a ya.

9

1 Te suni jiña'a ya:

—Ka'an ndaa san ja sava ni ja ka oo ni ya'a, chi ma vi kuu ni guaa ndee vi kuni ni naxa tatnuni ia Dios ja vaji jin jaka'nu ya —jiña'a ya.

Ni ndasama naxa kaa Jesús

2 Nuu ni ya'a iñu kiuu, te ni jaka ña Jesús jin Pedro vi Jacobo vi Juan, te kua'ankuei ya in yuku sukun, te yun ni ndasama kaa ya jin nuu tee yun.

3 Te vi yeye'e sa'un ni'nu ya jayaa na kuinio yua'a, ja vi ni in ñayiu ndakate ñuyiu ya'a, tu na in kuu ja siun ndasa'a yaa.

4 Te ni ka jini de ja ni ka ndatuu Elías jin Moisés, ka ndatno'o de jin Jesús.

5 Yun te jiña'a Pedro nuu Jesús:

—Mastru, gua'a kuu ja ya'a ka oo san, te na vi sa'a san uni ve'e kuii, in koo maa ni, te inka koo Moisés, te inka koo Elías —jiña'a de.

6 Chi ni ka yu'u de, te tu ni jini Pedro nagua kuu ja ka'an de.

7 Yun te ni kuun in viko, te ni chisa'u ña jin de, te ndee nuu viko yun ni kee in tno'o, te jiña'a:

—Suchia'a kuu se'e maa rin ja kutoo ndeva'a rin jin, te vi konini tno'o ka'in —jiña'a tno'o yun.

8 Te nuu ni ka ndakondia'a de nii nuu ka oo de yun, te tu na in ni ka jini ka de, chi maintno'o ni ka Jesús oo.

9 Te nuu manukuei de jin ya nuu yuku yun, te ni tatnuni ya ja ma vi ndakani de nuu ni in ñayiu ja siun ni ka jini de, chi guaa ndee na ndateku maa ya ja kuu ya Se'e Teyii ne'u ndiyi.

10 Te yun guaa ni ka tava'a ni maa de jin anu de ndi'i yun, su ni ka jikan tno'o tna'a de na tno'o kuu ja ka'an Jesús ja ndateku ya ne'u ndiyi.

11 Yun te ni ka jikan tno'o de Jesús, te ka jiña'a de:

—¿Nau ja ka ka'an tee ka kaxtno'o Ley Moisés ja vi nini kuu ja xtnañu'u ka Elías ndii, te saa kii Kristu? —ka jiña'a de.

12 Te jiña'a ya:

—Jandaa ndija ja xtnañu'u ka Elías ndii, te suu de ndasava'a ndi'i. Su nuu saa, ¿te nau ja yoso nuu tutu ii ja sein ja kuu san Se'e Teyii, chi tna'a san kuakua'a tnundo'o, te vi skexiko ña ñayiu?

13 Su ka'an san ja Elías, chi ja ni kii de, te ni ka sa'a ña de jin tee yun ndi'i nagua ka kuini maa de, nagua ka'an nuu tutu ii ja saa ndo'o de —jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús in suchi yii ñu'u ña espíritu kue'e

14 Te nuu ni ndentakuei ya nuu ka oo sava ka tee ka skua'a jin ya, te ni ka jini ya ja ka oo kua'a ndeva'a ñayiu ja ni ka jionduu ña jin tee ka skua'a jin ya. Te suni ka oo tee ka kaxtno'o Ley Moisés ja ka tee tna'a jin de.

15 Te nuu ni ka jini ñayiu yun ja vaji ya, te ndi'i ni ka sa'u kuii ini, te ni ka jinoi nuu oo ya ja vi ndakantno'o ñai jin ya.

16 Te ni jikan tno'o ña ya jin tee ka skua'a jin ya:

—¿Nagua ka tee tna'a ni jin tee yun? —jiña'a ya.

17 Te ni ka'an in tee oo jin ñayiu kua'a yun, te jiña'a de:

—Mastru, vaji san nuu ni jin seyii san ja ñu'u ña espíritu kue'e, te ni sa'a ñi'i ña jin.

18 Te ndee ni nuu ni kuu ja ndakaki'i ña, te skana ña nuu ñu'u, te kisi ña, te jaa ti iñu yu'i vi ka'ñi no'i, te kua'in makuxii sa'a. Te ni ka'an san jin tee ka skua'a jin ni ja na vi tanunda'a de vi tau de, su tu kuu vi sa'a de —jiña'a de.

19 Yun te jiña'a ya:

—Tatatno'o kue'e ja tu ka kandija, ¿nasaa ka kiuu guaa koo san jin ni? ¿Nasaa

ka kiuu guaa kuandee ini
san? Vi kisia'a ni jin ya'a
nuu saa —jiña'a ya.
20 Te ni ka jinsia'a de jin
nuu ya. Te nuu ni jini ña
espíritu yun jin Jesús, te ni
kisi ndeva'a ña jin suchi yii
yun, te ni ndonsoi ndee nuu
ñu'u, te jiotutuu ni kai vi jaa
ti iñu yu'i.
21 Yun te ni jikan tno'o ña
Jesús jin tatai:
—¿Na kuu saa tiempu
ndo'i sia'a? —jiña'a ya.
Te jiña'a de:
—Ndee nuu lului.
22 Te kua'a jichi tnaa ña
nuu ñu'u vi nuu ndute ja
ka'ni ña. Su nuu ja kuu
sa'a ni joo, te kunda'u ini ña
ni jin san, te chituu ña ni
—jiña'a de.
23 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja kuu kandija maa
ni, chi ndi'i ni ja kuu nuu
ñayiu kandija —jiña'a ya.
24 Yun te vi ñama kuiti ni
kana tata suchi yii yun, te
jiña'a de:
—Kandija san, te chituu
ña ni na kandija gua'a ka san
—jiña'a de.
25 Te nuu ni jini Jesús
ja kua'an ka kututu kua'a
ndeva'a ñayiu, te ni ka'an
xeen ya nuu espíritu kue'e
yun, te jiña'a ya:
—Tatnuni rin nuu ron ja
kuu ron espíritu ñi'i vi so'o
ja kana ron ini anu suchia'a,
te ki'in ron, te ma nda-
jiokuiin uun ka ron ja ndee
ron nuu anui —jiña'a ya.
26 Yun te ni kana ko'o
espíritu yun, te ni kisi
ndeva'a ña jin, te ni kee
kua'an. Te suchi yun, chi vi
na kuinio ja vi ni ji'i sa'uin,
te kua'a ñayiu ni ka ka'an ja
ni ji'i.
27 Su ni tnii Jesús nda'i,
te ni ndone'e ña ya, te ni
nukuiin.
28 Te nuu ni kiuu Jesús ini
ve'e, te ni ka jikan tno'o ña
tee ka skua'a jin ya nuu ka
oo maa ni de jin ya:
—¿Te nau ja tu ni kuu vi
tau sein espíritu kue'e yun?
—ka jiña'a de.
29 Te jiña'a ya:
—Saa, chi tachi kaa sia'a,
chi nini kuu ja ndakuatuo vi
konditeo, te saa kundeo ja
kana —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya

30 Yun te ni ndekuei ya
yun, te kua'ankuei ya ichi
ñuu ja tnii Galilea. Te tu
kuini Jesús ja vi kuni ni in
ñayiu.
31 Chi kaxtno'o ya nuu tee
ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—Sein ja kuu san Se'e
Teyii, chi vi sinotuu ña nuu
nda'a ñayiu ñuyiu, te vi
ka'ni ña, su nuu uni kiuu
ja ni ji'i san, te ndateku san
—jiña'a ya.
32 Su tu ni ka jinkui'nu ini
de na tno'o kuu ja siun ka'an
ya, su ka yu'u de ja vi kakan
tno'o ña de jin ya.

Ni kaxtno'o Jesús na in kuu ka'nu ka

33 Yun te ni jinokuei ya
ñuu Capernaúm, te nuu ja
ka oo ya in ve'e, te ni jikan
tno'o ña ya jin tee ka skua'a
jin ya:

—¿Nagua ka tee tna'a ni
ichi vajikueio? —jiña'a ya.
34 Su tu ni ka ka'an sa'un
de, chi ichi nuu kua'ankuei
de ka tee tna'a de ndee de
guaa kokuu ka'nu ka.
35 Yun te ni jinkoo ya, te
ni kana ya ndi uxi uu tee ka
skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—Nuu ja ndee ni kuini
ja kokuu ni tee xtnañu'u,
te kuini ja kokuu ni tee
sandi'i ni ka nuu ndi'i ni, te
kokunukuechi ni nuu ndi'i
ni.
36 Yun te ni tnii ya nda'a
in suchi luluu, te ni jani
ña ya ma'ñu ndi'i de, te ni
kanundee ña ya jin, te jiña'a
ya:
37 —Na ñayiu janta'u in
suchi luluu ja ja'a maa san
na kuinio suchi ya'a, te
janta'u ñai jin maa san. Te
na in janta'u ña jin maa san,
te masu maintno'o maa san
janta'ui, chi suni janta'ui ia
ni tetniuu ña jin san —jiña'a
ya.

Na ñayiu tu ndakoo sikio te chituu ñai jion

38 Yun te jiña'a Juan:
—Mastru, ni ka jini san in
tee ja jin sivi ni, te skunu de
tachi ka ñu'u ña jin ñayiu,
su tu ni ka jandetu san ja
kosa'a ka de, chi masu in ni
ka skua'o jin de —jiña'a de.
39 Su jiña'a Jesús:
—Ma vi kasi ni'nu ni, chi
tu na in ñayiu sa'a in tniuu
ka'nu jin sivi san, te yata yun
te ka'an kue'e de siki san.
40 Chi na in tu ndakoo
sikio, te oi chituu ñai jion.
41 Te nani kuu ñayiu ja tai
visi in yajin ndute vi ko'o ni
ja ka oo ni jin san, te ka'an
ndandaa san ja ma skunai,
chi ni'i ya'ui.

Ma vi sa'o ja junkuei ñayiu nuu yika kuechi

42 ’Te nani kuu ñayiu sa'a
ja in suchi luluu ja kandija
ña jin san, kanakaui nuu
yika kuechi, te vi gua'a ka
kokuu ja na vi ku'ni in yoso
molinu sukuin, te vi tnaa
ña ndee nuu kunu ka ka'a
ndute mar.
43 Te nuu ja nda'a ni sa'a
ja kanakau ni nuu kuechi, te
ka'nde ni, chi gua'a ka kuu ja
tikundu ni, te ndiuu ni nuu
koteku ni, masu ja koo va'a
nduu nda'a ni, te ki'in ni nuu
andeya, nuu kai ñu'u ja ma
nda'va sa'un,
44 nuu tu ka ji'i tindaku, te
ni tu nda'va sa'un ñu'u.
45 Te nuu ja si'in ni sa'a
ja kanakau ni nuu kuechi, te
ka'nde ni, chi gua'a ka kuu ja
tikundu ni, te ndiuu ni nuu
koteku ni, masu ja koo va'a
nduu si'in ni, te ki'in ni nuu
andeya, nuu kai ñu'u ja ma
nda'va sa'un,
46 nuu tu ka ji'i tindaku, te
ni tu nda'va sa'un ñu'u.
47 Te nuu ja nduchi nuu
ni sa'a ja kanakau ni nuu
kuechi, te tau ni, chi gua'a ka
kuu ja kiuu ni nuu tatnuni ia
Dios jin invaa ni nduchi nuu
ni, masu ja koo va'a nduu
nduchi nuu ni, te ki'in ni nuu
andeya,
48 nuu tu ka ji'i tindaku, te
ni tu nda'va sa'un ñu'u.
49 Chi ndi'i ni ni sa'a tua'a
ña ia Dios jin ñu'u ja kuu
tnundo'o, nagua ka sava'a
ñayiu ndi'i kuñu ja kai nuu

ka sokoi nuu ya ja kuu axe
sa'a ñii.
50 Chi jagua'a kuu ñii, su
nuu ja na nduu uun ñii yun,
¿te naxa vi sa'a ni ja nduu
axe inka jichi? Nuu saa, te vi
kokuu ni ñayiu gua'a nagua
oo gua'a ñii, te vi koo mani
ni jin in in ni —jiña'a ya.

10

Kaxtno'o Jesús ja ma vi xndendoo tna'a teyii jin ñasi'i de

1 Yun te ni ndee ya ñuu
Capernaúm, te ni jino ya
ñuu ja tnii Judea ja oo inka
jioo yute Jordán. Te yun ni
ka kututu tuku ñayiu nuu oo
ya, te ni kaxtno'o tuku ya
nui, nagua ni kutua'a maa ya
sa'a ya.
2 Te ni ka jintna'a ña sava
tee ka kuu fariseo jin Jesús,
ja vi koto tnuni ña de jin ya.
Te ni ka jikan tno'o ña de:
—¿A vatuka kuu nuu Ley
ja vi xndendoo tna'a in tee
jin ñasi'i de? —ka jiña'a de.
3 Yun te jiña'a ya:
—¿Naxa ni tatnuni Moisés
nuu ni?
4 Te ka jiña'a de:
—Moisés, chi ni jandetu
de ja in tee kuu xndendoo de
ñasi'i de, su kuña'a de nuu
ña in tutu nuu ka'an ja vi
xndendoo tna'a de, te ndoo
ña —ka jiña'a de.
5 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi ja inu ndee ini anu
ni guaa ni tee Moisés tno'o
ya'a.
6 Su ndee jaxtnañu'u, ni
sa'a ia Dios ndi'i ja oo ñuyiu,
te “ni sa'a ya teyii jin ñasi'i.
7 Te yun guaa xndoo teyii
tata de vi nana de, te kuaka
tna'a de jin ñasi'i de.
8 Te nduu vi kokuu na
kuinio invaa ni ka ñayiu”,
kachi tutu ii. Saa te masu
uu kai kuu, chi invaa ni ka
ñayiu.
9 Te yun guaa tu na tniuu
in tee ja sa'a siin de nagua ni
xtnitna'a ia Dios —jiña'a ya.
10 Te nuu ja ka oo ya in
ve'e, te ni ka jikan tno'o tuku
ña tee ka skua'a jin ya siki
tno'o ya'a.
11 Te jiña'a ya:
—Nani kuu tee ja xndoo de
ñasi'i de, te ndakuaka tna'a
de jin inka ñasi'i, te skindee
de ña'a xtnañu'u.
12 Te nuu ja in ñasi'i
xndendoo ña yii ña, te
ndakuaka tna'a ña jin inka
de, te suni skindee ña yii
xtnañu'u ña —jiña'a ya.

Ni jikanta'u Jesús ja ja'a suchi kueli

13 Yun te ni ka junsia'a
ñayiu suchi kueli nuu Jesús,
nagua ja na sonee ya nda'a
ya siki, te na kakanta'u ya
ja'i. Su ni ka kuxeen tee ka
skua'a jin ya nuu ñayiu ka
junsia'a suchi kueli yun.
14 Te nuu ni jini Jesús, te ni
kiti ini ya, te jiña'a ya:
—Vi kuandetu ni na kikuei
maa suchi kueli jian nuu
san, te ma vi kasi ni'nu ni
ja kikuei, chi nuu tatnuni ia
Dios kuu nuu vi koo ñayiu
ka kuu na kuinio suchi kueli
ya'a.
15 Chi ka'an ndaa san ja
na in ñayiu tu janta'u ja
tatnuni ia Dios nui nagua

janta'u in suchi luluu, te ma
kiuu sa'uin nuu tatnuni ya
—jiña'a ya.
16 Te ni kanundee ña ya vi
ni sonee ya nda'a ya siki, te
ni jikanta'u ya ja ja'i.

Ka ndatno'o in tee kuika jin Jesús

17 Te nuu ni ki'in tuku ya
ichi kua'an ya, te ni kenta in
tee jino de, te ni jinkuiin jiti
de nuu ya, te ni jikan tno'o
ña de jin ya:
—Tee gua'a kuu ni, Mas-
tru. ¿Nagua kuu jagua'a
sa'a san ja ni'i ta'u san ja
koteku san nikuii nikani?
—jiña'a de.
18 Te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja xnani ña ni tee
gua'a? Te tu na tee gua'a
oo, chi maintno'o Dios kuu ia
gua'a.
19 Ja jini maa ni tno'o tat-
nuni ia Dios nuu ka'an sua'a:
"Ma koskindee tna'a ron, ma
ka'ni ron ndiyi, ma su'u
ron, ma ka'an tno'o ron siki
ñayiu, ma xnda'u ron ñayiu,
te kuanyu'u kuandetu nuu
yua nuu si'i ron", kachi tutu
ii —jiña'a ya.
20 Yun te jiña'a de:
—Mastru, ndi'i ya'a tava'a
san ndee lule san —jiña'a de.
21 Yun te ni ndia'a ña Jesús
jin de, te ni ka'an too ña ya,
te jiña'a ya:
—Invaa ka ja ja'ni ña jin
ni nuu saa: kua'an ni te
xiko ndi'i ni ja neva'a ni,
te kuña'a ni nuu ñayiu ka
kunda'u, te koneva'a kua'a
ni ndee andivi. Yun te saa
kii ni, te kondikin ña ni visi
na tna'a ni kua'a tnundo'o
—jiña'a ya.
22 Te ni tna'u ini de
nuu ni onini de tno'o ya'a,
te kusuchi ndeva'a ini de
kua'an de, chi tee kuika
ndeva'a kuu de.
23 Yun te ni ndia'a Jesús
nii nuu ka oo ya, te jiña'a ya
nuu tee ka skua'a jin ya:
—Nase nde'e vijin kuu
ja kuu kiukuei ñayiu kuika
nuu tatnuni ia Dios —jiña'a
ya.
24 Te ni ka sa'u kuii ini tee
ka skua'a jin ya ja siun ka'an
ya. Su ni ndajiokuiin tuku
Jesús jiña'a ya:
—Ñani, nase nde'e vijin
kuu ja kuu kiukuei ñayiu ka
kutoo xu'un nuu tatnuni ia
Dios.
25 Chi ñama ka kiuu in
kameyu yau in yiki tiku saa
ja kiuu in ñayiu kuika nuu
tatnuni ia Dios —jiña'a ya.
26 Te nuu ni ka onini de
tno'o ya'a, te vi'i ka ni ka
sa'u kuii kuiti ini de, te ka
jikan tno'o tna'a de:
—¿Na in kuu ja kaku ni'nu
nuu saa? —ka kachi de.
27 Yun te ni ndia'a ña
Jesús, te jiña'a ya:
—Ja ñayiu ñuyiu, chi ma
kuu vi sa'i, su ja ia Dios,
chi ndi'i ni ja kuu sa'a ya
—jiña'a ya.
28 Yun te ni jinkondee Pe-
dro jiña'a de:
—Su sein, chi vi ni ka
xndoo san ndi'i nagua ka
neva'a san, te ka ndikin ña
san jin ni —jiña'a de.
29 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndaa san ja nani
kuu ñayiu ja ka xndoi ve'e a
ñani a kua'i a tatai a nanai a
se'i axi ñu'i ja ja'a sein vi ja
ja'a tno'o va'a ia Dios,

30 te ñayiu yun, chi vi
ndani'i in ciento jichi kua'a
ka vitna nuu ñuyiu ya'a: ve'i
vi ñani vi kua'i vi nanai vi
se'i vi ñu'i, visi ka sondikin
ña ñayiu jin. Su inka ñuyiu
ja vaji, te vi ndani'i ja vi
kotekui nikuii nikani.
31 Su kua'a ñayiu kuu
na'nu vitna vi nduu lulei,
te kua'a ñayiu ka kuu lule
vitna vi nduu na'nui —jiña'a
ya.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya te ndateku ya

32 Te nuu ka ñu'u ichi de
mandakuei de Jerusalén, te
yoxno'o Jesús nuu tee ka
skua'a jin ya kua'ankuei ya.
Te vi ni ka sa'u kuii ini de
vi ka yu'u de ka ndikin ña
de jin ya. Yun te ni kene'e
siin ya ndi uxi uu tee ka
skua'a jin ya, te ni jinkondee
ya ka'an tuku ya naxa kaa ja
ndo'o ya.
33 Te jiña'a ya:
—Te vitna ja mandakueio
Jerusalén, te vi xtuu ña
ñayiu jin sein ja kuu san Se'e
Teyii, nuu nda'a tee ka kuu
nija'nu nuu sutu vi nuu tee
ka kaxtno'o Ley Moisés, te vi
ka'an de ja na kuu san, te vi
ndasia'a ña de nda'a tee inka
ñuu,
34 te vi sa'a ne'e vi sa'a
yichi ña de, te vi kani ña de
vi vi tiusii de nuu san, te vi
ka'ni ña de. Su nuu uni kiuu,
te ndateku san —jiña'a ya.

Ka jikan Jacobo jin Juan in jandiuxi nuu Jesús

35 Yun te ni ka jintna'a
yatni ña Jacobo vi Juan, se'e
Zebedeo, jin Jesús, te ka
jiña'a de:
—Mastru, ka kuini san ja
sa'a ña ni in jandiuxi ja vi
kakan san nuu ni —ka jiña'a
de.
36 Te ni jikan tno'o ña ya:
—¿Nagua ka kuini ni ja
sa'a san jin ni? —jiña'a ya.
37 Te ka jiña'a de:
—Kuandetu ni ja kiuu
nduu ka'nu ndeva'a ni ja
tatnuni ni, na vi jinkoo san
xiin ni, in san nda'a kua'a
ni, te inka san nda'a satni ni
—ka jiña'a de.
38 Yun te jiña'a Jesús:
—Tu ka jini ni nagua kuu
ja ka jikan ni. ¿A kuu vi ko'o
ni nuu vasu ja ko'o san ja
kuu tnundo'o xeen ja tna'a
san? Te ¿a kuu vi kuandute
ni jin tnundo'o kii siki san?
—jiña'a ya.
39 —Kuu —ka jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
—Ja ndaa ja kuu vi ko'o
ni nuu vasu ja ji'i san, te vi
ya'a ni nuu koto tnuni ña
tnundo'o ja vi kuandute ni
jin tnundo'o ja tna'a san.
40 Su ja vi jinkoo ni nda'a
kua'a san vi nda'a satni san,
chi masu maa san kuu ja taa,
chi ja ni sa'a tua'a maa Tata
Dios ndee ñayiu ka kuu ja vi
ni'i —jiña'a ya.
41 Te nuu ni ka jini uxi
ka tee ka skua'a jin ya tno'o
ya'a, te ni ka kiti ini de nuu
Jacobo vi nuu Juan.
42 Te ni ndakana ña Jesús,
te jiña'a ya:
—Ja ka jini maa ni ja tee ka
tatnuni nuu sava ka ñuu, chi
ka xtaku ni'i de na kuinio ja

vi maa de ka kuu jito'o. Te
tee ka kuu na'nu ka tatnuni
xeen de jin tniuu ka nee de.
43 Su ne'u maa ni, chi masu
saa kokuu, chi na in ka'an ja
kokuu ka'nu ne'u ni, te kuini
ja kunukuechi nuu sava ka
ni.
44 Te na in ka'an ja kokuu
ñayiu kuka'nu ne'u ni, te
kuini ja kunukuechi nuu
ndi'i ni.
45 Chi suni saa ni sein ja
kuu san Se'e Teyii, chi masu
vaji san ja vi kunukuechi
ñayiu nuu san, chi vaji
san ja kunukuechi san nuu
ñayiu, te soko san maa san
ja junku'un ya'u, nagua ja
kua'a ñayiu ndatau san nuu
jakue'e —jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús nduchi nuu Bartimeo

46 Yun te ni jinokuei
ya ñuu Jericó. Te nuu
ni ndekuei ya ñuu yun
kua'ankuei ya jin tee ka
skua'a jin ya vi jin kua'a
ndeva'a ka ñayiu. Te yu'u
ichi yun nukoo Bartimeo,
in tee ku'u nduchi nuu, se'e
Timeo, jikan de xu'un.
47 Te nuu ni jini so'o de
ja Jesús, tee ñuu Nazaret,
kuu ia kua'an yun, te ni
jinkondee de kana jaa de, te
jiña'a de:

—Jesús, ndikin tata ndee
rey David, kunda'u ini ña ni
jin san —jiña'a de.

48 Te kua'a ñayiu ka kux-
een nuu de nagua ja na kasi
yu'u de, su vi saa vi'i ka kana
jaa de:

—Ndikin tata ndee rey
David, kunda'u ini ña ni jin
san —jiña'a de.
49 Yun te ni jinkuiin Jesús,
te ni ka'an ya ja na vi kana
ña jin de. Te ni ka ka'an ña
jin tee ku'u nuu yun, te ka
jiña'a:

—Koo anu ni, te ndakoo ni
ne'e ni, chi kana ña de jin ni
—ka jiña'a de.
50 Yun te ni skana de soo
su'nu de, te ni ndakoo de ni
jintna'a de Jesús.
51 Yun te ni jikan tno'o ña
Jesús:

—¿Nagua kuini ni ja sa'a
san jin ni? —jiña'a ya.

Te jiña'a tee ku'u yun:

—Mastru, kuini san ja
ndanune nduchi nuu san
—jiña'a de.
52 Te jiña'a Jesús:

—Kua'an ni nuu saa, chi
ja kandija ni, ndasa'a nduchi
nuu ni, te ni nduva'a ni
—jiña'a ya.

Te vi ore saa ni ndanune
nduchi nuu de, te ni jata
ndikin ña de kua'ankuei de
jin Jesús nuu ichi yun.

11

Ni ndiuu Jesús na kuinio in rey ja ni kundee maa Jerusalén

1 Te nuu ni ka kuyatni
Jesús maa ñuu Jerusalén,
yatni ñuu Betfagé vi ñuu
Betania, nuu oo yuku nani
Olivo, te ni tetniuu ya uu tee
ka skua'a jin ya,
2 te jiña'a ya:

—Kua'ankuei ni ñuu luluu
ja kaa ichi nuu ni sua'a, te
nuu kiukuei ni ñuu yun, te

yun vi junku'un ni in mentu
luluu nu'ni ti, ja chia'an ka
sa'un na in tee koso ti. Vi
ndajin ni ti, te kikuei ni jin
ti.
3 Te nuu ja na in ñayiu
ka'an: "¿Nau ja ka sa'a ni
sia'a?" Te vi kuña'a ni ja
maa Jito'o jiniu'u ti, su vini
ndatetniuu ya ti vi ndisia'a
ti, vi kuña'a ni —jiña'a ya.
4 Te ni ja'ankuei de, te
ni ka junku'un de in mentu
luluu yun nu'ni ti yu'u ichi
yatni in ye'e, te ni ka ndajin
de ti.
5 Te sava tee ka oo yun ka
jiña'a de:
—¿Nau ja ka ndajin ni
mentu luluu jian? —ka
jiña'a de.
6 Yun te ni ka ka'an de
nagua ni jiña'a Jesús. Saa
te ni ka jandetu tee yun ja
kua'ankuei de jin ti.
7 Te ni ndajinokuei de jin
mentu luluu yun nuu oo
Jesús, te ni ka sonee de sa'un
de yata ti, te ni kakoso ya ti.
8 Te suni kua'a ñayiu ka
skaa sa'un ini ichi yun, te
sava ñayiu ka ja'nde nda'a
yutnu kuii yun, te ni ka tan-
duei ini ichi nuu kua'an ya.
9 Te ñayiu ka yoxno'o
vi ñayiu ka intandikin ka
kanai, te ka jiña'i:
—¡Ka'nu kuu maa ni! ¡Na
ta'u na ndetu ia vaji nuu
nda'a Jito'o!
10 Na ta'u na ndetu ia
vaji nuu ni otatnuni ndi tata
veluo rey David ja kotatnuni.
Ka'nu kuu maa ni ja vaji ni
ndee sukun —ka kachi.
11 Te ni kiuu Jesús maa
Jerusalén, te kua'an ya
veñu'u ka'nu, te ni ndia'a
ya ndi'i ja oo ninii yun.
Te ja siun ja makunee, te
ni ndekuei ya jin ndi uxi
uu tee ka skua'a jin ya, te
kua'ankuei ya ñuu Betania.

Ni xtau tnia'a Jesús tnu tichi iuu

12 Te kiuu tnee sua'a, nuu
ni ndekuei Jesús ñuu Beta-
nia, te kokin ya.
13 Te ndee jika ni jini ya
nukuiin in tnu tichi iuu ja
oo nda'a kuii tnu, te ni ja'an
ya ni jinkoto ya kondio'ni a
masu in tichi iuu. Su nuu ni
jino ya, te tu na kiti ni ni'i
sa'un ya, chi nani nda'a kuii
tnu ka oo, chi masu yoo iin
ti kuu.
14 Yun te jiña'a Jesús nuu
tnu tichi iuu yun:
—Vitna te ni in ñayiu ma
vi kaa sa'un ka tichi iuu ja
kuun nuu ron —jiña'a ya.
Te ni ka onini tee ka skua'a
jin ya ja siun jiña'a ya.

Ni ndasavii Jesús maa veñu'u ka'nu

15 Yun te ni ndajinokuei
ya Jerusalén. Te nuu ni
kiuu Jesús ini nuu oo veñu'u
ka'nu, te ni jinkondee ya ni
kene'e ya ñayiu ka xiko vi
ñayiu ka ki'in nuu oo veñu'u
yun, te ni xndonso ya mesa
ñayiu ka sama xu'un vi tei
nuu ka nukoo ñayiu ka xiko
sata.
16 Te tu ni jandetu ya ja
na in ñayiu kiukuei jin ndat-
niuu ini nuu oo veñu'u yun.
17 Te ni kaxtno'o ya nuu
ñayiu, te jiña'a ya:

—Yoso nuu tutu ii: “Ve'e rin, chi ve'e nuu ka ndakuatu ndi'i ñayiu ñuyiu konani”, kachi tutu ii. Su maa ni, chi ka sa'a ni na kuinio in yau kava kui'na —jiña'a ya.

18 Te nuu ni ka onini tee ka kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu nija'nu nuu sutu ja siun ka'an ya, te ni ka nduku de naxa vi ka'ni de ya. Su ka yu'u ña de jin ya, chi ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti ini tno'o kaxtno'o ya.

19 Su nuu makunee, te ni ndekuei ya ñuu yun kua'ankuei ya.

Ni xtau tnia'a Jesús tnu tichi iuu

20 Nuu ne'e inka kiuu, te ni ka ya'a ya jin tee ka skua'a jin ya yun, te ni ka jini de ja ni yichi nii tnu tichi iuu yun vi ndee yo'o tnu ni yichi.

21 Yun te ni ndaka'an Pedro, te jiña'a de:

—Mastru, kondia'a ni tnu tichi iuu ja ni xtau tnia'a ni yun, vi ja ni yichi tnu —jiña'a de.

22 Yun te jiña'a Jesús:

—Kandija ni ia Dios, te sa'a ya nagua jikan ni,

23 chi ka'an ndaa san ja nani kuu ñayiu ja kuña'a nuu tinduu ya'a: “Kujioo te makee ndee nuu ndute mar yun”, te ma ndakani ini jin anui a saa axi ña'a, chi kandijai ja saa kokuu nagua ka'in, te vi saa ndija kokuu.

24 Yun kuu ja ka'an san, ja ndi'i ja ka jikan ni nuu ka ndakuatu ni, te vi kandija ni ja ni ka ni'i ni, te vi ni'i ni.

25 Te nuu ka ndakuatu ni, nuu ja ndee in ñayiu ni skiti ini ña jin ni, te vi kuaka'nu ini ni jin, nagua ja suni na kuaka'nu ini Tata Dios, ia oo ndee andivi, yika kuechi maa ni.

26 Chi nuu ja ma vi kuaka'nu ini maa ni, te suni ma kuaka'nu ini Tata Dios, ia oo ndee andivi, yika kuechi maa ni —jiña'a ya.

Ndiso Jesús in tniuu ka'nu

27 Yun te ni ndajinokuei ya Jerusalén, te nuu jiondita Jesús ini nuu oo veñu'u, te ni jinokuei tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés vi tee nija'nu nuu oo ya.

28 Te ka jiña'a de:

—¿Na in tatnuni ja sa'a ni tniuu ya'a, axi na in ni chitniuu ña ja sa'a ni ya'a? —ka jiña'a de.

29 Te jiña'a Jesús:

—Suni sein, na kakan tno'o ña san in tno'o jin ni. Te nuu ja vi ka'an ni, te suni ka'an san na in tatnuni ja sa'a san tniuu ya'a.

30 ¿Na in ni tatnuni ja ni oskuandute Juan? ¿A maa ia Dios oo ndee andivi axi ñayiu ñuyiu ya'a? Vi ka'an ni, vii —jiña'a ya.

31 Yun te ni ka jinkondee de ka ndatno'o tna'a de, te ka ka'an de:

—Nuu ja na vi kuña'o ja ia Dios oo ndee andivi ni tatnuni, te kachi de: “¿Te nau ja tu ni ka kandija ni nuu saa?”

32 Te nuu na vi kuña'o ja ñayiu ni ka tatnuni, te ka yu'o ñayiu ñuo ja vi kiti ini

nuo, chi ndi'i ka kandija ja
Juan, chi tee ni ondakani
ndija tno'o ia Dios ni okuu
de.
33 Saa te ni ka ka'an de jin
Jesús, te ka jiña'a de:
—Tu ka jini san.
Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu saa te suni sein, ma
kaxtno'o san na in tatnuni ja
sa'a san tniuu ya'a —jiña'a
ya.

12

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a tee kue'e ndeva'a

1 Yun te ni keja'a Jesús
ka'an ya tno'o jioni'ni, te
jiña'a ya:
—Ni oo in tee neva'a
ñunde'i, te ni xtee de kua'a
tnu uva, te ni jasi de tnu, vi
ni sava'a de in nuu koku'ni
de nduxi uva de, te ni sa'a
de in ve'e sukun nuu vi koy-
oxnee sukun ñayiu, nagua ja
kuu vi kokotoi ndi'i ja neva'a
de.
'Yun te ni jiña'a nuu de
ñunde'i de nuu sava tee ja
vi kokutu de, te vi kotniuya'u
de ñunde'i yun, te ni kee de
kua'an jika de.
2 Te nuu ni kintna'a kiuu
ja ndututu uva yun, te ni
tetniuu de in tee jinokuechi
nuu de ja nuki'in tee yun uva
ja ndani'i maa de nuu tee ka
jitu ñunde'i yun.
3 Su tee yun, chi ni ka tnii
de tee jinokuechi yun, te ni
ka kani ña de, te vi sua'a
ni nda'a uun tee yun, ni ka
ndatetniuu ña de kuano'o
de.
4 Yun te ni tetniuu tuku de
inka tee jinokuechi nuu de.
Su tee ka jitu yun, chi ni ka
kuun ña de yuu, te ni ka ta'u
de xini tee jinokuechi yun vi
ni ka jiña'a de jakanoo tee
yun.
5 Te ni tetniuu tuku de inka
tee jinokuechi nuu de. Su ni
ka ja'ni ña jin de. Yun te
ni tetniuu de kua'a ka tee ka
jinokuechi nuu de, te savai
ni ka kani de, te sava kai ni
ka ja'ni de.
6 'Te tee xiin uva yun,
chi oo in seyii de, te kutoo
ndeva'a de jin. Te sandi'i ni
ka, te ni tetniuu de se'e de,
chi ni ndakani ini de: "Vi
konee yiñu'u de nuu seyio".
7 Su tee ka jitu nuu ñunde'i
yun, chi ni ka ndatno'o tna'a
de: "Suchi ya'a kuu suchi
sa'a jajin uva ya'a. Na
ki'inkueio te vi ka'nio jin,
te na vi sa'a jajin mao uva
ya'a" ka kachi de.
8 Te ni ka kakuiko ña de
jin, te ka ja'ni ña de jin suchi
yun, te ni ka skunta de yiki
kuñui yu'u nuu oo uva yun
—jiña'a ya.
9 Yun te ni jikan tno'o ña
ya jin de:
—Nuu saa, ¿te naxa sa'a
jito'o uva yun? Ndii de te
ka'ni de tee ka jitu yun, te
kuña'a de ñunde'i de yun
nuu sava ka tee ja vi kokutu
de.
10 'Te ¿a vini tu ka ka'u ni
tno'o nuu tutu ii nuu ka'an
sua'a?
Kava ja ni ka skexiko tee ka
sa'a ve'e,
ni nduu kava ka'nu ja yituu
skina ve'e.
11 Maa Jito'o Dios ni sa'a yun,
te vi ka sa'u kuii kuiti inio ka
ndia'o

kachi tutu ii —jiña'a ya.
12 Yun te ni ka nduku de
naxa vi kakuiko de Jesús.
Chi ni ka jinkui'nu ini de ja
siki maa de ka'an ya jin tno'o
jioni'ni yun. Su ka yu'u de ja
vi kiti ini ñayiu kua'a yun, te
ni ka xndoo ña de jin ya, te
kua'ankuei de.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a xu'un impuestu

13 Yun te ni ka tetniuu de
sava tee ka kuu fariseo vi tee
ka yinduu nuu Herodes ja vi
kakan tno'o ndichi de Jesús,
nagua ja saa, te ka'an ya in
tno'o ja kuu vi ka'an kuechi
de siki ya.
14 Te nuu ni jinokuei de, te
ka jiña'a de:
—Mastru, ka jini san ja
tee ka'an ndaa kuu ni, te
tu ndi'ni ni nagua ka ka'an
ñayiu, chi tu ndia'a ni naxa
ka oo ka ndaa ñayiu, chi
inuu ni ka kuu ndi'i ñayiu
nuu maa ni, te kaxtno'o
ndaa ni ichi ia Dios nuu
ñayiu. Te na kachi tna ni, ¿a
vatuka kuu ja vi kuña'a san
xu'un impuestu nuu César,
tee tatnuni ñuu Roma, axi
ña'a? ¿A vi kuña'a san axi
ma vi kuña'a san? —ka
jiña'a de.
15 Su Jesús, chi ja jini ya ja
chia inu jani ini de, te jiña'a
ya:
—¿Nau ja ka ki'in vijin ña
ni? Vi taa ni in xu'un kaa na
kondia'a san —jiña'a ya.
16 Te ni ka jiña'a de in
xu'un kaa, te jiña'a ya:
—¿Na xiin yunuu kuu ja
ndee ya'a vi na xiin sivi kuu
ja yoso ya'a? —jiña'a ya.
Te ka jiña'a de:
—Yunuu César, tee tat-
nuni ñuu Roma kuu —ka
jiña'a de.
17 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu saa te vi kuña'a ni
nuu César nagua kuu kuenta
maa César, te nuu ia Dios
nagua kuu kuenta maa Dios,
—jiña'a ya.
Te vi ni ka sa'u kuii kuiti
ini de ja siun jiña'a ya.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ndateku ndiyi

18 Yun te ni jinokuei sava
tee ka kuu saduceo nuu oo
Jesús. Te tee ya'a, chi tu
ka kandija de ja vi ndateku
ndiyi. Te ni ka jikan tno'o de
ya, te ka jiña'a de:
19 —Mastru, Moisés ni tee
nuu tutu ii ja ka neva'o ja
nuu ja in tee na kuu de, te
xndendoo de ñasi'i de, su tu
na se'e de oo jin ña, kuini
ja ñani de ndatnanda'a jin
ñasi'i de, nagua ja koo se'e
ña jin de, te nukuiin nuu
tniuu ndi ñani de, kachi tutu
ii.
20 Nuu saa te ni oo uja
ñani, te tee xtnañu'u yun ni
tnanda'a de jin ñasi'i de, te
ni ji'i de, su tu na se'e de ni
oo jin ña.
21 Te ni ndatnanda'a tee
kuu uu yun jin ña'a ni
ndonda'u yun. Te suni ni ji'i
de, su tu na se'e de ni oo jin
ña. Te suni saa ni ndo'o tee
kuu uni.
22 Te vi saa guaa ndee
ni kenta ndi uja de ni ka
tnanda'a jin ña'a yun. Te ni
in de tu na se'e de ni oo jin
ña, te sandi'i ni ka, te suni ni
ji'i ña.

23 Nuu saa te nuu vi
ndateku ndiyi kiuu ja vi
ndateku de, ¿ndee de kuu
ja kondeka ña ja siun vi ndi
uja de ni ka tnanda'a jin ña?
—ka jiña'a de.
24 Yun te jiña'a Jesús:
—Masu vatuka ka ka'an
ni, chi tu ka jinkui'nu ini ni
naxa ka'an nuu tutu ii, te ni
tu ka jini ni jaka'nu sa'a ia
Dios.
25 Chi nuu vi ndateku
ndiyi, ma vi kuaka tna'i,
ni ma vi kuña'i se'i ja vi
tnanda'i, chi vi kokui na
kuinio ia ka jinokuechi nuu
maa Dios oo ndee andivi.
26 Su ja ka ka'on ja vi
ndateku ndiyi, ¿a tu ka ka'u
ni nuu liuru ja ni tee Moisés
naxa ni ka'an ia Dios nuu de
ndee nuu tnu iñu ndoko ja
ja'nu ja'nu ñu'u?, nuu jiña'a
ya: "Maa rin kuu Dios Abra-
ham vi Dios Isaac vi Dios
Jacob", jiña'a ya nuu Moisés.
27 Chi ia Dios, masu Dios
ñayiu ka ji'i kuu ya, chi ia
Dios ñayiu ka teku kuu ya.
Yun kuu ja masu vatu kuiti
ka ka kandija ni —jiña'a ya.

Ya'a kuu tno'o ka'nu ka ja tatnuni ia Dios

28 Yun te ni jino in tee
kaxtno'o Ley Moisés ja ni
onini de ja ka tee tna'a ya jin
tee yun, te ni jini de ja gua'a
ni ndajione'e Jesús tno'o ni
ka jikan tno'o ña tee yun, te
ni jikan tno'o de jin ya:
—¿Ndee tno'o kuu tno'o
xtnañu'u ja kanuu ka nuu
ndi'i tno'o tatnuni ia Dios?
—jiña'a de.
29 Te jiña'a Jesús:
—Tno'o xtnañu'u ja kanuu
ka nuu ndi'i tno'o tatnuni
kuu ya'a: "Ñayiu Israel,
vi konini tno'o ka'an Jito'o
Dios, chi maintno'o maa ya
kuu Jito'o", kachi tutu ii.
30 "Te yun guaa kutoo ni
Jito'o Dios jin ndi'i ndee ini
ndee anu ni vi jin jajint-
nuni ni vi jin ndi'i jandakui
ni". Te tno'o ya'a kuu tno'o
kanuu ka nuu tno'o tatnuni
ia Dios.
31 Te tno'o kuu uu, chi
vi kintna'a inuu ni: "Ka'an
too ni in ñani in tna'a ni
nagua kutoo ni maa ni". Te
tu na inka tno'o tatnuni ja
kuu ka'nu ka saa tno'o ya'a
—jiña'a ya.
32 Yun te jiña'a tee
kaxtno'o Ley:
—Vatuka ka'an ni, Mastru,
chi ndija ni tno'o ka'an ni, ja
invaa ni ia Dios oo, te tu na
inka ia oo.
33 Te ja kutoo ya ndi'o
jin anuo, vi ndi'i jajintnunio
vi ndi'i ja ndakuio, vi ja
ka'an too in ñani in tna'o
nagua kutoo mao, ya'a kuu
ja kanuu ka ndija, masu ndi'i
ja ka teñu'u kiti vi ja ka soko
nuu ya —jiña'a de.
34 Yun te nuu ni jini Jesús
ja gua'a ndeva'a ni nda-
jione'e de tno'o ni ka'an de,
te jiña'a ya:
—Ja oo yatni ni ja tatnuni
ia Dios nuu ni —jiña'a ya.
Te ni in ka de, tu ni ka
kundee ini de ja vi kakan
tno'o ña de jin ya.

Ndikin tata David kuu Kristu

35 Te nuu oo Jesús veñu'u
ka'nu ja kaxtno'o ya nuu
ñayiu, te jiña'a ya:
—¿Nau ja ka ka'an tee ka
kaxtno'o Ley ja Kristu, ia ni
tetniuu Dios, kuu ndikin tata
ndee David?
36 Te maa David ni ka'an
jin ma'ñu sagua Espíritu ia
Dios:
Ni ka'an Jito'o Dios nuu
Jito'o san:
“Junkoo ichi nda'a kua'a rin,
vi guaa ndee na sa'a rin
ndi'i ja ka ka'an u'u ña
ndee chii ja'a ron”
kachi tutu ii.
37 Te vi maa David xnani ña
Jito'o, te ¿naxa kuu kokuu
ndikin tata ña de jin ia ni
tetniuu Dios? —jiña'a ya.
Te ka junkuaan ini ñayiu
kua'a yun ka nini tno'o ka'an
ya.

Ni ka'an kuechi Jesús siki tee ka kaxtno'o Ley Moisés

38 Te jiña'a Jesús nuu
kaxtno'o ya:
—Vi koto ni maa ni jin tee
ka kaxtno'o Ley Moisés, chi
ka junkuaan ini de ja vi kaka
de jin sa'un nani ja xne'e ja
ka kuu nija'nu de, vi ja vi
ka'an yiñu'u ñayiu nuu ka
ndakantno'o ñai jin de nuu
ya'u.
39 Te ka jintna'a ini de vi
jinkoo de nuu tei xtnañu'u
ka ini ve'e ii sinagoga vi nuu
tei xtnañu'u nuu ka jaxini
de.
40 Te ka kindee de ja ka
neva'a ña'a ni ka ndonda'u
nuu ve'e ña, su vi ja ma vi
kuni ñayiu, te kani ndeva'a
ka ndakuatu de. Su tee ya'a,
chi kua'a ka vi tniuya'u de
nuu ia Dios —jiña'a ya.

Xu'un ja ni soko in ña'a ni ndonda'u

41 Te in jichi oo Jesús ini
nuu oo veñu'u ka'nu, nukoo
ya yatni nuu oo jatnu ka
soko xu'un. Te ndia'a ya
nasaa xu'un ka tnaa ñayiu
ñuu nuu jatnu yun, te kua'a
ñayiu kuika ka tnai kua'a
xu'un.
42 Yun te ni jino in ña'a
kunda'u ja ni ndonda'u ña,
te ni tnaa ña uu xu'un kueli
nuu jatnu yun.
43 Yun te ni ndakana ya tee
ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa ndija san ja
kua'a ka xu'un ni tnaa ña'a
nda'u ja ni ndonda'u ya'a,
saa nuu ndi'i ñayiu ka soko
xu'un nuu jatnu ya'a.
44 Chi ndi'i ñayiu ka tnai
xu'un ja ni kendoo ni ka. Su
ña'a ya'a, chi visi kunda'u
ña, su ni tnaa ña ndi'i ja
neva'a ña ja ni'i ña ja koteku
ña —jiña'a ya.

13

Ni kaxtno'o Jesús ja naa veñu'u ka'nu

1 Yun te nuu ni ndee Jesús
veñu'u ka'nu, te in tee ka
skua'a jin ya jiña'a de:
—Mastru, kondia'a ni nase
luluu kaa veñu'u ka'nu ya'a
vi nase na'nu na'nu kava ni
kuva'a, —jiña'a de.
2 Te jiña'a Jesús:
—Taka ve'e na'nu ja ndia'a
ni ya'a, chi ma kendoo ni in
kava siki inka kava, chi ndi'i
tnani —jiña'a ya.

Seña ya'a koo nuu kuyatni ja naa ñuyiu

3 Yun te kua'ankuei ya yuku Olivo ja ndia'a tna'a sua'a jin veñu'u ka'nu. Te nuu ni jinkoo Jesús yun, te ni ka jikan tno'o ña Pedro vi Jacobo vi Juan vi Andrés nuu ka oo maa ni de jin ya:

4 —Kaxtno'o ni na kiuu skunkuu ndi'i tno'o ni ka'an ni ya'a, te na seña koo nuu kuyatni kiuu ja skunkuu ndi'i ya'a —ka jiña'a de.

5 Yun te jiña'a Jesús:

—Vi koto gua'a ni maa ni ja tu na in xnda'u ña jin ni,

6 chi kikuei kua'a tee jin sivi san, te vi kachi de: “Maa san kuu Kristu, ia ni tetniuu Dios”. Te vi xnda'u de kua'a ñayiu.

7 ’Te nuu vi konini ni ja ka ka'an ja ka jaxin tna'a ñayiu, vi ya'a yun vi ka'an ñayiu ja vi kaxin tna'i, te ma vi yu'u ni, chi nini kuu ja saa kokuu, su masu yun kuu ja naa ñuyiu.

8 Chi vi ndakoo ñayiu ñuu na'nu ja vi kaxin tna'a jin sava ka ñayiu ñuu na'nu. Te suni tee netniuu vi kaxin tna'a de jin sava ka tee netniuu. Te koo ñutnaa nuu kua'a ñuu vi tnama, te vi kuvaa ndi'i ñayiu. Te ndi'i ya'a kuu ja vi inka ni jinkondee tnundo'o.

9 ’Su vi koto ni maa ni, chi vi tnaa ña ñayiu jin ni nuu nda'a tee ka netniuu, te vi kani ñai jin ni ini ve'e sinagoga, te vi ndasia'a ñai nuu nda'a tee ka tatnuni vi nuu nda'a rey ja ja'a ja ka kandija ña ni jin san, te yun koo ichi ja kuu vi ka'an ni tno'o san nuu de.

10 Chi nini kuu ja kutenuu tno'o va'a ia Dios nuu ñayiu taka ñuu ama ka ja ndi'i ñuyiu.

11 Su nuu ka jaka ña de jin ni ja vi junsia'a ña de nuu nda'a tee ka netniuu, te ma vi kondi'ni ni na tno'o vi ka'an ni, ni ma vi ndakani sa'un ini ni, chi na tno'o taa maa ia Dios ja vi ka'an ni ore yun, te tno'o yun vi ka'an ni, chi masu maa ni ka kuu ja vi ka'an, chi maa Espíritu ia Dios ka'an.

12 Te in tee xtuu de ñani de ja vi ka'ni ña, te tata vi xtuu de se'e de, te vi ndakoo se'e siki tatai, te vi xtuu ñai ja vi ka'ni ña jin de.

13 Te ndi'i ñayiu ñuyiu vi kuni u'u ña jin ni ja ja'a sein, su na ñayiu oo yutnu guaa ndee kiuu sandi'i, te sui guaa kaku ni'nu.

14 ’Te nuu vi kuni ni in tee ja sa'a de jatne'e ndeva'a nuu tu na tniuu ja koo, te yun sa'a ja ndoo nda'u veñu'u ka'nu, nagua ni ka'an Daniel, tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a, na in ka'u, te na jinkui'nu ini. Nuu saa, te ñayiu ka oo ñuu Judea na vi kunu yu'i ki'inkuei guaa ndee nuu yuku.

15 Te na ñayiu oo yata ve'e ma ndui ja kene'i nagua oo ve'i.

16 Te na ñayiu oo yuku nuu satniui, ma ndajiokuiin ja nuki'in sa'uin.

17 Su ¡nda'u ni ka ña'a ka ñu'u luluu vi ña'a ka jaxin

se'e kiuu yun!
18 Vi ndakuatu ni nuu ia
Dios ja kiuu vi kunu yu'u ni
yun, ma kokuu in yoo vijin.
19 Chi koo ndeva'a
tnundo'o kiuu yun ja ni tu
na in jini guaa ndee nuu ni
jinkoo jaa ñuyiu ja ni sa'a ia
Dios vi guaa ndee kiuu vitna,
te ni ma koo ka tnundo'o
yun.
20 Te nuu ja ma ka'nde
Jito'o ja joo ni kiuu kokuu, te
tu na in ñayiu kaku ni'nu, su
ja ja'a ñayiu maa ya ja ni kaji
ya kuu ja ni ja'nde ya, te joo
ni kiuu kokuu.
21 ’Nuu saa te nuu ja na in
ñayiu ka'an: “Vi kondia'a ni,
chi ya'a oo Kristu”, axi “Yun
oo Kristu”, te ma vi kandija
ni.
22 Chi vi ndakoo tee tno'o
vi kachi ja Kristu ka kuu, vi
tee tno'o vi kachi ja tee ka
ndakani tno'o ia Dios ka kuu,
te vi sa'a de tniuu na'nu vi
javii, nagua ja vi xnda'u de
ñayiu. Te nuu ja kuu, te vi
guaa ndee ñayiu ni kaji maa
ia Dios vi xnda'u de.
23 Su vi kondia'a gua'a ni,
chi ja ni kaxtno'o san ndee
vitna nagua ja vi kokuni ni
ndi'i naxa kokuu.

Kaxtno'o Jesús naxa kokuu nuu ndii ya

24 ’Su nuu na ya'a ndi'i
kiuu tnundo'o yun, te kunee
nuu nikandii vi ma ye'e ka
yoo,
25 te junkuei kimi vi kisi
ndi'i jandakui oo ndee an-
divi.
26 Yun te vi kuni ñayiu ja
mandii maa san ja kuu san
Se'e Teyii ndee nuu viko jin
jaka'nu vi jaye'e tajan maa ia
Dios.
27 Yun te tetniuu san ia ka
jinokuechi nuu maa Dios ja
vi ndaxtutu ñayiu ni kaji ya
ninii ndi kuun lado ñuyiu
vi guaa ndee nuu jin ndi'i
andivi.

28 ’Vi kutua'a ni tno'o
jioni'ni ka'an san jin tnu
tichi iuu. Nuu jinkondee
nduyute tnu, te ndata'u
nda'a kueli tnu, yun kuu nuu
ka jini ni ja makuyatni yoo
i'ni.
29 Te suni saa ni maa ni,
nuu ka jini ni ndi'i ya'a
skunkuu, te vi jinkui'nu ini
ni ja ja oo yatni san yuye'e
ja ndii san.
30 Te ka'an ndaa san ja
ndi'i tno'o ya'a skunkuu nuu
ñayiu vi tna'a tnundo'o ya'a
ama ka ja vi kui.
31 Ñuyiu ya'a vi andivi, chi
ja naa ni kuu. Su tno'o
ka'an san, ma naa, chi ndi'i
skunkuu.

32 ’Su ja kiuu vi ore ja ndii
san, tu na in jini, ni ia ka
jinokuechi nuu maa Dios ja
ka oo ndee andivi, te ni maa
san ja kuu san Se'e ia Dios, tu
jini san, chi maintno'o maa
Tata Dios guaa jini ya.

33 ’Nuu saa te vi ku'un ini
ni, ma vi kusun ini ni, te vi
kondakuatu ni, chi tu ka jini
ni na ore kokuu.
34 Chi kiuu ja ndii san kuu
inuu jin in tee ja ni kee de
kua'an de ichi jika, te ni
xndoo de ve'e de nuu tee
ka jinokuechi nuu de. Te ni
xtaku de tniuu ja vi sa'a in
in maa tee yun. Te ni tatnuni

de nuu tee jito ye'e yun ja na
kokoto gua'a de.
35 Te suni saa ni maa ni,
vi ku'un ini ni, ma vi kusun
ini ni, chi tu ka jini ni na
ore ndenta maa san ja kuu
san jito'o ve'e ya'a, a nuu
makunee axi nuu sau ñuu
jakuaa axi nuu ni kana in
li'li, a nuu matuu,
36 nagua ja nuu sanaa
ndenta san, te ma nuku'un
ña san ja ka kixin ni.
37 Te tno'o ka'an san nuu
ni, suni ka'an san nuu ndi'i
ñayiu: Vi ku'un ini ni, te ma
vi kusun ini ni —jiña'a ya.

14

Ni ka skaka tna'a de ja vi kakuiko de Jesús

1 Te kuini ka uu kiuu ja
keja'a viko pascua ñayiu ju-
dio, ja ka jai xtaa vixin ja
tu na levadura yi'i. Te ni
ka ska'an tna'a sutu ka kuu
nija'nu jin tee ka kaxtno'o
Ley Moisés naxa vi kakuiko
de Jesús jin tno'o tno'o, te vi
ka'ni de jin ya.
2 Te ka kachi de:
—Ma vi kakuiko de kiuu
viko ya'a, chi ndontakuei
vaa ñayiu sikio —ka kachi
de.

Ni joso in ñasi'i tatna xiko xini Jesús

3 Te nuu oo Jesús ñuu Beta-
nia, ve'e Simón, tee ni oku'u
kue'e ndi'yi te'i, te ka nukoo
ya nuu mesa ka jaa ya xtaa,
te ni jino in ñasi'i, nee ña in
tindo'o yuu vii ndeva'a nani
alabastro ñu'u chitu tatna
xiko ja kuu ita nardo, in ja
ndee ya'u ndeva'a. Te ni ta'u
ña tindo'o yun, te ni joso ña
tatna xiko yun xini ya.
4 Te ni ka kiti ini sava tee
ka oo yun, te ka ndatno'o
tna'a de:
—¿Nau ja skunaa ña'a
ya'a tatna xiko ya'a?
5 Chi kuu xiko ña nuu siun,
te ni'i ña ya'u vi'i ka uni
ciento kiuu, te kuña'a ña
xu'un yun nuu ñayiu ka kuu
nda'u —ka kachi de.
Te ni ka kiti ini de nuu ña.
6 Su jiña'a Jesús:
—Kokuu maa maa ña,
¿nau ja ka xna'a ni ña? Te
in tniuu gua'a kuu ja ni sa'a
ña jin san.
7 Chi siun ni vi koo ni jin
ñayiu ka kuu nda'u, te kuu
vi sa'a ni jin java'a na kiuu
ka kuini maa ni. Su sein, chi
masu vi siun ni vi koo ni jin
san.
8 Chi ni sa'a ña'a ya'a
nagua kuu ja kuu sa'a ña,
chi ni joso ña tatna xiko yiki
kuñu san ja ni sa'a tua'a ña
ña ja jinkoyu'u san.
9 Te ka'an ndaa ndija san
ja ndee ni nuu ni kuu ja ka
kaxtno'o ñayiu tno'o va'a ia
Dios ninii ñuyiu ya'a, te suni
vi ndakani ja ni sa'a ña'a
ya'a nagua ja vi kondaka'an
ña ñayiu jin ña —jiña'a ya.

Nduku Judas ja xtuu de Jesús

10 Yun te kua'an Judas Is-
cariote, in tee ka skua'a jin
ya ja kuu ndi uxi uu de, ja
vi ndatno'o tna'a de jin sutu
ka kuu nija'nu naxa kokuu ja
xtuu de Jesús.
11 Te nuu ni ka onini sutu
ka kuu nija'nu yun ja siun
jiña'a de, te ni ka kusii ini

de, te ni ka kee yu'u de ja vi kuña'a de xu'un. Yun te ni jinkondee Judas nduku de naxa kuu ja xtuu de Jesús nuu nda'a sutu ka kuu nija'nu yun.

Ni ka jaxini Jesús jin tee ka skua'a jin ya

12 Yun te kiuu xtnañu'u ja keja'a viko nuu ka jaa ñayiu judio xtaa vixin uun ja tu na levadura yi'i, nuu ka ja'ni lelu ja ka sokoi nuu ia Dios viko pascua, te ni ka jikan tno'o ña tee ka skua'a jin ya:

—¿Ndenu kuu nuu kuini ni ja vi sa'a tua'a san nuu vi kaxinio viko pascua ya'a? —ka jiña'a de.

13 Te ni tetniuu ya uu tee ka skua'a jin ya ja ki'inkuei de, te jiña'a ya:

—Kua'ankuei ni ndee maa ñuu, te yun vi jinku'un tna'a ni jin in tee ndiso in kiyi ndute, te vi kondikin ni de ki'inkuei ni.

14 Te ve'e nuu ndiuu de yun, vi ka'an ni jin maa tee xiin ve'e yun: "Kachi Mastru: ¿Ndenu oo ve'e ja tanuu ni vi kaxini san jin tee ka skua'a jin san viko pascua ya'a?", vi kuña'a ni.

15 Te xne'e maa de in ve'e ka'nu ja oo ndee sukun nuu ja otua'a. Te yun vi sava'a ni ja vi kaxinio —jiña'a ya.

16 Yun te kua'ankuei nduu tee ka skua'a jin ya, te ni jinokuei de maa ñuu, te ni ka ni'i de ve'e nagua ni ka'an ya. Te ni ka sava'a de ja vi kaxini de jin ya viko pascua yun.

17 Te nuu ni kunee, te ni jino Jesús jin ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya.

18 Te nuu ka nukoo ya nuu mesa, nini ka jaxini ya, te jiña'a ya:

—Ka'an ndaa san ja ndee in maa ni ja ka jaxini ni jin san xtuu ña —jiña'a ya.

19 Yun te ni ka jinkondee de ka kusuchi ini de, te ndi in ndi in de ka jikan tno'o ña jin ya:

—¿A sein kuu? —jiña'a in de.

—¿A sein? —jiña'a inka de.

20 Te jiña'a ya:

—In tee ne'u ndi uxi uu maa ni, tee ka xtajin jin san xtaa vixin in ni nuu ko'o, kuu de.

21 Te jandaa ja sein ja kuu san Se'e Teyii, chi ndo'o san nagua yoso nuu tutu ii, su nda'u ni ka maa tee xtuu ña jin san ja kuu san Se'e Teyii, chi vi gua'a ka kuu ja ma kaku de ñuyiu ya'a nuu siun —jiña'a ya.

22 Te vi nini ka jaxini de jin ya, te ni tnii ya xtaa vixin, te ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni ta'u ya, te ni jiña'a ya nuu tee ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:

—Vi tnii ni te vi kaa ni, chi ya'a kuu yiki kuñu san.

23 Yun te ni tnii ya vasu nuu ñu'u vinu, te ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni jiña'a ya nuu de, te ndi'i de ni ka ji'i nuu vasu yun.

24 Te jiña'a ya:

—Ya'a kuu niñi san ja soko san ja kokuu in tratu jaa, te kati ja ja'a kua'a ñayiu

nagua ja koneka'nu ini ia
Dios yika kuechi.
25 Te ka'an ndaa san ja
ma ko'o sa'un ka san nduxi
uva ya'a, guaa ndee kiuu ja
ko'o san nduxi uva jaa nuu
tatnuni ia Dios —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús ja ndayu'u Pedro ja jini ña de jin ya

26 Te nuu ni ndi'i ni ka
jita ya in yaa nuu ia Dios, te
kua'ankuei ya yuku Olivo.
27 Yun te jiña'a Jesús:
—Ndi'i ni vi ndayu'u ja
ja'a tnundo'o kii siki san
jakuaa vitna, chi saa yoso
nuu tutu ii: "Xtuji rin tee jito
ndikachi, te ya'a yun ni ka vi
kutenuu ti", kachi tutu ii.
28 Su nuu na ndateku san,
te kokoxno'o san kono'o san
Galilea, te saa ndajakuei ni
—jiña'a ya.
29 Yun te jiña'a Pedro:
—Visi ndi'i de na vi
ndayu'u, su sein, chi ma
ndayu'u sa'un san —jiña'a
de.
30 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndaa ndija san ja
jakuaa vitna, te uni jichi
ka'an ni ja tu jini ña ni jin
san, ama ka ja kana li'li uu
jichi —jiña'a ya.
31 Su ka'an te ka'an ni
Pedro, te jiña'a de:
—Visi na kuu san jin ni, su
ma ka'an san ja tu jini ña
san, —jiña'a de.
Te vi suni saa ni ka ka'an
ndi'i tee ka skua'a jin ya.

Ndakuatu Jesús nuu ka oo xtnuu kuii Getsemaní

32 Yun te ni jinokuei ya jin
tee ka skua'a jin ya in nuu
nani Getsemaní, te jiña'a ya:
—Vi jinkoo ni ya'a nini
ki'in san yun na ndakuatu
san —jiña'a ya.
33 Yun te ni jaka ya Pe-
dro vi Jacobo vi Juan, te
kua'ankuei ya jin de. Te ni
jinkondee ya kusuchi ini ya
vi tna'u ndeva'a ini ya.
34 Te jiña'a ya:
—Kusuchi ndeva'a ini san
ja vi ndee na kuu san. Vi
kendoo ni ya'a, te vi kondito
ni —jiña'a ya.
35 Yun te ni jika ya joo ni
ja'an ya, te ni jinkuiin jiti ya
vi ndee ni kunjino tnee ya
nuu ñu'u, te ni ndakuatu ya
nuu ia Dios ja nuu ja sua'a
te na kuu, te ma tna'a ya
tnundo'o ja vaji siki ya.
36 Te jiña'a ya:
—Tata maa san, ndi'i ni ja
kuu ja sa'a maa ni, xtajioo
ni tnundo'o ndeva'a ja vaji
siki san. Su ma kokuu nagua
ka'an maa san, chi na kokuu
nagua kuini maa ni —jiña'a
ya.
37 Te vini ni ndajiokuiin ya
ni ndajino ya nuu ka oo ndi
uni tee ka skua'a jin ya, te
ni nuku'un ña ya ja ka kixin
de. Te jiña'a ya nuu Simón
Pedro:
—Simón, ¿a kixin ni? ¿A
vini in ore tu ni ka kundee
ini ni ja vi kondito ni?
38 Vi kondito ni, te vi
kondakuatu ni nuu ia Dios,
nagua ja ma koto tnuni ña
Tachi ja junkuei ni nuu
jakue'e, chi jandaa ja anu ni,
chi oo tua'a ja skunkuu nuu

ia Dios, su yiki kuñu ni, chi
vita ndeva'a —jiña'a ya.
39 Yun te kua'an tuku ya
inka jichi ja ni ndakuatu ya,
te inuu ni tno'o ni ka'an ya.
40 Te nuu ni ndajino ya
inka jichi, te ni nuku'un ña
ya ja ka kixin tuku de, chi
tu ka kundee nduchi nuu de
jin ñua'na, te tu ka ni'i de na
tno'o vi ka'an de nuu ya.
41 Te ni ndajino ya jichi
kuu uni nuu ka oo de, te
jiña'a ya:
—¿A vi ka kixin ni ni vi
ka ndatatu ni? Su ja ni
kuu ni, chi ja ni jino ore ja
vi kakuiko ña ñayiu ka sa'a
jakue'e jin sein ja kuu san
Se'e Teyii.
42 Vi ndakoo ni na ki'on,
chi ja makuyatni tee xtuu ña
jin san —jiña'a ya.

Ni ka kakuiko de Jesús

43 Te vi nini ka'an ka ya, te
ni jino ni Judas, in tee ni ka
okuu uxi uu tee ka skua'a jin
ya, ndeka de kua'a ñayiu ka
nee yuchi kani vi ñayiu ka
nee yutnu, ja ni ka tetniuu
ña sutu ka kuu nija'nu ka vi
tee ka kaxtno'o Ley Moisés
vi tee ka kuu nija'nu nuu
ñuu.
44 Te ja ni kaxtno'o Judas,
tee ni xtuu ya, nagua kokuu
in seña nuu tee yun, te jiña'a
de:
—Tee xiin nuu ja tetuyu'u
san kuu tee vi kakuiko ni. Te
vi kotnii gua'a ni de ki'inkuei
ni, masu ja vi siaa ni de
—jiña'a de.
45 Te nuu ni jino de, te ni
kuyatni de nuu oo Jesús, te
jiña'a de:
—Oo va'a ni, Mastru.
Te ni tetuyu'u de nuu ya.
46 Yun te ka kakuiko ña
sava ka tee yun jin ya.
47 Su in tee ka oo jin
ya ni kene'e de yuchi kani
de, te ni ja'nde de so'o in
tee jinokuechi nuu sutu kuu
nija'nu ka.
48 Yun te jiña'a Jesús nuu
ñayiu yun:
—¿Nau ja ka nee ni yuchi
kani vi yutnu vajikuei ni ja
vi kakuiko ña ni jin san na
kuinio ja kui'na kuu san?
49 Te in in kiuu ni ka oo in
nio nuu veñu'u ka'nu ja ni
okaxtno'o san tno'o ia Dios,
te tu ni ka kakuiko ña ni. Su
saa kokuu nagua ja skunkuu
nuu tutu ii —jiña'a ya.
50 Yun te ni ka xndoo ña
ndi'i tee ka skua'a jin ya, te
ni ka jino yu'u de kua'ankuei
de.

Ni jino yu'u in tee kuechi

51 Su ni jata ndikin ña in
tee kuechi jin ya, ndii de in
sa'un kuijin kua'an de, te ni
ka kakuiko ña tee yun jin de.
52 Su ni xndoo de sa'un de
yun, te vi sua'a vichi tia'a de,
te ni jino yu'u de kua'an de.

Ni ka junsia'a de Jesús nuu ni ka ndututu tee ka kuu nija'nu

53 Yun te ni ka junsia'a de
Jesús nuu sutu kuu nija'nu
ka. Te yun ni ka ndututu
ndi'i sutu ka kuu nija'nu vi
tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu
ñuu vi tee ka kaxtno'o Ley
Moisés.
54 Te Pedro, chi ndikin jika
ni ña de kua'an de guaa ndee
ini nuu oo ve'e sutu kuu

nija'nu ka yun, te ni jinkoo
de nuu ka nukoo ndaja'a ja
ka ndasaa de yu'u ñu'u yun.
55 Te sutu ka kuu nija'nu
vi ndi'i tee ka netniuu nuu
ka ndututu de yun, ka nduku
de tee vi ka'an tno'o siki ya,
nagua ja kuu vi xtavi kuechi
ña de ja kuu ya. Su tu ka ni'i
de na kuechi vi xtavi ña de.
56 Chi kua'a de ka ka'an
tno'o tno'o siki ya, su tu
kintna'a tno'o ka ka'an de.
57 Yun te ni ka ndakoo sava
de, te ni ka ka'an kuechi de
siki ya jin tno'o tno'o, te ka
jiña'a de:
58 —Maa san, chi ni ka
onini san tno'o ni ka'an de:
"Sein chi kani san veñu'u
ya'a ja ni ka sa'a ñayiu
jin nda'i, te nuu uni kiuu,
te ndasa'a san inka veñu'u
ja masu ka sa'a ñayiu jin
nda'i", kachi de —ka jiña'a
de.
59 Su visi ni saa, te tu
kintna'a tno'o ja ka ka'an de
siki ya.
60 Yun te ni ndakoo sutu
kuu nija'nu ka ma'ñu ndi'i
ñayiu yun, te ni jikan tno'o
de Jesús:
—¿Nau ja vi tu ka'an sa'un
ron ja ka ka'an tee ya'a siki
ron? —jiña'a de.
61 Su Jesús, chi ni jasi yu'u
ya, te tu ni ndajione'e sa'un
ya ni in tno'o. Yun te ni
jikan tno'o tuku ña sutu kuu
nija'nu ka yun, te jiña'a de:
—¿A suu ron kuu Kristu
vi Se'e Dios, ia vii ia va'a?
—jiña'a de.
62 Te jiña'a Jesús:
—Suu san kuu. Te vi kuni
ni Se'e Teyii ja konukoo ichi
nda'a kua'a maa ia Dios jin
jaka'nu ya, te ndii ndee nuu
viko ichi andivi —jiña'a ya.
63 Yun te ni ndata sutu kuu
nija'nu ka yun sa'un de ja
kuu in seña ja kiti ini de, te
jiña'a de:
—Tu ka jiniu'u kao testiu
ja vi ka'an kuechi siki de.
64 Chi ja ka onini maa ni ja
kane'e de jin Dios. ¿Te naxa
ka ka'an tna ni? —jiña'a de.
Te ndi'i de ni ka ka'an:
—Na kuu de.
65 Te ni ka jinkondee sava
de ka tiusii ña de, vi ni ka
jasi de nuu ya, te ni ka kani
de ya jiki, te ka jiña'a de:
—Ka'an na in ni kani ña
jin ron, —ka jiña'a de.
Te ka katu ndaja'a yun
tikatu nuu ya.

Ni tayu'u tno'o Pedro ja jini de Jesús

66 Te Pedro, chi oo de ndee
ndi'i nuu oo ve'e yun. Te ni
jino in ña'a satniuu ve'e sutu
kuu nija'nu ka.
67 Te nuu ni jini ña ja oo
Pedro yu'u ñu'u yun ndasaa
de, te ni ndia'a guagua'a ña
nuu de, te jiña'a ña:
—Maa ni, chi suni ni ka oo
ni jin Jesús, tee ñuu Nazaret
—jiña'a ña.
68 Su ni tayu'u tno'o Pedro,
te jiña'a de:
—Tu jini san ndee tee kuu
de, te ni tu jini san na tno'o
ka'an ni —jiña'a de.
Te ni ndee de ye'e yun, te
ni kana ni in li'li.
69 Te jini tuku ña ña'a sat-
niuu yun ja oo de yun, te
ni jinkondee ña ka'an ña jin
ñayiu ka oo yun:

—Tee ya'a, chi suni tee ni
ka oo jin tee yun kuu de
—jiña'a ña.
70 Su ni tayu'u tno'o tuku
de inka jichi. Te nunuu ka,
te ka jiña'a tuku ñayiu ka oo
yun nuu Pedro:
—Vi jandaa ndija ja suni
tee ka oo jin tee yun kuu ni,
chi tee ñuu Galilea kuu ni,
te tno'o ka'an ni, chi inuu ka
ka'an ni jin de —ka jiña'i.
71 Yun te ni jinkondee de
xtau tnia'a de maa de, te ni
kee yu'u de, te jiña'a de:
—Tu jini sa'un san tee yun
ndee tee kuu ja ka ka'an ni
—jiña'a de.
72 Te vi ore saa ni kana
li'li jichi kuu uu. Yun te
ni ndakanka'an Pedro tno'o
ni ka'an Jesús: "Ama ka ja
kana li'li uu jichi, te tayu'u
tno'o ni uni jichi ja tu jini ña
ni".
Te nuu ni ndakani ini de
tno'o yun, te ni kana nda'i
de, te ni jaku ndeva'a de.

15

Ni ka junsia'a de Jesús nuu Pilato

1 Te nuu ni tuu inka kiuu,
te ni ka ndatno'o tna'a tee ka
kuu nija'nu nuu sutu vi tee
ka kuu nija'nu nuu ñuu vi
tee ka kaxtno'o Ley Moisés
vi ndi'i tee ka netniuu nuu
ka ndututu yun. Te ni ka
ju'ni de Jesús, te ni ka nda-
sia'a ña de nda'a tee netniuu
ja nani Pilato.
2 Te ni jikan tno'o ña Pilato
jin ya:
—¿A suu ron kuu rey
ñayiu judio? —jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
—Saa ka'an maa ni.
3 Te kuakua'a kuechi ka
xtavi ña tee ka kuu nija'nu
nuu sutu jin Jesús.
4 Te inka jichi ni jikan
tno'o ña Pilato jin ya, te
jiña'a de:
—¿Nau ja vi tu ka'an sa'un
ron? Te kondia'a nasaa
kuechi ka xtavi ña tee ya'a
jin ron —jiña'a de.
5 Su Jesús, chi tu ni ka'an
ya ni in tno'o. Te yun guaa vi
ni sa'u kuii kuiti ini Pilato.

Ja ni kundaa ja kuu Jesús

6 Te in in viko pascua ni
osiaa Pilato in tee yi'i vekaa,
na tee ka ndakan maa ñayiu
ñuu yun.
7 Te oo in tee nani
Barrabás ja ka yi'i de vekaa
jin sava ka tee ni ndontakuei
jin de siki tee ka netniuu, te
ni ka ja'ni de ñayiu.
8 Te nuu ni jinokuei ñayiu
kua'a yun, te ni ka jinkondei
ka jikain nuu Pilato ja na
sa'a de nagua ka sa'a de nuu
kuia nuu kuia.
9 Te ni jikan tno'o ña Pi-
lato:
—¿A ka kuini ni ja siaa san
tee kuu rey maa ni ja ka kuu
ni ñayiu judio? —jiña'a de.
10 Sua'a ni ka'an de, chi ja
jini de ja tno'o kuasun kuu
ja ni ka tnaa ña tee ka kuu
nija'nu jin ya.
11 Su tee ka kuu nija'nu
nuu sutu ni ka xtija de
ñayiu kua'a yun nagua ja vi
kakain ja na siaa ña Pilato
jin Barrabás.
12 Yun te ni jikan tno'o
tuku ña Pilato inka jichi, te
jiña'a de:

—Nuu saa, ¿te naxa ka ka'an ni ja sa'a san jin tee ka xnani maa ni rey ñayiu judio? —jiña'a de.

13 Te ni ka kana jaa ñayiu yun:

—Katakaa ni de yika cruz —ka jiña'i.

14 Te jiña'a Pilato:

—¿Te na kuechi ni sa'a de nuu saa?

Su vi'i ka ni ka kana ko'o ñayiu ka oo yun:

—Katakaa ni de yika cruz —ka jiña'i.

15 Te Pilato, chi ni kuini de ja kendoo va'a de jin ñayiu, te ni siaa de Barrabás, te ni tatnuni de ja ni ka kuun ka kani ña soldado jin Jesús, te ni jiña'a de ya ja vi katakaa ña yika cruz.

16 Yun te ni ka jaka ña soldado yun jin Jesús ini ve'e tniuu. Te yun ni ka ndaxtutu tna'a ndi'i de.

17 Te ni ka skekui'nu ña de jin ya in sa'un kua'a ndit-nuu, te ni ka kiku de in corona iñu, te ni ka tnaa de xini ya.

18 Yun te ni ka jinkondee de ka ka'an kuasun ña de jin ya:

—¡Ka'nu kuu rey ñayiu ju-dio! —ka jiña'a de.

19 Te ka kuun de in ndoo xini ya vi ka tiusii ña de, te ka junkuiin jiti de nuu ya vi ka sa'a de ja ka chiñu'u de ya.

20 Te nuu ni ndi'i ni ka sa'a ne'e ka sa'a yichi ña de jin ya, te ni ka tau de sa'un kua'a nditnuu yun, te ni ka ndaskekui'nu ña de sa'un maa ya, te ni ka kene'e ña de kua'ankuei de ja vi katakaa de ya yika cruz.

Ni ka jatakaa de Jesús yika cruz

21 Te ichi kua'ankuei de yun ni ka nukuntna'a de jin Simón, tee ñuu Cirene, tata Alejandro vi Rufo, ja mandii de ni ja'an de yuku. Te nuu ni ndaya'a de yun, te ni ka tenini ña soldado ja ni jiso de cruz Jesús.

22 Te kua'ankuei de jin ya in nuu nani Gólgota nuu oo tinduu kaa naxa kaa yiki xini ndiyi.

23 Te ni ka jiña'a de nduxi uva ja saka tna'a jin suja ugua ja nani mirra ja ko'o ya, su tu ni ji'i ya.

24 Te nuu ni ka jatakaa de jin ya yika cruz, te ni ka jitotnuni soldado yun nuu ni ka ndaka'nde de sa'un ya, nagua ja saa, te vi kuni de na ndee sa'un ki'inkuei jin in in de.

25 Te ja oo ka iin ne'e nuu ni ka jatakaa de ya yika cruz.

26 Te ichi xini ya ni ka tetuu de in tno'o ja ka'an na kuechi tavi ya ja oo ya yun, te ka'an sua'a: “Tee ya'a kuu rey ñayiu judio”.

27 Te suni ni ka jatakaa de uu tee kui'na nuu uu ka cruz, in de ichi nda'a kua'a ya, te inka de ichi nda'a satni ya.

28 Saa te ni skunkuu tno'o yoso nuu tutu ii ja ka'an: “Te ni oo ya ne'u tee ka sa'a jakue'e”.

29 Te ñayiu ka ya'a yun ka kane'e ña jin ya vi ka skuiko xini, te ka jiña'i:

—Janjaan, roon ja ka'an
ron ja xnani ron veñu'u ia
Dios, te nuu uni kiuu, te
ndasa'a ron,
30 skaku ni'nu maa ron, te
manuu nuu cruz jian —ka
jiña'a.
31 Te suni saa ni tee ka
kuu nija'nu nuu sutu vi tee
ka kaxtno'o Ley Moisés, ka
sa'a ne'e ña de jin ya, te ka
ndatno'o tna'a maa de:
—Ni skaku ni'nu de inka
ñayiu, su ja vi maa de, chi
ma kuu ndaskaku ni'nu de
maa de.
32 Su nuu ja vi kunio ja
nuu Kristu, ia tetniuu Dios
ja kokuu ya rey ñayiu Israel,
vitna ñu'ni nuu cruz yun, te
vi kandijao de —ka kachi de.
Te vi ndee tee intakuei jin
ya nuu uu ka cruz ka kane'e
ña jin ya.

Ni ji'i Jesús

33 Te nuu ni jino ka uxi uu,
te ni kunee ñuyiu, te vi ndee
nuu ka uni jañini, te saa ni
nduu ndijin.
34 Te nuu ka uni yun ni
kana jaa Jesús, te jiña'a ya:
—Eloi, Eloi, ¿lama sabac-
tani? —jiña'a ya.
Ja kei ka'an: Dios maa san,
Dios maa san, ¿nau ja ni
xndendoo maintno'o ña ni
jin san?
35 Te nuu ni ka onini sava
ñayiu ka oo yun, te ka
ndatno'i:
—Vi konini ni, chi Elías,
tee ni ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a, kana tee ya'a
—ka kachi.
36 Te ni jino in tee ka oo
jin de yun, te ni tnii de in
tivolo kachi, te ni tnandajin
de nuu vinagre, te ni chindee
de xtuu in ndoo, te ni tetuu
de yu'u ya ja na ko'o ya, te
jiña'a de:
—Vi kondia'o kondio'ni a
kii Elías ja nune'e de tee ya'a
nuu cruz.
37 Su ni kana jaa Jesús, te
ni kana anu ya.
38 Yun te ni ndata sagua
sa'un ndesi ini ve'e ii veñu'u
ka'nu vi ndee xini, te ni
kunjino ndee ja'a.
39 Te nukuiin tee kuu
capitán ichi nuu Jesús ndia'a
de ja vi nani ni kana jaa ya,
te ni kana anu ya, te ni kachi
de:
—Jandaa ndija ja Se'e ia
Dios ni okuu tee ya'a —ni
kachi de.
40 Te vi suni ka oo sava
ñasi'i ka ndia'a jika ña, te
ne'u ña'a yun ka oo María
Magdalena vi María nana
José jin Jacobo, tee lule ka, vi
ña'a nani Salomé.
41 Te ña'a ya'a ni ka
ondikin ña jin Jesús vi ni ka
ojinokuechi ña nuu ya nuu
ni oo ya Galilea. Te suni ka
oo kua'a ña'a ja ni ndakuei
jin ya Jerusalén.

Ni jinkoyu'u Jesús

42 Te nuu makunee, te ja
siun kiuu ka sava'a kuu, chi
ja ni kuyatni ja ndaki'in kiuu
ndatatu,
43 te ni jino José tee ñuu
Arimatea, ja kuu de in tee
kuu nija'nu nuu ka ndututu
tee ka ndanuu, te suni ndetu
ka'nu de ja tatnuni ia Dios
ñuyiu. Te vi ni ini ni anu de
ni kiuu de nuu oo Pilato, te
ni ndakan de yiki kuñu Jesús
ja tayu'u de.

44 Te Pilato, chi vi ni sa'u
kuii ini de ja vi ja ni ji'i ya. Te
ni kana de tee kuu capitán,
te ni jikan tno'o ña de a ndija
ja ja ni ji'i ya.
45 Te nuu ni kaxtno'o
capitán yun ja ja ni ji'i ya,
te ni jandetu Pilato ja ni
ndaki'in José yiki kuñu ya.
46 Te ni jaan José in sa'un
kuijin vii ndeva'a, te ni
nune'e de yiki kuñu ya, te
ni tniutuu de sa'un yun. Te
ni ja'an de ni tayu'u ña de
in yau ñaña ja ni kaan de in
yika kava ndee ja oo kiuu, te
ni jasi de in kava ka'nu yu'u
yau yun.
47 Te ka ndia'a María Mag-
dalena vi María nana José
ndenu ni tayu'u de ya.

16

Ni ndateku Jesús

1 Te nuu ni ya'a kiuu
ndatatu, te ni ka jaan María
Magdalena, María nana Ja-
cobo, vi Salomé tatna xiko ja
ki'inkuei ña vi chi'i ña yiki
kuñu ya.
2 Te ne'e domingu, kiuu
xtnañu'u ja ndaki'in sem-
ana, kua'ankuei ña nuu
yiyu'u ya nuu vi inka ni
jinonta nikandii.
3 Te ka ndatno'o tna'a ña:
—¿Na in xtajioo kava
ndesi yu'u yau ñaña yun?,
ka kachi ña.
4 Su nuu ni jinokuei ña ka
ndia'a ña, te ni ka jini ña ja
ni kujioo kava ka'nu ndesi
yu'u yau ñaña yun.
5 Te nuu ni kiukuei ña ini
yau ñaña yun, te ni ka jini
ña in tee kuechi, nukoo de
ichi nda'a kua'a sua'a, ni'nu
de in sa'un kuijin kani, te ni
ka yu'u ña.
6 Su jiña'a de:
—Ma vi yu'u ron, chi ka
ndanduku ron Jesús ñuu
Nazaret, ia ni intakaa yika
cruz. Te tu ka ya oo ya'a, chi
ja ni ndateku ya. Vi kondia'a
maa ron nuu ni ka jakintuu
ya.
7 Su kuano'okuei te vi
kaxtno'o ron nuu Pedro vi
nuu sava ka tee ka skua'a
jin ya ja kokoxno'o ya nuu
ron koki'in ya Galilea, te yun
vi ndakuni ron ya, nagua ja
ni oka'an ya ndee ama ka
—jiña'a de.
8 Yun te ni ndekuei ñama
ña yau ñaña yun, te ni ka
jino yu'u ña kuano'okuei ña,
chi vi sua'a ka kisi ña ja ka
yu'u ña. Te tu ni ka ka'an
sa'un ña nuu ni in ñayiu, chi
ka yu'u ña.

Ni ndenta Jesús nuu María Magdalena

9 [Te ne'e kiuu xtnañu'u
ja ndaki'in semana, ni
ndateku Jesús, te ni ndenta
ya xtnañu'u ka nuu María
Magdalena, ña'a ni tau ya
uja tachi.
10 Te ni ja'an ña ni
kaxtno'o ña nuu tee ni ka
oskua'a jin ya ja ni ndenta
ya nuu ña, ja ka oo de ka
kusuchi ini de vi ka nda'i de.
11 Su nuu ni ka onini de
tno'o ndakani ña ja teku ya,
chi ni jini ña jin ya, te tu ni
ka kandija de tno'o ka'an ña.

Ni ndenta Jesús nuu uu tee ka skua'a jin ya

12 Yun te ni ndenta Jesús
nuu uu tee ni ka oskua'a jin
ya, su ni sama ya, te tu ni
ka ndakuni ña de nuu ka
jika de kua'ankuei de nuu oo
ñunde'i nuu ka jitu de.
13 Te nuu ni ka ndakuni ña
de, te ni ka ndajiokuiin de ni
ka ndakani de nuu sava ka
de. Su visi ni saa, te tu ni
ka kandija de tno'o ka ka'an
nduu tee yun.

Ni skuiso siki ña Jesús jin ndi uxi in tee ka skua'a jin ya in tniuu ka'nu

14 Te sandi'i ni ka, te ni
ndenta ya nuu ndi uxi in
tee ka skua'a jin ya, nuu ka
nukoo de nuu mesa ka jaa de
xtaa. Te ni kuxeen ya nuu
de ja tu ka kandija de vi ja
inu ndee ini anu de, ja tu
ni ka kandija de tno'o ni ka
ndakani ñayiu ni ka jini ña
jin ya ja ni ndateku ya.
15 Te jiña'a ya:

—Kua'ankuei ninii ñuyiu,
te vi kaxtno'o ron tno'o va'a
rin nuu ndi'i ñayiu.
16 Te na ñayiu kandija, te
jandutei, te kaku ni'nui. Su
ñayiu ja tu kandija, chi tna'a
ndeva'i tnundo'o ja tniuya'ui
yika kuechi.
17 Te ya'a kokuu seña ja vi
koo jin ñayiu ka kandija: Jin
sivi rin vi taui tachi ka ñu'u
ña jin ñayiu, te vi ka'in inka
sa'an jaa ja tu ka ka'in.
18 Te vi tnii koo jin nda'i, te
nuu ja vi ko'i joo menenu, te
ma sa'a kue'e ña jin. Vi sonei
nda'i siki ñayiu ka ku'u, te vi
nduva'a —jiña'a ya.

Mandaa Jesús kuano'o ya andivi

19 Te nuu ni ndi'i ni ka'an
Jito'o Jesús jin tee ka skua'a
jin ya, te mandaa ya andivi
kuano'o ya, te ni jinkoo ya
ichi nda'a kua'a maa ia Dios.
20 Te ni kekuei tee ni ka
oskua'a jin ya, te ni ka
kaxtno'o de tno'o va'a ya
ninii ñuyiu. Te ni chituu ña
maa Jito'o ja ka kaxtno'o de,
te tniuu na'nu ja ka oo jin
de xne'e ja oo ndaa tno'o ka
kaxtno'o de.
Saa na kokuu.] *

* **16:20 16:20** Masu nuu ndi'i tutu ii ndee jana'a yoso tno'o ya'a.

Tno'o va'a ia Dios ja ni tee Lucas

1 Kua'a ñayiu ni ka nduku
ndee de ni ka tee yukun de
taka tno'o ndakani naxa ni
kuu kiuu nuu ni kii Jesús
tiempu yoon. Te oo ndaa
2 nagua ka kaxtno'o ñayiu
nuo, nagua ni ka jini de jin
nuu de naxa ni kuu ndee
jaxtnañu'u, jin ja ni ka chi-
tuu de ja ni jitenuu tno'o ya.
3 Te suni saa ni maa san,
vi Tata ñani Teófilo, chi ni
nduku tno'o gua'a san naxa
ni kuu ndee jaxtnañu'u, te ni
jini san ja oo ndaa, guaa tee
yukun san tno'o ya'a nuu ni,
4 nagua kutnuni ndaa ini
ni ja oo ndaa nagua ni ka
kaxtno'o ñayiu nuu ni.

Ni kaxtno'o ia jinokuechi nuu Dios ja kaku Juan, tee skuandute

5 Te tiempu na ni okuu
Herodes rey ja ni otatnuni de
ndi'i ñuu ja tnii Judea, saa ni
oo in sutu ni onani Zacarías.
Ni yinduu de nuu grupo sutu
ni onani Abías. Te ñasi'i de
ni onani Elisabet, tatatno'o
sutu ni onani Aarón kuu ña.
6 Te nduu ña jin Zacarías
ni ka okuu ñayiu ndaa nuu
ia Dios, ni ka oskunkuu ña
jin de nagua tatnuni ia Jito'o
Dios, te ni in tu na kuu ja
xtavi ña in kuechi.
7 Su tu na se'e de jin ña, chi
tu ni kuu koo se'e ña, te ja
ni ka kuu nija'nu sa'un nduu
de.
8 Te ni oo in kiuu ni
kiukuei tee nuu yinduu
Zacarías ja vi kunukuechi
de nuu veñu'u,
9 nagua costumbre ka
neva'a ndisa sutu maa de.
Te ni kanakau Zacarías ja
suu de kuu ja kiuu ini ve'e ii
nuu xika maa ia Jito'o Dios
ja teñu'u de suja ii.
10 Te vi nini yinee de
teñu'u de suja ii yun, te ka
ndakuatu ndi'i ñayiu ka oo
ye'e veñu'u yun.
11 Yun te ni jini de ja sanaa
ni jinkuiin in ia jinokuechi
nuu ia Dios nukuiin ya ichi
nda'a kua'a nuu oo altar nuu
kai suja ii yun.
12 Te nuu ni jini Zacarías,
te vi tu ni ni'i ini de naxa sa'a
de ja ni yu'u ndeva'a de.
13 Su yun te ni ka'an ia
jinokuechi yun:
—Zacarías, ma yu'u ron,
chi vaji rin kaxtno'o rin ja
ia Dios, chi ni onini ya
tno'o ndakuatu ron, guaa
koneva'a ñasi'i ron in se'e
ña jin ron, te xnani ron jin
Juan.
14 Kokusii ini ron vi kua'a
ñayiu vi kokusii ini kiuu na
kakui,
15 chi in suchi kanuu ja
kunukuechi nuu ia Dios
kokui. Ma ko'i ni vinu te
ni ndixi, te ja kochitui jin
Espíritu ia Dios ndee nuu
ñu'i chii si'i.
16 Te sa'i ja kua'a ñayiu
ñui Israel vi ndajiokuiin te
kiukuei ichi ia Dios.
17 Te koxno'i ja kunei
ichi ki'in ia Jito'o, chi
koneva'i Espíritu vi jaka'nu
ni oneva'a Elías, tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee

jana'a, nagua sa'i ja vi koo
jamani yua jin se'e, te vi
kuantno'o ñayiu inu so'o,
nagua sa'a tua'i taka ñayiu
ja vi kotua'i kiuu na kenta
ia Jito'o —sua'a ni ka'an ia
jinokuechi yun.
18 Te ni jikan tno'o
Zacarías:
—¿Te naxa kuu kukanu
ini san tno'o ka'an ni ya'a?
Te ja ni kuu nija'nu san vi
ja ni kuu nija'nu ñasi'i san
—jiña'a de.
19 Te jiña'a ia jinokuechi
yun:
—Maa rin kuu Gabriel, ja
jinokuechi rin nuu ia Dios, te
maa ya ni tetniuu ña ja vaji
rin ja kaxtno'o rin java'a sa'a
ya jin ron.
20 Su ja siun tu kandija
ron, guaa vitna te nduu ñi'i
ron, te ma kuu ka ka'an ron
vi ndee na skunkuu tno'o
ni ka'an rin —jiña'a Gabriel
yun.
21 Yun te ni kuu na'a ka
oo ñayiu ka ndetui Zacarías,
guaa ni ka jinkondei ka
ndatno'i nagua ni kuu ja kuu
kuekuee de ini ve'e ii.
22 Su nuu ni ndee de, te tu
ni kuu ka ka'an de. Yun te
ni ka kutnuni ini ja ia Dios ni
skuni ña jin de, chi vi maa ni
ka seña sa'a de, te vi saa ni
okuu de. Tu ni kuu ka ka'an
de.
23 Te nuu ni ndi'i kiuu ja ni
jinokuechi de nuu veñu'u, te
ni ndajiokuiin de kuano'o de
ve'e de.
24 Te nuu kuee ka ja ni
ndo'o de siun, te ni jinku'un
lulu ñasi'i de, guaa u'un yoo
tu ni kee ña ve'e ña. Te ni
ka'an ña:
25 —Maa ia Jito'o ni sa'a ña
sia'a, nagua ma vi skexiko ka
ña ñayiu ja tu na se'o —ni
ka'an ña sua'a.

Ni kaxtno'o ia jinokuechi nuu Dios ja kaku Jesús

26 Yun te nuu iñu yoo, te
ni tetniuu Dios ia jinokuechi
nuu ya nani Gabriel, ja ni
ja'an ya in ñuu nani Nazaret
ja tnii Galilea,
27 ja ni jinkoto ya in suchi
lule nani María, ja kui in
suchi si'i ndutu, suchi ja ni
kee yu'u ja vi tnanda'i jin
in tee nani José ja kuu de
tatatno'o ndee rey David.
28 Ni kiuu ya nuu oo
María, te ni ndakantno'o ña
ya, te jiña'a ya:
—Na ta'u na ndetu ni kuu
ron nuu ndi'i ñasi'i, chi oo ia
Dios jin ron, ia kuu Jito'o ron
—jiña'a ya.
29 Su nuu ni jini María ia
Gabriel, te ni kiyu'i jin tno'o
ni ka'an ya, te ni jinkondei
ndakani ini naxa kei tno'o
yun.
30 Te ni ka'an ia Gabriel:
—María, ma yu'u ron, chi
in java'a sa'a ña ia Dios.
31 Vitna chi jinku'un lulu
ron, te kiuu na kakui, xnani
ron jin Jesús.
32 In ja kanuu kokui nuu ia
Dios, guaa se'e maa ia Dios
oo ndee sukun vi xnani ña
ñayiu. Te maa ya ja kuu
ya Dios sa'a ya ja kokui rey
nagua ni sa'a ya jin ndee
tatatno'i rey David,
33 nagua tatnuni nuu
ñayiu ñuu maa ron ja ka kui
ñayiu Israel ja na koo java'a.
Te tniuu konei ma skundi'i,

chi kotatnuni nikuii nikani
—jiña'a ya.
34 Te ni jikan tno'o María:
—¿Su naxa kokuu siun, te
masu na teyii oo jin san?
—jiña'i.
35 Te ni ka'an ya:
—Kii Espíritu ia Dios siki
ron, te jaka'nu maa ya ja oo
ndee sukun jinkoo siki ron,
na kuinio in viko, te yun sa'a
ja jinku'un lulu ron. Te suchi
kaku jian kokui suchi ii, te vi
xnani ñayiu jin Se'e maa ia
Dios.
36 Te suni saa tna'a ron
Elisabet, chi koo in se'e ña
visi ja ni kuu nija'nu ña, in
ña'a ka kachi ñayiu ja ma
kuni ña ja koo se'e ña. Su
vitna ja ni kuu iñu yoo ñu'u
lulu ña.
37 Chi tu nagua vijin kuu
nuu ia Dios ja ma kuu sa'a
ya —jiña'a ia Gabriel.
38 Yun te jiña'a María:
—Sein, chi in ña'a ji-
nokuechi ni nuu ia Dios kuu
san, guaa na sa'a ña maa ya
nagua ni ka'an ni —jiña'i.
Yun te kuano'o ia Gabriel.

Ni jinkoto ña María jin Elisabet

39 Te yatni kiuu saa ni kee
María kua'in in ñuu kaa ne'u
yuku ja tnii ñuu Judea ja
majinkotoi Elisabet.
40 Te nuu ni jinoi, te ni
kiui ve'e Zacarías, te ni
ndakantno'i ñasi'i de.
41 Te nuu ni onini Elisabet
ja ndakantno'o ña María jin
ña, te vi ndee lulu ña ni
kanta ini chii ña, te vi ni
chitu ña jin Espíritu ia Dios.
42 Yun te ni ka'an jaa ña:
—Na ta'u na ndetu ni ne'u
sava ka ñasi'i ji'on, vi na ta'u
na ndetu chiluluu skaku ni.
43 Te ¿na in kuu sein ja
kokikoto ña nana maa ia
Jito'o san?
44 Chi vi nuu ni ka'an ni ja
ni ndakantno'o ña ni, te ni
kanta lulu san ini chii san ja
kusii ndeva'a ini.
45 Na ta'u na ndetu ni ja
ni kandija ni, chi skunkuu
tno'o ni ka'an ia Dios
—jiña'a ña.
46 Te jiña'a María:
Ndee ini anu san sa'a ka'nu
san ia Dios,
47 te kusii ini anu san nuu
ya ja kuu ya Dios, ia
skaku ni'nu ña jin san,
48 chi ni ndia'a ya ja ña'a
kunda'u kukee ja ji-
nokuechi nuu ya kuu
san.
Te ndee vitna jin kiuu kua'on
vi kachi ñayiu ja na
ta'u na ndetu san,
49 chi maa Dios, ia ka'nu
ndeva'a, ni sa'a ña in
jaka'nu jin san, te ja ii
kuu sivi ya.
50 Te ndi'i ni kiuu kunda'u
ini ña ia Dios jin ñayiu
ka yu'u ni'nu ña jin
ya.
51 Ni sa'a ya tniuu na'nu jin
jaka'nu ya.
Te ni kindee ya taka tniuu
kue'e ka ndakani
ini ñayiu inu teyii
ndeva'a.
52 Vi xtajioo ya ñayiu ka kuu
rey ja ka tatnuni,
te sa'a ka'nu ya ñayiu ka sa'a
nda'u maa.
53 Ni jiña'a kua'a ya ja vi kaa
ñayiu ka ji'i soko,

te sa'a jioo ya ñayiu kuika
kua'in jin nda'a iyui.
54 Chituu ya yoon ja ka kuo
ñayiu Israel ja ka ji-
nokuechio nuu ya,
te tu ndunaa ya ja kunda'u
ini ña ya,
55 chi saa ni ka'an ya nuu ndi
tata veluo Abraham
vi nuu ñayiu tatatno'o de
kikuei nuu kuee ka,
jiña'i.
56 Yun te ni kendoi ja ni
ka oi jin Elisabet uni yoo, te
saa ni ndajiokuiin ja kuano'i
ve'i.

Ni kaku Juan, tee skuan-
dute

57 Nuu ni kintna'a kiuu
ja kaku lulu Elisabet, te ni
skaku ña in suchi yii.
58 Te ndi'i ñayiu ka oo
yatni jin ña vi ñayiu ka kuu
tna'a ña, ni ja'ankuei ni ka
jinkoto ña, te ni ka kusii ini
jin ña nuu ni ka ni'i tno'i ja
ni kunda'u ini ña ia Dios ja
ni kaku lulu ña.
59 Te nuu una kiuu ja ni
kaku lulu yun, ni ja'ankuei
ñayiu ni ka chitnuni nuu
yiki kuñui nagua yoso nuu
Ley. Te ni ka kuini ja konani
Zacarías nagua nani tatai.
60 Su yun te jiña'a nanai:
—Ña'a, chi Juan konani
—jiña'a ña.
61 Te ka jiña'a ñayiu yun:
—¿Nau? Te ni in ñayiu
ve'e ni, tu na in nani Juan
—ka jiña'i.
62 Yun te jin seña ni ka
jikan tno'o ñayiu yun maa
Zacarías na sivi kuini de ja
konani se'e de.
63 Te ni jikan de in yutnu
jite luluu, te ni tee de ja Juan
konani. Te ndi'i ñayiu ni ka
sa'u kuii ini ja siun ni tee de.
64 Yun te vi nuu saa ni kuu
ni ndaka'an Zacarías, te ni
ndakuanta'u de nuu ia Dios.
65 Te vi ndi'i ñayiu ni ka
sa'u kuii ini ja ni kuu ni
ndaka'an de vi ni ka ndakani
ja siun ni kuu. Te ni jitenuu
tno'o nii ñuu ka ndaa ne'u
yuku ja tnii Judea yun.
66 Te vi ndi'i ñayiu ka nini
yun ka ndakani ini jin anui,
te ka jikan tno'o tna'i:
—¿Nagua kokuu lulu ya'a
kiuu na kua'nui ja sia'a ni
kuu? —ka kachi de.
Chi oo maa ia Dios jin
suchi luluu yun.

Tno'o vii tno'o va'a ja ni
ka'an Zacarías

67 Yun te ni chitu ña
Espíritu ia Dios jin yuai
Zacarías, te ni ka'an de
nagua ni skuni ña ia Dios:
68 Ka'nu kuu Jito'o, ia kuu
Dios ñayiu ñuo Israel,
chi vitna te ni kee ya ja
ndatau ya ñayiu ñuu
ya nuu yika kuechi,
69 chi ni tetniuu ya in ia
ndiso tniuu ka'nu ja
skaku ni'nu ña ya,
in ia kuu tatatno'o rey David,
tee ni ojinokuechi nuu
maa ia Dios.
70 Ya'a kuu ja ni ka'an ya jin
ma'ñu sagua tee ni ka
ndakani tno'o ya ndee
jana'a nuu ni ka'an ya
71 ja skaku ni'nu ya ñuo
nuu ñayiu ka ka'an
u'u ña vi nuu ñayiu ka
skexiko ña.

72 Chi ni kunda'u ini ya tatatno'o ndee jana'a,
te tu ni ndunaa ini ya tno'o ja ni kee yu'u ya.
73 Te ya'a kuu tno'o ni kee yu'u ia Dios nuu ndi nija'nuo Abraham,
74 ja ni taa ya in ja skaku ni'nu ña nuu ñayiu ka ka'an u'u ña jion,
te ma vi koyu'o ja vi kunukuechio nuu ya.
75 Te vi kokuo ñayiu vii ñayiu va'a vi ñayiu ndaa ndi'i ni kiuu ja vi koo nuu ya.
76 Te ja maa ron, vi se'e yii luluu rin, chi kokuu ron in tee ndakani tno'o maa ia Dios oo ndee sukun,
chi koxno'o ron nuu ia Jito'o ja kosava'a ron ichi ki'in ya,
77 nagua ja kaxtno'o ron nuu ñayiu ñuu ya ja Dios, chi oo ndaa ja koneka'nu ini ya nuu yika kuechi,
te skaku ni'nu ña ya jin.
78 Chi ni kunda'u ndeva'a ini ña ia Dios jion,
guaa vaji ya ndee sukun ja makikoto ña ya,
na kuinio nikandii ja ye'e nda'a nuu ndeja'a in kiuu jaa,
79 nagua ja xnuu nuu na saa na tu'u ñayiu ka jika ichi nee ichi nuu ki'on ja kuo, nagua ja vi ni'o ichi ki'inkueio nuu oo jamani
ni kachi Zacarías.
80 Yun te nuu ni ja'nu Juan,
te ni kuu yutnui jin Espíritu ia Dios. Te ni oi in ñu'u te'a nuu tu na ve'e oo. Te yun ni oi ndee ni kenta kiuu ja ni xtui mai nuu ñayiu Israel.

2

Ni kaku Jesús

1 Te tiempu saa ni tatnuni rey Augusto, tee ni onetniuu Roma, ja vi nukoso sivi ñayiu taka ñuu, guaa ni ka'an de ja no'okuei ndi'i ñayiu vi nukoso sivi.
2 Te ja ni ka nukoso sivi ya'a kuu jaxtnañu'u ja ni kuva'a na ni onetniuu tee ni onani Cirenio ja ni otatnuni de ñuu ja tnii Siria.
3 Te ndi'i ñayiu ni no'okuei ñuu maa mai ja ni ka nukoso sivi nuu censo yun.
4 Te yun guaa ni ndee José ñuu Nazaret ja tnii Galilea, te kuano'o de ñuu Belén ja tnii Judea, ñuu nuu ni kaku rey David, chi tatatno'o rey David kuu José,
5 nagua ja yun vi nukoso sivi de jin María, suchi ndita nda'u jin de. Te ja ni kuatu ndia'a maa ia Dios ja ja ñu'u lului.
6 Te vi nini ka oo de jin ñuu Belén, te ni kintna'a kiuu ja kaku lului.
7 Te tu ni ni'i nuu de ve'e nuu vi koo de jin, guaa in nuu ka nu'ni kiti yun, ni kaku lului. Te yun ni kaku se'e xnañu'i, te ni tniusuku ñai jin in sa'un, te ni jakintuu ñai nuu in tnundoo ja kee ja ka jaa kiti.

Ni kentakuei ia ka jinokuechi nuu Dios nuu ka oo tee ka jito kiti

8 Yatni ñuu Belén ka oo tee
ka jito ndikachi ja ka ndee de
ti jakuaa yun.
9 Te vi sanaa ni kenta in
ia jinokuechi nuu ia Dios, te
ninii nuu ka oo de ni ye'e
ni'nu, te ni ka yu'u ndeva'a
de.
10 Su yun te jiña'a ia ji-
nokuechi yun:
—Ma vi yu'u ron, chi vaji
rin ndakani rin in ja vi kusii
ndeva'a ini ndi'i ñayiu ñuu
vitna,
11 chi ni kaku in lulu ñuu
David, in suchi skaku ni'nu
ñayiu, te sui kuu Kristu, ia
ni tetniuu Dios ja kui Jito'o.
12 Te ya'a kaxtno'o naxa vi
ndani'i ron jin: Vi kuni ron
jin ja ñusukui in sa'un, te
katui in nuu tnundoo nuu
kee ja ka jaa kiti —jiña'a ya.
13 Te vi nuu saa ni ken-
takuei kua'a ka ia ka ji-
nokuechi nuu Dios ja ka sa'a
ka'nu ya ia Dios, te ka jiña'a
ya:
14 Ka'nu ndeva'a kuu ia Dios
ndee sukun yun,
te nuu ñuyiu ya'a na koo
jamani ya nuu ñayiu
ja junkuaan ini ña ya,
ka kachi ya.
15 Te nuu ni ka nda-
jiokuiin ia ka jinokuechi yun
ja kuano'okuei ya andivi, te
ni ka jinkondee tee ka jito
ndikachi ka ndatno'o de:
—Ki'inkueio Belén na vi
kondia'o nagua ni kuu ja
sia'a ni skuni ña ia Dios jion
—ka ndatno'o de.
16 Yun te kekuei ñama de
kua'ankuei de, te nuu ni ji-
nokuei de, te ni ka jini de
María jin José jin lulu yun
katui nuu in tnundoo kee ja
ka jaa kiti.
17 Te nuu ni ka jini de jin,
te ni ka ndakani de tno'o ni
ka'an ia jinokuechi nuu Dios,
ja ja'a lulu yun.
18 Te ndi'i ñayiu ni ka
onini yun ni ka sa'u kuii ini
ja siun ka ndakani tee ka jito
ndikachi yun.
19 Te ni tava'a María
ndi'i tno'o ya'a ini anui vi
ndakani ini siki tno'o ya'a.
20 Yun te nuu ni ka nda-
jiokuiin tee ka jito ndikachi
ya'a ja kuano'okuei de, te ka
ndakuanta'u de nuu Dios, vi
ka sa'a ka'nu de ya, chi ndi'i
ja ni ka onini de ni ka jini
de oo ndaa, nagua ni ka'an
ia jinokuechi nuu ya.

Ni ka xne'e de Jesús nuu ia Dios nuu maa veñu'u ka'nu

21 Te nuu una kiuu ja ni
kaku lulu yun, te ni ka chit-
nuni de nuu yiki kuñui, te ni
ka xnani de jin Jesús, nagua
ni ka'an ia jinokuechi nuu
Dios nuu maa María ama ka
ja jinku'un lulu ña.
22 Te nuu ni kintna'a kiuu
ja vi skunkuu de costum-
bre ja vi nduvii de nagua
ka'an tno'o ni tee Moisés ja
ni tatnuni maa ia Dios, te
ni ja'ankuei de jin lulu yun
veñu'u Jerusalén ja vi xne'e
de jin nuu ia Dios.
23 Chi saa ka'an tno'o yoso
nuu Ley Jito'o: “Ndi'i suchi
yii ka kaku xtnañu'u vi
kokui se'e vii maa ya ja vi
kunukuechi nuu ya”.
24 Te yun guaa ni ja'ankuei
de jin ja ni ka soko de nagua

yoso nuu Ley maa Jito'o: uu
kuku axi uu sata.
25 Te tiempu saa ni oo in
tee ni onani Simeón maa
ñuu Jerusalén. In tee ndaa ja
ni ochiñu'u ia Dios kuu de, te
ni ondetu ka'nu de ja koo in
kiuu, te skaku ni'nu ya ñayiu
ñuu de Israel. Te oo de jin
Espíritu maa ia Dios.
26 Te ni oo in kiuu ni skuni
ña Espíritu ia Dios ja maa
kuu de ama ka ja kuni nuu
de ia tetniuu maa Jito'o ja
skaku ni'nu ya ñayiu.
27 Te ni jaka ña Espíritu ia
Dios ja kua'an de veñu'u. Te
yun, ja ka oo María jin José
jin suchi yikin nani Jesús, ja
vi skunkuu ña nagua tatnuni
maa Ley.
28 Te nuu ni jino Simeón,
te ni kanundee de lulu ya'a,
te ni ndakuanta'u de nuu ia
Dios, te jiña'a de:

29 Vitna, vi Jito'o san, te ni
skunkuu ni tno'o ni
kee yu'u ni,

te ja kuu kuandetu ni ja
kuu sii ini san ja ji-
nokuechi san nuu ni,

30 chi ja ni jini san jin nuu
san ia skaku ni'nu ña.

31 Chi ni sa'a tua'a ni ja
vi kuni ña ndi'i ñayiu
ñuyiu.

32 Chi maa ya kuu ñu'u ja
sie'e nuu ñayiu sava
ka tatatno'o,

te sa'a ya ja koo jayiñu'u nuu
ñayiu ñuu ni Israel
ni kachi Simeón.
33 Te vi ni ka sa'u kuii kuiti
ini María jin José ja siun ni
ka'an de siki lulu yun.
34 Yun te ni jikanta'u ña
Simeón nuu ia Dios, te ni
ka'an de nuu María:
—Kona'a ni ja lulu ya'a,
chi ni chitniuu ña ia Dios
ja sa'i ja kua'a ñayiu ñuo
Israel vi kanakau nuu tu
ka kandija ña jin, te kua'a
ñayiu vi koo gua'a nuu ia
Dios, chi vi kandija tno'o
ka'in. Te kokui in seña ja
kua'a ñayiu vi kane'e siki.
35 Te yun saa vi jinotuu
ñayiu naxa ka ndakani ini
jin anui, su maa ni guaa
kua'a tnundo'o kuni ni, chi
tna'a ndeva'a ni tno'o suchi
ini —jiña'a Simeón.
36 Te suni yun oo in ña'a
nija'nu ni onani Ana, se'e
si'i Fanuel tatatno'o Aser, te
suni in ña'a ni ondakani
tno'o ia Dios kuu ña. Te lule
sa'un ña ni tnanda'a ña ja ni
ka ondekatna'a ña jin yii ña
uja kuia.
37 Su tiempu saa, ja oo
kuun xiko kuun kuia ja ni
ndonda'u ña, te vi nduu vi
ñuu oo ña nuu veñu'u ji-
nokuechi ña nuu ia Dios. Te
vi ondite ña vi ndakuatu ña
nuu ya.
38 Te vi suni ore saa, ni jino
ña ndakuanta'u ña nuu ia
Dios, te ka'an ña tno'o ja ja'a
lulu yun nuu ndi'i ñayiu ka
ndetu ka'nu ja skaku ni'nu ia
Dios ñayiu ñuu Jerusalén.

Ni ka ndajiokuiin María ñuu Nazaret

39 Te nuu ni ndi'i ja ni
ka skunkuu José jin María
ndi'i nagua tatnuni Ley ia
Dios, te ni ka ndajiokuiin ña
kuano'okuei ña jin de ñuu
Nazaret ja tnii Galilea.

40 Yun te makua'nu suchi
luluu yun, te ni kuu yutnui
vi ni kuu ndichi ndeva'i, chi
ni chindee ni chituu ña maa
ia Dios.

Oo Jesús nuu veñu'u ka'nu

41 Te vi nuu kuia nuu kuia,
ni ono'okuei José jin María
viko pascua ñayiu judio maa
ñuu Jerusalén.
42 Te nuu ni jino Jesús uxi
uu kuia, te ni no'okuei de jin
viko yun, nagua ka sa'a de
nuu kuia nuu kuia.
43 Su nuu ni ndi'i ja ni oo
viko yun, te kuano'okuei de
ve'e de. Su Jesús, chi ni
kendoi maa Jerusalén, su tu
ni ka jini de ja ni ndoi.
44 Te ka ka'an de ja
ndikin ñai kuano'i ne'u nuu
kuano'okuei kua'a ñayiu, te
tu ni ka ndanduku yachi ña
de. Su nuu ni kuu in kiuu ja
ka jika de, te ni ka ndanduku
ña de ne'u ndi'i ñayiu ka
kuu tna'a de vi ne'u ñayiu
ka jini tna'a jin de.
45 Su ja siun, tu ni ka
ndani'i ña de, te ni ka nda-
jiokuiin de kuano'okuei tuku
de ndee Jerusalén ja vi ndan-
duku ña de.
46 Te ndee nuu uni kiuu,
saa ni ka ndani'i ña de nukoi
ini veñu'u yun, ne'u tee ka
kaxtno'o Ley Moisés ja nini
tno'o ka ka'an de vi jikan
tno'o ñai jin de naxa tatnuni
ia Dios.
47 Te ndi'i ñayiu ka nini
yun, ni ka sa'u kuii kuiti ini
ja ndichi ndeva'a ini, te ndi'i
tno'o ka jikan tno'o ña de
kaxtno'i naxa oo.
48 Te nuu ni ka jini ña
María jin José, ni ka sa'u kuii
kuiti ini ña, te jiña'a ña:
—Se'e, ¿nau ja sia'a kaa ja
ni sa'a ña ron? Te ru'un jin
tata ron, chi ni ka kusuchi
ndeva'a ini rin ja ka ndan-
duku ña rin —jiña'a ña.
49 Te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja ka ndanduku ña
ni? ¿A tu ka jini ni ja nini
kuu ja skunkuu san tniuu ja
ni tatnuni tata yua san nuu
san? —jiña'i.
50 Su tu ni ka jinkui'nu ini
ña jin de nau ja siun ni ka'in.
51 Yun te kuano'okuei
de jin ñuu Nazaret, te ni
ojanyu'u ni ojandetui tno'o
ni ka oka'an de. Te ni tava'a
María ndi'i ya'a ini anu ña.
52 Te Jesús, chi kuu sukuin
vi ni kuu ndichi kai, chi ni
chindee chituu ña ia Dios, te
kusii ndeva'a ini ya jin, vi ka
kusii ini ñayiu jin.

3

Ni kaxtno'o Juan, tee skuandute, ndee ñu'u te'a

1 Kuia xa'un ja ni onet-
niuu rey Tiberio ñuu ka'nu
Roma, te saa kuu ja ni onet-
niuu Poncio Pilato ñuu ja tnii
Judea, te Herodes ni onet-
niuu ñuu ja tnii Galilea, te
ñani de Felipe ni onetniuu
ñuu ja tnii Iturea jin ñuu ja
tnii Traconite, te Lisanias ni
onetniuu ñuu ja tnii Abilinia.
2 Te Anás jin Caifás ka kuu
uu sutu ni ka okuu nija'nu
nuu sava ka sutu ñuu Israel.
Te tiempu saa, ni ka'an ia
Dios nuu Juan, se'e tee nani

Zacarías, nuu ñu'u te'a, nuu
tu na ve'e oo.
3 Te ni kee Juan ja ni jion-
dita de taka nuu ka oo ñayiu
yatni yute Jordán. Te ni
kaxtno'o de ja na vi ndatna'u
ini ñayiu, te na vi kuandutei
nagua koneka'nu ini ia Dios
nuu yika kuechi.
4 Saa ni kuu nagua ja
skunkuu tno'o ni tee Isaías,
tee ni ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a, nuu ka'an sua'a:
Kii in tee kana jaa ndee nuu
ñu'u te'a, te kachi de:
"Vi sava'a ni ichi nuu vaji
Jito'o.
Te vi ndasa'a ndaa ni ichi.
5 Te na ndachitu ndi'i chiko'i,
te na ndundaa ndi'i taka
yuku sukun vi tinduu.
Te ndi'i ichi yakua vi ndun-
daa,
jin na ndundii nuu ñu'u ni
ndayi ndayi.
6 Te ndi'i ñayiu vi kuni ja
tetniuu ia Dios in ia ja
skaku ni'nu ña"
kachi tno'o yoso yun.
7 Yun te nuu jinokuei
ñayiu ja skuandute ña Juan,
te ni kana xeen de:
—Tatatno'o koo, ¿na in ni
kaxtno'o ja kuu vi kaku ni
nuu tnundo'o ja oo yatni ja
vaji?
8 Vitna, te vi sa'a ni java'a
ja ni ka ndata'u ini ndija ni.
Te ma vi sa'a teyii ni maa
ni ja tatatno'o Abraham ka
kuu ni, chi ka'an ndaa san ja
ia Dios, chi vi ndee yuu ya'a
te kuu ndasa'a ya ja vi ndui
tatatno'o Abraham.
9 Te suni kaa xeen, chi ja
oo tua'a ja ka'nde ndee yo'o
yutnu. Te yun guaa ndi'i
yutnu ja tu kuun kiti vixin
gua'a, te te'nde tnu, te kee
tnu ja kai tnu nuu ñu'u —ni
kachi de.
10 Yun te ni ka jikan tno'o
ña ñayiu:
—Kaxtno'o ni joo, ¿nagua
kuu ja vi sa'a san? —ka
jiña'i.
11 Te jiña'a Juan:
—Na in neva'a uu sa'un, te
na kuña'i in kui'nu ñayiu tu
na sa'un neva'a. Te ñayiu
neva'a ja kai, te na kuña'i joo
na kaa ñayiu tu ni'i ja kai
—jiña'a de.
12 Yun te suni ni ka jintna'a
ña tee ka xtutu xu'un im-
puestu ja vi kuandute de. Te
ni ka jikan tno'o de Juan:
—Mastru, te sein, ¿nagua
kuu ja vi sa'a san? —ka
jiña'a de.
13 Te jiña'a Juan:
—Vi xtutu ndaa ni xu'un
impuestu, te ma vi kakan
kua'a ka ni —jiña'a de.
14 Yun te suni ni ka jikan
tno'o ña sava tee ka kuu
soldado:
—Te sein, ¿nagua kuu ja vi
sa'a san? —ka jiña'a de.
Te jiña'a Juan:
—Ma vi kindee ni ndat-
niuu ni in ñayiu ja vi skoto
ioo ni jin, te ni ja vi xtavi
uun ni jin in kuechi ja tu ni
sa'i. Te vi kuandee ini ni jin
joo xu'un ja ka jinkunya'u ni
—jiña'a de.
15 Te ndi'i ñayiu ka ndetu
ja tetniuu Dios in ia kii ja
skaku ni'nu ña, guaa ka
ndakani ini jin anui axi saa
suu kuu Juan.
16 Yun te jiña'a Juan nuu
ndi'i ñayiu yun:

—Sein, chi ja ndaa ja jin ndute uun skuandute san ñayiu, su yata sein vaji in tee kuu ka'nu ka saa sein ja vini masu nagua kuu sa'un san ja ndajin san korria ndijan de. Te suu de guaa skuandute ña jin Espíritu ia Dios, te suni teñu'u ya ñayiu tu ka kandija.

17 Chi kuu de na kuinio in tee ja ndasavii era ja xtechi de triu, te tava'a siin de nuu saka triu yun, te teñu'u de paja nuu kokai ja ma nda'va nikuii nikani. Saa kokuu jin ñayiu —jiña'a Juan.

18 Te jin kuakua'a ka tno'o ni ka'an de ja ni xteku de ñayiu nuu ni kaxtno'o de tno'o va'a ia Dios.

19 Te ni oo in kiuu ni kuxeen Juan nuu Herodes, tee tatnuni nuu ñuu yun, ja masu vatuka sa'a de ja ni ndakuaka tna'a de jin Herodías, ñasi'i ñani de Felipe, vi jin kuakua'a ka jakue'e ni sa'a de.

20 Su visi kua'a kuechi Herodes oo, su ni sa'a de inka jakue'e, chi ni tnii de Juan, te ni jasi ña de vekaa.

Ni jandute Jesús

21 Te in kiuu ni jinokuei ñayiu ja skuandute ña Juan ama ka ja ki'in de vekaa. Te suni ni jandute Jesús. Te nuu ni jinkondee ya ndakuatu ya, te ni ndanune andivi.

22 Te ni kunjino ndijin Espíritu ia Dios siki ya na kuinio in sata. Te ni ka'an in tno'o ndee andivi nuu jiña'a sua'a:

—Maa ron kuu seyii rin ja kutoo ndeva'a ña rin, te kusii ini rin jin ron —jiña'a tno'o yun.

Ndakani naxa vaji tatatno'o Jesús

23 Nuu ni jinkondee Jesús ja kaxtno'o ya nuu ñayiu, chi vaa ndee oko uxi kuia oo ya. Te ka ndakani ini ñayiu ja se'e José kuu ya. Te José, chi se'e tee ni onani Elí kuu de.

24 Te Elí, chi se'e Matat kuu de, te Matat kuu se'e Leví, te Leví kuu se'e Melqui, te Melqui kuu se'e Jana, te Jana kuu se'e José.

25 Te José kuu se'e Matatías, te Matatías kuu se'e Amós, te Amós kuu se'e Nahúm, te Nahúm kuu se'e Esli, te Esli kuu se'e Nagai.

26 Te Nagai kuu se'e Maat, te Maat kuu se'e Matatías, te Matatías kuu se'e Semei, te Semei kuu se'e José, te José kuu se'e Judá.

27 Te Judá kuu se'e Joana, te Joana kuu se'e Resa, te Resa kuu se'e Zorobabel, te Zorobabel kuu se'e Salatiel, te Salatiel kuu se'e Neri.

28 Te Neri kuu se'e Melqui, te Melqui kuu se'e Adi, te Adi kuu se'e Cosam, te Cosam kuu se'e Elmodam, te Elmodam kuu se'e Er.

29 Te Er kuu se'e Josué, te Josué kuu se'e Eliezer, te Eliezer kuu se'e Jorim, te Jorim kuu se'e Matat.

30 Te Matat kuu se'e Leví, te Leví kuu se'e Simeón, te Simeón kuu se'e Judá, te Judá kuu se'e José, te José kuu se'e Jonán, te Jonán kuu se'e Eliaquim.

31 Te Eliaquim kuu se'e Melea, te Melea kuu se'e

Mainán, te Mainán kuu se'e
Matata, te Matata kuu se'e
Natán.
32 Te Natán kuu se'e David,
te David kuu se'e Isaí, te Isaí
kuu se'e Obed, te Obed kuu
se'e Booz, te Booz kuu se'e
Salmón, te Salmón kuu se'e
Naasón.
33 Te Naasón kuu se'e Am-
inadab, te Aminadab kuu
se'e Aram, te Aram kuu se'e
Esrom, te Esrom kuu se'e
Fares, te Fares kuu se'e Judá.
34 Te Judá kuu se'e Jacob,
te Jacob kuu se'e Isaac, te
Isaac kuu se'e Abraham, te
Abraham kuu se'e Taré, te
Taré kuu se'e Nacor.
35 Te Nacor kuu se'e Serug,
te Serug kuu se'e Ragau, te
Ragau kuu se'e Peleg, te Pe-
leg kuu se'e Heber, te Heber
kuu se'e Sala.
36 Te Sala kuu se'e Cainán,
te Cainán kuu se'e Arfaxad,
te Arfaxad kuu se'e Sem, te
Sem kuu se'e Noé, te Noé
kuu se'e Lamec.
37 Te Lamec kuu se'e Ma-
tusalén, te Matusalén kuu
se'e Enoc, te Enoc kuu se'e
Jared, te Jared kuu se'e Ma-
halaleel, te Mahalaleel kuu
se'e Cainán.
38 Te Cainán kuu se'e Enós,
te Enós kuu se'e Set, te Set
kuu se'e Adán, te Adán kuu
se'e ia Dios.

4

Ni jito tnuni ña Tachi jin Jesús

1 Nuu ni nana Jesús ini
yute Jordán ja ni jandute ya,
te ni chitu ña Espíritu ia Dios
jin ya, te ni jaka ña Espíritu
yun ja kua'an ya ndee nuu
ñu'u te'a.
2 Te yun ni oo ya uu xiko
kiuu ja ni jito tnuni ña Tachi,
te tu sa'un nagua ni jaa ya
ndi'i kiuu yun, te nuu kuee
ka, te ni keja'a ya kokin ya.
3 Yun te jiña'a Tachi yun:
—Nuu ja Se'e Dios kuu
ron, te tatnuni nuu yuu ya'a
ja na nduu xtaa, te kaa ron
—jiña'a.
4 Te jiña'a Jesús:
—Yoso nuu tutu ii: “Masu
maintno'o xtaa kuu ja
koteku ñayiu, chi suni jin
ndi'i tno'o ia Dios kuu ja
tekui” —jiña'a ya.
5 Yun te ni jaka ña Tachi
yun nuu in yuku sukun
ndeva'a, te vi nunuu sua'a
ni, te ni xne'e ndi'i ñuu oo
ninii ñuyiu.
6 Te jiña'a Tachi yun:
—Taa rin ndi'i jaka'nu
ya'a nuu ron vi ndi'i jayiñu'u
oo nui, chi maa rin ni ni'i
ndi'i, te kuña'a rin nuu
na ñayiu kuini maa rin ja
kuña'a rin.
7 Nuu ja na jinkuiin jiti ron
nuu rin, te chiñu'u ña ron, te
taa rin ndi'i koo nuu nda'a
maa ron —jiña'a.
8 Te jiña'a Jesús:
—Kujioo kua'an, vi Tachi,
chi yoso nuu tutu ii:
“Maintno'o nuu ia Jito'o Dios
ron kuu ja chiñu'u ron, te
maintno'o nuu maa ya guaa
kunukuechi ron”.
9 Yun te ni jaka ña Tachi
yun ja kua'an ya Jerusalén,
te ni skaa ña ndee xtuu
veñu'u ka'nu, te jiña'a:
—Nuu ja ndija ron ja Se'e
Dios kuu ron, te ndagua ya'a
makee ndee nuu ñu'u,
10 chi suni yoso nuu tutu ii:

“Tetniuu Dios ia ka ji-
nokuechi nuu ya ja vi koto
ña jin ron”,
11 te “vi kotnii nda'a ron,
nagua ja ma kachi ja'a ron
jin ni in yuu”, —jiña'a.
12 Te jiña'a Jesús:
—Kachi nuu tutu ii: “Ma
koto tnuni ron Jito'o Dios
ron” —jiña'a ya.
13 Te nuu ni ndi'i ja ni jito
tnuni ña Tachi yun jin Jesús,
te ni kujioo ndee saa tiempu.

Ni keja'a Jesús kaxtno'o ya tno'o ia Dios nuu ñayiu ñuu ja tnii Galilea

14 Yun te ni ndajiokuiin
Jesús ñuu ja tnii Galilea jin
jaka'nu Espíritu maa ia Dios.
Te ni jitenuu tno'o ja teku
tno'o ya nii ñuu yun.
15 Saa te ni jikanuu ya
taka ve'e ii sinagoga nuu
ka ndututu ñayiu judio,
te ni kaxtno'o ya tno'o ia
Dios, te vi ndi'i ñayiu ni
ka ndakuantno'o ña ja luu
kaxtno'o ya.
16 Yun te kuano'o ya ñuu
Nazaret nuu ni ja'nu ya. Te
in kiuu ndatatu ni kiuu ya
ve'e ii sinagoga, nagua ni
osa'a ya. Te ni ndakoo ya ja
ka'u ya tutu ii.
17 Te ni ka jiña'a de tutu
ii ja ni tee Isaías, tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a. Te nuu ni jani ya tutu
yun, te ni jinku'un ya nuu
ka'an sua'a, te ni ka'u ya:
18 Espíritu maa ia Dios oo jin
san, chi ni sa'a siin ña
ya,
nagua ja ndakani san tno'o
va'a ya nuu ñayiu ka
kunda'u.
Te ni tetniuu ña ya vaji san ja
ndasa'a san ñayiu ka
ndatna'u ini nuu yika
kuechi,
vi kana ndoso san ja na vi
yaa ñayiu ka oo nuu
nda'a ñayiu inka ñuu,
vi ndasa'a san ñayiu ka
ndesi nuu
vi siaa san ñayiu ka ka'an
u'u ña tna'i.
19 Te kaxtno'o san ja vitna
kuu kuia ja chindee
chituu ña ia Dios jin
ñayiu
kachi tutu ni ka'u ya.
20 Te ni ndaxtuu ya tutu
yun, te ni ndakuña'a ya
nda'a in tee jinokuechi nuu
ve'e ii yun, te ni jinkoo ya.
Yun te vi tu ka ya'a nuu ña
ndi'i ñayiu ka oo yun.
21 Te ni jinkondee ya ka'an
ya:
—Vitna te ni skunkuu
tno'o yoso nuu tutu ii ya'a ja
ni ka onini ndi'i ni —jiña'a
ya.
22 Te ndi'i ñayiu ni ka
ka'an va'a ja ja'a ya, te vi ni
ka sa'u kuii kuiti ini ja luu
ndeva'a kaxtno'o ya. Su ka
jikan tno'o tna'i:
—¿A masu se'e José kuu
suchi ya'a? —ka kachi.
23 Te jiña'a Jesús:
—Vatuni vi ka'an ni tno'o
ya'a jin san: “Roon ja tee
tatna kuu ron, ndasa'a tatna
maa ron, vi sa'a ñuu maa
ron ya'a ja ni sa'a ron Caper-
naúm ka ka'an ñayiu, te vi
kandija ña rin”, vi kachi ni
sua'a.

24 Te jiña'a ka ya:

—Ka'an ndaa san ja ni in tee ndakani tno'o ia Dios, tu ka janta'u ña ñayiu ñuu maa de.

25 Te ka'an ndaa san, ja tiempu ni oo Elías, tee ni ndakani tno'o ia Dios, ni ka oo kua'a ña'a ni ka ndonda'u ñuu mao Israel ya'a, na tu ni kuun sa'un sau nuu uni kuia yosava, te ni oo ndeva'a tnama,

26 su tu ni tetniuu ña ia Dios jin Elías ja kii de chituu de ña'a ñuu mao Israel, chi saa sua'a ña'a inka ñuu ja ni oo ñuu Sarepta ja tnii Sidón, yun ni ja'an de ni chituu ña de.

27 Suni saa ni tiempu na ni oo Eliseo, tee ni ndakani tno'o ia Dios, suni ni ka oo kua'a ñayiu ñuu mao ni ka oku'u kue'e ndi'yi te'i. Te vini in tu ni nduva'a, chi saa sua'a in tee ñuu Siria nani Naamán kuu ja ni nduva'a —jiña'a Jesús.

28 Te nuu ni ka onini tno'o ya'a, te ni ka kiti ini ndi'i ñayiu ni ka ndututu ve'e ii sinagoga yun.

29 Te ni ndontakuei ja ni ka kene'e nda'a ñai. Te kua'ankuei jin ya ndee xtuu yuku nuu kaa maa ñuu yun, ja vi skanakau ñai.

30 Su tuu, chi vi ne'u ndi'i ñayiu yun ni ya'a ya, te kua'an ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ñu'u ña espíritu kue'e

31 Yun te kua'an Jesús ñuu Capernaúm ja tnii Galilea. Te ni okaxtno'o ya tno'o ia Dios nuu ñayiu kiuu ndatatu.

32 Te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini ñayiu ka nini tno'o kaxtno'o ya, chi ka'an ya jin tno'o ja ndiso tniuu ya.

33 Te ini ve'e ii sinagoga yun oo in tee ñu'u ña espíritu tne'e ja kuu espíritu tachi, te vi sanaa ni kana jaa,

34 te jiña'a:

—Xndendoo ña. ¿Nagua kuini ron ja vaji ron nuu ka oo rin, vi Jesús, tee ñuu Nazaret? ¿A vaji ron ja xnaa ña ron jin rin? Te ja jini ña rin jin ron, chi ia ni tetniuu Dios kuu ron —jiña'a sua'a.

35 Te ni ka'an xeen Jesús nuu espíritu tachi yun, te jiña'a ya:

—Kasi yu'u, te kee kua'an —jiña'a ya.

Yun te ni xndonso ña espíritu tachi jin tee yun jin nuu ndi'i ñayiu yun, te ni kee kua'an. Te tu ka nagua ni sa'a ña.

36 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti ini ja siun ni kuu, te ni ka jinkondei ka jikan tno'o tna'i:

—¿Na tno'o kuu tno'o ya'a ja vi jin tniuu nee tee ya'a vi jin jaka'nu tatnuni de nuu espíritu tachi ja na kujioo, te ni kee kua'an? —ka kachi.

37 Te ni jitenuu tno'o ja teku tno'o Jesús ndi'i ni ñuu yatni yun.

Ni ndasa'a Jesús nana xiso Simón Pedro

38 Yun te ni ndee Jesús ve'e ii sinagoga, te kua'an ya ja ni kenta ya ve'e Simón. Te katuu nana xiso de ku'u ka'u

ndeva'a ña jin kue'e kiji, te
ni ka ka'an nda'u de ja na
chituu ya jin ña.
39 Yun te ni chindei ya xini
ya ichi nuu katuu ña, te ni
ka'an xeen ya jin kue'e yun
ja na kujioo. Te vi ore saa, ni
nduva'a ña, te ni ndakoo ña
ni sa'a ña ja ni ka jaa ya.

Ni ndasa'a Jesús kua'a ñayiu ka ku'u

40 Te nuu ni jinkoxnee
nikandii, vi nasaa natu'u
ñayiu ni jinokuei jin ñayiu
ku'u ndi'i nuu kue'e, te ni
sonee ya nda'a ya siki in in,
te ni ndasa'a ña ya.
41 Te suni ni kanakuei
ña espíritu tachi jin kua'a
ñayiu, te ni ka jinkondee ka
kana:
—Roon, chi Se'e Dios kuu
ron —ka jiña'a.
Su ni ka'an xeen Jesús, te
tu ni jandetu ya ja vi ka'an,
chi ja ka jini ja maa ya kuu
Kristu, ia ni tetniuu Dios.

Ni jiondita Jesús kaxtno'o ya nuu ñayiu nii ñuu ja tnii Galilea

42 Yun te nuu ni tuu inka
kiuu, te ni kee ya kua'an ya
nuu tu na ñayiu ka oo. Su
ni ka ndanduku ña ñayiu, te
nuu ni jinokuei nuu oo ya, te
ni ka junkani ñai ja ma ki'in
ya.
43 Su yun te jiña'a ya:
—Tuu, chi suni nini kuu
ja ki'in san sava ka ñuu
ja kaxtno'o san nuu ñayiu
naxa tatnuni ia Dios, chi
tniuu yun ni tetniuu ña ya ja
vaji san —jiña'a ya sua'a.
44 Te kua'an ya ja ni jion-
dita ya taka ve'e ii sinagoga
ka oo nii ñuu ja tnii Galilea,
te ni kaxtno'o ya nuu ñayiu.

5

Ni ka ni'i kua'a Simón Pedro chiaka ni sa'a Jesús

1 In kiuu ni oo Jesús yatni
yu'u ndute mar Genesaret,
te ni ka kututu kua'a ndeva'a
ñayiu ja vi konini tno'o ia
Dios, te vi sua'a ni ka jexin
ni'nu tna'i.
2 Te ni jini ya uu barco
ka nukuiin yu'u ndute mar
yun, chi ja ni nanakuei tee
ka jika ja ka nduku chiaka ka
ndakate de ñunu de.
3 Te ni kaa ya nuu in
barco ja kuu kuenta Simón
Pedro, te ni ka'an ya jin de
ja ndaskaka yata ka de joo.
Yun te ni jinkoo ya, te ni
kaxtno'o ya nuu ñayiu.
4 Te nuu ni ndi'i ni
kaxtno'o ya nuu ñayiu, te
jiña'a ya nuu Simón:
—Skaka ni barco ya'a na
ki'inkueio ndee nuu ñu'u
kunu ka ndute yun, te vi
skee ni ñunu jian, te vi tau
ni chiaka —jiña'a ya sua'a.
5 Te jiña'a Simón Pedro:
—Mastru, ja ni kuu in
jakuaa ka oo san ya'a ka sat-
niuu san, te tu ka ni'i sa'un
san ti. Su jin tno'o ja ka'an
maa ni, te na ki'inkueio, te
na vi skee tuku san ñunu
ya'a —jiña'a de.
6 Te nuu ni ka skee de
ñunu yun, te ni ka ni'i de
kua'a ndeva'a chiaka, te vi
ndee ñunu yun ni jinkondee
te'nde.
7 Yun te ni ka kaja nda'a
de sava ka tna'a de ka ñu'u
nuu inka barco yun ja na

ki'inkuei de vi chituu ña de.
Te ni jinokuei tee yun, te vini
ka chitu xini de nduu barco
yun, te vi saa ndee ni ka ja
kee ndute ja vi sa'u.
8 Te nuu ni jini Simón
Pedro ja siun ni kuu, te ni
jinkuiin jiti de nuu Jesús, te
jiña'a de:
—Jito'o san, kujioo ni, chi
tee oo ndeva'a yika kuechi
kuu san —jiña'a de.
9 Chi ni ka yu'u ndeva'a de
ja siun kua'a ndeva'a chiaka
ni ka tnii de.
10 Suni saa Jacobo jin Juan
se'e Zebedeo tee ka satniuu
jin Simón Pedro, suni ni
ka yu'u de ja siun ni kuu.
Su yun te jiña'a Jesús nuu
Simón Pedro:
—Ma koyu'u ni, chi vitna
te ñayiu tnii ni ja kiukuei
ichi ia Dios masu ka chiaka
tnii ni —jiña'a ya.
11 Yun te ni ka ndene'e jioo
de barco yun yu'u ndute, te
ni ka xndoo ndi'i de, te ni
ka jata ndikin de Jesús, te
kua'ankuei de jin ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u kue'e ndi'yi te'i

12 In kiuu oo Jesús in ñuu,
te ni jino in tee ku'u kue'e
ndi'yi te'i, te ni jinkuiin jiti
de nuu ya, te ni jikanta'u de:
—Jito'o san, nuu ja kuini
ni, te kuu ndasavii ña ni joo
ja na nduva'a san —jiña'a
de.
13 Yun te ni skaa Jesús
nda'a ya, te ni ke'e ña ya, te
jiña'a ya:
—Kuini san, te nduvii ni
—jiña'a ya.
Te vi ore saa kua'an kue'e
yun.
14 Yun te ni tatnuni Jesús
ja ma ndakani de nuu ni in
ñayiu ja suu ya ni ndasa'a
ña. Te jiña'a ya:
—Kua'an ni, te xne'e ni
maa ni nuu sutu, te soko
ni nuu ia Dios nagua ni tat-
nuni Moisés, nagua ja na vi
kuni ñayiu ja ni nduva'a ni
—jiña'a ya sua'a.
15 Su vini saa, te ni jitenuu
ja teku tno'o ya ja ndasa'a ya
ñayiu in kiuu in kiuu ka. Te
ni ka kututu kua'a ñayiu ja
vi konini tno'o kaxtno'o ya vi
ja ndasa'a ña ya nuu kue'e ja
ka ku'i.
16 Te ni okujioo ya nuu tu
na ñayiu oo ja ni ondakuatu
ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ni ndutuchiin

17 Te in kiuu oo Jesús
kaxtno'o ya nuu ñayiu.
Te yun ka nukoo sava tee
ka kuu fariseo vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés ja
vajikuei de taka ñuu ja tnii
Galilea vi Judea vi Jerusalén.
Te oo Jesús jin jaka'nu maa
Dios, yun guaa ndasa'a ya
kua'a ñayiu ka ku'u.
18 Yun te ni jinokuei tee ka
ndiso jito nuu yoxnee in tee
ku'u kue'e ni ndutuchiin. Te
ni ka kuini de ja kiukuei de
ini ve'e yun, te vi kakintuu
de tee ku'u yun nuu Jesús.
19 Su tu ni kuu ja kiukuei
de, chi ka oo kua'a ndeva'a
ñayiu. Yun te ni kakuei de
ichi xtuu ve'e, te ni ka june
de xnuu yaxin ndesi yata
ve'e, te ni ka skee de jito yun
ma'ñu ñayiu nuu oo Jesús.

20 Te nuu ni jini ya ja
ka kandija gua'a tee yun, te
jiña'a ya nuu tee ni ndu-
tuchiin yun:
—Ñani, ja ni jaka'nu ini
san yika kuechi ni —jiña'a
ya.
21 Yun te ni ka kiti ini tee
ka kaxtno'o Ley Moisés vi
tee ka kuu fariseo ja siun ni
ka'an ya, te ni ka jinkondee
de ka ndakani ini de:
—¿Na in kuu tee ya'a ja
kane'e de jin ia Dios? Te tu
na in kuu koneka'nu ini yika
kuechi, chi maintno'o maa ia
Dios guaa kuu koneka'nu ini
ya —ka ndakani ini de.
22 Su Jesús, chi ni jini ya ja
siun ka ndakani ini de. Yun
te ni jikan tno'o ña ya, te
jiña'a ya:
—¿Nau ja siun ka ndakani
ini ni?
23 ¿Nagua kuu ja vijin ka
ja ka'an san? ¿A vijin ka ja
kuña'a san ja ni oneka'nu ini
san yika kuechi tee ya'a, axi
vijin ka ja kuña'a san ja na
ndakoo de te na kaka de?
24 Te vitna te na xne'e san
nuu ndi'i ni nagua ja vi kuni
ni ja sein ja kuu san Se'e
Teyii, chi ndiso tniuu san
nuu ñuyiu ja kuu koneka'nu
ini san yika kuechi.
Yun te jiña'a ya nuu tee ni
ndutuchiin yun:
—Nuu maa ni ka'an san,
ndakoo ni ndaki'in ni jito ni,
te kuano'o ni ve'e ni —jiña'a
ya.
25 Te vi nuu saa, ni ndakoo
de, te ni ndaki'in de jito nuu
ni okatuu de, te kuano'o de
ve'e de, ndakuanta'u de nuu
ia Dios ja ni nduva'a de.
26 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u
kuii kuiti ini ja siun ni kuu,
te ka sa'a ka'nui ia Dios, te vi
ka yu'u ndeva'i, te ka ka'in:
—Vitna te ni ka jinio in
tniuu vii ndeva'a —ka kachi.

Ni kana ña Jesús jin Leví

27 Te nuu ni ya'a ndi'i yun,
te ni kee Jesús kua'an ya, te
yun ni jini ya in tee nani Leví
ja xtutu de xu'un impuestu,
te nukoo de nuu ka tniuya'u
xu'un yun, te jiña'a Jesús:
—Kondikin ña ni na ki'on
—jiña'a ya sua'a.
28 Yun te ni xndoo ndi'i de,
te ni ndakoo de ja ni jata
ndikin ña de jin ya kua'an
de.
29 Yun te ni sa'a de in viko
ka'nu ve'e de ja kusii ini de
jin Jesús. Te kua'a tee ka
xtutu xu'un impuestu ka oo
jin sava ka ñayiu ja ka nukoi
in ni nuu mesa jin Jesús, ja
ka jai xtaa jin ya.
30 Yun te ni ka jinkondee
tee ka kuu fariseo vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés ja ka
ka'an ndee de tee ka skua'a
jin Jesús, te ka jiña'a de:
—¿Nau ja vi in ni ka jaa ni
vi ka ji'i ni jin ñayiu ka xtutu
xu'un impuestu vi ñayiu ka
sa'a yika kuechi? —ka jiña'a
de.
31 Yun te jiña'a Jesús:
—Ñayiu ka oo va'a, chi tu
ka jiniu'u tee tatna, chi maa
ni ñayiu ka ku'u kuu ja ka
jiniu'u.
32 Te suni saa kuu jin
sein, chi masu vaji san
ja ndaka'an san ñayiu ka
ndakani ini ja ñayiu va'a ka
kuu, chi vaji san ja ndaka'an

san ñayiu ka ndakuni ja
ka oo yika kuechi, te vi
ndatna'u ini nuu yika kuechi
—jiña'a ya.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ka ondite ñayiu

33 Yun te ni ka jikan tno'o
de Jesús:
—¿Nau ja tee ka skua'a
jin Juan vi tee ka skua'a jin
tee ka kuu fariseo, ka ondite
de kua'a jichi, vi kua'a jichi
ka ndakuatu de, su tee ka
skua'a jin ni, chi vi siun ni
ka jaa ka ji'i de? —ka jiña'a
de.
34 Te jiña'a Jesús:
—¿A kuu vi tenini ni ñayiu
ka oo in viko tnanda'a ja vi
kondite kiuu ja vi ka oi jin
maa tee tnanda'a yun? Maa
kuu.
35 Su koo in kiuu ja naa
ndoñu'u tee tnanda'a yun,
saa guaa vi konditei, chi
vi koi jin tno'o suchi ini
—jiña'a ya.
36 Yun te suni ni ka'an ya
in tno'o jioni'ni, te jiña'a ya:
—Ni in ñayiu tu ja'nde in
pedasu sa'un jaa, te ndatnaa
nuu in sa'un tu'u, chi nuu ja
saa na sa'a, te junaa sa'un
jaa yun. Te inka kuu ja
pedasu sa'un jaa yun, chi ma
kona'a va'a ja ndee nuu in
sa'un tu'u.
37 Suni ma kuu tnaa ñayiu
vinu jaa nuu in ñii tu'u, chi
nuu ja saa na sa'a, te ore
ndasaka vinu yun, te ka'ndi
ñii tu'u, te ja saa chi junaa
vinu vi junaa ñii yun.
38 Te yun guaa tnaa ñayiu
vinu jaa nuu ñii jaa nagua ja
ma junaa.
39 Te ni in ñayiu ja ji'i vinu
ava tu kuini ja ko'i vinu jaa,
chi ja ava kuu ja asin ka, ka
kachi —jiña'a Jesús.

6

Ka tno'o tee ka skua'a jin Jesús yoko triu in kiuu ndatatu

1 In kiuu ndatutu ni ya'a
Jesús in nuu kaa triu, te ni
ka tno'o tee ka skua'a jin ya
yoko triu yun, ni ka yokin de
nuu nda'a de, te ni ka jaa de.
2 Te ka jiña'a sava tee ka
kuu fariseo:
—¿Nau ja ka sa'a ni tniuu?
Te oo ii ja sa'o kiuu ndatatu
—ka jiña'a de.
3 Te jiña'a Jesús:
—¿A vini tu ka ka'u ni nuu
tutu ii naxa ni sa'a David in
kiuu ka kokin de jin tee ka
jika jin de?
4 Te ni kiuu de ve'e maa
Dios, te ni ki'in de xtaa vixin
ii ni ka jaa de ja oo ii ja ma
kuu vi kaa de, ni maa de,
te ni tee ka oo jin de, chi
maintno'o sutu guaa kuu vi
kaa.
5 Te jiña'a ka ya:
—Maa san ja kuu san Se'e
Teyii kuu san Jito'o ja ndiso
tniuu san ja tatnuni san siki
kiuu ndatatu —jiña'a ya.

Ni ndasa'a Jesús in tee ni yichi nda'a kiuu ndatatu

6 Suni in kiuu ndatatu kuu
tuku na ni kiuu Jesús ve'e ii
sinagoga, te ni kaxtno'o ya
nuu ñayiu. Te yun oo in tee
ni yichi nda'a kua'a de.
7 Te ka ndia'a yu'u tee
ka kaxtno'o Ley Moisés vi
tee ka kuu fariseo, kondio'ni

a ndasa'a ya ñayiu kiuu
ndatatu, nagua ja kuu vi
ka'an kuechi de ja ja'a ya.
8 Su ni jini Jesús ja siun ka
ndakani ini de, te jiña'a ya
nuu tee ku'u nda'a yun:
—Ndakoo ni te junkuiin
ni ma'ñu sagua ya'a —jiña'a
ya.
Te ni ndakoo tee yun, te ni
jinkuiin de.
9 Te jiña'a ya nuu sava ka
tee yun:
—In ja jikan tno'o ña san
jin ndi'i ni, ¿nagua kuu ja
kuu sa'o kiuu ndatatu? ¿A
java'a axi jakue'e? ¿A ja
skaku ni'nuo in ñayiu axi ja
ka'nio jin? —jiña'a ya.
10 Yun te ni ndakoto ya
nuu ndi'i ñayiu ni ka jion-
duu ña jin ya, te jiña'a ya
nuu tee ku'u nda'a yun:
—Skaa ni nda'a ni —jiña'a
ya.
Te ni skaa de nda'a de, te
ni nduva'a.
11 Su ni ka kiti ndeva'a ini
tee ka ndia'a yu'u yun, te ni
ka jinkondee de ka ndatno'o
de naxa vi sa'a de ja vi ka'an
kuechi de siki Jesús.

Ni kaji Jesús uxi uu tee ni chitniuu ya

12 Te yatni kiuu saa ni kee
Jesús kua'an ya in yuku ja
ndakuatu ya. Te yun ni oo ya
in jakuaa ndakuatu ya nuu
ia Dios.
13 Te nuu ni tuu inka kiuu,
te ni ndakana ya tee ka
skua'a jin ya, te ni kaji ya uxi
uu de ja ni chitniuu ña ya ja
vi xtutenuu de tno'o ya.
14 Te tee ya'a ka kuu de:
Simón, tee ni xnani ya Pe-
dro, vi ñani de Andrés, vi
Jacobo vi Juan, vi Felipe vi
Bartolomé,
15 Mateo vi Tomás jin inka
Jacobo se'e Alfeo, jin inka
Simón tee yinduu nuu ñayiu
ka kuu Zelote,
16 Judas ñani Jacobo, vi
Judas Iscariote tee ni sinotuu
Jesús nuu kuee ka.

Ni kaxtno'o Jesús nuu kua'a ñayiu vi ni ndasa'a ya ñayiu ka ku'u

17 Yun te ni nukuei Jesús
yuku yun jin ndi'i de, te ni
ndajakuei ya in yoso. Te yun
ni ka kututu kua'a ñayiu ka
skua'a jin ya, vi ñayiu va-
jikuei ndi'i ñuu ja tnii Judea
vi Jerusalén, vi ñayiu va-
jikuei ichi ñuu ka oo yatni
yu'u ndute mar, ñuu nani
Tiro vi ñuu nani Sidón. Te
ndi'i ñayiu yun ni jinokuei ja
vi konini tno'o kaxtno'o ya vi
ja ndasa'a ya ñayiu ka ku'u.
18 Te taka ñayiu ka ñu'u ña
espíritu kue'e ni ka nduva'i.
19 Te vi ndi'i ñayiu ni ka
nduku ja vi ke'e ñai jin ya,
chi ni ka jini ja oo jaka'nu ya
ja ndasa'a ya ñayiu.

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi ndo'o vi tna'a ñayiu

20 Yun te ni ndakondia'a
Jesús nuu tee ka skua'a jin
ya, te jiña'a ya:
—Na ta'u na ndetu maa ni
ja ka kunda'u ni, chi vi koo
ni nuu tatnuni ia Dios.
21 ’Na ta'u na ndetu maa
ni ja ka ji'i ni soko vitna, chi
koo in kiuu te vi ku'un chitu
chii ni.

’Na ta'u na ndetu maa ni
ja ka kusuchi ini ni vitna, chi
koo in kiuu vi kuakusii ni.
22 ’Na ta'u na ndetu maa ni
nuu ka ka'an u'u ña ñayiu ja
ja'a sein ja kuu san Se'e Teyii
nuu vi kene'e nda'a ñai, te vi
nani ñai jin ni, te vi skexiko
ñai jin ni na kuinio ja ñayiu
kue'e ka kuu ni.
23 Su vi kosii ndeva'a ini
ni kiuu saa, chi ka'nu in ja
vi kuta'u ni nuu jinokuei ni
nuu ia Dios oo ndee andivi,
chi suni siun ni ka sa'a ndi
tata velu ñayiu yun jin tee ni
kikuei ja ni ka ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a.
24 ’Su nda'u ni ka maa
ni, ñayiu kuika. ¡Naka
tnundo'o vi kuni ni! Chi ja ni
ka ni'i ni jasii ini nuu ñuyiu
ya'a.
25 ’Nda'u ni ka maa ni,
ñayiu ja ka ñu'u chitu chii
vitna, chi koo in kiuu vi
kusoko ni.
’Nda'u ni ka maa ni, ñayiu
ka jakusii vitna, chi koo in
kiuu vi kana vi nda'i ni.
26 ’Nda'u ni ka maa ni nuu
ka ka'an vii ka ka'an va'a
ndi'i ñayiu ja ja'a ni vitna.
¡Naka tnundo'o vi kuni ni!
Chi suni saa ni ka oka'an ndi
tata velu ñayiu yun jin tee
tno'o ja ka ka'an ja tno'o ia
Dios ka ndakani.

Vi ka'an too ni ñayiu ka
ka'an u'u ña jin ni

27 ’Te maa ni ja ka nini
ni tno'o kaxtno'o san, te na
kachi san: Vi ka'an too ni
ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni.
Te vi sa'a va'a ni jin ñayiu ka
skexiko ña jin ni.
28 Vi ka'an vii vi ka'an va'a
ni jin ñayiu ka xtau tnia'a
ña. Vi ndakuatu ni nuu ia
Dios ja ja'a ñayiu ka nani ña.
29 Te nuu ja na in ñayiu
na kani in lado jiki nuu ni,
te kuña'a ni inka lado na
kani; axi nuu ja na in ñayiu
kindee soo su'nu ni, te suni
kuña'a ni ndee su'nu ni na
ki'in jin.
30 Te nani kuu ñayiu jikan
na in guaa kuu, te kuña'a
ni. Te nuu ja na in kindee ja
neva'a ni, te ma ndakan ni ja
ndajione'i.
31 Vi sa'a ni java'a jin
ñayiu, nuu ja ka kuini ni ja
vi sa'i java'a jin ni.
32 ’Chi nuu ja ka ka'an too
ni maa ni ñayiu ka ka'an too
ña jin ni, ja saa, ¿ndenu oo
java'a ka sa'a ni? Chi vi ndee
ñayiu ka sa'a yika kuechi ka
sa'a siun.
33 Te nuu ja ka sa'a va'a ni
jin maa ni ñayiu ka sa'a va'a
ña jin ni, ja saa, ¿ndenu oo
java'a ka sa'a ni? Chi vi ndee
ñayiu ka sa'a yika kuechi ka
sa'a siun.
34 Te nuu ja ka jiña'a nuu
ni nuu maa ni ñayiu ka jini
ni ja ndatniuya'ui, ja saa,
¿ndenu kuu nuu oo java'a ka
sa'a ni? Chi vi ndee ñayiu
ka sa'a yika kuechi ka jiña'a
nui nuu inka ñayiu sa'a yika
kuechi, nagua ja ndani'i ja ni
jiña'i yun.
35 Su maa ni, ma vi sa'a ni
siun. Chi vi ka'an too ni ndee
ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni.
Vi sa'a ni java'a, te vi kuña'a
nuu ni, su ma vi kondetu ni
ja nagua vi ndani'i ni. Chi
ka'nu in ja vi kuta'u ni, te
vi kokuu ni se'e ia Dios oo
ndee sukun, chi kunda'u ini

ya ndee ñayiu tu ka jini ja vi
ndakuanta'u nuu ya vi ñayiu
kue'e.
36 Te vi kokuu ni ñayiu
nda'u ini nagua nda'u ini
Tata Dios.

Ma vi xtavi kuechi ni inka ñayiu

37 ’Te ma vi xtavi kuechi
ni inka ñayiu nagua ja ma
xtavi kuechi ña ia Dios jin
maa ni. Ma vi ka'an kuechi
ni ja ja'a ñayiu, nagua ja ma
ka'an kuechi ia Dios ja ja'a in
in maa ni. Vi koneka'nu ini
ni, nagua ja na koneka'nu ini
ia Dios ja ja'a ni.
38 Vi kuña'a ni nuu inka
ñayiu, te na ndataa ia Dios
nuu maa ni, chi taa ya in
kostal ja ni chitu gua'a, te
kisi ya ja vi ñu'u tnutnuu,
te vi chitu xini xini taa ya
nuu ni. Chi vi nagua ka
chikua'a maa ni, suni saa
ni ndachikua'a ia Dios ja
ndataa ya nuu ni, —jiña'a
Jesús.
39 Yun te ni ka'an ya in
tno'o jioni'ni, te jiña'a ya:
—In tee ku'u nuu, ¿a kuu
koxno'o de ja kondeka de
inka tee ku'u nuu? ¿Te a
masu vi nduu de vi kanakau
nuu in yau?
40 Te suni saa nuu ja in tee
ja vi inka ni keja'a de skua'a
de, ma kuu kokuu ka'nu ka
de nuu tee kaxtno'o nuu de.
Su nuu na xndi'i de skua'a
guagua'a de, te kokuu inuu
de jin tee ni kaxtno'o nuu de.
41 ’¿Te nau ja ka ndia'a ni
mi'i inee nuu in ñani in tna'a
ni? Te tu ka ndakondia'a ni
vitu ja ndesi nuu maa ni.
42 Te ¿naxa kuu vi kuña'a
ni nuu in ñani in tna'a ni:
“Ñani, kuandetu ni na tau
san joo mi'i inee nuu ni”, te
tu ka ndakondia'a ni vitu ja
ndesi nduchi nuu maa ni?
Se'e ndijani ini, xtnañu'u ka
vi xtajioo ni vitu ja ndesi
nduchi nuu maa ni jian,
nagua ja kuu vi kondia'a
gua'a ni ja vi tau ni mi'i inee
nuu in ñani in tna'a ni.

Jin ja sa'a maa ñayiu, te kunio na ñayiu kui

43 ’Tu na in yutnu gua'a ja
kuun kiti vixin kue'e, te ni tu
na yutnu kue'e ja kuun kiti
vixin gua'a.
44 Chi jin kiti vixin mamaa
tnu, te kunio na yutnu kuu
tnu. Chi tu kuun tichi iuu
nuu tnu iñu, te ni uva ma
vi ndaxtutuo nuu tnu iñu
kanchu.
45 Te suni saa ni kuu jin in
tee va'a: Ndimaa tno'o va'a
ka'an de, chi oo java'a ini
anu de. Su tee sa'a jakue'e,
chi maa ni tno'o kue'e ka'an
de, chi ni kaya ndeva'a
jakue'e ini anu de. Chi
nagua kaya ini anu ñayiu, te
makana yu'i ja ka'in —jiña'a
Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a uu ve'e

46 Yun te jiña'a ya:
—¿Nau ja Jito'o ka xnani
ña ni jin san, te tu ka
skunkuu ni tno'o ka'an san?
47 Na ka'an san na in
kintna'a inuu jin ndi'i
ñayiu vajikuei ka nini tno'o
kaxtno'o san, te ka skunkui.
48 Ka kintna'a inui jin in
tee ni sa'a in ve'e. Xtnañu'u
ka ni jate kunu de ndee ni

katuu yuu kaji, te yun ni
sama de ja ni sonee de ve'e
de. Te nuu ni ndachitu
ndute, te ni tee sua'a ni tee
sua'a de ve'e yun, su tu ni
skanda ña de, chi nukuiin
gua'a siki kava.
49 Su ñayiu ni onini
tno'o kaxtno'o san, te tu ni
skunkui, chi kintna'a inui
jin in tee ni sonee in ve'e
nuu ñu'u vita, te tu ni sama
de ja'a ve'e yun. Te nuu
ni ndachitu ndute, te ni tee
sua'a ni tee sua'a de ve'e
yun. Yun te ni ndonso, te ni
naa ndi'i ve'e yun —jiña'a
ya.

7

*Ni ndasa'a Jesús tee ji-
nokuechi nuu in tee kuu
capitán*

1 Nuu ni ndi'i ni ka'an
Jesús jin ñayiu yun, te
kua'an ya ñuu Capernaúm.
2 Te ñuu yun oo in tee kuu
capitán tatnuni de nuu sol-
dado Roma, neva'a de in tee
jinokuechi nuu de ja ka'an
mani ndeva'a de, te ku'u tee
yun ja vi ja oo de ja kuu de.
3 Te nuu ni jini capitán
yun ja ka ka'an ñayiu ja ja'a
Jesús, te ni tetniuu de sava
tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio ja na vi kakanta'u de
nuu Jesús ja tanunda'a ya
ki'in ya ndasa'a ya tee ji-
nokuechi nuu de.
4 Yun te kua'ankuei tee
yun nuu oo Jesús, te ni ka
jikanta'u de nuu ya, te ka
jiña'a de:
—Tanunda'a ni chituu ni
joo tee kuu capitán, chi tee
gua'a kuu de,
5 chi ka'an mani de ñayiu
ñuo Israel, te maa de ni
tatnuni ja ni ka sa'a in ve'e ii
sinagoga nuu ka ndakuatuo
—ka jiña'a de.
6 Yun te kua'ankuei de jin
Jesús. Su nuu ni ka kuy-
atni ya nuu oo ve'e tee kuu
capitán yun, te ni tetniuu
de sava tee ka ndeka tna'a
gua'a ka jin de ja vi kuña'a
de:
—Ma kondi'ni ni, vi Jito'o
san, chi tu oo tu kaa san ja
kiuu ni ve'e san.
7 Te yun guaa ni tu ni kii
ini san ja kii maa san nuu
oo ni. Sua'a ni tatnuni ni
nuu kue'e ja na ki'in, te na
nduva'a tee jinokuechi nuu
san.
8 Chi suni oo in tee tatnuni
nuu san, te suni neva'a san
soldado ja tatnuni san nuu
de. Te nuu ka'an san nuu in
de “kua'an ni yun”, te ki'in
de. Te nuu ja ka'an san jin
inka de “ne'e ni”, te kii de.
Axi nuu tatnuni san nuu tee
jinokuechi nuu san ja na sa'a
de jaya'a, te sa'a de, kachi
capitán —ka jiña'a de.
9 Te nuu ni onini Jesús
tno'o ni tetniuu capitán yun,
te vi ni sa'u kuii kuiti ini ya,
te ni ndakondia'a ya nuu ka
oo ñayiu ka ndikin ña jin ya,
te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa san ja vi nii
ñuu mao Israel tu jinku'un
san ni in ñayiu ja kandija ia
Dios nagua kandija capitán
ya'a —jiña'a ya.
10 Te nuu ni ndajinokuei
tee ni tetniuu capitán yun,
te ni ka jini de ja vi ja ni
nduva'a tee jinokuechi yun.

Ni ndaxteku Jesús seyii in ña'a ni ndonda'u

11 Te nuu ni ya'a ndi'i yun, te kua'ankuei Jesús jin tee ka skua'a jin ya vi kua'a ndeva'a ka ñayiu in ñuu nani Naín.
12 Te nuu ni ka kuyatni ya ye'e ñuu yun, te ni jini ya ja kua'ankuei kua'a ñayiu ñuu yun jin in ndiyi ja vi tayu'u ñai. Te vi invaa suchi ni ji'i yun kuu se'e in ña'a ni ndonda'u.
13 Te nuu ni jini ña ya, te ni kunda'u ini ña ya jin ña'a yun, te jiña'a ya:

—Ma kuaku ni —jiña'a ya.

14 Te nuu ni jintna'a ya, te ni ke'e ya jatnu yun, te ni ka jinkuiin tee ka ndiso jatnu yun. Te jiña'a ya nuu ndiyi yun:

—Sajin, nuu maa ron ka'an rin ja ndakoo —jiña'a ya.

15 Yun te ni ndakoo ndiyi yun, te ni jinkondei ndaka'in. Te ni ndakuña'a Jesús suchi ya'a nuu nanai.
16 Te nuu ni ka jini ñayiu ja siun ni kuu, te ni ka yu'u ndeva'i, te ni ka chiñu'i ia Dios, te ka jiña'i:

—Vitna te ni ka jinio in tee ka'nu ndeva'a ja ndakani tno'o ia Dios. Te ni kii ia Dios ja ni chituu ña ya jion ja ka kuo ñayiu ñuu ya —ka kachi sua'a.

17 Yun te ni jitenuu ja teku tno'o Jesús nii ñuu ja tnii Judea vi sava ka ñuu netna'a jin ja siun ni sa'a ya.

Ni tetniuu Juan uu tee ka skua'a jin de ja vi kakan tno'o de Jesús

18 Te Juan chi vekaa ja yi'i de tiempu saa, su ni ka ndakani tee ka skua'a jin de ndi'i tniuu ja sa'a Jesús. Yun te ni kana de uu tee ka skua'a jin de,
19 te ni tetniuu de tee yun ja vi kakan tno'o de Jesús, te vi kuña'a de sua'a: "¿A maa ni kuu ia ni tetniuu Dios ja kii, axi vi kondetu san inka?"
20 Te nuu ni jinokuei de, te ka jiña'a de:

—Ni tetniuu ña Juan vajikuei san ja vi kakan tno'o ña san: ¿A maa ni kuu ia ni tetniuu Dios ja kii, axi vi kondetu san inka? —ka jiña'a de.

21 Te vi ore saa ni ndasa'a Jesús kuakua'a ñayiu ka ku'u nasaa nuu kue'e, te ni ka nduva'a ñayiu ka ñu'u ña tachi vi ñayiu ka ku'u nuu.
22 Yun te jiña'a Jesús nuu tee ni tetniuu Juan:

—Kua'ankuei ni te vi ndakani ni nuu Juan ndi'i ja ni ka jini ni vi ni ka onini ni, ja ni ka nduva'a ñayiu ka ku'u nuu, vi ñayiu ka ku'u si'in, vi ñayiu ka ku'u kue'e te'i, vi ñayiu ka ndesi so'o vi ni ka ndateku ñayiu ni ka ji'i. Te vaji san kaxtno'o san tno'o ia Dios nuu ñayiu ka kunda'u.
23 Te na ta'u na ndetu ñayiu tu ka chiyata ña jin san, vi kuña'a ni nuu Juan —jiña'a ya.

24 Te yata ja kuano'okuei tee ni tetniuu Juan, te ni jinkondee Jesús ka'an ya siki Juan nuu ñayiu yun, te jiña'a ya:

—¿Nagua kuu ja ni ka jinkoto ni nuu ñu'u te'a yun? ¿A in ndoo kuiñi ja unsua'a unsua'a kagua ña tachi ni ka jini ni?

25 ¿Axi nagua kuu ja ni ka jinkoto ni? ¿A in tee ni'nu sa'un gua'a? Ña'a, chi in tee ni'nu sa'un gua'a, chi oo de ve'e rey ja kusii ini de jin yiki kuñu de.

26 Nusaa ¿te nagua kuu ja ni ka jinkoto ni? ¿A in tee ndakani tno'o ia Dios? Ja ndaa ndija ja in tee ndakani tno'o ia Dios kuu de, vi suni ndiso de in tniuu ka'nu ka.

27 Chi ja ja'a Juan ya'a kuu ja yoso nuu tutu ii:

Ya'a tetniuu rin in tee ndakani tno'o rin ja kokoxno'o de nuu ron,
te kosava'a de ichi nuu ki'in ron
ka'an sua'a.

28 ’Te ka'an ndaa san ja ne'u ndi'i ñayiu, tu na tee ndakani tno'o ia Dios ja kuu ka'nu ka de saa Juan, tee skuandute. Su visi ni saa, te na ñayiu kuu lule ka nuu tatnuni ia Dios, te kuu ka'nu kai saa Juan —jiña'a ya sua'a.

29 Te nuu ni ka onini ja siun ni ka'an ya, te vi ndi'i ñayiu vi ndee ñayiu ka xtutu xu'un impuestu ni ka ka'in ja sa'a ndaa ia Dios, te kua'ankuei ja vi kuandutei, nagua ni kaxtno'o Juan.

30 Su tee ka kuu fariseo vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés, tu ni ka jandute de, chi ni ka skexiko de tniuu ni kuini ia Dios ja sa'a ya jin de.

31 Yun te jiña'a Jesús:

—¿Nagua kuu ja skintna'a inuu san jin ñayiu ka oo tiempu vitna? ¿Nagua kuu ja sa'a nagua ka sa'i?

32 Ka kui na kuinio suchi kueli ka ndututu nuu ya'u ja vi kosiki, te ka kana nuu tna'i, te ka jiña'i: “Ni ka tiuu li in yaa jin tnu yoo, su tu ni ka jita ja'a lo. Ni ka jita li in yaa nda'u, su tu ni ka nda'i lo”, ka jiña'i. Te saa ka kuu maa ni ja ka oo ni tiempu vitna.

33 Chi ni kii Juan, tee skuandute, te kua'a jichi ni ondite de, te tu ni ojaa de xtaa ni tu ni oji'i de vinu. Su ka ka'an kuechi ni, te ka jiña'a ni ja ñu'u ña tachi jin de.

34 Te vitna ni kee maa san ja kuu san Se'e Teyii, te jaa vi ji'i san, te suni ka ka'an kuechi ni, te ka kachi ni: “Vi nino'o ni ja jaa ndeva'a de vi ji'i de vi ka ndeka tna'a gua'a de jin tee ka xtutu xu'un impuestu vi tee ka sa'a jakue'e”.

35 Su vi kuni ñayiu ja oo ndaa tno'o ndichi ia Dios nuu vi kuni naxa ka sa'a ñayiu ka oo jin maa ya —jiña'a ya.

Ni jino Jesús ve'e Simón, tee kuu fariseo

36 Yun te ni ka'an ña in tee kuu fariseo ja kua'an ya ve'e de ja vi kaa ya xtaa. Te nuu ni kiuu ya ve'e de, te ni jinkoo ya nuu mesa.

37 Te ñuu yun oo in ña'a sa'a ndeva'a yika kuechi. Te nuu ni jini ña ja ni jino Jesús ve'e tee kuu fariseo yun, te

ni ki'in ña in tindo'o vii
ndeva'a ja ñu'u tatna xiko, te
kua'an ña nuu oo ya.
38 Te nuu ni jino ña, te
ni jinkuiin jiti ña nuu ja'a
Jesús, te ni jinkondee ña
jaku ña, te joso ña ndute
nuu ña siki ja'a ya. Yun te
ndasa'a yichi ña jin ixi xini
ña, te tetuyu'u ña ja'a ya, te
ni chi'i ña tatna xiko nee ña
yun.
39 Te ndia'a tee kuu fariseo
yun, te ni ndakani ini de:
“Nuu ja ndija ja tee ndakani
tno'o ia Dios kuu tee ya'a,
chi kuni de na ña'a kuu ña'a
ya'a ja tnii ña ja'a de, chi
in ña'a sa'a yika kuechi kuu
ña”, ndakani ini de.
40 Yun te jiña'a Jesús:
—Simón, oo in tno'o kuini
san ja ka'an san jin ni
—jiña'a ya.
Te jiña'a de:
—Ka'an ni, Mastru.
41 Te jiña'a Jesús:
—Uu tee ka ndita xu'un
nuu in tee ni jiña'a nuu. In
de ndita u'un ciento xu'un
kaa kuu denario, te inka de
ndita uu xiko uxi.
42 Te tu ka kundee de
vi ndatniuya'u de, te ni
oneka'nu ini tee xiin xu'un
nuu nduu de. Te na kachi
tnaa ni, ¿ndee nduu tee yun
kuu ja ka'an too ka tee xiin
xu'un yun? —jiña'a ya.
43 Te jiña'a Simón:
—Ja sein, chi ndakani ini
san ja ni ka'an too ka de tee
ni ondita java'a ka, chi nuu
tee yun kuu ja ni oneka'nu
ka ini de —jiña'a de sua'a.
Te jiña'a Jesús:
—Vatuka ka'an ni.
44 Te ni ndakondia'a ya
nuu ña'a yun, te jiña'a ya
nuu Simón:
—¿A ndia'a ni ña'a ya'a?
Ja vi ndute nuu ña ni
ndakate ña ja'a san, te vi ixi
xini ña ni ndasa'a yichi ña.
Te maa ni, chi vi ndee nuu ni
kiuu san ve'e ni ndee vitna,
tu taa ni joo ndute ja ndakate
san ja'a san.
45 Te ni tu ni tetuyu'u ni
nuu san, nagua costumbre
ka neva'o. Su ndia ña'a
ya'a, chi vi ndee nuu ni kiuu
san ve'e ni, tu jinkuiin ña
tetuyu'u ña ja'a san.
46 Te ni tu ni chi'i ni
texe'en xini san. Su ndia
ña'a ya'a, chi ni chi'i ña
tatna xiko ja'a san.
47 Yun guaa ka'an san ja
ña'a ya'a, chi ja ni jaka'nu
ini ia Dios visi kua'a kuechi
ni sa'a ña, chi kutoo ndeva'a
ña ia Dios. Su ñayiu ja joo
ni jaka'nu ini ya, chi joo
ni xne'i ja kutoi ya —jiña'a
Jesús.
48 Yun te jiña'a ya nuu ña'a
yun:
—Ja ni jaka'nu ini san yika
kuechi ni —jiña'a ya.
49 Yun te ni ka jinkondee
tee ka nukoo jin ya nuu mesa
ka ndatno'o de:
—¿Na in kuu jaya'a ja vi
suni jaka'nu ini yika kuechi
ñayiu? —ka ndatno'o de
sua'a.
50 Su yun te jiña'a tuku
Jesús nuu ña'a yun:
—Vi ja ni kandija ni, te ni
kaku ni'nu ni. Te kuano'o sii
ini ni —jiña'a ya sua'a.

8

Ña'a ni ka chituu jin Jesús

1 Nuu kuee ka te ni jika
nuu Jesús ñuu na'nu vi ñuu
kueli ja ni kaxtno'o ya tno'o
va'a nuu ñayiu naxa tatnuni
ia Dios. Ni ka jika nuu ya jin
ndi uxi uu tee ni chitniuu ya,
2 vi suni ni ka ondikin
ña sava ña'a ni ndasa'a ya
ja ni tau ya espíritu tachi
vi ña'a ni ndasa'a ya nuu
sava ka kue'e. Te ne'u
ña'a yun kua'an María Mag-
dalena, ña'a ni tau ya uja
espíritu tachi,
3 vi Juana, ñasi'i Chusa, tee
ni onetniuu nuu Herodes,
vi inka ña'a nani Susana vi
sava ka ña'a ni ka ochituu ña
jin ya jin ja ka neva'a ña.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee siagua ndikin tata

4 Te kuakua'a ñayiu ni
kekuei taka ñuu ja vi konini
tno'o ni kaxtno'o Jesús, te ni
skintna'a ya tno'o ia Dios jin
in tee jitu nuu ñunde'i. Yun
te jiña'a ya:
5 —In kiuu ni kee in tee
kua'an ja siagua de ndikin
tata. Su nuu ni siagua de, te
sava ni jino yu'u ichi, te ni
ka kachi ja'a ñayiu, te ni ka
ndachii tisala.
6 Te sava ni jino ne'u yuu,
te ni jite. Su ndee saa ni
kiuu, te ni yichi, chi tu na
ko'yo ni ni'i.
7 Te sava ni jino ne'u tnu
iñu, guaa nuu ni jite, te tu
ni kundee kua'nu, chi ni sa'a
yoo ña tnu iñu yun.
8 Su sava ka ja ni jino nuu
ñu'u gua'a, chi ni ja'nu vi ni
kuva'a, te vi u'un xiko ni kee
nuu in in ndikin tata ya'a
—jiña'a Jesús sua'a.

Te nuu ni ndi'i ni ka'an ya,
te ni kana jaa ya:

—Na in oo so'o ja konini,
te na konini —jiña'a ya.

9 Yun te ni ka jikan tno'o
ña tee ka skua'a jin ya naxa
kei tno'o ni ka'an ya.
10 Te jiña'a ya:

—Nuu maa ni, chi xne'e
ia Dios tno'o yiyu'u naxa
tatnuni ya. Su nuu sava
ka ñayiu, chi ka'an san jin
tno'o jioni'ni, nagua ja visi
ka ndia'i, su ma vi kuni;
te visi ka nini, su ma vi
jinkui'nu ini —jiña'a ya.

11 ’Te sua'a kei ka'an tno'o
jioni'ni yun: Ndikin tata yun
kuu tno'o ia Dios.
12 Te ndikin tata ni junkuei
yu'u ichi yun ka kuu ñayiu
ka nini tno'o ya. Su kiuu
tachi, te xtajioo tno'o ni kee
ini anu ñayiu, nagua ja ma
vi kandijai ja vi kaku ni'nui
nuu tnundo'o.
13 Te ndikin tata ja ni
junkuei ne'u yuu ka kuu
ñayiu ka nini tno'o ia Dios, te
ka kusii ini ja ni ka jini tno'o
ya, su tu kuu kutu tno'o ya
ini anui. Te ka kandijai ndee
saa ni tiempu, su kiuu ka
tna'i tnundo'o, te ka kujioi
nuu tno'o ya.
14 Te ndikin tata ja ni
junkuei ne'u tnu iñu ka kuu
ñayiu ka nini tno'o ia Dios,
su ndee saa ni kiuu, te ka
kujioi, chi ka kutneñui jin ja
ka ndakani ini, vi ja vi kuu
kuikai, vi ja vi kusii ini nuu
ñuyiu ya'a, te tu ka xtutenui
tno'o ya nuu sava ka ñayiu.

15 Te ndikin tata ja ni junkuei nuu ñu'u gua'a ka kuu ñayiu ka kandija tno'o ia Dios jin ndee ini ndee anui, te ka oo ini ja vi konini, te vi koyutnui nuu tno'o ya ja vi xtutenui nuu sava ka ñayiu —jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a in lámpara

16 Te jiña'a Jesús:

—Tu na in ñayiu ka jinio ja xtnui in lámpara, te chisa'ui jin in kisi, axi chinee chii jito, chi sua'a sonee sukuin nagua ja kondijin kiukuei ñayiu ini ve'i.

17 Te suni tu nagua kuu ja koyu'u ja ma ndajinotuu, axi in ja yiyu'u ja ma vi kuni ñayiu, chi ndi'i ndatuu ndijin.

18 Te yun guaa vi konini gua'a ni, chi ndi'i ñayiu ka neva'a, te kuña'a ka ia Dios. Su ndi'i ñayiu tu nagua ka neva'a, chi vi ndee joo luluu ja ka ndakani ini ja ka neva'i, ndakindee ya —jiña'a Jesús.

Ni jinokuei nana Jesús vi ñani ya

19 Yun te ni jinokuei nana Jesús vi ñani ya, su tu ni kuu ja vi jintna'a ña ndee nuu oo ya, chi ka oo kua'a ndeva'a ñayiu.

20 Te ni ka kaxtno'o nuu ya, te ka jiña'a:

—Nana ni vi sava ka ñani ni, chi ye'e yun ka oo ña, te ka kuini ña ja vi ka'an ña jin ni —ka jiña'i.

21 Te jiña'a Jesús:

—Ñayiu ka nini tno'o ia Dios, te ka skunkui, ka kuu nana san vi ñani san —jiña'a ya.

Ni junkani Jesús tikacha vi ola ndute mar

22 Ni oo in kiuu ni kekuei Jesús jin tee ka skua'a jin ya nuu in barco, te jiña'a ya:

—Ki'on na vi ya'o inka jioo ndute mar —jiña'a ya.

Yun te kua'ankuei de jin ya.

23 Su nini ka skaka de barco yun, te ni kixin ya. Te vi ore saa ni jinki'in sanaa in tachi ni'i, te ni kuu tikacha nuu ndute, te ni keja'a de makee de nuu barco yun, te nuu ja na chitu de, te kee ki'in.

24 Yun te ni jinokuei de ja ni ka xndoto de Jesús, te ka jiña'a de:

—Mastru, Mastru, ndoto ni, chi makekueio nuu ndute ya'a —ka jiña'a de.

Yun te ni ndakoo Jesús, te ni tatnuni ya nuu ndute mar vi nuu tachi yi'i yun, te ni ka jinkuiin.

25 Yun te jiña'a ya nuu tee ka skua'a jin ya:

—¿Nau ja tu ka kandija ni? —jiña'a ya.

Su ni ka yu'u ndeva'a de vi ni ka sa'u kuii ini de ka ndia'a de ja siun ni sa'a Jesús, te ni ka jinkondee de ka ndatno'o de:

—¿Na in kuu tee ya'a ja vi ndee nuu tikacha vi nuu ndute mar tatnuni de, te ka jantno'o tno'o ka'an de? —ka ndatno'o de sua'a.

Ni ndasa'a Jesús in tee ñu'u ña tachi ja oo de yuku ja tnii Gadara

26 Yun te ni jinokuei ya yuku ja tnii Gadara, ñuu ja kaa inka jioo ndute mar Galilea.
27 Te vi inka ni nuu Jesús nuu barco yun, te ni kenta in tee ndukue'e oo yuku yun, chi ñu'u ña tachi jin de. Te ja ni kuu na'a ndeva'a ndo'o de siun, te vini sa'un ka de tu nagua ni'nu de. Te ni masu ka oo de ve'e de, chi ne'u nuu ka yiyu'u ndiyi oo de.
28 Te nuu ni jini tee ya'a Jesús, te ni kana jaa de, te ni jinkuiin jiti de nuu ya, te ni kana jaa tachi yun ndee anu de:
—¿Nagua kuini ron, vi Jesús, Se'e ia Dios oo ndee sukun, ja vaji ron nuu oo rin? Jikanta'u rin ja ma sa'a ndeva'a ña ron —jiña'a.
29 Saa ni ka'an, chi ja ni tatnuni Jesús nuu tachi xeen yun ja na kana nuu anu tee yun. Chi ja ni kuu na'a ndeva'a ñu'u ña tachi yun jin de. Te visi ka ju'ni ña ñayiu jin cadena, nagua ja ma ki'in ka de, su ni oja'nde tachi yun cadena, te ni oskunu ña taka nuu tu na ve'e oo.
30 Yun te ni jikan tno'o ña Jesús:
—¿Naxa nani ron?
Te jiña'a:
—Legión ka nani rin, chi kua'a rin ka ñu'u nuu anu tee ya'a —jiña'a.
31 Te ni ka jikanta'u tachi yun nuu Jesús ja ma tnaa ña ya ndee kunu ka nuu ñuu ji'i.
32 Te yatni yun ka jiondita kua'a kini ka jaa ti nuu yuku yun. Te ni ka jikanta'u ja na kuandetu Jesús ja kekuei ini kini yun ja vi koo, te ni jandetu ya.
33 Te ni kanakuei anu tee yun, te ni kekuei ini kini yun. Te ni ka jiko ini ti, te ni ka jino ti, ni kekuei ti in nuu oo ndeyi, te ni ka tnaa ti maa ti nuu ndute mar, te ni ka ji'i ti.
34 Te nuu ni ka jini tee ka jito kini yun ja siun ni kuu, te ni ka jino de kuano'okuei de ja ni ka kaxtno'o de nuu ñayiu ñuu de vi nuu ñayiu ka oo taka nuu yuku ja siun ni sa'a Jesús.
35 Yun te ni kekuei ñayiu ja mavijinkotoi. Te nuu ni jinokuei nuu oo Jesús, te ni ka jini ja yun oo tee ni ondukue'e yun, ni'nu de sa'un de, nukoo de nuu oo Jesús, te vija ni nuku'un ndaa ini de, guaa ni ka yu'u ndeva'a ñayiu yun.
36 Su ni ka ndakani tee ka jito kini yun naxa ni kuu ja ni kanakuei tachi yun, te ni nduva'a tee ni ondukue'e yun.
37 Te vija siun ni kuu, te ndi'i ñayiu ñuu ja tnii Gadara ni ka jikanta'ui nuu Jesús ja na kujioo ya, chi ka yu'u ndeva'i. Yun te ni ndekuei Jesús nuu barco yun, te kuano'okuei ya Galilea.
38 Te tee ni kanakuei ña tachi xeen, chi ni jikanta'u de nuu Jesús ja na kondeka

ña ya ki'inkuei de. Su tu ni
kuini Jesús, chi ni tatnuni ya
ja na ndoo de, te jiña'a ya:
39 —Kuano'o ni ve'e ni, te
ndakani ni ndi'i javii java'a
ni sa'a ia Dios jin ni, te ni
nduva'a ni —jiña'a ya.
Yun te kuano'o de ja ni
ndakani de nuu ndi'i ñayiu
ñuu yun naxa ni sa'a ña
Jesús ja ni nduva'a de.

Ni ndasa'a Jesús ña'a ni oku'u vi sesi'i Jairo

40 Nuu ni ndajino Jesús
inka jioo ndute mar Galilea,
te ni ka kusii ndeva'a ini
ñayiu, chi ka oo kua'i ka
ndetui ja ndajino ya.
41 Yun te ni jino in tee
nani Jairo, tee kuu nija'nu
nuu ve'e ii sinagoga. Te ni
jinkuiin jiti de nuu Jesús,
te ni jikanta'u de ja na
ki'inkuei de jin ya ve'e de.
42 Chi oo invaa se'e si'i de
ja oi ndee uxi uu kuia, te vija
oi ja kui, jiña'a de.
Yun te ni kee Jesús kua'an
ya, te ni ka jata ndikin ña
kua'a ndeva'a ñayiu, guaa vi
sua'a ka jexin ni'nu ñai ichi
kua'an ya.
43 Te ne'u ñayiu kua'a yun
kua'an in ña'a ja ni kuu uxi
uu kuia ku'u ña kue'e ta'u ña
niñi. Te ja ni ndi'i ja neva'a
ña xiko ña ja tniuya'u ña tee
tatna, te vi ni in de tu kundee
ja nduva'a ña.
44 Yun te ni jintna'a ña ichi
yata Jesús, te ni ke'e ña yu'u
sa'un ni'nu ya, te vi nuu saa
ni jinkuiin ja ta'u ña niñi jin
ña.
45 Yun te ni jikan tno'o
Jesús:
—¿Ndee ni kuu ja ni ke'e
ña? —jiña'a ya.
Te ndi'i ñayiu ka jiña'a ja
tu ka jini. Yun te jiña'a
Pedro:
—Mastru, ndi'i ñayiu ya'a
ka jexin ni'nu ña jion vi katu
nda'a ña, te ¿nau ja jikan
tno'o ni ja ndei ni ke'e ña?
—jiña'a de.
46 Su jiña'a Jesús:
—Oo ndee in ñayiu ni ke'e
ña jin san, chi ni jini san ja ni
nduva'a in ñayiu jin jaka'nu
ndiso san —jiña'a ya sua'a.
47 Te nuu ni jini ña'a yun
ja ma kuu kuyu'u ña, te vi
sua'a kisi ña ja yu'u ña, te ni
jinkuiin jiti ña nuu Jesús, te
ni kaxtno'o ña jin nuu ndi'i
ñayiu nau ja ni ke'e ña sa'un
ya, te vi nuu saa ni nduva'a
ña.
48 Yun te jiña'a Jesús:
—Sesi'i, ni nduva'a ni, chi
ni kandija ña ni jin san. Te
kuano'o sii ini ni —jiña'a ya.
49 Vi yun ka'an ka Jesús
nuu ni jino in tee ni kaxtno'o
nuu Jairo, tee kuu nija'nu
nuu ve'e ii sinagoga, te jiña'a
de:
—Ja ni ji'i sesi'i ni, te makii
kaxtno'o san ja ma koxna'a
ka ni mastru yun ja ki'in de
ve'e ni —jiña'a de.
50 Su nuu ni onini Jesús
tno'o yun, te jiña'a ya:
—Ma koyu'u ni. Sua'a ni
kandija ni, te nduva'a sesi'i
ni —jiña'a ya.
51 Te nuu ni jino ya ve'e
Jairo, te tu ni jandetu ya
ja kiukuei ñayiu jin ya, chi
maa ni tee ni kiukuei ka kuu

Pedro vi Jacobo vi Juan vi
tata vi nana suchi si'i yun.
52 Te ndi'i ñayiu ve'e yun
ka jaku vi ka nda'i ka kanai
ja ja'a suchi si'i yun, su jiña'a
Jesús:
—Ma vi kuaku ni, chi
kixin, masu ni ji'i —jiña'a ya.
53 Te ni ka jaku ndee ña
ñayiu ja siun ni ka'an ya, chi
ja ka jini ja ni ji'i suchi si'i
yun.
54 Yun te ni tnii Jesús nda'i,
te ni ka'an jaa ya:
—Xiku, ndakoo —jiña'a
ya.
55 Yun te ni ndatekui, te
vini ni ndakoi. Te ni tatnuni
Jesús ja na vi kuña'a ja kai.
56 Te vi ka sa'u kuii kuiti
ini tatai vi nanai, su ni tat-
nuni Jesús ja ma vi ka'an de
nuu ni in ñayiu ja siun ni
kuu.

9

Ni tetniuu Jesús ndi uxi uu tee ka skua'a jin ya ja vi kaxtno'o de tno'o ia Dios

1 Yun te ni ndaxtutu Jesús
ndi uxi uu tee ka skua'a jin
ya, te ni skuiso tniuu ña ya,
vi ni jiña'a ya jaka'nu ya ja
vi tau de tachi ka ñu'u ña
jin ñayiu, vi ja vi ndasa'a de
ñayiu ka ku'u.
2 Te ni tetniuu ña ya
kua'ankuei de ja vi kaxtno'o
de tno'o naxa tatnuni ia Dios
vi ja vi ndasa'a de ñayiu ka
ku'u.
3 Te jiña'a ya:
—Ma vi konee ni ni in
ndatniuu ja vi kuantniuu ni
nuu ichi, ni yutnu katuu ni,
te ni ñunu ni, te ni xtaa,
ni xu'un, te ni sa'un ja vi
ndasama ni.
4 Te ndee ni ñayiu xiin ve'e
jinokuei ni, yun ni vi koo ni
ndee ndekuei ni ja ki'inkuei
ni inka ñuu.
5 Te nuu ja ndee in ñuu tu
ka kuini ñayiu ja vi kuanta'u
ñai, te ndekuei ni ñuu yun,
te vi kisi ni ñuyaka si'in ni,
nagua ja na kokuu in seña
ja koka'an kuechi siki ñayiu
ñuu yun —jiña'a ya.
6 Yun te ni kekuei de ja
kua'ankuei de taka ñuu ja
ka kaxtno'o de tno'o va'a ia
Dios nuu ñayiu, vi ni ka
ndasa'a de ñayiu ka ku'u.

Ni ji'i Juan, tee ni oskuandute

7 Te nuu ni ni'i tno'o
Herodes, tee ni onetniuu
ñuu yun, ndi'i ja sa'a Jesús,
te tu ni'i de nagua ndakani
ini de, chi ka ka'an sava
ñayiu: “Ni ndateku Juan
ne'u ndiyi”.
8 Te sava ka ñayiu ka ka'an
ja ni ndenta ndi Elías, te
sava kai ka ka'an ja ndee
in tee ni ondakani tno'o ia
Dios ndee jana'a kuu ja ni
ndateku.
9 Yun te jiña'a Herodes:
—Maa san ni tatnuni ja
ni ka kindoso yiki xini Juan.
¿Te na in kuu tee ya'a ja ka
ka'an ñayiu siun? —ni ka'an
de sua'a.
Te yun guaa ni nduku
ndee de ja kuni de Jesús.

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa u'un mil teyii

10 Nuu ni ka ndajiokuiin
tee ni chitniuu Jesús, te ni
ka ndakani de nuu ya ndi'i

ja ni ka sa'a de ñuu nuu ni
ja'ankuei de yun. Yun te ni
kene'e siin Jesús ndi uxi uu
de, te kua'ankuei ya jin de in
nuu tu na ve'e oo ja tnii ñuu
Betsaida.
11 Su nuu ni ka jini ñayiu
ja kua'ankuei ya, te ni ka
jata ndikin ñai. Te nuu ni ji-
nokuei, te ni janta'u ña ya, te
ni kaxtno'o ya naxa tatnuni
ia Dios nui vi ni ndasa'a ya
ñayiu ka ku'u.
12 Te nuu mañini, te ni ka
jintna'a ña ndi uxi uu tee ka
skua'a jin ya, te ka jiña'a de:
—Ndaxtute ni ñayiu ya'a
na ki'inkuei taka ñuu kueli
ka oo yatni ya'a, te na vi
ndukui ja vi kai vi nuu vi
ndoi, chi sia'a tu sa'un nagua
oo nuu ka oo ya'a —ka jiña'a
de.
13 Te jiña'a Jesús:
—Vi kuña'a maa ni ja vi
kaa ñayiu ya'a.
Te ka jiña'a de:
—Tu nagua ka neva'a san,
chi ndee u'un vi ni xtaa jin
uu chiaka, te visi na tetniuu
ña ni ja ki'inkuei san ja vi
kuaan san ja vi kaa ndi'i
ñayiu kua'a ya'a, te ma kuu
—ka jiña'a de.
14 Te vaa ndee u'un mil
teyii ka kuu. Su jiña'a Jesús
nuu tee ka skua'a jin ya:
—Vi juntaa siin ni uu xiko
uxi, uu xiko uxi ñayiu na vi
jinkoi —jiña'a ya.
15 Te ni ka sa'a de nagua ni
tatnuni Jesús ja ni ka jinkoo
ndi'i ñayiu.
16 Yun te ni tnii ya ndi u'un
xtaa jin nduu chiaka yun, te
ni ndanenuu ya ichi andivi
ja ni ndakuanta'u ya nuu ia
Dios. Te ni ta'u ya xtaa yun,
te ni jiña'a ya ja ni ka skaka
tee ka skua'a jin ya, te ni ka
jaa ñayiu.
17 Te ndi'i ñayiu ni ka jaa
gua'a ndee ni ka ndutu chii,
te ni ka ndaxtutu tee ka
skua'a jin ya, te ni ndachitu
uxi uu chika yu'u xtaa ja ni
kendoo yun.

Ni ka'an kaji Pedro ja Jesús kuu ia ni tetniuu Dios

18 Te in kiuu ni kuu siin
Jesús ja ndakuatu maa ni ya,
te ka oo ya jin tee ka skua'a
jin ya, te ni jikan tno'o ña ya:
—¿Naxa ka ka'an ñayiu
na in kuu san? —jiña'a ya.
19 Te ka jiña'a de:
—Sava ñayiu ka ka'an ja
Juan, tee ni oskuandute, kuu
ni. Te sava kai ka ka'an ja
ndi Elías kuu ni, vi sava kai
ka ka'an ja kuu ni ndee inka
tee ni ondakani tno'o ia Dios
ndee jana'a, te ni ndateku ni
vitna, ka ka'in —ka jiña'a de.
20 Te ni jikan tno'o ña ya:
—Te maa ni, ¿naxa ka
ka'an ni, na in kuu san?
—jiña'a ya.
Te jiña'a Pedro:
—Maa ni kuu Kristu, ia ni
tetniuu Dios ja skaku ni'nu
ni ñayiu —jiña'a de.

Ni kaxtno'o Jesús ja kuu ya te ndateku ya

21 Su ni tatnuni Jesús ja ma
vi koka'an de tno'o yun nuu
ni in ñayiu.
22 Te jiña'a ya:
—Sein, ja kuu san Se'e
Teyii, chi nini kuu ja tna'a
san kuakua'a tnundo'o, chi

vi skexiko ña tee ka kuu
nija'nu nuu ñuo, vi sutu
ka kuu nija'nu, vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés, te vi
ka'ni ña de jin san, su nuu
uni kiuu, te ndateku san
—jiña'a ya.
23 Yun te ni ka'an ya jin
ndi'i ñayiu:
—Nuu ja ndee in ñayiu
kuini ja kondikin ña jin san,
te na skunai mai, te kuiso
siki cruz ja kuu tnundo'o
in kiuu in kiuu ka, te na
kondikin ñai jin san.
24 Chi ndi'i ñayiu kuini ja
skaku ni'nu mai, te junai. Su
ndi'i ñayiu ja skunai mai ja
ja'a sein, te kaku ni'nui.
25 ¿Chi nagua jiniu'u nuu
ñayiu visi na kundee ni'i
ndi'i ja oo ñuyiu, te ndoñu'i
axi skunai mai?
26 Chi ñayiu kukanoo nuu
san vi nuu tno'o san, te suni
kukanoo maa san ja kuu san
Se'e Teyii nui, kiuu na ye'e
ni'nu ja ndenta san jin ja
ye'e ni'nu Tata san vi ia ka
jinokuechi nuu ya.
27 Su ka'an ndandaa san
ja ka oo ndee saa ñayiu ka
oo ya'a ja ma vi kui guaa
ndee na vi kuni nuu tatnuni
ia Dios —jiña'a ya sua'a.

Ni ndasama naxa kaa Jesús

28 Te nuu una kiuu ja ni
ka'an ya tno'o ya'a, te ni jaka
ya Pedro vi Jacobo vi Juan, te
ni kakuei ya jin de in yuku ja
ni ndakuatu ya.
29 Te vi nini ndakuatu ya,
te ni ndasama yunuu ya, te
sa'un ni'nu ya ni nduyaa, te
vi yeye'e nukuiin ya.
30 Te vi sanaa ni ka jini
de ja ni ka jinkuiin uu tee
ni ka oo ndee jana'a ja ka
ndatno'o de jin ya. In de kuu
Moisés te inka de kuu Elías.
31 Vi ka ye'e ni'nu kuiti
tee yun ka nukuiin de,
ka ndatno'o de siki taka
tnundo'o kuni Jesús kiuu
kuu ya Jerusalén.
32 Te vi kusun ndeva'a Pe-
dro jin uu ka tee yun ka
ka'an de, su ni ka jandee ini
de ni ka ondito de, te ni ka
jini de ja ka ye'e ka tajan
Jesús ka nukuiin ya jin uu ka
tee yun.
33 Te nuu ni ka kujioo tee
yun nuu oo Jesús, te jiña'a
Pedro:
—Mastru, gua'a kuu ja
ya'a ka oo san. Te na vi sa'a
san uni ve'e kuii, in koo maa
ni, te in koo Moisés te inka
koo Elías —jiña'a de. Su tu
ni jini de nau ja siun ni ka'an
de.
34 Te vi nini ni ka'an de
siun, te sanaa ni kii in viko,
te ni chisa'u ña jin de, te ni
ka yu'u ndeva'a de ja ka oo
de ne'u viko yun.
35 Te ndee nuu viko yun ni
ka'an in tno'o, te jiña'a:
—Suchia'a kuu se'e maa
rin ja kutoo ndeva'a rin
jin, te vi konini tno'o ka'in
—kachi tno'o yun.
36 Vi nuu ni ndi'i ja ni
ka'an tno'o yun, te ni ka jini
de ja maintno'o ni ka Jesús
nukuiin. Su ni ka tava'a de
tno'o yun ini anu de. Te tu
ni ka ka'an de kiuu yun nuu
ni in ñayiu ja siun ni ka jini
de.

Ni ndasa'a Jesús in suchi yii ñu'u ña espíritu kue'e

37 Te kiuu tnee sua'a, nuu
ni nukuei ya nuu yuku yun,
te ni kekuei kua'a ndeva'a
ñayiu, ni ka nutna'a ña jin
Jesús.
38 Te ne'u ñayiu yun ni
kana jaa in tee, te jiña'a de:
—Mastru, tanunda'a ni
kondia'a ni joo se'e san ja
sia'a ndo'i, chi invaa suchi
ya'a neva'a san.
39 Chi in espíritu kue'e
kakuiko ña jin, te vi sanaa
ni te sa'a ja kanai, vi kisi
ndeva'a ña, te skunee ña, te
kee ti'iñu yu'i, te tu kuini
espíritu kue'e ja siaa ña.
40 Te ja ni jikanta'u san
nuu sava ka tee ka skua'a jin
ni ja vi tanunda'a de vi tajioo
de espíritu kue'e ñu'u ña jin
se'e san, su tu ni kuu ja vi
sa'a de —jiña'a de.
41 Yun te jiña'a Jesús:
—Ñayiu kue'e ja tu ka
kandija ka kuu ni. ¿Nasaa
ka kiuu guaa kundee ini san
ja vi koo? Nuu saa te kisia'a
ni se'e ni ya'a —jiña'a ya.
42 Te nuu makuyatni suchi
ku'u yun nuu oo Jesús, te
ni xndonso ña tachi yun ja
ni skunee tuku ña. Su ni
ka'an xeen Jesús jin espíritu
tachi yun, te ni kujioo. Saa te
ni nduva'a suchi yii yun, te
ni ndakuña'a ña ya jin nuu
tatai.
43 Te ndi'i ñayiu ni ka sa'u
kuii kuiti ini nuu ni ka jini
jaka'nu ndeva'a tniuu sa'a ia
Dios.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya

Te nuu ni ka sa'u kuii kuiti
ini ndi'i ñayiu ka ndia'i ja
siun ni sa'a Jesús, te jiña'a
ya nuu tee ka skua'a jin ya:
44 —Vi konini gua'a ni
tno'o ka'an san, te ma vi
ndunaa ini ni, chi kanakau
sein ja kuu san Se'e Teyii
nuu nda'a ñayiu ñuyiu
—jiña'a ya.
45 Su tu ni ka jinkui'nu ini
de tno'o ya'a, chi ni jasi ia
Dios jajintnuni de nagua ja
ma vi jinkui'nu ini de. Te
ka yu'u de ja vi kakan tno'o
de Jesús ja kaxtno'o ya siki
tno'o ya'a.

Ni kaxtno'o Jesús na in kuu ka'nu ka

46 Yun te ni ka jinkondee
tee ka skua'a jin Jesús ka
tee tna'a de ndee de kuu ja
kokuu ka'nu ka.
47 Te ni jini ya ja siun ka
ndakani ini de, te ni tnii ya
in suchi luluu, te ni jani ya
jin nuu oo ya.
48 Te jiña'a ya:
—Nani kuu ñayiu janta'u
in suchi luluu ja ja'a maa
san na kuinio suchi ya'a, te
janta'u ñai jin maa san. Te
nani kuu ñayiu janta'u ña
jin maa san, te janta'ui ia ni
tetniuu ña jin san. Chi ñayiu
kuu lule ka ne'u ndi'i maa
ni, kuu ñayiu kuu ka'nu ka
—jiña'a ya.

Na ñayiu tu ndakoo sikio te chituu ñai jion

49 Yun te ni ka'an Juan, te
jiña'a de:
—Mastru, ni ka jini san in
tee ja jin sivi ni, te skunu de
tachi ka ñu'u ña jin ñayiu.

Su tu ni ka jandetu san ja
kosa'a ka de, chi masu in
ni ka skua'o jin de —jiña'a
Juan.
50 Te jiña'a Jesús:
—Ma vi kasi ni'nu ni ja
sa'a de, chi ñayiu ja tu
ndakoo sikio, te chituu ñai
jion —jiña'a ya.

Ni kuxeen Jesús nuu Jacobo vi Juan

51 Te nuu ni kuyatni kiuu
ja no'o Jesús andivi, te ni
sa'a ndee ya ini anu ya,
te ni kee ya ja kua'an ya
Jerusalén.
52 Te ni tetniuu ya tee
ka yoxno'o nuu ya ja
kua'ankuei de in ñuu ja tnii
Samaria ja vi nduku de ve'e
nuu ndoo ya.
53 Su tu ni ka kuini ñayiu
Samaria yun ja vi kuanta'u
ñai, chi ni ka jini ja ichi ñuu
Jerusalén kuano'o ya.
54 Te nuu ni ka jini Jacobo
vi Juan, tee ka skua'a jin ya,
ja siun ni kuu, te ka jiña'a de:
—Jito'o san, ¿a kuini ni
ja vi tatnunio ja na kuun
ñu'u ichi andivi, naxa ni sa'a
Elías, te na xnaa ñayiu ñuu
ya'a? —ka jiña'a de.
55 Su ni jiokuiin Jesús, te ni
kuxeen ya nuu de, te jiña'a
ya:
—Tu ka jini ni na tno'o ka
ka'an ni.
56 Chi sein ja kuu san Se'e
Teyii, chi masu vaji san ja
xnaa san ñayiu, chi vaji
san ja skaku ni'nu san jin
—jiña'a ya.
Te kua'ankuei ya jin de
inka ñuu.

Ka kuini ñayiu ja vi kondikin Jesús

57 Te ichi nuu kua'ankuei
ya, ni ka'an in tee, te jiña'a
de:
—Jito'o san, kondikin ña
san jin ni ndee ni nuu ni kuu
ja ki'in ni.
58 Yun te jiña'a Jesús:
—Ñukuii, chi ka oo kava
ve'e ti, saa ni kiti ndagua,
chi ka oo taka ti. Su sein ja
kuu san Se'e Teyii, chi vini
nuu kakintuu san xini san,
tu nagua neva'a san —jiña'a
ya.
59 Te jiña'a ya nuu inka de:
—Kondikin ña ni na
ki'inkueio.
Te jiña'a tee yun:
—Jito'o san, kondetu ni
xtnañu'u ka na tayu'u san
tata yua san, te na ki'inkueio
—jiña'a de.
60 Te jiña'a Jesús:
—Xndoo ni ndiyi yun na
vi tayu'u tna'a ndisa ndiyi
maa. Te maa ni, kua'an ni te
kaxtno'o ni nuu ñayiu tno'o
naxa tatnuni ia Dios —jiña'a
ya.
61 Te suni jiña'a inka de:
—Jito'o san, sein chi kuini
san ja kondikin ña san,
su kondetu ni na ki'in san
xtnañu'u ka vi ndakuanta'u
nuu tna'a san jin ñayiu ve'e
san, te na kii san —jiña'a de.
62 Te jiña'a Jesús:
—Ni in ñayiu ja vi ja ni tnii
ndo'o arado, te jionenui ichi
yatai, chi tu jiniu'i ja koi nuu
tatnuni ia Dios —jiña'a ya.

10

Ni tetniuu Jesús uni xiko uxi ka teyii

1 Te nuu ni ya'a ja ni ka'an
Jesús tno'o ya'a, te ni kaji
tuku ya uni xiko uxi ka de,
te ni tetniuu ya ndi uu ndi uu
de ka yoxno'o de kua'ankuei
de taka ñuu vi taka ichi nuu
ya'a ya ja ki'in ya.
2 Te jiña'a ya:

—Ja ndaa ndija ja oo kua'a
ndeva'a tniuu ja ndututu, te
joo ni ñayiu vi satniuu ka oo.
Yun guaa vi kakan ni nuu
Jito'o Dios, maa ia xiin nuu
tniuu ya'a, nagua ja na tet-
niuu ka ya ñayiu vi satniuu.
3 Te tetniuu ña san ja
ki'inkuei ni na kuinio lelu ja
kiukuei ne'u va'u.
4 Te ma vi kinda'a ni ñunu
xtaa, te ni itni xu'un, te ni
ndijan, te ni ma vi jinkuiin
ni ja vi ndakantno'o ni, ni
in ñayiu nuu ichi kua'ankuei
ni.
5 Te nani kuu ve'e nuu
jinokuei ni, te xtnañu'u ka vi
kuña'a ni: "Na koo jamani
ia Dios nuu ve'e ya'a", vi
kuña'a ni.
6 Te nuu ja ñayiu mani ini
oo ve'e yun, te koi jin jamani
ia Dios. Axi nuu ja ña'a, te
ndajiokuiin jamani ya, ja vi
koo jin maa ni.
7 Te ma vi kokaka ni ve'e
ve'e, chi vi koo ni maa ve'e
nuu jinokuei ni yun. Te yun
vi kaa vi ko'o ni nagua vi taa
ñayiu yun, chi in tee satniuu
kanuu ja ni'i ya'u de.
8 Te nani kuu ñuu nuu
jinokuei ni, te ka janta'u ña
ñayiu ja vi koo ni, te vi kaa
ni nani kuu ja ka taa ñayiu
yun.
9 Te vi ndasa'a ni ñayiu ka
ku'u ja ka oo ñuu yun, te
vi kuña'a ni: "Ja ka ndia'a
ni ya'a ka jini ni ja oo ia
Dios tatnuni ya ne'u ni", vi
kuña'a ni.
10 Su nani kuu ñuu nuu
jinokuei ni, ja tu ka janta'u
ña ñayiu, te ndekuei ni ñuu
yun, te vi kuña'a ni:
11 "Vi ndee ñuyaka ñu'u
ñuu ni ja ni ka jiso ja'a san
na vi skuei san ja kokuu in
seña ja koka'an kuechi siki
ni. Su vi kona'a ni ja ja
ka ndia'a ni ja oo ia Dios ja
tatnuni ya", vi kuña'a ni.
12 Te ka'an san ja kiuu
tetniuu ia Dios tnundo'o,
chi kuakua'a ka tnundo'o vi
tna'a ñayiu ñuu yun, masu
ñayiu ñuu Sodoma —jiña'a
Jesús.

Ni ka'an xeen Jesús jin ñayiu tu ka kandija

13 Yun te jiña'a Jesús:

—¡Nda'u ni ka ron ñayiu
ñuu Corazín vi nda'u ni ka
ron ñayiu ñuu Betsaida! Chi
vaa nuu sua'a, te nuu ñayiu
ñuu Tiro axi Sidón ni kuva'a
in tniuu ka'nu ja ni sa'a
rin nuu ndi'i maa ron, vaa
vi ndee nona kiuu ja ni ka
kekui'nui sa'un ndayi vi ni
ka jinkoi nuu yaa ñu'u ja
ka ndatna'u ini nuu yika
kuechi.
14 Su kiuu ja tetniuu ia
Dios tnundo'o, chi kuakua'a
ka tnundo'o vi tna'a ron saa
ñayiu ñuu Tiro vi Sidón.
15 Te roon ñayiu ñuu Ca-
pernaúm, ¿a ka ka'an ron ja
suu ron ka kuu ja ndakuei
ndee andivi? Su ña'a, chi
suu ron ka kuu ja vi kanakau
ndee ñuu ji'i —jiña'a ya.

16 Yun te jiña'a ya nuu tee
ni tetniuu ya:
—Na ñayiu ka nini tno'o
ka ka'an ni, te suni ka nini
tno'o ka'an san. Te na ñayiu
ka skexiko ña jin ni, te suni
ka skexiko ñai jin san. Te
na ñayiu ka skexiko ña jin
san, te suni ka skexikoi ia
ni tetniuu ña jin san —jiña'a
ya.

Ni ka ndajiokuiin ndi uni xiko uxi tee ni tetniuu ya

17 Te sii ini ndeva'a ni ka
ndajiokuiin ndi uni xiko uxi
tee ni tetniuu Jesús, te ka
jiña'a de:
—Jito'o san, vi guaa ndee
tachi xeen ni ka jantno'o ña
nuu ni ka ndakakune'e san
sivi ni —ka jiña'a de.
18 Te jiña'a Jesús:
—Ni jini san ja ni kanakau
Tachi ichi andivi na kuinio
in tajan,
19 chi maa san ni taa
jaka'nu ja vi kuain ni'nu ni
siki koo vi siki ndilo'lo. Te
vi kundee ni siki ndi'i ja ka
ka'an u'u ña jin ni, te tu
nagua vi ndo'o ni.
20 Su ma vi kusii ini ni ja ni
ka jantno'o ña tachi xeen jin
ni, chi vi kusii ini ni ja ni ka
jinkoso sivi ni andivi —jiña'a
ya.

Ni kusii ini Jesús

21 Te vi maa nuu saa, ni
kusii ndeva'a ini Jesús ni
sa'a Espíritu maa ia Dios, te
jiña'a ya:
—Ndakuanta'u san nuu ni,
vi Tata Dios, ja kuu ni Jito'o
andivi vi ñuyiu, chi ni tayu'u
ni taka ya'a nuu ñayiu
ndichi vi ñayiu jinkui'nu
gua'a ini, te ni ndaxne'e ni
nuu ñayiu ka kuu na kuinio
suchi kueli. Saa, vi Tata,
chi saa junkuaan ini maa ni
—jiña'a ya.
22 Te ni ka'an ka ya nuu
ñayiu:
—Ndi'i ya'a ni ni'i san nuu
Tata Yua san. Te ni in ñayiu
tu na in jini na in kuu Se'e
ia Dios, chi maintno'o maa
Yua, guaa jini ya. Te ni in
ñayiu, tu na in jini na in kuu
Yua, chi maintno'o maa Se'e
ya, guaa jini, te nani kuu nuu
ñayiu ka'an maa Se'e ia Dios
ja vi kuni, te xne'e ya na in
kuu Tata Dios —jiña'a Jesús.
23 Yun te ni jionenuu ya
nuu tee ka skua'a jin ya, te
ni ka'an ya nuu maa ni maa
de:
—Na ta'u na ndetu ñayiu
ka ndia'a ndi'i ja ka ndia'a
ni vitna.
24 Chi ka'an san ja
kuakua'a tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a vi
tee ka kuu rey ni ka ndioo ini
de ja vi kuni de ja ka ndia'a
ni vitna, su tu ni ka jini de.
Vi ni ka ndioo ini de ja vi
konini de tno'o ka nini ni
vitna, su tu ni kuu vi konini
de —jiña'a ya.

Ni ka'an Jesús in tno'o jioni'ni ja ja'a in tee gua'a ñuu Samaria

25 Yun te ni ja'an in tee
kaxtno'o Ley Moisés, ja ni ka
ndatno'o de jin Jesús, te ni
kuini de ja ki'in vijin ña de,
te ni jikan tno'o ña de:
—Mastru, ¿nagua kuu ja
sa'a san ja ni'i ta'u san ja

koteku san nikuii nikani? —jiña'a de.

26 Te jiña'a Jesús:

—¿Naxa yoso nuu Ley? ¿Naxa ka'an nuu ka'u ni? —jiña'a ya.

27 Te jiña'a tee yun:

—Kachi: "Kutoo ron ia Jito'o Dios jin ndi'i ndee ini ndee anu ron, vi jin ndi'i jandakui ron, vi jin ndi'i jajintnuni ron, te ka'an too ron in ñani in tna'a ron nagua ka'an too ron maa ron", ka'an sua'a —jiña'a de.

28 Te jiña'a Jesús:

—Vatuka ka'an ni. Saa sa'a ni, te ni'i ta'u ni ja koteku ni —jiña'a ya.

29 Te vi ja kuini de ja kendoo va'a de nuu ya, te ni jikan tno'o tuku ña de:

—Te ¿na in kuu in ñani in tna'a san? —jiña'a de.

30 Te jiña'a Jesús:

—In kiuu ni kee in tee ñuu Jerusalén ja kua'an de ñuu Jericó, te nuu ichi kua'an de yun, ni ka jinku'un ña kui'na, te ni ka kindee ndi'i ja nee de vi ndee sa'un ni'nu de ni ka kindee. Te ni ka kani ña vi ndee ni ka xtuji ña, te vi saa ndee ni ka ja vi ka'ni ña, te kua'ankuei.

31 Yun te ni kenta in tee kuu sutu, ja kua'an de ichi yun, su nuu ni jini ña de, te ni jiko de, te ni ya'a jioo ni de kua'an de.

32 Te suni ichi yun ni kenta in tee jinokuechi nuu veñu'u, te suni nuu ni jini ña de, te ni jiko de, te ni ya'a jioo ni de kua'an de.

33 Su yun te ni kenta in tee ñuu Samaria ja suni ichi yun kua'an de. Te nuu ni jini ña de, te ni kunda'u ini ña de.

34 Te ni jintna'a ña de, te ni sa'a tatna ña de. Ni chi'i de texe'en vi vinu nuu ni tuji tee yun. Te ni tniutuu de in sa'un vita, te ni sonee de tee yun siki kiti ndeka de, te kua'ankuei de. Te nuu ni jinokuei de in ve'e, te yun ni jito ña de.

35 Te kiuu tnee sua'a nuu ni kuu yatni ja ki'in de, te ni jiña'a de uu xu'un kaa ja kuu denario nda'a tee xiin ve'e yun, te jiña'a de: "Tanunda'a ni koto ni tee ya'a, te nuu ja ka'ni ka ña xu'un ja ja'a de, te ndat-niuya'u san kiuu ja nda-jiokuiin san", jiña'a de.

36 Te naxa ka'an tnaa ni, ¿ndee ndi uni tee yun guaa kuu de ñani tna'a tee ni ka su'u ña kui'na yun? —jiña'a ya.

37 Te jiña'a tee yun:

—Tee ni kunda'u ini ña jin tee ni tuji yun.

Yun te jiña'a Jesús:

—Vatuka ka'an ni. Kua'an ni, te sa'a ni nagua ni sa'a tee yun —jiña'a ya.

Ni jinkoto ña Jesús jin María vi Marta

38 Yun te ni kee tuku Jesús kua'an ya ja ni jino ya in ñuu luluu. Te yun ni ka'an ña in ña'a nani Marta ja ni jino ya ve'e ña.

39 Te oo in ku'u Marta ya'a, nani María. Te ni jinoi ni jinkoi nuu oo Jesús, nini tno'o kaxtno'o ya.

40 Su Marta, chi vi kutneñu ndeva'i jin tniuu sa'i. Te

ni jintna'i nuu oo Jesús, te
jiña'i:
—Jito'o san, ¿a vi tu ndi'ni
kuiti ni ja maintno'o ni san
ni xndoo ña ku'u san jin
ndi'i tniuu ya'a? Ka'an ni
nui ja na chituu ñai —jiña'i.
41 Yun te jiña'a Jesús:
—Marta, ndi'ni ndeva'a ni
vi kutneñu ni jin kua'a tniuu
sa'a ni.
42 Su oo invaa ni tniuu ja
kanuu ka, te tniuu kanuu ka
yun ni kaji María, te ni in tu
na in kuu ja kindee —jiña'a
ya sua'a.

11

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi ndakuatuo

1 Ni oo in kiuu oo Jesús in
nuu ndakuatu ya. Te nuu
ni ndi'i ni ndakuatu ya, te
jiña'a in tee skua'a jin ya:
—Jito'o san, kaxtno'o ni
naxa vi ndakuatu san nagua
ni sa'a Juan, tee ni oskuan-
dute, ja ni kaxtno'o de naxa
vi ndakuatu tee ni ka os-
kua'a jin de —jiña'a de.
2 Te jiña'a Jesús:
—Sua'a vi kuña'a ni nuu
ka ndakuatu ni:
Tata Dios, ja oo ni andivi,
ka chiñu'u san sivi ni, chi ia
ii kuu ni,
ja na kii ni tatnuni ni.
Te sa'a ni nagua kuini ni ja
na koo ñuyiu ya'a,
nagua oo andivi.
3 Ka'an mani ña ni ja na koo
ja vi kokaa san ndi'i ni
kiuu.
4 Te kuaka'nu ini ni nuu yika
kuechi san,
chi suni ka jaka'nu ini san
nuu ndi'i ñayiu ka
sa'a ña jakue'e.
Te ma kuandetu ni ja junkau
san nuu jakue'e,
chi sua'a skaku ni'nu ña ni
nuu jakue'e yun
—jiña'a Jesús.
5 Te suni jiña'a ka ya:
—Vi koka'on ja ndee in
maa ni oo in ñayiu ja ndeka
tna'a gua'a jin ni. Te nuu sau
ñuu jakuaa, ki'in ni ve'e de,
te kuña'a ni: “Ñani, tanuu ni
uni xtaa ni, na kaa in tee jini
tna'a jin san,
6 chi vi inka ni kee de ve'e
san ja vaji jika de, te tu sa'un
na xtaa ka neva'a san ja kaa
de”, kuña'a ni.
7 Te kachi tee yun ndee
kunu ini ve'e de: “Ma
koxna'a ña ni, chi ja ndesi
gua'a ye'e san, te ja katuu
va'a san jin suchi kueli san,
te ma kuu ja ndakoo san ja
taa san”, kachi de.
8 Te ka'an san ja visi ma
ndakoo de ja ndeka tna'a
gua'a ni jin de, su vija tu
kuini de ja nunuu nunuu
koxna'a ni de, guaa ndakoo
de te taa de ndi'i nagua ja'ni
ña jin ni.
9 Te yun guaa suni ka'an
san: Vi kakan ni nuu ia Dios,
te na taa ya. Vi nduku ni, te
vi ni'i ni. Vi kana ni, te na
ndakune ia Dios ye'e.
10 Chi ndi'i ñayiu jikan, te
ni'i. Te na in nduku, te
ndani'i. Te na in kana, te
ndakune ia Dios ye'e.
11 ’Axi nuu ja ndee in maa
ni kuu tata, te nuu ja jikan
se'e ni in xtaa, ¿te a kuña'a

ni in yuu? Axi nuu ja jikain
in chiaka, te ¿a kuu ini ni ja
kuña'a ni in koo ja kai?
12 Axi nuu jikain in ndiuu,
te ¿a kuña'a ni in ndilo'lo ja
kai?
13 Su nuu ja maa ni ja ka
kuu ni ñayiu kue'e, te ka jini
ni vi kuña'a ni jagua'a nuu
se'e ni, te vi'i ka tu maa Tata
Dios oo ndee andivi, chi taa
ya Espíritu maa ya nuu ja na
vi kakan ni —jiña'a Jesús.

Ka xtavi kuechi de Jesús ja oo ya jin jaka'nu maa Tachi

14 Ni tau Jesús tachi xeen
ja ni ndasa'a ñi'i in tee. Te
nuu ni kana tachi xeen yun,
te ni kuu ni ndaka'an tee
yun, te vi ndi'i ñayiu ni ka
sa'u kuii kuiti ini ja siun ni
kuu.
15 Su sava ñayiu ni ka
ka'an:
—Jin jaka'nu maa tachi
ka'nu nani Beelzebú tau tee
ya'a sava ka tachi xeen yun.
16 Te sava ka ñayiu ni ka
kuini ja vi koto tnuni ña jin
ya, te ni ka jikain ja na sa'a
ya in tniuu ka'nu ja vaji ichi
andivi.
17 Su Jesús, chi ni jini ya
ja siun ka ndakani ini ñayiu
yun, te jiña'a ya:
—Ndi'i ñuu nuu ka sa'a
siin tna'a ñayiu, ka jinkon-
dei ka jaxin tna'a, te ndisa
maa ni mai ka xnaa tna'i. Te
ñayiu in ve'e ja ka sa'a siin
tna'i, chi ka jaxin tna'i, te ma
kuu ka ja vi koo nika'nui.
18 Te suni saa kuu jin
Tachi, chi nuu ja na
jinkondee ja vi kaxin tna'a
ndisa maa, ¿te naxa kuu
kotatnuni ka? Ka'an san
tno'o ya'a, chi ka ka'an maa
ni ja jin jaka'nu maa tachi
ka'nu nani Beelzebú, tau san
sava ka tachi ini anu ñayiu.
19 Su nuu ja jin ma'ñu
sagua tachi ka'nu skunu san
sava ka tachi, te ¿na in ni
jiña'a jaka'nu nuu tee ka
skua'a jin maa ni, ja ka tau
de tachi? Te tee yun ka kuu
ja vi ka'nde ndaa kuechi ni.
20 Su nuu ja jin jaka'nu
maa ia Dios, tau san Tachi,
te yun kei ka'an ja oo ya
tatnuni ya nuu ka oo maa ni
ya'a.
21 ’Te nuu ja in tee ndakui
ja jito ve'e maa de oo de jin
kua'a yuchi jin machete, te
kukanu ini de ja tu sa'un
nagua ndoñu'u ve'e de.
22 Su nuu na kii inka
tee ndakui ka saa maa de,
te kundee tee yun siki de,
te kindee ndi'i tee yun ja
kukanu ini de, te sa'a maa
tee yun nagua kuini de, te vi
ndaka'nde de ndatniuu ve'e
yun.
23 ’Chi ñayiu ja tu chituu
ña jin san, chi ndakoi siki
san. Te ñayiu ja tu ka
ndaxtutu jin san, chi jatenui
ñayiu vaji nuu san.

Ni ndajiokuiin tachi kue'e ini anu in ñayiu

24 ’Te nuu kana in tachi
kue'e ni ñu'u ña jin in
ñayiu, te kua'an jiondita in
nuu ñu'u yichi nduku ndenu
ndatatu. Su nuu tuu, te
ka'an: “Na ndajiokuion ve'e
nuu ni keo ja vajio”, kachi.
25 Te nuu ndajiokuiin tachi
yun, te nuku'un ini anu
ñayiu yun na kuinio in ve'e

ja ni ka ndaxtaa vi ni ka
ndaskutu vii.
26 Yun te ki'in jinkuaka
uja tachi kue'e ndeva'a ka
saa maa, te ndajinokuei te
kiukuei te vi koo ini anu
ñayiu yun. Nuu saa, te kue'e
ndeva'a ka ñayiu kokui saa
jaxtnañu'u —jiña'a ya.

Na ta'u na ndetu ñayiu nini tno'o ia Dios

27 Vi nini ka'an ya tno'o
ya'a, te ni kana jaa in ña'a oo
ne'u ñayiu ni ka kututu yun,
te jiña'a ña:

—Na ta'u na ndetu ña'a ni
skaku ña vi ni skaxin ña jin
ni —jiña'a ña.

28 Te jiña'a ya:

—Su na ta'u na ndetu ka
maa ñayiu nini tno'o ia Dios,
te skunkui —jiña'a ya.

Ka jikan ñayiu kue'e ja na sa'a Jesús in tniuu ka'nu

29 Te nuu ni ka kututu ka
ñayiu, te jiña'a Jesús:

—Ñayiu ka oo tiempu
vitna, chi inu kue'e ndeva'i,
chi ka jikain ja na sa'a san
in tniuu ka'nu, su tu ka na
tniuu ka'nu sa'a san, chi maa
ni nagua ni ndo'o Jonás ndee
jana'a.

30 Chi nagua ni okuu Jonás
in seña ja ni ka jini ñayiu
ñuu Nínive, te suni saa ni
kokuu jin sein, ja kuu san
Se'e Teyii, chi kokuu san in
seña nuu ñayiu ka oo tiempu
vitna.

31 Te suni ndakoo in ña'a
ni okuu reyna ni otatnuni
ichi sur, kiuu sandaa ia Dios
kuechi, te xtavi kuechi ña
jin ñayiu ka oo tiempu vitna,
chi jika ndeva'a ñuu ña'a
yun, su ni kii ña ni onini
ña tno'o ndichi ni ka'an rey
Salomón. Te ka'nu ka kuu
maa san ja oo san ya'a, saa
rey Salomón.

32 Te vi ndakoo ñayiu ñuu
Nínive kiuu sandaa ia Dios
kuechi, te vi xtavi kuechi
ñai jin ñayiu ka oo tiempu
vitna. Chi ni ka ndatna'u ini
ñayiu ñuu Nínive yun, te ni
kiukuei ichi ia Dios nuu ni ka
onini tno'o va'a ia Dios ja ni
kaxtno'o Jonás. Te ka'nu ka
kuu maa san ja oo san ya'a,
saa Jonás —jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja nduchi nuo kuu ja ye'e nii nuu yiki kuñuo

33 Te suni jiña'a ka ya:

—Tu na in ñayiu ka jinio
ja xtnui in lámpara, te tayu'i
axi chi'i chii in jatnu, chi
sua'a sonee sukuin nagua ja
kondijin kiukuei ñayiu ini
ve'i.

34 Te nduchi nuu ni kuu in
lámpara ja ye'e nii nuu yiki
kuñu ni. Te nuu ja ka oo
va'a nduchi nuu ni, te ye'e
nii nuu yiki kuñu ni. Su nuu
ja tu ka oo va'a nduchi nuu
ni, te nii yiki kuñu ni oo nuu
ñunee.

35 Te koto va'a ni maa ni
ja ndakani gua'a ini ni, te
koo ni nuu ye'e ni'nu ndija,
nagua ja ma ndakani kue'e
ini ni ja koo ni nuu nee.

36 Chi nuu ja ye'e nii nuu
yiki kuñu ni, te ma kuu
sa'a ni jakue'e, chi kuni kaji
kuiti ni ja sa'a ni java'a, na
kuinio in lámpara ja ye'e
ni'nu —jiña'a Jesús.

Ni ka'an kuechi Jesús siki tee ka kuu fariseo vi tee ka kaxtno'o Ley Moisés

37 Nuu ni ndi'i ni ka'an Jesús, te ni ka'an ña in tee kuu fariseo ja ki'inkuei ya ve'e de, vi kaa ya xtaa. Te nuu ni jinokuei ya, te ni ka jinkoo ya nuu mesa.

38 Te nuu ni jini tee kuu fariseo yun ja tu ni ndanda'a ya ama ka ja kaa ya xtaa, te vi ni sa'u kuii ini de ja tu skunkuu ya nagua oo costumbre.

39 Su yun te jiña'a Jito'o Jesús nuu de:

—Maa ni ja ka kuu ni tee fariseo, chi ka ndakate ni yata vasu jin yata ko'o, su ichi ini oo chitu jin jatne'e. Te suni saa ka kuu maa ni, chi ka oo chitu ni jin tniuu kui'na vi jane'e jayichi.

40 ¡Se'e tee vasa! ¿A tu ka jini ni ja ia ni sa'a ichi yata kuu ia ni sa'a ichi ini?

41 Vi skuta'u ni nagua ka neva'a ni nuu ñayiu ka kunda'u jin ndee ini ndee anu ni, nagua ja vi nduvii ni.

42 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee fariseo! Chi ka soko ni nuu ia Dios uxi ja ciento menta vi ruda vi ndi'i nuu yuku kuii ja ka jitu ni, nagua ni tatnuni ia Dios nuu Moisés ja vi sa'o. Su tu ka skunkuu ni ja vi sa'a ndaa ni jin ja vi kutoo ni ia Dios. Chi ya'a kuu ja kanuu ka ja vi sa'a ni, te suni ma vi xndendoo ni ja vi soko ni nuu ya.

43 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee fariseo! Chi ka junkuaan ini ni ja vi jinkoo ni nuu oo jayiñu'u ini ve'e ii sinagoga, vi suni ka kuini ni ja vi ka'an yiñu'u ndeva'a ñayiu jin ni nuu ka nukuntna'a ni jin nuu ya'u.

44 ¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka kaxtno'o Ley Moisés vi tee ka kuu fariseo, se'e ndijani ini! Chi ka kuu ni na kuinio yau ñaña ja tu ndijin oo, te ka ya'a ñayiu siki, su tu ka jini nagua oo yun —jiña'a ya.

45 Te ni ka'an in tee kaxtno'o Ley Moisés, te jiña'a de:

—Mastru, nuu ka'an ni siun, te suni kane'e ña ni jin ndee sein —jiña'a de.

46 Te jiña'a ya:

—¡Nda'u ni ka maa ni, tee ka kaxtno'o Ley Moisés! Chi ka skuiso ni ñayiu in ja vee ndeva'a ja ma vi kundei vi kondisoi. Su tu ka chituu sa'un ni jin.

47 ¡Nda'u ni ka maa ni! Chi ka sa'a ni ve'e siki yau ñaña tee ni ka ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a, ja ni ka ja'ni ndi nija'nu maa ni.

48 Su ja ka sa'a ni siun jinkui'nu inio ja ka ka'an ni ja vatuka ni ka sa'a ndi nija'nu ni, chi suu de ni ka ja'ni ña, te maa ni ka sa'a ve'e siki yau ñaña yun.

49 ’Te yun guaa ndee jana'a ja ni ka'an ia Dios in tno'o ndichi, te jiña'a ya: “Tetniuu rin tee vi ndakani tno'o rin vi tee chitniuu rin ja vi xtutenuu de tno'o rin, su sava de vi ka'ni ña ñayiu vi sava de vi sondikin ñai”, jiña'a ya.

50 Te yun guaa nuu ñayiu ka oo tiempu vitna ndakan

tno'o ia Dios siki ndi'i tee ni
ka ndakani tno'o ia Dios ja ni
ka ja'ni ndi nija'nu ni ndee
kiuu nuu ni jinkoo jaa ñuyiu.
51 Keja'a jin ndee Abel,
te kenta jin ndee Zacarías,
tee ni ka ja'ni ñayiu ma'ñu
sagua altar ne'u ve'e ii maa
veñu'u ka'nu. Te yun guaa
ka'an san jin ni ja nuu ñayiu
ka oo tiempu vitna ndakan
tno'o ia Dios taka kuechi
yun.
52 ’¡Nda'u ni ka maa ni, tee
ka kaxtno'o Ley Moisés! Chi
ka jasi ni ichi ja vi jinkui'nu
ini ñayiu tno'o ia Dios, te
vini maa ni tu ka jinkui'nu
ini ni, te ni ja tu ka jandetu
ni ja vi jinkui'nu ini ñayiu
—jiña'a Jesús.
53 Te nuu ni ka'an ya tno'o
ya'a, te ni ka kiti ini ndeva'a
tee ka kaxtno'o Ley Moisés
vi tee ka kuu fariseo, te ni ka
jinkondee de ka xtichi ña de
jin kua'a tno'o vijin.
54 Chi ka kuini de ja na
kanakau ya jin tno'o ka'an
ya, nagua ja kuu vi ka'an
kuechi de siki ya.

12

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi koto ñayiu mai

1 Te vi nini siun kuu, te
ni ka kututu kua'a ndeva'a
ñayiu, te vi sua'a ka jexin
ni'nu tna'i ja kua'a ndeva'i
kuu. Te ni jinkondee Jesús
ka'an ya xtnañu'u ka nuu tee
ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—Vi koto gua'a ni maa ni,
te ma vi sa'a ni nagua ka
sa'a tee ka kuu fariseo, ja
tu ka skunkuu de nagua ka
kaxtno'o de.
2 Chi tu na in guaa kuu ja
koyu'u ja ma tuu ndijin, te
ni in maa kuu ja kiyu'u, chi
ndi'i tuu ndijin, te vi kuni
ñayiu.
3 Te yun guaa ndi'i tno'o
ja ka ka'an yu'u ni nuu
nee, kejioo ndijin ja vi kuni
taka ñayiu. Te ndi'i tno'o
ja ka ka'an yu'u ni nduso'o
inka ñayiu ja oo ini ve'e,
ndi'i tno'o yun kejioo ja vi
kana jaa ñayiu ndee siki ve'e
—jiña'a Jesús.
4 Yun te jiña'a ka ya:
—Ka'an san nuu maa ni, vi
amigo, ja ma vi koyu'u ni ja
ja'ni ña jin ni, chi tu nagua
kuu ja sa'a ka.
5 Su kaxtno'o san na xiin
nuu guaa vi koyu'u ni: Vi
koyu'u ni nuu ia Dios, chi
maa ya guaa kuu ndakindee
ya ja ka teku ni, te suni ndiso
tniuu ya ja tnaa ña ya nuu
andeya. Te nuu maa ya guaa
vi koyu'u ni.
6 ’Su vi kondia'a ni ja ti-
sala, chi tu ka ndee ya'u ti,
chi ndee u'un ti ja uu pesu.
Te vini saa, te ni in ti, tu
ndunaa ini ia Dios ja jito ya
ti.
7 Te ¿ndee ka maa ni ja
ndunaa ini ña ia Dios? Te
ndee ixi xini ni na'a ya nasaa
ka kuu. Te ma vi koyu'u ni,
chi ka ndee ya'u ka maa ni
saa taka tisala kueli yun.

Vi ndaa yu'o nuu ñayiu ja ka kandijao Jesús

8 ’Te ka'an san ja ndi'i
ñayiu ka ndaa yu'u nuu sava
ka ñayiu ja ka kandija ñai jin

san, te suni sein, ja kuu san
Se'e Teyii, chi suni ndaa yu'u
san nuu ia ka jinokuechi nuu
Tata Dios ja ka kandija ñai
jin san.
9 Su na ñayiu tu ndaa yu'u
ja kandija ñai jin san nuu
ñayiu ñuyiu ya'a, te suni
ma ndaa yu'u san nuu ia
ka jinokuechi nuu Dios ja ka
kandija ñai jin san.
10 Kuaka'nu ini ia Dios jin
ñayiu kane'e ña jin sein, ja
kuu san Se'e Teyii, su ma
kuaka'nu ini ya jin ñayiu
kane'e ña jin Espíritu ya.
11 Nuu ka jaka ña ja ka
kanakau ni nuu nda'a tee ka
tatnuni nuu ve'e ii sinagoga,
axi nuu nda'a tee ka ja'nde
kuechi, axi nuu nda'a tee ka
netniuu, te ma vi kondi'ni ni
naxa vi ka'an ni'nu ni ja ja'a
ni, axi naxa vi kuña'a ni.
12 Chi nuu kuyatni ja vi
ka'an ni, te kaxtno'o maa
Espíritu ia Dios na tno'o kuu
ja vi ka'an ni —jiña'a Jesús.

Ma vi kondioo inio ja vi kuu kuikao

13 Te ne'u ñayiu yun ni kee
in tee, te jiña'a de nuu Jesús:
—Mastru, ka'an ni nuu
ñani san ja na ka'nde de
ja ni'i san ja sa'a jajin san
—jiña'a de.
14 Te jiña'a Jesús:
—Ñani, tu na in ni jani
ña jin san ja koka'nde san
kuechi axi ja koka'nde san
nagua ka neva'a ni —jiña'a
ya.
15 Yun te jiña'a ya nuu
ndi'i ñayiu yun:
—Vi koto va'a ni maa ni
ja ma vi ndioo ini ni ja vi
koneva'a kua'a ni, chi masu
nuu kua'a ja ka neva'a ñayiu
vaji ja ka tekui —jiña'a ya.
16 Yun te ni ka'an jioni'ni
ya, te jiña'a ya:
—Ni oo in tee kuika ja
ni kuva'a vii ndeva'a nuu
ñunde'i de.
17 Te ni ndakani ini de jin
anu de: “¿Naxa sa'o, te tu
ndee nune ja tava'o ja ni kee
nuu ñunde'io?” kachi de.
18 Yun te ni ndakani gua'a
ini de, te ni kachi de: “Sua'a
na sa'o: na kanio yaka ya'a,
te na ndasa'o ja na'nu ka,
nagua ja yun tava'o ndi'i ja
ni kee nuu ñunde'io vi taka
ja neva'o.
19 Yun te na ndatatuo, chi
ja ni tava'a kua'o nagua ja
kokao kua'a kuia, te na kaa
na ko'o vi na kusii inio, chi
tu nagua ja'ni ka ña jion”,
kachi de.
20 Su yun te jiña'a ia Dios:
“Tee vasa, vi jakuaa vitna
kuu ron, te ¿na in kuu ja
kendoo jin ndi'i ja ni tava'a
ron jian?” —jiña'a ya—.
21 Te saa kuu jin taka
ñayiu ka ndioo ini ja vi
kuu kuikai ñuyiu ya'a, su
ka kunda'ui nuu ia Dios
—jiña'a Jesús.

Tu jiniu'u ja vi kondi'ni ndeva'o

22 Yun te jiña'a Jesús nuu
tee ka skua'a jin ya:
—Ma vi kondi'ni ni nagua
kuu ja vi kaa ni ja vi koteku
ni, axi nagua vi kui'nu ni.
23 Chi ja ndee ya'u ka kuu
anuo masu ndei jao, te suni
ndee ya'u ka yiki kuñuo
masu sa'un ni'nuo.

24 Vi kondia'a ni tikaka,
ja ni tu ka jitu ti, ni tu ka
ndaxtutu ti ja vi kaa ti, ni tu
ka neva'a ti yaka ti. Su visi
ni saa, te jiña'a ia Dios ja ka
jaa ti. Te vi'i ka tu maa ni,
te ka ndee ya'u ka ni nuu ia
Dios saa kiti ndagua yun.
25 Te visi na vi kondi'ni
ndeva'a ni, su ma kuu vi
ndaskua'nu ni yiki kuñu ni
ni in yiki.
26 Te nuu ja vi ni in tniuu
luluu ma kuu vi sa'a ni, te
¿nau ja ka ndi'ni ni ja ja'a
sava ka ndatniuu?
27 ’Vi kondia'a ni naxa ka
ja'nu ita yuku ja luu ka ndaa,
te ni tu ka satniuu, ni tu ka
kunu. Su sein chi ka'an san
sua'a: Ja ni Salomón jin ndi'i
javii ni oneva'a de, te ni tu ni
oni'nu de nagua luu ka ndaa
ita yun.
28 Chi nuu ja saa skui'nu
ia Dios jin yuku yun ja vitna
oi, te xtnee vija kei nuu ñu'u
ja kai, te vi'i ka tu maa ni ja
ma skui'nu ña ya, visi tu ka
kandija gua'a ni.
29 Yun guaa maa vi
kondi'ni ni nagua kuu ja vi
kaa ni, vi ja vi ko'o ni, te ni
ma vi koyu'u ni.
30 Chi ndi'i ya'a kuu ja ka
nduku ñayiu ñuyiu. Su Tata
Dios, chi ja jini ya nagua kuu
ja ka ja'ni ña jin ni.
31 Te gua'a ka kuu ja vi
nduku ni ja vi koo ni nuu
tatnuni ia Dios, te na'a maa
ya ja taa ya ndi'i nagua ka
ja'ni ña jin ni —jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús naxa vi koo kuikao ndee andivi

32 ’Ma vi koyu'u ni, ja ka
kuu ni na kuinio in taju
luluu ndikachi san, chi ni
junkuaan ini Tata Dios ja taa
ya nuu tatnuni ya vi koo ni.
33 Vi xiko ni ja ka neva'a
ni, te vi kuña'a ni xu'un
nuu ñayiu ka kunda'u. Vi
sa'a ni na kuinio in itni ja
tu kuu tu'u, te vi skaya ni
jakuika vi koneva'a ni guaa
ndee andivi, nuu ma kuu ja
kiuu kui'na, te ni ma kiuu
tikixin ja xnaa ti.
34 Chi nuu oo jakuika ka
neva'a ni, te suni yun vi koo
anu ni.

Na vi kotua'o kiuu ndenta Jesús

35 ’Vi kotua'a ni, te vi
ndaxnuu ni lámpara ni.
36 Te vi kokuu ni na kuinio
in tee jinokuechi ja ndetu
de ja ndajiokuiin jito'o de,
ja kua'an tee yun in viko
tnanda'a. Te vija oo tua'a
de ndetu de nagua ja nuu na
kana tee yun ye'e, te ñama
ndakune de.
37 Na ta'u na ndetu tee
jinokuechi yun nuu ja ndito
de nuku'un ña jito'o de nuu
ndajino tee yun. Te ka'an
ndandaa san ja juntaa ña
maa jito'o yun nuu mesa,
te vi maa de kunukuechi
ja jione'e de ndei kaa tee
jinokuechi yun.
38 Te na ta'u na ndetu
tee jinokuechi nuu ja ndito
de nuku'un ña jito'o de,
visi vi ñuu sagua axi nuu
makundikin ndenta jito'o de.
39 Su vi kuni maa ni tno'o
ya'a: ja nuu ja siun, te jini
in tee xiin ve'e na ore kenta
kui'na, chi kondito de, te ma

kuandetu de ja kiuu kui'na
yun ve'e de ja su'u.
40 Te suni saa ni maa ni,
vi kotua'a ni, chi ore ja tu
ka nee ini ni, te ndenta sein,
ja kuu san Se'e Teyii —jiña'a
Jesús.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a uu tee ka jinokuechi

41 Yun te ni jikan tno'o
Pedro:
—Jito'o san, ¿a nuu maa
sein ja ka skua'o ka'an
ni tno'o jioni'ni ya'a, axi
nuu ndi'i ñayiu ka'an ni?
—jiña'a de.
42 Te jiña'a Jito'o Jesús:
—¿Ndee tee kuu tee ji-
nokuechi ndaa nuu jito'o de,
te jinkui'nu gua'a ini de ja
chitniuu ña jito'o de ja na
kokoto de ve'e tee yun, te na
kokuña'a de ja vi kokaa sava
ka ñayiu ka jinokuechi yun
jin ore?
43 Na ta'u na ndetu tee
jinokuechi yun ja nuu ndii
jito'o de, te nuku'un ña de ja
skunkuu gua'a de ndi'i tniuu
ni teku tniuu de.
44 Chi ka'an ndaa san ja
chitniuu ña jito'o de yun ja
suu de kotatnuni nuu ndi'i ja
neva'a tee yun.
45 Su nuu na ndakani ini
tee jinokuechi yun jin anu
de: “Ma ndajiokuiin yachi
jito'o”, te jinkondee de kani
de sava ka tee vi ña'a ka
jinokuechi yun, te jinkoo de
kaa de vi ko'o de vi jini de.
46 Te sanaa ni, te ndajino
jito'o de kiuu tu nee tu kuu
ni ini de vi ore ja tu jini de.
Te kani ndeva'a ña tee yun,
te tnaa ña de nuu vi tniuya'u
tee kue'e yun yika kuechi de
jin ñayiu tu ka kandija.
47 ’Chi tee jinokuechi ja
jini de naxa junkuaan ini
jito'o de, te tu sa'a tua'a de
ja skunkuu de, tee yun, chi
kua'a ka jichi kani ña jito'o
de.
48 Su tee jinokuechi ja tu
jini de ja jakue'e kuu ja sa'a
de, chi joo ni kani ña jito'o
de. Chi ñayiu xiin nuu ni
jiña'a kua'a ka Jito'o, te suni
kua'a ka ndakan de nui. Te
ñayiu ja kukanu gua'a ka ini
ña de, chi kua'a ka kakan de
nui —jiña'a ya.

Ka sa'a siin tna'a ñayiu ja ja'a Jesús

49 Te jiña'a ka Jesús:
—Sein, chi vaji san ja
skuikin san ñu'u nuu ñuyiu
ya'a, te kuini san ja sua'a, te
vi uun ni ni na kanda'a ñu'u.
50 Su tna'a san kua'a
tnundo'o, te yun guaa
kusuchi ndeva'a ini san,
guaa ndee na skunkuu.
51 Ka ndakani ini ni ja ni
kee san ja vi koo mani ni jin
ñayiu. Su ka'an san ja ña'a,
chi saa sua'a ja vi sa'a siin
tna'a ñayiu.
52 Chi ndee vitna jin kiuu
kua'on, vi jinkondee ñayiu
in ve'e vi kuu siin ja ja'a san.
Te vi ndakoo uni siki ui, te ui
siki uni.
53 Te vi sa'a siin tna'a yua
jin se'e, vi se'e jin yua, vi
si'i jin se'e si'i, te se'e si'i jin
nanai, vi janu jin nana xiso,
vi nana xiso jin janu —jiña'a
Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a seña andivi

54 Te suni jiña'a Jesús nuu
ñayiu kua'a yun:
—Nuu ka jini maa ni ja
ndututu viko ichi nuu kee
nikandii, te ka ka'an ni ja
kuun sau, te vi saa ndija kuu.
55 Te nuu jinki'i tachi nana
nuu ichi sur, te ka ka'an ni ja
sa'a i'ni, te vi saa ndija kuu.
56 ¡Se'e ndijani ini! ¿Naxa
kuu taka seña andivi vi nuu
ñu'u ja ka jinku'un ini ni, te
naxa kuu seña ja sa'a maa
san vitna ja tu ka jinkui'nu
ini ni? —jiña'a ya.

Vi sa'a ndaa ni kuechi ni jin ñayiu ka skiti ini tna'a jin ni

57 Te jiña'a ka Jesús:
—¿Te nau ja tu ka sa'a
ndaa maa ni kuechi ni ja kuu
ndaa?
58 Chi nuu na in ñayiu
ka'an kuechi siki ni, te
konuu ini ni ja sa'a ndaa
ni jin ñayiu yun nuu ichi
kua'ankuei ni, ama ka ja
kanakau ni nuu nda'a tee
netniuu. Chi nuu tuu, te
ndasia'a ña de nuu nda'a tee
ja'nde kuechi, te tee ja'nde
kuechi yun ndasia'a ña de
nda'a ndaja'a, te vi kasi ña
tee yun vekaa jin ni.
59 Te ja saa, chi ka'an
san ja ma yaa ni yun vi
guaa ndee tniuya'u ndi'i ni
ja ndita ni —jiña'a Jesús.

13

Kanuu ja vi ndatna'u ini ñayiu

1 Te vi maa kiuu saa
ni jinokuei sava tee ni ka
ndakani nuu Jesús naxa ni
sa'a Pilato jin ndee saa tee
ñuu Galilea, ja vi maa ore
ka ja'ni de kiti ja vi soko de
nuu ia Dios, te ni ja'ankuei
soldado Pilato, te ni ka ja'ni
de tee Galilea yun.
2 Te jiña'a Jesús:
—¿A ka ndakani ini ni ja
ka oo ndeva'a ka kuechi tee
yun saa sava ka ñayiu ñuo,
yun guaa siun ni ka ndo'o
de?
3 Su ka'an san ja ña'a. Su
nuu ja ma vi ndatna'u ini ni
nuu yika kuechi ni, te suni
saa ni vi kuu ni.
4 ¿Axi ka ndakani ini ni
ja xa'un uni ñayiu ni ka ji'i
ja ni tavi ña torre Siloé, chi
ka oo ndeva'a ka kuechi saa
sava ka ñayiu ñuu Jerusalén,
yun guaa siun ni ka ndo'i?
5 Su ka'an san ja ña'a. Su
nuu ja ma vi ndatna'u ini
ni nuu yika kuechi ni, te
suni saa ni vi kuu ni —jiña'a
Jesús.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a tnu tichi iuu

6 Yun te ni ka'an jioni'ni
Jesús, te jiña'a ya:
—Ni oo in tee ni oneva'a in
tnu tichi iuu, nukuiin ma'ñu
sagua nuu ka oo xtnuu kuii
de. Te ni ja'an de ni nduku
de kiti vixin nuu tnu, su tu
nagua ni ni'i de.
7 Yun te jiña'a de nuu
tee jito xtnuu kuii de yun:
“Vitna jino uni kuia ja kii
kutu san ja ndaxtutu san
tichi iuu, te vini ja in jichi
tu ni'i san ti. Te yun guaa
ka'nde ni tnu, nagua ja ma
kosa'a tneñu uun tnu nuu
ñu'u san”, jiña'a de.

8 Yun te jiña'a tee jito
xtnuu kuii yun: “Xndoo ni
tnu, visi ja kuia ya'a, te na
xtaya san ndu'u tnu vi na
tnaa san ja'an.
9 Kondio'ni axi sasaa te
kuun kiti vixin tnu, axi nuu
ja tuu, te ka'nde ni tnu”,
jiña'a de —ni ka'an Jesús.

Ni ndasa'a Jesús in ña'a ku'u kiuu ndatatu

10 In kiuu ndatatu oo Jesús
ve'e ii sinagoga, kaxtno'o ya
nuu ñayiu.
11 Te yun oo in ña'a ni
ndutoso yata, te ja ni kuu
xa'un uni kuia ku'u ña ni
sa'a espíritu tachi, te tu ni
kuu sa'un ja ndundaa yata
ña.
12 Te nuu ni jini Jesús jin
ña, te ni kana ña ya ja ni jino
ña, te jiña'a ya:
—Xixi, ja ni kujioo kue'e ni
—jiña'a ya.
13 Te ni sonee ya nda'a
ya siki ña. Te vi nuu saa
ni ndundaa yata ña, te ni
jinkondee ña ndakuanta'u
ña nuu ia Dios ja ni nduva'a
ña.
14 Su ni kiti ini tee kuu
nija'nu nuu ve'e ii sinagoga
yun ja siun ni ndasa'a Jesús
ña'a yun kiuu ndatatu, te
jiña'a de nuu ñayiu ka oo
yun:
—Iñu kiuu ka neva'o ja vi
satniuo, te kiuu yun kikuei
ni ja vi kutatna ni. Su kiuu
ndatatu, chi ma kuu —jiña'a
de.
15 Yun te jiña'a Jesús:
—¡Se'e ndijani ini! ¿A
tu ka ndajin in in maa ni
isndiki ni axi mentu ni kiuu
ndatatu ja ki'inkuei ni jin ti
ja vi ko'o ti ndute?
16 Te ña'a ya'a ja suni in
ndikin tata Abraham kuu
ña, te ja ni kuu xa'un uni
kuia nu'ni ña nuu kue'e ni
sa'a Tachi. Te ¿a masu
vatuka kuu ja ndajin san ña,
visi kiuu ndatatu kuu vitna?
—jiña'a ya.
17 Te nuu ni ka'an ya tno'o
ya'a, te ni ka kukanoo ndi'i
tee ka ka'an u'u ña jin ya.
Su kua'a ñayiu ni ka kusii ini
nuu ni ka jini ja ni sa'a ya in
tniuu vii ndeva'a.

Ni kaxtno'o Jesús naxa sa'a in ndikin yuku stancia

18 Te jiña'a Jesús:
—¿Nagua kuu ja kintna'a
inuu jin naxa tatnuni ia Dios,
te nagua kuu ja skintna'a
inuu jin san?
19 Naxa tatnuni ia Dios kuu
inuu jin ndikin yuku stancia,
ja ni ki'in in tee, te ni skute
de nuu ñunde'i de. Ni jite te
ni ja'nu, te ni kuu in yutnu
ka'nu, te vi ndee kiti ndagua
ka tnaa ti taka ti nuu nda'a
tnu.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a levadura

20 Te jiña'a ka Jesús:
—¿Nagua kuu ja kintna'a
inuu jin naxa tatnuni ia
Dios?
21 Naxa tatnuni ya kuu
inuu jin levadura, ja ni ki'in
in ñasi'i, te ni saka ña nuu
uni tija'an yujan triu, vi guaa
ndee ni kiuu ndo'o ndi'i yu-
jan yun —jiña'a Jesús.

Na kiukueio ye'e kuiñi

22 Te nuu ñu'u ichi Jesús
ja kua'an ya Jerusalén, ni

kaxtno'o ya tno'o ia Dios
nuu ñayiu ñuu na'nu vi ñuu
kueli.
23 Te ni oo in tee ni jikan
tno'o ña jin ya, te jiña'a de:

—Jito'o san, ¿a joo ni
ñayiu skaku ni'nu ia Dios?
—jiña'a de.

Te jiña'a Jesús:

24 —Vi nduku ndee ni ja
kiukuei ni ye'e kuiñi, chi
ka'an san ja kua'a ñayiu vi
kuini ja kiukuei, su ma kuu
kiukuei.
25 Chi kiuu na ndakoo tee
xiin ve'e ja ndakasi de ye'e,
te maa ni, nuu ja vi kendoo
ni ye'e, te vi jinkondee ni vi
kana ni yuye'e: “Jito'o san,
ndakune ni ye'e, na kiukuei
san”, vi kuña'a ni. Su kachi
de: “Tu jini ña san na ñayiu
ka kuu ni”, kachi de.
26 Yun te vi jinkondee ni
vi ka'an ni: “Jito'o san, maa
san ka kuu ja vi in ni ni ka
jaa ni ka ji'o, vi nuu ya'u ñuu
san ni kaxtno'o ni tno'o ni”,
vi kuña'a ni.
27 Su yun te kachi de: “Ja
ni ka'an san ja tu jini ña
san na ñayiu ka kuu ni. Vi
kujioo ni nuu san, chi ñayiu
ka sa'a jakue'e ka kuu ndi'i
ni”, kachi de.
28 Te yun vi nda'i vi kana
ni, te vi ndaka'ñi no'o ni nuu
vi kuni ni Abraham vi Isaac
vi Jacob jin ndi'i tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios, ja ka
oo de nuu tatnuni ia Dios. Te
maa ni, chi vi kendoo ni ye'e.
29 Chi kikuei ñayiu ichi
nuu kana nikandii, vi ñayiu
ichi nuu kee ya, vi ñayiu ichi
norte jin ichi sur ja vi jinkoi
nuu mesa ja vi kai xtaa nuu
tatnuni ia Dios.
30 Te sava ñayiu ja vitna
ka kui ñayiu sandi'i, te sui
vi nduu ñayiu xtnañu'u ja
kiukuei nuu tatnuni ia Dios.
Te ñayiu xtnañu'u vitna, vi
ndui ñayiu sandi'i ja kiukuei
nuu tatnuni ya —jiña'a Jesús
sua'a.

Ni kusuchi ndeva'a ini Jesús ja ja'a ñuu Jerusalén

31 Te vi maa kiuu saa, ni
jinokuei tee ka kuu fariseo,
te ka jiña'a de nuu Jesús:

—Kee ni ya'a, te kua'an ni,
chi kuini Herodes ja ka'ni ña
de —ka jiña'a de.
32 Te jiña'a Jesús:

—Kua'ankuei ni te vi
kuña'a ni nuu va'u jian ja
koo san ya'a vitna vi xtnee
ja tau san tachi vi ndasa'a
san ñayiu ka ku'u, te kiuu
kuu uni te xndi'i san tniuu
sa'a san.
33 Chi nini kuu ja kiondita
san vitna vi xtnee vi isa,
te saa ndenta san Jerusalén,
chi tu na in tee ndakani tno'o
ia Dios ja kuu de inka lado,
chi maa ni Jerusalén ka ji'i
de —jiña'a ya.
34 Yun te jiña'a ya nuu ñuu
Jerusalén:

—Jerusalén, Jerusalén,
roon ja ja'ni ron tee ka
ndakani tno'o ia Dios, vi
kani yuu ron tee ni tetniuu
ya, ¡nasaa jichi ni kuini
rin ja ndaxtutu rin se'e
ron na kuinio in chiuun ja
ndachindijin ti se'e kueli ti,
su tu ni kuini ron!
35 Su kona'a ron ja kendoo
nda'u kendoo kee ve'e ron.
Te ka'an rin ja ma kuni uun

ka ña ron guaa ndee na
kenta kiuu vi kachi ñayiu:
“Na ta'u na ndetu ia vaji
jin jaka'nu maa Jito'o Dios
ja kotatnuni ya”, vi kachi
—jiña'a ya.

14

Ni ndasa'a Jesús in tee ku'u kue'e yi'i ña kuiñu kiuu ndatatu

1 In kiuu ndatatu ni ja'an
Jesús ve'e in tee kuu nija'nu
nuu tee ka kuu fariseo, ja ni
jaa ya xtaa. Te ka oo sava ka
tee ka kuu fariseo ka ndia'a
yu'u ña de.
2 Te suni yun oo in tee ni
chitu ña kuiñu nukoo de nuu
oo Jesús.
3 Yun te ni jikan tno'o ya
tee ka kaxtno'o Ley Moisés
vi tee ka kuu fariseo, te
jiña'a ya:
—¿A ka'an nuu Ley ja kuu
ndasa'o in ñayiu ku'u kiuu
ndatatu, axi ña'a? —jiña'a
ya.
4 Su tu ni ka ka'an sa'un
de. Yun te ni tnii ya tee ku'u
yun, te ni ndasa'a ña ya, te ni
ndatetniuu ña ya ja na no'o
de.
5 Te jiña'a ya nuu tee ka
kuu fariseo yun:
—Ndee ni guaa ma ndatau
ni se'e ni axi isndiki ni nuu
ja na kanakaui in poso, ¿te a
masu vi jino ndaa ni ndatau
ni jin, visi kiuu ndatatu kuu?
—jiña'a ya.
6 Te tu ni kuu vi ndajione'e
de ni in tno'o.

Ñayiu ka oo nuu in viko tnanda'a

7 Nuu ni jini Jesús ja vi
ndi'i tee ni ka kututu yun ka
kaji de nuu na'a yiñu'u ka
ja vi konukoo de, te ni ka'an
jioni'ni ya, te jiña'a ya nuu
de:
8 —Nuu ka'an ña in ñayiu
ja ki'in ni in viko tnanda'a,
ma jino ni te jinkoo ni nuu
na'a gua'a ka, chi kana saa
jaa in tee kuu ka'nu ka saa
maa ni.
9 Te ja saa, chi jaa maa tee
ni ka'an ña jin nduu ni ja vi
koo ni nuu viko yun, te kachi
de: “Tanunda'a ni ndakoo
ni, chi jian konukoo tee ni
kee ya'a”, kachi de. Te ja
saa, chi kukanoo ni, te ki'in
ni jinkoo ni ndee jasandi'i ni
ka.
10 Su nuu ja nuu ka'an
ña in ñayiu ja ki'in ni in
viko tnanda'a, kua'an ni te
jinkoo ni ndee sandi'i ni ka,
nagua ja nuu jaa tee ni ka'an
ña yun, te kachi de: “Ñani,
ya'a ni nuu oo gua'a ka ya'a
konukoo ni”, kachi de. Te ja
saa, chi ni'i ni ja yiñu'u nuu
sava ka ñayiu ka nukoo jin
ni viko yun.
11 Chi nani kuu ñayiu ja
sa'a ka'nui mai, te vi sa'a lule
ña jin. Te ñayiu ja sa'a luluu
mai, te vi sa'a ka'nu ña jin
—jiña'a Jesús.
12 Yun te jiña'a ya nuu tee
ni jaka ña ja kaa ya xtaa:
—Kiuu kuini ni ja sa'a ni
in viko ja vi kaxe'in ñayiu
axi vi kaxini, ma ka'an ni
ñayiu ka jini tna'a jin ni, te
ni ñayiu ka kuu tna'a ni, te
ni ñani ni, te ni ñayiu kuika
oo yatni jin ni, chi ñayiu yun

suni vi ndaka'an ñai kiuu na
vi sa'i viko, te ndani'i ni ja ni
skuta'u ni jin.
13 Te ña'a, nuu ja sa'a ni
in viko, te ka'an ni ñayiu ka
kunda'u, vi ñayiu ku'u nuu,
vi ñayiu ku'u nda'a, vi ñayiu
ku'u si'in.
14 Te na ta'u na ndetu ka
maa ni, chi ñayiu yun ma
vi ni'i ja vi ndajione'i. Su
kiuu na vi ndateku ndiyi ja
ni ka sa'a ndaa nuu ia Dios,
te ndani'i maa ni —jiña'a
Jesús.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in viko ja vi kaxini

15 Te nuu ni ka'an ya siun,
te ni ka'an in tee ka nukoo
jin ya nuu mesa:
—¡Na ta'u na ndetu ñayiu
kiuu ja kai xtaa nuu tatnuni
ia Dios! —jiña'a de.
16 Yun te jiña'a Jesús:
—Ni oo in tee ni sa'a in
viko ka'nu ndeva'a ja vi kax-
ini ñayiu, te ni kana de kua'a
ñayiu ja ki'inkuei viko yun.
17 Te nuu ni jino ore
ja kiukuei ñayiu vi kaxini,
te ni tetniuu de in tee ji-
nokuechi nuu de ja jinkuaka
tee yun ñayiu, te kuña'a de:
“Ne'ekuei ni na ki'on, chi ja
ni kuva'a ndi'i ja kaxinio”,
jiña'a de.
18 Su yun te ndi'i de ni
ka ka'an ja na koneka'nu
ini tee yun, chi ma ki'inkuei
de. Te jiña'a tee xtnañu'u:
“Koneka'nu ini ni ja ma ki'in
san, chi vi inka ni ndakuaan
san in ñu'u san, te ki'in san
jinkoto san”, jiña'a de.
19 Te jiña'a inka de: “Sein,
chi suni ma ki'in san, chi vi
inka ni ndakuaan san u'un
yunta isndiki san, te kuini
san ja koto tnuni san ti, te
jikanta'u san ja koneka'nu
ini ni”, jiña'a de.
20 Te jiña'a inka de:
“Koneka'nu ini ni, chi vi
inka ni tnanda'a san, te ma
nune san ja ki'in san”, jiña'a
de.
21 ’Yun te ni ndajiokuiin
tee jinokuechi yun, te ni
ndakani ndi'i de nuu jito'o
de ja siun ka jiña'a tee yun.
Te ni kiti ini jito'o de yun, te
jiña'a de: “Kua'an ñama ni
taka ichi na'nu vi ichi kueli
ka oo ñuu ya'a, te kuaka ni
ñayiu ka kunda'u, vi ñayiu
ka ku'u nda'a, vi ñayiu ka
ku'u si'in, vi ñayiu ka ku'u
nuu, na kikuei vi koo viko
ya'a”, jiña'a de.
22 Yun te nuu kuee ka,
te jiña'a tee jinokuechi yun
nuu jito'o de: “Ja ni sa'a san
nagua ni tatnuni ni, su vini
saa, te nune kua'a ka nuu vi
konukoo ñayiu”, jiña'a de.
23 Yun te jiña'a jito'o nuu
tee jinokuechi yun: “Kua'an
tuku ni sava ka ichi na'nu
vi ichi kueli ja ka oo jika,
te tenini ni ñayiu na kikuei
nagua na chitu ve'e san.
24 Chi ka'an san ja ni in
ñayiu ni ka'an xtnañu'u san,
ma kiukuei kai ve'e san ja vi
kai xtaa”, kachi de —jiña'a
Jesús.

Kanuu ja ndakani gua'a inio te kondikion Jesukristu

25 Te kuakua'a ñayiu ni
ka jata ndikin Jesús, te ni
jionenuu ya, te jiña'a ya:

26 —Nuu ja na in ñayiu
kuini ja kondikin ña jin san,
te tu kutoo gua'a ka ñai saa
nagua kutoi yuai vi si'i, vi
ñasi'i vi se'i, vi ñani vi kua'i,
vi nagua kutoi mai, te ma
kuu ja kondikin ñai ja vi
skua'a san jin.
27 Chi na ñayiu tu kuini
ja kondikin ña jin san ja
kuni tnundo'o, te tu jiniu'i ja
kokui ñayiu vi koskua'a jin
san.
28 ’Vi koka'on ja ndee in ni
kuini ja sa'a ni in torre, te ¿a
masu xtnañu'u ka jinkoo ni
ndakani gua'a ini ni nuu ja
kenta xu'un ni, te jinkondee
ni sa'a ni?
29 Chi kana saa vi inka
skuja ni nuu kavai yun, te
ma sino ni, ja saa, chi ndi'i
ñayiu ka ndia'a vi kuaku
ndee ña jin ni.
30 Te vi kachi: “Tee ya'a,
chi ni jinkondee de sa'a de,
te tu ni kundee de sino de”,
vi kachi.
31 ’Axi vi koka'on ja in rey
kuini de ndakoo de ja vi
kaxin tna'a de jin inka rey, te
¿a masu xtnañu'u ka jinkoo
de ndakani gua'a ini de a
kuu ja sa'a de jin uxi mil
soldado de, ja vi kaxin tna'a
de jin tee vaji jin oko mil
soldado?
32 Te nuu ja jini de ja ma
kuu sa'a de, te ama ka ja
vi kitna'a ña tee yun ja vi
kaxin tna'a de, te tetniuu de
tee vi ka'an ja jikan de ja vi
ndatno'o mani de.
33 Te suni saa ni ka kuu
maa ni, chi nuu ja ma vi
ndakani gua'a ini ni ja vi
xndoo ni ndi'i ja ka neva'a
ni, te ma kuu vi kondikin ña
ni ja vi koskua'o.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a ñii

34 ’Ka jini ni ja ñii, chi ja
gua'a kuu, su nuu ja na nduu
uun, te ma kuu ndajiokuiin
ja nduu axe tuku.
35 Te ni tu jiniu'u ja kee
nuu ñu'u, te ni ja nduu ja'an,
chi vi nani ja kate ñayiu kuu.
Te na in oo so'o ja konini, te
na konini —jiña'a Jesús.

15

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in ndikachi ni ndoñu'u

1 Ndi'i ñayiu ni ka oxtutu
xu'un impuestu ja kuano'o
Roma jin sava ka ñayiu
ka sa'a yika kuechi, ni ka
jintna'a ja vi konini tno'o
kaxtno'o Jesús.
2 Te yun guaa ni ka ka'an
ndee ña tee ka kuu fariseo vi
tee ka kaxtno'o Ley Moisés,
te ka jiña'a de:
—Tee ya'a, chi janta'u de
ñayiu ka sa'a yika kuechi,
vi in ni ka jaa de xtaa —ka
kachi de sua'a.
3 Yun te ni ka'an jioni'ni
Jesús, te jiña'a ya:
4 —Vi koka'on ja ndee in
ni neva'a in ciento ndikachi,
te ni ndoñu'u in ti. ¿A
masu xndoo ni kuun xiko
xa'un kuun kiti yun yuku, te
ki'in ni nunduku ni kiti ni
ndoñu'u yun ndee ndani'i ni
ti?
5 Te nuu ndani'i ni ti, te ¿a
masu vi ndasonee ni ti nuu
soko ni, te kuano'o sii ini ni?
6 Te nuu ndajino ni ve'e
ni, te ndaxtutu ni ñayiu ka

ndeka tna'a gua'a jin ni vi
ñayiu ka oo yatni jin ni,
te kuña'a ni: “Vi kusii ini
ni na vi kusii inio, chi ni
ndani'i san ndikachi san kiti
ni ndoñu'u”, kuña'a ni.
7 Te ka'an san ja suni siun
kuu ichi andivi nuu oo ia
Dios, chi oo ka jasii ini ja in
ñayiu sa'a jakue'e ndatna'u
ini, te kiui ichi ia Dios,
saa kuun xiko xa'un kuun
ñayiu ndaa ja tu ja'ni ña ja
ndatna'u ini.

*Ni ka'an jioni'ni Jesús
ja ja'a in xu'un kaa ja ni
ndoñu'u*

8 ’Axi vi koka'on ja in ña'a
neva'a ña uxi xu'un kaa, te
ni ski'in ña in, ¿a masu vi
xnuu ña iti, te ndaxtaa vii
ña ve'e ña, te ndanduku
vivii ña xu'un ña guaa ndee
ndani'i ña?
9 Te nuu ndani'i ña, te
ndaxtutu ña ñayiu ka ndeka
tna'a gua'a jin ña vi ña'a ka
oo yatni jin ña, te kuña'a ña:
“Vi kusii ini ni na vi kusii
inio, chi ni ndani'i san xu'un
san ja ni ndoñu'u”, kuña'a
ña.
10 Te ka'an san ja suni siun
kusii ini ia Dios vi ia ka ji-
nokuechi nuu ya ja in ñayiu
ndatna'u ini, te kiui ichi ia
Dios —jiña'a Jesús.

*Ni ka'an jioni'ni Jesús ja
ja'a in suchi ni ndoñu'u*

11 Yun te jiña'a tuku Jesús:
—Ni oo in tee ni oneva'a
uu seyii.
12 Te jiña'a suchi lule yun
nuu tatai: “Tata, ka'nde ni
ja ni'i san ja kuta'u san, chi
kuini san ja koneva'a maa
san”, jiña'i. Yun te ni ja'nde
tee kuu yua yun nuu nduu
se'e de.
13 Su ndee saa ni kiuu, te
ni xiko ndi'i suchi lule yun,
te ni ni'i xu'un ja kua'in inka
ñuu jika, te yun ni xnaa ndi'i
xu'in jin jane'e jayichi ni sa'i.
14 Te nuu ni ndi'i xu'in ja
ni xnai, te ni kenta in tnama
xeen ndeva'a ñuu yun. Te
ni keja'a kumani ndeva'a ja
kai.
15 ’Yun te ni ja'in ni ndukui
in tniuu sa'i nuu in tee ñuu
yun. Te ni tetniuu ña tee yun
ja kua'in ja kokotoi kini de.
16 Te vi jio'i ja kai ja ka jaa
kini yun nagua ja chitu chii,
su tu na in jiña'a ja kai.
17 Yun te ni jinkoi, te
ni ndakani gua'a ini, te ni
kachi: “Na yatni ñayiu ka
jinokuechi nuu tatao, te tu
ndoñu'u ja vi kai, te yoon ji'i
soko ya'a.
18 Na no'o ve'e tatao, te na
kuña'o: Tata, ni sa'a san yika
kuechi nuu ia Dios vi nuu
maa ni, ja kuu ni yua san.
19 Te vi tu oo tu kaa ka san
ja kokuu san se'e ni. Su sa'a
ña ni na ni kuinio in tee ka
satniuu nuu ni, na kuña'o”,
ni kachi.
20 ’Te ni ndaki'in ichi
kuano'i ve'e tatai, su vi jika
ka kuano'i, te ni ndakuni
ña tatai, te ni kunda'u ini
ndeva'a ña de. Yun te ni
jino de ni nutna'a ña de, te
ni ndakanu ni'nu ña de vi ni
chitu de jiki nuu se'e de yun.
21 Te jiña'a se'e de yun:
“Tata, ni sa'a san yika kuechi
nuu ia Dios vi nuu maa ni, ja
kuu ni yua san. Te vi tu oo tu
kaa ka san ja kokuu san se'e
ni”, jiña'i.

22 Su yun te ni tatnuni tee
kuu yua yun nuu tee ka ji-
nokuechi nuu de: “Vi kene'e
ñama sa'un gua'a ka, te vi
skui'nu ron se'e rin, te vi
tnaa ron in xe'e nda'i, te vi
chi'i ron ndijan ja'i.
23 Te mavijinkuaka in
chikeru rin, kiti ndatnu ka
yun, te vi ka'ni ron ti, te na
vi sa'o viko ja ni ndajaa se'e
rin.
24 Chi na kuinio ja ni ji'i,
te ni ndatekui, chi ja ni
ndoñu'i, te ni ndentai vitna”,
jiña'a tata yun. Yun te ni ka
jinkondee de ka sa'a de viko
ja ka kusii ini de.
25 ’Te seyii jakua'a de yun,
chi yuku oo de. Te nuu
ni nduyatni de ja ni nda-
jiokuiin de ve'e de, te ni jini
de ja ka tee yaa vi ka jita ja'a
ñayiu.
26 Yun te ni kana de in
tee jinokuechi ve'e de, te ni
jikan tno'o ña de nagua ni
kuu.
27 Te jiña'a tee jinokuechi
yun: “Ni ndajaa ñani ni, te
ni ja'ni tata ni in chikeru
de, kiti ndatnu ka, ja sa'a
de viko, chi kusii ini de ja
ni ndajiokuiin va'a ñani ni”,
jiña'a tee yun.
28 Su ni kiti ini ndeva'a tee
jakua'a yun, te tu ni kuini de
ja ndiuu de ve'e. Yun te ni
kee tata de, te ni ka'an nda'u
de ja na ndiuu se'e de yun.
29 Su jiña'a seyii jakua'a
de: “Tata, na kuyatni kuia
jinokuechi san nuu ni, te ni
tu na ama kuso'o san nuu ni.
Te ni ja tu na in kiuu, te taa
ni vi sija in ndixi'u ni ja sa'a
san in viko jin ñayiu ka jini
tna'a jin san.
30 Su vitna ja ni ndajaa se'e
ni ja ni ja'in ni xnaa uin
xu'un ne'u jasi'i ka inee ichi
yun, te vi in chikeru ndatnu
ka ja'ni ni ja sa'a ni viko”,
jiña'a de.
31 Yun te jiña'a tee kuu yua
yun: “Se'e, roon, chi siun ni
oo ron jin rin, te ndi'i ja ka
neva'o ya'a, chi kuenta maa
ron kuu.
32 Su nini kuu ja vi sa'o
viko, te na vi kusii inio, chi
na kuinio ja ni ji'i ñani ron,
te ni ndatekui, chi ja ni kuu
na'a ni ndoñu'i, te ni ndentai
vitna”, jiña'a tata yun —ni
ka'an Jesús.

16

*Ni ka'an jioni'ni Jesús ja
ja'a in tee tu jinokuechi ndaa*

1 Yun te suni jiña'a Jesús
nuu tee ka skua'a jin ya:
—Ni oo in tee kuika ni
oneva'a de in tee jinokuechi
ja kuu nija'nu ndeka sava
ka tee ka jinokuechi nuu
de. Te ni ja'ankuei tee ka
jinokuechi yun, ni ka ka'an
kuechi de ja ndeva'a xnaa
tee kuu nija'nu yun ndat-
niuu tee kuika yun.
2 Yun te ni kana ña de,
te jiña'a de: “¿Na tno'o
kuu ja ka ka'an kuechi sava
ka tee ya'a siki ni? Vitna
te ndakua'a ni kuenta ndi'i
ndatniuu yinda'a ni, chi ma
kuu ka ja kondiso tniuu ni
ja kotatnuni ni nuu tee ka
jinokuechi nuu san”, jiña'a
de.
3 ’Te ni jinkondee tee yun
ndakani ini de: “¿Naxa sa'o

vitna, te ma taa ka lamuo
tniuu sa'o? Te tu oo ndakuio
ja kutuo nuu ñu'u, te vitna
kukanoo ja ki'on kakan uon
ja kao.
4 Ja jinio naxa sa'o
nagua ja koneva'o ñayiu
vi kuanta'u ña ve'i ja vi
koto ñai kiuu na keo ja ma
kosatniuu kao”, ni kachi de.
5 ’Yun te ni kana de ndi
in ndi in ñayiu ka ndita nuu
tee xiin nuu jinokuechi de, te
ni jikan tno'o de: “¿Nasaa
ndita ni nuu tee xiin nuu
jinokuechi san?”, jiña'a de
nuu tee xtnañu'u.
6 ’Te jiña'a tee yun: “In
ciento barril texe'en ndita
san”, jiña'a de. “Ya'a oo
inka tutu ya'a, te jinkoo ni,
te ndasoo ni ja uu xiko uxi
ni barril ndita ni”, jiña'a de.
7 Yun te ni jikan tno'o de
inka tee: “Te maa ni, ¿nasaa
ndita ni nuu tee xiin nuu
jinokuechi san?”, jiña'a de.
Te jiña'a tee yun: “In ciento
cajón triu ndita san”, jiña'a
de. “Ya'a oo inka tutu ya'a,
te ndasoo ni ja kuun xiko ni
cajón ndita ni”, jiña'a de.
8 ’Yun te ni ndakuantno'o
ña tee kuika yun jin tee
jinokuechi nuu de, ja visi
tee kue'e ndeva'a kuu de, su
ndichi de naxa ni'i de ñayiu
chituu ña. Chi ñayiu ka
nduku ja vi koo gua'i ñuyiu
ya'a, chi ndichi ka ini jin
ñayiu ka jini tna'a jin saa
ñayiu ka oo nuu ye'e ia Dios.
9 ’Te yun guaa ka'an san
nuu ni ja vi kuantniuu ni ja
ka neva'a ni ñuyiu ya'a nuu
oo jakue'e, nagua ja vi ni'i ni
ñayiu vi koka'an va'a ña jin
ni, nagua ja nuu na ndi'i ja
ka neva'a ni, te vi koo ñayiu
ja vi ndakuanta'u ña ja vi
koo ni jin nikuii nikani.
10 ’Chi ñayiu sa'a ndaa jin
in tniuu luluu, te suni sa'a
ndai jin in tniuu ka'nu ka.
Te ñayiu tu sa'a ndaa jin in
tniuu luluu, te suni ma sa'a
ndai jin in tniuu ka'nu ka.
11 Te nuu ja tu ka sa'a ndaa
ni jin xu'un ja ka neva'a ni
ñuyiu ya'a nuu oo jakue'e, te
ma taa ia Dios jagua'a ka ja
oo andivi nuu ni.
12 Te nuu ja tu ka sa'a ndaa
ni jin kuenta inka ñayiu nuu
ñuyiu ya'a, te ¿na in taa ja
kokuu kuenta maa ni, nuu
saa?
13 ’Te ni in ni ma kuu vi
kunukuechi ni nuu uu jito'o
ni, chi vi skexiko ni in de, te
vi ka'an too ni inka de. Axi
vi ka'an va'a ni nuu in de, te
vi ka'an u'u ni nuu inka de.
Suni saa ni maa ni, chi ma
kuu vi kunukuechi ni nuu ia
Dios vi nuu xu'un —jiña'a
Jesús.
14 Te suni ka nini tee ka
kuu fariseo, te vi ndimaa
tee ka kutoo xu'un ka kuu
de, guaa ni ka jaku ndee de
Jesús nuu ni ka'an ya siun.
15 Yun te jiña'a ya:
—Maa ni, chi ka sa'a ni
ja ñayiu ndaa ka kuu ni,
vi ja na vi ndakuantno'o ña
ñayiu. Su ia Dios, chi jini ya
naxa ka oo anu ni. Chi nagua
ka ndakuantno'o ñayiu, te
skexiko ia Dios.

Ni kaxtno'o Jesús ja ja'a Ley vi naxa tatnuni ia Dios

16 ’Tno'o ja yoso nuu Ley vi
tno'o ja ni ka ka'an tee ni ka

ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a, ni oo guaa ndee nuu
ni kenta Juan ja skuandute
de. Te ndee saa ni keja'a ja ni
jitenuu tno'o naxa tatnuni ia
Dios, te ndi'i ñayiu ka nduku
ndee ja kiukuei nuu tatnuni
ya.
17 Su vijin ka kuu ja xnaa
ia Dios in vaa letra ja yoso
nuu Ley ya, saa ja xnaa ya
andivi jin ñuyiu.

Kaxtno'o Jesús ja ma vi xndendoo tna'a teyii jin ñasi'i de

18 'In tee kuini ja xn-
dendoo de ñasi'i de, te
ndakuaka tna'a de jin inka
ña'a, te sa'a de kuechi, chi
skindee de ña. Te suni saa ni
tee ndakuaka tna'a jin ña'a
ni ndoo yun sa'a de kuechi,
chi skindee de ña —jiña'a
Jesús.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee kuika vi in tee kunda'u

19 Yun te ni ndakani ya in
kuentu, te jiña'a ya:
—Ni oo in tee kuika ja
ni oni'nu de in sa'un kua'a
nditnu vii ndeva'a, te ndi'i
kiuu ni osa'a de in viko
ka'nu.
20 Te suni ni oo in tee
kunda'u, ni onani Lázaro, ja
ni oku'u de kue'e ndi'yi te'i.
Te ni ojinkoo de nuu ñu'u
yuye'e tee kuika yun.
21 Te tee kunda'u yun, chi
vi kuini de ja ndutu chii de
jin ja junkuei chii mesa tee
kuika yun, su tu ni ni'i de.
Te vi ndee ti'ina jinokuei ti
ka yundee ti nuu ndi'yi tee
nda'u yun.
22 Yun te ni oo in kiuu ja ni
ji'i tee kunda'u yun. Te ni ka
ndikuaka ña ia ka jinokuechi
nuu Dios ja vi koo de jin tata
Abraham. Yun te ni ji'i tee
kuika yun, te ni jinkoyu'u de.
23 Te nuu andeya ni tna'a
ndeva'a de tnundo'o. Te
ndee yun ni ndanenuu de, te
ni jini de ja ndee jika yun ka
oo tata Abraham jin Lázaro.
24 Yun te ni kana de: "Tata
Abraham, kunda'u ini ña ni.
Tetniuu ni Lázaro na xnda-
jin de xinda'a de nuu ndute
jian, te na kii de na tnaa
de joo yu'u san, visi ja yaa
san na ndandajin, chi tna'a
ndeva'a san tnundo'o nuu
ñu'u ya'a", jiña'a de.
25 Su yun te jiña'a tata
Abraham: "Se'e, ndaka'an ja
roon, chi ni kee va'a ron nuu
ni oo ron ñuyiu, te Lázaro,
chi ni jini de tnundo'o. Su
vitna te ndani'i de ja sii
ini ya'a, te roon tna'a ron
tnundo'o jian.
26 Te inka kuu ja ñune'u
in ndua'a kunu ndeva'a nuu
ka oo ya'a. Te yun guaa vi
ni ñayiu ka oo ya'a ma kuu
ya'i ja jai jian, te ni ñayiu oo
jian ma kuu ya'i ja kii ya'a",
jiña'a tata Abraham.
27 Yun te jiña'a tee kuika
yun: "Nuu saa te jikanta'u
san nuu ni, vi tata, ja
tanunda'a ni tetniuu ni
Lázaro na ndajiokuiin de
ve'e tata san,
28 chi ka oo u'un ka ñani
san, te na kaxtno'o de joo ja
na vi kandija ñani san tno'o
ia Dios, nagua ja ma kikuei
de nuu oo tnundo'o ya'a",
jiña'a de.

29 Su yun te jiña'a tata
Abraham: “Ja ka neva'a de
tno'o ni tee Moisés jin tno'o
ni ka tee sava ka tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios, te na
vi kandija de”, jiña'a tata
Abraham.
30 Te jiña'a tuku tee kuika
yun: “Ña'a, vi tata Abra-
ham, chi nuu ja in ndiyi na
ndateku, te ki'in kaxtno'o,
chi vi ndatna'u ini de, te ma
vi sa'a ka de jakue'e”, jiña'a
de.
31 Su yun te jiña'a tata
Abraham: “Nuu vini tno'o
ni tee Moisés jin tno'o ni ka
tee sava ka tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios, tu ka kuini de
vi kandija de, ndee ka kuu in
ndiyi ja ndateku te ka'an ja
vi kokandija de”, jiña'a tata
Abraham —ni ka'an Jesús.

17

Ma vi sa'o ja junkuei ñayiu nuu yika kuechi

1 Yun te jiña'a Jesús nuu
tee ka skua'a jin ya:

—Ñuyiu ya'a chi vi siun ni
koo ja ska'an ñayiu ja sa'i
jakue'e, su nda'u ni ka ñayiu
sa'a ja kanakau inka ñayiu
nuu yika kuechi.

2 Vi gua'a ka kuu ja na vi
ku'ni in yoso molinu sukun
ñayiu yun, te na vi tnaa ña
nuu ndute mar, masu ja sa'i
ja kanakau in ñayiu vi inka
ni kiunduu jaa ichi ia Dios
nuu yika kuechi.

3 Su vi koto gua'a ni maa
ni, te nuu ja na in ñayiu sa'a
jakue'e siki ni, te kuxeen ni
nui. Te nuu ja ndatna'u ini,
te koneka'nu ini ni jin.

4 Te visi uja jichi na sa'i
jakue'e siki ni ja in kiuu, te
koneka'nu ini ni nuu ja vi
ndi uja jichi ndajiokuiin nuu
ni, te kachi ja ndatna'u ini,
te ma sa'a ka ñai jakue'e
—jiña'a Jesús.

Ja kandijao ndiso in tniuu ka'nu

5 Yun te ka jiña'a tee ka
skua'a jin Jesús:

—Jito'o san, chituu ña ni
na vi kandija gua'a ka san
—ka jiña'a de.

6 Yun te jiña'a ya:

—Nuu ja ka kandija ni
visi ja joo luluu na kua'a
in ndikin yuku, te kuu vi
kuña'a ni nuu yutnu ka'nu
nukuiin ya'a: “Kana ndee
yo'o ron, te kua'an nukuiin
ron ndee nuu ndute mar
yun”, vi kuña'a ni, te vi
kuantno'o tnu tno'o vi ka'an
ni —jiña'a ya.

Tniuu sa'a in tee jinokuechi

7 ’Nuu ja ndee in ni neva'a
in tee jinokuechi nuu ni ja
vi inka ni ndajaa kunu de ja
ni ja'an de yuku ni satniuu
de axi ni ojito de kiti ni, te
¿a kuña'a ni: “Ya'a, te jinkoo
ron kaa ron xtaa”?

8 Ña'a, chi saa sua'a
kuña'a ni nuu tee jinokuechi
yun: “Ndasama sa'un ron, te
sava'a ndei ja kaxini rin, te
ndee na ndi'i kaa rin vi ko'o
rin, te saa jinkoo ron ja kaa
ko'o ron”, kuña'a ni.

9 Te ni tu ndakuanta'u ni
nuu tee jinokuechi yun ja ni
sa'a de nagua ni tatnuni ni.

10 Te suni saa ni maa ni,
nuu ka skunkuu ni nagua ni

tatnuni ia Dios, te vi kuña'a
ni: “Tata Dios, masu ñayiu
ka jinokuechi gua'a ka kuu
san, chi tu na in tniuu gua'a
ka sa'a san, chi maa ni tniuu
ja ni tenuu ña ni jin san”, vi
kuña'a ni —jiña'a Jesús.

Ni ndasa'a Jesús uxi tee ka ku'u kue'e ndi'yi te'i

11 Nuu kua'an Jesús ichi
ñuu Jerusalén, te ni ya'a ya
nuu netna'a ñuu Samaria jin
Galilea.
12 Te nuu ni jino ya in ñuu
luluu, te ni kentakuei uxi tee
ka ku'u kue'e ndi'yi te'i, te ni
ka jinkuiin jika de,
13 te ni ka kana jaa de:
—Mastru Jesús, kunda'u
ini ña ni —ka jiña'a de.
14 Te nuu ni jini ña Jesús,
te jiña'a ya:
—Kua'ankuei ni nuu sutu,
te vi xne'e ni maa ni ja ni ka
nduva'a ni —jiña'a ya.
Te vi nini kua'ankuei de
nuu ichi, te yun ni ka
nduva'a de.
15 Yun te nuu ni jini in
de ja ni nduva'a de, te ni
ndajiokuiin de nuu ichi yun
ndakakune'e jaa de ia Dios ja
ni nduva'a de.
16 Ni jino de, te ni jinkuiin
jiti de nuu Jesús, te ni kune'e
xini de ndee nuu ñu'u ja
ndakuanta'u de nuu ya. Te
tee yun, chi in tee ñuu
Samaria kuu de.
17 Yun te jiña'a Jesús:
—¿A masu uxi tee ya'a ka
kuu ja ni ka nduva'a? ¿Te
ndenu ka oo iin ka de
18 ja tu ni ka ndajiokuiin
de ja vi ndakuanta'u de nuu
ia Dios? Chi vi invaa ni tee
inka ñuu ya'a ni ndajiokuiin
ja ndakuanta'u de nuu ia
Dios —jiña'a ya.
19 Yun te jiña'a ya nuu tee
yun:
—Ndakoo ni te kuano'o ni,
chi ni kandija ni ja ndasa'a
ña ia Dios, guaa ni nduva'a
ni —jiña'a ya.

Sanaa ni te ndenta Jesús

20 Te ni ka jikan tno'o ña
tee ka kuu fariseo jin Jesús:
—¿Na kiuu kii ia Dios
ñuyiu ya'a ja tatnuni ya?
—ka jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
—Ma xne'e ia Dios ni in
seña ama ka ja kii ya ja
tatnuni ya.
21 Te ma vi kachi ja ya'a oo
ya axi yun oo ya, chi ja oo ya
ne'u nuu ka oo maa ni ya'a
ja tatnuni ya —jiña'a ya.
22 Yun te jiña'a ya nuu tee
ka skua'a jin ya:
—Koo in kiuu vi kuini ni ja
vi kuni ni jin sein, ja kuu san
Se'e Teyii, ja tatnuni san. Su
ma vi kuni ka ña ni jin san.
23 Te vi koo ñayiu vi kachi
ja ya'a oo san axi yun oo san,
su ma vi kandija ni tno'o ka
ka'in, ni ma vi kata ndikin
ni.
24 Chi kiuu na ndajiokuiin
sein, ja kuu san Se'e Teyii,
chi ye'e ni'nu nii ichi andivi
na kuinio ja ye'e in lado,
te kejioo ndee inka lado ja
kuun tajan.
25 Su nini kuu ja xtnañu'u
ka kuni san kua'a ndeva'a
tnundo'o, te vi skexiko ña
ñayiu ka oo tiempu vitna.

26 Chi nagua ni kuu tiempu
Noé, saa kokuu kiuu ja nda-
jiokuiin sein, ja kuu san Se'e
Teyii.
27 Chi nino'o ni ja ni ka
ojaa ni ka oji'i ñayiu vi ni
ka osa'i viko tnanda'a ndee
ni kenta kiuu ja ni kiuu Noé
nuu arca, te ni chitu ndute
ninii ñuyiu ja ni ka naa ndi'i.
28 Te suni saa ni kuu tuku
tiempu na ni oo Lot. Suni ni
ka ojaa ni ka oji'i ñayiu, vi
ni ka ojain vi ni ka oxikoi, vi
ni ka osa'i ve'i, vi ni ka ojitui
nuu ñunde'i.
29 Su kiuu ni kee Lot ja ni
kujioo de ñuu Sodoma, te ni
kuun sau ñu'u ja saka tna'a
jin azufre, te ni ka naa ndi'i
ñayiu yun.
30 Te suni saa kokuu kiuu
na ndenta sein, ja kuu san
Se'e Teyii.

31 ’Te kiuu saa na in yoxnei
siki ve'i, te ma ndioo ini ja
ndiuu kai ve'i ja kene'i ndat-
niui. Te na in ñayiu satniuu
nuu yuku, te ma ndioo ini ja
ndajiokuiin kai ve'i.
32 Vi ndaka'an ni naxa ni
ndo'o ñasi'i Lot.
33 Chi ñayiu nduku ndee
ja skaku ni'nui mai, te ju-
nai. Su ñayiu skunaa mai
ja ja'a sein, te kaku ni'nui ja
kotekui.
34 ’Te ka'an san ja jakuaa
yun, chi nuu ka kixin uu
ñayiu nuu in jito, te in
ndakuaka ia Dios, te inkai
kendoo.
35 Te nuu ka oo uu ña'a
ka ndiko ña, in ña ndakuaka
ya, te inka ña kendoo.
36 Te suni nuu ka oo
uu tee ka oo yuku, in de
ndakuaka ya, te inka de
kendoo —jiña'a Jesús.
37 Yun te ni ka jikan tno'o
ña de:
—Te ¿ndenu kokuu siun,
vi Jito'o san? —ka jiña'a de.
Te jiña'a ya:
—Nuu katuu in kiti ni ji'i,
yun kuu nuu ka kututu kua'a
chioko —jiña'a ya.

18

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in ña'a ni ndonda'u vi in tee kue'e ja ja'nde kuechi

1 Yun te ni ndakani Jesús
in kuentu, te ni ka'an jioni'ni
ya ja ja'a ja nini kuu ja siun
ni vi kondakuatuo, te ma vi
kuitao.
2 Te jiña'a ya:
—Ni oo in tee ja'nde
kuechi in ñuu ja vini tu yu'u
de Dios, te ni tu ndi'ni de
nagua ka kuu ñayiu.
3 Te suni ñuu yun ni oo
in ña'a ni ndonda'u, te ni
oja'an ña ni oka'an kuechi
ña nuu de ja na sa'a ndaa
de siki in ñayiu ka'an u'u jin
ña.
4 Te kua'a jichi tu ni kuini
de ja sa'a ndaa de kuechi
yun. Su ni oo in kiuu, te ni
ndakani ini de: “Visi tu yu'o
Dios, te ni tu ndi'nio nagua
ka kuu ñayiu,
5 su ja sia'a ndi nuu ndi
kuee kii ña'a ya'a xna'a ña
ña jion, te na sa'a ndao
kuechi yun, chi nuu tuu, te
ma kundee ka inio ja susuu
kii ña”, ni kachi de —jiña'a
Jesús.
6 Te jiña'a tuku ya ja kuu
ya Jito'o:

—Vi konini ni tno'o ni ka'an tee kue'e ja ja'nde kuechi yun.

7 Te ndee ka kuu ia Dios ja ma chituu ya ñayiu ni kaji ya ja vi nduu vi ñuu ka jikanta'ui nuu ya. Te ma kokukuee ya ja kuña'a ya nagua ka jikain.

8 Te ka'an san ja ñama chituu ña ya jin. Su kiuu na ndajiokuiin sein, ja kuu san Se'e Teyii, te ¿a nuku'un san ñayiu ka kandija ñuyiu ya'a? —jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee fariseo vi in tee xtutu xu'un impuestu

9 Yun te ni ndakani ya in kuentu ja ni ka'an jioni'ni ya ja ja'a in ñayiu ndakuantno'o mai ja kui ñayiu ndaa, te skexikoi sava ka ñayiu, te jiña'a ya:

10 —Ni ka oo uu tee ni ja'ankuei veñu'u ja ni ka ndakuatu de. In de kuu fariseo, te inka de kuu tee xtutu xu'un impuestu.

11 Ni jino tee kuu fariseo ni jinkuiin de, te ni jinkondee de ndakuatu de nuu ia Dios, te jiña'a de sua'a: "Tata Dios, ndakuanta'u san nuu ni, chi masu nagua ka oo sava ka de oo san ja ka su'u de, vi ka sa'a de jane'e jayichi, vi ka skindee de ñasi'i de, ni tu kaa san na kaa tee xtutu xu'un impuestu ya'a.

12 Sein, chi uu jichi ondite san nuu ni ja in in semana, vi soko san nuu ni uxi ja in ciento taka ja ni'i san", jiña'a de.

13 Su tee xtutu xu'un impuestu, chi ndee jika ni jinkuiin de, te ni chindei de nuu de, te ni tu ni ndanenuu de ichi andivi, te ni jinkondee de katu de pechu de ja tna'u ini de, te jiña'a de: "Tata Dios, kunda'u ini ña ni, te koneka'nu ini ni ja ja'a san, chi tee sa'a yika kuechi kuu san", jiña'a de.

14 Te ka'an san ja saa sua'a nuu tee xtutu xu'un impuestu yun ni oneka'nu ini ia Dios. Su nuu tee kuu fariseo yun, chi tu ni oneka'nu ini ya. Chi ñayiu sa'a ka'nu mai, te sa'a nda'u ña ya. Te ñayiu sa'a nda'u mai, te sa'a ka'nu ña ya —jiña'a Jesús.

Ni jikanta'u Jesús ja ja'a suchi kueli

15 Yun te ni ka junsia'a ñayiu suchi kueli nuu Jesús, nagua ja na sonee ya nda'a ya siki, te na kakanta'u ya ja'i. Su nuu ka jini tee ka skua'a jin ya, te ni ka kuxeen de nuu ñayiu ka junsia'a suchi kueli yun.

16 Yun te ni kana ya suchi kueli yun, te jiña'a ya:

—Vi kuandetu ni na kikuei maa suchi kueli jian nuu san, te ma vi kasi ni'nu ni ja kikuei, chi nuu tatnuni ia Dios kuu nuu vi koo ñayiu ka kuu na kuinio suchi kueli ya'a.

17 Chi ka'an ndaa san ja na in ñayiu tu janta'u ja tatnuni ia Dios nui nagua janta'u in suchi luluu, te ma kiuu sa'uin nuu tatnuni ya —jiña'a ya.

Ka ndatno'o in tee kuika jin Jesús

18 Yun te ni jikan tno'o in
tee kuu nija'nu jin Jesús, te
jiña'a de:
—Tee gua'a kuu ni, Mas-
tru. ¿Nagua kuu ja sa'a san
ja ni'i ta'u san ja koteku san
nikuii nikani? —jiña'a de.
19 Te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja xnani ña ni tee
gua'a? Te tu na tee gua'a
oo, chi maintno'o Dios kuu ia
gua'a.
20 Ja jini maa ni tno'o
tatnuni ia Dios nuu ka'an
sua'a: Ma koskindee tna'a
ron, ma ka'ni ron ndiyi, ma
su'u ron, ma ka'an tno'o
ron siki ñayiu, te kuanyu'u
kuandetu nuu yua nuu si'i
ron, kachi tutu ii —jiña'a ya.
21 Te jiña'a de:
—Ndi'i ya'a tava'a san
ndee lule san —jiña'a de.
22 Te nuu ni onini Jesús
tno'o ni ka'an de, te jiña'a
ya:
—Invaa ka ja ja'ni ña jin
ni nuu saa: Xiko ni ndi'i
ja neva'a ni, te kuña'a ni
nuu ñayiu ka kunda'u, te
koneva'a kua'a ni ndee an-
divi. Yun te saa kii ni, te
kondikin ña ni —jiña'a ya.
23 Su nuu ni ka'an ya siun,
te ni kusuchi ndeva'a ini de,
chi tee kuika ndeva'a kuu de.
24 Te nuu ni jini Jesús ja
ni kusuchi ndeva'a ini de, te
jiña'a ya:
—Nase nde'e vijin kuu ja
kiukuei ñayiu kuika nuu tat-
nuni ia Dios.
25 Chi ñama ka kiuu in
kameyu yau in yiki tiku saa
ja kiuu in ñayiu kuika nuu
tatnuni ia Dios —jiña'a ya.
26 Yun te ni ka jikan tno'o
ña ñayiu ka nini yun:
—¿Na in kuu ja kaku ni'nu
nuu saa? —ka jiña'a de.
27 Te jiña'a Jesús:
—Ñayiu ñuyiu, chi ma
kuu vi sa'i. Su ia Dios, chi
kuu sa'a ya —jiña'a ya.
28 Yun te jiña'a Pedro:
—Su sein, chi vi ni ka
xndoo san ndi'i ja ka neva'a
san, te ka ndikin ña san
—jiña'a de.
29 Te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa san ja nani
kuu ñayiu ja ka xndoi ve'i,
a tatai vi nanai, a ñani, a
ñasi'i, a se'i ja ja'a ja koi nuu
tatnuni ia Dios,
30 ñayiu yun chi vi ndani'i
kua'a kai nuu ñuyiu ya'a, te
nuu inka ñuyiu ja vaji, vi ni'i
ja vi kotekui nikuii nikani
—jiña'a ya.

Ni kaxtno'o tuku Jesús inka jichi ja kuu ya te ndateku ya

31 Yun te ni kene'e siin
Jesús ndi uxi uu tee ka
skua'a jin ya, te jiña'a ya:
—Vitna te ndakueio
Jerusalén, chi yun kuu nuu
skunkuu ndi'i tno'o ni ka tee
taka tee ni ka ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a, ja ka'an
siki san ja kuu san Se'e Teyii.
32 Chi yun kuu nuu vi xtuu
ña ñayiu nuu nda'a ñayiu
inka ñuu, te vi sa'a ne'e vi
sa'a yichi ñai, vi nani ñai, vi
vi tiusii ñai.
33 Te vi kani ndeva'a ñai,
yun te saa vi ka'ni ñai. Su
nuu uni kiuu, te ndateku san
—jiña'a ya.
34 Su tu ni ka jinkui'nu
sa'un ini de tno'o ya'a, te ni

tu ni ka jini de na tno'o kuu
ja ka'an ya, chi in tno'o ja tu
ka jinkui'nu ini de kuu.

Ni ndasa'a Jesús in tee
ku'u nuu ñuu Jericó

35 Te nuu ni jinokuei Jesús
ñuu Jericó, yun nukoo in tee
ku'u nuu yatni yu'u ichi yun
jikan de xu'un.
36 Te nuu ni onini de ja ka
ya'a kua'a ndeva'a ñayiu, te
ni jikan tno'o de nagua kuu.
37 Te ka jiña'a ñayiu ja
Jesús, tee ñuu Nazaret,
kua'an yun.
38 Yun te ni kana jaa de, te
jiña'a de:
—Jesús, ndikin tata ndee
rey David, kunda'u ini ña ni
jin san —jiña'a de.
39 Te ni ka kuxeen ñayiu
ka yoxno'o yun nuu de ja na
kasi yu'u de. Su vi saa vi'i ka
kana jaa de:
—Ndikin tata ndee rey
David, kunda'u ini ña ni jin
san —jiña'a de.
40 Yun te ni jinkuiin Jesús,
te ni tetniuu ya ja na vi
jinkuaka ña jin de. Te nuu
ni jino de, te ni jikan tno'o
ña ya:
41 —¿Nagua kuini ni ja
sa'a san jin ni? —jiña'a ya.
Te jiña'a de:
—Jito'o san, kuini san ja
ndanune nduchi nuu san
—jiña'a de.
42 Te jiña'a Jesús:
—Ndanune nuu ni, chi ja
kandija ni, ndasa'a nduchi
nuu ni —jiña'a ya.
43 Te vi ore saa ni nda-
nune nduchi nuu de, te
ni jata ndikin de Jesús,
ndakuanta'u de nuu ia Dios
ja ni nduva'a de. Te nuu ni
ka jini ndi'i ñayiu yun, te ni
ka ndakuanta'ui nuu ia Dios.

19

Ni ka ndatno'o Jesús jin
Zaqueo

1 Yun te ni kiuu Jesús ñuu
Jericó ja ya'a ya ñuu yun
ki'in ya.
2 Te ñuu yun ni oo in tee
kuika ni onani Zaqueo, in tee
kuu nija'nu nuu tee ka xtutu
xu'un impuestu.
3 Te ni kuini de ja kondia'a
de na in kuu Jesús, su tu ni
kuu kondia'a de ya, chi ka
oo kua'a ndeva'a ñayiu, te in
tee ndi'i ni okuu de.
4 Yun te ni jino de ni
kakoxno'o de, te ni kaa de
nuu in yutnu sukun nani
sicómoro nukuiin yatni yu'u
ichi nuu ya'a ya ja ki'in ya,
nagua ja kuni de ya.
5 Te nuu ni ya'a Jesús yun,
te ni jini ya ja yoxnee de, te
jiña'a ya:
—Zaqueo, manuu ñama ni
na ki'on, chi kanuu ja ndoo
san ve'e ni vitna —jiña'a ya.
6 Yun te ñama kuiti ni nuu
Zaqueo, te ni kusii ndeva'a
ini de, te ni jaka de ya,
kua'ankuei de jin ya.
7 Su nuu ni ka jini ñayiu,
te ndi'i ni ka ka'an ndee ña
ja ve'e in tee sa'a yika kuechi
ni jino ya ja ndoo ya.
8 Yun te ni ndakoo Zaqueo,
te jiña'a de nuu Jesús:
—Jito'o san, ka'nde sagua
san ndi'i ja neva'a san, te
kuña'a san nuu ñayiu ka
kunda'u. Te nuu ja na

in ñayiu ni su'u san ja ni
jikan java'a ka san xu'un, te
na ndajione'e san kuun ka
jichi saa nagua ni su'u san
—jiña'a de.
9 Te jiña'a Jesús:
—Vitna guaa ni kee san ja
skaku ni'nu san ñayiu ve'e
ya'a, chi in ndikin tata Abra-
ham kuu de.
10 Chi vaji sein, ja kuu san
Se'e Teyii, ja ndanduku san
vi ja skaku ni'nu san ñayiu
ni ka ndoñu'u —jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a tee ni ka satniuu jin xu'un

11 Te ndi'i ñayiu ka nini
ja siun ka'an Jesús. Yun
te ni ka'an jioni'ni ya, chi
ja ni kuyatni ja ndenta ya
Jerusalén. Te ñayiu yun, chi
ka ndakani ini ja ni kuyatni
ja kotatnuni ya ñuyiu ya'a.
12 Te jiña'a ya:
—Ni oo in tee kuu nija'nu
ja ni kee jika de kua'an de
inka ñuu ja ni'i tniuu de
ja kotatnuni de, saa te nda-
jiokuiin de.
13 Su ama ka ja kee de ki'in
de inka ñuu, te ni kana de
uxi tee ka jinokuechi nuu de,
te ni jiña'a de xu'un kua'a
ndeva'a nda'a in in tee yun.
Te jiña'a de: "Ya'a oo xu'un
ya'a, te vi satniuu jin ni ndee
na ndajiokuiin san", jiña'a
de.
14 Su ñayiu ñuu de, chi ni
ka ka'an u'u ña jin de. Te
yata kua'an de, ni ka tetniui
ñayiu ja vi ka'an: "Tu ka
kuini san ja tee ya'a konet-
niuu ja kotatnuni ñuu san",
ka jiña'i.
15 Te visi saa ni ka jiña'a
ñayiu yun, su ni ni'i tniuu
de ja kotatnuni de, te ni nda-
jiokuiin de ñuu de. Te nuu ni
ndajino de, te ni ndakana de
ndi'i tee xiin nuu ni jiña'a de
xu'un de, nagua ja kutnuni
ini de nasaa ni ndakundee ni
ka sa'a in in tee yun.
16 Yun te ni jino tee
xtnañu'u, te jiña'a de: "Jito'o
san, ya'a mandisia'a san
xu'un ni taa ni jin uxi ka
jichi ja ni ndakundee nagua
ni taa ni", jiña'a de.
17 Te jiña'a tee tatnuni
yun: "Vatuka ni sa'a ni. Tee
jinokuechi gua'a kuu ni. Te
vi ja gua'a ni satniuu ni jin
joo tniuu ja ni taa san nuu
ni, vitna te chitniuu ña san ja
kotatnuni ni nuu uxi ñuu",
jiña'a de.
18 Yun te ni jino inka de,
te jiña'a de: "Jito'o san, ya'a
mandisia'a san xu'un ni taa
ni jin u'un ka jichi ja ni
ndakundee nagua ni taa ni",
jiña'a de.
19 Te suni jiña'a tee tatnuni
yun: "Vitna te suni chitniuu
ña san ja kotatnuni ni nuu
u'un ñuu", jiña'a de.
20 Su ni jino inka de, te
jiña'a de: "Jito'o san, ya'a
mandisia'a san xu'un ni taa
ni ja ni ju'ni va'a san nuu in
pañitu.
21 Chi ni yu'u ña san jin
ni, chi jini san ja tee xeen
kuu ni, chi kuini ni ja kua'a
ka ndani'i ni saa ja ni taa
ni, te ndaxtutu ni, nuu tu ni
satniuu ni", jiña'a de.
22 Yun te jiña'a tee tatnuni
yun: "Masu tee jinokuechi

gua'a kuu ni. Nuu saa te jin
tno'o ka'an ni jian, sa'a ndaa
san ja'a ni. Nuu jini ni ja
tee xeen kuu san, te kua'a
ka ndani'i san saa ja taa san,
te ndaxtutu san nuu tu ni
satniuu san,
23 te ¿nau ja tu ni chi'i ni
xu'un san banku nagua ja
nuu ndajaa san, te ndataa ni
joo se'e xu'un san?”, jiña'a
de.
24 Yun te jiña'a de nuu
tee ka oo jin de yun: “Vi
ndakindee ni xu'un nuu tee
jian, te vi ndakuña'a ni nuu
tee neva'a uxi jian”, jiña'a
de.
25 Te ka jiña'a tee yun:
“Jito'o san, su tee ya'a, chi
ja neva'a de uxi ka jichi”, ka
jiña'a de.
26 Yun te jiña'a tee tatnuni
yun: “Saa chi ka'an san
ja ndi'i ñayiu neva'a, te vi
ni'i kai. Su ñayiu tu nagua
neva'a, chi vi ndee joo luluu
ja neva'i yun, te ndondee.
27 Vitna te kua'ankuei ni
mavijinkuaka ni ñayiu ni ka
ka'an u'u ña jin san, ja tu ni
ka kuini ja kotatnuni san, te
vi jin nuu san, te vi ka'ni ni
jin”, kachi de —jiña'a Jesús.

Ni ndiuu Jesús na kuinio in rey ja ni kundee maa Jerusalén

28 Nuu ni ndi'i ni ka'an
Jesús tno'o ya'a, te man-
daa ya kua'an ya maa ñuu
Jerusalén.
29 Te nuu ni kuyatni ya ja
kiuu ya ñuu Betfagé jin ñuu
Betania yatni nuu yuku nani
Olivos, te ni tetniuu ya uu tee
ka skua'a jin ya, te jiña'a ya:
30 —Kua'ankuei ni ñuu
kaa ichi nuu ni sua'a. Te nuu
kiukuei ni ñuu yun, te yun vi
jinku'un ni in mentu luluu,
nu'ni ti, ja chia'an ka sa'un
na in tee koso ti. Te vi ndajin
ni ti, te kikuei ni jin ti.
31 Te nuu na in ñayiu jikan
tno'o: “¿Nau ja ka ndajin ni
ti?”, te vi kuña'a ni ja maa
Jito'o jiniu'u ti —jiña'a ya.
32 Te kua'ankuei tee ni tet-
niuu ya, te vi nagua ni ka'an
ya, saa ni kuu.
33 Chi nuu ni ka jinkondee
de ka ndajin de mentu yun,
te ni kentakuei jito'o ti ka
jikan tno'o:
—¿Nau ja ka ndajin ni
mentu luluu jian? —ka
jiña'a.
34 Te ka jiña'a de:
—Saa, chi maa Jito'o
jiniu'u ti, guaa ka ndajin san
ti —ka jiña'a de.
35 Yun te kua'ankuei de jin
ti. Te nuu ni ndajinokuei
de nuu oo Jesús, te ni ka
sonee de sa'un de yata ti, te
ni ka skaa de ya yata ti, te
kua'ankuei de jin ya.
36 Te vi na kua'an ya, te vi
saa ka tanduei ñayiu sa'uin
ini ichi yun.
37 Te nuu ni ka kuyatni ya
ja makekuei ya yuku Olivos,
te ni ka jinkondee ndi'i
ñayiu kua'a ja ka ndikin ña
jin ya ka kanai ja ka kusii
ini vi ka ndakuanta'ui nuu ia
Dios ja kua'a javii java'a ni
ka jini ja ni sa'a Jesús.
38 Te ka jiña'i:
—Na ta'u na ndetu rey, ia
vaji jin sivi maa Jito'o Dios,
te na koo jamani jion ichi

andivi. Ka'nu kuu maa Dios,
ia oo ndee sukun —ka kachi.
39 Yun te ka jiña'a sava
tee ka kuu fariseo ka ndikin
ne'u ñayiu kua'a yun:
—Mastru, kuxeen ni nuu
ñayiu ka ndikin ña jin ni na
vi kasi yu'i —ka jiña'a de.
40 Su jiña'a Jesús:
—Ka'an san ja visi na vi
kasi yu'u ñayiu ya'a, su vi
ndee yuu, chi vi kana jai
—jiña'a ya.
41 Yun te nuu ni nduyatni
ya Jerusalén, te ni jaku ya ja
ja'a ñayiu ñuu yun.
42 Te jiña'a ya:
—Nuu siun te na vi
jinkui'nu ini maa ni ja kiuu
vitna sa'a san ja vi ndumani
tna'a ni jin ia Dios, su oo
yu'u, te tu ka jinkui'nu ini
ni.
43 Te koo in kiuu, te vi kuni
ni tnundo'o, chi vi ndakoo
ñayiu ka ka'an u'u ña jin ni,
te vi kionduu ñai ja ma vi
kaku ni.
44 Te vi xnaa ndi'i ñuu ni,
chi ni in yuu ma vi xndoo ka
siki inka. Te vi ka'ni ñai jin
ndi'i ni, chi tu ni ka jinkui'nu
ini ni kiuu ni kikoto ña ia
Dios ja skaku ni'nu ña ya
—jiña'a Jesús.

Ni ndasavii Jesús maa veñu'u ka'nu

45 Yun te ni kiuu Jesús ye'e
veñu'u, te ni jinkondee ya
kene'e ndi'i ya ñayiu ka xiko
vi ñayiu ka ki'in ye'e veñu'u
yun.
46 Te jiña'a ya:
—Yoso nuu tutu ii: "Ve'e
rin chi ve'e nuu ka ndakuatu
ñayiu kuu", kachi tutu ii.
Su maa ni, chi ka sa'a ni
na kuinio yau kava kui'na
—jiña'a ya.
47 Te ndi'i kiuu ni
okaxtno'o Jesús nuu ñayiu
ka oo veñu'u yun. Su tee ka
kuu nija'nu nuu sutu, vi tee
ka kuu nija'nu nuu tee ka
kaxtno'o Ley Moisés, vi tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu
ñuu yun, ka nduku de naxa
vi sa'a de ja vi ka'ni de Jesús.
48 Su tu ni ka ni'i de nagua
kuu ja vi sa'a de, chi ndi'i
ñayiu ka tanui ka nini tno'o
kaxtno'o ya.

20

Ndiso Jesús in tniuu ka'nu

1 Te in kiuu oo Jesús
veñu'u kaxtno'o ya tno'o
va'a Dios nuu ñayiu. Te ni
jinokuei tee ka kuu nija'nu
nuu sutu, vi tee ka kuu
nija'nu nuu tee ka kaxtno'o
Ley Moisés, ka ndeka tna'a
de jin tee ka kuu nija'nu nuu
ñayiu ñuu yun.
2 Te ka jiña'a de nuu Jesús:
—Ka'an ni, ¿na in tatnuni
ja sa'a ni tniuu ya'a axi na in
ni chitniuu ña ja sa'a ni ya'a?
—ka jiña'a de.
3 Yun te jiña'a Jesús:
—Suni sein na kakan tno'o
ña san in tno'o, te vi ka'an
ni.
4 ¿Na in ni tatnuni nuu
Juan ja ni oskuandute de?
¿A maa ia Dios oo ndee an-
divi axi ñayiu ñuyiu ya'a?
—jiña'a ya.
5 Yun te ni ka jinkondee de
ka ndatno'o tna'a de, te ka
ka'an de:
—Nuu ja na vi kuña'o ja
ia Dios oo ndee andivi ni

tatnuni, te kachi de: “¿Te nau ja tu ni ka kandija ni nuu saa?”
6 Te nuu na vi kuña'o ja ñayiu ni ka tatnuni, te ndi'i ñayiu ya'a ndontakuei, te vi kuun ñai yuu, chi ndi'i ka kandija ja Juan, chi tee ni ondakani ndija tno'o ia Dios ni okuu de —ka kachi de.
7 Yun te ni ka ka'an de ja tu ka jini de na in ni tatnuni nuu Juan ja ni oskuandute de.
8 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu saa te suni sein, ma kaxtno'o san na in ni tatnuni ja sa'a san tniuu ya'a —jiña'a ya.

Ni ka'an jioni'ni Jesús ja ja'a in tee kue'e ndeva'a

9 Yun te ni keja'a Jesús ndakani ya in kuentu, te ni ka'an jioni'ni ya, te jiña'a ya:
—Ni oo in tee neva'a ñunde'i, te ni xtee de kua'a tnu uva. Te ni jiña'a nuu de ñunde'i de nuu sava tee ja vi kokutu de, te vi tniuya'u de ñunde'i yun, te ni kee de kua'an jika de.
10 Te nuu ni kintna'a kiuu ja ndututu uva yun, te ni tetniuu de in tee jinokuechi nuu de ja manuki'in tee yun uva ja ndani'i maa de nuu tee ka jitu nuu ñunde'i yun. Su tee ka jitu ñunde'i yun, chi saa sua'a ni ka kuun ka kani de tee jinokuechi yun, te vi sua'a ni nda'a uun tee yun ni ka ndatetniuu ña de kuano'o de.
11 Yun te ni tetniuu tuku de inka tee jinokuechi nuu de. Su vi inuu ni ni ka sa'a ña tee yun, chi suni ni ka nani ña de, vi ni ka kani ña de, te vi sua'a ni nda'a uun tee yun, ni ka ndatetniuu ña de kuano'o de.
12 Te ni tetniuu tuku de inka tee kuu uni ja jinokuechi nuu de. Su tee ka jitu ñunde'i yun ni ka xtuji de tee yun, te ni ka skunu ña de.
13 ’Yun te ni ndakani ini tee xiin uva yun: “¿Naxa sa'o? Vitna te na tetniuu seyio, suchi kutoo ndeva'o, na ki'in, axi saa vatuni vi konee yiñu'u de nui”, kachi de. Te ni tetniuu de se'e de.
14 Su nuu ni ka jini ña tee ka jitu nuu ñunde'i yun, te ni ka ndatno'o tna'a de: “Suchi ya'a kuu suchi sa'a jajin uva ya'a. Na ki'inkueio te na vi ka'nio jin, te na vi sa'a jajin mao uva ya'a”, ka kachi de.
15 Yun te ni ka kakuiko ña de jin, te ni ka kene'e ña de yu'u nuu oo uva yun, te ni ka ja'ni ña de —jiña'a ya.
Yun te ni jikan tno'o ña ya jin ñayiu yun:
—Nuu saa, te ¿naxa sa'a jito'o uva yun?
16 Ndii de te ka'ni de tee ka jitu yun, te kuña'a de ñunde'i de nuu sava ka tee ja vi kutu —jiña'a ya.
Te nuu ni ka onini ñayiu yun tno'o ni ka'an ya, te ka jiña'i:
—¡Ma kuatu ndia'a Dios ja saa kokuu! —ka jiña'i.
17 Yun te ni ndakoto Jesús nuu ndi'i, te jiña'a ya:
—Nuu saa te naxa kei tno'o yoso nuu tutu ii nuu ka'an sua'a:
Kava ni ka skexiko tee ka sa'a ve'e,

ni nduu kava ka'nu ja yituu
skina ve'e
kachi nuu tutu ii.
18 ’Te na ñayiu kanakau
siki kava yun, te vi kuechi
kueli. Te na ñayiu xiin siki
kanakau kava yun, te vi sa'a
yuchi ña —jiña'a Jesús.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a xu'un impuestu

19 Yun te ni ka nduku
ndee tee ka kuu nija'nu nuu
sutu vi tee ka kaxtno'o Ley
Moisés, ja vi kakuiko de
Jesús, chi ni ka kutnuni ini
de ja siki maa de ka'an ya jin
tno'o jioni'ni ka'an ya. Su tu
ni kuu vi tnii ña de ore saa,
chi ka yu'u de ja ndontakuei
ñayiu ñuu siki de.
20 Yun te ni ka ki'in vijin
ña de, te ni ka tetniuu de tee
ka sa'a jani ini ja tee ndaa
ka kuu de, nagua ja saa, te
kanakau ya jin in tno'o ka'an
ya, ja vi ni'i de kuechi vi
xtavi ña de, te vi sia'a ña
de nda'a tee tatnuni ja ni
chitniuu ña Roma.
21 Yun te ni ka jikan tno'o
ña de, te ka jiña'a de:

—Mastru, ka jini san ja
ka'an ndaa ni nuu kaxtno'o
ni, te tu sa'a siin siin ni in in
ñayiu, chi inuu ni kaxtno'o
ndaa ni ichi ia Dios nuu ndi'i
ñayiu.
22 Te na kachi tna ni, ¿a
vatuka kuu ja vi kuña'a san
xu'un impuestu nuu César,
tee tatnuni ñuu Roma, axi
ña'a? —ka jiña'a de.
23 Su Jesús, chi ja ni jini
ya ja chia inu jani ini de, te
jiña'a ya:

—¿Nau ja ka ki'in vijin ña
ni?
24 Vi xne'e ni in xu'un kaa.
Te ni ka xne'e de. Te jiña'a
ya:

—¿Na xiin yunuu kuu ja
ndee ya'a, vi na xiin sivi kuu
ja yoso ya'a? —jiña'a ya.

Te ka jiña'a de:

—Yunuu César, tee tat-
nuni ñuu Roma kuu —ka
jiña'a de.
25 Yun te jiña'a Jesús:

—Nuu saa te vi kuña'a ni
nuu César nagua kuu kuenta
maa César, te nuu ia Dios
nagua kuu kuenta maa ya
—jiña'a Jesús.
26 Te tu ni ka ni'i de naxa
kanakau ya jin tno'o ka'an
ya jin nuu ñayiu ñuu de, ja
kuu vi xtavi kuechi ña de.
Chi saa sua'a ni ka sa'u kuii
ini de jin tno'o ka'an ya, te ni
ka jasi yu'u de.

Ni ka jikan tno'o de Jesús ja ja'a ja ndateku ndiyi

27 Yun te ni ka jintna'a ña
sava tee ka kuu saduceo jin
Jesús. Te saduceo ya'a, chi
tu ka kandija de ja ndateku
ndiyi, su ni ka jikan tno'o ña
de, te ka jiña'a de:
28 —Mastru, ni tee Moisés
nuu tutu ii ja ka neva'o ja
nuu ja in tee na kuu de, te
xndendoo de ñasi'i de, su tu
na se'e de oo jin ña, kuini ja
ñani de ndatnanda'a jin ña'a
ni ndonda'u yun, nagua ja
koo se'e ña jin de, te nukuiin
de nuu tniuu ndi ñani de,
kachi tutu ii.
29 Nuu saa, te ni oo uja
ñani. Te tee xtnañu'u yun ni
tnanda'a de jin ñasi'i de, te
ni ji'i de, su tu na se'e de ni
oo jin ña.

30 Te ni ndatnanda'a tee
kuu uu yun jin ña'a ni
ndonda'u yun. Te suni ni ji'i
de, su tu na se'e de ni oo jin
ña.
31 Vi suni ni ndatnanda'a
tee kuu uni jin ña, vi ndee
ni kenta ndi uja de. Su vi ni
in de, tu ni kuu koo se'e de
jin ña. Te ni ka ji'i ndi uja
de.
32 Te sandi'i ni ka, te ni ji'i
maa ña.
33 Nuu saa, te nuu vi
ndateku ndiyi, ¿ndee de kuu
ja kondeka ña, ja siun vi ndi
uja de ni ka tnanda'a jin ña?
—ka jiña'a de.

34 Yun te jiña'a Jesús:

—Ñuyiu ya'a, chi ka jaka
tna'i vi ka tnanda'i.
35 Su ñayiu ja ka'an maa ia
Dios ja kentakuei vi koi nuu
oo ya, te vi ndatekui ne'u
ndiyi, chi tu ka jaka tna'i ni
tu ka tnanda'i.
36 Te ma vi kuu kai, chi
vi kokui na kuinio ia ka ji-
nokuechi nuu maa Dios. Te
se'e maa ia Dios vi kokui, chi
ndaxteku ña ya.
37 Te vi ndee maa Moisés
ni kaxtno'o ja vi ndateku
ndiyi nuu ni ka'an ia Dios
nuu yutnu ndoko ja oo iñu
ja ja'nu ja'nu ñu'u. Te yun
ni ka'an maa Jito'o, ja maa
ya kuu Dios Abraham vi Dios
Isaac vi Dios Jacob.
38 Chi ia Dios, masu Dios
ñayiu ka ji'i kuu ya, chi ia
Dios ñayiu ka teku kuu ya.
Chi ndi'i ñayiu teku nuu maa
ia Dios —jiña'a Jesús.

39 Yun te ka jiña'a sava tee
ka kaxtno'o Ley Moisés:

—Vatuka ka'an ni, Mastru
—ka jiña'a de.
40 Te tu ni ka kii ka ini de
ja vi kakan tno'o de Jesús.

Ndikin tata David kuu Kristu

41 Yun te ni jikan tno'o
Jesús, te jiña'a ya:

—¿Nau ja ka ka'an ñayiu
ja Kristu kuu ia ni tetniuu
Dios, te suu ya kuu ndikin
tata ndee David?
42 Su vi maa David ka'an
de nuu tutu Salmo ja ni tee
de:
Ni ka'an Jito'o Dios nuu
Jito'o san:
“Jinkoo ichi nda'a kua'a rin
43 vi guaa ndee na sa'a rin ja
ka ka'an u'u ña ndee
chii ja'a ron” jiña'a
Dios,
kachi tutu ii.
44 Te vi maa David xnani ña
Jito'o, te ¿naxa kuu kokuu
ndikin tata ña de nuu saa?
—jiña'a ya.

Ni ka'an kuechi Jesús siki tee ka kaxtno'o Ley Moisés

45 Te vi ka nini ndi'i ñayiu,
te jiña'a Jesús nuu tee ka
skua'a jin ya:
46 —Vi koto ni maa ni jin
tee ka kaxtno'o Ley Moisés,
chi ka junkuaan ini de ja
vi kui'nu de sa'un nani nuu
ka jiondita de, ja xne'e ja
ka kuu nija'nu de, vi ja vi
ka'an yiñu'u ñayiu nuu ka
ndakantno'o ñai jin de nuu
ya'u. Te ka jintna'a ini de
vi jinkoo de nuu tei xtnañu'u
ka ini ve'e ii sinagoga, vi nuu
tei xtnañu'u nuu ka jaxini
de.
47 Te ka kindee de ve'e
ña'a ni ka ndonda'u, su vi

ja ma vi kuni ñayiu, te kani
ndeva'a ka ndakuatu de. Su
tee ya'a, chi kua'a ka vi tni-
uya'u de nuu ia Dios —jiña'a
ya.

21

Xu'un ja ni soko in ña'a ni ndonda'u

1 Te ndia'a Jesús ja ka tnaa
ñayiu kuika xu'un ka sokoi
nuu jatnu oo maa veñu'u
ka'nu yun.
2 Te suni ni jini ya in ña'a
kunda'u ja ni ndonda'u, ja ni
tnaa ña uu xu'un kueli nuu
jatnu yun.
3 Yun te jiña'a ya:
—Ka'an ndaa ndija san ja
kua'a ka ni soko ña'a nda'u
ja ni ndonda'u ya'a saa ndi'i
ñayiu ka soko ya'a.
4 Chi ndi'i ñayiu ni ka
soko nuu ia Dios, chi vi ndi-
maa ni ka xu'un ni kendoo
kuu. Su ña'a ya'a, chi visi
kunda'u ña, su ni soko ña
ndi'i ja neva'a ña ja koteku
ña —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús ja naa veñu'u ka'nu

5 Te nini ya ja ka ndatno'o
sava tee ka skua'a jin ya siki
veñu'u ka'nu ja ni ndukutu
jin yuu vii ndeva'a ja ni
kuva'a, vi jin taka ja ka soko
ñayiu, te jiña'a ya:
6 —Koo in kiuu ja vi ndi'i
taka ja ka ndia'a ni ya'a
ndonso, chi ma kendoo ni in
kava siki inka kava, chi ndi'i
tnani —jiña'a ya.

Seña ya'a koo nuu kuyatni ja naa ñuyiu

7 Yun te ka jikan tno'o de,
te ka jiña'a de:
—Mastru, ¿na kiuu
skunkuu ndi'i tno'o ni ka'an
ni ya'a? ¿Te na seña koo
nuu kuyatni ja skunkuu ndi'i
ya'a? —ka jiña'a de.
8 Te jiña'a Jesús:
—Vi koto gua'a ni maa ni
ja tu na in xnda'u ña jin ni.
Chi kikuei kua'a tee jin sivi
san, te vi kachi de: “Maa
san kuu Kristu, ia ni tetniuu
Dios”, te suni “Ja ni kuyatni
kiuu sandi'i”, vi kachi de.
Su ma vi kandija ni ja vi
kondikin ni de.
9 Te nuu vi kuni so'o ni
tno'o ja ka jaxin tna'a ñayiu
vi ja ka ndakoo ñayiu siki
tee netniuu, te ma vi yu'u ni,
chi nini kuu ja xtnañu'u ka
saa kokuu, su kuini ka ja naa
ñuyiu —jiña'a ya.
10 Yun te jiña'a ka ya:
—Vi ndakoo ñuu na'nu ja
vi kaxin tna'a jin sava ka
ñuu na'nu, chi ndakoo in
ñuu siki inka ñuu.
11 Vi koo ndeva'a ñuu tnaa,
vi ya'a yun ñuu koo tnama
vi kue'e xeen ndeva'a, te
koo seña ichi andivi, te ioo
ndeva'a kokuu ja vi yu'u
ndeva'a ñayiu nuu vi kuni.
12 ’Su ama ka ja skunkuu
ndi'i ya'a, te vi ka'an u'u ña
ñayiu jin ni, te vi sondikin
ñai, te vi tnaa ñai nuu nda'a
tee ka tatnuni ve'e ii sin-
agoga ja vi sa'a ndaa de
kuechi ni, te vi tnaa ña de
vekaa. Yun te vi ndasia'a ña
de nuu nda'a tee ka tatnuni
vi nuu nda'a rey ja ja'a ja ka
kandija ña ni jin san.
13 Te yun koo ichi ja kuu vi
ka'an ni tno'o san nuu de.
14 Te ma vi kondi'ni ni ja
vi kondakani ini ni ama ka

naxa vi ka'an ni nuu tee ka
netniuu ja vi ka'an ni'nu ni
ja ja'a ni.
15 Chi taa maa san tno'o
ndichi ja vi ka'an ni, nagua
ja ni in ñayiu ka ka'an u'u
ña jin ni, ma vi kundee ini
vi kachi ja masu vatuka ka
ka'an ni.
16 Te vi ndee tata ni vi ñani
ni vi tna'a ni vi ñayiu ka oo
gua'a ka jin ni, vi xtuu ña.
Te vi ka'ni ñai jin sava ni.
17 Chi ndi'i ñayiu vi ka'an
u'u ña jin ni ja ja'a san.
18 Su ma jinaa ni in ixi xini
ni.
19 Su vi koyutnu ni nagua
ja kentakuei ni vi koo ni nuu
oo ia Dios.
20 ’Te nuu vi kuni ni
Jerusalén ja vi nii ni ka jikon-
duu soldado inka ñuu, vi
kona'a ni ja ni kuyatni ja
naa.
21 Nuu saa te ñayiu ka
oo Judea, na vi kunu yu'i
ki'inkuei guaa ndee nuu
yuku. Te ñayiu ka oo
maa Jerusalén, na kekuei
ki'inkuei. Te ñayiu ka oo
yuku nuu ka satniui, ma vi
ndajiokuiin ñuu ya'a.
22 Chi kiuu saa kokuu
kiuu ja tetniuu ia Dios
tnundo'o xeen, nagua ja saa,
te skunkuu ndi'i tno'o yoso
nuu tutu ii.
23 Su nda'u ni ka ña'a ka
ñu'u lulu vi ña'a ka jaxin
se'e kiuu yun, chi vi nda'i vi
kana ñayiu ñuyiu, chi kiti ini
ia Dios, te tetniuu ya kua'a
ndeva'a tnundo'o siki ñayiu
ñuu ya'a.
24 Sava ñayiu vi ka'ni
ñai jin yuchi kani, te sava
ka ñayiu vi kuaka ña ja
vi kokunukuechi taka ñuu.
Te kiukuei ñayiu sava ka
tatatno'o ñuo Jerusalén ja vi
sa'i jane'e jayichi, guaa ndee
na skunkuu tiempu ja ni jani
ia Dios ja vi kotatnuni ñayiu
yun.

Kaxtno'o Jesús naxa kokuu nuu ndii ya

25 ’Yun te koo seña nuu
nikandii, vi nuu yoo vi nuu
kimi. Te nii ñuyiu ya'a vi
kuiko ini ñayiu, te vi yu'u
ndeva'i nuu vi kuni ja ni'i vi
nda'i ko'o nuu ndute mar vi
jiokagua xeen nuu de.
26 Te kua'a ñayiu vi kua'an
anui ja ka yu'u ndeva'i nuu
ka ndakani ini naxa kaa ja
kokuu nuu ñuyiu, chi kisi
ndi'i jandakui oo ndee an-
divi.
27 Yun te vi kuni ñayiu ja
mandii maa san, ja kuu san
Se'e Teyii, ndee nuu in viko
jin jaka'nu vi jaye'e tajan
maa ia Dios.
28 Te vi koo ini vi koo
anu ni nuu keja'a ja skunkuu
taka tniuu ya'a. Te vi kinuu
ni ichi andivi, chi ja oo
yatni ja skaku ni'nu ña san
—jiña'a Jesús.
29 Yun te ni ka'an jioni'ni
ya, te jiña'a ya:
—Vi kondia'a ni naxa sa'a
tnu tichi iuu vi sava ka
yutnu.
30 Nuu keja'a ja nduyute
nda'a tnu, te ka jini ni ja ja
makuyatni yoo i'ni.
31 Suni saa ni kokuu nuu
na vi kuni maa ni ndi'i tno'o
ya'a, te vi kona'a ni ja ja oo
yatni ja tetniuu ña ia Dios ja
tatnuni san.

32 ’Te ka'an ndaa san ja
ndi'i tno'o ya'a skunkuu nuu
ñayiu vi tna'a tnundo'o ya'a
ama ka ja vi kui.
33 Ñuyiu ya'a vi andivi, chi
ja naa ni kuu. Su tno'o
ka'an san, ma naa, chi ndi'i
skunkuu.
34 ’Vi koto va'a ni maa ni,
te ma vi sa'a ndee ni ini anu
ni ja vi kaa vi ko'o ndeva'a
ni, te ma vi kondioo ini ni
ja oo ñuyiu, nagua ja ma
kanakau sanaa tnundo'o siki
ni kiuu na ndenta san.
35 Chi kiuu saa kokuu na
kuinio nuu ndandesi sanaa
in trampa. Te ñama kii
tnundo'o siki na saa na tu'u
ñayiu oo ninii ñuyiu.
36 Vi ku'un ini ni, te siun
ni vi kondakuatu ni nuu ia
Dios, nagua ja vi kaku ni'nu
ni nuu taka tnundo'o ja kii,
te vi koo ni nuu maa san,
ja kuu san Se'e Teyii —jiña'a
Jesús.
37 Te tno'o nduu ni oo
Jesús maa veñu'u Jerusalén
ja ni okaxtno'o ya nuu
ñayiu, te jakuaa ni oja'an
ya ja ni ondoo ya yuku nani
Olivos.
38 Te ndi'i ñayiu ni
oja'ankuei tno'o ne'e veñu'u
yun ja ni ka onini tno'o ni
okaxtno'o ya.

22

Ni ka skaka tna'a de ja vi ka'ni de Jesús

1 Nuu ni kuyatni viko pas-
cua ñayiu judio, kiuu ka jai
xtaa vixin ja tu na levadura
yi'i,
2 te sutu ka kuu nija'nu vi
tee ka kaxtno'o Ley Moisés
ni ka nduku de naxa vi ka'ni
de Jesús, chi ka yu'u de ja vi
kiti ini ñayiu ñuu siki maa
de.
3 Yun te ni kee Tachi anu
Judas, tee suni nani Iscari-
ote, ja ni okuu in tee ne'u ndi
uxi uu tee ni ka oskua'a jin
Jesús.
4 Te ni ja'an de ni ka'an de
jin sutu ka kuu nija'nu vi tee
ka kuu nija'nu ka jito veñu'u
ja ni ka ndatno'o tna'a de
naxa xtuu de Jesús.
5 Te ni ka kusii ini tee yun,
guaa ni ka ka'an de ja vi
tniuya'u de Judas.
6 Te ni janta'u de. Yun te ni
jinkondee de nduku de naxa
sa'a de ja xtuu de Jesús nuu
tu na ñayiu ka oo.

Ni ka jaxini Jesús jin tee ka skua'a jin ya

7 Te nuu ni kintna'a maa
kiuu viko ja ka jaa ñayiu
judio xtaa vixin ja tu na
levadura yi'i, kiuu ka ja'ni
lelu ja ka jai viko pascua
yun,
8 te ni tetniuu Jesús Pedro
vi Juan, te jiña'a ya:
—Kua'ankuei ni te vi sa'a
tua'a ni ja vi kaxinio viko
pascua ya'a —jiña'a ya.
9 Te ni ka jikan tno'o ña de:
—¿Ndenu kuini ni ja vi
sa'a tua'a san? —ka jiña'a
de.
10 Te jiña'a ya:
—Kua'ankuei ni te nuu
kiukuei ni maa ñuu ka'nu
yun, te vi jinkuntna'a ni jin
in tee ndiso in kiyi ndute. Te
vi kondikin ni de ki'inkuei ni
ndee na ndiuu de ve'e nuu
oo de yun.

11 Te vi ka'an ni jin maa tee
xiin ve'e yun: “Kachi Mastru
ja ¿ndenu oo ve'e ja tanuu ni
vi kaxini de jin tee ka skua'a
jin de viko pascua ya'a?”, vi
kuña'a ni.
12 Te xne'e maa de in ve'e
ka'nu oo ndee sukun nuu ja
oo tua'a. Te yun vi sa'a va'a
ni ja vi kaxinio —jiña'a ya.
13 Yun te ni ja'ankuei de, te
ni ka jinku'un de vi nagua ni
ka'an maa Jesús. Te yun ni
ka sa'a va'a de ja vi kaxini
de jin ya viko pascua yun.
14 Te nuu ni jino ore ja vi
kaxini ya, te ni ka jinkoo ya
jin tee ni chitniuu ya nuu
mesa.
15 Te jiña'a ya:
—Vi siun ni ndioo ini san
ja vi kaxinio nuu viko pas-
cua ya'a ama ka ja kuu san.
16 Chi ka'an ndaa san ja
ma kaa ka san nuu viko
pascua ya'a guaa ndee na
kenta kiuu ja skunkuu nagua
oo nuu viko ya'a nuu tatnuni
ia Dios —jiña'a ya.
17 Yun te ni ki'in ya in
vasu, te ni ndakuanta'u ya
nuu ia Dios, te jiña'a ya:
—Vi tnii ni, te vi skaka ni
vi ko'o ni.
18 Chi ka'an ndaa san ja ma
ko'o ka san nduxi uva ya'a
guaa ndee na kenta kiuu ja
tatnuni san nuu ñuyiu ya'a,
saa sako'o ka san —jiña'a ya.
19 Yun te ni ki'in ya in xtaa
vixin ja tu na levadura yi'i,
te ni ndakuanta'u ya nuu ia
Dios, te ni ta'u ya, te ni jiña'a
ya ja vi kaa de, te jiña'a ya:
—Ya'a kuu yiki kuñu san
ja soko san ja ja'a in in maa
ni. Te vi kaa ni nagua ja
vi kondaka'an ña ni —jiña'a
ya.
20 Te suni saa ni ni sa'a ya
jin vasu nuu ni ndi'i ni ka
jaxini ya. Ni tnii ya vasu
yun, te jiña'a ya:
—Nduxi uva ya'a kuu niñi
san, ja kati ja ja'a in in maa
ni, ja kokuu in tratu jaa ja
tniuya'u san yika kuechi ni.
21 ’Su tee ja xtuu ña jin
san, chi ka nukoo jin de nuu
mesa ya'a.
22 Ka'an ndaa san ja sein
ja kuu san Se'e Teyii, chi
ichi ya'a ni jani ña ia Dios
ja ki'in san. Su nda'u ni
ka tee ja xtuu ña ya'a, chi
kanakau tnundo'o ndeva'a
siki de —jiña'a ya.
23 Yun te ni ka jinkondee
de ka jikan tno'o tna'a de
ndee de ka'an jin ya.

Ka tee tna'a de ndee de guaa kokuu ka'nu ka

24 Te nuu kuee ka, te ni ka
tee tna'a de ndee de kuu ja
kokuu ka'nu ka.
25 Te jiña'a Jesús:
—Tee ka kuu nija'nu ja ka
tatnuni nuu in in ñuu, chi
ka tenini de ñayiu ja vi sa'i
nagua ka kuini maa de. Te
ka ka'an de ja vi xnani ña
ñayiu ja tee ka chituu ñayiu
ñuu ka kuu de.
26 Su ma vi sa'a maa ni
saa, chi in tee kuu ka'nu na
sa'a luluu de maa de, te in
tee tatnuni na kokuu de na
kuinio in tee jinokuechi.
27 Chi ¿ndee tee kuu ja
kuu ka'nu ka? ¿A tee jinkoo
nuu mesa ja kaa de xtaa axi
tee jinokuechi? ¿A masu
tee jinkoo nuu mesa kuu tee
kuu ka'nu ka? Su sein, chi

sua'a jinokuechi san nuu in
in maa ni.
28 ’Su maa ni, chi siun ni
ka oo ni jin san nuu tna'a san
tnundo'o.
29 Te yun guaa taa san
in tniuu ja vi kotatnuni ni,
nagua ni chitniuu ña maa
Tata Yua san jin san,
30 nagua ja kiukuei ni nuu
tatnuni san ja vi kaa vi ko'o
ni. Te vi jinkoo ni nuu in
in mesa ja vi ka'ndeo kuechi
ndi'i uxi uu tatatno'o Israel
—jiña'a Jesús.

Ni kaxtno'o Jesús ja ndayu'u Pedro ja jini ña de jin ya

31 Yun te jiña'a ya nuu
Simón Pedro:
—Simón, ni jikan ña Tachi
nuu ia Dios ja koto tnuni ña
jin ndi'i ni, te kisi ña na
kuinio nuu ka sijin triu.
32 Su ni jikanta'u san ja ja'a
ni nuu ia Dios, nagua ja ma
ndayu'u ni jin tno'o kandija
ni. Te nuu na ndajiokuiin
ni nuu san, te suni chituu
ni sava ka ñayiu ka kandija
ja na vi koyutnui nuu san
—jiña'a ya.
33 Te jiña'a Simón Pedro:
—Jito'o san, sein chi ja
ni jakin san anu san ja
kondikin ña san ki'inkueio
vekaa, vi guaa ndee na kuu
san jin ni —jiña'a de.
34 Yun te jiña'a Jesús:
—Pedro, ka'an san ja vi
jakuaa vitna, te uni jichi
ka'an ni ja tu jini ña ni ama
ka ja kana li'li —jiña'a ya.

Vaji tnundo'o

35 Yun te ni jikan tno'o ña
Jesús jin ndi'i de:
—Na ni tetniuu ña san
ja ni ja'ankuei ni, ni ka
ndakani ni tno'o ia Dios, ¿a
nagua ni ja'ni ña jin ni ja
siun vini in ñunu xtaa, te ni
in itni xu'un, te ni ndijan ni
tu nagua ni ka yinda'a ni?
—jiña'a ya.
Te ka jiña'a de:
—Tu sa'un nagua ni ja'ni
ña.
36 Yun te jiña'a ya:
—Vitna guaa vi sa'a tua'a
ni. Vi kondiso ni ñunu xtaa
ni vi itni xu'un ni. Te ndee
ni tu na yuchi kani neva'a,
te vi xiko ni visi soo su'nu ni,
te vi kuaan ni in nagua ja vi
kinda'a ni.
37 Chi ka'an san ja nini
kuu ja skunkuu tno'o yoso
nuu tutu ii ja ka'an siki maa
san: “Ni ka sa'a ndeva'a
ña ñayiu na kuinio in tee
kue'e ndeva'a”, kachi tutu ii.
Te tno'o yun, chi skunkuu
ja ja'a san, te saa kokuu
—jiña'a ya.
38 Yun te ka jiña'a de:
—Jito'o san, ya'a ka oo uu
yuchi kani —ka jiña'a de.
Te jiña'a ya:
—Ja ni kuu saa ni. Ma vi
ka'an ka ni.

Ndakuatu Jesús nuu yuku Olivos

39 Yun te ni kee ya kua'an
ya yuku Olivos nagua ni
osa'a maa ya. Te ni ka jata
ndikin ña tee ka skua'a jin
ya kua'ankuei de.
40 Te nuu ni jinokuei ya jin
de yuku yun, te jiña'a ya:

—Vi ndakuatu ni nuu ia
Dios nagua ja ma junkuei ni
nuu jakue'e —jiña'a ya.
41 Yun te ni kujioo ya
nagua kua'a jika kenta in
yuu nda'o. Te ni jinkuiin jiti
ya ja ni ndakuatu ya nuu ia
Dios,
42 te jiña'a ya:
—Tata Dios, jikanta'u san
nuu ni ja nuu ja kuini ni,
te skaku ni'nu ña ni nuu
tnundo'o ja ma kanakau siki
san. Su na kokuu nagua
kuini maa ni, masu nagua
kuini san —jiña'a ya.
43 Yun te ni kenta in ia
jinokuechi nuu ia Dios ja vaji
ichi andivi, ja ndakuña'a ka
ya jandakui Jesús.
44 Te ja siun kusuchi
ndeva'a ini ya, te ni ndaku-
atu ni'i ya nuu ia Dios.
Yun te ni jinkondee tnaa ya
junkuei ndee nuu ñu'u na
kuinio ja too yuyu niñi.
45 Te nuu ni ndi'i ni ndaku-
atu ya, te kuano'o ya nuu ka
oo tee ka skua'a jin ya, te ni
nuku'un ña ya ja ka kixin de,
chi ni skuita ña tno'o suchi
ini.
46 Yun te jiña'a ya:
—¿Nau ja saa ka kixin ni?
Vi ndakoo ni te vi ndaku-
atu ni nuu ia Dios nagua ja
ma junkuei ni nuu jakue'e
—jiña'a ya.

Ni ka kakuiko de Jesús

47 Te vi nini ka'an ka Jesús,
te ni jinokuei kua'a ñayiu ja
vi kakuiko ñai, te yoxno'o
tee nani Judas, in tee ne'u
uxi uu tee ka skua'a jin ya.
Ni kuyatni de nuu oo Jesús
ja tetuyu'u ña de.
48 Yun te jiña'a ya:
—Judas, ¿a vi in ja
tetuyu'u ña ni kuu ja xtuu
ña ni jin san ja kuu san Se'e
Teyii? —jiña'a ya.
49 Te ja siun ni ka jini tee
ka skua'a jin ya ja ni jinokuei
kua'a ñayiu ja vi kakuiko ñai
jin ya, te ni ka jikan tno'o ña
de:
—Jito'o san, ¿a vi kene'e
san yuchi kani, te vi kaxin
tna'a san jin ñayiu ya'a?
—ka jiña'a de.
50 Yun te ni xtuji in de in
tee jinokuechi nuu sutu kuu
nija'nu, chi ni kindee de so'o
lado kua'a tee yun.
51 Yun te jiña'a Jesús:
—Saa ni, ma vi sa'a ka ni
siun —jiña'a ya.
Te ni tetuu ya nda'a ya so'o
tee ni tuji yun, te ni nduva'a.
52 Yun te jiña'a ya nuu
sutu ka kuu nija'nu vi nuu
taka tee ka kuu nija'nu ka
jito veñu'u, vi nuu tee ka
kuu nija'nu maa ñuu ja ni
jinokuei de ja vi tnii ña de
jin ya:
—¿Nau ja vi yuchi kani
vi yutnu ni kekuei jin ni na
kuinio ja kui'na kuu san?
53 Te ndi'i ni kiuu ni ka oo
veñu'u ka'nu, te tu ni ka tnii
ña ni. Su saa kokuu, chi ya'a
kuu ore maa ni, ja tatnuni
jaka'nu ja oo ñunee —jiña'a
ya.

Ni tayu'u tno'o Pedro ja jini de Jesús

54 Yun te ni ka tnii de
ya, te kua'ankuei de jin ya
ve'e sutu kuu nija'nu ka. Te
Pedro, chi ndikin jika ni de,
kua'an de.

55 Te nuu ni jinokuei de,
te ni ka xtna'a de ñu'u ye'e
yun, te ni ka jinkoo de
ka ndasaa de. Te suni ni
jintna'a Pedro, te ni jinkoo
de ne'u nuu ka oo tee yun.
56 Su nuu ni jini ña in ña'a
jinokuechi ja nukoo Pedro
nuu yuñu'u yun, te ni ndia'a
guagua'a ña nuu de, te jiña'a
ña:
—Tee ya'a, chi suni in tee
ka jika jin Jesús kuu de
—jiña'a ña.
57 Su ni tayu'u tno'o Pedro,
te jiña'a de:
—Tu jini san na tee kuu de
—jiña'a de.
58 Vi nunuu ni, te ni jini ña
inka de, te jiña'a de:
—Roon, suni ka jika ron
jin tee yun —jiña'a de.
Te jiña'a tuku Pedro:
—Ña'a, ma suu san kuu
—jiña'a de.
59 Te vaa vi ndee nuu in
ore, te jiña'a tuku inka de:
—Ja ndaa ja tee ya'a, chi
suni in tee ka jika jin Jesús
kuu de, chi suni in tee ñuu
Galilea kuu de —jiña'a tee
yun.
60 Te jiña'a tuku Pedro:
—Tu jini san na tee ka
ka'an jin ni —jiña'a de.
Te vi nini ka'an ka Pedro,
te ni kana in li'li.
61 Yun te ni jionenuu
Jesús, ndia'a ya nuu de, te
ni ndakanka'an de tno'o ni
ka'an ya nuu de, ja ama ka
ja kana li'li, te tayu'u tno'o
de uni jichi ja tu jini ña de.
62 Yun te ni ndee de ye'e
yun, te ni jaku ndeva'a de ja
tna'u ini de.

Ni ka sa'a ne'e ka sa'a yichi de Jesús

63 Te ndi'i tee ka jito Jesús,
ka jaku ndee de ya vi ka kani
ña de.
64 Te ni ka jasi de nduchi
nuu ya, vi ni ka kani de nuu
ya, te ka jiña'a de:
—Ka'an, ndeja kuu ja ni
kani ña —ka jiña'a de.
65 Vi kuakua'a ka tno'o
ne'e ni ka ka'an de jin ya.

Ni ka junsia'a de Jesús nuu ni ka ndututu tee ka kuu nija'nu

66 Te nuu ni tuu, te ni
ka ndututu ndi'i tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio, vi
sutu ka kuu nija'nu, vi tee
ka kaxtno'o Ley Moisés, te ni
ka jaka de Jesús kua'ankuei
jin de nuu junta yun, te ka
jiña'a de:
67 —Vitna te ka'an, ¿a suu
ron kuu ia ni tetniuu Dios?
—ka jiña'a de.
Te jiña'a ya:
—Visi na ka'an san ja suu
san kuu, su ma vi kandija ni.
68 Te nuu ja na kakan tno'o
ña san in tno'o, te ma vi
ka'an ni, te ni ma vi siaa ña
ni.
69 Su ndee ore vitna, te
jinkoo maa san, ja kuu san
Se'e Teyii, ichi nda'a kua'a
Dios, ia ndakui ndeva'a
—jiña'a ya.
70 Yun te ka jiña'a ndi'i de:
—Nuu saa, ¿te a Se'e ia
Dios kuu ron? —ka jiña'a de.
Te jiña'a ya:
—Maa ni ka ka'an ja suu
kuu san —jiña'a ya.
71 Yun te ka jiña'a de:
—¿Na testiu ka ka jiniu'o?
Te vi mao ni ka onini tno'o ni

ka'an de jin yu'u de, ja Se'e
ia Dios kuu de —ka kachi de.

23

Ni ka junsia'a de Jesús nuu Pilato

1 Yun te ni ndontakuei
ndi'i ñayiu ni ka oo nuu
junta yun. Te ni ka jinsia'a
de Jesús nuu Pilato.
2 Te ni ka jinkondee de ka
ka'an kuechi de siki ya, te ka
jiña'a de:
—Ni ka nuku'un san tee
ya'a ja ska'an de ñayiu ñuu
san, vi ka'an de ja ma vi tni-
uya'u ka san xu'un impuestu
ja ki'in nuu rey ñuu Roma.
Te suni ka'an de ja tee ni
tetniuu Dios kuu de, vi suu
de kuu rey —ka jiña'a de.
3 Yun te ni jikan tno'o ña
Pilato:
—¿A suu ron kuu rey
ñayiu judio? —jiña'a de.
Te jiña'a Jesús:
—Saa ka'an maa ni
—jiña'a ya.
4 Yun te jiña'a Pilato nuu
sutu ka kuu nija'nu vi nuu
ndi'i ñayiu ni ka ndututu
yun:
—Tu sa'un na kuechi ni'i
san siki tee ya'a —jiña'a de.
5 Su vi'i ka ni ka ka'an de,
te ka jiña'a de:
—Tee ya'a, chi ska'an de
ñayiu ñuu san ja ndontakuei
vai siki tee ka netniuu. Te
ni keja'a de kaxtno'o de ndee
Galilea, te vitna ja ni kenta
de ndee Judea ya'a —ka
jiña'a de.

Ni ndasia'a ña Pilato jin Jesús nda'a Herodes

6 Te nuu ni onini Pilato ja
siun ni ka ka'an de, te ni
jikan tno'o de a tee Galilea
kuu ya.
7 Te nuu ni ka ka'an de ja
suu kuu ya, te ni ndasia'a
ña de nda'a Herodes, tee tat-
nuni Galilea, chi Jerusalén ni
oo Herodes kiuu saa.
8 Te nuu ni jini ña Herodes
jin Jesús, te ni kusii ini de,
chi ndee ja oo kiuu ni ondioo
ini de ja kuni de ya, chi ja jini
de ja ka ka'an ñayiu jakua'a
ja sa'a ya, te ni kuini de ja
kondia'a de in jaka'nu sa'a
ya.
9 Yun te ni jikan tno'o ña
de kua'a tno'o, su ni ja in
tno'o tu ni ka'an Jesús.
10 Te sutu ka kuu nija'nu vi
tee ka kaxtno'o Ley Moisés,
chi ka oo de yun ka xtavi ni'i
de ya kuechi.
11 Yun te ni ka skexiko ña
Herodes vi soldado de jin
Jesús, te ni ka skui'nu ña in
sa'un kani vii ndeva'a ja ka
ni'nu rey, ja ni ka jaku ndee
ña de, vi ni ka sa'a ne'e ni
ka sa'a yichi ña de. Te ni
ka ndatetniuu de ya kuano'o
tuku ya nda'a Pilato.
12 Te vi kiuu saa ni ka
ndumani tna'a Herodes jin
Pilato, chi ni ka ojini u'u
tna'a de ama ka.

Ja ni kuu ndaa ja kuu Jesús

13 Yun te ni ndaxtutu Pi-
lato tee ka kuu nija'nu nuu
sutu, vi tee ka netniuu, vi
ñayiu ñuu,
14 te jiña'a de:
—Ya'a oo tee ni ka kisia'a
maa ni nuu san, ja ka xtavi
kuechi ni de, ja ska'an de

ñayiu ñuu ja vi ndakoi siki tee ka netniuu. Su vi jin nuu ndi'i maa ni ni xndichi san de, te tu ni nuku'un san ni in jakue'e ja ka xtavi maa ni de.

15 Te vini Herodes, tu na kuechi ni jinku'un de, yun guaa ni ndasia'a tuku de tee ya'a nda'a san. Te ja ka jini maa ni ja tu na jakue'e ni sa'a tee ya'a ja kokuu de.

16 Te yun guaa na tatnuni san ja na vi kani ña jin de, te siaa san de —jiña'a Pilato.

17 Te nini kuu ja vi siaa de in tee yi'i vekaa in in viko pascua.

18 Te vi ndi'i ñayiu ni ka kana jaa, te ka jiña'i:

—¡Ka'ni ni tee jian, te siaa ni Barrabás! —ka jiña'i.

19 Te Barrabás, chi yi'i de vekaa siki ja ni ja'ni de ndiyi, vi ja ni ndakoo de siki tee ka netniuu Jerusalén.

20 Su Pilato, chi ni kuini de ja siaa de Jesús, te ni ka'an tuku de jin ñayiu.

21 Su vi saa vi'i ka ni ka kana jaa ñayiu, te ka jiña'i:

—¡Katakaa ni de! ¡Katakaa ni de yika cruz! —ka jiña'i.

22 Te ni ka'an tuku Pilato jichi kuu uni, te jiña'a de:

—¿Su na jakue'e ni sa'a tee ya'a? Tu na kuechi ni'i san siki de ja kokuu de. Te na tatnuni san vi kani ña jin de, te siaa san de —jiña'a Pilato.

23 Su vi vi'i ka ni ka kana ñayiu ka jikain ja na kuitakaa ya, te jin tno'o ni ka kana ñayiu yun vi tee ka kuu nija'nu nuu sutu, ni ka ni'i ja ka kuini.

24 Yun te ni jino ini Pilato ja sa'a de nagua ka jikan ñayiu yun.

25 Te ni siaa de tee ja'ni ndiyi vi ndakoo siki tee ka netniuu. Te ni sia'a de Jesús nda'a soldado ja vi sa'a tee yun nagua ka kuini maa ñayiu.

Ni ka jatakaa de Jesús yika cruz

26 Te nuu ni ka jaka soldado Jesús ja vi katakaa de ya yika cruz, ni ka junkuntna'a de jin in tee ñuu Cirene nani Simón. Mandii tee yun ja ni ja'an de yuku, te ni ka tenini ña de ja ni jiso tee yun cruz, te ndikin de Jesús kua'an de.

27 Te kua'a ndeva'a ñayiu ka ndikin kua'ankuei, te ka nda'i ka kana ñayiu si'i kua'ankuei ña ja ka kuu suchi ini ña ja ja'a Jesús.

28 Su ni jionenuu ya nuu kua'ankuei ña, te jiña'a ya:

—Maa ni ña'a Jerusalén, ma vi kuaku ni ja ja'a sein, chi vi kuaku ni ja ja'a maa ni vi ja ja'a se'e ni.

29 Chi kii in kiuu koo tnundo'o, te vi kachi ñayiu: “Na ta'u na ndetu ña'a tu ni jinku'un lulu, vi na ta'u na ndetu ña'a tu ni jini ja skaxin ña lulu” vi kachi ñayiu.

30 Yun te vi jinkondee ñayiu vi kanai jin yuku, te vi kuña'i: “Kanakau siki rin” te nuu tinduu: “Chisa'u ña”.

31 Chi nuu ja siun ka sa'a ña jin yutnu kuii, te vi'i

ka kokuu jin yutnu yichi
—jiña'a Jesús.
32 Suni ni ka jaka de uu tee
kue'e ndeva'a ja vi katakaa
in ni de jin Jesús.
33 Te nuu ni jinokuei de
nuu nani yiki xini ndiyi, te ni
ka jatakaa de Jesús jin nduu
tee kue'e yun nuu in in cruz,
in de ichi nda'a kua'a ya, te
inka ichi satni ya.
34 Te nuu ni ka jatakaa de
ya, te jiña'a ya:

—Tata, koneka'nu ini ni
jin ñayiu ya'a, chi tu ka jini
nagua ka sa'i —jiña'a ya.

Yun te ni ka jitotnuni sol-
dado, kondio'ni ndee sa'un
ya kuu ja vi kendoo jin in in
de.
35 Te ka oo kua'a ñayiu
ka ndia'i, te vi ndee tee ka
netniuu ka ka'an kuasun ña
jin ya, te ka ndatno'o de:

—Ni skaku ni'nu de inka
ñayiu. Te vitna na skaku
ni'nu de maa de, nuu ja ja
ndaa ndija ja tee ni kaji Dios
ja ni tetniuu ya kuu de —ka
ndatno'o de.
36 Te saa ni tee ka kuu
soldado, chi suni ka sa'a kua-
sun ña de. Ni ka jintna'a
yatni ña de, te ka jiña'a de
vinu iaa ja ko'o ya.
37 Te ka jiña'a de nuu ya:

—Nuu ja rey ñayiu judio
kuu ron, te skaku ni'nu maa
ron —ka jiña'a de.

38 Te ichi xini ya ni ka
tetuu de in tno'o ja yoso jin
sa'an griego, latín vi hebreo,
te ka'an sua'a: “Tee ya'a kuu
rey ñayiu judio”, kachi tno'o
yun.
39 Yun te vi ndee in tee
kue'e ka intakaa jin ya ka'an
kuasun ña de, te jiña'a de:

—Nuu ja tee ni tetniuu
Dios kuu ron, te skaku
ni'nu maa ron nagua ja
skaku ni'nu ña ron jin ru'un
—jiña'a de.
40 Yun te ni kuxeen inka
tee ka intakaa jin de, te
jiña'a de:

—¿A vini tu yu'u ron ia
Dios ja ka'an ron siun? Te in
ni tnundo'o ka tna'o jin tee
ya'a ja vi kuo.
41 Yoon, chi ja ndaa ja ka
tna'a mao tnundo'o, chi ka
tniuya'uo jin jakue'e ni ka
sa'o. Su tee ya'a, chi tu sa'un
na jakue'e ni sa'a de —jiña'a
de.
42 Yun te jiña'a de:

—Jesús, ndaka'an ña ni jin
san kiuu na jinkondee ni ja
tatnuni ni —jiña'a de.
43 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndaa san ja vi
vitna kuu ja koo ni jin san
andivi in nuu vii ndeva'a
—jiña'a ya.

Ni ji'i Jesús

44 Te nuu ni jino ka uxi
uu nduu, te ni kunee ninii
ñuyiu, te vi ndee nuu ka uni
jañini, te saa ni nduu ndijin.
45 Ni kunee nuu nikandii,
te ni te'nde sagua sa'un
ka'nu ja ndesi nuu ii, ini
veñu'u ka'nu Jerusalén.
46 Te yun ni kana jaa Jesús,
te jiña'a ya:

—Tata, ndiunda'a maa ni
anu san —jiña'a ya.

Te nuu ni ndi'i ni ka'an ya
tno'o yun, te ni kana anu ya.

47 Te nuu ni jini tee kuu
capitán ja siun ni kuu nuu ni
ji'i Jesús, te ni chiñu'u de ia
Dios, te jiña'a de:
—Ja ndaa ndija ja tu na
kuechi tee ya'a ni oo —ni
kachi de.
48 Te ndi'i ñayiu ni ka oo ja
ni ka jini tnundo'o yun, ni ka
ndajiokuiin ka katui ndikai
ja ka tna'u ndeva'a ini.
49 Su ndi'i ñayiu ka jini
tna'a jin Jesús vi ña'a ka
ndikin ña jin ya, vajikuei ña
ndee Galilea, chi jika ni ni
ka kendoi ka ndia'i ja siun ni
kuu.

Ni jinkoyu'u Jesús

50 Ni oo in tee gua'a, in
tee ndaa ñuu Arimatea nani
José, in ñuu ja tnii Judea, te
suni ni yinduu de nuu tee
judio ja ka sa'a junta ka'nu
ka.
51 Su tu ni jintna'a ini de
tno'o ni ka ndatno'o tee yun
nuu junta yun siki Jesús, chi
ni kandija de ja koo in kiuu
te tatnuni maa ia Dios.
52 Te yun guaa ni ja'an de
ni ka'an de jin Pilato ja ni
ndakan de yiki kuñu Jesús,
te ni jandetu tee yun.
53 Te ni nune'e de yiki
kuñu ya nuu cruz, te ni tniu-
tuu de jin in sa'un kuijin vii
ndeva'a, te ni tayu'u ña de in
yau nuu ni kaan de in yiki
kava nuu chia'an ka sa'un
na ndiyi kiyu'u.
54 Te kiuu saa kuu ja
ka sa'a tua'a ñayiu, chi ja
oo yatni ja ndaki'in kiuu
ndatatu.
55 Te ñasi'i ja ka ndikin ña
jin Jesús ja vajikuei ña ndee
Galilea, ni ja'ankuei ña, te
ni ka jini ña yau ñaña yun,
vi ni ka jini ña naxa ni ka
jakintuu de yiki kuñu ya.
56 Yun te ni ka ndajiokuiin
ña ve'e ña, te ni ka sa'a
tua'a ña tatna xiko asin ja
vi koso ña nuu yiki kuñu
Jesús. Su ni ka jaan ii ña
kiuu ndatatu, nagua tatnuni
nuu Ley Moisés.

24

Ni ndateku Jesús

1 Su ne'e ndeva'a
domingu, kiuu xtnañu'u
ja ndaki'in semana, ni
ja'ankuei ñasi'i yun nuu oo
yau ñaña ja yiyu'u Jesús.
Ka nee ña tatna xiko ja ni
ka sava'a ña, te ka ndeka
tna'a ña jin sava ka ñasi'i ni
jinokuei ña.
2 Te ni ka jini ña ja ni
kujioo kava ni ondesi yu'u
yau ñaña yun.
3 Te ni kiukuei ña ni ka
ndia'a ña, su tu ka na yiki
kuñu Jesús oo.
4 Te vi tu ka nii ini ña naxa
vi sa'a ña, te vi sanaa ni ka
jini ña uu ia ka jinokuechi
nuu Dios, ka yeye'e sa'un ka
ni'nu ya ka nukuiin ya nuu
ka oo ña.
5 Te ni ka yu'u ndeva'a ña,
te ni ka chindei ña nuu ña
ichi nuu ñu'u. Te ka jiña'a
ia yun:
—¿Nau ja saa ne'u ndiyi
ka ndanduku ron ia teku?
6 Te masu ya'a oo ya, chi ja
ni ndateku ya. Vi ndaka'an
naxa ni ka'an ya nuu ni oo
ka ya Galilea,
7 nuu ni ka'an ya sua'a:
“Sein ja kuu san Se'e Teyii,

chi nini kuu ja kanakau san
nuu nda'a ñayiu ka sa'a yika
kuechi, te vi katakaa ñai
yika cruz, su nuu uni kiuu
te ndateku san”, ni kachi ya
—ka jiña'a ia ka jinokuechi
yun.
8 Yun te saa ni ka ndaka'an
ña tno'o ni ka'an Jesús.
9 Te nuu ni ka ndajiokuiin
ña, te ni ka ndakani ña ndi'i
ja ni ka jini ña nuu ndi uxi in
tee ni chitniuu Jesús, vi nuu
sava ka ñayiu ka oo jin de.
10 Te ña'a ni ka ndakani
ya'a ka kuu María Mag-
dalena, vi Juana, vi María
nana Jacobo, jin sava ka ña'a
ka ndikin tna'a jin ña.
11 Su tu ni ka kandija de,
chi ni ka ndakani ini de ja
chia ka kuu kue'e ña.
12 Su vini saa, te Pedro, chi
ni kana kunu de kua'an de,
majinkoto de yau ñaña yun.
Te nuu ni jino de, te ni jito
ni'ni de yau yun, te ni jini de
ja maa ni ka sa'un ni ñutuu
ya oo yun. Te vi ni sa'u kuii
ini de ja ndakani ini de ja tu
ka ya oo.

*Ni ka ndanitna'a Jesús jin
uu tee kua'ankuei ichi Emaús*

13 Te vi maa kiuu saa ni
kekuei uu tee ni ka oskua'a
jin Jesús, kua'ankuei de in
ñuu nani Emaús ja oo jika
vaa ndee uxi in kilómetro jin
ñuu Jerusalén.
14 Te ka ndatno'o de nuu
ichi yun kua'ankuei de ndi'i
ja ni kuu kiuu saa.
15 Te vi nini ka ndatno'o
de vi ka jikan tno'o tna'a de
kua'ankuei de, te ni jintna'a
ña Jesús ja ni ka jaka tna'a
ya jin de kua'ankuei ya.
16 Su visi ka ndia'a de nuu
ya, su oo in ja jasi, te tu ni
kuu vi ndakuni ña de ja maa
ya kuu.
17 Yun te ni jikan tno'o ña
ya:
—¿Nagua kuu ja ka
ndatno'o ni vajikuei ni ichi
ya'a? ¿Te nau ja ka kusuchi
ini ni? —jiña'a ya.
18 Yun saa ni ka'an in tee
nani Cleofas, te jiña'a de:
—¿A vi maa ni ni kuu ja
jiondita Jerusalén ya'a ja tu
jini ni tnundo'o ni kuu kiuu
ya'a? —jiña'a de.
19 Te jiña'a Jesús:
—¿Te nagua ni kuu, nuu
saa? —jiña'a ya.
Te ka jiña'a de:
—Ka ndatno'o san siki
Jesús, tee ñuu Nazaret, ja in
tee ni ndakani tno'o ia Dios
ni okuu de. Chi ni sa'a de
tniuu na'nu vi ni ka'an de
tno'o gua'a, te ni janta'u ña
ia Dios, vi ni ka onee yiñu'u
ñayiu nuu de.
20 Su ni ka ndasia'a ña tee
ka kuu nija'nu nuu sutu vi
tee ka netniuu nuu ñuo ja
kuu de, te ni ka jatakaa ña
jin de yika cruz.
21 Su sein nda'u, chi ni ka
oñu'u ini san ja suu de kuu
ja skaku ni'nu ñayiu ñuo
Israel. Su ndee nuu oo, te ni
ka ja'ni ña jin de, te vitna,
chi ja ni kuu uni kiuu ja ni
ya'a tnundo'o yun.
22 Su ka ndaskani ini ña
sava ñasi'i ka skua'a jin san,
chi ne'e ndeva'a ni ja'ankuei
ña nuu ne'e vitna, ni ka
jinkoto ña yau ñaña yun.
23 Te nuu ni ka ndajiokuiin
ña, te ka kachi ña ja tu ka

yiki kuñu Jesús oo. Vi ka
ka'an ña ja ni ka jini ña uu ia
ka jinokuechi nuu Dios, te ka
jiña'a ia yun ja teku Jesús.
24 Yun te ni ja'ankuei sava
tee ka skua'a jin san, ni ka
jinkoto de yau ñaña yun, te
ni ka jini ndija de nagua ka
ndakani ñasi'i yun. Su tu
ni ka jini de maa Jesús —ka
jiña'a de.
25 Yun te jiña'a Jesús:
—¡Nase nde'e u'u ka
jinkui'nu ini ni! Vi ¡nase
nde'e kuee ka kandija ni
tno'o ni ka ka'an tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a!
26 ¿A tu ka jini ni ja nini
kuu ja tna'a ia ni tetniuu
Dios tnundo'o ya'a ama ka
ja nduu ka'nu ya? —jiña'a
Jesús.
27 Yun te ni jinkondee ya
ndakani ya tno'o yoso nuu
tutu ii nuu ka'an ja ja'a maa
ya. Ni keja'a ya jin tno'o
yoso nuu liuru ni tee Moisés,
te vi saa ni ya'a ya nuu ndi'i
liuru ni ka tee sava ka tee
ni ka ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a.
28 Te nuu ni jinokuei de
ñuu nuu kua'ankuei de yun,
te ni sa'a Jesús ja ya'a ya
ki'in jika ya.
29 Su ni ka tenini ña de ja
na ndoo ya, te ka jiña'a de:
—Ndoo ni na vi ndoo, chi
ja ni ñini, te ja nduku ja
kunee —ka jiña'a de.
Yun te ni kiuu Jesús ja vi
ndoo ya jin de.
30 Te nuu ni jinkoo ya
nuu mesa ja vi kaxini ya jin
de, ni ki'in ya xtaa, te ni
ndakuanta'u ya nuu ia Dios,
te ni ta'u ya, te ni jiña'a ya ja
vi kaa de.
31 Yun te ni sa'a ia Dios ja
ni ka ndanune nuu de, te ni
ka ndakuni ña de ja maa ya
kuu. Su vi nuu saa ni naa ya
kua'an ya.
32 Yun te ka ndatno'o tna'a
de:
—Siun yun guaa vi sua'a
ka kanta anuo ja ka kusii
inio nuu vajikueio ichi yun
ka ninio tno'o kaxtno'o ya
ja ka'an nuu tutu ii —ka
ndatno'o de.
33 Te vi nuu saa, ni ndekuei
de, te kuano'okuei de maa
Jerusalén. Te vi ja ka oo tutu
ndi uxi in tee ni chitniuu
Jesús jin sava ka ñayiu nuu
ni ndajinokuei de.
34 Te ka jiña'a tee ka oo
yun:
—Ja ndaa ndija ja ni
ndateku Jito'o Jesús, chi ni
ndenta ya nuu Simón Pedro
—ka jiña'a de.
35 Yun te ni ka ndakani
nduu de naxa ni ka ndo'o de
ichi nuu ni ja'ankuei de, vi
naxa ni ka ndakuni de Jesús
nuu ni ta'u ya xtaa.

Ni ndenta Jesús nuu ka oo tee ka skua'a jin ya

36 Vi nini ka ka'an ka de
tno'o yun, te ni jino Jesús, ni
junkuiin ya ma'ñu nuu ka oo
de. Te jiña'a ya:
—¿A kukueni ka oo ron?
Te vi koo jin tno'o mani
—jiña'a ya.
37 Su ni ka yu'u ndeva'a de,
chi ni ka ka'an de ja anu ni
ka jini de.
38 Yun te jiña'a ya:

—¿Nau ja ka yu'u ron? ¿Te nau ja siun ka ndakani ini ron?
39 Vi kondia'a nda'a rin vi ja'a rin, te vi kuni ron ja maa rin kuu. Vi ke'e ña nagua ja vi kuni ron. In anu, chi tu na yiki kuñu nagua ka ndia'a ron ja kaa maa rin —jiña'a ya.
40 Vi ka'an ya, te ni xne'e ya nda'a ya vi ja'a ya nuu ni ka yi'i nduyu kaa.
41 Te vi saa ni tu ka kandija gua'a de ja ka kusii ini de vi ja ni ka sa'u kuii ini de ja ni ka ndakuni de ya. Te jiña'a ya:
—¿A ka neva'a ron joo ja vi kao ya'a? —jiña'a ya.
42 Yun te ni ka jiña'a de joo chiaka ja ni kasun nuu ñu'u vi in jioo nduxi.
43 Te ni tnii ya, te vi jin nuu de ni jaa ya.
44 Te jiña'a ya:
—Tno'o ya'a kuu ja ni ka'an rin ndee nuu ni ka oo kao, ja nini kuu ja skunkuu rin ndi'i tno'o yoso nuu tutu ii ja ka'an siki maa rin, tno'o ja ni tee Moisés, vi tno'o ni ka tee taka tee ni ka ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a, vi tno'o ja yoso nuu tutu Salmo —jiña'a ya.
45 Yun te saa ni sa'a ya ja ni ka jinkui'nu ini de tno'o yoso nuu tutu ii.
46 Te jiña'a ya:
—Saa ka'an nuu tutu ii siki maa rin, te saa ni kuu, chi nini kuu ja kuu ia ni tetniuu Dios, te nuu uni kiuu te ndateku ya ne'u ndiyi.
47 Te na vi keja'a ñayiu vi kaxtno'i tno'o rin ndee Jerusalén, te vi saa kutenuu ninii ñuyiu, nagua ja vi ndatna'u ini ñayiu nuu jakue'e ka sa'i, te koneka'nu ini ia Dios yika kuechi ñayiu yun.
48 Te maa ron ka kuu testiu rin ja siun ni ndo'o rin.
49 Te tetniuu rin Espíritu ia Dios ja vi kuta'u ron, nagua ni kee yu'u tata rin ja taa ya. Su vi kondetu ni ron Jerusalén ya'a ndee na vi ni'i ron jaka'nu ja vaji ndee andivi —jiña'a ya.

Mandaa Jesús kuano'o ya andivi

50 Yun te ni kekuei ya jin de Jerusalén, te kua'ankuei ya jin ndi'i de ñuu Betania. Te nuu ni jinokuei ya jin de, te ni kane'e ya nda'a ya, te ni jikanta'u ya ja ja'a ndi'i de nuu ia Dios.
51 Te vi nini ka'an ya, te ni ndusukun ya ja mandaa ya andivi.
52 Yun te nuu ni ndi'i ni ka chiñu'u de Jesús, te ni ka ndajiokuiin de Jerusalén, ka kusii ndeva'a ini de.
53 Te siun ni ka oo de veñu'u ka'nu, ka ndakuanta'u de nuu ia Dios.
Saa na kokuu.

Tno'o va'a ia Dios ja ni tee Juan, tee ni chitniuu ña Jesús

1 Ndee jaxtnañu'u ja ni junkoo ñuyiu ja oo in tno'o, te tno'o ya'a oo jin ia Dios, te maa ia Dios kuu tno'o ya'a.
2 Te tno'o ya'a oo jin ia Dios ndee jaxtnañu'u.
3 Te jin ma'ñu sagua ia kuu tno'o, ni junkoo ndi'i ja oo ñuyiu, te nuu ja tu maa ya, chi ni in ja oo ñuyiu ma junkoo.
4 Te nuu maa ya oo jateku, te jateku yun ye'e ni'nu nuu ñayiu.
5 Te maa ya kuu ñu'u ja ye'e ni'nu nuu janee, te tu ni kundee ja oo ñunee yun ja nda'va ñu'u ja ye'e ni'nu.
6 Ni oo in tee ni onani Juan ja ni tetniuu ia Dios.
7 Ni kii de kuu de testiu ja ni ndakani de tno'o ye'e ni'nu, nagua ja jin ma'ñu sagua de, te ndi'i ñayiu vi kandija tno'o ye'e ni'nu yun.
8 Te masu ñu'u ja ye'e ni'nu kuu maa Juan, su ni tetniuu ña Dios jin de ja ndakani kaji de naxa oo ia ye'e ni'nu.
9 Te maa ya kuu ñu'u ndaa ndija ja ye'e ni'nu nuu ndi'i ñayiu, te vaji ya nuu ñuyiu ya'a.
10 Chi jin ma'ñu sagua maa ya ni junkoo ñuyiu, te ni oo ya nuu ñuyiu, su tu ni ka jini ña ñayiu ñuyiu na in kuu ya.
11 Ni kii ya nuu ñuu maa ya, su tu ni ka janta'u ña ñayiu ñuu ya jin ya.
12 Su ndi'i ñayiu ja ni ka janta'u ya, vi ni ka kandijai ya, ni jiña'a ya in jaka'nu nui ja ka kui se'e maa ia Dios.
13 Te masu se'e teyii jin niñi xikui nuu ni tna'a jin in ñasi'i ka kui, ni masu ka kui in se'e nagua ka'an maa teyii, chi maa ia Dios ni sa'a ja ka kui se'e maa ya.
14 Te tno'o yun ni kuu teyii, te ni oo ya ne'u yoon, te ni ka jini san ja ye'e tajan ya, chi nuu maa Tata Ja'nuo vaji ja ye'e tajan ya, chi invaa maa ya kuu Se'e ia Dios. Te nuu maa Se'e ya oo tno'o ndaa vi ka'an nda'u ka'an kee ña ya, chi saa oo maa ya.
15 Te ni ndakani Juan ja ja'a maa ya nuu ni kana jaa de, te jiña'a de:
—Siki tee ya'a kuu ja ni ka'an san nuu ni kachi san sua'a: “Tee vaji yata ja vaji san kuu tee kuu ka'nu ka saa maa san, chi xtnañu'u ka de oo saa ni kaku sein”.
16 Chi nuu maa ya ni ka ni'o ndi'i javii java'a ya vi ja ka'an nda'u ka'an kee ña ya ndi'i ni kiuu.
17 Chi jin ma'ñu sagua Moisés vaji Ley ia Dios, su ja ka'an nda'u ka'an kee ña ya vi jandaa vaji jin ma'ñu sagua maa Jesukristu.
18 Te tu sa'un na in jini ia Dios, chi invaa maa Se'e ya, ia oo jin maa Tata Ja'nu, kuu ia ni ndakani naxa oo ia Dios.

Ndakani Juan, tee skuandute, ja ja'a Jesús

19 Te ya'a kuu tno'o ni ndakani Juan na ni ka tetniuu ña tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio jin tee ka kuu sutu vi tee ka kuu tatatno'o Leví ndee Jerusalén ja vi kakan tno'o de Juan, te ka jiña'a de:

—Ka kachi tee ka kuu nija'nu ñuo ja vi kakan tno'o ña san, ¿na in kuu maa ni?

20 Te ni ndaa yu'u Juan, tu ni tayu'u tno'o de, te ni ndakani ndaa de:

—Masu Kristu, ia ni tetniuu Dios, kuu san —jiña'a de.

21 Te ni ka jikan tno'o ña tee yun:

—¿Nuu saa te na in kuu ni? ¿A ndi Elías kuu ni?

Te jiña'a de:

—Masu kuu san.

—¿A tee ndakani tno'o va'a ia Dios ja ka'an nuu tutu ii ja kii kuu ni? —ka jiña'a de.

—Masu kuu san —jiña'a de.

22 Te ka jiña'a tee yun:

—¿Te na in kuu ni? Kaxtno'o ni nagua ja kuu vi ndakani tno'o san nuu tee ni ka tetniuu ña. ¿Te naxa ka'an ni siki maa ni? —ka jiña'a de.

23 Te jiña'a de:

—Maa san kuu in tee kana nuu ñu'u te'a: "Vi ndasa'a ndaa ni ichi nuu vaji Jito'o", nagua ni ka'an Isaías, tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a.

24 Te tee ni ja'ankuei yun ka kuu tee ka yinduu nuu fariseo,

25 ni ka jikan tno'o ña de, te ka jiña'a de:

—Nuu saa, te ¿nau ja skuandute ni ñayiu, te nuu masu Kristu, ni masu ndi Elías, ni masu tee ndakani tno'o va'a ia Dios ja ka'an nuu tutu ii ja kii kuu ni? —ka jiña'a de.

26 Te jiña'a Juan sua'a:

—Maa san skuandute ñayiu jin ndute, su ma'ñu sagua maa ni, oo in tee ja tu ka jini ni de.

27 Te tee ya'a kuu tee vaji yata nuu vaji san, su tee kuu ka'nu ka kuu de saa sein, te ni masu nagua kuu sa'un san ja kuu ndajin san corria ndikin ndijan de —jiña'a de.

28 Sua'a ni kuu in nuu nani Betania, jioo yute Jordán, nuu ni oskuandute Juan ñayiu.

Jesús kuu Lelu ia Dios

29 Yun te inka kiuu tnee sua'a, te ni jini ña Juan jin Jesús ja kua'an ya nuu oo de, te jiña'a de:

—Vi kondia'a ni, chi ya'a vaji Lelu ia Dios, ia kindee yika kuechi ñayiu ñuyiu.

30 Te ja ja'a ia ya'a ni ka'an san: "Ja yata vaji san, te kii in tee kuu ka'nu ka saa maa san, chi tee xtnañu'u ka kuu de saa sein".

31 Te tu ni ojini san de, su yun guaa vaji san skuandute san ñayiu jin ndute, nagua ja na vi kuni ña ñayiu Israel na in kuu ya.

32 Te suni ndakani Juan nuu jiña'a de:

—Ni jini san Espíritu ia Dios ja makuun ichi andivi

na kuinio in sata, te ni
jinkoxnee siki ya.
33 Te tu ni ojini san na in
kuu. Su ia ni tetniuu ña jin
san ja skuandute san ñayiu
jin ndute, kachi ya: “Ndee
tee xiin siki kuni ron ja
kuun Espíritu, te jinkoxnee
siki de, te tee ya'a kuu tee
skuandute ñayiu jin Espíritu
ia Dios”, kachi ya.
34 Te ni jini san, yun guaa
ndakani san ja tee ya'a kuu
Se'e maa ia Dios.

Ni kana Jesús uu tee xtnañu'u ja vi koskua'a jin ya

35 Te inka kiuu tnee sua'a
ka otutu Juan jin uu tee ka
skua'a jin de.
36 Te nuu ni jini de Jesús,
ja jiondita ya yun, te jiña'a
de:
—Tee yun kuu Lelu ia
Dios.
37 Te nuu ni ka jini nduu
tee ka skua'a jin de ja siun
jiña'a de, te ni ka jata ndikin
de Jesús.
38 Te nuu ni jionenuu
Jesús, te ni jini ya ja ka
ndikin ña de, te ni jikan
tno'o ña ya:
—¿Na in ka ndanduku ni?
Te ka jiña'a de:
—Rabí —ja kei ka'an
“Mastru”— ¿Ndenu oo ni?
—ka jiña'a de.
39 Te jiña'a Jesús:
—Ne'ekuei ni te vi kuni ni.
Te ni ja'ankuei de, te ni
ka jini de ndenu oo ya. Te
ja siun ja oo ndee ka kuun
jañini, guaa ni ka ndoo de jin
ya kiuu yun.
40 Te Andrés, ñani Simón
Pedro, kuu in tee ka ndeka
tna'a jin inka de, ja ni ka jata
ndikin de Jesús, nuu ni ka
onini de tno'o ni ka'an Juan.
41 Yun te ni kee Andrés,
ni ndanduku de xtnañu'u ka
ñani de Simón, te nuu ni
ndani'i ña de, te jiña'a de:
—Ni ka nuku'un san
Mesías, (ja kei ka'an
“Kristu”, ia ni tetniuu Dios).
42 Te ni junsia'a ña de nuu
oo Jesús. Te nuu ni jini ña
Jesús, te jiña'a ya:
—Maa ni kuu Simón, seyii
Jonás, su nukonani ni Cefas,
(ja kei ka'an Pedro ja kuu
kava).

Ni kana Jesús jin Felipe vi Natanael ja vi koskua'a jin ya

43 Te inka kiuu tnee sua'a,
te ni ndakani ini Jesús ja
no'o ya Galilea, te yun ni ka
junkuntna'a ya jin Felipe, te
jiña'a ya:
—Kondikin ña ni na
ki'inkueio.
44 Te Felipe, chi in tee ñuu
Betsaida kuu de, te in ni ñuu
de jin Andrés vi Pedro.
45 Ni ndanduku ña Felipe
jin Natanael, te ni ndani'i ña
de, te jiña'a de:
—Ni ka nuku'un san tee
xiin ja'a ni tee Moisés nuu
Ley, vi nagua ni ka ka'an
tee ni ka ondakani tno'o ia
Dios ndee jana'a. Te suu de
kuu Jesús, seyii José, tee ñuu
Nazaret —jiña'a de.
46 Yun te jiña'a Natanael:
—¿A ndee ñuu Nazaret
kee in jagua'a?
Te jiña'a Felipe:
—Ne'e ni te kuni ni.
47 Te nuu ni jini ña Jesús
jin Natanael ja ni jino de nuu
oo ya, te jiña'a ya:

—Ya'a vaji in tee Israel ndaa, ja tu xnda'u ña de —jiña'a ya.
48 Te ni jikan tno'o ña Natanael:
—¿Ndenu ni jini ña ni?
Te jiña'a Jesús:
—Ama ka ja kana ña Felipe, nuu oo ni ndu'u in tnu tichi iuu, yun ni jini ña san —jiña'a ya.
49 Yun te jiña'a Natanael:
—Mastru, maa ni kuu Se'e ia Dios; maa ni kuu rey ñayiu Israel.
50 Yun te jiña'a Jesús:
—Kandija ña ni, chi ka'an san ja ni jini ña san ndu'u in tnu tichi iuu, su tniuu na'nu ka saa ya'a kuni ni.
51 Te jiña'a ka ya:
—Ka'an ndandaa san ja vitna jin kiuu kua'on yun, vi kuni ni ja nune andivi, te makunkuei vi mandakuei ia ka jinokuechi nuu maa ia Dios nuu oo san ja kuu san Se'e Teyii —jiña'a ya.

2

Ja xtnañu'u ni sa'a Jesús javii java'a nuu viko tnanda'a ñuu Caná

1 Te nuu uni ka kiuu, te ni ka sa'a in viko tnanda'a ñuu Caná ja tnii Galilea, te yun ni oo nana si'i Jesús nuu viko yun.
2 Te suni ni ka ka'an ña jin Jesús vi tee ka skua'a jin ya ja vi koo ya nuu viko tnanda'a yun.
3 Te nuu ni ndi'i vinu viko tnanda'a yun, te jiña'a nana si'i Jesús nuu ya:
—Tu ka na vinu ka neva'a ñayiu ya'a.
4 Te jiña'a Jesús:
—¿Nau ja siun ka'an ni jin san, vi nana? Te kuini ka ja kenta ore ja sa'a san tniuu na'nu.
5 Su jiña'a nana ya nuu ñayiu ka jinokuechi yun:
—Vi sa'a ni ndi'i nagua tatnuni.
6 Te yun ka oo iñu kiyi yuu ja kee ndute, nagua ka sa'a maa ñayiu judio ja ka nduvii nuu ia Dios, te nuu in in kiyi yun ka kakuu kuun xiko axi in ciento litro ndute.
7 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi chitu ni kiyi ya'a ndute.
Te ni ka tnaa chitu de ndute.
8 Yun te jiña'a ya:
—Vi tau ni joo vitna, te mavijunsia'a ni nuu tee kuu chatna vinu —jiña'a ya.
Te ni ka junsia'a de.
9 Te nuu ni jito tnuni tee kuu chatna vinu ndute yun, te ni jini de ja ni vinu gua'a ka kuu, su tu ni jini de ndenu ni kee vinu yun. Su tee ka jinokuechi yun, chi ka jini de ja nuu ndute ni ka tau de. Yun te ni kana de maa tee tnanda'a yun.
10 Te jiña'a chatna vinu yun:
—Ndi'i ñayiu ka jani xtnañu'u vinu gua'a ka, te ndee nuu ni kuu kua'a ka ji'i ñayiu, yun te saa ka jani vinu nuu ka. Su maa ni, chi ni tava'a ni vinu gua'a ka, guaa ndee nuu sandi'i ni ka —jiña'a de.
11 Te tniuu ka'nu ya'a ni sa'a Jesús jaxtnañu'u ñuu Caná ja tnii Galilea. Te saa

ni kuu ja ni xne'e ya jaka'nu
ya, te ni ka kandija ña tee ka
skua'a jin ya.
12 Te nuu ni ya'a viko yun,
te ni ka nunuu ya ñuu Caper-
naúm, maa ya vi nana si'i ya
vi ñani ya vi tee ka skua'a jin
ya. Te ndesaa ni kiuu ni ka
oo ya ñuu yun.

Ni ndasavii Jesús maa veñu'u ka'nu

13 Nuu ni kuu yatni viko
pascua nuu ka soko ñayiu
judio lelu nuu ia Dios, te
ni ndanuu Jesús maa ñuu
Jerusalén.
14 Te ni nuku'un ya ñayiu
ka xiko isndiki vi ndikachi vi
sata vi ñayiu ka sama xu'un,
ka nukoi ye'e veñu'u yun.
15 Te nuu ni jini ya yun,
te ni kagua ya in yo'o kuiñi,
te ni kene'e ya ndi'i ñayiu
jin ndikachi vi isndiki, te ni
siagua ya xu'un ñayiu ka
sama yun vi ni skiondiso ya
mesa nuu ka oi yun.
16 Te jiña'a ya nuu ñayiu
ka xiko sata:
—Vi xtajioo ni ja ya'a, te
ma vi sa'a ni ve'e Tata san
na kuinio nuu ya'u —jiña'a
ya.
17 Yun te ni ka
ndakanka'an tee ka skua'a
jin ya nagua yoso nuu tutu
ii, nuu ka'an sua'a: "Chi vi
sua'a kai anu san ja ndi'ni
ndeva'a san ja ja'a ve'e ni, vi
Tata Dios", kachi tutu.
18 Yun te ka jiña'a ñayiu
judio:
—¿Na tniuu ka'nu sa'a ni
ja xne'e ja ndiso tniuu ni ja
sa'a ni ya'a nuu saa? —ka
jiña'a de.
19 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja vi xnani ni
veñu'u ya'a, te nuu uni kiuu,
te ndasa'a san —jiña'a ya.
20 Te ka jiña'a tuku ñayiu
judio:
—Nuu uu xiko iñu kuia
ni ka satniuu san ja ni ka
sa'a san veñu'u ya'a, te maa
ni ka'an ni ja vi nuu uni
ni kiuu, te ndasino ni —ka
jiña'a de.
21 Su ka'an ya siki veñu'u
ja kuu yiki kuñu maa ya.
22 Te nuu ni ndateku
ya ne'u ndiyi, te ni ka
ndakanka'an tee ka skua'a
jin ya ja sia'a ni ka'an ya,
te ni ka kandija de nagua
yoso nuu tutu ii, vi tno'o ja
ni ka'an Jesús ja ja'a maa ya.

Ja jini Jesús naxa ka oo anu ñayiu.

23 Te nuu oo ya nuu viko
pascua maa ñuu Jerusalén,
te kuakua'a ñayiu ni ka
kandija ña jin ya nuu ni ka
jini tniuu na'nu ni sa'a ya.
24 Su Jesús, chi tu ni
kukanu ini ya ñayiu yun, chi
ja jini ya na ñayiu ka kuu
ndi'i.
25 Te tu jiniu'u ya ja na in
ñayiu ndakani ja ja'a inka
ñayiu, chi ja jini maa ya
naxa ka oo ini anu ñayiu.

3

Ni ja'an Nicodemo ni jinkoto de Jesús

1 Ni oo in tee fariseo ja
ni onani Nicodemo, in tee
kanuu ne'u ñayiu judio.
2 Te in jakuaa ni ja'an de
ni jinkoto de Jesús, te jiña'a
de:

—Mastru, ka jini san
ja vaji ni nuu ia Dios ja
kaxtno'o ni, chi tu na in
kuu sa'a tniuu na'nu sa'a ni
ya'a nuu ja tu ia Dios oo jin
—jiña'a de.
3 Yun te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija
san ja ni in ñayiu ma kuu
kiukuei nuu tatnuni ia Dios
nuu ja ma vi ndakaku jai
—jiña'a ya.
4 Te jiña'a Nicodemo:
—¿Naxa kuu ndakaku in
tee nuu ja makunija'nu de?
¿A kuu ndee de inka jichi
chii si'i de, te ndakaku de
inka jichi? —jiña'a de.
5 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija
san ja na in ma ndakaku jin
ndute vi jin Espíritu ia Dios,
te ma kuu kiui nuu tatnuni
ya.
6 Chi na in kaku jin yiki
kuñu, te ñayiu ñuyiu kui.
Te na in kaku jin Espíritu ia
Dios, te ñayiu jaa kui, chi oi
jin Espíritu ya.
7 Te ma sa'u kuii ini ni ja
ka'an san ja nini kuu ja vi
ndakaku jaa ñayiu.
8 Chi tachi, chi yi'i ndee ni
nuu kuini, te jini ni ja jiso
yi'i, su tu jini ni ndenu vaji
ni ndenu kua'an. Te saa ka
kuu ndi'i ñayiu ka kaku jin
Espíritu.
9 Yun te ni jikan tno'o tuku
ña Nicodemo, te jiña'a de:
—¿Naxa kuu ndakaku jaa
ñayiu, nuu saa? —jiña'a de.
10 Te jiña'a Jesús:
—Maa ni kuu tee kaxtno'o
nuu ñayiu Israel, ¿te a vi tu
jinkui'nu ini ni tno'o ya'a?
11 Te ka'an ndandaa ndija
san ja ka ka'an san nagua ka
jini san, chi ka ndakani san
ja ni ka jini san jin nuu san,
te tu ka janta'u ni tno'o ka
ndakani san.
12 Te vitna ja ka'an san
naxa oo ñuyiu ya'a, te tu
ka kandija ni, ¿te naxa vi
kandija ña ni nuu ja na
ka'an san naxa sa'a ia Dios
ndee andivi?
13 ’Chi ni in ñayiu tu na
kaa ndee andivi ja kuni naxa
oo, chi maintno'o ni maa san
ja makuun san ndee andivi
ja kuu san Se'e Teyii, guaa
jini san, chi ja ni oo san
andivi.
14 Te nagua ni jatakaa
sukun Moisés koo nuu ñu'u
te'a, (te nuu ni ka ondia'a
ñayiu ti, te ni ka onduva'i ja
ni ka otekui), suni saa nini
kuu ja kuintakaa Se'e Teyii,
15 nagua ja ndi'i na ñayiu
ka kandija ña jin san, te
ma vi junai, chi vi ni'i ja vi
kotekui nikuii nikani.
16 ’Chi ni kutoo ndeva'a ña
ia Dios jin ñayiu ñuyiu, yun
guaa ni jiña'a ya invaa Se'e
ya, nagua ja ndi'i ñayiu ka
kandija ña jin ya ma vi junai,
chi vi ni'i ja vi kotekui nikuii
nikani.
17 Chi tu ni tetniuu ia Dios
Se'e ya ñuyiu ja xtavi kuechi
ya ñayiu ñuyiu, chi ni tet-
niuu ña ya nagua ja vi kaku
ni'nu ñayiu ñuyiu jin ma'ñu
sagua ya.
18 ’Chi na ñayiu kandija ña
jin ya, te ma tavi kuechi. Su
na ñayiu tu kandija ya, te
ja ni tavi kuechi, chi tu ni
kandijai Kristu, ia kuu invaa
Se'e Dios.

19 Te ya'a kuu nuu ka tavi
kuechi ñayiu, chi ni kii ia
ja ni ye'e ni'nu ya ñuyiu, te
ni ka kutoo ka ñayiu ñunee,
masu ja ye'e ni'nu ya, chi
tniuu kue'e ka sa'i.
20 Chi ndi'i na ñayiu ka
sa'a jakue'e, te ka skexikoi ja
ye'e ni'nu ya, te tu kiukuei
nuu ye'e ni'nu ya, nagua ja
ma tuu ndijin tniuu kue'e ja
ka sa'i yun.
21 Su ñayiu jika ndaa, chi
kiui nuu ye'e ni'nu ya, nagua
ja tuu ndijin ja tniuu sa'i
yun vaji nuu ia Dios —jiña'a
Jesús.

Ni ndakani Juan, tee skuandute, ja ja'a Jesús

22 Te nuu ni ya'a ja ni ka
ndatno'o ya jin Nicodemo, te
ni ja'ankuei Jesús jin tee ka
skua'a jin ya nuu ñu'u ja tnii
Judea, te yun ni ka oo ya jin
de ndee saa kiuu, te ni ka
skuandute ya ñayiu.
23 Te suni oo Juan skuan-
dute de ñayiu in nuu nani
Enón ja netna'a yatni jin
ñuu Salim, chi yun ni
ñu'u kuakua'a ndute, te ni
ja'ankuei ñayiu, te yun ni
skuandute ña de.
24 Chi kuini ka ja kanakau
Juan vekaa tiempu saa.
25 Yun te in kiuu ni ka
tee tna'a tee ka skua'a jin
Juan jin ndesaa ka tee judio
siki naxa ka sa'a ñayiu ja ka
nduvii nuu ia Dios.
26 Te ni ja'ankuei de nuu
oo Juan, te ka jiña'a de:

—Mastru, tee ni ka oo jin
ni jioo yute Jordán, tee xiin
ja'a ni kaxtno'o ni, vitna te
suni oo de skuandute de, te
ndi'i ñayiu kua'ankuei nuu
de —ka jiña'a de.
27 Yun te jiña'a Juan:

—Ma kuu nagua ni'i sa'un
ñayiu nuu ja masu maa ia
Dios oo ndee andivi jiña'a ya
nui.
28 Te suni maa ni ka kuu
testiu ja ni kachi san: “Masu
maa san kuu Kristu, ia ni
tetniuu Dios, chi sua'a ni
tetniuu ña ia Dios ja yoxno'o
san nuu ya vaji san”.
29 Chi nuu ka sa'a ñayiu
in viko tnanda'a, te na in oo
jin ñasi'i yun kuu maa tee
tnanda'a, te amigo de, chi vi
xiin tee tnanda'a yun oo de,
te nuu nini de tno'o ka'an
tee tnanda'a yun, te kusii
ndeva'a ini de. Te suni saa
ni sein, chi kusii ndeva'a ini
san nini san tno'o ka'an ya.
30 Chi nini kuu ja kuu
ka'nu ya, te nduu lule sein.

31 ’Chi na in vaji ndee
sukun, te suu kuu ka'nu ka
nuu ndi'i ja oo nuu ñuyiu.
Te ñayiu ñuyiu, chi ñuyiu
ya'a oi, te nino'o ni tno'o
ñuyiu ka'in, su ia vaji ndee
andivi, chi kuu ka'nu ka ya
nuu ndi'i tu'u.
32 Te nagua ni jini ya vi
ni onini ya, yun ndakani
ya, te tu na in janta'u tno'o
ndakani ya.
33 Su na in janta'u tno'o
ja ndakani ya, te ka'in ja ia
ndaa kuu Dios.
34 Chi na in ni tetniuu
ia Dios, te tno'o maa Dios
ka'in, chi tu chikua'a ia Dios
Espíritu ya ja jiña'a ya nui.
35 Te Tata Ja'nu, chi kutoo
ya Se'e ya, te ndi'i ni xnden-

doo ya nuu nda'a Se'e ya ja
kotatnuni.
36 Te na in kandija Se'e
ia Dios, te kotekui nikuii
nikani, su na in tu kuini
ja kandija Se'e ya, te ma
kotekui, chi saa sua'a tna'a
ndeva'i tnundo'o ja tetniuu
ia Dios siki —jiña'a Juan.

4

Ni ka ndatno'o Jesús jin in ña'a ñuu Samaria

1 Te nuu ni jini Jito'o Jesús
ja ni ka onini tee ka kuu
fariseo ja ka ka'an ñayiu:
"Mavikaya ka tee ka skua'a
jin Jesús vi kua'a ka ñayiu
skuandute de saa Juan", ka
jiña'i,
2 visi masu maa ya ni
skuandute ñayiu, chi tee ka
skua'a jin ya ni ka skuandute
ña.
3 Yun te ni ndekuei ya ñuu
ja tnii Judea, te kuano'okuei
ya inka jichi Galilea.
4 Te ja no'okuei ya ñuu
yun, chi nini kuu ja vi ya'a
ya ñuu Samaria.
5 Te ni jinokuei ya in ñuu
nani Sicar, ja tnii Samaria,
nuu ñunde'i ndi Jacob ja ni
jiña'a de nuu se'e de José
ndee jana'a.
6 Te yun oo in poso ndute
ja ni sava'a ndi Jacob. Yun
te ni junkoo Jesús yu'u poso
yun, chi ni kutnuu ya ja ni
ka jika ya. Te ja oo ndee sau
nduu.
7 Te ni jino in ña'a Samaria
ja tau ña ndute, te jiña'a
Jesús:
—Kuni mani ña ni joo
ndute ni na ko'o san, vi kua'a
—jiña'a ya.
8 Chi kua'ankuei tee ka
skua'a jin ya maa ini ñuu ja
vi kuaan de nagua vi kaa de
jin ya.
9 Te jiña'a ña'a Samaria
yun:
—¿Nau ja saa nuu sein
ja kuu san in ña'a Samaria
jikan ni ndute ko'o ni, te
tee judio kuu ni, vi kua'a?
—jiña'a ña, chi tu ni ka on-
deka tna'a va'a ñayiu judio
jin ñayiu Samaria.
10 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu ja sua'a te kuni ni
ja skuta'u ña ia Dios, te na
in kuu tee ja kachi nuu ni:
"Kuni mani ña ni joo ndute
ni na ko'o san", te kakan
maa ni ndute nuu san, te taa
san ndute taa ja koteku ni
—jiña'a ya.
11 Te jiña'a ñasi'i yun:
—Kua'a, tu nagua nee ni
ja tau ni ndute, te poso ya'a,
chi kunu, ¿te ndenu ni'i ni
ndute taa ja koteku san?
12 ¿Axi ka'nu ka ni saa ndi
tata ja'nuo Jacob, ja ni xn-
dendoo de poso ndute ya'a
nuu ni oji'i maa de ndute vi
ni ka oji'i se'e de vi kiti de?
—jiña'a ña.
13 Yun te jiña'a Jesús:
—Nani kuu ñayiu ja ka ji'i
ndute ya'a, te vi jiokuiin vi
koyichi kai.
14 Su ndia ñayiu vi ko'o
ndute ja kuña'a maa san, chi
ma vi koyichi kai, chi saa
sua'a ndute ja kuña'a san
yun junkoo in nuu ka'nu de
ini anu ñayiu, te jinonta nuu

de ja koxteku ña de nikuii
nikani —jiña'a ya.
15 Te jiña'a ñasi'i yun:
—Taa ni joo ndute jian na
ko'o san, vi kua'a, nagua ja
ma koyichi ka san, te ni ma
kokii ka san ya'a ja kotau ka
san de —jiña'a ña.
16 Te jiña'a Jesús:
—Kua'an ni manukana ni
yii ni, te kikuei ni ya'a
—jiña'a ya.
17 Yun te jiña'a ñasi'i yun:
—Tu na yii san.
Te jiña'a Jesús:
—Vatuka ka'an ni ja tu na
yii ni,
18 chi ja ni kuu u'un yii ni
oo, te tee oo jin ni vitna, chi
masu yii ni kuu de, te ka'an
ndaa ndija ni —jiña'a ya.
19 Te jiña'a ñasi'i yun:
—Kua'a, na tno'o ka'an
san ja tee ndakani tno'o ia
Dios kuu ni.
20 Te tata ja'nu san, ñayiu
Samaria, chi siun ni ni
okikuei nuu yuku ya'a ja ni
ka ochiñu'i ia Dios, te maa ni
ja ka kuu ni ñayiu judio, chi
ka ka'an ni ja Jerusalén kuu
nuu kuini ja chiñu'o ia Dios
—jiña'a ña.
21 Te jiña'a Jesús:
—Kandija ni, vi kua'a, ja ja
vaji ore ja vi chiñu'u maa ni
Tata Dios, su ma kokuu nuu
yuku ya'a ni Jerusalén.
22 Maa ni, chi ka chiñu'u ni
ia tu ka jini ni. Su sein, chi
ka chiñu'u san ia ka jini san,
chi ne'u ñayiu judio vaji ia
skaku ni'nu ña.
23 Su ja vaji ore te vitna
kuu nuu vi chiñu'u ndaa
ndija ñayiu Tata Dios jin
Espíritu ya, chi suni nduku
Tata Dios ñayiu ja vi ndee ini
ndee anui vi chiñu'i ya.
24 Dios, chi Espíritu kuu
ya, te ñayiu ja ka chiñu'u ya
kuini ja vi chiñu'u ndai ya
jin Espíritu ya ja oo ini anui
—jiña'a ya.
25 Te jiña'a ñasi'i yun:
—Ja jini san ja kii Mesías,
ia tetniuu Dios, ja nani ya
Kristu. Te nuu na kenta
ya, te kaxtno'o ndi'i ya nani
guaa kuu —jiña'a ña.
26 Te jiña'a Jesús:
—Su ia ka'an ni yun kuu
maa san ja ka ndatno'o jin ni
—jiña'a ya.
27 Te vi maa nuu saa ni
ndajinokuei tee ka skua'a jin
Jesús, te vi ni ka sa'u kuii
kuiti ini de ja siun ni ka
jini de ka ndatno'o ya jin
in ñasi'i, su ni in de ña ni
ka jikan tno'o ya: “¿Nagua
jikan tno'o ni?”, axi “¿nagua
ka ndatno'o ni jin ña?”
28 Yun te ni xndendoo
ñasi'i yun kiyi ña, te
kuano'o ña maa ñuu, te
jiña'a ña nuu ñayiu ñuu ña:
29 —Ne'ekuei ni te vi kuni
ni in tee ja vi ni ka'an ndi'i
de nagua ni osa'a san. ¿A
masu tee ya'a kuu Kristu, ia
tetniuu Dios? —jiña'a ña.
30 Yun te ni kekuei ñayiu
ñuu yun, te kua'ankuei nuu
oo Jesús.
31 Te vi nini ka kuu saa,
te ka jiña'a tee ka skua'a jin
Jesús:
—Mastru, kaa ni xtaa —ka
jiña'a de.
32 Te jiña'a Jesús:

—Neva'a maa san in ja kaa
san, in ja tu ka jini ni —jiña'a
ya.
33 Yun te ka ndatno'o tna'a
tee ka skua'a jin ya:
—¿A na in kisia'a ja kaa
de? —ka kachi de.
34 Te jiña'a Jesús:
—Ja kaa san kuu ja sa'a
san nagua kuini maa ia ni
tetniuu ña jin san, te na
xndi'i san tniuu ja ni tenuu
ña ya.
35 Chi ka kachi maa ni:
“Ja'ni ña kuun ka yoo ja
vi ndaxtutuo ja ni ka jituo
nuu ñunde'io”. Vatuka, su
sein, chi ka'an san: “Vi nda-
nenuu ni te vi kondia'a ni
nuu ñunde'i ja vi vivii ja
makuaan ja ka jitu ni ja vi
ndaxtutu ni nuu ñu'u yun”.
36 Te ñayiu ndaxtutu nuu
ñunde'i, chi ni'i ya'ui, te
ya'ui yun kuu ja ndaxtutui
ja kee nuu ñunde'i nagua
ja kotekui nikuii nikani, saa
nagua ja suni ñayiu jitu nuu
ñunde'i jin ñayiu ndaxtutu,
inuu ni na vi kokusii ini.
37 Chi saa te kee ndaa ja ka
ka'an ñayiu: “In ñayiu jitu
nuu ñunde'i, te inkai kuu ja
ndaxtutu”.
38 Te tetniuu ña san ja vi
ndaxtutu ni nuu tu ni ka jitu
maa ni, chi inka ñayiu ni ka
jitu, te vi ndaxtutu maa ni
nagua ni ka jitu ñayiu yun
—jiña'a ya.
39 Te kua'a ñayiu ñuu
Samaria yun ni ka kandija
ña jin ya, jin tno'o ka'an
ñasi'i yun ja ndakani ña nuu
jiña'a ña sua'a: “Ni ka'an
ndi'i de nuu san nagua ni
osa'a san”, jiña'a ña.
40 Yun te ni jinokuei ñayiu
ñuu Samaria nuu oo ya, te ni
ka jikanta'ui ja na kendoo ya
vi koo ya jin ndee saa kiuu,
te ni oo ya ñuu yun uu kiuu.
41 Te kua'a ndeva'a ka
ñayiu ni ka kandija ya nuu
ni ka onini tno'o ni ka'an ya.
42 Te ka jiña'i nuu ñasi'i
yun:
—Masu ka kandija ka san
maintno'o tno'o ni ndakani
ni, chi vi ni ka onini maa
san, te ni ka jini ndaa san
ja suu ia ya'a kuu Kristu,
ia skaku ni'nu ñayiu ñuyiu
—ka jiña'i.

Ni ndasa'a Jesús se'e in tee netniuu nuu rey

43 Te nuu ni ya'a nuu uu
kiuu, te ni ndee Jesús ñuu
yun, te kuano'o ya ñuu ja
tnii Galilea.
44 Chi visi maa Jesús ja ni
ka'an ja ni in tee ndakani
tno'o ia Dios, tu ka nee
yiñu'u ñayiu ñuu maa de
nuu de.
45 Su nuu ni ndenta ya
ñuu ja tnii Galilea, te ni
ka janta'u gua'a ña ñayiu
ñuu yun jin ya, chi ja ni ka
jini nui ndi'i ja ni sa'a maa
ya ñuu ka'nu Jerusalén nuu
ni oo viko pascua, chi suni
ni ja'ankuei ñayiu yun nuu
viko.
46 Ni ja'an tuku Jesús inka
jichi ñuu Caná ja tnii Galilea
nuu ni ndasa'a ya ndute ja
ni nduu vinu. Te yun ni oo
in tee ñuu Capernaúm ja nee
de tniuu ka'nu nuu rey, te oo
in se'e de ja ku'i.
47 Te nuu ni onini de ja
ni ndajiokuiin Jesús ndee

Judea, te kuano'o ya Galilea,
ni ja'an de nuu oo ya ja
kakanta'u de nuu ya ja na
ndenuu ya ñuu de ndasa'a
ya se'e de, chi vi ja oi ja kui.
48 Yun te jiña'a Jesús:

—Nuu ja sua'a, te ma vi
kuni ni seña vi jaka'nu sa'a
san, chi ma vi kandija ni
—jiña'a ya.

49 Te jiña'a tee nee tniuu
ka'nu nuu rey:

—Jito'o, tanunda'a ni,
ki'inkueio joo ama ka ja kuu
se'e san —jiña'a de.

50 Te jiña'a Jesús:

—Kuano'o ni, chi ja ni
nduva'a se'e ni —jiña'a ya.

Te ni kandija tee yun tno'o
ni ka'an Jesús nuu de, te
kuano'o de.
51 Te nuu mandenuu de
ñuu de, te ni ka nutna'a ña
tee ka jinokuechi nuu de, te
ka jiña'a de:

—Ni nduva'a se'e ni, vi
Jito'o —ka jiña'a de.

52 Yun te ni jikan tno'o ña
de:

—¿Na ore ni keja'i ja ni
nduva'i?

Te ka jiña'a de:

—Nuu ka in iku ni kee ña
kiji jin —ka jiña'a de.

53 Yun te ni jinkui'nu ini
de ja ore saa kuu nuu jiña'a
Jesús: “Ja ni nduva'a se'e
ni”, te ni ka kandija ndi'i de
jin ñayiu ve'e de.
54 Te ya'a kuu tniuu ka'nu
kuu uu ja ni sa'a Jesús nuu
ni ndajiokuiin ya Judea ja
kuano'o ya Galilea.

5

Ni ndasa'a Jesús in tee ndutuchiin

1 Yun te nuu ni ya'a ndee
saa kiuu, te ni ndanuu Jesús
maa ñuu Jerusalén, chi ni oo
in viko ñayiu judio.
2 Te maa Jerusalén oo
in pila ndute yatni ye'e
ndikachi, ja nani jin sa'an
hebreo Betesda ja neva'a
u'un yuve'e kani.
3 Te yun ka nduei kuakua'a
ñayiu ka ku'u, ñayiu ka ku'u
nuu vi ñayiu ka ku'u si'in vi
ñayiu ni ka ndutuchiin, ka
ndetui ja kanda ndute yun.
4 (Chi in ia jinokuechi nuu
Dios ni okuun in in jichi nuu
pila ndute yun, te ni okagua
de. Te ñayiu xtnañu'u ka ja
ni okee nuu ni kagua ndute
yun, te ni onduva'i nuu nani
kuu ni nuu kue'e ja ku'i.)
5 Te yun ni oo in tee ja
ni oku'u vaa ndee oko xa'un
uni kuia.
6 Te nuu ni jini ña Jesús ja
katuu de, te ni jini ya ja ni
kuna'a ndeva'a ku'u de, te ni
jikan tno'o ña ya:

—¿A kuini ni nduva'a ni?
—jiña'a ya.

7 Te jiña'a tee ku'u yun:

—Sajin, tu na in oo ja
chituu ña jin san ja tnaa ña
nuu pila ndute ya'a nuu ka
kagua ndute ya'a, te vi nini
kua'an san ja kee san, te inka
ñayiu ja makee xtnañu'u ka
saa sein —jiña'a de.

8 Te jiña'a Jesús:

—Ndakoo ni te ndaki'in ni
jito ni, te kaka ni —jiña'a ya.

9 Te vi nuu saa ni nduva'a
tee yun, te ni ndaki'in de jito

de, te ni jikanuu de. Te kiuu
ndatatu kuu kiuu yun.
10 Yun te ni ka ka'an tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio,
te ka jiña'a de nuu tee ni
nduva'a yun:
—Vitna kuu kiuu ndatatu,
te oo ii ja kondiso ni jito ni
—ka jiña'a de.
11 Te jiña'a tee ni nduva'a
yun:
—Tee ni ndasa'a ña kuu
tee kachi: "Ndaki'in ni jito
ni, te kaka ni".
12 Yun te ni ka jikan tno'o
ña de:
—¿Ndee tee kuu tee ka'an
nuu ni ja ndaki'in ni jito ni,
te kaka ni? —ka jiña'a de.
13 Su tee ni nduva'a yun,
chi tu jini de ndee tee kuu
ja ni ndasa'a ña, chi ja ni
kujioo Jesús nuu ka oo kua'a
ñayiu yun.
14 Su nuu kuee ka, te
ni nuku'un ña Jesús nuu
veñu'u, te jiña'a ya:
—Kondia'a ni vitna ja ni
nduva'a ni, te ma sa'a ka
ni yika kuechi, nagua ja ma
ndo'o kue'e ka ni —jiña'a ya.
15 Yun te ni ja'an tee yun,
ni ndakani de nuu tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio ja
Jesús kuu tee ni ndasa'a ña
jin de.
16 Te yun guaa ni ka oka'an
u'u ña de jin Jesús, te ni ka
nduku ndee de ja vi ka'ni ña
de, chi sia'a ni osa'a ya kiuu
ndatatu.
17 Yun te jiña'a Jesús:
—Tata san, chi satniuu ya
ndee kiuu vitna, te suni sein,
chi satniuu san —jiña'a ya.
18 Te yun guaa vi'i ka
ka nduku ndee tee ka kuu
nija'nu yun ja vi ka'ni de
Jesús, chi masu nani ja
jisokava ya kiuu ndatatu, chi
vi suni ka'an ya ja tata maa
ya kuu ia Dios, te sa'a inuu
ya maa ya jin ia Dios.

Ndiso maa Se'e ia Dios tniuu ka'nu

19 Yun te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija
san ja maa san ja kuu san
Se'e ia Dios, chi ma kuu
sa'un nagua sa'a ni maa san,
chi ja ndia'a san ja sa'a Tata
san. Chi ndi'i nagua sa'a
Tata san, te suni saa ni sa'a
maa san ja kuu san Se'e ya.
20 Chi kutoo ña Tata san
jin san ja kuu san Se'e ya, te
xne'e ya ndi'i tniuu sa'a ya,
te suni kua'a ka tniuu na'nu
xne'e ya jin ma'ñu sagua
maa san, ja vi vi sa'u kuii
kuiti ini maa ni nuu vi kuni
ni.
21 Chi nagua ndaxteku
Tata Dios ndiyi, te jiña'a ya
ja ka tekui, te suni saa ni
sein, ja kuu san Se'e ya, chi
kuña'a san ja vi koteku na
ñayiu kuini maa san.
22 Chi ni in ñayiu tu ja'nde
Tata Dios kuechi, chi ndi'i ni
taa ya nuu maa san ja kuu
san Se'e ya ja na ka'nde san
kuechi ñayiu.
23 Saa nagua ja ndi'i ñayiu
na vi chiñu'u ña jin san ja
kuu san Se'e ya, nagua ka
chiñu'i Tata Dios, chi na in
tu chiñu'u ña jin san ja kuu
san Se'e ya, te tu ka chiñu'i
maa Tata Dios, ia ni tetniuu
ña jin san.
24 Te ka'an ndandaa ndija
san ja na in nini tno'o ka'an

san, te kandijai ia ni tetniuu
ña jin san, te kotekui nikuii
nikani, te ma kotavi kuechi,
chi ya'i ja kui, te ki'in ja
kotekui.
25 Te ka'an ndandaa ndija
san ja vaji ore, te vitna kuu
nuu vi konini ñayiu ja ka
kuu na kuinio ndiyi tno'o
ka'an san ja kuu san Se'e
ia Dios, te na ñayiu nini
jin ndee ini ndee anui, te
kotekui.
26 Chi maa Tata Dios jiña'a
ja ka teku ñayiu, te suni saa
ni sa'a ya jin maa san ja kuu
san Se'e ya ja kuña'a san ja
vi kotekui.
27 Te suni ni skuiso tniuu
ña ya ja ka'nde san kuechi
ñayiu, chi Se'e Teyii kuu san.
28 Te ma vi sa'u kuii ini ni
jin tno'o ya'a, chi kenta ore
nuu ndi'i ndiyi ja ka oo yau
ñaña vi konini tno'o ka'an
san.
29 Te na ñayiu ni ka sa'a
java'a, te vi ndatekui ja vi
kotekui nikuii nikani. Su
na ñayiu ni ka sa'a jakue'e,
te vi ndatekui nuu vi tna'i
tnundo'o ja vi tniuya'ui yika
kuechi.

Ya'a xne'e ja ndiso tniuu Jesús

30 ’Ma kuu sa'un nagua
sa'a ni maa san, chi nagua
nini san nuu Tata san, te
saa ja'nde san kuechi. Te oo
ndaa ja sa'a san, chi masu
nduku san nagua kuini maa
san, chi sa'a san nagua kuini
maa Tata Dios, ia ni tetniuu
ña jin san.
31 Chi nuu ja ndakani san
tno'o ja ja'a maa san, te tu
jiniu'u ja chituu ña jin maa
san.
32 Su Dios kuu ia ndakani
tno'o ja ja'a san, te jini san
ja ndakani ndaa ya tno'o ja
ka'an ya jin san.
33 Juan, chi ni ndakani
ndaa de nuu ni ka tetniuu
maa ni tee ja ni ka jikan
tno'o ña jin de.
34 Su sein, chi tu jiniu'u
san ja na in tee ndakani ja
ja'a san, su ka'an san ya'a
nagua ja vi kaku ni'nu maa
ni.
35 Chi Juan kuu na kuinio
ñu'u ja ni oye'e, te ni oye'e
ni'nu de, te ni ka kuini maa
ni ja vi kusii ini ni ndee saa
kiuu jin jaye'e ni'nu de.
36 Su sein, chi oo in ja xne'e
kaji ka na in kuu san saa
tno'o ni ndakani Juan, chi
tniuu ja ni taa maa Tata Dios
ja skunkuu san kuu tniuu
ka'nu ja sa'a san ya'a. Te
tniuu ya'a kuu ja ndakani ja
ja'a san, ja maa Tata Dios
kuu ia ni tetniuu ña jin san.
37 Te suni ndakani maa
Tata Dios ja ja'a san, ja ni
tetniuu ña ya jin san. Te maa
ni, chi tu sa'un na ama ka
nini ni tno'o ka'an ya, te ni
tu ka jini ni na yu'u na nuu
ya,
38 te ni tu oo tno'o ya ini
anu ni, chi tu ka kandija ña
ni jin san ja kuu san ia ni
tetniuu ya.
39 Ka skua'a gua'a ndeva'a
maa ni nuu tutu ii, chi
yun ka ndakani ini ni ja vi
nuku'un ni ja vi koteku ni
nikuii nikani, te tutu ii yun
kuu ja ndakani ja ja'a san.
40 Su tu ka kuini ni kikuei

ni ja vi koo, nagua ja vi koteku ni.
41 ’Sein, chi tu nduku san ja vi ka'an yiñu'u ñayiu ñuyiu jin san.
42 Chi ja jini san ja tu ka kutoo ni ia Dios ndee ini ndee anu ni.
43 Maa san, chi vaji san jin sivi maa Tata san, te tu ni ka janta'u ña ni, su nuu ja inka tee na kii de jin sivi maa de, te tee yun guaa vi kuanta'u ni de.
44 ¿Te naxa kuu vi kandija maa ni? Te ka nduku ni ja vi ka'an yiñu'u ni jin in in maa ni, te masu ka nduku ni jayiñu'u vaji nuu ia Dios.
45 Te ma vi ndakani ini ni ja sein ki'in san ka'an kuechi san ja ja'a ni nuu Tata Dios. Su oo in tee ka'an kuechi ja ja'a in in maa ni, te suu de kuu ndi Moisés, tee ka kukanu ini maa ni.
46 Chi nuu ja jandaa ndija ja ka kandija ni Moisés, te suni vi kandija ña ni jin san, chi ja ja'a maa san ni ka'an Moisés nuu ni tee de.
47 Su nuu ja tu ka kandija ni tno'o ja ni tee Moisés, te ¿naxa kuu vi kandija ni tno'o ka'an san? —jiña'a Jesús.

6

Ni jiña'a Jesús ja ni ka jaa u'un mil teyii

1 Te nuu ni ya'a ndi'i yun, te ni ya'a Jesús inka jioo ndute mar Galilea ja suni nani Tiberias.
2 Te ka ndikin ña kuakua'a ñayiu jin ya, chi ni ka jini tniuu na'nu ni sa'a ya jin ñayiu ka ku'u.
3 Yun te ni kakuei Jesús in nuu yuku, te yun ni ka junkoo ya jin tee ka skua'a jin ya.
4 Te saa chi ja ni kuyatni viko pascua ñayiu judio.
5 Te nuu ni ndanenuu Jesús, te ni jini ya ja kua'ankuei kuakua'a ñayiu nuu oo ya, te jiña'a ya nuu Felipe:
—¿Ndenu vi ni'o xtaa vi ki'on ja vi kaa ndi'i ñayiu ya'a? —jiña'a ya.
6 Su ya'a ni ka'an Jesús ja koto tnuni ña ya, chi ja jini gua'a maa ya nagua kuu ja sa'a ya.
7 Yun te jiña'a Felipe:
—Ni ya'u uu ciento kiuu ja satniuo ma kenta vi ki'on ja vi kuña'o in ta'u in ta'u ja vi kaa ñayiu ya'a —jiña'a de.
8 Te jiña'a Andrés, inka tee ka skua'a jin ya, ñani Simón Pedro:
9 —Ya'a oo in suchi lule ja nei u'un xtaa cebada vi uu chiaka kueli, ¿su nagua na'a kuu ya'a, te kuakua'a ñayiu ka kuu? —jiña'a de.
10 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi kuña'a ni ñayiu jian na vi junkoi.
Te oo kuakua'a yuku nuu ka oi yun, te ni ka junkoo vaa ndee u'un mil teyii.
11 Te ni tnii Jesús xtaa yun, te ni ndakuanta'u ya nuu ia Dios, te ni ja'nde ya ni jiña'a ya nuu tee ka skua'a jin ya, te tee yun ni ka skaka nuu ñayiu ka nukoo yun. Te suni saa ni ni sa'a ya jin chiaka, te ni ka jai ndee nagua kua'a ka kuini in in mai.

12 Te nuu ni ka ndutu chii
ñayiu yun, te jiña'a ya nuu
tee ka skua'a jin ya:
—Vi ndaxtutu ni yu'u xtaa
ja ni ndoo ya'a nagua ja ma
junaa ni joo luluu —jiña'a
ya.
13 Te nuu ni ka ndaxtutu
de, te ni ka chitu de uxi uu
chika yu'u xtaa ja ni ndoo
nuu u'un xtaa cebada ja ni
ka jaa ñayiu yun.
14 Te nuu ni ka jini ñayiu
yun tniuu ka'nu ni sa'a
Jesús, te ka kachi:
—Tee ya'a kuu ndija ndaa
kuiti tee ndakani tno'o ia
Dios ja kii nuu ñuyiu —ka
kachi.
15 Su ni jini Jesús ja vi
tenini ña ñayiu vi tnaa ñai
ja kokuu ya rey, te ni kee
maintno'o ni ya kua'an ya in
yuku.

Jika Jesús siki ndute mar

16 Te nuu ni kunee, te ni
ja'ankuei tee ka skua'a jin ya
yu'u ndute mar.
17 Te ni kekuei de nuu in
barco, te kua'ankuei de nuu
ndute mar ichi ñuu Caper-
naúm. Te ja makunee, te tu
na Jesús ndenta ja vi ndan-
itna'a ya jin de.
18 Te ni jinkondee jiondiso
ndiso ni ka nuu ndute mar
yun ja siun ni junki'i in tachi
ni'i ndeva'a.
19 Te nuu ja ni kuu vaa
ndee u'un kilómetro ka
skaka de barco nuu ndute
yun, te ni ka jini de Jesús
jika ya siki ndute mar, te
majuntna'a ya barco yun, te
ni ka yu'u de.
20 Su jiña'a ya:
—Ma vi koyu'u ni, chi maa
san kuu.
21 Yun te sii ini ndeva'a ni
ka janta'u ña de, te ni ndaa
ya nuu barco yun. Te vini ni
ndejioo nuu ñu'u yu'u ndute
nuu ka kuini ya ki'inkuei ya.

Ka ndanduku ña ñayiu jin Jesús

22 Yun te inka kiuu tnee
sua'a, te ni ka jini ñayiu ka
oo inka jioo yu'u ndute mar
ja tu na inka barco oo, chi
invaa ni oo, te tu ni kiuu
Jesús nuu barco yun, chi
maa ni tee ka skua'a jin ya
kua'ankuei.
23 Su sava ka barco ni ji-
nokuei ndee Tiberias, yatni
nuu ni ka jaa ñayiu xtaa na
ni ndakuanta'u Jito'o Jesús
nuu ia Dios, te ni ja'nde ya.
24 Su nuu ni ka jini ñayiu
yun ja tu na Jesús oo yun,
ni tee ka skua'a jin ya, te
ni ndakuei nuu barcoi, te
kua'ankuei ñuu Capernaúm
ka ndandukui Jesús.

Ndakani Jesús ja maa ya kuu xtaa ja taa ja tekuo

25 Te nuu ni ka nuku'un
ñai inka jioo yu'u ndute mar,
te ka jiña'i:
—Mastru, ¿na ore ni kenta
ni ya'a?
26 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija
san ja ka ndanduku ña ni,
su masu ja ni ka jini ni tniuu
ka'nu ni sa'a san, chi chia ni
ka jaa ni xtaa guaa ndee ni
ka ndutu chii ni.
27 Ma vi satniuu ni nuu
kee ja vi kaa ni ndee in
uu ni kiuu te ndi'i, chi vi
satniuu ni nuu kee ja siun

ni vi kokaa ni ja vi koteku
ni nikuii nikani. Chi ya'a
kuu ja taa Se'e Teyii ja vi
kokaa ni, chi yun kuu ja ni
chitniuu ña maa Tata Dios
jin san —jiña'a ya.
28 Yun te ka jiña'a de:
—¿Naxa vi sa'a san ja kuu
vi skunkuu san tniuu kuini
ia Dios ja vi sa'a san? —ka
jiña'a de.
29 Yun te jiña'a Jesús:
—Tniuu ia Dios kuu ya'a,
ja vi kandija ña ni jin san ja
kuu san ia ni tetniuu maa ya.
30 Yun te ka jiña'a de:
—¿Nagua kuu jaka'nu
sa'a ni ja vi kuni san, te vi
kandija ña san? ¿Te na tniuu
kuu ja sa'a ni?
31 Ndi tata veluo, chi ni ka
ojaa de maná nuu ñu'u te'a,
nagua yoso nuu tutu ii: “Ni
jiña'a de xtaa oo ndee andivi
ni ka jaa ñayiu” —ka jiña'a
de.
32 Te jiña'a Jesús:
—Ka'an ndandaa ndija
san, ja masu Moisés kuu tee
ni jiña'a xtaa oo ndee andivi
ja ni ka jaa ñayiu, chi maa
Tata san kuu ia taa xtaa ndaa
ndija ja vaji ndee andivi.
33 Chi xtaa maa Dios kuu
ia ni kuun ndee andivi, te
jiña'a ya ja ka teku ñayiu
ñuyiu —jiña'a ya.
34 Yun te ka jiña'a de:
—Siun ni kotaa ni xtaa yun
ja na vi kokaa san.
35 Te jiña'a Jesús:
—Maa san kuu xtaa ja taa
ja teku. Te na in kikuei ja vi
koo jin san, te ma vi kokokin
sa'un kai, te na in kandija ña
jin san, te ma koyichi sa'un
kai.
36 Su nagua ja ni ka'an san
ja visi ni ka jini ña ni, su tu
ka kandija ña ni.
37 Ndi'i ñayiu ni taa maa
Tata Dios kikuei ja vi koo jin
san, te na in vaji nuu san, te
ma skunu san jin ja ki'in.
38 Chi ndee andivi makuun
san, su masu ja sa'a san
nagua kuini maa san, chi ja
sa'a san nagua kuini maa ia
ni tetniuu ña jin san.
39 Te ya'a kuu ja kuini Tata
Dios, ia ni tetniuu ña jin san,
ja ndi'i ñayiu ni taa ya, ma
skunaa san ni in, chi ndax-
teku san jin kiuu sandi'i.
40 Te ya'a kuu ja kuini
ia ni tetniuu ña jin san, ja
ndi'i ñayiu ka jini ña jin
san ja kuu san Se'e ya, te
ka kandija ñai, vi ni'i ja
vi kotekui nikuii nikani, chi
ndaxteku san jin kiuu sandi'i
—jiña'a ya.
41 Yun te ni ka jinkondee
tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio, ka ka'an kue'e de siki
Jesús, chi ni kachi ya: “Maa
san kuu xtaa ja makuun
ndee andivi”.
42 Te ka kachi de:
—¿A masu tee ya'a kuu
Jesús, seyii José? Te ja ka
jinio tata de vi nana de,
¿te nau ja ka'an tee ya'a:
“Ndee andivi makuun san
vaji san”? —ka kachi de.
43 Yun te jiña'a Jesús:
—Ma vi koka'an kue'e ni
siki san.
44 Chi ni in ñayiu ma kuu
kikuei ja vi koi jin san nuu
ja ma kana ña maa Tata
san, ia ni tetniuu ña jin

san, te ndaxteku san jin kiuu
sandi'i.
45 Chi yoso nuu tutu ii ja
ni ka tee tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a
nuu ka'an sua'a: “Ia Dios
kaxtno'o nuu ndi'i ñayiu”.
Saa te ndi'i ñayiu ja ni ka
onini tno'o Tata Dios, te ni ka
kutu'ai tno'o kaxtno'o ya, te
vajikuei ja vi koi jin san.
46 Su ni in ñayiu tu na
in jini nui Tata Dios, chi
maintno'o ia vaji nuu maa
Dios, ia ya'a kuu ia jini ña jin
maa Tata Dios.
47 Te ka'an ndandaa ndija
san ja na in kandija ña jin
san, te kotekui nikuii nikani
—jiña'a ya.

48 ’Maa san kuu xtaa ja taa
ja teku.
49 Te ndi tata velu ni, ni ka
jaa maná ja kuu xtaa ni kuun
ndee andivi nuu ñu'u te'a, su
ni ka ji'i.
50 Te xtaa ja taa ja teku
ja ka'an san ya'a kuu ia ja
makuun ndee andivi, nagua
ja na ñayiu na kaa xtaa ya'a,
te ma kui.
51 Maa san kuu xtaa taa ja
teku ja makuun ndee andivi,
te na ñayiu kaa xtaa ya'a,
te kotekui nikuii nikani. Te
xtaa ja kuña'a san kuu yiki
kuñu san, te kuña'a san
nagua ja vi koteku ñayiu
ñuyiu —jiña'a ya.

52 Yun te ni ka jinkondee
tee judio ka tee tna'a maa de,
te ka kachi de:

—¿Naxa kuu taa tee ya'a
yiki kuñu de ja vi kao? —ka
kachi de.

53 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndandaa ndija
san, nuu ja ma vi kaa ni yiki
kuñu Se'e Teyii, vi ma vi ko'o
ni niñi ya, te ma vi koteku ni.
54 Chi na in jaa yiki kuñu
san vi ji'i niñi san, te kotekui
nikuii nikani, te ndaxteku
san jin kiuu sandi'i.
55 Chi yiki kuñu san kuu
jagua'a ndija ja vi kaa ñayiu,
te niñi san kuu jagua'a ndija
ja vi ko'i.
56 Te na in jaa yiki kuñu
san vi ji'i niñi san, te oo
ñayiu yun jin san vi oo san
jin.
57 Nagua ni tetniuu ña Tata
Dios, ia teku, te teku maa san
jin ma'ñu sagua Tata Dios, te
suni saa ni na in na kaa ña
jin san, te suni kotekui jin
ma'ñu sagua san.
58 Te maa san kuu xtaa
ja ni kuun ndee andivi, su
masu nagua ni ka jaa ndi
tata velu ni maná, te ni ka
ji'i de, chi na in kaa xtaa
ya'a, te kotekui nikuii nikani
—jiña'a ya.
59 Tno'o ya'a ni ka'an Jesús
nuu ni kaxtno'o ya nuu
ñayiu ve'e ii sinagoga ja oo
ñuu Capernaúm.

Maa Jesús neva'a tno'o ja
kotekuo nikuii nikani

60 Yun te nuu ni ka onini
ndi'i ñayiu ka skua'a jin
Jesús tno'o ni kaxtno'o ya, te
ka kachi:

—Ndakui ndeva'a tno'o
ya'a, ¿na in kundee ini
konini? —ka kachi.
61 Te ni jini maa Jesús ja
vi ndee maa ñayiu ka skua'a
jin ya ka ka'an kue'e siki
tno'o ni ka'an ya, te jiña'a
ya:

—¿A ka tunini ni tno'o ni
ka'an san ya'a?
62 Te ¿naxa vi sa'a ni nuu
saa, nuu ja na vi kuni ni Se'e
Teyii ja mandaa ya nuu ni oo
ya ndee jaxtnañu'u?
63 Te Espíritu kuu ia taa
ja tekuo, te yiki kuñuo, chi
tu sa'un nagua ni'o jin. Te
tno'o ja ni ka'an san ya'a
kuu tno'o ja vaji nuu maa
Espíritu ia Dios ja taa ja vi
kotekuo nikuii nikani.
64 Su ka oo sava maa ni
ja tu ka kandija ni —jiña'a
ya. Chi ja jini Jesús ndee
jaxtnañu'u ndee ñayiu ka
kuu ja tu ka kandija, te ndee
tee kuu ja xtuu ña nuu tee ka
netniuu.
65 Te jiña'a ka ya:
—Yun guaa ja ni ka'an san
ja ni in ñayiu ma kuu kikuei
ja vi koo jin san nuu ja ma
chindee chituu ña maa Tata
Dios —jiña'a ya.
66 Te ndee kiuu yun ni ka
kujioo kuakua'a ñayiu ni ka
oskua'a jin Jesús, te tu ni ka
ondikin ka ñai jin ya.
67 Yun te jiña'a Jesús nuu
ndi uxi uu tee ka skua'a jin
ya:
—¿A suni ka kuini ni ja vi
kujioo ni? —jiña'a ya.
68 Yun te jiña'a Simón Pe-
dro:
—Jito'o, ¿na xiin nuu
ki'inkuei san? Te maa ni
guaa neva'a tno'o ja taa ja
vi koteku san nikuii nikani.
69 Te sein, chi ka kandija
ña san vi ka jini san ja maa
ni kuu ia ni tetniuu Dios
vi Se'e maa ia Dios teku
—jiña'a de.
70 Te jiña'a Jesús:
—Maa san ni kaji ndi uxi
uu ni, su in maa ni kuu ni na
kuinio in tachi —jiña'a ya.
71 Ni ka'an ya siki Judas
Iscariote, seyii Simón, chi tee
ya'a kuu tee oo ne'u ndi uxi
uu de ja xtuu ña de jin Jesús
nuu tee ka netniuu.

7

Tu ni ka kandija ña ñani maa Jesús jin ya

1 Te nuu ni ya'a ndi'i yun,
te ni jinkondee Jesús jikanuu
ya Galilea. Chi tu ni kuini
ya ja kiondita ya Judea, chi
ka nduku ndee tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio ja vi
ka'ni ña de jin ya.
2 Te ja ni kuyatni kiuu viko
ñayiu judio ja nani viko ve'e
xtnuu kuii.
3 Yun te ka jiña'a ñani ya:
—Ma koo ka ron ñuo ya'a,
te kuano'o Judea, nagua ja
suni na vi kuni ñayiu ka
skua'a jin ron tniuu sa'a ron.
4 Chi nuu ja na in ka'an ja
vi kuni tniuu sa'i, te ma sa'a
yu'i. Te nuu ja tniuu ya'a
sa'a ron, te xne'e nagua ja
na vi kuni ndi'i ñayiu ñuyiu
—ka jiña'a de.
5 Chi vini maa ñani ya, tu
ka kandija ña jin ya.
6 Yun te jiña'a Jesús:
—Ja nuu in in maa ni, chi
ndi'i ni kiuu kuu gua'a, su
sein chi kuini ka ja kenta
kiuu ja ki'in san.
7 Te ja ñayiu ñuyiu, chi tu
ka ka'an u'u ña jin ni, su sein
chi ka ka'an u'u ña jin san,
chi ndakani san siki tniuu
kue'e ka sa'i.

8 Kuano'okuei maa ni viko
yun, chi ma ndanuu sein
ja no'o san, chi kuini ka ja
skunkuu kiuu ja ki'in san
—jiña'a ya.
9 Te saa jiña'a Jesús, te ni
kendoo ya Galilea.

Kua'an Jesús nuu viko ve'e xtnuu kuii

10 Su nuu ja mavindanuu
ñani ya, yun te suni ni
ndanuu ya nuu viko yun, su
ni ja'an yu'u ya ja ma vi kuni
ña ñayiu.
11 Te ni ka ndanduku ña
tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio jin ya nuu viko yun, te
ka kachi de:
—¿Ndenu oo tee yun?
12 Su ni ka ka'an ndeva'a
ñayiu kua'a yun ja ja'a ya, te
sava de ka kachi: “Tee gua'a
kuu de”. Su sava ka de ka
kachi: “Ña'a, chi nino'o ni
xnda'u de ñayiu ñuo”.
13 Su ni in de, tu ni ka'an
ndijin ja ja'a ya, chi ka yu'u
de tee ka kuu nija'nu nuu
ñayiu judio.
14 Su nuu ja ni kuu sagua
viko yun, te ni ndanuu Jesús
veñu'u, te yun ni kaxtno'o ya
nuu ñayiu.
15 Te vini ka sa'u kuii kuiti
ini tee judio ja ka kuu nija'nu
yun ka nini de, te ka kachi
de:
—¿Naxa jini tee ya'a tno'o
ka'an de, te tu na in tee ni
kaxtno'o nuu de? —ka kachi
de.
16 Yun te jiña'a Jesús:
—Tno'o ja kaxtno'o san
ya'a, chi masu tno'o maa
san kuu, chi tno'o maa ia ni
tetniuu ña jin san kuu.
17 Te na in kuini ja sa'a
nagua kuini ia Dios, te kuni a
nuu Dios vaji tno'o kaxtno'o
san ya'a axi tno'o ka'an ni
maa san kuu.
18 Chi na in ka'an tno'o
mai, te java'a mai ndukui.
Su na in nduku java'a na in
ni tetniuu ña, te tee yun kuu
tee ndaa, te tu na tno'o kue'e
ka'an de.
19 Ni xndendoo Moisés Ley
nuu in in maa ni, su ni in
ni tu ka skunkuu ni, chi saa
sua'a ka nduku ndee ni ja vi
ka'ni ña ni jin san —jiña'a
ya.
20 Yun te ni ka kana ñayiu
kua'a yun, te ka jiña'i:
—Vaa tachi ñu'u ña jin ni,
¿na in nduku ja ka'ni ña jin
ni? —ka jiña'i.
21 Yun te jiña'a Jesús:
—Invaa tniuu ka'nu ni sa'a
san kiuu ndatatu, te vi ndi'i
ni ni ka sa'u kuii kuiti ini ni.
22 Te jandaa ja Moisés ni
ka'an ja vi chitnunio nuu
yiki kuñuo, su masu Moisés
ni jinkondee jin, chi ndee ndi
tata veluo ni ka jinkondee
ka chitnuni nuu yiki kuñu,
te vi ndee kiuu ndatatu ka
chitnuni maa ni nuu yiki
kuñu seyii ni.
23 Chi nuu ja ka chitnuni
ni nuu yiki kuñu in seyii ni
kiuu ndatatu, nagua ja ma
vi kuiso kava ni Ley Moisés,
¿te nau ja ka kiti ini ni nuu
san ja ni ndasava'a san in tee
kiuu ndatatu?
24 Ma vi ndanduku ndichi
ni naxa oo naxa kaa
in ñayiu, chi vi skua'a
guagua'a ni nagua kuu ndaa,
te saa vi sa'a ni —jiña'a ya.

Kaxtno'o Jesús ndenu vaji ya

25 Yun te ka jiña'a sava ka
tee maa Jerusalén:
—¿A masu tee ya'a kuu tee
ka ndanduku ja vi ka'ni?
26 Te vi kondia'a ni ja vi
ka'an de jin nuu ndi'i ñayiu,
te tu na in ka'an sa'un, axi
saa ni ka ndakuni ndaa ña
tee ka tatnuni nuu ñuo ja tee
ya'a kuu Kristu, ia ni tetniuu
Dios.
27 Su tee ya'a, chi ka jinio
na ndenu kuu ñuu de. Su
nuu na kii Kristu, chi ni in
ñayiu tu na in kuni ndenu
kii ya —ka jiña'a de.
28 Yun te ni kaxtno'o Jesús
nuu veñu'u ka'nu, te ni kana
jaa ya, te jiña'a ya:
—¿Nuu saa te a ka jini ña
ni vi a ka jini ni ndenu vaji
san? Su masu vaji san ja ja'a
maa san, chi ia ndaa kuu ia
ni tetniuu ña jin san, te tu ka
jini maa ni ya.
29 Su maa san, chi jini san
ya, chi nuu maa ya vaji san,
te maa ya ni tetniuu ña jin
san —jiña'a ya.
30 Yun guaa ni ka nduku
ndee de ja vi kakuiko ña de
jin ya. Su ni in de tu ni
kakuiko ña, chi kuini ka ja
jino kiuu ja kuu ya.
31 Su visi ni saa, te kua'a
ñayiu ni ka kandija ya, te ka
kachi:
—Nuu na kii Kristu, ia tet-
niuu Dios, te ¿a sa'a ka ya
tniuu na'nu saa nagua sa'a
tee ya'a? —ka kachi.

Ni ka nduku tee ka kuu fariseo ja vi tnaa ña de vekaa jin Jesús

32 Te nuu ni ka onini tee ka
kuu fariseo ja ka ka'an ñayiu
tniuu na'nu ja sa'a Jesús, te
ni ka ndatno'o tna'a de jin
tee ka kuu nija'nu nuu sutu,
te ni ka tetniuu de ndaja'a de
ja vi kakuiko ña jin ya.
33 Yun te jiña'a Jesús:
—Vi koo nunuu kao nde-
saa ka kiuu, te saa no'o san
nuu oo ia ni tetniuu ña jin
san.
34 Te vi ndanduku ña ni jin
san, su ma vi ndani'i ña ni,
chi ma kuu kentakuei ni nuu
koo san —jiña'a ya.
35 Yun te ka ndatno'o tna'a
maa tee ka kuu nija'nu nuu
ñayiu judio:
—¿Na ndenu ki'in tee ya'a
ja ma vi nuku'on de? ¿A
ki'in de nuu ni ka ndutenuu
ñayiu ñuo ne'u sava ka
ñuu, te yun kaxtno'o de nuu
ñayiu sava ka ñuu yun?
36 ¿Axi naxa kei tno'o
ka'an de: “Vi ndanduku ña
ni jin san, su ma vi ndani'i
ña ni, chi ma kuu kentakuei
ni nuu koo san”? —ka kachi
de.

Jesús kuu ndute taa ja kotekuo

37 Yun te kiuu sandi'i ja
kuu kiuu ka'nu ka viko yun,
ni junkuiin Jesús, te ni kana
jaa ya, te jiña'a ya:
—Nuu ja ndee ni yichi,
ne'e ni nuu san, te ko'o ni
ndute taa san,
38 te na in kandija ña jin
san, te ndee ini ndee anui
kaka ndute ja taa ja kotekui
na kuinio yute nagua ka'an
nuu tutu ii —jiña'a ya.
39 Te tno'o ya'a ni ka'an
Jesús ja ja'a Espíritu ia Dios

ja vi ni'i ñayiu vi kandija
ña jin ya, chi kuini ka ja kii
Espíritu ia Dios, chi chia'an
ka ja no'o ya nuu ye'e tajan
ya.

Ni ka sa'a siin tna'a ñayiu ja ja'a Jesús

40 Yun te nuu ni ka onini
sava ñayiu kua'a yun tno'o
ya'a, te ka kachi:
—Jandaa ndija ja tee
ndakani tno'o ia Dios kuu
tee ya'a —ka kachi.
41 Te sava ka de ka kachi:
—Kristu, ia ni tetniuu
Dios, kuu tee ya'a.
Su sava ka de ka kachi:
—Ña'a, chi masu ñuu
Galilea kii Kristu.
42 Chi ka'an nuu tutu ii
ja Kristu kokuu tatatno'o
David, te kii ya ñuu Belén
nuu ni okuu ñuu maa rey
David —ka kachi de.
43 Yun te ni ka ja'nde tna'a
ñayiu yun ja ja'a Jesús.
44 Te sava de ni ka kuini de
ja vi kakuiko ña de, te vi kasi
ña de vekaa, su ni in de tu ni
kakuiko ña.

Tu ni ka kandija ña tee ka netniuu jin Jesús

45 Yun te ni ndajinokuei
ndaja'a yun nuu ka oo tee ka
kuu nija'nu nuu sutu vi tee
ka kuu fariseo, te ka jiña'a
de nuu ndaja'a yun:
—¿Nau ja tu ni kikuei ni
jin Jesús?
46 Yun te ka jiña'a ndaja'a
yun:
—Ni in tee tu na ama ka'an
nagua ka'an tee ya'a.
47 Yun te ka jiña'a fariseo
yun:
—¿A vi suni ni xnda'u ña
tee yun jin in in ni?
48 Te ¿a ndee tee ka tatnuni
nuu ñuo axi ndee tee ka kuu
fariseo ni ka kandija ña jin
de?
49 Su ñayiu ja tu ka jini
nagua yoso nuu Ley, chi ni
ka tau tnia'ai nuu ia Dios
—ka jiña'a de.
50 Yun te jiña'a Nicodemo,
tee ni jinkoto ña jin Jesús
in jakuaa, ja suni kuu de
fariseo:
51 —¿A xtavi kuechi ña Ley
ka neva'o jin in tee, nuu ja
masu xtnañu'u ka koninio
tno'o ka'an de, te kunio
nagua ni sa'a de? —jiña'a
de.
52 Yun te ka jiña'a de:
—¿A suni tee ñuu Galilea
kuu ni? Skua'a gua'a ni nuu
tutu ii, te kuni ni ja tu kee
sa'un in tee ndakani tno'o ia
Dios ñuu Galilea —ka jiña'a
de.

Ni ka ka'an kuechi de siki in ña'a sa'a yika kuechi

53 [Yun te kuano'okuei ma-
maa de ve'e de.

8

1 Su kua'an Jesús yuku
nani Olivo.
2 Te nuu ni tuu ndii
inka kiuu, te ni ndajino ya
veñu'u, te ndi'i ñayiu ñuu ni
jinokuei nuu oo ya. Yun te
ni junkoo ya, te ni jinkondee
ya kaxtno'o ya.
3 Yun te ni jinokuei tee ka
kaxtno'o Ley vi tee ka kuu
fariseo jin in ñasi'i ni ka
nuku'un de sa'a ña kuechi
ñuyiu, te ni ka jani ña de
ma'ñu sagua.
4 Te ka jiña'a de:

—Mastru, ni ka nuku'un
san ña'a ya'a mamaa nuu
sa'a ña kuechi ñuyiu.
5 Te nuu Ley Moisés tat-
nuni ja vi ka'nio in ña'a sa'a
siun jin yuu. ¿Te maa ni,
naxa ka'an tna ni? —ka
jiña'a de.
6 Tno'o ya'a ka jiña'a de ja
ka ki'in vijin ña de, nagua ja
kuu vi xtavi kuechi ña de. Su
Jesús, chi ni chindei ya xini
ya ichi nuu ñu'u, te tee ya
nuu ñu'u yun jin xinda'a ya.
7 Su ja siun ka xnuu ña de
ja ka jikan tno'o ña de, te ni
ndanenuu ya, te jiña'a ya:
—Ndee maa ni guaa tu na
yika kuechi, te suu ni kokuu
jaxtnañu'u ja kani yuu ni ña
—jiña'a ya.
8 Te ni chindei tuku ya xini
ya ichi nuu ñu'u, te ni tee ya
inka jichi nuu ñu'u yun.
9 Su nuu ni ka onini de
tno'o ya'a, te ni ka ndakuni
de ja suni ka oo yika kuechi
de, te ndi in ndi in de ni ka
ndandute, ni jinkondee ndee
tee nija'nu ka, te vi saa vi
saa ni kenta ndee tee kuechi,
te ni ndoo maintno'o ni ka
Jesús jin ña'a nukuiin sagua
yun.
10 Yun te ni ndanenuu
Jesús, te ni in ka ñayiu tu
na in oo, chi maintno'o ni ka
ñasi'i yun nukuiin, te jiña'a
ya:
—Kua'a, ¿ndenu ka oo tee
ka ka'an kuechi siki ni? ¿A
ni in de tu ni ka kuun ña
de yuu ja vi ka'ni ña de?
—jiña'a ya.
11 Te jiña'a ña:
—Ni in de joo, vi Jito'o san.
Yun te jiña'a ya:
—Ni sein, ma xtavi kuechi
ña san. Kuano'o ni ve'e ni,
te ma sa'a ka ni yika kuechi
—jiña'a ya.] *

Jesús kuu ñu'u ja ye'e
ni'nu ñuyiu

12 Yun te ni ka'an tuku
Jesús, te jiña'a ya:
—Maa san kuu ñu'u ja
ye'e ni'nu nuu ñuyiu, te
na in ndikin ña jin san,
te ma kokakai ñunee, chi
koye'e ni'nu nui, te suu
sa'a ja kotekui nikuii nikani
—jiña'a ya.
13 Yun te ka jiña'a tee ka
kuu fariseo:
—Tno'o ka'an ni jian, chi
ja ja'a maa ni ndakani ni,
te masu tno'o jiniu'u kuu ja
ndakani ni —ka jiña'a de.
14 Yun te jiña'a Jesús:
—Visi tno'o ja ja'a maa san
kuu ja ndakani san, su tno'o
ja ndakani san, chi jiniu'u,
chi jini san ndenu vaji san vi
ndenu ki'in san. Su maa ni,
chi tu ka jini ni ndenu vaji
san vi ndenu ki'in san.
15 Maa ni, chi ka ja'nde
ni yika kuechi ñayiu nagua
ndakani ini in ñayiu ñuyiu,
su sein, chi tu ja'nde san yika
kuechi ni in ñayiu.
16 Te nuu ja na ndan-
duku san kuechi ñayiu, su
sa'a ndaa san, chi masu
maintno'o maa san kuu ja
ja'nde san kuechi, chi maa
san vi Tata san, ia ni tetniuu
ña jin san.

* **8:11 8:11** Masu nuu ndi'i tutu ii ndee jana'a yoso tno'o ya'a.

17 Chi nuu Ley maa ni yoso
ja nuu ja inuu ka ndakani uu
testiu, te tno'o ndaa kuu.
18 Te nuu ja ka ka'an maa
ni ja ndakani san tno'o ja
ja'a maa san, te suni Tata
san, ia ni tetniuu ña jin san,
kuu inka ia ndakani tno'o ja
ja'a san —jiña'a ya.
19 Yun te ka jiña'a de:
—¿Ndenu oo tata ni?
Te jiña'a Jesús:
—Ni maa san, tu ka jini ña
ni na in kuu san, te ni Tata
san, chi nuu ja na vi kuni ña
ni jin san, te suni vi kuni ni
Tata san.
20 Te tno'o ya'a ni ka'an
Jesús nuu oo ya nuu veñu'u
ka'nu kaxtno'o ya nuu oo
jatnu nuu ka tnaa ñayiu
xu'un ja ka sokoi nuu ia
Dios. Te ni in ñayiu tu ni ka
kakuiko ña ja ki'in ya vekaa,
chi kuini ka ja jino kiuu ja
kuu ya.

Ma kuu kiukuei ñayiu andivi jin yika kuechi

21 Yun te jiña'a tuku Jesús
inka jichi:
—Sein, chi ki'in san, te vi
ndanduku ña ni, su vi kuu
maa ni nuu yika kuechi ni,
chi ma kuu kiukuei ni nuu
ki'in san —jiña'a ya.
22 Yun te ka jikan tno'o
tna'a tee ka kuu nija'nu nuu
ñayiu judio:
—¿A ndaka'ni de maa de
axi nau ja ka'an de sia'a:
“Ma kuu kiukuei ni nuu ki'in
san”? —ka ndatno'o tna'a
de.
23 Te jiña'a ya:
—Maa ni, chi tee ka oo
ndee ndi'i ya'a ka kuu ni, te
sein, chi ndee sukun yun oo
san. Maa ni, chi ñayiu ñuyiu
ya'a ka kuu ni, te sein, chi
masu ñayiu ñuyiu ya'a kuu
san.
24 Te yun guaa kachi san
ja vi kuu maa ni nuu yika
kuechi ni, chi tu ka kandija
ña ni ja Maa San Kuu, te
yun guaa vi kuu ni nuu yika
kuechi ni —jiña'a ya.
25 Te ka jiña'a de:
—¿Te na in kuu maa ni?
Yun te jiña'a Jesús:
—Ja ni ka'an san ndee
jaxtnañu'u na in kuu san.
26 Te neva'a kuakua'a san
tno'o ja ka'an san vi ja sa'a
ndaa san kuechi in in ni, su
ia ni tetniuu ña jin san, chi
ia ndaa kuu ya. Te sein, chi
tno'o ja ni onini san nuu ya
kuu tno'o ja ka'an san nuu
ñayiu ñuyiu —jiña'a ya.
27 Su tu ni ka jinkui'nu ini
ñayiu yun ja ka'an ya ja ja'a
Tata Dios.
28 Te jiña'a ka Jesús:
—Nuu na vi ndane'e
sukun ni Se'e Teyii, yun te
saa vi kuni ni ja sein, chi
Maa San Kuu, te tu sa'a san
nagua kuini maa san, chi
ka'an san nagua ni kaxtno'o
maa Tata san.
29 Te maa ya ni tetniuu ña
jin san, chi oo ya jin san, te
tu xndoo maintno'o ña Tata
san jin san, chi siun ni sa'a
san nagua junkuaan ini ya
—jiña'a ya.
30 Te nuu ni ka'an ya tno'o
ya'a, te kua'a ñayiu ni ka
kandija ña jin ya.

Kaxtno'o Jesús ja ja'a ñayiu ka jinokuechi nuu yika kuechi

31 Yun te jiña'a Jesús nuu
ñayiu judio ja ni ka kandija
ña jin ya:

—Nuu ja siun ni vi koo
yutnu ni nuu tno'o san, te vi
kokuu ndaa kuiti ni tee ka
skua'a jin san.

32 Te vi kuni ni tno'o ndaa,
te tno'o ndaa yun siaa ña
ja ma vi kunukuechi ka ni
—jiña'a ya.

33 Te ka jiña'a de:

—Ndikin tata Abraham ka
kuu san, te tu na ama ka
tenini ña ja vi kunukuechi
san nuu ni in ñayiu. ¿Te
nau ja ka'an ni ja vi siaa ña,
te ma vi kunukuechi ka san?
—ka jiña'a de.

34 Yun te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndandaa ndija
san ja ndi'i ñayiu sa'a yika
kuechi, chi jinokuechi nuu
yika kuechi yun.

35 Te ñayiu ja jinokuechi,
chi masu siun ni kendoi ve'e
jito'i yun, su ndia se'e, chi
siun ni oi ve'e tatai.

36 Su nuu ja Se'e ia Dios
na siaa uun ña, te jandaa
kuiti ja vi yaa ni, te ma
vi kokunukuechi ka ni nuu
yika kuechi.

37 Ja jini san ja ndikin tata
Abraham ka kuu ni, su ka
nduku ndee ni ja vi ka'ni ña
ni jin san, chi tu ka janta'u
ni tno'o ka'an san.

38 Sein, chi ka'an san tno'o
ja jini san nuu Tata san, te
maa ni, chi ka sa'a ni nagua
ni ka onini ni nuu tata ni
—jiña'a ya.

39 Yun te ka jiña'a tuku de:

—Tata san kuu ndi Abra-
ham.

Te jiña'a Jesús:

—Nuu ja sua'a te se'e
Abraham ka kuu ni, chi vi
sa'a ni tniuu ni osa'a ndi
Abraham.

40 Su vitna te ka nduku
ndee ni ja vi ka'ni ña ni
jin san, ja kuu san in tee ja
ka'an san tno'o ndaa, nagua
ni onini san nuu ia Dios. Te
Abraham, chi tu ni sa'a de
nagua ka sa'a maa ni.

41 Te maa ni, chi ka sa'a ni
tniuu sa'a tata ni —jiña'a ya.

Yun te ka jiña'a de:

—Masu se'e nda'u ka kuu
san, chi ka neva'a san invaa
tata san ja kuu ia Dios —ka
jiña'a de.

42 Yun te jiña'a Jesús:

—Nuu ja sua'a te Dios kuu
Tata ni, chi vi koka'an too ña
ni jin san, chi nuu ia Dios ni
kee san vaji san, te masu vaji
san ja ja'a maa san, chi maa
ya ni tetniuu ña jin san.

43 ¿Te nau ja tu ka
jinkui'nu ini ni nagua ka'an
san? Saa, chi tu ka kuini ni
vi konini ni tno'o ja kaxtno'o
san.

44 Chi tata maa ni kuu
Tachi, te ka kuini ni vi sa'a
ni nagua junkuaan ini tata
ni, chi in ja ja'ni ndiyi kuu
ndee jaxtnañu'u. Te tu oo jin
tno'o ndaa, chi tu na tno'o
ndaa oo nuu. Te nuu ka'an
tno'o ja xnda'u ña, te ja ja'a
maa ka'an, chi jaxnda'u ña
kuu, chi maa kuu yua ndi'i
jaxnda'u ña.

45 Te ndia sein, chi chia
ka'an san tno'o ndaa, te yun
tu ka kandija ña ni.

46 ¿Axi ndee maa ni
nuku'un yika kuechi san? Te
nuu ja ka'an san tno'o ndaa,

¿te nau ja tu ka kandija ña
ni?
47 Chi na in kuu Se'e ia
Dios, te nini tno'o ya ndee
ini ndee anui. Su maa ni, chi
masu Se'e ia Dios ka kuu ni,
yun guaa tu ka nini ni tno'o
ya —jiña'a ya.

48 Yun te ka jiña'a tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio:

—¿A masu inu ndija san
nuu ka ka'an san ja in tee
tno'o ñuu Samaria kuu ni, te
ñu'u ña tachi jin ni? —ka
jiña'a de.

49 Te jiña'a Jesús:

—Tu na tachi ñu'u ña jin
san, chi sua'a chiñu'u san
Tata san, te maa ni, chi saa
sua'a ka skexiko ña ni jin
san.
50 Su sein, chi tu nduku san
ja vi ka'an yiñu'u ñayiu jin
san. Su oo inka ia ja ndi'ni ja
vi koo yiñu'u ñayiu nuu san,
te sa'a ndaa ya ja ja'a san.
51 Su ka'an ndandaa ndija
san, ja na in tava'a tno'o
ja kaxtno'o san, te ma kuu
sa'uin —jiña'a ya.

52 Yun te ka jiña'a tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio:

—Vitna ndia te ka jini
san ja ñu'u ña tachi jin
ni, chi Abraham vi tee ni
ka ndakani tno'o ia Dios ni
ka ji'i de, te maa ni, chi
kachi ni ja na in tava'a tno'o
ja kaxtno'o ni, te ma kuu
sa'uin.
53 ¿Te a ka'nu ka ni saa
nuu ndi tata velu san Abra-
ham ja suni ni ji'i de nagua
ni ka ji'i tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a?
¿Te na in ka'an maa ni ja
kuu ni, nuu saa? —ka jiña'a
de.
54 Te jiña'a Jesús:

—Nuu ja nduku san
jayiñu'u maa san, te tu
nagua jiniu'u sa'un, chi maa
Tata san sa'a ja koo jayiñu'u
nuu san, ia ka ka'an maa ni
ja kuu Dios ni.
55 Su maa ni, chi tu ka jini
ni ya, su ndia sein, chi jini
san ya, te nuu ja na ka'an
san ja tu jini san ya, te chia
tno'o san, na kuinio in in
maa ni. Su jini san ya vi
skunkuu san tno'o ya.
56 Su ndi tata velu ni Abra-
ham, chi ni kusii ini de ja
kuni de kiuu ja kii san. Te
nuu ni jini de, te ni kusii ini
de —jiña'a ya.
57 Yun te ka jiña'a tee ju-
dio:
—Vaa vini uu xiko uxi kuia
chia'an ka ja koo ni, te kachi
ni ja ni jini ni Abraham —ka
jiña'a de.
58 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndandaa ndija
san ja ama ka ja koo
Abraham, te sein, chi ja oo
san —jiña'a ya.
59 Yun te ni ka kunda'a de
yuu ja vi kuun ña de, su ni
tayu'u nuu Jesús, te ni kee ya
nuu veñu'u yun, te vi ma'ñu
sagua ñayiu yun ni ya'a ya
kua'an ya.

9

Ni ndasa'a Jesús in tee ndesi nduchi nuu de ndee nuu ni kaku de

1 Yun te nuu ni ya'a Jesús
kua'an ya, te ni jini ya in tee
ndesi nduchi nuu de ndee
nuu ni kaku de.

2 Te ni ka jikan tno'o ña tee
ka skua'a jin ya, te ka jiña'a
de:
—Mastru, ¿na in ni sa'a
yika kuechi, a maa tee ya'a
axi tata de vi nana de, ja
siun ku'u nuu de ni kaku de?
—ka jiña'a de.
3 Te jiña'a Jesús:
—Ña'a. Ya'a chi masu ja ni
sa'a maa de yika kuechi axi
tata de vi nana de kuu, chi
saa nagua ja sa'a ia Dios in
tniuu ka'nu jin tee ya'a.
4 Te nini tuu ka kiuu ya'a,
te nini kuu ja vi sa'o tniuu
ni tenuu ña ia ni tetniuu ña
jin san, chi ja vaji jakuaa nuu
ma kuu ka na in satniuu.
5 Su nini oo ka san ñuyiu,
te kuu san na kuinio ñu'u
ja ye'e ni'nu nuu ñuyiu
—jiña'a ya.
6 Te vi siun jiña'a ya, te ni
jati ya teyu'u ya nuu ñu'u,
te ni sa'a ya nde'i jin teyu'u
ya, te ni skanuu ya nde'i
yun nduchi nuu tee ku'u nuu
yun.
7 Te jiña'a ya:
—Kua'an ni te ndakate ni
nuu ni nuu pila ndute oo
Siloé —jiña'a ya. (Te Siloé
kei ka'an ja ni tetniuu.)
Yun te ni ja'an tee ku'u
nuu yun, te ni ndakate de
nuu de, te ni ndundijin. Yun
te ni ndajiokuiin de.
8 Yun te ñayiu ndisa yatni
de vi ñayiu ni ka ojini ña jin
de ja ni oku'u nuu de ama
ka, ka kachi:
—¿A masu tee ya'a kuu
tee ni ojinkoo nuu ichi ja ni
ojikan de xu'un nuu ñayiu?
—ka kachi de.
9 Te sava de ka kachi:
—Suu de kuu.
Te sava de ka ka'an:
—Na tno'o ja siun jito de.
Te jiña'a maa de:
—Maa san kuu.
10 Te ka jiña'a de:
—¿Naxa ni kuu ja ni ka
ndundijin nduchi nuu ni?
11 Te jiña'a de:
—Tee nani Jesús ni sa'a de
nde'i, te ni skanuu de nduchi
nuu san, te ni kachi de:
“Kua'an ni nuu pila ndute
Siloé, te ndakate ni nuu ni”,
kachi de. Te ni ja'an san
ni ndakate san nuu san, te
ni ndundijin nduchi nuu san
—jiña'a de.
12 Yun te ni ka jikan tno'o
ña de:
—¿Te ndenu oo tee yun?
Te jiña'a de:
—Tu jini san.

Ka xtichi ña fariseo jin tee ni oku'u nduchi nuu

13 Te ni ka jaka de tee ni
oku'u nuu yun, ni jinokuei
jin de nuu tee ka kuu fariseo.
14 Te kiuu ndatatu kuu na
ni sa'a Jesús nde'i, te ni
ndasa'a ya nduchi nuu tee ni
oku'u nuu yun.
15 Te suni inka jichi ni ka
jikan tno'o ña tee ka kuu
fariseo naxa ni kuu ja ni
ndundijin nuu de. Te jiña'a
de:
—Ni skanuu de nde'i
nduchi nuu san, te ni
ndakate san, te ni kuu ndia'a
san —jiña'a de.
16 Yun te ka kachi sava tee
fariseo:
—Tee yun chi masu nuu
Dios vaji de, chi tu jaan ii de
kiuu ndatatu —ka kachi de.
Te sava de ka jiña'a:

—¿Naxa kuu sa'a in tee sa'a yika kuechi in tniuu ka'nu yun? —ka kachi de.

Te tu ni ka junkuaan nuu tna'a ini de.

17 Yun te ni ka jikan tno'o tuku de nuu tee ni oku'u nuu yun:

—Te maa ni, ¿naxa ka'an ni jin tee ni ndasa'a nduchi nuu ni? —ka jiña'a de.

Te jiña'a tee ni oku'u nuu yun:

—Tee ndakani tno'o ia Dios kuu de.

18 Su tu ni ka kandija ña tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio yun ja ni ondesi nuu tee yun, te ni ndundijin nuu de. Yun kuu ja ni ka kana de tata vi nana tee ni oku'u nuu yun.

19 Te ni ka jikan tno'o ña de:

—¿A tee ya'a kuu seyii ni ja ka ka'an ni ja ni ondesi nuu de ni kaku de? ¿Te naxa ni kuu ja vitna te kuu ndia'a de? —ka jiña'a de.

20 Yun te ni ka ka'an tata de vi nana de, te ka jiña'a:

—Ka jini san ja seyii san kuu de, te ni ondesi nuu de ni kaku de.

21 Su ja ni ndundijin nuu de vitna, chi tu ka jini san naxa ni kuu, te ni tu ka jini san na in ni ndakune nduchi nuu de. Su ja oo maa de kuia de, te vi kakan tno'o maa ni de, te na ka'an maa de —ka jiña'a de.

22 Te tno'o yun ka jiña'a tata de vi nana de, chi ka yu'u ña de jin tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio, chi ja ni ka ndatno'o tna'a tee yun ja vi skunu ña de nuu ve'e ii sinagoga nuu ja ndee in ñayiu na ndakuni ja Jesús kuu ia ni tetniuu Dios.

23 Yun guaa ka jiña'a tata de vi nana de: “Ja oo maa de kuia de, te vi kakan tno'o ni maa de”.

24 Yun te ni ka ndakana de tee ni oku'u nuu yun, te ka jiña'a de:

—Ka'an ndaa ni jin nuu ia Dios, chi ja ka jini san ja tee yun, chi tee sa'a yika kuechi kuu de —ka jiña'a de.

25 Yun te jiña'a de:

—Tu jini san a tee sa'a yika kuechi kuu de axi ña'a, su ja jini san kuu ja ni oku'u nuu san, te vitna, chi ni ndundijin —jiña'a de.

26 Te ni ka jikan tno'o tuku de:

—¿Nagua ni sa'a ña de? ¿Naxa ni sa'a de ja ni ndasa'a de nduchi nuu ni? —ka jiña'a de.

27 Te jiña'a de:

—Ja ni ka'an san, te tu ka kuini ni ja vi konini ni, ¿te nau ja ka kuini tuku ni ja vi konini ni inka jichi? ¿A suni ka kuini ni ja vi koskua'a ni jin de? —jiña'a de.

28 Yun te ni ka nani ña de, te ka jiña'a de:

—Vaa maa ni guaa ka skua'a ni jin de, su ndia sein, chi tno'o Moisés ka skua'a san.

29 Chi ka jini san ja ni ka'an ia Dios jin Moisés, su ndia ja tee ya'a, chi ni ja tu ka jini san ndenu vaji de —ka jiña'a de.

30 Te jiña'a tee ni oku'u nuu yun:

—Tu ya'a guaa luu ndeva'a kaa, ja tu ka jini maa ni ndenu vaji de, su sein, chi ni ndasa'a de nduchi nuu san.
31 Chi ndi'o ka jini ja ia Dios, chi tu nini ya tno'o ka'an in tee sa'a yika kuechi, su nuu ja in tee yu'u ni'nu ia Dios kuu de, te sa'a de nagua kuini maa ya, te yun guaa nini ya tno'o ka'an de.
32 Chi ndee jaxtnañu'u nuu ni junkoo ñuyiu, tu na ama ka ni ka ni'i tno'o ja vi ka'an ñayiu ja ndee in tee ndasa'a nduchi nuu, in tee ndesi nuu de ndee nuu ni kaku de.
33 Chi nuu ja masu nuu ia Dios vaji tee ya'a, te ma kuu nagua sa'a sa'un de —jiña'a de.
34 Yun te ka jiña'a de:

—Guaa ndee nuu ni kaku ni ja oo ni jin yika kuechi, ¿te a vaji ni ja kaxtno'o ni nuu in in san? —ka jiña'a de. Te ni ka skunu ña de nuu ve'e ii sinagoga.

Kaxtno'o Jesús naxa oo ini anu ñayiu

35 Te ni jini so'o Jesús ja ni ka skunu ña jin tee ni oku'u nuu yun. Te nuu ni ka nukuntna'a ya jin de, te jiña'a ya:

—¿A kandija ni Se'e ia Dios?
36 Te jiña'a de:

—¿Na in kuu, nagua ja kandija san jin de?
37 Te jiña'a Jesús:

—Tu vitna te ni jini ni, chi maa san kuu ja ka ndatno'o jin ni —jiña'a ya.
38 Te ni junkuiin jiti de ja ni chiñu'u ña de, te jiña'a de:

—Kandija ña san, vi Jito'o san.
39 Te jiña'a Jesús:

—Vaji san nuu ñuyiu ya'a ja ka'nde san kuechi ñayiu, nagua ja ñayiu tu inu ndijin nuu, te kuu vi kondia'i, te ñayiu ka ndia'a, te vi ndesi nduchi nui —jiña'a ya.
40 Yun te nuu ni ka onini sava tee ka kuu fariseo ja ka oo jin Jesús tno'o ni ka'an ya yun, te ka jiña'a de:

—¿A vi suni ndee sein inu kuaa san? —ka jiña'a de.
41 Te jiña'a Jesús:

—Nuu ja sua'a te ka ndesi nduchi nuu ni, chi ma vi tavi ni yika kuechi ja ka neva'a ni. Su vitna ja ka ka'an maa ni ja ka ndia'a ni, te ka tavi kuechi ni —jiña'a ya.

10

Jesús kuu ia jito gua'a ndikachi

1 Te jiña'a Jesús:

—Ka'an ndandaa ndija san, ja na in tu kiuu ndaa ye'e korra ndikachi, chi saa sua'a jiso ndeva'i, ñayiu yun kuu kui'na ja kindee ndeva'a.
2 Su ndia tee jito ndikachi, chi kiuu ndaa de ye'e korra.
3 Te tee jito korra yun, chi june de ye'e korra, te kiuu tee jito ndikachi yun, te kana sivi de ndi in ndi in ndikachi de. Te ka ndakuni ti tno'o ka'an de nuu kene'e de ti korra ti.
4 Te nuu ndi'i ndikachi de kene'e de, te kakoxno'o de nuu ti kua'an de, te ka

ndikin ña ti jin de, chi ka
na'a ti tno'o ka'an de.
5 Su inka tee siin, chi ma vi
kondikin ña ti, chi saa sua'a
vi kunu ti ki'inkuei ti, chi tu
ka jini ti tno'o ka'an inka tee
yun —jiña'a ya.

6 Tno'o jioni'ni ya'a ni
ka'an Jesús jin ñayiu, su tu
ni ka junkui'nu ini naxa kei
tno'o ni ka'an ya.
7 Yun te ni ndajiokuiin
Jesús ni ka'an ya, te jiña'a
ya:

—Ka'an ndandaa ndija
san, ja maa san kuu na
kuinio ye'e korra nuu
ndiukuei ndikachi.
8 Su ndi'i tee ka ka'an ja
ni tetniuu ña ia Dios ja ni
kikuei ama ka saa sein, chi
ka kuu de kui'na vi tee ka
kindee ndeva'a, su tu ni ka
onini ndikachi yun tno'o ni
ka ka'an de.
9 Maa san kuu ye'e korra,
te na in kiukuei nuu san,
te vi kaku ni'nui. Te vi
kokui na kuinio ndikachi ja
kiukuei ti vi ndekuei ti, te ka
ni'i ti ite ja ka jaa ti.
10 Kui'na, chi nani vaji
ja su'u, ja ka'ni ndiyi vi
ja xnaa ñayiu ka kuu na
kuinio ndikachi. Su sein, chi
vaji san ja kuña'a san ja vi
kotekui nikuii nikani, te siun
ni vi koo vii vi koo va'i.
11 Maa san kuu tee jito
gua'a ñayiu ja ka kui na
kuinio ndikachi, te tee jito
gua'a ndikachi, chi soko de
maa de, visi ndee na kuu de
ja ja'a ti.
12 Su tee ni'i ya'u sua'a
ni, ja masu jito de ndikachi
maa de, chi nuu jini de ja
vaji va'u, te xndendoo de
ndikachi yun, te jino yu'u
de kua'an de. Te jino va'u,
te kakuiko ti ndikachi vi
jate nuu ña ti jin sava ka
ndikachi yun.
13 Te tee ni'i ya'u yun, chi
jino yu'u de kua'an de, chi
maa ni nduku de xu'un, te
tu ndi'ni de nagua ka kuu
ndikachi yun.
14 ’Maa san kuu tee jito
gua'a ndikachi, te jini gua'a
san taka ñayiu ja ka kuu na
kuinio ndikachi san, te suni
ka jini ña mai jin san.
15 Nagua jini ña maa Tata
Dios jin san, te suni saa ni
jini san Tata Dios, te suni
soko san maa san, visi ndee
na kuu san ja ja'a ñayiu ka
kuu na kuinio ndikachi san.
16 Te suni ka oo ka ñayiu ja
ka kuu na kuinio ndikachi ja
masu ka oo nuu korra ya'a.
Te suni kanuu ja junkuaka
san ñayiu yun, te vi konini
tno'o ka'an san, te in ni
ka'nu vi koo ndi'i ñayiu ka
kandija, te invaa ni tee jito
ña koo.
17 Yun guaa kutoo ña Tata
Dios, chi soko san maa san
ja kuu san ja ja'a ñayiu, te
ndateku tuku san.
18 Ni in ñayiu ma kindee ja
jichi ja kanda san, chi maa
san guaa kua'a san tno'o ja
kuu san, chi nuu nda'a maa
san oo ja soko san maa san ja
kuu san, te suni ja ndateku
san. Chi ya'a kuu ja ni
tatnuni Tata san nuu san ja
sa'a san —jiña'a ya.
19 Te nuu ni ka onini tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio tno'o ya'a, te tu ni ka

junkuaan nuu tna'a tuku ini de.
20 Te kua'a de ni ka kachi:
—¿Nau ja ka nini ni tno'o ka'an tee jian? Te tachi ñu'u ña jin de, te ndukue'e xini de.
21 Su sava ka de, chi ka kachi de:
—In tee ñu'u ña tachi ma kuu ka'an de nagua ka'an tee ya'a. ¿A kuu ndasa'a in tee ñu'u ña tachi jin in tee ku'u nuu? —ka kachi de.

Ni ka skexiko ña tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio jin Jesús

22 Te yoo vijin kuu na ni ka sa'a ñayiu judio in viko ja nuku'un kiuu nduvii maa veñu'u ka'nu.
23 Te oo Jesús maa veñu'u yun jikanuu ya nuu nani yuve'e kani Salomón.
24 Yun te ni ka jionduu ña tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio jin ya, te ka jiña'a de:
—¿Nasaa ka kiuu guaa koskunu nuu ini ña ni? Nuu ja maa ni kuu ia ni tetniuu ña Dios, te uni in jichi ni kaxtno'o kaji ni —ka jiña'a de.
25 Te jiña'a Jesús:
—Ja ni ka'an san nuu in in ni, te tu ni ka kandija ni. Su taka tniuu ja sa'a san jin jaka'nu maa Tata san kuu ja xne'e kaji ja maa ya ni tetniuu ña jin san.
26 Su maa ni, chi tu ka kandija ña ni, chi masu ndikachi san ka kuu ni, nagua ja ni ka'an san.
27 Chi ñayiu ka kuu ndikachi san, chi ka nini tno'o ka'an san, te jini san jin, vi ka ndikin ñai jin san.
28 Te kuña'a san ja vi kotekui nikuii nikani, te ma vi junaa sa'uin, te tu na in ndakindee ña jin nuu nda'a san.
29 Chi ni taa maa Tata san nuu nda'a san, te ka'nu ka kuu maa ya saa nuu ndi'i, te tu na in ndakindee ña jin nuu nda'a Tata san.
30 Maa san jin Tata san, chi in ni ka kuu san —jiña'a ya.
31 Yun te ni ka kunda'a tuku tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio yun yuu ja vi kuun ña de.
32 Te jiña'a Jesús:
—Jin ndee jañu'u ka maa Tata san, te kua'a tniuu gua'a ni sa'a san jin nuu nasaa maa ni, ¿te na ndee tniuu ya'a xiin ja'a kuu ja vi kani yuu ña ni? —jiña'a ya.
33 Te ka jiña'a de:
—Masu ja ja'a tniuu gua'a ni sa'a ni guaa vi kani yuu ña san, chi ja ja'a ja kane'e ni siki ia Dios, chi suni in teyii kuu ni, te sa'a inuu ni maa ni jin ia Dios —ka jiña'a de.
34 Yun te jiña'a Jesús:
—Nuu tutu Ley ka neva'a maa ni yoso: “Ja ni kachi rin ja dios ka kuu maa ron”, kachi tutu ii.
35 Te ja ka jinio nagua yoso nuu tutu ii, te ma kuu ja vi kuiso kavao, chi “dios” ni xnani ña ya jin ñayiu xiin nuu ni tetniuu ya tno'o ya.
36 ¿Te nau ja ka ka'an maa ni ja kane'e san jin Dios nuu ka'an san ja Se'e ia Dios kuu san? Chi ni sa'a vii sa'a va'a ña ia Dios jin san, te ni

tetniuu ña ya ja vaji san nuu
ñuyiu.
37 Te nuu ja tu sa'a san
tniuu ka'nu ja sa'a Tata san,
nuu saa te ma vi kandija ña
ni jin san.
38 Su nuu ja sa'a san, te visi
ma vi kandija ña ni jin san,
su vi kandija ni tniuu na'nu
ja sa'a san, nagua ja in jichi
ni vi kuni ni, te vi kandija
ni ja oo Tata Ja'nu jin san,
te suni oo san jin Tata Ja'nu
—jiña'a ya.
39 Yun te ni ka nduku
ndee tuku de inka jichi ja vi
kakuiko de Jesús, su ni kaku
ya nuu nda'a de kua'an ya.
40 Te kuano'o tuku ya inka
jioo yute Jordán, nuu ni os-
kuandute Juan ñayiu ndee
jaxtnañu'u, te yun ni kendoo
ya.
41 Te kua'a ñayiu ni
ja'ankuei nuu oo ya, te ka
kachi:
—Juan, chi jandaa ja tu ni
sa'a de ni in tniuu na'nu, su
ndi'i tno'o ni ka'an de ja ja'a
tee ya'a oo ndaa kuiti —ka
kachi.
42 Te kua'a ñayiu yun ni ka
kandija ña jin Jesús.

11

Ja ni ji'i Lázaro

1 Ni oo in tee ni oku'u ja ni
onani Lázaro. Te maa de jin
kua'a de María vi Marta ka
kuu de ñayiu ñuu Betania.
2 Te María ya'a kuu kua'a
Lázaro tee ni oku'u, te suu
ña'a ya'a ni chi'i tatna xiko
si'in Jito'o Jesús nuu kuee ka,
te ni ndasichi ña jin ixi xini
ña.
3 Te nduu kua'a de yun ni
ka tetniuu tno'o kua'an nuu
Jesús nuu ka jiña'a ña:
—Jito'o, ku'u tee ka'an too
maa ni.
4 Te nuu ni jini Jesús tno'o
yun, te jiña'a ya:
—Kue'e ya'a, chi masu
kue'e ja kuu de kuu, chi saa
nagua ja vi kuni ñayiu ja
ka'nu ndeva'a kuu ia Dios,
nagua ja jin kue'e ya'a, te
suni xne'e Se'e Dios ja kuu
ka'nu ya —jiña'a ya.
5 Te ni oka'an too ndeva'a
ña Jesús jin Lázaro vi Marta
vi jin ku'u ña.
6 Te nuu ni ni'i tno'o ya ja
ku'u Lázaro, te ni kendoo ka
ya uu ka kiuu nuu ni oo ya
yun.
7 Yun te saa jiña'a ya nuu
tee ka skua'a jin ya:
—Na no'okuei tukuo Judea
inka jichi.
8 Te ka jiña'a tee ka skua'a
jin ya:
—Mastru, oo yatni ni kiuu
ja ka nduku tee ka kuu
nija'nu nuu tna'o judio ja vi
kuun ña de yuu, ¿te a vi
kuini tuku ni ki'in ni yun?
—ka jiña'a de.
9 Te jiña'a Jesús:
—¿A masu uxi uu ore
neva'a in kiuu ja satniuo? Te
nuu ja in ñayiu jika tno'o
nduu, te ma kachi ja'i, chi
ndijin ndia'i jin nikandii oo
ñuyiu ya'a.
10 Su na in jika tno'o
jakuaa, te kachi ja'i, chi tu
ndijin nui.
11 Yun te jiña'a ka ya:
—Lázaro, tee ka ndeka
tna'a gua'a jion, chi ni kixin

de, yun guaa ki'in san xtoto
san de —jiña'a ya.
12 Yun te ka jiña'a tee ka
skua'a jin ya:
—Jito'o san, nuu ja kixin
va'a maa de, te nduva'a de.
13 Su Jesús, chi tno'o yun
ni ka'an ya ja ni ji'i Lázaro.
Te ni ka ndakani ini tee ka
skua'a jin ya ja ka'an ya siki
ja kixin va'a maa de.
14 Yun te ni ka'an kaji
Jesús:
—Ja ni ji'i Lázaro.
15 Te kusii ini san ja ja'a in
in maa ni ja tu ni ka oo yun,
chi saa nagua ja vi kandija
gua'a ka ni, su na ki'on nuu
oo ndiyi yun —jiña'a ya.
16 Yun te jiña'a Tomás, tee
ka xnani Kuati, nuu sava ka
tee ka skua'a jin ya:
—¿A suni ki'inkuei yoon,
nagua ja suni vi kuo jin ya?
—jiña'a de.

Jesús kuu ia ndaxteku ñayiu, te kuña'a ya ja vi kotekui

17 Te nuu ni kenta Jesús
ñuu Betania, te ni jini ya
ja ni kuu kuun kiuu ni
jinkoyu'u Lázaro in kava
ve'e.
18 Te yatni oo ñuu Betania
jin ñuu Jerusalén, vaa ndee
yatni uni kilómetro.
19 Te kua'a ñayiu judio ni
ka junkoto ña jin Marta vi
María, ja ni ka ndakuña'i
tno'o ndee ini nuu ña, ja ni
ji'i kua'a ña.
20 Yun te nuu ni ni'i tno'o
Marta ja kua'an Jesús, te ni
kee ña ja ni nutna'a ña jin
ya, su María chi ni ndoo ña
ve'e ña.
21 Te jiña'a Marta nuu
Jesús:
—Jito'o san, nuu sua'a te
ni oo ni ya'a, chi ma kuu
kua'a san nuu siun.
22 Su visi ni saa, te jini san
ja ndi'i ni ja jikan ni nuu ia
Dios, te taa ya —jiña'a ña.
23 Te jiña'a Jesús:
—Ndateku kua'a ni
—jiña'a ya.
24 Te jiña'a Marta:
—Jini san ja ndateku de
nuu vi ndateku ndiyi kiuu
sandi'i —jiña'a ña.
25 Te jiña'a Jesús:
—Maa san kuu ia ndax-
teku ñayiu, te kuña'a san ja
vi kotekui nikuii nikani. Te
na in kandija ña jin san, visi
na kui, su kotekui.
26 Te ndi'i ñayiu ja ka teku,
te ka kandija ña jin san, ma
vi kui in jichi ni. ¿A kandija
ni tno'o ya'a? —jiña'a ya.
27 Te jiña'a ña:
—Saa, vi Jito'o san, kandija
san ja maa ni kuu ia ni
tetniuu Dios vi Se'e maa ia
Dios, ja vaji ni nuu ñuyiu
ya'a —jiña'a ña.

Ni nda'i Jesús yu'u ñaña Lázaro

28 Te nuu ni ndi'i ni ka'an
ya tno'o yun, te ni ja'an
Marta ni nukana ña ku'u ña
María, ni kaxtno'o yu'u ña,
te jiña'a ña:
—Ni kee Mastru ya'a, te
kana ña ya jin lo —jiña'a ña.
29 Te nuu ni jini María
tno'o yun, te vi ñama kuiti
ni ndakoo ña, te kua'an ña
nuu oo Jesús.
30 Te chia'an ka ja kiuu
Jesús maa ñuu, chi oo ii ni

ya nuu ni nutna'a ña Marta
jin ya.
31 Yun te nuu ni ka jini
ñayiu judio ja ka oo ve'e
María ja ka ndakuña'a tno'o
ndee ini nuu ña, ja ñama
kuiti ni ndakoo ña, te ni kee
ña kua'an ña, te ni ka jata
ndikin ña de jin ña, chi ni
ka ndakani ini de ja kua'an
ña ja nda'i ña yu'u ñaña ndi
kua'a ña.
32 Te nuu ni kenta María
nuu oo Jesús, te ni junkuiin
jiti ña nuu ja'a ya, te jiña'a
ña:
—Jito'o san, nuu sua'a te
ni oo ni ya'a, chi ma kuu
kua'a san nuu siun —jiña'a
ña.
33 Yun te nuu ni jini Jesús
ja nda'i María vi suni ka
nda'i ñayiu judio ja ka ndeka
tna'a jin ña, te ni tna'u ini
ya, chi ni kunda'u ini ña ya.
34 Te ni jikan tno'o ya:
—¿Ndenu mamaa ni ka
tayu'u ni de?
Te ka jiña'a ña:
—Jito'o san, ne'e ni ki'on,
te kuni ni.
35 Te ni nda'i Jesús.
36 Yun te ka ndatno'o
ñayiu judio:
—Vi kondia'a ni na kua'a
ni oka'an too ña de —ka
kachi.
37 Su sava kai, chi ka jiña'i:
—Tee ya'a ja ni ndasa'a de
nduchi nuu tee ni oku'u nuu
yun, ¿a ma kuu suni sa'a de
ja ma kuu Lázaro nuu siun?
—ka kachi de.

Ni ndaxteku Jesús jin Lázaro

38 Te ni tna'u ndeva'a tuku
ini Jesús, te ni jino ya yu'u
ñaña yun. Te yau ñaña yun
kuu in kava ve'e, te ye'e kava
ve'e yun ndesi in kava ka'nu.
39 Te jiña'a Jesús:
—Vi xtajioo ni kava jian.
Te jiña'a Marta, kua'a
ndiyi yun:
—Jito'o san, ja ni ja'an
kue'e, chi ja ni kuu kuun
kiuu yiyu'u de —jiña'a ña.
40 Te jiña'a Jesús:
—Ja ni ka'an san nuu ni ja
nuu ja kandija ni, te kuni ni
jaka'nu ia Dios —jiña'a ya.
41 Yun te ni ka xtajioo de
kava ja ndesi yu'u yau ñaña
yun. Te ni ndanenuu Jesús
ichi andivi, te jiña'a ya:
—Ndakuanta'u san nuu ni,
vi Tata Yua san, chi nini ni
tno'o ka'an san nuu ndaku-
atu san.
42 Te ja jini san ja siun ni
nini ni tno'o ka'an san, su ni
ka'an san tno'o ya'a ja kuu
java'a maa ñayiu kua'a ka oo
ya'a, nagua ja na vi kandija
ñai ja maa ni ni tetniuu ña
jin san —jiña'a ya.
43 Te nuu ni ndi'i ni ka'an
ya tno'o yun, te ni kana jaa
ya:
—Lázaro, ndee ni nuu oo
ni jian —jiña'a ya.
44 Te ni ndee ni tee ni ji'i
yun, ñutuu nda'a de vi si'in
de sa'un nani, te nuu de
ñutuu inka sa'un. Te jiña'a
Jesús:
—Vi ndajin ni sa'un ñutuu
de jian, te vi siaa ni de na
ki'in maa de —jiña'a ya.

Ni ka skaka tna'a de ja vi ka'ni de Jesús

45 Yun te kua'a ñayiu judio
ja ka ndeka tna'a jin María

ni ka kandija Jesús, nuu ni
ka jini tniuu ka'nu ni sa'a ya.
46 Su sava de ni ja'ankuei
nuu tee ka kuu fariseo, te ni
ka ndakani de naxa ni sa'a
Jesús.
47 Yun te ni ka ndututu
tee ka kuu fariseo jin tee ka
kuu nija'nu nuu sutu in nuu
junta, te ni ka kachi de:
—¿Naxa vi sa'o? Te tee
ya'a, chi sa'a de kua'a tniuu
na'nu.
48 Te nuu ja vi kua'o tno'o
ja siun ni kosa'a de, te ndi'i
ñayiu vi kandija ña jin de.
Te kikuei tee ka netniuu
Roma, te vi xnaa de veñu'u
ka'nuo vi ñayiu ñuo —ka
kachi de.
49 Yun te in tna'a de nani
Caifás, ja kuu de sutu kuu
nija'nu ka kuia yun, jiña'a
de:
—Maa ni, chi tu ka jini
sa'un ni.
50 Te ni tu ka ndakani ini
ni, ja gua'a ka kuu ja na
kuu in tee ja ja'a ñayiu ñuo,
te masu ja vi ndi'o vi naa
—jiña'a de.
51 Te tno'o yun ni ka'an de,
su masu ja ni jani ini maa de
kuu, chi chia siun sutu kuu
nija'nu ka kuu maa de kuia
yun, te yun guaa ni ndakani
de tno'o maa ia Dios ja kuu
Jesús ja ja'a ñayiu ñuu judio.
52 Te masu maintno'o ja
ja'a ñayiu ñuu judio kuu ya,
chi suni ja ndaxtutu ya ndi'i
ñayiu ja ka kui se'e maa ia
Dios ja ni ka jitenui taka
ñuu.
53 Te vi guaa ndee kiuu saa
ni junkau tna'a tno'o ni ka
ndatno'o tee ka kuu nija'nu
nuu ñayiu judio ja vi ka'ni
de Jesús.
54 Te yun guaa tu ni kuu
kaka ndijin ka Jesús ne'u tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio. Chi ni kee ya Judea
yun, te kua'an ya in ñuu
nani Efraín, yatni nuu oo
ñu'u te'a, te ñuu yun ni ka
kendoo ya jin tee ka skua'a
jin ya.
55 Te ja ni kuyatni ja ñu'u
viko pascua ja ka sa'a ñayiu
judio, te kua'a ñayiu taka
ñuu kua'ankuei Jerusalén ja
vi skunkui nagua ka'an Ley
ja vi nduvii nuu ia Dios, ama
ka ja keja'a viko pascua yun.
56 Te ka ndanduku de Jesús
nuu ka oo de nuu veñu'u
yun, te ka jikan tno'o tna'a
in in de:
—¿Naxa kachi tna ni? ¿A
ma kii Jesús viko ya'a? —ka
kachi de.
57 Te sutu ka kuu nija'nu
vi tee ka kuu fariseo, ni ka
xtaku de tniuu ja nuu ja
ndee in ñayiu jini ndenu oo
ya, te na kaxtno'i nagua ja
kuu vi kakuiko ña de jin ya.

12

Ni joso María tatna xiko si'in Jesús

1 Te nuu ja'ni ka ña iñu
kiuu ja kitna'a viko pascua,
te ni ja'an Jesús ñuu Betania
nuu oo Lázaro, tee ni ji'i, te
ni ndateku de ne'u ndiyi.
2 Te ni ka sa'a de in viko
ja ni ka jaxini de jin ya, te
ni jani Marta ko'o xini, te
Lázaro kuu in tee ka nukoo
in ni ja ka jaxini jin ya nuu
mesa.

3 Yun te ni kunda'a María
sava litro tatna xiko ja kuu
ndimaa ita nardo ja ndee
ya'u ndeva'a, te ni joso ña
si'in Jesús, te ni ndasichi ña
jin ixi xini ña, te vi ninii ini
ve'e ni chitu xiko tatna yun.
4 Yun te jiña'a Judas Iscar-
iote, seyii Simón, in tee ka
skua'a jin Jesús, tee ni xtuu
ña jin ya nuu kuee ka:
5 —¿Nau ja tu ni ka
xiko tatna xiko ya'a, te vaa
ndee uni ciento kiuu ya'u
ja satniuu in ñayiu kuu,
te vi kuña'a nuu ñayiu ka
kunda'u nuu siun? —jiña'a
de.
6 Yun ni ka'an de, su masu
ja kunda'u ndija ini de ñayiu
ka kunda'u, chi chia kui'na
de, te maa de ni teku tniuu
nee de itni nuu ñu'u xu'un,
te su'u de xu'un ka tnaa
ñayiu nuu itni yun.
7 Yun te jiña'a Jesús:
—Ma koxna'a ni ña, kokuu
maa maa ña, chi ja ni sa'a ña
ya'a kuu ja ni sa'a tua'a ña
yiki kuñu san kiuu jinkoyu'u
san.
8 Chi siun ni vi koo ni
jin ñayiu ka kunda'u. Su
sein, chi masu siun ni vi koo
—jiña'a ya.

Ni ka skaka tna'a de ja vi ka'ni de Lázaro

9 Te kua'a ndeva'a ñayiu
judio ni ka jini ja oo Jesús
ñuu Betania, te ni ja'ankuei
de yun, masu maintno'o ni
ja vi kuni de ya, chi suni
ja vi kuni de Lázaro, tee ni
ndaxteku ya ne'u ndiyi.
10 Yun te ni ka skaka tna'a
sutu ka kuu nija'nu ja suni vi
ka'ni de Lázaro.
11 Chi ja ja'a Lázaro, te
ni ka kujioo kua'a tna'a de
judio nuu ka kaxtno'o de, te
ni ka kandijai Jesús.

Ni ndiuu Jesús na kuinio in rey ja ni kundee maa Jerusalén

12 Te inka kiuu tnee sua'a,
te kua'a ndeva'a ñayiu ja ni
jinokuei viko pascua yun, ni
ka ni'i tno'o ja kua'an Jesús
ñuu Jerusalén.
13 Te ni ka ja'ndei nda'a
tnu ñuu, te ni kekuei ja mav-
inutna'i ya. Te ni ka kana jai:
—¡Ka'nu kuu maa ni! Na
ta'u na ndetu ia vaji jin sivi
maa Jito'o Dios ja kotatnuni
ya, ia kuu rey ñayiu Israel
—ka kachi.
14 Te ni ni'i Jesús in mentu
luluu, te ni ka koso ya ti,
nagua yoso nuu tutu ii:
15 Ma vi koyu'u maa ni ñayiu
ñuu Sión.
Vi kondia'a ni ya'a vaji rey
ni,
Yoso ya in mentu luluu
kachi nuu tutu ii.
16 Te tu ni ka jinkui'nu ini
tee ka skua'a jin ya kiuu yun
ja siun kei ka'an nuu tutu
ii, su nuu ni nduka'nu Jesús
ja mandaa ya andivi, yun te
saa ni ka ndaka'an de ja ndi'i
tno'o ja yoso yun ka'an ja
ja'a ya, vi nagua ni ka sa'a
ña jin ya.
17 Te ñayiu ja ka oo jin
Jesús ka ndakani nuu sava
ka ñayiu nagua ni ka jini
ni sa'a ya, nuu ni ndakana
ya Lázaro nuu ni yiyu'u de
kava ve'e, te ni ndaxteku ña
ya.

18 Te yun guaa ni kekuei
ñayiu kua'a ja ni ka nutna'a
ña jin ya, chi ni ka ni'i tno'i
ja ni sa'a ya tniuu ka'nu ya'a.
19 Su yun te ka ndatno'o
tna'a maa tee fariseo:
—Vitna te ni ka jini maa
ni ja tu nagua ka ni'i sa'uon.
Chi ka ndia'a nuu maa
ni ja vi ndi'i kuiti ñayiu
kua'ankuei jin de —ka kachi
de.

Ka ndanduku ña tee ñuu Grecia jin Jesús

20 Te ne'u ñayiu kua'a yun
ni jinokuei sava tee ñuu Gre-
cia maa Jerusalén viko pas-
cua ja vi chiñu'u de ia Dios.
21 Te ni ka jintna'a de Fe-
lipe, tee ñuu Betsaida, ja tnii
Galilea, te ni ka ka'an nda'u
de, te ka jiña'a de:
—Ka kuini san ja vi ka'an
san jin Jesús, vi ñani —ka
jiña'a de.
22 Yun te ni ja'an Felipe, te
ni ndakani de nuu Andrés,
te ndi nduu de ni ka nukani
nuu Jesús.
23 Yun te jiña'a Jesús:
—Ja ni kenta maa kiuu ja
nduka'nu Se'e Teyii.
24 Chi ka'an ndandaa ndija
san ja nuu ja ma junkau
in ndikin triu nuu ñu'u, te
kiyu'u, nuu saa te invaa ni
ndikin kokuu, su nuu ja na
jinkiyu'u, te ndee ja ndakaya
kua'a ndeva'a.
25 Chi na ñayiu kutoi ja
tekui, te skunai mai, te na
ñayiu tu ndi'ni ndeva'i ja
tekui nuu ñuyiu ya'a, te
tava'i mai ja kotekui nikuii
nikani.
26 Te na ñayiu kuini ja
kunukuechi nuu san, te na
kondikin ñai jin san. Te ndee
nuu koo maa san, te suni
yun koo ñayiu jinokuechi
nuu san. Te nuu ja ndee
ñayiu kunukuechi nuu san,
te sa'a ka'nu ña Tata san.

Ni kaxtno'o Jesús ja kuu ya

27 Te suni jiña'a Jesús:
—Tna'u ndeva'a ini san
vitna, ¿te naxa ka'an san?
¿A kuña'a san nuu Tata
san: "Skaku ni'nu ña ni nuu
tnundo'o ya'a vitna"? Ña'a,
ma kuu, chi ja ja'a ya'a guaa
ni kenta san vitna ja tna'a
san tnundo'o.
28 Tata, xne'e ni maa ni ja
ia ka'nu kuu ni —jiña'a ya.
Yun te ni kenta in tno'o
ichi andivi ja ka'an:
—Ja ni xne'e rin ja kuu
ka'nu rin, te xne'e tuku rin
inka jichi —jiña'a ia Dios
nuu tno'o yun.
29 Te ni ka jini ñayiu ka oo
yun, te ka ka'in ja vaa tajan
kana, te sava kai ka ka'an:
—In ia jinokuechi nuu
Dios kuu ia ni ka'an yun.
30 Yun te jiña'a Jesús:
—Masu ja ja'a sein ni
ka'an ia Dios nuu tno'o ya'a,
chi ja ja'a maa ni.
31 Chi vitna kuu ja sa'a
ndaa ia Dios yika kuechi
ñayiu ñuyiu. Te vitna guaa
skunu ya jakue'e ja tatnuni
nuu ñuyiu ya'a.
32 Te nuu na ndakoo sukun
san nuu ñu'u ya'a, te sa'a
san ja ndi'i ñayiu kikuei nuu
maa san —jiña'a ya.
33 Te tno'o yun ni ka'an ya
ja kaxtno'o ya naxa ndo'o ya
ja kuu ya.

34 Te ka jiña'a ñayiu yun
nuu ya:

—Ka jini san ja ka'an nuu
Ley, ja Kristu, ia tetniuu
Dios, chi koteku ya nikuii
nikani. ¿Te nau ja ka'an ni
ja nini kuu ja ndakoo sukun
Se'e Teyii? ¿Te na in kuu
Se'e Teyii yun nuu saa? —ka
jiña'i.

35 Yun te jiña'a Jesús:

—Ndee saa ni ka kiuu vi
koo ni jin ñu'u ja ye'e ni'nu.
Te vi kaka ni vitna ja oo ñu'u
ja ye'e ni'nu, nagua ja ma
ki'in ña ñunee. Chi na in
jika ñunee, te tu jini ndenu
kua'in.

36 Te vitna ja ka oo ka ni
jin san, vi kandija ña ni ja
kuu san ñu'u ja ye'e ni'nu,
nagua ja vi kokuu ni se'e ia
ye'e ni'nu —jiña'a ya.

Te tno'o yun ni ka'an
Jesús, te kua'an ya ja ni
tayu'u nuu ya nuu ñayiu
yun.

Tu ni ka kandija ña ñayiu judio jin Jesús

37 Te visi kua'a tniuu na'nu
ni sa'a Jesús jin nuu ñayiu
yun, su tu ni ka kandija ñai
jin ya.

38 Chi saa sua'a nagua ja
skunkuu tno'o ni tee Isaías,
tee ni ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a, ja ka'an sua'a:

Jito'o san, tu ni ka kandija
ñayiu tno'o ni ka
kaxtno'o san,
te tu ni ka kandijai tniuu
ka'nu ja ni xne'e maa
Jito'o san,
ja ia ka'nu kuu ni
kachi nuu tutu ii.

39 Te yun guaa tu ni kuu
vi kandija ñayiu, chi suni ni
ka'an Isaías:

40 Ni jasi ia Dios nduchi
nui, te ni ka kundee
ndeva'a ini anui,
nagua ja ma vi kuni jin
nduchi nui,
ni ma vi jinkui'nu ini ja vi
ndasamai mai,
te vi kiundui nuu ya,
te ndasa'a ya ndee ini ndee
anui
ka'an nuu tutu ii.

41 Te tno'o ya'a ni ka'an
Isaías, nuu ni skuni ña ia
Dios jin de ja kuu ka'nu
ndeva'a Jesús, te ja ja'a ya ni
ka'an de.

42 Te visi ni saa, te kua'a
ñayiu judio ni ka kandija
ña jin ya, te vi guaa ndee
tee ka tatnuni ni ka kandija
ya. Su ja ka yu'u de tee ka
kuu fariseo, guaa tu ni ka
kaxtno'o de ja ka kandija de
ya, nagua ja ma vi skunu ña
jin de nuu ve'e ii sinagoga.

43 Chi ka ndioo ka ini de ja
vi sa'a ka'nu ña ñayiu, masu
ja sa'a ka'nu ña maa ia Dios.

Xteku ña Jesús jin ñayiu ja vi kandijai tno'o ya

44 Ni kana jaa Jesús, te
jiña'a ya:

—Na ñayiu kandija ña jin
san, te masu maintno'o ni
maa san kandijai, chi suni
kandijai maa Tata, ia ni tet-
niuu ña jin san.

45 Te na ñayiu jini ña jin
san, te suni jini ia ni tetniuu
ña jin san.

46 Maa san kuu ñu'u ja ye'e
ni'nu nuu ñayiu, te vaji san
nuu ñuyiu, nagua ja ndi'i

ñayiu ja ka kandija ña jin
san, te ma vi koi ñunee.
47 Su ñayiu ja nini tno'o
ka'an san, te tu jantno'i,
masu sein kuu ja ka'nde yika
kuechi ñayiu yun, chi masu
vaji san ja ka'nde san yika
kuechi ñayiu ñuyiu, chi vaji
san ja skaku ni'nu san jin.
48 Su na ñayiu skexiko
ña jin san, te tu janta'ui
tno'o ka'an san, te ja oo na
in ka'nde yika kuechi, chi
tno'o ja ka'an san ya'a kuu
ja ka'nde yika kuechi ñayiu
kiuu sandi'i.
49 Chi masu ka'an san
nagua kuini maa san, chi
maa Tata Dios, ia ni tetniuu
ña jin san, kuu ia ni tatnuni
na tno'o kuu ja ka'an san, vi
ja kaxtno'o san nuu ñayiu.
50 Te jini san ja tno'o ja
tatnuni Tata san kuu ja sa'a
ja vi koteku ñayiu nikuii
nikani. Te yun guaa tno'o ja
ka'an san ya'a, chi ka'an san
nagua tatnuni maa Tata san
—jiña'a ya.

13

Ni ndakate Jesús si'in tee ka skua'a jin ya

1 Te jañini ama ka ja keja'a
viko pascua ñayiu judio, te ja
ni jini kaji Jesús ja ni kenta
kiuu ja xndendoo ya ñuyiu
ya'a, te no'o ya ja ndanitna'a
ya jin Tata ya. Te ja siun ni
okutoo ya ñayiu maa ya ja
ka oi nuu ñuyiu, te vi saa ni
kutoo ña ya guaa ndee kiuu
sandi'i.
2 Te nuu ka nukoo ya ja vi
kaxini ya, te suni oo Judas
Iscariote, se'e Simón. Su ja
ni kee tachi anu de ja xtuu
ña de jin Jesús.
3 Te ja jini gua'a maa Jesús
ja ni jiña'a Tata ya ndi'i ja
oo ya'a nuu nda'a ya, te nuu
maa Dios vaji ya, te suni nuu
maa ia Dios ndajiokuiin ya
no'o ya.
4 Te nuu ka nukoo ya nuu
mesa, ni ndakoo ya, te ni tau
ya sa'un yosoninu ni'nu ya,
te ni chindee ya in toalla xiin
chii ya.
5 Yun te ni tnaa ya
ndute nuu in tija'an, te ni
jinkondee ya ni ndakate ya
si'in tee ka skua'a jin ya, te
ni ndasichi ya jin toalla ja
yindee xiin chii ya.
6 Yun te nuu ni kenta ya
ja ndakate ya si'in Simón
Pedro, te jiña'a Pedro nuu
ya:

—Jito'o san, ¿nau ja saa
maa ni ndakate si'in san?
—jiña'a de.

7 Te jiña'a Jesús:

—Ma junkui'nu ini ni
ja sa'a san vitna, su nuu
kuee ka, te junkui'nu ini ni
—jiña'a ya.

8 Te jiña'a Pedro:

—Ja maa san, chi ma
ndakate sa'un ni si'in san.

Te jiña'a Jesús:

—Nuu ja ma ndakate san
si'in ni, te ma ni'i ta'u ni ja
koo ni jin san —jiña'a ya.

9 Te jiña'a Simón Pedro:

—Jito'o san, masu
maintno'o ni si'in san
ndakate ni, chi suni ndakate
ni nda'a san vi xini san
—jiña'a de.

10 Te jiña'a Jesús:

—Tee ja vi inka ni jichi de,
tu jiniu'u ka ja ndundoo de,
maa ni si'in de, chi ja oo vii
nii de. Te maa ni, chi ja ka
oo vii ni, visi masu ndi'i ni
—jiña'a ya.
11 Chi ni jini ya ndee tee
kuu ja xtuu ña jin ya, te yun
guaa jiña'a ya: “Masu ndi'i
ni ka oo vii”.
12 Yun te nuu ni kuu ni
ndakate ya si'i ndi'i de, te
ni ndaki'in ya sa'un tikani
ja yosoninu ni'nu ya, te ni
nukoo ya nuu mesa, te jiña'a
ya:
—¿A ni ka junkui'nu ini ni
nagua kuu ja ni sa'a san jin
ni?
13 Te maa ni chi “Mastru”
vi “Jito'o” ka xnani ña ni, te
vatuka ka ka'an ni, chi suu
ndija kuu san.
14 Nuu saa te nuu ja maa
san kuu Mastru vi Jito'o, te ni
ndakate san si'in ni, te suni
maa ni, kuini ja vi ndakate
ni si'in in in ni.
15 Chi ya'a kuu in taniñu
ja ni kaxtno'o san, nagua ja
suni vi sa'a ni nagua ni sa'a
maa san.
16 Te ka'an ndandaa ndija
san ja in tee jinokuechi, chi
masu kuu ka'nu ka de nuu
jito'o de. Te ni tee ja ni ka
tetniuu ña, masu kuu ka'nu
ka de nuu tee ni tetniuu ña
yun.
17 Te nase inu ta'u nase inu
ndetu ni nuu ja ka junkui'nu
ini ni tniuu ya'a, te vi kosa'a
ni.
18 Te masu ka'an san ja ja'a
ndi'i ni, chi ja jini maa san
na in ni ndakaji san. Su saa
te skunkuu nagua ka'an nuu
tutu ii:
Tee ka jaa in ni jin san xtaa
ni ndakoo de siki san.
Kachi nuu tutu ii.
19 ’Te vi ndee vitna ja ka'an
san, ama ka ja nagua kokuu,
nagua ja nuu na vi xtuu ña,
te vi kandija ña ni ja sein, chi
Maa San Kuu.
20 Te ka'an ndandaa ndija
san ja na ñayiu janta'u na in
ni tetniuu san, te maa san
janta'ui, te na in janta'u ña
jin maa san, te janta'ui ia ni
tetniuu ña jin san —jiña'a
ya.

Ja ni ka'an Jesús ja xtuu ña Judas jin ya

21 Te nuu ni ndi'i ni ka'an
Jesús tno'o ya'a, te ni tna'u
ndeva'a ini ya, te ni kaxtno'o
ya, te jiña'a ya:
—Ka'an ndandaa ndija
san ja in maa ni xtuu ña jin
san —jiña'a ya.
22 Yun te ni ka jinkondee
tee ka skua'a jin ya ka ndia'a
tna'a de, te tu ni ka kutnuni
ini de na xiin ja'a ka'an ya.
23 Te in tee ka skua'a jin ya
ja ka'an too ka ya, nukondee
de xiin ya nuu mesa ja ka
jaxini de jin ya.
24 Te ni sa'a Simón Pedro
seña nuu de ja na kakan
tno'o de nuu ya na ndee de
kuu ja ka'an jin ya.
25 Yun te ni jintna'a yatni
tee yun ndika Jesús, te ni
jikan tno'o ña de:
—¿Ndee tee kuu, vi Jito'o
san? —jiña'a de.
26 Te jiña'a Jesús:
—Na xndajin san xtaa triu,
te na tee xiin nuu kuña'a
san, te suu tee yun kuu
—jiña'a ya.

Te ni xndajin ya xtaa triu yun, te ni jiña'a ya nuu Judas Iscariote, se'e Simón.
27 Te ni jaa de xtaa triu yun, te ni kee Tachi anu de. Yun te jiña'a Jesús:
—Nagua kuini ni ja sa'a ni, te sa'a ñama ni —jiña'a ya.
28 Su vi ni in tee ka jaxini jin ya nuu mesa yun, tu ni ka junkui'nu ini de nau ja siun jiña'a ya nuu de.
29 Chi sava de ni ka ndakani ini ja ni ka'an Jesús jin Judas ja na kuaan de nagua ka jiniu'u ya nuu viko yun, axi kuña'a de joo xu'un nuu ñayiu ka kunda'u, chi maa de ndiso itni xu'un.
30 Te vi nuu ni jaa de in yu'u xtaa triu yun, te ni kee ni de kua'an de, te ja ni kunee.

Ni tatnuni Jesús in tno'o jaa

31 Yun te nuu ni kee Judas kua'an de, te jiña'a Jesús:
—Vitna te xne'e Se'e Teyii maa ya ja kuu ka'nu ya. Te ja ja'a maa ya vi kuni ñayiu naxa kuu ka'nu ndeva'a ia Dios.
32 Te nuu ja Se'e Teyii xne'e ja kuu ka'nu ia Dios, te suni ñama xne'e ia Dios ja kuu ka'nu Se'e ya.
33 Nunuu ni ka vi koo, vi ilu. Te vi ndanduku ña maa ni, su nagua ja ni ka'an san nuu tna'o judio, te yun ka'an san nuu maa ni vitna ja ma kuu ki'inkuei ni nuu ki'in san.
34 Te taa san in tno'o jaa ja tatnuni san ja vi kokutoo tna'a in in maa ni. Chi nagua kutoo ña san jin in in ni, te suni saa vi kokutoo tna'a in in maa ni.
35 Chi nuu ja ka kutoo tna'a in in maa ni, te yun vi kuni ndi'i ñayiu ja ka kuu ni tee ka skua'a jin san —jiña'a ya.

Ni kaxtno'o Jesús ja ndayu'u Pedro ja jini ña de jin ya

36 Te jiña'a Simón Pedro:
—¿Ndenu kuu nuu ki'in ni, vi Jito'o san?
Te jiña'a Jesús:
—Nuu ki'in san, chi ma kuu kondikin ña ni vitna, su nuu kuee ka, te kondikin ña ni jaa ni —jiña'a ya.
37 Te jiña'a Pedro:
—Jito'o san, ¿nau ja ma kuu kondikin ña san vitna? Te oo anu san naxa ni na kokuu, visi na kuu san ja ja'a ni —jiña'a de.
38 Te jiña'a Jesús:
—¿A vi ndija ni ja vi oo anu ni ja kuu ni ja ja'a san? Ka'an ndandaa ndija san ja vi ama ka ja kana li'li, te uni jichi ma ndaa yu'u ni ja jini ña ni jin san —jiña'a ya.

14

Jesús kuu ichi ja kentao nuu Tata Dios

1 Te jiña'a ka Jesús:
—Ma vi tna'u ini ni, vi kandija ni ia Dios, te suni vi kandija ña ni jin maa san.
2 Chi nuu oo Tata san, chi oo kuakua'a ve'e nuu vi koo ni. Su nuu sua'a te masu saa oo, chi ja koka'an san nuu ni. Su no'o san sava'a san nuu vi koo ni.
3 Te nuu ja no'o san, te sava'a san in nuu vi koo ni, te ndii tuku san inka jichi,

ndikuaka ña maa san, nagua
ja vi nuu koo san, te suni yun
vi koo ni.
4 Te ja ka jini maa ni ndenu
ki'in san, te suni ka jini ni
ichi —jiña'a ya.
5 Te jiña'a Tomás:
—Jito'o san, tu ka jini san
ndenu ki'in ni, ¿te naxa vi
kuni sein ichi yun? —jiña'a
de.
6 Te jiña'a Jesús:
—Maa san kuu ichi gua'a
vi tno'o ndaa, vi maa san
jiña'a ja ka teku ñayiu. Te ni
in ñayiu ma kuu kenta nuu
Tata Dios nuu ja masu jin
ma'ñu sagua maa san.
7 Te nuu ja na vi kuni ña
ni jin san, te suni vi kuni ni
Tata san. Su ndee vitna ja ka
jini ni ya, chi ja ni ka jini ña
ni jin maa san —jiña'a ya.
8 Te jiña'a Felipe:
—Jito'o san, xne'e ni tata
ni nuu saa, te yun ni kuu
ndi'i —jiña'a de.
9 Te jiña'a Jesús:
—Felipe, ja ni kuna'a ka
oo, ¿te a vi tu jini ña ni jin
san? Chi na in jini ña jin san,
te jini Tata san. ¿Te nau ja
ka'an ni: “Xne'e ni Tata ni”?
10 ¿A tu kandija ni ja in ni
kuu san jin Tata san, te Tata
san in ni kuu ya jin san? Te
tno'o ja ka'an san, chi masu
tno'o ja ñu'u ini maa san
kuu, chi Tata san, ia oo jin
san, kuu ia sa'a tniuu ja sa'a
san.
11 Kandija ni ja in ni kuu
san jin Tata san, te Tata san
in ni kuu ya jin san, axi nuu
tuu, su kandija ña ni jin san
vi jin tniuu sa'a san.
12 Chi ka'an ndandaa ndija
san ja na in kandija ña jin
san, te tniuu na'nu ja sa'a
san ya'a suni tniuu yun sa'i,
te vi sua'a tniuu na'nu ka
sa'i, masu ya'a, chi no'o san
nuu oo Tata san.
13 Te ndi'i ja ka jikan ni
nuu Tata san jin sivi san,
te sa'a san nagua ka jikan
ni, nagua ja xne'e san ja
kuu san Se'e ya ja kuu ka'nu
ndeva'a Tata san.
14 Chi nuu ja na in guaa
kuu ja ka jikan ni jin sivi san,
te sa'a san nagua ka jikan ni.

*Ni kee yu'u Jesús ja tet-
niuu ya Espíritu ia Dios*

15 Te jiña'a ka Jesús:
—Te nuu ja ka kutoo ña
ni, te vi kuantno'o ni tno'o ja
tatnuni san.
16 Te kakan ta'u san nuu
Tata san, te tetniuu ya inka
ia chindee chituu ña jin ni,
te siun ni koo ya jin in in ni.
17 Te ia ya'a kuu Espíritu
ndaa, te ma kuu vi kuanta'u
ñayiu ñuyiu, chi tu ka ndia'i
ya, ni tu ka jini ya. Su maa
ni, chi ka jini ni ya, chi oo ya
jin ni, te siun ni koo ya ini
anu ni.
18 Te ma xndendoo nda'u
ña san, chi ndajiokuiin san
vi koo.
19 Chi joo ni ka koo san,
te ma vi kuni ka ña ñayiu
ñuyiu jin san. Su maa ni, chi
vi kuni ña ni, te vi koteku ni,
chi ndateku maa san.
20 Te kiuu yun vi kuni ni ja
oo san jin Tata san, te ka oo
maa ni jin san, te suni oo san
jin in in maa ni.
21 Te na ñayiu tava'a tno'o
ja tatnuni san, te jantno'i,

ñayiu yun kuu ja kutoo ña
jin san, te ñayiu ja kutoo ña
jin san, te kokutoo ña Tata
san jin, te suni kokutoo san
jin, te xne'e san maa san nui
—jiña'a ya.
22 Te jiña'a Judas, masu tee
kuu Iscariote:
—Jito'o san, ¿nau ja xne'e
ni maa ni nuu in in sein,
te masu nuu ñayiu ñuyiu?
—jiña'a de.
23 Yun te jiña'a Jesús:
—Na ñayiu kutoo ña jin
san, te jantno'i tno'o ka'an
san, te kokutoo ña Tata san
jin, te kikuei maa san jin
Tata san, te vi koo san jin.
24 Te ñayiu ja tu kutoo ña
jin san, chi tu jantno'i tno'o
ka'an san. Te tno'o ka nini ni
ja ka'an san ya'a, masu tno'o
maa san kuu, chi tno'o maa
Tata san, ia ni tetniuu ña jin
san kuu.
25 Te ndi'i tno'o ya'a ka'an
san vitna ja oo ka san jin in
in maa ni.
26 Su jin sivi san tetniuu
Tata Dios Espíritu maa ya,
nagua ja chindee chituu ña
ya, te kaxtno'o ya ndi'i nani
guaa kuu, chi ndaska'an ña
ya ndi'i tno'o ja ni ka'an san
nuu in in maa ni.
27 Te ja kuu ki'in san, su
xndendoo mani ña san, chi
taa san jamani maa san vi
koo jin ni, su maa taa san
nagua ka taa ñayiu ñuyiu.
Te yun guaa ma vi kotna'u
ini ni, ni ma vi koyu'u ni.
28 Te ja ni ka onini ni,
ja ni ka'an san: “No'o san,
te ndajiokuiin tuku san inka
jichi ja vi koo”. Nuu ja ka
kutoo ndija ña ni jin san,
te ka kusii ini ni, chi ni ka
jini ni ni ka'an san ja no'o
san nuu oo Tata san, chi kuu
ka'nu ka Tata san saa maa
san.
29 Te ndee vitna ja ka'an
san taka tno'o ya'a, ama ka
ja kokuu, nagua ja kiuu na
kokuu, te vi kandija ni.
30 Ma ka'an kua'a ka san
jin ni, chi ja vaji maa jakue'e
ja tatnuni nuu ñuyiu ya'a, te
ma kuu sa'un nagua sa'a siki
san.
31 Su sua'a kokuu nagua
ja vi kuni ñayiu ñuyiu ja
kutoo san Tata san, te sa'a
san nagua ni tatnuni maa ya.
’Vi ndakoo ni, te na ki'on
—jiña'a ya.

15

Jesús kuu na kuinio tnu uva ndaa

1 Yun te jiña'a ka Jesús:
—Maa san kuu na kuinio
tnu uva ndaa, te Tata san
kuu na kunio tee jitu.
2 Te nuu ja ndee in nda'a
san ja tu kuun uva, te ka'nde
ya, su nuu ja kuun ti, te
ndasete ya vi ndasavii ya
nagua ja na kuun gua'a ka ti.
3 Su maa ni, chi ka oo vii
anu ni jin ma'ñu sagua tno'o
ni kaxtno'o san.
4 Te siun ni vi koo ni jin
san, nagua oo san jin in in
maa ni. Chi maa ni maa
nda'a yun, te ma kuu kuun
uva nuu ja masu tnii jin maa
yutnu yun. Te suni saa ni
maa ni, chi ma kuu na tniuu
gua'a vi sa'a ni nuu ja masu
ka oo ni jin san.
5 ’Maa san kuu na kuinio
tnu uva, te maa ni ka kuu
nda'a tnu, te na ñayiu oo

jin san, te suni oo san jin.
Te ñayiu yun, guaa kuun
kua'a uva nui, chi nuu ja tu
maa san oo, te ma kuu sa'un
nagua vi sa'a ni.
6 Te ñayiu ja tu oo jin san,
te ka'nde ña Jito'o, te skana
ña ya ndee ye'e, na kuinio
nda'a yutnu, te yun yichi, te
vi ndaxtutu, te vi tnaa nuu
ñu'u ja kai.
7 Te nuu ja vi koo ni maa
ni jin san, te vi koo gua'a
ni jin tno'o ni kaxtno'o san,
nuu saa te vi kakan ni ndi'i
nagua ka kuini ni, te vi ni'i
ni.
8 Te nuu ka sa'a ni kua'a
tniuu gua'a, te ka kuu ni na
kuinio nda'a nuu kuun kua'a
uva, te yun ni'i Tata san
jayiñu'u. Saa te kentakuei ni
ja vi kokuu ni tee gua'a ja ka
skua'a jin san.
9 ’Kutoo ña san jin in in ni,
nagua kutoo ña Tata san jin
san. Nuu saa te siun ni vi
koo ni jin san, chi kutoo ña
san.
10 Te nuu ja ka jantno'o ni
tno'o ja tatnuni san, te siun
ni vi koo ni jin san ja kutoo
ña san, nagua jantno'o maa
san tno'o ja tatnuni Tata san,
te siun ni oo san jin ya ja
kutoo ña ya jin san.
11 Te tno'o ya'a ka'an san
nagua ja vi kokusii ini ni jin
san, saa te vi ndi'i ni jin anu
ni vi kosii ini ni.
12 Te tno'o ya'a kuu ja tat-
nuni san: Ja vi koka'an too
tna'a in in maa ni, nagua
ka'an too ña san jin in in ni.
13 Chi ni in, tu na in ka'an
too tna'a gua'a ka saa ya'a:
ja vi sokoi mai ja kui ja ja'a
amigoi.
14 Te maa ni ka kuu amigo
san nuu ja ka sa'a ni nagua
tatnuni san.
15 Te ma ka'an ka san ja
ñayiu ka jinokuechi ka kuu
ni, chi ñayiu jinokuechi, chi
tu jini nagua sa'a jito'i. Su
amigo ka'an san jin ni, chi ni
ka onini ni ja ni ndakani san
ndi'i tno'o ni ka'an Tata san.
16 Chi masu maa ni ni ka
kaji ña jin san, chi sua'a maa
san ni kaji ña jin in in ni,
te ni skuiso siki ña san ja
ki'inkuei ni, te vi kaxtno'o
ni nuu kua'a ñayiu ja vi
kandijai, te kuu na kuinio
ja kuun kua'a kiti vixin, te
vi koyutnu ñayiu vi kandija
yun. Saa nagua ja ndi'i ni
nagua ka jikan ni nuu Tata
Dios jin sivi san, te taa ya vi
ni'i ni.
17 Te ya'a kuu ja tatnuni
san: Ja vi ka'an too tna'a in
in maa ni.

Ka ka'an u'u ña ñayiu ñuyiu jin Jesús vi jin ñayiu maa ya

18 ’Te nuu ka ka'an u'u ña
ñayiu ñuyiu jin in in ni, te vi
kona'a ni ja xtnañu'u ka maa
san ni ka ka'an u'u ñai.
19 Chi nuu sua'a te ñayiu
ñuyiu ka kuu ni, chi vi
koka'an too ñai jin ni, nagua
ka ka'an too tna'i. Su maa
san ni ndakaji ña jin in in
ni ne'u ñayiu ñuyiu. Te yun
guaa ka ka'an u'u ñai jin ni,
chi masu ka ñayiu ñuyiu ka
kuu ni.
20 Te vi kondaka'an ni
tno'o ja ni ka'an san, ja in
ñayiu jinokuechi, chi masu
kuu ka'nu kai saa jito'i. Te

nuu ja ka sondikin ña jin
san ja vi sa'a ña jakue'e, te
suni maa ni, chi vi sondikin
ña ñayiu ka ka'an u'u ña jin
ni. Te nuu ja na vi kuantno'i
tno'o ni kaxtno'o san, te
suni vi kuantno'i tno'o ka
kaxtno'o ni nui.
21 Te ndi'i ya'a vi sa'a ña
ñayiu jin ni ja ja'a sein, chi
tu ka jini ia ni tetniuu ña jin
san.
22 Chi nuu sua'a te tu sein
ni kii ja ka'an san nuu ñayiu,
chi ma vi koo yika kuechi
nuu siun. Su ja vitna, chi ma
kuu ka vi ka'in ja tu na yika
kuechi ka tavi.
23 Chi na ñayiu ka'an u'u
ña jin san, te suni ka'an u'ui
Tata san.
24 Chi nuu sua'a te tu ni
sa'a san tniuu na'nu ne'u
maa ñayiu, tniuu ja vi ni in
tee tu na ama sa'a de siun,
te tu na yika kuechi vi kotavi
ñayiu yun. Su vitna ja ni ka
jini nui tniuu ya'a, te visi ni
saa, te ka ka'an u'u ñai jin
san vi suni ka ka'an u'ui Tata
san.
25 Te saa kokuu nagua ja
skunkuu tno'o yoso nuu tutu
Ley ia Dios ja ka neva'i nuu
ka'an sua'a:
Ni ka ka'an u'u ñai jin rin,
visi tu na kuechi rin
kachi tutu ii.
26 ’Su nuu na kenta ia
chindee chituu ña ja tetniuu
san ya ndee nuu Tata san, te
ndakani ya tno'o ja ja'a san.
Te suu ya kuu Espíritu maa
ia Dios ja kaxtno'o ya tno'o
ndaa ja vaji nuu maa Tata
Dios.
27 Te suni maa ni, chi vi
ndakani ni tno'o ja ja'a san,
chi siun ni ka oo ni jin
san ndee jaxtnañu'u nuu ni
jinkondee san kaxtno'o san
nuu ñayiu.

16

1 ’Tno'o ya'a ni ka'an san,
nagua ja ma vi ndayu'u ni
nuu na kii tnundo'o.
2 Chi vi skunu ña jin ni nuu
ve'e ii sinagoga. Te kenta
kiuu ja nani kuu ñayiu ja vi
ka'ni ña jin ni, vi ndakani ini
ja tniuu gua'a ka sa'i nuu ia
Dios.
3 Te saa vi sa'i, chi tu ka
jini sa'uin Tata Dios, te ni tu
ka jini ñai jin san.
4 Te ja ni ka'an san tno'o
ya'a nagua ja nuu na kenta
maa kiuu yun, te vi ndaka'an
ni ja ja ni ka'an san.

Tniuu ja sa'a Espíritu ia Dios

’Tu ni ka'an san tno'o ya'a
ndee jaxtnañu'u, chi ni oo
maa san jin in in ni.
5 Su vitna te no'o san ja
koo san jin ia ni tetniuu ña
jin san ja vaji san. Te ni
in maa ni, tu ndee ni jikan
tno'o ña jin san: “¿Ndenu
ki'in ni?”
6 Chi saa sua'a ni ka
kusuchi ndeva'a ini ni, ja ni
ka'an san tno'o ya'a.
7 Su sein, chi ka'an ndaa
ndija san ja java'a maa ni
kuu ja no'o san. Chi nuu
ja ma no'o san, te ma kii ia
chindee chituu ña ja koo ya
jin in in ni. Su nuu ja no'o
san, te tetniuu san ya kii ya
ja koo ya jin in in ni.
8 Nuu na kenta ya, te xne'e
kaji ya nuu ñayiu ñuyiu ja
ñayiu ka oo yika kuechi ka

kui, te suni xne'e ya ja oo
in ichi ndaa ja ki'inkuei, vi
xne'e ya ja ka'nde ndaa ia
Dios yika kuechi ñayiu.
9 Chi xne'e ya ja ka oo yika
kuechi, chi tu ka kandija ñai
jin san.
10 Te suni xne'e ya ja vi
kuni mai ndee ja kuu ichi
ndaa, chi no'o san nuu oo
Tata san, te ma vi kuni uun
ka ña ni jin san.
11 Te suni xne'e ya ja vi
kuni mai, ja sa'a ndaa ia
Dios kuechi, chi ja ni xtau
tnia'a ya jakue'e ja tatnuni
nuu ñuyiu ya'a ja tniuya'u
jakue'e sa'a.

12 ’Te oo kua'a ka tno'o ja
kuini san ka'an san, su ma vi
kundee ini ni ja vi konini ni
vitna.
13 Su nuu na kenta maa
Espíritu ja xne'e ya tno'o
ndaa, te suu maa ya kondeka
ña ndi'i ichi ndaa, chi ma
ka'an ya nagua kuini maa
ya, chi sua'a ka'an ya ndi'i
tno'o ja nini ya ka'an ia Dios,
te kaxtno'o ya naxa kaa ja
kokuu nuu kuee ka.
14 Te sa'a ka'nu ña ya jin
san, chi ni'i ya tno'o maa
ia Dios ja vaji nuu san, te
ndakaxtno'o ya nuu in in ni.
15 Chi ndi'i nagua neva'a
Tata san kuu kuenta maa
san, te yun guaa ni ka'an san
ja ni'i Espíritu tno'o ia Dios
ja vaji nuu san, te kaxtno'o
ya nuu in in ni.
16 Chi joo ni ka, te ma vi
kuni ka ña ni jin san, te suni
joo ni ka, te vi ndakuni tuku
ña ni, chi no'o san ndee nuu
oo Tata san —jiña'a ya.

*Tno'o suchi ini ndasama
jin tno'o sii ini*

17 Yun te ni ka jikan tno'o
tna'a sava tee ka skua'a jin
ya:

—¿Naxa kei tno'o ya'a ja
ka'an ya ja joo ni ka, te ma
vi kuni kao ya, te suni joo ni
ka, te vi ndakuni tukuo ya?
¿Te na tno'o kuu ja no'o ya
ndee nuu oo tata ya?
18 ¿Na tno'o kuu tno'o
ka'an ya “ja joo ni ka”? Tu
ka junkui'nu sa'un inio na
tno'o kuu ja ka'an ya siun
—ka kachi de.
19 Yun te ni jini Jesús ja ka
kuini de vi kakan tno'o ña
de, te jiña'a ya:

—¿A ka jikan tno'o tna'a ni
siki tno'o ni ka'an san: “Ja
joo ni ka, te ma vi kuni ka ña
ni jin san, te suni joo ni ka,
te vi ndakuni tuku ña ni”?
20 Chi ka'an ndandaa ndija
san ja maa ni, chi vi nda'i
ni, te vi kokusuchi ini ni,
su ndia ñayiu ñuyiu, chi
vi kokusii ini. Su visi ka
kusuchi ini ni, su tno'o suchi
ini yun ndasama jin ja vi
kokusii ini ni.
21 Chi nuu kuyatni ja kaku
lulu in ñasi'i, jatu chii ña,
chi ni jino ore ja kaku lulu
ña. Su nuu ja ni kaku suchi
yikin yun, te ni tu ka na'a ña
ja ni jatu ni jani'ni ña, chi
saa sua'a kusii ini ña ja ni
kaku in se'e ña ñuyiu ya'a.
22 Te suni saa ni ka ndo'o
maa ni vitna, chi ka kusuchi
ini ni, su nuu ndajiokuiin
san ndikoto ña san, te vi
ndusii ndeva'a ini ni, te ni
in ñayiu ma kindee ja vi
kokusii ini ni.

23 Te kiuu yun, tu sa'un ka
nagua vi kokakan tno'o ña ni
jin san. Te ka'an ndandaa
ndija san ja ndi'i nagua ka
jikan ni jin sivi san nuu Tata
san, te taa ya.
24 Chi guaa ndee vitna tu
nagua ka jikan sa'un ni nuu
Tata san jin sivi san. Su vitna
te vi keja'a ni vi kakan ni, te
vi ni'i ni nagua ja saa, te vi
kokusii ndeva'a ini ni.

Ni kundee Jesukristu nuu ndi'i jakue'e oo ñuyiu

25 Te jiña'a tuku Jesús:
—Ni ka'an san tno'o ya'a
jin tno'o jioni'ni. Su vaji
kiuu ja ma ka'an ka san
tno'o jioni'ni, chi saa te
kaxtno'o kaji kuiti san ja ja'a
Tata san.
26 Te kiuu yun, chi vi
kakan ni nuu Tata san jin
sivi san, te masu nini ka kuu
ja kakanta'u san nuu Tata
san ja ja'a in in ni.
27 Chi kutoo ña maa Tata
san jin in in ni. Kutoo ña
ya, chi ka kutoo ña maa ni
jin san, te ka kandija ni ja
guaa ndee nuu maa ia Dios
vaji san.
28 Ni kee san guaa ndee
nuu maa Tata san vaji san
nuu ñuyiu ya'a, te vitna te
xndendoo san ñuyiu, te no'o
tuku san nuu oo Tata san
—jiña'a ya.
29 Yun te ka jiña'a tee ka
skua'a jin ya:
—Vitna te ka'an kaji kuiti
ni, te tu ka'an jioni'ni ka ni.
30 Vitna te ka jinkui'nu ini
san ja jini ni ndi'i kuiti, te
tu jiniu'u ni ja na in tee
kokakan tno'o ña jin ni. Yun
guaa ka kandija san ja vaji ni
guaa ndee nuu maa ia Dios
—ka jiña'a de.
31 Te jiña'a Jesús:
—¿A ndee vitna te ka
kandija ndaa ni?
32 Te vaji kiuu, su vitna te
ja ni kenta kiuu yun, ja vi
kutenuu ni ichi mamaa ni, te
vi xndendoo maintno'o ni ña
ni jin san. Su masu kendoo
maintno'o san, chi oo san jin
Tata san.
33 Te ndi'i tno'o ya'a ni
ka'an san nagua ja vi koo
ni jin jamani ja ni taa san.
Chi vi tna'a ni tnundo'o nuu
ñuyiu, su vi kondee ini ni,
chi ja ni kundee san nuu
jakue'e oo ñuyiu —jiña'a ya.

17

Ndakuatu Jesús ja ja'a maa ya

1 Te nuu ni ndi'i ni ka'an
Jesús tno'o ya'a, te ni
ndakondia'a ya ichi andivi,
te jiña'a ya:
—Tata, ja ni jino kiuu ja
tna'a san tnundo'o. Sa'a
ka'nu ni Se'e ni nuu ñayiu
nagua ja suni na sa'a ka'nu
ña Se'e ni jin ni.
2 Chi ni taa ni tniuu ndiso
san nuu ndi'i ñayiu, nagua
ja ndi'i ñayiu ni taa ni nuu
san na kuña'a san ja vi
kotekui nikuii nikani.
3 Te ja vi kotekui nikuii
nikani kuu nuu vi kuni ñai
jin ni, ja maa ni kuu invaa ia
Dios ndaa, te suni vi kuni ñai
jin san ja kuu san Jesukristu,
ia ni tetniuu maa ni.
4 Ja ni sa'a ka'nu ña san jin
ni nuu ñayiu ñuyiu, chi ja ni

xndi'i san tniuu ni taa ni nuu
san ja sa'a san.
5 Te vitna, vi Tata, sa'a
ka'nu ña ni jin san nuu oo
ni, nagua ni ka okuu ka'nuo
ama ka ja junkoo ñuyiu.

Ndakuatu Jesús ja ja'a ñayiu ka kandija ya

6 ’Ni ndakani san naxa oo
naxa kaa ni, nuu ñayiu ni
kaji ni ne'u ñayiu ñuyiu.
Ñayiu maa ni ka kui, te ni
taa ni nuu san, te ni ka
jantno'i tno'o ni.
7 Vitna te ka jini ja ndi'i ja
ni taa ni nuu san vaji ndee
nuu maa ni.
8 Chi ni ndakani san nui
ndi'i tno'o ja ni ka'an ni nuu
san, te ni ka janta'ui. Te ni
ka jini ndai ja nuu maa ni ni
kee ndija san vaji san, te ka
kandijai ja maa ni ni tetniuu
ña jin san.
9 ’Te jikanta'u san nuu ni
ja ja'a mai. Te tu jikanta'u
san ja ja'a ñayiu ñuyiu, chi
ja ja'a maa ni ñayiu ni
ndataa ni nuu san, chi ñayiu
maa ni ka kui.
10 Chi ndi'i nagua kuu
kuenta san, suni kuenta maa
ni kuu. Te nagua kuu kuenta
ni, suni kuenta maa san kuu.
Te jin ma'ñu sagua mai vi
kuni ñayiu ja ia ka'nu kuu
san.
11 Sein, chi maa koo ka san
nuu ñuyiu, su ñayiu ni taa
ni nuu san, chi vi koo ni nuu
ñuyiu. Te maa san, chi ja
kuu ndajaa san vi koo, vi
Tata Dios, ja kuu ni ia vii.
Te jin jaka'nu maa ni koto ni
taka ñayiu ni taa ni nuu san,
nagua ja vi inuu kuiti na vi
koi, nagua oo maa san jin ni.
12 Chi nuu ni ka oo san jin
nuu ñuyiu ya'a, te ni ojito
ñukuun san jin, jin jaka'nu
maa ni. Te ni in ñayiu ni
taa ni, tu ni naa ndoñu'u,
chi maa ni tee ni'i ta'u ja
junaa, nagua ja skunkuu
nagua yoso nuu tutu ii.
13 Su vitna te ja kuu ndajaa
san nuu oo ni, te nini oo ka
san nuu ñuyiu, te ka'an ka
san tno'o ya'a, nagua ja na
vi kokusii ndeva'a ini, nagua
kusii ini san.
14 Te ja ni kaxtno'o san
tno'o ni nui, te ni ka skexiko
ña ñayiu ñuyiu jin, chi masu
ñayiu ñuyiu ka kui. Te suni
sein, chi masu ñayiu ñuyiu
kuu san.
15 Te masu jikanta'u san
nuu ni ja xtajioo ni jin nuu
ñuyiu, chi ja koto kuni ni jin
nuu jakue'e.
16 Chi masu ñayiu ñuyiu
ka kui, te suni sein, chi masu
ñayiu ñuyiu kuu san.
17 Te jin ma'ñu sagua tno'o
ndaa ni, sa'a vii ni jin, chi
tno'o maa ni kuu tno'o ndaa.
18 Te nagua ni tetniuu ña
ni jin san ne'u ñayiu ñuyiu,
te suni saa ni tetniuu san jin
ne'u ñayiu ñuyiu.
19 Te ja ja'a ñayiu ya'a, te
sa'a vii sa'a va'a san jin maa
san, nagua ja suni vi koo vii
vi koo va'i jin ma'ñu sagua
tno'o ndaa.
20 ’Te masu maa ni ja ja'a
ñayiu ya'a jikanta'u san, chi
suni ja ja'a ñayiu vi kandija
ña jin san nuu kuee ka ja
vi konini tno'o vi ndakani
ñayiu ya'a.
21 Te jikanta'u san ja inuu
kuiti na vi koo ndi'i, nagua ja

invaa ni ñayiu na vi kokui,
nagua oo maa san jin ni, vi
Tata, te suni saa ni oo ni jin
san. Te inuu kuiti na vi koi
jion, nagua ja na vi kandija
ñayiu ñuyiu ja maa ni ni
tetniuu ña jin san.
22 Ni sa'a ka'nu san jin,
nagua ni sa'a ka'nu ña maa
ni jin san, nagua ja invaa
ni ñayiu na vi kokui, nagua
invaa ni ia ka kuu mao.
23 Te oo maa san jin, nagua
oo maa ni jin san, nagua ja
saa, te kentakuei ndaa kuiti
ja vi kokui invaa ni ñayiu, te
saa nagua ja vi kuni ñayiu
ñuyiu ja maa ni ni tetniuu
ña jin san, te kutoo ndeva'a
ni jin, nagua kutoo ña ni jin
san.
24 'Kuini san, vi Tata, ja
ndenu koo san, te suni yun
na vi koo ñayiu ja ni taa ni
nuu san, nagua ja na vi kuni
naxa kuu ka'nu san ni sa'a
maa ni. Chi ja kutoo ña ni
guaa ndee nuu chia'an ka ja
junkoo ñuyiu vi guaa ndee
vitna.
25 Tata Dios, ia ndaa kuu
ni, te ñayiu ñuyiu, chi tu ka
jini ñai jin ni, su sein chi
jini ña san. Te ñayiu ya'a,
chi suni ka jini ja maa ni ni
tetniuu ña jin san.
26 Chi ja ni kaxtno'o san na
ia kuu ni, te kokaxtno'o ka
san nui, nagua ja vi nagua
kutoo ña ni jin san, suni saa
vi kokutoo tna'a mai, te koo
maa san ini anui —jiña'a ya.

18

Ni ka kakuiko de Jesús

1 Te nuu ni ndi'i ni ndaku-
atu Jesús, te ni kekuei ya
jin tee ka skua'a jin ya
kua'ankuei ya jioo yute Ce-
drón, in nuu ka oo yutnu
kuii, te ni kiukuei ya jin tee
ka skua'a jin ya.
2 Te suni ja jini Judas, tee
xtuu ña jin ya yun, chi kua'a
jichi ni ka ndututu Jesús jin
tee ka skua'a jin ya yun.
3 Yun te ni jino Judas jin
soldado vi policia ka jito
veñu'u, ja ni ka tetniuu ña
sutu ka kuu nija'nu vi tee ka
kuu fariseo, ka ndiso xeen
de, te ka tnuu de linterna vi
ñu'u iti.
4 Su ja jini Jesús ndi'i
tnundoo vaji siki ya, te ni
kakoxno'o ya, te ni jikan
tno'o ña ya:
—¿Na in ka ndanduku ni?
5 Te ka jiña'a de:
—Ka ndanduku san Jesús,
tee ñuu Nazaret.
Te jiña'a ya:
—Maa san kuu.
Te suni ka ndeka tna'a tee
yun jin Judas, tee xtuu ña jin
ya.
6 Te nuu jiña'a Jesús:
"Maa san kuu", te ni ka
ndakaka yata de, te ni ka
ndondiso de ndee nuu ñu'u.
7 Te ni ndakan tno'o tuku
ña Jesús:
—¿Na in ka ndanduku ni?
Te ka jiña'a de:
—Jesús, tee ñuu Nazaret.
8 Te jiña'a Jesús:
—Ja ni ka'an san ja maa
san kuu. Te nuu ja maa
san ka ndanduku ni, te vi
kakuiko ña ni jin maa san,
su vi siaa ni tee ya'a na
ki'inkuei maa de.
9 Saa ni kuu nagua ja
skunkuu tno'o ni ka'an ya

nuu Tata ya: “Tu ni ski'in
san ni in ñayiu ja ni taa ni
nuu san”.
10 Te ndiso Simón Pedro in
yuchi kani, ni tava de nuu ñii
ñu'u, te ni ja'nde de so'o lado
kua'a in tee nani Malco ja
jinokuechi de nuu sutu kuu
nija'nu.
11 Yun te jiña'a Jesús nuu
Pedro:
—Ndatava'a ni yuchi kani
ni nuu ñii ñu'i, chi nini kuu
ja tna'a san tnundo'o ja ni
jandetu Tata san ja ndo'o ja
tna'a san —jiña'a ya.

Ni jino Jesús nuu sutu kuu nija'nu

12 Yun te ni ka kakuiko ña
soldado vi tee kuu capitán vi
policia tee judio jin Jesús, te
ni ka ju'ni ña de jin ya.
13 Te xtnañu'u ka ve'e
Anás ni ja'ankuei de jin ya,
chi tee yun ni okuu tata xiso
Caifás, tee ni okuu nija'nu
ka nuu sutu kuia yun.
14 Te suu maa Caifás kuu
tee ni ka'an nuu tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio ja
gua'a ka kuu ja invaa ni tee
kuu ja ja'a nii ñuu de.

Ni tayu'u tno'o Pedro ja jini de Jesús

15 Te ka ndikin ña Simón
Pedro vi inka tee ka skua'a
jin Jesús kua'ankuei de. Te
inka tee skua'a yun, chi ka
jini tna'a de jin sutu kuu
nija'nu yun, te yun guaa ni
kiukuei de jin Jesús ndee ini
patio ve'e sutu kuu nija'nu
ka yun.
16 Su Pedro, chi ni kendoo
de ndee ye'e yun. Yun guaa
ni kee tee skua'a ja jini tna'a
jin sutu kuu nija'nu yun, te
ni ka'an de jin ña'a jito ye'e
yun, te ni sia'a ña ña jin
Pedro.
17 Yun te ni jikan tno'o
ña'a jito ye'e yun jin Pedro:
—¿A masu suni in tee ka
skua'a jin tee ya'a kuu ni?
—jiña'a ña.
—Ña'a, ma suu san kuu
—jiña'a de.
18 Te ja siun sa'a vijin, guaa
tee ka jinokuechi vi policia
yun ni ka xna'a de ñu'u,
te ka ndondee de yu'u ñu'u
yun ka ndasaa de. Te suni
nukuiin Pedro yu'u ñu'u yun
jin tee ka oo yun ka ndasaa
de.

Xtichi ña sutu kuu nija'nu ka yun jin Jesús

19 Yun te ni jinkondee sutu
kuu nija'nu yun xtichi de
Jesús na tee ka kuu tee ka
skua'a jin ya, vi nagua kuu
ja kaxtno'o ya.
20 Te jiña'a Jesús:
—Sein chi ka'an ndijin san
jin nuu ndi'i ñayiu, te siun ni
kaxtno'o san nuu ñayiu ve'e
ii sinagoga vi veñu'u ka'nu
nuu ka ndututu ndi'i tna'o
judio, te ni in tno'o tu nagua
ka'an yu'u san.
21 ¿Te nau ja saa sein jikan
tno'o ña ni? Kakan tno'o ni
ñayiu ni ka onini na tno'o
ni ka'an san, te mai na vi
ndakani nagua ni kaxtno'o
san, chi ka jini gua'a mai na
tno'o ni ka'an san.
22 Te nuu ni ka'an Jesús
siun, te in policia nukuiin
yatni yun, ni katu ni in tikatu
nuu ya, te jiña'a de:

—¿A vi ndee siun ka'an ni
jin sutu kuu nija'nu?
23 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja ni ka'an san in
tno'o kue'e, te ka'an ni ndee
ja kuu jakue'e, su nuu ja
vatuka ni ka'an san, ¿te nau
ja kani ña ni? —jiña'a ya.
24 Te vi saa ni nu'ni ya, ni
tetniuu ña Anás ja kua'an ya
nuu Caifás, tee kuu nija'nu
ka nuu sutu.

Tu ni ndaa tuku yu'u Pedro inka jichi ja jini de Jesús

25 Te nukuiin ni Pedro yu'u
ñu'u yun ndasaa de. Te ka
jiña'a nuu de:
—¿A masu in tee ka skua'a
jin tee yun kuu ni?
Te ña ni ndaa yu'u Pedro,
te jiña'a de:
—Ña'a, ma suu san kuu
—jiña'a de.
26 Yun te ni jikan tno'o ña
in tee jinokuechi nuu sutu
kuu nija'nu ka, in tee kuu
tna'a tee xiin so'o ni ja'nde
Pedro, te jiña'a de:
—¿A masu ni jini ña san
jin ni ja ka ndeka tna'a ni
jin de ne'u xtnuu kuii yun?
—jiña'a de.
27 Te tu ni ndaa tuku yu'u
de ja jini de ya, te vi ore saa
ni kana in li'li.

Ni ka junsia'a de Jesús nuu Pilato

28 Yun te ni ndekuei de
jin Jesús ve'e Caifás, te
kua'ankuei de jin ya nuu
ve'e tniuu nuu oo tee ñuu
Roma ja tatnuni. Te ja
makundijin ja matuu, te
ñayiu judio, chi tu ni kiukuei
de ini ve'e tniuu yun, nagua
ja ma vi kutne'e de, chi yoso
nuu Ley ja nuu ja kiukuei
de ve'e ñayiu inka tatatno'o,
te vi kutne'e de. Te saa ni
ka sa'a de, nagua ja kuu vi
kaxini de viko pascua maa
ñayiu judio.
29 Yun te ni kee Pilato, tee
tatnuni ñuu yun, ja ka'an de
jin ñayiu yun, te jiña'a de:
—¿Na kuechi ka xtavi ni
tee ya'a?
30 Te ka jiña'a de:
—Nuu sua'a te masu tee
sa'a jakue'e kuu de, chi ma
vi kisia'a san de nuu nda'a
ni —ka jiña'a de.
31 Yun te jiña'a Pilato:
—Vi ndakuaka maa ni de,
te vi sa'a ndaa maa ni kuechi
de nagua oo nuu Ley ka
neva'a maa ni —jiña'a de.
Yun te ka jiña'a tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio:
—Su sein ñayiu judio, chi
ma kuu vi ka'ni san ni in
ñayiu.
32 Saa te ni skunkuu tno'o
ni ka'an Jesús ja kaxtno'o
naxa ndo'o ya nuu kuu ya.
33 Yun te ni ndiokuiin Pilato, ni ndiuu de ini maa ve'e
tniuu, te ni kana de Jesús, te
jiña'a de:
—¿A suu ron kuu rey
ñayiu judio?
34 Te jiña'a Jesús:
—¿A ka'an ni tno'o ya'a ja
jini maa ni axi inka ñayiu
ni ka'an nuu ni ja ja'a san?
—jiña'a ya.
35 Yun te jiña'a Pilato:
—¿A ñayiu judio kuu
ru'un ja kuni rin? Te ñayiu
ñuu maa ron vi tee ka kuu
nija'nu nuu sutu ka kuu tee
ka tnaa ña jin ron nuu rin.

¿Te nagua ni sa'a ron nuu saa? —jiña'a de.

36 Te jiña'a Jesús:

—Nuu tatnuni san, chi masu ñuyiu ya'a oo, chi nuu sua'a te ñuyiu ya'a oo, vaa vi kaxin tna'a tee ka jinokuechi nuu san, nagua ja ma kanakau san nuu nda'a tna'a san judio nuu siun. Su nuu tatnuni san, chi masu ya'a oo —jiña'a ya.

37 Yun te ni jikan tno'o ña Pilato jin ya:

—Nuu saa te ¿a rey kuu ron? —jiña'a de.

Te jiña'a Jesús:

—Saa ka'an maa ni ja rey kuu san. Te yun guaa ni kaku san, te vaji san nuu ñuyiu ya'a nagua ja ndakani san tno'o ndaa. Te ndi'i ñayiu ka oo jin tno'o ndaa ka nini tno'o ka'an san —jiña'a ya.

38 Te jiña'a Pilato:

—¿Te nagua kuu tno'o ndaa yun?

Ja ni kundaa ja kuu Jesús

Te nuu ni ndi'i ni jikan tno'o ña Pilato jin Jesús, te ni ndee tuku de nuu ka oo ñayiu judio, te jiña'a de:

—Tu sa'un na kuechi nuku'un san siki tee ya'a.

39 Su maa ni, chi ka neva'a ni in costumbre ja siaa uun san in tee yi'i vekaa nuu viko pascua ni, ¿te a ka kuini ni ja siaa uun san rey ñayiu judio? —jiña'a de.

40 Yun te ndi'i ni ka kana jaa tuku, te ka jiña'i:

—Ña'a, ma siaa ni tee jian, chi siaa ni Barrabás —ka jiña'i. Te Barrabás, chi in tee kui'na kuu de.

19

1 Yun te ni kakuiko ña Pilato jin Jesús, te ni tatnuni de ja ni ka kuun ka kani ña jin ya.

2 Te ni ka kiku soldado yun in corona iñu, te ni ka tnaa de xini ya. Te ni ka skui'nu ña de in sa'un kua'a nditnuu tikani jin ya.

3 Te ka jiña'a de:

—Na ta'u na ndetu ni kuu, rey ñayiu judio.

Te ka kani de nuu ya.

4 Yun te ni kee tuku Pilato inka jichi, te jiña'a de:

—Vi kondia'a ni, te na kene'e san de ya'a, nagua ja vi kuni maa ni ja tu na kuechi sa'un nuku'un san siki de.

5 Te ni kee Jesús ni'nu ya in corona iñu jin ndii ya in sa'un kua'a nditnuu, te jiña'a Pilato:

—Ya'a vi kondia'a ni de.

6 Yun te nuu ni ka jini ña sutu ka kuu nija'nu vi policia yun jin ya, te ni ka kana kana de:

—Katakaa ni de yika cruz, katakaa ni de yika cruz —ka jiña'a de.

Te jiña'a Pilato:

—Nuu saa te vi ndakuaka maa ni de, te vi katakaa ni de yika cruz, chi sein, te tu sa'un na kuechi nuku'un san siki de.

7 Te ka jiña'a tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio yun:

—Sein chi ka neva'a maa san in ley, te ley yun, chi ka'an ja kanuu ja kuu de, chi sa'a de ja Se'e ia Dios kuu de.

8 Te nuu ni jini Pilato tno'o
ya'a, te vi'i ka ni yu'u de.
9 Te ni ndiuu tuku de inka
jichi ini ve'e tniuu yun, te ni
jikan tno'o de Jesús:
—¿Ndenu vaji ron?
Su tu ni ka'an sa'un Jesús
nuu de.
10 Yun te jiña'a Pilato:
—¿A ma ka'an ron ja ka'an
rin? ¿A tu jini ron ja
ndiso tniuu rin ja katakaa ña
rin yika cruz, te suni ndiso
tniuu rin ja kuu siaa ña rin?
—jiña'a de.
11 Te jiña'a Jesús:
—Tu na tniuu ndiso ni siki
san, nuu sua'a te tu ni taa
ia Dios nuu ni. Te yun guaa
ka'nu ka kuu yika kuechi ka
tavi tee ni ka ndasia'a ña jin
san nuu nda'a ni, saa maa ni
—jiña'a ya.
12 Te ndee ore saa ni
nduku ndee Pilato ja siaa de
Jesús, su ñayiu judio, chi ni
ka kana jai, ka jiña'i:
—Nuu ja siaa uun ni tee
ya'a, te masu amigo César
kuu ni, chi ndi'i tee sa'a ja
rey kuu maa de, te ndakoo
de siki rey César —ka jiña'a
de.
13 Yun te nuu ni jini Pilato
tno'o yun, te ni tatnuni de
ni ka kene'e ña jin Jesús ini
ve'e tniuu yun, te ni junkoo
de nuu mesa ja ja'nde de
kuechi, nuu nani jin sa'an
hebreo "Gabata", te jin sa'an
griego nuu ni ka jakin inuu
yuu.
14 Te in kiuu ama ka
ja keja'a kiuu ndatatu maa
viko pascua ñayiu judio, vaa
ndee ka uxi uu kuu. Yun
te jiña'a Pilato nuu ñayiu
judio:
—Ya'a oo tee kuu rey maa
ni.
15 Su ni ka kana jai:
—¡Na kuu de, na kuu de!
¡Katakaa ni de yika cruz!
Te jiña'a Pilato:
—¿A rey ni katakaa san
yika cruz?
Te ka jiña'a sutu ka kuu
nija'nu:
—Tu na rey ka ka neva'a
san, chi maintno'o César.
16 Yun te ni ndakuña'a ña
Pilato jin Jesús ja vi katakaa
ña de jin ya yika cruz. Te ni
ka tnii ña de kua'ankuei de
jin ya.

Ni ka jatakaa de Jesús yika cruz

17 Yun te ni kee Jesús
ndiso maa ya cruz, kua'an
ya in nuu nani yiki xini
ndiyi, te jin sa'an hebreo
nani Gólgota.
18 Te yun ni ka jatakaa de
ya yika cruz, te xiin ya ni ka
jatakaa de uu tee nuu uu ka
cruz, in in de jioo jioo xiin
ya, te maa Jesús ma'ñu.
19 Te suni ni tee Pilato in
tno'o ja ni ka tetuu xini cruz,
ja ka'an sua'a: "Tee ya'a kuu
Jesús ñuu Nazaret, rey ñayiu
judio".
20 Te kua'a ñayiu judio ni
ka ka'u tno'o yun, chi yatni
yu'u ñuu kuu nuu ni ka
jatakaa de Jesús yika cruz,
te tno'o yun yoso jin sa'an
hebreo vi jin sa'an griego vi
jin latín.
21 Te sutu ka kuu nija'nu
nuu ñayiu judio ka jiña'a
nuu Pilato:

—Ma tee ni ja rey ñayiu judio kuu de, chi sua'a tee ni ja maa de ni ka'an ja rey ñayiu judio kuu de —ka jiña'a de.

22 Te jiña'a Pilato:

—Nagua ni tee san, te saa kendoo.

23 Te nuu ja ni ka jatakaa ña soldado yun jin Jesús, te ni ka ndaxtutu de sa'un ya, te ni ka ndaka'nde de in in sa'un ya ja ni ka ndaki'in in in ndi kuun maa soldado yun. Te suni ni ka ki'in de in sa'un tikani ni oni'nu ya, te sa'un yun, chi ni kunu sua'a, masu ni kiku, te invaa ni oo nika'nu.

24 Yun te ni ka ndatno'o tna'a soldado yun:

—Ma vi ka'ndeo, chi sua'a na vi kototnunio kondio'ni ndeo guaa kendoo jin —ka kachi de.

Saa te ni skunkuu nuu tutu ii nuu ka'an sua'a: “Ni ka ndaka'nde de sa'un rin, te ni ka jitotnuni de siki sa'un rin kondio'ni ndee de guaa kendoo jin”, ka'an nuu tutu ii. Te saa ni ka sa'a soldado yun.

25 Te yatni nuu nukuiin cruz ja intakaa Jesús, yun ka oo nana ya vi ku'u ña vi María ñasi'i Cleofas vi María Magdalena.

26 Te nuu ni jini Jesús nana ya jin tee ka skua'a jin ya ja kutoo ka ya, ja ka oo yatni yun, te jiña'a ya nuu nana ya:

—Nana, jian oo ni jin se'e ni.

27 Yun te jiña'a ya nuu tee ka skua'a jin ya:

—Ñani, jian oo ni jin nana ni.

Te vi ndee ore saa ni ndakuaka ña tee skua'a yun jin ña ve'e de ja ni jito ña de.

Ni ji'i Jesús

28 Te nuu ni ndi'i ya'a, te ni jini Jesús ja ni ndi'i ni skunkuu ya, te nagua ja na skunkuu nuu tutu ii, te jiña'a ya:

—Yichi san.

29 Te yun oo in tindo'o ja ñu'u chitu vinu iaa. Yun te ni jinokuei soldado, te ni ka tnii de in tivolo kachi, te ni ka chi'i de vinu iaa, te ni ka chindee de xini in nda'a yutnu nani hisopo, te ni ka tee de yu'u ya ja na ko'o ya.

30 Te nuu ni ti'vi Jesús vinu iaa yun, te jiña'a ya:

—Ja ni ndi'i ni skunkuu.

Yun te ni chindei ya xini ya, te ni kana anu ya.

In soldado ni tuu de lanza de yika Jesús

31 Te nuu ja ni kuyatni ja keja'a kiuu ndatatu maa viko pascua ñayiu judio, te tu ka kuini tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu judio ja vi kendoo ndiyi yun yika cruz kiuu ndatatu, chi kiuu ndatatu yun kuu in kiuu ka'nu ndeva'a ka nuu viko yun. Te yun guaa ni ka ka'an de jin Pilato ja na tatnuni de vi ka'nu yiki si'in tee intakuei yika cruz yun, nagua ja na vi kuu ñama ka de, te na vi xtajioo yiki kuñu de yika cruz yun.

32 Yun te ni ja'ankuei soldado, te ni ka ja'nu de yiki si'in tee xtnañu'u, te suni saa

ni inka tee intakaa yika cruz
xiin Jesús.
33 Su nuu ni ka juntna'a de
Jesús, te ni ka jini de ja ja
ni ji'i ya. Yun guaa tu ni ka
ja'nu de yiki si'in ya.
34 Su in soldado yun ni tuu
de lanza de yika ya, ni june
de, te vi nuu saa ni kee niñi
vi ndute.
35 Te maa san ja ni jini san
naxa ni kuu, guaa ndakani
san, te ndakani ndaa san
naxa ni kuu, chi ni jini san,
te ka'an ndaa san, nagua ja
suni vi kandija maa ni.
36 Chi saa ni ndo'o ya,
nagua ja skunkuu nuu tutu
ii ja ka'an: “Ma vi ka'nu de
ni in yiki ya”.
37 Te suni oo inka tno'o
nuu tutu ii ja kachi: “Te in
kiuu vi kuni ron ia ni ka xtuji
ña jin lanza”, kachi tutu ii.

Ni jinkoyu'u Jesús

38 Te nuu ni ya'a ndi'i ya'a,
te José, tee ñuu Arimatea, ni
ja'an de ni ka'an nda'u de
jin Pilato ja na kuandetu tee
yun ndakuiso de yiki kuñu
Jesús, no'o jin de. Te José,
chi tee kandija Jesús kuu de,
visi kandija yu'u de, chi yu'u
de tee ka kuu nija'nu nuu
ñayiu judio. Te ni jandetu
Pilato. Yun te ni ja'an José,
ni nune'e de yiki kuñu Jesús,
te ni jiso de kua'an de.
39 Te suni ni jino
Nicodemo, tee ni ja'an nuu
oo Jesús in jakuaa, nee de
vaa ndee oko uxi kilo suja
ugua nani mirra saka tna'a
jin yuku nani áloes.
40 Te nduu de ni ka ki'in
yiki kuñu Jesús, te ni ka tni-
utuu de in sa'un vii ndeva'a
ja ni kiuu tatna xiko yun,
nagua costumbre maa ñayiu
judio nuu ka tayu'i ndiyi.
41 Te nuu ni ka jatakaa
de Jesús yika cruz, oo in
nuu ka oo yutnu kuii, te
nuu oo yutnu kuii yun oo in
yau ñaña ni kuva'a jaa, nuu
chia'an ka sa'un ja na ndiyi
kiyu'u.
42 Te yun ni ka tayu'u de
yiki kuñu Jesús, chi yatni oo
yau ñaña yun, te ja ni kuy-
atni ja keja'a kiuu ndatatu
ñayiu judio.

20

Ni ndateku Jesús

1 Te nuu ne'e domingu,
kiuu xtnañu'u ja ndaki'in se-
mana, te ne'e ndeva'a vi in
tinee ka, kua'an María Mag-
dalena majinkoto ña yau
ñaña nuu yiyu'u Jesús. Te
ni jini ña ja ni kujioo kava
ndesi yu'u yau ñaña yun.
2 Yun te ni jino ña ni no'o
ña nuu ka oo Simón Pedro
jin inka tee skua'a ja kutoo
ka Jesús, te jiña'a ña:
—Ni ka ndatau yiki kuñu
Jito'o nuu yiyu'u ya, te tu ka
jinio ndenu ni ka ndatayu'u
ya —jiña'a ña.
3 Yun te ni kekuei Pe-
dro jin inka tee skua'a yun
kua'ankuei de mavijinkoto
de yau ñaña yun.
4 Te nduu de ka jino inuu
de kua'ankuei de, su ñama
ka ni jino inka tee yun saa
Pedro, te xtnañu'u ka de ni
kenta nuu oo yau ñaña yun.

5 Te jinkuindei de ni ndia'a
de, te ni jini de ja maa ni ka
sa'un vii ndeva'a oo yun, su
tu ni kiuu de.
6 Yun te saa ni kenta Simón
Pedro ja ndikin ña de kua'an
de, te ni kiuu de nuu yau
ñaña yun, te ni jini de ja maa
ni ka sa'un finu yun oo.
7 Te suni ni jini de sa'un ni
oñusuku xini Jesús, ja masu
in ni oo jin sa'un vii yun, chi
ñutuu siin maa, te siin nuu
katuu.
8 Yun te suni ni kiuu inka
tee skua'a yun ja ni kenta
xtnañu'u nuu yiyu'u ya, te
nuu ni jini de ja siun ni kuu,
te ni kandija de ja ni ndateku
ya.
9 Chi chia'an ka ja vi
junkui'nu ini de nagua yoso
nuu tutu ii, ja nini kuu ja
ndateku ya ne'u ndiyi.
10 Yun te ni ka nda-
jiokuiin tee ka skua'a yun
kuano'okuei de ve'e de.

Ni ndenta Jesús nuu María Magdalena

11 Su María, chi ni ndajino
ña ye'e yau ñaña, te yun ni
oo ña nda'i ña, te vi nda'i ña,
te ni jito ni'ni ña ichi ini yau
ñaña yun.
12 Te ni jini ña uu ia ka ji-
nokuechi nuu Dios, ka ni'nu
ya sa'un kuijin kuijin, ka
nukoo ya nuu ni okatuu yiki
kuñu Jesús, in ya nukoo ichi
xini, te inka ya ichi nuu ja'a.
13 Te ni ka jikan tno'o ña
ya jin ña:
—Kua'a, ¿nau ja nda'i ron?
Te jiña'a ña:
—Saa, chi ni ka ndatava
yiki kuñu jito'o san, te tu jini
san ndenu ni ka ndatayu'u
ña jin.
14 Te vi inka siun jiña'a ña,
te ni ndajionenuu ña, te ni
jini ña maa Jesús ja oo ya
yun, su tu ni ndakuni ña ja
maa ya kuu.
15 Te ni jikan tno'o ña
Jesús:
—Kua'a, ¿nau ja nda'i ron?
¿Te na in ndanduku ron?
—jiña'a ya.
Te maa ña, chi ni ndakani
ini ña ja tee jito xtnuu kuii
yun kuu ya, te jiña'a ña:
—Nuu ja maa ni kua'an
jin yiki kuñu de, vi kua'a,
te kaxtno'o ni joo ndenu ni
ndachiyu'u ni de, nagua ja
kuu no'o san jin de —jiña'a
ña.
16 Te jiña'a Jesús:
—María.
Yun te ni jionenuu ña, te
ni ka'an ña jin sa'an hebreo:
—Raboni, —ja kei ka'an
“Mastru”.
17 Te jiña'a Jesús:
—Siaa ña jin rin, chi kuini
ka ja ndaa rin nuu oo Tata
rin, su kua'an nuu ka oo
ñani rin, te kuña'a ron ja
ndaa rin nuu oo Tata rin vi
Tata in in ron, nuu oo ia Dios
rin vi ia Dios in in ron.
18 Yun te kua'an María
Magdalena majinkaxtno'o
ña nuu tee ka skua'a ja ni
jini ña Jito'o, te maa ya ni
ka'an tno'o ya'a jin ña.

Ni ndenta Jesús nuu ka oo tee ka skua'a jin ya

19 Te nuu ni kuaa vi
suu kiuu yun ja kuu kiuu
xtnañu'u ja ndaki'in sem-
ana, ni ka ndututu tee ka
skua'a in ve'e, te ni ka

ndakasi gua'a de ye'e, chi ka
yu'u de tee ka kuu nija'nu
nuu ñayiu judio. Te ni
kiuu Jesús, te ni junkuiin ya
ma'ñu nuu ka oo de, te jiña'a
ya:
—¿A kukuee ni ka oo ron?
Te vi koo jin tno'o mani.
20 Te nuu ni ndi'i ni ka'an
ya tno'o yun, te ni xne'e ya
nda'a ya vi yika ya nuu tee
ka skua'a jin ya. Te ni ka
kusii ini de ja ni ka ndakuni
de Jito'o Jesús.
21 Yun te jiña'a tuku Jesús:
—¿A kukuee ni ka oo ron?
Te vi koo jin tno'o mani. Te
nagua ni tetniuu ña Tata rin
ja vaji rin ñuyiu, suni saa tet-
niuu ña rin ja vi ndakani ron
tno'o rin nuu ñayiu —jiña'a
ya.
22 Yun te ni tiutachi ya nuu
ka oo de, te jiña'a ya:
—Vi ni'i ron Espíritu ia
Dios.
23 Te taka ñayiu ja ka
jaka'nu ini ron yika kuechi,
te koo tno'o ka'nu ini nuu
kuechi. Te ñayiu ja tu ka
jaka'nu ini ron yika kuechi,
te ma koo tno'o ka'nu ini
nuu kuechi —jiña'a ya.

Ni jini Tomás ja ni ndateku Jesús

24 Su Tomás, in tee oo nuu
ndi uxi uu tee ka skua'a ja
ka xnani Kuati, chi tu ni oo
de jin sava ka tee ka skua'a
yun na ni ndenta Jesús.
25 Yun te ka jiña'a sava ka
tee ka skua'a yun nuu de:
—Ni ka jini san Jito'o.
Su jiña'a Tomás:
—Nuu ja ma kuni san jin
nuu san nuu ni ka tuji nda'a
ya ja ni kiukuei nduyu kaa,
te chi'i san xinda'a san nuu
ni ka yi'i nduyu kaa yun, vi
chi'i san nda'a san yika ya,
nuu saa te ma kandija sa'un
san —jiña'a de.
26 Yun te saa nuu una kiuu,
te ni ka ndututu tuku tee ka
skua'a yun ini in ve'e, te saa
chi ka oo de jin Tomás. Te ni
ka ndakasi gua'a de ye'e, su
ni kiuu Jesús, te ni junkuiin
ya ma'ñu nuu ka oo de, te
jiña'a ya:
—¿A kukuee ni ka oo ron?
Te vi koo jin tno'o mani.
27 Yun te jiña'a ya nuu
Tomás:
—Chi'i xinda'a ron ini
nda'a rin, te kondia'a nda'a
rin, te chi'i nda'a ron yika
rin, te kuni ron nuu ni tuji,
te kandija; ma kokuu ron in
tee so'o ja tu kandija —jiña'a
ya.
28 Yun te jiña'a Tomás:
—Jito'o maa san vi Dios
maa san kuu ni —jiña'a de.
29 Te jiña'a Jesús:
—Kandija ron chi ni jini
ña ron, vi Tomás, su nase
ta'u ñayiu ja tu ni ka jini ñai
jin rin, te ka kandijai —jiña'a
ya.

Na ja'a kuu ja ni tee Juan tutu ya'a

30 Te ni sa'a ka Jesús kua'a
ka tniuu vii tniuu va'a jin
nuu tee ka skua'a jin ya, ja
tu nagua yoso nuu tutu ya'a.
31 Su ni tee san tno'o ya'a
nagua ja vi kandija ni ja
Jesús kuu Kristu, ia ni tet-
niuu Dios, vi Se'e maa Dios
kuu ya. Te jin ja ka kandija
ni ya, te vi ni'i ni ja vi koteku

ni nikuii nikani jin ma'ñu
sagua ya.

21

Ni ndenta Jesús nuu uja tee ka skua'a jin ya

1 Yun te nuu ni ya'a ndi'i
ya'a, te ni ndenta tuku Jesús
inka jichi nuu ka oo tee ka
skua'a jin ya yu'u ndute mar
Tiberias, te sua'a ni kuu nuu
ni ndenta ya.
2 In ni ka otutu Simón Pe-
dro jin Tomás, tee ka xnani
Kuati, vi Natanael, tee ñuu
Caná ja tnii Galilea, vi nduu
seyii Zebedeo jin uu ka tee
ka skua'a.
3 Te jiña'a Simón Pedro
nuu sava ka de:
—Ki'in san tau san chiaka.
Te ka jiña'a sava ka de:
—Suni vi kondikin ña
san, ki'inkueio nuu saa —ka
jiña'a de.
Te kua'ankuei de, yun te ni
kekuei de nuu in barco, su
tu sa'un na kiti ni ka ni'i de
jakuaa yun.
4 Te nuu ja makundijin ja
matuu, te vi sanaa ni ka jini
de Jesús yu'u ndute mar yun,
su tu ni ka ndakuni ña tee ka
skua'a yun ja maa Jesús kuu
ya.
5 Te ni jikan tno'o ña ya:
—Amigo, ¿a ni ka ni'i ron
chiaka vi kao?
—Tu sa'un na kiti ka ni'i
san —ka jiña'a de.
6 Te jiña'a Jesús:
—Vi skee ñunu ron ichi
lado kua'a barco jian, te vi
ni'i ron ti —jiña'a ya.
Yun te ni ka skee de ñunu
de, te vi ña kuu ka vi ndatau
de ja kua'a ndeva'a chiaka ni
ka ni'i de.
7 Yun te jiña'a tee skua'a ja
kutoo ka ña Jesús nuu Pedro:
—Jito'o kuu ya.
Te vi nuu ni jini Simón
Pedro tno'o yun, ja Jito'o kuu
ya, te ni ndaki'in de sa'un de,
chi ni tau de ja satniuu de, te
ni ndagua ni de nuu ndute
mar yun, kua'an de nuu oo
ya.
8 Te sava ka tee ka skua'a
yun, chi ni ka ndene'e jioo
de barco yu'u ndute yun, te
vi saa ka ñuu de ñunu yun
ñu'u chitu chiaka, chi masu
jika oo yu'u ndute vaa ndee
u'un xiko ni metro kuu.
9 Te nuu ndekuei jioo de
nuu ñu'u, te ni ka jini de
kai ñu'u, te nuu tikayi ñu'u
yun yoxnee xtaa triu jin in
chiaka.
10 Te jiña'a Jesús:
—Vi taa chiaka ni ka tau
ron jian na vi skasuon vi kao
—jiña'a ya.
11 Yun te ni kaa Simón
Pedro ini barco, te ni jiokuita
de ñunu yun guaa ndee nuu
ñu'u yichi, te ñu'u chitu
kuiti chiaka na'nu na'nu, in
ciento uu xiko uxi uni ti kuu.
Te visi kua'a ndeva'a ti ñu'u,
su tu ni te'nde ñunu yun.
12 Te jiña'a Jesús:
—Ne'ekuei vi kasii ini ron.
Te ni in tee ka skua'a yun,
tu ni kii ini de ja kakan tno'o
ña de na in kuu ya, chi ka
jini de ja maa Jito'o kuu ya.
13 Yun te ni jintna'a Jesús
yu'u ñu'u, te ni tau ya xtaa
triu yun, te ni jiña'a ya nuu
de, te suni saa ni chiaka yun.
14 Ya'a kuu jichi kuu uni
ja ni ndenta Jesús nuu tee

ka skua'a jin ya, nuu ja ni
ndateku ya ne'u ndiyi.

Ni ka ndatno'o Jesús jin Simón Pedro

15 Te nuu ni ndi'i ni ka jasii
ini de, te ni jikan tno'o ña
Jesús jin Simón Pedro:
—Simón, seyii Jonás, ¿a
kutoo ka ña ron, saa sava ka
tee ya'a?
Te jiña'a de:
—Saa, vi Jito'o san, ja jini
maa ni ja kutoo ña san.
Te jiña'a ya:
—Nuu saa te koto ñayiu ka
kuu na kuinio lelu kueli rin
—jiña'a ya.
16 Te ni ndiokuiin ya ni
jikan tno'o ña ya inka jichi:
—Simón seyii Jonás, ¿a ku-
too ña ron?
Te jiña'a Pedro:
—Saa, vi Jito'o san, ja jini
maa ni ja kutoo ña san.
Te jiña'a ya:
—Nuu saa te koto ñayiu ka
kuu na kuinio ndikachi rin.
17 Te ni jikan tno'o ña ya
jichi kuu uni:
—Simón seyii Jonás, ¿a ku-
too ña ron?
Te ni kusuchi ini Pedro ja
siun vi uni jichi jikan tno'o
ña ya ja a kutoo de jin ya, te
jiña'a de:
—Jito'o san, maa ni chi jini
ndi'i ni, te ja jini maa ni ja
kutoo ña san.
Te jiña'a ya:
—Nuu saa te koto ñayiu ka
kuu na kuinio ndikachi rin.
18 Chi ka'an ndandaa ndija
rin, ja ndee nuu kuechi ka
ron, chi ni ondaku'ni maa
ron chii ron, te ni ojika ron
ndee ni nuu kuini maa ron.
Su nuu na yii ron, te skaa
ron nda'a ron, te inka ñayiu
ndaku'ni chii ron, te kuaka
ñai ki'in ron ndenu tu kuini
ron ja ki'in ron —jiña'a ya.
19 Te tno'o ya'a ni ka'an
ya ja kaxtno'o ya naxa ndo'o
Pedro nuu kuu de ja sa'a de
ja koo jayiñu'u nuu ia Dios.
Yun te jiña'a ka ya:
—Kondikin ña, te sa'a ron
tniuu nagua ni sa'a maa rin
—jiña'a ya.

Tee skua'a ja kutoo ka Jesús

20 Te nuu ni jionenuu Pe-
dro, te ni jini de ja ndikin
ña tee skua'a ja kutoo ka
Jesús, kua'an de. Te suu de
kuu tee ni ondetu ndee xiin
Jesús na ni ka jaxini de jin
ya viko pascua ñayiu judio,
te ni jikan tno'o ña de jin ya:
“¿Na ndee tee kuu ja xtuu ña
jin ni, vi Jito'o san?”
21 Te nuu ni jini ña Pedro
jin de, te ni jikan tno'o de
Jesús:
—Jito'o san, ¿te tee ya'a,
naxa ndo'o de?
22 Te jiña'a Jesús:
—Nuu ja kuini maa rin
te koteku ni de guaa ndee
kiuu ja ndajiokuiin rin, te
ma kondi'ni ron. Kondikin
ña, te sa'a ron tniuu nagua
ni sa'a rin —jiña'a ya.
23 Yun te ni jitenuu tno'o
yun nuu taka ñayiu ka
skua'a, ja tee skua'a yun, chi
ma kuu de. Su Jesús, chi
tu ni ka'an ya ja ma kuu
de. Chi tno'o ni ka'an ya
kuu: “Nuu ja kuini maa rin,
te koteku ni de guaa ndee
kiuu ja ndajiokuiin rin, te
ma kondi'ni ron”.

24 Te suu tee skua'a ya'a
kuu maa san ja ndakani san
tno'o ya'a, te ni tee san taka
tno'o ya'a, chi jini san ja
tno'o ndaa ndakani san.
25 Te suni oo kua'a ka
tniuu ja ni sa'a Jesús, te
ndakani ini san ja nuu sua'a
te vi ndi in ndi in na vi tee
san, vaa vini ma kenta nii
ñuyiu ja vi ku'un va'a liuru
nuu koyoso ndi'i tniuu ni
sa'a ya.
Saa na kokuu.

Tniuu ja ni ka sa'a tee ni chitniuu ña Jesús

Ni kee yu'u Jesús ja tetniuu Dios Espíritu ya

1 Nuu tutu xtnañu'u ja ni tetniuu san nuu ni, vi Tata Teófilo, ni tee san ndi'i ja ni sa'a Jesús vi ja ni kaxtno'o ya ndee kiuu nuu ni keja'a ya
2 vi guaa ndee kiuu mandaa ya andivi. Te ama ka ja no'o ya, ja ni kaxtno'o ya nuu tee ni chitniuu ya ja ka kuu tee ni ndakaji ya ja vi xtutenuu de tno'o maa ya jin ma'ñu sagua Espíritu ia Dios.
3 Te nuu kuee ka ja ni ji'i ya, te ni ndatuu teku ya, te ni xne'e ya maa ya nuu de ja kaxtno'o kaji ya ja ni ndateku ya. Te kua'a jichi ni ka jini ña de jin ya nuu uu xiko kiuu. Te ni kaxtno'o ya naxa tatnuni ia Dios.
4 Te nuu ni ka oo de jin ya ni tatnuni ya ja ma kekuei de Jerusalén, chi jiña'a ya:

—Vi kondetu ni guaa ndee na skunkuu tno'o ni kee yu'u Tata Dios, nagua ni ka onini ni ja ni ka'an san,
5 chi ja ndaa ja Juan ni skuandute ñayiu jin ndute, su maa ni, chi nuu masu kua'a ka kiuu, te vi ni'i ni Espíritu ia Dios ja koo ini anu ni, na kuinio ja ni ka jandute ni jin ya —jiña'a Jesús.

Kuano'o Jesús andivi

6 Te nuu ni ka otutu de jin ya, te ka jiña'a de:

—¿A vitna te ndasa'a siin ni ñuo Israel ja tatnuni mai, vi Jito'o san?
7 Yun te jiña'a ya:

—Ja maa ni, chi masu ka oo ni ja vi kuni ni na kiuu axi naxa kokuu ja skunkuu ia Dios, chi ja na'a maa Tata Dios nagua kuu ja sa'a ya, chi maintno'o maa ya tatnuni.
8 Su nuu na kii Espíritu ia Dios nuu ndi'i ni, te vi ni'i ni jaka'nu, te kekuei ni vi kaka nuu ni vi ndakani ni tno'o ja ja'a san ja ni ka jini ni nuu ñayiu ñuu Jerusalén vi nuu ñayiu nii ñuu tnii Judea vi Samaria vi nii ndee ja'a ñuyiu.
9 Vi yun ni ka ni ka'an ya, te vi ka ndia'a de, te mandaa ya, te ni jinkisa'u ya nuu viko, te tu ni ka jini ka ña de.
10 Te vi ka jito ni'ni guagua'a de ichi andivi ja mandaa ya kua'an ya, te sanaa ni ni ka jini de uu tee ka ni'nu sa'un kuijin.
11 Te ka jiña'a ya:

—Tee Galilea, ¿nau ja ka jito ni'ni ni'ni ni ichi andivi? Te maa Jesús ja ni ka oo jin ni ya'a, mandaa ya andivi, te saa ni ndajiokuiin ya inka jichi nagua ka ndia'a ni ja mandaa ya andivi —ka jiña'a ia ka jinokuechi nuu Dios.

Ni ka kaji de Matías ja nukuiin de nuu tniuu Judas

12 Yun te ni ndekuei de yuku nani Olivos, te

kuano'okuei de Jerusalén,
chi masu jika kuu nagua oo
nuu Ley ja kuu vi kaka de
kiuu ndatatu.
13 Nuu ni ndajinokuei de
ñuu yun, te ni ndiukuei de
in ve'e, te ni ndakuei de ve'e
oo ndee sukun nuu ka ndoo
de. Te tee yun ka kuu Pedro
vi Jacobo, Juan, Andrés, Fe-
lipe, Tomás, Bartolomé, Ma-
teo, Jacobo se'e Alfeo, Simón
Zelote * vi Judas ñani Jacobo.
14 Ndi'i de ni ka otutu jin
sava ka ñani Jesús vi María,
nana ya, vi sava ka ñasi'i ja
inuu inuu ni ka ondakuatu
de vi ni ka ojikanta'u de nuu
ia Dios.
15 Te in kiuu yun ni ka ku-
tutu ndee ciento oko ñayiu
ka kandija Jesús. Yun te
ni ndakoo Pedro ma'ñu ndi'i
ñayiu yun, te jiña'a de:
16 —Nini kuu ja ni
skunkuu tno'o yoso nuu tutu
ii, vi ñani vi kua'a, ja ni
ka'an Espíritu ia Dios jin
David ndee jana'a siki Judas,
tee ni ondeka ña jin ñayiu ja
ni ka kakuiko ña jin Jesús.
17 Te Judas, chi in tee ni
ka ojika jin ndi uxi uu san
kuu de, te suni ni chitniuu
ña ya jin de ja vi sa'a san
tniuu ya'a.
18 Su ni ja'an de, te ni
ndaki'in de ñu'u jin xu'un ni
junkunya'u de ja ja'a tniuu
kue'e ni sa'a de. Yun te ni
kanakau ndei de ichi xini de,
te ni ka'ndi chii de, te ni
yagua ndi'i jiti de.
19 Su nuu ni ka jini
ndi'i ñayiu Jerusalén, te
ni ka xnani de ñu'u yun
Acéldama, jin sa'an maa de,
ja kei ka'an ñu'u niñi.
20 Chi sua'a ka'an nuu tutu
Salmo:
Na kendoo nda'u ve'e de
te tu na in koo sa'un ka.
Te suni inka nuu ka'an:
Ja inka ñayiu na sa'a tniuu
ni osa'a de.
21 ’Chi nini kuu ja vi ndan-
dukuo inka tee nukuiin nuu
tniuu de, te na kokuu in tee
ni ka oo jin san ndi'i kiuu
nuu ni oja'ankuei san vi ni
ondikuei san jin Jito'o Jesús,
22 nuu ni jinkondee guaa
ndee nuu ni skuandute ña
Juan vi guaa ndee kiuu ni
ndee ya ne'u san ja mandaa
ya andivi. Te tee yun na
kokuu testiu ja vi ndakani
jin san ja ni ndateku Jesús
—jiña'a Pedro sua'a.
23 Yun te ni ka jani de uu
tee, in de kuu José ja nani de
Barsabás ja suni ni ka xnani
ña jin de Justo, te inka de
kuu Matías.
24 Te ka ndakuatu de ja ja'a
tee yun, te ka jiña'a de:
—Maa ni, vi Jito'o san, ja
jini ni anu ndi'i ñayiu, xne'e
ni ndee tee ya'a guaa ndakaji
ni,
25 nagua ja ndachitniuu ni
de ja xtutenuu de tno'o va'a
maa ni ja ni xndendoo Judas
jin yika kuechi de, te kua'an
de nuu ka oo ñayiu ka sa'a
jakue'e —ka jiña'a de.
26 Te ni ka jitotnuni de,
te ni kanakau Matías ja ni
kiunduu de nuu ni ka nduu
uxi uu tee ni chitniuu ña

* **1:13 1:13** Zelote kei ka'an tee yinduu nuu tee ka ndakoo ja kaxin tna'a ja ja'a ñuu de.

Jesús ja vi xtutenuu de tno'o
va'a ya.

2

Ni kenta Espíritu ia Dios

1 Te nuu ni kenta kiuu
viko Pentecostés, te ka otutu
ndi'i ñayiu ka skua'a invaa
ni ve'e.
2 Te vi sanaa ni, ni jiso jiso
ichi andivi vaji na kuinio in
tikacha ni'i, te ni chitu nii ini
ve'e nuu ka nukoi yun.
3 Te ni ka jini na kan-
daa yañu'u kandaa ja
makunkuei ichi xini, te ni
ka junkoo siki in in ñayiu.
4 Te ni kee ña Espíritu ia
Dios jin ndi'i, te ni ka jinkon-
dei ni ka ka'in siin siin nuu
sa'an, na kuu na kuu naxa ni
sa'a maa Espíritu ia Dios ja
vi ka'in.
5 Te kiuu yun ni ka oo tee
judio ja ka chiñu'u de ia Dios
maa Jerusalén ja vajikuei de
ndee sava ka ñuu ja ka oo nii
ñuyiu.
6 Te nuu ni jiso jiso, te ni ka
kututu kua'a ndeva'a ñayiu,
te vi ni ka sa'u kuii kuiti ini,
chi ni ka onini ja ka ka'an tee
yun sa'an ka ka'an in in mai.
7 Te vi ka sa'u kuii ini, te tu
ka ni'i ini nagua vi sa'i, te ni
ka ka'in:
—Vi kondia'a ni, ¿a masu
tee ñuu ja tnii Galilea ka kuu
tee ka ka'an ya'a?
8 ¿Te nau ja ka ninio ka
ka'an de in in nuu sa'an ka
ka'on ñuu nuu ni ka kakuo?
9 Ya'a, chi ka oo ndee
ñayiu Partia vi Media vi
Elam vi Mesopotamia vi
Judea vi Capadocia vi Ponto
vi ndee Asia,
10 vi Frigia vi Panfilia vi
Egipto vi sava ka ñuu ja tnii
Libia yatni ñuu Cirene vi
ñayiu ni ka jinkoo Roma na
kuinio tna'o judio vi tee ni ka
kiunduu ja ka jantno'o Ley
Moisés,
11 vi ñayiu Creta vi Arabia
ka ninio ka ka'an de sa'an ka
ka'an mamao, te ka ka'an de
ndi'i javii java'a sa'a ia Dios
—ka kachi de.
12 Te vi ka sa'u kuii kuiti
ini de, te tu ka ni'i ini de
nagua vi ndakani ini de, te
ka jikan tno'o tna'a de:
—¿Naxa kei ja sia'a sa'a ia
Dios jin tee ya'a?
13 Su sava ñayiu, chi saa
sua'a ka ka'an kue'e ñai jin
de, te ka kachi:
—Ka jini ndeva'a tee ya'a.

Ni kaxtno'o Pedro nuu kua'a ñayiu

14 Yun te ni ka ndakoo
ndichi Pedro jin ndi uxi in
tee ni chitniuu ña Jesús, te
jiña'a de:
—Maa ni, tee judio, vi ndi'i
ni ja ka oo ni Jerusalén ya'a,
vi kuni ni tno'o ya'a, te vi
konini gua'a ni na ka'an san.
15 Chi masu ka jini tee ya'a,
nagua ka jani ini ni, chi vitna
ñu'ni te inka ka iin ne'e kuu.
16 Chi ya'a skunkuu nagua
ni ka'an Joel, tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a,
nuu ni ka'an de:
17 Kachi ia Dios ja kiuu
sandi'i,
tetniuu rin Espíritu rin nuu
ndi'i ñayiu,
te se'e yii ron vi se'e si'i ron
vi ndakani tno'o rin,
te suchi kuechi, chi skuni rin
jin, sua'a ni,

te tee nija'nu, chi vi jani de
nuu ka kixin de.
18 Te jandaa ja kiuu yun tet-
niuu rin Espíritu rin
nuu teyii vi nuu ñasi'i ja ka
jinokuechi nuu rin,
te vi ndakani tno'o maa rin.
19 Te sa'a rin in ja ioo
ndeva'a ichi andivi
vi jaka'nu nuu ñu'u,
te koo kua'a niñi vi ñu'u
ja kanda'a vi junkaka
ñua'a na kuinio viko.
20 Te kunee nuu nikandii
te nduu kua'a nuu yoo na
kuinio niñi
ama ka ja kenta kiuu san-
daa Jito'o yika kuechi
ñayiu
kiuu ka'nu ndeva'a ja vi kuni
ndi'i ñayiu.
21 Te ndi'i ñayiu ka
ndakakune'e sivi
Jito'o vi kaku ni'nui
sua'a ni tee Joel.
22 ’Maa ni ja ka kuu ni tee
Israel, vi konini ni tno'o ya'a:
Jesús, ia ni ja'nu Nazaret,
kuu ia ni ndakuantno'o Dios
nuu ni xne'e ya javii java'a
ni sa'a ya vi jaka'nu ya jin
ma'ñu sagua Jesús ne'u maa
ni, nagua ja ka jini ni.
23 Su nuu ni kanakau ya
nuu nda'a ndi'i ni, nagua ja
ni chikua'a maa ia Dios ja
kokuu, te ni ka kakuiko ni
ya, te ni ka ndasia'a ni ya
nuu nda'a ñayiu kue'e, te ni
ka jatakaa ñai jin ya yika
cruz ja ni ka ja'ni ni ya.
24 Te ni ndaxteku ña ia
Dios, te ni kindee ya ja jatu vi
ja jani'ni ya nuu ni ji'i ya, te
ni ndene'e ña ya, chi ma kuu
kundee ñuu ji'i ja koneva'a
ña jin ya.
25 Chi ni ka'an David ja ja'a
ya nuu ni ka'an de sua'a:
Ni ondia'a san Jito'o san ndi'i
ni kiuu,
chi oo san nda'a kua'a ya, te
tu na in xtajioo ña jin
san.
26 Te yun guaa kusii ini san
vi jita sii ini san jin yu'u san
nuu ni, vi Dios,
te ndatatu yiki kuñu san, chi
ndetu ka'nu ña san jin
ni,
27 chi ma xndendoo ña ni
yau ñaña,
te ni ma kuandetu ni ja te'i
yiki kuñu ia tetniuu
ni.
28 Ni kaxtno'o ni ichi nuu
koteku san,
te maa ni sa'a ja kusii
ndeva'a ini san ja koo
san nuu ni
sua'a ni tee David.
29 ’Vi kuandetu ni, vi ñani
vi kua'a, ja na ka'an ndaa
san ja ja'a ndi nija'nuo
David, ja ni ji'i de, te ni
jinkoyu'u de, te yau ñaña
de oo ne'u yoon ndee kiuu
vitna.
30 Su ndi David, chi in tee
ni ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a ni okuu de. Te ni jini
de ja ni kee yu'u ia Dios nuu
ni ka'an ya ja ne'u ndikin
tata de kene'e ya ia kokuu
Kristu ja jinkoo ya nuu mesa
ja kotatnuni ya.
31 Te vi na kuinio ja vi
ndia'a ña ndi David, te ni
ka'an de: Ja ia ni tetniuu
Dios ndateku ya, te ma ndoo
ya nuu yau ñaña ni ma te'i
yiki kuñu ya.
32 Te ja ndaa ja ia Dios ni
ndaxteku Jesús, te ndi'i san

ka jini, te ka ndakani san
tno'o ya.
33 Te kuano'o ya ja ni
nukoo ya nda'a kua'a maa
Tata Dios. Te ni ni'i ya maa
Espíritu, nagua ja ni kee
yu'u ia Dios. Te ni tetniuu ya
vitna ja ni ka jini nuu ni vi ka
onini ni.
34 Chi David, visi tu ni kaa
de andivi, su ni ka'an de:
Ni ka'an Jito'o Dios nuu
Jito'o san:
"Junkoo nda'a kua'a rin
35 vi guaa ndee na sa'a rin
ndi'i ja ka ka'an u'u ña
ndee chii ja'a ron",
sua'a ni tee de.
36 'Te yun guaa vi kuni
ndi'i ñayiu ñuu Israel ja vi
jandaa ja Jesús, ia ni ka
jatakaa ni yika cruz, kuu ia
ni sa'a ka'nu Dios ja kokuu
ya Jito'o vi Kristu —ni ka'an
Pedro.
37 Te nuu ni ka onini ñayiu
yun tno'o ni kaxtno'o Pedro,
te ni ka tna'u ini ndeva'a
de. Yun te ka jikan tno'o
de Pedro vi nuu sava ka tee
ni chitniuu ña Jesús, te ka
jiña'a de:
—Tata ñani, ¿nagua kuu
ja vi sa'a san? —ka jiña'a de.
38 Yun te jiña'a Pedro:
—Vi ndatna'u ini ni, te vi
kujioo ni nuu ichi kue'e, te
vi kuandute in in ni jin sivi
maa Jesukristu, nagua ja vi
ndondee yika kuechi ni. Yun
te vi kuta'u ni Espíritu ia
Dios.
39 Chi saa ni kee yu'u ia
Dios nuu in in ni, vi nuu se'e
ni, vi saa ni nuu ndi'i ñayiu
ka oo jika, vi nuu na saa
ñayiu ja ndakana ña maa
Jito'o Dios —ni ka'an Pedro.
40 Ni ka'an Pedro ndi'i
tno'o ya'a vi kua'a ka tno'o,
te xteku ña de:
—Vi kujioo ni nuu ñayiu
ka sa'a jakue'e ka oo vitna
—jiña'a de.
41 Te yun guaa ndi'i ñayiu
ni ka kandija tno'o ni ka'an
de, te ni ka jandutei, guaa
ni ka kiunduu ndee uni mil
ka ñayiu kiuu yun ja ni ka
kandijai Jesús.
42 Te ndi'i de ni ka jantno'o
gua'a nagua ni ka kaxtno'o
tee ni chitniuu ña Jesús, te
ndi'i de ni ka otutu de ja
ni ka ondakuatu de vi ni ka
ojaa de xtaa.

Ni ka otutu ndi'i ñayiu ni ka kandija xtnañu'u

43 Te ni ka yu'u ñayiu vi ni
ka sa'u kuii kuiti ini nuu ni
ka jini jaka'nu vi javii java'a
ni ka sa'a tee ni chitniuu ña
Jesús.
44 Te ndi'i ñayiu ka kandija
yun ka otutui, te ka jiña'a
nuu tna'i nagua ka neva'i,
45 vi ni ka oxikoi nagua
ka neva'i, te ni ka oja'ndei
xu'un na kuu na kuu naxa ka
ja'ni ña jin in in.
46 Te ndi'i ni ka ondututu
in in kiuu veñu'u ka'nu maa
Jerusalén, vi in ni tutu ni ka
oja'ndei xtaa ni ka ojai, te ni
ka okusii ini vi ni ka osa'a
nda'u ka osa'a kei mai.
47 Te ni ka ondakuanta'ui
nuu ia Dios, te ni ka oka'an
gua'a ndi'i ñayiu ñuu ja ja'a
ñayiu ka kandija yun. Te
in kiuu in kiuu ni ndaskaya
Jito'o Dios ñayiu ka kandija
ja ni skaku ni'nu ña ya.

3

Ni nduva'a in tee ku'u si'in

1 Te in kiuu kua'ankuei Pedro vi Juan veñu'u ka'nu ka uni jañini, ore ka ndakuatu ñayiu.

2 Te in kiuu in kiuu ni ka ojunsia'a ñayiu in tee ku'u si'in ja vi saa ni kaku de ye'e veñu'u nani Luu Kaa, ja na kakan de xu'un nuu ñayiu kiukuei nuu oo veñu'u yun.

3 Te nuu ni jini tee yun ja makiukuei Pedro vi Juan nuu oo veñu'u yun, te ni jatakaa de nda'a de ja jikan de xu'un.

4 Su Pedro vi Juan, chi sua'a ni ka ndia'a de nuu tee yun, te jiña'a Pedro:

—Kondia'a ni nuu nduu san.

5 Yun te ndia'a guagua'a de nagua kuu ja vi kuña'a tee yun.

6 Su yun te jiña'a Pedro:

—Tu na xu'un kaa ni xu'un oro nee san ja skuta'u ña san. Su ja neva'a san, te na taa san. Te jin jaka'nu maa Jesukristu, ia ni ja'nu ñuu Nazaret, ka'an san ja ndakoo ni te kaka ni —jiña'a de.

7 Te ni tnii de nda'a kua'a tee yun, te ni ndone'e ña de, te vi ore saa ni kuyutnu si'in de vi sukun ja'a de.

8 Te vi ni kanta sukun de ja ni ndakoo de, te ni jika de ni kiukuei de jin tee yun nuu oo veñu'u yun. Jika de vi kanta sukun de ndakuanta'u de nuu ia Dios.

9 Te ndi'i ñayiu ni ka jini ña ja jika de vi ndakuanta'u de nuu ia Dios.

10 Yun te ni ka ndakuni ña ja suu de ni ojunkoo ye'e veñu'u nani Luu Kaa ja ni ojikan de xu'un, te ni ka sa'u kuii kuiti ini ñayiu yun ja ni ka yu'i ja siun ni kuu.

Ni kaxtno'o tuku Pedro nuu ñayiu

11 Te vi tu ni siaa sa'un ña tee ni nduva'a ja ni oku'u si'in yun jin Pedro vi Juan. Te yun guaa ndi'i ñayiu ni ka sa'u kuii kuiti ini, te ni ka jinoi ni ja'ankuei nuu ka oo Pedro vi Juan nuu oo veñu'u nuu nani Yuve'e Salomón ja vi kondia'i ja siun ni kuu.

12 Te nuu ni jini Pedro, te jiña'a de nuu ñayiu yun:

—Maa ni ja ka kuu ni ñayiu ñuu Israel, ¿nau ja vi ni ka sa'u kuii ini ni ka ndia'a ni ya'a? Te ka ndia'a ña ni na kuinio ja vi maa san ka neva'a jaka'nu axi vi maa san ka kuu tee vii tee va'a ja ni ka ndasa'a san tee ya'a.

13 Su masu saa, chi ia Dios ni ochiñu'u ndi tatao Abraham vi Isaac vi Jacob, vi Dios ndi'i tatatno'o kuu ia ni sa'a ka'nu ya se'e ya Jesús, te ia ya'a ni ka kakuiko ni, te ka ka'an kuechi ni siki ya nuu Pilato. Te nuu ni kuini de ja siaa ña de, te tu ni ka jandetu ni.

14 Chi saa sua'a ni ka skexiko ni ia vii ia ndaa, te ni ka jikan ni ja ni yaa in tee ja'ni ndiyi.

15 Te ni ka ja'ni ni ia taa ja kotekuo, ia ni ndaxteku Dios ne'u ndiyi. Te sein, chi ka jini san te ka ndakani san ja saa ni kuu.

16 Te ja ka kandija san jin
sivi Jesús kuu ja ka ndia'a
ni, te ka jini ndi'i ni, ja ni
nduva'a tee ya'a, te jandaa ja
sivi ia Jesús kuu ja ni ndasa'a
tee ni oku'u si'in ya'a jin nuu
ndi'i maa ni.
17 'Su vitna, vi ñani vi
kua'a, te jini san ja tu ni ka
jinkui'nu ini ni jakue'e ni ka
sa'a ni, ni tee ka netniuu, tu
ni ka junkui'nu ini de.
18 Su ia Dios, chi sua'a
ni sa'a ya ja skunkuu ya
nagua ni ka'an ya jin ma'ñu
sagua ndi'i tee ni ka on-
dakani tno'o ya ndee jana'a
ja ia tetniuu ya, chi kuu ya.
19 Te yun guaa vi ndatna'u
ini ni taka jakue'e ka sa'a ni,
te vi ndiokuiin ni ichi ia Dios,
nagua ja na kindee ya yika
kuechi ni, te saa nagua ja
sa'a ya ja vi kokusii ini ni.
20 Te na ndatetniuu ya Je-
sukristu, ia ni kaji ya ndee
jaxtnañu'u ja na ndii ya ja
ja'a in in maa ni.
21 Su vi jandaa ja nini
kuu ja koo ya andivi ndee
kiuu ndasandaa ia Dios ndi'i
nagua oo ñuyiu, nagua ni
ka'an ya jin ma'ñu sagua tee
vii ja ni ka ndakani tno'o ya
ndee jana'a.
22 Chi Moisés ni ka'an
jin ndee ndi yuao: "Jito'o
Dios, chi ndone'e ya in tee
ndakani tno'o ya ne'u ñanio
nagua ni sa'a ya jin san, te
nini kuu ja vi konini ni ndi'i
tno'o ka'an de.
23 Chi ndi'i ñayiu ja tu
kuini ja kandijai tno'o ka'an
tee yun ja ndakani de tno'o
ia Dios, te na nai ne'u ñayiu
ñui", ni ka'an Moisés sua'a.
24 'Te ndi'i tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a, guaa ndee Samuel vi
ja vaji ka na saa ni de, ni
ka oka'an de ja ja'a nagua
kokuu kiuu ka oo vitna.
25 Te maa ni ka kuu se'e
tee ni ka ondakani tno'o ia
Dios ndee jana'a, te suni ja
ja'a maa ni ni sa'a ya tratu
jin ndi tatao Abraham nuu
jiña'a ya: "Te ja ja'a ndikin
tata ron vi koo vii vi koo va'a
ndi'i ñayiu ñuyiu".
26 Te nuu ni ndaxteku ña
Dios jin se'e ya, te ni tetniuu
ña ya xtnañu'u ka nuu ndi'i
ni ja na sa'a ña ya javii
java'a, nagua ja ndasama ña
ya jin jakue'e ni ka osa'a in
in ni —jiña'a Pedro.

4

Ni junkuei Pedro vi Juan nuu nda'a tee ka netniuu

1 Te vi ka ka'an ka Pedro
vi Juan nuu ñayiu yun, te ni
jinokuei tee ka kuu sutu vi
tee ka kuu nija'nu nuu tee
ka jito veñu'u vi tee ka kuu
saduceo.
2 Te ni ka kiti ini de ja
ka kaxtno'o Pedro vi Juan
nuu ñayiu ñuu yun ja ja'a ja
vi ndateku ñayiu ne'u ndiyi,
nagua ni ka jini maa de ja ni
ndateku Jesús.
3 Te yun guaa ni ka
kakuiko ña de, te ni ka jasi
ña de vekaa guaa ndee inka
kiuu, chi ja mañini kiuu yun.
4 Su kua'a ñayiu ni ka
onini tno'o ni ka kaxtno'o de
ni ka kandijai, te ni jino vaa
ndee u'un mil ja vi nani teyii.

5 Te inka kiuu tnee ni
ka kututu tee ka tatnuni vi
tee ka kuu nija'nu vi tee
ka kaxtno'o Ley Moisés maa
ñuu Jerusalén.
6 Te Anás, tee kuu nija'nu
nuu sutu, vi Caifás vi Juan
vi Alejandro vi sava ka tee
ka kuu tna'a sutu ka kuu
nija'nu ni ka oo yun.
7 Te ni ka jani ña de jin
Pedro vi Juan ma'ñu sagua,
te ni ka jikan tno'o ña de:
—¿Na in ni chitniuu ña axi
na xiin sivi ka sa'a ni tniuu
ya'a? —ka jiña'a de.
8 Yun te ni ka'an Pedro, chi
oo de jin Espíritu ia Dios, te
jiña'a de:
—Tee ka tatnuni nuu ñuo
vi tee ka kuu nija'nu nuu
tna'o Israel,
9 ka kuini ni vi kundaa ini
ni ja ja'a javii java'a ni ndo'o
in tee ni oku'u si'in ya'a vi
naxa ni kuu ja ni nduva'a de.
10 Te vi kuni ndi'i ni vi
nii ñuo Israel ja jin sivi
Jesukristu, ia ni ja'nu ñuu
Nazaret, ni sa'a ja ni nduva'a
de, te ya'a oo de jin nuu ndi'i
maa ni, te suu ya kuu ia ni
ka jatakaa ni yika cruz, ia ni
ndaxteku Dios ne'u ndiyi.
11 Te suu Jesús kuu na
kuinio in kava ja ni ka
skexiko ni ja ka sa'a ni ve'e,
te suu ya ni nduu kava ka'nu
ja yituu skina ve'e.
12 Chi tu na inka xiin sivi
vi ni'o ja vi kaku ni'nuo,
chi tu na inka sivi ni taa ia
Dios nuu ñayiu ñuyiu ja kuu
skaku ni'nu ña jion —jiña'a
Pedro.
13 Yun te ni ka jini tee ka
netniuu yun ja ka ka'an ndee
ini ndeva'a Pedro vi Juan, te
vi ni ka sa'u kuii ini de ka
nini de, chi ka jini de ja tee
tu ni ka skua'a gua'a ka kuu
de vi tee nda'u ka kuu de, te
ni ka ndakuni ña de ja tee ni
ka oo jin Jesús ka kuu de.
14 Te tu ni kuu vi ka'an
kuechi sa'un tee ka kuu
nija'nu yun siki Pedro vi
Juan, chi ni ka ndia'a de ja
yun nukuiin tee ni nduva'a
si'in yun.
15 Yun te ni ka tatnuni de
ja ni kekuei Pedro vi Juan
nuu ve'e tniuu yun, te ni
ka ndoo maa ni ka de, ka
ndatno'o tna'a de.
16 Te ka kachi de:
—¿Nagua vi sa'o jin
tee ya'a? Te ndi'i ñayiu
Jerusalén ka jini ja ni ka sa'a
de in jaka'nu vi javii java'a,
te ma kuu vi ka'on ja masu
ndija.
17 Su ja ma kutenuu ka
tno'o ya'a nuu ñayiu ñuo, te
vi skoto ioo de ja vitna jin
kiuu kua'on, te ma vi ka'an
ka de nuu ni in ñayiu sivi
Jesús —ka kachi de.
18 Yun te ni ka ndakana de
Pedro vi Juan, te ni ka tat-
nuni de ja tu ka kuini sa'un
ka de ja vi ka'an tee yun sivi
Jesús, ni ja vi kaxtno'o de
tno'o ya nuu ñayiu.
19 Su yun te ni ka ka'an
Pedro jin Juan, te ka jiña'a
de:
—Vi ndakani gua'a ini
maa ni, ¿a vatuka kuu nuu
ia Dios ja vi kuantno'o san
xtnañu'u ka nuu maa ni, te
saa nuu ia Dios?
20 Chi ma kuu vi xndoo san
ja vi ka'an san tno'o ni ka jini

san vi ni ka onini san —ka
jiña'a de.
21 Yun te ni ka skoto ioo ña
tee ka netniuu yun jin Pedro
vi Juan, te ni ka siaa ña de,
chi tu ni ka ni'i de nagua
vi xtavi kuechi ña de ja ja'a
ñayiu ñuu yun, chi ndi'i ka
ndakuanta'u nuu ia Dios ja
siun ni ndasa'a ña ya jin tee
ni oku'u si'in yun.
22 Chi vi'i ka uu xiko kuia
oo tee ni oku'u si'in yun, te
ni sa'a ia Dios in jaka'nu ja
ni nduva'a de.

Ka ndakuatu ñayiu ka skua'a nuu ia Dios

23 Nuu ni ka yaa Pedro
jin Juan, te kuano'okuei de
nuu ka oo sava ka ñayiu
ka skua'a, te ni ka ndakani
de ndi'i nagua ni ka ka'an
sutu ka tatnuni vi tee ka kuu
nija'nu yun.
24 Yun te nuu ni ka onini
de, te inuu inuu ni ka ndaku-
atu de nuu ia Dios, te ka
jiña'a de:
—Jito'o Dios, ja tatnuni
maa ni siki ndi'i, maa ni kuu
ia Dios ja ni sa'a ni andivi vi
ñu'u vi ndute mar vi ndi'i ja
oo nui,
25 ja jin ma'ñu sagua
Espíritu maa ni, ni jantniuu
ni yu'u David, tee ni
jinokuechi nuu ni ndee
jana'a nuu ni ka'an ni:
¿Nau ja vi ndi'i ñayiu ñuyiu
ka kuvai,
te ka ndakani ini, in ja tu
jiniu'u?
26 Ni ka ndututu tee ka tat-
nuni ñuyiu vi ndi'i tee
ka kuu nija'nu ni ka
kututu,
ja ni ndontakuei de siki Jito'o
Dios vi siki Kristu, ia
ni kaji ni
ni kachi ni jin ma'ñu sagua
David.
27 ’Chi ja ndaa kuiti ja ñuu
ya'a ni ka kututu Herodes vi
Poncio Pilato vi ndi'i ñayiu
sava ka tatatno'o vi ñayiu
ñuo Israel ja ni ka ndakoi
siki se'e vii ni Jesús, ia ni
ndakaji ni,
28 ja vi sa'a de ndi'i ya'a,
nagua ja ni ndakani ini maa
ni ndee ama ka ja saa kokuu.
29 Te vitna, vi Jito'o san,
kondia'a ni ja ka skoto ioo ña
de jin san ja ka jinokuechi
san nuu ni, te ka jikanta'u
san ja chindee chituu ña ni
ja ma vi yu'u san vi ka'an
san tno'o va'a ni.
30 Te sa'a ni jaka'nu maa
ni ja na vi nduva'a ñayiu
ka ku'u, te na vi kuni ñayiu
kua'a tniuu na'nu vi javii
java'a ja vi sa'a san jin
ma'ñu sagua sivi se'e vii ni
Jesús —ni ka ka'an de.
31 Te nuu ni ndi'i ni ka
ndakuatu de, te ni tnaa nuu
ka otutu de yun. Te ndi'i de
ni kee ña Espíritu ia Dios, te
tu ni ka yu'u de ja ni ka ka'an
de tno'o va'a ia Dios.

Ndi'i nagua ka neva'a ñayiu ka skua'a ni ka okuu kuenta ndi'i

32 Ndi'i ñayiu ka kandija
yun, invaa ni anu invaa ni
jajintnuni ka neva'i. Te ni
in tu ni sa'a jajin ndatniuu
neva'a mai, chi ni ka jani ini
ja ndatniuu ndi'i ni kuu.
33 Te tee ni chitniuu ña
Jesús, chi jin jaka'nu maa ya

ka ndakani de nuu ñayiu ja
ja'a ja ni ndateku Jito'o Jesús
ne'u ndiyi. Te ni chindee
chituu ña ia Dios jin ndi'i.
34 Te ni in ñayiu, tu nagua
ni oja'ni sa'un ña jin. Chi
ndi'i ñayiu ni ka oneva'a
ñunde'i axi ve'e ni ka oxikoi,
te ni ka onusia'i xu'un ni ka
oni'i yun
35 nuu tee ni chitniuu ña
Jesús. Te ni ka oja'nde de na
kuu na kuu naxa ka jiniu'u
in in ñayiu yun.
36 Te yun ni oo José, tee ni
ka xnani ña tee ni chitniuu
ña Jesús, Bernabé, ja kei
ka'an se'e ndasa'a ndee ini
ña, tee tatatno'o Leví ja ni
kaku ñuu Chipre ni okuu de.
37 Tee ya'a, chi ni xiko de
in ñunde'i ni oneva'a de, te
ni jiña'a de xu'un yun nuu
tee ni chitniuu ña Jesús ja vi
chituu de sava ka ñayiu.

5

Ni junkuei Ananías jin Safira nuu yika kuechi

1 Su inka tee nani Ananías
jin ñasi'i de Safira ni ka xiko
de ñunde'i de.
2 Su ni ka ndatno'o tna'a
de jin ñasi'i de, te ni ka
tayu'u de sava xu'un yun, te
ndee saa ni ka jiña'a de nuu
tee ni chitniuu ña Jesús, te
ka sa'a ni de ja yun kuu ndi'i
xu'un yun.
3 Te jiña'a Pedro:

—Ananías, ¿nau ja ni kee
tachi anu ni, te ni ka kuini
ni ja vi xnda'u ni Espíritu ia
Dios ja ni ka ja'nde ni sava
xu'un ni oo ndee ñunde'i ni?
4 Te ¿a masu ñunde'i maa
ni ni kuu yun? Te ja siun
ja ni xiko ni, ¿a masu xu'un
maa ni ni kuu? ¿Nau ja ni kii
ini ni ja siun ni sa'a ni? Te
masu ñayiu ni xnda'u ni, chi
ia Dios ni kuini ni ja xnda'u
ni.
5 Te vi nuu ni onini
Ananías tno'o ya'a, te ni
ndonso de ja vi ni ji'i sa'un
de. Te ni ka yu'u ndeva'a
ñayiu nuu ni ka jini ja siun
ni ndo'o de.
6 Yun te ni ja'ankuei suchi
kuechi ka oo yun, te ni ka
tniutui yiki kuñu de, te ni ka
jintayu'u ñai.
7 Te nuu ni ya'a ndee
uni ore, te ni kiuu ñasi'i
Ananías, su tu jini ña ja siun
kaa ja ni kuu.
8 Yun te jiña'a Pedro:

—Kaxtno'o ni, ¿a vi jandaa
ja ya'a ni kuu ndi'i xu'un ja
ni ka xiko ni ñunde'i ni yun?

Te jiña'a ña:

—Jandaa ja ya'a ni kuu
ndi'i.
9 Te jiña'a Pedro:

—¿Nau ja ni ka ndatno'o
tna'a ni jin yii ni ja vi koto
tnuni ni Espíritu maa Jito'o?
Te yun mandikuei suchi ni
ka jintayu'u yii ni. Te vitna
te ki'inkuei ni jin vi jintayu'u
ñai.
10 Te vi ore saa ni ndonso
ña nuu ja'a de, te ni ji'i
ña. Te nuu ni ndiukuei suchi
kuechi yun, te ni ka jini ñai
ja ni ji'i ña, te ni ka jintayu'u
ñai xiin nuu yiyu'u yii ña.
11 Yun te ndi'i ñayiu ka
skua'a vi ndi'i ñayiu ni ka
jini yun, ni ka yu'u ndeva'a
ja siun kaa ja ni ka ndo'o de.

Kua'a javii java'a ni ka sa'a tee ni chitniuu ña Jesús

12 Te jin ma'ñu sagua tee
ni chitniuu ña Jesús, ni sa'a
ia Dios kua'a javii java'a vi
tniuu na'nu ja ni ka jini
ñayiu ñuu. Te ndi'i ñayiu ka
kandija, ni ka ondututu nuu
nani Yuve'e Salomón.
13 Te ñayiu tu ka kandija,
ni in tu kikuei ini ja vi
nitna'a jin ñayiu ka skua'a
yun, visi ñayiu ñuu yun, chi
ka ka'an gua'a ndeva'a ja
ja'a ñayiu ka skua'a yun.
14 Te ñayiu ka kandija
tno'o va'a Jito'o, chi makaya
makaya ni, kuu teyii kuu
ñasi'i.
15 Te ka kene'e ñai jin
ñayiu ka ku'u yu'u ichi, te
ni ka jakintuu ñai nuu jito vi
nuu yuu ichi nuu ya'a Pedro,
nagua ja visi ja kati de na
ya'a siki ñayiu ka ku'u yun,
te vi nduva'i.
16 Te saa ni ñayiu ñuu ja
netna'a yatni yun, kua'a ni
ja'ankuei Jerusalén ni ka jin-
sia'a ñayiu ka ku'u vi ñayiu
ka ñu'u ña tachi, te ndi'i ni
ka nduva'a.

Ni ka tna'a tee ni chitniuu ña Jesús tnundo'o

17 Yun te ni ka ndakoo
tee kuu nija'nu nuu sutu vi
ndi'i tee ka oo jin de ja ka
kuu ñayiu ka yinduu nuu
saduceo, chi ka kukuasun
ndeva'a ini de.
18 Te ni ka kakuiko de tee
ni chitniuu ña Jesús, te ni ka
jasi ña de vekaa.
19 Su nuu jakuaa ni ja'an in
ia jinokuechi nuu Jito'o Dios,
te ni ndakune ya ye'e vekaa
yun, te ni kene'e ña ya, te
jiña'a ya:
20 —Kua'ankuei veñu'u
ka'nu, te vi ndakani ron
nuu ñayiu ñuu ndi'i tno'o
ja kaxtno'o ichi jaa nuu vi
koteku ron nikuii nikani
—jiña'a ya.
21 Te nuu ni ka onini de
tno'o ni ka'an ia yun, te ni
kiukuei de ini nuu oo veñu'u
nuu matuu sua'a, te ni ka
jinkondee de ni ka kaxtno'o
de nuu ñayiu.

Te tee kuu nija'nu nuu
sutu vi tee ka oo jin de ni ka
ndututu de ja ni ka kana de
ndi'i tee ka kuu nija'nu nuu
tatatno'o Israel ja vi ka'nde
de kuechi. Te ni ka tatnuni
de ja vi jinkene'e ndaja'a de
tee ni chitniuu ña Jesús ja ka
oo vekaa yun.
22 Su nuu ni jinokuei
ndaja'a yun ja vi kene'e
ña de, te tu ka de ka
yi'i ini vekaa yun, te ni
ka ndajiokuiin de ni ka
kaxtno'o de,
23 te ka jiña'a de:

—Ni ka ndani'i san ndesi
gua'a ye'e vekaa vi ka oo
gua'a tee ka jito yuye'e yun,
su nuu ni ka june san, te ni
in de, tu na in oo ini vekaa
yun —ka jiña'a de.

24 Su nuu ni ka onini tee
ka kuu nija'nu nuu sutu vi
tee ka kuu nija'nu nuu tee ka
jito veñu'u ja siun ka jiña'a
de, te vi tu ka nii ini de
nagua vi ndakani ini de, te
ka jikan tno'o tna'a de:

—¿Naxa kaa ja kokuu
ndi'i ya'a nuu saa?

25 Su yun te vi nuu saa
ni jino in tee ni kaxtno'o, te
jiña'a de:

—Tee ni ka jasi ni vekaa ka
oo de nuu oo veñu'u ka'nu
ka kaxtno'o de nuu ñayiu
ñuu.

26 Yun te ni ja'ankuei tee
tatnuni nuu tee ka jito yun
jin ndaja'a de, te ni ka
jinkuaka de tee ni chitniuu
ña Jesús jin tno'o mani, chi
ka yu'u de ja vi kani yuu ña
ñayiu ñuu.

27 Te nuu ni jinokuei de jin
tee yun, te ni ka junsia'a ña
de nuu ka oo tee ka ja'nde
kuechi yun, nagua ja kakan
tno'o ña tee kuu nija'nu ka
nuu sutu yun.

28 Te jiña'a de:

—¿A masu ja ni ka ka'an
kaji san nuu ni, ja ma kuu
vi kaxtno'o ka ni sivi tee
yun? Te vitna vi ja kuu nii
ñuu Jerusalén ka kaxtno'o ni
tno'o Jesús, te ka kuini ni vi
skuiso kuechi ña ni ja suu
san ni ka ja'ni tee yun.

29 Yun te ni ka ka'an Pedro
jin sava ka tee ni chitniuu ña
Jesús, te ka jiña'a de:

—Nini kuu ja vi kuantno'o
san nuu ia Dios xtnañu'u ka,
saa nuu ñayiu.

30 Te Dios ndee ndi yuao ni
ndaxteku Jesús, ia ni ka tat-
nuni maa ni ja ni ka jatakaa
ña jin ya yika in yutnu cruz.

31 Su Dios, chi ni ndone'e
ña ya, te ni juntaa ña ya
nda'a kua'a ya, te ni sa'a
ka'nu ña ya ja skaku ni'nu
Jesús ñayiu, nagua ja ñayiu
ñuo Israel vi ndatna'u ini
ichi kue'e, te vi ndajiokuiin
nuu ia Dios, te kuaka'nu ini
ya yika kuechi.

32 Te sein, chi testiu ka
kuu san nuu ndi'i tno'o ya'a.
Te suni testiu kuu Espíritu
ia Dios ja ni jiña'a ya nuu
ñayiu ka jantno'o nuu ya
—ka jiña'a de.

33 Su nuu ni ka onini tee
yun tno'o ni ka ka'an Pedro,
te ni ka kiti ini ndeva'a de, te
vi ni ka kuini de ja vi ka'ni
ña de.

34 Yun te ni ndakoo in tee
fariseo ndisa ka ja'nde de
kuechi, tee nani Gamaliel, in
tee kaxtno'o Ley Moisés ja
ka nee yiñu'u ndeva'a ñayiu
nuu de, te ni tatnuni de ja
vi kene'e nunuu ña jin tee ni
chitniuu ña Jesús ye'e.

35 Te nuu ni ka kujioo tee
yun, te jiña'a de:

—Tata ñani Israel, vi kon-
dia'a gua'o naxa vi sa'o siki
tee ya'a.

36 Te vi ndaka'an ni ja ni
kuu kiuu ni ya'o yun, nani
ndakoo Teudas nuu ni ka'an
de ja tee kanuu kuu de, te ni
ka kututu ndee kuun ciento
ñayiu ni ka ondikin ña jin
de. Su ni ka ja'ni ña jin de,
te ndi'i tee ni ka ondikin ña
yun ni ka yagua de, te ni naa
ndi'i.

37 Te nuu kuee ka, te
ni ndakoo Judas, tee ñuu
Galilea, kiuu ka nukoso sivi
ñayiu nuu tutu, te ni xtutu
kua'a de ñayiu ñuu ja ni
ka ondikin ña jin de. Te
suni ni ji'i de, te ndi'i tee ni
ka ondikin ña jin de ni ka
yagua.

38 Te yun guaa vitna ka'an
san ja ma vi kiunduu ni jin

tee ya'a, te vi siaa ni de na vi
kokuu mamaa de, chi nuu ja
in ñayiu ñuyiu ya'a xteku ña
ja siun ka sa'a de, te kua'an
saa te naa.
39 Su nuu ja ia Dios jiña'a
tniuu ka sa'a de, te ma kuu
ja vi ndakoo siki de ja vi
jinkanio de. Vi kondia'a
gua'o, kana saa vatu ni ia
Dios vi kokaxin tna'a jion
—jiña'a de.
40 Te ni ka junkuaan ini de
nagua ni ka'an tee yun. Ni
ka ndakana de tee ni chit-
niuu ña Jesús, te ni ka tat-
nuni de ja ni ka kani ndeva'a
ña ndaja'a de, vi ni ka skoto
ioo ña de ja ma vi ka'an
sa'un ka de sivi Jesús. Yun
te ni ka siaa ña de.
41 Yun te ni ndekuei de
nuu tee ka ja'nde kuechi
yun. Kuano'okuei de, te ka
kusii ini de ja ni jandetu
ia Dios ja ni ka nani ña
ñayiu jin de vi ni ka tna'a de
tnundo'o ja ja'a sivi Jesús.
42 Te vi ndi'i kiuu ni ka
okaxtno'o de nuu ñayiu maa
veñu'u ka'nu vi taka ve'e,
ni tu ni ka kuita de ja vi
kaxtno'o de nuu ñayiu ja
Jesús kuu ia ni tetniuu Dios.

6

*Ni ka ndatau uja tee vi chi-
tuu tna'a jin tee ni chitniuu
ña Jesús*

1 Te kiuu yun ni kaya kua'a
ñayiu ka kandija tno'o Jesús.
Te ni ka jinkondee ñayiu ka
ka'an sa'an griego ka ka'an
kuechi siki ñayiu ka ka'an
sa'an arameo. Te ni ka ka'an
de ja ña'a ñuu de ni ka
ndonda'u, tu ka ni'i va'a ña
ja vi kaa ña in in kiuu nuu
te'nde ja ka jaa ña.
2 Yun te ndi uxi uu tee
ni chitniuu ña Jesús ni ka
ndaxtutu de ndi'i ñayiu ka
skua'a, te ka jiña'a de:
—Masu vatuka kuu ja vi
junkani san tno'o va'a ia
Dios, ja ma vi kaxtno'o
ka san nuu ñayiu ja vi
kunukuechi san nuu te'nde
ja ka jaa ñayiu.
3 Te yun guaa vi nduku
maa ni ne'u ni uja tee ka
oo jin Espíritu ia Dios, vi tee
gua'a vi kokuu de, te vi koo
ndichi de, te na vi skuiso
sikio de tniuu ya'a, vi ñani.
4 Te sein, na vi kondakuatu
ni san nuu ia Dios, te vi
kaxtno'o san tno'o va'a ya
nuu ñayiu —ka jiña'a de.
5 Te ndi'i ñayiu yun ni
ka junkuaan ini tno'o ni ka
ka'an de, te ni ka taui Es-
teban, tee jantno'o gua'a vi
oo de jin Espíritu ia Dios, vi
Felipe vi Prócoro vi Nicanor
vi Timón vi Parmenas vi
Nicolás, tee ñuu Antioquía
ja ni kiunduu de jantno'o de
Ley Moisés.
6 Yun te ni ka junsia'a ña
de nuu tee ni chitniuu ña
Jesús, te ni ka sonee de nda'a
de siki tee yun, te ni ka
ndakuatu de.
7 Te jitenuu tno'o va'a
Jito'o Dios, te ni ka kaya
kua'a ndeva'a ñayiu ka
skua'a Jerusalén, te suni
kua'a sutu ni ka jantno'o ja
ni ka kiunduu ichi Jesús.

Ni ka kakuiko de Esteban

8 Te Esteban, chi oo de jin
jaka'nu maa ia Dios, te ni

chindee ni chituu ña ya. Ni
sa'a de kua'a javii java'a vi
tniuu na'nu nuu ñayiu ñuu.
9 Yun te ni ka ndakoo tee
ka oo ve'e ii sinagoga nuu
nani "tee ni ka ojinokuechi
te ni ka yaa" ja vajikuei ndee
Cirene vi ndee Alejandría vi
ndee ñuu ja tnii Cilicia vi
Asia, te ni ka jinkondee de ka
tee tna'a de jin Esteban.
10 Su tu ni ka kundee
de, chi tno'o ndichi ndeva'a
ni ka'an Esteban, ni sa'a
Espíritu ia Dios.
11 Yun te ni ka tniuya'u de
sava tee ja na vi ka'an de
ja ni ka onini de ja kane'e
Esteban siki Moisés vi siki ia
Dios.
12 Siun ni ka sa'a de, te ni
ndontakuei vaa ñayiu ñuu vi
tee ka kuu nija'nu vi tee ka
kaxtno'o Ley Moisés. Ndi'i
de ndontakuei siki Esteban,
te ni ka kakuiko ña de, te ni
ka junsia'a ña de nuu tee ka
ja'nde kuechi.
13 Te ni ka jani de tee ka
ndakani tno'o tno'o, te ka
jiña'a de:

—Tee ya'a, chi vi ndi'i kiuu
kane'e de siki veñu'u vii ñuo
vi siki Ley Moisés.
14 Chi ka nini san ka'an de
ja Jesús, in tee nija'nu ñuu
Nazaret, xnaa veñu'u ya'a, te
ndasama de nagua vajikueio
ka sa'o ja ni xndoo Moisés
—ka jiña'a de.

15 Yun te ndi'i tee ka nukoo
ja ka ja'nde kuechi yun ni
ka ndia'a guagua'a de nuu
Esteban, te ni ka jini de ja na
jito in ia jinokuechi nuu Dios
jito de.

7

Ni ka'an ni'nu Esteban ja ja'a maa de

1 Yun te ni jikan tno'o ña
sutu kuu nija'nu ka jin Este-
ban:

—¿A inu ndija tee ya'a
tno'o ka ka'an de? —jiña'a
de.
2 Yun te jiña'a Esteban:

—Tata ñani, vi konini ni
tno'o ka'an san. Dios, ia
ye'e tajan, ni ka'an ya nuu
ndee ndi yuao Abraham nuu
ni oo de in ñuu ja tnii
Mesopotamia, nuu chia'an
ka ja ki'in de ja koo de ñuu
Harán,
3 te jiña'a ya: "Xndendoo
ñuu ron vi tna'a kuikin ron,
te kua'an nuu oo inka ñuu ja
xne'e jaa rin nuu ron", jiña'a
ya.
4 Yun te ni ndee de ñuu
ñayiu caldeo, te ni jinkoo de
ñuu Harán. Te nuu kuee
ka, te ni ji'i tata yua de,
te Dios ni ndisia'a Abraham
ñuu ya'a nuu ka oo vitna.
5 Su tu ni jiña'a ya ndenu
sa'a jajin de ni ja in ta'u
luluu ndenu jinkani ja'a de.
Su ni kee yu'u ya ja kuña'a
ya ndee nuu ndi'i ndikin tata
de ja vi koo nuu kuee ka, visi
chia'an ka ja na se'e de koo.
6 Te jiña'a Dios: "Ndi'i
ndikin tata ron vi koo inka
ñuu. Te yun vi kunukuechi
nuu ñayiu ñuu yun, te vi
kotna'i tnundo'o nuu kuun
ciento kuia.
7 Te tetniuu rin tnundo'o
siki ñayiu ñuu ja ka sa'a
ja vi kokunukuechi ndikin
tata ron, te nuu ndekuei ñuu

yun, te vi chiñu'u ñai jin rin
ñuu ya'a", jiña'a ya.
8 Yun te ni sa'a ia Dios
jin Abraham in tratu nuu ni
kaxtno'o ya ja kitnuni nuu
yiki kuñu. Te yun guaa nuu
una kiuu ja ni kaku Isaac,
se'e Abraham, te ni chitnuni
de nuu yiki kuñui vi suni saa
ni ni sa'a Isaac jin se'e de
Jacob, vi Jacob jin ndi uxi uu
seyii de. Te ndi uxi uu tee
yun ni ka kuu tata yuao ja ni
ka jakin de tatatno'o Israel.

9 'Te ndi'i se'e Jacob ya'a ni
ka kukuasun ini de jin ñani
de José, te ni ka xiko ña de ja
ni ka junsia'a ña nuu ñayiu
ñuu Egipto, su ia Dios ni oo
jin José.
10 Te ni skaku ni'nu ña ya
nuu ndi'i tnundo'o vi ni sa'a
ndichi ña ya, te ni chindee ni
chituu ña ya nuu Faraón, rey
ñuu Egipto, ja ni jani de José
ja ni otatnuni de nuu ñayiu
ñuu Egipto vi nuu ñayiu ve'e
maa rey yun.

11 'Yun te ni kii soko nii
ñuu Egipto vi Canaán ja
ni kii kua'a tnundo'o nuu
ñayiu, te ndi yuao, tu ni ka
oni'i ka ja vi kokaa.
12 Su nuu ni ni'i tno'o Ja-
cob ja oo triu ñuu Egipto, te
ni tetniuu de se'e de ja ka
kuu ndi yuao, te ni ja'ankuei
de jaxtnañu'u.
13 Te nuu ni ja'ankuei de
jichi kuu uu, te ni xtuu José
mai ja ñani de kui, te saa ni
jini Faraón ja tatatno'o José
ka kuu tee yun.
14 Te nuu kuee ka, te ni
kana José yua de Jacob vi
ndi'i tna'a de ja ka kuu uni
xiko xa'un ñayiu ja ni ji-
nokuei Egipto.
15 Saa ni kuu ja ni jino Ja-
cob nuu ni oo de ñuu Egipto,
te yun ni ji'i de. Te suni yun
ni ka ji'i sava ka ndi yuao.
16 Te ni ka ndajiokuiin de
ni ka nusia'a de yiki kuñu
yun ñuu Siquem. Te yun
ni ka tayu'u de nuu yau
ñaña ni ndaki'in Abraham
jin xu'un de nuu se'e Hamor
ñuu Siquem.

17 'Su nuu ni ya'a kua'a
kuia, te ni kuyatni kiuu ja
skunkuu tno'o ni kee yu'u
ia Dios ja ni ka'an ya jin
Abraham, te ni kaya kua'a
ndeva'a ñayiu tatatno'o mao
Israel ja ni ka oo ñuu Egipto,
18 vi guaa ndee nuu ni
nukonetniuu inka rey ñuu
Egipto ja tu ni jini tna'a de
jin José.
19 Te rey ya'a ni xnda'u de
ñayiu ñuo, te ni sa'a ndeva'a
de ndi yuao vi ni tatnuni de
ja na vi xndoi se'e kueli inka
ka kaku, te na vi kuu mai.
20 Te kuia saa ni kaku
Moisés, te ni kutoo ndeva'a
ña ia Dios jin, te uni vi yoo
ni ka jito ña yuai nuu ve'e
de.
21 Te nuu ni junsia'a ña
nanai ja ni ndoo maintno'o
ni, te yun ndakuaka ña sesi'i
Faraón, te ni skua'nu ñai na
kuinio se'e mai.
22 Te ni ka skua'a ña jin
Moisés ndi'i jandichi ka jini
ñayiu Egipto, te suni ni okuu
de in tee ka'nu jin tno'o
ka'an de vi tniuu ni osa'a de.

23 'Te nuu ni jino de nuu
uu xiko kuia, te ni ndakani

ini de ja jinkoto de ñani de
ja ka kuu tna'o Israel.
24 Su nuu ni jini de in tee
Egipto ja sa'a ndeva'a de in
tee Israel, te ni kiunduu de
ni kani de tee Egipto yun vi
ndee ni ja'ni ña de.
25 Chi ni ndakani ini de
ja vi junkui'nu ini ñani de
yun ja Dios kuantniuu ña jin
de ja skaku ni'nu ña de nuu
tnundo'o. Su tee yun, chi
masu saa ni ka junkui'nu ini
de.
26 Te inka kiuu ni jino
Moisés nuu ka jaxin tna'a uu
tee Israel, te ni ka'an de ja
sansa'an ña de, te jiña'a de:
“In ni se'e vi in ni ñani ka
kuu ni, te ¿nau ja ka jaxin
tna'a ni?” jiña'a de.
27 Yun te ni chinda'a ña tee
kani inka tna'a de yun, te
jiña'a de: “¿Na in ni jani ña
jin ni ja kokuu ni tee tatnuni
vi tee ja'nde kuechi ja kee ni
koka'an ni ya'a?
28 ¿A ka'an ni ja ka'ni ña ni
jin san nagua ni ja'ni ni tee
Egipto iku?” jiña'a tee yun.
29 Te nuu ni onini Moisés
tno'o ya'a, te ni jino yu'u de
ja ni jino de Madián nuu ni
ojika nda'u de. Te yun ni ka
jinkoo uu seyii de.

30 ’Te nuu ni ya'a uu xiko
kuia, te ni ja'an de in nuu
ñu'u te'a yuku Sinaí. Te yun
ni kenta in ia jinokuechi nuu
Dios nuu oo in yutnu ndoko
ja oo iñu tnu ja ja'nu ja'nu
yañu'u kai tnu.
31 Yun te nuu ni jini
Moisés, te vi ni sa'u kuii ini
de ndia'a de ja siun ni skuni
ña jin de. Te ni kuyatni de
ja kondia'a gua'a ka de, te ni
onini de tno'o ka'an Jito'o:
32 “Maa rin kuu ia Dios
ni ka ochiñu'u ndi yua ron
Abraham vi Isaac vi Jacob”,
jiña'a ya. Te Moisés, chi vi
ni ni'i de ja ni yu'u de, te tu
ni kii ini de ja kondia'a ka de.
33 Te jiña'a Jito'o Dios:
“Kene'e ndijan ron, chi nuu
ñu'u jain ron jian, chi ñu'u ii
kuu.
34 Ni jini rin ja kua'a
tnundo'o ka tna'a ñayiu ñuu
rin ja ka oo Egipto, te ni
onini rin ja ka kana ka nda'i
nuu rin. Te yun guaa vaji rin
ja skaku ni'nu rin. Te vitna
ne'e, chi tetniuu ña rin no'o
ron Egipto”, jiña'a ya.

35 ’Te suu Moisés ya'a kuu
tee ni ka skexiko de ja ka
jiña'a de: “¿Na in ni jani
ña jin ni ja kotatnuni ni vi
koka'nde ni kuechi?” Su
tee ya'a ni tetniuu ia Dios
ja tatnuni de vi skaku ni'nu
de tna'o Israel ja ni ka oo
Egipto jin ma'ñu sagua ia
jinokuechi nuu Dios ja ni
skuni ña ya nuu in yutnu
ndoko ja oo iñu.
36 Te suu Moisés ni
ndene'e tatatno'o ñuu Egipto
nuu ni sa'a de kua'a javii
java'a vi tniuu na'nu ñuu
Egipto vi nuu ndute mar
kua'a vi nuu ñu'u te'a nuu
uu xiko kuia.
37 Te suu Moisés ya'a kuu
tee ni ka'an nuu tna'o Is-
rael: “Ndone'e ia Dios in tee
ndakani tno'o ya ne'u ñanio,
na kuinio sein, te vi konini ni
tno'o ja ka'an de”.
38 Te suu Moisés ya'a kuu
tee ja ni oo de jin ndi'i tna'o

Israel ja ni ka okututui nuu
ñu'u te'a, jin ia jinokuechi
nuu ia Dios ja ni oka'an ya
nuu yuku Sinaí, nuu ndee
ndi yuao. Te suu Moisés kuu
tee ni ni'i tno'o teku nuu ia
Dios, te ni ndasia'a de nuo.
39 ’Su tu ni ka jantno'o ndi
yuao nuu Moisés, chi saa
sua'a ni ka oskexiko ña de,
te ni ka ondakani ini de ja vi
ndajiokuiin de ñuu Egipto.
40 Te ni ka jiña'a de nuu
Aarón: “Sa'a ni chu'chi ja
na vi koxno'o nuo ki'inkueio,
chi Moisés, tee ni ndene'e ña
Egipto, tu ka jinio nagua ni
ndo'o de ja tu de ndenta”.
41 Yun te ni ka sa'a de in
isndiki luluu, te ni ka ja'ni
de kiti ni ka soko de nuu
chu'chi yun, vi ni ka kusii ini
ndeva'a de ja ka neva'a de
in chu'chi ja ni ka sa'a de jin
nda'a de.
42 Su yun te ni sa'a jioo ña
ia Dios, te ni xndoo ña ya ja
vi chiñu'u de nikandii vi yoo
vi kimi, nagua yoso nuu tutu
ii ja ni ka tee tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a nuu
ka'an sua'a:
Roon ñayiu Israel,
¿a na in kiuu te ni ka ja'ni
ron kiti ja vi soko ron
nuu rin
nuu ni ka oo ron nuu ñu'u
te'a nuu uu xiko kuia?
43 Chi saa sua'a ni ka jiso
ron ve'e chu'chi ron
Moloc,
vi kimi chu'chi ron Refán, ja
ni ka sa'a ron
ja vi chiñu'u ron.
Te yun guaa kene'e ña rin
ki'inkuei jika ka ron
saa Babilonia
kachi nuu tutu ii.
44 ’Te ni ka oneva'a ndi
yuao ve'e ii nuu xne'e Dios
maa ya ja oo ya jin ñayiu
Israel nuu ñu'u te'a ja ni
ka sa'a de nagua ni tatnuni
ia Dios nuu ni ka'an ya jin
Moisés ja vi sa'a de nagua
kaa ja ni skuni ña ya jin de.
45 Te ni ka kiunda'a ndi
yuao ve'e ii yun, te ka ndiso
de nuu ni kiukuei de jin
Josué nuu ñuu ñayiu inka
tatatno'o ja ni skunu ña ia
Dios. Te ni jiña'a ya ñu'u
yun nuu ndi yuao, te vi saa
ni, ni ka oo de jin ve'e ii yun
guaa ndee kiuu ni oo ndi rey
David.
46 Te ni junkuaan ini ña ia
Dios jin David ja ni jikan de
nuu ya ja sa'a de veñu'u nuu
koo ya, ja kuu ya Dios Jacob.
47 Su Salomón kuu tee ni
sa'a veñu'u ia Dios.
48 Su visi ni saa, te ia Dios
oo ndee sukun, chi tu oo ya
veñu'u ni sa'a teyii jin nda'a
de, nagua ni ka'an tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a nuu ka'an:
49 Andivi kuu nuu tatnuni
rin
te nuu ñuyiu kuu nuu
yoxnee ja'a rin.
¿Nuu saa te na ve'e rin kuu
ja vi sa'a ron?
ka'an Jito'o.
¿Axi ndenu kuu nuu ndatatu
rin?
50 Te ndi'i kuu ja ni sa'a
rin jin nda'a maa rin,
kachi ia Dios
ni tee de.
51 ’Su maa ni, chi vi saa inu
ndee ini ni, na kuinio ñayiu
tne'e ja tu ka jini ichi Dios ja
vi konini, chi siun ni ka oo ni
siki Espíritu ia Dios, nagua

ni ka osa'a ndi yua ni, te vi
saa ni kua'ankuei ni.
52 ¿Axi ndee in tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a, tu ni ka sondikin ña
ndi yua ni ja vi sa'a ndeva'a
ña de? Su ndi yua ni ni ka
ja'ni tee ni ka oka'an ndee
ama ka ja kii ia ndaa. Su nuu
ni kii ya, te maa ni ni ka xtuu
ya nuu nda'a tee ka netniuu,
te ni ka ja'ni ni ya.
53 Visi maa ni ni ka ni'i ni
Ley Moisés jin ma'ñu sagua
ia ka jinokuechi nuu Dios, su
tu ni ka jantno'o ni —jiña'a
Esteban.

Ni ji'i Esteban

54 Yun te nuu ni ka onini
de tno'o ya'a, te ni ka kiti ini
ndeva'a de, te vi ni ka ka'ñi
no'o de ni ndontakuei de siki
Esteban.
55 Su Esteban, chi ni oo
de jin Espíritu ia Dios, te ni
ndakondia'a de ichi andivi,
te ni jini de ja ye'e tajan nuu
oo ia Dios, te ichi nda'a kua'a
ya oo Jesús.
56 Te jiña'a de:

—Vi kondia'a gua'a ni, chi
ndia'a san ja nune ichi an-
divi vi oo Se'e Teyii nda'a
kua'a maa ia Dios —jiña'a
de.
57 Yun te ni ka jasi tee yun
so'o de ja ma vi konini ka de,
te ni ka kana ko'o de ni ka
jino de ni ka jinkakuiko ña
de jin Esteban.
58 Te ni ka kene'e ña de
yu'u ñuu yun, te yun ni ka
xndoo tee ni ka okuu testiu
tno'o ni ka'an Esteban sa'un
de ja kokoto in suchi nani
Saulo, nagua ja kuu vi kani
gua'a ña de yuu.
59 Te vi ka kuun ka kani
ña de yuu, te ni jikanta'u
Esteban nuu ia Dios, te jiña'a
de:

—Jito'o Jesús, ndiunda'a
maa ni anu san.
60 Te ni junkuiin jiti de, te
ni kana jaa de:

—Jito'o san, ma sa'a ni
kuenta yika kuechi ka sa'a
tee ya'a —jiña'a de.

Te vi ndi'i ni ka'an de tno'o
ya'a, te ni ji'i de.

8

Ni sondikin Saulo ñayiu ka skua'a

1 Te Saulo, chi ni junkuaan
ini de ja ni ka ja'ni de
Esteban. Te vi kiuu yun
ni jinkondee tnundo'o siki
ñayiu ka skua'a ja ka oo
Jerusalén. Te ndi'i ñayiu ka
skua'a yun ni ka ndutenuu
kua'ankuei sava ñuu ja tnii
Judea, vi sava kua'ankuei
ñuu ja tnii Samaria, te nani
tee ni chitniuu ña Jesús ni ka
kendoo.
2 Te ni ka oo tee ka chiñu'u
ia Dios ja ni ka tayu'u de yiki
kuñu Esteban, te ni ka nda'i
ni ka kana de ja ni ji'i de.
3 Yun te ni sa'a Saulo ja ni
oo kua'a tnundo'o siki ñayiu
ka skua'a, chi ni jika de ve'e
ve'e, ni okakuiko de ñayiu
yun, kuu teyii kuu ñasi'i, te
ni otnaa ña de vekaa.

Ni kenta tno'o va'a Jesús nuu ñayiu Samaria

4 Su ñayiu ni ka yagua
ja kua'ankuei inka ñuu, chi
ndi'i nuu ñayiu ñuu jinokuei
ka kaxtno'i tno'o va'a Jesús.

5 Yun te makenuu Felipe kua'an de ñuu ka'nu
Samaria, te yun ni kaxtno'o
de nuu ñayiu tno'o va'a
Kristu, ia ni tetniuu Dios.
6 Te ni ka okututu kua'a
ñayiu ka nini guagua'i tno'o
ka'an Felipe yun, ka nini vi
ka ndia'i javii java'a sa'a ia
Dios jin ma'ñu sagua de.
7 Chi kua'a ñayiu ka ñu'u
ña tachi ni ka nduva'a, te vi
ka kana ko'o tachi yun, te
kanakuei ña jin ñayiu yun.
Te suni kua'a ñayiu ni ka
ndutuchiin vi ñayiu ka ku'u
si'in ni ka nduva'a.
8 Te yun guaa ni ka kusii
ndeva'a ini ñayiu ñuu yun.

9 Suni ñuu Samaria yun ni
oo in tee nani Simón, tee ni
oskua'a tno'o tasi ndee ama
ka, te ni xnda'u de ñayiu yun
ja in tee ka'nu kuu de.
10 Ndi'i ñayiu ni ka onini
gua'a tno'o ka'an de ndee
ñayiu na'nu vi ndee ñayiu
kuechi ka, te ka ka'in:

—Tee ya'a kuu tee ni ni'i
tniuu ka'nu nuu maa ia Dios.
11 Te ni ka onini ñayiu
tno'o ka'an de, chi kua'a
ndeva'a kuia ni oxnda'u ña
de jin tniuu tasi ni osa'a de
yun.
12 Su nuu ni kaxtno'o Felipe tno'o va'a naxa tatnuni
ia Dios, vi tno'o maa Jesukristu, te ni ka kandija
ñayiu, guaa ni ka jandute
teyii vi ñasi'i.
13 Te suni ni kandija maa
Simón yun, te ni jandute de,
te ndi'i kiuu ni ka oo de jin
Felipe, vi ni osa'u kuii ini de
ni ondia'a de javii java'a vi
jaka'nu ja ni osa'a tee yun.
14 Te nuu ni ka onini
tee ni chitniuu Jesús ka oo
Jerusalén ja ñayiu Samaria
ni ka kandija tno'o va'a ia
Dios, te ni ka tetniuu de
Pedro jin Juan ja kua'ankuei
de ñuu yun.
15 Su nuu ni jinokuei de,
te ni ka ndakuatu de nuu ia
Dios ja ja'a ñayiu ka kandija
ja ka oo ñuu yun, nagua ja
na vi ni'i Espíritu ia Dios.
16 Chi chia'an ka ja kii
Espíritu ia Dios siki ni in
ñayiu yun, chi sua'a ni ni ka
jandutei jin sivi Jesús.
17 Yun te ni ka sonee Pedro
jin Juan nda'a de siki ñayiu
yun, te ni ka ni'i Espíritu ia
Dios.
18 Te nuu ni jini Simón ja
ni ka ni'i ñayiu Espíritu ia
Dios nuu ni ka sonee Pedro
vi Juan nda'a de, te ni skanduu Simón xu'un nuu nduu
tee yun ja ndaki'in de tniuu
ka'nu yun.
19 Te jiña'a de:

—Vi taa ni jaka'nu jian na
koneva'a san, nagua ja suni
ndee ni ñayiu xiin siki sonee
san nda'a san, te ni'i Espíritu
ia Dios —jiña'a Simón.

20 Yun te jiña'a Pedro:

—Junaa ni jin xu'un ni, chi
ni ndakani ini ni ja in nagua
kuta'uo nuu ia Dios, te ki'on
jin xu'on.
21 Su maa ni, chi tu na
tniuu ni ja nagua ni'i ni, ni ja
koneva'a ni nuu tniuu ka'nu
ya'a, chi tu oo ndaa anu ni
nuu ia Dios.
22 Ndatna'u ini ni nuu
jakue'e ya'a, te kakanta'u ni
nuu ia Dios axi saa naxa

kuaka'nu ini ya ja siun
ndakani ini ni jin anu ni.
23 Chi ndia'a san ja kukua-
sun ndeva'a ini ni, te jasi
ña jakue'e jasua'a jian jin ni
—jiña'a Pedro.
24 Yun te jiña'a Simón:
—Vi kakanta'u ni ja ja'a
san nuu Jito'o, nagua ja ma
kii tno'o xeen ni ka'an ni jian
siki san —jiña'a de.
25 Yun te nuu ni ka
ndakani Pedro vi Juan naxa
sa'a Jesús vi tno'o va'a ya,
te ni ka ndajiokuiin de
kuano'okuei de Jerusalén.
Su nuu kuano'okuei de, te
ni ka kaxtno'o de tno'o va'a
Jesús nuu ñayiu ka oo kua'a
ñuu kueli ja tnii Samaria.

Ni kaxtno'o Felipe nuu tee netniuu ñuu Etiopía

26 Yun te in ia jinokuechi
nuu Jito'o ni ka'an jin Felipe,
te jiña'a ya:
—Ndakoo te kua'an ichi
ja kee Jerusalén ja kua'an
ñuu Gaza, ja ya'a kua'an ichi
ñu'u te'a.
27 Yun te ni ndakoo Fe-
lipe te kua'an de, te ichi
yun ni ka junkuntna'a de
jin in tee Etiopía ja nee de
in tniuu ka'nu, chi yinda'a
de xu'un Candace, ña'a kuu
reina ñuu Etiopía yun, te ni
ndajiokuiin tee yun ja ni oo
de Jerusalén nuu ni chiñu'u
de ia Dios.
28 Te nuu ni ndajiokuiin de
kuano'o de ñuu de nukoo de
nuu carreta de, te ka'u de
nuu tutu ii ni tee Isaías, tee
ni ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a.
29 Te jiña'a Espíritu ia Dios
nuu Felipe:
—Majintna'a yatni carreta
jian.
30 Te nuu ni juntna'a ña
Felipe, te ni onini de ka'u
tee Etiopía yun nuu ni tee
Isaías, tee ni ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a, te jiña'a
de:
—¿A jinkui'nu ini ni naxa
ka'an nuu tutu ka'u ni jian?
31 Te jiña'a tee Etiopía yun:
—¿Naxa jinkui'nu ini sein,
te tu na in kaxtno'o?
Yun te ni ka'an de jin Fe-
lipe ja na kaa de nuu carreta
de, te na jinkoo de xiin maa
tee yun.
32 Te nuu tutu ii ka'u de
yun yoso sua'a:
Ni ka jaka ña ñayiu jin de
na kuinio in ndikachi
ja kuu ti,
vi na kuinio in lelu ja tu
nda'i ti nuu ka sete ti.
Te saa tu ni june de yu'u de
ja ka'an de.
33 Te ni ka sa'a nda'u ndeva'a
ña jin de.
Tu na ni sa'a ndaa siki de.
Te tu na in kondakakune'e
ndikin tata de,
chi ni ka ja'ni ña jin de ja ma
koo ka de nuu ñuyiu
ya'a,
sua'a ni tee Isaías nuu ka'u
tee yun.
34 Yun te ni jikan tno'o ña
tee Etiopía yun jin Felipe, te
jiña'a de:
—Jikanta'u san ja kaxtno'o
ni: ¿Na in ka'an jin tee ni
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a ya'a, a siki maa de axi
siki inka ñayiu?
35 Yun te ni jinkondee Fe-
lipe ndee nuu ka'u maa tee
Etiopía yun, ni kaxtno'o de
tno'o va'a Jesús, ja ja'a maa

ya kuu ja ka'an nuu tutu ii
yun, jiña'a de.
36 Te kua'ankuei de ichi
yun, te ni kentakuei de guaa
ndee nuu ñu'u ndute, te
jiña'a tee Etiopía yun:
—Ya'a ñu'u ndute.
¿Nagua kuu ja ja'ni ña jin
san ja kuu kuandute san?
37 Te jiña'a Felipe:
—Nuu ja kandija ni ndi'i ni
jin anu ni, te kuu kuandute
ni.
Te ni ka'an tee Etiopía
yun:
—Kandija san ja Jesukristu
kuu Se'e ia Dios.
38 Te ni tatnuni de ja
ni ka junkani carreta yun.
Te nduu de ni kekuei nuu
ndute, te ni skuandute ña
Felipe jin tee Etiopía yun.
39 Su nuu ni nanakuei de
nuu ndute yun, te vi sanaa
ni ni ndakuaka ña Espíritu
Jito'o jin Felipe, te tu ni
jini uun ka ña tee Etiopía
yun. Su kusii ndeva'a ini de
kuano'o de.
40 Su Felipe, chi vi sanaa
ni ni ndenta de ñuu Azoto.
Te nuu ni ya'a de yun, ni
kaxtno'o de tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu ndi'i ñuu yun
guaa ndee ni ndenta de ñuu
Cesarea.

9

Ni kiunduu Saulo ichi Jesús

1 Te Saulo, chi vi tu
jinkuiin de ja skoto ioo de
ja ka'ni de ñayiu ka kandija
tno'o va'a Jito'o Jesús. Te ni
jino de nuu tee kuu nija'nu
ka nuu sutu,
2 te ni jikan de tutu nuu
tatnuni sutu kuu nija'nu ka
yun ja ki'in jin de taka ve'e
ii sinagoga ja ka oo ñuu
Damasco. Te yun yoso ja
kuu kakuiko de ñayiu ka
kandija ichi Jesús, kuu teyii
kuu ñasi'i, te junsia'a ña de
vekaa maa Jerusalén.
3 Su nuu kua'an Saulo ichi
yun, te nuu ni kuyatni de
ñuu Damasco, te vi sanaa ni
ni jionduu ña in ñu'u ja ni
ye'e ni'nu ndee andivi jin de.
4 Te ni ndondiso de ndee
nuu ñu'u, te ni onini de in
tno'o ja jiña'a sua'a:
—Saulo, Saulo, ¿nau ja
sondikin ndikin ña ron?
5 Te jikan tno'o de:
—¿Na in kuu ni, vi Jito'o?
Te ni ka'an tno'o yun:
—Maa rin kuu Jesús ja
sondikin ndikin ron. Te
xtuji ñukuun ron maa ron
na kuinio isndiki ja jain yata
ti nuu yi'i puya punta kar-
rocha, te xtuji ti maa ti
—kachi tno'o yun. *
6 Te vi sua'a ni'i de ja yu'u
de, te jiña'a de:
—¿Nagua kuini ni ja sa'a
san, vi Jito'o san?
Yun te jiña'a Jito'o:
—Ndakoo te kua'an ñuu
jian, te yun vi kaxtno'o
nagua kuu ja sa'a ron
—jiña'a ya.
7 Su tee kua'ankuei jin
Saulo yun, chi vi ni ka sa'u
kuii kuiti ini de ka nini de
tno'o ka'an yun, su tu ni ka
jini de na in kuu ja ka'an.
8 Yun te ni ndakoo Saulo
nuu ñu'u yun, te ni ndakune

* **9:5 9:5** Masu ndi'i tutu ii neva'a tno'o ya'a.

de nuu de, su tu ni kuu
kondia'a sa'un de. Yun guaa
ni ka tnii tee kua'ankuei jin
de nda'a de, te ni ka junsia'a
ña jin de ñuu Damasco.
9 Te yun ni oo de uni kiuu.
Te tu ni kuu kondia'a de, ni
tu ni jaa de xtaa, ni tu ni ji'i
de ndute.
10 Te ñuu Damasco yun ni
oo in tee kandija tno'o va'a
Jesús nani Ananías. Te ni
skuni ña Jito'o, te jiña'a ya:
—Ananías.
Te ni ka'an de:
—Ya'a oo san, vi Jito'o.
11 Te jiña'a Jito'o:
—Ndakoo te kua'an kayi
nani Ichi Ndaa, ve'e Judas,
te yun ndanduku ron in tee
nani Saulo, tee ñuu Tarso,
chi yun oo de ndakuatu de.
12 Te ja ni skuni rin de ja
ni kiuu in tee nani Ananías,
te ni sonee de nda'a de siki
de, nagua ja kuu ndanune
nduchi nuu de —jiña'a ya.
13 Su yun te jiña'a
Ananías:
—Jito'o san, kuakua'a
ñayiu ka ndakani siki tee
yun, ja kua'a ndeva'a jakue'e
sa'a de jin ñayiu ka kandija
tno'o maa ni ja ka oo
Jerusalén.
14 Te ni kenta de vitna,
chi ni ka chitniuu ña tee ka
kuu nija'nu ka nuu sutu ja
vi kakuiko de ndi'i ñayiu ka
chiñu'u ña jin ni.
15 Te jiña'a Jito'o:
—Kua'an, chi tee ni kaji
maa rin kuu tee yun ja
koka'an de tno'o rin nuu
ñayiu sava ka tatatno'o vi
nuu tee ka kuu rey vi nuu
ñayiu Israel.
16 Chi xne'e maa rin nuu
de ja kuni de kuakua'a
tnundo'o ja ja'a rin —jiña'a
ya.
17 Te yun guaa kua'an
Ananías ja ni kiuu de ve'e
nuu oo Saulo. Te ni sonee
de nda'a de siki tee yun, te
jiña'a de:
—Ñani Saulo, Jito'o Jesús
ja ni skuni ña ya nuu ichi
vaji ni, ni tetniuu ña jin san
ja kakanta'u san, te nduu
ndijin nduchi nuu ni, te koo
ni jin Espíritu ia Dios.
18 Te vi nuu saa ni junkuei
nuu Saulo na kuinio in ñii
yaxin luluu, te ni nduu ndi-
jin nduchi nuu de. Yun te ni
ndakoo de ja ni ja'an de ni
jandute de.
19 Te ni jaa de xtaa, te ni
ndani'i ndee de.
Te ni oo de ndee saa kiuu
jin ñayiu ka kandija tno'o
Jesús ja ka oi ñuu Damasco
yun.

Ni kaxtno'o Saulo nuu ñayiu Damasco

20 Yun te ni jinkondee
Saulo kaxtno'o de nuu ñayiu
taka ve'e ii sinagoga, te
jiña'a de ja Jesús kuu Se'e ia
Dios.
21 Te ndi'i ñayiu ka nini
yun ni ka sa'u kuii kuiti ini ja
siun ka'an de, te ka ndatno'o
tna'i:
—¿A masu tee ya'a kuu
tee sondikin ndikin ñayiu ka
kandija tno'o va'a Jesús ñuu
Jerusalén? Te ¿a masu tniuu
yun ni kee de ya'a ja kakuiko
de ñayiu ka kandija Jesús, te
ku'ni ña de, te nusia'a ña de
nuu tee ka kuu nija'nu nuu
sutu? —ka kachi.

22 Su Saulo, chi vi'i ka
nduku ndee de kaxtno'o de
ja Jesús kuu Kristu, ia ni tet-
niuu maa Dios. Te ni skunu
nuu ini ña de jin ñayiu judio
ja ka oo ñuu Damasco yun ja
siun kaxtno'o de.

Ni kaku Saulo nuu nda'a tna'a de judio

23 Te nuu ni ya'a kua'a
kiuu, te ni ka ska'an tna'a
ñayiu judio ja vi ka'ni de
Saulo.
24 Su ni ni'i tno'o Saulo ja
vi nduu vi ñuu ka jito ñayiu
yun ye'e nuu kekuei ñayiu
ñuu yun ja vi ka'ni ña jin de.
25 Yun te ni ka kakuiko
ñayiu ka kandija tno'o Jesús
in chika ka'nu, te ni ka tnaa
de Saulo, te ni ka kune'e ña
de nuu yo'o siki muro ñuu
yun nuu jakuaa, saa te ni
kaku Saulo.

Ni jinkoto Saulo ñayiu ka skua'a Jerusalén

26 Te nuu ni ndajino de
Jerusalén, te ni nduku de
ja vi nitna'a de jin tee ka
kandija tno'o va'a Jesús. Su
ndi'i ñayiu ka yu'u ña, chi tu
ka kandijai ja suni Saulo ni
kandija de.
27 Yun te saa ni jaka ña
Bernabé, te ni junsia'a ña de
nuu ka oo tee ni chitniuu ña
Jesús, te ni ndakani de naxa
ni skuni ña Jito'o jin Saulo
ichi kua'an de ñuu Damasco
nuu ni ka'an ya jin de, vi
naxa ni kundee ni kuka'nu
ini de ja ni ka'an de tno'o
va'a Jesús nuu ñayiu ñuu
Damasco yun.
28 Te ni kendoo Saulo jin
tee ni chitniuu ña Jesús, te in
ni ni ka ondeka tna'a de ni
ka okaxtno'o de nuu ñayiu
ñuu Jerusalén.
29 Ni ka oka'an ndee ini
ndeva'a de tno'o maa Jito'o
Jesús, vi ni ka otee tna'a
de ja ja'a ya jin ñayiu judio
ka ka'an sa'an griego, su tee
yun, chi ni ka nduku ndee de
ja vi ka'ni de Saulo.
30 Su nuu ni ka jini ñayiu
ka kandija ja siun kaa, te ni
ka junsia'a ña de jin Saulo
guaa ndee ñuu Cesarea. Te
yun ni ka ndatetniuu ña de
ja kuano'o de ñuu Tarso.
31 Yun te ni nukoo tno'o
mani nuu ndi'i ñayiu ka
skua'a ja ka oo nii Judea
vi Galilea vi Samaria. Te
ni ka nukundee ini kai, vi
ni ka oyu'u ni'nui Jito'o,
te ni chindee ni chituu ña
Espíritu ia Dios ja ka oo
yutnui, te ni ka kaya kua'a
kai.

Ni nduva'a Eneas

32 Yun te ni jiondita Pedro
ni jinkoto de ndi'i ñayiu ka
kandija, te suni ni ja'an de ni
jinkoto de ñayiu ka kandija
ja ka oo ñuu Lida.
33 Te yun ni jini de in tee
ni onani Eneas ja kaa de nuu
jito ja ni kuu una kuia ku'u
de kue'e ndutuchiin.
34 Te jiña'a Pedro:

—Eneas, Jesukristu
ndasa'a ña jin ni. Ndakoo
ni te ndasava'a ni jito ni.

Te vi nuu saa ni ndakoo de.
35 Te ndi'i ñayiu ka oo ñuu
Lida vi ñuu Sarón ni ka jini
ja ni nduva'a Eneas, te ni ka
kiundui ni ka kandijai Jito'o
Jesús.

Ni ndateku Dorcas

36 Te ñuu Jope oo in ña'a
kandija nani Tabita, ja kei
ka'an Dorcas † jin sa'an
griego. Te ña'a yun, chi
sa'a ña kua'a tniuu gua'a vi
chituu ña ñayiu ka kunda'u.
37 Te tiempu yun ni kee
kue'e ña, te ni ji'i ña. Yun te
ni ka skuchi yiki kuñu ña, te
ni ka ndakin va'a ña ini ve'e
oo ndee sukun.
38 Te Jope, chi yatni oo jin
ñuu Lida nuu oo Pedro, te ni
ka ni'i tno'o tee ka kandija ja
yun oo de, te ni ka tetniuu
de uu tee ja kua'ankuei de
mavijunkuaka de Pedro, te
ka jiña'a de:

—Tanunda'a ni, ne'e
ñama ni, ma kokuu kuee ni
na ki'on ñuu Jope —ka jiña'a
de.

39 Yun te ni ndakoo Pe-
dro, ni ka jaka tna'a de
kua'ankuei de. Te nuu ni
jino de, te ni ka jaka ña
jin de, ni kiuu de ini ve'e
nuu katuu ndiyi yun. Te
ndi'i ña'a ni ka ndonda'u ni
ka jionduu ña ndiyi yun ka
nda'i ña, te ni ka xne'e ña
taka sa'un ni okiku Dorcas
nuu ni oteku ña.
40 Yun te ni ka'an Pedro
jin ndi'i ñayiu ja ni kekuei
ye'e, te junkuiin jiti de, te
ni ndakuatu de nuu ia Dios.
Yun te ni ndakoto de nuu
katuu ndiyi yun, te jiña'a de:

—Tabita, ndakoo ni.

Te ni ndakondia'a ña, te
nuu ni jini ña jin Pedro, te
ni nukoo ña.
41 Te ni tnii de nda'a ña, te
ni ndone'e ña de. Yun te ni
ndakana de ndi'i ña'a ni ka
ndonda'u vi sava ka ñayiu
ka kandija, te ni xne'e ña de
ja ni ndateku ña.
42 Te ni jitenuu tno'o ya'a
ja ni ka jini ndi'i ñayiu ñuu
Jope. Te kua'a ñayiu ni ka
kandija Jito'o Jesús.
43 Te ni kendoo Pedro
kua'a kiuu ñuu Jope yun,
ve'e in tee xte'i ñii nani
Simón.

10

Ni skuni ña ia Dios jin Pedro vi jin Cornelio

1 Ni oo in tee ni onani
Cornelio ñuu ka'nu Cesarea
ja kuu de capitán, tatnuni
de nuu in ciento soldado ka
xnani “Italiano”.
2 Te in tee gua'a kuu de,
chi yu'u ni'nu de ia Dios, te
ndi'i de jin ñayiu ve'e de ka
chiñu'u de ya, vi kua'a ja
ni oskuta'u de ñayiu judio
ja ka kuu nda'u, vi ndi kiuu
ndakuatu de nuu ia Dios.
3 Te in kiuu ndee nuu ka
uni jañini ni skuni ndaa ña
in ia jinokuechi nuu Dios ja
ni jino ya nuu oo de, te jiña'a
ya:

—Cornelio.

4 Te vi ja nunuu ni ondia'a
ña de, te vi yuyu'u anu de, te
ni jikan tno'o ña de:

—¿Nagua kuini ni, vi
Jito'o san?

Te ni ka'an ia jinokuechi
nuu Dios:

—Ja jini ia Dios ja ndaku-
atu ron, te ni janta'u ya
nagua sa'a ron ja skuta'u ron
ñayiu ka kunda'u.
5 Te tetniuu tee na
ki'inkuei vitna ñuu Jope na

† **9:36 9:36** Dorcas kei ka'an “isu”.

vi junkuaka de Simón, tee
suni nani de Pedro.
6 Oo de ve'e inka Simón,
in tee xte'i ñii ja oo ve'e de
yatni yu'u ndute mar. Te tee
yun kuu ja ka'an nagua kuu
ja sa'a ron —jiña'a ya.

7 Yun te yata kuano'o ia
jinokuechi nuu Dios ja ni
ka'an ya jin Cornelio, te ni
kana de uu tee ka jinokuechi
nuu de vi in soldado ja jito
ña jin de ja suni chiñu'u de
ia Dios.
8 Te ni ndakani de ndi'i
nagua ni jini de, te ni tetniuu
ña de kua'ankuei tee yun
ñuu Jope.

9 Te kiuu tnee sua'a ka
ñu'u ichi tee yun kua'ankuei
de, te vi ja ni ka kuyatni
de ñuu yun, te ni kaa Pedro
ndee siki ve'e ni ndakuatu
de nuu ia Dios ndee nuu ka
uxi uu nduu.
10 Te ni ka'an de ja kaxe'in
de, chi kokin ndeva'a de, su
vi nini ka sava'a ja kaa de, te
ni ndakuatu de, te ni skuni
ña ia Dios jin de.
11 Ni jini de ja nune andivi,
te yun makuun na kuinio in
sa'un kuijin ka'nu nu'ni ndii
kuun nuu makuun ichi nuu
ñu'u.
12 Te nuu sa'un yun ka
ñu'u ndinuu nuu kiti ja ka oo
kuun nda'a vi kiti ñuu chii
nuu ñu'u vi kiti ndagua.
13 Te ni onini de in tno'o ni
ka'an:

—Pedro, ndakoo, ka'ni ti
te kaa ron ti.

14 Yun te jiña'a Pedro:

—Ña'a, vi Jito'o san, chi ni
in kiuu tu na ama jaa san
jatne'e, nagua kaxtno'o nuu
tutu ii ja tu oo vii, te ma kuu
kaa san.
15 Te ni ka'an tuku tno'o
yun ja kuu uu, te jiña'a:

—Nagua ni ndasavii ia
Dios ma xnani ron jatne'e.

16 Te saa ni kuu uni jichi,
te mandaa sa'un ka'nu yun
kuano'o andivi.
17 Te vi nini ndakani ini
Pedro naxa kei ja siun ni
skuni ña jin de, te ni jinokuei
tee ni tetniuu Cornelio ye'e
yun, chi ja ni ka jikan tno'o
de ja yun oo ve'e Simón.
18 Te ni ka kana de ka jikan
tno'o de:

—¿A ya'a oo tee nani
Simón ja suni nani de Pedro?
—ka jiña'a de.
19 Te vi nini ndakani ini
Pedro ja ja'a ja ni skuni ña
ia Dios, te ni ka'an Espíritu
ya:

—Kondia'a, chi ya'a ni
kekuei uni tee ka ndanduku
ña jin ron.
20 Ndakoo, mandee, te ma
ndakani ini ron ja ki'in ron
jin de, chi maa rin ni tetniuu
de ja vajikuei de —jiña'a ya.
21 Yun te ni ndakoo Pedro,
te mandee de kua'an de, te
ni jino de nuu ka oo tee ni
tetniuu Cornelio, te jiña'a de:

—Ya'a oo san. Maa san
kuu tee ka ndanduku ni. ¿A
na in tniuu kuu ja vajikuei
ni? —jiña'a de.
22 Yun te ka jiña'a tee yun:

—Vajikuei san, chi ni tet-
niuu ña capitán Cornelio, in
tee va'a, tee yu'u ni'nu ia
Dios vi in tee ka ka'an va'a
vi ka ka'an too ña tna'a ni
judio kuu de. Te ni ka'an in
ia jinokuechi nuu Dios jin de,
te jiña'a ya ja kana ña de jin

ni ja ki'in ni ve'e de ja konini
de tno'o ka'an ni.
23 Yun te ni ka'an ña Pe-
dro, te ni kiukuei tee mavi-
jinkuaka ña yun ve'e nuu oo
de. Te ni jiña'a de nuu ni ka
ndoo tee yun. Te inka kiuu
tnee sua'a, te kua'ankuei de
jin Pedro vi suni ka ndikin
ña ndee saa tee ka skua'a ja
ka oo ñuu Jope jin de.

24 Te inka kiuu tnee saa
ni kentakuei de ñuu Cesarea.
Te Cornelio, chi vi ja ndetu
tua'a ña de, ni ndaxtutu de
ndi'i tna'a de vi ñayiu ka jini
tna'a gua'a ka jin de, ka oo
ve'e de ja ka ndetui Pedro.
25 Te nuu ni jino Pedro ve'e
yun, te ni kee Cornelio, te
ni junkuiin jiti de nuu ja'a
Pedro ja chiñu'u ña de.
26 Su ni ndone'e ña Pedro,
te jiña'a de:

—Ndakoo ni. Suni sein,
chi ñayiu kuu san na kuinio
maa ni.
27 Te vi nini ka ndatno'o
de, te ni kiuu de ve'e yun, te
ni jini de ja ka otutu kua'a
ñayiu.
28 Te ni ka'an de:

—Ka jini ni ja sein, ñayiu
judio, chi in jakue'e kuu
ja vi nitna'a san jin ñayiu
inka tatatno'o axi kiukuei
san ve'e ñayiu yun. Su ni
kaxtno'o ia Dios nuu san
ja ma kuu xnani san ñayiu
inka tatatno'o ja ñayiu kue'e
axi ñayiu tne'e ka kui.
29 Te yun guaa vini ka
ka'an tee ya'a ja kii san, te
vaji ni san, ni in tno'o tu ni
ka'an san. Te yun guaa jikan
tno'o ña san, ¿nau ja ni ka
kana ña ni jin san? —jiña'a
de.
30 Yun te jiña'a Cornelio:

—Ja oo kuun kiuu ndee
ore vitna ni ondite san. Te
nuu ka uni jañini oo san
ndakuatu san nuu ia Dios
ve'e san ya'a, te ni jini san
ni junkuiin in tee ni'nu sa'un
yeye'e nuu san.
31 Te kachi ya: “Cornelio,
ni jini ia Dios ja ndakuatu
ron, te ni ndaka'an ya ja sa'a
ron ja skuta'u ron ñayiu ka
kunda'u.
32 Te yun guaa tetniuu tee
na ki'inkuei ñuu Jope na vi
jinkuaka de Simón ja suni
nani de Pedro, oo de ve'e
inka Simón, tee xte'i ñii,
yatni yu'u ndute mar. Te
nuu na kee de, te maa de
guaa ka'an nuu ron” kachi
ya.
33 Te yun guaa vini ni tet-
niuu san tee ni ka jakuaka
ña jin ni, te ni sa'a ni in
jandiuxi ja vaji ni. Te vitna
ya'a ka otutu ndi'i san nuu
ia Dios ja vi konini san ndi'i
nagua ni tatnuni ya ja ka'an
ni —jiña'a de.

Ni kaxtno'o Pedro nuu ñayiu ve'e Cornelio

34 Yun te ni jinkondee Pe-
dro ni ka'an de, te jiña'a de:

—Vi jandaa jinkui'nu ini
san ja ia Dios, chi tu sa'a siin
siin ya ñayiu.
35 Chi ñayiu ndi'i ni
tatatno'o junkuaan ini ya
nuu ja ka yu'u ni'nui ya vi
ka sa'a ndai.
36 Ni tetniuu ia Dios tno'o
ya nuu ñayiu Israel nuu ni
kaxtno'o ya tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu yun ja na vi koo

mani jin ma'ñu sagua ya, te
maa ya kuu Jito'o ndi'o.
37 Te ja ka jini gua'a maa
ni nagua ni kuu nuu ni kii
Juan ni kaxtno'o de ja nini
kuu ja vi kuandute ñayiu. Te
yatai yun ni jinkondee Jesús
ñuu Galilea vi nii ñuu Judea
ni kaxtno'o ya.
38 Te ka jini ni naxa ni
jiña'a ia Dios Espíritu ya vi
tniuu ka'nu nuu Jesús, ia ni
ja'nu ñuu Nazaret, te ni sa'a
ya kua'a java'a, chi Dios ni
oo jin ya. Te ni ndasa'a ya
ñayiu ni ka oku'u kue'e ñu'u
ña tachi.
39 Te sein ka kuu tee ni
ka jini ndi'i ja ni sa'a Jesús
nuu ñuu Judea vi Jerusalén.
Te suu ya ni ka ja'ni ñayiu
nuu ni ka jatakaa ñai in yika
yutnu cruz.
40 Te suu ia ya'a ni ndone'e
Dios nuu uni kiuu, te ni sa'a
ya ja ni ndatuu ia ya'a nuu
ndi'i san,
41 masu nuu ndi'i ñayiu
ñuu, chi nani nuu sein ja ni
ndakaji ña ia Dios ama ka ja
ka kuu san testiu. Te sein
ka kuu ja ni ka jaa vi ni ka
ji'i jin ya nuu ni ndateku ya
ne'u ndiyi.
42 Te ni tatnuni ya ja vi
kaxtno'o san nuu ñayiu, te
vi ndakani san ja suu ya kuu
ia ni jani Dios ja ka'nde ya
kuechi ñayiu teku vi ñayiu
ni ji'i.
43 Te suu siki ia ya'a ni ka
ka'an ndi'i tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a
nuu ni ka kachi de ja ndi'i
ñayiu ka kandija ya vi ni'i
ja kuaka'nu ini ia Dios yika
kuechi jin ma'ñu sagua sivi
ia ya'a —jiña'a Pedro.

Ni ka ni'i ñayiu inka tatatno'o Espíritu ia Dios

44 Te vi nini ka'an Pedro
tno'o ya'a, te ni kee Espíritu
ia Dios ini anu ndi'i ñayiu ka
nini tno'o kaxtno'o de yun.
45 Te vi ni ka sa'u kuii
kuiti ini tee ka kuu judio
ka kandija tno'o Jesús ja ka
ndeka tna'a jin Pedro, ja
suni vi ndee nuu ñayiu inka
tatatno'o ni jino Espíritu ia
Dios ja ni ka kuta'ui.
46 Chi ka nini de ja vi sanaa
ni ka ka'an ñayiu yun siin
siin nuu sa'an vi ka chiñu'u
ndeva'i ia Dios.
47 Yun te ni ka'an Pedro:
—Tu na in kuu kindee
ja vi kuandute ñayiu ya'a
jin ndute, chi ni ka kuta'ui
Espíritu ia Dios, nagua ni ka
kuta'u mao.
48 Te ni tatnuni de ja vi
skuandute ña jin sivi Jito'o
Jesús. Yun te ni ka jikan ta'u
ñayiu yun ja kendoo de ndee
saa ka kiuu.

11

Ni ndakani Pedro nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo Jerusalén naxa ni sa'a ia Dios jin ñayiu ve'e Cornelio

1 Yun te ni ka ni'i tno'o
sava ka tee ni chitniuu ña
Jesús vi tee ka kandija ja ka
oo Judea, ja suni ñayiu inka
tatatno'o ni ka kandija tno'o
va'a ia Dios.
2 Te nuu mandaa Pedro
Jerusalén, te ni ka tee tna'a
sava tee judio ka kandija ja
ka yitnuni nuu yiki kuñu de
jin Pedro.

3 Te ka jiña'a de:

—¿Nau ja ni kiuu ni ve'e tee inka tatatno'o ja tu yitnuni nuu yiki kuñu de, te ni ka jaa ni xtaa jin de?

4 Yun te ni jinkondee Pedro ni ndakani de yukun yukun ndi'i naxa ni kuu, te jiña'a de:

5 —Nuu ni oo san ñuu Jope, ndakuatu san, te ni skuni ña ia Dios jin san. Ni jini san na kuinio in sa'un kuijin ka'nu, te nu'ni ndi kuun nuu makuun ichi andivi, te ni kunjino nuu oo san.

6 Te nuu ni ndia'a gua'a san, te ni jini san ka ñu'u kiti kuun nda'a vi kiti xeen vi kiti ñuu chii nuu ñu'u vi kiti ndagua.

7 Te ni onini san in tno'o ka'an: "Pedro, ndakoo, ka'ni ti, te kaa ron ti".

8 Te jiña'a san: "Ña'a, vi Jito'o san, chi ni in kiuu tu na ama jaa san jatne'e nagua kaxtno'o nuu tutu ii ja tu oo vii, te ma kuu kaa san".

9 Yun te ndee andivi ni ka'an tno'o yun ja kuu uu, te kachi: "Nagua ni ndasavii ia Dios, ma xnani ron jatne'e", ka'an.

10 Te saa ni kuu uni jichi, te mandaa ndi'i kuano'o ndee andivi.

11 Te vi nuu saa ni kentakuei uni tee ve'e nuu ni oo san ja ni kekuei de ndee ñuu Cesarea ja mavijakuaka ña de jin san.

12 Te ni ka'an Espíritu ia Dios jin san ja ki'inkuei san jin de, te ma ndakani ini san. Te suni ni ja'ankuei san jin iñu ñani ka kandija jion ya'a, te ni kiukuei san ve'e in tee nani Cornelio.

13 Te ni ndakani de ndi'i naxa ni jini de in ia jinokuechi nuu Dios nuu oo de ve'e de. Ni junkuiin ya nuu de, te jiña'a ya: "Tetniuu tee na ki'inkuei ñuu Jope na vi junkuaka de Simón, tee suni nani Pedro.

14 Te suu de ka'an naxa sa'a ron ja vi kaku ni'nu ron jin ndi'i ñayiu ve'e ron" jiña'a ya sua'a.

15 Te nuu ni jinkondee san ni ka'an san, te ni kuun Espíritu ia Dios siki ndi'i ñayiu yun, suni nagua ni ka ndo'o mao ndee jaxtnañu'u ja ni ka kuta'uo.

16 Yun te ni ndaka'an san ja ni oka'an Jito'o Jesús nuu ni ka'an ya sua'a: "Juan, chi jandaa ja jin ndute skuandute de ñayiu, su maa ron, chi jin Espíritu ia Dios vi kuandute ron".

17 Su nuu ja ia Dios ni jiña'a ya Espíritu ya nuu ñayiu yun, inuu ni jin nagua ni taa ya nuu yoon ja ni ka kandija xtnañu'o nuu Jito'o Jesukristu, te ¿na in kuu sein ja kasi ni'nu san nuu ia Dios? —jiña'a Pedro.

18 Yun te nuu ni ka onini tee ka kandija maa Jerusalén tno'o yun, te ndi'i de ni ka jasi yu'u, te ni ka ka'an yiñu'u ndeva'a de nuu ia Dios, te ka jiña'a de:

—Nuu saa te suni ñayiu inka tatatno'o ni jandetu ia Dios ja vi ndatna'u ini, te vi ndajiokuiin nuu maa ya ja vi kotekui nikuii nikani —ka kachi de.

Ni ka jinkoo ñayiu ka skua'a ñuu Antioquía

19 Te kiuu nuu ni ka jino
yu'u ñayiu na ni kii tnundo'o
nuu ni ji'i Esteban, te savai
ni kentakuei guaa ndee ñuu
Fenicia vi ñuu Chipre vi ñuu
Antioquía. Te tu ni ka ka'in
tno'o va'a Jesús nuu nani
kuu ñayiu, chi nani nuu
ñayiu judio ni ka ka'in.
20 Te ni kekuei sava tee
ne'u ñayiu Chipre vi Cirene
ja ka kandija kua'ankuei. Te
nuu ni kiukuei de Antioquía,
te suni ni ka ka'an de tno'o
va'a Jito'o Jesús nuu ñayiu
sava ka tatatno'o.
21 Te ni chituu ña maa
Jito'o jin de ja ni ka ka'an de,
te kua'a ñayiu ni ka kandija,
te ni ka kiundui nuu ichi
Jito'o Jesús.

22 Yun te ni ka ni'i tno'o
ñayiu ka skua'a ka oo
Jerusalén ja siun kuu, te
ni ka tetniuu de Bernabé
ja kua'an de ndee ñuu
Antioquía.
23 Te nuu ni jino Bernabé,
te jini de ja chindee chituu
ña ia Dios jin ñayiu yun, te
ni kusii ndeva'a ini de, vi ni
xteku ña de jin ndi'i ñayiu
ja na vi koo ini vi koo anui,
te na vi kondikin gua'i Jito'o
Jesús.
24 Chi tee gua'a vi tee
kandija kuu Bernabé, chi
oo de jin Espíritu ia Dios.
Te yun guaa kua'a ndeva'a
ñayiu ni ka kaya ka kandija
Jito'o Jesús jin tno'o ni
kaxtno'o de.
25 Te nuu kuee ka, te
kua'an Bernabé ñuu Tarso,
ndanduku de Saulo. Te
nuu ni ndani'i ña de, te
ni ndakuaka ña de ja
kua'ankuei de ñuu Antio-
quía yun.
26 Te yun ni ka ondu-
tutu de jin ñayiu ka skua'a
yun in kuia mimi'i. Te ni
ka okaxtno'o de nuu kua'a
ñayiu. Te Antioquía yun kuu
nuu ni keja'a xtnañu'u ja ni
ka xnani ñayiu ka kandija
Jesús "Kristianu". *
27 Te kiuu yun ni jinokuei
sava tee ñuu Jerusalén ja ka
ndakani tno'o ia Dios ja mav-
ijinkoto de ñayiu ka kandija
ñuu Antioquía.
28 Yun te ni ndakoo in
tee ka ndeka tna'a jin de
nani Agabo, te ni ka'an de
nagua kaxtno'o maa Espíritu
ia Dios nuu de ja koo ndeva'a
tnama nii ñuyiu, te jandaa ja
ni oo tnama yun na kuia ni
otatnuni rey Claudio.
29 Yun te ni ka ndatno'o
tna'a tee ka kandija Jesús
ka oo ñuu Antioquía ja vi
chituu de ñayiu ka skua'a ja
ka oo ñuu ja tnii Judea na
kuu na kuu naxa vi ni'i maa
de ja vi kuña'a de.
30 Saa ni ka sa'a de. Te
ni kututu ja ni ka tetniuu
de nda'a Bernabé vi nda'a
Saulo ja vi ndakuña'a de nuu
tee ka kuu nija'nu ka oo ñuu
ja tnii Judea.

12

Ni ja'ni ña Herodes jin Jacobo, te ni jasi de Pedro

* **11:26 11:26** Kristianu: kei ka'an "ñayiu ka ndikin Kristu".

vekaa

1 Te kuia yun ni jinkondee
rey Herodes ni tatnuni de ja
ni ka kakuiko de sava ñayiu
ka skua'a ja sa'a ndeva'a ña
de.
2 Te ni tatnuni de ja ni ka
ja'ni Jacobo, ñani Juan, jin in
yuchi kani.
3 Su nuu ni jini de ja ni ka
junkuaan ini ñayiu judio, te
suni ni tatnuni de ja ni ka
kakuiko tuku de Pedro. Te
saa ni kuu kiuu viko pascua
ja ka jaa ñayiu judio xtaa
vixin ja tu na levadura yi'i.
4 Te nuu ni kakuiko
Herodes Pedro, te ni jasi
ña de vekaa. Te ni jani de
kuun yukun soldado ja kuun
kuun de in in yukun ja na vi
kondee ña de, chi ni ndakani
ini de ja kene'e ña de nuu
ñayiu ñuu ndee nuu na ya'a
viko pascua yun.
5 Te yun guaa ka ndee
gua'a ña soldado jin Pedro
ini vekaa yun, su ñayiu ka
skua'a, chi vi ni ini kuiti ka
ndakuatui nuu ia Dios ja ja'a
de.

Ni skaku ni'nu ña ia Dios jin Pedro vekaa

6 Te nuu jakuaa saa ni
ndakani ini Herodes ja kiuu
tnee kene'e ña de jin Pedro
nuu ñayiu ñuu. Te jakuaa
yun ni kixin Pedro ne'u uu
soldado nu'ni de jin uu ca-
dena, te sava ka soldado yun
ka jito gua'a de ye'e vekaa
yun.
7 Te vi sanaa ni ni jino in
ia jinokuechi nuu Jito'o, te ni
ye'e ni'nu in ñu'u ini vekaa
yun, te ni skanda ya xiin
Pedro ja ni xndoto ña ya, te
jiña'a ya:

—Ndakoo ñama.

Te vi ore saa ni junkuei
cadena ndikin nda'a de.
8 Te jiña'a ka ia jinokuechi
yun:

—Ndaku'ni chii ron, te
ndachi'i ndijan ron.

Te ni ndaku'ni Pedro chii
de vi ni ndachi'i de ndijan
de. Te jiña'a tuku ya:

—Kakondii soo su'nu
ron, te kondikin ña, ki'on
—jiña'a ya.

9 Te ni ndee de ndikin de
ia yun, su tu ni jinkui'nu ini
de a jandaa kuu ja sa'a ia
jinokuechi yun, chi ndakani
ini de ja sua'a ni ni skuni ña
jin de.
10 Su ni ka ya'a de ye'e
xtnañu'u nuu ka oo tee ka
jito yun vi ye'e kuu uu nuu
ka oo sava ka tee ka jito yun,
te nuu ni kentakuei de ye'e
kuu kaa ja kua'an ichi kayi,
te ni ndanune ni maa, te ni
kekuei de ja ni ka ya'a de in
kayi. Yun te ni xndoo ña ia
jinokuechi yun jin de.
11 Yun te ni ndikui'nu ndaa
ini Pedro, te ni ndakani ini
de:

—Vitna te jinkui'nu ndaa
inio ja Jito'o ni tetniuu in
ia jinokuechi nuu ya ja ni
skaku ni'nu ña ya nuu nda'a
Herodes vi ni kakuo nuu
ndi'i jakue'e ka ka'an ñayiu
ñuo judio ja vi sa'a ñai.
12 Te nuu ni kutnuni ini
Pedro ja ni kee de vekaa yun,
te kua'an de ja ni jino de ve'e
María, si'i Juan, ja suni nani
de Marcos, nuu ka otutu
kua'a ñayiu ka ndakuatu.

13 Te nuu ni kana Pedro
ye'e yun, te ni kee in suchi
si'i lule nani Rode ja kondia'i
na in kana.
14 Te nuu ni ndakuni ja
Pedro kuu ja kana, te vi ja
kusii ndeva'a ini. Te tu ni
junei ye'e yun, chi sua'a ni
jinoi ni junkaxtno'i, te jiña'i:
—Pedro kuu tee kana ye'e
ya'a.
15 Te ka jiña'a ñayiu yun:
—Vaa nduu kue'e ron.
Su suchiun, chi vi ni ini
ka'in ja ni ndakuni gua'i ja
suu de kuu. Yun te ni ka
ka'an ñayiu:
—Masu maa de kuu, chi
vaa ia jito ña jin de kuu —ka
jiña'i.
16 Su Pedro, chi vi kana ni
de ye'e yun, te nuu ni ka
june ñayiu ye'e yun, te ni ka
jini ñai, te vi ni ka sa'u kuii
kuiti ini.
17 Su ni sa'a seña de nda'a
de ja vi kasi yu'u ñayiu yun,
te ni ndakani de naxa ni
kene'e ña Jito'o vekaa jin de,
vi jiña'a de:
—Vi kaxtno'o ni tno'o ya'a
nuu Jacobo * vi nuu sava ka
ñayiu ka kandija —jiña'a de.
Te ni kee de kua'an de inka
ñuu.
18 Yun te nuu ni tuu sua'a,
te ni ka kuvaa ndi'i soldado
ka sa'a ni'i ka sa'a ioo de,
nau ja tu ni ka jini de ndenu
kua'an Pedro.
19 Yun te ni tatnuni
Herodes ja ni ka ndanduku
Pedro, su tu ni ka ndani'i
ña de. Su nuu ni ndi'i ni
xndichi de tee ka ojito vekaa
yun, te ni tatnuni de ja ni
ka ja'ni ña jin ndi'i de. Te
nuu ni ya'a ja siun ni kuu,
te ni kee Herodes ñuu ja tnii
Judea kua'an de, te ni jino
de ñuu Cesarea, te yun ni oo
de.

Ni ji'i Herodes

20 Te rey Herodes, chi kiti
ini de nuu ñayiu ñuu Tiro vi
ñayiu ñuu Sidón, su ja ni ka
ndatno'o tna'i naxa vi kuña'i
nuu rey yun. Te ni ka ka'an
nda'ui jin Blasto, in tee kuu
ka'nu ka ja netniuu nuu rey,
ja na chituu ña de vi ka'an
de jin rey ja na koo jamani,
chi ñayiu ñuu Tiro vi ñuu
Sidón ka ke'in ja vi kai nuu
ñayiu ndi'i ñuu nuu tatnuni
rey yun.
21 Te ni jani rey yun in
kiuu ni ndakana de ndi'i
ñayiu, te ni ndekui'nu de
sa'un vii ndeva'a ni'nu de ja
kuu de rey, te ni jinkoo de
nuu mesa nuu tatnuni de, te
ni ka'an de in tno'o vii nuu
ñayiu yun.
22 Yun te ni ka jinkondee
ñayiu ñuu yun ka kana jai:
—Masu in tee ñuyiu kuu
tee ka'an ya'a, chi in chu'chi
kuu ya —ka jiña'i.
23 Te vi ore saa ni kee kue'e
de, chi ni sa'a ia jinokuechi
nuu Jito'o Dios ja ni ka jaa
ña tindaku jin de, te ni ji'i de,
chi tu ni chiñu'u de ia Dios.
24 Su tno'o va'a Jito'o
Jesús, chi ni jika ni jitenuu
nii nuu ñayiu taka ñuu.
25 Te Bernabé vi Saulo, chi
nuu ni ka xndi'i de tniuu ni
ka sa'a de Jerusalén, te ni ka
ndajiokuiin de kuano'okuei
de Antioquía, te ni ka jaka

* **12:17 12:17** Masu Jacobo ja ni ji'i, chi inka de kuu.

de Juan, ja suni nani de Marcos.

13

Ni sa'a siin ña Espíritu ia Dios jin Pablo vi Bernabé

1 Te ñuu Antioquía yun ni ka oo tee ka ndakani tno'o ia Dios vi tee ka kaxtno'o nuu ñayiu ka skua'a. Te suu de ka kuu Saulo, Bernabé, Simón ja suni nani de Niger, vi Lucio tee ñuu Cirene, vi suni Manaén tee ni ka ja'nu in ni ve'e jin rey Herodes.

2 Te ka oo tee yun ka chiñu'u de Jito'o vi ka ondite de, te ni ka'an Espíritu ia Dios, te jiña'a ya:

—Vi sa'a siin Bernabé vi Saulo na vi sa'a de tniuu ni kana rin de.

3 Yun te nuu ni ndi'i ni ka ondite de vi ni ka ndakuatu de ja ja'a nduu tee yun, te ni ka sonee de nda'a de siki tee yun, te ni ka ndakuanta'u nuu tna'a de, te kua'ankuei nduu tee yun.

Ni ka kaxtno'o Pablo jin Bernabé nuu ñayiu ñuu Chipre

4 Yun te ni tetniuu ña Espíritu ia Dios, te kua'ankuei de ñuu Seleucia. Te yun ni ka tnii de in barco ja kua'ankuei de ñuu ja tnii Chipre.

5 Te nuu ni jinokuei de ñuu Salamina ja tnii Chipre yun, te ni ka kaxtno'o de tno'o va'a ia Dios nuu ñayiu judio ja ka skua'a nuu ve'e ii sinagoga. Te ka ndeka tna'a de jin Juan ja chituu ña de.

6 Te ni ka ya'a de nii ñuu kueli ka oo ma'ñu ndute mar, te ni kentakuei de ndee ñuu Pafos nuu kuu ñuu sandi'i ni ka ja tnii Chipre. Te yun ni ka jukun tna'a de jin in tee nani Barjesús, in tee tasi judio ja xnda'u ñayiu nuu ka'an de ja ndakani de tno'o ia Dios.

7 Te tee tasi ya'a ni oo jin Sergio Paulo, in tee ndichi ja tatnuni nuu ñuu yun. Te ni kana de Bernabé vi Saulo, chi ka'an de konini de tno'o va'a ia Dios.

8 Su tee tasi yun ka xnani Elimas jin sa'an griego, chi nduku de kasi ni'nu de ichi ja ma kandija tee tatnuni ñuu yun tno'o va'a ia Dios.

9 Yun te Saulo, ja suni nani de Pablo, oo de jin Espíritu ia Dios, te ni ndia'a guagua'a de nuu tee tasi yun.

10 Te jiña'a de:

—Se'e tee tno'o ja oo ni jin ndi'i jakue'e, se'e tachi ja jasi ni'nu ni ichi ndaa, ¿a vi ma junkuiin ni ja jasi ni'nu ni ichi ja vi kuni ñayiu ichi ndaa Jito'o Jesús?

11 Vitna te tetniuu Jito'o tnundo'o kii siki ni, te ndesi nduchi nuu ni, ja ma kuni ka ni nikandii ndee saa tiempu —jiña'a de.

Te vi ore saa ni ndesi nduchi nuu Elimas yun, te ni jinkondee de skaka nda'a de, nduku de na in tee kotnii nda'a de ja kuni de na ichi ki'in de.

12 Yun te nuu ni jini tee tatnuni ñuu yun ja siun ni kuu, te ni kandija de tno'o va'a Jesús, te vi ni sa'u kuii kuiti ini de nini de.

Ni jinokuei Pablo jin Bernabé ñuu Antioquía ja tnii Pisidia

13 Yun te ni ka tnii Pablo vi tee ka ndeka tna'a jin de in barco ñuu Pafos, te kua'ankuei de Perge, ñuu tnii Panfilia. Te ñuu yun ni kuu siin Juan nuu sava ka de, te ni ndajiokuiin de kuano'o de Jerusalén.

14 Yun te ni ndekuei de ñuu Perge kua'ankuei de, ja ni kentakuei de inka ñuu nani Antioquía, ñuu ja tnii Pisidia, te ni kiukuei de ve'e ii sinagoga in kiuu ndatatu, te ni ka jinkoo de.

15 Te nuu ni ndi'i ni ka ka'u nuu tutu Ley Moisés vi nuu tutu ni ka tee tee ni ka ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a, yun te ka jiña'a tee ka tatnuni nuu ve'e ii yun:

—Tata ñani, nuu ja ndee in ni ka'an ja xteku ni ñayiu ñuu ya'a, te ka'an ni joo —ka jiña'a de.

16 Yun te ni ndakoo Pablo, te sa'a seña de nda'a de ja na vi kasi yu'u ñayiu, te jiña'a de:

—Ñayiu Israel vi ndi'i ñayiu ja ka yu'u ni'nu nuu ia Dios, vi konini ni na ka'an san.

17 Ia Dios ñayiu ñuo Israel ni kaji ya ndee ndi yuao, te ni skaya ña ya ja ni ka kuu de in ñuu ka'nu, visi ñayiu ni ka ojika nda'u ni ka okuu de nuu ñayiu ñuu Egipto. Su nuu kuee ka, te jin jaka'nu ya ni ndene'e ña ya ñuu yun.

18 Te ni jandee ni jaka'nu ini ya ja ni ka osa'a ñayiu yun ndee nuu uu xiko kuia ja ni ka ojionditai nuu ñu'u te'a ja tu na ñayiu oo.

19 Te nuu ni kiukuei Canaán, te ni chituu ya ñayiu yun ja ni ka xnai uja ñuu na'nu, te ni jiña'a ya ñu'u ñuu yun nuu ndi tatatno'o ja ni ka sa'a jajin de.

20 Te ni jani ya ñayiu ni ka otatnuni ja ni ka oja'nde kuechi ndee nuu kuun ciento uu xiko uxi kuia, guaa ndee kiuu ja ni oo Samuel, tee ni ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a.

21 ’Yun te saa ni ka jikan ñayiu nuu ia Dios in tee kokuu rey. Te ni jani ya Saúl, se'e Cis, in tee ni okuu tatatno'o Benjamín ja ni otatnuni de nuu uu xiko kuia.

22 Te nuu kuee ka, te ni ndakindee ia Dios tniuu ni onee Saúl, te ni jiña'a ya nuu David ja ni okuu de rey, te ni ka'an ya sua'a: “Ni junku'un rin David, se'e Isaí, in tee junkuaan ini maa rin, chi kosa'a de ndi'i nagua kuini maa rin”.

23 Te in ndikin tata maa rey David ya'a kuu Jesús, ia ni tetniuu Dios ja skaku ni'nu ya ñayiu Israel, nagua ja ni kee yu'u ya ndee ama ka.

24 Te ama ka ja keja'a Jesús kaxtno'o ya nuu ñayiu, te ja ni kii Juan, ni kaxtno'o de nuu ndi'i ñayiu ñuo Israel ja na vi ndatna'u ini nuu yika kuechi, te na vi kuandutei.

25 Su nuu ni kuyatni ja xndi'i Juan tniuu sa'a de, te ni ka'an de: “¿Na in ka ndakani ini ni ja kuu san?

Masu ia ni tetniuu Dios kuu
san, su yata sein, te kii in tee
kanuu ka saa sein ja vi tu
kaa tu oo san ja ndajin san
joo luluu korria yata ja'a de”
ni kachi Juan.

26 ’Tata ñani, maa ni ja ka
kuu ni tatatno'o Abraham, vi
ndi'i ni ja ka oo ni ya'a ja
ka yu'u ni'nu ni ia Dios, nuu
mao ni tetniuu ia Dios tno'o
ya ja naxa skaku ni'nu ña ya.
27 Chi ñayiu ka oo
Jerusalén vi tee ka tatnuni
nuu ñuu yun, tu ni ka jini de
na in kuu Jesús, ni tu ni ka
jinkui'nu ini de naxa ka'an
tno'o yoso nuu tutu ii ja ni ka
tee tee ni ka ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a, nuu ka
ka'u de ndi'i kiuu ndatatu.
Te ni ka skunkuu de tno'o
yoso yun nuu ni ka xtavi
kuechi de Jesús, te ni ka ja'ni
ña de.
28 Visi tu ni ka ndani'i de
na in kuechi ya ja kuu ya, su
ni ka jikan de nuu Pilato ja
na tatnuni de vi ka'ni ña jin
ya.
29 Te nuu ni skunkuu ndi'i
tno'o yoso nuu tutu ii ja ja'a
ya, te ni ka nune'e yiki kuñu
ya yika yutnu cruz, te ni ka
tayu'u ya in yau ñaña.
30 Su ni ndaxteku ña Dios
jin ya ne'u ndiyi.
31 Te kua'a kiuu ni ndatuu
ya nuu ñayiu, ni ka ondeka
tna'a jin ya ja ni ndekuei ya
Galilea, te ni ndentakuei ya
Jerusalén, te ñayiu yun ka
kuu testiu ja ka ndakani nuu
ñayiu ñuo ndee vitna.

32 ’Te suni sein ka
xtutenuu san tno'o va'a
Jesús nuu ndi'i ni, tno'o ni
kee yu'u ia Dios nuu ndee
ndi yuao.
33 Te tno'o ya'a ja ni
skunkuu ia Dios nuu yoon ja
ka kuo tatatno'o de. Te yun
ni sa'a ya nuu ni ndaxteku
ya Jesús, nagua yoso nuu
Salmo kuu uu nuu ka'an:
Se'e maa rin kuu ron, te maa
rin ni sa'a ka'nu ña jin
ron vitna, ka'an sua'a.
34 ’Te maa Dios, kuu ia ni
ka'an ja ndaxteku ya Jesús,
te ma te'i yiki kuñu ya chii
ñu'u, nagua skunkuu nuu
tutu ii nuu ka'an:
Chindee chituu ña rin nagua
ni kee yu'u rin nuu
David.
35 ’Yun guaa suni ka'an
inka nuu Salmo:
Ma kuandetu ni, vi Dios, ja
te'i yiki kuñu ia vii ja
ni kaji maa ni, ka'an.
36 ’Chi ja ndaa ja David ni
sa'a de nagua kuini maa ia
Dios, te ni jinokuechi de nuu
ñayiu ni ka oo jin de nuu ni
oo de ñuyiu. Te nuu ni ji'i
de, te ni jinkoyu'u de nuu ka
yiyu'u ndi yua de, su ni te'i
yiki kuñu de.
37 Su ia ni ndaxteku Dios,
tu ni te'i yiki kuñu ya.
38 Tata ñani, vi kuni ni
ya'a, ja jin ma'ñu sagua maa
Jesús kuu ja ka kaxtno'o san
ja kuaka'nu ini Dios yika
kuechio.
39 Te yun guaa ndi'i ñayiu
ja ka kandija Jesús vi ni'i
ja kuaka'nu ini ia Dios yika
kuechi, nuu ña ni kuu ja
vi ni'i nuu Ley Moisés ja
koneka'nu ini ya.
40 Vi koto gua'a ni maa
ni ja ma vi junkuei ni nuu

tnundo'o, nagua ni ka tee tee
ni ka ndakani tno'o ia Dios
ndee jana'a nuu ka'an:
41 Te maa ron ja ka jaku
ndee ron tno'o ya'a, vi
kondia'a gua'a,
te vi sa'u kuii kuiti ini ron,
chi vi naa ron nuu sa'a rin
in tniuu ka'nu kiuu ka
oo ron ñuyiu ya'a,
tniuu ja ma vi kandija ron,
visi na in ndakani nuu ron,
ka'an nuu tutu ii —jiña'a
Pablo.
42 Te nuu ni ndekuei de
ve'e ii sinagoga ñayiu judio,
te ni ka jikan ñayiu inka
tatatno'o ja na vi kaxtno'o
tuku de tno'o ya'a inka kiuu
ndatatu.
43 Te nuu ni ka
ndakuanta'u nuu tna'a
ñayiu ni ka kututu ja ka
skua'a yun, te kua'a ñayiu
judio vi ñayiu sava ka
tatatno'o ja ni ka kiunduu
ichi ñayiu judio, ni ka
jata ndikin ña jin Pablo vi
Bernabé, te ni ka oxteku
ña de ja vi kondikin ichi ni
ka'an nda'u ni ka'an kee ña
ia Dios.
44 Te nuu ni kenta inka
kiuu ndatatu, ni ka kututu ja
yatni ndi'i ñayiu ñuu yun ja
vi konini tno'o va'a ia Dios.
45 Su nuu ni ka jini ñayiu
judio ja kua'a ndeva'a ñayiu
ni ka kututu, te ni ka kukua-
sun ini de, te ni ka ka'an
kue'e de siki tno'o kaxtno'o
Pablo, ja masu vatuka ka'an
de, vi ni ka nani ña de.
46 Yun te Pablo vi Bernabé
ni ka ka'an ndee ini de, te ka
jiña'a de:
—Vi jandaa ja nini kuu
ja xtnañu'u ka nuu ndi'i ni
ja ka kuu ni ñayiu judio vi
kaxtno'o san tno'o va'a ia
Dios. Su ja siun tu ni ka
janta'u ni, te yun kuu ja tu ka
oo tu ka ndaa ni ja vi koteku
ni nikuii nikani. Te vitna te
ki'inkuei san nuu ñayiu sava
ka tatatno'o.
47 Chi saa ni tatnuni Jito'o
nuu ni ka'an ya:
Ni jani ña rin na kuinio
ñu'u ja koye'e ron
nuu ñayiu sava ka
tatatno'o,
ja kaxtno'o ron tno'o rin ja
vi kaku ni'nu ñayiu
ka oo guaa ndee ja'a
ñuyiu.
48 Te nuu ni ka onini ñayiu
sava ka tatatno'o tno'o ya'a,
te ni ka kusii ndeva'a ini, vi
ni ka ka'an yiñu'u ndeva'i
jin tno'o va'a Jito'o, vi ni
ka kandija ndi'i ñayiu ja ni
chikua'a ña maa ia Dios ja vi
kotekui nikuii nikani.
49 Te ni jitenuu tno'o va'a
Jito'o nii ñuu kueli yun.
50 Su ñayiu judio yun ni ka
ska'in sava ña'a ka ndanuu
ja ka chiñu'u ia Dios vi tee
ka kuu nija'nu nuu ñuu yun,
te ni ka ndakoi siki Pablo vi
Bernabé, te ni ka skunu ñai
nuu ñuu yun.
51 Yun te ni ka kisi de
ñuyaka si'in de siki ñayiu
ñuu yun, ja kuu in seña ja
tu ni ka janta'ui tno'o va'a
Jesús, te kua'ankuei de ja ni
jinokuei de ñuu Iconio.
52 Su ñayiu ni ka kandija
ka oo ñuu Antioquía yun, ni
ka kusii ini ndeva'i vi ka oi
jin Espíritu ia Dios.

14

Ni ka kaxtno'o Pablo jin

Bernabé nuu ñayiu ñuu Iconio

1 Yun te nuu ni jinokuei Pablo jin Bernabé ñuu Iconio, te ni kiukuei de ve'e ii sinagoga nuu ka skua'a ñayiu judio, te ni ka ka'an de tno'o va'a Jesús. Te yun ni ka kandija kua'a ndeva'a ñayiu judio vi saa ni ñayiu sava ka tatatno'o.

2 Su ñayiu judio ja tu ka kandija, ni ka ska'an de ñayiu sava ka tatatno'o nagua ja vi ndakoo de siki ñayiu ka kandija yun.

3 Te yun kuu ja ni ka kendoo Pablo jin Bernabé kua'a kiuu, ni ka ka'an ndee ini de nuu ni ka okaxtno'o de tno'o va'a Jesús nuu ñayiu. Chi ni ka kukanu ini de Jito'o, te ni xne'e ya ja oo ndaa tno'o ka kaxtno'o de nuu ñayiu yun, chi ni kunda'u ini ña ya, te ni jiña'a ya jaka'nu ya nuu de, ja ka sa'a de javii java'a ne'u ñayiu yun.

4 Su ñayiu ñuu yun ni ka ja'nde tna'i, savai ka oo jin ñayiu judio ja tu ka kandija, te savai ka oo jin tee ni chitniuu ña Jesús.

5 Su ni ka skaka tna'a ñayiu judio ja ka oo ñuu yun vi ñayiu sava ka tatatno'o vi tee ka tatnuni nuu ñuu de, ja ndontakuei de siki Pablo jin Bernabé, te vi kani yuu ña de.

6 Su nuu ni ka jini Pablo jin Bernabé, te ni ka jino yu'u de kua'ankuei de ñuu Listra vi ñuu Derbe ja tnii Licaonia, vi sava ka ñuu kueli ja netna'a yatni jin.

7 Te yun ni ka kaxtno'o de tno'o va'a Jesús.

Ni ka kani yuu ña jin Pablo ñuu Listra

8 Te ñuu Listra yun nukoo in tee ku'u si'in. Te ni in kiuu tu ni kuu kaka de, chi saa ni kaku maa de.

9 Te nini de tno'o ka'an Pablo. Su ni ndia'a Pablo nuu tee ku'u yun, te ni jini de ja kandija tee yun ja kuu nduva'a de.

10 Te ni ka'an jaa Pablo:

—Ndakoo ndichi ndaa ni nuu si'in ni jian —jiña'a de.

Te vi ni kanta sukun tee ku'u yun, te ni jika de.

11 Yun te nuu ni ka jini ñayiu ja siun ni sa'a Pablo, te ni ka kana jai jin sa'an Licaonia, ka jiña'i:

—¡Dios ni junkuei nuu ka oo yoon, te vi ka oo ka ndaa na kuinio teyii!

12 Te Bernabé ni ka xnani de chu'chi Júpiter, te Pablo chu'chi Mercurio, chi Pablo kuu tee ka'an.

13 Yun te ni jino sutu jinokuechi nuu chu'chi nani Júpiter ja oo veñu'u ichi nuu ndiukuei ñayiu ñuu yun, ndeka de isndiki vi nee de in yo'o ni ndukutu ita ja oo de ndee ye'e ñuu de yun jin ndi'i ñayiu kua'a yun, chi ka ka'an de ja vi ka'ni de isndiki yun ja vi soko de nuu Bernabé vi Pablo.

14 Su nuu ni ka jini Bernabé jin Pablo ja siun ka ka'an ñayiu yun vi sa'i, te ni ka ndata de sa'un de ja kuu in seña ja ka kuu suchi ini de, te ni kiukuei de ne'u ñayiu yun ni ka kana jaa de,

15 te ka jiña'a de:

—¿Nau ja sia'a ka sa'a ni? Te suni ñayiu ka kuu sein na kuinio in in maa ni. Te yun kuu ja vajikuei san ka kaxtno'o san ja vi xndoo ni ndi'i ja tu jiniu'u ya'a, te vi kiunduu ni ichi Dios teku, ia ni sa'a andivi vi nuu ñu'u jin ndute mar vi ndi'i ja oo nui.

16 Chi visi ndee kuia jana'a ni jandetu ia Dios ja ndi'i ñayiu ni ka jika nuu ichi mamai,

17 su tu na in kiuu te ni xndoo sa'un ña ya ja ma xne'e ya maa ya nuu nani kuu ñayiu, chi suu maa ya kuu ia sa'a java'a ja tetniuu ya sau andivi, vi sa'a ya ja kuvaa gua'a nuu ñunde'i, vi taa kua'a ya ja vi kao nagua vi kokusii ini anuo —ka jiña'a de.

18 Su visi saa ka jiña'a Pablo jin Bernabé, su vijin ndeva'a ni kuu, saa ni ka jino ini ñayiu ja tu ni ka ja'ni kiti ja vi sokoi nuu de.

19 Yun te ni jinokuei ñayiu judio ka oo ñuu Antioquía vi ñayiu judio ka oo ñuu Iconio ja ni ka ska'an tna'a de jin ñayiu ñuu Listra yun. Te ni ka kuun ka kani ña de yuu jin Pablo. Te ni ka ndakani ini ñayiu yun ja ni ji'i sa'un de, te ka ñuu ñai, ni ka kene'e ñai ndee yu'u ñuu yun.

20 Su nuu ni ka jionduu ñayiu ka kandija tno'o Jesús nuu katuu Pablo, te ni ndakoo de, te ni no'o de ñuu yun. Te inka kiuu sua'a, te ni ndekuei de jin Bernabé ja kua'ankuei de ñuu Derbe.

21 Te nuu ni ndi'i ni ka ndakani de tno'o va'a Jesús nuu ñayiu ñuu yun, te ni ka kundee de ja ni ka kandija kua'a ñayiu tno'o ya, te ni ka ndajiokuiin de ñuu Listra vi Iconio vi saa ni Antioquía.

22 Te ndi'i nuu ñayiu ka kandija ñuu yun ni ka ndakuña'a de tno'o ndee ini vi ni ka xteku ña de ja vi koo yutnui jin ja ni ka kandijai, te suni ka jiña'a de:

—Nini kuu ja kuakua'a tnundo'o vi tna'o, te saa ndiukueio nuu tatnuni ia Dios.

23 Te suni ni ka kaji de tee vi kokuu nija'nu ja na vi kokoto de ñayiu ka skua'a in in veñu'u. Te ni ka ndakuatu de vi ni ka ondite de, te ni ka jikanta'u de nuu Jito'o, ia xiin nuu ni ka kandija de, ja na koto na kuni ña ya jin tee ka kuu nija'nu yun.

Ni ka ndajiokuiin Pablo jin Bernabé kuano'okuei de ñuu Antioquía ja tnii Siria

24 Yun te ni ka ya'a de Pisidia, te ni ndajinokuei de ñuu ja tnii Panfilia.

25 Te yun ni ka kaxtno'o de tno'o va'a Jesús nuu ñayiu ñuu Perge. Yun te saa kuano'okuei de ñuu Atalia.

26 Te yun ni ka ndatnii de in barco kuano'okuei de, te ni ndentakuei de Antioquía, ñuu nuu ni ka jikanta'u ñayiu ka kandija nuu ia Dios ja na ka'an nda'u ka'an kee ña ya jin de ja vi xtutenuu de tno'o va'a maa ya, te vitna ja ni ka xndi'i de tniuu yun.

27 Te nuu ni ndajinokuei
de ñuu yun, te ni ka ndax-
tutu de ndi'i ñayiu ka skua'a
yun, te ni ka ndakani ndi'i de
naxa ni chituu ña ia Dios jin
de, vi naxa ni june ya ichi ja
ni ka kandija ñayiu sava ka
tatatno'o.
28 Te ni ka kendoo Pablo
vi Bernabé kua'a kiuu jin
ñayiu ka kandija Jesús ñuu
Antioquía yun.

15

Ni ka ndututu ñayiu ka skua'a maa Jerusalén

1 Yun te ni jinokuei sava
tee Judea ni ka kaxtno'o de
nuu tee ka kandija ka oo
Antioquía ja ma kuu vi kaku
ni'nu de nuu ja ma vi chit-
nuni de nuu yiki kuñu de,
nagua ni kaxtno'o Moisés.
2 Yun te ni ka jinkondee
Pablo jin Bernabé ni ka
ndatno'o de vi ni ka tee tna'a
ndeva'a de jin tee yun. Su
tu ni ka kundaa ini de. Te
yun ni ka tau de Pablo jin
Bernabé vi ndee saa ka tee
ka kandija ja no'okuei de
nuu ka oo tee ni chitniuu
Jesús vi tee ka kuu nija'nu ka
jito ñayiu ka skua'a ja ka oo
Jerusalén, te yun vi ndatno'o
tna'a de ja ja'a tno'o yun.
3 Yun te ni ka skanu ichi
ña ñayiu ka skua'a ja ka
oo ñuu Antioquía jin de, te
kuano'okuei de ja ni ka ya'a
de Fenicia vi Samaria, ka
ndakani de nuu ñayiu ka
kandija yun naxa ni ka kiun-
duu ñayiu sava ka tatatno'o
nuu ichi ia Dios. Te nuu ni
ka jini ndi'i ñayiu ka skua'a
tno'o yun, te ni ka kusii
ndeva'a ini.
4 Yun te ni ndajinokuei
Pablo jin Bernabé vi sava ka
tee ka ndeka tna'a jin de maa
Jerusalén, te ni ka janta'u
ña ñayiu ka skua'a vi tee
ni chitniuu Jesús vi tee ka
kuu nija'nu. Yun te ni ka
ndakani Pablo jin Bernabé
ndi'i naxa ni sa'a ia Dios
jin de nuu ni ka ndakani de
tno'o ya nuu ñayiu.
5 Su sava tee ka kuu
fariseo ja ni ka kandija
Jesús, chi ni ka ndakoo de,
te ka jiña'a de:

—Nini kuu ja vi kitnuni
nuu yiki kuñu tee sava ka
tatatno'o ni ka kandija, te vi
tatnunio ja na vi kuaan ii de
Ley Moisés.

6 Yun te ni ka ndututu tee
ni chitniuu Jesús vi tee ka
kuu nija'nu ja vi sa'a ndaa de
tniuu ya'a.
7 Te nuu ni kuu kani
ndeva'a ka tee tna'a de, te ni
ndakoo Pedro, te jiña'a de:

—Tata ñani, maa ni chi ja
ka jini ni ja ja oo tiempu ni
ndakaji ña ia Dios jin sein
ne'u ni ja kaxtno'o san tno'o
va'a ya nuu ñayiu sava ka
tatatno'o, te ni ka kandijai.
8 Te ia Dios, chi jini ya anu
ñayiu, te ni xne'e ya ja ni
janta'u ya ñayiu yun, chi ni
jiña'a ya Espíritu ya inuu ni
jin nagua ni ka ni'i mao.
9 Te tu ni sa'a siin ya yoon
jin ñayiu yun, chi suni ni
ndasavii ya anu ñayiu yun
jin ma'ñu sagua ja ka kandi-
jai ya.

10 Te vitna, ¿nau ja ka jito
tnuni ni ia Dios, te ka skuiso
ni ñayiu ka kandija yun in
javee ja vini ndi yuao, te
ni yoon, tu ni ka kundeo vi
skunkuo?
11 Chi xnaa ka na vi kandi-
jao ja yoon, chi sua'a ni
ka'an nda'u ni ka'an kee ña
Jito'o Jesús ja skaku ni'nu ña
ya jion, te suni saa ni vi kaku
ni'nu ñayiu yun —jiña'a Pe-
dro.
12 Yun te ndi'i de ni ka jasi
yu'u, te ka nini de tno'o ka
ndakani Bernabé vi Pablo ja
kua'a jaka'nu vi javii java'a
ni sa'a ia Dios jin ma'ñu
sagua de ne'u ñayiu sava ka
tatatno'o.
13 Te nuu ni ndi'i ni ka
ndakani de, te jiña'a Jacobo:
—Tata ñani, vi konini ni
na ka'an san joo.
14 Ni ndakani Simón Pedro
naxa ni ka'an nda'u ka'an
kee ña ia Dios jaxtnañu'u jin
ñayiu sava ka tatatno'o, te ni
ndakaji ya ñayiu yun ja vi
kokui ñayiu ñuu maa ya.
15 Te ni ndakintna'a tno'o
ya'a jin nagua yoso nuu
tno'o ni tee tee ni ndakani
tno'o ia Dios ndee jana'a nuu
ka'an sua'a:
16 Te koo in kiuu, te nda-
jiokuiin rin
ndasa'a rin ve'e tatatno'o
David ja ni junkuei,
te ndatee tna'a rin,
te ndasava'a tuku rin,
17 nagua ja sava ka ñayiu na
vi ndandukui Jito'i,
chi ndi'i ñayiu sava ka
tatatno'o ja ka oo jin
sivi rin vi ndanduku
ñai.
18 Sua'a ka'an Jito'o nuu ni
xne'e ya ndi'i ya'a
ndee tiempu jana'a
yun.
19 'Te yun kuu ja ndakani
ini san ja ma vi kuña'o in
tniuu vijin nuu ñayiu sava
ka tatatno'o yun ja vi kiun-
duu mai ichi ia Dios.
20 Chi gua'a ka sua'a vi
teo in nuu tutu na ki'in, te
na koka'an ja ma vi kaa
ñayiu nagua ni ka sokoi nuu
chu'chi, vi ma vi xna'a tna'i
ja vi kuu kuechi jin inka
ñayiu, vi ma vi kai kuñu kiti
ni ndani'ni xnii, ni niñi in
kiti ma vi kai.
21 Chi guaa ndee jana'a
ka oo tee ka kaxtno'o Ley
Moisés ve'e ii sinagoga ja
ka oo in in ñuu, te ka ka'u
de nuu tutu yun in in kiuu
ndatatu —jiña'a Jacobo.

Ni ka tetniuu de tutu nuu ñayiu sava ka tatatno'o

22 Yun te ni ka junkuaan
ini tee ni chitniuu ña Jesús
vi tee ka kuu nija'nu vi sava
ka ñayiu ka skua'a ja saa vi
sa'a de. Te ni ka kaji de uu
tee ne'u de ja na vi tetniuu
ña de ñuu Antioquía, te vi
kondeka tna'a de jin Pablo
vi Bernabé. Te ni ka tau
de Judas, tee ni ka oxnani
de Barsabás, vi Silas, tee
ka ndanuu ka ne'u ñani ka
skua'a yun.
23 Te ni ka kiunda'a tee ni
ka teku tniuu yun in tutu
nuu ka'an:
"Maa san ka kuu tee ni
chitniuu ña Jesús vi tee
nija'nu vi ñani ka skua'a, te
ka ndakan tno'o ña san a
kukueni ka oo ni, vi ñani,
ja ka kuu ni ñayiu sava ka
tatatno'o ja ka skua'a ka oo

ñuu Antioquía jin Siria vi
Cilicia.
24 Ni ka ni'i tno'o san ja
ni jakuei sava ñayiu ya'a, te
ni ka skunu nuu ini ña de
jin tno'o ka ka'an de vi ka
ndaskani ini ña de nuu ni ka
tatnuni de ja vi chitnuni ni
nuu yiki kuñu ni, te vi tava'a
ni Ley Moisés, su masu sein
ni ka tetniuu de.
25 Te yun kuu ja ni ka
ndatno'o tna'a san, te ni ka
junkuaan tna'a tno'o ni ka
ndatno'o san. Te ni ka tau
san uu tee mavijakoto ña ka
ndeka tna'a de jin ñanio ka
ka'an too kao ja ka kuu de
Bernabé vi Pablo,
26 tee ni ka jakin anu nuu
tnundo'o ja vi kunukuechi
de ja ja'a sivi maa Jito'o Je-
sukristu.
27 Te yun guaa ni ka tet-
niuu san Judas vi Silas ja
vi jin tno'o yu'u maa de vi
kaxtno'o kaji de ndi'i tno'o
ni ka tee san nuu tutu jian.
28 Chi ni junkuaan ini
Espíritu ia Dios vi saa ni in
in sein ja ma vi tee san ni
in tniuu vijin ka, chi maa ni
tniuu kanuu ka kuu ja ka tee
san:
29 Ma vi kaa ni nagua ni ka
soko nuu chu'chi, ni ma vi
kaa ni niñi na in kiti, ni kuñu
kiti ndani'ni xnii ma vi kaa
ni, te saa ni ma vi kuu kuechi
ni jin inka ñayiu. Te nuu ja
ka tava'a ni ndi'i tno'o ya'a,
nase gua'a ka sa'a ni. Vi koto
kuee ni, saa ka'on.”
Ka'an tutu yun.
30 Yun te ni ka
ndakuanta'u nuu tna'a de,
te kua'ankuei de ñuu Antio-
quía. Te nuu ni jinokuei de,
te ni ka ndaxtutu de ndi'i
ñayiu ka skua'a, te ni ka
ndakuña'a de tutu yun.
31 Te nuu ni ka ka'u ñayiu
ka skua'a yun, te ni ka kusii
ndeva'a ini ja ndakuña'a
tutu yun tno'o ndee ini.
32 Te suni Judas vi Silas,
chi tee ka ndakani tno'o ia
Dios ka kuu de, guaa ni
ka ndakuña'a de tno'o ndee
ini, vi ni ka ndakani yutnu
de ñayiu ka skua'a yun jin
kua'a tno'o ni ka ka'an de.
33 Te nuu ni ya'a ndee saa
tiempu, te ni ka ndakuanta'u
ña ñani ka skua'a yun jin
tno'o mani, nagua ja vi nda-
jiokuiin de nuu tee ni ka
tetniuu ña jin de.
34 Su Silas, chi ni junkuaan
ini de ja kendoo de yun.
35 Te Pablo jin Bernabé,
suni ni ka kendoo de ñuu
Antioquía yun, ka kaxtno'o
de tno'o va'a Jito'o, vi ka
xtutenuu de tno'o ya jin
kua'a ka ñayiu.

Ni ja'an Pablo inka jichi ni kaxtno'o de nuu ñayiu ka oo ñuu jika

36 Te nuu ni ya'a ndee saa
kiuu, te jiña'a Pablo nuu
Bernabé:
—Vi ndajiokuion na vi
nukoto a kukueni ka oo ñani
ka skua'a ndi'i ñuu nuu ni
ka kaxtno'o tno'o va'a Jito'o,
nagua ja vi kunio naxa ka
kuu de jin tno'o ka kandija
de.
37 Te ni kuini Bernabé ja
vi kondeka de Juan, tee suni
nani de Marcos.
38 Su tu ni junkuaan sa'un
ini Pablo ja vi kondeka de
in tee ja ni kuu siin de ndee

ñuu Panfilia, te tu ni ondikin
ña de nuu ni ka satniuu de ja
ni ka kaxtno'o de tno'o va'a
Jesús.
39 Te tu ni ka junkuaan
nuu tna'a ini de, guaa ni ka
sa'a siin tna'a in in de. Yun
te ni jaka ña Bernabé jin
Marcos, te ni ka tnii de in
barco ja kuano'okuei de ñuu
Chipre.
40 Te Pablo, chi ni kaji
de Silas, te ni ka jikanta'u
ñani ka skua'a ja ja'a de
ja na chindee chituu ña
Jito'o jin de, te ni kekuei de
kua'ankuei de.
41 Te ni ka ya'a de ñuu
Siria vi ñuu Cilicia ka
ndakani yutnu de ñayiu ka
skua'a.

16

Ni juntna'a ña Timoteo jin Pablo vi Silas

1 Yun te saa ni jinokuei
Pablo vi Silas ñuu Derbe
vi Listra, te yun ni ka
jinkuntna'a de jin in tee
skua'a nani Timoteo, se'e in
ña'a judio ja kandija, su yua
de, chi tee inka tatatno'o kuu
de.
2 Te ñani ka skua'a ja ka
oo ñuu Listra vi ñuu Iconio
ka ka'an ja tee gua'a kuu
Timoteo.
3 Te ni kuini Pablo ja
ki'inkuei de jin Timoteo,
guaa ni chitnuni de nuu yiki
kuñu Timoteo, nagua ja ma
vi kiti ini ñayiu judio ka oo
ñuu yun, chi ndi'i de ka jini
ja in tee inka tatatno'o kuu
yua Timoteo.
4 Te ndi'i ñuu nuu ni
ka ya'a de, ni ka ndakani
de tno'o ni ka skuiso siki
ña tee ni chitniuu ña Jesús
vi tee ka kuu nija'nu ka
oo Jerusalén ja vi skunkuu
ñayiu ka skua'a.
5 Te yun guaa ni ka
jinkuiin yutnu kai jin tno'o
ka kandijai, te in kiuu in
kiuu ni ka kaya kua'a ka
ñayiu ka skua'a yun.

Ni jani Pablo ja ni jini de in tee ñuu Macedonia

6 Yun te ni ka ya'a de
kua'ankuei de, su tu ni jan-
detu Espíritu ia Dios ja vi
kaxtno'o de tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu ka oo ñuu tnii
Asia. Te yun guaa ni ka ya'a
de ñuu tnii Frigia vi Galacia.
7 Te nuu ni kentakuei de
yu'u ñuu Misia, te ni ka
ndakani ini de ja ki'inkuei
de Bitinia, su tu ni jandetu
Espíritu ia Jesús.
8 Te ni ka ya'a de Misia, te
ni ka ndenuu de ñuu Troas.
9 Te nuu jakuaa ni skuni
ña in tee Macedonia jin
Pablo ja nukuiin de jikanta'u
de:
—Ya'a ni Macedonia, te
chituu ña ni jin ndi'i san vi
ñayiu ñuu san —jiña'a de.
10 Te vi nuu ni skuni ña
jani yun jin Pablo, te ni ka
nduku ndee maa san ja kuu
san Lucas ja ki'inkuei san
jin Pablo Macedonia, chi jan-
daa ja Dios kana ña ja vi
kaxtno'o san tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu ñuu yun.

Ni jinokuei san jin Pablo vi Silas ñuu Filipo

11 Yun te ni ka tnii san in
barco ñuu Troas ja kua'an
ndaa ñuu Samotracia, te

inka kiuu ni jinokuei san
ñuu Neápolis.
12 Yun te ni ja'ankuei san
Filipo ja tnii Macedonia ja
kuu in ñuu kanuu ja ni ka
junkoo ñayiu Roma. Te yun
ni ka oo san ndee saa kiuu.
13 Te in kiuu ndatatu ni
ndekuei san ye'e ñuu yun, te
ni kentakuei san in yu'u yute
nuu ni ka ndakani ini san ja
yun ka ndakuatu ñayiu. Te
yun ni ka junkoo san, te ni ka
kaxtno'o san tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu si'i ni ka kututu
yun.
14 Yun te in ñasi'i nani
Lidia, ña'a xiko sa'un kua'a
vii ja ndee ya'u ndeva'a,
in ña'a ñuu Tiatira, ña'a
chiñu'u ia Dios, nini ña tno'o
ka'an Pablo, te ni june Jito'o
ini anu ña ja ni kandija ña
tno'o ka'an de.
15 Te ni ka jandute ndi'i ña
jin ñayiu ve'e ña. Yun te ni
ka'an ña ña, te kachi ña:
—Nuu ja ka jini ni ja jan-
daa ja ña'a kandija Jito'o kuu
san, te ki'inkueio ve'e san, te
yun vi ndoo ni —kachi ña.
Te ni tenini ña ña, ja ni ka
ndoo san.
16 Te in jichi kua'ankuei
san ja vi ndakuatu san, te
ni ka junkuntna'a san jin in
suchi si'i kuechi ja ñu'u ña
espíritu ja jitotnuni, te ji-
nokuechi nuu lamui ja jiña'a
kua'i xu'un ja jitotnuni yun.
17 Te suchi ya'a ndikin ñai
jin ndi'i san ja kua'ankuei
san jin Pablo, te kana jai
yata nuu kua'ankuei san, te
kachi:
—Tee ya'a ka kuu tee ka
jinokuechi nuu ia Dios oo
ndee sukun, te ka ndakani
de ichi ja naxa vi kaku
ni'nuo.
18 Te vi sia'a ni ni oo sa'i
kua'a kiuu, vi guaa ndee ni
kuxii ini Pablo, te ni jiokuiin
de, te jiña'a de nuu espíritu
ñu'u ña jin:
—Tatnuni rin jin sivi Je-
sukristu ja kana ron ini anu
suchi jian —jiña'a de.
Te vi ore saa ni kana ña
espíritu yun, te kua'an.
19 Su ni ka jini lamu suchi
yun ja tu ka nagua vi kon-
detu de nui ja vi ni'i de xu'un
ja ja'a suchi yun, te ni ka
kakuiko de Pablo vi Silas,
te ni ka junsia'a ña de nuu
ya'u ka'nu, nuu ka oo tee ka
netniuu yun.
20 Te ni ka junsia'a ña de
nuu tee yun ja vi ka'nde de
kuechi, te ka jiña'a de:
—Tee ya'a, chi tee judio ka
kuu de, te ni kekuei de ka
skunu nuu ini de ñayiu ñuo.
21 Te ka kaxtno'o de ja vi
sa'o nagua ka sa'a maa de,
te masu vatuka kuu, chi oo
ii nuu ley mao ja vi sa'o,
chi ñayiu Roma ka kuo —ka
jiña'a de.
22 Yun te ni ndontakuei
ndi'i ñayiu siki Pablo vi
Silas. Te ni ka ndata tee
ka ja'nde kuechi yun sa'un
nduu de, te ni ka tatnuni de
ja in yutnu xii na vi kani ña
jin nduu de.
23 Te nuu ni ndi'i ni ka kani
ndeva'a ña jin de, te ni ka
chi'i ña de vekaa, te ni ka
tatnuni de nuu tee jito vekaa
yun ja na tava'a gua'a ña de.
24 Te nuu ni jini tee jito yun
ja siun ni ka tatnuni de, te ni

chi'i ña de ndee nuu kunu ka
ini vekaa yun. Te yun ni sa'a
kutu de si'in Pablo vi Silas jin
in vitu ka'nu, te ndiyau tnu
nuu ka yi'i si'in de.
25 Su nuu sau ñuu, te ka
ndakuatu Pablo jin Silas vi
ka jita de yaa nuu ia Dios, te
ndi'i tee ka yi'i vekaa yun ni
ka onini de.
26 Yun te vi sanaa ni, ni kii
in ñutnaa guagua'a, te ni kisi
ninii ini vekaa yun. Te vi
ore saa ni ka ndanune ndi'i
ye'e vekaa, te ni ka ndajin
cadena ka ndikin ndi'i tee ka
yi'i vekaa yun.
27 Te nuu ni ndoto tee jito
vekaa yun, te ni jini de ja
nune ye'e vekaa yun, te ni
kene'e de in yuchi kani, ja
ndaka'ni de maa de, chi ni
ndakani ini de ja ni ndi'i
tee ka yi'i vekaa yun ni ka
yagua.
28 Su yun te ni kana jaa
Pablo, te jiña'a de:
—¡Ma sa'a ni in jakue'e
maa ni! Chi ka oo ndi'i san
ya'a.
29 Yun te ni jikan tee jito
vekaa yun ja ni ka xnuu
ñu'u, te vi jino ndaa de ni
kiuu de, te vi sua'a ni'i de
ja yu'u de, te ni jinkindei
de ndee nuu ñu'u nuu ja'a
Pablo vi Silas.
30 Yun te ni kene'e ña de
vekaa yun, te ni jikan tno'o
ña de:
—¿Tata xtoo, nagua kuu ja
sa'a san ja kaku ni'nu san?
31 Yun te ka jiña'a de:
—Kandija ni Jito'o Je-
sukristu, te vi kaku ni'nu ni
jin ñayiu ve'e ni.
32 Te ni ka kaxtno'o de
tno'o va'a Jito'o nuu de vi
nuu ndi'i ñayiu ka oo ve'e
de.
33 Te vi ore saa nuu jakuaa
yun, ni ndakate tee jito
vekaa yun nuu ni ka tuji
Pablo jin Silas. Yun te vi nuu
saa, ni ka jandute de jin ndi'i
ñayiu ve'e de.
34 Yun te ni ndakuaka de
Pablo jin Silas ve'e de, te ni
juntaa ña de nuu mesa, te ni
jiña'a de ja ni ka jaa de. Te
maa de vi ndi'i ñayiu ve'e de
ni ka kusii ndeva'a ini de ja
ni ka kandija de ia Dios.
35 Te nuu ni tuu ndii inka
kiuu, te ni ka tetniuu tee ka
ja'nde kuechi yun ndaja'a de
ja ka jiña'a de:
—Siaa ni Pablo vi Silas.
36 Yun te ni kaxtno'o tee
jito vekaa yun nuu Pablo, te
jiña'a de:
—Ni ka tatnuni tee ka
ja'nde kuechi, te ka ka'an
de ja na siaa ña san. Te
yun guaa ja kuu kekuei ni,
te ki'inkuei sii ini maa ni
—jiña'a de.
37 Su yun te jiña'a Pablo
nuu ndaja'a yun:
—Sein ja se'e ñuu Roma ka
kuu san, te ni ka kani ña de
jin nuu ndi'i ñayiu ama ka ja
vi sa'a ndaa tee ka netniuu
na kuechi ka tavi san. Te ni
ka jasi ña de vekaa, te vitna,
¿a ka kuini de ja vi kene'e
yu'u ña de? Su, ña'a. Na
kikuei maa de vi kene'e ña
de —jiña'a de.
38 Yun te ni ka ndakani
ndaja'a yun nuu tee ka
ja'nde kuechi yun ja siun
jiña'a Pablo. Te ni ka yu'u
de nuu ni ka jini de ja se'e
ñayiu Roma ka kuu Pablo jin
Silas.

39 Yun te ni ja'ankuei tee
ka ja'nde kuechi yun, te ni
ka ndakanta'u de nuu Pablo
vi Silas, te ni ka kene'e ña
de vekaa yun, te ni ka ka'an
nda'u de jin tee yun ja na
ndekuei de ñuu yun.
40 Yun te nuu ni kekuei de
vekaa yun, te ni ja'ankuei de
ve'e Lidia. Te nuu ni ka jini
de ñayiu ka skua'a, te ni ka
ndakuña'a de tno'o ndee ini,
te kua'ankuei de.

17

Ni ndontakuei vaa ñayiu ñuu Tesalónica

1 Ni ka ya'a Pablo jin Silas
kua'ankuei de ñuu Anfípolis
vi Apolonia, te ni kentakuei
de ñuu Tesalónica nuu oo in
ve'e ii sinagoga ñayiu judio.
2 Te Pablo, chi oja'an de
ve'e ii nuu ka skua'a ñayiu
judio in in kiuu ndatatu, chi
saa ni osa'a maa de. Te ni
oja'an de uni kiuu ndatatu ja
ni ka otee tna'a de jin ñayiu
yun.
3 Ni okaxtno'o de nagua
yoso nuu tutu ii yun ja oo
ndaa ja nini kuu ja kuu
Kristu, te ndateku ya ne'u
ndiyi. Te jiña'a de:
—Suu maa Jesús, ia xiin
ja'a ndakani san ya'a kuu
Kristu, ia ni tetniuu Dios.
4 Te ndee saa ñayiu judio
ni ka kandija Jesús vi suni
kua'a tee sava ka tatatno'o
ja ni ka chiñu'u de ia Dios
vi kua'a ña'a ka ndanuu ja
suni ni ka kandija ña, ni ka
nitna'a jin Pablo vi Silas.
5 Yun te ñayiu judio ja tu
ka kandija yun ni ka kukua-
sun ndeva'a ini de, guaa ni
ka xtutu de sava ñayiu ka
sa'a jakue'e ja tu na tniuu
ka sa'a, te ni ka skunu nuu
ini ñayiu, te ni ndontakuei
vaa ndi'i ñayiu ñuu. Te ni
kiukuei de ve'e in tee nani
Jasón ja ka ndanduku de
Pablo vi Silas ja vi kene'e ña
de, te vi ndasia'a ña de nda'a
ñayiu ñuu yun.
6 Su tu ni ka ndani'i ña de
ve'e yun, guaa ni ka jaka de
Jasón vi ndee saa ñani ka
skua'a, te ni ka junsia'a ña
de nuu tee ka netniuu ñuu
yun, te ka kana de ka jiña'a
de:
—Tee ya'a ka kuu tee ka
skunu nuu ini ñayiu nii
ñuyiu, te ja ni kentakuei de
ñuo.
7 Te ni janta'u ña Jasón
ya'a. Te ndi'i tee ya'a
ka jiso kava ley nagua tat-
nuni César, tee tatnuni ndee
Roma, chi ka ka'an de ja oo
inka rey ja kuu Jesús —ka
jiña'a de.
8 Te nuu ni ka onini tno'o
ya'a, te ni ka jinonuu ini
ñayiu ñuu vi tee ka netniuu.
9 Su Jasón vi sava ka ñani
ka skua'a, chi ni ka xndoo de
joo xu'un ja kuu vi yaa de.
Yun te ni ka siaa ña tee ka
netniuu yun.

Ni jinokuei Pablo jin Silas ñuu Berea

10 Yun te vi ñama kuiti ni
ka ndatetniuu ña ñayiu ka
skua'a nuu jakuaa saa jin
Pablo vi Silas ja kua'ankuei
de guaa ndee ñuu Berea. Te
nuu ni jinokuei de ñuu yun,
te ni ja'ankuei de ve'e ii
sinagoga ñayiu judio.

11 Te ñayiu judio ka oo ñuu
yun, chi ñayiu va'a ka ini
ka kui saa ñayiu Tesalónica.
Yun guaa vi ni ini ni anui
ni ka onini tno'o va'a Jesús,
te vi ndi'i kiuu ni ka ondia'a
guagua'i nuu tutu ii, nagua
ja vi kuni a jandaa ja saa
ka'an nagua kaxtno'o Pablo.
12 Te yun guaa kua'a maa
ñayiu yun ni ka kandija
tno'o va'a Jesús, vi suni
kua'a ñayiu ka ka'an sa'an
griego, ñasi'i ka ndanuu
vi suni kua'a teyii ni ka
kandija.
13 Su nuu ni ka ni'i tno'o
ñayiu judio ka oo ñuu
Tesalónica ja suni kaxtno'o
Pablo tno'o va'a ia Dios nuu
ñayiu Berea, te ni ja'ankuei
de ñuu yun, te ni ka ska'an
de ndi'i ñayiu yun, guaa ni
ndontakuei vai siki Pablo.
14 Su vi ñama ni ka ndatet-
niuu ña ñayiu ka skua'a jin
Pablo ja kua'an de ichi yu'u
ndute mar. Te Silas jin Timo-
teo ni ka kendoo de ñuu yun.
15 Te tee ni ka teku tniuu
ja ka ndeka ña jin Pablo ni
ka jaka ña de guaa ndee ñuu
Atenas. Yun te jiña'a Pablo
ja vi kaxtno'o de nuu Silas
jin Timoteo ja ñama na vi
kokuu de, te na ki'inkuei de
ja vi ndanitna'a de jin Pablo.
Yun te kuano'okuei tee yun.

Ni kaxtno'o Pablo nuu ñayiu ñuu Atenas

16 Te nini ndetu ña Pablo
jin Silas vi Timoteo ñuu Ate-
nas, te ni jini de ja ndi'i
ñayiu ñuu yun ka chiñu'i
kua'a nuu chu'chi, te ni kiti
ini de vi ni tna'u ini de ja
siun ka sa'a ñayiu yun.
17 Te yun guaa ni ka otee
tna'a de jin ñayiu judio vi
ñayiu sava ka tatatno'o ja ka
chiñu'u ia Dios ka oo ve'e ii
sinagoga vi suni nuu ñayiu
ka kututu nuu ya'u yun in
kiuu in kiuu.
18 Te sava tee ka skua'a
tno'o epicúreo vi sava tee ka
skua'a tno'o estoico yun ka
tee tna'a de jin Pablo, te ka
ka'an sava de:

—¿Nagua ka'an ja jian ja
kana kana yu'u?

Te sava de ka ka'an:

—Koka'on ja in tee
kaxtno'o siki chu'chi inka
ñuu kuu de —ka ka'an de
ka ndatno'o de, chi kaxtno'o
Pablo tno'o va'a Jesús vi suni
kaxtno'o de ja vi ndateku
ndiyi.
19 Yun te ni ka jaka ña
de jin Pablo nuu in yuku
ja nani Areópago nuu ka
ndututu tee ka kuu nija'nu
ja ka ndatno'o tna'a de, te ka
jikan tno'o ña de:

—¿A kuu vi kuni san
nagua kuu tno'o jaa kaxtno'o
ni jian ja ka'an ni nuu in in
san?
20 Chi ka'an ni ndimaa
tno'o ja tu ka jini san. Te ka
kuini san ja vi kuni san naxa
kei tno'o ja ka'an ni jian —ka
jiña'a de.
21 Chi ndi'i ñayiu ñuu Ate-
nas yun vi saa ni ñayiu sava
ka ñuu ja ni ka jinkoo ñuu
yun, tu nagua ka ndi'ni kai,
chi nino'o ni ja ka ka'in vi ja
ka nini tno'o jaa.
22 Yun te ni ndakoo Pablo
ma'ñu Areópago nuu ni ka
kututu ndi'i ñayiu yun, te
jiña'a de:

—Tata ñani ja ka oo ni ñuu
Atenas ya'a, ndia'a gua'a san
ja ndimaa ñayiu ka nduku ja
vi chiñu'u gua'a chu'chi ka
kuu ni.
23 Chi nuu jiondita san ñuu
ya'a, te ni jini san nuu ka oo
chu'chi ka chiñu'u ni, te suni
ni junku'un san in altar nuu
ndee letra ka'an sua'a: “Nuu
dios ja tu ka jinio”. Te Dios
ja tu ka jini ni, te ka chiñu'u
ni, kuu ia vaji san kaxtno'o
san.
24 ’Te suu maa Dios ya'a
kuu ia ni sa'a ñuyiu vi ndi'i
ja oo nui. Maa ya kuu Jito'o
andivi vi ñuyiu, te ma kuu
kondesi ya in veñu'u ja ka
sa'a ñayiu jin nda'i.
25 Ni tu jiniu'u ya ja na in
sa'a nagua koo nuu ya axi
nagua ja'ni ña jin ya. Chi suu
maa ya kuu ia taa ja ka teku
ndi'o vi ja ka ndakuantachio
vi ndi'i ja ka neva'o.
26 ’Te invaa ni niñi xikui
ni sa'a ya ndi'i kuiti ñayiu ja
na vi koi nii nuu ñuyiu, vi
ja ni chikua'a ña ya na saa
tiempu vi koteku ñayiu, vi
ndenu vi kune'u in in ñuu,
27 nagua ja vi ndanduu
ñayiu ia Dios, a saa vatuni
vi ka skaka nda'a ka skaka
nda'i, te vi ndani'i ya, visi
jandaa ja masu jika oo ya
nuu in ion.
28 Chi maa ya sa'a ja ka
tekuo vi ka kandao vi nagua
ka oo ka ndao. Chi saa ka
ka'an ñayiu ñuu maa ni nuu
ni ka tee de ja ka'an sua'a:
“Tatatno'o maa ia Dios ka
kuo”.
29 ’Te nuu ja tatatno'o ia
Dios ka kuo, te ma kuu vi
ndakani inio ja Dios kuu
oro axi plata axi yuu ja
ka ndane'e ñayiu nagua ka
ndakani ini mai.
30 Su ia Dios, chi ni jaka'nu
ini ya ja ka osa'a ñayiu ama
ka, chi tu ni ka ojini nagua ni
ka osa'i. Su vitna tatnuni ya
ja vi ndatna'u ini ndi'i ñayiu
ndi'i ñuu, te kiukuei ichi ya.
31 Chi ia Dios, ja ni jani
ya in kiuu ja ka'nde ndaa
ya kuechi ñayiu ñuyiu ja jin
ma'ñu sagua in tee ni kaji ya.
Te ni xne'e ya maa ya ja oo
ndaa nuu ni ndaxteku ña ya
ne'u ndiyi —jiña'a Pablo.
32 Su nuu ni ka onini de ja
ndateku ndiyi, te sava de ni
ka jaku ndee ña vi sava de ni
ka ka'an:
—Saa inka kiuu, te vi
konini san tno'o ka'an ni siki
ja ndateku ndiyi.
33 Saa te ni ndee Pablo
ma'ñu ndi'i tee yun, te
kua'an de.
34 Su ndee sai, chi ni ka
jata ndikin ñai jin Pablo,
te ni ka kandijai tno'o va'a
Jesús. Te ne'u ñayiu yun oo
Dionisio, ja kuu de in tee kuu
nija'nu nuu tee ka kututu
nuu nani Areópago yun, vi
suni in ña'a nani Dámaris vi
ndesaa ka ñayiu.

18

Ni kaxtno'o Pablo nuu ñayiu ñuu Corinto

1 Te nuu ni ya'a ndi'i yun,
te ni ndee Pablo ñuu Atenas,
te kua'an de ñuu Corinto.
2 Te yun ni ka junkuntna'a
de jin in tee judio nani
Aquila, tee ñuu Ponto, ja vi
inka ni ndajakuei jaa de jin
ñasi'i de Priscila, mandikuei

de nuu ni ka oo de Italia. Chi ni tatnuni rey Claudio ja ndi'i ñayiu judio ndekuei ñuu Roma ja tnii Italia yun. Te ni ja'an Pablo, ni jinkoto ña de.

3 Te ja siun in ni tniuu ka jini de ka sa'a de jin Aquila, te ni kendoo de jin tee yun, ni ka okiku de sa'un ja ni ka osa'a de ve'e sa'un ja ka xnani carpa.

4 Te ndi'i kiuu ndatatu ni oja'an Pablo ve'e ii sinagoga, ni ka otee tna'a de vi ni onduku de naxa vi kandija ñayiu judio vi ñayiu sava ka tatatno'o ja ni ka ondututu yun.

5 Te nuu ni jinokuei Silas vi Timoteo ñuu Corinto ja vajikuei de Macedonia, te Pablo, chi vi ndi'i kiuu ni oo de kaxtno'o de vi ndakani de nuu maa ñayiu judio ja Jesús kuu ia ni tetniuu Dios.

6 Su saa sua'a ni ka ndakoo ñayiu yun siki de vi ni ka nani ñai jin de. Yun te ni kisi Pablo sa'un de ja kokuu in seña ja tu ni ka kandija ñayiu yun, te jiña'a de:

—Kuechi maa ni vi kokuu ja vi naa ni. Te ma kotavi kuechi ña san, chi ni kaxtno'o san tno'o Jesús. Te ndee vitna te kee san ki'in san nuu ñayiu sava ka tatatno'o.

7 Te ni ndee de ve'e ii sinagoga yun, te kua'an de ve'e in tee nani Justo, tee yu'u ni'nu ia Dios ja netna'a ve'e de jin sinagoga yun.

8 Te Crispo, tee kuu nija'nu nuu sinagoga yun, ni ka kandija ndi'i de jin ñayiu ve'e de Jito'o Jesús, nuu ni kaxtno'o Pablo tno'o va'a ya. Te suni kua'a ñayiu ñuu Corinto yun ni ka onini, te ni ka kandijai vi ni ka jandutei.

9 Yun te nuu jakuaa ni skuni ña Jito'o jin Pablo nuu jani, te jiña'a ya:

—Ma koyu'u ron, kua'an te kaxtno'o ron tno'o rin, te ma kasi yu'u ron.

10 Chi oo maa rin jin ron, te tu na in koxna'a ña ja vi sa'a ñai in jakue'e jin ron, chi neva'a kua'a rin ñayiu vi kandija tno'o rin ñuu ya'a —jiña'a ya nuu jani yun.

11 Te ni kendoo Pablo in kuia sava ñuu Corinto yun, ni okaxtno'o de tno'o va'a ia Dios.

12 Su in kiuu ni ka ndatno'o tna'a ñayiu judio, te ni ndontakuei de siki Pablo, ni ka kakuiko ña de, te ni ka junsia'a ña de nuu ve'e tniuu nuu oo Galión, tee tatnuni ndi'i ñuu ja tnii Acaya.

13 Te ka jiña'a de nuu tee netniuu yun:

—Tee ya'a, chi nino'o ska'an de ñayiu ja vi chiñu'i ia Dios, te masu vatuka kuu nuu ley maa san.

14 Te nuu ni ndakoo Pablo ja ka'an de, te jiña'a Galión nuu ñayiu judio yun:

—Nuu ja na in kuechi gua'a tavi de axi na in ndiyi ni ja'ni de, te koneva'a san de ja konini san ja vi ka'an kuechi maa ni ja ka kuu ni ñayiu judio.

15 Su nuu ja nino'o tno'o ni kuu, axi sivi kuu, axi ja kaxtno'o de siki Ley maa ni kuu, te vi kondia'a maa ni

naxa vi sa'a ni. Sein, chi tu
kuini san ka'nde san kuechi
tno'o jian —jiña'a de.
16 Te ni ndene'e de ndi'i
ñayiu ye'e ve'e tniuu yun.
17 Yun te ndi'i de ni ka tnii
Sóstenes, tee kuu nija'nu
nuu ve'e ii sinagoga, te ni ka
kani ña de yuye'e ve'e tniuu
yun. Su Galión, tee tatnuni
yun, chi tu ni ndi'ni sa'un de
ja siun ka sa'a tee yun.

Ni ndajino Pablo ñuu Antioquía, te kua'an de jichi kuu uni ñuu jika

18 Te ni oo Pablo kua'a ka
kiuu ñuu Corinto yun. Saa ni
ndakuanta'u de nuu ñayiu
ka skua'a, te ni ndekuei
de jin Aquila vi Priscila,
ni ka tnii de in barco, te
kuano'okuei de ichi Siria. Te
nuu ni jinokuei de ñuu Cen-
crea, te ni sete te'a de xini de
ja kuu in seña ja skunkuu de
tno'o ni kee yu'u de nuu ia
Dios.
19 Te nuu ni ndentakuei de
ñuu Éfeso, te yun ni xndoo
de Aquila jin Priscila. Te ni
ja'an de ve'e ii sinagoga nuu
ni ka otee tna'a de jin ñayiu
judio ni ka ondututu yun.
20 Te ni ka jikanta'u tee
yun ja kendoo Pablo vi koo
ka jin de ndee saa ka kiuu,
su tu ni jandetu de.
21 Chi sua'a ni ndakuanta'u
de, te jiña'a de:
—Nini kuu ja no'o san
Jerusalén ja koo san viko ja
vaji ya'a, su nuu ja ia Dios
kuini, te ndajiokuiin tuku
san inka jichi ndikoto ña san
—jiña'a Pablo.
Te ni tnii de in barco ñuu
Éfeso, te kuano'o de.
22 Su nuu ni ndajino de
Cesarea, te ni kanuu de
Jerusalén ja ni ja'an de ni
ka ndakantno'o tna'a de jin
ñayiu ka skua'a yun, te vi
yun ni ya'a de kuano'o de
ñuu Antioquía.
23 Te nuu ni oo de ndee saa
kiuu ñuu yun, te ni ndeja'a
tuku de ni jikanuu de nagua
ka oo maa ñuu yun nuu ka
tnii Galacia vi Frigia, nuu ni
ndakuña'a de tno'o ndee ini
naxa vi koyutnu ñayiu ka
skua'a ja ka oo ñuu yun.

Ni kaxtno'o Apolos nuu ñayiu ñuu Éfeso

24 Te tiempu yun ni jino
in tee judio nani Apolos ñuu
Éfeso yun, in tee ñuu Alejan-
dría kuu de, in tee kaxtno'o
gua'a, chi jini gua'a ndeva'a
de tutu ii.
25 Te ja ni jini gua'a de
tno'o Jito'o, te vi ni ini ni
anu de kaxtno'o kaji de tno'o
Jesús, visi maintno'o ni jini
de tno'o ni kaxtno'o Juan
nuu ni skuandute de.
26 Te ni jinkondee de ni
ka'an de nuu ñayiu ka ndu-
tutu ve'e ii sinagoga, su nuu
ni ka onini Priscila jin Aquila
tno'o kaxtno'o Apolos yun, te
ni ka jaka siin ña jin de, te ni
ka kaxtno'o kaji kai nuu de
ichi ia Dios.
27 Te ni ndakani ini Apolos
ja ki'in de Acaya. Te ñayiu
ka skua'a ja ka oo Éfeso yun
ni ka chituu ña jin de. Te ni
ka tee de in tutu nuu ñayiu
ka skua'a ja na vi kuanta'u
ñai jin Apolos. Te nuu ni jino
de Acaya, te ni chituu de jin
kua'a ñayiu ja ni ka kuyutnu

kai, ja ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña ia Dios ja ni ka
kandijai ya.
28 Te vi jin nuu ndi'i ñayiu
judio ni ka'an de ja masu
vatuka ka kandijai, te ni
kaxtno'o kaji de ja oo ndaa
nagua yoso nuu tutu ii, ja
Jesús kuu ia ni tetniuu Dios.

19

Ni kaxtno'o Pablo nuu ñayiu ñuu Éfeso

1 Vi nini oo Apolos ñuu
Corinto, te ni xndi'i Pablo
ja ni jiondita de taka ñuu
ka oo nuu yuku yun, te ni
ndajino de ñuu Éfeso nuu ni
ka junkuntna'a de jin ndee
saa tee ka skua'a.
2 Te jiña'a de:
—¿A ni ka ni'i ni Espíritu
ia Dios nuu ni ka kandija ni?
Te ka jiña'a de nuu Pablo:
—Ni tu ka jini so'o san ja
oo Espíritu ia Dios.
3 Yun te jiña'a Pablo:
—¿Nuu saa te naxa ni ka
jandute ni?
—Ni ka jandute san nagua
ni kaxtno'o Juan —ka jiña'a
de.
4 Te jiña'a Pablo:
—Juan ni skuandute de
ñayiu nuu ni ka ndatna'u
ini yika kuechi, te jiña'a de
nuu ñayiu ñuu yun ja na vi
kandijai Jesús, ia ni tetniuu
Dios ja vaji yata nuu ya'a de
yun.
5 Te nuu ni ka onini de
tno'o ya'a, te ni ka jandute
de jin sivi maa Jito'o Jesús.
6 Te ni sonee Pablo nda'a
de siki ndi'i tee yun, te ni ka
ni'i de Espíritu ia Dios. Te
ni ka ka'an de siin siin nuu
sa'an vi ni ka ndakani de
tno'o ni jiña'a maa ia Dios.
7 Te ja ndi'i de kuu vaa uxi
uu de.

8 Te ni oja'an Pablo ve'e ii
sinagoga vaa ndee uni yoo ni
ka otee tna'a de vi ni onduku
de ichi ja vi jino ini ñayiu
ka ndututu yun ja vi kandijai
naxa tatnuni ia Dios.
9 Su sava ñayiu ni ka sa'a
ndei anui, te tu ni ka kandi-
jai tno'o Jesús ja ni ka'an
Pablo, te ni ka ka'an kue'i
jin ichi Jesús jin nuu ndi'i
ñayiu ni ka ndututu yun.
Te ni kujioo Pablo nuu ka
oi yun, te ni jaka de tee
ka skua'a nuu in skuela tee
nani Tiranno. Te yun ni
okaxtno'o de tno'o va'a Jesús
ndi'i kiuu nuu ñayiu yun.
10 Te saa ni okaxtno'o de
nuu ñayiu ndee uu kuia, te
ndi'i ñayiu ka oo ndi'i ñuu
tnii Asia, maa ñayiu judio
vi ñayiu sava ka tatatno'o,
ni ka onini tno'o va'a Jito'o
Jesús.
11 Te ia Dios ni chindee ni
chituu ña jin Pablo, te kua'a
javii java'a ni sa'a de,
12 ja vi ndee in pañitu axi
sa'un ja ni tnandee yiki kuñu
Pablo, te ni ka ojunsia'i nuu
ñayiu ka ku'u, te ni ka on-
duva'i, vi ñayiu ka ñu'u ña
tachi, te ni okana ña tachi
yun ja kua'an.

13 Te suni ni ka oo sava
tee judio ja tu ka kandija
Jesús, ni ka ojikanuu de ja vi
skunu de tachi ka ñu'u ña jin
ñayiu. Te ni ka kuini de vi
kuantniuu de sivi Jito'o Jesús

ja vi skunu de tachi yun. Te
ka jiña'a de:

—Jin sivi Jesús, ia ndakani
Pablo, ka tatnuni rin ja
kekuei ron —ka jiña'a de
nuu tachi yun.

14 Ya'a ni ka osa'a uja seyii
in tee judio ja kuu nija'nu
nuu sutu nani Esceva.
15 Su yun te ni ka'an
espíritu tachi yun, te jiña'a:

—Jini rin Jesús, te suni jini
rin na in kuu Pablo, su roon,
¿na in ka kuu ron?

16 Te tee ñu'u ña tachi yun
ni kanta de, te ni kakuiko de
ndi uja tee yun, te ni xtuji
gua'a ña de vini tavichi te'a
ña de, vi ndee ni skuita te'a
ña de. Te vi sua'a kanda
vichi tee yun, te ni ka jino
de ni ndekuei de ve'e yun
kua'ankuei de.
17 Te ndi'i ñayiu ka oo ñuu
Éfeso yun, maa ñayiu judio
vi ñayiu sava ka tatatno'o, ni
ka ni'i tno'o ja siun ni kuu.
Te nasaa ñayiu ni ka yu'u
ndeva'a, te vi nasaa ñayiu ni
ka ka'an ja jandaa ja ia ka'nu
ndeva'a kuu Jito'o Jesús.

18 Te kua'a ñayiu ja ni ka
kandija ni kikuei nuu Pablo,
ni ka na'mai yika kuechi nuu
ia Dios vi ni ka ndakani ndi'i
jakue'e ni ka osa'i.
19 Te suni kua'a ñayiu ni
ka oskua'a tno'o tasi, ni ka
junsia'i liurui, te vi jin nuu
ndi'i ñayiu, te ni ka teñu'i.
Te nuu ni ka taui kuenta, te
ni ka jini ja ndee uu xiko uxi
mil xu'un kaa ja kuu plata
kuu ja yi'i ndi'i liuru yun.

20 Saa te ni jitenuu tno'o ia
Dios, te ni kuu ka'nu ja ni ka
kandija kua'a ñayiu.
21 Tee nuu ni ya'a ndi'i
yun, te ni ndakani ini Pablo
ja ki'in de kaka nuu de
nii Macedonia vi Acaya, te
ndaya'a de no'o de maa ñuu
Jerusalén. Te jiña'a de:

—Nuu na ndi'i koo san
Jerusalén, te suni nini kuu
ja ki'in san jinkoto san ñayiu
ñuu Roma.
22 Te ni tetniuu Pablo Tim-
oteo jin Erasto, nduu tee
ka chituu ña jin de, ja vi
koxno'o de koki'inkuei de
ñuu ja tnii Macedonia nini
kendoo ka maa de ndee saa
ka kiuu Asia.

*Ni ka ndakoo vaa ñayiu
ñuu Éfeso*

23 Te tiempu saa ni ndon-
takuei vaa ñayiu ja ja'a ichi
Jesús.
24 Chi ni oo in tee ni onani
Demetrio, ni osatniuu de jin
kaa nani plata. Ni osa'a de
veñu'u kueli jin kaa ja kuu
veñu'u nuu oo chu'chi ka
xnani Diana ja ka chiñu'u
ñayiu. Te kua'a ndeva'a
xu'un ni ka oni'i de ja ni ka
oxiko de jin tee ni ka yi'i jin
de tniuu yun.
25 Te ni ndaxtutu Demetrio
yun sava ka tee ka yi'i jin de
tniuu yun, te jiña'a de:

—Ñani, maa ni ja ka kuu
ni tee ka yi'o tniuu ya'a, ka
jini gua'a ni ja tniuu ka yi'o
kuu nuu ka ni'i kua'o xu'un
ja ni ka jinkova'o.
26 Su ka jini so'o ni vi
ka ndia'a ni ja sa'a Pablo
nuu jika de kaxtno'o de nuu
ñayiu ja masu dios ka kuu

ja sa'a in tee jin nda'a de.
Te kundee de xtija de kua'a
ñayiu, ja masu maintno'o
ñuo Éfeso ya'a, chi vi nii ñuu
ja tnii Asia sa'a de siun.
27 Te oo vijin ndeva'a, chi
vatu ni vi skunao tniuu ka
yi'o, su masu maintno'o ni
yun kuu, chi vi suni ndee
veñu'u ia si'i Diana junaa.
Te maa vi chiñu'u sa'un ka
ñayiu, te vatu ni vi xtajioo
ya nuu ndia'a ya, te ma vi
kandija kai ya, te ia ya'a ka
chiñu'u ndi'i ñayiu ñuu ja
tnii Asia vi ndi'i ñayiu ñuyiu
—jiña'a de.
28 Te nuu ni ka onini tee
yun ja siun jiña'a Demetrio,
te ni ka kiti ndeva'a ini de vi
ni ka kana jaa de, te ka jiña'a
de:
—¡Ka'nu kuu Diana, * ia
jito ñayiu Éfeso!
29 Te ni ndonta vaa ñayiu
ñuu yun, te ni ka kakuiko
de uu tee ñuu Macedonia,
Gayo jin Aristarco, tee ka
ndeka tna'a jin Pablo, te ni
ka ñundayi ña de guaa ndee
nuu ka ndututu ñayiu ja ka
sa'i junta.
30 Te ni kuini Pablo ja ki'in
de nuu ni ka ndututu ñayiu
ñuu yun ja ka'an de, su tu ni
ka jandetu tee ka skua'a ja
ki'in de.
31 Te suni sava tee ka net-
niuu Asia ja ka jini tna'a
jin de, ni ka tetniuu de in
tutu nuu ka jikan de ja ma
ki'in Pablo nuu ni ka ndu-
tutu ñayiu yun.
32 Te nuu junta yun, sava
ñayiu kana in tno'o, savai
inka tno'o, te vi sua'a ni ka
kuvai, chi ni ka jinonuu ini.
Te sava ñayiu ni tu ka jini
nau ja ni ka ndututui.
33 Te sava ñayiu judio ni
ka ndakani naxa kaa ja ka
oi junta yun nuu Alejandro.
Te vi sua'a ka chinda'a de
ñayiu, te ni ka sia'a de Ale-
jandro ma'ñu sagua yun, te
ni sa'a de seña jin nda'a de
ja na vi kasi yu'u ñayiu ja
ka'an ni'nu de ja ja'a ñayiu
judio nuu ñayiu ñuu yun.
34 Su nuu ni ka ndakuni
ña ñayiu Éfeso yun ja tee
judio kuu de, te ni ka kana
jaa de vaa ndee uu ore invaa
ni tno'o, ka jiña'a de:
—¡Ka'nu kuu Diana, ia jito
ñayiu Éfeso!
35 Yun te ni kundee sekre-
tariu ñuu yun ja ni ka jasi
yu'u ñayiu kua'a yun, te
jiña'a de:
—Ñani ja ka kuo tee ñuu
Éfeso, ja ka jini ni ja ndi'i
ñayiu ñuyiu ka na'a ja tniuu
ñuo kuu ja kotoi veñu'u nuu
xika ia si'i Diana, ia jito ñuo
ja kuu chu'chi makuun ndee
andivi.
36 Te ni ion ma kachi ja
masu saa kuu, guaa vi kasi
yu'u ni, te vi ndakani gua'a
ini ni nagua kuu ja ka sa'a
ni.
37 Chi tee ni ka jaka ni
vajikuei jin ni ya'a, masu ni
ka su'u de nagua oo veñu'o,
ni masu ka kane'e de jin ia
si'i ka neva'o.
38 Te nuu ja Demetrio vi
sava ka tee ka yi'i jin de
tniuu yun, ka nee u'u tna'a

* **19:28 19:28** Inka sivi chu'chi yun kuu “Artemisa”.

de, te na vi ka'an kuechi maa
de nuu tee ka netniuu ja ka
ja'nde kuechi. Te yun vi tee
tna'a maa de na kuechi ka
xtavi tna'a de.
39 Te nuu ja inka tniuu
ka jikan ni, te in nuu junta,
te yun na vi ndatno'o ndao
nagua kuu ja vi sa'o.
40 Chi ja ni kuu vitna, te
vatu ni vi xtavi kuechi ña
ja ni ndontakueio siki tee
tatnuni nuu ñuo, te ma vi
ni'o na tno'o vi kuña'o nuu
ja na vi ndakan tno'o ña de
nau ja ni ndontakuei vaa ni
—jiña'a de.
41 Te nuu ni ndi'i ni ka'an
de tno'o ya'a, te ni xtute de
ñayiu ni ka ndututu yun.

20

Ni ja'an tuku Pablo ñuu ja tnii Macedonia vi Grecia

1 Nuu ni ndi'i ja ni ka sa'a
ni'i ka sa'a ioo ñayiu yun,
te ni ndaxtutu Pablo ñayiu
ka skua'a, te ni xteku ña de
naxa vi koi, te ni ka ndakanu
ni'nu tna'a de nuu ni ka
ndakuanta'u nuu tna'a de, te
kua'an Pablo Macedonia.
2 Te ni jikanuu de nii ñuu
kueli yun, xteku de ñayiu ka
skua'a jin kua'a tno'o naxa
vi koi nuu ia Dios, te ni kenta
de ndee Grecia.
3 Te yun ni oo de uni yoo,
te vi ja ni jino de ja tnii de in
barco ja no'o de ñuu Siria, te
ni ni'i tno'o de ja ka ska'an
tna'a tee judio ja vi kondee
ña de, te vi ka'ni ña jin de
ichi kuano'o de. Te yun guaa
ni ndajiokuiin tuku de ja ni
ndaya'a de ichi Macedonia.
4 Te ni ka chitu tna'a
Pablo, ni ka jika de jin sava
tee, ndee ni kentakuei de
Asia. Te sivi tee ya'a ka
kuu Sópater tee ñuu Berea,
vi Aristarco vi Segundo tee
ñuu Tesalónica, vi Gayo tee
ñuu Derbe, vi Timoteo, vi
tee Asia ja ka kuu Tíquico vi
Trófimo.
5 Te ñani ya'a ka kuu tee
ni ka kakoxno'o nuu san
kua'ankuei de ñuu Troas, te
yun ni ka ondetu ña de.
6 Te sein ja ni ka ndoo san,
chi ndee nuu ni ya'a viko
kiuu ka jaa ñayiu judio xtaa
vixin ja tu na levadura yi'i,
saa ni kekuei san ñuu Filipo
ja ni ka tnii san in barco
kua'ankuei san. Te nuu u'un
kiuu saa ni kentakuei san
ñuu Troas. Yun ni ka ndan-
itna'a san jin tee ka yoxno'o
yun. Te ni ka oo san uja kiuu
ñuu yun.

Ni junkoto Pablo ñayiu ñuu Troas

7 Te kiuu xtnañu'u ja
ndaki'in semana, ni ka
ndututu ñayiu ka skua'a ja
vi kaa san xtaa vixin nuu ka
ndaka'an san nagua ni sa'a
Jesús. Te ni kaxtno'o Pablo
tno'o va'a Jesús nuu ñayiu
ni ka ndututu yun, chi inka
kiuu tnee, te ndekuei san
no'okuei san, guaa vi ndee
sau ñuu ni ka'an de.
8 Te ka oo kua'a lámpara
ve'e ndee sukun nuu ni ka
ndututu san yun.
9 Te in suchi kuechi nani
Eutico ni jinkoi yu'u ventana
nini, te ni kuitai jin ñua'na
ja siun ni kuu kani ndeva'a
ka'an Pablo. Te ni kitna'a
nui ni kixin ndei, te ni yai
makei ndee ve'e kuu uni, te
ni kanakaui ndee nuu ñu'u,

te vi ja ni ji'i nuu ni ka
ndane'e ña ñayiu.
10 Yun te ni nuu Pablo, te
ni junkuindei de siki suchi
yun, te ni ndakanu ndee ña
de jin, te jiña'a de:
—Ma vi yu'u ni, chi tekui.
11 Yun te ni ndajiokuiin
tuku Pablo ni ndaa de, te ni
ja'nde de xtaa vixin ni ka
jaa san jin ndi'i ñayiu ka oo
jin san yun. Te nuu ni ndi'i
ni ka jaa san, te kani kuiti
ni ka'an de tno'o Jesús vi
guaa ndee nuu ni tuu, te saa
kua'ankuei san.
12 Te ni ka ndakuakai suchi
kuechi yun kuano'okuei jin
ve'i, te ka kusii ndeva'a ini
ja teku suchi yun.

Ni ndekuei san ñuu Troas,
te kua'ankuei san ñuu Mileto

13 Yun te ni ka kakoxno'o
san ni ka tnii san in barco, te
kua'ankuei san ñuu Asón ja
mavinukuaka san Pablo, chi
ni kuini maa de ja kaka ja'a
de ndee ñuu yun.
14 Te nuu ni ka nukuntna'a
san jin de ñuu Asón yun, te
ni ka tnii san in barco jin
de, te mandikuei san ñuu
Mitilene.
15 Te ni ndekuei tuku san
ñuu yun, te inka kiuu ni
ka ndaya'a yatni san ñuu
nani Quío, te inka kiuu ni ka
ndaya'a san ndee Samos. Te
yun ni ka ndatatu san ñuu
nani Trogilio. Te inka kiuu
saa ni ndentakuei san ñuu
Mileto.
16 Chi ni kuini Pablo ja
ya'a jioo de ñuu Éfeso ja tnii
Asia ja ma junkuiin de ñuu
yun, chi ñu'u ini de ja koo
de maa Jerusalén kiuu viko
Pentecostés, nuu ja na kuu
ñama de.

Ni xteku ña Pablo jin tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu ka
skua'a ñuu Éfeso

17 Su nuu ni oo Pablo ñuu
Mileto, te ni kana de tee ka
kuu nija'nu ka yinda'a ñayiu
ka skua'a ñuu Éfeso.
18 Te nuu ni jinokuei tee
yun nuu Pablo, te jiña'a de:
—Maa ni ka jini gua'a ni
naxa ni osa'a san nuu ni ka
oo, guaa ndee kiuu xtnañu'u
nuu ni kiuu san Asia,
19 naxa ni ojinokuechi san
nuu Jito'o Jesús vi naxa ni
osa'a nda'u san maa san. Te
tu ni okuu teyii san. Te
jin kua'a tenuu san ni oskunaa san nuu ni otna'a san
tnundo'o, ja ni ka osa'a ña
ñayiu judio nuu ni ondontakuei de siki san.
20 Su tu ni oyu'u san, chi
ni okaxtno'o san tno'o va'a
Jesús nuu ndi'i maa ni ja
kuu in java'a in in maa ni.
Ni okaxtno'o san nuu ni ka
ondututu kua'a ñayiu, vi saa
ni ve'e in in maa ni.
21 Ni okaxtno'o san nuu
ñayiu judio vi nuu ñayiu
sava ka tatatno'o ja na vi
ndatna'u ini jin yika kuechi,
te na kiukuei ichi ia Dios,
te na vi kandijai Jito'o Jesukristu.
22 Te vitna ja ñu'u ichi san
ja kuano'o san Jerusalén, chi
saa tatnuni maa Espíritu ia
Dios. Su ni tu jini san naxa
kaa ja ndo'o san yun.
23 Maintno'o ja jini san
kuu ja ka'an Espíritu ia Dios
ja ndi'i ñuu nuu ja'an san, te

ja ndetu ña vekaa vi kua'a
tnundo'o.
24 Su vini tu ndi'ni sa'un
san nagua kuu ja nda'u ja
teku san ja kokuu jin maa
san, chi ja kuini san kuu ja
skenta sii ini san kaxtno'o
san nuu ñayiu, vi skunkuu
gua'a san tniuu ni taa Jito'o
Jesús ja ndakani san tno'o
va'a maa ya ja ka'an nda'u
ka'an kee ña ia Dios jion.

25 ’Te vitna guaa ja jini
gua'a san ja ni in maa ni xiin
nuu ni kaxtno'o san tno'o
naxa tatnuni ia Dios, ma vi
ndakuni ka ña ni.
26 Te yun guaa ya'a vi kuni
maa ni kiuu vitna ja ma
kotavi kuechi san ja ja'a ni
in ni nuu ja tu ni ka kandija
maa ni.
27 Chi tu ni tayu'u tno'o
san, te ndi'i ni ndakani ndaa
san nagua kuini maa ia Dios
ja sa'a ya jion.
28 Te yun guaa vi koto
va'a ni maa ni, vi suni ndi'i
ñayiu ka skua'a ja ka kui na
kuinio ndikachi vi koto va'a
ni. Chi Espíritu ia Dios ni taa
tniuu ya'a ja vi kokuu ni na
kuinio tee jito ndikachi ja vi
kokoto ni ñayiu ka skua'a ja
ni ndakuaan ya jin niñi ya.
29 Chi ja jini san ja yata
kee san ki'in san, te kikuei
tee kue'e nuu ka oo ni ja vi
xnda'u ña de. Chi ka kuu
de na kuinio va'u lobo xeen
ndeva'a ja vi kaa ti ndikachi.
30 Te vi ne'u maa ni vi
keja'a tee vi xnda'u ñayiu
ka kandija ja vi kaxtno'o de
nino'o tno'o tno'o, nagua ja
vi kata ndikin ña ñayiu yun
jin de.
31 Te yun guaa vi koto ni
maa ni ja ma vi junkuei
ni nuu jakue'e. Te vi
kondaka'an ni ja uni kuia,
vi nduu vi ñuu, ni tu ni
junkuiin san ja ni oxteku ña
san vi ni onda'i san ja ja'a in
in ni.
32 ’Te vitna, vi ñani,
jikanta'u san nuu ia Dios ja
na ka'an nda'u ka'an kee ña
ya jin tno'o ni ka kuta'uo
nuu ya. Chi jin jaka'nu maa
ya, te vi jinkui'nu gua'a ini
ni ja vi koyutnu ni nuu ya,
te taa ya in nuu vi koo ni jin
ndi'i ñayiu ni ka nduvii jin
yika kuechi.
33 Vi ni tu ni jio'o san
xu'un plata ni oro ni in sa'un
ñayiu.
34 Chi ka jini gua'a maa ni
ja ni satniuu san jin nda'a
san, te ni ni'i san taka ja ja'ni
ña jin san vi ja ja'ni ña jin
ñayiu ni ka oo jin san.
35 Te jin ndi'i tniuu ni sa'a
san kaxtno'o san ja kanuu
ja satniuo. Te saa saa kuu
chituo ñayiu nagua ja'ni ña
jin. Te vi kondaka'an ni
tno'o ni ka'an Jito'o Jesús
nuu jiña'a ya: “Na ta'u na
ndetu ñayiu nuu jini mani
inka ñayiu masu nuu kuta'u
mai” —jiña'a Pablo.
36 Te vi nuu ni ndi'i ni
ka'an de tno'o yun, te ni
ka junkuiin jiti de ja ni ka
ndakuatu de jin ndi'i ñani ka
oo jin de yun.
37 Yun te ndi'i de ni ka
nda'i ndeva'a. Te ni ka
ndakanu ni'nu de Pablo vi ni
ka chitu de nuu de.
38 Ni ka kusuchi ndeva'a
ini de ja siun ni ka'an Pablo

ja ma vi ndakuni ka ña de. Yun te ni ka junsia'a ña de nuu ni ka tnii san jin Pablo in barco ja kuano'okuei san.

21

Kuano'o Pablo maa ñuu Jerusalén

1 Yun te ni ka sa'a siin tna'a san jin tee ka kuu nija'nu ka oo ñuu Éfeso, te ni ka tnii san barco ja ni ka ja'nde ndaa san kuano'okuei san ñuu Cos, te inka kiuu ni ndentakuei san ñuu Rodas. Yun te saa ni ndentakuei san ñuu Pátara.

2 Te yun ni ka ni'i san inka barco ja kuano'o Fenicia, te ni ka tnii san mandikuei san.

3 Te nuu ni ka ya'a san, te ni ka jini san ñuu Chipre ja ni kendoo ichi nda'a satni, chi mandikuei san jin barco ja kua'an Siria, te ja siun xndoo barco yun ja ndisoi ñuu Tiro ja tnii Siria, guaa ni kiukuei san ñuu yun.

4 Te yun ni ka jinkuntna'a san jin tee ka skua'a, te ni ka kendoo san jin de uja kiuu, te ja ni skuni ña Espíritu ia Dios jin de, guaa ka jiña'a de nuu Pablo ja ma no'o de Jerusalén.

5 Su nuu ni jino kiuu yun, te ni ka nusia'a ña tee ka skua'a yun, ndi'i de jin ñasi'i de vi se'e de, ni ka nuskanuu ichi ña de guaa ndee yu'u ñuu yun. Te yun ni ka junkuiin jiti san yu'u ndute mar, te ni ka ndakuatu san.

6 Yun te ni ka ndakuanta'u nuu tna'a san, te ni kakuei san nuu barco, te ni ka ndajiokuiin de ve'e de.

7 Yun te ni kekuei san kua'ankuei san ja vi xndi'i san vi kiondita san nuu ndute mar, chi ni kekuei san ñuu Tiro, te ni ndajinokuei san ñuu Tolemaida. Te yun ni ka ndanitna'a san jin ñayiu ka skua'a, te ni ka ndakantno'o tna'a san. Te ni ka oo san jin ñayiu yun in kiuu.

8 Te inka kiuu ni kekuei san jin Pablo vi tee ka ndeka tna'a jin san kuano'okuei san ñuu Cesarea, te ni jinokuei san ve'e Felipe, tee xtutenuu tno'o va'a Jesús kuu de, in tee ne'u uja tee ja ni ka kaji ñayiu ka skua'a ja vi kokoto de ña'a ni ka ndonda'u, te ni ka ndoo san ve'e de.

9 Te neva'a de kuun sesi'i de ja chia'an ka na yii vi koo, ja ka ndakani tno'o ni jiña'a maa ia Dios.

10 Te ja ni kuu ki'in kiuu ka oo san yun, te ni kenta in tee ndakani tno'o ni jiña'a ia Dios, tee nani Agabo ja vaji de ndee Judea,

11 ja majakoto de ndi'i san. Te ni tnii de kanchii Pablo, te ni ju'ni de nda'a de vi si'in de, te jiña'a de:

—Kachi Espíritu ia Dios ja sua'a vi ku'ni ñayiu judio ka oo Jerusalén jin tee xiin kanchii ya'a, te vi ndasia'a ña de nda'a ñayiu sava ka tatatno'o —jiña'a de.

12 Nuu ni ka onini san ja siun ka'an tee yun, te ni ka ka'an nda'u san jin ñayiu yun nuu Pablo ja ma no'o de Jerusalén.

13 Yun te ni ka'an Pablo:

—Ma vi konda'i ni, chi saa sua'a ka tniuu suchi ini ña ni. Te sein chi oo ini san ja vi naxa ni na kokuu, masu maintno'o ni ja konu'ni san, chi vi na kuu san Jerusalén ja ja'a sivi maa Jito'o Jesús —kachi de.

14 Te vi ja tu ni ka kundee san vi ka'nu san de, te ka jiña'a san:

—Na kokuu nagua kuini maa Jito'o Dios, nuu saa.

15 Nuu ni ya'a kiuu yun, te ni ka sa'a tua'a san, te ni ka ndanuu san Jerusalén.

16 Te suni ka ndikin ña ndee saa ñayiu ka skua'a ja ka oo Cesarea yun ja kuano'okuei san jin, te ni ka jaka ñai ve'e in tee ñuu Chipre nani Mnasón, in tee ja ni kunuu ndeva'a skua'a, te ve'e tee yun ni ka ndoo san.

Ni ndajino Pablo maa ñuu Jerusalén

17 Te nuu ni ndajinokuei san Jerusalén, te sii ini ndeva'a ni ka janta'u ña ñayiu ka skua'a.

18 Te inka kiuu ni ja'ankuei san jin Pablo, ni ka jinkoto san Jacobo. Te yun ja ni ka ndututu ndi'i tee ka kuu nija'nu ka yinda'a ñayiu ka skua'a.

19 Te nuu ni ndi'i ni ndakantno'o ña Pablo jin tee yun a kukueni ka oo de, te ni jinkondee de ni ndakani de ndi in ndi in tniuu ja ni sa'a ia Dios jin de nuu ni ndakani de tno'o va'a ya nuu ñayiu sava ka tatatno'o.

20 Nuu ni ka onini de ja siun ndakani Pablo, te ni ka ndakuanta'u de nuu ia Dios, te ka jiña'a de nuu Pablo:

—Ja jini ni, vi ñani, ja kua'a mil ñayiu ñuo judio ni ka kandija Jesús, te ndi'i de ka ka'an ja nini kuu ja vi skunkuo Ley Moisés.

21 Su ni ka ni'i tno'o de ja jika ni kaxtno'o ni nuu ndi'i tna'o judio ja ka oo ne'u ñayiu sava ka tatatno'o ja ma vi kuantno'o ka de Ley Moisés, vi suni jiña'a ni ja ma vi chitnuni ka de nuu yiki kuñu seyii de, ni ma vi kondikin ka de nagua vajikueio ka sa'o ndee jana'a.

22 ¿Te nagua vi sa'o nuu saa? Te vi ndututu kua'a ñayiu na vi ni'i tno'i ja ni ndajaa ni.

23 Gua'a ka kuu ja sa'a ni sua'a: ya'a ka oo kuun tee ni ka kee yu'u nuu ia Dios ja vi skunkuu de tno'o ni ka ka'an de.

24 Kuaka ni ndi'i kuun de, te kua'ankuei ni jin de veñu'u ka'nu, te vi sa'a ni nagua yoso nuu Ley Moisés ja ndundoo ñayiu, te tniuya'u ni ja ki'inkuei tee ya'a, na vi sete te'a de xini de. Saa te na vi kuni tna'o judio ja masu ndija nagua ka ni'i tno'o de siki ni, chi sua'a kuini ni ja kaka ndaa ni nagua ja skunkuu ni Ley.

25 Su ja ñayiu sava ka tatatno'o ja ni ka kandija, chi ja ni ka tetniuu san in tutu nui ja masu nini kuu ja vi skunkui Ley Moisés, chi ja vi tava'i kuu ja ma vi kai nagua ni ka soko nuu chu'chi, ni niñi na in kiti, ni kuñu in kiti ja ni ndani'ni xnii ti, vi ni ma

vi xna'a tna'i ja vi kukuechi
jin inka ñayiu —ka jiña'a de
nuu Pablo.

Ni ka kakuiko de Pablo
nuu veñu'u ka'nu

26 Yun te ni jaka Pablo ndi
kuun tee yun, te kiuu tnee
sua'a, te ni ka jinkondee de
ni ka skunkuu de Ley Moisés
ja ni ka nduvii de. Yun
te ni ja'an Pablo veñu'u ja
ni kaxtno'o de nuu sutu na
kiuu jino ja ka ndundoo de ja
vi junsia'a in in maa de kiti
nuu sutu yun ja vi soko de
nuu ia Dios.
27 Su nuu ni kuyatni ja jino
ndi'i uja kiuu ja ka ndundoo
de nuu ia Dios, te ni ka jini
ña sava tee judio ja vajikuei
ñuu Asia ja oo Pablo veñu'u
yun. Te ni ka ska'an de jin
ndi'i ñayiu, te ni ndontakuei
vai ja ni ka kakuikoi Pablo.
28 Te ni ka kanai, ka jiña'i:

—¡Ñayiu ñuo Israel, vi chi-
tuu ña ni! Chi tee ya'a kuu
tee jikanuu nuu na saa na
tu'u ñuu kaxtno'o de nuu
ñayiu ja ma vi kandijai Ley
Moisés, vi ka'an de siki ñuo
vi siki veñu'u ka'nu ya'a.
Te masu yun ni kuu, chi ni
kiukuei de jin ñayiu sava ka
tatatno'o veñu'u ii ya'a, te ni
sa'a tne'e de veñu'o, ja siun
ni sa'a de —ka jiña'a de.

29 Ni ka ka'an de sua'a, chi
ndee ama ka ni ka jini de
Pablo maa ñuu Jerusalén, ka
jika de jin Trófimo, tee ñuu
Éfeso ja kuu de in tee inka
tatatno'o, te ni ka jani ini de
ja ni kiukuei Pablo jin tee
yun veñu'u.
30 Yun te ni ka kuvaa ndi'i
ñayiu ñuu yun, te ka kututu
ndi'i ja ni ka kakuikoi Pablo,
te ka ñuu ndayi ñai jin Pablo,
ni ka kene'e ñai ndee ye'e
nuu oo veñu'u yun. Te vi
ñama ni ka jasi ye'e nuu oo
veñu'u yun.
31 Te vi ja ka nduku ndei
ja vi ka'ni Pablo, te ni ni'i
tno'o tee kuu nija'nu yinda'a
soldado ja ndi'i kuiti ñayiu
ñuu Jerusalén ni ndontakuei
vai.
32 Te ni jaka tee kuu
nija'nu yun tee ka kuu
capitán vi tee ka kuu sol-
dado, te ni kekuei de ka jino
de kua'ankuei de nuu ka oo
ñayiu yun. Te nuu ni ka jini
ñayiu yun tee kuu nija'nu vi
soldado ja vajikuei de, te ni
ka junkuiin. Tu ni ka kani
kai Pablo.
33 Yun te nuu ni jinokuei
tee kuu nija'nu yun, te ni
ka kakuiko de Pablo, te ni
tatnuni de ni ka ju'ni ña de
jin uu cadena, te ni jikan
tno'o de ñayiu yun na tee
kuu Pablo vi nagua ni sa'a
de.
34 Su ne'u ñayiu kua'a yun,
savai kana in tno'o vi savai
inka tno'o, vi sua'a ni ka
kuvai, guaa tu ni kundaa
ini tee kuu nija'nu yun na
kuechi kuu ja ni sa'a Pablo.
Yun te ni tatnuni de ja ni
ka jaka ña jin Pablo ndee
cuartel.
35 Te nuu ni jinokuei de
nuu skalera ye'e cuartel, te
ni ka jiso ña soldado yun jin
Pablo kua'ankuei jin de, vi ja
kuechi ja ioo ndeva'a ka sa'a
ñayiu yun.

36 Chi ndi'i ñayiu kua'a
yun ka ndikin yata soldado
yun ka kana jai, ka jiña'i:

—¡Na kuu tee jian!

Ni ka'an ni'nu Pablo ja ja'a maa de nuu ñayiu ñuu yun

37 Te nuu makiukuei sol-
dado jin Pablo ini cuartel
yun, te ni ka'an Pablo jin tee
kuu nija'nu yun:

—¿A ma kuandetu ni
ka'an san joo luluu jin ni?
—jiña'a de.

Te ni ka'an tee kuu nija'nu
yun:

—¿A kuu ka'an ron sa'an
griego?

38 ¿A masu roon kuu tee
Egipto ja ni ndonta siki tee
tatnuni ndee ja oo kiuu? Chi
tee yun ni kene'e kuun mil
ñayiu ka ja'ni ndiyi ja ni
ja'an jin de ndee nuu ñu'u
te'a —jiña'a tee kuu nija'nu
yun.

39 Yun te jiña'a Pablo:

—Tuu, chi tee judio kuu
san. Ni kaku san Tarso,
te kuu san in se'e ñuu
kanuu ka ja tnii Cilicia, su
jikanta'u san ja kuandetu ni
na ka'an san jin ñayiu ñuu
san —jiña'a de.

40 Te nuu ni jandetu tee
kuu nija'nu yun ja ka'an
Pablo, te ni junkuiin de nuu
skalera yun, te ni sa'a de
seña jin nda'a de ja na vi kasi
yu'u ñayiu ñuu yun. Te nuu
ni ka kuna'i ja tu na in ka'an
ka, te ni ka'an de jin sa'an
hebreo, te jiña'a de:

22

1 —Tata ñani, vi konini ni
vitna na ka'an san jin ndi'i ni
ja ja'a maa san —jiña'a de.

2 Te nuu ni ka onini ñayiu
yun ja sa'an hebreo ka'an
Pablo, te ni ka jasi yu'u ndi'i,
te jiña'a de:

3 —Maa san, chi jandaa ja
tee judio kuu san. Ni kaku
san ñuu Tarso ja tnii Cili-
cia, su chi ni ja'nu san ñuu
Jerusalén ya'a. Te ni skua'a
ña Gamaliel nuu ni kutua'a
san Ley nagua ni ka osa'a
ndi nija'nuo. Te ni onduku
san ja skunkuu gua'a san
nuu ia Dios jin ndee ini ndee
anu san nagua ka sa'a ndi'i
maa ni vitna.

4 Chi ni osondikin san
ñayiu ka kandija ichi Jesús,
te ni ondanduku san de ja
ka'ni san de vi ni okakuiko
san teyii vi ñasi'i ja ni otnaa
san jin vekaa.

5 Te ka ñuna'a maa tee
ka kuu nija'nu nuu sutu vi
tee ka kuu nija'nu nuu ñuo,
chi maa de ni ka taa tutu
ja ki'in nuu tna'a kuikion ja
ka oo Damasco, te kua'an
san ja majinkuaka san nani
kuu ñayiu ka kandija Jesús
ja junkuntna'a jin san, te
kakuiko san jin ja ki'inkuei
vekaa nuu vi tniuya'ui
jakue'e ka sa'i.

Ni ndakani Pablo naxa ni kiunduu de ichi Jesús

6 ’Su yun te nuu ni kuy-
atni san kua'an san Damasco
ndee nuu sau nduu, te vi
sanaa ni ni jionduu ña in
ñu'u ja ni ye'e ni'nu ndeva'a,
ni kuun ichi andivi.

7 Te ni ndonso san ndee
nuu ñu'u, te ni onini san in
tno'o ja ka'an: “Saulo, Saulo,
¿nau ja sondikin ndikin ña
ron?”
8 Yun te jiña'a san: “¿Na in
kuu ni, vi Jito'o san?” Te ni
ka'an: “Maa rin kuu Jesús,
ia ni ja'nu ñuu Nazaret, ia
sondikin ndikin ron”, kachi
ya.
9 Te ndi'i tee ka ndeka
tna'a jin san ni ka jini ndaa
de ñu'u yun, te ni ka yu'u
ndeva'a de, su tno'o ni ka'an
ya jin san, chi tu ni ka jini de.
10 Te jiña'a san: “Jito'o san,
¿nagua kuu ja kuini ni ja
sa'a san?” Te ni ka'an Jito'o
Jesús: “Ndakoo te kua'an
ñuu Damasco. Yun oo in tee
kaxtno'o ndi'i nagua kuu ja
kuini rin ja sa'a ron”, kachi
ya.
11 Su tu ni kuu ka kon-
dia'a san, chi ni ndesi nuu
san ni sa'a ñu'u ja ni ye'e
ni'nu ndeva'a nduchi nuu
san. Yun te ni ka tnii tee
ka ndeka tna'a jin san nda'a
san, te ni ka junsia'a ña de
Damasco.
12 ’Te yun oo in tee nani
Ananías, in tee gua'a ja
skunkuu de Ley Moisés. Te
ndi'i ñayiu judio ja ka oo
ñuu yun ka ka'an ja tee
gua'a kuu de.
13 Yun te ni jaa de ni jakoto
ña de, te ni kuyatni de, te
kachi de: “Ñani Saulo, nduu
ndijin nduchi nuu ni”, ni
ka'an de. Te vi nuu saa ni
ndaye'e nduchi nuu san, te
ni jini san de.
14 Te ni ka'an de: “Maa
ia Dios ndee ndi yuao ni
ndakaji ña jin ni, ja kuni ni
nagua kuini ya ja sa'a ni, vi
kuni ni jin nduchi nuu ni
Jesús, ia ndaa, vi konini ni
tno'o ka'an ya.
15 Te ndakani ni tno'o ya
nuu ndi'i ñayiu nagua ni jini
ni vi nagua ni onini ni.
16 Te yun guaa vitna ma
kokuu kuee ni. Ndakoo ni
te kuandute ni, te kakanta'u
ni jin sivi maa Jito'o Jesús
ja na ndasavii ya anu ni vi
na kindee ya yika kuechi ni”
kachi Ananías nuu san.

Ni ndakani Pablo naxa ni tetniuu ña Jesús nuu ñayiu sava ka tatatno'o

17 ’Te nuu ni ndajaa san
Jerusalén, te ni ja'an san
veñu'u ja ni ndakuatu san, te
ni skuni ña ya.
18 Ni jini san maa Jito'o
Jesús, te kachi ya nuu san:
“Koo kama ron, te ndee ron
nuu ñuu Jerusalén ya'a, chi
ma vi konini ñayiu tno'o
ka'an ron ja ndakani ron
tno'o va'a rin”.
19 Yun te jiña'a san nuu
Jesús: “Jito'o san, ja ka
na'a de ja maa san ni ojion-
dita taka ve'e ii sinagoga,
ni okakuiko san ñayiu ja ni
otnaa san jin vekaa, vi ni
okani san ñayiu ka kandija
maa ni.
20 Te nuu ni ka ja'ni de Es-
teban, tee ni okaxtno'o tno'o
maa ni, vi suni yun nukuiin
san, te vi ndi'i san ni ka
ndatno'o ja kuu de, chi vi ni
ojito san sa'un tee ni ka ja'ni
ña yun” jiña'a san nuu ya.
21 Su yun te kachi ya:
“Kua'an, chi tetniuu jika ña
rin ki'in ron nuu ñayiu sava

ka tatatno'o, ndakani ron tno'o va'a rin”, kachi ya nuu san —jiña'a Pablo.

Ni kendoo Pablo nuu nda'a tee kuu nija'nu nuu soldado

22 Vi guaa ndee tno'o ya'a ni ka, ni ka jandetu ñayiu ja ni ka onini. Su nuu ni ka'an Pablo ja ja'a ñayiu inka tatatno'o, yun te ni ka kana jaa ñayiu, ka jiña'i:

—Uni na kuu tee jian, chi masu vatuka kuu ja koteku de —ka jiña'a ñayiu yun.

23 Te ja siun ka kana jai vi ka kaja ndee yui sa'mai nuu ñu'u, te ka siaguai ñuyaka nuu tachi ja ka kiti ndeva'a ini.

24 Yun te ni tatnuni tee kuu nija'nu yun ja na vi chi'i ña soldado yun jin Pablo ini cuartel yun. Te suni ni tatnuni de ja na vi kani ña soldado yun jin Pablo, nagua ja na ndaa yu'u de na kuechi tavi de ja ni ndontakuei vaa ñayiu siki de.

25 Su nuu ni ka ju'ni ña de jin yo'o ja vi kani ña de, te jiña'a Pablo nuu tee kuu capitán nukuiin yun:

—¿A vatuka kuu ja vi kani ni in se'e ñuu Roma ja chia'an ka vi kuni ni na kuechi tavi de? —jiña'a de.

26 Te nuu ni onini capitán yun ja siun ni ka'an Pablo, te ni ja'an de ni kaxtno'o de nuu tee kuu nija'nu yun, te jiña'a de:

—¿Naxa sa'a ni jin tee yun? Chi se'e ñuu Roma kuu de, kachi de —jiña'a capitán yun.

27 Yun te ni jino tee kuu nija'nu yun nuu oo Pablo, te jiña'a de:

—Ka'an ni, ¿a ndija ja se'e ñuu Roma kuu ni? —jiña'a de.

—Jandaa, chi suu kuu san —jiña'a Pablo.

28 Yun te jiña'a tee kuu nija'nu yun:

—¿Naxa ni sa'a ni nuu saa? Te sein, chi kua'a xu'un ni junku'un san, te ni nduu san se'e ñuu ka'nu Roma —jiña'a de.

Yun te jiña'a Pablo:

—Suu kuu san, chi ndee nuu ni kaku san kuu san se'e ñuu Roma —jiña'a de.

29 Te ja siun jiña'a Pablo, te ni ka kujioo ndi'i soldado ka ka'an ja vi kani ña jin de. Te vi suni ndee maa tee kuu nija'nu yun, ni yu'u de nuu ni jini de ja se'e ñuu Roma kuu Pablo, chi masu vatuka kuu ja ni ju'ni de in se'e ñuu Roma.

Ni ka jani ña jin Pablo nuu tee judio ja ka ja'nde kuechi

30 Te inka kiuu ni kuini tee kuu nija'nu yun ja kukanu ndaa ini de na ja'a kuu ja ni ndontakuei ñayiu judio yun siki Pablo, te ni ndajin de cadena ndikin Pablo. Te ni tatnuni de ja ni ka ndututu ndi'i tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi tee ka kuu nija'nu ja ka ja'nde kuechi ñayiu judio. Yun te ni kene'e de Pablo, te ni junsia'a ña de nuu ndi'i tee ni ka ndututu yun.

23

1 Yun te ni ndakondia'a
Pablo nuu ndi'i tee ka ja'nde
kuechi yun, te jiña'a de:
—Tata ñani, sein chi jini
gua'a san ja masu na kuechi
tavi san, chi sa'a ndaa san
nuu ia Dios ndee kiuu vitna
—jiña'a de.
2 Yun te ni tatnuni
Ananías tee kuu nija'nu ka
nuu sutu yun ja na vi katu
tee ka nukuiin yatni yun
maa yu'u Pablo.
3 Yun te jiña'a Pablo nuu
sutu kuu nija'nu yun:
—Dios na kani ña jin maa
ni, chi kuu ni na kuinio yika
ve'e kuijin ndiyi, chi nukoo
ni ja sa'a ndaa ni kuechi san
nagua yoso nuu Ley Moisés,
su jisokava ni Ley nuu tat-
nuni ni nuu tee ya'a ja na
vi kani ña de jin san —jiña'a
de.
4 Te ka jiña'a tee ka oo yun:
—¿Nau ja kane'e ni
jin sutu kuu nija'nu ja
jinokuechi nuu ia Dios? —ka
jiña'a de.
5 Te jiña'a Pablo:
—Tu ni jini san, vi ñani,
ja sutu kuu nija'nu kuu de.
Te nuu siun jini san, te ma
ka'an san, chi yoso nuu tutu
ii: “Ma kane'e ron jin tee
kuu nija'nu nuu ñuu ron”
—jiña'a de.
6 Yun te nuu ni kutnuni ini
Pablo ja masu in ni tee ka
kuu tee ni ka ndututu yun,
chi sava de ka kuu saduceo,
te sava de ka kuu fariseo, te
ni ka'an jaa de nuu tee ka
ndututu yun, jiña'a de:
—Tata ñani, maa san vi
tata san ka kuu san fariseo,
te ndetu ka'nu san nuu ia
Dios ja koo in kiuu te ndax-
teku ya ndiyi, yun guaa
ka ka'an kuechi ni siki san
—jiña'a de.
7 Te nuu ni ka'an de siun,
te ni ka jinkondee tee fariseo
jin tee saduceo ka tee tna'a
de, guaa ni ka sa'a siin tna'a
de nuu ka otutu de yun.
8 Chi tee ka kuu saduceo
yun ka ka'an de ja tu ka
ndateku ndiyi, ni tu ka
kandija de ja ka oo ia
ka jinokuechi nuu Dios, ni
espíritu tu ka kandija de. Su
tee ka kuu fariseo, chi ka
kandija de ja oo ndi'i ya'a.
9 Te ndi'i de ni ka kuvaa.
Yun te ni ndontakuei sava
tee ka kaxtno'o Ley Moisés,
ja suni ka yiunduu de ka kuu
de fariseo, te ka jiña'a de:
—Tee ya'a, tu sa'un na
kuechi vi teo de, chi tu na
in jakue'e sa'a de, chi vatu
ni, in espíritu ni ka'an jin de
axi in ia jinokuechi nuu Dios,
te ma kuu vi koo siki ia Dios
—ka jiña'a de.
10 Te ja siun ioo ndeva'a ka
sa'a de, te ni yu'u tee kuu
nija'nu nuu soldado yun ja
kana saa vi skuechi de Pablo
nuu ni ka ndututu de yun.
Te ni tatnuni de nuu soldado
de ja ni ka ndakindee de
Pablo nuu ñayiu yun, te ni
ka ndachi'i tuku ña de ini
cuartel yun.
11 Te nuu jakuaa saa ni
skuni ña Jito'o Jesús jin
Pablo, te jiña'a ya:
—Koo anu ron te ma yu'u
ron, chi vi nani ni ndakani
ron tno'o rin nuu ñayiu
Jerusalén ya'a, te vi saa ni

kanuu ja ndakani ron nuu ñayiu Roma —jiña'a ya.

Ni ka ndatno'o tna'a de ja vi ka'ni de Pablo

12 Te inka kiuu ni ka ndatno'o tna'a sava ñayiu judio ja vi ka'ni de Pablo. Te ni ka kee yu'u de jin tno'o xtau tnia'a de maa de, ja ma vi kaa de xtaa, te ni ndute ma vi ko'o de vi guaa ndee na vi ka'ni de Pablo.

13 Te vi'i ka uu xiko de ni ka ndututu ja ni kekuei yu'u de ja siun vi sa'a de.

14 Te ni ja'ankuei de nuu tee ka kuu nija'nu nuu sutu vi nuu tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu ñuu de, te ka jiña'a de:

—Sein, chi ni kekuei yu'u san jin tnia'a ja ma vi kaa sa'un san vi guaa ndee na vi ka'ni san Pablo.

15 Te vitna ka kuini san ja ndi'i maa ni vi tee ka kuu nija'nu nuu junta ki'inkuei ni vi ka'an ni jin tee kuu nija'nu nuu soldado yun ja na kene'e de Pablo, te na kii de nuu vi ndututu de xtnee, chi vi kuña'a ni ni ja ka kuini ni ja vi kakan tno'o gua'a ni de, nagua ja vi kundaa ini ni siki de. Te ja vi kotua'a san ja vi ka'ni san de ama ka ja kenta de —ka jiña'a de.

16 Su nuu ni onini seyii kua'a Pablo ja siun ka ska'an tna'a de, te ni ja'in ndee cuartel yun ni jinkaxtno'i nuu Pablo.

17 Yun te ni kana Pablo in tee kuu capitán, te jiña'a de:

—Kuaka ni suchi ya'a, te ki'in ni jin nuu tee kuu nija'nu, chi oo in tno'o kaxtno'i nuu de —jiña'a de.

18 Yun te ni jaka ña capitán yun jin suchiun nuu tee kuu nija'nu yun, te jiña'a de:

—Ni kana ña Pablo, tee yi'i vekaa jin san, te ni jikanta'u de ja kisia'a san suchi ya'a, chi oo in tno'o kaxtno'i nuu ni —jiña'a de.

19 Yun te ni tnii tee kuu nija'nu yun nda'i, te ni jaka siin ña de, te ni jikan tno'o ña de:

—¿Na tno'o kuini ron ja kaxtno'o ron nuu rin? —jiña'a de.

20 Te jiña'a suchiun:

—Vaji san kaxtno'o san ja ni ka ska'an tna'a sava tna'a san judio ja vi kakanta'u de nuu ni ja ki'in ni jin Pablo nuu junta xtnee, te vi kachi ni de sua'a, ja ka kuini de vi kakan tno'o ndaa de Pablo siki nagua ni sa'a de.

21 Su ma kandija ni, chi vi'i ka uu xiko de ni ka skaka tna'a gua'a de ja vi kondetu yu'u de Pablo ichi yun, chi ni ka kee yu'u de jin tnia'a ja ma vi kaa de xtaa ni ndute ma vi ko'o de vi guaa ndee na vi ka'ni de Pablo. Te vitna, chi vi ka ndetu tua'a de ja na kuandetu ni ki'in Pablo nuu junta yun —jiña'i.

22 Yun te jiña'a tee kuu nija'nu yun nui ja ma koka'an sa'uin nuu ni in ñayiu ja ni ja'in ni ndakani nuu de. Te ni ndatetniuu ña de kuano'i.

Ni ndasia'a de Pablo nda'a Félix, tee tatnuni

23 Te ni kana de uu tee ka kuu capitán de, te ni tatnuni

de ja na vi sa'a tua'a tee yun
uu ciento soldado ja vi kaka
ja'a vi uni xiko uxi tee vi
koso kuai vi uu ciento tee
vi kinda'a lanza, chi ka iin
jakuaa kekuei de ja ki'inkuei
de ndee ñuu Cesarea.
24 Te suni jiña'a de ja na vi
sa'a tua'a de in kuai ja koso
Pablo, te ni tatnuni de ja na
vi koto va'a de Pablo, ja tu
nagua ndo'o de ichi ki'in de,
te na vi junsia'a ña de nuu
Félix, tee tatnuni ñuu yun.
25 Te ni tee de in tutu ja
ka yinda'a tee yun, te ka'an
sua'a:
26 “Maa san kuu Claudio
Lisias ja tee san tutu ya'a
nuu ni, vi tata Félix, ja kuu
ni in tee tatnuni gua'a nuu
ñuu. Na ta'u na ndetu kuu
ni nuu ñuu. ¿A kukueni oo
ni?
27 Te kaxtno'o san nuu ni
ja ñayiu judio ni ka kakuiko
tee ya'a, te ka nduku de ja vi
ka'ni ña de. Su nuu ni jini
san ja se'e ñuu Roma kuu
de, te ni ja'an san jin soldado
san ja ni skaku ni'nu san de.
28 Te ni kuini san ja
kukanu ini san na kuechi
kuu ja tavi de. Te ni ja'an san
jin de nuu ni ka ndututu maa
tee judio ja ka ja'nde kuechi.
29 Te ni jini san ja siki Ley
maa de kuu ja ka xtavi de tee
ya'a, su tu na kuechi tavi de
ja kuu de ni ja koo de vekaa.
30 Su ni ni'i tno'o san ja
ni ka skaka tna'a tee judio
ja vi ka'ni ña de. Te yun
guaa ni tetniuu ñama san de
ja majaa de nuu ni. Te suni
ni kaxtno'o san nuu tee ka
ka'an kuechi ja'a de ja na
jakuei de nuu ni, te jian na
vi ka'an de na kuechi kuu ja
ka xtavi ña de. Ya'a ni kuu
ndi'i ja ni soo san nuu tutu
ya'a. Ndee saa ini ni, saa na
ka'on”, ka'an tutu yun.
31 Yun te ni ka jaka
jakuaa ña soldado jin Pablo
kua'ankuei de ndee ñuu
Antípatris, nagua ni tatnuni
tee kuu nija'nu yun.
32 Te nuu ni tuu inka kiuu,
te ni ka ndajiokuiin ndi'i
soldado ka jika ja'a yun ni
ndajinokuei de cuartel, te
maa ni ka tee ka yoso kuai
kua'ankuei jin Pablo.
33 Te nuu ni jinokuei de
ñuu Cesarea, te ni ka jiña'a
de tutu yun vi ni ka ndachi'i
de Pablo nda'a tee tatnuni
yun.
34 Te nuu ni ndi'i ni ka'u
de tutu yun, te ni jikan tno'o
de ndenu kuu ñuu Pablo. Te
nuu ni jini tee tatnuni yun ja
in tee ñuu ja tnii Cilicia kuu
de,
35 te jiña'a de:
—Nuu kikuei tee ka ka'an
kuechi siki ni, saa na konini
san tno'o ka'an ni —jiña'a
de.
Te ni tatnuni de ja na vi
kokoto gua'a ña tee ka net-
niuu yun jin Pablo ini pala-
cio ndi Herodes.

24

Ni ka'an ni'nu Pablo ja ja'a maa de nuu Félix

1 Te nuu ni ya'a nuu u'un
kiuu, te ni jinokuei Ananías,
sutu kuu nija'nu, jin sava ka
tee ka kuu nija'nu nuu ñayiu
judio jin in tee ka'an ja'vi
nani Tértulo. Te ni kiukuei

de nuu tee tatnuni yun ja ka
ka'an kuechi de siki Pablo.
2 Te nuu ni kana ña tee tat-
nuni yun jin Pablo ja kundaa
kuechi de, te ni jinkondee
Tértulo yun ni ka'an kuechi
de siki Pablo, te jiña'a de:

—Tata Félix, ja tatnuni ni
nuu ñuu, ka ndakuanta'u
ndeva'a san nuu ni ja kuya'a
kukueni oo joo ñuu ya'a vi
ja gua'a tatnuni ni ndi'i taka
tniuu oo, te ka kuta'u san ja
vi jandichi maa ni, te ma-
jinkoo va'a ka ñuu ya'a.
3 Te vi ndee ni ni kuu ka
jini san tniuu gua'a sa'a ni,
te ka kuta'u ndeva'a san nuu
ni, vi Tata Félix, ja kuu ni in
tee yinda'a ñuu ya'a.
4 Te kuaka'nu ini ni ja ni
kekuei san ka kindee san
tniuu sa'a ni joo nuu ñuu. Te
ja ma ka'an kani kani san,
te jikanta'u san ja sa'a ni
jamani, konini ni joo luluu
tno'o vi ka'an san.
5 Chi ka jini ndaa san ja
tee ya'a kuu de na kuinio
in kue'e ja chi'i tna'a, te
vi nii ñuyiu jika de, te suu
de kuu ja sa'a ja ja'nde
tna'a ñayiu judio, chi maa
de kuu nija'nu yinda'a ñayiu
ka skua'a tno'o Jesús, tee ni
ja'nu ñuu Nazaret.
6 Te vi suni ja nduku de ja
sa'a tne'e de veñu'u ka'nu, te
ni ka kakuiko san de, chi ni
ka kuini san ja vi sa'a ndaa
san kuechi de, nagua tatnuni
Ley ka neva'a maa san.
7 Su ni kiunduu Lisias, tee
kuu nija'nu, te vi tno'o xeen
ni ndakindee de tee ya'a nuu
nda'a ndi'i san.
8 Te ni tetniuu de tee ka
ka'an kuechi ja'a tee ya'a
ja kikuei de nuu ni, te ya'a
sa'a ndaa maa ni. Te kakan
tno'o maa ni de, te kuni ndaa
ni ndi'i na kuechi kuu ja
ka xtavi san de —jiña'a tee
ka'an ja'vi yun.
9 Te vi ndi'i tee judio ja ka
ndeka tna'a jin de yun ni ka
jiña'a de ja ndaa ja saa ndija
kuu.
10 Yun te ni sa'a tee tatnuni
yun seña nuu Pablo ja na
ka'an de, te jiña'a de:

—Osii ndeva'a ini san ja
ka'an san nuu ni, ja ndan-
duku ni'nu san kuechi san,
chi ja jini san ja ni kuu kua'a
kuia oo ni netniuu ni ja
ja'nde ni kuechi ñayiu ñuu
san.
11 Te kuu ndanduku ni
tno'o ndaa, te kuni ni ja vi
inka uxi uu kiuu ni ndajino
san Jerusalén ja chiñu'u san
ia Dios.
12 Te ni masu ndee ka
jinku'un ña de ja tee tna'a
san jin ni in ñayiu axi ndee
ka skaka tna'a san jin ñayiu
ja vi sa'a ni'i vi sa'a ioi, ni
nuu veñu'u ka'nu, ni nuu
ve'e ii sinagoga, ni nuu ni in
ñayiu maa ñuu Jerusalén.
13 Su tee ya'a, chi ni in
kuechi ja ka xtavi ña de jin
san vitna, ma kee ndaa.
14 Su ja na'ma san nuu ni
kuu ja jinokuechi san nuu ia
Dios ndi yua san, te chiñu'u
san ia Jesús ja kuu in ichi jaa
ja ka xnani maa tee ya'a ichi
kue'e, chi kandija san ndi'i
nagua yoso nuu tutu Ley
Moisés vi ndi'i tno'o ni ka tee
ñayiu ni ka ndakani tno'o
maa ia Dios ndee jana'a.

15 Te suni inuu ni ka
kandija san jin de, ja ka
ndetu san ja in kiuu, te
ndaxteku ia Dios ndiyi, ndi'i
ñayiu ni ka ji'i, a kuu ñayiu
ni sa'a java'a axi ñayiu ni
sa'a ja u'u.
16 Te yun guaa nduku ndee
san ja siun ni koo vii jajint-
nuni san ja sa'a san java'a
nuu ia Dios vi nuu ñayiu.
17 Te nuu ni ya'a ndee saa
kuia ja ni jikanuu san sava
ñuu, te ni ndajiokuiin san
nuu ñuu san Jerusalén ja
skuta'u san xu'un nuu ñayiu
ka kuu nda'u ñuu san vi ja
soko san kiti nuu ia Dios.
18 Te saa sa'a san, oo san
veñu'u nuu ja ni nduvii san
ja skunkuu san nagua yoso
nuu Ley Moisés, te ni ka
jinku'un ña sava tee ka kuu
tna'a san judio ja vajikuei
ndee Asia. Te masu na ñayiu
kua'a oo jin san ni tu na in
sa'a ioo.
19 Te nuu siun, chi tee Asia
yun ka kuu tee kikuei nuu ni
ja vi ka'an kuechi de siki san
nuu ja na kuechi ka xtavi ña
de.
20 Axi vi ka'an maa tee ya'a
na kuechi ni jinokau san nuu
ni oo san nuu ka ja'nde de
kuechi yun.
21 Axi nuu ja vi nani ja
ni ka'an jaa san nuu ni ka
ndututu de yun nuu jiña'a
san: “A vi chia kandija san
ja ndaxteku ia Dios ndiyi, te
yun guaa ka ka'an kuechi
ni siki san vitna” jiña'a san
—jiña'a Pablo.
22 Yun te nuu ni onini Félix
ndi'i tno'o ya'a, te ja siun
ja ni jini gua'a de naxa ka
kandija ñayiu ichi jaa ja ka
chiñu'i ia Jesús, te ni xnden-
doo de tniuu yun, te jiña'a
de:
—Kondio'ni na kiuu kii
Lisias, tee kuu nija'nu nuu
soldado, te saa kakan tno'o
gua'a san de, nagua ja kut-
nuni ndaa ini san naxa oo
tniuu ya'a —jiña'a de.
23 Te ni tatnuni de nuu
capitán ja vi kokoto de Pablo,
su na vi kuandetu de ja vi
ya'a na in tna'a de jinokuei
ja vi jinkoto ña axi vi chituu
ña jin de, te ma vi kasi de
ichi.
24 Te nuu ni ya'a ndee saa
kiuu, te ni ndajino tuku Félix
jin ñasi'i de Drusila, in ña'a
judio, te ni kana de Pablo, te
ni onini de tno'o ni kaxtno'o
Pablo naxa oo ja vi kandija
ñayiu tno'o ia Jesukristu.
25 Su nuu ni ka'an Pablo
ja kanuu ja vi kaka ndaa
ñayiu nuu ia Dios, te vi ka'nu
ni'nui mai, chi kiuu sandi'i,
te sa'a ndaa ia Dios ndi'i
nagua ni ka sa'a ñayiu, te ni
yu'u Félix, te jiña'a de:
—Kuano'o ni vekaa vitna,
te kiuu na nune san, te saa
kana tuku ña san —jiña'a de.
26 Chi ndetu de ja ka'an
Pablo ja kuña'a de xu'un, te
siaa ña de. Yun guaa kua'a
jichi ni kana de Pablo ja ni
ka ndatno'o jin de.
27 Su nuu ni ya'a uu kuia
ja siun ni osa'a de, te ni jino
kiuu ja ni kee de tniuu de,
te ni nukuiin Porcio Festo
nuu tniuu de. Te vi ja na
kendoo va'a Félix jin ñayiu
judio, guaa ni xndendoo de
Pablo vekaa yun.

25

Ni kana ña Festo jin Pablo

1 Yun te nuu uni kiuu ja ni
kiuu Festo ja tatnuni de, te ni
kee de ñuu Cesarea ja kua'an
de ñuu Jerusalén.
2 Te yun ni ka kututu sutu
ka kuu nija'nu vi tee ka kuu
ni ja'nu nuu ñayiu judio ja
ni jinokuei de nuu Festo ka
ka'an kuechi de siki Pablo.
Te ni ka jikanta'u de
3 ja na sa'a Festo in jandi-
uxi, na ndatetniuu de Pablo
na ndii de Jerusalén, ka
jiña'a de. Yun ni ni ka ka'an
de, chi ja ni ka ndatno'o
tna'a de ja vi kondesi de
Pablo, te vi ka'ni ña de nuu
ichi yun.
4 Su yun te jiña'a Festo:

—Pablo, chi ndesi gua'a de
vekaa ñuu Cesarea, te ndee
saa ni ka kiuu te ndajiokuiin
san.
5 Su na ki'inkuei tee ka kuu
nija'nu ñuu ni jin san, te nuu
ja oo na kuechi ni sa'a Pablo,
te yun na vi ka'an kuechi de
—jiña'a de.

6 Te ni oo de Jerusalén vaa
ndee una axi uxi kiuu, te ni
ndajiokuiin de ni ndajino de
ñuu Cesarea. Te inka kiuu,
te ni nukoo de nuu mesa
nuu sandaa de kuechi, te ni
tatnuni de ja ni ka junkuaka
ña jin Pablo.
7 Te nuu ni kiuu Pablo, te
ni ka jionduu ña tee judio
ja kua'ankuei de ndee ñuu
Jerusalén, te ni ka jinkondee
de ni ka xtavi de Pablo kua'a
kuechi nini ndeva'a. Su vini
in tno'o, tu ni kee ndaa.
8 Yun te ni ka'an Pablo ja
ni ndanduku ni'nu de kuechi
de, te jiña'a de:

—Sein, chi vini in kuechi
tu nagua ni sa'a san, ni siki
Ley tna'a san judio, te ni
siki veñu'u, ni siki rey César,
tu na in kuechi ni sa'a san
—jiña'a de.
9 Su vi ja kuini Festo ja
kendoo va'a de jin tee judio
yun, guaa ni jikan tno'o de
Pablo, te jiña'a de:

—¿A kuini ni no'o ni
Jerusalén, te yun sandaa san
kuechi ni? —jiña'a de.
10 Yun te jiña'a Pablo:

—Ja oo san nuu nda'a rey
César, te yun kuu nuu kun-
daa kuechi san, chi ja jini
gua'a maa ni ja tu na in
jakue'e ni sa'a san siki tna'a
san judio.
11 Chi nuu ja na in jakue'e
ni sa'a san ja nini kuu ja kuu
san, tu ma kuu ndakindee
san maa san ja kuu san. Su
tu sa'un nagua ni sa'a san,
chi nino'o ni ka xtavi ña de,
te masu jandaa kuu. Te ni
in tee, tu na tniuu de ja nda-
sia'a ña de nda'a tee ya'a.
Chi jikanta'u san ja ndasia'a
ña ni nuu nda'a César, te
maa de na sa'a ndaa kuechi
san —jiña'a de.
12 Yun te ni ka ndatno'o
tna'a Festo jin sava ka tee
ka netniuu jin de naxa sa'a
de. Te nuu ni ndi'i ni ka
ndatno'o de, te jiña'a de nuu
Pablo:

—Ja ni jikan maa ni ja
ki'in ni nuu nda'a César ja
sa'a ndaa de kuechi ni, te
nuu César ki'in ni nuu saa
—jiña'a de.

Ni jino Pablo nuu rey Agripa

13 Te nuu ni ya'a ndee
saa kiuu, te ni jinokuei
rey Agripa jin Berenice ñuu
Cesarea ja mavijinkoto de
Festo.
14 Te ja siun ki'in kiuu ni
ka oo de, te ni ndakani Festo
nuu rey yun ja ja'a Pablo, te
jiña'a de:

—Oo in tee ndesi vekaa
ya'a ja ni xndendoo Félix.

15 Te na ni ja'an san
Jerusalén, te ni jakuei sutu
ka kuu nija'nu vi tee ka kuu
nija'nu nuu ñayiu judio ka
ka'an kuechi de nuu san siki
tee ya'a, te ka jikan de ja na
kua'a san tno'o ja kuu de.

16 Te jiña'a san nuu de ja
tu na tno'o yun ka neva'o
ja ka netniuu Roma ja vi
kuandetuo kuu in tee nuu
chia'an ka ja vi jin nuu maa
de, te vi ka'an kuechi ñayiu
siki de, te suni ndanduku
ni'nu de kuechi de, jiña'a
san.
17 Te yun guaa nuu ni
kekuei ñayiu yun ya'a, te
vi tu ni kukuee san, chi vi
inka ni kiuu, te ni nukoo
san nuu mesa ja ja'nde san
kuechi, te ni tatnuni san ni
ka junkuaka ña jin de.

18 Su tee ni kikuei ja ka
ka'an kuechi siki de, ni tu na
kuechi gua'a ja ni ondakani
ini san ni ka xtavi ña de.

19 Chi vi nani ja ka ka'an
kuechi de ja ja'a tee ya'a kuu
siki tno'o ja ka kandija de, vi
maa ñayiu judio ka ka'an ja
ni ji'i in tee ni onani Jesús,
te Pablo ka'an de ja teku tee
yun.

20 Te ja tu ni nii ini san
naxa sa'a san tniuu ya'a, te
ni jikan tno'o san Pablo ja a
kuini de no'o de Jerusalén, te
yun kundaa kuechi de.

21 Su ni kachi de ja kuini de
ja ki'in de nuu nda'a César
Augusto, nagua ja tee yun
sa'a ndaa kuechi de. Te
ni tatnuni san ja kondesi ni
de vekaa vi guaa ndee na
tetniuu san de nuu César
—jiña'a Festo.

22 Yun te jiña'a Agripa nuu
Festo:

—Sein, chi suni kuini san
ja konini san tno'o ka'an tee
yun.

Te jiña'a Festo:

—Xtnee te konini ni tno'o
ka'an de nuu saa —jiña'a de.

23 Yun te inka kiuu, te ni
jinokuei Agripa jin Berenice,
te vi yiñu'u ndeva'a ni ka
janta'u ña ñayiu nuu ni
kiukuei de ve'e ka'nu nuu
tatnuni Festo jin taka tee ka
kuu nija'nu nuu soldado vi
tee ka kuu nija'nu nuu ñuu,
te ni tatnuni Festo ja ni ka
junkuaka de Pablo.

24 Yun te ni ka'an Festo
nuu ndi'i ñayiu ni ka ndu-
tutu yun, te jiña'a de:

—Tata Rey Agripa vi ndi'i
ni ja ni ka ndututuo ya'a, te
ya'a oo tee ka ka'an kuechi
na saa na tu'u ñayiu ju-
dio siki de, ñayiu ka oo
Jerusalén vi ñayiu ka oo ñuu
Cesarea ya'a, te vi ka kana
jai ja na kuu de.

25 Su maa san, chi ka'an
san ja tu na kuechi ni sa'a de
ja kuu de. Su ja siun vi maa
de ni jikan ja ndaya'a de nuu
nda'a César Augusto, guaa ni

ndakani ini san ja ndasia'a
san de nuu nda'a rey yun.
26 Su tu ni'i sa'un san na
kuechi de ja tee san nuu tutu
ja ki'in de nuu jito'o san rey
ja oo ndaa na kuechi tavi de.
Te yun guaa ni kene'e san de
nuu ndi'i ni, te vi ja kanuu
ka kuu nuu maa ni, vi rey
Agripa, te kakan tno'o gua'a
ni de, nagua ja kukanu ini
san ndee saa tno'o ja tee san
nuu tutu ja ki'in jin de.
27 Chi nde'e kanoo na'a
nuu maa san ja tetniuu san
in tee oo vekaa, te ma
ka'an san na kuechi tavi de
—jiña'a Festo.

26

Ni ka'an ni'nu Pablo ja ja'a maa de nuu rey Agripa

1 Yun te jiña'a rey Agripa
nuu Pablo:
—Vitna te kuu ndakani ni
na kuechi tavi ni —jiña'a de.
Yun te ni skaa Pablo nda'a
de, te ni jinkondee de ni
ka'an ni'nu de ja ja'a de, te
jiña'a de:
2 —Tata rey Agripa, kusii
ndeva'a ini san vitna ja jan-
detu ni ja ndanduku ni'nu
san kuechi san jin nuu ni,
ndi'i ja ka xtavi kuechi ña
tna'a san judio jin san.
3 Chi ja jini ndi'i maa
ni naxa ka oo san vi taka
tno'o ka tee tna'a san jin
tna'a san judio, te yun guaa
jikanta'u san ja sa'a ni in
jamani, konini ni joo tno'o ja
ndakani san, te ma kiti ini ni.

Ni ndakani Pablo naxa ni oo de ama ka

4 ’Te ja ka jini ndi'i maa
tna'a san judio naxa vaji san
ñuyiu ndee nuu lule san ja
ni oo san ne'u maa de, ñuu
nuu ni kaku san vi nuu ni oo
san Jerusalén.
5 Te kuu vi ndakani maa
de nuu ja ka ka'an de, chi
ndi'i de ka jini ja ndee nuu
lule san ni yinduu san nuu
fariseo ja kuu in ichi sa'a
ja nini ndeva'a kuu ja vi
skunkuu san ndi'i Ley.
6 Te vitna ni ka tnaa ña de
ya'a vi ja nani ja ndetu ka'nu
san nagua ni kee yu'u ia Dios
nuu ndi yua san.
7 Te inuu ni ka kandija san
tno'o ja ka ndetu ka'nu san
jin ndi uxi uu tatatno'o san
judio, te nduu vi ñuu ni ka
jinokuechi de nuu ia Dios
ja skunkuu ya nagua ni kee
yu'u ya, vi tata rey Agripa.
Te siki yun kuu ja ka ka'an
kuechi tna'a san judio ja ja'a
san.
8 ¿Te nau ja tu ka kandija
maa ni ja ia Dios ndaxteku
ya ndiyi?

Ni ndakani Pablo naxa ni osondikin de ñayiu ka kandija

9 ’Vi suni maa san ni on-
dakani ini san ja vatuka kuu
ja sa'a san kua'a jakue'e siki
ñayiu ka kandija Jesús, ia ni
ja'nu ñuu Nazaret.
10 Te vi suni saa ni sa'a
san Jerusalén nuu ni ka otat-
nuni sutu ka kuu nija'nu.
Te ni ojasi san kua'a ñayiu
ka kandija Jesús vekaa vi ni
oñuna'a san nuu ni ka oja'ni
de ñayiu ka kandija yun.

11 Te kua'a jichi ni okani
ndeva'a san ñayiu ka
kandija ndi'i ve'e sinagoga,
te ni otenini san jin ja na
vi ka'an ne'i jin Jesús. Te
vi ja kiti ndeva'a ini san nuu
ñayiu ka kandija yun, te vi ni
osondikin san jin ndee inka
ñuu jika.

Ni ndakani tuku Pablo naxa ni kiunduu de ichi Jesús

12 ’Te vi suu tniuu ya'a
kua'an san Damasco ja ndiso
san in tniuu ka'nu ja ni
ka chitniuu ña sutu ka kuu
nija'nu.
13 Su vaa ndee nuu sau
nduu kuu kua'an san ichi
yun, vi tata rey, te ni jini
san in ñu'u ja ni ye'e ichi
andivi ja vi ye'e ni'nu ka saa
nda'a nikandii, te ni jionduu
ña ñu'u yun jin san vi tee
kua'ankuei jin san yun.
14 Te ndi'i san ni ka
ndondiso san ndee nuu ñu'u,
te ni onini san in tno'o ja
ni ka'an jin sa'an hebreo, te
kachi: “Saulo, Saulo, ¿nau
ja sondikin ndikin ña ron?
Te xtuji ñukuun ron maa
ron na kuinio isndiki ja jain
yata ti nuu yi'i puya punta
karrocha, te xtuji ti maa ti”
kachi tno'o yun.
15 Yun te jiña'a san: “¿Na
in kuu ni, vi Jito'o?” Te
ni kachi tno'o yun: “Maa
rin kuu Jesús, ia sondikin
ndikin ron.
16 Su ndakoo te nukuiin
ron, chi ya'a kuini rin
ja ni kenta rin nuu ron,
nagua ja kokuu ron in tee
kokunukuechi nuu rin, te
ndakani ron tno'o rin nuu
ñayiu ja ni jini ron vitna vi ja
skuni ka ña rin kiuu kua'on.
17 Te skaku ni'nu ña rin
nuu ñayiu ñuu ron judio vi
nuu ñayiu sava ka tatatno'o
nuu tetniuu ña rin vitna ja
ki'in ron,
18 nagua ja ndakune ron
nduchi nui nuu kaxtno'o ron
tno'o rin, te ma vi kokakai
nuu inee ja kuu ichi kue'e,
chi na ye'e ñu'u nui. Te
ma vi kosa'a kai nagua kuini
Tachi, chi na vi sa'i nagua
kuini maa ia Dios, te na vi
kandija ñai jin rin. Te vi
ni'i ja koneka'nu ini rin yika
kuechi, te vi ni'i in nuu vi
sa'a jajin jin ñayiu ka nduvii
nuu rin”, kachi ya nuu san
—jiña'a de.

Ni jantno'o Pablo tno'o ni skuni ña jin de

19 ’Te yun guaa tu ni sa'a
jatu san, vi tata rey Agripa,
tno'o ni ka'an ia Jesús ndee
andivi.
20 Chi vi saa sua'a ñama
ni jinkondee san ni ndakani
san tno'o ya, xtnañu'u ka
nuu ñayiu Damasco, te saa
ni ja'an san nuu ñayiu
Jerusalén vi ni jikanuu san
nii taka ñuu tnii Judea, vi
suni nuu ñayiu sava ka
tatatno'o, ja na vi ndatna'u
ini yika kuechi, te na vi
kiundui nuu ia Dios, te na
vi sa'i java'a nagua ja na vi
xne'i mai ja jandaa ja ni ka
ndatna'u ini.
21 Te ja ja'a ya'a kuu ja
ni ka kakuiko ña tna'a san
judio nuu ni oo san veñu'u,
te ni ka nduku de ja vi ka'ni
ña de.

22 Su ndakuanta'u san nuu
ia Dios ja ni chindee ni chi-
tuu ña ya jin san, te nukuiin
xii ka san ndee kiuu vitna,
ndakani san tno'o ya nuu
ñayiu na'nu vi nuu ñayiu
kueli. Te tu sa'un xtaa xtuu
ka san na in tno'o koka'an
san, chi ndakani ndaa san
nagua ni ka ka'an tee ni ka
ndakani tno'o maa ia Dios
ndee jana'a vi Moisés nuu ja
ni ka ka'an de nagua kokuu:
23 Ja Kristu, chi kua'a
tnundo'o tna'a ya, te kuu
ya. Te suu maa ya kuu
ia ni ndateku xtnañu'u ka
ne'u ndiyi, te xne'e kaji ya ja
skaku ni'nu ya ñayiu judio
vi ñayiu sava ka tatatno'o
—jiña'a Pablo.

Ni nduku Pablo ichi ja na kandija rey Agripa

24 Te nuu ni ka'an Pablo
tno'o ya'a ja ka'an ni'nu de
ja ja'a de, te vi ni kana jaa
Festo yun, jiña'a de:
—Vaa ndukue'e ni Pablo,
chi vaa ja kua'a ndeva'a le-
tra jian ni kutua'a ni, te
suu ndasa'a kue'e ña jin ni
—jiña'a de.
25 Su jiña'a Pablo:
—Masu ndukue'e san, vi
jito'o san Festo, chi ka'an
ndaa san vi kaxtno'o kaji san
ja oo ndaa ndija.
26 Te suni maa rey, ja jini
gua'a de taka tno'o ya'a, te
yun guaa vi ni ini ni anu
san ka'an san nuu de, chi
ndakani ini san ja ndi'i tno'o
ka'an san ja jini gua'a de, chi
masu tno'o kokuu yu'u jion
kuu.
27 ¿A kandija ni, vi tata rey
Agripa, tno'o ni ka ka'an tee
ni ka ndakani tno'o maa ia
Dios ndee jana'a? Ja jini san
ja kandija ni —jiña'a Pablo.
28 Yun te jiña'a Agripa yun
nuu Pablo:
—¿A ndakani ini ni ja jin
joo ni tno'o ni ka'an ni, te
sino ini ña ni ja kandija san
Kristu? —jiña'a de.
29 Te jiña'a Pablo:
—Visi joo ni tno'o ni ka'an
san axi kua'a, su ndeja ñu'u
ka maa Dios. Te masu
maintno'o ni maa ni kandija,
chi suni ndi'i ñayiu ka nini
ya'a na vi kandijai ya, te vi
koo ni nagua oo san, su ma
kuatu ndia'a ya ja vi konu'ni
ni jin cadena ya'a, nagua
ndo'o sein vitna —jiña'a de.
30 Te nuu ni ndi'i ni ka'an
Pablo taka tno'o ya'a, te ni
ndakoo rey yun vi suni ni
ndakoo Festo, tee tatnuni
ñuu yun, vi Berenice vi ndi'i
tee ni ka onukoo jin de yun.
31 Te nuu ni ka kujioo siin
de ja ka ndatno'o tna'a ni
maa de ja ja'a tniuu ya'a, te
ka jinkondee de ka ka'an de:
—Tu sa'un na kuechi tee
ya'a ja kuu de, ni ja kon-
desi de vekaa nuu siun —ka
kachi de.
32 Te jiña'a Agripa nuu
Festo:
—Kuu siaa ni tee ya'a nuu
siun ja tu ni jikan maa de ja
ki'in de nuu César ja kundaa
kuechi de —jiña'a de.

27

Ni ka tetniuu ña de jin Pablo ja kua'an de Roma

1 Te nuu ni kundaa ja vi
sia'a ña de ki'inkuei san jin
Pablo ndee Italia. Te ni ka

chi'i ña de jin Pablo vi sava
ka tee ka yi'i vekaa nda'a
in capitán nani Julio, tee
yinda'a grupo soldado nani
Augusto.
2 Te ni ka tnii san in barco
ja vaji ñuu nani Adramitio
ja ya'a sava ka ñuu ka oo
yu'u ndute mar ja tnii Asia.
Te suni kua'ankuei san nuu
barco yun jin Aristarco, tee
ñuu Tesalónica ja tnii Mace-
donia.
3 Te inka kiuu ni jinokuei
san ñuu Sidón, te ni kunda'u
ini ña Julio yun jin Pablo,
te ni jandetu de ja ni ja'an
Pablo nuu ñayiu ka ndeka
tna'a gua'a jin de ja ni ka
ndachindee ñai jin de.
4 Yun te ni ka ndatnii
tuku san barco ñuu Sidón
ja kua'ankuei san chia saa
sua'a manana nuu tachi ichi
nuu kua'ankuei san. Te yun
guaa ni ka xtaa xiin san ichi
ja ni ka ya'a san xiin ñuu
Chipre ja oo ma'ñu ndute
mar.
5 Yun te ni ka ya'a san nuu
ndute mar yatni nuu oo ñuu
Cilicia vi ñuu Panfilia, te ni
kentakuei san ñuu Mira ja
tnii Licia.
6 Te yun ni ni'i tee kuu
capitán yun inka barco ja
vaji ndee ñuu Alejandría, te
ki'in ndee Italia. Te ni tat-
nuni de ja ni ka sama san, te
ni ka ndatnii san barco yun,
te kua'ankuei san jin de.
7 Te kua'a kiuu ni ka jika
san nuu ndute mar, chi kuee
ndeva'a ni jika barco yun
ja siun sua'a mananuu tachi
ichi kua'ankuei san, guaa
kua'a ndeva'a tnundo'o, te
saa ni kentakuei san yu'u
ñuu Gnido. Te ja siun
tu ni jandetu tachi yun ja
ki'inkuei ndaa san guaa ni
ka jiko san ndee yatni yu'u
ñuu Salmón ja tnii Creta ja
oo ma'ñu ndute mar yun.
8 Te vi saa ni yi'i tachi guaa
kua'a tnundo'o ni ka tna'a
tee ka skaka barco yun nuu
ni ka ya'a san yu'u ndute
yun, te saa ni kentakuei san
in nuu nani Buenos Puertos
yatni nuu oo ñuu Lasea.
9 Te ja siun kuee ndeva'a
ni jika barco yun, guaa kua'a
kiuu ni skunaa, te makuvi-
jin ndeva'a ja kiondita barco
nuu ndute mar, chi ja ni
kuyatni yoo vijin, chi ja ni
ya'a kiuu viko ja ni ka ondite
ñayiu judio. Te ni xteku ña
Pablo jin tee ka netniuu yun,
10 te jiña'a de:

—Tee vajikuei nuu barco
ya'a, vijin ndeva'a kokuu
ichi ki'on ya'a, chi jini san
ja koo kua'a tnundo'o nuu
vi skunao barco vi taka ja
ndisoi, te vatuni vi ndee mao
vi junaa —jiña'a de.

11 Su vini tu ni onini sa'un
capitán yun tno'o ni ka'an
Pablo, chi vi ni kunuu ka
tno'o ka ka'an tee ka skaka
yun jin maa tee xiin barco
yun kuu ja nini de.
12 Te ja siun tu oo gua'a
yu'u ndute mar yun ja koo
barco yoo vijin, guaa ni ka
ndakani ini kua'a de ja gua'a
ka kokuu ja ki'inkuei san jin
barco yun, te vi nduku de
ichi axi saa kuu kentakuei
san ñuu Fenice nuu kuu yu'u
ndute mar ja tnii Creta. Te
Fenice yun oo ichi xiin nuu

kana nikandii, te yun vi koo
san ndee na ya'a yoo vijin.

Ni jinki'i tachi ni'i nuu ndute mar

13 Te ni jinki'i in tachi
kuiñi luluu ja makana nuu
ichi nuu ndute mar yun,
guaa ni ka ndakani ini de
ja kuu kentakuei san ñuu
Fenice, te ni ka skaka de
barco yun ja ni ya'a yu'u ñuu
Creta.
14 Su vi masu kua'a ni
ja'ankuei san, te ni jinki'i
tuku in tachi ni'i ndeva'a
nani Euroclidón ja vaji ichi
nuu ñu'u yichi, te kua'an
nuu ndute mar.
15 Te ni chinda'a ña jin
barco yun, te ña ni ka
kundee ka tee ka skaka yun
ja ki'in ndai, guaa ni ka siaa
de, te maa ni ka tachi yun
tunda'a ña jin barco yun
kua'ankuei san.
16 Te vi saa tunda'a ña
tachi, te saa ni kentakuei san
in ñuu luluu nani Clauda ja
oo ma'ñu ndute mar, nuu
tu kani ni'i tachi, su vini
saa te kua'a tnundo'o ni ka
tna'a san. Saa ni ka kundee
san ja ni ka ndajiokuita san
in barco luluu ja ñuu barco
ka'nu yun.
17 Te nuu ni ka kundee
san ni ka ndatnaa san barco
luluu yun nuu barco ka'nu
yun. Te ni ka ju'ni de barco
ka'nu jin in yo'o gua'a, te
ja siun ka yu'u de ja kana
saa ki'in barco yun nuu ñu'u
yaxin ndute mar. Yun te
ndee tnii ni'nu nuu ñuti nani
Sirte, guaa ni ka xtajioo de
sa'un manta ja nu'ni ichi
xini barco yun. Te sua'a ni
tunda'a ña tachi yun kua'in.
18 Te ja siun vi saa ni yi'i
ni'i ndeva'a tachi yun inka
kiuu, guaa ni ka jinkondee
de ni ka tnaa de ndatniuu
ndiso barco yun nuu ndute
mar yun ja na nduu ñamai.
19 Te kiuu kuu uni, te ni ka
tnaa ndi'i ka san taka ja ka
jantniuu de ja ka skaka de
barco yun.
20 Te kua'a kiuu vini tu ni
ka jini san nikandii ni kimi
ja siun oo ndeva'a viko vi
kuun sau, te ni tu jinkuiin
tachi ni'i ndeva'a vi tee sua'a
tee sua'a ña guaa vi ja ni ka
ja'nde ni ka kuu ini san ja
ma vi kaku ka san.
21 Te ja siun ja ni kuu
ki'in kiuu tu na xtaa ka jaa
san, guaa ni ndakoo Pablo,
te ni jinkuiin de ma'ñu ndi'i
tee ka oo nuu barco yun, te
jiña'a de:

—Ndi'i ni tee vajikueio
nuu barco ya'a, gua'a ka kuu
nuu siun te ni ka kandija
ni tno'o ni ka'an san ja
ma kekueio ñuu Creta, te
nani vajikueio ja ka tna'o
tnundo'o vi ka skunao ndi'i
ndatniuu.
22 Su vitna te xteku ña san
ja vi koo anu ni, te ma vi
yu'u ni, chi ni ion tu na in
junaa, maintno'o barco ya'a
guaa junaa.
23 Chi nuu jakuaa vitna,
ni skuni ña in ia jinokuechi
nuu Dios, ia xiin nuu oo san
vi jinokuechi san.
24 Te ka'an ya sua'a:
“Pablo, ma yu'u ron, chi nini
kuu ja kenta ron nuu rey
César. Te ja ni jini Dios ja
ndakuatu ron, te yun guaa
skaku ni'nu ya ndi'i tee ka

jionuu jin ron nuu barco ya'a”, kachi ya.

25 Te yun guaa vi koo anu ni, vi ñani, chi ndetu ka'nu san nuu ia Dios ja saa ndija kokuu nagua ni ka'an ia jinokuechi nuu ya.

26 Su nini kuu ja ndee vi jinkituo nuu oo ñu'u yichi ma'ñu ndute mar —jiña'a de.

27 Te nuu ni jino uxi kuun jakuaa ja ka ñu'u san nuu ndute mar Adriático ja vi unsua'a unsua'a kua'an barco yun sa'a tachi, te ndee nuu sau ñuu, te ni ka ndakani ini tee ka satniuu nuu barco yun ja ja ni ka kuyatni san ja vi ndejioo san nuu ñu'u yichi.

28 Yun te ni ka chikua'a de ja vi kutnuni ini de nasaa ka kunu oo ndute yun, guaa ni ka jini de ja saa oko nda'a ja kunu ñu'u de. Yun te ni ja'ankuei ka san joo ka, te ni ka chikua'a tuku de, te ni ka jini de ja saa xa'un nda'a ni ka kunu ñu'u de.

29 Te vi ja ka yu'u de ja jinkuntna'a barco yun jin kava, te ni ka tnaa de kuun kaa tikanchu na'nu ichi yata barco yun ja kondio'ni a ma jinkituu, te ka ndakuatu ka'nu de ja na tuu inka kiuu.

30 Yun te ni ka jinkondee tee ka satniuu nuu barco yun ka nduku ndee de ja vi kunu yu'u de. Yun te ni ka jinkondee de ka nune'e de barco luluu inee nuu barco ka'nu yun, te vi ka sa'a ni de ja kaa tikanchu na'nu ka yun ka tnaa de ichi nuu barco ka'nu yun nagua ja ma vi kuni sava ka tee yun ja vi kunu yu'u de, ka ndakani ini de.

31 Su yun te ni jini Pablo, guaa ni kaxtno'o de nuu tee kuu capitán vi nuu soldado, te jiña'a de:

—Nuu ja ma vi kendoo maa tee ka satniuu ya'a ini maa barco ka'nu ya'a, te vi kona'a ni ja ni ion ma vi kaku —jiña'a de.

32 Yun te ni ka ja'nde soldado yun yo'o ndikin barco luluu yun, te ni ka siaa de, kua'an maa jin ndute yun.

33 Te nuu ni keja'a ja matuu, te ni xteku ña Pablo jin ndi'i de ja na vi kaa de xtaa, te jiña'a de:

—Ya'a kuu uxi kuun kiuu ja ka jito ni barco ya'a, te ka ondite ni ja tu sa'un nagua ka jaa ni.

34 Te yun guaa jikanta'u san ja vi kaa ni nagua ja vi ndani'i ndee ni, chi ni in ni ma vi junaa —jiña'a de.

35 Te nuu ni ka'an de tno'o yun, te ni tnii de in xtaa, te ni ndakuanta'u de nuu ia Dios jin nuu ndi'i tee kua'ankuei yun, te ni ta'u de ja ni jinkondee de jaa de.

36 Yun te nasaa san ni ka ndusii ini, te suni ni ka jaa san xtaa.

37 Te uu ciento uni xiko xa'un in san kuu ja ndi'i san nagua ka ñu'u san nuu barco yun.

38 Te nuu ni ndi'i ni ka jaa gua'a san vi ndee ni ka ndutu chii san, te ni ka tnaa de sava ka triu nuu mar ja na nduu ñama barco yun.

Ni tnii ni'nu barco nuu ndute mar

39 Te nuu ni tuu sa'un, te
ni ka jini san in nuu oo ñu'u
yichi, su tu ni ka ndakuni tee
ka satniuu nuu barco yun
na ndenu kuu. Su chi ni
ka jini de in nuu jinkituu
yu'u ndute mar ja ñu'u kua'a
ñuti, te ni ka nduku ndee de
ja vi ndene'e jioo de barco
yun nuu ja na kuu.
40 Te ni ka ja'nde de
cadena ja ka nu'ni kaa
tikanchu yun, te ni kendoo
nuu ndute mar yun. Te ni
ka xtaya de yutnu ja ndeka
ña naxa ki'in maa barco
yun. Te ichi nuu barco
yun ni ka ndaku'ni de sa'un
manta nuu yutnu yun. Te ni
jinkondee tachi ni chinda'a
barco yun ja jika majintna'a
yu'u ndute mar yun.
41 Su tu ni kuu ndejioo,
chi saa sua'a nuu ndanitna'a
uu yute nuu jika ni'i ndute
ni tnaa ni'nu maa, guaa ni
tnii ni'nu kutui yun nuu oo
kua'a ñuti, guaa tu ni kan-
daa sa'un kai. Te ichi yatai ni
jinkondee jechi kueli ja ni'i
ndeva'a tee ña nda'a ndute
mar yun.
42 Yun te ni ka ndatno'o
tna'a soldado yun ja vi ka'ni
de ndi'i tee ka oo vekaa,
nagua ja ni in de ma kaku ja
vi xtaa de ndute, te vi kunu
yu'u de ki'inkuei de.
43 Su tu ni jandetu capitán
yun, chi ni kuini de ja skaku
ni'nu de Pablo. Te ni tatnuni
de ja tee kuu xtaa ndute, te
na jinkondee xtnañu'u ka de
na xtaa de ndute, te na vi
ndejioo de nuu ñu'u yichi.
44 Te sava ka de na
ki'inkuei de siki in tabla axi
in pedasu maa barco yun.
Te saa ni ka sa'a san ja ni
ka kaku ndi'i san, te ni ka
ndejioo san nuu ñu'u yichi.

28

Ni jino Pablo ñuu Malta

1 Te nuu ja ni ka kaku san,
saa ni ka jini san ja Malta
nani ñuu ja oo ma'ñu ndute
mar yun.
2 Te ñayiu ñuu yun ni ka
kunda'u ini ñai jin ndi'i san,
guaa ni ka xna'i in ñu'u
ka'nu, te ni ka kana ñai ja
ni ka ndasaa san, chi vijin
ndeva'a vi kuun sau.
3 Yun te ni xtutu Pablo in
tnii tutnu yichi, te vi inka
tnaa de tnu nuu ñu'u, te
ni kee ni'ni ni in koo xeen
nuu tutnu yun. Jino ti ja ni
ka ki'in ña ñu'u yun, te ni
kakuiko ni ti nda'a de.
4 Te nuu ni ka jini maa
ñayiu ñuu yun ja intakaa
gua'a ti nda'a de, te ni ka
jinkondee de ka ndatno'o de:
—Tee ya'a, chi vi ja ndaa
ja tee ja'ni ndiyi kuu de, yun
guaa ndo'o de sia'a, chi visi
ni kaku de nuu ndute mar,
su maa chu'chi ja sa'a ndaa
ya kuechi ñayiu, tu ka kuini
ya ja koteku de.
5 Su ni kisi Pablo nda'a de,
te ni kanakau koo yun nuu
ñu'u, te ni tu nagua ni ndo'o
sa'un de.
6 Te ndi'i ñayiu yun, chi ka
ndetu ni kai ja na ore, te jaa
yi'ndi de axi sanaa te kani
xini de ja kuu de. Su nuu
ni kuna'a ka ndetu de ja tu
nagua ndo'o Pablo, te ni ka

ndasama de tno'o ka ka'an
de, te ni ka kachi de ja in
chu'chi kuu Pablo.
7 Te yatni yun oo ñunde'i
in tee nani Publio ja kuu
nija'nu de nuu ñuu yun. Te
ni kana ña de ja ni tanuu de
ve'e de ja ni ka oo san uni
kiuu, te ni jito va'a ña de.
8 Te kiuu yun katuu tata
Publio yun nuu jito jin kue'e
kiji vi kue'e niñi, te ni kiuu
Pablo ni jinkoto ña de. Yun
te ni ndakuatu de nuu ia
Dios. Te nuu ni ndi'i ja ni
ndakuatu de, te ni sonee de
nda'a de siki tee yun, te ni
nduva'a de.
9 Te vi ja siun ni sa'a de
tniuu ya'a, guaa ni ja'ankuei
sava ka ñayiu ka ku'u ja ka
oo ñuu yun nuu oo Pablo, te
vi ndi'i ni ka nduva'a.
10 Guaa ni ka skuta'u ñai
ndi'i nagua ka ja'ni ña jin
san. Te nuu ni kitna'a kiuu
ja ki'inkuei tuku san nuu
inka barco, te ni ka jini mani
ñai taka ja kokuu ichi nuu
ki'inkuei san.

Ni jino Pablo Roma

11 Te nuu uni yoo ja ni ka
oo san ñuu Malta, te ni ka
tnii tuku san in barco ja suni
ni oo ñuu yun nii yoo vijin.
Te barco yun, chi vaji ndee
ñuu Alejandría, te ichi nuu
barco yun ndiso uu chu'chi,
in nani Cástor te inka nani
Pólux.
12 Yun te ni jinokuei san
ñuu Siracusa, te yun ni ka oo
san uni kiuu.
13 Te vi ñuu yun ni kekuei
san kua'ankuei san yu'u
ndute mar, te saa ni jinokuei
san ñuu Regio. Te inka kiuu
ni jinki'i tachi ichi sur, guaa
vi kiuu uu ni, te ni jinokuei
san ñuu Puteoli.
14 Te yun ni ka jinkuntna'a
san jin sava ñayiu ka skua'a,
te ni ka jikanta'u de ja ni ka
kendoo san jin de uja kiuu.
Yun te saa ni kekuei san ja
kua'ankuei san Roma.
15 Te ja ni ka ni'i tno'o
ñayiu ka skua'a ka oo ñuu
Roma ja kua'ankuei san,
guaa ni kekuei de ja ni
ka nditna'a ña de nuu oo
Foro Apio, in nuu nani
Uni Taberna. Te nuu ni
jini ña Pablo jin de, te ni
ndakuanta'u de nuu ia Dios,
te ni nuku'un ndee ini ka de.
16 Te nuu ni jinokuei
san Roma, te ni ndakuña'a
capitán kua'ankuei jin
san yun ndi'i tee ka oo
vekaa nda'a tee kuu nija'nu
yinda'a soldado maa Roma.
Te ndia Pablo, chi ni ka taa
siin ña de jin in soldado ja
jito ña jin de.

Ni kaxtno'o Pablo nuu ñayiu ñuu Roma

17 Yun te saa nuu uni kiuu
ja ni jinokuei san, te ni kana
Pablo tee ka kuu nija'nu nuu
ñayiu judio ja ka oo Roma
yun. Te nuu ni ka kututu de,
te jiña'a Pablo:
—Tata ñani, tu sa'un na
jakue'e sa'a san siki ñayiu
ñuo, ni siki nagua ni ka
osa'a ndi yuao. Su vini saa,
te ni ka kakuiko ña tna'o
judio jin san Jerusalén, te ni
ka ndasia'a ña de nda'a tee
Roma ja ni jasi ña de vekaa.
18 Su nuu ni ka sa'a de ja
ni na'ma san na kuechi tavi
san, te tu ni ka ni'i de na

kuechi tavi san. Yun guaa ni
ka kuini de ja vi siaa ña de,
chi tu na kuechi sa'un san ja
kuu san.
19 Su tu ni ka jandetu
ñayiu ka kuu tna'o judio,
guaa ka'an san a tuu, su
ni jikan san ja kii san nuu
César, nagua ja na sa'a ndaa
de, su chi masu vaji san ja
ka'an kuechi san siki ñayiu
ñuo.
20 Te yun guaa tniuu ya'a
kuu ja ni kana ña san ja
kuni ña san vi ka'an san nuu
ndi'i ni, chi kandija san ja
ndetu san nagua ka ndetu
ka'nu maa ñayiu ñuo Israel
ja skunkuu nagua ni kee
yu'u maa ia Dios, te yun
guaa nu'ni san jin cadena
ya'a —jiña'a de.
21 Yun te ka jiña'a tee ka
kuu nija'nu nuu ñayiu judio:
—Sein, vi ñani, ni in tutu
tu nagua ka ndani'i san ja
vi tetniuu tna'o judio ja ka
oo ñuu Judea ja vi kukanu
ini san ja ja'a ni. Te ni in
tee ja vaji ndee yun, tu na in
kenta ja ka'an kuechi siki ni
axi koka'an kue'e de ja ja'a
ni.
22 Su ka kuini san ja vi
konini san tno'o ka'an ni vi
naxa ndakani ini ni, chi ka
jini san ja vi na saa ni nuu
ka ka'an kuechi ñayiu ja tu
ka jintna'a ini ichi jaa Jesús
ja jika ni kaxtno'o ni —ka
jiña'a de.
23 Yun te ni ka jani de in
kiuu ja vi ndanitna'a de. Te
kiuu yun ni ka kututu kua'a
ñayiu ve'e nuu oo Pablo, te
ni jinkondee de ndee nuu
ne'e, te vi ndee nuu mañini
ja ndakani de naxa tatnuni
ia Dios, vi nduku de ja na
vi jinkui'nu kaji ini ñayiu, te
na vi jino ini ichi ia Jesús
jin tno'o nagua yoso nuu Ley
Moisés vi nagua ni ka ka'an
tee ni ka ndakani tno'o maa
ia Dios ndee jana'a, ja suni ja
ni ka oka'an de ja ja'a Jesús.
24 Te sava ñayiu ni ka
janta'u tno'o ka'an Pablo, su
savai, chi tu ni ka kandijai.
25 Te ja siun masu inuu ni
ka kandija de, guaa ni ka
ndayagua de ja no'okuei de
ve'e de, te jiña'a Pablo tno'o
ya'a:
—Gua'a ni ka'an Espíritu
ia Dios jin ma'ñu sagua
Isaías, tee ni ndakani tno'o
ya ndee jana'a, nuu ndi yuao
nuu ni ka'an de:
26 Kua'an nuu ñayiu ñuu
ya'a, te kuña'a ron:
Ja jin so'i vi konini, su ma vi
jinkui'nu ini.
Te vi kondia'i jin nduchi nui,
su ma vi kuni.
27 Chi ni ka kundee ndeva'a
ini anu ñayiu ya'a,
te tu ka jinkui'nu ini, chi joo
ni ka nini,
te ka ndesi nduchi nui nagua
ja ma kuu vi kuni jin
nduchi nui
ni ma vi konini jin so'i,
ja vi jinkui'nu ini jin anui,
te kiukuei ichi rin,
te ndasa'a rin anui ja skaku
ni'nu rin nuu yika
kuechi,
sua'a ni ka'an Isaías.
28 'Te vitna guaa vi kona'a
ni ja kiuu kua'on, te tno'o ja
ni tetniuu ia Dios ja skaku
ni'nu ya jin yoon, tetniuu ya
nuu ñayiu sava ka tatatno'o,

te ñayiu yun vi konini tno'o
ya —jiña'a Pablo.
29 Te nuu ni ndi'i ni
ka'an Pablo tno'o ya'a, te
kuano'okuei ñayiu judio ka
tee tna'a de ja ja'a tno'o ya'a
ichi kuano'okuei de.
30 Te ni oo Pablo uu kuia
mimi'i nuu in ve'e ni otni-
uya'u de, te ni ojanta'u de
ndi'i ñayiu ni ka ojinkoto ña
jin de.
31 Te ni ondakani de
naxa tatnuni ia Dios vi ni
okaxtno'o de tno'o va'a maa
Jito'o Jesukristu, ni onune
ni ichi ja ni okaxtno'o de
nuu ñayiu, te tu na in ni jasi
ni'nu.
Saa ni kuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Roma

1 Maa san kuu Pablo, tee ji-
nokuechi nuu Jesukristu. Ni
kana ña ya jin san, te ni sa'a
siin ña ya, ni chitniuu ña ya
ja ndakani san tno'o va'a ia
Dios ja skaku ni'nu ya ñayiu.
2 Te tno'o ya'a ni kee yu'u
ya ama ka nagua yoso nuu
tutu ii jin ma'ñu sagua tee
ni ka ndakani tno'o ya ndee
jana'a.
3 Te ya'a kuu tno'o
ndakani siki Jito'o Je-
sukristu, Se'e ia Dios. Te suni
kuu ya ndikin tata rey David
nuu ni kuu ya niñi xikui de.
4 Te ni ndateku ya ne'u
ndiyi ni sa'a Espíritu vii ia
Dios, ja xne'e kaji ja Se'e Dios
kuu ya, te oo ya jin jaka'nu
maa Tata ya.
5 Te jin ma'ñu sagua Je-
sukristu, ni ni'i san javii
java'a ja na koo jayiñu'u nuu
ya, chi ni chitniuu ña ya ja
ndakani san tno'o ya, nagua
ja vi koo ñayiu nii ñuyiu
vi kandija ñai jin ya, te vi
kuantno'i tno'o ya.
6 Te ne'u ñayiu yun ka oo
maa ni, ja ni kana ña Dios
ja vi kokuu ni ñayiu maa
Jesukristu.
7 Tee san tutu ya'a nuu
ndi'i ni ja ka skua'a ni ka
oo ni ñuu Roma, chi kutoo
ña Dios, te ni kana ña ya
ja vi koo vii ni nuu ya. Te
maa Tata Ja'nuo jin Jito'o
Jesukristu na ka'an nda'u
ka'an kee ña, te vi koo ni jin
jamani maa ya.

Kuini Pablo ja jinkoto de ñayiu ka skua'a ñuu Roma

8 Te jaxtnañu'u ndakuanta'u
san nuu ia Dios jin ma'ñu
sagua Jesukristu, ja ja'a ndi'i
maa ni, chi nii ñuyiu jitenuu
tno'o, ka ka'an ñayiu ja ka
kandija gua'a ni Jesús.
9 Chi testiu kuu maa Dios,
ia xiin nuu jinokuechi san, ja
vi ni ini ni anu san ndakani
san tno'o va'a Se'e ya, te siun
ni jikanta'u san ja ja'a ndi'i
ni nuu ndakuatu san.
10 Te jikanta'u san nuu ia
Dios ja nuu ja kuini maa ya,
te na kune ya ichi ja kuu
kejioo va'a san jakoto ña san.
11 Chi ndioo ndeva'a ini
san ja jakoto ña san, te kuu
chituu ña san jin joo ja ni
ni'i san nuu Espíritu ia Dios,
nagua ja vi koo yutnu ndi'i
ni jin anu ni.
12 Te saa ka'an san, nagua
ja vi ndakuña'a nuu tna'o
tno'o ndee ini, nagua ka
kandija maa ni, vi suni saa
ni kandija san.
13 Su kuini san, vi ñani vi
kua'a, ja vi kuni ni ja kua'a
jichi ni kuini san ja jakoto ña
san. Su ndee vitna oo in ja
jasi ichi ja tu kuu ja jakoto
ña san. Chi kuini san ja jaa
san nagua ja kuu chituu ña
san ja vi koo yutnu ni, nagua
ni sa'a san jin ñayiu sava ka
ñuu.
14 Chi ndita san ja kaxtno'o
san nuu ñayiu ka ka'an
sa'an griego vi nuu ñayiu ja
tu ka jini sa'an ya'a, nuu

ñayiu ndichi vi nuu ñayiu tu
inu ndichi.
15 Te maa san, chi ka'an
ndeva'a san, ja suni jaa san
nuu ka oo maa ni, ja ka
kuu ni ñayiu Roma, te ka'an
kachi san tno'o va'a Jesús
nuu in in ni.

In tniuu ka'nu ndiso tno'o va'a Jesús

16 Chi tu kukanoo san jin
tno'o va'a Jesús, chi ndiso
tniuu ka'nu maa ia Dios,
ja skaku ni'nu ndi'i ñayiu
ka kandija ya, xtnañu'u ka
ñayiu judio, te suni saa ni
ñayiu sava ka tatatno'o.
17 Te nuu tno'o va'a Jesús
xne'e naxa sa'a ia Dios ja
vi kokuo ñayiu ndaa ja
ka kandijao, te siun ni vi
kokandijao, nagua yoso nuu
tutu ii: "Ñayiu ndaa, chi
tekui jin ja kandijai" kachi
tutu ii.

Ka oo yika kuechi ñayiu ñuyiu

18 Chi ndee andivi xne'e ia
Dios ja kiti ini ndeva'a ya
nuu tetniuu ya tnundo'o ka
tna'a ñayiu kue'e ja ka sa'a
jane'e jayichi, chi jin jakue'e
ka sa'i yun, jasi ña jin tno'o
ndaa.
19 Su kuu vi kuni ñayiu
naxa oo naxa kaa ia Dios
nuu ja ka kuini, chi ja ni
xne'e ya maa ya nui.
20 Chi visi ma kuu vi ku-
nio jin nuo maa ia Dios, su
kuu vi kunio ya jin ma'ñu
sagua tniuu ka'nu ni sa'a
ya. Chi guaa ndee nuu ni
jinkoo ñuyiu, ka jini kajio ja
ia Dios kuu maa ya, te ndiso
ya jaka'nu ya nikuii nikani.
Te yun guaa tu nagua tee
ñayiu ja tu jini ya.
21 Chi visi ka jini Dios, su tu
ka chiñu'i ya ja Dios kuu ya,
ni tu ka ndakuanta'ui nuu
ya. Chi saa sua'a ja tu jiniu'u
ni ka ndakani ini, te ja inu
ndee ini anui, guaa tu ni ka
jinkui'nu ini.
22 Ka ka'in ja ñayiu ndichi
ka kui, su ñayiu vasa ka kui.
23 Chi saa sua'a, tu ni ka
chiñu'i Dios, ia ye'e tajan ja
tu ji'i sa'un ya, te ni ka sa'i
nagua kaa in tee ja ji'i vi
nagua ka ndaa tisala, axi kiti
ka oo kuun nda'a vi guaa
ndee kiti ka ñuu maa nuu
ñu'u, te ni ka chiñu'i.
24 Te yun guaa ni skana
ichi ña Dios, ja vi sa'i jane'e
jayichi ja ka kuini mai, te ni
ka ndasane'e tna'i ja kuu in
ja kanoo ndeva'a.
25 Chi tu ni ka kandijai
tno'o ndaa ia Dios, chi saa
sua'a tno'o tno'o yun ni ka
kandijai, te ka nee yiñu'i vi
ka chiñu'i nuu taka ja ni sa'a
ia Dios, te masu nuu maa ya,
ja ni sa'a ya yun. Te nuu maa
ya guaa kanuu ja vi konee
yiñu'o nikuii nikani. Saa na
kokuu.
26 Te ja siun ka chiñu'i
ndatniuu yun, guaa ni skana
ichi ña ia Dios ja vi sa'i jane'e
jayichi ja kuu in ja kanoo
ndeva'a. Chi vi guaa ndee
ñasi'i ni ka sa'a ña kuechi
ñuyiu ndisa si'i ña.
27 Te suni saa ni teyii, chi
ni ka xndendoo de ja vi
nitna'a de jin ñasi'i de, te ka
ndioo ka ini de ja vi sa'a de
tniuu kue'e jin ndisa teyii de.

Te teyii jin teyii ka sa'a de in
ja kanoo ndeva'a, te ka tna'a
de tnundo'o jin yiki kuñu de
siki ja siun ka sa'a ne'e ka
sa'a yichi de yun.
28 Te ja siun tu ni ka kuini
ja vi ndakuni ja ia Dios kuu
ya, guaa ni skana ichi ña ya
ja ka ndakani ne'e ini, vi ka
sa'i taka jakue'e ndeva'a ja
masu ja vi sa'i kuu.
29 Te yun guaa ka sa'i
nino'o ni jane'e jayichi: ka
sa'i kuechi ñuyiu, vi ka sa'i
tniuu ne'e, vi ka ndioo ini ja
vi koneva'a kua'i, vi ka sa'i
jakue'e, vi ka kuu kuasun
ndeva'a ini, vi ka ja'ni ndiyi,
vi ka tee tna'i, vi ka xnda'u
tna'i, vi ka ka'in tno'o ne'e vi
inu tno'i.
30 Te ka ka'an kue'i siki
inka ñayiu, vi ka skexikoi ia
Dios, vi ka nani ñayiu, vi inu
yachi ini, vi ka sa'a teyii mai,
vi ka ndukui ja vi sa'a ñayiu
jakue'e ja tu na ama ka sa'i
vi tu ka jantno'i nuu yua si'i.
31 Te tu ka jinkui'nu sa'un
ini, ni tu ka skunkui tno'o ka
ka'in, ni tu ka jini ja vi ka'an
toi inka ñayiu, ni tu ka jini
ja koneka'nu ini, vi ni tu ka
jini ja vi kunda'u ini ñayiu.
32 Te ja ka jini gua'i nagua
ni chiyukun Dios nuu san-
daa ya kuechi, ja ñayiu sa'a
siun, te kanuu ja kui. Su visi
ni saa, te ka sa'a ni jakue'e,
te vi ndee ka kusii ini nuu
ka ndia'i ja sa'a inka ñayiu
jakue'e yun.

2

Sandaa ia Dios kuechi ñayiu

1 Nuu saa te tu nagua tee
maa ni ja ka'an kuechi ni
siki inka ñayiu, tu ni ja sa'i
nani kuu ni ñayiu kuu maa
ni, chi ne'u ja ka'an kuechi
ni yun, xtavi kuechi ni maa
ni, chi inuu ni sa'a maa ni jin
ja ka'an kuechi ni siki ñayiu
yun.
2 Su ka jinio ja ia Dios,
chi sa'a ndaa ya nuu ja'nde
ya kuechi ñayiu ka sa'a taka
jakue'e yun.
3 Te maa ni, ja ka'an
kuechi ni siki inka ñayiu sa'a
jakue'e, te vi suni saa ni sa'a
maa ni, ¿a ndakani ini ni
ja kaku ni'nu ni nuu ka'nde
ndaa ia Dios kuechi ñayiu?
4 Ma skexiko maa ni java'a
ndeva'a ini ia Dios, chi
jandee ini ya ja tu tetniuu ya
tnundo'o tna'a ni, chi ndetu
nuu ni ya. ¿Te a tu jinkui'nu
ini ni ja java'a ini ya nduku
ja ndatna'u ini ni nuu yika
kuechi ni?
5 Su ja inu ndee ini anu
ni, te tu ka kuini ni ja vi
ndatna'u ini ni nuu yika
kuechi ni. Te suu kuu ja ka
skaya kua'a ni tnundo'o kii
siki ni, kiuu sandaa ia Dios
kuechi.
6 Te vi ndani'i vi ndatna'a
maa ni na kuu na kuu na
tniuu ni ka sa'a in in ni.
7 Chi kuña'a ya nuu ñayiu
ni ka sa'a java'a nuu vi
kotekui nikuii nikani, chi ka
nduku ndei ja vi koi nuu ye'e
tajan ya vi nuu oo jayiñu'u ja
oo nikuii nikani.
8 Su kiti ini ndeva'a ya, te
kuña'a ya tnundo'o vi tna'a
ñayiu ka tee tna'a, te tu
ka kuini vi kuantno'i tno'o

ndaa, chi saa sua'a jakue'e
ka jantno'i.
9 Te koo kua'a tnundo'o
vi tno'o suchi ini siki
ndi'i ñayiu ka sa'a jakue'e,
xtnañu'u ka jin ñayiu judio,
te suni saa ni jin ñayiu sava
ka tatatno'o.
10 Su kuña'a ia Dios nuu
ye'e tajan ya vi jayiñu'u vi
jamani ya nuu ndi'i ñayiu ka
sa'a java'a, xtnañu'u ka nuu
ñayiu judio, te suni saa ni
nuu ñayiu sava ka tatatno'o.
11 Chi tu sa'a siin siin ia
Dios in in ñayiu, chi inuu ni
ka kui nuu ya.
12 Te ndi'i ñayiu ka sa'a
yika kuechi, nuu tu na Ley
Moisés ka neva'i, te vi nai,
visi tu na ley ka neva'i.
Te ndi'i ñayiu ka oo jin
Ley Moisés, te ka sa'i yika
kuechi, te jin ma'ñu sagua
Ley yun ka'nde Dios yika
kuechi.
13 Chi ñayiu ndaa nuu
ia Dios kuu ñayiu skunkuu
nagua ka'an Ley, te masu
nani ja nini naxa ka'an.
14 Chi ñayiu sava ka
tatatno'o ja tu na Ley Moisés
ka neva'i, saa inu ta'u mai ja
vi sa'i nagua tatnuni Ley, su
visi tu na Ley ka neva'i, te
maa ni mai ka kuu ley.
15 Chi ka xne'i mai jin
tniuu ka sa'i, na kuinio ja
yoso tno'o Ley yun nuu anui,
te ja ka ñu'u ini mai kaxtno'o
ndaa ndi'i ya'a. Te tno'o
ja ka ndakani ini mai ka'an
kuechi axi ka'an ni'nu ja ja'i.
16 Te saa kokuu guaa ndee
kiuu ja sa'a ndaa ia Dios
kuechi jin ma'ñu sagua Je-
sukristu ja ka ndakani yu'u
ini ñayiu ja vi sa'i. Te
ya'a kuu tno'o va'a Jesús ja
kaxtno'o san.

*Tu ka skunkuu ñayiu ju-
dio Ley Moisés*

17 Su maa ni ja ka ka'an
ni ja ñayiu judio ka kuu ni,
te ka chituu ni maa ni jin
Ley Moisés, te ka sa'a teyii ni
maa ni ja ka oo ni jin Dios,
18 te ka ka'an ni ja ka
jini ni nagua kuini Dios, chi
kaxtno'o Ley yun nuu ni ja
vi kaji ni nagua kuu jagua'a
ka.
19 Te ka kukanu ini ni ja
kuu vi xne'e ni ichi ia Dios
nuu ñayiu tu ka jini sa'un ja
ka kui na kuinio ñayiu ndesi
nuu, te ka sie'e ni ñu'u nuu
ñayiu ka oo nuu nee.
20 Te ka ndakani ini ni ja
kuu vi kaxtno'o ni nuu ñayiu
tu ka jini sa'un ichi ya vi
nuu ñayiu inu vita ini na
kuinio suchi kueli, chi nuu
Ley ka neva'a maa ni yoso
tno'o ndichi vi tno'o ndaa.
21 Te maa ni ja kaxtno'o
ni nuu inka ñayiu, ¿te a tu
ndakaxtno'o ni nuu maa ni?
Chi nuu ja maa ni kaxtno'o
ni ja ma vi su'u ñayiu, ¿te a
tu su'u maa ni?
22 Te maa ni ja ka'an ni ja
ma vi skindee tna'a ñayiu,
¿te a tu skindee maa ni
ñasi'i ni? Te nuu ja skexiko
maa ni chu'chi, ¿te a tu
su'u maa ni ndatniuu oo nuu
veñu'u chu'chi yun?
23 Te maa ni, chi sa'a teyii
ni nuu ka'an ni ja oo ni jin
Ley. ¿Su a tu skexiko ni
ia Dios, nuu jisokava ni Ley
yun?

24 Te ja siun ka sa'a ni,
guaa skunkuu nagua yoso
nuu tutu ii nuu ka'an sua'a:
"Ñayiu sava ka tatatno'o ka
kane'e jin sivi ia Dios ja
kuechi maa ni ja siun ka sa'a
ni, ja ka kuu ni ñayiu judio".

25 Te jandaa ja jiniu'u ja ka
yitnuni nuu yiki kuñuo nuu
ja ka skunkuu ni tno'o yoso
nuu Ley Moisés. Su nuu ja
tu ka skunkuu ni Ley yun, te
tu jiniu'u, chi nani tno'o ja tu
ka yitnuni ni.

26 Te nuu ja in tee inka
tatatno'o tu yitnuni nuu yiki
kuñu de, su skunkuu de
nagua tatnuni nuu Ley, te
nani tno'o ja yitnuni nuu
yiki kuñu de, visi tu yitnuni
de.

27 Te tee inka tatatno'o ja
tu yitnuni nuu yiki kuñu
de, su skunkuu gua'a de
nagua yoso nuu Ley, te jin
tniuu gua'a sa'a de yun xtavi
kuechi ña jin maa ni, ja tu
skunkuu ni Ley, visi oo ni
jin tno'o ja yoso nuu Ley, vi
yitnuni nuu yiki kuñu ni.

28 Chi tee ndija ja kuu de
tee judio, masu nani naxa
oo naxa kaa de, ni masu ja
yitnuni yiki kuñu de.

29 Chi tee ndija ja tee judio
kuu de, chi ndee ini ndee
anu de kuu de in tee judio.
Te ja yitnuni de, chi ndee
ini ndee anu de yitnuni sa'a
Espíritu ia Dios, te masu
nagua yoso nuu Ley. Te maa
ia Dios kuu ia ka'an vii ka'an
va'a jin tee sa'a gua'a yun, te
masu ñayiu ñuyiu.

3

1 Nuu saa, ¿te nagua ka
ni'o ja ka kuo ñayiu judio?
¿Axi nagua jiniu'u ja ka yit-
nuni nuu yiki kuñuo?

2 Kua'a javii java'a ka ni'o,
nuu ja vi kondia'a gua'o. Chi
xtnañu'u ka yoon ni kukanu
ini ña ia Dios ja ni taa ya
tno'o ya nuo.

3 Nuu saa, te ¿naxa vi ka-
chio? ¿A nuu ja ndee tna'o
judio tu ka skunkuu ndai, te
a ja siun ka sa'i, te xndendoo
ia Dios ja ma skunkuu ndaa
maa ya?

4 Ña'a, masu saa kuu, chi
ndi'i sa'a ndaa maa ia Dios,
visi ndi'i ñayiu inu tno'o,
nagua yoso nuu tutu ii ja
ka'an rey David jin Dios:

Vi ka'an ñayiu ja kuu ni
ia skunkuu ndaa jin
tno'o ka'an ni,
te kundee ni nuu ka xtavi
kuechi ña ñayiu jin ni,
kachi tutu ii.

5 Su nuu ja jin jakue'e ka
sa'o yun xne'e ja ia sa'a ndaa
kuu Dios, te ¿naxa vi kachio,
nuu saa? ¿A kuu vi ka'on
ja tu sa'a ndaa Dios nuu
tetniuu ya tnundo'o sikio?
(Ka'an san nagua ka ka'an
ñayiu ñuyiu.)

6 Ña'a kuiti masu saa kuu.
Chi nuu ja tu sa'a ndaa ia
Dios, ¿te naxa kuu sa'a ndaa
ya kuechi ñayiu ñuyiu?

7 Te ka ka'an sava ñayiu ja
nuu ja tno'o tno'o ka'an san
ya'a, jiniu'u ja kaya kua'a
ka jayiñu'u nuu tno'o ndaa
ia Dios, te ¿nau ja ka ka'an
kuechi ni siki san, na kuinio
in ñayiu oo yika kuechi?

8 Te nuu ja saa kuu, ¿te
nau ja ma vi sa'a kao jakue'e
nagua ja na koo ka java'a?
Te saa ka xtavi kuechi ña
sava ka ñayiu jin san nuu
ka kachi ja saa kaxtno'o san.
Su ñayiu yun, chi nini kuu
ja ki'inkuei nuu vi tniuya'ui
yika kuechi.

Ndi'o ka tavi kuechi nuu ia Dios

9 Nuu saa, ¿te naxa vi ka-
chio? ¿A ñayiu gua'a ka ka
kuu yoon ja ka kuo ñayiu
judio saa ñayiu yun? Ña'a
kuiti masu saa kuu. Chi ja
ni ka'an san siki ñayiu judio
vi ñayiu sava ka tatatno'o ja
ndi'o ka tavi kuechi.

10 Nagua yoso nuu tutu ii:
Ni in ñayiu tu na in sa'a
ndaa, ni invaa in tno'i.
11 Tu na in jinkui'nu ini,
ni tu na in ndanduku ia Dios.
12 Ndi'i ñayiu ni ka kujioo
nuu ichi ia Dios,
te tu jiniu'u nagua ka sa'i
nuu ya.
Tu na in sa'a java'a, tu ni
invaa in tno'i.
13 Te na kuinio yau ñaña ja
nune kuu yoo sukuin,
ja ka'in tno'o kue'e,
te jin yai xnda'ui ñayiu,
te yu'i ñu'u texeen koo ja sa'i
jakue'e.
14 Te nino'o ni xtau tnia'i
ñayiu, te sa'i ja ka
tna'u ndeva'a ini
ñayiu yun.
15 Te ñama ndeva'a
kua'ankuei ja vi ka'ni
ndiyi.
16 Te ka skunai mai vi ka
skendoo nda'u ka sk-
endoo kei ichi nuu ka
jikai.
17 Te tu ka jini sa'uin ichi nuu
oo jamani.
18 Te ni tu ka ndi'ni ja vi
koyu'u ni'nui ia Dios,
kachi nuu tutu ii.

19 Su ka jinio ja ndi'i nagua
ka'an nuu Ley Moisés, ka'an
siki ñayiu ka oo jin Ley yun,
nagua ja ndi'i ñayiu na vi
kasi yu'u, te na sa'a ndaa ia
Dios yika kuechi ndi'i ñayiu
ñuyiu.

20 Chi ni in ñayiu ma
kuu kokui ñayiu ndaa nuu
ia Dios ja skunkui nagua
tatnuni Ley, chi jin ma'ñu
sagua Ley yun ka jinio ja ka
oo yika kuechio.

Skaku ni'nu ña ia Dios jin ma'ñu sagua ja ka kandijao ya

21 Vitna te ni xne'e kaji ia
Dios naxa ni sa'a ya ja ka kuo
ñayiu ndaa nuu ya, te masu
jin ma'ñu sagua Ley. Te ya'a
kee kaji nuu maa Ley Moisés
vi tno'o ni ka tee, tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a.

22 Chi sa'a ia Dios ja vi
kokuo ñayiu ndaa nuu ya jin
ma'ñu sagua ja ka kandijao
Jesukristu, te saa sa'a ya jin
ndi'i ñayiu ka kandija ya,
chi tu sa'a siin siin ya in in
ñayiu.

23 Chi ndi'o ni ka sa'a yika
kuechi, te ni ka kuu jikao
nuu ye'e tajan ia Dios.

24 Su ni chindee ni chituu
ña ia Dios, te sua'a ni ni
sa'a ya ja vi kokuo ñayiu
ndaa nuu ya jin ma'ñu sagua
Jesukristu, ja ni ndatau ña
ya nuu yika kuechio.

25 Chi ni soko ña ia Dios
jin Jesukristu ja kuu ya, te
jin niñi ya ja ni jati yun vi
ni'o ja kuaka'nu ini Dios yika
kuechio jin ma'ñu sagua ja
ka kandijao Jesukristu. Saa
ni sa'a ia Dios nagua ja xne'e
ya maa ya ja ia ndaa kuu ya.
Chi ni jandee jaka'nu ini ya,
te tu ni tetniuu ya tnundo'o
ja ja'a yika kuechi ni ka osa'o
ama ka.
26 Su tiempu vitna masu
saa kuu, chi xne'e ya ja ia
sa'a ndaa kuu ya, nagua ja
vi kuni ñayiu ja ia ndaa kuu
ya, te sa'a ya ja ñayiu ka
kandija Jesús vi kokui ñayiu
ndaa nuu ya.

27 Nuu saa, ¿te ndenu oo ja
ka kuu teyii ñayiu jagua'a ka
sa'i nuu ia Dios? Ja ni ndi'i.
¿Te na ja'a kuu? Chi ma
kuu kokuu teyio ja skunkuo
tniuu ja tatnuni Ley, chi maa
ni ja kandijao Jesukristu.
28 Nuu saa te ja ni ka
kundaa inio ja ia Dios sa'a
ja ka kuo ñayiu ndaa jin ja
ka kandijao, te masu ja ka
skunkuo nagua tatnuni Ley
Moisés.

29 Te ¿a maa ni Dios ñayiu
judio kuu ia Dios? ¿Te a
masu suni Dios ñayiu sava
ka tatatno'o kuu ya? Saa
kuu, chi jandaa ndija ja suni
Dios ñayiu sava ka tatatno'o
kuu ya.
30 Chi invaa ni Dios oo,
te maa ya sa'a ja vi kokuo
ñayiu ndaa nuu ya jin ja ka
kandijao Jesukristu, visi kuu
ni ñayiu judio ja ka yitnuni
nuu yiki kuñui axi ñayiu
sava ka tatatno'o ja tu ka
yitnuni.
31 Nuu saa, ¿te a ja ka
kandijao Jesukristu sa'a ja tu
jiniu'u ka Ley? Ña'a kuiti
masu saa kuu. Chi saa sua'a
ka sa'o ja kendoo gua'a ka
Ley.

4

Abraham kuu taniñu yoon

1 Te nuu ja saa kuu, te
naxa vi ka'on siki ndi tatao
Abraham, ¿naxa ni kendoo
ndaa de nuu ia Dios nuu saa?
2 Chi nuu ja ni jinkokuu de
ñayiu ndaa nuu ia Dios jin
tniuu ni sa'a de, te jandaa
ndija ja kokuu teyii de, su
masu nuu ia Dios.
3 Chi saa ka'an nuu tutu
ii: “Ni kandija Abraham ia
Dios, te jin ja kandija de yun
ni janta'u ña Dios ja tee ndaa
kuu de”.
4 Su nuu ja in ñayiu sat-
niuu, te ya'u ja ni'i yun, chi
masu in ja kuta'ui kuu, chi in
ja ndita nui kuu.
5 Su ñayiu ja tu na tniuu
sa'i, su kandijai Dios, te sa'a
ya ja kokui ñayiu ndaa, visi
ñayiu sa'a jakue'e kui, chi
jin ja kandijai yun janta'u ña
Dios ja ñayiu ndaa kui.
6 Suni saa ni ka'an David,
ja na ta'u na ndetu ñayiu
janta'u ña ia Dios ja kui
ñayiu ndaa nuu ya, visi tu na
tniuu ni sa'i.
7 Sua'a ni ka'an David ja
yoso nuu tutu ii:

Na ta'u na ndetu ñayiu ni
jaka'nu ini ia Dios
jakue'e sa'i, vi ni
kindee ya yika kuechi.

8 Na ta'u na ndetu tee ja tu
xtavi kuechi ña ia Dios
jin yika kuechi de,
kachi nuu tutu ii.
9 ¿Te a maa ni ñayiu ju-
dio ja ka yitnuni nuu yiki
kuñu de guaa nase inu ta'u
inu ndetu de? Ña'a, chi
suni nase inu ta'u inu ndetu
ñayiu ja tu ka yitnuni nuu
yiki kuñu de. Chi ja ni ka
ka'on ja ni janta'u ña Dios jin
Abraham ja tee ndaa kuu de
nuu ya jin ja ni kandija de.
10 ¿Te na ama ni janta'u ña
Dios jin Abraham ja tee ndaa
kuu de nuu ya? ¿A nuu ja
yitnuni nuu yiki kuñu de axi
nuu chia'an ka? Ni janta'u
ña ya nuu kuini ka ja kitnuni
de.
11 Te nuu kuee ka, te
ni jinkitnuni nuu yiki kuñu
Abraham, te suu kuu in
seña, axi na kuinio seyu ja
ni janta'u ña ia Dios ja kuu
de tee ndaa nuu ya jin ja
kandija de. Su visi kuini ka
ja kitnuni nuu yiki kuñu de,
te ni janta'u ña ia Dios nagua
ja kokuu de yua ndi'i ñayiu
ka kandija ja tu ka yitnuni
nuu yiki kuñui, nagua ja
jin ja ka kandijai, te suni
kuanta'u ña ia Dios ja ka kui
ñayiu ndaa nuu ya.
12 Te suni kuu de yua
ñayiu ka yitnuni nuu yiki
kuñui, su masu maa ni ja ka
yitnuni, chi suni ka ndikin
nagua ni kandija ndi tatao
Abraham ama ka ja chitnuni
de nuu yiki kuñu de.

Tno'o ni kee yu'u ia Dios skunkuu jin ma'ñu sagua ja ka kandijao Dios

13 Chi ni kee yu'u ia Dios
nuu Abraham ja vi ni'i de
jin tatatno'o de ñuyiu ja vi
sa'a jajin de, te masu ja ni
skunkuu de Ley, chi ja ni
kandija de tno'o ni kee yu'u
ya, yun guaa ni janta'u ña ya
ja kuu de tee ndaa.
14 Chi nuu ja maa ni ñayiu
ka skunkuu Ley ka kuu
ñayiu vi ni'i nuu vi sa'a jajin,
nuu saa te tu jiniu'u ja ka
kandijao ia Dios, te suni tu
ni jiniu'u tno'o ni kee yu'u ya
nuu Abraham.
15 Chi nuu ley vaji ja kiti
ini ia Dios, te tetniuu ya
tnundo'o siki ñayiu. Su nuu
tu na ley oo, te suni tu na
yika kuechi oo.
16 Te yun guaa nuu ka
kandija ñayiu ia Dios, te
sua'a ni vi ni'i ja chindee
chituu ña ya. Te yun kukutu
tno'o ni kee yu'u ya nuu ndi'i
tatatno'o Abraham, te masu
maintno'o ni nuu ñayiu ka
oo jin Ley, chi suni jin ñayiu
ka kandija nagua ni kandija
Abraham. Te ni jinkokuu de
yua ndi'o,
17 nagua yoso nuu tutu ii:
“Ni jani ña rin ja kokuu ron
yua ñayiu kua'a ñuu”. Te
maa de kuu yuao nuu ia
Dios, ia xiin nuu ni kandija
de, ja ndaxteku ya ndiyi, te
ka'an ya ja koo in ja chia'an
ka ja koo.
18 Visi tu nagua ndetu
ka'nu ka Abraham ja koo
in se'e de, su ni kandija de
tno'o ni kee yu'u ia Dios, te
ni ondetu ka'nu de, saa te ni
jinkokuu de yua ñayiu kua'a
ñuu, nagua ni ka'an Dios

nuu de: “Sua'a kua'a ndikin
tata ron vi koo”.
19 Te ni oo yutnu Abraham
jin ja kandija de, visi ja yatni
in ciento kuia oo de, te ja
ni jini de ja ni kuyatni ja
kuu de, chi ja ni kuu nija'nu
ndeva'a de. Te ñasi'i de
Sara, chi ña ni kuu ja koo
se'e ña.
20 Te tu ni ndakani ini de,
chi ni oo yutnu de jin tno'o
ni kee yu'u ia Dios ja koo se'e
de, te yun ni kandija gua'a
ka de, te ni chiñu'u de ia
Dios.
21 Chi ni kukanu ndaa ini
de ja ia ka'nu ndeva'a kuu
Dios, te sa'a ya ndi'i nagua
ni kee yu'u ya.
22 Te yun guaa ni janta'u
ña Dios ja tee ndaa kuu de
nuu ya jin ja kandija de.
23 Te masu maintno'o ni
siki Abraham kuu ja yoso
nuu tutu ii: “Ja ni janta'u ña
Dios ja tee ndaa kuu de jin ja
kandija de”.
24 Chi suni yoso siki yoon,
ja ni janta'u ña ya ja ñayiu
ndaa ka kuo nuu ya, chi
ka kandijao ia ni ndaxteku
Jito'o Jesús ne'u ndiyi.
25 Chi ni ja'an ya ni ji'i
ya ja ja'a yika kuechio, te
ni ndateku ya nagua ja vi
kokuo ñayiu ndaa nuu ia
Dios.

5

Ni janta'u ña Dios ja ka kuo ñayiu ndaa nuu ya

1 Nuu saa te ka kuo ñayiu
ndaa nuu ia Dios jin ja ka
kandijao ya, te ni ka ndu-
manio jin ya jin ma'ñu sagua
Jito'o Jesukristu.
2 Chi jin ja ka kandijao
Kristu, te vi ni'o ja chindee
chituu ña ia Dios jion. Te
yun guaa ka oo yutnuo, te ka
kusii inio, ja ka ndetu ka'nuo
ja vi ni'o ja vi koo ye'e vi koo
tajaon.
3 Te masu maintno'o ni jin
ya'a, chi suni vi kokuu sii
inio nuu ka tna'o tnundo'o,
chi ka jinio ja nuu tnundo'o
yun ka ni'o ja vi kuandee
inio.
4 Te nuu ka jandee inio
tnundo'o yun, te kekuei
gua'o nuu ia Dios. Te nuu
kekuei gua'o nuu ia Dios, te
ka ndetu ka'nuo ja vi koo jin
ya.
5 Te ja ka ndetu ka'nuo ya,
tu taa kanoo ña, chi ja kutoo
ña ia Dios oo chitu ini anuo
jin ma'ñu sagua Espíritu ya,
ja ni taa ya nuo.
6 Chi nuu ña kuu sa'un
nagua vi sa'o ja vi skaku
ni'nuo mao, mamaa saa ni
ji'i Kristu ja ja'a ñayiu kue'e.
7 Te ndija ja vijin kuu ja
ka'an in ñayiu ja kui ja ja'a
inka ñayiu, ni ja ja'a in
ñayiu ndaa, axi saa vatuni
oo in ñayiu ja oo anui ja
kui ja ja'a in ñayiu gua'a
ndeva'a.
8 Su xne'e ia Dios ja kutoo
ña ya jion, chi visi ñayiu ka
oo yika kuechi ka kuo, su ni
tetniuu ya Kristu ja ni ji'i ya
ja ja'o.
9 Te vi'i ka vitna ja ni ka
kuo ñayiu ndaa nuu ia Dios
jin ma'ñu sagua niñi Kristu
ja ni jati nuu ni ji'i ya, te
jin maa ya ka kukanu ndaa
inio ja vi kaku ni'nuo nuu

tnundo'o ja tetniuu Dios ja
ja'a yika kuechio.
10 Chi nuu ni ka onee u'u
tna'o jin Dios, te ni ka ndu-
mani tna'o jin ya jin ma'ñu
sagua ja ni ji'i Se'e ya, te
vi'i ka vitna ja ni ka ndu-
manio jin Dios, te vi kaku
ni'nuo nuu tnundo'o, chi
teku Kristu.
11 Te masu maintno'o ni
ya'a, chi suni vi kokuu sii
inio nuu Dios jin ma'ñu
sagua Jito'o Jesukristu, chi
jin Kristu ni kentakueio ja ni
ka ndumani tna'o jin Dios.

Skintna'a nagua ni sa'a Adán jin nagua ni sa'a Jesukristu

12 Nuu saa te ja invaa tee
ni sa'a yika kuechi, te ni
kiuu yika kuechi yun nii nii
ñuyiu. Te ni ji'i de ja ni sa'a
de yika kuechi, te kue'e ja ni
ji'i de yun ni ya'a nuu ndi'i
ñayiu, chi ndi'o ni ka sa'a
yika kuechi.
13 Chi ama ka ja kuña'a
ia Dios Ley nuu Moisés, te
ja ka sa'a ñayiu ñuyiu yika
kuechi. Su nuu tu na ley, te
tu na in xtavi kuechi ña jin
yika kuechi yun.
14 Su visi ni saa, te guaa
ndee kiuu ni oo Adán jin
guaa ndee kiuu ni oo Moisés,
ndi'i ñayiu ni ka oji'i jin
yika kuechi, visi yika kuechi
yun, masu ja ni ka okuu
so'i nuu in ja tatnuni kuu,
nagua ni sa'a Adán ja tu
ni jantno'o de tno'o ja ni
tatnuni Dios. Te Adán kuu
na kuinio kuanda'u ia kii.
15 Su javii java'a ja ni
skuta'u ña ia Dios, chi masu
inuu kuu jin yika kuechi
ni sa'a Adán. Chi jin yika
kuechi invaa tee yun, ni
ka ji'i kua'a ñayiu. Su jin
ma'ñu sagua in tee ja kuu
Jesukristu skuta'u ña ia Dios
in jaka'nu ka, te sa'a ña in
java'a jin kua'a ñayiu.
16 Te ja skuta'u ña ia
Dios, masu inuu kuu jin yika
kuechi ni sa'a in tee, chi
jandaa ja invaa yika kuechi,
te ni ka tau tnia'o ja vi kuo.
Su ja ni skuta'u ña ia Dios
kuu ja ka kuo ñayiu ndaa
nuu ya, visi kuakua'a yika
kuechi ni ka osa'o.
17 Chi nuu ja jin yika
kuechi invaa tee sa'a ja vi
kuu ndi'o, te vi'i ka ñayiu
chindee chituu ia Dios, te
skuta'u ña ya ja vi kokuo
ñayiu ndaa nuu ya, te vi
kotekuo nuu tatnuni ya jin
ma'ñu sagua in tee kuu Je-
sukristu.
18 Nuu saa te ja yika
kuechi invaa tee kuu Adán,
ni sa'a ja ni ka tau tnia'a
ndi'i ñayiu, te suni jin tniuu
ndaa ja ni sa'a Jesukristu
ni jaka'nu ini ia Dios yika
kuechi ndi'i ñayiu, nagua ja
vi kotekui jin ya.
19 Chi nagua tu ni jantno'o
in tee nuu ia Dios, te kua'a
ñayiu ni ka kanakau nuu
yika kuechi, te suni saa ni ja
invaa tee ni jantno'o nuu ia
Dios, te kua'a ñayiu ka kuu
ñayiu ndaa nuu ya.
20 Su nuu ni jiña'a ia Dios
Ley nuu Moisés, te ni tuu
ndijin ja ni kaya yika kuechi,
su nuu ni kaya kua'a yika
kuechi, te ni kaya kua'a

ndeva'a ka javii java'a ia
Dios.
21 Chi nagua sa'a yika
kuechi ja kundee ja ka ji'i
ñayiu, te suni saa ni sa'a
javii java'a Dios, chi kundee
ja ka kuo ñayiu ndaa nuu ya,
nagua ja vi kotekuo nikuii
nikani jin ma'ñu sagua Jito'o
Jesukristu.

6

Ni ka ji'o nuu yika kuechi su ka tekuo jin Kristu

1 Nuu saa, ¿te naxa vi ka-
chio? ¿A vi kosa'a nio yika
kuechi nagua ja kaya javii
java'a ia Dios?
2 Ña'a, masu saa kuiti kuu.
Chi ja ni ka ji'o nuu yika kue-
chio, te ¿naxa kuu vi kosa'a
kao yika kuechi?
3 ¿Te a tu ka jini ni ja in ni
ka oo jin Jesukristu nuu ni ka
janduteo? Chi na kuinio ni
ka ji'o jin ya nuu ni ji'i ya.
4 Chi ja ni ka janduteo
kuu na kuinio ja in ni ni
ka junkoyu'o jin Kristu, te ni
ka ji'o nagua ja vi ndatekuo
ja vi nduo ñayiu jaa, nagua
ni ndateku Kristu jin jaka'nu
maa Tata Dios ja ye'e tajan
ya.
5 Chi in ni ka oo jin Kristu,
te na kuinio ja ka ji'o jin ya
nuu ni ji'i ya, te suni in ni ka
oo jin ya nuu ni ndateku ya.
6 Chi ka jinio ja ama ka ni
ka osa'o jakue'e, te na kuinio
ja ni ka intakueio jin Kristu
nuu cruz, nagua ja na naa
yiki kuñu ja ni ojio'o ja sa'a
yika kuechi yun, te ma vi
kokunukuechi kao nuu yika
kuechi.
7 Chi ñayiu ni ji'i, te ja ni
kakui ja ma kunukuechi kai
nuu yika kuechi.
8 Te nuu ja ni ka ji'o jin
Kristu, te na vi kandijao ja
suni ka tekuo jin ya.
9 Chi ka jinio ja ni ndateku
Kristu ne'u ndiyi, te ma kuu
sa'un ka ya, chi jakue'e ja
ja'ni ña, ma kuu sa'un ka
nagua sa'a ña jin ya.
10 Chi nuu ni ji'i ya, te
invaa ni jichi ni ji'i ya ja ja'a
yika kuechi ja ma kuu sa'un
ka ya. Su ja teku ya vitna,
chi teku ya ja sa'a ya nagua
kuini ia Dios.
11 Te suni saa ni maa ni, vi
ndakani ini ni na tno'o ja ni
ka ji'i ni nuu yika kuechi, su
ka teku ni nuu ia Dios ja ka
oo ni jin Jito'o Jesukristu.
12 Yun guaa ma vi kuan-
detu ka ni ja vi kosa'a yiki
kuñu ni yika kuechi, ni ma
vi kuantno'o ka ni ja vi sa'a
ni jakue'e.
13 Ni ma vi tnaa ka ni
maa ni nuu yika kuechi ja vi
kokuu ni na kuinio in ndat-
niuu ja sa'a jakue'e, chi sua'a
kua'ankuei ni nuu ia Dios na
kuinio in ñayiu ni ndateku
ne'u ndiyi, te vi kuña'a ni
maa ni nuu ya na kuinio in
ndatniuu ja sa'a ndaa.
14 Chi ma kokuu nija'nu ka
yika kuechi nuu in in ni, chi
masu ka oo ka ni jin Ley
Moisés, chi sua'a javii java'a
Dios ka oo jin ni.

Vi kunukuechio nuu maa ni ia Dios

15 Nuu saa, ¿te naxa vi
kachio? ¿A vi kosa'a nio
yika kuechi kuu ka masu ka

oo kao jin Ley Moisés, chi
kunda'u ini ña ia Dios jion?
Ña'a, masu saa kuiti kuu.
16 Chi ja ka jini maa ni, ja
nuu ja ki'inkuei ni nuu in
ñayiu ja vi kunukuechi ni, te
vi kuantno'o ni tno'o ka'in,
te ka jinokuechi ni nuu
ñayiu xiin nuu ka jantno'o
ni yun. Te suni saa ni kuu,
¿a ka jantno'o ni nuu yika
kuechi ja jaka ña nuu vi kuu
ni, axi ka jantno'o ni nuu
ia Dios ja vi kokuu ni ñayiu
ndaa nuu ya?
17 Su vi ndakuanta'u ni
nuu ia Dios, ja visi ni ka oji-
nokuechi ni nuu yika kuechi,
su ni ka jantno'o ni jin ndee
ini ndee anu ni tno'o ia Dios
ja ni ka kaxtno'o nuu ni.
18 Te nuu ni ka kaku ni
ja ma vi kunukuechi ka ni
nuu yika kuechi yun, te ni
kiukuei ni ja vi kunukuechi
ni nuu ia Dios ja vi sa'a ndaa
ni nuu ya.
19 Ka'an nda'u ni san, chi
tu ka oo yutnu ni ja vi
jinkui'nu gua'a ini ni tno'o ja
kuini san kaxtno'o san ya'a.
Chi ama ka ni ka jiña'a ni
maa ni nuu jane'e jayichi ja
ni ka osa'a ni jakue'e. Su
vitna te vi kuña'a ni maa
ni ja vi kunukuechi ni nuu
tniuu ndaa, te vi kokuu ni
ñayiu vii ñayiu va'a nuu ia
Dios.
20 Chi nuu ni ka oji-
nokuechi ni nuu yika kuechi,
te tu ni ka ondioo ini ni ja
vi kunukuechi ni nuu tniuu
ndaa.
21 ¿Te nagua ni ka ni'i ni
ja ni ka osa'a ni yika kuechi
yun? Vitna te nino'o ni ka
ndukanoo ni, chi sandi'i te
jaka ña ja vi kuu ni.
22 Su vitna ja ni ka kaku
ni nuu yika kuechi, te ni
kiukuei ni ja ka jinokuechi ni
nuu ia Dios. Saa te ka kuu ni
ñayiu vii ñayiu va'a nuu ya,
te sandi'i te jaka ña nuu vi
koteku ni nikuii nikani.
23 Chi ya'u ja ka ni'o ja
ka sa'o yika kuechi kuu ja
vi kuo, su ja skuta'u ña ia
Dios kuu ja vi kotekuo nikuii
nikani jin Jito'o Jesukristu.

7

Skintna'a naxa oo ñasi'i jin yii ña vi naxa ka oo jin Ley

1 Ja ka jini maa ni, vi ñani
vi kua'a, naxa ka'an nuu
Ley, te ka jini ni ja Ley, chi
tatnuni nuu ñayiu nini ja
tekui.
2 Te suni saa ni kuu jin
in ñasi'i ja ni tnanda'a ña,
chi ka'an ley ja kuanyu'u
kuandetu ña nuu yii ña nini
ja teku de. Su nuu ja na kuu
de, te kaku ña nuu ley ja ni
ojantno'o ña nuu yii ña.
3 Te yun guaa nuu ja
nitna'a ña jin inka teyii, su
teku yii ña, te skindee ña
yii ña. Su nuu ja ni ji'i yii
ña, te ja ni kaku ña nuu
nda'a de, ka'an ley, te kuu
ndatnanda'a ña jin inka teyii
ja tu na ñasi'i, te tu skindee
ña yii ña, chi ja ni ji'i de.
4 Te suni saa ni maa ni, vi
ñani vi kua'a, chi na kuinio
ja ni ka ji'i ni nuu Ley jin
ma'ñu sagua Kristu, ja ni ji'i
ya nuu cruz, nagua ja kuu
vi koo ni jin inka ja kuu
Kristu, ia ni ndateku ne'u

ndiyi, nagua ja saa te vi sa'o
tniuu gua'a nuu ia Dios.
5 Chi ama ka, nuu ni ka
osa'o yika kuechi, ni jiniu'u
Ley ja ni kaya ka jakue'e ka
ndioo inio, te suu ni jaka ña
ja vi kuo.
6 Su vitna chi na tno'o ja
ni ka ji'o nuu Ley ja ni okuu
nija'nu nuo, te ni ka kakuo
ja ma vi kunukuechi kao
nuu, nagua ja vi kunukue-
chio nuu ia Dios, te vi nduo
jao jin Espíritu ya, chi masu
ka oo kao jin tno'o ja yoso
nuu Ley jana'a.

Jin Ley ni ka jinio ja ka oo yika kuechio

7 Nuu saa, ¿te naxa vi
kachio? ¿A vi ka'on ja Ley
ndiso yika kuechi? Ña'a,
masu saa kuiti kuu. Su sein,
chi ma kuu kuni san ja oo
yika kuechi san nuu sua'a te
tu na Ley, chi suni ma kuu
kuni san ja jio'o san nagua
neva'a inka ñayiu, nuu sua'a
te tu yoso nuu Ley: "Ma ko-
jio'o ron nagua neva'a inka
ñayiu".
8 Su yika kuechi san, chi ni
keja'a jin nagua tatnuni Ley
ja ma vi sa'o kuechi, te saa
vi'i ka ni ndioo ini san ja sa'a
san ndi'i jakue'e jasua'a. Chi
nuu sua'a te tu na Ley, te
tu nagua sa'a ña yika kuechi
yun jin san.
9 Su ni oo in tiempu ja tu
ni jini san Ley, te ni osii ini
san. Su nuu ni jini san tno'o
ja tatnuni Ley, te ni ni'i ndee
yika kuechi san, te na kuinio
ja ni ji'i maa san nuu ia Dios.
10 Te ni nuku'un san ja
maa tno'o ja tatnuni Ley ja
taa ja vi kotekuo, ni jaka ña
ja ni ji'i san nuu ia Dios.
11 Chi yika kuechi yun ni
keja'a jin nagua tatnuni Ley
ja ma vi sa'o kuechi, su ni
xnda'u ña jin san, te vi jin
maa tno'o tatnuni Ley yun ni
ja'ni ña jin san.

12 Te yun guaa Ley Moisés,
chi jandaa ndija ja Ley ii
kuu. Te tno'o ja tatnuni yun,
chi tno'o ii, tno'o ndaa, tno'o
va'a kuu.
13 Nuu saa, ¿te a tno'o va'a
ya'a ni jaka ña ja ni ji'i san?
Ña'a, masu saa kuiti kuu.
Chi yika kuechi yun ni ja'ni
ña jin san jin ma'ñu sagua
tno'o va'a ya'a, nagua ja saa
te xne'e kaji ja yika kuechi
kuu. Saa te xne'e tno'o ja
tatnuni Ley yun ja jakue'e
ndeva'a kuu yika kuechi.

14 Chi ka jinio ja Ley,
chi vaji nuu maa Espíritu
ia Dios. Su sein, chi ja
ñayiu ñuyiu kuu san, te
na kuinio ja ni kuya'u san
ja jinokuechi san nuu yika
kuechi.
15 Chi tu jinkui'nu ini san
nagua kuu ja sa'a san, chi tu
sa'a san nagua kuini san, chi
saa sua'a ja skexiko san yun
kuu ja sa'a san.
16 Te nuu ja sa'a san nagua
tu kuini san ja sa'a san, te jin
yun ndakuni san ja oo gua'a
Ley.
17 Nuu saa te masu maa
san kuu ja sa'a jakue'e yun,
chi yika kuechi ja oo ini anu
san kuu ja sa'a.

18 Te jini san ja ini anu san
axi kokachio nuu yiki kuñu
san, tu kuiti na java'a oo, chi
kuini san ja sa'a san java'a,
su tu nindee san ja sa'a san.
19 Chi tu sa'a san java'a
nagua kuini san, chi saa
sua'a jakue'e ja tu kuini san
sa'a san.
20 Te nuu ja sa'a san nagua
tu kuini san ja sa'a san yun,
te masu maa san kuu ja sa'a,
chi yika kuechi ja oo ini anu
san kuu ja sa'a.
21 Te saa ndo'o san, chi
jandaa ndija ja nuu kuini
san ja sa'a san java'a, te maa
ni jakue'e nuku'un san ini
anu san.
22 Chi ndee ini ndee anu
san kusii ini san jin Ley ia
Dios.
23 Su jini san ja nuu yiki
kuñu san oo in ja sa'a tneñu
nuu jajintnuni san, te suu
kuu ley yika kuechi, ja jasi
ña jin san ja tu kuu sa'a san
java'a.
24 Nuu saa te nda'u ni ka
san. ¿Na in skaku ni'nu yiki
kuñu san ja ma kuu san?
25 Ndakuanta'u san nuu ia
Dios ja ni skaku ni'nu ña
ya jin ma'ñu sagua Jito'o Je-
sukristu.
Chi ni jinkui'nu ini san
ja maa san jin jajintnuni
san jinokuechi san nuu Ley
ia Dios, su yiki kuñu san,
chi jinokuechi nuu ley yika
kuechi.

8

Na vi koo gua'o jin Espíritu ia Dios

1 Nuu saa te vitna, te ñayiu
ka oo jin Jesukristu, tu nagua
vi kotavi kai ja vi tniuya'ui
nuu ia Dios, chi tu ka sa'a
kai nagua kuini yiki kuñui,
chi ka sa'i nagua kuini maa
Espíritu ia Dios.
2 Chi ley Espíritu ia Dios
taa ja ka tekuo jin ma'ñu
sagua Jesukristu, ia ni skaku
ni'nu ña nuu ley yika kuechi
ja ma vi kuo.
3 Chi ni sa'a ia Dios nagua
tu ni kuu sa'a Ley Moisés,
chi vita kuu Ley, te ndakui
ka yiki kuñu. Yun guaa ni
tetniuu ia Dios Se'e ya ja ni
kii ya ja vi oo vi kaa ya
na kuinio in tee ja oo yika
kuechi. Te ni soko ya maa ya
ja ja'a yika kuechi yun, saa
te ni xtau tnia'a ia Dios yika
kuechi ka sa'o.
4 Saa ni sa'a ya, nagua ja
na kuu vi skunkuo ja vi sa'a
ndao nagua tatnuni ley, ja
vi sa'o nagua kuini Espíritu
ia Dios, te ma vi kosa'a kao
nagua kuini yiki kuñuo.
5 Chi ñayiu sa'a nagua
kuini yiki kuñui, chi nino'o
ni ja kuu yiki kuñui ndakani
ini. Su ñayiu sa'a nagua
kuini Espíritu ia Dios, chi
ndakani ini ja sa'i nagua
kuini maa Espíritu.
6 Te ñayiu ndi'ni nagua
kuu yiki kuñui, te jaka ña ja
kui. Su ñayiu ndi'ni Espíritu
ia Dios, te jaka ña ja kotekui
vi koi jin jamani.
7 Su ñayiu ndi'ni ja kuu
yiki kuñui, te jini u'ui ia
Dios, chi tu jantno'i ley ya, te
ni ma kuu ja skunkui.
8 Te ñayiu sa'a nagua kuini
yiki kuñui, ma kuu sa'i ja
junkuaan ini ña ia Dios jin.

9 Su maa ni, ja tu ka sa'a
ka ni nagua kuini yiki kuñu
ni, chi ka sa'a ni nagua kuini
Espíritu, nuu ja jandaa ja oo
Espíritu ia Dios ini anu in in
ni. Te ñayiu ja tu oo Espíritu
Kristu ini anui, te tu oi jin ya.
10 Su nuu ja oo ya ini anu
ni, te visi jandaa ndija ja ni
ji'i yiki kuñu ni ja ja'a yika
kuechi ni, su teku anu ni, chi
ni sa'a Dios ja ni nduu ni
ñayiu ndaa nuu ya.
11 Te nuu ja oo ni jin
Espíritu ia Dios, ja ni ndax-
teku Jesús ne'u ndiyi, te maa
ya ja ni ndaxteku Jesús sa'a
ja vi ndateku yiki kuñu ni
ne'u ndiyi jin ma'ñu sagua
Espíritu ia Dios ja oo ini anu
ni.
12 Nuu saa, vi ñani vi
kua'a, te nini kuu ja vi sa'o
nagua kuini Espíritu Dios, su
masu ja vi sa'o nagua kuini
yiki kuñuo.
13 Chi nuu ja ka sa'a ni
nagua kuini yiki kuñu ni, te
vi kuu ni. Su nuu ja jin
ma'ñu sagua Espíritu ia Dios
vi xnaa ni tniuu kue'e ni ka
osa'a ni yun, te vi koteku ni.
14 Chi ndi'i ñayiu ja ka
ndikin Espíritu ia Dios, te
se'e Dios ka kui.
15 Chi Espíritu ja ni ka
ni'i ni nuu ia Dios, masu
in espíritu ja jaka ña ja vi
kunukuechi tuku ni nuu vi
kuu ni, ja vi koyu'u ni, chi
Espíritu sa'a ja ndakuanse'e
ña ia Dios jion kuu, te suu
sa'a ja vi kana jao nuu ya:
“Tata yua san kuu ni”.
16 Te maa Espíritu ia Dios
xne'e ini anuo, ja ka kuu
ndijao se'e ia Dios.
17 Te ja se'e ia Dios ka
kuo, guaa suni vi ni'i ta'uo
ja vi sa'a jajion nuu ni kee
yu'u ia Dios ja taa ya nuo,
ja vi nagua ni'i ta'uo jin maa
Kristu, chi inuu ni tnundo'o
ka tna'o jin ya vitna, nagua
ja suni vi koo ye'e vi koo
tajaon jin ya.

Koo in kiuu ja vi koo jin Kristu

18 Ndakani ini san ja
tnundo'o ka tna'o vitna, chi
masu ja vavi'i kuu, nuu ja
na vi skintna'o jin jayiñu'u
ia Dios ja vi koo jion nuu
kuee ka.
19 Chi ndi'i ja ni sa'a ia Dios
ka ndioo ndeva'a ini, vi ka
ndetu ka'nu ja vi kuni naxa
vi koo ñayiu ka kuu se'e ya.
20 Chi ni xtau tnia'a Dios
ndi'i ja ni sa'a ya, te ni ka
skunai tniuu gua'a ja vi sa'i,
su masu ja saa ka kuini mai
vi sa'i, chi saa ni kuini maa
Dios ja kokuu. Su ni kendoo
ka in ja ka ndetu ka'nu ja vi
koo gua'a.
21 Chi ndi'i ja ni sa'a Dios
ma vi kokunukuechi ka nuu
vi naa, te vi kaku nagua ja vi
koo in nuu vii ndeva'a, nuu
vi koo se'e ia Dios.
22 Chi ka jinio ja ndi'i ja ni
sa'a ia Dios ka tnana nda'u
vitna, na kuinio in ñasi'i ja
ni tuu ja kaku lulu.
23 Te masu maintno'o ni
ja ni sa'a ia Dios ka tna'a
tnundo'o, chi suni ndee
yoon, ja ka neva'o Espíritu ia
Dios ja ni ka kuta'u xtnañu'o
nuu ya, chi ka tnana nda'uo
ndee ini ndee anuo, vi ka
ndetu ka'nuo na kiuu guaa

vi nduo se'e ya ja ndataa ya
inka yiki kuñu jao.
24 Chi jin ja ka ndetu
ka'nuo ni ka ni'o ja ni skaku
ni'nu ña ia Dios. Su nuu ja
ka ndetuo in ja kandia'o jin
nuo, te in ja masu ka ndetu
ka'nuo kuu. Chi ¿nagua kuu
ja ka ndetuo nuu saa?
25 Su nuu ja ja ka ndetuo
kuu in ja kuini ka ja vi kunio,
te ma vi skuitao mao na vi
kondetu ka'nu nio.
26 Te saa ni maa Espíritu
ia Dios, chi suni chituu ña
ya jion nuu ka skuitao mao,
chi tu ka jinio naxa vi ka'on
vi nagua vi kakaon nuu ka
ndakuatuo. Su maa Espíritu
ka'an ni'nu ja ja'o nuu ia
Dios, te vi tnana nda'u ya
nuu ia Dios ja vi ma ni'o
naxa ka'on.
27 Su maa ia Dios ja ndia'a
ya ini anuo, chi jini ya
nagua kuini maa Espíritu
nuu ka'an ni'nu ja ja'o. Chi
jikan ta'u Espíritu nagua
kuini maa ia Dios ja ja'a
ñayiu maa ya.

Vi kundeo siki ndi'i jakue'e

28 Te ka jinio ja ñayiu ka
kutoo ia Dios, chi ndi'i ni ja
chituu ña ya ja kekuei gua'a
jin, te ñayiu ya'a ka kuu ja ni
kana ya ja vi sa'i nagua kuini
maa ya.
29 Chi ñayiu ja ni jini maa
ia Dios ndee jana'a, suni ni
kaji ña ya nagua ja vi koi
nagua oo maa Se'e ya, nagua
ja maa Se'e ya kokuu suchi
xtnañu'u ne'u kua'a ñani vi
kua'i.
30 Chi ñayiu ni kaji ya, suni
ni kana ña ya ja vi sa'i nagua
kuini ya. Te ñayiu ni kana
ya suni ni sa'a ya ja vi kokui
ñayiu ndaa. Te ñayiu ni sa'a
ya ja na vi kokui ñayiu ndaa,
suni ni sa'a ya ja vi koye'e vi
kotajain nagua oo maa ya.
31 Nuu saa, ¿te naxa ka vi
kachio? Chi nuu ja ka oo jin
ia Dios, te tu na in kuu koo
sikio.
32 Chi nuu ja Dios, tu ni
kuxii ya Se'e maa ya, chi ni
soko ña ya ja ni ji'i ja ja'a
ndi'o. Te ja ni taa ya Se'e
ya, te suni saa ni taa ya ndi'i
taka ja ka ja'ni ña jion.
33 Tu na in kuu ka'an
kuechi nuu ia Dios siki ñayiu
ni kaji ya, chi maa Dios kuu
ia ni sa'a ja ni ka ndui ñayiu
ndaa.
34 Te tu na in kuu ja
xtavi kuechi ña jion nuu ia
Dios, chi ni ji'i Kristu ja ja'o.
Te suni suu ya kuu ia ni
ndateku. Te oo ya nda'a
kua'a ia Dios ja ka'an ni'nu
ya ja ja'o.
35 Te tu na in kindee ja
kutoo ña Kristu jion. Chi ni
tnundo'o, te ni tno'o suchi
ini, te ni nuu ka sondikin ña
ñayiu jion, te ni tnama, te
ni nuu tu ka ni'o sa'un vi
kui'nuo, te ni nuu oo tno'o
yu'u, ni ja vi ka'ni ña, ma
kindee.
36 Chi yoso nuu tutu ii:
Ja ja'a maa ni te ndi'i ni kiuu
ka kuini ja vi ka'ni ña
jin san,
chi ka kuu san na kuinio
ndikachi ja kua'an ti
nuu kuu ti,
kachi tutu ii.

37 Su visi ndi'i tnundo'o ya'a
ka tna'o, su vi kundeo nuu
ndi'i ya'a jin ma'ñu sagua ia
kutoo ña jion.
38 Te yun guaa kukanu ndaa
ini san ja tu na in kindee
ja kutoo ña ya. Ni ja ja'ni
ña, ni ja tekuo, ni ia ka
jinokuechi nuu Dios, ni ja ka
kuu nija'nu ka, ni ja tatnuni
ja vaji nuu Tachi, ni ja oo
vitna, ni ja koo nuu kuee ka,
39 ni ja oo ndee sukun, ni ja
oo ndee kunu ka, ni in ja
ni sa'a ia Dios, ma kuu ja
kindee ja kutoo ña ia Dios
jion, jin ma'ñu sagua Jito'o
Jesukristu.

9

Ni kaji ia Dios ñayiu Israel

1 Ka'an ndaa san, chi oo
san jin Kristu, te tu xnda'u
ña san, chi Espíritu ia Dios
ndeka nduu ña jin san ja
ndakani ini san, yun guaa
jini san ja oo ndaa.
2 Te kusuchi ndeva'a ini
san vi siun ni tna'u ini anu
san,
3 ja ja'a tna'a kuikin san ja
ka kui ñayiu judio, chi nuu
sua'a te kuu ja chituu san jin,
chi vi maa san na tau tnia'a,
te na kujioo san nuu Kristu
ja ja'i.
4 Chi ñayiu ñuu Israel ka
kui, te ni ndakuanse'e ña
Dios, te ye'e tajan ya ni oo
ya jin, te ni sa'a ya tratu jin,
te ni jiña'a ya Ley ya nui jin
ma'ñu sagua Moisés, te ni
xne'e ya naxa vi chiñu'i nuu
ya, vi ni kee yu'u ya kua'a
tno'o vii tno'o va'a nui.
5 Te suni tatatno'o ndi
nija'nu san ka kui, te nuu
tatatno'o san yun ni kii
Kristu ja ni kuu ya in ñayiu.
Te maa ya kuu Dios ja tat-
nuni ya siki ndi'i. Te ka'nu
kuu ya nikuii nikani. Saa na
kokuu.
6 Su masu ja tu ni skunkuu
tno'o ni kee yu'u ia Dios nuu
ñayiu Israel, chi masu ndi'i
ñayiu Israel ka kuu ndija
ñayiu ñuu Israel.
7 Te suni masu ndi'i se'e
Abraham ka kuu se'e de, chi
jiña'a ia Dios nuu de: “Jin
ma'ñu sagua maa ni se'e ron
Isaac vi koo ndikin tata ron”.
8 Te jin tno'o ni ka'an ia
Dios jinkui'nu inio ja ni in
se'e ja ni kaku nagua kuini
in teyii jin ñasi'i, masu se'e
ia Dios ka kui, chi maa ni
se'e ja kaku nuu skunkuu
tno'o ni kee yu'u ia Dios ka
kuu ndija tatatno'o de.
9 Chi tno'o ya'a kuu ja ni
kee yu'u ia Dios nuu Abra-
ham: “Vi maa kiuu ja ni jani
rin, ndajiokuiin rin te ja koo
in seyii luluu Sara”.
10 Te masu maintno'o ni
ya'a kuu ja ni kee yu'u
ia Dios, chi suni nuu ni
junku'un lulu Rebeca, te
kuati ka kui jin invaa ni yuai,
te suu de kuu ndi tata velu
san Isaac.
11 Te vi kuini ka ja vi
kakui ja vi sa'i java'a axi ja
u'u, te ja ni ka'an ia Dios
naxa kokuu, nagua ja saa, te
skunkuu nagua kuini maa ia
Dios ja ni kaji ña ya, te masu
nagua ka sa'a maa ñayiu, chi
nagua kana ña maa ya.
12 Chi jiña'a ia Dios nuu

Rebeca ja suchi ka'nu yun
kokunukuechi nuu suchi
lule ka.
13 Te suni yoso nuu tutu
ii: “Ni kutoo rin Jacob, te ni
skexiko rin Esaú”.

14 Nuu saa, ¿te naxa vi
kachio? ¿A tu sa'a ndaa ia
Dios ja sa'a ya siun nuu saa?
Ña'a kuiti.
15 Chi guaa ndee jana'a ni
ka'an ia Dios nuu Moisés:
“Kunda'u ini rin ñayiu
kunda'u ini maa rin, te
koneka'nu ini rin nuu ñayiu
koneka'nu ini maa rin”,
jiña'a ya.
16 Te yun guaa Dios, chi
tu kunda'u ini ya ñayiu jin
ja kuini axi ja sa'i, chi maa
ya kaji na ñayiu kuini ya ja
kunda'u ini ya.
17 Chi suni saa yoso nuu
tutu ii ja ni ka'an ya jin
Faraón guaa ndee janana'a:
“Ni jani ña rin jin ron ja
kuu ron rey, nagua ja saa te
xne'e rin tniuu ka'nu sa'a rin
nuu ron, nagua ja kutenuu
sivi rin ja vi kuni ñayiu nii
ñuyiu”, jiña'a ya.
18 Te yun guaa kunda'u
ini ya na ñayiu kuini ya ja
kunda'u ini ya, te sa'a ndee
ya anu na ñayiu kuini ya ja
sa'a ndee ya ini anui.

19 Su yun te vi ka'an ni
nuu san: “Nuu ja saa kuu,
¿te naxa xtavi kuechi ia Dios
ñayiu? Chi ma kuu vi sa'i
siki nagua kuini maa ya ja
sa'a ya”, vi kachi ni.
20 Su maa ni, ¿na in kuu ni
ja kondakan tno'o ni nagua
sa'a ia Dios? ¿A kuu ka'an in
kisi ñu'u nuu ñayiu ni sa'a
ña jin: “¿Nau ja saa sia'a ni
sa'a ña ni jin san?”
21 Chi ñayiu sa'a kisi yun,
¿a ma kuu sa'i jin ñu'u yun
nagua kuini mai? Chi jin in
ni ñu'u yun kuu sa'i in kisi
gua'a ka axi in kisi kaa nda'u
ka.
22 Te suni saa sa'a ia Dios,
chi kuini ya xne'e ya ja kiti
ini ya nuu ñayiu ka sa'a
jakue'e ja vi kuni ndi'i ñayiu
tniuu ka'nu ja sa'a ya jin. Su
ni jandee jaka'nu ini ya jin
ñayiu ka sa'a jakue'e yun, ja
vi tniuya'ui jin ja ka sa'i, ja
kua'ankuei nuu vi nai.
23 Te suni kuini ya ja xne'e
ya jin yoon ja ka'nu ndeva'a
kuu nuu tatnuni ya, chi ni
kunda'u ini ña ya jion, te ni
sa'a tua'a ña ya ja vi koo nuu
ye'e tajan ya.
24 Saa ni kuu ja ni kana
ña ya jin yoon, savao ka kuu
ñayiu judio, te savao ka kuu
ñayiu sava ka tatatno'o.
25 Chi suni saa ni ka'an ya
nuu tutu ii ni tee Oseas nuu
ka'an sua'a:
Ñayiu ja masu ñayiu ñuu rin
ni ka okui xnani rin
jin ñayiu ñuu maa rin
vitna,
te ñayiu ja tu ni okutoo rin,
vitna te kokutoo rin
jin.
26 Te vi maa nuu ni ka'an rin
ja masu ñayiu ñuu rin
ka kuu ron,
vi maa yun vi nuu konani
ron se'e ia Dios teku,
vitna,
kachi tutu ii.
27 Suni ni ka'an Isaías siki
ñayiu Israel: “Visi ni kaya
ndikin tata Israel na kuinio
ñuti nduei yu'u ndute mar,

su ndesaa ni guaa vi kaku
ni'nu,
28 chi ñama skunkuu Jito'o
Dios ja sandaa ya yika
kuechi ñayiu ñuyiu”, kachi
tutu ii.
29 Te suni ni ka'an Isaías
sua'a:
Nuu ja maa Jito'o ia ndakui
ndeva'a, tu ni xnden-
doo ya tatatno'o,
te vi kokuu inuo jin ñayiu
ñuu Sodoma axi vi
ndo'o nagua ni ka
ndo'o ñayiu ñuu Go-
morra,
kachi tutu ii.

Tu ni ka kandija ñayiu Israel jin ia Dios

30 Nuu saa, ¿te naxa vi
kachio? Ka jinio ja ñayiu
sava ka tatatno'o, visi tu ni
ka ndukui ja vi sa'a ndai,
su jin ma'ñu sagua ja ka
kandijai ni sa'a ia Dios ja ni
ka ndui ñayiu ndaa.
31 Su ñayiu ñuu Israel,
chi visi ni ka ndukui ja vi
skunkui Ley, su tu ni ka kun-
dei ja vi koo ndai jin ma'ñu
sagua Ley yun.
32 ¿Te nau, nuu saa? Saa,
chi ni ka ndukui ja vi koo
ndai jin ma'ñu sagua tniuu
gua'a ka sa'i, te masu jin ja
ka kandijai ya. Te yun guaa
ni ka kachi ja'i yuu ja skachi
ja'a ña, te suu kuu Kristu.
33 Chi saa yoso nuu tutu ii:
Guaa ndee ñuu Sión kani
rin in yuu ja skachi
ja'a ña, chi suu kuu in
kava ja skanakau ña.
Te ñayiu ja kandija ia yun,
chi ma kendoi ja
kanoo,
kachi tutu ii.

10

1 Jandaa ndija, vi ñani vi
kua'a, ja ndioo ndeva'a ini
anu san, te ndakuatu san
nuu ia Dios ja ja'a ñayiu ñuu
san Israel nagua ja na skaku
ni'nu ña ya jin.
2 Chi ndakani maa san ja
ja'i ja ka ndioo ndeva'a ini
ja vi chiñu'i ia Dios, su tu ka
chiñu'i ya nagua kuini maa
ya.
3 Chi tu ka jinkui'nu ini
naxa sa'a ia Dios ja vi kokui
ñayiu ndaa nuu ya, te yun
guaa ka ndukui jin nagua ka
kuini mai ja vi kokui ñayiu
ndaa, te tu ka janta'ui nagua
sa'a ya ja vi kokui ñayiu
ndaa nuu ya.
4 Chi ja kuini Ley ja kenta
kaxtno'o kuu ja ja'a Kristu,
nagua ja ndi'i ñayiu ka
kandija ya vi kokui ñayiu
ndaa.
5 Chi siki ñayiu ka'an ja
kui ñayiu ndaa ja skunkui
Ley, ni tee Moisés: “Ñayiu
ja skunkuu nagua yoso nuu
Ley, te kotekui ja ja'a Ley
yun”, kachi tutu ii.
6 Su siki ñayiu ndaa nuu
ia Dios jin ma'ñu sagua ja
kandijai, ka'an tutu ii sua'a:
“Ma ndakani ini ni jin anu
ni: ¿Na in kaa ndee andivi?”
Chi yun kuu ja nukuakai
Kristu ja koo ya jion.
7 Te ni ma kachi ni: “¿Na
in ki'in ndee ñuu ji'i?” Chi
yun kuu ja nukuakai Kristu
ne'u ndiyi ja koo ya jion.
8 ¿Te naxa ka'an tno'o yoso
nuu tutu ii ya'a, nuu saa?
Kachi sua'a: “Oo yatni tno'o
ya nuu ni, chi ñu'u tno'o ya

yu'u ni vi ini anu ni”, kachi.
Te suu tno'o ya'a kuu tno'o
ka kandijao ja ka kaxtno'o
san nuu ñayiu.
9 Chi nuu ja jin yu'u ni
na'ma ni ja Jesús kuu Jito'o
ni, te kandija ni jin anu ni ja
ia Dios ni ndaxteku ya ne'u
ndiyi, te kaku ni'nu ni.
10 Chi jin anuo kandijao
nagua ja kokuo ñayiu ndaa,
te jin yu'o na'mao ja Jesús
kuu Jito'o, nagua ja skaku
ni'nu ña ya.
11 Chi ka'an nuu tutu ii:
“Ndi'i ñayiu ja kandija ya,
ma vi kendoi ja kanoo”,
kachi tutu.
12 Chi tu sa'a siin ya
ñayiu judio jin ñayiu sava
ka tatatno'o, chi maa ya kuu
Jito'o ndi'o, te kuña'a ya
kua'a javii java'a nuu ñayiu
ka ndakakune'e ña jin ya.
13 Chi sua'a yoso nuu
tutu ii: “Ndi'i ñayiu ja
ndakakune'e sivi Jito'o, te
skaku ni'nu ña ya”, kachi
tutu.
14 Su ¿naxa vi ndakakune'i
ya nuu ja tu ka kandijai ya?
¿Te naxa vi kandijai ya nuu
ja tu na ndee ka nini tno'o
ya? ¿Te naxa vi konini tno'o
ya nuu ja tu na in kaxtno'o?
15 ¿Te naxa vi kaxtno'i
nuu ja tu na in tetniuu ña
jin? Nagua yoso nuu tutu
ii: “¡Nase vivii si'in ka
neva'a ñayiu ja kua'ankuei
ka ndakani tno'o mani vi ka
ndakani tno'o va'a ia Dios!”,
kachi tutu.
16 Su masu ndi'i ñayiu
ni ka jantno'o tno'o va'a
Jesús. Yun guaa ni jikan
tno'o Isaías sua'a: “Jito'o
san, ¿te na in kandija tno'o
ni ndakani san?” jiña'a de.
17 Te yun guaa ja kandijao
vaji nuu ninio tno'o ya, te ja
ninio vaji nuu ka kaxtno'o
tno'o va'a ia Dios nuo.
18 Su jikan tno'o san, ¿a
ndija ja tu ni ka onini ñayiu
Israel tno'o ya? Ña'a, masu
ndija, chi ni ka onini. Yun
guaa yoso nuu tutu ii:

Chi ninii ñuyiu ni kenta
tno'o ja ka ka'in,
te ndee ja'a ñuyiu ni kenta
tno'o ya,

kachi tutu.
19 Su jikan tno'o tuku san: ¿A
tu ni ka jinkui'nu ini ñayiu
Israel naxa sa'a ia Dios? Ni
ka jinkui'nu ini, su tu ni
ka janta'ui, chi xtnañu'u ka
Moisés ni ka'an tno'o ia Dios
nuu ka'an sua'a:

Sa'a rin ja vi kokuu kuasun
ini ron nuu ñayiu sava
ka ñuu ja masu invaa
ñayiu maa rin ka kui,
te sa'a rin ja vi kiti ini ron
siki ñayiu sava ka ñuu
ja ka kui ñayiu vasa.

20 Te saa ni Isaías, chi ni
kundee ini de ni ka'an kaji
de tno'o ni ka'an ia Dios:

Ñayiu tu ni ka ndanduku ña
jin rin, ni ka ndani'i
ña,
te ni xne'e rin maa rin nuu
ñayiu ja tu ka ndakan
tno'o ña jin rin,

kachi tutu.
21 Su ja ja'a ñayiu Israel ni
ka'an Isaías tno'o ni ka'an
ia Dios nuu ka'an ya sua'a:
“Nduu vi ñuu kana rin ñayiu
ñuu ja inu so'o ndeva'a vi
inu ndee ini”, kachi Isaías.

11

Ni skaku ni'nu ia Dios sava ñayiu Israel

1 Nuu saa te jikan tno'o
san: ¿A ni skana ichi ña ia
Dios jin ñayiu ñuu ya Israel?
Ña'a, masu saa kuu. Chi suni
ñayiu Israel kuu sein, chi
tatatno'o Abraham vi ndikin
tata maa Benjamín kuu san.
2 Tu ni skana ichi ña ia
Dios jin ñayiu ñuu ya Israel,
chi guaa ndee jana'a ni kaji
ña ya. ¿Axi tu ka jini ni ja
ka'an nuu tutu ii ja ja'a Elías
ja nuu ni ndakuatu de nuu ia
Dios? Te ni ka'an kuechi de
ja ja'a ñayiu ñuu de Israel, te
jiña'a de sua'a:
3 "Jito'o san, ni ka ja'ni ña
tna'a san Israel jin tee ka
ndakani tno'o ni, te ni ka
xnani de nuu ka soko san kiti
nuu ni, te maintno'o ni ka
maa san kendoo, te suni ka
nduku ndee de ja vi ka'ni ña
de jin san", jiña'a de.
4 Su yun te jiña'a ia Dios
nuu de: "Ña'a, chi ja ni
tava'a rin uja mil teyii Israel
ja tu ka ja'nu jiti de nuu
chu'chi nani Baal", jiña'a ya.
5 Te suni saa ni tiempu
vitna, chi kendoo ka joo
ñayiu Israel ja ni kaji ña ia
Dios, chi ni kunda'u ini ña ya
jion.
6 Chi nuu ja ni kunda'u ini
ña ya jion kuu ja ni kaji ña
ya, te masu jin tniuu ja ka
sa'o kuu. Chi nuu ja jin tniuu
ja ka sa'o kuu ja ni kaji ña
ya jion, te masu ndija ja ni
kunda'u ini ña ya jion nuu
saa.
7 Nuu saa, ¿te naxa vi
kachio? Chi tu ni ka ni'i
ñayiu Israel ja ka ndukui ja
vi kokui ñayiu ndaa nuu ia
Dios. Su savai chi ni kaji ña
maa ya, te ni ka ni'i. Te sava
kai, chi ni ka sa'a ndei ini
anui,
8 nagua ka'an nuu tutu ii:
"Ni sa'a ia Dios ja ñayiu yun
vi koo ndee ndeva'a ini anui,
ja ni tu ka ndia'i jin nduchi
nui axi vi konini tno'o ya jin
so'i, te vi saa ka oi ndee kiuu
vitna", kachi tutu ii.
9 Te suni yoso nuu tutu ii
ni tee David:
Viko kueli ja ka sa'i na nduu
in ja skanakau ña jin,
vi in xeyu,
nagua ja jin yun vi nanakaui,
te na vi tna'i tnundo'o.
10 Te na vi ndesi nduchi nui
nagua ja ma vi kon-
dia'i,
te na vi ndatoso yatai nikuii
nikani ni,
kachi tutu.

Ni skaku ni'nu ia Dios ñayiu sava ka ñuu

11 Nuu saa te jikan tno'o
san: ¿A ma kuu kuiti ka
ndiukuei ñayiu Israel nuu ia
Dios ja siun ni ka kachi ja'i
te ni junkuei? Ña'a, masu
saa kuiti kuu. Chi sua'a ja ni
ka kuso'o ñayiu Israel nuu ia
Dios kuu nuu ni nune ichi ja
ni ka kaku ni'nu ñayiu sava
ka tatatno'o, nagua ja saa te
vi kokuu kuasun ini ñayiu
Israel ja ja'a ñayiu yun.
12 Chi nuu ja jin yika
kuechi ja ni ka sa'a ñayiu
Israel, ni jiniu'u ja ni ka
ni'i ñayiu ñuyiu javii java'a,
te jin ja ni ka kachi ja'i,

te ni junkuei nuu jakue'e
ni ka ni'i ñayiu sava ka
tatatno'o ja vi kaku ni'nui,
nuu saa te vi'i ka kokuu nuu
vi ndajiokuiin ñayiu Israel ja
ndiukuei nuu ia Dios.
13 Su ka'an san in tno'o
nuu ni ja ka kuu ni ñayiu
sava ka tatatno'o. Chi maa ia
Dios ni chitniuu ña jin san ja
kaxtno'o san tno'o ya nuu in
in maa ni, te tanuu ni ini san
sa'a san tniuu ja ni chitniuu
ña ya jin san.
14 Chi jin tniuu sa'a san
ya'a kuini san ja ndee sava
ñayiu ka kuu tatatno'o san
na vi kuu kuasun ini ja ja'a
ni, saa te vi kaku ni'nui.
15 Chi nuu ni xndajioo ña
ia Dios jin ñayiu Israel, ni
nune ichi ja ni kiukuei ñayiu
ñuyiu ja ni ndaka'an mani
ña ya jin. Te suni saa ni
kokuu jin ñayiu Israel, kiuu
ja kuanta'u ña ya jin, chi vi
kotekui kiuu yun ja ka kui na
kuinio ndiyi vitna.
16 Chi xtaa vixin ja ka
kene'e ñayiu Israel nuu yu-
jan xtnañu'u kuu xtaa vixin
ii, te suni saa ni kuu ii sava
ka yujan yun. Te nuu ja ni
sa'a ii ia Dios yo'o tnu, te
suni ni kuu ii nda'a tnu.
17 Chi ñayiu Israel ka kuu
na kuinio nda'a yutnu olivo
va'a, te ni te'nde sava nda'a
tnu. Te nuu tniuu nda'a tnu
yun ni ndatnaa ña ia Dios
jin maa ni, ja ka kuu ni na
kuinio nda'a tnu olivo yuku.
Saa te ni ka nduu ni tnu olivo
va'a, ja ka teku ni jin yo'o
tnu olivo va'a yun.
18 Su ma vi sa'a teyii ni
maa ni nuu ñayiu Israel, ja
ka kui na kuinio nda'a yutnu
ni te'nde. Su nuu ja ka sa'a
teyii ni, te vi kona'a ni ja
masu maa ni ka xteku yo'o
yutnu yun, chi maa yo'o tnu
yun xteku ña jin in in ni.
19 Te vatu ni vi kachi ni:
“Saa chi ni ja'nde ya sava
nda'a yun nagua ja kuu
ndatnaa ña ya jin san nuu
olivo ya'a”, vi kachi ni.
20 Vatuka, su ni ja'nde ña
ya jin, chi tu ka kandijai
ya, te ni ndatnaa ña ya
nuu tniui, chi maa ni ja ka
kandija ni. Te yun guaa ma
vi kokuu vixin ni, chi sua'a
vi koyu'u ni'nu ni nuu ia
Dios.
21 Chi nuu ja tu ni jaka'nu
ini ia Dios nuu maa tnu
olivo va'a yun, ja ka kuu
maa ñayiu Israel, te suni ma
kuaka'nu ini ya ja ja'a in in
ni nuu ja ma vi kandija gua'a
ni.
22 Vi kondia'a maa ni ja
va'a ndeva'a ini ia Dios, su
suni xeen ini ya. Chi ni
nduxeen ini ya jin ñayiu Is-
rael ja tu ka kandijai, su ni
sa'a va'a ña ya jin in in maa
ni. Su kuini ja vi koo ni
jin java'a ya, chi nuu tuu, te
suni ka'nde ña ya jin in in ni.
23 Te suni saa ni maa ñayiu
Israel, nuu ja vi ndiokuiin vi
kandijai, te ndatnaa jaa ña
ya, chi ka'nu kuu ia Dios, te
kuu ndatnaa tuku ña ya inka
jichi.
24 Chi nuu ja maa ni, ja
masu ñayiu Israel ka kuu
ni, te ni ja'nde ña ya nuu
tnu olivo yuku, te masu xtnu
gua'a ni ka okuu ni, su ni

ndatnaa ña ya nuu tnu olivo
gua'a. Te yun guaa masu
vijin kuu nuu ya ja ndatnaa
jaa ña ya nuu maa tnu olivo
gua'a yun jin nda'a maa tnu
ja ka kuu maa ñayiu Israel.

Koo in kiuu te skaku ni'nu ia Dios ndi'i ñayiu Israel

25 Kuini san ja vi kuni ni,
vi ñani vi kua'a, naxa oo
tno'o ya'a ja ni yiyu'u, nagua
ja ma vi kokuu teyii ni ja
inu ndichi ka ni. Te ya'a
kuu ja ka kundee ini sava
ñayiu Israel, guaa ndee na
jino kiuu ja vi kandija ñayiu
sava ka tatatno'o.
26 Yun te saa skaku ni'nu
ya ndi'i ñayiu Israel, nagua
yoso nuu tutu ii nuu ka'an
sua'a:
Ndee ñuu Sión kii ia skaku
ni'nu ñayiu,
te kindee ya ndi'i jakue'e ka
sa'a tatatno'o Jacob.
27 "Te ya'a kuu tratu ja sa'a
rin jin
nuu kindee rin yika kuechi",
kachi ia Dios, ka'an nuu tutu
ii.
28 Te ñayiu Israel, chi tu ni
ka janta'ui tno'o va'a ia Dios
ja skaku ni'nu ña, te ka jini
u'ui ia Dios ja kuu in java'a
nuu in in maa ni. Su ia Dios,
chi kutoo ni ña ya jin, chi ni
kaji ya ndee ndi tata velui.
29 Te ma ndakindee ya
nagua ni skuta'u ña ya, te
ni ma ndatna'nu ini ya ja ni
kana ya ñayiu.
30 Te maa ni ja ka kuu
ni ñayiu sava ka tatatno'o,
ndee ama ka, chi ni ka
okuso'o ni nuu ia Dios, su
vitna ja ni ka kuso'o ñayiu
Israel nuu ya, te ni kunda'u
ini ña ya jin in in ni.
31 Te suni saa ni ñayiu
Israel vitna, chi ka kuso'i
nuu ia Dios, nagua ja saa,
te na kunda'u ini ña ya jin
in in maa ni, te suni saa ni
kokunda'u ini ña ya jin.
32 Chi ni jasi ña ia Dios jin
ndi'i ñayiu ka kuso'o nuu ya,
nagua ja saa te inuu kunda'u
ini ya jin ndi'i ñayiu.
33 Chi ka'nu ndeva'a kuu
tno'o ndichi ia Dios, te ndi'i
kuiti jinkui'nu ini ya. Te
ma kuu sa'un ja vi ka'on
naxa sandaa ya kuechi in in
ñayiu, te ni ma kentakueio
ja vi jinkui'nu inio naxa sa'a
ya.
34 "¿Na in ni jinkui'nu ini
naxa ndakani ini maa Jito'o?
¿Axi na in ni xteku ña jin ya?
35 ¿Axi na in ñayiu ni
jiña'a xtnañu'u ka nuu ya,
nagua ja ndakuña'a ya nui?"
36 Chi nuu maa ya vaji taka
ja oo, te maa ya jito ndi'i, te
ja vi koo nuu maa ya ka kuu.
Te na vi kochiñu'o ya ja ia
ka'nu ndeva'a kuu ya nikuii
nikani. Saa na kokuu.

12

Na vi kunukuechi gua'o nuu Jesukristu

1 Nuu saa, te jikanta'u san
nuu in in maa ni, vi ñani
vi kua'a, ja kunda'u ini ña
ia Dios jion, vi soko ni maa
ni nuu ya, na kuinio in ja
soko tekuo nuu ya, in ja vii,
ja junkuaan ini ia Dios. Chi
ya'a kuu ja ka chiñu'u ndaa
ndija ni ya.

2 Te ma vi kosa'a ni nagua
ka sa'a ñayiu ñuyiu ya'a, chi
sua'a na sama ja ka ndakani
ini ni, nagua ja saa te vi
nduu jaa ndi'i ni. Saa te
kentakuei ni ja vi kuni ni
naxa kuini ia Dios axi nagua
kuu jagua'a ja junkuaan ini
ya, vi nagua kuu ja oo ndaa.

3 Chi ni chindee ni chituu
ña ia Dios jin san nuu ni
chitniuu ña ya, te ka'an san
nuu ndi'i ni ja ni in ni ma
vi ndakani ini ni ja ka kuu
ka'nu ka ni. Chi sua'a vi
kui'nu ini in in maa ni nagua
ka ndakani ini ni na kuu na
kuu naxa ni chikua'a ia Dios
ja ka kandija ni, ja ni saja ya
nuu in in ni.
4 Chi nagua oo yiki kuñuo
ja ka neva'o kua'a ndatniuu
kueli, su masu in ni tniuu ka
sa'a ndi'i ndatniuu yun.
5 Te suni saa ni ka kuu
yoon, chi visi ka oo kua'o, su
invaa ni yiki kuñu ka kuo jin
Kristu. Te ka netna'a in ion
ja ka kuo na kuinio invaa ni
yiki kuñu.

6 Te siin siin tniuu ni
skuta'u ña ia Dios jin in ion,
na kuu na kuu naxa ni ka'an
nda'u ni ka'an kee ña ya.
Te nuu ja ni skuta'u ña ya
tniuu ja vi ndakani ni tno'o
ya ja ka ni'i ni nuu maa ya,
te vi sa'a ni jin na kua'a ka
kandija maa ni.
7 Axi nuu ja ni ka kuta'u
ni tniuu ja vi kunukuechi ni
nuu ñayiu, te vi kunukuechi
gua'a ni. Axi ni ka kuta'u ni
tniuu ja vi kaxtno'o ni, te vi
kokaxtno'o ni nuu ñayiu.
8 Te nuu ja ni ka kuta'u ni
tniuu ja vi xteku ni ñayiu, te
vi koxteku ni ñayiu. Te nuu
ja ka skuta'u ni inka ñayiu,
te vi sa'a ni jin ndee ini ndee
anu ni. Te nuu ja ka netniuu
ni nuu ñayiu ka skua'a, te
vi sa'a gua'a ni jin tniuu ka
nee ni. Te nuu ja ka chituu
ni ñayiu ka kuu nda'u, te vi
kosii ini nuu ka chituu ni jin.

Tno'o kanuu ja vi skunkuu ñayiu ka kandija

9 Vi ka'an too tna'a ndaa
ni, te ma vi sa'a jani ini ni. Vi
skexiko ni jakue'e, te vi sa'a
ni java'a.
10 Vi ka'an too tna'a in in
maa ni jin in ñani in tna'a ni,
te vi konee yiñu'u nuu tna'a
ni.
11 Te vi nduku ndee ni, ma
vi kokuu kuxii ni jin tniuu ka
sa'a ni, chi vi ni ini ni anu ni,
vi kunukuechi ni nuu Jito'o.
12 Vi kosii ini ni ja ka
ndetu ka'nu ni taka java'a ja
vi ni'i ni, te vi kuandee vi
kuataa ini ni nuu ka tna'a
ni tnundo'o, te siun ni vi
kondakuatu ni nuu ia Dios.
13 Te vi chituu ni ñayiu ka
kandija nuu nagua ka ja'ni
ña jin, te suni vi kuña'a nuu
ni ve'e ni na vi ndoi nuu ka
jionditai.
14 Vi ka'an vii vi ka'an va'a
ni jin ñayiu ka ndakoo siki
ni. Te ma vi kane'e ni jin, chi
sua'a vi kakanta'u ni ja ja'i.
15 Vi kokusii ini ni jin
ñayiu ka osii ini, te vi nda'i
ni jin ñayiu ka nda'i.
16 Te vi kintna'a inuu ni jin
in in ni. Te ma vi kokuu
teyii ni, chi vi koo inuu ni
jin ñayiu ka sa'a nda'u maa.
Te ma vi kani ini ni ja inu
ndichi ka ni.

17 Te ma vi ndaxndenaa ni
ni in ñayiu nuu ka sa'a ñai
jakue'e jin ni. Chi vi nduku
ndee ni vi sa'a ni java'a jin
ndi'i ñayiu.
18 Te vi nduku ndee ni vi
guaa ndee ndenu vi kundee
ini maa ni ja vi koo mani ni
jin ndi'i ñayiu.
19 Ma vi ndaxtenaa maa ni
ñayiu ja ka sa'a ña jakue'e,
vi ñani vi kua'a, ja ka ka'an
too tna'o, chi vi kua'a ni
tno'o ja maa ia Dios kuu ia
tetniuu tnundo'o siki ñayiu
yun. Chi saa yoso nuu tutu
ii: "Maa rin guaa tetniuu
tnundo'o, chi maa rin guaa
ndatniuya'u", kachi Jito'o.
20 Chi "Nuu ja kokin ñayiu
ka'an u'u ña jin ni, te kuña'a
ni ja na kai. Te nuu ja yichi,
te kuña'a ni ndute na ko'i.
Chi nuu ja saa sa'a ni, te
sa'a ni ja vi ndukua'a ñu'i ja
kukanoi."
21 Ma vi kuandetu ni
ja skuita ña jakue'e, chi
saa sua'a maa ni vi skuita
jakue'e jin java'a ka sa'a ni.

13

Vi kuanyu'u vi kuandetuo nuu ñayiu ka netniuu

1 Ndi'i ñayiu na vi
kuanyu'u vi kuandetui nuu
ñayiu ka netniuu, chi ka
ndisoi tniuu nuu ñuu. Chi
tu na ñayiu netniuu nuu ja
tu ni jani ña maa ia Dios, te
ñayiu ka netniuu, chi maa ia
Dios ni chitniuu ña.
2 Yun guaa ñayiu kanduu
kani'ni in ñayiu netniuu, te
tu kuini ja kuanyu'u kuan-
detui nuu ñayiu ja ni jani ia
Dios, te ñayiu yun, chi xtavi
kuechi mai, te nini kuu ja
tniuya'ui ja sa'i yun.
3 Chi ñayiu ka netniuu,
masu ka oi ja vi siu'i ñayiu
ka sa'a gua'a, chi ja vi
koyu'u ñayiu ka sa'a jakue'e.
Te nuu ja kuini ni ja ma
koyu'u ni ñayiu ka netniuu,
nuu saa te sa'a gua'a ni, te
ñayiu ka netniuu yun na vi
ndakuantno'o ña jin ni.
4 Chi ka jinokuechi nuu ia
Dios ja vi sa'i java'a jin ni.
Su nuu ja sa'a ni jakue'e, te
koyu'u ni jin, chi masu ka
netniuu uin, chi ka ndisoi
tniuu ja vi sa'a ndai jin ñayiu
nagua ya'i. Chi nuu ia Dios
ka jinokuechi, te jantniuu
ña ya jin ja vi ka'nde ndai
kuechi na ñayiu sa'a jakue'e.
5 Yun guaa kanuu ja
kuanyu'u kuandetu ni nuu
ñayiu ka netniuu, masu
na ni ja ma ki'in ni ja
kundaa kuechi ni, chi suni
ja ndakani gua'a ini ni jin
jajintnuni ni.
6 Chi yun kuu ja tniuya'u
ni xu'un impuestu. Chi nuu
ia Dios ka jinokuechi ñayiu
ka netniuu ya'a, te tniuu ya'a
ka ndee nui ja vi sa'i.
7 Te suni tniuya'u ni ndi'i
nagua ndita ni: tniuya'u ni
xu'un ja ka jakin tna'a ni
nuu ñuu, vi xu'un impuestu
ja ndita ni nuu ñayiu ka
jikan xu'un impuestu. Te
ka'an vii vi ka'an va'a ni nuu
ñayiu kuini ja ka'an va'a ni,
te konee yiñu'u ni nuu ñayiu
kuini ja konee yiñu'u ni.

Vi ka'an too in tna'a kuikion

8 Ma vi kondita ni nuu ni
in ñayiu, chi maa ni ja ka
ndita ni kuu ja vi ka'an too
tna'a ni, chi na ñayiu ka'an
too in ñani in tna'i, te ja ni
skunkui nagua tatnuni Ley
Moisés.
9 Chi ya'a tatnuni Ley: “Ma
vi skindee tna'a ron, ni ma
vi ka'ni ron ndiyi, ni ma
vi su'u ron, ni ma vi ka'an
tno'o ron siki inka ñayiu,
ni ma vi kojio'o ron nagua
neva'a inka ñayiu”. Ndi'i
tno'o ya'a vi sava ka tno'o
ja vaji nuu sava ka Ley, te
ndi'i ni nduu invaa ni tno'o
ya'a: “Ka'an too in ñani in
tna'a ron nagua kutoo ron
maa ron”.
10 Chi na in ka'an too in
ñani in tna'i, te ma sa'a
ñai jakue'e, te ja ka'an toi
yun sa'a ja skunkui nagua
tatnuni Ley Moisés.

11 Te vi sa'a ni ndi'i tno'o
ya'a, chi ja ka jini maa ni
na tiempu ka oo vitna, te ja
ni kuu ore ja vi ndandoto
ja ka kixion, chi vitna te ja
ni kuyatni ka kiuu ja skaku
ni'nu ña ya jion, saa kiuu ja
ni ka kandijao tno'o va'a ya.
12 Chi na kuinio ja ja
kua'an ya'a jakuaa, chi ja
makundikin sa'un ja tuu
inka kiuu ja ndii Kristu. Nuu
saa te na vi xndoo tniuu
kue'e ja ka sa'o ñunee, te
na kuinio ja vi ndekui'nuo
sa'un ja vi kaxin tna'o jin
jakue'e nuu ye'e ni'nu ia
Dios, nagua sa'a in soldado
nuu ndaki'in de sa'un de ja
kaxin tna'a de.
13 Te na vi kaka ndao ja
tno'o nduu ka jikao. Te ma
vi kosa'o viko ja vi kokaa
ndeva'o, te ni ma vi kojinio,
ni ma vi kuineo ja vi kosa'o
kuechi ñuyiu jin inka ñayiu,
ni ma vi kokukuasun inio ja
vi kotee tna'o.
14 Su sua'a vi sa'o nagua ni
osa'a maa Jito'o Jesukristu,
te ma vi kuña'o nuu yiki
kuñuo nagua jio'o ja kusii ini
jin.

14

Ma vi xtavi kuechi ni in ñayiu kandija

1 Vi kuanta'u ni ñayiu
chia'an ka vi koyutnu gua'a
nuu tno'o ia Dios, su ma vi
tee tna'a ni jin visi siin siin
ka ndakani ini ni.
2 Chi ka oo ñayiu ka
kandija ja ndi'i ni ja kuu vi
kai. Su ñayiu ja chia'an ka
koyutnu gua'a, chi maa ni
yuku kuii ka jai.
3 Te ñayiu ka jaa ndinuu ni
nuu, ma vi skexikoi ñayiu ja
tu ka jaa ndinuu ni nuu. Te
ñayiu ja tu ka jaa yun, ma
vi xtavi kuechi ñayiu ka jaa
ndinuu ni nuu, chi ni janta'u
ña maa ia Dios jin ñayiu yun.
4 Te maa ni, ¿na in kuu ni
ja xtavi kuechi ni inka ñayiu
jinokuechi? Nuu ja sa'a gua'i
axi sa'a kue'i, su kuenta maa
ya ja kuu ya lamui kuu, te
koo yutnui, chi ka'nu kuu
maa Jito'o ja sa'a ya ja koo
yutnui.
5 Te suni ka oo ñayiu ka
ndakani ini ja oo kiuu ka'nu
ka saa sava ka kiuu, su savai
ka ndakani ini ja inuu ni ka
kuu ndi'i ni kiuu. Su in in

mai na vi kukanu ndaa ini
jin ja ka ndakani ini.
6 Chi ñayiu ka jaan ii in
kiuu, ka jaan ii kiuu yun ja
ka chiñu'i Jito'o. Te ñayiu ja
tu ka jaan ii in kiuu, tu ka
jaan ii kiuu yun ja ka chiñu'i
Jito'o. Te ñayiu ka jaa ndi'i
ni nuu, ka jai ja ka chiñu'i
Jito'o, chi ka ndakuanta'ui
nuu ia Dios. Te ñayiu tu ka
jaa ndi'i ni nuu, tu ka jai ja
ka chiñu'i Jito'o, te suni ka
ndakuanta'ui nuu ia Dios.
7 Chi ni ion tu ka tekuo ja
vi koo va'a mao, ni ma vi kuo
ja vi koo va'a mao.
8 Chi nuu ja ka tekuo, te
ka tekuo ja vi koo nuu maa
Jito'o. Te nuu ja vi kuo te vi
kuo ja vi koo nuu maa Jito'o.
Yun guaa a ka tekuo axi ka
ji'o, su nuu nda'a maa Jito'o
ka oo.
9 Chi yun guaa ni ji'i
Kristu, te ni ndateku ya, chi
teku ya vitna nagua ja kokuu
ya Jito'o ñayiu ji'i vi ñayiu
teku.
10 Su maa ni, ¿nau ja xtavi
kuechi ni ñanio? Axi maa
tuku ni, ¿nau ja skexiko
ni ñanio? Te ndi'o ndaji-
nokueio nuu Kristu ja san-
daa ya kuechio.
11 Chi yoso nuu tutu ii nuu
ka'an sua'a:
Teku maa rin, kachi Jito'o,
te nuu maa rin vi
jinkuiin jiti ndi'i
ñayiu,
te ndi'i ñayiu vi ndaa yu'u ja
maa rin kuu ia Dios,
ka'an tutu ii.
12 Nuu saa, te in in mao vi
ndakua'o kuenta nuu ia Dios
nagua ni ka sa'o.

Ma vi sa'a ni ja kanakau in tna'a kuikin ni nuu yika kuechi

13 Yun guaa ma vi koxtavi
kuechi tna'a in ion, chi sua'a
vi ku'un inio ja ma vi sa'o ja
vi ndakaka yata ñanio nuu
ka kandijai.
14 Chi jini maa san vi
kukanu ini san Jito'o Jesús,
ja ni in ja ni sa'a ia Dios tu oo
tne'e maa, su ñayiu ndakani
ini ja oo sava jatne'e, te
jatne'e kuu nuu mai.
15 Su nuu ja jin ndei ka jaa
ni, sa'a ja kusuchi ini ñani
ni, nuu saa te ka xne'e ni ja
tu ka ka'an too ni ñani ni.
Ma vi sa'a ni ja jin ndei ka
jaa ni, te skunaa ña jin ñayiu
xiin ja'a ni ji'i Kristu.
16 Te ma vi kune ni ichi ja
vi ka'an kue'e ñayiu siki ja
ka jini maa ni ja ka sa'a va'a
ni.
17 Chi nuu tatnuni ia Dios
nuo, masu siki ndei vi kao
axi ja vi ko'o kuu, chi ja
vi sa'a ndao, te vi koo jin
tno'o mani, te vi kosii inio jin
ma'ñu sagua Espíritu ia Dios
kuu.
18 Chi ñayiu ja sa'a siun
nuu jinokuechi nuu Kristu,
te junkuaan ini ña ia Dios
jin, vi ka ka'an vii ka ka'an
va'a ñayiu ja ja'i.
19 Te yun guaa vi ndukuo
ja siun ni vi koo manio jin
ñanio, te vi chituu tna'o ja vi
koyutnu gua'o nuu tno'o ya.
20 Te ma vi skunaa ni
nagua ni sa'a ia Dios ja ja'a
ndei ka jaa ni. Chi jandaa
ndija ja ndi'i ni nuu ndei
oo vii, su jakue'e kuu nuu

ja ndei ka jaa ñayiu sa'a ja
ndakaka yata inka ñayiu.
21 Chi gua'a ka kuu ja ma
vi kaa ni kuñu, ni ma vi ko'o
ni vinu, ni in ja ma vi sa'a
ni ja ndakaka yata ñanio, axi
ja ndaskiti ini ña jin, axi ja
skuita ña jin.
22 Te ka kukanu ini ni jin ja
ka kandija ni ja kuu vi sa'a
ni nuu ia Dios. Nase ta'u
ñayiu ja tu xtavi kuechi ña
jajintnuni jin ja sa'i.
23 Su ñayiu ndi'ni siki ja
jai, te xtavi kuechi mai jin
ja jai yun, chi tu kukanu ini
ja kuu kai, te jai. Chi ndi'i
ja sa'a ñayiu nuu tu kukanu
ini, te yika kuechi kuu.

15

1 Yun guaa yoon ja ka oo
ndakuio jin ja ka kandijao,
na vi kuandee inio jin ñayiu
inu vita, te ma vi ndukuo
nagua ka junkuaan ini mao.
2 Te in in mao na vi
ndukuo ja vi junkuaan ini ña
in ñani in tna'o, in ja sa'a
gua'a ña jin, ja chituu ña ja
vi koyutnu gua'a kai.
3 Chi ni Kristu, tu ni nduku
ya nagua junkuaan ini maa
ya, chi sua'a ni skunkuu
ya nagua yoso nuu tutu ii:
"Taka tno'o ne'e ja ka kane'e
ñayiu jin ni, kuu na kuinio ja
ka ka'in siki maa san", kachi
tutu ii.
4 Chi ndi'i tno'o ja yoso
nuu tutu ii ndee jana'a, ni ka
tee ja kaxtno'o nuo, nagua ja
vi kuandee inio, te vi kosii
inio nuu ka ka'uo nuu tutu
ii yun, te vi kondetu ka'nuo
ya.
5 Te maa Dios, ia taa ja vi
kuandee ini ni, te vi kosii ini
ni, na chituu ña ya jin in in
ni ja vi koo inuu ni, nagua ni
sa'a maa Jesukristu,
6 nagua ja saa te inuu ni
vi ka'an ni, nuu ka chiñu'u
ni Dios, ia kuu Tata Jito'o
Jesukristu.

*Ni jitenuu tno'o ia Dios
nuu ñayiu sava ka tatatno'o*

7 Nuu saa te vi kuanta'u
tna'a ni, nagua ni janta'u ña
Kristu jion, nagua ja saa te vi
chiñu'u ñayiu ia Dios.
8 Chi ka'an san ja ni kii
Jesukristu ja kunukuechi ya
nuu ñayiu judio nagua ja
skunkuu ya tno'o ni kee yu'u
ia Dios nuu ndi tata velu san,
saa te xne'e ya ja Dios chi ia
ndaa kuu ya.
9 Te ni kii ya, nagua ja suni
ñayiu sava ka tatatno'o vi
chiñu'i ia Dios ja kunda'u ini
ña ya jin, nagua yoso nuu
tutu ii:
Yun guaa ndaa yu'u san
ne'u ñayiu sava ka
tatatno'o ja maa ni
kuu ia Dios,
te kata san yaa ja chiñu'u ña
san.
10 Te suni sua'a yoso nuu
tutu ii:
Maa ni ja ka kuu ni ñayiu
sava ka tatatno'o,
inuu vi kokusii ini ni
jin ñayiu ñuu maa ya.
11 Te ka'an tuku tutu ii:
Maa ni ja ka kuu ni ñayiu
sava ka tatatno'o, vi
sa'a ka'nu ni Jito'o
Dios,
te ndi'i ñayiu ñuyiu vi
chiñu'u ya ja ia ka'nu
ndeva'a kuu ya.

12 Te suni ka'an nuu tutu ni
tee Isaías:
Ndee ndikin tata Isaí kee in
ia ja kii,
te kotatnuni ya nuu ñayiu
sava ka tatatno'o,
te ñayiu yun, vi kondetu
ka'nu ña jin ya,
ka'an nuu tutu ii.
13 Te maa Dios, ia taa ja ka
ndetu ka'nuo ja vi ni'o java'a
nuu ya, na sa'a ya ja vi kosii
ini ndeva'a ni, te vi koo ni jin
jamani ya, chi ka kandija ni
ya, nagua ja saa te in in kiuu
vi kondetu ka'nu ka ni ya jin
jaka'nu maa Espíritu ya.

Ndakani Pablo naxa kaxtno'o de nuu ñayiu sava ka tatatno'o

14 Te kukanu ini san ja
maa ni, vi ñani vi kua'a, chi
inu va'a ndeva'a ini ni, te
ndi'i ni ka jinkui'nu gua'a ini
ni, te kuu vi xteku tna'a in in
maa ni.
15 Su nuu tutu ya'a, ni kii
ini san ni tee kaji kuiti san
nagua ja ndaska'an ña san,
ja ma vi ndunaa ini ni. Te
saa sa'a san, chi ni chindee
ni chituu ña ia Dios jin san,
16 ja kunukuechi san nuu
Jesukristu na kuinio in sutu,
te kaxtno'o san tno'o va'a
ia Dios nuu ñayiu sava ka
tatatno'o, nagua ja saa te
kuanta'u ña ia Dios jin ñayiu
yun, na kuinio in ja soko
ja junkuaan ini ya, te sa'a
Espíritu ya ja ka kuu ii ka
kuu ndai nuu ya.
17 Te ja oo san jin Je-
sukristu guaa kusii ndeva'a
ini san ja jinokuechi san nuu
ia Dios.
18 Chi ma kii ini san ja
ka'an san inka tno'o siin,
chi maintno'o ni nagua sa'a
Kristu jin ma'ñu sagua maa
san, ja ka jantno'o ñayiu
sava ka tatatno'o nuu ia
Dios. Te saa sa'a san jin ndi'i
tno'o ka'an san vi tniuu sa'a
san,
19 jin ma'ñu sagua jaka'nu
maa ya ja sa'a kua'a tniuu
na'nu vi javii java'a jin
jaka'nu maa Espíritu ia
Dios. Saa te skunkuu san
ja kaxtno'o san tno'o va'a
Kristu nuu ñayiu guaa ndee
ñuu Jerusalén vi nii sava ka
ñuu guaa ndee kenta ñuu ja
tnii Ilírico.
20 Te yun guaa ni nduku
ndee san ni kaxtno'o san
tno'o va'a Kristu nuu tu
sa'un na ama ka nini ñayiu
tno'o ya, nagua ja ma
kaxtno'o ka san nuu ñayiu
ja ni ka onini tno'o ya ja ni
ka ndakani sava ka de.
21 Chi sua'a ni skunkuu
san nagua yoso nuu tutu ii:
Ñayiu ja tu sa'un na ama
ka jini tno'o ya, te vi
kuni.
Te ñayiu ja tu sa'un na ama
ka nini tno'o ya, vitna
te vi jinkui'nu ini,
kachi tutu ii.

Ndakani ini Pablo ja jinkoto de ñayiu Roma

22 Te ja ja'a tniuu ya'a guaa
jasi ña ja tu kuu ja jakoto ña
san, visi ja ni kuu kua'a jichi
ndakani ini san ja jaa san.
23 Su vitna ja ni xndi'i san
tniuu sa'a san ñuu ya'a, te
ja siun ja ni kuu kua'a kuia
ndakani ini san ja jakoto ña
san.

24 Te kondetu ka'nu san ja
kuu jakoto ña san nuu ya'a
san ki'in san España. Te nuu
ya'a tno'o sii ini ja vi koo
nunuo, te vi chituu ña ni ja
vi ndakanu ichi ña ni ki'in
san.
25 Su vitna, chi no'o san
Jerusalén nusia'a san joo ja
ni ka skuta'u ña jin ñayiu
maa ia Dios ja ka oo ñuu
yun.
26 Chi ñayiu ka skua'a ja
ka oo Macedonia vi Acaya,
ni ka jakin tna'i joo xu'un ja
vi tetniui nuu ñayiu maa ia
Dios ja ka kuu nda'u ka oo
ñuu Jerusalén.
27 Ni ka junkuaan ini ja vi
sa'i saa, te vatuka ka sa'i,
chi jin ma'ñu sagua ñayiu
judio ni ka ni'i ñayiu sava
ka tatatno'o javii java'a nuu
ia Dios. Te yun guaa ka
nditai, te kanuu ja vi nda-
chitui jin ñayiu judio ja ka
kandija yun, jin nagua ka
neva'i ñuyiu ya'a.
28 Nuu saa te nuu xndi'i
san tniuu ya'a, ja ndakuña'a
san xu'un ja vaji jin san ya'a,
te kee san ki'in san España,
te nuu ya'a san ñuu jian, te
jakoto ña san.
29 Te jini san ja kiuu jaa
san nuu ka oo ni, te kenta
san jin kua'a javii java'a
jin ma'ñu sagua tno'o va'a
Kristu.
30 Su jikanta'u san nuu in
in ni, vi ñani vi kua'a, ja vi
chituu ña ni na vi ndakuatuo
nuu ia Dios ja ja'a san, chi
ka oo jin Jito'o Jesukristu, te
sa'a Espíritu ia Dios ja ka
ka'an too tna'o.
31 Vi kakanta'u ni ja na
skaku ña ya nuu nda'a ñayiu
tu ka kandija ja ka oo Judea,
te na vi kuanta'u gua'a
ñayiu ka skua'a ka oo ñuu
Jerusalén xu'un ja nee san ja
chituu san jin.
32 Te nuu ja saa kuini
maa ia Dios, te kosii ini san
nuu jakoto ña san jin in in
ni, te ndatatu san nagua ja
ndanindee ka san nuu vi koo
jian.
33 Te maa Dios, ia sa'a ja vi
koo jin jamani, na koo ya jin
ndi'i ni. Saa na kokuu.

16

Ndakan tno'o Pablo ñayiu ka jini tna'a jin de

1 Te kaxtno'o san ja
kenta kua'o Febe, in ña'a
jinokuechi gua'a nuu ñayiu
ka skua'a ja ka oo ñuu
Cencrea.
2 Te vi kuanta'u gua'a ni ña
ja oo ña jin maa Jito'o, nagua
kuini ja sa'o jin ñayiu maa ia
Dios, te vi chituu ni ña nani
guaa kuu ja ja'ni ña jin ña,
chi ni chituu maa ña kua'a
ñayiu, te suni ni chituu ña
ña jin san.
3 Te vi kuña'a ni nuu
Priscila jin Aquila, ja ndakan
tno'o ndeva'a san de, ¿a
kukueni ka oo de?, chi in
ni ka satniuu san jin nduu
de ja ka jinokuechi san nuu
Jesukristu.
4 Chi ni ka tna'a de
tnundo'o ja vi ndee ndoñu'u
ka ja vi kuu de ja ja'a san.
Te yun guaa ndakuanta'u
san nuu nduu de, te masu
maintno'o ni sein, chi suni
ka ndakuanta'u ñayiu sava
ka tatatno'o ja ka skua'a.

5 Te suni vi kuña'a ni ja
ndakan tno'o ndeva'a san
ñayiu ka skua'a ja ka ndu-
tutu ve'e Priscila jin Aquila,
¿a kukueni ka oi? Te vi
kuña'a ni ja ndakan tno'o
ndeva'a san jin Epeneto, ¿a
kukueni oo de? Chi suu
de kuu tee xtnañu'u ja ni
kandija Kristu ñuu Acaya.
6 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san María, ¿a
kukueni oo ña? Chi maa ña
kuu ña'a ni satniuu ndeva'a
ja ja'a in in maa ni.
7 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san tna'a san
Andrónico vi Junias, ¿a
kukueni ka oo de? Chi maa
de jin ña ni ka yi'i in ni jin
san vekaa. Te sava ka tee
ni chitniuu Jesús, chi ka nee
yiñu'u ndeva'a de nuu nduu
ñayiu ya'a, te xtnañu'u kai
ni ka kandija Kristu saa maa
san.
8 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o san Amplias, tee ka'an
too ndeva'a san, ¿a kukueni
oo de? Chi ni kandija de
Jito'o.
9 Te vi kuña'a ni ja ndakan
tno'o ndeva'a san Urbano,
tee ka chituu tna'a jin san
ja ka kaxtno'o san tno'o va'a
Kristu, ¿a kukueni oo de? Vi
saa ni Estaquis, tee ka'an too
ndeva'a san, ¿a kukueni oo
de?
10 Te vi kuña'a ni ja
ndakan tno'o ndeva'a san
Apeles, ¿a kukueni oo de?
Chi ni xne'e de maa de
ja kandija gua'a de Kristu,
vi saa ni ndakan tno'o san
ñayiu ve'e Aristóbulo, ¿a
kukueni ka oi?
11 Te vi kuña'a ni ja
ndakan tno'o ndeva'a san
tna'a san Herodión, ¿a
kukueni oo de vi a kukueni
ka oo ñayiu ve'e Narciso, ja
ni ka kandijai Jito'o?
12 Te vi kuña'a ni ja
ndakan tno'o ndeva'a san
Trifena jin Trifosa, ¿a
kukueni ka oo ña? Chi nduu
ña ka satniuu ndeva'a nuu
Jito'o. Vi saa ni ndakan
tno'o ndeva'a san Pérsida
ña'a ka'an too san, ja satniuu
ndeva'a ña nuu Jito'o.
13 Te vi kuña'a ni ja
ndakan tno'o ndeva'a san
Rufo, tee ni kaji ña maa
Jito'o, ¿a kukueni oo de?, vi
suni nana si'i de, ja suni kuu
ña na kuinio nana si'i san.
14 Te vi kuña'a ni ja
ndakan tno'o ndeva'a san
Asíncrito vi Flegonte vi Her-
mas vi Patrobas vi Hermes,
vi sava ka ñanio ja ka oo jin
de, ¿a kukueni ka oo de?
15 Te vi kuña'a ni ja
ndakan tno'o ndeva'a san
Filólogo jin Julia vi Nereo jin
kua'a de, vi Olimpas vi ndi'i
ñayiu ka kandija ja ka oo jin
de, ¿a kukueni ka oo de?
16 Vi ndakan tno'o tna'a in
in maa ni, te vi ndatnii nda'a
tna'a ni. Te ndi'i ñayiu ka
skua'a ja ka kandija Kristu
ka oo ya'a ka ndakan tno'o
ña jin ni, ¿a kukueni ka oo
ni? Saa vi ka'an ni jin.

Tno'o sandi'i ni ka'an Pablo

17 Su jikanta'u san nuu ni,
vi ñani vi kua'a, ja vi koto ni
maa ni jin ñayiu ka nduku
ja vi sa'a siin tna'a, te ka sa'i
ja ka kujioo ñayiu ka skua'a,
chi siin ka kaxtno'i jin nagua
ni ka kutua'a maa ni. Te vi

kujioo ni nuu ñayiu ka sa'a siun.
18 Chi ñayiu yun, tu ka jinokuechi nuu Jito'o Jesukristu, chi ka ndi'ni kai ja vi ku'un chitu chii, te inu yuchi ndeva'a yu'i, te jin tno'o vii ja ka ka'in yun ka xnda'ui ñayiu inu vita ini.
19 Te ndi'i ñayiu ka jini naxa ka jantno'o ni tno'o va'a Jesús, yun guaa kusii ndeva'a ini san, te kuini san ja vi kondichi ini ni, ja vi sa'a ni java'a, su ma vi kuni ni ja vi sa'a ni jakue'e.
20 Te maa Dios, ia sa'a ja vi koo jin jamani, ñama xtaxin yuu ya Tachi ja nani Satanás ja vi kokuain ni'nu ni. Te Jito'o Jesukristu na chindee chituu ña jin in in maa ni.
21 Te kachi Timoteo, tee ka chituu tna'a jin san ja ka kaxtno'o san, ja ndakan tno'o ndeva'a ña de, ¿a kukueni ka oo ni? Te suni ka ndakan tno'o ña Lucio vi Jasón vi Sosípater, ¿a kukueni ka oo ni? Saa vi ka'an ni jin de.
22 Maa san kuu Tercio ja tee san tutu ya'a nagua ka'an Pablo, te suni ndakan tno'o ña san jin ni, ¿a kukueni ka oo ni ja ka oo ni jin Jito'o?
23 Te kachi Gayo ja ndakan tno'o ndevava'a ña de jin ni, ¿a kukueni ka oo ni? Chi maa de kuu tee tanuu ve'e ja ndoo maa san ja kuu san Pablo. Te suni tanuu de ve'e de ja ka ndututu san jin ndi'i ñayiu ka skua'a. Vi suni ndakan tno'o ña Erasto, tee yinda'a xu'un ñuu ya'a jin ñanio Cuarto, ¿a kukueni ka oo ni?
24 Te Jito'o Jesukristu na chindee chituu ña jin ndi'i ni. Saa na kokuu. *
25 Te na vi chiñu'o ia Dios, chi sa'a ya ja ka oo yutnu ni jin tno'o va'a Jesukristu ja ni kaxtno'o san. Te tno'o ya'a kuu ja ni yiyu'u, su ni xne'e ia Dios tno'o ya'a ja ni oneva'a yu'u ya guaa ndee ama ka ja junkoo ñuyiu.
26 Su vitna te ni ka jinio tno'o ya jin ma'ñu sagua tutu ii ja ni ka tee ndaa tee ni ka ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a, nagua ni tatnuni maa Dios, ia oo nikuii nikani, ja ni tuu ndijin tno'o ya. Te ni ka jini ñayiu ndi'i ñuu nagua ja vi kandijai, te vi kuantno'i tno'o ya.
27 Te nikuii nikani na koo jayiñu'u nuu ia Dios jin ma'ñu sagua Jesukristu ja maintno'o Dios kuu ia ndichi. Saa na kokuu.

* **16:24 16:24** Masu ndi'i nuu tutu ii ndee jana'a yoso tno'o ya'a.

Tutu xtnañu'u ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Corinto

1 Maa san kuu Pablo, tee
ni kana ia Dios ja sa'a san
nagua kuini ya, te ni chit-
niuu ña ya ja ndakani san
tno'o va'a Jesukristu. Te maa
san jin ñanio Sóstenes
2 ka tee san tutu ya'a ja
majaa nuu maa ni, ja ka
skua'a ni tno'o va'a ia Dios ja
ka oo ni ñuu ka'nu Corinto,
ja ka kuu ni ñayiu ni sa'a siin
ña ia Dios ja vi kunukuechi
ni nuu ya jin ma'ñu sagua
Jesukristu. Chi ni kana ña
ya ja vi kokuu ni ñayiu vii
nuu ya, jin ndi'i ñayiu ka
oo ninii nuu ka ndakakune'i
sivi Jito'o Jesukristu, ja kuu
ya Jito'o mai vi suni Jito'o
yoon.
3 Te maa Tata Ja'nuo jin
Jito'o Jesukristu na ka'an
nda'u ka'an kee ña ya, te vi
koo ni jin jamani ya.

Tno'o ja ndakuanta'u nuu ia Dios

4 Te siun ni ndakuanta'u
san nuu ia Dios ja ja'a in in
maa ni, chi ni ka'an nda'u
ni ka'an kee ña ya jin ma'ñu
sagua Jesukristu.
5 Chi jin ma'ñu sagua ya
ni sa'a ia Dios ja ni ka kuu
kuika ni nuu ndi'i tno'o ya,
te ni ka jinkui'nu gua'a ini ni
jin tno'o ka ka'an ni vi nuu
ndi'i tno'o ndichi ya.
6 Chi ni ka kukanu ndaa ini
ni jin tno'o Jesukristu ja ni
ka ndakani nuu ni.
7 Te yun guaa tu nagua
ja'ni sa'un ka ña ni in ja
skuta'u ña ia Dios, nini ka
ndetu ka'nu ni guaa ndee
kiuu ndenta Jito'o Jesukristu.
8 Te maa ya sa'a ja vi
koyutnu ni guaa ndee kiuu
sandi'i, nagua ja tu na
kuechi vi kotavi ni kiuu ja
ndii Jito'o Jesukristu.
9 Chi ia ndaa kuu Dios, te
skunkuu ya tno'o ni kee yu'u
ya, te ni kana ña ya ja vi koo
ni jin se'e ya Jesukristu, ia
kuu Jito'o.

Tno'o ja xteku ña jin ñayiu ka skua'a ja ma vi sa'a siin tna'i

10 Jikanta'u san nuu in in
ni, vi ñani vi kua'a, jin sivi
Jito'o Jesukristu ja inuu inuu
vi ndatno'o tna'a ni, te ma vi
kosa'a siin tna'a ni, chi sua'a
inuu vi koo ni, vi inuu vi
ndakani ini ni.
11 Ka'an san tno'o ya'a, vi
ñani vi kua'a, ja ka oo ni ñuu
ka'nu Corinto, chi ka ka'an
ñayiu ka oo ve'e Cloé ja ka
tee tna'a ni.
12 Chi jini san ja ka ka'an
ni: “Maa san chi oo san jin
Pablo”; te sava ni ka ka'an:
“Maa san chi oo san jin Apo-
los”; te sava ni: “Maa san
chi oo san jin Pedro”; te sava
ni: “Maa san chi oo san jin
Jesukristu”.
13 ¿Te naxa nuu saa? ¿A
kuu vi sa'a siin siin ni Je-
sukristu? Te tu ni intakaa
maa san ja kuu san Pablo
nuu cruz ja ja'a in in ni, te

ni tu ni ka jandute ni jin sivi san.
14 Te ndakuanta'u san nuu
ia Dios ja ni in ni, tu ni
skuandute ña san, chi maa
ni Crispo jin Gayo guaa ni
skuandute san,
15 nagua ja ni in ñayiu ma
vi koka'in ja ni ka jandutei
jin sivi Pablo.
16 (Te suni ni skuandute
san ñayiu ve'e Estéfanas, su
tu ndaka'an san a ndee ka
ñayiu ni skuandute san.)
17 Chi tu ni tetniuu ña
Jesukristu ja skuandute san
ñayiu, chi ja kaxtno'o san
tno'o va'a ya, su masu jin
tno'o ndichi ndeva'a ja oo
ñuyiu ya'a, nagua ja ma naa
jaka'nu ndeva'a ja ni ji'i Je-
sukristu nuu cruz.

Jin Jesukristu ni xne'e ia Dios jaka'nu ya vi tno'o ndichi ya

18 Te tno'o kaxtno'o ja ni
ji'i Jesukristu nuu cruz, chi
tno'o vasa kuu nuu ñayiu
kua'ankuei ja vi junaa. Su
yoon ja kua'ankueio ja vi
kaku ni'nuo, chi in jaka'nu
maa ia Dios kuu,
19 nagua yoso nuu tutu ii:
Xnaa rin tno'o ndichi ja jini
ñayiu ndichi ñuyiu
ya'a,
te xtajioo rin ja ka jinkui'nu
ini ñayiu kaji ini,
kachi tutu ii.
20 Nuu saa te tu nagua
jiniu'u ñayiu ndichi, ni
ñayiu kaxtno'o Ley, ni ñayiu
jini gua'a ja tee tna'a siki
nagua oo ñuyiu ya'a. Chi ni
sa'a ia Dios ja tu jiniu'u tno'o
ndichi ñayiu ñuyiu.
21 Chi ia ndichi kuu Dios, te
tu ni ka jini ña ñayiu ñuyiu
jin ma'ñu sagua tno'o ndichi
ja ka jini mai. Su ni jintna'a
ini ya ja jin ma'ñu sagua
tno'o ya, te skaku ni'nu ya
ñayiu ka kandija ya, visi ka
ndakani ini sava ñayiu ja
tno'o vasa kuu tno'o ja ka
kaxtno'o nui.
22 Chi ñayiu judio ka jikain
ja na sa'a ia Dios tniuu na'nu
ja vi kandijai ya. Te ñayiu
sava ka tatatno'o ka ndukui
tno'o ndichi ja vi kuni gua'i.
23 Su sein, chi ka kaxtno'o
san ja ni ji'i Kristu, ia ni tet-
niuu Dios, nuu cruz. Te jin
tno'o ya'a ka kanakau ñayiu
judio ja vi nai, te ñayiu sava
ka tatatno'o ka ndakani ini
ja tno'o vasa kuu.
24 Su ñayiu ni kana ia Dios,
a kuu ñayiu judio axi ñayiu
sava ka tatatno'o, ka jini ja
Jesukristu xne'e jaka'nu maa
ia Dios vi tno'o ndichi ya.
25 Chi tno'o ia Dios ja ka
ka'an ñayiu ja tno'o vasa
kuu, te tno'o ndichi ka kuu
saa tno'o ñayiu ñuyiu. Te
tno'o ia Dios ja ka ndakani
ini ñayiu ja tno'o vita kuu,
te tno'o ndakui ka kuu saa
jandakui in ñayiu.
26 Vi kona'a ni, vi ñani vi
kua'a, naxa ni ka oo ni nuu
ni kana ña ia Dios jin ni.
Chi joo ni maa ni ni ka okuu
ñayiu ndichi nuu ñuyiu ya'a,
te joo ni maa ni ka okuu
ñayiu ka tatnuni, te joo ni
maa ni ka okuu ñayiu ka
ndanuu.
27 Chi ni kaji ia Dios ñayiu
ka ka'an ñayiu ñuyiu ja
ñayiu vasa ka kui, nagua

ja kuña'a ya jakanoo nuu
ñayiu ndichi. Te ni kaji ia
Dios ñayiu ka ka'an ñayiu
ñuyiu ja ñayiu inu vita
ka kui, nagua ja kuña'a
ya jakanoo nuu ñayiu inu
ndakui.
28 Te ni kaji ia Dios ñayiu
ka ka'an ñayiu ñuyiu ja
masu ñayiu ka ndanuu ka
kui, te ka skexiko ña jin ja
masu nagua ka kuu sa'uin,
nagua ja saa, te sa'a ya ja
ma vi jiniu'u ka ñayiu ka
ndanuu yun.
29 Te yun guaa ni in ñayiu,
ma sa'a teyii mai nuu ia Dios.
30 Su maa ia Dios ni sa'a
ja ka oo ni jin Jesukristu, te
suni ni sa'a ya ja nuu Je-
sukristu vi ni'o tno'o ndichi.
Te ni sa'a ya ja tu na kuechi
ka tavi kao nuu ya, te ka ovio
nuu ya, te ni ndatau ña ya
nuu yika kuechio.
31 Saa te skunkuu nagua
yoso nuu tutu ii: "Nuu ja
kuini in ñayiu ja kokuu teyii,
te na kokuu teyii jin ja ni sa'a
Jito'o" kachi tutu ii.

2

Kaxtno'o Pablo tno'o ja ni ji'i Jesukristu nuu cruz

1 Su nuu ni jaa san nuu ka
oo maa ni, vi ñani vi kua'a,
ja ni kaxtno'o san tno'o ia
Dios, te tu ni ka'an san tno'o
ndichi ni tno'o vijin ndeva'a.
2 Chi nuu ni oo san ne'u
maa ni, tu ni kuini san ja
kaxtno'o san inka tno'o siin,
chi maa ni tno'o Jesukristu,
ia ni tetniuu Dios, ja ni ji'i ya
nuu cruz.
3 Te nuu ni jaa san nuu ka
oo ni, chi vita ni oo san, vi
kisi san ja yu'u ndeva'a san.
4 Te nuu ni ka'an san ja
ni kaxtno'o san nuu ni, tu
ni kuini san ja vi jino ini ni
jin tno'o ndichi ñayiu ñuyiu.
Chi ni sa'a san ja ni ka
jino ini ni jin ma'ñu sagua
Espíritu jin jaka'nu maa ia
Dios,
5 nagua ja nuu jaka'nu
maa ia Dios vaji tno'o ja
ka kandija ni, te masu nuu
tno'o ndichi ñayiu ñuyiu.

Xne'e ia Dios tno'o ndichi ya jin ma'ñu sagua Espíritu ya

6 Su kaxtno'o san tno'o
ndichi nuu ñayiu ja ni ka
jijai jin tno'o ka kandijai.
Su tno'o ndichi ya'a, chi
masu ja vaji nuu ñuyiu ya'a
kuu, ni masu tno'o ndichi ja
ka ka'an ñayiu ka tatnuni
ñuyiu ya'a kuu, chi ñayiu ka
tatnuni ya'a kua'ankuei ja vi
nai.
7 Chi tno'o ja ka'an san
ya'a kuu tno'o ndichi maa
ia Dios ja ni yiyu'u. Te
tno'o ja ni yiyu'u ya'a, ja ni
oneva'a maa ya ndee ama ka
ja jinkoo ñuyiu, nagua ja vi
ni'o jayiñu'u nuu ya.
8 Te ni in ñayiu ja ka tat-
nuni nuu ñuyiu ya'a, tu ni
ka jinkui'nu ini tno'o ndichi
ya'a, chi nuu ja sua'a, te ni
ka jinkui'nu ini, te ma vi
katakai Jito'o nuu cruz, ia
ye'e tajan.
9 Saa te ni skunkuu nagua
yoso nuu tutu ii:
Chi taka ja tu ni ka jini sa'un
ñayiu jin nduchi nui,

ni tu ni ka onini jin so'i,
te ni tu sa'un ni ka ndakani ini ñayiu,
kuu ja ni sa'a tua'a ia Dios ja vi kuni ñayiu ka kutoo ya,
kachi tutu ii.
10 Su ni xne'e ia Dios tno'o ndichi ya'a nuu yoon jin ma'ñu sagua Espíritu ya, chi ndi'i skua'a Espíritu, te jini ya ndi'i tno'o ndichi maa ia Dios.
11 Chi ni in ñayiu tu jini nagua ndakani ini inka ñayiu, chi maintno'o maa ñayiu jin anui, guaa jini nagua ndakani ini. Te suni saa ni jin ia Dios, chi tu na in jini nagua ndakani ini ya, maintno'o Espíritu maa ya guaa jini.
12 Te mao, chi ni ka ni'o Espíritu ja vaji nuu ia Dios, nagua ja vi jinkui'nu inio ndi'i ja ni skuta'u ña ya jion, te tu ka ndakani inio nagua ka ndakani ini ñayiu ñuyiu.
13 Te suni ka ndakani san tno'o ja ni kaxtno'o Espíritu ia Dios nuu san, te masu tno'o ja ni ka kutua'a san jin jandichi maa san kuu. Te saa ka kaxtno'o san jin Espíritu ia Dios nuu ñayiu ka oo jin Espíritu ya.
14 Su ñayiu ja tu ka oi jin Espíritu ia Dios, chi tu ka janta'ui tno'o ja vaji nuu Espíritu ya, chi ka ndakani ini ja tno'o vasa kuu. Te ma kuu vi jinkui'nu ini, chi tu na Espíritu ia Dios oo jin ja kaxtno'o ya naxa vi jinkui'nu ini.
15 Te ñayiu oo jin Espíritu ia Dios, chi ndi'i ni ja kuu skua'i, su ni in ñayiu ñuyiu ma kuu vi skua'i naxa oo maa ñayiu oo jin Espíritu ia Dios.
16 Chi ka'an nuu tutu ii: “Tu na in jini nagua ndakani ini Jito'o, te tu na in kaxtno'o nuu ia Dios” kachi tutu ii. Su visi ni saa, su yoon, chi ka ndakani inio nagua ndakani ini Jesukristu.

3

Masu vatuka kuu ja ka sa'a siin tna'a ñayiu

1 Te maa san, vi ñani vi kua'a, chi tu ni kuu ka'an san nuu ni, nagua ka'an san nuu in ñayiu oi jin Espíritu ia Dios, chi ni ka'an san nagua ka'an san nuu in ñayiu vita, chi ka kuu ni na kuinio in suchi luluu ja chia'an ka kujai jin tno'o Jesukristu.
2 Chi ni kaxtno'o san tno'o ja tu vijin na kuinio jin in suchi yikin ja jaxin, te ka jiña'a xikui ji'i nuu tniuu ndei vi xtaa. Chi kuini ka ja vi kuja ni jin tno'o ka kandija ni, ja kuu vi kaa ni ndei jatu ja kaxtno'o san tno'o vijin, te ndee vitna kuini ka ja vi kuja ni'nu ni jin tno'o ya.
3 Chi ndee vitna ka ndakani ini ni nagua ndakani ini ñayiu ñuyiu, chi ka kuu kuasun ini ni, vi ka tee tna'a ni, vi ka sa'a siin tna'a ni, te ka sa'a ni nagua ka kuini maa ni, chi ka sa'a ni nagua ka sa'a ndi'i ni ñayiu ñuyiu.

4 Chi sava ni ka ka'an
nuu inka ni: “Maa san, chi
jandaa ndija ja oo san jin
Pablo”, te sava ni ka'an:
“Sein, chi oo san jin Apolos”.
Te ja siun ka ka'an ni, te ka
sa'a ni nagua ka sa'a ñayiu
ñuyiu.
5 Chi ¿na in kuu Pablo
axi na in kuu Apolos? Te
maa ni tee ka jinokuechi nuu
ia Dios ka kuu san, te jin
ma'ñu sagua nduu san ni ka
kandija ni Jito'o. Te in in san
ni ka sa'a san na kuu na kuu
na tniuu ni tenuu ña maa
Jito'o.
6 Sein, chi na tno'o ja ni
skute san tno'o ya ini anu ni,
te Apolos na tno'o ja ni joso
de ndute nuu ni kaxtno'o ka
de tno'o ya nuu ni. Su maa
ia Dios skua'nu ña ja ni ka
jija ni'nu ni nuu tno'o ya.
7 Yun guaa ni masu kuu
ka'nu ka tee skute axi tee
joso, chi maa ia Dios guaa
kuu ka'nu ka ya nuu ndi'i,
chi maa ya sa'a ja ka ja'nu.
8 Chi inuu ni ka kuu tee
skute jin tee joso, visi na kuu
na kuu na tniuu ka sa'a in in
maa de, te saa vi ni'i ya'u de
nuu ia Dios.
9 Te sein, chi sua'a ni ka
chituu tna'a san ja ka sat-
niuu san nuu ia Dios, te maa
ni ka kuu na kuinio ñunde'i
nuu jitu ia Dios.

Axi suni ka kuu ni na
kuinio in ve'e ja jakin ya.
10 Te maa ia Dios ni ka'an
nda'u ni ka'an kee ña jin san
ja kuu san na kuinio in tee
sa'a ve'e ja ni chikua'a gua'a
san, te ni tau san cimiento
ve'e yun. Te sava ka de ka
sa'a ve'e siki nuu ni skuja
san yun. Su in in de, na vi
kondia'a guagua'a de naxa
vi sonee de ve'e siki nuu ja
ni skuja san yun.
11 Chi maa Jesukristu kuu
cimiento ve'e yun, te ni in
tee ma kuu tau de inka
cimiento siin, chi ja oo maa
cimiento yun.
12 Te siki cimiento ya'a kuu
ja vi sa'a de ve'e jin ndatniuu
gua'a ja kuu oro a plata a jin
yuu vii ndeva'a, axi jin ndat-
niuu ja ñama naa, ja kuu
yutnu a paja axi ndayo'o.
13 Chi tniuu ja ka sa'a in in
ñayiu vi kuni kaji kuitio kiuu
ja sandaa Jesukristu kuechi
ñayiu. Chi ndii ya jin ñu'u
kiuu yun, ja koto tnuni ya
ndeja kuu ja kai, nagua ja
saa te vi kunio na tniuu kuu
ja ni ka sa'a in ion.
14 Te nuu ja ma kai ve'e ja
ni sa'a in ñayiu siki cimiento
yun, te ni'i ya'ui nuu ia Dios.
15 Su nuu ja na kai ve'e ja
ni sa'a in ñayiu, te skunai,
chi ma ni'i ya'ui nuu ia Dios.
Su visi ni saa, te kaku ni'nu
mai, nagua ndo'o in ñayiu ja
kaku ni'nu nuu ñu'u.
16 Chi ¿a tu ka jini maa
ni ja veñu'u ia Dios ka kuu
ni, chi oo Espíritu ia Dios ini
anu ni?
17 Te nuu ja in ñayiu sa'a
tne'e veñu'u ia Dios, te xnaa
ña ya jin ñayiu yun, chi
veñu'u vii kuu veñu'u ia
Dios, te suu ka kuu in in maa
ni.
18 Te ni in ni, ma vi xnda'u
ni maa ni, su nuu ja ndee
in ni ka'an ja ñayiu ndichi
kuu ni ñuyiu ya'a, te kuini ja
sa'a ni na kuinio in ñayiu ja

tu jini sa'un, nagua ja kenta
ni kokuu ni in ñayiu ndichi
ndija.
19 Chi tno'o ndichi oo
ñuyiu ya'a, tu nagua jiniu'u
sa'un nuu ia Dios. Chi ka'an
nuu tutu ii: "Ni kakuiko ña
ia Dios jin ñayiu ndichi nuu
ka sa'a ndichi ini mai", kachi
tutu ii.
20 Te suni ka'an tuku nuu
tutu ii: "Jini maa Jito'o ja
tu jiniu'u sa'un nagua ka
ndakani ini ñayiu ndichi",
kachi tutu ii.
21 Yun guaa ni in ñayiu ma
sa'a teyii ja oi jin inka ñayiu,
chi ndi'i ni ja ka kuu kuenta
maa ni,
22 a kuu Pablo a kuu Apo-
los a kuu Pedro a kuu ñuyiu
a kuu ja tekuo a kuu ja ji'o a
kuu ja oo vitna a kuu ja vaji
nuu kuee ka. Ndi'i ni ja kuu
kuenta maa ni.
23 Te maa ni, chi kuenta
maa Jesukristu ka kuu ni, te
Jesukristu kuu kuenta maa
ia Dios.

4

Ni chitniuu ña Jesús ja vi xtutenuu san tno'o ya

1 Nuu saa te vi kani ini ni
ja sua'a ni tee ka jinokuechi
nuu Jesukristu ka kuu san,
te ni chitniuu ña ya ja vi
kaxtno'o san tno'o ia Dios ja
ni yiyu'u.
2 Te vitna, chi in in ñayiu
ja ni chitniuu ña ia Dios,
kuini ja vi xne'i mai ja ka
skunkuu ndai.
3 Su maa san, chi tu ndi'ni
san naxa ka ndakani ini ni
siki san, axi naxa ka ndakani
ini tee ka netniuu siki san.
Chi ni maa san, te tu ndan-
duku ni'nu san nagua kuu
san.
4 Chi visi ndakani ini san
ja tu na jakue'e sa'a san, su
masu jin yun, te tu na kuechi
tavi san, chi maa Jito'o guaa
sandaa ya nagua sa'a san.
5 Yun guaa ma vi ndan-
duku ni'nu ni nagua ka sa'a
ñayiu ama ka ja kenta kiuu
ni kaji ia Dios, chi vi kondetu
ni guaa ndee na ndii maa
Jito'o, te maa ya guaa xtuu
ndijin taka ja oyu'u nuu nee,
te xne'e ndijin ya taka ja ka
ndakani ini ñayiu jin anui.
Yun te saa kuña'a ia Dios
in jayiñu'u nuu in in ñayiu
gua'a.
6 Te ka'an san tno'o ya'a ja
kuu in java'a nuu in in maa
ni, vi ñani vi kua'a. Ni jani
san Apolos jin maa san ja
ka kuu san na kuinio taniñu
nuu ni, nagua ja jin ma'ñu
sagua sein, te vi kutua'a ni ja
ma vi sa'a ni in ja tu nagua
yoso nuu tutu ii, nagua ja ni
in ni, ma vi kokuu teyii ni ja
vi koo ni jin in ñayiu, te vi
skexiko ni inka ñayiu.
7 ¿Chi na in ka'an ja ka'nu
ka ka kuu ni saa sava ka
ñayiu? ¿Axi nagua ka neva'a
ni ja tu ni ka kuta'u ni nuu
ia Dios? Te nuu ja maa ya ni
taa, ¿te nau ja ka kuu teyii
ni na kuinio ja masu ni ka
kuta'u ni ja ka neva'a ni?
8 Te ka ndakani ini ni ja
ka kuu kuika ni, te ka neva'a
ni ndi'i ja ka ndioo ini ni, te
ka ka'an ni ja vi maa ni ka
kuu rey, te tu ka jiniu'u ka
ña ni jin san. Vaa nuu sua'a
te rey ndija ka kuu ni, vaa

suni vi kotatnuni san nuu ka
tatnuni ni nuu siun.
9 Chi ndakani ini maa san
ja sein ja ka kuu san tee ni
chitniuu ña Jesukristu, chi ni
jani ña ia Dios ja ka kuu san
na kuinio tee sandi'i ni ka
nuu ñayiu, na kuinio in tee
ja ni kanakau ja kuu de. Te
ni kentakuei san ja ka kuu
san na kuinio in ja ni ka sa'u
kuii kuiti ini ñayiu ñuyiu ka
ndia'i, vi ia ka oo andivi.
10 Te ka ka'an ni ja tee vasa
ka kuu san ja ja'a Jesukristu,
te maa ni, chi ñayiu ndichi
ka kuu ni ja ka oo ni jin ya.
Te sein, chi tee vita ka kuu
san, su maa ni, chi ñayiu
ndakui ka kuu ni. Ka skexiko
ña ñayiu jin san, te ka nee
yiñu'i nuu ni.
11 Te ndee vitna ka tna'a
san tnundo'o soko, ka yichi
san vi ka ja'ni ña sa'un vi
kui'nu san, ka kani tikatu
nuu san, vi ka jika nda'u san,
chi tu na ve'e san.
12 Te ka kutnuu san ka
satniuu san jin nda'a san. Ka
xtau tnia'a ña ñayiu jin san,
su ka ka'an vii ka ka'an va'a
san jin. Te ka sondikin ñai
jin san, su ka jandee ini san.
13 Ka ka'an kue'i siki san,
su ka ka'an va'a san jin. Te
ka kuu san na kuinio mi'i
ja nduei nuu ñu'u, axi na
kuinio in jakini ñayiu ndee
vitna.
14 Masu tee san tno'o ya'a
ja taa san ja kanoo ni, chi tee
san tno'o ja xteku ña san jin
ni naxa vi sa'a ni, chi ka kuu
ni na kuinio se'e san ja kutoo
ña san.
15 Chi visi ka neva'a ni
uxi mil tee ka kaxtno'o tno'o
Jesukristu nuu ni, su masu
kua'a tata ni ka oo. Chi jin
ma'ñu sagua tno'o va'a ya ja
ni kaxtno'o san nuu ni, te ni
nduu san tata ni, chi ni ka
kandija ni ya.
16 Yun guaa jikanta'u san
ja vi kondikin ni vi sa'a ni
nagua sa'a maa san.
17 Te ja ja'a ya'a guaa ni
tetniuu san Timoteo ja kuu
de na kuinio se'e san ja ka'an
too san de, chi tee ndaa kuu
de nuu Jito'o. Te suu de
guaa ndakani naxa sa'a san
ja oo san jin Jesukristu, vi
naxa kaxtno'o san ndi'i ni
nuu ja'an san vi in in nuu ka
ndututu ñayiu ka skua'a.
18 Su sava ni, chi ka sa'a
teyii ni maa ni, chi ka
ndakani ini ni ja ma jaa
sa'un san ja jakoto ña san.
19 Su tuu, chi ñama jaa san
jakoto ña san, nuu ja saa
kuini maa Jito'o. Te kuni san
naxa ka oo se'e tee vixin jian,
a ka oo de jin jaka'nu maa ia
Dios axi maintno'o ni tno'o
ka ka'an de.
20 Chi nuu tatnuni ia Dios
nuu ñayiu, masu nani tno'o
ja ka'on kuu, chi ja sa'o jin
jaka'nu maa ya kuu.
21 ¿Nuu saa te naxa ka
kuini ni ja jaa san? ¿A
kinda'a san in xtnuu xii, te
kani ña san, axi jaa san jin
tno'o nda'u vi tno'o luu?

5

Kaxtno'o naxa vi sa'a ñayiu ka skua'a jin ñayiu sa'a yika kuechi

1 Ni ni'i tno'o san ja ndee
in tee ka skua'a jin ni sa'a de
kuechi ñuyiu jin nana kiin

de, chi ni ndakuaka tna'a
de jin ña ja kuu in jakue'e
ndeva'a, ja vini ñayiu tu ka
jini ia Dios tu ka jandetu ja
vi sa'i siun.
2 Te visi ni saa, su ka sa'a
teyii ni maa ni. Te vaa sua'a
vi kokuu suchi ini ni nuu
siun, te vi kene'e ni tee ni
sa'a siun, nagua ja ma koo ka
de ne'u ni.
3 Chi visi tu oo maa san
jin in in ni, su ñu'u ini ña
san. Te visi jika oo san, su
ja sandaa san kuechi tee ni
sa'a siun, na kuinio ja vi ka
oo jian.
4 Te nuu vi ndututu ni jin
sivi maa Jito'o Jesukristu, vi
na tno'o ja suni oo san jin
in in maa ni. Te jin jaka'nu
maa Jito'o Jesukristu,
5 te vi ndasia'a ni tee jian
nda'a Tachi, nagua ja na
tna'a de tnundo'o vi ndee na
naa yiki kuñu de, te na kaku
ni'nu anu de kiuu ja ndii
Jito'o Jesús.
6 Tu na tniuu ni ja vi kokuu
teyii ni, chi ja ka jini ni ja
ka ka'an: "Ja joo luluu ni
levadura, te kiundo'o ndi'i
yujan".
7 Nuu saa, te vi ndasavii
ni maa ni. Vi xtajioo ni
yika kuechi ja ka sa'a ni ja
kuu na kuinio levadura tu'u,
nagua ja vi kokuu ni yujan
jaa. Te suu ndija maa ni
ka kuu yujan ja kuva'a xtaa
vixin ja tu na levadura yi'i
ja ka jaa ñayiu judio viko
pascua. Chi maa Jesukristu
kuu lelu ja ni ka soko ñayiu
judio viko pascua yun, te ja
ni soko ya maa ya nuu ni ji'i
ya ja ja'o.
8 Nuu saa te na vi sa'o
viko pascua ja vi koo vii
ndija anuo, te vi sa'a ndao,
ja kuu na kuinio xtaa vixin
ka jao nuu viko yun ja tu na
levadura yi'i, te ma vi sa'o
jakue'e vi jane'e jayichi ja
kuu na kuinio levadura tu'u
ja xtivi ña.
9 Te nuu inka tutu ni tee
san nuu ni, ni ka'an san ja
ma vi nitna'a ni jin ñayiu
ka sa'a kuechi ñuyiu jin inka
ñayiu.
10 Su masu ni ka'an san
ja ma vi nitna'a sa'un ni
jin ñayiu ñuyiu ja ka sa'a
kuechi ñuyiu jin inka ñayiu,
a ñayiu ka ndioo ini ja
vi koneva'a kua'i xu'un, a
ñayiu ka kuu kui'na, a ñayiu
ka chiñu'u chu'chi, chi nuu
ja ma vi nitna'a sa'un ni
jin ñayiu yun, te nini kuu
ja kekuei ni nuu ñuyiu nuu
siun.
11 Chi nuu tutu yun ni tee
san ja ma vi nitna'a ni jin ni
in ñayiu ka ka'an ja ñanio ka
kui, te ka sa'i kuechi ñuyiu
jin inka ñayiu, axi ka jio'i ja
vi koneva'a kua'i xu'un, a ka
chiñu'i chu'chi, a ka ka'an
ne'i, a ka jini, a kui'na ka
kui. Te jin ñayiu yun ni ma
vi nitna'a sa'un ni jin nuu ka
jaa ni xtaa.
12 Chi masu tniuu maa san
kuu ja sandaa san kuechi
ñayiu tu ka skua'a. Su maa
ni, chi kanuu ja vi sandaa
ni kuechi ñayiu ka skua'a jin
ni.
13 Chi maa ia Dios guaa
sandaa ya kuechi ñayiu tu
ka skua'a. Yun guaa vi
kene'e maa ni ñayiu ja sa'a

yika kuechi yun, ja ma koo
kai ne'u ni.

6

Ma vi tnaa tna'a ñayiu ka skua'a nuu tee sandaa kuechi ja tu kandija

1 Te nuu ja ndee in ni oo in
ja ka'an kuechi ni siki inka
ñayiu ka skua'a jin ni, ¿te
nau ja saa nuu tee sandaa
kuechi ja tu kandija ka tnaa
tna'a ni? Te tu ka jikan ni
nuu ñayiu maa ia Dios ja vi
sandai kuechi yun.
2 ¿A tu ka jini ni ja ñayiu
maa ia Dios ka kuu ñayiu
vi sandaa kuechi ñuyiu kiuu
sandi'i? Te nuu ja maa ni vi
sandaa kuechi ñuyiu, ¿te a
ma kuu vi sandaa maa ni in
kuechi luluu ya'a?
3 ¿Chi a tu ka jini ni ja
in kiuu, te vi sandao guaa
ndee ja ja'a ia ka jinokuechi
nuu ia Dios? Te vi'i ka kuu
kuechi ñayiu ñuyiu ya'a, chi
kuu vi sandao.
4 Te nuu ja ka neva'a maa
ni tno'o kiti ini jin ñayiu ka
skua'a jin ni, ¿te nau ja ka
jikan ni nuu ñayiu tu nagua
ka kuu sa'uin nuu ñayiu ka
skua'a ja vi sandai kuechi
yun?
5 Te ka'an san tno'o ya'a
nagua ja vi kukanoo ni, ¿chi
a vi tu sa'un na in tee ndichi
ja jini naxa sandaa oo ne'u
ni ja kuu sandaa de kuechi
ñani de?
6 Te masu vatuka kuu ja ka
jaxin tna'a ndisa maa ni, te
vi saa ka ka'an kuechi ni nuu
in tee tu kandija ja sandaa de
kuechi yun.
7 Chi jandaa ndija ja maa
ni ja ka jaxin tna'a ni jin
ñani ni, te ja ka sa'a ni in
jakue'e. Te gua'a ka kuu ja vi
tna'a ni tnundo'o jin jakue'e
ka sa'a ñai jin ni, te suni vi
kuandetu ni ja vi su'u ñai jin
ni nagua ka neva'a ni.
8 Su maa ni, chi saa sua'a
ka sa'a ni in jakue'e, te vi
ndee ndatniuu ja ka neva'a
ñayiu ka skua'a jin ni, ka
su'u ni.
9 ¿A tu ka jini ni ja ñayiu
ka sa'a jakue'e, chi ma kuu
kiukuei ja vi koi nuu tatnuni
ia Dios? Te ma vi xnda'u ni
maa ni, chi ni ñayiu ka sa'a
kuechi ñuyiu jin inka ñayiu,
ni ñayiu chiñu'u chu'chi, ni
ñayiu skindee tna'a, ni teyii
ja kuu xi'nde ja xiko maa, ni
teyii ja sa'a kuechi ñuyiu jin
ndisa teyii,
10 ni ñayiu kuu kui'na, ni
ñayiu ndioo ini ja koneva'a
kua'a xu'un, ni ñayiu jini jin
texeen, ni ñayiu kane'e, ni
ñayiu ja xnda'u inka ñayiu
ja su'i xu'un ñayiu yun, ma
kuu kiukuei ja vi koi nuu
tatnuni ia Dios.
11 Te saa ni ka osa'a sava
maa ni ama ka, su vitna, chi
ja ni ka nduvii ni nuu ia Dios,
te ñayiu ndaa ni ka nduu ni
nuu ya, te tu ka na kuechi ka
tavi ni jin jaka'nu maa Jito'o
Jesukristu vi jin ma'ñu sagua
Espíritu ia Dios mao.

Yiki kuñuo kuu na kuinio veñu'u nuu oo Espíritu ia Dios

12 Ja ndaa ja ka ka'an: “Ja
kuu vi sa'o ndi'i ni nagua ka
kuini mao”. Su masu ndi'i
sa'a gua'a ña jion. Nuu ja

kuu vi sa'o ndi'i ni nagua
ka kuini mao, su sein, chi
ma kuandetu san ja na in ja
kundee kotatnuni nuu san.
13 Te suni ka ka'an: “Ja
ndei jao jiniu'u nuu jiti
ka'nuo, te jiti ka'nuo jiniu'u
nuu ndei jao”. Su in kiuu,
te ndi nduu xnaa ia Dios.
Su masu ndija ja yiki kuñuo
jiniu'u ja sa'o kuechi ñuyiu,
chi yiki kuñuo jiniu'u ja
kunukuechio nuu Jito'o, te
maa Jito'o ni taa yiki kuñuo.
14 Te nagua ni ndaxteku ia
Dios Jito'o Jesukristu, te suni
saa ndaxteku ña ya jion jin
jaka'nu maa ya.
15 Chi ¿a tu ka jini ni ja
yiki kuñu in in maa ni kuu
na kuinio in in ndatniuu ja
oo nuu yiki kuñu Jesukristu?
¿Te a kuu kindee san in
nda'a in ja'a ya, te skintna'a
san jin yiki kuñu in ña'a xiko
maa? Ña'a, ma kuu sa'un ja
sa'a san siun.
16 ¿Axi tu ka jini ni ja nuu
ja in teyii nitna'a de jin in
ña'a xiko maa, te ndi nduu
de jin ña ka kuu invaa ni
ñayiu? Chi yoso nuu tutu
ii: “Nduu de jin ña ka kuu
invaa ni ka ñayiu”.
17 Su ñayiu ja oo jin Jito'o,
chi ndi ndui jin ya ka oo jin
invaa ni Espíritu maa ya.
18 Nuu saa te vi kujioo
ni, ma vi sa'a ni kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu. Chi
nani kuu yika kuechi ja ka
sa'a ñayiu, tu sa'a tne'e yiki
kuñui. Su ñayiu sa'a kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu, chi
siki yiki kuñu mai sa'i yika
kuechi.
19 Chi ¿a tu ka jini ni ja yiki
kuñu ni kuu in veñu'u nuu
oo Espíritu ia Dios ja ni taa
ya nuu ni, te Espíritu ia Dios
oo ini anu in in maa ni? Te
masu maa ni ka kuu jito'o
maa ni.
20 Chi ya'u ndeva'a ni
ndaki'in ña ia Dios jin ni.
Yun guaa vi koo vii vi koo
va'a ni nuu ia Dios jin yiki
kuñu ni vi jin ndi'i ndee ini
ndee anu ni, chi kuenta maa
ia Dios ka kuu ni.

7

Xteku ña Pablo jin ñayiu ka ndeka tna'a

1 Vitna te na kaxtno'o san
siki tno'o ja ni ka jikan tno'o
ña ni jin san nuu tutu ni
ka tetniuu ni nuu san. Te
jandaa ndija ja gua'a ka kuu
nuu in tee ja ma nitna'a de
jin ñasi'i.
2 Su siki ja ka sa'a ñayiu
kuechi ñuyiu jin inka ñayiu,
te gua'a ka kuu ja in in teyii
na vi koo ñasi'i de, te in in
ñasi'i na vi koo yii ña.
3 Te yii yun na skunkuu de
nuu ñasi'i de ja yii ña kuu
de, te suni saa ni ñasi'i na
skunkuu ña nuu yii ña ja
ñasi'i de kuu ña.
4 Te ñasi'i yun, chi masu
tatnuni maa ña nuu yiki
kuñu ña, chi oo ña nuu
nda'a yii ña. Te suni saa ni
yii, chi masu tatnuni maa de
nuu yiki kuñu de, chi suni oo
de nuu nda'a ñasi'i de.
5 Te yun guaa ma vi
sansa'an nuu tna'a ni maa
ni. Su nuu ja nduu maa
ni ka ndatno'o tna'a ni ja
ma vi ndanitna'a ni ndee saa
tiempu, ja vi ndakuatu ni

nuu ia Dios, te nuu ka xndi'i
ni, te vi ndanitna'a tuku ni,
chi kana saa, ma vi kundee
ni vi ka'nu ni'nu ni maa ni,
te ska'an ña Tachi ja junkuei
ni nuu yika kuechi.
6 Ka'an san tno'o ya'a, su
masu tatnuni san ja vi koo
siin ni ndee saa tiempu, su
nuu ja saa ka kuini maa ni,
te ja'a san tno'o ja kuu vi sa'a
ni.
7 Chi kuini maa san ja
nuu sua'a te kuu, chi vi
ndi'i ñayiu na vi koo maa in
nagua oo maa san, su na kuu
na kuu nagua ni ka kuta'u
mai nuu ia Dios, chi savai ni
skuta'u ña ya ja vi tnanda'i,
te savai ja vi koo maa in ni.
8 Te ka'an san nuu suchi
kuechi ja ka oo maa in, vi
nuu ña'a ja ni ka ndonda'u,
ja gua'a ka kuu nuu mai
ja ma vi tnanda'i, te vi koi
nagua oo maa san.
9 Su nuu ja ma vi kun-
dei ja vi ka'nu ni'nui mai
jin kuechi ñuyiu, te na vi
tnanda'i, chi gua'a ka kuu
ja vi tnanda'i, masu ja vi
kojio'o ndeva'i.
10 Su nuu ñayiu ni ka
tnanda'a, tatnuni san nuu
ñasi'i ja ma xndoo ña yii ña.
Te tno'o ya'a masu maa san
tatnuni, chi maa Jito'o.
11 Su nuu ja ni xndoo ña
yii ña, te na kendoo maa in
ni ña, ma ndakuaka tna'a ña
jin inka teyii, axi vi nukuechi
nuu tna'a ña jin yii ña, te vi
ndakuaka tna'a ña. Te suni
saa ni yii, ma xndoo de ñasi'i
de.
12 Te nuu sava ka ñayiu
ka'an san tno'o maa san, te
masu tno'o ja ni kaxtno'o
Jito'o nuu san: ja nuu ja
ndee in ñanio ndeka in ña'a
ja tu kandija, su kendoo va'a
ni ini ña ja vi kondeka tna'a
ña jin de, te ma xndendoo de
jin ña.
13 Te nuu ja in ñasi'i oo yii
ña ja tu kandija, su kendoo
va'a ni ini de ja kondeka
tna'a de jin ña, te ma xndoo
ña jin de.
14 Chi yii ja tu kandija
yun nduvii de nuu ia Dios
ja siun ndeka tna'a de jin
ña'a kandija yun. Te ña'a ja
tu kandija nduvii ña nuu ia
Dios ja siun ndeka tna'a ña
jin tee kandija yun. Chi nuu
sua'a te masu saa kuu, te se'e
ni, chi suchi tu ka kandija ia
Dios vi kokui. Su vitna, chi
suchi vii ka kui nuu ia Dios.
15 Su nuu ja yii axi ñasi'i
tu kandija, kuini ja vi xnden-
doo tna'i, te nuu ja saa kuu,
te na vi xndendoo tna'i. Chi
masu vi tenini san ñayiu ja
vi kondeka tna'i, chi ni kana
ña ia Dios jin yoon ja vi koo
jin tno'o mani.
16 Chi maa ni ja kuu ni
in ñasi'i ja kandija, nuu ja
kondeka tna'a ni jin yii ni, te
vatuni kundee ni kandija yii
ni, te kaku ni'nu de. Axi maa
ni ja kuu ni in yii ja kandija,
nuu ja kondeka tna'a ni jin
ñasi'i ni, te vatuni kundee
ni kandija ñasi'i ni, te kaku
ni'nu ña.
17 Su vi koo in in maa ni
jin nagua ni ka kuta'u ni nuu
Jito'o, te vi nagua ka oo ni
nuu ni kana ña ia Dios, saa
ni vi koo ni. Te tno'o ya'a
kuu ja tatnuni san in in nuu

ka ndututu ñayiu ka skua'a.
18 Nuu ja ni kana ia Dios
in tee yitnuni nuu yiki kuñu
de ja kondikin de nagua ka
sa'a tee judio, te maa xnaa
de, saa ni na koyitnuni maa
de; axi nuu ja ni kana ya in
tee tu yitnuni nuu yiki kuñu
de, te ma chitnuni de maa
de.
19 Chi masu ja kanuu kuu
ja yitnuni nuu yiki kuñuo
axi tuu, chi ja kanuu ka
kuu ja vi kuantno'o nagua
tatnuni ia Dios nuo.
20 Te na vi koo in in maa
ñayiu nagua ka oi nuu ni
kana ña ia Dios, ja ni ka
kandijai ya.
21 Te nuu ja jinokuechi ni
nuu in ñayiu ja tu ni'i ya'u
ni nuu ni kana ña ia Dios, te
ma kondi'ni ni ja yaa ni. Su
nuu ja oo ichi ja yaa ni, te
gua'a ka kuu ja saa sa'a ni.
22 Chi nuu ja jinokuechi
ni nuu ñayiu ja tu ni'i ya'u
ni nuu ni kana ña Jito'o ja
ni kandija ni ya, vitna te ja
ni yaa ni ja oo ni nuu maa
Jito'o. Te suni saa ñayiu
ja tu jinokuechi nuu ni in
ñayiu nuu ni kana ña Jito'o,
vitna te kokunukuechi nuu
Jesukristu.
23 Chi ya'u ndeva'a ni
ndaki'in ña ia Dios jin in
in ni. Nuu saa te ma vi
kuandetu ni ja vi ndajiokuiin
ni ja vi kokunukuechi ni nuu
ñayiu.
24 Te vi koo in in maa ni, vi
ñani vi kua'a, nagua ka oo ni
nuu ni kana ña ia Dios.
25 Vitna te na ka'an san ja
ja'a suchi si'i ndutu in tno'o
ja tu ni tatnuni maa Jito'o
nuu san ja ka'an san. Su
ka'an san tno'o ja ndakani
ini maa san, ja kuu san in
tee ka kukanu ini ña ñayiu,
chi ni kunda'u ini ña Jito'o
jin san.
26 Te ndakani ini maa san
ja oo gua'a ja saa ni na vi koo
in in maa ñayiu nagua ka oi,
ja ja'a tnundo'o ja oo tiempu
ka oo vitna.
27 Nuu ja oo ñasi'i ni, te
ma xndendoo ni ña, axi nuu
ja tu na ñasi'i ni oo, te ma
nduku ni ña.
28 Su nuu ja ni tnanda'a ni,
te masu yika kuechi kuu. Te
nuu ja in suchi si'i ndutu ni
tnanda'a, te suni masu yika
kuechi kuu. Su ñayiu ni
ka tnanda'a yun, chi vi tna'i
kua'a ka tnundo'o nuu ñuyiu
ya'a, te tu kuini san ja vi tna'i
tnundo'o yun.
29 Su tno'o ya'a kuini san
ja ka'an san, vi ñani vi kua'a:
Ja joo ni ka kiuu kendoo. Te
yun guaa, tee oo ñasi'i na
kani ini de ja nani tno'o ja
tu na ñasi'i de oo.
30 Te ñayiu nda'i, na sa'i
nani tno'o ja tu nda'i. Te
ñayiu kusii ini, na sa'i nani
tno'o ja tu kusii ini. Te ñayiu
jaan ndatniuu, na kani ini
nani tno'o ja tu nagua neva'i.
31 Te ñayiu jantniuu ja oo
ñuyiu ya'a, na sa'i nani tno'o
ja tu jantniui, chi ja makuy-
atni ja naa ñuyiu ja ka ndia'o
ya'a.
32 Te kuini san ja ma vi
kondi'ni ni nagua oo ñuyiu.
Chi in suchi ja tu na ñasi'i,
chi ndi'ni ja sa'i nagua
kuini maa Jito'o, nagua ja

junkuaan ini ña ya jin.
33 Su tee ni tnanda'a, chi
ndi'ni de nagua oo ñuyiu,
nagua ja junkuaan ini ña
ñasi'i de jin de.
34 Te suni saa siin siin ka
ndakani ini ña'a oo yii jin
suchi si'i ndutu. Suchi si'i
yun, chi ndi'ni ja sa'i nagua
kuini maa Jito'o, nagua ja
koo vii nuu ia Dios ndi'i jin
yiki kuñui vi ini anui. Su
ña'a oo yii, chi ndi'ni ña
nagua oo ñuyiu, nagua ja
junkuaan ini ña yii ña jin ña.
35 Ka'an san tno'o ya'a ja
kuu java'a in in maa ni, su
masu ja'nu ña san ja vi sa'a
ni nagua ka kuini maa ni,
chi sua'a ka'an san ja vi
sa'a gua'a ni, te vi sa'a ndaa
ni, nagua ja tu na ja sa'a
tneñu ja vi kunukuechi ni
nuu Jito'o.
36 Su nuu ja ndee in tee oo
in sesi'i de, * te masu vatuka
kuu ja kua'in maya'i kuia ja
koo yii, te ndakani ini de ja
gua'a ka kuu ja tnanda'i, te
nuu ja nini kuu ja saa kokuu,
te sa'a de nagua kuini maa
de. Kuu xtnanda'a de jin, chi
masu yika kuechi kuu.
37 Su nuu ja in tee oo yutnu
anu de, te tu na in tenini
ña jin de, chi sa'a de nagua
kuini maa de, te ni ndakani
ini de jin anu de ja koo ni
maa sesi'i de, te vatuka sa'a
de.
38 Nuu saa te tee xtnanda'a
sesi'i de, vatuka sa'a de. Te
tee tu xtnanda'a sesi'i de, chi
gua'a ka sa'a de.
39 Ña'a oo yii, chi ka'an
nuu Ley ja oo ña nuu nda'a
yii ña nuu teku de. Su nuu ja
kuu yii ña, te kendoo ni maa
ña, saa te kuu ndatnanda'a
ña jin nani kuu tee kuini
maa ña. Su na kokuu de in
tee kandija.
40 Su ndakani ini maa san
ja kosii ini ndeva'a ka maa
ña'a yun nuu ja ma ndat-
nanda'a ña. Te ndakani
ini san ja suni oo san jin
Espíritu ia Dios.

8

Kaxtno'o siki ja ka soko nuu chu'chi

1 Vitna te na ka'an san siki
kuñu ja ka soko ñayiu nuu
chu'chi. Te ja ndaa ndija ja
ndi'o ka jini gua'a siki ya'a.
Su ja ka jinio yun sa'a ja ka
sa'a teyio mao, te ja ka ka'an
too tna'o sa'a ja ka jijao nuu
tno'o ya.
2 Te nuu ja ndee in ñayiu
ndakani ini ja jini gua'i, su
chia'an ka ja kuni nagua
kuini ja jinkui'nu ini.
3 Su nuu ja ndee in ñayiu
kutoo ia Dios, te jini ia Dios
jin ñayiu yun.
4 Nuu saa, te na ka'an san
siki ja ka jao ja ka soko ñayiu
nuu chu'chi. Ka jini ndaa
ndijao ja in chu'chi, chi tu
sa'un nagua kuu nuu ñuyiu
ya'a, te tu na inka ia oo, chi
maintno'o maa ia Dios.
5 Chi visi ka oo taka ja ka
nani chu'chi andivi vi nuu
ñu'u, te ja ndaa ja ka oo
kua'a chu'chi vi ka oo kua'a
jito'o.

* **7:36 7:36** Sava ka nuu tutu ii chi ka'an jin suchi yii kuechi ndita nda'u.

6 Su nuu mao, chi tu na
inka ia, chi invaa ni maa
Tata Ja'nuo, ia ni sa'a ndi'i
ja oo ñuyiu vi andivi, te ka
tekuo ja vi koo nuu maa
ya. Te suni oo invaa ni
Jito'o Jesukristu, te jin ma'ñu
sagua maa ya, te ka oo yoon,
vi ndi'i ja oo ñuyiu vi andivi.

7 Su masu ndi'i ñayiu ka
kandija ka jini tno'o ya'a.
Savai, chi ja ni ka kaan mai
ja ni ka ochiñu'i chu'chi, te
nuu ka jai ja ni ka soko
ñayiu, te ka ndakani ini ja ni
ka kutne'i, chi inu vitai nuu
tno'o ia Dios.
8 Te ja ndaa ndija ja masu
ja jao kuu ja sa'a ja janta'u
ña ia Dios jion. Chi ma vi
nduo ñayiu gua'a ka nuu ia
Dios ja vi kao axi ñayiu kue'e
ka nuu ya nuu ja ma vi kao.
9 Te visi tu nagua vi ndo'o
ja vi kao, su vi koto ni maa ni
jin ñayiu inu vita nuu tno'o
ia Dios, kana saa vi sa'a ni ja
junkuei nuu yika kuechi.
10 Chi nuu ja maa ni ja jini
gua'a ni tno'o ya'a, te junkoo
ni ini ve'e nuu ka soko nuu
chu'chi, te na kuni ña ndee
in ñanio ja vita de nuu tno'o
ia Dios, ja oo ni jaa ni ja ni
ka soko ñayiu nuu chu'chi
yun, te vatuni kii ini de, te
suni kaa de ja ni ka soko nuu
chu'chi yun.
11 Te ja jini ni ja masu
jakue'e kuu ja kaa ni yun,
sa'a ja xtivi ña jin ñani ni ja
vita de nuu tno'o ia Dios, te
skunaa ña jin tee xiin ja'a ni
ji'i Jesukristu.
12 Te ja siun sa'a ni, te
sa'a ni yika kuechi nuu ñani
ni, chi tavi kuechi de jin ja
ndakani ini de, chi vita kuu
de nuu tno'o ia Dios. Te
suni sa'a ni yika kuechi nuu
Jesukristu.
13 Te yun guaa nuu ja jin
ndei jaa san sa'a ja kanakau
ñani san nuu yika kuechi, te
gua'a ka kuu ja ma kaa sa'un
san kuñu, nagua ja ma sa'a
san ja kanakau de nuu yika
kuechi.

9

Ndakani Pablo naxa sa'a de chi in tee ni chitniuu Jesús kuu de

1 Te ndakani ini maa san
ja kuu sa'a san nagua kuini
san. Te suni in tee ni chit-
niuu ña Jesús ja xtutenuu
san tno'o ya kuu san, chi ni
jini san maa Jito'o Jesús, te
maa ni ka kuu ñayiu ni ni'i
san jin tniuu sa'a san nuu
maa Jito'o.
2 Te visi sava ñayiu tu ka
janta'u ñai ja ni chitniuu ña
Jesús jin san, su nuu maa ni,
chi jandaa ndija ja suu kuu
san, chi ja ni ka kandija ni
Jito'o kuu ja xne'e ja jandaa
ndija ja ni chitniuu ña Jesús
jin san.
3 Te tno'o ya'a kuu ja ka'an
ni'nu san ja ja'a san nuu
ñayiu ka ka'an kuechi siki
san,
4 chi oo ichi ja kuu kaa san
vi ko'o san nagua ka skuta'u
ña ñayiu.
5 Te suni oo ichi ja kuu
tnanda'a san jin in kua'a
kandija, te kiondita san jin
ña, nagua ka sa'a sava ka tee
ni chitniuu ña Jesús vi ñani

maa Jito'o vi Pedro, ja ka oo
ñasi'i de.
6 ¿Axi ka ndakani ini ni
ja maa ni sein jin Bernabé
ka kuu tee ja ma kuu vi ni'i
san ja vi skuta'u ña ñayiu ka
skua'a ja vi kokaa san?
7 Chi tu na soldado ja teku
de jin xu'un ve'e maa de, ni
tu na tee jitu uva ja tu jaa
maa de ti, te ni tu na tee jito
kiti tata ja tu ji'i de xikui ti.

8 Te ma vi ndakani ini
ni ja tno'o ka'an san ya'a,
kuu nino'o ni tno'o ka ka'an
ñayiu ñuyiu, chi suni saa
yoso nuu tutu Ley.
9 Chi nuu tutu Ley Moisés
yoso sua'a: "Ma tnaa ron
ñunu yu'u isndiki nuu jaxin
ti triu", kachi. Te tno'o ya'a
ni ka'an ia Dios, su masu ja
ndi'ni ndeva'a ya ja ka kuu
isndiki yun,
10 chi ndi'ni ya ja ka kuu
yoon, chi ja ja'a mao guaa ni
tee de tutu yun. Chi tee jitu
nuu ñunde'i ndetu ka'nu de
ja ndaxtutu de nagua jitu de,
te tee jaxin triu ndetu ka'nu
de ja ni'i de joo triu de.
11 Te suni saa ni sein, chi
nuu ja ni ka skute san tno'o
va'a ia Dios ini anu in in ni,
¿te a kua'a ndeva'a kuu nuu
in in ni ja vi ni'i san joo ja vi
koteku san?
12 Te nuu ja sava ka tee oo
ichi ja kuu vi kakan de ja vi
kaa de nuu ni, te vi'i ka ka
kuu sein.

Su tu ka jantniuu san ya'a
ja nagua vi kakan san nuu
ni, chi sua'a ka jandee ini
san nuu ndi'i ya'a, nagua
ja ma vi sa'a tneñu san
ja kutenuu tno'o va'a Je-
sukristu.
13 Chi ja ka jini maa ni ja
sutu ka satniuu nuu veñu'u
ka'nu, ka teku de jin ja ka
soko ñayiu nuu veñu'u yun.
Te sutu ja ka teñu'u kiti nuu
altar ja ka soko ñayiu, te
suni ka jaa de kuñu kiti ja ka
soko ñayiu yun.
14 Te suni saa ni tat-
nuni maa Jito'o, ja ñayiu ka
xtutenuu tno'o va'a ya, te jin
tniuu ja ka sa'i yun vi ni'i ja
vi kotekui.
15 Su sein, chi tu jantniuu
san ya'a ja nagua kakan san,
te suni masu tee san tno'o
ya'a nuu ni nagua ja vi taa
ni joo nuu san, chi vi gua'a
ka kuu ja na kuu san ama ka
ja kakan san xu'un, te ni in
ñayiu ma kindee tno'o sii ini
ja oo jin san nuu ia Dios.
16 Te nuu xtutenuu san
tno'o va'a Jesukristu nuu
ñayiu, tu na tniuu san ja
kokuu teyii san, chi tniuu ja
ni tenuu ña maa ia Dios kuu
ja skunkuu san. Su nda'u
ni ka maa san nuu ja ma
xtutenuu san tno'o va'a ya.
17 Chi nuu ja sa'a san tniuu
ja kuini maa san ja xtutenuu
san tno'o ya, te kuu kakan
san ya'u ja ni'i san nuu siun.
Su nuu ja sa'a san tniuu ja ni
tenuu ña ia Dios jin san, te
sua'a ni skunkuu san tniuu
ja ni chitniuu ña ya.
18 Nuu saa, te ya'u ja ni'i
san kuu ja kusii ini san nuu
kaxtno'o san tno'o va'a Je-
sukristu, te tu sa'un na xu'un
ki'in san, ni tu nduku san
ichi ja naxa ni'i san ja koteku
san nuu kaxtno'o san tno'o

ya.

19 Te visi tu jinokuechi san
nuu ni in ñayiu, su sa'a san
na kuinio in tee jinokuechi
nuu ndi'i ñayiu, nagua ja
kundee san ni'i san kua'a ka
ñayiu ja vi kandija ya.
20 Te nuu ka oo san jin
tna'a san judio, sa'a san
nagua ka sa'a maa ñayiu
judio, nagua ja kundee san
ja vi kandijai ya. Te ja siun
ka oi jin Ley Moisés, te suni
sa'a san na kuinio ja oo san
jin Ley yun, nagua ja kundee
san ja vi kandijai, visi jandaa
ja tu oo san jin Ley Moisés.
21 Te suni ñayiu ja tu ka oi
jin Ley Moisés, sa'a san na
kuinio ja tu oo san jin Ley
yun, nagua ja kundee san
vi kandijai, visi jandaa ja oo
san jin Ley ia Dios, chi oo san
jin Ley Jesukristu.
22 Te nuu ka oo san jin
ñayiu inu vita nuu tno'o ka
kandijai, te suni sa'a san na
kuinio ja vita kuu san, nagua
ja kundee san ja vi kandija
gua'i. Sa'a san nagua ka sa'a
ndi'i ñayiu, nagua ja jin ndi'i
ya'a, te vi kaku ni'nu sava
ñayiu.
23 Te ndi'i ya'a sa'a san
ja ja'a tno'o va'a Jesukristu,
nagua ja suni ni'i ta'u san
javii java'a oo nuu tno'o ya.

24 Chi ja ka jini maa ni
ja in nuu ka jino ñayiu, chi
jandaa ja ndi'i ka jino, su
invaa ni guaa kundee ja ni'i
ja kuta'ui. Te suni saa ni vi
nduku ndee maa ni nagua ja
vi ni'i ni ja vi kuta'u ni nuu
ya.

25 Chi ndi'i ñayiu ka sa'a
tua'a maa ja vi kosiki gua'i
ka jaan ii jin ndi'i ja sa'a
kue'e ña jin. Te saa ka
sa'i nagua ja vi kundei vi
ni'i in corona nda'a yuku ja
ñama naa. Su yoon, chi ka
nduku ndeo ja vi ni'o in ja vi
kuta'uo nuu ya ja maa naa
sa'un.
26 Te suni saa ni sein, chi
nduku ndee san ja kenta san,
nagua sa'a in tee jino ja
kundee de ni'i de in ja kuta'u
de. Te suni jaxin tna'a gua'a
san, su masu nagua sa'a in
tee ja kani iyu de.
27 Chi sua'a xto'o san yiki
kuñu san vi tenini san ja na
kuantno'o ña jin san, kana
saa skunaa san ja ni'i ta'u
san nuu ya, visi maa san ni
kaxtno'o tno'o ya nuu sava
ka ñayiu.

10

Xteku ña Pablo ja ma vi sa'a ñayiu jakue'e

1 Kuini san, vi ñani vi
kua'a, ja vi ndaka'an ni naxa
ni ka ojika ndi nija'nuo, ja
ndi'i ñayiu ni ka oo chii
viko ja ni sa'a ia Dios, te
ndi'i ñayiu ni ka ya'a ma'ñu
ndute Mar Kua'a ja ni kuu
siin siin de, te ni nune ichi
ja ni ka ya'i.
2 Saa te na kuinio ja ndi'i
ñayiu yun ni ka jandutei
chii viko yun vi ma'ñu ndute
mar nagua ja vi kokakain jin
Moisés.
3 Te ndi'i ni ka jaa in ni
nuu ja ni jiña'a maa ia Dios
ja ni kuun ndee andivi.

4 Te suni ndi'i ni ka ji'i
ndute ja ni jiña'a maa ia
Dios, chi ni ka ji'i ndute ni
kee yika kava ja ni jiña'a ya
ja ni ka jiondita jin, te kava
yun kuu maa Jesukristu.
5 Su visi ni saa, te kuakua'a
ñayiu yun tu ni junkuaan ini
ña ia Dios jin. Te yun guaa ni
ka ji'i, te ni ka kendoo yiki
kuñui nuu ñu'u te'a yun.
6 Te saa ni kuu nagua ja
ndi'i yun kokuu in taniñu
nuo, nagua ja ma vi kojio'o
ja vi sa'o jakue'e, nagua ni
ka ojio'o ñayiu yun ja ni ka
osa'i jakue'e.
7 Te ni ma vi kochiñu'u ni
chu'chi, nagua ni ka osa'a
sava ñayiu yun, chi yun
ka'an nuu tutu ii: "Ni ka
junkoo ñayiu ni ka jaa ni
ka ji'i, te ni ka ndakoi ni ka
kusii ni ka kuvatu ini".
8 Te ma vi sa'o kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu, nagua
ni ka osa'a sava ñayiu yun,
te vi invaa ni kiuu, te ni ka
ji'i oko uni mil.
9 Ni ma vi koto tnunio
Jito'o ja vi sa'o ja kiti ini ya,
nagua ni ka osa'a sava ñayiu
yun, te ni sa'a ya ja ni ka jaa
ña koo, te ni ka ji'i.
10 Te ma vi ka'an kuechi ni
siki ia Dios, nagua ni ka osa'a
sava ñayiu yun, te ni ja'ni ña
ia ja'ni ndiyi.
11 Te saa ni ka ndo'o ndi
nija'nuo, ja ka kui in taniñu
nuo, chi saa yoso nuu tutu ii,
nagua ja xteku ña jin yoon ja
ka tekuo tiempu sandi'i ya'a.
12 Nuu saa te na in ndakani
ini ja oo yutnui nuu ia
Dios, te na kotoi mai ja ma
kanakaui nuu yika kuechi.
13 Te ja jito tnuni ña jin
ni, chi inuu ni kuu jin ja jito
tnuni ña jin sava ka ñayiu.
Su ia ndaa kuu maa Dios,
te ma kuandetu ya ja koto
tnuni kua'a ka ña saa nagua
kundee ini ni, chi nuu vaji
ja jito tnuni ña, te suni yun
chituu ña ia Dios ja kejioo
ni nuu ja jito tnuni ña yun,
nagua ja kuandee ini ni.

Xteku ña Pablo ja ma vi chiñu'o chu'chi

14 Yun kuu, vi ñani vi
kua'a, ja ka'an too ña san, vi
kujioo ni, te ma vi chiñu'u ni
chu'chi.
15 Chi ka'an san nuu ni ja
ka kuu ni ñayiu ka jinkui'nu
ini, su vi ndachikua'a maa ni
a oo ndaa tno'o ka'an san.
16 Chi nuu ka ji'o joo joo
vinu ja ka ndakuanta'uo nuu
ia Dios, te invaa ni ñayiu
ni ka nduu ndi'o jin ma'ñu
sagua niñi Jesukristu ja ni
jati nuu cruz. Te suni saa ka
sa'o nuu ka ja'ndeo joo joo
xtaa vixin ka jao. Te jin yun
ka nduo invaa ni ka ñayiu
jin yiki kuñu ya ja ni soko ya
nuu ni ji'i ya yika cruz.
17 Te visi kua'o ka kuu, su
ndi'o ka jaa invaa ni xtaa
vixin, te yun guaa invaa ni
ka ñayiu ka kuo.
18 Vi ndakani ini ni naxa
ka sa'a ñayiu Israel, ja ñayiu
ka jaa kuñu kiti ni ka soko
nuu ia Dios maa veñu'u
ka'nu, chi ka jaa ñayiu yun
nuu maa ia Dios.
19 Te vi kona'a ni ja kachi
san ja tu sa'un nagua ndee in
chu'chi ja oo nuu naa, te ni

tu nagua ndee kuñu ja ni ka
soko nuu chu'chi yun.
20 Su ka'an san ja nuu ka
soko ñayiu ja tu ka jini ia
Dios, chi nuu tachi ka sokoi,
te masu nuu ia Dios. Te tu
kuini san ja vi kiunduu ni
nuu tachi yun.
21 Chi ma kuu vi ko'o vi
kaa ni nuu maa Jito'o, te suni
vi ko'o vi kaa ni nuu ka oo
tachi.
22 Chi nuu ja vi kiunduo
nuu tachi, te vi skiti inio
Jito'o, ¿te a ka ka'on ja inu
ndakui kao saa maa ya, te
tetniuu ya tnundo'o sikio?

Na vi ndukuo java'a sava ka ñayiu

23 Ka oo ñayiu ka ka'an:
"Ja kuu vi sa'o ndi'i ni nagua
ka kuini mao". Te ndija, su
masu ndi'i sa'a gua'a ña jion.
Te "kuu vi sa'o ndi'i ni nagua
ka kuini mao", su masu ndi'i
chituu ñayiu ja vi kujai nuu
tno'o ya.
24 Te ma vi ndukuo java'a
mao, chi na vi ndukuo java'a
sava ka ñayiu.
25 Vi kaa ni ndi'i ni ja
kuya'u nuu ya'u kuñu, te ma
vi kakan tno'o sa'un ni, te ni
ma vi kondi'ni ni ja ka tavi
kuechi ni.
26 Chi ka'an nuu tutu ii: "Ja
kuenta maa Jito'o kuu ñuyiu
vi ndi'i tu'u ja oo nui".
27 Te nuu ja ndee in ñayiu
tu kandija ka'an ña jin ni ja
vi kaa ni xtaa jin, te kuini
ni ja ki'in ni, nuu saa te kaa
ni ndi'i ja ni chitui nuu ni,
te ma kakan tno'o sa'un ni,
te ni ma kondi'ni ni ja tavi
kuechi ni.
28 Su nuu ja ndee in ñayiu
kaxtno'o nuu ni, te kachi:
"Kuñu ya'a, chi ja ni ka soko
nuu chu'chi kuu". Nuu saa
te ma kaa ni, ja ja'a ñayiu
ni kaxtno'o yun, nagua ja ma
kondi'ni ja tavi kuechi, chi
kuenta maa Jito'o kuu ñuyiu
vi ndi'i tu'u ja oo nui.
29 Chi ja ndi'ni inka ñayiu
ja tavi kuechi kuu ja ka'an
san, masu ja ndi'ni maa ni.

¿Te nau ja inka ñayiu
koka'an kuechi siki san ja
sa'a san nagua kuini maa
san?
30 Chi nuu ja ndakuanta'u
san nuu ia Dios, te jaa
san, te ma kuu vi ka'an
kuechi ñayiu siki ja jaa san,
chi ndakuanta'u san nuu ia
Dios.
31 Nuu saa te nuu ka jaa ni
axi ka ji'i ni, a nani guaa kuu
ja ka sa'a ni, te ndi'i vi sa'a
ni ja na koo jayiñu'u nuu ia
Dios.
32 Te ma vi sa'a ni ja
junkuei ni in ñayiu nuu yika
kuechi, ni ñayiu judio, ni
ñayiu sava ka tatatno'o, te ni
ñayiu ka skua'a tno'o va'a ia
Dios.
33 Te suni maa san, chi
nduku ndee san ja ndi'i ja
sa'a san na vi junkuaan ini
ndi'i ñayiu. Te tu nduku san
java'a maa san, chi nduku
san java'a kua'a ka ñayiu,
nagua ja vi kaku ni'nui.

11

1 Te vi kondikin ni vi
sa'a ni nagua sa'a maa
san, nagua ndikin san sa'a
san nagua ni sa'a maa Je-
sukristu.

Tno'o kaxtno'o naxa vi sa'a ñayiu nuu ka ndututui

2 Nase gua'a, vi ñani vi kua'a, ja siun ni ka ndaka'an ña ni jin san, te ka ndikin ni nagua ni kaxtno'o san nuu ni.
3 Su kuini san ja vi kuni ni ja Jesukristu kuu yiki xini ndi'i teyii, te teyii kuu yiki xini ñasi'i, te ia Dios kuu yiki xini Jesukristu.
4 Te ndi'i teyii ja ka chisa'u de xini de nuu ka ndakuatu de axi nuu ka ndakani de tno'o ni jiña'a ia Dios, te ka jiña'a de jakanoo nuu ia kuu yiki xini de.
5 Su ndi'i ñasi'i ja tu ka chisa'u ña xini ña nuu ka ndakuatu ña axi nuu ka ndakani ña tno'o ni jiña'a ia Dios, te ka jiña'a ña jakanoo nuu tee kuu yiki xini ña, chi inuu ni kuu nuu ja na sete tia'a ña xini ña.
6 Chi nuu ja tu chisa'u in ñasi'i xini ña, te gua'a ka kuu ja na sete naña ña xini ña. Su nuu ja kukanoo ña sete naña ña axi sete tia'a ña xini ña, te na chisa'u ña nuu saa.
7 Su teyii, chi ma chisa'u de xini de, chi ni ndaku ña de jin maa ia Dios, te xne'e de ja oo jayiñu'u nuu ya. Su ñasi'i, chi xne'e ña ja oo jayiñu'u nuu teyii.
8 Chi jin yiki kuñu teyii ni sa'a ia Dios ñasi'i, te masu jin yiki kuñu ñasi'i ni sa'a ya teyii.
9 Te masu ja ja'a ñasi'i ni kuva'a teyii, chi ja ja'a teyii guaa ni kuva'a ñasi'i.
10 Te yun guaa kanuu ja chisa'u ña xini ña, ja kuu in seña ja ndiso tniuu ña, chi ka ndia'a ia ka jinokuechi nuu Dios naxa sa'a ña.
11 Su nuu yoon ja ka skua'o, chi jiniu'u ña teyii jin ñasi'i, te suni ñasi'i chi jiniu'u ña teyii.
12 Chi nani ni kuva'a ñasi'i nuu yiki kuñu teyii, te suni saa ni kaku teyii chii ñasi'i, te ndi'i vajikuei nuu maa ia Dios.
13 Vi ndachikua'a maa ni, ¿a vatuka kuu ja ma chisa'u in ñasi'i xini ña nuu ndakuatu ña nuu ia Dios?
14 Chi ja ka jinio ja maa nagua oo nuu ñuyiu ya'a kaxtno'o ja in jakanoo kuu ja in teyii kuandetu de ja kuu nani xini de.
15 Su ñasi'i, chi luu ka na'a ña ja kuandetu ña kuu nani xini ña, chi nuu tniuu ja chisa'u ña xini ña, te maa ixi xini ña yun chisa'u xini ña.
16 Su nuu ja ndee in ñayiu kuini ja tee tna'i siki tno'o ya'a, te ka'an san ja ni sein, te ni ñayiu ka ndututu ja ka skua'a tno'o ia Dios, tu na in ja siin ka ka sa'a san saa nagua ni ka'an san ya'a.

Ni ka sa'a kue'e ñayiu nuu ka jaxini nuu maa Jito'o

17 Su tno'o ja tee san ya'a, ma kuu ka'an san ja nase gua'a ka sa'a ni, chi ni'i tno'o san ja nuu ka ndututu ni, te ka sa'a ni jakue'e ka saa java'a.
18 Chi jaxtnañu'u, ka ka'an kuechi sava ñayiu ja nuu ka ndututu ni ja ka skua'a ni, te ka sa'a siin tna'a ni. Te sava

tno'o, chi kandija san ja saa
ka sa'a ni.
19 Chi ka ka'an ni ja nini
kuu ja saa vi sa'a siin tna'a
ni, nagua ja vi kuni ñayiu
ndee ni guaa jandaa ja ka
sa'a gua'a ni nuu ia Dios.
20 Su ja siun ka sa'a siin
tna'a ni nuu ka ndututu ni ja
ka jaxini ni, te masu jandaa
ndija ja ka sa'a ni nagua ni
jaxini maa Jito'o.
21 Chi nuu ka jaxini ni, te
ndi in ndi in ni ka kakoxno'o
ni, ka tnii ni ja vi kaa mamaa
ni. Te sava ni, chi vi ndee ka
jini ni ja ka ji'i ni. Su sava
ka ni, chi tu ka ni'i ni, te ka
kokin nda'u ni.
22 ¿Te a tu na ve'e ni ja
yun vi kaa ni, te vi ko'o ni?
Chi ja siun ka sa'a ni, te ka
skexiko ni ñayiu ka skua'a
tno'o ia Dios, te ka jiña'a ni
jakanoo ñayiu tu nagua ka
neva'a sa'un. ¿Nuu saa te
naxa ka'an san? ¿A nase
gua'a ka sa'a ni? Ña'a, ma
kuu, chi masu ka sa'a gua'a
ni ja siun ka sa'a ni.

Ni jaxini Jito'o

23 Te tno'o ja ni kaxtno'o
san nuu ni kuu ja ni ni'i
san nuu maa Jito'o: Ja maa
jakuaa ja ni xtuu ña Judas jin
Jito'o Jesús nuu ñayiu, ni tnii
ya xtaa vixin,
24 te ni ndakuanta'u ya
nuu ia Dios, te ni ta'u ya, te
jiña'a ya: "Vi tnii ni te vi kaa
ni, chi ya'a kuu yiki kuñu
san ja soko san ja ja'a in in
ni, te sua'a vi kosa'a ni ja
ka ndaka'an ña ni jin san",
jiña'a ya.
25 Te nuu ni ndi'i ni ka jax-
ini ya, te suni ni tnii ya vasu
vinu, te jiña'a ya: "Vinu ya'a
kuu tratu jaa ja ni kukutu jin
niñi san, te sua'a vi kosa'a
ni ndi'i ni jichi ja ka ji'i ni,
nagua ja vi kondaka'an ña ni
jin san", jiña'a ya.
26 Nuu saa te ndi'i ni jichi
nuu ka jaa ni xtaa vixin, vi
ka ji'i ni vinu ya'a, te siun
ni vi kondakaxtno'o ni ja ni
ji'i ya guaa ndee kiuu na ndii
ya.

Na vi kaxinio nagua ni sa'a maa Jito'o

27 Te yun guaa nani kuu
ñayiu ja jaa xtaa vixin ya'a
vi ji'i vinu nuu Jito'o, te tu
nee yiñu'i nuu ya, nuu saa
te sa'i yika kuechi siki yiki
kuñu maa Jito'o vi niñi ya.
28 Nuu saa te vi koto tnuni
ni in in maa ni: A ka oo gua'a
ni nuu ia Dios, te saa kuu vi
kaa ni xtaa vixin, te vi ko'o
ni vinu nuu ya.
29 Chi na ñayiu jaa vi ji'i, te
tu skua'a gua'i naxa kei yiki
kuñu maa Jito'o, te ja jai vi ja
ji'i yun sa'a ja vaji tnundo'o
siki.
30 Chi yun kuu ja kua'a
maa ni ka ku'u vi ni ka kuita
ni, te suni kua'a ñayiu ni ka
oo jin ni ja ni ka ji'i.
31 Chi nuu ja na vi koto
tnuni gua'o mao, te ma tet-
niuu Jito'o tnundo'o sikio ja
ka'nde ya kuechio.
32 Su nuu ja'nde Jito'o
kuechi, te tetniuu ya
tnundo'o sikio nagua ja na
vi nukuiin ndao nuu ichi ya,
te ma vi nao jin ñayiu ñuyiu.

33 Te yun kuu, vi ñani vi
kua'a, ja nuu ka ndututu ni
ja vi kaxini ni, te vi kondetu
tna'a ni, nagua ja inuu vi kaa
ni.
34 Te nuu ja ndee in ni
kokin, te kaa ni xtaa ve'e
maa ni, nagua ja ma tetniuu
ia Dios tnundo'o siki ni ja
siun na sa'a ni nuu ka ndu-
tutu ni. Te ja sava ka tniuu,
chi guaa ndee kiuu na jaa
san nuu ka oo ni, te saa
ka'an san naxa kokuu.

12

Tniuu ja skuta'u ña Espíritu ia Dios

1 Vitna te kuini san, vi ñani
vi kua'a, ja vi kuni ni siki
in in tniuu ja skuta'u ña
Espíritu ia Dios jin in ion.
2 Te ja ka jini gua'a maa
ni ja ama ka nuu chia'an ka
ja vi kandija ni, chi ni ka
ojandetu ni ja ni ka ojaka
ña ñayiu ni ka ochiñu'u ni
chu'chi ja ka kuu ñi'i ja tu
kuu vi ka'an.
3 Te yun guaa kuini san
vitna ja vi kuni ni ja ni in
ñayiu ja ka'in jin Espíritu
ia Dios ma kuu kachi ja tau
tnia'a Jesús, te ni in ñayiu
ma kuu ka'in ja Jesús kuu
Jito'o nuu ja tu na Espíritu ia
Dios oo jin.
4 Te oo siin siin tniuu ja ka
kuta'u in in ñayiu, su invaa
ni maa Espíritu kuu ia jiña'a.
5 Te ndi siin ndi siin tniuu
ka sa'a in ion, su invaa ni
nuu Jito'o ka jinokuechio.
6 Te siin siin ja ni taa ia
Dios ja vi sa'a in ion, su in-
vaa ni Dios kuu ia sa'a ndi'i
tniuu ya'a jin ndi'i ñayiu.
7 Su ni jiña'a ia Dios nuu in
in ñayiu in ja xne'e ja ka oi
jin Espíritu ya, nagua ja na
chituu ña jin ndi'i ñayiu ka
kandija.
8 Chi jin ma'ñu sagua
Espíritu ka ni'i ta'u sava
ñayiu ja ka ka'in tno'o
ndichi, te suni maa Espíritu
jiña'a tno'o ja ka jinkui'nu
kaji ini sava ñayiu.
9 Te sava ñayiu ni ka ni'i
ta'ui ja vi kandija gua'i ja
skunkuu ia Dios nagua ka
jikain jin ma'ñu sagua maa
Espíritu, te savai ni ka ni'i
ta'ui ja vi ndasa'i ñayiu ka
ku'u jin maa Espíritu.
10 Te savai ni ka ni'i ta'ui
ja vi sa'i tniuu na'nu, te
savai ja vi ndakani tno'o
ni jiña'a maa ia Dios. Te
savai ni ka ni'i ta'ui ja vi
ndakuni ndeja kuu tno'o ja
vaji nuu Espíritu ndaa, te
ndeja kuu tno'o ja vaji nuu
espíritu xnda'u ña. Te savai
ni ka ni'i ta'ui ja vi ka'in
ndinuu nuu sa'an ja tu ka
jini, te savai ja jinkui'nu
ini kaxtno'i naxa kei ka'an
ñayiu jin inka sa'an yun.
11 Su ndi'i tniuu ya'a sa'a
invaa ni maa Espíritu, te siin
siin tniuu jiña'a ya nuu in in
ñayiu na kuu na kuu naxa
kuini maa ya.

Ndi'o ka kuo invaa ni yiki kuñu

12 Chi nagua kuu in yiki
kuñu ja neva'a kua'a ndat-
niuu, te ndi'i ndatniuu ja oo
nuu yiki kuñu yun kuu invaa
ni yiki kuñu, te suni saa ni

ka kuo invaa ni yiki kuñu jin
Jesukristu.
13 Te suni saa ni ka kuu
ndi'o, a kuu ñayiu judio axi
ñayiu sava ka tatatno'o, a
ñayiu ka jinokuechi ja tu
ka ni'i ya'ui axi ñayiu ka
sa'a tniuu mai, chi invaa ni
Espíritu ia Dios ni skuandute
ña jin ndi'o, nagua ja vi
kokuo invaa ni yiki kuñu,
chi ndi'o ni ka ni'i invaa ni
Espíritu ia Dios.

14 Te in yiki kuñu, chi
masu invaa ndatniuu kuu,
chi neva'a kua'a ndatniuu.
15 Chi nuu ja ja'o na kachi:
"Masu yiki kuñu kuu rin,
chi masu nda'a kuu rin", su
tuu, chi in ndatniuu nuu yiki
kuñuo kuu.
16 Te nuu ja so'o na kachi:
"Masu yiki kuñu kuu rin, chi
masu nduchi nuu kuu rin",
su tuu, chi in ndatniuu nuu
yiki kuñuo kuu.
17 Chi nuu ja ndi'i yiki
kuñuo na kokuu nduchi nuo,
te ma kuu naxa vi koninio.
Te nuu ja ndi'i yiki kuñuo na
kokuso'o, te ma kuu naxa vi
tna'nio.
18 Su ia Dios ni tniuu tna'a
ya in in ndatniuu nuu yiki
kuñuo naxa kuini maa ya ja
koo.
19 Chi nuu ja in ni ndat-
niuu kuu ndi'i, te masu in
yiki kuñu kuu nuu saa.
20 Su vitna, chi visi kua'a
ndatniuu kuu, su invaa ni
yiki kuñu kuu.
21 Te nduchi nuo, chi ma
kuu kuña'a nuu nda'o: "Tu
jiniu'u ña rin". Te ni xinio
ma kuu kuña'a nuu ja'o: "Tu
jiniu'u sa'un ña rin".
22 Chi saa sua'a ndat-
niuu oo nuu yiki kuñuo ja
ndakani inio ja vita ka kuu,
ka kuu ndatniuu ja jiniu'u
gua'a kao.
23 Te saa ndatniuu oo nuu
yiki kuñuo ja ndakani inio
ja tu na'a va'a kuu ja ka
jito va'a kao vi ka skui'nuo
sa'un. Te ndatniuu ii ka ja
oo nuu yiki kuñuo ka chisa'u
va'o.
24 Chi taka ndatniuu ja kaa
vii ka nuu yiki kuñuo masu
nini kuu ja vi chisa'uo, su
ia Dios ni tniuu tna'a ya
yiki kuñuo ja vi koto va'o
ndatniuu ii ka.
25 Saa nagua ja ma vi sa'a
siin tna'a ndatniuu ka oo
nuu yiki kuñuo, chi sua'a
in in ndatniuu yun na vi
kondi'ni ja ja'a sava kai.
26 Chi nuu ja jatu in ndat-
niuu oo nuu yiki kuñuo, te
suni ndi'i ka jatu jin. Te nuu
ja jito va'o in ndatniuu oo
nuu yiki kuñuo, te ndi'i ka
kusii ini.
27 Nuu saa, te maa ni ka
kuu yiki kuñu Jesukristu, chi
in in maa ni ka kuu na
kuinio ndatniuu ja ka oo nuu
yiki kuñu ya.
28 Te siin siin tniuu ni
jiña'a ia Dios nuu in in ñayiu
ka skua'a. Xnañu'u ka ni
jani ya tee ni chitniuu Je-
sukristu ja ka xtutenuu de
tno'o ya. Te ja kuu uu ni jani
ya ñayiu ka ndakani tno'o
jiña'a maa ia Dios. Te ja kuu
uni ñayiu ka kaxtno'o. Yun
te ni jani ya ñayiu ka sa'a
tniuu na'nu jin jaka'nu maa
ya. Te saa ni jani ya ñayiu
ka ndasa'a ñayiu ka ku'u,

vi ñayiu ka chituu ñayiu ka
kunda'u, vi tee ka jito ñayiu
ka jinokuechi nuu veñu'u, vi
ñayiu ni ka ni'i ta'u ja ka
ka'in inka sa'an ja tu ka jini.
29 Te masu ndi'i ñayiu ka
skua'a ni chitniuu ña Je-
sukristu ja vi xtutenui tno'o
ya. Te suni masu ndi'i ñayiu
ka ndakani tno'o ni jiña'a
maa ia Dios. Te ni masu
ndi'i ñayiu ka kaxtno'o. Te
suni masu ndi'i ñayiu ka sa'a
tniuu na'nu jin jaka'nu maa
ia Dios.
30 Te ni masu ndi'i ñayiu ni
ka kuta'ui ja vi ndasa'i ñayiu
ka ku'u. Te suni masu ndi'i
ñayiu ka ka'an inka sa'an ja
tu ka jini, te ni masu ndi'i
ka jinkui'nu ini ja vi kaxtno'i
naxa kei ka'an ñayiu jin inka
sa'an yun.
31 Nuu saa te vi nduku
ndee ni ja vi ni'i ta'u ni in in
tniuu gua'a ka nuu ia Dios ja
vi sa'a ni.
Su sein, chi kaxtno'o san
in ichi gua'a ndeva'a ka.

13

Na vi ka'an too tna'o

1 Chi visi ka'an san inka
sa'an ja ka ka'an ñayiu axi
nagua ka ka'an ia ka ji-
nokuechi nuu Dios, te tu
ka'an too san in ñani in
tna'a san, nuu saa te tno'o
ka'an san kuu na kuinio in ja
ka'ma ka'ma axi na kuinio in
kaa ja kaxin kaxin sua'a ni.
2 Te visi na ndakani san
tno'o ja taa maa ia Dios,
te jinkui'nu ini san ndi'i
tno'o ya ja ni yiyu'u vi ndi'i
tno'o ndichi, te visi kandija
guagua'a san ja vi kuu xta-
jioo san in yuku, su nuu ja
tu ka'an too san in ñani in
tna'a san, nuu saa te tu sa'un
nagua kuu san.
3 Te visi na kuña'a san
ndi'i nagua neva'a san ja vi
kokaa ñayiu nda'u, te visi
na soko san maa san ja vi
teñu'u ña ñayiu ja ja'a tno'o
ya, su nuu ja tu ka'an too san
in ñani in tna'a san, nuu saa
te tu sa'un nagua jiniu'u nuu
san.
4 Chi nuu ja ka ka'an too in
ñani in tna'o, te vi kuandee
inio jin, te vi kova'a inio, te
ma vi kokuu kuasun inio, te
ma vi kokuu vixion, ni ma vi
sa'a teyio mao,
5 te ma vi sa'o ja vi
kukanoo inka ñayiu, te ni
ma vi ndukuo java'a mao, ni
ma vi kokiti inio, ni ma vi
ku'un inio tno'o kiti ini.
6 Te ma vi kokusii inio nuu
ka sa'a ñayiu jakue'e, chi na
vi kokusii inio nuu ka sa'a
ndai.
7 Chi ja ka ka'an too in
ñani in tna'o sa'a ja ndi'i ni
ka jaka'nu inio, vi ndi'i ka
kandijao, vi ndi'i ka ndetu
ka'nuo, vi ndi'i ka jandee
inio.
8 Te ja ka ka'an too tna'o,
chi ma naa sa'un. Su kenta
in kiuu ja tu ka na in
ndakani tno'o jiña'a maa ia
Dios, te ni tu na in ka'an ka
inka nuu sa'an ja tu jini, te ni
ma koo ka tno'o ndichi, chi
ndi'i ya'a naa.
9 Chi joo ni ka jinio, te joo
ni tno'o ja ni taa ia Dios ka
ndakanio.
10 Su nuu na kenta kiuu ja
vi kuni ndao, te naa ja joo ni

ka jinio vitna.
11 Chi nuu ni okuu san in
suchi luluu, te ni oka'an san
nagua ka'an in suchi luluu,
te ni ondakani ini san vi ni
osa'a san na kuinio in suchi
luluu. Su vitna ja ni kuu
ka'nu san, te ni xndendoo
san nagua sa'a suchi luluu
yun.
12 Te suni saa ni vitna, chi
tu ka jini gua'o naxa oo ia
Dios, chi ka ndia'o ya na
kuinio in speju ja tu ndijin
gua'a. Su in kiuu te vi kunio
nuu jin nuu ya. Vitna, chi
joo ni jini san, su kiuu yun,
te kuni ndaa san, nagua jini
ña maa ya jin san.
13 Nuu saa te vitna, chi oo
uni tno'o ja ma naa sa'un,
te suu kuu ja ka kandijao,
vi ja ka ndetu ka'nuo vi ja
ka ka'an too tna'o. Su tno'o
kanuu ka nuu ndi uni kuu ja
vi ka'an too tna'o.

14

Nuu ka ka'an ñayiu inka sa'an

1 Nuu saa te vi nduku ndee
ni ja vi ka'an too tna'a ni, te
suni vi ndioo ini ni ja vi ni'i
ta'u ni in tniuu nuu Espíritu
ia Dios, su ja kanuu ka kuu
ja vi ni'i ta'u ni tniuu ja vi
ndakani ni tno'o ja taa maa
ia Dios.
2 Chi ñayiu ja ka'an inka
sa'an ja tu jini, ka'in nuu ia
Dios, te masu nuu ñayiu, chi
tu na in jinkui'nu ini tno'o
ka'in, chi jin ma'ñu sagua
Espíritu ka'in tno'o oyu'u ja
tu na jini.
3 Su ñayiu ndakani tno'o
ni jiña'a maa ia Dios, chi nuu
ñayiu ka'in, nagua ja vi kuja
ñayiu yun nuu tno'o ya, vi
ja xteku ñai, vi ja ndakuña'i
tno'o ndee ini nuu ñayiu
yun.
4 Te ñayiu ka'an inka nuu
sa'an ja tu jini, chi maa ni
mai jija nuu tno'o ya. Su
ñayiu ndakani tno'o ni jiña'a
maa ia Dios, chi sa'i ja ka jija
ñayiu ka skua'a nuu tno'o
ya.
5 Te kuini san ja nuu sua'a
te kuu, te ndi'i ni vi ka'an
inka nuu sa'an ja tu ka
jini ni, su ndioo ka ini san
ja vi ndakani ni tno'o ni
taa ia Dios, chi ka'nu ka
kuu ñayiu ndakani tno'o ni
jiña'a ia Dios, masu ñayiu
ka'an inka nuu sa'an ja tu
jini, visi jiniu'u tno'o ka'an
ñayiu ya'a nuu ja kuu ja
ndakaxtno'i naxa kei tno'o
ka'in yun, nagua ja vi kuja
ka ñayiu ka skua'a nuu tno'o
ya.
6 Te yun kuu, vi ñani vi
kua'a, ja nuu ja jaa san
ja jakoto ña san, te ka'an
san inka nuu sa'an ja tu ka
jinkui'nu ini ni, te tu nagua
jiniu'u sa'un nuu in in ni,
nuu ja ma kaxtno'o kaji san
nagua ni skuni ña ia Dios jin
san, axi nuu ja ma kaxtno'o
san tno'o ndichi axi tno'o
ja ni taa maa ia Dios ja
ndakani san, axi inka tno'o
ja kaxtno'o san.
7 Na vi skintna'a inuo inka
sa'an jin yutnu kene'e yaa.
Te visi tu teku tnu, su kuu
kata tnu, na kuinio tnu yoo
ka tiuu axi yutnu kaxin, te
nuu ja tu jita siin siin tnu, ¿te

naxa kuu vi kunio na yaa ka
jita in in tnu?
8 Te nuu ka jaxin tna'a,
nuu ja ma tiuu kaji tee xta'i
trompeta yun, te ni in ñayiu
ma sa'a tua'i ja ki'in kaxin
tna'i.
9 Te suni saa ni ka kuu maa
ni, nuu ka ka'an ni inka nuu
sa'an, nuu ja ma vi kaxtno'o
kaji ni ja vi jinkui'nu ini
ñayiu, ¿te naxa vi kuni na
tno'o ka ka'an ni? Te tno'o
ka ka'an ni yun, chi nani ja
jiso tachi kua'an kuu.
10 Te jandaa ja kua'a nuu
sa'an oo ñuyiu, te in in sa'an,
chi oo ja kei ka'an mamaa.
11 Su nuu ja tu jinkui'nu
ini san naxa ka'an in ñayiu,
te kuu san na kuinio ñayiu
inka ñuu nui, te suni kui na
kuinio ñayiu inka ñuu nuu
san.
12 Te yun guaa maa ni, ja
ka ndioo ndeva'a ini ni ja vi
ni'i ta'u ni in tniuu ja taa
Espíritu ia Dios, vi nduku
ndee ni ja vi koneva'a kua'a
ni tniuu ja taa ya, ja kuu vi
chituu ni ñayiu ka skua'a ja
na vi kujai nuu tno'o ya.

13 Nuu saa te ñayiu ka'an
inka sa'an ja tu jini, na
ndakuatui nuu ia Dios ja na
kuña'a ya in jaka'nu ja kuu
ndakaxtno'i tno'o ka'in yun.
14 Chi nuu ja ndakuatu san
inka sa'an ja tu jini san,
te jandaa ja ndakuatu san
jin anu san, su tu nagua
jinkui'nu ini san.
15 ¿Naxa sa'a san nuu saa?
Ndakuatu san jin anu san
vi suni ndakuatu san jin ja
jinkui'nu ini san. Kata san
jin anu san vi suni kata san
jin ja jinkui'nu ini san.
16 Chi nuu ja ndakuatu
ni nuu ia Dios maa ni
tno'o ja vaji nuu anu ni,
te tu jinkui'nu ini ni, te
oo in ñayiu ni kiunduu jaa
nini tno'o ja ndakuanta'u ni
yun, ma kuu ka'in "saa na
kokuu", chi tu jinkui'nu ini
na tno'o ka'an ni.
17 Chi jandaa ja gua'a
ndakuanta'u ni nuu ia Dios,
su tu chituu ni inka ñayiu ja
kujai nuu tno'o ya.
18 Te ndakuanta'u san nuu
ia Dios ja kua'a ka jichi ka'an
san inka nuu sa'an ja tu jini
san, saa ndi'i maa ni.
19 Su visi ni saa, su
nuu ka ndututu ñayiu ka
skua'a, jintna'a ini ka san
ja ka'an san u'un ni tno'o ja
jinkui'nu ini san, nagua ja
kuu kaxtno'o san nuu sava
ka ñayiu, masu ja ka'an san
uxi mil tno'o jin inka sa'an
ja tu ka jinkui'nu ini ñayiu.
20 Ma vi ndakani ini ni,
vi ñani vi kua'a, nagua ka
ndakani ini suchi kueli, chi
sua'a vi kuja ni jin ja ka
ndakani ini ni. Su vi kokuu
ni na kuinio suchi kueli jin
jakue'e ja oo ñuyiu.
21 Chi sua'a yoso nuu Ley:
"Ka'an rin nuu ñayiu ñuu
ya'a jin ma'ñu sagua ñayiu
inka ñuu vi jin inka sa'an ja
tu ka jini, te visi ni saa, te
ma vi konini tno'o ka'an rin,
kachi Jito'o".
22 Yun guaa nuu ka ka'an
ñayiu inka nuu sa'an ja tu
ka jini, te jin yun xne'e ia
Dios ja tetniuu ya tnundo'o
siki ñayiu tu ka kandija, te

masu siki ñayiu ka kandija.
Su tno'o jiña'a ia Dios nuu
ñayiu ja ndakani tno'o ya
xne'e jaka'nu ya nuu ñayiu
ka kandija, te masu nuu
ñayiu tu ka kandija.
23 Chi nuu ja ndi'i ni ja
ka skua'a ni ni ka ndututu
ni in ni nuu, te ndi'i ni ka
ka'an inka nuu sa'an ja tu ka
jini ni, te na kiuu in ñayiu
ni kiunduu jaa axi ñayiu tu
kandija, te vi kachi ja ka
ndukue'e ni.
24 Su nuu ja ndi'i ni ka
ndakani tno'o ni taa ia Dios,
te kiuu in ñayiu tu kandija
axi in ñayiu ni kiunduu jaa,
te jino ini, chi ndachikua'i
naxa oo mai jin tno'o ka
ka'an ni.
25 Yun te ndakuni ndi'i
jakue'e oo ini anui, te
jinkuiin jiti, te chiñu'i ia
Dios, te ka'in ja jandaa kuiti
ja oo Dios ne'u ni.

Vi sa'a yukun ni nuu ka ndututu ni ja vi skua'a ni

26 Nuu saa, vi ñani vi
kua'a, ¿te naxa vi sa'o jin
ndi'i tno'o ya'a? Nuu ka
ndututu ni, te vi kata sava
ni yaa ja vaji nuu Salmo, te
sava ni vi kaxtno'o tno'o ya,
te sava ni vi ndakani tno'o
ni skuni ña ia Dios, te sava
ni vi ka'an inka nuu sa'an
ja tu ka jini ni, te sava ni
vi ndakaxtno'o naxa kei inka
nuu sa'an yun. Te ndi'i ya'a
vi sa'a ni nagua ja na vi kuja
ñayiu ka skua'a nuu tno'o
ya.
27 Te nuu ka oo ñayiu ja ka
ka'in inka sa'an ja tu ka jini,
te na kokuu uu axi uni, te
ndi in ndi in na ka'an, te na
koo in ñayiu ja ndakaxtno'o
naxa kei tno'o ja ka ka'an
ñayiu yun.
28 Te nuu ja tu na ñayiu ja
ndaka'an naxa kei, te gua'a
ka kuu ja ma vi ka'in nuu
ñayiu ka skua'a, te na vi
ka'an maa ni mai jin ia Dios.
29 Te suni ñayiu ka
ndakani tno'o ni jiña'a ia
Dios, na vi ka'an uu a uni, te
sava ka ñayiu na vi skua'a
gua'a tno'o ka ka'in yun.
30 Su nuu ja skuni ña ia
Dios tno'o ya jin in ñayiu
nukoo, te na junkuiin ñayiu
ka'an yun, nagua ja na kuu
ka'an mai.
31 Chi saa te kuu vi ka'an
ndi in ndi in ni tno'o ja ni
taa ia Dios ja vi ndakani ni,
nagua ja ndi'i ni vi kutua'a,
te vi nuku'un ndee ini ni.
32 Te ñayiu ka ndakani
tno'o ni jiña'a ia Dios kuu vi
junkuiin, chi ka jini vi ka'nu
ni'nui mai.
33 Chi ia mani ini kuu Dios,
masu ia skunu nuu ini ña.
Te nagua ka sa'a ndi'i
ñayiu ka skua'a, ja ka kui
ñayiu maa ia Dios,
34 ja nuu ka ndututu ñasi'i
nuu ka skua'a ni, ma kuu
vi ka'an ña, chi na vi kasi
yu'u ña, te na vi kuanyu'u
vi kuandetu ña nagua yoso
nuu Ley Moisés.
35 Te nuu ja kuini ña ja
kukanu ini ña na in tno'o,
te ve'e ña na kakan tno'o ña
nuu yii ña, chi na'a kanoo
ja ka'an in ñasi'i nuu ka oo
tutu ñayiu ka skua'a.
36 Chi vi kona'a ni ja tu ni
jinkondee tno'o ia Dios nuu
in in maa ni, te ni masu

maintno'o maa ni ni ka ni'i
tno'o ya.
37 Su nuu ja ndee in ñayiu
ndakani ini ja kuu ndakani
tno'o ni jiña'a ia Dios axi
ndakani ini ja ni ni'i ta'ui
Espíritu ya, nuu saa te na
ndakuni ja tno'o tee san ya'a
kuu in tno'o ja tatnuni maa
Jito'o.
38 Su nuu ja tu janta'ui
tno'o ya'a, te suni ma vi
kuanta'u ña jin.
39 Nuu saa, vi ñani vi
kua'a, te vi ndioo ini ni vi
ndakani ni tno'o ja taa ia
Dios, te ma vi kasi ni'nu ni
ja vi ka'an ñayiu inka sa'an
ja tu ka jini.
40 Su ndi'i ja ka sa'a ni vi
sa'a ndaa ni, te vi sa'a yukun
ni nuu ka ndututu ni.

15

Ni ndateku Jesukristu

1 Vitna, vi ñani vi kua'a,
te kuini san ja vi ndaka'an
ni tno'o va'a Jesukristu ja
ni kaxtno'o san nuu ni. Te
tno'o ya'a kuu tno'o ja ni ka
janta'u ni, te ka oo yutnu ni
jin.
2 Te suni jin ma'ñu sagua
tno'o ya'a vi kaku ni'nu ni,
nuu ja vi koo yutnu ni nuu
tno'o ni kaxtno'o san, chi
nuu tuu, te tu jiniu'u ja ni ka
kandija ni.
3 Chi xtnañu'u ka ni
kaxtno'o san nuu ni tno'o ja
ni ni'i san nuu Jesukristu: Ja
ni ji'i ya ja ja'a yika kuechio,
nagua yoso nuu tutu ii.
4 Te ni jinkoyu'u ya, te nuu
uni kiuu, te ni ndateku ya,
nagua yoso nuu tutu ii.
5 Te ni ndenta ya nuu Pe-
dro, te saa ni ndenta ya nuu
ndi uxi uu tee ni chitniuu ya
ja vi xtutenuu tno'o ya.
6 Te saa ni ndenta ya nuu
vi'i ka u'un ciento ñayiu ka
skua'a ja ni ka ndututu yun,
te kua'i ka teku ndee vitna,
su savai, chi ja ni ka ji'i. *
7 Te saa ni ndenta ya nuu
Jacobo. Te nuu kuee ka, te
ni ndenta ya nuu ndi'i tee
ni chitniuu ya ja vi xtutenuu
tno'o ya.
8 Te sandi'i ni ka, te saa
ni kenta ya nuu maa san, ja
kuu san na kuinio in suchi ni
kaku yute.
9 Chi in tee nuu ka kuu san
saa sava ka tee ni chitniuu
Jesús ja vi xtutenuu de tno'o
ya, te ni tu oo tu kaa san
ja konani san tee ni chitniuu
Jesús, chi ni osondikin san
ñayiu maa ia Dios.
10 Su ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña ia Dios, ja kuu
san in tee ni chitniuu ña
Jesús, te tu ni okuu uun ja
ni ka'an nda'u ni ka'an kee
ña ya jin san, chi saa sua'a
satniuu ka san saa ndi'i tee
ni chitniuu ya, su masu maa
san satniuu, chi maa ia Dios
chindee chituu ña jin san ja
sa'a san.
11 Te tu ni ja sa'i a sein
axi tee yun, su inuu ni ka
kaxtno'o san, te saa ni ka
kandija ni.

Vi ndateku ndiyi

* **15:6 15:6** Jin sa'an griego ka'an “ni ka kixin” ja kuu “ni ka ji'i”.

12 Te tno'o ja ka kaxtno'o
san kuu ja ni ndateku Je-
sukristu ne'u ndiyi. ¿Te nau
ja ka ka'an sava ni ja ma vi
ndateku ndiyi?
13 Chi nuu ja ma vi
ndateku ndiyi, te suni
Jesukristu, chi tu ni ndateku
ya.
14 Te nuu ja tu ni ndateku
Jesukristu, te tu jiniu'u tno'o
ja ka kaxtno'o san, te suni tu
jiniu'u ja ka kandija ni.
15 Te nuu ja saa kuu, te ja
ka kuu san tee ka xnda'u ña,
ja tu ka ka'an ndaa san tno'o
ia Dios, chi ka ndakani san ja
Dios ni ndaxteku Jesukristu,
te nuu ja masu ndija ja vi
ndateku ndiyi, te masu ndija
ja ni ndaxteku ya Jesukristu.
16 Chi nuu ja ma vi
ndateku ndiyi, te suni tu ni
ndateku Jesukristu.
17 Te nuu ja tu ni ndateku
Jesukristu, te tu jiniu'u ja ka
kandija ni, te ka oo ii ni jin
yika kuechi ni.
18 Te nuu ja saa kuu, te
suni ndiyi ni ka ji'i ja ni ka
kandija Jesukristu vi junaa
nuu saa.
19 Chi nuu ja nani ja ka
tekuo ñuyiu ya'a ka ndetu
ka'nuo Jesukristu, nuu saa te
nda'u ni kao nuu ndi'i ñayiu.
20 Su ña'a, masu saa kuu,
chi ni ndateku Jesukristu
ne'u ndiyi. Te maa ya kuu
jaxtnañu'u ja ni ndateku
ne'u ndiyi, na kuinio in
jaxtnañu'u ja kee nuu
ñunde'i. Te saa vi kondikin
sava ka ndiyi ni ka kandija
ya ja vi ndatekui.
21 Chi ja ja'a in tee ni kiuu
kue'e ja ka ji'i ñayiu, te suni
saa ni ja ja'a inka tee, te ni
keja'a ja ka ndateku ndiyi.
22 Te ndi'i ñayiu vi kuu,
chi tatatno'o Adán ka kui, te
suni saa ni ndi'i ñayiu ka oo
jin Jesukristu vi ndateku.
23 Su yukun yukun ndax-
teku ña ia Dios: Xtnañu'u
ka Jesukristu ni ndateku
ya, yun te saa nuu ndii
Jesukristu, te ndaxteku ya
ñayiu maa ya.
24 Yun te saa jino kiuu
sandi'i, te xnaa Jesukristu
ndi'i ja ka tatnuni vi ndi'i
ja ka ndiso tniuu vi ndi'i
jana'nu, te ndakuña'a ya
nuu tatnuni ya nuu maa Tata
Ja'nu.
25 Chi kanuu ja tatnuni
Jesukristu guaa ndee na
kundee ya ja ndi'i ja ka ka'an
u'u ña jin ya vi koo chii ja'a
ya.
26 Te sandi'i ni ka, te xnaa
ya kue'e ja ja'ni ñayiu, ja nee
u'u tna'a jion.
27 Chi maa ia Dios ni sa'a
ndi'i chii ja'a Jesukristu. Te
nuu ka'an nuu tutu ii ja
ni sa'a ya ndi'i chii ja'a Je-
sukristu, te ka jini kajio ja
masu kiunduu ndee maa ia
Dios, chi maa ya kuu ia ni
sa'a ndi'i chii ja'a Jesukristu.
28 Te nuu na ndi'i ja vi koo
chii ja'a Jesukristu, yun te
suni maa ya ja kuu ya Se'e
kiuu ya nuu nda'a Dios, ia
ni sa'a ndi'i ja oo chii ja'a
ya. Saa te maa ia Dios kuu
ia tatnuni nuu ndi'i kuiti.
29 Te ka oo sava ñayiu ja ka
jandutei ja ja'a ndiyi. Te nuu
ma vi ndateku ndiyi, ¿nau ja

ka sa'i siun nuu saa? ¿Nau ja
ka jandutei ja ja'a ndiyi nuu
saa?
30 Te yoon, ¿nau ja ndi'i ni
ore ka oo ja vi kuo nuu ja ma
vi ndateku ndiyi?
31 Chi ka'an ndaa san, vi
ñani vi kua'a, ja ndi'i kiuu
ka nduku ñayiu ja vi ka'ni
ñai jin san, su kusii ini san ja
ja'a in in ni jin ma'ñu sagua
Jito'o Jesukristu.
32 Chi nuu ni oo san ñuu
Éfeso, ni ka kagua tna'a san
jin tee xeen ja ka kuu de na
kuinio kiti yuku, su tu nagua
ni'i san nuu ja ndija ja ma
vi ndateku ndiyi. Nuu saa te
inu ndija ñayiu ja ka ka'in:
“Na vi kaa na vi ko'o, chi
xtnee te vi kuo” ka kachi.
33 Te ma vi kuandetu ni
ja vi xnda'u ña ñayiu jin
ni, nagua ka'an in tno'o nuu
kachi: “Nuu jika ni jin in
ñayiu kue'e, te xtivi ñai jin
jagua'a sa'a ni”.
34 Vi ndikui'nu ini ni, te vi
sa'a ndaa ni, ma vi sa'a ka ni
yika kuechi, chi ka oo sava ni
ja tu ka jini gua'a ni ia Dios,
te ja na vi kukanoo ni guaa
ka'an san tno'o ya'a.

Naxa vi kava ndiyi nuu vi ndatekui

35 Su vi koo sava ni ja vi
kakan tno'o ni: ¿Naxa vi
ndateku ndiyi? ¿Naxa vi
kava yiki kuñui nuu ndon-
takuei ja vi ndatekui?
36 Se'e tee vasa, ¿nau ja
siun ka jikan tno'o ni? Chi
nuu ka chi'i ni ndikin tata
chii ñu'u, te kuini ja kuu
ndikin yun ama ka ja kute.
37 Chi ndikin tata ja ka
chi'i ni chii ñu'u, masu maa
viyu ja jite yun kuu, chi maa
ni nuni tata axi triu a inka
ndikin tata kuu.
38 Su yun te sa'a ia Dios
naxa kuini maa ya ja kava
in in yuku na kuu na kuu na
ndikin ka kui, te saa vi kava
maa yúkui.
39 Te suni saa kuu jin yiki
kuñuo, chi masu inuu ka
ndaa ndi'i, chi siin kaa yiki
kuñu ñayiu, te siin kaa kiti
kuun nda'a, te siin kaa chi-
aka vi siin kaa kiti ndagua.
40 Te suni saa ni siin ka
ndaa ja ka oo andivi, te siin
ka ndaa ja ka oo nuu ñu'u,
su siin ni sa'a luu ya ja ka oo
andivi, te siin ni sa'a luu ya
ja ka oo nuu ñu'u.
41 Chi siin ye'e nikandii, te
siin ye'e yoo, te suni siin ka
ye'e kimi, chi suni siin siin
ka ye'e in in maa kimi.
42 Te suni saa ni kokuu nuu
ndaxteku ya ndiyi, chi yiki
kuñu ja chiyu'o chii ñu'u,
chi ja te'i ni kuu, te ndiyi ja
ndaxteku ya, chi ma vi kuu
sa'un ka.
43 Ja tayu'o chii ñu'u, chi
in ja kaa tne'e kuu, su nuu
ndaxteku ya, te vi ye'e tajan.
Ka tayu'o in ja vita ja tu
ndakui, su nuu ndaxteku ya,
te nduu ndakui.
44 Ja ka tayu'o chii ñu'u,
chi yiki kuñu in ñayiu ñuyiu
ni kuu, te nuu ndaxteku ya,
chi kokuu in yiki kuñu ja
sa'a maa Espíritu ya, chi
oo yiki kuñu ñayiu ñuyiu,
te suni oo yiki kuñu ja vi
koneva'o nuu vi koo andivi.
45 Chi saa yoso nuu tutu

ii: “Tee xtnañu'u ja ni sa'a
ia Dios ni okuu Adán ja ni
okuu de ñayiu teku”, kachi
tutu. Su Adán sandi'i ni ka
kuu maa Jesukristu ja kuu ya
espíritu ja taa ya ja ka tekuo.
46 Su masu yiki kuñu ja
ni sa'a maa Espíritu kuu
jaxtnañu'u, chi yiki kuñu
ñayiu ñuyiu, yun te saa
nduu yiki kuñu ja sa'a maa
Espíritu.
47 Te tee xtnañu'u ja ni oo
ñuyiu, chi jin ñuyaka ñu'u
ni sa'a ña ia Dios. Te tee
kuu uu ja kuu maa Jito'o, chi
ndee andivi oo ya.
48 Te yiki kuñu ñayiu ka oo
ñuyiu ya'a, chi inuu ka ndaa
jin Adán, tee ni kuva'a jin
ñuyaka ñu'u. Te ñayiu ja ka
oo andivi, chi inuu ka ndai
nagua kaa ia oo ndee andivi.
49 Chi ni ka ndakuo nagua
kaa nagua oo tee ni kuva'a
jin ñuyaka ñu'u, te suni saa
vi nduo nagua kaa ia oo ndee
andivi.
50 Te kuini san ja ka'an
san, vi ñani vi kua'a, ja yiki
kuñu vi niñi ñayiu, chi ma
kuu kiuu ja sa'a jajin nuu
tatnuni ia Dios. Te ni ja te'i,
ma kuu sa'a jajin nuu oo ja
ma te'i sa'un.
51 Su kuini san ja kaxtno'o
san tno'o ya ja ni yiyu'u:
Masu ndi'i yoon ja ka kandi-
jao vi kuu, su ndi'o ndasama
ña ya inka yiki kuñu jaa.
52 Te nuu nda'i trompeta
sandi'i, chi ñama tiuu
trompeta kiuu yun, te
vi nani ja ndakueneo te
ndakondia'o, te vi ndateku
ndiyi ja ma vi kuu sa'un kai,
te yoon ja ka tekuo kiuu yun,
chi ndasama ña ya jion jin
inka yiki kuñu jaa.
53 Chi yiki kuñuo ja te'i,
nini kuu ja ndasama, te
nduu ja ma te'i sa'un. Te yiki
kuñuo ja ji'i ndasama ja ma
kuu sa'un ka.
54 Te nuu na ndasama yiki
kuñuo ja te'i, te nduu ja ma
te'i sa'un ka, te suni yiki
kuñuo ja ji'i ndasama, te
nduu ja ma kuu sa'un ka.
Yun te skunkuu tno'o yoso
nuu tutu ii: “Ni kundee ya ni
xnaa ya kue'e ja ja'ni ñayiu”.
55 “Nuu saa te ¿ndenu oo
tu ja ja'ni ña, ja koxtuji
ña jion? ¿Te ndenu oo tu
yau ñaña ja kokundee ka?”
kachi tutu ii.
56 Te maa yika kuechio
kuu na kuinio in iñu xeen
ja xtuji ña ja vi kuo, te Ley
jana'a kuu ja jiña'a jaka'nu
ja kaya yika kuechi ka sa'a
ñayiu.
57 Su vi ndakuanta'uo nuu
ia Dios ja ni sa'a ya ja ni
ka kundeo nuu yika kuechi
jin ma'ñu sagua Jito'o Je-
sukristu.
58 Yun kuu ja vi koyutnu
ni, te ma vi kujioo ni, vi ñani
vi kua'a ja ka'an too ña san,
te siun ni vi kosatniuu ni in
kiuu in kiuu ka nuu tniuu
ja ni taa maa Jito'o, chi ja
ka jini maa ni ja masu ka
satniuu uun ni nuu ya.

16

*Vi soko ni xu'un ja ki'in
nuu ñayiu ka kandija ja ka
kuu nda'u*

1 Vitna te ka'an san ja ja'a
xu'un ja ka soko ni ja ki'in

nuu ñayiu ka kandija ja ka
kuu nda'ui. Suni vi sa'a ni
nagua ni xtaku san ja ka sa'a
ñayiu ka skua'a ja ka oo taka
ñuu ja tnii Galacia.
2 Te taka kiuu xtnañu'u ja
ndaki'in semana, vi sa'a siin
in in maa ni xu'un na kuu
na kuu naxa ka ni'i ni, te vi
tava'a ni, nagua ja kiuu na
jaa san, te ja otua'a, ja ma vi
xtutu kao xu'un ja vi soko ni.
3 Te nuu na kenta san, te
tetniuu san tee vi kaji maa ni
ja vi kinda'a de in tutu nuu
ka'an ja maa san tetniuu de
ja ki'inkuei de Jerusalén, te
vi ndakuña'a de xu'un ni ka
soko maa ni nuu ñanio ka oo
ñuu yun.
4 Te nuu ja oo gua'a ja suni
no'o san, te vi kondeka tna'a
san jin de ki'inkuei san.

Ndakani ini Pablo ja jinkoto de ñayiu Corinto

5 Te nuu jaa san ja jakoto
ña san, te ya'a san Mace-
donia, chi ichi ñuu ja tnii
Macedonia jaa san, te kenta
san Corinto.
6 Te vatuni kendoo san
vi koo ndee saa tiempu, te
ndee ya'a yoo vijin. Yun
te vi chituu ña ni jin san
ja vi ndakanu ichi ña ni,
kondio'ni ndenu ka ki'in san.
7 Chi vitna te tu kuini san
ja sua'a ni ndakuni ña san,
te ya'a san ki'in san, chi
ndetu ka'nu san ja kuu vi
koo ndee saa tiempu, nuu ja
na kuandetu maa Jito'o.
8 Su koo ni san ñuu Éfeso
ya'a guaa ndee na ya'a viko
Pentecostés.
9 Chi ni nune in ichi ka'nu
ja kuu kaxtno'o san tno'o
va'a Jesús nuu kua'a ñayiu
ja na vi kandijai, visi kua'a
ñayiu ka ndakoo siki san.
10 Te nuu ja na kenta Tim-
oteo, te vi kuanta'u gua'a ni
de ja na kosii ini de, chi sat-
niuu de nuu tniuu ni jiña'a
maa Jito'o, nagua satniuu
maa san.
11 Te ni in ni ma vi skexiko
ni de, chi vi chituu ni de
nagua ja'ni ña jin de, te vi
ndatetniuu ni de jin tno'o
mani na kii de, chi ka ndetu
san de jin sava ka ñanio.
12 Te ja ja'a ñanio Apolos,
chi ni jikanta'u ndeva'a san
nuu de ja jakuei de jin sava
ka ñanio ja vi jakoto ña de.
Su tu ni kuini de ja jaa de
vitna, su nuu na nune de, te
jaa de.

Ya'a kuu tno'o sandi'i ni ka

13 Vi kondito ni, ma vi
kusun ini ni, te vi koo yutnu
ni jin tno'o ka kandija ni, vi
koo teyii anu ni, te vi koo
ndakui ni.
14 Te ndi'i ja ka sa'a ni, vi
sa'a ni ja xne'e ja ka ka'an
too tna'a ni.
15 Ja ka jini maa ni, vi
ñani vi kua'a, ja ñayiu ve'e
Estéfanas ka kuu ñayiu ni ka
kandija xtnañu'u ñuu ja tnii
Acaya, te sui ka kuu ñayiu ka
nduku ndee ja ka jinokuechi
nuu ñayiu ka kandija.
16 Te jikanta'u san ja vi
kuanyu'u vi kuandetu ni
nuu ñayiu ka sa'a tniuu
nagua ka sa'a ñayiu ya'a, vi
suni nuu ndi'i ñayiu ja ka
chituu tna'a ja ka sa'a tniuu
ya'a.

17 Te kusii ini san ja ni
kentakuei Estéfanas vi For-
tunato vi Acaico, chi ni ka
chituu ña de jin san nuu
tniuu ni, ja ña ni kuu vi sa'a
ni, chi jika ka oo ni.
18 Chi ni ka ndataa de tno'o
ndee ini nuu san, nagua ni
ka sa'a de jin maa ni. Te
ñayiu ka sa'a siun, chi kuini
ja vi ndakuantno'o ni jin.
19 Te ñayiu ka skua'a ja ka
oo ñuu ja tnii Asia ka ndakan
tno'o ña, ¿a kukueni ka oo
ni? Te Aquila jin ñasi'i de
Priscila vi ñayiu ka skua'a
ja ka ndututu ve'e de ka
ndakan tno'o ndeva'a ña, ¿a
kukueni ka oo ni jin sivi maa
Jito'o?
20 Te ndi'i ñanio ka
ndakan tno'o ña jin ni, ¿a
kukueni ka oo ni? Te vi
ndatnii nda'a tna'a in in maa
ni, te vi ndakanu ni'nu tna'a
ni.
21 Te maa san kuu Pablo ja
tee san tno'o ya'a jin nda'a
maa san, ndakan tno'o ña
san, ¿a kukueni ka oo ni?
22 Te nuu ja ndee in ñayiu
tu kutoo Jito'o Jesukristu, te
na xtau tnia'a ña ia Dios jin.
Te na vi ka'on: “Ne'e ni, vi
Jito'o san”.
23 Te maa Jito'o Jesukristu
na koto na kuni ña ya jin
ndi'i ni.
24 Te siun ni koka'an too
ña san jin ndi'i ni jin ma'ñu
sagua Jito'o Jesukristu.
Saa na kokuu.

Tutu kuu uu ja ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Corinto

1 Maa san kuu Pablo, tee ni chitniuu Jesukristu ja xtutenuu san tno'o ya, chi saa kuini ia Dios ja sa'a san. Te ka tee san tutu ya'a jin ñanio Timoteo nuu maa ni, vi ñani vi kua'a, ja ka skua'a ni tno'o ia Dios ja ka oo ni ñuu Corinto, vi nuu ndi'i ñayiu maa ia Dios ja ka oi nii ñuu ja tnii Acaya.

2 Te maa Tata Ja'nuo jin Jito'o Jesukristu na ka'an nda'u ka'an kee ña ya, te vi koo ni jin jamani ya.

Tnundo'o ja ni tna'a Pablo

3 Na vi sa'a ka'nuo Dios, ia kuu tata maa Jito'o Jesukristu. Chi maa ya kuu tatao ja kunda'u ini ña ya, vi Dios ja siun ni ndasa'a sii ini ña ya jion.

4 Chi maa ya ndasa'a sii ini ña jion ndi'i ni jichi ja ka tna'o tnundo'o, nagua ja yoon, suni kuu vi ndasa'a sii inio ñayiu ka tna'a nani kuu tnundo'o. Chi nagua ni ndasa'a sii ini ña Dios jin mao, suni saa vi ndasa'a sii inio jin.

5 Chi makaya kua'a tnundo'o ka tna'o nagua ni tna'a maa Jesukristu tnundo'o, te suni saa ni kaya kua'a tno'o sii ini ka oo jion jin ma'ñu sagua ya.

6 Chi ka tna'a san tnundo'o nagua ja vi kosii ini ni, te vi kaku ni'nu ni. Te nuu ja Dios ndasa'a sii ini ña jin san, te suni suu kuu ja vi ndusii ini ni, te saa te vi kuandee ini ni ja vi tna'a ni tnundo'o, nagua ka ndo'o ka tna'a san.

7 Te ka oo yutnu san ja ka ndetu ka'nu san ja ja'a in in maa ni ja vi kuandee ini ni, chi ka jini san ja inuu ka tna'o tnundo'o, te suni saa ni taa ia Dios tno'o sii ini nuo.

8 Chi ka kuini san, vi ñani vi kua'a, ja vi kuni ni naxa kua'a tnundo'o ni ka tna'a san nuu ni ka oo san ñuu ja tnii Asia, chi jandaa ndija ja ni ka tna'a ndeva'a san tnundo'o ja vi ña ni kaku ndee ka ini san, te vi ja ni ka ja'nde ja ni ka kuu ini san ja ma vi ndejioo teku ka san.

9 Chi vi ja ni ka jani ini san ja vi kuu san. Su yun kaxtno'o nuu san ja ma vi kukanu ini san maa san, chi na vi kukanu ini san Dios, ia ndaxteku ndiyi,

10 ja ni skaku ni'nu ña ya nuu tnundo'o ja vi kuu san, te skaku ni'nu ña ya vitna. Te ka ndetu ka'nu san nuu ya ja siun ni koskaku ni'nu ña ya,

11 nuu ja suni vi kochituu ña ni ja vi kondakuatu ni ja ja'a san, nagua ja kua'a ñayiu vi ndakuatu ja ja'a san, te suni kua'a ñayiu vi ndakuanta'u nuu ia Dios ja ni sa'a ya javii java'a jin san.

Ni kukuee Pablo, te tu ni ja'an de ñuu Corinto

12 Oo in ja sa'a ja ka kusii
ini san, chi ka jani ini maa
san ja maa ia Dios sa'a ja
ka sa'a ndaa san jin ndee
ini ndee anu san nuu ñayiu
ñuyiu, te vi'i ka ka sa'a san
nuu in in maa ni, su masu
ja inu ndichi maa san, chi
janda'u ini maa ia Dios, te ni
ka'an nda'u ni ka'an kee ña
ya ja saa ka sa'a san.
13 Chi tno'o ja ka tee san
nuu tutu nuu ni, tu ka tee
san inka tno'o, chi maa ni
tno'o ja kuu vi ka'u ni, te vi
jinkui'nu ini ni. Te ka ndetu
ka'nu san ja vi jinkui'nu kaji
ini ni,
14 nagua ja kua'ankuei ni
ka jinkui'nu ini ni joo, nagua
ja kiuu ndii Jito'o Jesús, te vi
kokusii ini ni ja ja'a san, suni
nagua ja vi kokusii ini san ja
ja'a ni.
15 Te jin tno'o kusii ini ya'a,
ni ndakani ini san ja jaa san
xtnañu'u ka nuu ka oo ni,
nagua ja saa, te sa'a san in
jandiuxi ja jakoto ña san uu
jichi.
16 Chi ni ndakani ini san
ja jaa san xtnañu'u ka jakoto
ña san nuu ya'a san ja
ki'in san Macedonia, te ndee
Macedonia ndajiokuiin tuku
san ndajakoto ña san. Saa te
vi chituu ña ni ja vi ndakanu
ichi ña ni ja no'o san Judea.
17 Te ja siun ni ndakani ini
san, ¿a ka ka'an ni ja tu ni
ndakani gua'a ini san nuu ni
kuini san ja jaa san, axi ka
ka'an ni ja ndakani ini san
nagua ka ndakani ini ñayiu
ñuyiu ja ka ka'in “saa” te
ñama ka ka'in “ja ña'a”?
18 Su maa Dios kuu ia
ndaa, te jini ya ja tno'o ka
ka'an san nuu ni, tu ka ka'an
san “saa” vi “ña'a” invaa ni
jichi.
19 Chi maa san jin Silvano
vi Timoteo ka kaxtno'o san
tno'o Jesukristu, Se'e ia Dios,
nuu ni. Te maa Jesukristu,
tu ni ka'an ya “ja saa” te
ka'an tuku ya “ja ña'a”, chi
skunkuu ndaa ya tno'o ka'an
ya.
20 Chi jin Jesukristu ni
skunkuu ndi'i tno'o ni kee
yu'u ia Dios, yun guaa nuu
ka chiñu'o ia Dios, te ka
ka'on “saa na kokuu” jin
ma'ñu sagua Jesukristu.
21 Te maa Dios kuu ia ni
sa'a yutnu ña jion ja ka oo
jin Jesukristu, te ni sa'a siin
ña ya ja vi kunukuechio nuu
ya.
22 Te suni ni chitnuni ña ya
ja ka kuo ñayiu maa ya, te ni
taa ya Espíritu ya ja oo ndee
ini anuo ja kuu na kuinio in
seyu ja ka kukanu inio ja vi
ni'i ta'uo nuu ya.
23 Su ndakune'e san ia Dios
ja kuu ya testiu ja ja'a san
ja tu kuini san kokuu xeen
san nuu ni ja tu ka sa'a ndaa
ni. Yun kuu ja kuini ka ja jaa
san ñuu Corinto ja jakoto ña
san.
24 Chi tu ka kuini san ja vi
kotatnuni san siki tno'o ja ka
kandija ni, chi ja ka oo yutnu
maa ni jin tno'o ka kandija
ni, te sua'a ka kuini san ja
vi chituu ña san ja vi kokusii
ini ka ni.

2

1 Yun guaa ni ndakani ini
san ja ma jaa san inka jichi

ja jakoto ña san, chi tu kuini
san ja taa san tno'o suchi ini.
2 Chi nuu ja na taa san
tno'o suchi ini, te tu na in
ndasa'a sii ini ña jin maa
san, chi maintno'o maa ni ja
ni taa san tno'o suchi ini.
3 Te yun guaa ni tee san
tutu yun, nagua ja kiuu na
kenta san, te ma vi taa ni
tno'o suchi ini, chi sua'a vi
ndasa'a sii ini ña ni. Chi
kukanu ini san ja nuu ja
kusii ini san, te suni ndi'i ni
vi kokusii ini.
4 Chi ni ndakani ndeva'a
ini san vi ni kusuchi ini san
ja vi ndee ni jaku san nuu ni
tee san tutu yun. Su tu ni tee
san ja vi kokusuchi ini ni, chi
sua'a ja vi kuni ni ja ka'an
too ndeva'a ña san jin ndi'i
ni.

Na vi kuaka'nu inio nuu tee ni sa'a jakue'e

5 Su ni kusuchi ini san ni
sa'a in tee ni sa'a jakue'e,
te masu maintno'o maa san
sa'a de ja kusuchi ini san,
chi suni sa'a de ja ndi'i ni ka
kusuchi ini. Su ndee yun ni
ka'an san, chi tu kuini san ja
ka'an ndeva'a san siki de.
6 Chi ja ni ka kuxeen ni
nuu tee yun nuu ka ndututu
kua'a ni, te ja ni kuu ni.
7 Te ja vi sa'a ni vitna kuu
ja vi kuaka'nu ini ni, te vi
ndasa'a sii ini ni de, nagua
ja ma kokusuchi ndeva'a ini
de, te xndoo de ichi ndaa.
8 Te yun guaa jikanta'u san
ja vi xne'e tuku ni maa ni ja
ka ka'an too ni de.
9 Chi ja ni tee san siki tniuu
ya'a, nagua ja koto tnuni
san, te kuni san a ka jantno'o
ni ndi'i tno'o ka'an san.
10 Chi na tee xiin nuu
ka jaka'nu ini ni, te suni
kuaka'nu ini san. Te
kuaka'nu ini san nuu ja oo
nagua kuu ja kuaka'nu ini
san jin nuu Jesukristu, ja vi
koo gua'a maa ni,
11 nagua ja ma ni'i Tachi
ichi ja kundee nuo, chi ka
jini gua'o naxa nduku ja
skanakau ña nuu kuechi.

Tu osii ini Pablo ja koo de ñuu Troas

12 Te nuu ni jino san ñuu
Troas ja kaxtno'o san tno'o
va'a Jesukristu, te visi ni
june Jito'o ichi ja kaxtno'o
san tno'o ya,
13 su tu ni osii ini anu
san, chi tu ni ka ndanitna'a
san jin ñanio Tito. Te yun
guaa ni ndakuanta'u san
nuu ñayiu yun, te kua'an san
ichi Macedonia.

Jin maa Jesukristu te ka kundeo

14 Su ka ndakuanta'uo nuu
ia Dios ja ndeka gua'a ña
ya, te sa'a ya ja siun ni
ka kundeo ja ka oo jin Je-
sukristu, te jin ma'ñu sagua
sein, te jitenuu tno'o va'a
ya nii ñuu ja ka jini ñayiu,
nagua jitenuu in xiko asin.
15 Chi ka kuo na kuinio
suja vixin ja teñu'u Je-
sukristu, te jinonta xiko asin
ndee nuu ia Dios. Te jitenuu
xiko asin yun ndee nuu
ñayiu vi kaku ni'nu vi nuu
ñayiu vi jinaa.
16 Te nuu ñayiu vi jinaa
kenta in xiko tne'e ja xne'e
ndaa ja vi kui, su nuu ñayiu

vi kaku ni'nu, chi kenta in
xiko asin ja xne'e ndaa ja vi
kotekui. Te ni ion ma kentao
sa'o tniuu ya'a nuu ja ma
chindee chituu ña ya jion.
17 Te sein, chi tu ka sa'a
san nagua ka sa'a sava ñayiu
ja ka ndukui vi ni ni'i xu'un
jin tno'o va'a ia Dios. Chi
sua'a ka ka'an ndaa san
tno'o ya jin nuu maa ya, chi
maa ya ni chitniuu ña ja vi
xtutenuu san tno'o ya, ja ka
oo san jin Jesukristu.

3

Ni sa'a ia Dios in tratu jaa

1 Te nuu ka ka'an san
tno'o ya'a, te koka'on ja ka
nukondee san inka jichi ka
sa'a ka'nu san maa san, chi
¿a vi nini kuu ja vi xne'e san
in tutu nuu ni nuu ka'an ja
ka skunkuu ndaa san, axi ja
vi kakan san in tutu yun nuu
maa ni nagua ka sa'a sava
de?
2 Ña'a, chi maa ni ka kuu
na kuinio tutu san nuu ka'an
ja ka skunkuu ndaa san, chi
ka kuu ni na kuinio in tutu
ja yoso ini anu san, te kuu vi
ka'u ndi'i ñayiu, te vi kuni
naxa ni ka sama ni.
3 Te ka xtuu ndijin ni maa
ni ja ka kuu ni na kuinio in
tutu maa Jesukristu, ja ni ka
tee san. Te masu jin tinta ni
ka tee san, chi jin Espíritu
maa Dios, ia teku. Te masu
in nuu yuu jite nuu ni tee
ia Dios Ley ya, chi nuu anu
ñayiu ni ka tee san.
4 Te ka'an san ya'a, chi ka
kukanu ini san ia Dios jin
ma'ñu sagua Jesukristu.
5 Su tu ka ndakani ini san
ja ni ka kutua'a maa san ja
vi sa'a san tniuu ya'a. Chi ka
jini san ja ndi'i ja ka sa'a san
vaji nuu ia Dios.
6 Chi maa ya ni sa'a tua'a
ña ja vi kaxtno'o san nuu
ñayiu tratu jaa. Te tratu
jaa ya'a, chi masu ja ni tee
jin letra kuu, chi ja vaji nuu
Espíritu ia Dios kuu, chi letra
ja yoso nuu Ley xtavi kuechi
ña ja vi kuo, su Espíritu ia
Dios taa ja vi kotekuo.
7 Chi nuu ni jiña'a ia Dios
tratu jana'a nuu Moisés, ja
ni tee ya letra nuu yuu
yaxin, te ni sa'a ya ja ni ye'e
nuu Moisés ja vi ña ni ka
kundee nuu ñayiu Israel ja
vi kondia'i nuu de, chi ye'e
ndeva'a, te ndi joo ndi joo,
te ni nda'va ja ye'e nuu de.
Su nuu ja vi ye'e tajan tratu
yun ni kee ja xtavi kuechi ña
ja vi kuo,
8 te vi'i ka ye'e tajan tratu
jaa ja vaji nuu Espíritu ia
Dios.
9 Chi nuu ja vi ye'e tajan
tratu yun ni kee ja xtavi
kuechi ña ja vi kuo, te vi'i ka
ye'e tajan tratu jaa nuu sa'a
ia Dios ja ka kuo ñayiu ndaa
nuu ya.
10 Chi tratu ja ye'e tajan
ndee ama ka, tu ka ye'e nuu
ka skintna'a inuo jin tratu
jaa, chi ye'e ndeva'a ka.
11 Chi nuu ja ye'e tajan
tratu ja ni oo ndee saa
tiempu, te naa, te vi'i ka ye'e
tajan tratu jaa ja oo nikuii
nikani.
12 Te ja ka ndetu ka'nu san
tno'o ja oo nikuii nikani kuu

ja tu ka yu'u san ja ka ka'an
san tno'o ya.
13 Te tu ka sa'a san nagua
ni osa'a Moisés ja ni ojasi de
in sa'un nuu de, nagua ja ma
vi kuni ñayiu Israel ja ndi
joo ndi joo kua'an nda'va ja
ye'e nuu de, guaa ndee na
nda'va sa'un.
14 Te ñayiu yun, chi tu ni
ka jinkui'nu ini, chi guaa
ndee kiuu vitna nuu ka
ka'ui tratu jana'a, te tu ka
jinkui'nu ini, chi na tno'o ja
ndesi sa'un yun jajintnuni,
te tu kujioo sa'un yun, chi
maintno'o jin ma'ñu sagua
Jesukristu guaa kuu kujioo.
15 Te ndee kiuu vitna,
chi nuu ka ka'ui tutu Ley
Moisés, te na kuinio ja ndesi
in sa'un jajintnuni.
16 Su nuu ka kiunduu
ñayiu nuu maa Jito'o, te ku-
jioo sa'un ndesi jajintnuni
yun.
17 Chi Jito'o kuu maa
Espíritu, te nuu oo Espíritu,
te ka yaa uun ñayiu ja vi sa'i
nagua ka kuini mai nuu ia
Dios.
18 Te yun guaa ndi'i yoon
ja ka kandijao, chi tu ka
jasi kao in sa'un nuo, chi
ka kuo na kuinio in speju
ja ndasie'e ja ye'e tajan maa
Jito'o, te ndi joo ndi joo
kua'ankueio ka ndasamao
nagua oo nagua kaa maa
Jito'o, te vi saa vi saa ka ye'e
kao, nagua ye'e tajan maa
ya. Te ya'a sa'a maa Jito'o ja
kuu ya Espíritu.

4

Na vi kotekuo jin tno'o ka kandijao

1 Te yun guaa tu ka kuita
san ja vi sa'a san tniuu ja ni
skuiso siki ña ia Dios, chi ni
kunda'u ini ña ya jin san.
2 Chi ka skexiko san ja ka
sa'a yu'u ñayiu ja kuu in
jakanoo, te tu ka jika san jin
tno'o jani ini, ni tu ka sama
san tno'o ia Dios ja vi xnda'u
san ñayiu. Chi sua'a maa ni
tno'o ndaa ka ka'an san, saa
te vi kuni ndi'i ñayiu ja ka
ka'an ndaa san jin nuu maa
ia Dios.
3 Su nuu ja ndesi jajint-
nuni sava ñayiu na kuinio
in sa'un, ja tu ka jinkui'nu
ini tno'o va'a Jesukristu ja
ka kaxtno'o san, te maa ni
ñayiu vi jinaa ka kui.
4 Te tu ka kandijai, chi
chu'chi ñuyiu ya'a ni jasi
jajintnuni, nagua ja ma vi
kuni ja vi ye'e tajan tno'o
va'a Jesukristu, ia kaa nagua
oo nagua kaa maa ia Dios.
5 Te nuu ka kaxtno'o san,
tu ka kaxtno'o san tno'o maa
san, chi ka kaxtno'o san
tno'o Jesukristu ja maa ya
kuu Jito'o. Te sein, chi sua'a
ni ka jinokuechi san nuu ni,
ja ja'a ja ka kutoo san Jesús.
6 Chi maa Dios, ia ni tat-
nuni ja ni ye'e nuu nee, kuu
ia ni sa'a ja ni ye'e ini anuo
nagua ja kuu vi kunio jaye'e
tajan ia Dios, nagua ye'e ya
nuu Jesukristu.
7 Su ka neva'a san in
jakuika ndeva'a ja ka tava'a
san nuu yiki kuñu san ja kuu
na kuinio in kisi ñu'u, nagua
ja xne'e ja nuu maa ia Dios
vaji jaka'nu ndeva'a ya'a, te
masu nuu maa san.

8 Ndi'i ni nuu ka tna'a san
tnundo'o, su tu ka kusuchi
ini san. Visi ka ndi'ni
ndeva'a san jin tnundo'o, su
tu ka ja'nde ini san nuu tno'o
ya.
9 Ka sondikin ña ñayiu, su
tu xndoo ña ia Dios. Ka
skana ña ñayiu, su tu ka
xnaa ñai.
10 Te ndi'i ni nuu
kua'ankuei san, ka nee ini
san ja vi kuu san nagua ni
ji'i Jesús, nagua ja suni xne'e
ja teku Jesús nuu yiki kuñu
san.
11 Chi sein ja ka teku san
siun ni ka nee ini san ja vi
ka'ni ña ñayiu jin san ja ja'a
Jesús, nagua ja suni xne'e ja
teku Jesús nuu yiki kuñu san
ja naa.
12 Nuu saa te sein, chi vi
ka oo san ja vi kuu san ja
ja'a tno'o ya, te yun sa'a ja vi
koteku maa ni nikuii nikani.
13 Su inuu ni Espíritu ia
Dios ka neva'a san vi ka
kandija san jin tee ni tee tutu
ii ya'a nagua ni tee de: "Ni
kandija san, te yun guaa ni
ka'an san", kachi tutu ii. Te
sein, chi suni ka kandija san,
te yun guaa suni ka ka'an
san.
14 Chi ka jini san ja ia ni
ndaxteku Jito'o Jesús, suni
ndaxteku ña ya jin sein ja
vi koo san jin Jesús, te
in ni tutu ndakuaka ña ya
no'okueio nuu ya.
15 Chi ndi'i tnundo'o ja ka
tna'a san ya'a kuu in java'a
maa ni, nagua ja na ka'an
nda'u ka'an kee ña ia Dios
jin kua'a ñayiu. Te suni saa
kua'a ñayiu vi ndakuanta'u,
nagua ja na koo jayiñu'u nuu
ya.

Ka ndioo inio ja vi koo ndee andivi

16 Yun guaa tu ka kuita
san. Visi mandi'i yiki kuñu
san, su anu san, chi in kiuu
in kiuu kua'an ndujaa.
17 Chi tnundo'o ja ka tna'a
san nuu ñuyiu ya'a, chi ja
joo ni kuu, te ñama ni ya'a.
Su yun te kaya kua'a javii
java'a ja vi koo jin san nikuii
nikani, chi ka'nu ka kuu javii
java'a masu tnundo'o ya'a.
18 Chi tu ka yinuu san nuu
taka tnundo'o ja ka ndia'o,
chi nuu ka yinuu san kuu
nuu oo javii java'a ja tu ndi-
jin ja vi kondia'o. Chi taka
tnundo'o ja ka ndia'o, chi ja
ya'a ni kuu, su javii java'a ja
tu ndijin ja vi kondia'o, chi
oo nikuii nikani.

5

1 Chi ka jinio ja yiki kuñuo
ja oo nuu ñuyiu ya'a kuu na
kuinio in ve'e sa'un ja te'nde,
te naa. Su ndasava'a ia Dios
in yiki kuñu jao ja kuu na
kuinio in ve'e ja oo nikuii
nikani andivi, in ve'e ja tu ni
sa'a ñayiu jin nda'i.
2 Te yun guaa ka jaka inio
nuu ka oo nuu yiki kuñuo
ya'a ja kuu ve'o, chi ka ndioo
inio ja vi ndasamao ve'o ja
oo ndee andivi,
3 nagua ja kisa'u ña na
kuinio in sa'un, te ma vi koo
vichi anuo.
4 Chi nini ka oo ve'e ya'a
ja kuu yiki kuñuo, te ka jaka
inio ja ka kusuchi inio, chi
tu ka kuinio ja koo vichi
anuo, chi ja ka kuinio kuu

ja vi koo jin yiki kuñu jaa,
nagua ja yiki kuñuo ja naa,
na ndasama, te koteku nikuii
nikani.
5 Te maa Dios kuu ia ni sa'a
tua'a ña ja saa vi koo, te ni
taa ya Espíritu ya nagua ja
vi kukanu ini ndao ja vi ni'i
ta'uo nagua ni kee yu'u ya.
6 Te yun guaa siun ni ka
kukanu inio, chi ka jinio ja
nini ka oo jin yiki kuñuo
ya'a, te ka oo jikao jin maa
Jito'o.
7 Chi ka jikao nuu ñuyiu
ya'a jin tno'o ka kandijao,
masu nagua ka ndia'o.
8 Su ka kukanu inio, te
ka junkuaan ka inio ja
kekueio nuu yiki kuñu ya'a,
te ki'inkueio ja vi koo jin
Jito'o.
9 Yun guaa na vi nduku
ndeo ja na junkuaan ini ña
Jito'o jion, nuu ka oo jin yiki
kuñuo ya'a, axi nuu kekueio
nuu yiki kuñuo ja vi koo jin
ya.
10 Chi nini kuu ja ndi'o
ki'inkuei nuu sandaa Kristu
kuechi, nagua ja in in mao vi
ni'o na kuu na kuu nagua ni
ka sa'o nuu ni ka oo jin yiki
kuñuo, a java'a axi jakue'e.

Ni ka ndumanio jin ia Dios

11 Te yun guaa ka jini san
ja ka yu'u ni'nu san Jito'o, te
ka nduku ndee san ja vi sino
ini san ñayiu ja vi kandijai.
Te jini gua'a maa ia Dios na
tee ka kuu san, te suni ka
ndetu ka'nu san ja vi kuni ni.
12 Te tu ka nduku san ja
vi ka'an tuku san nuu ni ja
tee gua'a ka kuu san, chi ka
ja'a san tno'o ja vi kusii ini
maa ni ja ja'a san, nagua ja
vi ni'i ni tno'o vi ndajione'e
ni nuu ñayiu ka kuu teyii ja
gua'a ka sa'i, te masu ja ka
oo gua'a anui.
13 Chi nuu ja ka ka'an
ñayiu ja ka ndukue'e san ja
siun ka sa'a san, te jayiñu'u
kuu nuu maa ia Dios. Su nuu
ja ka ñu'u ndaa ini san, te
java'a maa ni kuu.
14 Chi ja kutoo ña Kristu
jion kuu ja tenini ña ja
vi kunukuechi san nuu ya,
chi ka kukanu ini san ja
maintno'o maa ya ni ji'i ja
ja'a ñayiu, te yun guaa na
kuinio ja ni ka ji'i ndi'i ñayiu
jin ya.
15 Chi ni ji'i Kristu ja ja'a
ñayiu, nagua ja ñayiu ka
teku, ma vi kotekui ja vi sa'i
nagua ka kuini mai, chi na
vi sa'i nagua kuini ia ni ji'i
ja ja'i, te ni ndateku ya.
16 Yun guaa sein, chi tu ka
ndakani ka ini san ja ja'a ni
in ñayiu, nagua ka ndakani
ini ñayiu ñuyiu, visi ndee
ama ka ni ka ondakani ini
san ja Kristu kuu in teyii
sua'a ni, nagua ka ndakani
ini ñayiu ñuyiu, su vitna chi
masu saa ka ka ndakani ini
san ja ja'a ya.
17 Yun guaa nuu ja in
ñayiu oo jin Kristu, te ni
ndui ñayiu jaa, chi ndi'i ja
tu'u ni osa'i yun ja ni ya'a,
te ndi'i ni ndujaa vitna.
18 Te ndi'i tniuu ya'a vaji
nuu maa ia Dios, chi jin
ma'ñu sagua Kristu ni sa'a
ya ja ni ka ndumanio jin ya,
te ni skuiso siki ña ya ja na
vi ka'an san nuu ñayiu ja vi

ndumani jin ya.
19 Chi jin ma'ñu sagua
Kristu, te ni ndumani ia Dios
jin ñayiu ñuyiu, te tu ni sa'a
ya kuenta yika kuechi ñayiu.
Te ni skuiso siki ña ya jin
sein ja vi kaxtno'o san nuu
ñayiu tno'o ya ja vi ndumani
jin ya.
20 Yun guaa ka kuu san
tee ni chitniuu Kristu ja vi
ka'an san nuu ni, na kuinio
ja vi maa ia Dios jikanta'u
ya nuu ni jin ma'ñu sagua
sein. Te jin sivi maa Kristu
ka jikanta'u san nuu ni ja vi
ndumani ni jin ia Dios.
21 Chi visi tu na yika
kuechi ni sa'a Kristu, su ja
ja'a yoon, te ni skuiso siki ña
ia Dios yika kuechio, nagua
ja jin ma'ñu sagua Kristu, te
ni ka nduo ñayiu ndaa nuu
ia Dios.

6

1 Nuu saa te sein ja ka
satniuu san nuu tniuu maa
ia Dios, ka xteku ña san jin
ni ja ma vi skunaa ni tno'o
ja ni ka'an nda'u ka'an kee
ña ia Dios ja ni ka kuta'u ni.
2 Chi ka'an nuu tutu ii:
Vi mamaa tiempu ja janta'u
ña rin, ni onini rin;
te vi maa kiuu ja skaku ni'nu
ña rin, ni chituu ña
rin,
kachi ya. Te vitna kuu kiuu
ja kuanta'u ña ya, vi vitna
kuu kiuu ja skaku ni'nu ña
ya.

Tnundo'o ni ka tna'a Pablo

3 Te tu ka sa'a san in
jakue'e nuu ni in ñayiu ja
kasi ichi ja vi kandijai, nagua
ja ma vi ka'an kue'i siki
tniuu ka sa'a san.
4 Chi saa sua'a ka kuini san
ja vi xne'e san ndi'i ja ka
sa'a san ja tee ka jinokuechi
nuu ia Dios ka kuu san, ja ka
jandee ka jaka'nu ini san jin
tnundo'o ka tna'a san, vi nuu
ka ja'ni ña jin san ja vi kaa
san, vi ja vi kondii vi konama
san vi ja ka kusuchi ini san,
5 vi ka kani ña ñayiu jin
san vi ka yi'i san vekaa, vi
ndontakuei vaa ñayiu siki
san, vi ka satniuu ndee
ndeva'a san, vi ka ji'i san
ñua'na, vi ka ji'i san soko.
6 Te suni ka xne'e san maa
san ja ka oo vii san, vi ka
jinkui'nu ndaa ini san, vi ka
jandee ini san, vi ka kunda'u
ini san ñayiu, vi ja ka oo san
jin Espíritu ia Dios, vi ja ka
ka'an too ndaa san ñayiu,
7 vi ka ka'an san tno'o
ndaa. Te ka oo san jin
jaka'nu maa ia Dios, te ka
jantniuu san tniuu ndaa ja
kuu na kuinio kuji nuu ka
jaxin tna'a san jin jakue'e axi
ja ka skaku ni'nu san maa
san.
8 Te oo jichi ja ka nee
yiñu'u ñayiu nuu san, te oo
nuu ka nani ñai. Oo nuu
ka ka'an gua'i ja ja'a san, te
oo nuu ka ka'an kue'i. Oo
nuu ka ka'in ja tee tno'o ka
kuu san, su masu saa, chi ka
ka'an ndaa san.
9 Te oo nuu ka sa'i ja vi tu
ka jini sa'un ñai, su ña'a, chi
ka jini gua'a ñai. Oo nuu ja
vi ka ji'i san, su ka teku ni
san. Ka kuun ka kani ñai, su
tu ka ja'ni ñai.
10 Te visi oo nuu ka
kusuchi ini san, su siun ni

ka kusii ini san. Te visi
tee nda'u ka kuu san, su ka
sa'a kuika san kua'a ñayiu
jin tno'o ia Dios. Te visi tu
nagua ka neva'a sa'un san,
su ndi'i ka neva'a san nuu ia
Dios.
11 Te ka ka'an kaji san nuu
ni ja ka oo ni ñuu Corinto, ja
ka ka'an too ña san jin ndee
ini ndee anu san.
12 Te sein, chi ka ka'an too
ña san, su maa ni, chi masu
saa ka ka'an too ña ni.
13 Te jikanta'u san nuu ni
na kuinio yua ja ka'an jin
se'e, ja vi ka'an too ña ni,
nagua ka ka'an too ña san jin
maa ni.

Ma vi kintna'a inuu ñayiu kandija jin ñayiu tu kandija

14 Ma vi skintna'a ni maa
ni ja ka kandija ni jin ñayiu
tu kandija, chi ma kuu vi
kintna'a inuu ni, chi ma kuu
kintna'a inuu tno'o ndaa jin
tno'o kue'e, te ni ma kintna'a
jaye'e jin ñunee.
15 Chi ma kuu vi koo mani
Jesukristu jin Tachi, te ni
ma kuu kintna'a inuu ñayiu
kandija jin ñayiu tu kandija.
16 Te ni ma kuu vi kani
tna'a veñu'u ia Dios jin
chu'chi, chi maa ni ka kuu
veñu'u Dios, ia teku, nagua
ni ka'an maa ya:
Koo rin jin, te kokaka rin
ne'ui,
te kokuu rin Dios mai,
te mai vi kokuu ñayiu ñuu
rin,
kachi ya.
17 Te suni ka'an tuku ya:
Kekuei ne'u ñayiu ka sa'a
jakue'e jian,
te vi kujioo.
Ma vi ke'e ron jatne'e,
te kuanta'u ña rin jin ron.
18 Te kokuu rin tata ron,
te vi kokuu maa ron seyii rin
vi sesi'i rin,
kachi Jito'o Dios, ia ndakui
ndeva'a.

7

1 Nuu saa, vi ñani vi kua'a
ja ka'an too ña san, te ka
neva'o tno'o ya'a ja ni kee
yu'u ia Dios. Te yun kuu ja
na vi ndasavio mao jin taka
ja sa'a tne'e yiki kuñuo vi
anuo, te na vi ndasavii ndi'o
mao, chi ka yu'u ni'nuo ia
Dios.

Ni ka ndatna'u ini ñayiu ñuu Corinto nuu yika kuechi

2 Te jikanta'u san ja vi
kuanta'u ña ni nuu anu ni,
chi tu ni sa'a san jakue'e nuu
ni in ni, te ni tu ni ska'an san
ni in ni ja vi sa'a ni jakue'e,
te ni tu ni xnda'u ña san jin
ni in ni.
3 Te tu ka'an san tno'o ya'a
ja xtavi kuechi ña san, chi
nagua ja ni ka'an san ndee
ama ka, ja ñu'u ini ña san,
visi na vi kuo axi vi kotekuo.
4 Te kukanu ini ña san ja
ka'an san nuu ni, vi kuteyii
san ja ja'a in in maa ni. Te jin
ne'u ndi'i tnundo'o ja tna'a
san, nuku'un ndee ini san vi
ndusii ndeva'a ini san.
5 Chi ndee nuu ni ken-
takuei san Macedonia, te ni
tu ka ndatatu sa'un san, chi
ninii nuu ni ka tna'a san
tnundo'o, chi ni ka tee tna'a
san jin ñayiu vi ni ka yu'u
san jin anu san.
6 Su Dios, ia jiña'a tno'o
ndee ini nuu ñayiu ka

kusuchi ini, ni ndataa ya
tno'o ndee ini nuu san nuu
ni kenta Tito.
7 Te masu nani ja ni kenta
de nuu oo san, chi suni ja
kusii ini de ja ja'a in in maa
ni. Chi ni ndakani de ja ka
ndioo ndeva'a ini ni ja vi
ndakuni ña ni jin san, vi ka
kusuchi ini ni, vi ka ndi'ni
ndeva'a ni ja ja'a san. Te
jin ndi'i tno'o ni ndakani de
ya'a, te vi'i ka ni kusii ini
san.
8 Chi visi ni tniuu suchi ini
ña san jin tutu ni tetniuu san
nuu ni, su tu ndatna'u ini
maa san. Te visi ni kusuchi
ini san nuu ni jini san ja ni
tniuu suchi ini ña tutu jian,
su joo ni, te ni ka ya'a ini ni.
9 Vitna te kusii ini san, su
masu ja ka kusuchi ini ni,
chi ja tno'o suchi ini yun,
te ni ka ndatna'u ini ni nuu
yika kuechi ni, chi ni ka
kusuchi ini ni, nagua kuini
maa ia Dios. Te sein, chi ni
in jakue'e, tu nagua ni sa'a
ña san.
10 Chi tno'o suchi ini ja vaji
nagua kuini maa ia Dios, sa'a
ja ka ndatna'u inio nuu yika
kuechio, nagua ja vi kaku
ni'nuo, te ma vi kokusuchi
ka inio. Su tno'o suchi ini ja
vaji nuu ñuyiu sa'a ja vi kuo.
11 Te vi kondia'a maa ni
vitna, naxa ni sa'a tno'o
suchi ini ja vaji nagua kuini
maa ia Dios. Chi tno'o suchi
ini yun ni sa'a ja ka ndi'ni
ndeva'a ni ja ja'a san, te ni
ka ka'an ni'nu ni ja ja'a maa
ni, vi ni ka kiti ini ni nuu
ñayiu sa'a jakue'e, vi ni ka
yu'u ni, vi ka ndioo ndeva'a
ini ni ja vi ndakuni ña ni, vi
ni ka sa'a ndaa ni ja ja'a san,
te ni ka kuxeen ni nuu ñayiu
sa'a yika kuechi. Te jin ndi'i
ja ni ka sa'a ni, ka xne'e ni
maa ni ja tu na kuechi ka
tavi ni jin tniuu ya'a.
12 Nuu saa te visi ni tee
san tutu yun, su masu ni tee
san ja ja'a ñayiu ni sa'a yika
kuechi, te ni masu ja ja'a
ñayiu ni ndo'o jakue'e yun.
Chi saa ni tee san nagua ja vi
kuni maa ni jin nuu ia Dios
ja ka ndi'ni ndeva'a ni ja ja'a
san.
13 Yun guaa ni ndusii ini
san ja ja'a ni.

Su vi'i ka ni ka kusii ini
san nuu ni ka jini san ja kusii
ini Tito, chi ndi'i maa ni ni
ka ndakuña'a tno'o ndee ini
nuu de.
14 Chi tu ndukanoo san ja
ni ka'an san nuu Tito ja kusii
ndeva'a ini san ja ja'a ni. Te
ja siun ndi'i tno'o ka'an san
nuu ni kuu tno'o ndaa, te
suni saa ni ni ka'an ndaa san
nuu Tito nuu jiña'a san ja
kusii ini san ja ja'a ndi'i maa
ni.
15 Te vi'i ka kutoo ña
de jin in in maa ni, nuu
ndaka'an ña de ja ndi'i ni ni
ka jantno'o nagua ni ka'an
de, te yiñu'u ndeva'a ni ka
janta'u ni de.
16 Te kusii ini san ja ndi'i ni
ja kukanu ini ña san jin ni.

8

Vi ni ini ni anu ni vi soko ni

1 Vitna, vi ñani vi kua'a,
te ka kuini san ja vi ndakani
san nuu ni naxa ka'an nda'u
ka'an kee ña ia Dios jin

ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu
ja tnii Macedonia.
2 Chi visi ni jito tnuni ña
kua'a tnundo'o jin, su ka
kusii ini, te visi ka kunda'u
ndeva'i, su ni ka sokoi kua'a
xu'un na kuinio in ñayiu
kuika.
3 Te maa san kuu testiu ja
vi ni ini ni anui ni ka sokoi
na kuu na kuu naxa kenta
ja ka soko mai, te masu nani
naxa kenta, chi vi vi'i ka ka
sokoi.
4 Te ni ka jikanta'u ndeva'i
ja na vi kuandetu san ja na vi
chituu tna'a san jin joo xu'un
ja vi skuta'u san ñanio ka
kunda'u ja ka oo Jerusalén.
5 Te vi'i ka ni ka sa'i, masu
nagua ka ndetu san ja vi sa'i,
chi xtnañu'u ka ni ka sokoi
mai nuu Jito'o, te saa ni ka
sokoi mai ja vi kunukuechi
nuu san, nagua kuini maa ia
Dios.
6 Te ja ja'a yun, guaa ni
ka xteku san Tito ja na jaa
de ne'u maa ni ja xndi'i
de tniuu ni jinkondee de ja
ndaxtutu de xu'un ja ka soko
ni ja kuu in java'a ka sa'a ni.
7 Chi gua'a ndeva'a ka sa'a
ni jin ndi'i, chi ka kandija
gua'a ni, vi ka kaxtno'o gua'a
ni nuu ñayiu, vi ka jinkui'nu
gua'a ini ni tno'o ndaa, vi
ka ndi'ni ndeva'a ni ja ja'a
ñayiu nda'u vi ka ka'an too
ña ni. Nuu saa te suni
kanuu ja vi sa'a ni tniuu
gua'a ya'a, ja vi chituu ni
ñayiu ka kunda'u.
8 Te tno'o ka'an san ya'a,
masu in tno'o ja tatnuni san
kuu, chi maa ni kuini san ja
vi kuni ni naxa ka sa'a sava
ka ñayiu ja ka soko xu'un, te
nuu ja saa vi sa'a ni, te ka
xne'e ni maa ni ja ka ka'an
too ndija ni sava ka ñayiu.
9 Chi ja ka jini maa ni naxa
ni ka'an nda'u ni ka'an kee
ña Jito'o Jesukristu. Chi ja
ja'a maa ni, te ni sa'a nda'u
ya, visi ni oneva'a ya ndi'i
jakuika, nagua ja vi nduu
kuika ni nuu ya jin ja ni sa'a
nda'u ya maa ya.
10 Te java'a maa ni kuu ja
xteku ña san siki tniuu ya'a,
chi gua'a ni ka keja'a maa
ni ka sa'a ni ndee kuia ja ni
ya'o yun, te masu maa ni ja
ka soko ni xu'un, chi ja ka
kusii ini ni ja vi sa'a ni.
11 Nuu saa te vitna te vi
sa'a ni guaa ndee na vi sino
ni nagua ni ka ndioo ini ni
nuu ni ka keja'a ni ja ka sa'a
ni, te suni saa ni vi sino ni na
kuu na kuu naxa ka neva'a
maa ni.
12 Chi nuu ja ndee in ñayiu
kuini ndija ja kuña'a, te
janta'u ia Dios nagua sokoi
na kuu na kuu naxa neva'a
mai, te tu jikan ia Dios nagua
tu neva'i.
13 Te tu ka'an san tno'o
ya'a ja vi koo va'a sava ka
ñayiu, te vi koka'ni ña jin
maa ni.
14 Chi sua'a ka'an san ja
vi koo inuu ni, chi vitna ka
neva'a maa ni nagua ka ja'ni
ña jin ñayiu yun. Te koo in
kiuu, te vi koneva'i nagua ka
ja'ni ña jin ni, te vi sokoi ja
vi ni'i ni nagua ja inuu vi
koneva'a ni.
15 Nagua yoso nuu tutu ii
nuu ka'an sua'a: “Ñayiu ni
ndaxtutu kua'a, te tu ni ndoo

ka, te ñayiu ni ndaxtutu joo
ni, te suni tu ni ja'ni ña jin”
kachi tutu ii.

Ni tetniuu ña Pablo jin
Tito vi uu ka tee ka skua'a

16 Su ndakuanta'u san nuu
ia Dios ja ni kee ya anu Tito
ja ndi'ni de ja ja'a taka ni,
nagua ndi'ni maa san ja ja'a
ni.
17 Chi ni janta'u de tno'o
ni ka'an san nuu de ja jaa
de jakoto ña de, su ja siun
ndi'ni maa de ja ja'a taka ni,
te jaa maa de jakoto ña de,
chi saa ni ka'an maa de.
18 Te suni vi tetniuu san
inka ñanio ja vi kondeka
tna'a de jin Tito jakuei de, in
tee ka ka'an ndi'i ñayiu ka
skua'a, ja gua'a satniuu de
nuu kaxtno'o de tno'o va'a
Jesukristu.
19 Te masu maa ni yun,
chi vi maa ñayiu ka skua'a
ni ka kaji ña jin ñanio ya'a
ja vi kokaka san jin de vi
kochituu tna'a san nuu ka
ndaxtutu san xu'un ka soko
ñayiu. Te tniuu ya'a ka sa'a
san ja ka chiñu'u san Jito'o,
nagua ja saa, te ka xne'o mao
ja vi ni ini ni anuo ka chituo
sava ka ñayiu.
20 Yun ka sa'a san nagua
ja ma vi ka'an kuechi ñayiu
siki san ja ja'a xu'un kua'a ja
ka soko ñayiu ja ka ndaxtutu
san.
21 Te ka nduku ndee san
ja ka sa'a ndaa san, masu
maintno'o nuu Jito'o, chi
suni nuu ñayiu.
22 Te suni ka tetniuu san
inka ñanio ja jakuei de jin
nduu tee ya'a, in tee ja ni
kuu ki'in jichi ka jito tnuni
san de ja in tee satniuu gua'a
kuu de, te vi'i ka ndi'ni de
vitna ja kunukuechi de nuu
ni, chi kukanu ini ña de jin
ni.
23 Te nuu ja ndee ñayiu
jikan tno'o ja ja'a Tito, te vi
kuña'a ni ja in tee ka chituu
tna'a jin san, ka satniuu san
ja ka jinokuechi san nuu ni,
kuu de. Te nduu ñanio ya'a,
chi tee ni ka tetniuu ñayiu
ka skua'a ka kuu de, te ka
chiñu'u de Jesukristu.
24 Nuu saa te vi xne'e ni
maa ni ja ka ka'an too ni de,
nagua ja vi kuni ñayiu ka
skua'a, ja inu ndija san ja ka
ka'an gua'a san ja ja'a ni nuu
de.

9

Ka soko ñayiu xu'un ja
ki'in nuu sava ka ñayiu ka
skua'a

1 Te ja ja'a xu'un ka soko
ni ja ki'in nuu ñayiu ka
kunda'u ka skua'a ja ka oo
Jerusalén, masu nini ka kuu
ja tee san nuu ni.
2 Chi ja jini san ja ka
jintna'a ini ni vi chituu ni
sava ka ñayiu. Te yun guaa
kuteyii san ka'an san nuu
ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu
ja tnii Macedonia ja maa ni
ja ka kuu ni ñayiu ñuu ja tnii
Acaya ja ni ka sa'a tua'a ni
xu'un ja vi chituu ni ñayiu
ndee jandujin. Te suni kua'a
ñayiu Macedonia ka ndi'ni
ja vi chitui sava ka ñayiu
nuu ni ka jini ja vi ndee
ini ndee anu ni ka chituu ni
ñayiu.

3 Te yun guaa tetniuu san
ndi uni ñanio jakuei de,
nagua ja ma kendoo kue'e
san jin tno'o gua'a ja ni ka'an
san ja ja'a ni siki tniuu ya'a,
te nagua ja ni ka'an san vi
kosa'a tua'a ni xu'un ja ka
soko ni.
4 Chi kana saa vi kondikin
ña ndesaa tee ñuu Macedo-
nia jakuei de jin san, te vi
nuku'un ña san ja kuini ka
ja vi kotua'a ni, te vi ni'i san
tno'o kanoo, te saa ni maa ni,
chi ni ka kukanu ini ña san
jin ni, te ni ka ka'an san ja
ka otua'a ni.
5 Te yun guaa ni ndakani
ini san ja nini kuu ja xteku
san ñanio ja vi kokoxno'o de
nuu san vi jakoto ña de, te vi
chituu ña de ja vi ndaxtutu
ndi'i ni xu'un ja ni kekuei
yu'u ni ndee ama ka ja vi
soko ni. Te saa nagua ja
na kotua'a xu'un ka soko ni
ja xne'e ja inu nda'u ini ni,
te masu ja ka tenini ña san
kuu.
6 Su vi kona'a ni tno'o ya'a:
Ja in tee jitu joo ni, te joo ni
ndaxtutu de, te tee jitu kua'a,
te suni kua'a ndaxtutu de.
7 Te in in maa ñayiu na
kuña'i naxa kana ini anu
mai, su ma kokuu suchi ini
ja jiña'i, axi ja vi nini kuu ja
kuña'i, chi kutoo ña ia Dios
jin ñayiu ja kusii ini nuu
jiña'i.
8 Chi ka'nu kuu ia Dios, te
kuu sa'a ya ja vi ni'i ni ndi'i
javii java'a ya, nagua ja saa
te siun ni vi koneva'a ni ndi'i
nagua ka jiniu'u ni, te suni
vi koneva'a kua'a ni ja vi
chituu ni ñayiu ndi'i ni tniuu
gua'a ja ka sa'a ni,
9 nagua yoso nuu tutu ii:
Ni ja'nde de te ni jiña'a de
nuu ñayiu ka kunda'u,
te tniuu gua'a ja ni sa'a
de yun ni kendoo oo
nikuii nikani,
kachi tutu ii.
10 Te ia Dios kuu ia jiña'a
ndikin tata nuu tee jitu, te
suni jiña'a ya xtaa ja ka jaa
ñayiu, te suni taa ya ndi'i
nagua ka jiniu'u ni, te sa'a
ya ja vi ni'i gua'a ndeva'a ni,
nagua ja saa te skaya kua'a
ya tniuu gua'a ka sa'a ni,
11 nagua ja saa te vi koo
kuika ni jin ndi'i ni, te kuu
vi soko kua'a ka ni. Te nuu
vi ndakuña'a san xu'un ja
ka soko ni yun nuu ñayiu
ka kunda'u, te suu sa'a ja vi
ndakuanta'ui nuu ia Dios.
12 Chi tniuu ka sa'o ja ka
jiña'o xu'un nuu ñayiu ka
kunda'u, masu maa ni ka
jiña'o nagua ka ja'ni ña
jin, chi suni ka ndakuanta'u
ndeva'i nuu ia Dios.
13 Chi tniuu ka sa'a ni ja
ka soko ni xu'un sa'a ja vi
ndakuanta'ui nuu ia Dios,
chi yun xne'e ja ka jantno'o
ni tno'o va'a Kristu. Te suni
vi chiñu'i ia Dios, ja siun ka
chituu ni jin mai vi jin ndi'i
ñayiu ka skua'a.
14 Te suni ka ndakuatui ja
ja'a ni, chi ka ka'an too
ndeva'a ñai jin ni, ja ja'a
ja vii ndeva'a ni chindee ni
chituu ña ia Dios jin ni.
15 Te na vi ndakuanta'uo nuu
ia Dios ja ni skuta'u ña ya in
jaka'nu ndeva'a ja vini ma vi
ni'o na tno'o vi ka'on ja vi
ndakuanta'uo nuu ya.

10

Ka'an ni'nu Pablo ja ja'a maa de

1 Maa san kuu Pablo, te jikanta'u san nuu ni nagua ka'an maa Jesukristu ja ka'an vii ka'an va'a ya vi ka'an vita ya. Su ka ka'an sava ñayiu ja nuu ka oo in nio, te sa'a nda'u sa'a kee ni san, su nuu ojika san, te vini kii ini san ka'an xeen san jin ni, ka kachi.

2 Su jikanta'u san ja nuu jaa san ja jakoto ña san, te ma vi tenini ña ni ja kii ini san ja ka'an xeen san nuu ni, chi sava ni ka ka'an ja nino'o ni tno'o ñayiu ñuyiu ka'an san, te sein chi vi oo anu san ja vi kintna'a san jin ñayiu ka ka'an siun.

3 Te jandaa ndija ja ñayiu ñuyiu kuu san, su tu jaxin tna'a san nagua ka jaxin tna'a ñayiu ñuyiu.

4 Chi ndatniuu ja jantniuu san nuu jaxin tna'a san, masu ja oo ñuyiu ya'a kuu, chi oo jin jaka'nu maa ia Dios, nagua ja xnaa taka jandakui maa jakue'e.

5 Saa te xnaa taka tno'o kuechi vi tno'o teyii ja tu jandetu ja vi kuni ñayiu ia Dios. Te jin yun ku'ni san ndi'i ja ka ndakani ini ñayiu, te tenini san jin ja vi kuantno'i Jesukristu.

6 Te nuu kenta ja vi kuantno'o ndaa ni, saa te ndakoo san siki ndi'i ñayiu ja tu ka jantno'o, te vi tniuya'ui jakue'e ka sa'i.

7 Te maa ni, chi ka ndia'a ni maintno'o ni nagua sa'a in ñayiu. Te nuu ja ndee in ñayiu kukanu ini ja oi jin Jesukristu, te na kona'i ja suni sein, chi oo san jin ya.

8 Chi visi na ka'an teyii san joo ka ja ndiso tniuu san, su tu kukanoo san, chi maa Jito'o ni chitniuu ña jin san ja xteku ña san jin ni, nagua ja vi kuja ni'nu ni nuu tno'o ya, te masu ja xnaa ña san.

9 Te ma vi koka'an ni ja nino'o ni kuini san ja siu'u ña san jin tutu tee san.

10 Chi jandaa ndija ja ka ka'an sava ni ja taka tutu tee san, chi ka'an xeen san vi ka'an ndakui san, su nuu ja vi na vi koo ni jin san, te ma kundee ini san ja ka'an xeen san, chi ka'an vita san, te ka'an san nino'o tno'o tu jiniu'u, ka kachi.

11 Su ñayiu ka'an siun, na kona'i ja nani ka'an san nuu tutu ja oo jika san, te suni saa ka'an san nuu kenta san ja vi koo.

12 Su ma kundee ini san ja vi nitna'a inuu san, ni ma vi kintna'a inuu san jin sava ka ñayiu ja ka ndakuantno'i mai. Chi ñayiu vasa ka kui, chi ka ndakani ini ja ñayiu gua'a ka kuu mai nuu ka skintna'a inui mai jin sava ka ñayiu.

13 Su sein, chi ma kokuu teyii ndeva'a ka san jin nagua ni chikua'a Dios ja ka'an san, chi maa ya ni chikua'a ndenu guaa kenta san ja kaxtno'o san tno'o ya, chi maa ya ni jandetu ja suni ni kenta san kaxtno'o san tno'o ya ndee nuu maa ni ja

ka oo ni ñuu Corinto.
14 Te yun guaa tu ni ja'an
jika ka san jin nagua ni
chikua'a ia Dios, te naxa
kokuu nuu sua'a, te tu ni oo
san ama ka jin ni, chi maa
san kuu tee xtnañu'u ja ni
jaa san ni kaxtno'o san tno'o
va'a Jesukristu nuu ni.
15 Te tu kuu teyii san jin
tniuu ja ni sa'a inka ñayiu,
ja kokuu na kuinio tniuu ni
sa'a maa san. Chi sua'a
ndetu ka'nu san ja vi na
vi kandija gua'a ka maa ni,
saa te kuu satniuu gua'a ka
san ne'u maa ni, su maa
ni nagua ni chikua'a maa ia
Dios ja kaxtno'o san.
16 Te suni ndetu ka'nu san
ja kuu ki'in jika ka san saa
ñuu nuu ka oo maa ni ja
kaxtno'o san tno'o va'a Je-
sukristu, su ma ki'in san
nuu ja ni ka satniuu sava ka
ñayiu, nagua ja ma kokuu
teyii san jin tniuu ja ka sa'a
sava kai.
17 Su nuu ja na in ñayiu
kuini ja kokuu teyii, te na
kokuu teyii jin tniuu ja sa'a
maa Jito'o.
18 Chi masu ñayiu ja sa'a
ka'nu mai kuu ñayiu ja
janta'u ña ia Dios, chi ñayiu
ja sa'a ka'nu maa Jito'o.

11

Ka'an Pablo siki tee ka xnda'u ñayiu

1 Nuu sua'a te kuu, te vi
kuandee ini ni ja na ka'an
san joo na kuinio in ñayiu
ka'an tno'o tu jiniu'u. Nuu
saa te vi kuandee ini ni na
ka'an san.
2 Chi ja kuu kuiñu san ja
ja'a ni kuu in ja vaji nuu
maa ia Dios ja kokuu kuiñu
san, chi ni kee yu'u san ja vi
tnanda'a ni jin Jesukristu, na
kuinio in ña'a oo ndutu vi
oo vii ña ja tnanda'a ña jin
invaa yii ña.
3 Su yu'u san ja suni vi
xnda'u ña jin ni, te vi kujioo
ni ja ma vi chiñu'u vii ni
Jesukristu jin ndee ini ndee
anu ni. Chi suni saa ni sa'a
Tachi jin Eva, ja ni nduu in
koo, te jin ja ndichi ini ti, te
ni xnda'u ña ti jin ña.
4 ¿Te nau ja ka jandetu
ni ka nini ni tno'o ja ka
kaxtno'o sava ka ñayiu inka
Jesús siin ja masu nagua ni
kaxtno'o san, te ka janta'u
ni inka espíritu siin saa
Espíritu ja ni ka ni'i ni, vi
inka tno'o va'a Jesukristu
saa nagua ni ka janta'u ni?
5 Su ndakani ini maa san
ja masu kuu lule ka san saa
tee na'nu ndeva'a ka ja ka
ka'an de ja ni chitniuu ña
Jesukristu jin maa de.
6 Chi visi tu kuu ka'an
gua'a san, su jinkui'nu gua'a
ini san, te siun ni xne'e san
ya'a nuu maa ni ndi'i ni jichi
nagua sa'a san.
7 ¿Te a in jakue'e ni sa'a
san ja tu ni ki'in san xu'un
nuu ni kaxtno'o san tno'o
va'a ia Dios nuu ni? Te
ni sa'a nda'u san maa san
nagua ja vi kokuu na'nu ni.
8 Chi ni kindee san xu'un
ñayiu ka skua'a sava ka ñuu
nuu ni janta'u san ja ni ka
tniuya'u ñai nagua ja kuant-
niuu san ja kunukuechi san
nuu ni.

9 Te nuu ni oo san jin ni,
te ni oja'ni ña jin san, su tu
ni ojikan sa'un san nuu ni
in ni, chi nuu ni kentakuei
ñanio Macedonia, te ni ka
otaa de nagua ni oja'ni ña
jin san, chi ni ojito san maa
san nagua ja ma koxna'a ña
san jin ni in ni, te suni saa ni
kosa'a san.
10 Chi kukanu gua'a ini
san ja jini san tno'o ndaa
Jesukristu, te ni in ñayiu tu
na in kindee ja kusii ini san
jin ja sa'a san nuu ndi'i ñuu
ja tnii Acaya.
11 ¿Te nau ja ka'an san
sia'a? ¿A chia tu ka'an too ña
san? Ña'a, chi maa ia Dios ja
jini ja ka'an too ña san.
12 Su saa ni kosa'a san
nagua sa'a san nagua ja ma
kua'a san tno'o ja vi sa'a
teyii tee yun maa de, ja ka
ka'an de ja inuu ni tniuu ka
sa'a san jin de.
13 Chi tee yun, masu tee
ni chitniuu ndija Jesukristu
ka kuu de, chi nino'o ni ka
xnda'u ña de, te ka sama de
maa de na kuinio ja tee ni
chitniuu ya ka kuu de.
14 Te ma vi sa'u kuii ini
ni jin ya'a, chi ndee maa
Tachi te sama maa, te sa'a
na kuinio ja vi ia ye'e ja
jinokuechi nuu ia Dios kuu.
15 Te yun guaa ma vi sa'u
kuii ini ni jin yun, chi suni
tee ka jinokuechi nuu Tachi
ka sama de maa de na kuinio
ja vi tee ka kaxtno'o tno'o
ndaa ka kuu de, su koo in
kiuu te vi ni'i ya'u maa de jin
tniuu ja ka sa'a de yun.

Ndakani Pablo tnundo'o tna'a de ja tee ni chitniuu Jesús kuu de

16 Ka'an san jin ni inka
jichi ja ni in ni, ma vi
ndakani ini ni ja nduu kue'e
san. Su nuu ja saa ka
ndakani ini ni, te vi kuan-
detu ni ja na ka'an san na
kuinio in tee nduu kue'e,
nagua ja suni na kokuu teyii
san joo luluu.
17 Te tno'o ka'an san ya'a,
masu tno'o ja ka'an maa
Jito'o kuu, chi ka'an san na
kuinio ja in tee nduu kue'e
ja sa'a teyii maa kuu san.
18 Chi ka oo kua'a ñayiu
ja ka kuu teyii jin ja ka sa'i
ñuyiu ya'a, te suni saa ni
sein na kokuu teyii san nuu
saa.
19 Chi maa ni ja ka ka'an
ni ja ka kuu ni ñayiu ndichi,
¿te nau ja gua'a ndeva'a ka
jandee ini ni jin ñayiu ka
nduu kue'e?
20 Chi gua'a ka jandee ini
ni jin ñayiu ka tenini ña jin
ni ja vi kunukuechi ni nui, vi
ñayiu ka tanda'u ña jin ni,
vi ñayiu ka kindee nagua ka
neva'a ni, vi ñayiu ka sa'a
teyii mai nuu ni, vi ñayiu ka
katu tikatu nuu ni.
21 Te visi kukanoo san ja
ka'an san, su na ka'an san ja
tu kundee ini san ja sa'a teyii
san maa san, nagua ka sa'a
ñayiu yun.

Su nuu ja sava ka ñayiu
ka kii ini ja ka sa'a teyii mai
jin tniuu ka sa'i, te suni sein,
chi sa'a teyii san maa san jin
tniuu sa'a san, visi na kuinio
in ñayiu nduu kue'e.
22 Chi ka kuu teyii de ja

tee hebreo ka kuu de, te suni
sein. Axi ja tee Israel ka
kuu de, te suni sein. Axi
ja tatatno'o Abraham ka kuu
de, te suni sein, chi tatatno'o
Abraham kuu san.
23 Axi tee ka jinokuechi
nuu Jesukristu ka kuu de, te
vi'i ka jinokuechi sein nuu
ya saa tee yun. Te visi ka'an
san na kuinio in tee nduu
kue'e ndeva'a, su kuu teyii
san, chi kua'a ka satniuu san
saa tee yun. Te kuu kua'a
ka jichi ka kani ña jin sein
saa tee yun. Te kuu kua'a ka
jichi ndesi san vekaa saa tee
yun. Te suni ja ni kuu kua'a
ka jichi vi ja yatni ja kuu san.
24 Chi ja ni kuu u'un jichi
ka kani ña tna'a san judio jin
san, te in in jichi, chi ka kani
ña de jin san oko xa'un kuun
jichi jin ñii kuiñi.
25 Te uni jichi ni ka kani ña
de jin san jin xnuu xii, te in
jichi ni ka kuun ni ka kani ña
de yuu jin san. Te uni jichi ja
ni jiondita san ni sa'u barco
nuu ndute mar, te vi saa joo,
te kuu san. Te in jichi, chi
vi niñu niñu vi nduu nduu
ni intatneni san nuu ndute
mar.
26 Te jiondita ndeva'a san,
te nuu ichi yun jini san kua'a
tnundo'o. Chi ni kaku san
nuu yute na'nu vi nuu nda'a
kui'na, vi nuu nda'a ñayiu
ñuu san vi nuu nda'a ñayiu
inka tatatno'o. Vi ni kaku
san nuu nda'a ñayiu ñuu
na'nu vi nuu yuku ja tu na
ñayiu ka oo, vi ni kaku san
nuu ndute mar, vi ni kaku
san nuu nda'a tee ka ka'an
ja ñanio ka kuu de.
27 Chi ni ojani ini ndeva'a
san ni osatniuu san, te kua'a
jichi tu ni okixin san. Ni oji'i
san soko ndute vi soko xtaa,
te kua'a jichi ni ondite san vi
ni okuitnu san ja vijin, chi tu
nagua kondii san.
28 Te masu maa ni ya'a, chi
suni ndiso san in javee ja
ndi'i kiuu ni ndi'ni ndeva'a
san ja ja'a ndi'i ñayiu ka
skua'a.
29 Te nuu ja ndee in ñayiu
oo vita nuu tno'o ia Dios, te
jini san ja vi suni oo vita maa
san. Te nuu ja kanakau in
ñayiu nuu kuechi sa'a tna'a
kuikin, te suni kukanoo san
vi kiti ini san.
30 Te nuu ja nini kuu ja
kokuu teyii san, te kokuu
teyii san jin ja oo vita san.
31 Te ja jini maa ia Dios,
Tata Jito'o Jesukristu, ia kuu
ka'nu nikuii nikani, ja ka'an
ndaa san, te masu xnda'u ña
san.
32 Te nuu ni oo san ñuu
Damasco, te tee tatnuni ñuu
yun ja jinokuechi de nuu rey
Aretas, ni jani de tee ka jito
ye'e ñuu yun, nagua ja vi
kakuiko ña de jin san.
33 Su ni ka tnaa ña tee ka
kandija jin san nuu in chika
ka'nu, te ni ka kene'e ña de
jin san nuu ventana in ve'e
ja yoxnee siki muro ja ndesi
yu'u ñuu yun, saa te ni kaku
san nuu nda'a tee tatnuni
yun.

12

Ni skuni ña ia Dios jin Pablo

1 Jandaa ndija ja tu nagua
ni'i san ja sa'a teyii san maa

san, su na ka'an san siki ja
ni skuni ña Jito'o jin san.
2 Chi jini san in tee kandija
Jesukristu, te ja oo uxi kuun
kuia ni sa'a ia Dios ja ni kaa
de ndee andivi kuu uni ni
ja'an de. Te tu jini san a ni
ja'an de jin yiki kuñu de axi
maa ni anu de, maa ia Dios
guaa jini.
3 Su jini san ja ni ja'an
tee yun, su ja tu jini san
kuu ja a ni ja'an de jin yiki
kuñu de axi maa ni anu de,
maintno'o maa ia Dios guaa
jini ya.
4 Su ni sa'a ya ja ni kaa de
ndee nuu vii ndeva'a ni ja'an
de, te ni onini de tno'o ja ma
kuu ka'an de, chi tu jandetu
ya ja ka'an ni in ñayiu.
5 Te ja siun ni sa'a ia Dios
jin tee yun, guaa kuu teyii
san ja ja'a de, su tu kuu teyii
san ja ja'a maa san, chi ja
kuu teyii san kuu ja vita san.
6 Su nuu ja kuini san ja
kokuu teyii san ja ja'a maa
san, te masu chia nduu kue'e
san, chi ka'an ndaa san. Su
ma sa'a teyii san maa san,
nagua ja ni in ñayiu ma vi
ndakani ini ja kuu ka'nu ka
san saa nagua ka jini ñai
jin san, axi nagua ka nini ja
ka'an san.
7 Te ja ma kokuu teyii
ndeva'a san ja kua'a jichi
ni skuni ña ia Dios jin san
jana'nu ya. Te yun guaa
ni taa ya in tnundo'o ka'nu
ndeva'a ja kuu na kuinio in
iñu ja yi'i nuu yiki kuñu san,
ja kuu in ja ni tetniuu Tachi
ja xtuji ña jin san, nagua ja
ma kokuu teyii ndeva'a san.
8 Te ja ja'a yun, guaa ja
ni kuu uni jichi jikanta'u
san nuu Jito'o, nagua ja
na kindee ya tnundo'o tna'a
san.
9 Su kachi Jito'o nuu san:
"Saa ni kuu, chi chindee chi-
tuu ña rin jin ron, te nuu
ñayiu vita xne'e gua'a ka rin
jaka'nu rin", kachi ya. Yun
guaa kuu teyii san ja vita
san nagua ja jin sein xne'e
Jesukristu jaka'nu ya.
10 Te yun guaa kusii ini san
ja vita san, vi nuu ka nani ña
ñayiu jin san, vi nuu nagua
ja'ni ña jin san, vi nuu ka
sondikin ña ñayiu jin san,
vi nuu tna'a san tnundo'o ja
ja'a Jesukristu. Chi nuu vita
san, te jini san ja vi'i ka nduu
ndakui san sa'a ia Dios.

Ndi'ni ndeva'a Pablo ja ja'a ñayiu ka skua'a ñuu Corinto

11 Ni sa'a san na kuinio in
tee nduu kue'e nuu ni sa'a
teyii san maa san, su maa
ni ka tenini ña ja saa sa'a
san. Chi maa ni guaa vi
ndakuantno'o ña jin san nuu
siun, chi masu kuu lule ka
san nuu tee ka ka'an maa ni
ja ka kuu de tee na'nu ja ni
chitniuu ña Jesukristu, visi
masu nagua kuu sa'un san.
12 Chi jin tniuu na'nu vi
tniuu vii tniuu va'a ja ni
jandee ini san ni sa'a san
ne'u maa ni, xne'e ja jandaa
ndija ja tee ni chitniuu ña
Jesukristu kuu san.
13 Chi tu nagua ni sa'a
san ja vi kokuu lule ka ni
nuu sava ka ñayiu ka skua'a,
maintno'o ja tu ni jikan san

ja vi chituu ña ni nagua ja'ni
ña jin san. Su nuu ja yun
kuu in jakue'e ni sa'a san, te
vi kuaka'nu ini ni.
14 Te vitna ja oo tua'a san
ja jakoto ña san jichi kuu
uni. Te ma jaa san ja nagua
koxna'a koxnii ña san jin
ni, chi tu kuini san nagua
ka neva'a ni, chi ja kuini
san kuu ja vi koo gua'a maa
ni nuu ia Dios. Chi masu
se'e kuu ja nduku xu'un ja
kuantniuu tata, chi maa tata
nduku ja vi kuantniuu se'e
de.
15 Te yun guaa sein, chi
kusii ini san ja xnaa san ndi'i
nagua neva'a san, te vi ndee
maa san xndi'i san ja ja'a
ndi'i ni. ¿Te nau ja nuu
ka'an too gua'a ka ña san, te
vi saa nuu ka ka ka'an too ña
maa ni?
16 Te oo kaji ja sein, chi
tu nagua ni xna'a ni xnii ña
san jin ni. Su visi ni saa,
te ka ka'an sava ni ja ndichi
ndeva'a ini san, te ni xnda'u
ña san jin ni.
17 ¿Axi ni tanda'u ña san
nuu ni tetniuu san tee ni ka
jakoto ña jin ni? Tu sa'un.
18 Chi ni jikanta'u san nuu
Tito ja jaa de jakoto ña de,
te ni tetniuu san de jin inka
ñanio. ¿Te a ni xnda'u ña
Tito jin ni ja ni'i de xu'un ja
kuu maa de? ¿Te a masu in
ni ichi ka jika nduu san vi in
ni Espíritu ia Dios ka oo jin
san?
19 Te ¿a masu ka ndakani
ini ni ja ndakanta'u san nuu
ni? Su masu saa kuu, chi
sua'a nuu maa ia Dios ka'an
san, chi oo san jin Jesukristu.
Te ndi'i tno'o ya'a ka'an san
nagua ja vi kuja ni'nu ni nuu
tno'o ya, vi ñani vi kua'a, ja
ka'an too ndeva'a ña san.
20 Chi yu'u san ja nuu
jakoto ña san, te ma nuku'un
ña san nagua kuini san, te
suni ma vi junkuaan ini ña
maa ni naxa sa'a san. Chi
yu'u san ja vatuni ka tee
tna'a ni, axi ka kuu kuasun
nuu tna'a ini ni, axi ka skiti
ini tna'a ni, axi ka sa'a siin
tna'a ni, axi ka nani tna'a
ni, axi ka ka'an ni kuentu
ñayiu, axi ka sa'a teyii ni
maa ni, axi ndontakuei vaa
ni siki inka ñayiu.
21 Te suni yu'u san ja nuu
jaa san ja jakoto ña san, te
sa'a ia Dios ja kukanoo san
ja ja'a ni, te vatuni nda'i
san ja ja'a kua'a ni, ja ni ka
osa'a ni yika kuechi, te tu ka
ndatna'u ini ni ja vi xndoo
ni taka jane'e jayichi, vi ja
ka sa'a ni kuechi ñuyiu jin
inka ñayiu, vi ndi'i jakue'e
jasua'a ja ni ka osa'a ni.

13

Xteku ña Pablo

1 Ya'a kokuu uni jichi ja jaa
san jakoto ña san. Te ndi'i
nagua vi sa'a ndao na kokuu
nagua ka'an nuu tutu ii, ja
tno'o yu'u uu axi uni testiu
na kuu ndaa.
2 Chi nuu ni jaa san jichi
kuu uu ja ni jakoto ña san, te
ja ni ka'an san nuu ñayiu ni
ka osa'a yika kuechi ja ma vi
kosa'a kai vi nuu ndi'i maa
ni. Te vitna ja oo jika san,
te ndajiokuiin san tee san
nagua ja ni ka'an san nuu ni
ka oo jian, nagua ja nuu jaa

san ja jakoto ña san, te ma
kunda'u ka ini san jin ñayiu
yun.
3 Saa te vi kukanu ini maa
ni jin ja ka nduku ni, ja ka'an
Jesukristu jin ma'ñu sagua
sein. Te maa ya, chi masu ia
vita kuu ya ja sa'a ndaa ya
jin ni, chi xne'e ya jaka'nu ya
ne'u maa ni.
4 Chi visi ia vita kuu ya
nuu ni intakaa ya nuu cruz,
su teku ya jin jaka'nu maa ia
Dios. Te suni saa ni sein, chi
vita kuu san na kuinio maa
ya. Su oo san jin ya, te teku
san jin jaka'nu maa ia Dios,
nagua ja kuu kunukuechi
san nuu ni.
5 Vi koto tnuni ni maa ni
nagua ja vi kuni ni, a ka oo
yutnu ni jin tno'o ka kandija
ni. Vi ndakondia'a ni maa
ni, ¿a tu ka jini maa ni ja
ka oo ni jin Jesukristu? Axi
saa masu inu ndija ni ja ka
kandija ndaa ni ya.
6 Su ndetu ka'nu san ja vi
kuni ni ja sein, chi kandija
ndaa san.
7 Te ndakuatu san nuu ia
Dios ja ma vi sa'a ni ni in
jakue'e, su masu ja kee va'a
sein kuu, chi ja na vi sa'a
maa ni java'a, visi na vi
koka'an maa ni ja ni kendoo
kue'e san.
8 Chi ma kuu nagua sa'a
sa'un san siki tno'o ndaa, chi
sua'a chituu san ja vi kuni
ñayiu tno'o ndaa.
9 Te yun guaa kusii ini san
ja oo vita san, nagua ja saa,
te vi koo ndakui maa ni.
Te ndakuatu san ja ja'a ni,
nagua ja vi kuja ni nuu tno'o
ya.
10 Yun guaa tee san tutu
ya'a nuu oo jika san, nagua
ja nuu kenta san nuu ka
oo ni, te ma kokuu xeen
ndeva'a san nuu ni jin tniuu
ja ni skuiso siki ña Jito'o ja
sa'a san ja vi kuja ni nuu
tno'o ya, te masu ja skunaa
ña san.

Sandi'i ni ka ndakantno'o ña Pablo

11 Ya'a ni ka kuu tno'o
sandi'i ja ka'an san, vi ñani
vi kua'a. Vi kosii ini ni, te vi
nduku ni ja tu na kuechi vi
kotavi ni, vi ndakuña'a nuu
tna'a ni tno'o ndee ini, te
inuu inuu vi ndakani ini ni,
te vi koo mani ni. Te maa
Dios, ia mani ini, ia kutoo
ña, na koo ya jin in in ni.
12 Te vi ndatnii nda'a tna'a
ni vi vi ndakanu ni'nu tna'a
ni.
13 Te ndi'i ñayiu maa ia
Dios ka ndakan tno'o ña, ¿a
kukueni ka oo ni?
14 Te maa Jito'o Jesukristu
na koto na kuni ña ya jin ni.
Te vi koo ni jin Dios, ia kutoo
ña, vi Espíritu ya.
Saa na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu ja tnii Galacia

1 Maa san kuu Pablo tee
ni chitniuu ña Jesukristu ja
xtutenuu san tno'o ya, su
masu ñayiu ni tau ña axi vi
chitniuu ña, chi Jesukristu
jin maa Tata Dios ni chitniuu
ña, ia ni ndaxteku Jesús ne'u
ndiyi.
2 Maa san vi sava ka ñanio
ja ka oo jin san ya'a, ka tee
san tutu ya'a nuu maa ni ja
ka skua'a ni ja ka oo ni sava
ñuu ja tnii Galacia.
3 Te maa Tata Dios jin Jito'o
Jesukristu na ka'an nda'u
ka'an kee ña ya, te vi koo ni
jin jamani ya.
4 Chi ni soko Jesukristu
maa ya ja ni ji'i ya ja ja'a
yika kuechio, nagua ja saa te
skaku ni'nu ña ya nuu ñuyiu
kue'e ja ka oo vitna, chi saa
kuini maa Dios, ia kuu Tatao,
ja sa'a ya.
5 Te na vi kochiñu'o nuu
maa ya nikuii nikani. Saa na
kokuu.

Tu na inka tno'o va'a Jesús chi invaa ni

6 Te vini sa'u kuii kuiti
ini san, ja nase ñama ñama
ni ka xndoo ni ichi Dios, ia
ni kana ña jin ma'ñu sagua
ja ni ka'an nda'u ka'an kee
ña Jesukristu, te ni ka jata
ndikin ni inka tno'o siin ja
ka ka'an ñayiu ja tno'o va'a
Jesús kuu.
7 Te masu ja oo inka tno'o
va'a Jesús, su ka oo sava
ñayiu ja ka skunu nuu ini
ñai, te ka kuini vi saka tna'i
tno'o va'a ya jin tno'o kue'e.
8 Su nuu ja ndee in maa
san, axi in ia jinokuechi
nuu Dios ja vaji ndee andivi,
ndakani inka tno'o siin ja tu
kintna'a jin tno'o ja ni ka
kaxtno'o san nuu ni, te na
tau tnia'i nuu ia Dios.
9 Nagua ja ni ka'an san
ndee ama ka, te suni
ndaka'an san inka jichi
vitna: Nuu ja ndee in ñayiu
ndakani inka tno'o va'a
Jesús ja kuu tno'o siin saa
tno'o ja ni ka janta'u ni, te na
tau tnia'a mai nuu ia Dios.
10 Te nuu ja ka'an san tno'o
ya'a, te tu nduku san ja na
koo jayiñu'u nuu ñayiu, chi
ja na koo nuu ia Dios. Te
ni tu nduku san ja kendoo
va'a san nuu ñayiu, chi
nuu ja saa, te ma kuu
kokunukuechi san nuu Je-
sukristu.

Ni xtuu ia Dios tno'o va'a Jesukristu nuu Pablo

11 Su kuini san ja vi kuni
ni ya'a, vi ñani vi kua'a,
ja tno'o va'a Jesús kuu ja
ndakani san, te masu tno'o
ja jani ini ñayiu kuu.
12 Chi tu ni ni'i san tno'o
ya'a nuu ni in ñayiu, te ni
in ñayiu tu ni kaxtno'o nuu
san, chi maa Jesukristu ni
xtuu ya tno'o ya nuu san.
13 Chi ja ni ka onini maa ni,
naxa ni osa'a san ama ka ja
ni ondikin san nagua ni ka

okandija tna'a san judio, te
ni osondikin ni'i san ñayiu
ka skua'a ja ni osa'a ndeva'a
san jin, te ni nduku ndee san
ja xnaa san jin.
14 Te nuu ni ondikin san
nagua ka kandija tna'a san
judio, te maa san ni okuu tee
ni oyoxno'o nuu kua'a tna'a
san ja ni ka ja'nu inuu jin
san, te maa san ni okuu in
tee nini ka ini ja skunkuu
nagua ni ka osa'a ndi nija'nu
san.
15 Su nuu ni kunda'u ini
ña ia Dios jin san, te ni
junkuaan ini ña ya ja ni kaji
ña ya ndee chii si'i san, te ni
kana ña ya,
16 ja ni xtuu ya Se'e ya nuu
san, nagua ja xtutenuu san
tno'o ya nuu ñayiu sava ka
tatatno'o. Te tu ni ja'an san
ja ndatno'o tna'a san jin ni
in ñayiu,
17 ni tu ni ndanuu san
maa ñuu Jerusalén ja ka'an
san jin sava tee ni chitniuu
ña Jesús ama ka saa maa
san, chi saa sua'a ñama ni
ja'an san nuu ñu'u Arabia, te
ni ndajiokuiin tuku san ñuu
Damasco.
18 Yun te nuu ni ya'a nuu
uni kuia, te ni ndanuu san
maa ñuu Jerusalén nagua ja
jinkoto san Pedro, te yun ni
ka oo san jin de xa'un ni
kiuu.
19 Te tu ni jini san sava
ka tee ni chitniuu ña Jesús,
chi maa ni Jacobo, ñani maa
Jito'o, ni jini san.
20 Te ka'an ndaa san nuu
ia Dios jin tno'o tee san ya'a,
te masu xnda'u ña san.
21 Yun te saa ni jiondita
san sava ñuu ja tnii Siria vi
Cilicia.
22 Te ñayiu ka skua'a ja ka
oo jin Jesukristu ja ka oo ñuu
ja tnii Judea, chi tu ni ka jini
sa'un ñai jin san,
23 chi maintno'o ja ni ka
onini kuu tno'o ya'a: “Tee
ni osondikin ña jion ama
ka ja xnaa ña de, kuu tee
ndakani vitna tno'o va'a ja
ka kandijao”.
24 Te ni ka chiñu'i ia Dios
ja ja'a san.

2

Ni ka janta'u ña sava ka tee ni chitniuu ña Jesús jin Pablo ja kaxtno'o gua'a de

1 Yun te nuu ni ya'a nuu
uxi kuun kuia, te ni ka
ndanuu tuku san jin Bern-
abé inka jichi maa ñuu
Jerusalén, vi suni ka ndeka
san Tito.
2 Ni ja'ankuei san yun, chi
maa Dios ni skuni ña ja nini
kuu ja ki'inkuei san. Te ni
ka ndututu siin san jin maa
ni tee ka kuu nija'nu ne'u
ñayiu ka skua'a ja ka nee
yiñu'u ñayiu nuu de. Te ni
kaxtno'o san nuu de tno'o
va'a Jesús ja kaxtno'o san
nuu ñayiu sava ka tatatno'o.
Sua'a ni sa'a san nagua ja
kukanu ini san ja masu jion-
dita uun san.
3 Su vi ni Tito ja ka ndeka
tna'a san jin de, tu ni ka
tenini ña jin de ja chitnuni
de nuu yiki kuñu de, visi tee
inka tatatno'o kuu de.
4 Te sua'a ni ka sa'a san,
chi ni kiukuei yu'u sava tee
ka xnda'u ña ja ka ka'an

de ja tee ka skua'a ka kuu
de, ne'u nuu ka oo san, ja
ka sa'a vijin de ja tu ka
skunkuu ka san nagua ni ka
osa'a ndi nija'nu san. Chi
ja ni ka yaa san nuu ndi'i
ya'a, chi ka oo san jin Je-
sukristu, su ka nduku de ichi
ja vi ndajiokuiin tuku san
vi kunukuechi san nagua ka
sa'a tna'a kuikin san.
5 Su tu ni ka jandetu sa'un
san ja vi skunkuu san tno'o
ja ka ka'an de yun, nagua
ja siun ni vi koo ni jin tno'o
ndaa ja kuu tno'o va'a Jesús.
6 Su tee ka kuu nija'nu
ja ka nee yiñu'u ñayiu ka
skua'a nuu de, chi tu na in
tno'o jaa ni ka ka'an de, visi
tee na'nu ka kuu de. Te sein,
tu ndi'ni sa'un san na tee ka
kuu de, chi ia Dios, tu sa'a
siin siin ya in in ñayiu, chi
inuu ni ka kuo nuu maa ya.
7 Te tu na in tno'o jaa
ni ka ka'an ka de nuu san,
chi sua'a ni ka ndakuni de
ja Dios ni chitniuu ña ja
kaxtno'o san tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu sava ka tatatno'o
ja tu ka yitnuni nuu yiki
kuñu de, nagua ni chitniuu
ña ya jin Pedro ja kaxtno'o
de tno'o ya nuu tna'a san
judio, ja ka yitnuni nuu yiki
kuñu san.
8 Chi maa ia Dios ja ni chit-
niuu ña jin Pedro ja kaxtno'o
de tno'o va'a Jesús nuu tna'a
san judio, te suni maa ya
ni chitniuu ña jin san ja
kaxtno'o san tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu sava ka tatatno'o.
9 Te ni ka jini Jacobo, Pe-
dro vi Juan, tee ka yituu
gua'a ka ña ñayiu ka skua'a,
ja Dios ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña jin san, te ni
ka tnii nda'a tna'a san jin de
vi ni ka tnii nda'a tna'a de
jin Bernabé ja kuu in seña
ja ka kendoo va'a ini de ja
kuu ki'inkuei san vi kaxtno'o
san tno'o va'a Jesús nuu
ñayiu sava ka tatatno'o, te
ki'inkuei maa de nuu tna'a
san judio.
10 Te maintno'o ja ni ka
jikan de kuu ja na vi ku'un
ini san ñayiu ka kunda'u, te
tniuu ya'a chi nduku ndee
ndeva'a maa san ja sa'a san.

Inuu ni skaku ni'nu Dios ñayiu judio jin ñayiu sava ka tatatno'o

11 Su nuu ni kii Pedro ñuu
Antioquía, te ni ka'an kaji
san vi nuu jin nuu de ja
masu vatuka sa'a de.
12 Chi nuu chia'an ka ja
kentakuei tee judio ja ni tet-
niuu Jacobo ñuu Antioquía
yun, ni ka ojaa in ni Pe-
dro xtaa jin ñayiu sava ka
tatatno'o. Su nuu ni ken-
takuei tee yun, te ni kuu siin
de, ja tu ni ka ojaa in ni ka de
xtaa, chi ni oyu'u de jin tee
judio ja ka yitnuni nuu yiki
kuñu yun.
13 Te suni sava ka tee judio
ja ka skua'a, ni ka nitna'a
inuu de jin Pedro, ja ni ka
sa'a siin de ñayiu sava ka
tatatno'o. Te vi suni ndee
Bernabé, ni jata ndikin de,
te yun ka sa'a jani ini de, su
masu ndija ja saa ka sa'a de.
14 Su nuu ni jini san ja
masu ka jika ndaa ka de,
nagua oo tno'o ndaa ja kuu
tno'o va'a Jesús, te jiña'a san
nuu Pedro nuu ka nini ndi'i

ñayiu ka oo yun: “Nuu ja
maa ni ja tee judio kuu ni,
te oo ni nagua ka oo ñayiu
sava ka tatatno'o, te masu
nagua ka oo ñayiu judio, ¿te
nau ja tenini ni ñayiu sava
ka tatatno'o ja vi koi nagua
ka oo ñayiu judio?
15 ’Chi maa san vi maa ni,
ka kuo tatatno'o judio ndee
nuu ni ka kakuo, te masu
ñayiu tu ka jini ia Dios ka
kuo, nagua ka oo ñayiu sava
ka tatatno'o.
16 Su visi ni saa, su ka jinio
ja ni in ñayiu tu kui ñayiu
ndaa nuu ia Dios ja skunkui
nagua yoso nuu Ley Moisés,
chi jin ja kandijai Jesukristu.
Te suni yoon, chi ni ka kandi-
jao ya, nagua ja saa te ka
kuo ñayiu ndaa nuu ia Dios
jin ja ka kandijao Jesukristu,
te masu jin ja ka skunkuo
nagua yoso nuu Ley yun, chi
ni in ñayiu ma kokui ñayiu
ndaa nuu ia Dios ja skunkui
nagua yoso nuu Ley yun.
17 ’Te nuu ka ndukuo ja vi
kokuo ñayiu ndaa jin ma'ñu
sagua Jesukristu, te nuu saa
te ka ndakani ini ñayiu ju-
dio ja ñayiu ka sa'a yika
kuechi ka kuo. Nuu saa, ¿te
a Jesukristu sa'a ja ka sa'o
yika kuechi? Ña'a, masu saa
sa'un kuu”, jiña'a san.
18 Chi nuu ja ndajiokuiin
san kaxtno'o san ja kokuu
san in ñayiu ndaa nuu ia
Dios jin nagua ni osa'a san,
in ja ja ni xndendoo san, te
tavi kuechi san.
19 Chi kuu san na kuinio
ndiyi nuu Ley Moisés, te yun
guaa ma kuu tatnuni ka Ley
yun nuu san, nagua ja kuu
koteku san ja kunukuechi
san nuu ia Dios.
20 Chi na kuinio ja ni ka in-
takaa san jin Jesukristu yika
cruz, te masu teku ka maa
san, chi Jesukristu kuu ia
teku ini anu san. Te ja teku
san jin yiki kuñu san vitna
kuu ja teku san ja kandija
san Se'e ia Dios, chi ni kutoo
ña ya jin san, te ni soko ya
maa ya ja ja'a san.
21 Te tu skexiko san ja
kunda'u ini ña ia Dios, chi
nuu sua'a te jin ma'ñu sagua
Ley yun kokuu san ñayiu
ndaa nuu ya, nuu saa te
tu jiniu'u sa'un ja ni ji'i Je-
sukristu.

3

Vi koo yutnuo jin tno'o ka kandijao

1 Nase nde'e vasa ñayiu ka
kuu maa ni ja ka oo ni ñuu
ja tnii Galacia, vaa ka jiko ini
ni, ¿nau ja tu ka jantno'o ka
ni tno'o ndaa? Te vi jin nuu
ndi'i ni, ni ka kaxtno'o kaji
kuiti san ja maa Jesukristu
kuu ia ni intakaa nuu cruz
ja ja'a ni.
2 Te invaa ni tno'o ya'a
kuini san ja kakan tno'o ña
san: ¿A ni ka ni'i ni Espíritu
ia Dios jin ja ka skunkuu ni
nagua yoso nuu Ley Moisés,
axi ja ni ka kandija ni tno'o
va'a Jesús ja ni ka onini ni?
3 ¡Ñayiu vasa ka kuu
ni! Chi xtnañu'u ka ni
ka jinkondee ni jin jaka'nu
Espíritu ia Dios ja ka kandija
ni Kristu. ¿Te nau ja vitna te

ka kuini ni vi kokuu ni ñayiu
ndaa jin jandakui in ñayiu?
4 ¿Te a tu ni jiniu'u sa'un
tnundo'o ni ka tna'a ni ja
ja'a tno'o va'a Jesús? ¿Te a
jandaa ndija ja tu ni jiniu'u
yun?
5 Chi ni taa Dios Espíritu
ya vi ni sa'a ya tniuu na'nu
ne'u maa ni, nuu ni ka
kandija ni tno'o va'a Jesús
ja ni ka onini ni, te masu ja
ni ka skunkuu ni nagua yoso
nuu Ley Moisés.

Ni jinkokuu Abraham ñayiu ndaa jin ma'ñu sagua ja kandija de

6 Suni saa ni ndo'o Abra-
ham nagua yoso nuu tutu ii:
"Ni kandija de ia Dios, te ja
kandija de yun ni janta'u ña
Dios ja tee ndaa kuu de".
7 Te yun guaa vi kuni ni ja
se'e ndija Abraham ka kuu
ñayiu ka kandija ia Dios.
8 Chi ka'an nuu tutu ii, ja
ni ka'an ia Dios ndee ama ka
ja ñayiu sava ka tatatno'o vi
kokui ñayiu ndaa jin ja ka
kandijai ya, nuu ni jiña'a ya
tno'o va'a ya nuu Abraham,
te jiña'a ya sua'a: "Jin ma'ñu
sagua ron te vi koo vii vi koo
va'a ñayiu ndi'i tatatno'o".
9 Te saa ni sa'a vii ni sa'a
va'a ya jin ñayiu ka kandija
ya, inuu ni ni sa'a ya jin
Abraham, chi ni kandija de
ya.
10 Chi ndi'i ñayiu ndakani
ini ja koo gua'i nuu ia Dios ja
skunkui nagua yoso nuu Ley
Moisés, te ni ka tau tnia'i,
chi yoso nuu tutu ii: "Na
tau tnia'a ndi'i ñayiu ja tu
skunkuu ndi'i tno'o nagua
yoso nuu Ley Moisés", kachi.
11 Te kendoo kaji ja ni in
ñayiu ma kuu kokui ñayiu
ndaa nuu ia Dios ja skunkui
Ley yun, chi ka'an nuu tutu
ii: "Ñayiu ndaa, chi kotekui
jin ja kandijai".
12 Te Ley yun, chi masu
vaji nuu ja ka kandijao, chi
sua'a ka'an nuu tutu ii: "Na
in skunkuu nuu Ley Moisés,
te na kotekui jin Ley yun".
13 Te Kristu, chi ni tniuya'u
ya ja ni ndatau ña ya nuu
tno'o ka'an Ley ja ni ka
tau tnia'o siki yika kuechio,
chi maa ya ni tau tnia'a
nuu ia Dios ja ja'o, chi yoso
nuu tutu ii: "Na tau tnia'a
ndi'i ñayiu ja intakaa nuu in
yutnu", kachi tutu ii.
14 Te saa ni kuu, nagua ja
jin ma'ñu sagua Jesukristu,
te suni na kenta javii java'a
ia Dios nuu ñayiu sava ka
tatatno'o, nagua ni kee yu'u
ya nuu Abraham, nagua ja
saa te jin ja ka kandijao ya,
te vi ni'o Espíritu ya, nagua
ni kee yu'u ya.

Ma kuu sama Ley Moisés nagua ni kee yu'u ia Dios

15 Ka'an san in tno'o ja
skintna'a san, vi ñani vi
kua'a, naxa ka sa'a ñayiu
ñuyiu. Chi nuu ka sa'a ñayiu
in tratu, te junkava in tutu
nuu ka sa'a kutu gua'i, ja
saa te ni in ñayiu ma kuu
ja nune'i tutu yun axi ndasoi
inka tno'o.
16 Te suni saa ni ia Dios, chi
ni kee yu'u ya nuu Abraham
vi nuu ndikin tata de. Te
tu ka'an tutu ii siki kua'a

ndikin tata de, chi siki invaa
ni ndikin tata de, te suu kuu
Jesukristu.
17 Te ja kaxtno'o san kuu
tno'o ya'a: Dios ni sa'a in
tratu jin Abraham, te suni
sa'a kutu ya. Te nuu ni
ya'a nuu kuun ciento oko uxi
kuia, te ni jiña'a ia Dios Ley
nuu Moisés. Te Ley yun ma
kuu ja nune'e tratu ja ni sa'a
ya, ni ja xnaa tno'o ja ni kee
yu'u ya.
18 Chi nuu ja nagua ni
jiña'a ia Dios nuu Abraham
ja sa'a jajin de vaji nuu Ley
Moisés, nuu saa te masu ka
in ja ni kee yu'u ya kuu. Su
ia Dios, chi ni jiña'a ya nuu
Abraham jin ma'ñu sagua
tno'o ni kee yu'u ya.
19 Te nuu saa, ¿nagua
jiniu'u Ley Moisés? Jiniu'u
chi ni ndaskintna'a ia Dios
jin tno'o ni kee yu'u ya
nagua ja xtuu ja ka sa'a
ñayiu yika kuechi. Te koo
Ley yun guaa ndee kiuu
ja kii ndikin tata Abraham,
nagua ni kee yu'u ya. Te
Ley yun ni tetniuu Dios
jin ma'ñu sagua ia ka ji-
nokuechi nuu ya ja ni ka
ndakuña'a ya nda'a tee in
ni'nu sagua ja kuu Moisés.
20 Su tu jiniu'u ja koo in
tee kuiin ni'nu sagua, nuu
ja invaa ni ñayiu kuu, te ia
Dios, chi maintno'o ni maa
ya kuu.
21 ¿Nuu saa te a kei ka'an
ja Ley Moisés ka'an ja tu
jiniu'u tno'o ja ni kee yu'u
ia Dios? Ña'a, masu saa kuu.
Chi nuu sua'a, te Ley kuu taa
ja vi tekuo. Nuu saa, te kuu
vi koo gua'o nuu ia Dios ja vi
skunkuo nagua tatnuni Ley.
22 Su ka'an nuu tutu ii ja
ndi'i ñayiu ñuyiu ka ndesi
nuu yika kuechi, nagua ja
saa, te vi ni'i ñayiu ka
kandija tno'o ja ni kee yu'u
ia Dios jin ja ka kandijai
Jesukristu.
23 Su ama ka ja kenta tno'o
ja ka kandijao, te ni ka onde-
sio nuu Ley Moisés, te ni ka
ondesi nio guaa ndee nuu ni
kenta tno'o ka kandijao ja ni
xtuu ia Dios.
24 Te nuu saa, te Ley yun ni
ojito ña jion na kuinio in tee
jito suchi kueli, guaa ndee
kiuu ja kii Jesukristu, nagua
ja jin ja ka kandijao ya, te vi
koo gua'o nuu ia Dios.
25 Su vitna te ja ni kenta ja
ka kandijao, te masu ka oo
kao nuu Ley ja jito ña yun.
26 Chi ndi'i ni ka kuu se'e
ia Dios jin ma'ñu sagua ja ka
kandija ni Jesukristu.
27 Chi ndi'i ni, ni ka jan-
dute ja vi koo in ni ni jin Je-
sukristu, te vi nduu ni ñayiu
jaa nuu ya na kuinio ja ka
ndekui'nu ni in sa'un jaa.
28 Te yun guaa vitna masu
siin siin ka kuu ñayiu nuu ia
Dios, chi tu ka na ñayiu judio
ni ñayiu sava ka tatatno'o,
ni ñayiu jinokuechi ni ñayiu
sa'a tniuu maa, ni tu na
teyii ni ñasi'i, chi ndi'i ka
kuu invaa ni ka ñayiu nuu
Jesukristu.
29 Te ja ka oo ni jin ya,
te yun guaa jandaa ndija ja
ndikin tata Abraham ka kuu
ni, te vi sa'a jajin ni, nagua
ni kee yu'u ia Dios.

4

Ni ka nduo se'e maa ia Dios jin ma'ñu sagua Jesukristu

1 Te suni ja kuini san ka'an
san kuu ya'a: Nuu ja in suchi
luluu kuu suchi ni'i ja sa'a ja-
jin, su tu nagua sama sa'uin
jin tee jinokuechi nuu tatai,
chi kuini ka ja kotatnuni, visi
mai kuu jito'o ndi'i ja neva'a
tatai.
2 Chi nuu lului, te kendoi
nuu nda'a tee ka jito ña jin
vi tee ka jito ndatniui guaa
ndee kentai kuia ja ni ka'an
tatai.
3 Te suni saa ni yoon. Chi
koka'on ja nuu ni ka oo kue-
lio, te ni ka ojinokuechio nuu
taka jana'nu ja ka tatnuni
nuu ñuyiu ya'a.
4 Su nuu ni kenta ja ni
skunkuu tiempu ja ni jani
maa ia Dios, te ni tetniuu
ya Se'e ya ja ni skaku ña in
ñasi'i judio, te ni kaku ya
ja kunukuechi ya nuu Ley
Moisés,
5 nagua ja saa, te tniuya'u
ya ja ndatau ña ya jin yoon
ja ni ka ojinokuechio nuu
Ley yun, saa te ni janta'u ña
ia Dios ja ni ndakuanse'e ña
ya.
6 Te ja siun se'e ia Dios
ka kuo, guaa ni tetniuu ya
Espíritu Se'e ya ja oo ini
anuo, te Espíritu kana jaa:
"¡Tata, tata yua maa san kuu
ni!"
7 Nuu saa, te masu ka ka
jinokuechi ni, chi se'e ia Dios
ka kuu ni. Te ja se'e ia Dios
ka kuu ni, guaa suni vi sa'a
jajin ni ja taa ya jin ma'ñu
sagua Jesukristu.

Ndi'ni ndeva'a Pablo ja ja'a ñayiu ka kandija

8 Su jandaa ja ama ka, chi
tu ni ka ojini ni ia Dios,
te ni ka ojinokuechi ni nuu
jana'nu ja masu Dios ka kuu.
9 Su vitna ja ka jini ni ia
Dios axi gua'a ka ka'an san
ja Dios jini ña ya jin in in ni,
¿te naxa ni kuu ja ka kuini
ni vi ndajiokuiin tuku ni ja
vi kunukuechi ni nuu taka
jana'nu ja tu ka jiniu'u sa'un,
chi ja vita ka kuu?
10 Te ka jaan ii ni kiuu, vi
yoo jaa andivi, vi viko na'nu,
vi kuia.
11 Yu'u ndeva'a san ja ja'a
ni, ja ni kaxtno'o uun san, te
tu nagua ni jiniu'u sa'un.

12 Jikanta'u san, vi ñani vi
kua'a, ja vi sa'a ni nagua sa'a
maa san, chi suni ni sa'a maa
san nagua ni ka osa'a ni ja tu
ni ka ondikin ni Ley Moisés.
Te tu na in jakue'e ni ka sa'a
ña ni jin san.
13 Chi ja ka jini maa ni ja
ja'a in kue'e ku'u san, te ni
kaxtno'o san tno'o va'a Jesús
nuu ni ndee jaxtnañu'u.
14 Te kue'e ja ku'u san yun
kuu in ja jito tnuni ña jin ni,
su tu ni ka skexiko ña ni jin
san, ni tu ni ka ndajione'e
ña ni. Chi saa sua'a ni ka
janta'u ña ni, na kuinio in ia
jinokuechi nuu Dios, axi na
kuinio ja vi maa Jesukristu
kuu san.
15 ¿Te vitna ndenu oo ka
ja ka kusii ini ni nuu saa?
Chi kuu ndakani san ja ni ka
kunda'u ndeva'a ini ña ni jin
san, chi nuu sua'a te kuu vaa

vi vi tau ni nduchi nuu ni, te
vi taa ni nuu san.
16 Te vitna, ¿a ka ka'an ni
ja jini u'u ña san, nani ja
ka'an san tno'o ndaa nuu ni?
17 Chi tee judio yun ja ka
kaxtno'o de nuu ni ka ndi'ni
ndeva'a de ja ja'a ni, su masu
ka ndakani va'a ini de. Chi ja
ka kuini de kuu ja vi sa'a siin
ña de jion, nagua ja saa, te
maa ni vi kondi'ni ni ja ja'a
de.
18 Gua'a kuu ja vi kondi'ni
ni ja ja'a inka ñayiu, nuu ja
tno'o kaxtno'i oo gua'a; su
siun ni vi kosa'a ni, te masu
nani nuu oo san ne'u ni.
19 Te ja ja'a maa ni ja ka
kuu ni na kuinio se'e maa
san, guaa tna'u ndeva'a ini
san inka jichi, na kuinio in
ñasi'i nuu jatu ña ja kaku
lulu ña, vi guaa ndee na kuni
san ja vi koyutnu ni nuu
Jesukristu.
20 Nuu sua'a te kuu, su vi
vitna koo san jin ndi'i ni, te
ka'an vita ka san, chi tu jini
san nagua kuu ja sa'a ka san
ja ja'a ni.

Ni kintna'a Agar jin Sara ja ni sa'a ia Dios uu tratu

21 Te maa ni ja ka kuini ni
ja vi kunukuechi ni nuu Ley
Moisés, vi ka'an ni ya'a, ¿a
tu ka nini ni naxa ka'an nuu
Ley yun?
22 Chi ka'an ja ni ka oo
uu seyii Abraham, te in kuu
se'e ña'a ni ojinokuechi nuu
ñasi'i de, te inkai kuu se'e
ñasi'i maa de ja tu na xiin
nuu jinokuechi ña.
23 Te se'e ña'a jinokuechi
yun, ni kakui nagua ka
kaku sava ka suchi kueli.
Su se'e ña'a ja tu na xiin
nuu jinokuechi ña yun, chi
ni kakui nagua ja skunkuu
tno'o ni kee yu'u ia Dios.
24 Te tno'o ya'a ka'an ja
skintna'a uu ñasi'i ja xne'e
naxa ni sa'a ia Dios uu
tratu. Te in tratu yun kuu
ja vaji ndee yuku Sinaí, te
suu skintna'a jin Agar, te se'e
ña'a ya'a ka kuu suchi ka
jinokuechi.
25 Chi Agar kintna'a jin
yuku Sinaí ja oo Arabia, te
suu kintna'a inuu jin ñuu
Jerusalén ñuyiu ya'a, chi
ndi'i ñayiu ñuu yun jin se'i
ka jinokuechi vitna.
26 Su Jerusalén ja oo ndee
andivi, kintna'a jin Sara,
ña'a tu na xiin nuu ji-
nokuechi, te suu ña kuu si'i
ndi'o ja ka kandijao.
27 Chi yoso nuu tutu ii:

Kokusii ini maa ron, ña'a ja
ña kuu koo se'e ron, ja
ña uun skaku ron lulu,
te kana jaa, ja kusii ini
ron, roon ja tu na
ama ja'nde chii ron ja
skaku ron lulu ron.
Chi koo kua'a ka se'e ña'a ni
ndoo, saa nuu ña'a oo
nunuu yii ña,
ka'an nuu tutu ii.

28 Te saa, vi ñani vi kua'a,
chi ka kuo na kuinio Isaac,
seyii Sara, chi se'e ni kee
yu'u ia Dios ka kuo.
29 Te suni ndee tiempu
yun, chi suchi ni kaku inuu
jin nagua ka kaku sava ka
suchi kueli, ni sondikin ñai
jin Isaac, suchi ni kaku jin
nagua kuini maa Espíritu ia
Dios, te suni saa ni kuu vitna.

30 Su ka'an nuu tutu ii:
“Skunu ña'a jinokuechi jian
jin se'e ña, chi ma sa'a jajin
se'e ña'a jinokuechi jian jin
se'e ña'a tu na xiin nuu ji-
nokuechi ña” ka'an sua'a.
31 Te yun guaa masu se'e
ña'a jinokuechi ka kuo, vi
ñani vi kua'a, chi se'e ña'a
tu na xiin nuu jinokuechi ka
kuo.

5

Ni siaa ña Kristu ja ma vi kunukuechi kao

1 Kristu ni siaa ña ja vi koo
uon. Te yun guaa vi koyutnu
ni, te ma vi ndajiokuiin tuku
ni ja vi kunukuechi ni nuu
Ley ja kuu na kuinio in yuvu
ja vee ndeva'a ka ndiso ni.
2 Vi konini gua'a ni nagua
ka'an maa san ja kuu san
Pablo: Nuu ja vi chitnuni ni
nuu yiki kuñu ni ja vi kokuu
ni ñayiu ndaa nuu ia Dios, te
tu nagua jiniu'u sa'un ja ni
ka kandija ni Jesukristu.
3 Te inka jichi ndakani san,
ja ndi'i teyii ka kuini ja vi
chitnuni de nuu yiki kuñu
de, te nini kuu ja vi skunkuu
de ndi'i Ley Moisés.
4 Te nani kuu maa ni ja
ka kuini ni ja vi kokuu ni
ñayiu ndaa nuu ia Dios jin
ja ka skunkuu ni Ley, te ka
kujioo ni nuu Jesukristu, chi
ka skexiko ni janda'u ini ia
Dios.
5 Su yoon ja ka kandijao,
chi jin ma'ñu sagua Espíritu
ia Dios, te ka ndetu ka'nuo ja
kuanta'u ña ia Dios ja ñayiu
ndaa ka kuo.
6 Chi nuu ja ka oo jin
Jesukristu, te tu jiniu'u ja
vi chitnunio nuu yiki kuñuo
axi ma vi chitnunio. Chi ja
jiniu'u kuu ja ka kandijao ya,
te yun vaji ja ka ka'an too
tna'o.
7 Su maa ni, chi ni ka ojika
ni nuu ichi gua'a, ¿te na in ni
sa'a tneñu ja ni ka kujioo ni,
ja tu ka jantno'o ka ni tno'o
ndaa?
8 Su tee ka jaka ña inka
ichi yun, chi masu nuu Dios
vajikuei de, ia ni kana ña.
9 Chi ka ka'an ja joo luluu
ni levadura, te kiundo'o ndi'i
yujan ja sama ña, te saa kuu
jin tno'o ja ka kaxtno'o tee
ka xnda'u ña.
10 Su maa san, chi kukanu
ini san nuu Jito'o, ja ma
vi ndakani ini maa ni inka
tno'o siin. Su ia Dios na
tetniuu tnundo'o tna'a tee ka
sa'a tneñu yun, vi nani kuu
ni ñayiu ja sa'a tneñu.
11 Te maa san, vi ñani
vi kua'a, nuu ja sua'a te
kaxtno'o ni san nuu tee ka
kandija ja vi chitnuni de
nuu yiki kuñu de, vaa ma
tna'a ka san tnundo'o ja vi
sondikin ña tna'a san judio
jin san. Te nuu saa, chi
vaa ma vi kiti ini ka de
ja ndakani san tno'o nagua
jiniu'u ja ni ji'i Jesukristu
yika cruz.
12 Su tee ka skunu nuu ini
ña ja ka ska'an ña de ja vi
chitnuni ni nuu yiki kuñu ni,
te vi gua'a ka kuu ja vi in
jichi ni na vi ndasa'a kapuu
de maa de.
13 Su maa ni, vi ñani vi
kua'a, ni kana ña ya ja ka
oo uun ni ja vi sa'a maa ni

nagua ka kuini ni. Su masu
vi kuu ni ja ka oo uun ni, te
vi yun ni vi tee ni, te vi kusii
vi kuvatu ini ni jin yiki kuñu
ni, chi sua'a vi kunukuechi
ni nuu in in ni ja ka ka'an
too tna'a ni.
14 Chi ndi'i nagua yoso nuu
Ley Moisés skunkuu jin in-
vaa ni tno'o ya'a: “Ka'an too
in ñani in tna'a ron nagua
kutoo ron maa ron”.
15 Su vi koto ni maa ni, te
ma vi kokayi'i tna'a ni, kana
saa vi maa ni maa ni, te vi
ndaskunaa tna'a ni.

Nagua ka sa'a ñayiu tu ka kandija jin nagua sa'a Espíritu ia Dios jin ñayiu ka kandija

16 Vitna te ka'an san tno'o
ya'a: Vi kaka ni jin Espíritu
ia Dios, te ma vi skunkuu ni
jin ja jio'o yiki kuñu ni.
17 Chi ja jio'o yiki kuñuo,
jasi ja vi sa'o nagua kuini
Espíritu ia Dios. Te Espíritu
ia Dios jasi ja vi sa'o nagua
jio'o yiki kuñuo. Te ndi
nduu ka jasi nuu tna'a,
nagua ja ma kuu ja vi sa'a
maa ni nagua ka kuini ni.
18 Su nuu ja maa Espíritu
ia Dios ndeka ña nuu ka jika
ni, te masu ka jinokuechi ka
ni nuu Ley Moisés.
19 Te vini kunio nagua ka
sa'a ñayiu ka ndikin yiki
kuñui: Chi ka sa'i kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu ja masu
katnu tayui kuu, vi ka sa'i
kuechi ñuyiu ama ka ja vi
tnanda'i, vi ka sa'i jane'e
jayichi,
20 ka chiñu'i chu'chi, vi ka
sa'a tasi ñayiu, vi ka jini u'ui
tna'i, vi ka jaxin tna'i, vi ka
kuu kuiñui, vi ñama ka kiti
ini, vi ka tetna'i, vi ka sa'a
siin tna'i, vi ka ja'nde tna'i,
21 vi inu kuasun ini, vi
ka ja'ni ndiyi, vi ka jini jin
ndixi, vi ka sa'i viko nuu ka
jaa ka ji'i ndeva'i, vi ka sa'i
taka ka jakue'e jasua'a. Te
ja ni ka'an san ama ka, su
xteku ña san inka jichi, ja
ñayiu ka sa'a sia'a, chi ma
kuu kiukuei nuu tatnuni ia
Dios.
22 Su nuu ja Espíritu ia
Dios oo ini anuo, te yun vaji
ja ka'an too ia Dios vi ka
ka'an too tna'o, vi ja kusii
inio, vi jamani inio, vi ja
kuandee inio, vi ja kova'a
inio, vi ja koo luu inio, vi ja
vi skunkuu gua'o,
23 vi ku'un nda'u ku'un kee
inio, vi ja ka'nu ni'nuo mao.
Te nuu ja vi sa'o sua'a, te tu
sa'un na in ley oo ja ka'an
kuechi sikio.
24 Te ñayiu ja ka oo jin
Jesukristu, chi ni ka xndoi
ndi'i jane'e jayichi ni ka
ojio'i ñuyiu ya'a, na kuinio ja
ni ka jatakaa ndi'i yika cruz
nuu ni ji'i maa Jesukristu.
25 Te nuu ja ka oo jin
Espíritu ia Dios, te suni saa
na vi kuandetuo ja Espíritu
ya na kondeka ña jion nagua
ka sa'o.
26 Te ma vi kokuu teyio,
ja vi koskiti ini tna'o, ni ma
vi kokuu kuasun nuu tna'a
inio.

6

Vi chituu tna'a in in maa ni

1 Ñani, kua'a, nuu ja ni
ka nuku'un ni ndee in ñayiu
ni kanakau nuu yika kuechi,
te maa ni ja ka oo ni jin
Espíritu ia Dios, vi ku'un
nda'u vi ku'un kee ini ni,
te vi ka'an ni jin ja na
nukuiin ichi ndaa. Te vi koto
va'a ni maa ni, kana saa vi
suni ndee maa ni koto tnuni
ña, te vi kanakau nuu yika
kuechi.
2 Vi chituu tna'a ni nuu
tnundo'o ja ka tna'a in in ni,
saa te vi skunkuu ni nagua
tatnuni Jesukristu.

3 Chi na in ndakani ini ja
ñayiu gua'a ka kui saa sava
ka ñayiu, visi masu nagua
kuu sa'uin, te chia xnda'ui
mai.
4 Te vi koto tnuni in in ni
maa ni naxa kaa ja ka sa'a
ni. Te nuu ja ka sa'a va'a
ni, te yun guaa vi kokusii ini
maa ni jin tniuu ka sa'a ni,
su masu ja gua'a ka ka sa'a
ni saa inka ñayiu.
5 Chi vi kondiso in in maa
ni tniuu ni skuiso siki ña ia
Dios.
6 Te maa ni ja ka skua'a ni
tno'o va'a ia Dios, vi chituu
ni tee kaxtno'o nuu ni jin
ndi'i java'a ja ka neva'a maa
ni.
7 Ma vi xnda'u ni maa ni,
chi ma kuu kosiki ndeo ia
Dios. Chi ndi'i nagua ka
skuita ni nuu ñunde'i ni, te
yun vi ndani'i ni.
8 Chi nuu ja in ñayiu
sa'a nagua kuini maa yiki
kuñui, te ndani'i nuu junai
jin yiki kuñui. Su ñayiu sa'a
nagua kuini maa Espíritu ia
Dios, chi sa'a maa Espíritu
ja ndani'i nuu kotekui nikuii
nikani.
9 Te yun guaa ma vi kuitao
ja vi sa'o javii java'a, chi
nuu ja ma vi kuitao, te koo
in kiuu vi ndani'o java'a ka
sa'o.
10 Te yun guaa ndi'i ni jichi
ja kuu vi sa'o, te na vi sa'o
java'a jin ndi'i ni ñayiu, su
kanuu ka ja vi sa'o java'a jin
ñayiu ka kandija jion.

Ni ndakuña'a Pablo tno'o ndee ini nuu ñayiu ka skua'a

11 Vi kondia'a maa ni na
kua'a na'nu letra tee san jin
nda'a maa san ja tetniuu san
nuu maa ni.
12 Te ndi'i tee ka tenini ña
yun ja vi chitnuni ni nuu yiki
kuñu ni, ka sa'a de nani ja
vi kendoo va'a maa de nuu
ñayiu, te saa nagua ja ma vi
sondikin ña jin de ja ka oo de
jin Jesukristu, ia ni ji'i nuu
cruz.
13 Chi vini maa tee ka yit-
nuni yun, tu ka skunkuu de
ndi'i nagua yoso nuu Ley
Moisés. Su ka kuini de ja vi
chitnuni ni maa ni, nagua ja
saa, te kuu vi kokuu teyii de
ja ni ka jinkitnuni ni.
14 Su ja maa san, chi
tu kuini san ja kokuu teyii
sa'un san, chi maintno'o siki
ja ni ji'i Jito'o Jesukristu yika
cruz ja ja'o. Chi tu ndi'ni
sa'un san nagua oo ñuyiu, te
ni maa ñayiu ñuyiu, tu ka
ndi'ni na in kuu san.
15 Chi nuu ja ka oo jin Je-
sukristu, te tu nagua jiniu'u
a ka yitnuni nuu yiki kuñuo
axi tu ka yitnuni, chi ja
jiniu'u kuu ja na vi nduo in
ñayiu jaa.

16 Te ndi'i ñayiu ja ka
ndikin tno'o kaxtno'o san
ya'a, na vi koi jin jamani, te
na ka'an nda'u ka'an kee ña
ia Dios jin, ja ka kui ñayiu
ñuu maa ya ja ka kuu ndijai
ñayiu Israel.
17 Te ndee vitna jin kiuu
kua'an kao yun, tu kuini
ka san ja vi koxna'a ka ña
ñayiu, chi ja ndiso san nuu
ni tuji yiki kuñu san. Te yun
xne'e ja jinokuechi san nuu
maa Jito'o Jesús.
18 Ñani, kua'a, maa Jito'o
Jesukristu na koto na kuni
ña jin ndi'i ni. Saa na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Éfeso

1 Maa san kuu Pablo, tee ni
chitniuu ña Jesukristu ja sa'a
san nagua kuini ia Dios, tee
san tutu ya'a nuu ñayiu ka
oo ñuu Éfeso ja ka kui ñayiu
maa ia Dios vi ka sa'a ndai
nuu Jesukristu.
2 Te maa Tata Yuao jin
Jito'o Jesukristu na ka'an
nda'u ka'an kee ña ya, te na
koo jamani ya jin in in ni.

Jesukristu sa'a ja vi koo vii vi koo va'o

3 Na vi chiñu'o Dios, ia kuu
tata yua Jito'o Jesukristu, ja
ni taa ya ndi'i taka javii
java'a oo ndee andivi ja oo
ini anuo, chi ka oo jin Je-
sukristu.
4 Chi guaa ndee nuu
chia'an ka ja junkoo ñuyiu,
ja ni kaji ña ia Dios jin
yoon ja vi koo jin Jesukristu,
nagua ja vi kokuo ñayiu maa
ia Dios vi ñayiu vii nuu ya.
5 Chi ja nda'u ini ya, te ni
kaji ña ya ja ni ndakuanse'e
ña ya jion jin ma'ñu sagua
Jesukristu, chi saa ni kuini
ya ja sa'a ya.
6 Te yun guaa siun ni na
vi kosa'a ka'nuo ia Dios, chi
nda'u ndeva'a ini ya, ja ni
sa'a ña ya javii java'a jion
jin ma'ñu sagua Se'e ya, ia
kutoo ndeva'a ya.
7 Te jin niñi Jesukristu ja
ni jati nuu ni ji'i ya, kuu ja
ni tniuya'u ya ja ni ndatau
ña ya, te ni jaka'nu ini ia
Dios yika kuechio, chi ka'nu
ndeva'a ini ya,
8 guaa ni kunda'u ini ña
ya. Te jin ndi'i tno'o ndichi
ya vi ja jinkui'nu ini ya,
9 ni xne'e ya nuo ja vi
kunio nagua kuini ya ja
sa'a ya, tno'o ni yiyu'u nuu
ñayiu ndee jana'a, nagua ni
ndakani ini ya ja sa'a ya.
10 Te saa sa'a ya nuu
skunkuu ndaa kuiti tiempu.
Te xtutu ya ndi'i ja ni sa'a
ya, nagua ja kuña'a ya nuu
Jesukristu ja kotatnuni ya
nuu taka ja oo andivi vi nuu
ñu'u.
11 Dios ni ndakaji ña jion
ja vi koo jin Jesukristu, te vi
ni'i ta'vio nuu vi sa'a jajion
ja skuta'u ña ya, chi saa ni
junkuaan ini maa ya ja sa'a
ya, ia ja sa'a ndi'i ni nagua
kuini maa ya.
12 Saa nagua ja ja'a sein ja
ka kuu san ñayiu xtnañu'u
ja ka ndetu ka'nu san Je-
sukristu, te na vi chiñu'u
ñayiu ia Dios, ja ia ka'nu
ndeva'a kuu ya.
13 Te suni maa ni, nuu ni
ka onini ni tno'o ndaa ja
kuu tno'o va'a Jesús ja skaku
ni'nu ña, te ni ka kandija ni,
guaa ni ka ni'i ni Espíritu
ia Dios, nagua ni kee yu'u
ya ja tetniuu ya. Te ni ka
jinkitnuni ni jin Espíritu ya
ja oo ini anu ni.
14 Te Espíritu ia Dios sa'a
ja ka kukanu ndaa inio ja
vi ni'o in nuu vi sa'a jajion
ja taa maa ia Dios nuu vi
koo kiuu na kenta nuu skaku
ni'nu ña ya ja no'okueio nuu

oo maa ya, te vi chiñu'o ya,
chi ia ka'nu ndeva'a kuu ya.

Jikanta'u Pablo ja ja'a ñayiu ka kandija

15 Te ja ja'a ya'a guaa nuu
ni jini so'o san ja ka kandija
ni Jito'o Jesús vi ja ka ka'an
too ni ndi'i ñayiu maa ia
Dios,
16 te vini tu junkuiin san ja
ndakuanta'u san nuu ya ja
ja'a in in ni vi ndaka'an ña
san nuu ndakuatu san.
17 Jikanta'u san nuu Dios,
Tata maa Jesukristu, ia ye'e
tajan, ja na taa ya Espíritu
ya ja vi jinkui'nu gua'a ini ni
tno'o ndichi vi skuni ña ya ja
vi kuni gua'a ka ni ya.
18 Jikanta'u san nuu ia Dios
ja na vi ye'e nduchi nuu ni
ja vi jinkui'nu gua'a ini ni,
nagua ja vi kuni ni nagua
kuu ja ka ndetu ka'nuo ja
ni ndakana ña ya, vi naxa
kuika nuu ye'e tajan ja taa
ya ja vi sa'a jajin yoon, ja ka
kuo ñayiu ñuu maa ya,
19 vi naxa ka'nu ndeva'a
oo jaka'nu ya jin yoon ja
ka kandijao ya. Te jaka'nu
ya kuu ja ni xne'e ya ja ia
ndakui ndeva'a kuu ya,
20 nuu ni ndaxteku ya Je-
sukristu ne'u ndiyi, te ni jun-
taa ña ya ichi nda'a kua'a ya
ndee andivi.
21 Ni jani ña ya ja kotat-
nuni Jesukristu siki ndi'i ia
ka kuu nija'nu vi ia ka ndiso
tniuu vi ia ka'nu vi ia ja
tatnuni, vi siki ndi'i sivi ja
ka oo ja ka nani, te masu
maintno'o ni tiempu vitna,
chi saa ni tiempu ja vaji.
22 Te ndi'i ni xndendoo
ya nuu nda'a Jesukristu, te
suni maa Jesukristu kuu ia
tatnuni nuu ndi'i ñayiu ka
skua'a.
23 Te ñayiu ka skua'a ka
kuu na kuinio yiki kuñu Je-
sukristu, te sui ka sa'a ja
oo ndi'i Jesukristu, te maa
Jesukristu sa'a ja oo chitu
ndi'i kuiti ja oo ñuyiu.

2

Ni kunda'u ini ña ia Dios jion, guaa ni skaku ni'nu ña ya

1 Ni taa ia Dios ja ka teku
ni, nuu ni ka okuu ni na
kuinio ndiyi jin jakue'e ni ka
osa'a ni vi jin yika kuechi ni,
2 nuu ni ka ojika ni ndee
ama ka, ja ni ka ondikin ni
ndi'i ja ka sa'a ñayiu ñuyiu.
Chi ni ka osa'a ni nagua
kuini maa Tachi ka'nu ja oo
nuu yi'i tachi kuiñi, espíritu
ja ska'an ña vitna jin ñayiu
inu so'o ndeva'a nuu ia Dios.
3 Te suni saa ni ka osa'a
ndi'i yoon ama ka, chi ni ka
ondikion ni ka osa'o nagua
junkuaan ini yiki kuñuo vi
ndi'i jakue'e ni ka ondakani
inio, te ni ka okuo ñayiu ni
ka oskiti ini ia Dios, inuu jin
sava ka ñayiu.
4 Su Dios, ja kuu ya ia
ka'nu ndeva'a ini, te janda'u
ini ya, guaa ni kutoo ndeva'a
ña ya.
5 Te visi na kuinio ndiyi
ka kuo jin yika kuechio, su
ni taa ya ja ka teku inuo jin
Jesukristu, te ni ka'an nda'u
ni ka'an kee ña ya ja ni
skaku ni'nu ña ya.

6 Te ni ndaxteku inuu ña
ya jin Jesukristu, te suni ni
juntaa ña ya ja vi kotatnunio
jin Jesukristu ndee andivi.
7 Sua'a ni sa'a ya nagua
ja tiempu ja vaji xne'e ya ja
kua'a ndeva'a ni ka'an nda'u
ni ka'an kee ña ya, chi ni
kunda'u ini ña ya jion jin
ma'ñu sagua Jesukristu.
8 Chi ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña ia Dios jion,
ja ni skaku ni'nu ña ya jin
ma'ñu sagua ja ka kandi-
jao. Te masu in ja vaji nuu
mao kuu, chi in java'a ja ni
skuta'u ña ia Dios kuu.
9 Te masu jin tniuu gua'a
ja ka sa'o kuu ja skaku ni'nu
ña, nagua ja ni in ñayiu ma
vi kokuu teyii jin tniuu gua'a
ka sa'i.
10 Chi maa ia Dios ni sa'a
ña, te ni ndasa'a jaa ña ya
jin ma'ñu sagua Jesukristu,
nagua ja na vi sa'o tniuu
gua'a, te na vi kondikion ichi
nuu ni sa'a tua'a maa ya ja vi
kakao nuu tniuu gua'a yun.

*Jin ma'ñu sagua Je-
sukristu ka oo jin tno'o mani*

11 Te yun guaa vi ndaka'an
ni naxa ni ka oo ni ama ka,
ja masu ñayiu judio ka kuu
ni. Te yun guaa tna'a maa
san judio, ja ka chitnuni jin
nda'a nuu yiki kuñu de, ka
xnani kue'e ña de jin ni ja
ñayiu tu ka yitnuni, ja tu ka
oo jin ia Dios ka kuu ni.
12 Chi tiempu yun, tu na
Jesukristu ni ka oo jin ni, te
ni ka okuu siin ni nuu ñayiu
ñuu Israel, te tu ni ka jini
sa'un ni tratu nagua ni kee
yu'u ia Dios ja sa'a ya jin
ñayiu Israel. Te nuu ñuyiu
ya'a, tu ni ka ojini ni ia Dios,
ni tu na in ka ndetu ka'nu ni.
13 Su vitna ja ka oo ni
jin Jesukristu, chi jin ma'ñu
sagua niñi ya ja ni jati nuu
cruz, te ni ka kuyatni ni nuu
ia Dios, visi ama ka ni ka oo
ni ndee jika.
14 Te Jesukristu sa'a ja ni
ka ndumani tna'o, chi ni sa'a
ya ja ñayiu judio vi ñayiu
sava ka tatatno'o ni ka nduo
invaa ni ñuu nuu ya, chi
ni xnani ya in ja ni ondesi
ma'ñu sagua ja ni osa'a siin
siin ña,
15 nuu ni soko ya maa ya
ja ni ji'i ya. Te ni skunkuu
ya Ley Moisés nuu tatnuni
vi xndaku tniuu nuu ñayiu
judio, chi Ley yun sa'a siin
ñayiu judio jin ñayiu sava ka
tatatno'o. Su ni sa'a ya ja ni
ka ndui invaa ni ka ñayiu jaa
nuu ia Dios, vi ni sa'a ya ja
oo jamani.
16 Te nuu ni ji'i Jesukristu
nuu cruz, yun ni xnaa ya ja
ka nee u'u tna'a mai vi jin
ia Dios, te ni sa'a ya ja ni ka
ndui invaa ni ka ñayiu nuu
ya.
17 Ni kii Jesukristu, te ni
kaxtno'o ya tno'o va'a ja oo
tno'o mani jin ndi'i ñayiu.
Ni kaxtno'o ya nuu maa ni
ja ni ka oo ni ndee jika nuu
ia Dios, vi nuu ñayiu judio ja
ka oo yatni nuu ya.
18 Chi jin ma'ñu sagua Je-
sukristu, te ndi'i ñayiu judio
vi ñayiu sava ka tatatno'o
kuu kiukuei jin ma'ñu sagua
invaa Espíritu nuu oo Tata
Dios.

19 Te yun guaa masu ñayiu
inka ñuu ka kuu ka ni, te ni
masu ka jika nda'u ka ni, chi
in ni ñayiu ñuu maa ia Dios
ni ka nduu ni, te ñayiu ve'e
maa ya ka kuu ni.
20 Te ndi'i mao ja ka kandi-
jao ka kuo na kuinio in ve'e
ka'nu ja kuva'a siki kava
ja ka kuu tee ni chitniuu
Jesukristu ja ka ndiso de
tniuu na'nu ka, vi tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios, te maa
Jesukristu kuu kava ka'nu
xtnañu'u ja yituu skina ve'e.
21 Te jin Jesukristu netna'a
ndi'i ja kuva'a ve'e ka'nu
yun, te makusukun vi guaa
ndee jino ja kokuu in veñu'u
vii maa Jito'o.
22 Te suni maa ni ja ka kuu
ni ñayiu sava ka tatatno'o,
ka oo tutu ni jin Jesukristu,
te mavikua'nu ni ja ken-
takuei ni vi kokuu ni in
veñu'u nuu oo ia Dios jin
ma'ñu sagua Espíritu ya.

3

Ni xtutenuu Pablo tno'o va'a Jesús nuu ñayiu sava ka tatatno'o

1 Te yun guaa maa san ja
kuu Pablo, yi'i san vekaa ja
ja'a Jesukristu vi ja kaxtno'o
san tno'o ya nuu maa ni ja ka
kuu ni ñayiu inka tatatno'o.
2 Te maa ni, chi ja ndaa
ndija ja ni ka onini ni ja ni
ka'an nda'u ni ka'an kee ña
ia Dios jin san, te ni chitniuu
ña ya ja ndakani san tno'o ya
nuu in in ni.
3 Te ni xne'e ya nuu san
tno'o ni yiyu'u ndee jana'a,
te ni kaxtno'o ya, nagua ja ni
tee san joo luluu.
4 Te nuu ka ka'u ni, te
vi kutnuni ini ni ja jini san
tno'o ja ja'a Jesukristu ja ni
yiyu'u,
5 in tno'o ni yiyu'u ja tu
ni xne'e ya nuu ni in ñayiu
ndee ama ka, su vitna te
xne'e kaji Dios jin ma'ñu
sagua Espíritu ya nuu ñayiu
maa Dios ja ka kuu san tee ni
chitniuu ya vi tee ka ndakani
tno'o va'a Jesús.
6 Te tno'o ni yiyu'u kuu
tno'o ya'a: Ja jin ma'ñu
sagua tno'o va'a Jesús, te
ñayiu sava ka tatatno'o vi
ñayiu judio vi ni'i inui nuu
kuña'a ia Dios ja vi sa'a jajin,
chi invaa ni ñayiu ka kui, te
vi ni'i nagua ni kee yu'u ya
ja kuña'a ya nuu ñayiu ka oo
jin Jesukristu.
7 Te maa san kuu tee
ni chitniuu ña ia Dios ja
kaxtno'o san nuu ñayiu,
nagua ni skuta'u ña ya ja ni
ka'an nda'u ni ka'an kee ña
ya jin jaka'nu maa ya.
8 Te maa san ja in tee
nuu ka kuu san nuu in tee
lule sa'un nuu ndi'i ñayiu
ñuu maa ia Dios, su ni taa
ya in tniuu gua'a ndeva'a ja
ndakani san tno'o va'a Jesús
nuu ñayiu sava ka tatatno'o,
tno'o ja ma kentakueio vi
kunio na kua'a kuika ja kuu
tno'o maa Jesukristu.
9 Te ndakaxtno'o kaji san
nuu ndi'i ñayiu ndee ja kuu
tno'o ni ndakani ini Dios ja
sa'a ya, ia ni sa'a ndi'i ja oo
ñuyiu, ja kuu tno'o ni yiyu'u
ndee jana'a.

10 Saa ni sa'a ya, nagua
ja ndinuu nuu tno'o ndichi
maa ia Dios vi kuni ia ka
kuu nija'nu vi ia na'nu ja ka
oo andivi vitna, jin ma'ñu
sagua ñayiu ka skua'a.
11 Sua'a ni sa'a ya nagua
ni ndakani ini ya ja sa'a
ya ndee jaxtnañu'u, te ni
skunkuu ya jin Jito'o Je-
sukristu nuu ni kii ya ñuyiu.
12 Te jin Jesukristu ka
kukanu inio ja jinokueio nuu
oo ia Dios jin ma'ñu sagua ja
ka kandijao ya, guaa ma vi
yu'o.
13 Te yun guaa jikanta'u
san ja ma vi kuita ni ja ja'a
tnundo'o tna'a san ja ja'a in
in maa ni, chi ja sia'a ndo'o
san, te in jayiñu'u in in maa
ni kuu.

Ndakuatu Pablo ja ja'a ñayiu Éfeso

14 Ja ja'a ya'a guaa ja'nu jiti
san nuu ia Dios, Tata Jito'o
Jesukristu.
15 Te sivi maa ya ka ndiso
ndi'i ndikin tata ja ka oo
ndee andivi vi ñuyiu.
16 Jikanta'u san nuu ya, ja
na taa ya jaka'nu ya vi javii
java'a ja oo nuu ye'e tajan
ya, nagua ja vi koo ndakui
ini anu ni jin ma'ñu sagua
Espíritu ya,
17 nagua ja na koo Je-
sukristu ini anu ni ja ka
kandija ni ya, nagua ja vi
koyutnu ni, te vi konokuiin
gua'a ni na kuinio in yutnu
ja ni jika yo'o tnu, chi kutoo
ña ya, te ka ka'an too ni in
ñani in tna'a ni.
18 Saa te vi kuni ndaa kuiti
ni jin ndi'i ñayiu maa ia Dios
ja ka'nu ndeva'a ja kutoo ña
Jesukristu, te ni tu kintna'a
inuu jin ja jite vi ja kunu vi
ja sukun ja kutoo ña ya.
19 Saa te vi kuni ni naxa
kutoo ña Jesukristu, ja ka'nu
ndeva'a ka kuu saa nuu ndi'i
ja ka jinio, nagua ja saa, te
kentakuei ni vi koo ni naxa
oo maa ia Dios.
20 Te na vi ndakuanta'uo
nuu ia Dios, ia ka'nu
ndeva'a, ja sa'a ya kua'a
ndeva'a ka tniuu vii tniuu
va'a, saa ja ka jikaon nuu
ya, axi ja ka ndakani inio, te
sa'a ya yun jin jaka'nu maa
ya ja satniuu ini anuo.
21 Te yun guaa na vi
chiñu'u ñayiu ka skua'a ia
Dios jin ma'ñu sagua Je-
sukristu ja ia ka'nu ndeva'a
kuu ya, ndi'i ni jichi vi nikuii
nikani ni. Saa na kokuu.

4

Na vi kokuo invaa ni ñayiu nuu Espíritu ia Dios

1 Te yun guaa maa san ja
oo san vekaa ja ja'a Jito'o,
jikanta'u san nuu in in ni
ja vi kaka ndaa ni nuu ichi
ia Dios, nagua kuini maa ya,
chi yun guaa ni ndakana ña
ya ja vi sa'a ni.
2 Vi sa'a nda'u ni maa ni, te
vi ku'un nda'u vi ku'un kee
ini ni. Te vi koka'nu ini ni, te
vi kuandee ini ni ja ja'a in in
ni ja ka ka'an too tna'a ni,
3 te vi nduku ndee ni ja
vi kotutu ni nagua sa'a maa
Espíritu ia Dios jin ma'ñu
sagua jamani.
4 Chi invaa ni ñayiu ka kuu
ni nuu ia Dios, te invaa ni
Espíritu ya oo ini anu in in

ni, vi invaa ni ka ndetu ka'nu
ni ya ja ni kana ña ya,
5 te invaa ni Jito'o oo, vi
invaa ni ia ka kandijao, te
invaa ni ja ja'a Jesukristu ni
ka janduteo,
6 te invaa ni Dios kuu
Tata ndi'o, te maa ya kuu
ia tatnuni nuu ndi'o, te maa
ya satniuu jin ma'ñu sagua
ndi'o, te oo ya ini anu in ion.
7 Su ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña ia Dios jin in
ion na kuu na kuu na tniuu
ni kuini maa Jesukristu ja
skuta'u ña ya.
8 Te yun guaa ka'an nuu
tutu ii:
Mandaa de ndee sukun ka
kua'an de,
jin ja ni ju'ni de ja xiin siki
ni kundee de,
te ni skuta'u de java'a jin
ñayiu,
ka'an sua'a.
9 ¿Te naxa kei ka'an ja
mandaa yun? Kei ka'an
ja xtnañu'u ka ndee andivi
makuun Jesukristu, te ni
kunjino ya ndee nuu ndi'i
sa'un ka ñuyiu ya'a.
10 Te ia ni kuun nuu ñuyiu,
kuu ia ja suni mandaa ya
guaa ndee nuu sukun ka an-
divi, nagua ja koo ya ndi'i ni
nuu.
11 Te suu maa ya ni
chiyukun tee vi kondiso
tniuu na'nu, sava de ka kuu
tee ni chitniuu Jesús ja ka
ndiso de tniuu ka'nu ka,
te sava de ka kuu tee ka
ndakani tno'o ya, te sava de
ka kuu tee ka xtutenuu tno'o
ya, te sava de ka kuu tee ka
jito ñayiu ka skua'a, vi sava
de ka kuu tee ka kaxtno'o.
12 Sua'a ni sa'a tua'a ña
ya, nagua ja vi satniuo nuu
tno'o ya, nagua ja saa, te
vi chituo ñayiu maa ya ja
vi kua'nui nuu tno'o ja ka
kandijai Jesukristu,
13 vi guaa ndee ndi'o na
kentakueio vi kotutuo jin
tno'o ja ka kandijao, te vi
jinkui'nu gua'a inio ja ka'nu
kuu Se'e ia Dios, ja vi kokuo
in ñayiu ni jija, vi guaa ndee
kentakueio ja vi koo naxa oo
maa Jesukristu.
14 Te saa nagua ja ma vi
kokuu kao na kuinio suchi
kueli ja vita ndeva'a ka kui,
te ñama ka samai, te ya'a
yun ni ka jikai jin tno'o ja
ka kaxtno'o ñayiu na kuinio
mi'i ja ya'a yun ni jiso ña
tachi, te vi guaa ndee ka jan-
detui ja ka xnda'u ña ñayiu
jin tno'o ndichi ini ja ka jikai
ichi kue'e.
15 Chi sua'a na vi ka'on
tno'o ndaa ja ka ka'an too
tna'o, te na vi kua'nuo ja vi
koo naxa oo maa Jesukristu,
chi maa ya kuu yiki xini
ndi'o ja ka kuo yiki kuñu ya.
16 Te ndi'i yiki kuñu ja
ñutna'a gua'a vi netna'a
inuu jin ndi'i tuchi, ja ka
chitu tna'a inuu jin tniuu ka
sa'a in in ndatniuu ja oo nuu
yiki kuñu, te yun ka ni'i ja ka
ja'nu. Te saa ka kuu yoon jin
Jesukristu, chi nuu ka sa'o
tniuu ja ni chitniuu ña ya,
te vi koyutnu kao jin ja ka
ka'an too tna'o.

*Vi sa'a gua'o chi ñayiu jaa
ka kuo nuu Jesukristu*

17 Ya'a kuu tno'o ka'an san
nuu in in ni, te skuiso siki ña

san jin sivi maa Jito'o, ja ma
vi kaka ka ni nuu ichi kue'e,
nagua ka jika ñayiu sava ka
tatatno'o ja tu ka jini ia Dios,
te nino'o ni ja tu jiniu'u ka
ndakani ini.
18 Chi ka ndesi jajintnuni
ja tu ka jinkui'nu ini, te ni tu
na Dios ka oo jin ja vi kotekui
nuu ya, chi tu ka jini tno'o
ya, te inu ndee ndeva'a ini
anui.
19 Chi ja ni ka jija ni'nui, te
ni ka kiundui ka sa'i nino'o
ni ja ka kusii ini yiki kuñui,
vi ka ndioo ini ja vi sa'i ndi'i
taka jane'e jayichi.
20 Su maa ni, chi masu
saa ni ka kutua'a ni nuu
Jesukristu.
21 Chi jandaa ja ni ka onini
ni tno'o ya, ja ni ka kaxtno'o
nuu ni, nagua oo nuu tno'o
ndaa maa ya.
22 Te ja ja'a ja ni ka osa'a
ni ndee ama ka, vi xndoo ni
ichi yata ni ndi'i jakue'e ni
ka osa'a ni nuu ni ka okusii
ini ni jin yiki kuñu ni ja ni
oxnda'u ña,
23 te vi kuandetu ni ja na
ndasa'a jaa ia Dios anu ni vi
jajintnuni ni.
24 Te vi nduu ni ñayiu jaa,
na kuinio nuu ka ndasama
ni sa'un tne'e ni, te ka
ndekui'nu ni sa'un jaa, chi
ni sa'a ña ia Dios naxa oo
maa ya, ja vi kaka ndaa ni, te
vi kokuu ni ñayiu vii ñayiu
va'a, nagua kaxtno'o maa
tno'o ndaa.
25 Te yun guaa vi xndoo ni
tno'o ja ka xnda'u tna'a ni, te
vi ka'an ndaa ni nuu in ñani
in tna'a ni, chi in ni ñayiu ka
kuu ndi'o.
26 Te nuu ka kiti ini ni, su
ma vi sa'a ni yika kuechi, te
ma vi kendoo ni jin tno'o kiti
ini yun guaa ndee nuu kee
nikandii,
27 te ma vi kune ni ichi ja
skanakau ña Tachi nuu yika
kuechi.
28 Te na in su'u, ma su'u
kai, chi na satniui jin nda'i in
tniuu gua'a ja na ni'i nagua
kuña'i nuu ñayiu tu nagua
neva'a.
29 Te ni in tno'o ne'e ma
vi ka'an ni, chi nino'o tno'o
va'a vi ka'an ni, nagua ja chi-
tuu ña ja vi koyutnu ñayiu
ka nini, te vi kendoo va'i jin
tno'o ka ka'an ni.
30 Te ma vi sa'a ni ja
tna'u ini Espíritu ia Dios, chi
Espíritu ya ni chitnuni ña
nagua ja ndakuni ña ya ja
ñayiu maa ya ka kuu ni nuu
jino kiuu ja skaku ni'nu ña
ya in jichi ni nuu jakue'e.
31 Te vi xndoo ni ndi'i ja
u'u ka oo ini anu ni, vi ja ka
jiso niñi ni ja ka kiti ini ni,
vi ja ka kana xeen ni, vi ja
ka kane'e ni, vi ndi'i jane'e
jayichi ka sa'a ni.
32 Chi sua'a vi kokuu ni
ñayiu va'a ini vi ñayiu nda'u
ini jin in in ni, te vi kuaka'nu
ini ni ja ja'a in in ni, nagua
ni jaka'nu ini ia Dios ja ja'a
yika kuechi ni jin ma'ñu
sagua Jesukristu.

5

Na vi kaka ndaa ñayiu ka kuu se'e ia Dios

1 Maa ni ja ka kuu ni se'e ia
Dios ja kutoo ña ya, vi nduku
ndee ni ja vi koo ni naxa oo
maa ya.

2 Te vi ka'an too tna'a ni,
nagua kutoo ña Jesukristu
jin in ion, te ni soko ya maa
ya ja ja'o, na kuinio in lelu, te
ni kenta xiko asin ndee nuu
ia Dios.
3 Te maa ni ja ka kuu ni
ñayiu maa ya, vi sa'a gua'a
ni, te ma vi sa'a ni kuechi
ñuyiu, ni ma vi sa'a ni ndi'i
jatne'e, ni ma vi jio'o ni
ndatniuu inka ñayiu,
4 ni ma vi ka'an ni tno'o
ne'e, ni tno'o ja tu jiniu'u, ni
tno'o siki ja ka'an kue'e, chi
masu vatuka kuu. Te gua'a
ka kuu ja vi ndakuanta'u ni
nuu ia Dios.
5 Chi ja ka jini gua'a maa
ni ya'a: Ja ni in ñayiu sa'a
kuechi ñuyiu, ni ñayiu sa'a
jatne'e, ni ñayiu ndioo ini
kua'a xu'un, ja chiñu'i xu'in
yun, ma kuu vi ni'i ta'ui
ja vi sa'a jajin nuu tatnuni
Jesukristu vi ia Dios.
6 Te vi koto ni maa ni ja ni
in ñayiu ma vi xnda'u ña jin
tno'o vasa, chi siki ya'a vaji
ja kiti ini ia Dios siki ñayiu
inu so'o ndeva'a nuu ya.
7 Te ma vi nitna'a ni jin
ñayiu yun ja vi sa'a ni nagua
ka sa'i.
8 Chi ama ka ni ka ojika ni
ñunee, su vitna ja ka oo ni
jin Jito'o, te ka oo ni nuu ye'e
ni'nu maa ya, te vi kaka ni
nagua jika ñayiu oo nuu ye'e
ni'nu ya.
9 Chi nuu ia ye'e ni'nu vaji
ja va'a ini ñayiu vi ja kaka
ndai vi ja sa'a nda'i.
10 Te vi nduku ndee ni ja
vi kutua'a ni ndeja kuu ja
junkuaan ini Jito'o.
11 Te ma vi kiunduu ni ja
vi sa'a ni tniuu ja tu jiniu'u,
nagua ka sa'a ñayiu ka jika
ñunee, chi gua'a ka kuu ja vi
xtuu ndijin ni nagua ka sa'i,
12 chi ka kanoo ja koka'on
nagua ka sa'a yu'u ñayiu
yun.
13 Su ndi'i ni tniuu nuu ka
sa'a ndijin ñayiu nuu ye'e
ni'nu, te tuu ndijin, chi ja
ye'e ni'nu yun xtuu ndijin ña
jin ndi'i ja ka sa'a ñayiu.
14 Te yun guaa ka ka'an
ñayiu sua'a:
Ndoto ron ja kixin ron,
te ndakoo ne'u ndiyi jian,
te na ye'e ni'nu Jesukristu ini
anu ron,
ka ka'an sua'a.
15 Te yun guaa vi koto va'a
ni maa ni, te ma vi kaka ni
nagua ka jika ñayiu tu ka jini
nagua ka sa'i, chi vi kaka ni
nagua jika in ñayiu ndichi.
16 Te vi nduku ni ja vi sa'a
ni java'a ndi'i ni jichi ja kuu
vi sa'a ni, chi kua'a jakue'e
ka sa'a ñayiu in kiuu in kiuu.
17 Te yun guaa ma vi
kokuu ni ñayiu vasa ja tu jini
nagua sa'i, chi vi nduku ndee
ni ja vi jinkui'nu ini ni na
ndeja kuu ja kuini Jito'o ja vi
sa'a ni.
18 Te ma vi kojini ni jin
nduxi uva, chi nani ja sku-
naa ña kuu, chi saa sua'a
vi kochitu ni jin Espíritu ia
Dios.
19 Te vi ka'an nuu tna'a ni
jin tno'o ja vaji nuu salmo,
vi tno'o ja vaji nuu yaa
ndakuanta'u nuu ia Dios, vi
yaa ja ndakakune'e maa ya,
te vi kata ni jin ndee ini ndee
anu ni ja ka chiñu'u ni Jito'o.

20 Te siun ni vi kon-
dakuanta'u ni nuu Tata Dios
jin sivi Jito'o Jesukristu, ja
ja'a ndi'i javii java'a sa'a ya.

Na vi konee yiñu'u nuu tna'o

21 Vi kuantno'o nuu tna'a
ni ja ka yu'u ni'nu ni Je-
sukristu.
22 Te maa ni ja ka kuu ni
ñasi'i, vi kuanyu'u vi kuan-
detu ni nuu yii ni, nagua ka
sa'a ni nuu maa Jito'o.
23 Chi teyii kuu nija'nu nuu
ñasi'i, nagua kuu nija'nu
maa Jesukristu nuu ñayiu ka
skua'a ja ka kuo na kuinio
yiki kuñu ya, te skaku ni'nu
ña maa ya.
24 Te suni nagua ka
janyu'u ka jandetu ñayiu
ka skua'a nuu Jesukristu,
suni saa ni na vi kuanyu'u
vi kuandetu ñasi'i ndi'i ni
jichi nuu yii ña.
25 Te maa ni ja ka kuu
ni teyii, vi kokutoo ni ñasi'i
ni, nagua ni kutoo Jesukristu
ñayiu ka skua'a, te ni soko
ya maa ya ja ja'o.
26 Sua'a ni sa'a ya nagua
ja sa'a siin ña ya ja vi kokuo
ñayiu maa ya, te ni ndasa'a
ndoo ña ya jin ma'ñu sagua
tno'o ya nuu ni ka janduteo,
27 nagua ja ndakuaka ña
ya nuu oo maa ya ja ka kuo
ñayiu vii ja ka skua'o, chi
tu na jatne'e oo, na kuinio
yunuo ja tu na tichio'o oo, ni
tu ndañii, ni in ja tu nagua
oo.
28 Te suni saa ni maa ni
teyii, vi kokutoo ni ñasi'i ni,
nagua ka kutoo ni yiki kuñu
ni. Chi na in kutoo ñasi'i, te
kutoi mai.
29 Chi ni in teyii tu jini u'u
de yiki kuñu de, chi saa sua'a
skaa de vi jito va'a de, nagua
sa'a Jesukristu jin ñayiu ka
skua'a.
30 Chi in in mao ka kuu na
kuinio in ndatniuu ja oo nuu
yiki kuñu ya.
31 “Te yun guaa xndoo
teyii tata de vi nana de, te
nitna'a de jin ñasi'i de, te ndi
nduu de jin ña ka kuu invaa
ni ka ñayiu”, nagua ka'an
nuu tutu ii.
32 Ka'nu ndeva'a kuu tno'o
ya'a ja ni yiyu'u, su ka'an
san vitna ja ka'an ja ja'a
Jesukristu vi ja ja'a ñayiu ka
skua'a.
33 Visi ni saa, suni in in
maa ni vi kokutoo ni ñasi'i ni
nagua ka kutoo ni maa ni. Te
suni ñasi'i, na konee yiñu'u
ña nuu yii ña.

6

1 Roon ja ka kuu ron se'e,
vi kindei vi kititi nuu tata
ron vi nuu nana ron, chi yun
kuu java'a, nagua ka sa'a ron
nuu Jito'o.
2 Chi ya'a kuu tno'o
xtnañu'u ja tatnuni ia Dios
nuu ni kee yu'u ya ja tetniuu
ya in java'a, nuu ka'an sua'a:
“Vi kuanyu'u vi kuandetu
nuu tata ron vi nuu nana
ron,
3 nagua ja vi koo vii vi koo
va'a ron, te vi kona'a ñuu
ron nuu ñuyiu ya'a”, kachi
ya.
4 Te maa ni ja ka kuu ni
yua, ma vi skiti ini ni se'e
ni, chi sua'a vi skua'nu ni
jin tno'o naxa vi koo naxa vi
kakai, te vi xteku ni jin tno'o
maa Jito'o.

5 Te maa ni ja ka kuu
ni ñayiu ka jinokuechi, vi
kuantno'o ni nuu lamu ni ja
ka oo ñuyiu ya'a. Vi konee
ni jayiñu'u, te vi koyu'u
ni'nu ni de, te vi kunukuechi
gua'a ni nuu de, nagua ka
jinokuechi ni nuu Jesukristu.
6 Te saa vi sa'a ni, masu
nani nuu ka ndia'a de ja
vi kendoo va'a ni, nagua ka
sa'a ñayiu ka nduku ja vi
kendoo va'a mai nuu ñayiu
ñuyiu, chi vi kunukuechi ni
nagua ka jinokuechi ni nuu
Jesukristu, te vi ndee ini
ndee anu ni vi sa'a ni, nagua
kuini maa ia Dios.
7 Te vi kosii ini ni vi
kunukuechi ni, na kuinio ja
nuu Jito'o ka jinokuechi ni,
te masu nuu ñayiu.
8 Chi ja ka jini ni ja java'a
ka sa'a in in maa ni, te
yun vi ndani'i ya'u ni nuu
Jito'o, a ka kuu ni ñayiu ka
jinokuechi axi ñayiu tu na
xiin nuu ka jinokuechi.

9 Te maa ni ja ka kuu ni
lamu, suni saa vi sa'a ni
jin ñayiu ka jinokuechi nuu
ni. Ma vi koskoto ioo ni jin,
chi ja ka jini ni ja invaa ni
Jito'o ni jin oo andivi, te maa
ya, chi inuu sa'a ya jin ndi'i
ñayiu.

Vi kotua'o ja vi kaxin tna'o jin Tachi

10 Vitna te ka'an ka san:
Vi koyutnu ni jin jaka'nu vi
jandakui maa Jito'o.
11 Vi kekui'nu ni ndi'i
sa'un taa ia Dios nagua ka
ni'nu soldado nuu ka jaxin
tna'a de, nagua ja kuu vi
koyutnu ni, te ma vi kuan-
detu ni ja xnda'u ña Tachi.
12 Chi masu jin ñayiu
ñuyiu ka jaxin tna'a jion, chi
ka jaxin tna'o jin ia ka kuu
nija'nu vi ia na'nu ja ka oo
andivi, siki ia ja ka tatnuni
nuu ñunee ñuyiu ya'a, vi
siki ia ka sa'a jakue'e ja ka
oo ndee andivi.
13 Te yun guaa vi kakuiko
gua'a ni ndatniuu taa ia Dios
ja ka nee ñayiu nuu ka jaxin
tna'i, nagua ja vi kundee ini
ni kiuu koo jakue'e yun, te
nuu ndi'i ja vi skunkuu ni, te
vi koyutnu ka ni.
14 Te yun guaa vi koyutnu
ni na kuinio in soldado, te
vi ku'ni tnuu ni chii ni ja
kuu tno'o ndaa ia Dios ja ka
kandija ni. Te vi skutu ni
maa ni jin ja ka sa'a ndaa ni,
nagua sa'a in tee jaxin tna'a,
ja skutu de maa de jin sa'un
kaa ja ndesi ni'nu ndika de.
15 Te vi ki'i ni ndijan ni ja
vi kotua'a ni ja vi kaxtno'o ni
tno'o va'a Jesús ja na vi koo
mani ñayiu.
16 Te ja kanuu ka kuu ja vi
kandija gua'a ni, na kuinio ja
vi kinda'a tua'a ni kaa tikute
ja vi kasi ni yutnu ndugua
ja kai nuu punta ja skunta
Tachi.
17 Te vi kukanu ini ni ia
Dios ja skaku ni'nu ña ya,
nagua sa'a ixini kaa ja skaku
ni'nu xini tee jaxin tna'a. Te
vi kuantniuu ni tno'o va'a ia
Dios ja taa Espíritu ya, nagua
jantniuu tee jaxin tna'a yun
yuchi kani de.
18 Te siun ni vi kondaku-
atu ni, te vi kokakanta'u ni
nuu ia Dios jin ma'ñu sagua

Espíritu ya, te vi koo tua'a ni,
ma vi kusun ini ni, te siun ni
vi kokakanta'u ni ja ja'a ndi'i
ñayiu maa ia Dios.
19 Te suni vi kondakuatu
ni ja ja'a maa san, nagua ja
na taa ia Dios tno'o ka'an
san nuu kaxtno'o san, nagua
ja ma yu'u san ndakani san
tno'o ni yiyu'u ja oo nuu
tno'o va'a Jesús.
20 Chi ia Dios ni tetniuu ña
jin san ja ndakani san tno'o
ya, visi ja ja'a tno'o ya'a kuu
ja nu'ni san jin cadena vitna.
Su vi kakanta'u ni ja ja'a san,
nagua ja ma yu'u san ka'an
san tno'o ya nagua kuini ja
ka'an san.

Sandi'i ni ka ndakantno'o Pablo ñayiu ka skua'a

21 Tetniuu san ñanio
Tíquico ja ka'an too san de,
nagua ja ndakani de, te vi
kuni ni ndi'i naxa oo san vi
nagua sa'a san. Suu de kuu
in tee ndaa ja kaxtno'o de
tno'o maa Jito'o.
22 Te yun kuu ja tetniuu
san de nuu ka oo maa ni,
nagua ja ndakani de naxa ka
kuu san, te ndataa de tno'o
ndee ini.
23 Te maa Tata Dios vi
Jito'o Jesukristu na taa ya
jamani ya ja vi koo jin ni ja
ka kuu ni ñayiu ka skua'a, te
vi ka'an too tna'a in in maa
ni vi vi kandija ni.
24 Te ia Dios na koto na
kuni ña jin ndi'i ni ja ma naa
ndoñu'u ja ka kutoo ni Jito'o
Jesukristu. Saa na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Filipo

1 Maa san kuu Pablo vi
Timoteo ja ka jinokuechi san
nuu Jesukristu, te ka tee san
tutu ya'a nuu ndi'i maa ni ja
ka kuu ni ñayiu maa ia Dios
ja ka oo ni jin Jesukristu, vi
nuu tee ka tatnuni ne'u ni, vi
nuu tee ka chituu ña jin ni, ja
ka oo ni ñuu Filipo.
2 Te maa Tata Yuao jin
Jito'o Jesukristu na chindee
chituu ña ya, te vi koo ni jin
jamani ya.

Jikanta'u Pablo ja ja'a ñayiu ka skua'a

3 Ndakuanta'u san nuu ia
Dios in in jichi ja ndaka'an
ña san jin in in ni.
4 Te nuu ndakuatu san,
siun ni jikanta'u san nuu
Dios ja ja'a ndi'i ni, te kusii
ndeva'a ini san.
5 Chi ndee kiuu xtnañu'u
ja ni ka kandija ni tno'o
ya jin ndee vitna, ka chituu
tna'o ja ka xtutenuo tno'o
va'a Kristu.
6 Te kukanu ndaa ini san
jin ya'a: Ja maa ia Dios ni
skeja'a tniuu gua'a nuu ndi'i
ni, te siun ni kosa'a ya ja
vi kuja gua'a ni nuu tno'o
ya, guaa ndee kiuu ja na
ndajiokuiin Jesukristu.
7 Te vatu ka kuu ja siun
ndakani ini san ja ja'a ndi'i
ni, chi vi anu san ka ñu'u
ni, chi inuu ni ni chindee
ni chituu ña ia Dios jion,
nuu yi'i san vekaa axi nuu
oo san nuu nda'a tee ka
netniuu ja ka'an ni'nu san ja
ja'a tno'o va'a Kristu ja tno'o
ndaa kuu.
8 Te maa ia Dios ja jini
ja kutoo vii ña san jin ndi'i
ni, nagua vii kutoo ña Je-
sukristu jion.
9 Te nuu ndakuatu san,
jikanta'u ña san nuu ia Dios
ja na chituu ña ya ja vi
kokutoo tna'a gua'a ka ni, te
vi jinkui'nu kaji ini ni ndi'i
nagua kuini maa ia Dios ja
vi sa'a ni.
10 Nagua ja saa, te vi kuni
ni vi kaji ni jagua'a ka, nagua
ja vi kokuu ni ñayiu ndaa, ja
tu na kuechi vi kotavi ni kiuu
na ndenta Kristu.
11 Saa, te kaya kua'a tniuu
gua'a tniuu ndaa ja ka sa'a ni
jin ma'ñu sagua Jesukristu,
nagua ja vi chiñu'u ñayiu ia
Dios ja ia vii ia va'a kuu ya.

Ja ka tekuo kuu ja ka chiñu'o Kristu

12 Kuini san ja vi kuni ni,
vi ñani vi kua'a, ja tnundo'o
ja tna'a san ya'a chituu ña ja
kutenuu gua'a ka tno'o va'a
Kristu.
13 Te yun kuu ja ndi'i tee ka
kuu soldado nuu ve'e tniuu
ya'a vi sava ka ñayiu, ja ka
jini gua'i ja oo san vekaa ya'a
ja jinokuechi san nuu Kristu.
14 Te nuu ni ka jini ñanio
vi kua'o ja oo san vekaa ya'a,
te kua'i ni ka kundee ini nuu
Jito'o, te vi ni ini ni anui ni
ka ndakani tno'o va'a ia Dios
nuu ñayiu, te tu ni ka yu'i.
15 Te jandaa kuu ja sava
ñayiu, chi vi chia inu kuasun
ni ini, guaa ka ka'in tno'o

va'a Kristu, ja ka ndukui ja
vi kokuu ka'nu kai. Su savai,
chi ka ndakani va'a ini ja ka
ndakani tno'o ya.
16 Te savai ka ndakani
tno'o va'a Kristu, chi ka
ndukui ja va'a mai, te masu
jin ndee ini ndee anui ka
ka'in, chi ja ka kuini kuu ja
na tna'a ka san tno'o suchi
ini, vitna ja yi'i san vekaa
ya'a.
17 Su sava kai, chi ka sa'i
ja ka kutoo ñai jin san, chi
ka jini ja maa ia Dios ni jani
ña jin san ja ka'an ni'nu san
ja ja'a tno'o va'a Kristu.
18 Su tu na ndakantno'o, a
ka ndakani ndai tno'o Kristu
axi chia inu jani ini, su ja
maa san, chi kusii ini san ja
ka ndakani tno'o ya.

Te vivi'i ka kokusii ini san.
19 Chi jini san ja ka ndaku-
atu ni ja ja'a san vi ja chi-
tuu ña Espíritu Jesukristu jin
san, te suu sa'a ja kaku san.
20 Chi ja kuini san vi ndetu
ka'nu san kuu ja ma kuatu
ndia'a maa ia Dios ja ni'i san
tno'o kanoo, chi sua'a vi ni
ini ni anu san na ndakani
san tno'o ya, nagua ja vitna
vi siun ni kosa'a ka'nu san
Kristu, te tu ni ja sa'i a
koteku san axi kuu san.
21 Ja maa san, chi ja
teku san kuu ja chiñu'u san
Kristu. Te ja kuu san kuu ja
kundee san ja ki'in san koo
san jin ya.
22 Su nuu ja na koteku ni
san, te kuu satniuu ka san ja
vi kaya ka ñayiu vi kandija
Kristu nuu siun. Te yun guaa
tu jini san ndeja kuu jagua'a
ka ja kaji san, a ja koteku san
axi ja kuu san.
23 Chi ka oo uu ichi ya'a, te
tu jini san nagua kuu ja sa'a
san: In kuu ja kuini san ja
kuu san nagua ki'in san koo
san jin Jesukristu andivi, chi
yun kuu jagua'a ka.
24 Su inka kuu ja koteku ni
san, chi yun kuu ja kanuu ka
ja ja'a in in maa ni.
25 Te yun kukanu ini san,
te jini san ja koteku ka san ja
vi koo nunuu kao, nagua ja
chituu ña san ja vi koyutnu
ka ni jin tno'o ka kandija ni,
te vi kokusii ini ni.
26 Te saa nagua ja nuu
ndajiokuiin san inka jichi ja
ndajakoto ña san, te yun sa'a
ja vi kokusii ini ka ni nuu ka
chiñu'u ni Jesukristu ja jito
ña ya jin san.
27 Te ja kanuu ka kuu ja
vi nduku ndee ni ja vi kaka
ndaa ni, te vi sa'a ni nagua
kuini maa tno'o va'a Kristu,
te inuu ni kuu a jaa san ja
jakoto ña san axi ma jaa san.
Su kuini san konini san ja vi
ka'an ñayiu ja ka oo yutnu
ni, vi inuu ka ndakani ini ni,
vi inuu ka nduku ndee ni ka
kaxtno'o ni tno'o va'a Kristu
ja ka kandija ni.
28 Te ma vi kuandetu ni ja
vi siu'u ña ñayiu ka ndakoo
siki ni, chi ja ka ndakoi yun
xne'e kaji ja ki'inkuei vi nai,
te suni xne'e ja maa ni, chi
vi kaku ni'nu ni, te ndi'i ya'a
vaji nuu maa ia Dios.
29 Chi ja ja'a maa Kristu
kuu ja ni ka ni'i ta'u ni
ja masu maintno'o ni ja ka
kandija ni ya, chi suni ja ka
tna'a ni tnundo'o ja ja'a ya.

30 Te inuu ni ka ndo'o nuu
ka tna'o tnundo'o, chi ja ka
jini maa ni naxa ni tna'a san
tnundo'o nuu ni ka kagua
tna'a san jin ñayiu nuu ni ka
oo ñuu jian, vi suni ka jini
so'o ni vitna naxa tna'a san
tnundo'o ya'a.

2

Ni sa'a nda'u Kristu maa ya te ni ndasa'a ka'nu ña Tata Dios

1 Nuu saa te ja ka oo ni jin
Kristu kuu ja ka ni'i ni tno'o
ndee ini, te ja kutoo ña ya
kuu ja ka oo sii ini ni, te oo
Espíritu ya ini anu ni, te ka
kutoo tna'a ndeva'a ni vi ka
kuu nda'u ini tna'a ni.
2 Te yun guaa vi ndataa ni
tno'o sii ini nuu san, te inuu
ni vi ndakani ini ni, vi inuu
ni vi ka'an too tna'a ni, vi
inuu ni vi koo ini anu ni vi
jajintnuni ni.
3 Ma vi sa'a ni in tniuu ja vi
sa'a teyii ni maa ni, axi ja vi
kendoo va'a maa ni. Vi sa'a
nda'u ni maa ni, te vi kani
ini in in maa ni ja sava ka
ñayiu, chi ka kuu na'nu kai
saa maa ni.
4 Te ni in ni ma vi nduku ni
ja vi kendoo va'a maintno'o
maa ni, chi suni vi nduku ni
ja na vi kendoo va'a sava ka
ñayiu.
5 Te in in maa ni, vi
ndakani ini ni nagua ni
ndakani ini Jesukristu.
6 Chi visi inuu ni kuu ya jin
Tata Dios,
su tu ni nduku ya ja koo
ya jin ndi'i jayiñu'u oo
nuu ia Dios.
7 Chi sua'a ni xndendoo ya ja
ni okuu ka'nu ya,
te ni nduu ya in tee ji-
nokuechi,
ja ni kaku ya nagua ka kaku
ndi'i ñayiu ñuyiu.
8 Te nuu ni nduu ya in teyii,
te ni sa'a nda'u ya maa ya,
te ni jantno'o ya nuu ia Dios
guaa ndee nuu ni ji'i
ya,
visi ni ka jatakaa ña jin ya in
yika cruz.
9 Te yun guaa ni sa'a ka'nu
ña ia Dios jin ya ja kuu
ya in ia ka'nu ndeva'a.
Te ni jiña'a ya in sivi ja kuu
ka'nu ndeva'a ka nuu
ndi'i sivi.
10 Nagua ja jin sivi maa
Jesús, te vi jinkuiin
jiti ndi'i nagua ka oo
andivi,
vi ñayiu ka oo ñuyiu, vi ndi'i
nagua ka oo chii ñu'u
ja vi chiñu'i nuu ya.
11 Te saa nagua ja ndi'i ñayiu
vi ndaa yu'u,
te vi ka'in ja Jesukristu kuu
maa Jito'o,
nagua ja vi konei jayiñu'u
nuu Tata Dios.

Xteku ña Pablo ja vi kuantno'o gua'a ñayiu ka kandija

12 Nuu saa, vi ñani vi kua'a
ja ka'an too ña san, nagua
ni ka ojantno'o ni tno'o ni
kaxtno'o san nuu ni ka oo,
te vi kuantno'o gua'a ka ni
vitna ja oo jika san, te vi
kondi'ni ni ja vi kaka ndaa
ni jin tno'o ja ni skaku ni'nu
ña ya jin ni, te vi sa'a nda'u
ni maa ni ja ka yu'u ni'nu ni
ya.
13 Chi Dios kuu ia sa'a ja ka
kii ini ni ja vi sa'a ni, vi ja vi

sa'a va'a ni nagua kuini maa
ya.
14 Te vi sa'a ni ndi'i ya'a,
su ma vi koka'an kuechi ni,
te ni ma vi kotee tna'a ni,
15 nagua ja ni in ñayiu ma
vi nuku'un yika kuechi ni
ja ka kuu ni ñayiu ndaa, te
vi xne'e ni ja se'e ia Dios
ka kuu ni, vi ñayiu vii ne'u
ñayiu ne'e ñayiu yichi yun.
Te ne'u ñayiu yun vi koye'e
ni na kuinio kimi ja ka ye'e
ti andivi tno'o jakuaa,
16 chi ka tava'a gua'a ni
tno'o taa ja ka tekuo nikuii
nikani. Te nuu ja saa ka sa'a
ni, te kokusii ini san ja ja'a
ni kiuu na ndenta Kristu ja
tu ni jiondita uun san, ni tu
ni satniuu uun san.
17 Te visi na tna'a san
kuakua'a tnundo'o ja soko
san maa san nuu ia Dios, ja
nitna'a jin ja ka soko maa ni
ja ka jinokuechi ni nuu ya,
chi ka kandija ni ya, te kusii
ini san vi ndataa san tno'o sii
ini.
18 Te suni vi kokusii ini ni
nuu ia Dios, te vi ndataa ni
tno'o sii ini ja na vi kokusii
inio.

Ni tetniuu ña Pablo jin Timoteo vi Epafrodito ja vi nukoto de ñayiu ka skua'a ñuu Filipo

19 Te ndetu ka'nu san nuu
Jito'o Jesukristu ja kuu tet-
niuu ñama san Timoteo jaa
de nuu ka oo ni, nagua ja
ndusii ini san nuu na ndani'i
tno'o san naxa ka kuu ni.
20 Chi tu na inka tee ja
ndakani inuu ini jin san, ja
vi ja ndaa ja ndi'ni de ja vi
koo va'a ndi'i ni.
21 Chi ndi'i de ka nduku de
java'a mamaa de, te masu ka
nduku de nagua kuini maa
Jesukristu.
22 Su ja ka jini maa ni
ja Timoteo, chi jinokuechi
gua'a de nuu Dios nuu ni chi-
tuu ña de ja ni ka kaxtno'o
san tno'o va'a Kristu, nagua
chituu in se'e jin tatai.
23 Te yun guaa ndetu ka'nu
san ja tetniuu san de jaa de
nuu na kukanu ini san naxa
kaa ja ndo'o san.
24 Su ndetu ka'nu san nuu
Jito'o ja suni ñama jaa maa
san ja jakoto ña san jin ndi'i
ni.
25 Su ni ndakani ini san
ja nini kuu ja ndatetniuu
san ñanio Epafrodito ja nda-
jakoto ña de. Suu de kuu
tee ka satniuu jin san ja ni
ka nduku ndee san ka chituu
tna'a san ja ka xtutenuu san
tno'o va'a ia Dios. Maa de
kuu tee ni ka tetniuu maa ni
ja chituu ña de jin ndi'i ja
ja'ni ña jin san.
26 Te ndioo ndeva'a ini de
ja jaa de ndajakoto ña de
jin ndi'i ni. Chi ni kusuchi
ndeva'a ini de ja ni ka ni'i
tno'o ni ja ni oku'u de.
27 Te ja ndaa ndija ja ni
oku'u de, te vi ja yatni ni ka
ja kuu de, su ni kunda'u ini
ña ia Dios jin de. Te masu
maintno'o ni de ni kunda'u
ini ña ia Dios, chi suni ni
kunda'u ini ña ya jin maa
san, nagua ja ma koneva'a
ka san tno'o suchi ini ja na
kuu de.
28 Te yun guaa ñama kuiti
tetniuu san de ja jaa de,
nagua ja nuu vi ndakuni

tuku ni de, te vi ndusii ini ni,
nagua ja ndusii ini san.
29 Vi kuanta'u ni de jin
tno'o sii ini, chi in tee ji-
nokuechi nuu Jito'o kuu de,
te vi konee yiñu'u ni nuu tee
ka kuu na kuinio tee ya'a,
30 chi vi ja yatni ni ka ja
kuu de ja satniuu de ja ja'a
Kristu, chi ni tnaa de maa
de nuu tnundo'o ja ni chituu
ña de jin san nuu tniuu in
in maa ni, ja ña ni kuu ja vi
chituu ña ni jin san.

3

Kusii ini Pablo ja oo de jin Jesukristu

1 Te vitna, vi ñani vi kua'a,
vi kokusii ini ni nuu Jito'o
Jesukristu. Ja maa san, chi tu
tunini san ja ndajiokuiin san
tee tuku san tno'o ja ja ni tee
san, chi tno'o ja ka kukanu
ini maa ni kuu.
2 Te vi koto ni maa ni jin
tee ni kiukuei ne'u maa ni
ja ka sa'a de tniuu kue'e ja
ka kuu de na kuinio ti'ina.
Te ka kaxtno'o de ja chitnuni
teyii nuu yiki kuñu de nagua
ja vi koo gua'a de nuu ia
Dios.
3 Chi mao ka kuu ñayiu ja
ka yitnuni ndija ini anuo, chi
ka jinokuechio nuu ia Dios
jin ma'ñu sagua Espíritu ya,
te ka kusii inio ja ka oo jin
Jesukristu. Te tu ka kandijao
ja vi koo gua'o nuu ia Dios
jin naxa ka oo jin yiki kuñuo.
4 Chi visi suni maa san, chi
kuu kandija san ja oo gua'a
san nuu ia Dios jin yiki kuñu
maa san. Te nuu ja ndee in
ñayiu ndakani ini ja oo gua'i
nuu ia Dios jin yiki kuñui, te
vi'i ka tu sein.
5 Chi ni ka chitnuni nuu
yiki kuñu san nuu una kiuu
ja ni kaku san, nagua tatnuni
maa Ley, chi tatatno'o ñayiu
Israel kuu san, chi ndikin
tata maa Benjamín kuu san,
chi tee hebreo kuu san, chi
yua si'i san ka kuu hebreo.
Te fariseo ni okuu san, chi
ni yinduu san nuu ka skua'a
guagua'a naxa kei ka'an Ley
Moisés.
6 Te vi ja kukuiñu ndeva'a
san jin ia Dios, yun guaa
ni osondikin san ñayiu ka
skua'a ja sa'a san jin in
jakue'e. Te ni in ñayiu ma
kuu ka'an kuechi siki san,
chi teyii ndaa kuu san ja
skunkuu ndaa kuiti san nuu
Ley.
7 Su ndi'i ja ni ondakani
ini san ama ka ja kuu in
jagua'a ndeva'a nuu ia Dios,
te vitna jini san ja tu nagua
jiniu'u sa'un ka nuu san ja
ja'a Kristu.
8 Te ja ndaa ndija ja tu
kukanu ini ka san ndi'i yun,
chi in jagua'a ka kuu ja jini
guagua'a san Jito'o san Je-
sukristu. Te ja ja'a maa ya
kuu ja tu ndi'ni ka san ndi'i
yun, te ndia'a san na kuinio
in mi'i, nagua ja kundee san
ja koo san jin Kristu.
9 Te oo san jin ya, su masu
ja kuu maa san in tee ndaa
nuu ya ja skunkuu san Ley,
chi ja kandija san Kristu kuu
ja kuu san in tee ndaa nuu
ia Dios jin ma'ñu sagua ja
kandija san ya.
10 Te kuini san ja kuni

gua'a ka san Kristu, te koo
san jin jaka'nu ia Dios ja
ni ndaxteku ña jin Kristu.
Te suni kuini san tna'a san
tnundo'o nagua ni ndo'o ya,
te na koo san nagua ni oo ya
nuu ni ji'i ya,
11 te ndetu ka'nu san ja
kenta san ja ndateku san
ne'u ndiyi.

Nduku ndee Pablo ja skunkuu gua'a de nuu ia Dios

12 Su masu ka'an san ja ja
ni ni'i san ndi'i ja ni ka'an
san ya'a. Te ni masu ja
kuu san tee ndaa ja tu na
yika kuechi san, chi sua'a
nduku ndee san kua'an san
guaa ndee na kenta san ja
na koo san nagua kuini maa
Jesukristu nuu ni nuku'un
xtnañu'u ka ña ya jin san.
13 Ñani, kua'a, ka'an maa
san ja kuini ka ja kenta san
ni'i san ndi'i ya'a, su ja sa'a
san kuu ja ndunaa ndija ini
san ja ni kendoo ichi yata
san, te nduku ndee san ja ni'i
san ja oo ichi kua'on sua'a,
14 nagua ja na kenta san
ja ni'i san, in ja skuta'u ña
ia Dios nuu ni kana ña ya
ndee andivi jin ma'ñu sagua
Jesukristu.
15 Te yun guaa ndi'i yoon
ja ka ka'on ja ka oo yut-
nuo jin tno'o ka kandijao,
kuini ja inuu vi ndakani inio.
Su nuu ja siin ka ndakani
ini ni, te suni maa ia Dios
na kaxtno'o kaji ya naxa vi
jinkui'nu ini ni.
16 Su visi ni saa, te nini kuu
ja inuu vi kondikion ja vi
sa'o nagua kaxtno'o ya nuo.
17 Ñani, kua'a, vi sa'a ni
nagua sa'a maa san, te vi
kondia'a ni naxa ka oo sava
ka ñayiu ka ndikin taniñu
nagua ni ka kutua'a ni nuu
san.
18 Chi ja ni kuu kua'a jichi
ka'an san, te vi jaku san jin
tenuu san ka'an tuku san
vitna, ja ka oo kua'a ñayiu
ka skexiko nagua ni sa'a Je-
sukristu ja ni ji'i ya ja ja'o
nuu cruz.
19 Te nuu kentakuei ñayiu
yun kuu ja vi nai, chi ka
chiñu'u ñayiu yun ja ndioo
ini yiki kuñui, te ka sa'a teyii
mai nuu tniuu ja vi kukanoi,
te maa ni ja oo ñuyiu ya'a ka
ndakani ini.
20 Su yoon, chi ñayiu
ñuu andivi ka kuo, te ka
ndetu ka'nuo ja ndee andivi
yun ndii Jito'o Jesukristu, ia
skaku ni'nu ña jion,
21 te ndasama ya yiki kuñu
nda'u ja ka neva'o, nagua ja
vi nduo nagua vii kaa yiki
kuñu maa ya nuu ni ndateku
ya. Te jin jaka'nu neva'a ya
tatnuni ya nuu ndi'i yun.

4

Siun ni vi kosii ini ni nuu Jito'o Jesukristu

1 Te yun kuu ja vi koyutnu
ni nuu Jito'o, vi ñani vi
kua'a, ja ka'an too ndeva'a
ña san. Te ndioo ndeva'a ini
san ja ndakuni ña san, chi
maa ni ka kuu in ja sii ini san
vi in ja ni kundee san ja ni
kuta'u san nuu ia Dios.
2 Te jikanta'u san nuu Evo-
dia vi nuu Síntique ja inuu
na vi ndakani ini nduu ña,

chi in ni ku'u ka kandija
Jito'o ka kuu ña.
3 Te suni saa ni jikanta'u
san nuu maa ni ja kuu ni
tee ndaa ja ni ka chituu tna'o
nuu ni ka satniuo, ja vi chi-
tuu ni nduu ña'a ya'a ja na
vi koo mani ña, chi ni ka
nduku ndee san jin ña ja ni
ka ndakani san tno'o va'a
Kristu, nduu ña jin Clemente
vi sava ka ñayiu ni ka chituu
ña jin san ja ni ka satniuu
san. Te ni ka jinkoso sivi
ndi'i nuu liuru ja ka yoso sivi
ñayiu ka teku nikuii nikani.
4 Te siun ni vi kokusii ini ni
nuu Jito'o. Te ka'an tuku san
inka jichi ja vi kokusii ini ni.
5 Vi kokuu ni ñayiu vii
ñayiu va'a nagua ja ndi'i
ñayiu na vi kuni. Chi ja oo
yatni ja ndii Jito'o Jesukristu.
6 Te ma vi kondi'ni ndeva'a
ni nagua kuu, chi sua'a vi
kakanta'u ni nuu ia Dios, te
vi kakan ni nagua ja'ni ña
jin ni nuu ka ndakuatu ni, te
suni vi ndakuanta'u ni nuu
ya.
7 Te jamani ia Dios kuu in
jaka'nu ndeva'a ja vini ja ma
vi jinkui'nu inio naxa sa'a
ya. Te jamani ya na tava'a
anu ni vi jajintnuni ni, chi ka
oo ni jin Jesukristu.

Vi ndakani ini ni nagua kuu jagua'a ka

8 In jasandi'i ni ka, vi ñani,
vi kua'a, kuu ja vi ndakani
ini ni ndi'i nagua kuu jan-
daa, ndi'i ja tu xnda'u ña,
ndi'i jayiñu'u, ndi'i javii,
ndi'i jagua'a, ndi'i ja teku
tno'o gua'a. Te yun guaa
vi ndakani ini ni ndi'i javii
java'a vi ja vi konee yiñu'u
ñayiu nuu ia Dios.
9 Vi sa'a ni ndi'i nagua ni
kaxtno'o san, te ni ka janta'u
ni, vi nagua ni ka onini ni ja
ni ka'an san, vi nagua ni ka
ondia'a ni ja ni sa'a san, te
vi koo ni jin maa Dios, ia taa
jamani ya.

Ndakuanta'u Pablo ja ni ka chituu ña ñayiu Filipo jin de

10 Kusii ini ndeva'a san
nuu Jito'o ja ni ka ndaka'an
tuku ña ni jin san, te ka
chituu ña ni, su masu ka'an
san ja ni ka ndunaa ini ña ni,
maa ni ja tu ni kuu naxa vi
chituu ña ni jin san.
11 Te masu ka'an san tno'o
ya'a ja ja'ni ña jin san, chi
ja ni kutua'a san ja oo sii ini
san naxa ni na ndo'o san.
12 Chi ja jini san naxa
kokuu nda'u san, te suni jini
san koneva'a kua'a san. Ja
ni kutua'a san ja oo sii ini
san naxa ni na ndo'o san, a
ja ku'un chitu chii san axi ja
kokokin san, a ja koneva'a
kua'a san axi ja koka'ni ña
jin san.
13 Ndi'i ni ja kuu kuandee
ini san, chi maa Kristu taa
jandakui san.
14 Su visi ni saa, te vatuka
ni ka sa'a ni, ja ni ka chituu
ña ni jin tnundo'o tna'a san
ya'a.
15 Te maa ni, ñayiu
ñuu Filipo, suni ja ka jini
ni ja nuu ni jinkondee
san kaxtno'o san tno'o
va'a Kristu, nani kee san
Macedonia jian vaji san, te
ni in veñu'u tu ni ka ndi'ni

ñayiu ja vi chituu ñai jin san
ja xtutenuu san tno'o va'a
Kristu, chi maintno'o veñu'u
maa ni, guaa ni ka chituu ña
ni jin san.
16 Chi na ni oo san ñuu
Tesalónica, te in uu jichi ni
ka tetniuu ni nagua ja'ni ña
jin san.
17 Te masu maa ni nduku
san ja vi skuta'u ña ni jin
san, chi ja nduku san kuu ja
na kaya ka java'a vi ni'i ni
nuu maa ia Dios.
18 Su ja ni ndani'i san
ndi'i ja ni ka tetniuu ni, te
vi saa ndoo ka, chi neva'a
kua'a san ja ni ka tetniuu ni
yinda'a Epafrodito. Te ja ni
ka skuta'u ña ni ya'a kuu na
kuinio suja vixin ja nuu kai,
te ja'an xiko asin nuu ia Dios,
in ja ka soko ni ja janta'u ya
vi junkuaan ini ya.
19 Te maa ia Dios na taa ya
jin ma'ñu sagua Jesukristu
ndi'i nagua ka ja'ni ña jin
in in ni, na kuu na kuu jin
ja kuika ndeva'a ya ja ye'e
tajan.
20 Te na koo jayiñu'u nuu
Tatao Dios nikuii nikani. Saa
na kokuu.

Tno'o sandi'i ni ka

21 Vi kuña'a ni nuu
ndi'i ñayiu maa ia Dios ja
ka kandijai Jesukristu, ja
ndakan tno'o san jin, ¿a
kukueni ka oi? Te suni ñanio
vi kua'o ja ka oo jin san
ya'a, ka ndakan tno'o ña, ¿a
kukueni ka oo ni?
22 Te suni ndi'i ñayiu maa
ia Dios ja ka oo jin san
ya'a, ka ndakan tno'o ña, ¿a
kukueni ka oo ni? Te suni
saa ni ka ndakan tno'o ña
ñayiu ka jinokuechi nuu tee
tatnuni ndee Roma.

23 Te maa Jito'o Jesukristu
na chituu ña ya, te na koto
na kuni ña ya jin ndi'i ni.
Saa na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Colosas

1 Maa san kuu Pablo tee
ni chitniuu ña Jesukristu, ja
sa'a san nagua kuini maa ia
Dios, ka tee san tutu ya'a jin
ñanio Timoteo,
2 nuu maa ni, vi ñani vi
kua'a, ja ka kuu ni ñayiu
maa ia Dios ja ka sa'a ndaa
ni nuu Jesukristu ja ka oo ni
ñuu Colosas. Te maa Tata
Yuao jin Jito'o Jesukristu na
chindee chituu ña, te vi koo
ni jin jamani ya.

Ka ndakuatu Pablo ja ja'a ñayiu ka skua'a

3 Siun ni ka ndakuanta'u
san nuu ia Dios, nuu ka
ndakuatu san ja ja'a ndi'i
maa ni, nuu Tata maa Jito'o
Jesukristu,
4 chi ni ka jini so'o san
ja ka kandija gua'a ni Je-
sukristu, te ka ka'an too ni
ndi'i ñayiu maa ya.
5 Chi ka ndetu ka'nu ni
nagua ni tava'a ia Dios an-
divi ja taa ya, guaa ndee nuu
ni ka jini so'o ni tno'o va'a
Jesús ja kuu tno'o ndaa.
6 Te tno'o ya'a ni ka
kaxtno'o nuu ndi'i ni, nagua
ni ka kaxtno'o nuu ñayiu nii
ñuyiu, te kua'i ni ka kandija
gua'a, te mavikayai, nagua
ka sa'a maa ni ja ka kandija
gua'a ni, te mavikaya ni
ndee kiuu xtnañu'u nuu ni
ka onini ni, te ni ka jini ni
ja oo ndaa ja chindee chituu
ña ia Dios.
7 Te saa ni ka kutua'a ni
nuu ni kaxtno'o Epafras, tee
ka ka'an too san ja ka ji-
nokuechi san jin de nuu Je-
sukristu, in tee ndaa ja chi-
tuu ña de jin ni,
8 te suni suu de ni ndakani
nuu san ja ka ka'an too ni
ñayiu sa'a Espíritu ia Dios.

9 Te yun guaa suni sein,
chi guaa ndee kiuu ni ka
onini san tno'o ya'a, te ni tu
ka jinkuiin san ja ka ndaku-
atu san ja ja'a ndi'i ni. Te
ka jikan san nuu ia Dios ja
vi kuni guagua'a ni nagua
kuini ya ja vi sa'a ni, te na
taa Espíritu ya ndi'i tno'o
ndichi vi ja vi jinkui'nu ini
ni,
10 nagua ja vi kaka ndaa
ni, nagua kanuu ja vi kaka
ñayiu maa Jito'o, te vi sa'a ni
ndi'i nagua junkuaan ini ya,
te vi sa'a vii vi sa'a va'a ni jin
ndi'i tniuu ka sa'a ni, te ndi
joo ndi joo vi kuni gua'a ka
ni ia Dios.
11 Te vi koyutnu ni jin
jaka'nu maa ya, chi ia ka'nu
ndeva'a kuu ya, nagua ja
vi kuandee ini ni jin taka
tnundo'o, te vi koka'nu anu
ni.
12 Te vi kosii ini ni nuu
ka ndakuanta'u ni nuu Tata
Dios, ja ni sa'a tua'a ña ya
jion ja vi ni'o ja skuta'u ya
ñayiu maa ya ja vi koi nuu
ye'e ni'nu ya.
13 Te ni ndatau ña ia
Dios nuu tatnuni Tachi nuu
ñunee, te ni ndasia'a ña ya
nuu tatnuni Se'e ya, ia kutoo
ndeva'a ya.

14 Te maa Se'e ya ni tniuya'u yika kuechio jin niñi
ya nuu ni ji'i ya ja koneka'nu
ini ia Dios yika kuechio.

Ka ndumanio jin ia Dios jin ma'ñu sagua ja ni ji'i Jesukristu

15 Te Se'e ya Jesukristu kuu
ia ja vi kaa ya nagua oo
nagua kaa maa Dios, ia tu
jinio jin nduchi nuo, te Se'e
ya kuu ia ka'nu ka saa ndi'i
ja ni sa'a ya.
16 Chi jin ma'ñu sagua Se'e
ya ni jinkoo ndi'i ja oo nuu
ñu'u ja ndia'o jin nduchi
nuo, vi ndi'i ja oo andivi ja tu
kuu kondia'o, na kuinio nuu
mesa ja tatnuni, vi ja kuu
nija'nu ka na kuinio ndi'i ja
vaji nuu Tachi vi ja na'nu, ni
sa'a ya jin ma'ñu sagua Se'e
ya ja vi kunukuechi nuu ya.
17 Te Se'e ya, chi ja oo ya
ama ka ja jinkoo ndi'i ja oo
ñuyiu, te maa ya yituu ja
ndi'i oo yukun.
18 Te Se'e ya kuu yiki xini
in yiki kuñu ja ka kuu ñayiu
ka skua'a ja ka kui veñu'u
maa ya. Te suu Se'e ya kuu
ia ka'nu ka ja ni ndateku
xtnañu'u ya ne'u ndiyi, te
yun guaa maa ya kuu ia
ka'nu ka nuu ndi'i.
19 Chi saa ni junkuaan ini
Tata Dios ja ndi'i naxa oo ya
ja kuu ya Dios, te saa oo Se'e
ya.
20 Te jin ma'ñu sagua Se'e
ya ni ndaka'an va'a ya ndi'i
kuiti ja oo ñuyiu, ndi'i ja
oo nuu ñu'u vi ja oo andivi,
chi ni ndumani ya jin ma'ñu
sagua niñi Se'e ya ja ni jati
nuu ni ji'i ya nuu cruz.
21 Te suni saa ni maa ni,
ama ka, chi ni ka ojika
ndoñu'u ni nuu ia Dios, te
ni ka ojini u'u ni ya nuu ni
ka ondakani kue'e ini ni, te
ni ka osa'a ni tniuu kue'e, su
vitna te ni ndaka'an va'a ña
ya
22 jin ma'ñu sagua yiki
kuñu Se'e ya ja ni soko ya
nuu ni ji'i ya, nagua ja vi koo
vii ni, te tu na yika kuechi ni
vi koo ja ka'an kuechi ia Dios
siki ni nuu nusia'a ña Se'e ya
nuu ya.
23 Te yun guaa vi koo gua'a
ni, te vi koo yutnu ni jin ja
ka kandija ni, te ma vi kujioo
ni nuu tno'o va'a Jesús ja ka
ndetu ka'nu ni, nagua ni ka
jini so'o ni. Te suu tno'o ya'a
ka kaxtno'o nuu ñayiu nii
ñuyiu, te suni saa kaxtno'o
maa san ja kuu san Pablo ja
jinokuechi san nuu ia Dios.

Ni chitniuu ña Jesukristu jin Pablo ja kunukuechi de nuu ñayiu ka skua'a

24 Vitna te kusii ini san
ja tna'a san tnundo'o ja ja'a
in in ni, chi saa te skunkuu
san jin yiki kuñu san ndi'i
tnundo'o ja ja'ni ña jin san,
nagua ni teku tniuu san nuu
Jesukristu ja ja'a ñayiu ka
skua'a ja ka kui yiki kuñu
maa ya.
25 Te ni jani ña ia Dios jin
san ja jinokuechi san nuu
ñayiu ka skua'a, chi ni chitniuu ña ya ja skunkuu san
kaxtno'o san tno'o va'a ya, ja
kuu java'a in in maa ni.
26 Chi ndakani ndi'i san
tno'o ja ni oyu'u ndee kuia ja
ni ya'o guaa ndee ja nana'a

yun, su vitna te ni xne'e kaji
ya nuu ñayiu maa ya.
27 Te nuu ñayiu ya'a kuini
ia Dios ja xne'e ya nagua ja
vi kuni tno'o va'a ya nuu
ka'an ja suni ñayiu masu ju-
dio ka kui vi ni'i javii java'a
ya ja kuu tno'o ni oyiyu'u, te
tno'o ya'a kuu Jesukristu, ia
oo ini anu in in maa ni. Te
yun guaa ka ndetu ka'nu ni
ja vi koo ni jin ya nuu ye'e
tajan.
28 Te suu tno'o Jesukristu
kuu ja ka ndakani san vi
ka xteku san nuu ñayiu nuu
ka kaxtno'o kaji san ndi'i
tno'o ndichi nuu ndi'i ñayiu,
nagua ja ndi'i vi kokui ñayiu
ndaa ja ka oi jin Jesukristu.
29 Te siki ya'a kuu ja sat-
niuu san nuu ia Dios vi
nduku ndee ndeva'a san, chi
jin jaka'nu maa Jesukristu
kuu ja chindee chituu ña jin
san.

2

1 Chi kuini san ja vi kuni ni
ja nduku ndee ndeva'a san
ja ja'a in in maa ni, vi ja
ja'a ñayiu ka kandija ja ka oo
ñuu Laodicea, vi suni ja ja'a
sava ka ñayiu ja tu na ama
ka jini ña jin san,
2 nagua ja na vi nukundee
ini ni, te inuu inuu vi ka'an
too tna'a ni, vi guaa ndee
na vi ni'i ni ja vi jinkui'nu
guagua'a ini ni nagua ja vi
kuni kaji ni tno'o maa Tata
Dios ja ni oyiyu'u, te suu kuu
maa Jesukristu.
3 Chi nuu maa ya oo
ndi'i kuiti tno'o va'a vi tno'o
ndichi vi ja jinkui'nu ini.
4 Te tno'o ya'a kaxtno'o
san nagua ja ni in ñayiu ma
vi xnda'u ña jin tno'o luu
ndeva'a ja ka ka'in.
5 Chi visi tu san oo nuu ka
oo ni, su ñu'u ini ña san, te
oo sii ini san nuu jini san
ja inuu inuu ka oo ni vi ka
kandija yutnu ni Jesukristu.
6 Te yun guaa naxa ni ka
janta'u ni Jesukristu ja kuu
ya Jito'o, te saa vi kaka ni jin
ya.
7 Te vi koo gua'a ni na
kuinio in yutnu ja oo kunu
yo'o tnu, te nukuiin yutnu
tnu, te saa vi koyutnu ni
nagua ni ka kandija ni nuu
ni ka kaxtno'o nuu ni, te siun
ni vi kondakuanta'u ni nuu
ia Dios.

*Ni ka ndujao nuu Je-
sukristu*

8 Te vi koto va'a ni maa ni
ja ma vi xnda'u ña ñayiu jin
ma'ñu sagua tno'o ndichi axi
tno'o vixin ja tu jiniu'u, axi
tno'o ja ka kandija ñayiu, su
masu tno'o Jesukristu kuu,
chi nino'o ni tno'o ja ka
kaxtno'o ñayiu ja oo ñuyiu
kuu.
9 Chi ndi'i nagua oo ia
Dios, te saa oo Jesukristu
nuu ni oo ya ñuyiu ya'a.
10 Te maa ni, chi tu nagua
ja'ni ña jin ni nuu ia Dios,
chi ka oo ni jin Jesukristu,
te maa ya kuu ia ka'nu ka
saa ndi'i jana'nu ja vaji nuu
Tachi vi jatatnuni.
11 Te suni maa ni ja ka oo
ni jin Jesukristu, ni ka jinkit-
nuni ni, su masu nagua ka
sa'a teyii judio ja ka chitnuni
de jin nda'a de inka teyii,

chi nuu ni kindee Jesukristu
yika kuechi in in maa ni, te
yun kuu nuu ni chitnuni ña
ya.
12 Chi nuu ni ka jandute ni,
te ni ka jinkoyu'u ni jin Je-
sukristu nuu ndute. Su nuu
ni nanakuei ni nuu ndute
yun, te ni ka ndateku ni
jin ya. Saa ni kuu, chi
ka kandija ni jaka'nu maa
ia Dios ja ni ndaxteku Je-
sukristu ne'u ndiyi.
13 Chi ndee ama ka na
tno'o ni ka ji'i ni nuu yika
kuechi ni, chi masu ñayiu
maa ia Dios ni ka okuu ni,
te tu ni ka oyitnuni nuu yiki
kuñu ni, su vitna te ni sa'a
ia Dios ja ka teku ni jin
Jesukristu, chi ni jaka'nu ini
ya ndi'i yika kuechi ni.
14 Chi na kuinio ja oo in
acta ja ka'an kuechi sikio
ja tu ka skunkuo tno'o tat-
nuni ia Dios, su na kuinio
ja ni nda'va ia Dios tno'o
yoso yun nuu ni tniuya'u
Jesukristu ja ja'o nuu ni ji'i
ya nuu cruz.
15 Te ni xtajioo ia Dios
ndi'i jana'nu vi jatatnuni ja
vaji nuu Tachi, te ni jiña'a
ya jakanoo nuu ni ka jini
kua'a ñayiu nuu ni kundee
ya siki ndi'i yun jin ja ni sa'a
Jesukristu nuu cruz.

*Vi nduku ni nagua oo an-
divi*

16 Te yun guaa ma vi kuan-
detu ni ja vi ka'an kuechi
ñayiu siki ni jin nagua ka
jaa ni axi nagua ka ji'i ni axi
ja tu ka jaan ii ni kiuu viko
axi kiuu ndayoso jaa yoo axi
kiuu ndatatu.
17 Chi ndi'i ya'a kuu na
kuinio kuanda'u ia kii, su ia
xiin kuanda'u yun kuu maa
Jesukristu, ia ni kii.
18 Te ma vi kuandetu ni ja
vi kindee ñayiu ja vi kuta'u
ni nuu ia Dios, nuu ka sa'i
na kuinio ja ka sa'a nda'u ka
sa'a kei mai vi ka chiñu'i ia
ka jinokuechi nuu Dios. Te
ka ka'in ja ia Dios ni skuni
ña jin, guaa ka sa'a teyii
ndeva'i jin jajintnuni mai.
19 Te tu ka netna'i jin Je-
sukristu ja kuu ya yiki xini,
te maa ya sa'a ja ka jija
ni'nu ñayiu ka skua'a nagua
sa'a yiki xini ja netna'a tuchi
jin yiki kuñu, te suu sa'a ja
xteku yiki kuñu ja ja'nu, chi
saa kuini maa ia Dios ja vi
kua'nu.
20 Chi na kuinio ja ni ka
ji'i ni jin Jesukristu ja ma
vi sa'a ka ni ndi'i nagua ka
sa'a ñayiu ñuyiu. ¿Te nau
ja vitna te ka sa'a ni ni na
kuinio ñayiu ñuyiu, te ka
kandija ni ka sa'a ni nagua
ka ka'in
21 nuu ka ka'in: “Ma
kuantniuu ni jaya'a, ni ma
kaa ni jajian, ni ma ke'e ni
jayun”?
22 Te ndi'i ya'a, chi nani
ja naa ni kuu nuu jantniuo
axi nuu jao, te nino'o ni ja
ka xtaku ñayiu ñuyiu kuu vi
tno'o ja ka kaxtno'i sua'a ni
kuu.
23 Te jandaa ja tno'o ya'a,
chi vi koka'on ja tno'o ndichi
ka kaxtno'o ñayiu kuu, chi
ka sa'i ja vi nii ini ka chiñu'i
ya, te ka sa'i ja ka sa'a nda'ui
mai, vi ka xndo'o ndeva'i
yiki kuñui, su tu nagua

jiniu'u sa'un ja vi junkanio ja
ka jio'o nuu ñuyiu ya'a.

3

1 Te maa ni ja siun ni ka
ndateku ni jin Jesukristu, vi
nduku ni nagua oo andivi
nuu oo Jesukristu ja nukoo
ya nda'a kua'a maa ia Dios.
2 Te vi ndioo ini ni nagua
oo ndee sukun yun, te ma vi
ndioo ini ni nagua oo ñuyiu
ya'a.
3 Chi na kuinio ja ni ka ji'i
ni jin Jesukristu, te ja ka teku
ni jin ya oo va'a nuu ia Dios.
4 Te Jesukristu kuu maa ia
taa ja ka teku ni, te kiuu
na ndenta ya, te suni nden-
takuei ni jin ya, te vi koo ni
jin jaka'nu ndeva'a ya.

Vi sa'a ni java'a te ma vi sa'a ka ni jakue'e

5 Te vi kani ini ni ja na
tno'o ni ka ji'i ni jin ndi'i
jakue'e ni ka osa'a ni ñuyiu
ya'a. Te yun guaa ma vi
sa'a ni kuechi ñuyiu jin inka
ñayiu, ni ma vi sa'a ni taka
jatne'e, ni ma vi sa'a ni taka
ja jikan yiki kuñu ni, ni ma
vi kojio'o ni in taka jakue'e,
ni ma vi kondioo ini ni ja vi
koneva'a kua'a ni xu'un, chi
ndi'i jayun kuu na kuinio in
chu'chi ja vi chiñu'u ni.
6 Te siki ya'a guaa kiti ini
ia Dios, te yun guaa tetniuu
ya tnundo'o xeen siki ñayiu
ja ka kuso'o nuu ya.
7 Te suni saa ni ka ojika
maa ni ama ka nuu ni ka
osa'a ni jakue'e yun.
8 Su vitna te suni vi xndoo
ni ndi'i jakue'e ya'a: Tno'o
kiti ini vi tno'o xeen vi ja ka
ndakani kue'e ini ni, vi ja ka
nani ni ñayiu, vi tno'o kue'e
tno'o sua'a ja ka ka'an ni.
9 Te ma vi xnda'u tna'a ni,
chi ja ni ka xndoo maa ni
ndi'i jakue'e ja ni ka osa'a ni
ndee ama ka.
10 Chi na kuinio ja ni ka
nduu ni ñayiu jaa, te ndi joo
ndi joo sama ña ia Dios jin
ni guaa ndee na kentakuei ni
ja vi kuni gua'a ni naxa oo
Dios, ia ni sa'a ña jin ni.
11 Te yun guaa tu ni ja sa'i
nuu ia Dios a ñayiu judio axi
masu ñayiu judio ka kuu ni,
a ñayiu ka yitnuni nuu yiki
kuñu axi ñayiu tu ka yitnuni
ka kuu ni, a ñayiu ñuu na'nu
axi ñayiu ñuu kueli ka kuu
ni, a ñayiu ka jinokuechi
nuu lamu axi ñayiu tu ka
jinokuechi ka kuu ni. Chi Je-
sukristu kuu Jito'o nuu ndi'i,
te maa ya oo jin ndi'i maa ni.
12 Chi kutoo ña ia Dios, te
ni ndakaji ña ya ja ka kuu
ni ñayiu ñuu maa ya. Te
nuu saa te vi kunda'u ini ni
ñayiu, te vi kova'a ini ni, te
vi sa'a nda'u vi sa'a kee ni
maa ni, vi koo luu ini ni, te
vi koka'nu anu ni,
13 vi kuandee nuu tna'a
ini ni, te vi kuaka'nu ini
ni nuu ja ndee in ni ka'an
kuechi siki inka ni, nagua
ni jaka'nu ini Jesukristu yika
kuechi maa ni, te suni saa ni
vi koneka'nu ini ni.
14 Te tno'o kanuu ka kuu ja
vi ka'an too tna'a ni, chi suu
sa'a ja vi kotutu ndi'i ni jin
ja ka sa'a ni.
15 Te jamani maa ia Dios
na kotatnuni ini anu in in
maa ni, chi yun kuu ja ni

ndakana ña ya, te ndi'i ni vi
kokuu ni invaa ni ñayiu, te
vi ndakuanta'u ni nuu ya.
16 Te tno'o maa Jesukristu
na koo kua'a ini anu in in
maa ni, te jin ndi'i tno'o
ndichi maa ya vi kaxtno'o
nuu tna'a maa ni, te suni vi
xteku tna'a ni. Te vi kata ni
yaa ja vaji nuu salmo vi yaa
ja ndakuanta'u nuu ia Dios
vi yaa ja ndakakune'e maa
ya, ja ka ndakuanta'u ni nuu
ya ndi'i ndee ini ndee anu ni.
17 Te ndi'i nani guaa kuu
ja ka sa'a ni vi tno'o ka
ka'an ni, vi sa'a ni ndi'i
jin sivi maa Jito'o Jesús, ja
ka ndakuanta'u ni nuu Tata
Dios jin ma'ñu sagua maa
Jesús.

Tno'o kanuu ja vi skunkuu nuu tna'a ñayiu ka skua'a

18 Te maa ni ja ka kuu ni
ñasi'i ja ka ndeka tna'a ni,
vi kuanyu'u vi kuandetu ni
nuu yii ni, chi yun kuu tniuu
ja vi sa'a ni, ja ka kandija ni
Jito'o Jesús.
19 Te maa ni ja ka kuu ni
teyii ja ka ndeka tna'a ni, vi
kokutoo ni ñasi'i ni, te ma
vi kokuxeen vi kokuu u'u ni
nuu ña.
20 Te roon ja ka kuu ron
se'e, vi kuantno'o nuu tata
ron vi nuu nana ron jin ndi'i
nagua ka ka'an, chi yun kuu
ja junkuaan ini Jito'o Jesús ja
vi sa'a ron.
21 Te maa ni ja ka kuu ni
yua, ma vi koskiti ini ni se'e
ni, nagua ja ma vi kuu kui'a
ini nagua ka sa'i.
22 Te maa ni ja ka ji-
nokuechi ni, vi kuantno'o ni
ndi'i nagua ka tatnuni jito'o
ni ja ka oo ñuyiu. Ma vi
satniuu vixin ni maintno'o
nuu ka ndia'a de, nagua ja
na vi kee yiñu'u ni nuu de,
chi vi satniuu ni ndi'i ni jin
anu ni nuu de ja ka yu'u
ni'nu ni Jito'o.
23 Te ndi'i ni ja ka sa'a ni,
vi sa'a sii ini ni jin anu ni, vi
kani ini ni ja nuu Jito'o Jesús
ka sa'a ni, masu nuu ñayiu
ñuyiu.
24 Chi ja ka jini ni ja maa
Jito'o taa ya in ja vi ni'i
ta'u ni ja vi sa'a jajin ni,
chi nuu maa Jesukristu ka
jinokuechi ni.
25 Su ñayiu sa'a jakue'e,
chi suni ni'i ya'ui nuu ia Dios
jin jakue'e ni sa'i yun, chi tu
sa'a siin siin ya ñayiu, chi
inuu ni sa'a ya jin ndi'i.

4

1 Te maa ni ja ka kuu
ni jito'o, vi sa'a va'a ni vi
sa'a ndaa ni jin ñayiu ka
jinokuechi nuu ni, chi suni
ka jini ni ja ka jinokuechi ni
nuu in Jito'o oo ndee andivi.
2 Te ndi'i maa ni, siun ni vi
kondakuatu ni nuu ia Dios,
te ma vi kusun ini ni, chi vi
ndakuanta'u ni nuu ya.
3 Te suni vi ndakuatu ni ja
ja'a san, nagua ja na kune
ia Dios ichi ja na kuu vi
ndakani san tno'o maa ya,
ja na vi kuni ñayiu tno'o ni
oyu'u ja kuu maa Kristu, chi
siki tno'o ya'a kuu ja ndesi
san vekaa.
4 Te vi kakanta'u ni nagua
ja na kuu ka'an kaji kaji san

tno'o ya nagua kuini ja ka'an
san.
5 Te vi koo ndichi ini ni
nuu ka jika ni jin ñayiu tu
ka kandija, te vi kaxtno'o ni
tno'o ya nui ndi'i ni jichi ja
kuu vi ka'an ni jin.
6 Te ndi'i ni jichi ja ka
ka'an ni, vi ka'an vii vi ka'an
va'a ni jin ñayiu yun, na
kuinio ndei ja ni kuu asin
nuu ni kee ñii, nagua ja saa
te vi kuni ni naxa vi ka'an ni
nuu ka jikan tno'o ña in in
ñayiu.

Ya'a kuu tno'o sandi'i ni ka te saa ka'on

7 Tetniuu san ñanio
Tíquico, tee ka'an too san,
nagua ja ndakani de nuu
maa ni ndi'i naxa oo san.
Suu de kuu in tee ndaa ja
ka jinokuechi san jin de nuu
Jito'o.
8 Te tetniuu san de nuu
in in maa ni ja ndakani de
nagua ja vi kuni ni naxa ka
oo san, te ndataa de tno'o
ndee ini.
9 Te suni tetniuu san de jin
ñanio Onésimo ja ka'an too
san de. Suu de kuu in tee
ndaa, in tee ñuu maa ni, te
vi ndakani de ndi'i naxa ka
ndo'o san ya'a.
10 Te ndakantno'o ndeva'a
ña Aristarco, tee ka ndeka
tna'a jin san ja ka yi'i san
vekaa, a kukueni ka oo ni.
Te suni saa ndakantno'o ña
Marcos ñani xtoo xixi Bern-
abé. Te ja ni kaxtno'o san
nuu in in maa ni ja ja'a
Marcos, te nuu ja kenta de ja
jakoto ña de, te vi kuanta'u
ni de.
11 Te suni ndakantno'o ña
Jesús, tee suni nani Justo,
te maa ni tee ya'a ka kuu
tee judio ja ka chituu ña ja
ka kaxtno'o san ja jitenuu
tno'o nuu kua'a ñayiu naxa
tatnuni ia Dios, te ka ndataa
de tno'o sii ini nuu san.
12 Te ndakantno'o ndeva'a
ña Epafras a kukueni ka
oo ni. Suu de kuu in tee
ñuu maa ni, ja jinokuechi
de nuu Kristu. Te siun ni
jikanta'u de ja ja'a in in maa
ni nuu ndakuatu de nagua
ja vi koyutnu ni, ja tu nagua
ka'ni ña, nagua ja kuu vi
kuni ni ndi'i nagua kuini ia
Dios.
13 Chi ndakani ndaa san
ja ndi'ni ndeva'a ña Epafras
jin in in maa ni vi ñayiu
ka kandija ja ka oo ñuu
Laodicea vi ñayiu ka kandija
ja ka oo ñuu Hierápolis.
14 Te suni ndakantno'o
ndeva'a ña tee tatna Lucas ja
ka'an too san de, a kukueni
ka oo ni, vi suni ndakantno'o
ña Demas.
15 Te vi ndakantno'o ni
ñayiu ka skua'a ja ka oo
ñuu Laodicea a kukueni ka
oi. Te suni vi ndakantno'o
ni a kukueni ka oo Ninfas
jin ñayiu ka skua'a ja ka
ndututu ve'e de.
16 Te nuu kenta tutu ya'a,
te vi ka'u ni nuu ñayiu ka
skua'a jin ni, te vi ndatet-
niuu ni na ki'in ja vi ka'u
ñayiu ka skua'a ja ka oo
ñuu Laodicea. Te tutu ja
ni tetniuu san ñuu Laodicea
yun, nuu vi ndatetniuu de
nuu ni, te vi ka'u ni nuu
ñayiu ka skua'a jin ni.
17 Te vi kuña'a ni sua'a
nuu Arquipo: “Kachi Pablo
ja nduku ndee ni ja skunkuu
ni tniuu ni skuiso siki ña
Jito'o jin ni”.

18 Te jin nda'a maa san ja
kuu san Pablo tee san tno'o
ya'a, ja ndakan tno'o ña san,
¿a kukueni ka oo ni? Te vi
kona'a ni ja oo san vekaa. Te
ia Dios na koto na kuni ña jin
ndi'i ni.
Saa na kokuu.

Tutu xtnañu'u ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Tesalónica

1 Maa san kuu Pablo ka tee san tutu ya'a jin Silvano vi Timoteo, nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu Tesalónica ja ka oi jin Tata Ja'nuo vi Jito'o Jesukristu. Te maa ya na chindee chituu ña, te vi koo ni jin jamani ya.

Ñayiu ka kandija ñuu Tesalónica ka kuu taniñu nuu sava ka ñayiu

2 Ka ndaka'an ña san jin ndi'i ni nuu ka ndakuatu san, te siun ni ka ndakuanta'u san nuu ia Dios ja ja'a ni.

3 Te nuu ka ndakuatu san nuu Tata Ja'nuo, te ndi'i ni jichi ka ndaka'an san tniuu gua'a ka sa'a ni, chi ka kandija ni, te ka chituu ni ñayiu, chi ka kutoo ni ia Dios, te ka oo yutnu ni, chi ka ndetu ka'nu ni maa Jito'o Jesukristu.

4 Dios kutoo ña jin ndi'i kuiti ni, vi ñani vi kua'a, te ka jini san ja ni kaji ña ya jin ni.

5 Chi tno'o va'a ia Dios ja ni ka kaxtno'o san nuu ni, tu ni kenta jin tno'o uun sua'a ni, chi ni kenta jin jaka'nu maa ia Dios vi jin Espíritu ya, te ka kukanu ini ni ja ya'a kuu tno'o ndaa. Te ka jini gua'a ni naxa ni ka osa'a san ne'u ni ja ni ka onduku san java'a in in maa ni.

6 Maa ni, chi ka ndikin ni nagua ka sa'a san vi nagua ni sa'a ia Jito'o, chi ni ka janta'u ni tno'o va'a ia Dios, te maa Espíritu ya sa'a ja ka osii ini ni, visi ka tna'a ni kuakua'a tnundo'o.

7 Saa te ni kentakuei ni ja ka kuu ni in taniñu nuu ndi'i ñayiu ka kandija ja ka oo ñuu ja tnii Macedonia vi Acaya.

8 Chi ni jinkondee tno'o maa Jito'o nuu ndi'i ni, te ni jitenuu kua'an nuu sava ka ñuu, te masu maintno'o ni nuu ñuu ja tnii Macedonia vi Acaya, chi suni ndi'i ñayiu ka jini ja ka kandija gua'a ni ia Dios. Chi ni jitenuu nuu ndi'i ñuu, yun guaa sein, chi masu nini ka kuu ja vi koka'an san.

9 Chi maa ñayiu yun ka ndakani naxa ni ka janta'u ña ni nuu ni ka jakoto ña san vi naxa ni ka xndendoo ni chu'chi ni ja vi kondikin ni ia Dios teku ja kuu ya ia ndaa ja vi kunukuechi ni nuu ya,

10 te ka ndetu ka'nu ni Jesús ja kuu ya Se'e ia Dios ja ndajiokuiin ya ndee andivi. Te maa Dios kuu ia ni ndaxteku ya ne'u ndiyi, te maa Jesús skaku ni'nu ña jion nuu tnundo'o ka'nu tetniuu ia Dios ja vaji.

2

Ka ndakani Pablo tniuu ni ka sa'a de ñuu Tesalónica

1 Te ja ka jini gua'a maa ni, vi ñani vi kua'a, ja nuu ni ka jakoto ña san, chi tu ni jakuei uun san,

2 chi ja ka jini maa ni ja
visi ni ka nani ña ñayiu ñuu
Filipo vi ndeva'a ndetnuni
ni ka sa'a ña jin san, su
ni chituu ña ia Dios, te ni
ka ndanindee san ja ni ka
kaxtno'o san tno'o va'a ya
nuu ndi'i ni jin ma'ñu sagua
kuakua'a tnundo'o.
3 Chi tno'o ni ka kaxtno'o
san, tu ni ka ka'an kue'e san,
ni tu ni ka ndakani kue'e ini
san, ni tu ni ka nduku san ja
vi xnda'u ña san.
4 Chi sua'a ni ndia'a gua'a
ña maa ia Dios, te ni skuiso
siki ña ya ja vi kaxtno'o san
tno'o va'a ya, te yun ka ka'an
san. Su masu ka nduku san
ja vi junkuaan ini ña ñayiu,
chi ja junkuaan ini ña Dios,
ia jito tnuni anuo.
5 Te ja ka jini maa ni ja tu
ka nduku san ja vi ka'an san
tno'o vii ndeva'a, ni tu nagua
ka tee san ja naxa vi ni'i san
xu'un. Dios kuu testiu.
6 Ni tu ka nduku san ja vi
konee yiñu'u ñayiu nuu san,
ni ja vi konee yiñu'u maa
ni nuu san, ni ja vi konee
yiñu'u inka ñayiu nuu san.
Chi tu ka ka'an san ja vi
koxna'a ña san na in guaa
kuu ja vi koxndi'ni ña san,
visi kuu vi kakan san, chi tee
ni chitniuu ña Jesukristu ka
kuu san.
7 Su saa sua'a ka ka'an luu
san jin ni, na kuinio in nana
ja vii ndeva'a jito ña se'e
kueli ña.
8 Te ka kutoo ndeva'a ña
san jin ndi'i ni, yun guaa
masu maintno'o ka ka'an
san ja vi kaxtno'o san tno'o
va'a ia Dios nuu ni, chi vi
suni ka ka'an san vi soko san
maa san ja ja'a ni, chi ka
ka'an too ndeva'a ña san.
9 Chi ka ndaka'an maa ni,
vi ñani vi kua'a, naxa ni ka
osatniuu san ja ni ka ojani
ini ndeva'a san naxa vi ni'i
san ja vi koteku san. Te ni ka
osatniuu san nduu vi ñuu,
nagua ja ma vi koxna'a ña
san na in guaa kuu jin in in
ni nuu ka kaxtno'o san tno'o
va'a ia Dios.
10 Maa ni ka kuu testiu san
vi suni ia Dios ja ni ka osa'a
vii ka osa'a va'a san vi ni ka
osa'a ndaa san nuu ni ka oo
san jin ni ja ka kandija ni, te
tu na kuechi ka tavi san.
11 Suni ka jini maa ni ja ka
kuu san na kuinio in tata yua
jin se'e ja ka xteku ña san vi
ka ndasa'a sii ini ña san jin
in in ni.
12 Te suni ka xtaku
san ja vi kaka ndaa ni,
nagua junkuaan ini Dios, ia
ndakana ña ja vi koo nuu
ye'e tajan nuu tatnuni ya.
13 Te yun guaa siun ni
ka ndakuanta'u san nuu ia
Dios, chi nuu ni ka onini
ni tno'o va'a ya ja ni ka
kaxtno'o san, te ni ka janta'u
ni, su masu na kuinio ja
tno'o ñayiu ñuyiu kuu, chi vi
na kuinio ja vi maa ia Dios
ni ka'an, te ja ndaa ndija ja
tno'o maa ya kuu. Te tno'o
ya satniuu ini anu in in ni ja
ka kandija ni.
14 Su in in maa ni, vi
ñani vi kua'a, chi inuu ni
tnundo'o ni ka tna'a ni jin
ñayiu ka skua'a tno'o ia
Dios ja ka oo taka ñuu ja
tnii Judea ja ka kandijai
Jesukristu. Chi kuakua'a
tnundo'o ni ka tna'a ni nuu

nda'a ñayiu ñuu ni, te suni
saa kua'a tnundo'o ni ka
tna'a tee yun nuu nda'a
ñayiu ñuu san judio.
15 Te ñayiu judio yun ni ka
ja'ni Jito'o Jesús, vi suni ni
ka ja'ni tee ni ka ondakani
tno'o ia Dios ndee jana'a. Te
suni ni ka skunu ñai jin maa
san. Te tu ka junkuaan ini ia
Dios, te ka ndakoi siki ndi'i
ñayiu.
16 Te tu ka jandetui ja
vi kaxtno'o san nuu ñayiu
sava ka ñuu ja naxa vi kaku
ni'nui. Te ja siun ka sa'i,
te ka skaya kua'a kai yika
kuechi. Su vitna te vaji
tnundo'o ka'nu ja tetniuu ia
Dios siki.

Ndakani ini Pablo ja nukoto de ñayiu ka skua'a ñuu Tesalónica

17 Su sein, vi ñani vi kua'a,
chi visi siin siin ka oo ndee
saa tiempu ya'a, ja tu kuu
vi kondia'a tna'o, su siun ni
ka ñu'u ini ña san. Te ka
nduku ndee ndeva'a san ja
jakuei san nuu ka oo ni, chi
ka ndioo ndeva'a ini san ja
vi ndakuni ña san.
18 Te yun guaa ni ka kuini
san jakuei san. Te maa san ja
kuu san Pablo, chi vi ja ndaa
ja ni kuini san ja jaa san in
jichi vi inka jichi, su Tachi ni
jasi ichi.
19 Chi ja ja'a maa ni ja ka
kandija ni kuu ja ka ndetu
ka'nu san, vi ka osii ini san,
te vi ni'i san jayiñu'u nuu
Jito'o Jesús ore ndii ya.
20 Janjaan. Ja ja'a ndi'i
maa ni kuu ja ka oo san jin
jayiñu'u vi ka osii ini san
nuu ia Dios.

3

1 Te yun kuu ja tu ni ka
kundee ka ini san ja ma vi
ndakuni ña san, te ni ka
ndakani ini san ja vi kendoo
ni maa san ñuu Atenas.
2 Te ni ka tetniuu san
ñanio Timoteo ja jinokuechi
de nuu ia Dios, vi ja ka
satniuu in ni san jin de ja
ka xtutenuu san tno'o va'a
Jesukristu, nagua ja ndataa
de tno'o ndee ini vi xteku ña
de ja vi koyutnu ni jin tno'o
ka kandija ni,
3 nagua ja ni in ni
ma koxndi'i ndeva'a ña
tnundo'o ya'a, chi ja ka jini
maa ni ja saa vi ndo'o vi
tna'o ja ka kandijao.
4 Chi ja ni ka oka'an san
tno'o ya'a nuu ni ka oo, ja vi
tna'o kua'a tnundo'o, te saa
ni kuu, su ja ka jini maa ni.
5 Te yun guaa tu ni kundee
ka ini san, te ni tetniuu san
Timoteo ja kakan tno'o de
naxa ka jika ni jin tno'o ka
kandija ni, te kaxtno'o de
nuu san, chi yu'u san ja
kana saa xnda'u ña Tachi,
te junkuei ni nuu jakue'e, te
ma jiniu'u tniuu ni ka sa'a
san.
6 Su vitna ni ndajaa Timo-
teo ja ni jaa de nuu ka oo ni
ñuu Tesalónica, te ndakani
gua'a de naxa ka kandija
ni vi ka ka'an too tna'a ni.
Te kachi de ja siun ni ka
ndaka'an ndeva'a ña ni vi ka
ndioo ini ni ja vi ndakuni ña
ni. Te suni saa ni sein, chi
ka kuini san ja vi ndakuni ña
san.
7 Te yun kuu ja ka ndusii
ini ndeva'a san, vi ñani vi
kua'a, ja ja'a ja ka kandija

gua'a maa ni, visi kua'a
tnundo'o ka ndo'o ka tna'a
san ya'a.
8 Su vitna te ni ka nuku'un
ndee ini san, chi ni ka jini
san ja ka oo yutnu ni nuu
Jito'o.
9 Te ka kusii ndeva'a ini
san ja ja'a ni, ja vini tu ka ni'i
ka san na tno'o vi ka'an san
ja vi ndakuanta'u san nuu ia
Dios ja ja'a ndi'i ni ja ka kusii
ini san nuu ya.
10 Te nduu vi ñuu ka
ndakuatu san nuu ia Dios, te
ni tu ka jinkuiin san ja ka
jikan san nuu ya ja na kune
ya ichi ja vi ndakuni tna'o,
te vi chituu ña san nagua
ka ja'ni ka ña jin tno'o ka
kandija ni.
11 Te suni ka jikan san
ja maa Tata Ja'nuo vi Jito'o
Jesukristu na chituu ña ya ja
jakuei san vi jakoto ña san.
12 Te maa Jito'o na sa'a ya
ja ndi joo ndi joo vi ka'an too
tna'a gua'a ka in in maa ni
vi jin ndi'i ñayiu, suni nagua
ka ka'an too ña san jin ndi'i
maa ni.
13 Te na sa'a ya ja vi koo
yutnu anu ni, te vi koo vii
ni ja tu na kuechi vi kotavi
ni nuu Tata Ja'nuo nuu vi
ndajiokuiin Jito'o Jesukristu
jin ndi'i ñayiu vii ya.

4

Vi koo vio nuu ia Dios nagua junkuaan ini ya

1 Vitna vi ñani vi kua'a, te
ka jikan ta'u san vi ka xteku
ña san tno'o ya'a jin sivi maa
Jito'o Jesús, ja vi kaka ndaa
ni nagua junkuaan ini maa
ia Dios, nagua ni ka kutua'a
ni ja ni ka kaxtno'o san nuu
ni, te saa vi kosa'a ni in kiuu
in kiuu ka.
2 Chi ka jini gua'a ni na
ichi ni ka taa san jin tniuu
ni chitniuu ña Jito'o Jesús.
3 Chi ja kuini ia Dios kuu ja
vi koo vii ni nuu ya, te ma vi
chitna'a ni jin inka ñayiu.
4 Te in in ni vi kuni ni vi
koneva'a ni ñasi'i mamaa ni,
te vi koo vii ni jin ña nuu ia
Dios, te vi konee yiñu'u nuu
tna'a ni.
5 Ma vi kojio'o ni ja vi sa'a
ni jakue'e jin yiki kuñu ni,
nagua ka sa'a ñayiu tu ka
jini ia Dios.
6 Te ni in ni ma vi sa'a
ni jakue'e jin ñani ni ja vi
xnda'u ni de, chi tetniuu
maa Jito'o tnundo'o ka'nu ja
ja'a ndi'i ya'a, nagua ja ni ka
ka'an san vi ni ka chindetu
ña san.
7 Chi tu ni ndakana ña ia
Dios ja vi koo tne'o, chi ni
ndakana ña ya ja vi koo vio
nuu ya.
8 Te yun kuu ja na in
skexiko tno'o ni ka kaxtno'o
san ya'a, te masu skexikoi ni
in ñayiu, chi skexikoi maa
Dios, ia ni taa Espíritu ya ja
ka oo jion.
9 Su inka tno'o kuu ja vi
ka'an too tna'o jin ñanio. Tu
nini ka kuu ja tee san tno'o
ya'a, chi ja ni ka kutua'a maa
ni nuu ia Dios ja vi ka'an too
tna'a ni jin in in ñanio.
10 Te saa ka ka'an too ni
ñanio ja ka oo ndi'i ñuu
ja tnii Macedonia. Su ka
jikanta'u san, vi ñani vi
kua'a, ja in in kiuu vi ka'an
too tna'a gua'a ka ni.

11 Su inka kuu ja vi nduku
ndee ni ja vi koo mani ni jin
inka ñayiu, te vi kosa'a ni
tniuu maa ni, te vi kosatniuu
ni jin nda'a ni nagua ni ka
tatnuni san.
12 Saa nagua ja vi konee
yiñu'u ñayiu tu ka kandija
ia Dios nuu ni, te ma vi koto
ni'ni ni nda'a inka ñayiu.

Naxa kokuu kiuu ndii Jito'o

13 Te ka kuini san, vi ñani
vi kua'a, ja vi kuni ni naxa
kokuu jin ñayiu ni ka ji'i,
nagua ja ma vi kokusuchi ini
ni, nagua ka sa'a sava ka
ñayiu ja tu ka ndetu ka'nui
ja vi ndateku ndiyi.
14 Chi ka kandijao ja ni ji'i
Jesús, te ni ndateku ya, te
suni saa ni ka kandijao ja
ndaxteku ia Dios ñayiu ni ka
ji'i ja ni ka kandijai Jesús, te
vi koi jin ya.
15 Su yun kuu ja ka ka'an
san tno'o ni kaxtno'o maa
Jito'o, ja yoon ja ka teku
nio guaa ndee kiuu ndii maa
Jito'o, chi ma vi kakoxno'o
nuu ñayiu ni ka ji'i,
16 chi ndee andivi ndii maa
Jito'o jin tno'o ja tatnuni ya.
Vi kana jaa ia kuu ka'nu
ka nuu ia ka jinokuechi nuu
Dios, te tiuu ya trompeta
maa ia Dios, te xtnañu'u ka
ndiyi ja ni ka kandija Kristu
vi ndateku.
17 Yun te yoon ja ka teku
nio ñuyiu ya'a, chi vi sanaa
ni, te ndakueio jin ñayiu ni
ka ndateku yun nuu viko, te
yun vi nukuntna'o jin maa
Jito'o ndee andivi. Te yun
vi koo jin maa Jito'o nikuii
nikani.
18 Nuu saa te vi ndakuña'a
nuu tna'a ni tno'o ndee ini
jin tno'o ya'a.

5

1 Su ja ja'a kuia axi kiuu ja
ndii Jito'o Jesús, masu nini
kuu ja vi tee san nuu in in
maa ni, vi ñani vi kua'a.
2 Chi ja ka jini guagua'a
maa ni ja sanaa ni, te
kenta kiuu ja ndii maa Jito'o,
nagua sa'a in kui'na ja sanaa
ni, te kiuu ja su'u tno'o
jakuaa.
3 Chi nuu ka ka'an ñayiu ja
oo jamani, te tu sa'un nagua
kuu, yun te vi sanaa ni, te
kii ja xnaa ña jin, te tu na
ichi ja kaku ni'nui, na kuinio
in ñasi'i ja vi sanaa ni, te
ja'nde ndeva'a chii ña nuu
kaku lulu ña.
4 Su maa ni, vi ñani vi
kua'a, chi masu ñunee ka
oo ni, nagua ja ma kokuu in
kiuu sanaa nuu ndii Jito'o,
na kuinio in kui'na ja sanaa
ni, te kiuu ja su'u.
5 Chi ndi'i maa ni ka oo
nuu ye'e, ja kuu tno'o nduu,
te masu ka oo ni jin tno'o
jakuaa ja kuu ñunee.
6 Te yun kuu ja ma vi
kokusun inio nagua ka sa'a
sava ka ñayiu, chi na vi
kondito, te na vi kui'nu ndaa
inio,
7 chi na in kixin, te kixin
tno'o jakuaa, te na in ji'i
ndixi, te jini tno'o jakuaa.
8 Su yoon, chi tno'o nduu
ka jikao, te na vi kui'nu inio,
te na vi kasi ni'nuo mao jin
in sa'un kaa ja kuu ja ka

kandijao vi ja ka ka'an too
tna'o, na kuinio in soldado,
te na vi kui'nuo in ixini kaa
ja kuu ja ka ndetu ka'nuo ja
vi kaku ni'nuo.
9 Chi tu ni jani ña ia Dios
ja tetniuu ya tnundo'o sikio,
chi ja skaku ni'nu ña ya
jin ma'ñu sagua Jito'o Je-
sukristu.
10 Te maa Jesukristu ni ji'i
ja ja'o nagua ja vi koo jin
ya, te tu ni ja sa'i, visi ja
ka kixion ja ni ka ji'o axi ka
ndito ja ka tekuo.
11 Yun guaa vi kondasa'a
sii ini tna'a in in ni, te vi
kondakuña'a nuu tna'a ni
tno'o ndee ini, nagua ja ka
sa'a ni.

Xteku ña Pablo jin ñayiu ka skua'a

12 Te ka jikanta'u san, vi
ñani vi kua'a, ja vi konee
yiñu'u ni nuu ñayiu ka sat-
niuu ne'u maa ni, chi ka janu
ichi ndaa ñai vi ka xteku ñai
nuu tno'o maa Jito'o.
13 Te yun guaa vi konee
yiñu'u ndeva'a ni nui vi vi
ka'an too ni jin ja ja'a tniuu
ka sa'i. Te vi koo mani in in
maa ni.
14 Suni ka jikanta'u tuku
san, vi ñani vi kua'a, ja vi
kokuu xeen ni nuu ñayiu
inu ku'ndu, te vi ndasa'a sii
ini ni ñayiu ni ka ndayu'u
jin tno'o ka kandijai, te vi
chituu ni ñayiu inu vita, te
vi kuandee ini ni jin ndi'i
ñayiu.
15 Vi koto ni maa ni ja ni
in ni ma vi ndaxndenaa ni
ñayiu na jakue'e ni ka sa'a
ñai, chi sua'a vi nduku ndee
ni ja siun ni vi kosa'a ni
java'a jin in in maa ni vi jin
ndi'i ñayiu.
16 Te siun ni vi kosii ini ni.
17 Te ma vi junkuiin ni ja
vi ndakuatu ni.
18 Vi ndakuanta'u ni nuu
ia Dios ja ja'a ndi'i ni nagua
ni kuu. Chi ya'a kuu ja kuini
maa ya ja vi sa'a ni ja ka
kandija ni Jesukristu.
19 Te ma vi junkani ni
tniuu sa'a maa Espíritu ia
Dios.
20 Te ma vi skexiko ni tno'o
ja ka ka'an ñayiu ka ndakani
tno'o ia Dios.
21 Chi vi koto tnuni ni ndi'i
tno'o ka ka'in, te vi tava'a ni
tno'o gua'a.
22 Te vi kujioo ni nuu ndi'i
kuiti jakue'e.
23 Te ka ndakuatu san nuu
maa Dios, ia mani ini, ja na
ndasavii ndi'i ña ya, ja vi
kokuu ni ñayiu vii nuu ya,
te na tava'a ya ndi'i kuiti
ndee ini ndee anu ni vi yiki
kuñu ni, ja ma vi kotavi
kuechi nuu ndii maa Jito'o
Jesukristu.
24 Chi ia ndaa kuu ia ni
kana ña jin ni, te skunkuu ya
ndi'i ya'a.

Tno'o sandi'i ni ka

25 Vi ndakuatu ni ja ja'a in
in san, vi ñani vi kua'a.
26 Vi ndaka'an tno'o tna'a
ni jin ndi'i ñanio nuu ka
ndututu ni, te vi ndatnii
nda'a tna'a ni.
27 Te skuiso siki ña san nuu
maa Jito'o ja vi ndaka'u ni
tutu ya'a nuu ndi'i ñanio.
28 Te maa Jito'o Jesukristu
na koto na kuni ña ya jin
ndi'i ni. Saa na kokuu.

Tutu kuu uu ni tee Pablo nuu ñayiu ka skua'a ñuu Tesalónica

1 Maa san kuu Pablo, ka tee san tutu ya'a jin Silvano vi Timoteo nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo ñuu Tesalónica ja ka oi jin Tata Ja'nuo vi Jito'o Jesukristu.

2 Te maa Tata Ja'nuo vi Jito'o Jesukristu na chindee chituu ña, te vi koo ni jin jamani ya.

Sandaa ia Dios yika kuechi ñayiu nuu ndii Jesukristu

3 Kuini ja siun ni vi kondakuanta'uo nuu ia Dios ja ja'a in in maa ni, vi ñani vi kua'a, te oo gua'a ja vi sa'o, chi ndi joo ndi joo ka kandija gua'a ka ni, vi ndi'i ni ka ka'an too tna'a gua'a ka ni jin in in ni.

4 Yun kuu ja ka kusii ini ndeva'a san, te ka ka'an gua'a san ja ja'a ni taka nuu ka ndututu ñayiu ka skua'a tno'o ia Dios ja inu ka'nu anu ni jin tno'o ka kandija ni, chi ni ka kundee ini ni ndi'i nuu ka ndakoo ñayiu siki ni, vi nuu ka tna'a ndeva'a ni tnundo'o.

5 Te ya'a xne'e ja oo ndaa naxa sa'a ia Dios jin in ion, nagua ja vi kokuu ni ñayiu gua'a ja kiukuei ni nuu tatnuni maa ya, te yun kuu ja ka tna'a ni tnundo'o.

6 Chi ia ndaa kuu Dios, te tetniuu ya tnundo'o vi tna'a ñayiu ka sa'a ja ka tna'a ni tnundo'o.

7 Su maa ni ja ka tna'a ni tnundo'o vitna, chi vi ndatatu ni nuu tnundo'o, te suni saa ni sein, nuu ndii maa Jito'o Jesús ndee andivi jin ia ndakui ndeva'a ja ka jinokuechi nuu Dios.

8 Te ndii Jesús jin ñu'u ja kuña'a ya tnundo'o vi tna'a ñayiu tu ni ka ndakuni ia Dios, te ni tu ni ka jantno'i tno'o va'a maa Jito'o Jesukristu.

9 Te yun vi kotna'i tnundo'o nikuii nikani ja vi nai, te ma vi koi nuu maa Jito'o Jesús nuu ye'e tajan ya jin jaka'nu ya.

10 Te saa kokuu kiuu ja ndii ya, nagua ja na koo jayiñu'u nuu ya jin ma'ñu sagua ñayiu maa ya, te vi sa'u kuii kuiti ini ndi'i ñayiu ka kandija ya nuu vi kuni ya. Te ne'u ñayiu yun vi koo maa ni, chi ni ka kandija ni tno'o va'a ja ni ka ndakani san nuu ni.

11 Te yun guaa siun ni ka ndakuatu san ja ja'a ndi'i maa ni, nagua ja na sa'a ia Dios ja vi kokuu ni ñayiu gua'a ja ni kana ña ya, te na skunkuu ya jin jaka'nu ya ndi'i jagua'a ka ndakani ini ni ja vi sa'a ni, vi ndi'i tniuu ka sa'a ni ja ka kandija ni.

12 Te saa nagua ja vi chiñu'u ña ñayiu jin maa Jito'o Jesukristu ja ja'a in in ni, te suni vi ni'i maa ni jayiñu'u jin ma'ñu sagua

maa ya, chi ni chindee ni chituu ña ia Dios mao vi Jito'o Jesukristu.

2

Ndatuu tee sa'a jakue'e ndeva'a

1 Vitna te na vi ka'on naxa kokuu kiuu ja ndajiokuiin maa Jito'o Jesukristu ja vi ndanitna'o jin ya. Te ka jikanta'u san nuu in in ni, vi ñani vi kua'a,

2 ja ma vi sama ñama ini ni jin ja ka ndakani ini ni, te ni ma vi koyu'u ni nuu ja na in ka'an ja ni skuni ña Espíritu jin, te ni tno'o ja ka kaxtno'o nuu ni, ni nuu ka tee in tutu ja ka ka'an ja maa san ni ka tetniuu, nuu ka'an ja ja ni kenta kiuu ndajiokuiin Jito'o.

3 Te ma vi kuandetu ni ja na in koxnda'u ña, chi ama ka ja kenta kiuu yun, te xtnañu'u ka vi koo kua'a ñayiu vi ndakoo siki ia Dios, te ndatuu tee sa'a jakue'e ndeva'a, tee ni jine ta'u ja junaa de.

4 Chi jini u'u de ia Dios, te ndakoo de siki ndi'i kuiti ja ka xnani ñayiu dios, axi ja ka chiñu'u ñayiu, te vi ndee kundee de ja jinkoo de veñu'u ka'nu maa ia Dios, te sa'a de ja vi na kuinio ja vi maa de kuu Dios.

5 ¿Te a tu ka na'a ni ja nuu ni ka oo jian, te ja ni oka'an san tno'o ya'a?

6 Vitna te ja ka jini ni nagua kuu ja junkani ña jin de, su nuu jino maa kiuu ni jani ia Dios, te ndatuu tee kue'e yun.

7 Chi ja satniuu yu'u ndi'i jakue'e ya'a nuu ñuyiu vitna, su oo in ja junkani ña vitna, te guaa ndee nuu na xtajioo ma'ñu nuu oo maa.

8 Te yun kuu nuu vi ndatuu na in sa'a jakue'e ndeva'a, te ka'ni ña maa Jito'o jin ja tiuu tachi ña ya, te xnaa ña ya jin ja ye'e ni'nu nuu ndii ya.

9 Te kii tee sa'a jakue'e ndeva'a yun, ja sa'a de tniuu maa Tachi, chi kii de jin jaka'nu ja sa'a de tniuu na'nu ja xnda'u de ñayiu.

10 Chi kuantniuu de ndi'i kuiti jakue'e nagua ja xnda'u de jin ñayiu ki'inkuei ja vi naa, chi tu ni ka kuini vi kuanta'ui tno'o ndaa naxa vi kaku ni'nui.

11 Yun kuu ja ni jandetu ia Dios ja kii in jaka'nu ja xnda'u ña, nagua ja vi kandija ñayiu tno'o tno'o yun,

12 nagua ja saa, te ndi'i ñayiu ja tu ni ka kandijai tno'o ndaa, chi saa sua'a ni ka junkuaan ini ja ni ka sa'i jakue'e, te ki'inkuei ja vi tniuya'ui yika kuechi.

Ni kaji ia Dios ñayiu vi kaku ni'nu

13 Su sein, chi kuini ja siun ni vi kondakuanta'u san nuu ia Dios ja ja'a in in maa ni, vi ñani vi kua'a ja kutoo ndeva'a ña Jito'o, chi ni kaji ña ia Dios ndee jaxtnañu'u ja vi kaku ni'nu ni jin ma'ñu sagua ja ndasavii ña Espíritu ya vi ja ka kandija ni tno'o ndaa.

14 Chi ya'a kuu ja ni kana
ña ia Dios jin ma'ñu sagua
tno'o va'a maa ya ja ni ka
kaxtno'o san, nagua ja ken-
takuei ni vi koo ni nuu ye'e
tajan maa Jito'o Jesukristu.
15 Yun kuu ja vi koo yutnu
ni, vi ñani vi kua'a, te vi
kona'a gua'a ni tno'o ni ka
kaxtno'o san, visi kuu tno'o
ni ka ka'an san axi tutu ja ni
ka tetniuu san.
16 Su maa Jito'o Jesukristu
vi maa Tata Ja'nuo, ia luu ini
ja kutoo ña ya, te taa ya ja ka
osii inio nikuii nikani, vi taa
ya java'a ja ka ndetu ka'nuo.
17 Te na sa'a ya ja vi kosii
ini anu ni vi na sa'a yutnu
ña ya jin ndi'i tniuu gua'a ja
ka sa'a ni vi tno'o gua'a ja ka
ka'an ni.

3

Vi ndakuatu ni ja ja'a san

1 Su jasandi'i, vi ñani vi
kua'a, kuu ja vi kondakuatu
ni ja ja'a ndi'i san, nagua ja
na kutenuu ñama tno'o va'a
maa Jito'o, te na vi konee
yiñu'u ñayiu nuu tno'o ya,
nagua ni ka sa'a maa ni.
2 Suni vi kakanta'u ña ni
ja na vi kaku ni'nu san nuu
nda'a ñayiu kue'e ja ka sa'a
jane'e jayichi, chi masu ndi'i
ñayiu ka kandija.
3 Su ia ndaa kuu maa
Jito'o, te sa'a ya ja vi koo
yutnu ni, vi tava'a ña ya nuu
jakue'e.
4 Chi ka kukanu ini san
Jito'o ja ka sa'a ni nagua ni
ka tatnuni san, te saa ni vi
kosa'a ni.
5 Te maa Jito'o na kanu
ichi ña ya ja vi kokutoo ni
ia Dios nagua kutoo ña maa
ya, te vi kuandee ini ni nuu
tnundo'o nagua ni jandee ini
Jesukristu.

Kanuu ja vi satniuo

6 Vitna te ka tatnuni san
nuu ni, vi ñani vi kua'a, jin
sivi maa Jito'o Jesukristu, ja
vi kujioo ni nuu ndi'i ñanio
inu ku'ndu, te tu ka sa'a
de nagua ni ka kaxtno'o san
nuu ni.
7 Chi ka jini maa ni naxa ni
ka osa'a san nuu ni ka oo, te
saa ni vi kosa'a ni. Sein, chi
tu ni ka oku'ndu san nuu ni
ka oo,
8 ni tu ni ka ojaa uun san
xtaa ni in ñayiu ja tu ni
ka otniuya'u san, chi ni ka
osatniuu san nduu vi ñuu,
visi ni ka okutnuu ndeva'a
san, nagua ja ma vi koxna'a
san ni in ni.
9 Saa ni ka osa'a san. Su
masu ja ma kuu vi kakan san
ja vi chituu ña ni, chi kuu, su
ya'a ni ka osa'a san nagua ja
vi kokuu san in taniñu ja vi
kondikin ni vi sa'a ni.
10 Chi suni nuu ni ka oo
san jin ni jian, ni ka tatnuni
san ya'a: Na in ñayiu tu
kuini ja satniuu, te suni ma
kai xtaa.
11 Chi ka onini san tno'o ka
ka'an ñayiu ja ne'u maa ni
ka oo ñayiu inu ku'ndu ja tu
ka satniuu sa'uin, te ya'a yun
ni ka kiundui nuu tniuu inka
ñayiu.
12 Ka tatnuni san vi ka
xteku san ñayiu yun jin sivi
maa Jito'o Jesukristu ja na vi
satniuu sii ini, te na vi ni'i
mai ja vi kaa ja vi ko'i.

13 Te maa ni, vi ñani vi
kua'a, ma vi kuita ni ja vi
kosa'a ni java'a.
14 Su nuu ja na in tu
jantno'o tno'o ja ka kaxtno'o
san nuu tutu ya'a, te vi kon-
dia'a ni na ñayiu kui, te ma
vi nitna'a ka ni jin, nagua ja
na kukanoi.
15 Su ma vi kuni u'u ni jin,
chi sua'a vi xteku ni jin ja in
ñanio in kua'o kui.

Tno'o sandi'i

16 Te maa Jito'o, ia mani
ini, na taa ya jamani ya, ja
siun ni vi koo jin ni vi jin
ndi'i nani guaa kuu. Te maa
Jito'o na koo jin ndi'i ni.
17 Te jin nda'a maa san ja
kuu san Pablo tee san tno'o
ya'a, ja ndakan tno'o ña san,
¿a kukueni ka oo ni? Te saa
ni tee san nuu ndi'i tutu san
vi ni sa'a san firma san.
18 Te maa Jito'o Jesukristu
na koto na kuni ña ya jin
ndi'i ni. Saa na kokuu.

Tutu xtnañu'u ni tee Pablo nuu Timoteo

1 Maa san kuu Pablo, tee ni
chitniuu ña Jesukristu, chi ni
tatnuni Dios, ia skaku ni'nu
ña jion, jin Jesukristu, ia ka
ndetu ka'nuo ja ndajiokuiin
ya in kiuu.
2 Te tee san tutu ya'a
nuu maa ni, vi Timoteo, ja
kuu ndaa kuiti ni na kuinio
se'e ni skua'nu san, chi ni
kandija ni. Te Tata Ja'nuo
jin ia Jito'o Jesukristu na
chindee chituu ña ya jin ni,
te koo ni jin janda'u ini ya vi
jamani ya.

Ma vi kandija ni nuu ka kaxtno'o ñayiu inka tno'o siin

3 Te ja ni jikanta'u san nuu
ni ama ka ja kee san ki'in san
ñuu Macedonia ja kendoo ni
ñuu Éfeso jian, te kaxtno'o
ni nuu sava ñayiu jian ja ma
vi kaxtno'i inka tno'o siin ja
kuu tno'o xnda'u ña.
4 Te ni ma vi kondikin
kuentu naxa ni ka osa'a ndi
tata ja'nui ja ka ka'an ñayiu,
chi nani ja skaxin tna'a ñai
kuu. Te tno'o ya'a, chi tu
chituu ña ja vi skunkuu gua'i
nagua kuini ia Dios ja vi
kandijai, te saa skuiso siki ña
san vitna.
5 Te ya'a tatnuni san, chi
kuini san ja vi ka'an too
tna'a ndaa ñayiu jin in anu
vii in anu va'a, vi na vi
ndakani va'a ini, te na vi
kandija ndai ia Dios.
6 Su sava ñayiu, chi ni
ka kujioi nuu tno'o ya'a, te
ni no'o ni tno'o vasa ja tu
jiniu'u ka ka'in.
7 Te ka kuini ja vi kokui tee
ka kaxtno'o Ley Moisés, su
vi ni mai tu ka jinkui'nu ini
na tno'o ka ka'in vi naxa kei
tno'o ka kaxtno'i yun ja vi ka
kukanu ini ndeva'i.
8 Su ka jini ndao ja Ley
Moisés, chi tno'o gua'a kuu
nuu ja na vi kuantniuu ndao
nagua kuini maa ia Dios.
9 Te na vi ndakunio ja Ley
yun, chi masu ni junkoo
ja ja'a ñayiu ndaa, chi ni
junkoo ja ka'nde kuechi
ñayiu ka jiso kava ña jin
ia Dios, vi ñayiu inu so'o
ndeva'a, vi ñayiu ka sa'a
jane'e jayichi, vi ñayiu ka
sa'a yika kuechi, vi ñayiu
tu ka yindei ka yititi nuu ia
Dios, vi ñayiu ka kane'e siki
ia Dios, vi ñayiu ka ja'ni yuai
vi ñayiu ka ja'ni si'i, vi ndi'i
ñayiu ka ja'ni ndiyi,
10 vi ñayiu ka sa'a kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu, vi suni
teyii ja ka sa'a kuechi ñuyiu
jin ndisa teyii, vi ñayiu ka
su'u inka ñayiu ja vi xiko
ñai, vi ñayiu ka ka'an tno'o
tno'o, vi ñayiu ka kee yu'u te
tu ka skunkui, vi nani kuu
inka ja ka sa'a ñayiu ja tu
kintna'a jin tno'o ndaa ja ka
kaxtno'o nui.
11 Te ya'a kuu tno'o va'a ia
Dios ja ye'e ni'nu nuu ñayiu,
chi luu ndeva'a ini ya, te ni
skuiso siki ña ya jin san ja
kaxtno'o san tno'o ya nuu
ñayiu.

Ndakuanta'u Pablo nuu ia

Dios ja ni ka'an nda'u ni ka'an kee ña ya

12 Te ndakuanta'u san nuu Jito'o Jesukristu ja ni ndataa ya jandakui san, te ni ndakaji ña ya, chi jini ya ja skunkuu san, te ni jani ña ya jin san ja xtutenuu san tno'o ya.

13 Te visi ama ka ni okane'e san siki ya, te ni osondikin san ñayiu ka kandija ya ja sa'a san jakue'e jin, te ni onani san ya. Su visi ni saa, te ni kunda'u ini ña ia Dios jin san, chi chia'an ka ja kandija san ya, te tu ni ojini san nagua ni osa'a san.

14 Su ni ka'an nda'u ni ka'an kee ña Jito'o Jesús jin san, te ni tetniuu ya javii java'a ya siki san ja ni kandija gua'a san ya, te ka'an too san ñayiu nagua kutoo ña maa Jesukristu.

15 Te tno'o ya'a kuu tno'o ndaa kuiti, te kanuu ja ndi'i ñayiu vi kuanta'u tno'o ya'a: ja Jesukristu ni kii ya ñuyiu ja skaku ni'nu ya ñayiu nuu yika kuechi. Te maa san kuu tee vi'i ka ni kaa san ne'u ñayiu. Su visi ni saa, te ni skaku ni'nu ña ya nuu yika kuechi san.

16 Su ni kunda'u ini ña Jesukristu jin san nagua ja xne'e ya maa ya ja ia ka'nu ndeva'a ini kuu ya, te kokuu san in taniñu nuu taka ñayiu ja vi kandijai ya, te vi kotekui nikuii nikani.

17 Te ndi'o na vi chiñu'o Rey, ia tatnuni nikuii nikani, chi masu ia naa ndoñu'u kuu ya, te ma kuu kunio ya jin nduchi nuo, te invaa ya kuu Dios, ia ye'e tajan nikuii nikani. Saa na kokuu.

18 Te tniuu ya'a guaa skuiso siki ña san jin ni, vi se'e Timoteo, ja skunkuu ni nagua ni ka ka'an tee ni ka ndakani tno'o ni jiña'a ia Dios ja ja'a ni, ja kaxtno'o gua'a ni tno'o va'a ia Dios, nagua sa'a in tee jaxin tna'a gua'a.

19 Te koyutnu ni jin tno'o kandija ni, te ndakani vii ndakani va'a ini ni, te ma sa'a ni nagua ka sa'a sava ñayiu ja tu ka ndakani va'a ini, te ya'a yun ni ka jikai, na kuinio in barco ja ya'a yun ni tee ña ndute.

20 Te ne'u ñayiu ya'a ka oo Himeneo vi Alejandro, te nduu tee ya'a ni ndasia'a san de nda'a Tachi, nagua ja na vi kutua'a de ja ma vi kane'e ka de siki ia Dios.

2

Kaxtno'o Pablo naxa vi ndakuatu ñayiu

1 Te xteku ña san in tniuu kanuu ka ja vi kakan ta'u ni nuu ia Dios, te vi ndakuatu ni nuu ya, suni vi ka'an nda'u ni jin ya, te vi ndakuanta'u ni nuu ya ja ja'a ndi'i ñayiu.

2 Te vi kakan ta'u ni ja ja'a tee ka tatnuni nuu ñuu vi ja ja'a ndi'i tee ka netniuu, nagua ja na vi kosii inio, te na vi koo jin tno'o mani, nagua ja vi chiñu'u gua'o ia Dios, te na vi kosa'a vii vi kosa'a va'o.

3 Chi ya'a kuu java'a ja junkuaan ini Dios, ia skaku ni'nu ña jion.

4 Chi kuini maa ya ja
vi kaku ni'nu ndi'i ñayiu,
te kiukuei ja vi kuni tno'o
ndaa.
5 Chi invaa ni maa ya kuu
Dios, te suni invaa ni ia
inee in sagua ma'ñu Dios
jin ñayiu, te suu ya kuu Je-
sukristu ja suni kuu ya teyii.
6 Te suu ya kuu ia ni soko
maa ja ni tniuya'u ya ja ja'a
ndi'i ñayiu ja ni skaku ni'nu
ña ya, te yun ni xne'e ya maa
ya ja ni ka jini ñayiu tniuu
ni sa'a ya kiuu ni jani maa
ia Dios.
7 Te yun guaa ni kaji ña
ia Dios ja xtutenuu san tno'o
ya nuu ñayiu, chi ni chit-
niuu ña maa Jesukristu, te
kaxtno'o san nuu ñayiu ja
masu judio ka kui ja na vi
kandija ndai. Te ka'an ndaa
san, tu xnda'u san jin.
8 Te ja kuini san ja vi sa'a
ñayiu yii kuu ja ndeni nuu ni
kuu ja ka ndakuatu de nuu
ia Dios, te na vi kane'e de
nda'a de jin anu vii in anu
va'a de. Te ma vi kokiti ini
de, ni ma vi kotee tna'a de.
9 Te saa ni ñayiu si'i, na vi
kui'nu vii vi kui'nu va'a ña
jin in sa'un kisa'u gua'a ña ja
ma koo tno'o kanoo. Te ma
vi kui'nu vixin ña ni ma vi
ndioo ini ña ja vi kui'nu ña
sa'un ya'u ndeva'a. Te ma vi
ndaskutu vii ndeva'a ña xini
ña ni ma vi chindee ña kaa
vii ndeva'a ja kuu oro xini
ña, ni ma vi kundeku ña yuu
vii ndeva'a ja kuu perla.
10 Su na vi sa'a ña in tniuu
gua'a, nagua ka sa'a ñasi'i ja
ka chiñu'u ia Dios.
11 Te ñayiu si'i na vi ku-
tua'a ña vi kasi yu'u ña
nuu ka skua'a ña, te na
vi kuanyu'u vi kuandetu ña
nuu tee kaxtno'o.
12 Chi ma kuandetu san
ja in ñasi'i, te kokaxtno'o
ña, ni ma kotatnuni ña nuu
teyii, chi na kasi yu'u ña, te
na konini ña.
13 Chi xtnañu'u ka ni sa'a
Dios Adán, te nuu kuee ka ni
sa'a ya Eva.
14 Te masu Adán ni xnda'u
ña koo, chi ñasi'i yun kuu
ña'a ni xnda'u ña ti, te
ni kana kau ña nuu yika
kuechi.
15 Su ñasi'i ja ka oo yii ña,
na vi skaku vii vi skaku va'a
ña se'e ña, te kuu vi kaku ña,
nuu ja ka kandija ndaa ña,
te vi konda'u ini ña jin tna'a
ña, te vi koo vii anu ña, te
ma vi kokuu vixin ña.

3

Kaxtno'o Pablo naxa kanuu ja vi koo tee vi kondiso tniuu nuu ñayiu ka skua'a

1 Te tno'o ndaa kuu tno'o
ya'a: ja ndee in tee ndioo
ini ja kondiso tniuu de nuu
ñayiu ka skua'a tno'o va'a ia
Dios, te gua'a tniuu ndakani
ini de ja sa'a de.
2 Te tee kondiso tniuu ya'a
na kokuu de in tee gua'a,
nagua ja ma vi ni'i ñayiu na
in guaa vi ka'an kuechi siki
de, te in vaa ni ñasi'i de na
koo, te na kokuu de in tee
ni'nu ini, te na kokuu de in
tee jini ka'nu ni'nu maa, in
tee ka nee yiñu'u ñayiu nuu
de, in tee luu ini ja janta'u de
ñayiu kekuei ja vi ndoo ve'e
de, te ñama jinkui'nu ini de
ja kaxtno'o de nuu ñayiu.

3 Te ma kokuu de in tee
jini, te ni ma vi kokaxin tna'a
de jin ñayiu, te ma kojio'o
de xu'un ja xnda'u de ñayiu
naxa ni'i uun de. Su na
kokuu de in tee ka'nu ini, vi
in tee va'a ini.
4 Te kuni de tatnuni gua'a
de nuu ñayiu ve'e de, te
skua'a de se'e de ja vi
kuantno'i nuu de vi na vi
konee yiñu'i nuu de.
5 Chi nuu ja in tee tu jini de
naxa tatnuni gua'a de nuu
ñayiu ve'e maa de, te ma
kuu ja kokoto gua'a de ñayiu
ka skua'a tno'o va'a ia Dios.
6 Te ma kuu kokuu de in
tee inka ni kiunduu jaa ichi
ia Dios, chi nuu ja saa, te
vatu ni kokuu teyii ndeva'a
de, te kanakau de nuu
tnundo'o nagua ni kanakau
Tachi.
7 Te suni kanuu ja kokuu
de in tee ja ka ka'an vii ka
ka'an va'a ña ñayiu tu ka
skua'a, nagua ja ma kendoo
kanoo de, te ma kanakau de
nuu nda'a Tachi.

8 Te suni saa ni ka'an san
nuu tee ka jinokuechi nuu
ñayiu ka skua'a, na vi kokuu
de in tee ndaa, te ma vi sa'a
jani ini de, te ma vi ko'o
ndeva'a de vinu ja vi kojini
de, ni ma vi kojio'o de xu'un
ja vi xnda'u de ñayiu naxa vi
ni'i uun de.
9 Te na vi tava'a de ndi'i
tno'o ni yiyu'u ndee jana'a,
te ni ndaskuni ña ia Dios jion
ja ni ka kandijao, te na vi
ndakani vii vi ndakani va'a
ini de.
10 Te xtnañu'u ka vi koto
tnuni ni de, te nuu ja ka jini
ni ja tu na kuechi de, te kuu
vi kunukuechi de nuu ñayiu
ka skua'a.
11 Te suni saa ni ñayiu si'i
de, na vi kokuu ña in ña'a
ndaa, te ma vi koka'an tno'o
ña siki inka ñayiu. Su na vi
ka'nu ni'nu ña maa ña, te na
vi skunkuu ña ndi'i tno'o ka
ka'an ña ja vi sa'a ña.
12 Te tee ka jinokuechi nuu
ñayiu ka skua'a, na vi koo
invaa ni ñasi'i de, te na vi
tatnuni gua'a de nuu se'e de
vi nuu ñayiu ve'e de.
13 Chi tee ka jinokuechi ja
ka sa'a gua'a de tniuu ni ka
teku tniuu de, te kentakuei
de vi ni'i de jayiñu'u nuu
ñayiu, saa te vi kukanu ini
ka de ja ka kandija gua'a de
Jesukristu.

Ka'nu ndeva'a kuu tno'o ni oyu'u ja ka kandijao

14 Tee san tno'o ya'a nuu
ni, visi ja oo yatni ja jaa san
ja koto ña san.
15 Su nuu ja na kokuu kuee
ka san, te ja jini ni naxa
kosa'a gua'a ni nuu ñayiu ka
skua'a tno'o va'a ia Dios, ja
ka kui veñu'u maa ia Dios
teku, te ñayiu yun ka kuu
si'in ndee ja ka ndisoi ndi'i
tno'o ndaa.
16 Ja ndaa ja ka'nu kuu
tno'o ni oyu'u ndee jana'a ja
ka kandijao:

Ni xne'e Dios maa ya nuu ni
kuu ya teyii,
Te Espíritu ia Dios kaxtno'o
ja oo gua'a ndi'i tniuu
ni sa'a ya.
Te ni ka jini ia ka jinokuechi
nuu Dios ja saa ni kuu.
Te ni jitenuu tno'o ya nuu
ñayiu ñuyiu.

Te ni ka kandija sava ñayiu
nii ñuyiu tno'o ya.
Te mandaa ya kuano'o ya
andivi.

4

Vi ndakaka yata kua'a ñayiu nuu tno'o ni ka kandijai

1 Su ni kaxtno'o kaji Espíritu ia Dios ja kiuu sandi'i, te kua'a ñayiu vi ndakaka yata nuu tno'o ka kandijai, te vi kondikin tno'o ka ka'an ñayiu jantniuu ña espíritu ja xnda'u ña, vi ja ka kaxtno'o tno'o maa Tachi.
2 Te vi tanui tno'o ka ka'an ñayiu ka sa'a jani ini ja ka xnda'u ña, chi ja ni ka jija ni'nui jin jakue'e ka ndakani ini.
3 Te ka ka'in ja kuechi kuu ja vi kuaka tna'a ñayiu. Te suni ka ka'in ja oo sava nuu ndei ja ma kuu vi kaa ñayiu, visi maa ia Dios ni sa'a ja vi kaa ñayiu ka kandija ya ja ni ka jini tno'o ndaa ya, nuu ka ndakuanta'ui nuu ya, te ka jai.
4 Chi ndi'i ja ni sa'a Dios oo gua'a, te tu na in ndei ja skexiko nuu ja ndakuanta'uo nuu ia Dios, te kao.
5 Chi jin tno'o maa ia Dios vi jin ja ndakuatuo, te nduvii ndei yun.

Kokuu ni in tee jinokuechi gua'a nuu Jesukristu

6 Te nuu ja kaxtno'o ni tno'o ya'a nuu ñayiu ka kandija, te kokuu ni in tee jinokuechi gua'a nuu Jesukristu, chi kua'nu ni jin tno'o ni kandija ni vi jin tno'o va'a ia Dios ja ni ka kaxtno'o nuu ni, te ndikin ni.
7 Su ma konini ni kuentu ja ka ndakani ñayiu ñuyiu vi tno'o vasa ja tu jiniu'u, te sa'a tua'a gua'a ni maa ni ja chiñu'u ni ia Dios.
8 Chi ja sa'a tua'a gua'o jin yiki kuñuo ja koo ndakui, te joo ni jiniu'u. Su nuu ja sa'a tua'a gua'o mao ja chiñu'o ia Dios, te yun guaa jiniu'u nuu ndi'i. Chi nuu ja vi sa'o siun, te ni kee yu'u ia Dios ja vi koo va'o nuu ñuyiu ya'a vi nuu ndajinokueio nuu oo maa ya.
9 Te tno'o ya'a kuu tno'o ndaa kuiti, te kanuu ja ndi'i ñayiu vi kuanta'u.
10 Te ja ja'a ya'a kuu ja ka satniuo vi ka tna'o tnundo'o, chi ka ndetu ka'nuo ia Dios teku ja kuu ya ia skaku ni'nu ndi'i ñayiu ñuyiu, te kanuu ka ja skaku ni'nu ya ñayiu ka kandija ya.

11 Tno'o ya'a kuu ja kanuu ja tatnuni ni nuu ñayiu vi kaxtno'o ni nui.
12 Ma kuandetu ni ja vi skexiko ña ñayiu ja tee lule kuu ni, chi sua'a kokuu ni taniñu nuu ñayiu ka kandija tno'o va'a ia Dios jin tno'o ka'an ni vi jin ja sa'a ni vi ja ka'an too ni ñayiu [vi ja oo ni jin Espíritu ia Dios] * vi ja kandija ni ya, te oo vii ni nuu ya.
13 Te nini kukuee ka san ja kenta san nuu oo ni, te

* **4:12 4:12** Masu ndi'i nuu tutu ii vaji tno'o ya'a.

koka'u ni tutu ii nuu ñayiu
ka skua'a, te kaxtno'o ni nui
vi xteku ni jin ja na vi kakai
ichi ndaa.
14 Ma kakin uun ini ni jin
tniuu va'a ja ni kuta'u ni nuu
ia Dios na ni ka sonee tee
ka kuu nija'nu nuu ñayiu ka
skua'a nda'a de xini ni, te ni
sa'a ia Dios ja ni ka ka'an de
ja ni chitniuu ña ya jin ni.
15 Nduku ndee ni, te sa'a
ni tniuu ni skuiso siki ña ia
Dios, nagua ja ndi'i ñayiu vi
kuni ja kevii keva'a ni jin
tniuu sa'a ni.
16 Te koto va'a ni maa ni, vi
koto ni tno'o kaxtno'o ni nuu
ñayiu, te koyutnu ni jin ndi'i,
chi nuu ja saa sa'a ni, te
kukanu ini ni ja skaku ni'nu
ni maa ni, te suni skaku
ni'nu ni ñayiu ja ka nini
tno'o kaxtno'o ni.

5

Na vi sa'a gua'o jin ñayiu ka skua'a jion

1 Ma ka'an xeen ni nuu
tee nija'nu ja ka skua'a jin
ni, chi sua'a xteku ni de na
kuinio tata yua maa ni. Te
saa ni tee kuechi, xteku ni de
na kuinio ñani maa ni.
2 Te saa ni ña'a nija'nu,
xteku ni ña na kuinio nana
si'i maa ni. Te suni saa ni
ña'a kuechi, xteku ni ña jin
javii java'a oo anu ni, na
kuinio kua'a maa ni.
3 Chituu ni ña'a ni ka
ndonda'u ja vi ja ndaa ja ni
ka ndonda'u ña.
4 Su nuu ja ndee in ña'a ni
ndonda'u, neva'a ña se'e ña
axi señani ña, te suchi yun
guaa kanuu ja xtnañu'u ka
vi kutua'i ja vi kotoi ñayiu
ve'i, te saa vi ndakotoi tatai
vi nanai. Te tniuu yun kuu
tniuu gua'a ja junkuaan ini
ia Dios ja vi sa'i.
5 Te ña'a ja vi ja ndaa ja
ni kendoo nda'u ña, te ni
kendoo maintno'o ni ña, su
ndetu ka'nu ña ia Dios, te
nduu vi ñuu ndakuatu ña vi
jikan ta'u ña nuu ya ja na
chituu ña ya.
6 Su ña'a ni kendoo nda'u
ja kusii kuvatu ni ini ña kuu
ña na kuinio in ña'a ni ji'i
nuu ia Dios, visi teku ña.
7 Te kaxtno'o ni ndi'i tno'o
ya'a nuu ñayiu, nagua ja ma
vi kotavi kuechi ja ja'a ñayiu
ve'i.
8 Su nuu ja sava ñayiu tu
ka ndi'ni ja vi chitui tna'a
kuikin, te vini ja ñayiu ve'e
mai tu ka chitui, nuu saa te
tu ka kandija ndai, te vi'i
ka ka ndai saa in ñayiu tu
kandija.
9 Te nuu jinkoso sivi ña'a
ni ndonda'u ja vi chituu
ña ñayiu ka skua'a, na vi
jinkoso sivi ña'a ja ni ka ya'a
uni xiko kuia, te invaa ni yii
ña ni oo.
10 Te na kokuu in ña'a ja
ka jini ña ñayiu ja sa'a ña
tniuu gua'a, ja ni skua'nu
vii ni skua'nu va'a ña se'e
ña, vi ni janta'u gua'a ña
ñayiu ni ja'ankuei ve'e ña,
vi ni ndakate ña ja'a ñayiu
* ka kandija ia Dios, vi ni
chituu ña ñayiu ka tna'a
tnundo'o, vi ni sa'a ña ndi'i
tniuu gua'a.

* **5:10 5:10** Ndkate ña ja'a ñayiu, kei ka'an ja ni jinokuechi ña nuu ñayiu ka kandija ia Dios.

11 Su ma vi soo ni sivi ña'a
ni ka ndonda'u nuu ja ña'a
kuechi ka kuu ña, chi vatu ni
vi ndajio'o ña inka teyii, te vi
kujioo ña nuu Jesukristu, chi
vi kuini ña ja vi ndakuaka
tna'a ña inka jichi.
12 Te nuu ja saa na vi sa'a
ña, te vi tavi kuechi ña, chi
tu ni ka skunkuu ña nagua
ni ka kee yu'u ña jaxtnañu'u
ja vi kunukuechi ña nuu ia
Dios.
13 Te suni ka kutua'a ña
ja ka kukuxi ña, te ndi ve'e
ndi ve'e ka jika ña. Te
masu nani ja ka kuku'ndu
ña, chi vi kuentu kuentu ni
kua'ankuei jin ña, te ya'a
yun ni ka kiunduu ña ka
ka'an ña tno'o ja masu vatu
ka kuu.
14 Te yun guaa kuini san
ja ña'a kuechi ja ni ka
ndonda'u, na vi ndakuaka
tna'a ña, te na vi koo se'e ña,
te na vi koto ña ve'e ña ja
ma vi kune ña ichi Tachi ja
vi ka'an kue'e ñayiu siki ña.
15 Chi sava ña'a ni ka
ndonda'u ja ni ka kujioo ña
ichi ia Dios, te ni ka jata
ndikin ña Tachi.
16 Su nuu ja in ñasi'i ja
kandija ia Dios, neva'a ña in
ña'a ni ndonda'u, te na koto
ña nagua ja ma vi koxndi'ni
ña ña'a yun jin ñayiu ka
skua'a. Saa te kuu vi chituu
gua'a ka ñai jin ña'a ni ka
ndonda'u, ja vi ja ndaa ja tu
na in chituu ña jin ña.
17 Te suni kaxtno'o san ja
vi tniuya'u ni tee nija'nu ja
ka jito gua'a de ñayiu ka
skua'a, te vi konee yiñu'u ni
nuu de, te suni kanuu ja saa
vi sa'a ni jin tee ka satniuu
ndee ja ka xtutenuu de tno'o
va'a ia Dios vi ka kaxtno'o de
nuu ñayiu.
18 Chi yoso nuu tutu ii nuu
ka'an sua'a: “Ma vi tnaa ron
ñunu yu'u isndiki nuu ka
jaxin ti triu” te suni ka'an
sua'a: “Ja in tee satniuu, chi
kanuu ja ni'i ya'u de” kachi.
19 Ma kuantno'o ni nuu
ka xtavi kuechi ña ñayiu jin
in tee nija'nu nuu ñayiu ka
skua'a nuu ja tu na uu axi
uni testiu.
20 Su tee ja vi saa ni sa'a
de yika kuechi, te kuxeen ni
nuu de jin nuu ndi'i ñayiu ka
skua'a, nagua ja na vi koyu'u
ni'nu sava kai.
21 Te skuiso siki ña san
tno'o ya'a jin nuu ia Dios vi
jin nuu Jesukristu vi jin nuu
ia ka jinokuechi nuu Dios
ja ni ndakaji ya, nagua ja
kondikin ni ndi'i tno'o ni tee
san ya'a, te ma sa'a tuku ni
sava ñayiu, te inkai chituu
ni, chi inuu ni sa'a ni jin ndi'i
ñayiu.
22 Ma tau ñama ni in tee
ja kokoto ñayiu ka skua'a,
chi ndakani gua'a ini ni ama
ka ja sonee ni nda'a ni xini
de, chi nuu ja sa'a de yika
kuechi, te suni tavi kuechi
ni. Te yun guaa koto ni maa
ni ja koo vii ni nuu ia Dios.
23 Te ja siun ndi nuu ndi
kuee ku'u ni vi jatu chii ni,
te ma ko'o ni maa ni ndute,
chi suni ko'o ni joo vinu.
24 Te yika kuechi sava
ñayiu, chi tuu ndijin ama ka
ja ki'inkuei nuu tee ja'nde
kuechi. Su yika kuechi sava
ka ñayiu, chi tu tuu ndijin,

chi vi ndee kuee kuee, saa
ndatuu.
25 Te suni saa ni tniuu vii
tniuu va'a ja ka sa'a ñayiu,
chi tuu ndijin, te visi chia'an
ka ja tuu ndijin, su ma kuu
koyu'u, chi ndatuu ndijin.

6

1 Ndi'i ñayiu ja ka kandija
ia Dios ja ni ka kuya'ui, te
ka jinokuechi nuu in jito'i,
na vi konee yiñu'i nuu jito'i,
nagua ja ma vi kane'e ñayiu
sivi ia Dios vi tno'o va'a ya ja
ka kaxtno'o.
2 Te nuu ja sava ñayiu ka
jinokuechi yun ka oi jin in
jito'i ja kandija ia Dios, te na
vi konee yiñu'u gua'i nuu de,
chi in ni ndisa ka kandijai.
Te na vi kunukuechi gua'a
kai nuu jito'i yun, chi tee kee
va'a jin tniuu gua'a ja ka sa'i
yun kuu tee kandija vi ñanio
ja ka ka'an too. Te tno'o ya'a
kuu ja kaxtno'o ni nuu ñayiu
vi xteku ni jin.

Vi kosii ini ni jin nagua ka neva'a ni

3 Su nuu ja ndee in ñayiu
kaxtno'o inka tno'o siin ja tu
kintna'a jin tno'o va'a maa
Jito'o Jesukristu ja kuu in
tno'o ndaa ja kaxtno'o naxa
vi kaka ndao nuu ia Dios,
4 te ñayiu yun, chi kuu
teyii, su masu nagua jini
sa'uin, te kui in kue'e ja maa
ni skiti ini tna'i jin ñayiu vi
tee tna'i nani kuu tno'o. Te
yun kaku tno'o kuasun, vi
tno'o ja jaxin tna'a ñayiu,
vi tno'o ne'e, vi ka ndakani
kue'e ini jin inka ñayiu.
5 Te ndi nuu ndi kuee jaxin
tna'i, chi ndimaa ni jakue'e
ndakani ini, te tu jini sa'uin
tno'o ndaa, chi ndakani ini
ja nuu kaxtno'i ja vi kaka
ndaa ñayiu nuu ia Dios, te
yun guaa ni'i kua'i xu'un ja
jinkoo va'i. Te kujioo ni nuu
ñayiu ja ka sa'a siun.
6 Te ja ndaa ja jinkoo va'a
ñayiu nuu ja jika ndai nuu
ia Dios, su maintno'o ñayiu
ja osii ini jin ja neva'i.
7 Chi tu sa'un nagua ka
nee ka ndiso nuu ni ka
kakuo ñuyiu ya'a, te suni oo
ndaa ja tu nagua vi kondiso
ki'inkueio kiuu na vi kuo.
8 Su nuu ja ka neva'o ja
vi kao vi ja vi kondii vi
konamao, te na vi kosii inio
jin yun.
9 Su ñayiu ka kuini ja vi
kukuikai, chi ñama ka yuji,
te ka kanakaui nuu nda'a
jakue'e, te ka ndajio'i kua'a
jane'e jayichi, te ndi'i yun
jaka ña jin ñayiu ja xtivi ña,
te skunaa sa'un ña jin.
10 Chi yo'o ndi'i jakue'e
yun kuu ja ka kutoo ñayiu
xu'un. Te sava ñayiu ja ka
ndioo ndeva'a ini xu'un, chi
ni ka kujioi nuu tno'o ka
kandijai, te ka tna'i kua'a
ndeva'a tnundo'o.

Vi kaxin tna'a gua'o jin ndi'i jakue'e oo ñuyiu

11 Su maa ni ja kuu ni tee
kandija gua'a ia Dios, kujioo
ni nuu ndi'i jakue'e yun, te
kondikin ni ichi ndaa, te
kaka ndaa ni nuu ia Dios, te
kandija gua'a ni, te koka'an
too ni ñayiu vi kondee ini ni,

te ku'un nda'u ku'un kee ni
ini ni.
12 Te nduku ndee ni jin
tno'o kandija ni, te kaxin
tna'a gua'a ni jin ndi'i
jakue'e oo ñuyiu, te kakuiko
tnuu ni ja koteku ni nikuii
nikani, chi ya'a guaa ni kana
ña ia Dios jin ni nuu ni
ka'an gua'a ni ja kandija
ni Jesukristu jin nuu kua'a
testiu.
13 Vitna te tatnuni san
tno'o ya'a jin nuu ia Dios ja
sa'a ya ja ndi'i ja oo ñuyiu
ka teku, vi jin nuu Jesukristu
ja ni ka'an gua'a ya nuu ni
ndakani ya ja ja'a maa ya
nuu Poncio Pilato.
14 Te kuantno'o gua'a ni
tno'o ni tatnuni ya nuu ni, ja
sa'a ni, te ma xtivi ni nagua
ja ma vi ka'an kuechi ñayiu
siki ni, guaa ndee na nda-
jiokuiin ia Jito'o Jesukristu.
15 Te ndenta ya maa
kiuu ja ni jani ia Dios, chi
maintno'o maa ya kuu ia
ka'nu ndeva'a vi ia tatnuni
nuu ndi'i tu'u. Te maa ya
kuu Rey nuu ndi'i rey, te
suni maa ya kuu Jito'o nuu
ndi'i jito'o.
16 Te maintno'o ni maa ya
kuu ia tu ji'i sa'un ja teku
ya nikuii nikani. Te oo ya
jin ñu'u jaye'e tajan, te ni
in ma kuu juntna'a ya, vi ni
in ñayiu tu na in jini ya jin
nduchi nui, te ni in ma kuu
ja kuni ya. Te nikuii nikani
na koo jayiñu'u vi jaka'nu
nuu maa ya. Saa na kokuu.
17 Kaxtno'o ni nuu ñayiu
kuika ñuyiu ya'a, ja ma
vi kokuu teyii, ni ma vi
kokukanu ini jakuika ka
neva'i, chi masu jakuxii kuu.
Chi gua'a ka kuu ja vi
kukanu ini ia Dios teku ja taa
ya ndi'i jakua'a ka neva'o,
nagua ja na vi kokusii ini
jion.
18 Te suni kaxtno'o ni ja na
vi sa'a gua'i, te na vi kokui in
ñayiu kuika jin ndi'i jagua'a
ka sa'i, te na vi kova'a ini
ja vi skuta'ui ñayiu vi ja vi
ka'ndei nagua ka neva'i nuu
sava ka ñayiu.
19 Te nuu ja saa ka sa'i,
te ka skaya kua'i javii java'a
ja kuu in ja kukutu gua'a
ja vi koneva'i kiuu ja vaji
nuu kuee ka, te vi ni'i ja vi
kotekui nikuii nikani.
20 Te maa ni, Timoteo, koto
va'a ni nagua ni skuiso siki
ña ia Dios jin ni, te kujioo
ni, ma konini ni tno'o ne'e ja
ka ka'an ñayiu ñuyiu ja kuu
tno'o ja tu jiniu'u, ni tno'o
ka ka'an ñayiu xnda'u ña ja
tno'o ndichi kuu, su masu
tno'o ndaa kuu.
21 Te ni ka janta'u sava
ñayiu tno'o tno'o ya'a, te ni
ka kujioi nuu ichi ndaa ja ni
ka kandijai.

Dios na koto na kuni ña jin
ni. Saa na kokuu.

Tutu kuu uu ni tee Pablo nuu Timoteo

1 Maa san kuu Pablo, tee ni chitniuu ña Jesukristu, chi saa ni kuini maa ia Dios, nagua ni kee yu'u ya ja vi koteku ñayiu ka oo jin Jesukristu.
2 Te tee san tutu ya'a nuu maa ni, vi Timoteo, ja kutoo ndeva'a ña san na kuinio se'e ni skua'nu san. Te Tata Ja'nuo jin ia Jito'o Jesukristu na chindee chituu ña jin ni, te koo ni jin janda'u ini ya vi jamani ya.

Xteku ña Pablo jin Timoteo ja ndakani de tno'o Jesukristu

3 Siun ni ndaka'an ña san jin ni, te nduu vi ñuu ni ndakuatu san ja ja'a ni vi ndakuanta'u san nuu Dios, ia xiin nuu jinokuechi san jin in jajintnuni vii in jajintnuni va'a san, nagua ni ka osa'a ndi tata velu san.
4 Te nuu ndaka'an san ja nda'i ni, te ndioo ini san ja ndakuni ña san nagua ja ndusii ini san.
5 Chi na'a san ja kandija ndaa ni Jesús, nagua ni ka kandija xtnañu'u ka nana ja'nu ni Loida, vi saa ni nana si'i ni Eunice, te kukanu ndaa ini san ja suni saa ni kandija maa ni.
6 Te yun guaa xteku ña san ja kuantniuu gua'a ni tniuu va'a ja ni kuta'u ni nuu ia Dios nuu ni sonee san nda'a san xini ni.
7 Chi tu ni taa ia Dios in espíritu ja sa'a ja vi koyu'o, chi ni taa ya Espíritu ya ja vi koo ndakuio, te vi koka'an too tna'o, te vi kunio vi ka'nu ni'nuo mao.
8 Te yun guaa ma kukanoo ni ja ndakani ni tno'o va'a maa Jito'o, te ni ma kukanoo ni siki ja oo san vekaa ja ja'a maa ya. Chi sua'a kuanta'u ni taka tnundo'o ja vi tna'o ja ja'a tno'o va'a ia Dios, chi taa maa ya jandakui ya.
9 Chi ni skaku ni'nu ña ia Dios jion, te ni kana ña ya ja vi kokuo in ñayiu vii in ñayiu va'a. Su masu ni kana ña ya jion jin ja ka sa'o tniuu gua'a, chi saa ni kuini maa ya ja ni ka'an nda'u ni ka'an kee ña ya jin ma'ñu sagua Jesukristu ndee ama ka ja jinkoo ñuyiu ya'a.
10 Te vitna ni xtuu ndijin ia Dios ja ni ka'an nda'u ni ka'an kee ña ya nuu ni kii Jesukristu, ia skaku ni'nu ña jion. Te ni kundee ya nuu jaja'ni ña, nuu ni xne'e ya ja vi ndatekuo nuu vi koo nikuii nikani jin ma'ñu sagua maa tno'o va'a ya.
11 Chi ni skuiso siki ña ia Dios jin san ja xtutenuu san tno'o ya, te kokuu san in tee ni chitniuu ña ya ja kaxtno'o san nuu ñayiu sava ka ñuu.
12 Te yun guaa tna'a san tnundo'o ja ja'a tno'o va'a ia Dios, su tu kukanoo san, chi jini san na xiin nuu kandija san. Te kukanu ini san ja ia ka'nu ndeva'a kuu ya, te koto ña ya jin ndi'i ja ni taa ya nuu nda'a san guaa ndee

kiuu ja ndii ya.
13 Te kondikin ni ndi'i
tno'o ndaa nagua ni
kaxtno'o san, te ni onini ni.
Te kandija ni vi ka'an too ni
ñayiu, nagua sa'a in ñayiu
oo jin Jesukristu.
14 Koto va'a ni ndi'i tno'o
va'a ja ni skuiso siki ña ia
Dios jin ni jin ma'ñu sagua
Espíritu ya, ia oo jion.
15 Maa ni, chi ja jini ni ja
ndi'i ñayiu ka oo ñuu ja tnii
Asia, chi ni ka xndoo ñai jin
san, te ne'u ñayiu yun ka oo
uu de, in de kuu Figelo, te
inka de kuu Hermógenes.
16 Su jikanta'u san nuu
Jito'o ja na ka'an nda'u ka'an
kee ña ya jin ñayiu ve'e
Onesíforo, chi kua'a jichi ni
ndataa de tno'o ndee ini nuu
san, te tu ni kukanoo de jin
san ja nu'ni san jin kaa ini
vekaa.
17 Chi nuu ni jaa de ñuu
Roma, te neni kuiti ni ndan-
duku ña de, vi guaa ndee ni
ndani'i ña de.
18 Te maa ia Jito'o na
kunda'u ini ña ya jin de kiuu
ja ndajiokuiin maa ya. Chi ja
jini gua'a maa ni ja ni chituu
gua'a ña de nuu ni ka oo ñuu
Éfeso.

2

Vi koyutnu ni nuu tno'o Jesukristu nagua oo in soldado

1 Te maa ni ja kuu ni na
kuinio se'e ni skua'nu san,
koyutnu ni jin ja ka'an nda'u
ka'an kee ña maa Jesukristu.
2 Te tno'o ja ni onini ni ja
ni kaxtno'o san nuu ni jin
nuu kua'a testiu, tno'o yun
skuiso siki ni tee ndaa ja
kukanu ini ni de, nagua ja
vi kaxtno'o de nuu sava ka
ñayiu.
3 Kuandee ini ni nuu
tnundo'o ka tna'o, te kokuu
ni na kuinio in soldado gua'a
maa Jesukristu.
4 Chi ni in soldado, tu kiun-
duu de ja sa'a de inka tniuu
siin, nagua ka sa'a sava ka
ñayiu in kiuu in kiuu, chi
maintno'o skunkuu gua'a de
nagua ja junkuaan ini ña tee
ni chitniuu ña yun.
5 Te suni saa ni, in tee
kasiki, chi ma kuu ni'i de in
ja vi kuña'a ñayiu nuu ja ma
skunkuu de nagua yoso nuu
tutu kasiki de yun.
6 Te in tee jitu nuu ñunde'i
de, chi xtnañu'u ka satniuu
de, te saa ndani'i de ja kee
nuu ñunde'i de yun.
7 Te ndachikua'a gua'a ni
tno'o ja ni ka'an san sua'a, te
maa Jito'o taa ja jinkui'nu ini
ni ndi'i tno'o ya'a.
8 Te ma ndunaa sa'un ini
ni Jesukristu, ia ni okuu
ndikin tata ndee ndi rey
David, ia ni ndateku ne'u
ndiyi, nagua ka'an tno'o va'a
ia Dios ja kaxtno'o san.
9 Ja ja'a tno'o va'a ya'a
guaa vaji tnundo'o siki san
ja nu'ni san ini vekaa na
kuinio in tee kue'e ndeva'a.
Su tno'o va'a ia Dios, chi tu
na in kasi ja junkuiin.
10 Yun guaa jandee ini
san nuu ndi'i tnundo'o ja
kunda'u ini san ñayiu ni kaji
ia Dios, nagua ja saa, te
suni vi kaku ni'nui jin ma'ñu
sagua Jesukristu, te vi koi
nuu ye'e tajan nikuii nikani.

11 Te tno'o ya'a kuu tno'o
ndaa kuiti:
Chi nuu ka ji'o jin Jesús, te
suni vi ndatekuo jin
ya.
12 Te nuu ka kundee inio nuu
tnundo'o ka tna'o ja
ja'a maa ya,
te suni saa ni kentakueio vi
kotatnunio jin ya.
Te nuu ja tu ka ndaa yu'o ja
ka jinio ya,
te suni ma ndaa yu'u ya ja
jini ña ya.
13 Te nuu ja masu ñayiu
ndaa ka kuo nuu ya,
su maa ya, chi siun ni kuu ya
ia ndaa,
chi ma kuu sama ya nagua
oo ya.

Vi kokuo in ñayiu satniuu gua'a nuu ia Dios

14 Te kondaska'an ni ñayiu jian ndi'i tno'o ya'a vi xteku ni jin, jin nuu maa Jito'o, ja ma vi kotee tna'i nani kuu tno'o, chi tu nagua chituu ña, chi nani ja skunaa ña jin ñayiu ka nini yun kuu.

15 Su nduku ndee ni ja kokuu ni in tee gua'a ja ndakuantno'o ia Dios jin ni, na kuinio in tee satniuu ja tu na jakanoo de, chi kaxtno'o gua'a de ndi'i tno'o ndaa ya.

16 Te kujioo ni, ma konini ni taka tno'o ne'e tno'o yichi ja tu jiniu'u ja ka ka'an ñayiu ñuyiu, chi ndi joo ndi joo kua'ankuei mai junkuei nuu jakue'e.

17 Te tno'o ja ka kaxtno'o ñayiu yun jika na kuinio in kue'e xeen ja jika nuu yiki kuñuo. Te uu tee ka kaxtno'o tno'o yun ka kuu Himeneo jin Fileto.

18 Chi ni ka kujioo de nuu tno'o ndaa, te ka kaxtno'o de ja ja ni ka ndateku ndiyi, te jin tno'o ya'a ka skunu nuu ini de sava ñayiu ka kandija.

19 Su visi ni saa, te ni skuja gua'a ia Dios tno'o ya, te ni kendoo yutnu, te suni yoso tno'o ya'a:
Jini maa Jito'o na in ka kuu
ñayiu maa ya.
Te suni inka tno'o kachi:
Ndi'i ñayiu ja ka ndakakune'e
maa Jesukristu
na vi kujioi nuu jakue'e.

20 Su in ve'e ka'nu masu maintno'o ni ndatniuu vii ja kuu oro axi plata ka oo, chi suni oo ndatniuu yutnu jin ndatniuu ñu'u. Te ndatniuu vii yun ka jantniuu kiuu kanuu ka, te ndatniuu nda'u ka yun ka jantniuu ndi'i kiuu ni.

21 Te nuu ja na in ñayiu nduvii ja ma kosa'i jakue'e, te kokui na kuinio in ndatniuu kanuu ja ni nduvii nuu ia Dios, vi suni jiniu'u nuu maa Jito'o, te oo tua'a ja sa'a ndi'i tniuu gua'a nuu ya.

22 Te yun guaa kujioo ni nuu ndi'i jasii ini ja ka jio'o suchi kuechi, te kondikin ni tniuu ndaa, te kandija ni, vi ka'an too ni ñayiu, te koo ni jin tno'o mani. Te in ni vi kosa'a ni jin ndi'i ñayiu ni ka nduvii anui ja ka ndakakune'i Jito'o.

23 Te kujioo ni, ma konini ni nuu ka tee tna'a ñayiu, chi tno'o vasa kuu, te tu jiniu'u, chi ja jini ni ja nani ja skaxin tna'a ña kuu.

24 Chi in tee jinokuechi
nuu Jito'o, ma koskiti ini
tna'a de jin ñayiu, chi sua'a
na kokuu de in tee va'a ini
jin ndi'i ñayiu, te na kokuni
gua'a de ja kaxtno'o de, te na
kuandee ini de.
25 Te na ka'an luu de nuu
ndakanu ichi ndaa de ñayiu
ka ndakoo siki de, axi saa
kuatu ndia'a maa ia Dios ja
vi ndatna'u ini ñayiu yun, te
vi kuni tno'o ndaa.
26 Te yun vi kakui nuu
nda'a Tachi nuu ni ka oji-
nokuechi ja ni osa'a ña jin
nagua kuini maa.

3

Kiuu sandi'i te vi kokuso'o ndeva'a ñayiu nuu ia Dios

1 Te suni kuini ja kokuni ni
tno'o ya'a: ja nuu kuu yatni
kiuu sandi'i, te kaya kua'a
jakue'e.
2 Chi vi koo ñayiu ja maa
ni vi kondi'ni ja ja'a mai, te
vi jio'i ja vi koneva'i kua'a
xu'un, te vi sa'a ka'nui mai,
te vi sa'a teyii ndeva'i, te
vi ka'an ne'i, te vi koso'o
ndeva'i nuu tatai vi nuu
nanai, te tu ka jini ja vi
ndakuanta'ui, te vi sa'i
jakue'e jasua'a,
3 te ma vi konda'u ini, te
ma vi kuaka'nu ini, te vi
ka'an kue'i siki inka ñayiu,
te ma vi kundei vi ka'nu
ni'nui mai, te vi koxeen
ndeva'i, te vi skexikoi ndi'i
java'a.
4 Te suni vi kokui in ñayiu
ja xtuu tna'i, te ma vi
ndakani gua'a ini na tniuu
vi sa'i, te vi kokuu vixin
ndeva'i, te vi ndukui ja vi
kusii ini mai, masu ja vi
ndandukui ia Dios.
5 Te visi ka sa'i ja ka
chiñu'i ia Dios, su jin nagua
ka sa'i xne'e ja masu ka oi
jin jaka'nu maa ia Dios. Te
kaxtno'o san ja kujioo ni nuu
ndi'i ñayiu yun.
6 Chi ne'u ñayiu yun ka
oo ñayiu ka jika ve'e ve'e,
ka xnda'u ñasi'i ja tu ka jini
vi koto va'a maa ja ka sa'a
ndeva'a yika kuechi, te ka
kundee ñayiu yun ka jaka ña
nuu ndi'i jakue'e ja ka kusii
ka kuvatu ini ña.
7 Te visi siun ni ka kutua'a
ka ña, su ma kentakuei ña ja
vi kuni ña tno'o ndaa.
8 Te nagua ni ka osa'a uu
tee tasi, ni ka onani Janes jin
Jambres, ja ni ka ondakoo de
siki ndi Moisés, te suni saa
ni ka sa'a ñayiu ya'a, chi ka
ndakoi siki tno'o ndaa, chi
ka neva'i jajintnuni kue'e, te
ni ka kendoo kue'i, chi tu ni
ka kandijai.
9 Te ma kekuei gua'i jin
ja ka sa'i, chi vi kuni ndi'i
ñayiu ja ndimaa ñayiu vasa
ka kui, nagua ni ka ndo'o
nduu tee ndee jana'a yun.

Xteku ña Pablo jin Timoteo

10 Su maa ni, vi Timo-
teo, chi ja jini ni ndi'i tno'o
kaxtno'o san, vi naxa oo san,
vi nagua kuini san ja sa'a
san, vi naxa kandija san,
vi naxa jaka'nu ini san, vi
naxa ka'an too san ñayiu, vi
naxa kundee ini san jin ndi'i
tnundo'o.
11 Te ja jini ni ja ni ka
sondikin ña ñayiu jin san,
te kua'a tnundo'o ni tna'a

san, chi nuu ni oo san ñuu
Antioquía vi ñuu Iconio vi
ñuu Listra, ni ka sondikin
ña ñayiu jin san. ¡Nase
kuakua'a tnundo'o ni tna'a
san! Su nuu ndi'i tnundo'o
ya'a ni skaku ni'nu ña maa
Jito'o.
12 Te oo ndaa kuiti ja
ndi'i ñayiu ka kuini ja vi
kokui ñayiu vii nuu maa
Jesukristu, vi tna'i tnundo'o,
chi vi sondikin ña ñayiu jin.
13 Su ñayiu kue'e yun vi
ñayiu ka xnda'u sava ka
ñayiu, chi vi vi'i ka ki'inkuei,
chi vi xnda'u kai ñayiu, te
suni vi xnda'u ña jin mai.
14 Su koyutnu maa ni nuu
tno'o ja ni kutua'a ni, te ni
kukanu ini ni ja oo ndaa, chi
ja jini ni na in ni kaxtno'o
nuu ni.
15 Te ndee nuu luluu ja
jini gua'a ni naxa ka'an
tno'o yoso nuu tutu ii. Te
tno'o yun sa'a ja kundichi
ni, nagua ja kaku ni'nu ni
jin ma'ñu sagua ja kandija ni
Jesukristu.
16 Te ndi'i tno'o yoso nuu
tutu ii kuu tno'o ja ni
ka'an maa ia Dios ini anu
ñayiu, te ni ka tei tutu ya'a,
te jiniu'u ja kaxtno'o nuu
ñayiu, vi kuxeen nuu ñayiu
ka sa'a jakue'e, vi jiniu'u ja
ndakanu ichi ndaa ña, vi
kaxtno'o naxa vi sa'a ndaa
ñayiu,
17 nagua ja ñayiu maa ia
Dios, na vi kokui ñayiu ndaa,
te na vi kotua'a gua'i ja vi
sa'i ndi'i tniuu gua'a.

4

1 Te skuiso siki ña san
tno'o ya'a jin nuu ia Dios
vi jin nuu Jito'o Jesukristu
ja ndii ya ja tatnuni ya
nuu ñayiu, te ka'nde ndaa
ya kuechi ñayiu ka teku vi
ñayiu ni ka ji'i.
2 Te kaxtno'o ni tno'o ia
Dios nuu ñayiu, te koxnuu
ni jin nuu ka nini vi nuu ña
ka jain ja vi konini. Te sino
ini ni jin ja na vi kujioi nuu
ichi kue'e vi kuxeen ni nui
vi xteku ni jin, su koka'nu
anu ni ja ma kiti ini ni nuu
kaxtno'o ni nui.
3 Chi koo in kiuu, te ma vi
kokuini ka ñayiu ja vi konini
tno'o ndaa ja ka kaxtno'o, su
vi kondioo ndeva'a ini ja vi
konini tno'o ja ka kusii ini
mai, te vi xtutui kua'a tee vi
kaxtno'o nino'o tno'o ja ka
junkuaan ini mai.
4 Te vi kujioi nuu ichi
ndaa, te vi ndajiokuiin ja vi
konini ndimaa ni kuentu ja
ni ka ondakani ndi nija'nui.
5 Su maa ni, vi Timo-
teo, kui'nu ini ni ndi'i tno'o
gua'a, te kuandee ini ni
nuu tnundo'o ja tna'a ni,
te xtutenuu ni tno'o va'a ia
Dios nuu ñayiu, te skunkuu
ni tniuu ja ni tenuu ña ia
Dios.
6 Chi ja oo maa san ja soko
san maa san nuu ia Dios, chi
ja oo yatni ja kuu san.
7 Te ja ni kundee san ni
jaxin tna'a gua'a san jin
jakue'e, te ja ni xndi'i san
tniuu ja ni chitniuu ña ia
Dios jin san, te oo yutnu ni
san nuu tno'o kandija san.
8 Te vitna, chi ja ndetu ña
in ja kuta'u san ja ni sa'a
ndaa san, te skuta'u ña maa

Jito'o kiuu ja ndii ya, chi
maa ya kuu ia ja ja'nde ndaa
kuechi, te masu maintno'o
ni nuu sein taa ya, chi suni
kuña'a ya nuu ndi'i kuiti
ñayiu ja ka kutoi vi kuni ja
ndii ya.

Ni ka xndendoo nda'u ña tee ka skua'a jin Pablo

9 Te nduku ndee ni, te
ñama kii ni kikoto ña ni.
10 Chi ni xndendoo ña De-
mas, chi ni jio'o ka de ja
oo ñuyiu ya'a, te kua'an de
ñuu Tesalónica. Te Cres-
cente, chi kua'an de Galacia.
Te suni Tito, chi kua'an de
Dalmacia.
11 Te maintno'o ni ka Lu-
cas kuu tee ka oo jin san.
Te ndanduku ni Marcos, te
kikuei ni jin de, chi jiniu'u
san de ja chituu ña de jin
tniuu maa ia Dios ja ka sa'o.
12 Te Tíquico, chi ni tet-
niuu san de kua'an de ñuu
Éfeso.
13 Te kiuu ja kii ni, te
kinda'a ni joo soo su'nu
san ja ni xndendoo san ve'e
Carpo ja oo de ñuu Troas,
te suni kinda'a ni taka liuru
san, te kanuu ka ja kinda'a
ni tutu ja kuu ñii kiti ja
jiniu'u ka san.
14 Te Alejandro, tee kani
kaa, chi ja ni kuu kua'a
jakue'e sa'a ña de. Su maa
Jito'o na ndajione'e ndajio-
taa ya ja nduta'u maa de ja
siun ni sa'a ña de jin san.
15 Te suni koto ni maa ni
nuu de, chi ndakoo xeen de
siki tno'o ka kaxtno'o.
16 Te jaxtnañu'u nuu ni
ja'an san nuu tee ja'nde
kuechi ja ni ka'an ni'nu san
ja ja'a san, te tu na in ni
chituu sa'un ña jin san, chi
ndi'i kuiti ni ka xndonda'u
ña. Te Dios na kuaka'nu ini
ja siun ni ka sa'i.
17 Su ni oo maa Jito'o jin
san, te ni taa ya jandakui
san ja ni kuu ni kaxtno'o san
tno'o va'a ia Dios nuu ndi'i
ñayiu sava ka ñuu, te ni ka
onini. Saa te ni skaku ni'nu
ña Jito'o nuu nda'a tee inu
xeen ndeva'a, ja ka kuu de
na kuinio ndika'a.
18 Te ni ndatau ña
Jito'o nuu ndi'i jakue'e, te
ndakuaka ña ya ki'in san
nuu tatnuni ya ndee andivi.
Te nuu maa ya na koo ja ye'e
tajan nikuii nikani. Saa na
kokuu.

Tno'o sandi'i ni ka

19 Te kuña'a ni nuu Prisca
jin Aquila jin ñayiu ve'e
Onesíforo ja ndakan tno'o
san jin, ¿a kukueni ka oi?
20 Te ni kendoo Erasto ñuu
Corinto, su Trófimo, chi ku'u
de, guaa ni xndendoo san de
ñuu Mileto.
21 Te nduku ndee ni ja kii
ni ama ka ja kee yoo vijin.
Te ka ndakan tno'o ndeva'a
ña Eubulo vi Pudente vi Lino
vi Claudia vi ndi'i ñayiu ka
skua'a, ja ¿a kukueni ka oo
ni, te saa vi ka'an ni jin?
22 Te na koo maa Jito'o
Jesukristu ini anu ni. Te na
koto na kuni ña ya jin ndi'i
ni. Saa na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu Tito

1 Maa san kuu Pablo, tee
jinokuechi nuu ia Dios vi
tee ni chitniuu ña maa Je-
sukristu, te ni tetniuu ña ya
jin san nagua ja na kaxtno'o
san nuu ñayiu ni kaji ia Dios
ja na vi kandijai ya, te na vi
jinkui'nu ini tno'o ndaa, ja
ndeka ña ja vi chiñu'i ya.
2 Te na vi kondetu ka'nui
ja vi kotekui nikuii nikani,
chi ni kee yu'u ia Dios ja
vi kotekuo ndee ama ka ja
junkoo ñuyiu. Te ia Dios, chi
tu xnda'u ña ya jion.
3 Te ni jinotuu tno'o ya
mamaa kiuu ja ni jani ya
jin ma'ñu sagua tno'o ya ja
ni skuiso siki ña ya jin san
ja kaxtno'o san nuu ñayiu,
nagua ni tatnuni maa Dios,
ia skaku ni'nu ña jion.
4 Te tee san tutu ya'a nuu
maa ni, vi Tito, ja kuu ndaa
kuiti ni, na kuinio se'e ni
skua'nu san, chi in ni ka
kandijao. Te Tata Ja'nuo
jin Jito'o Jesukristu, ia skaku
ni'nu ña jion, na chindee
chituu ña ya, te koo ni jin
jamani ya.

Kaxtno'o Pablo naxa kanuu ja vi koo tee ka netniuu nuu ñayiu ka skua'a

5 Te ni xndendoo ña san
ñuu Creta jian nagua ja
xndi'i ni tniuu ja'ni ka ña ja
vi sa'o. Te kaji ni tee nija'nu
ja vi konetniuu nuu ñayiu
ka skua'a in in ñuu ja tnii
Creta jian, nagua ni tatnuni
san nuu ni.
6 Te tee nija'nu yun, na
kokuu de in tee gua'a nagua
ja ma vi ni'i ñayiu na in guaa
vi ka'an kuechi siki de. Te
invaa ni ñasi'i de na koo,
te na vi kokandija se'e de
ia Dios, te ma vi koka'an
kuechi ñayiu siki ja suchi ka
sa'a jakue'e vi suchi inu so'o
ndeva'a ka kui.
7 Chi tee ndiso tniuu yun,
nini kuu ja na kokuu de in
tee gua'a, nagua ja ma vi ni'i
ñayiu na in guaa vi ka'an
kuechi siki de, chi tee jito
ñayiu ka skua'a kuu de. Te
ma kokuu de in tee vixin, te
ni ma koyachi ini de. Te ma
kokuu de in tee jini. Te ma
kokuu de tee xeen ja kokaxin
tna'a de, ni ma kojio'o de
xu'un ja xnda'u de ñayiu
naxa ni'i uun de.
8 Chi sua'a na kokuu de in
tee luu ini ja janta'u de ñayiu
kekuei ja vi ndoo ve'e de, te
na kotoo de ja sa'a de java'a.
Te na kokuu de in tee ni'nu
ini, in tee ndaa, in tee vii nuu
ia Dios, vi in tee jini ja koto
de maa de.
9 Te na kondikin de tno'o
ndaa, nagua ni ka kaxtno'o
nuu de, nagua ja suni kuu
xteku de ñayiu jin tno'o vii
tno'o va'a, te na ndasino ini
de ñayiu ka ka'an kue'e ja
masu tno'o ndaa kuu tno'o
ya'a.

Vi koto ni maa ni nuu tee ka xnda'u ña

10 Chi ka oo kua'a tee ka
ndakoo siki tno'o ndaa, te
nani kuu ni tno'o kue'e tno'o
sua'a ka ka'an de, vi ka
xnda'u de ñayiu, te ne'u

tee yun ka oo kua'a tee ka
kaxtno'o ja nini kuu ja vi
chitnuni teyii nuu yiki kuñu
de nagua ka sa'a tee judio.
11 Te nini kuu ja vi kasi
yu'u tee yun, chi ka skunu
nuu ini ña de jin ndi'i
ñayiu sava ve'e yun, nuu ka
kaxtno'o de tno'o ja masu
vatuka kuu, chi nani ja
xnda'u de ñayiu ja naxa ni'i
uun de xu'un.
12 Te in maa tee ndichi
ni oo ñuu Creta jian, ni
ndakani in tno'o nuu ni
ka'an de sua'a: "Ñayiu ñuu
Creta ya'a, siun ni ka xnda'ui
ñayiu, te ka kui na kuinio
kiti yuku, te ka jaa nde'e
ndeva'i vi inu ku'ndui ja vi
satniui", ni ka'an de.
13 Te tno'o ni ka'an de
yun oo ndaa. Te yun guaa
ka'an xeen ni nuu ñayiu
jian, nagua ja na vi koyutnu
gua'i jin tno'o ka kandijai.
14 Te ma vi konini ndimaa
ni kuentu ja ni ka ondakani
ñayiu judio ndee jana'a, te ni
ma vi kuantno'i tno'o ja ka
tatnuni ñayiu ka kujioo nuu
tno'o ndaa.
15 Te ñayiu neva'a in anu
vii, chi ndi'i ni ja oo vii nui.
Su ñayiu ja oo tne'e anui vi
tu kandijai Jesús, chi tu na
in guaa oo vii jini, chi ndee
jin jajintnuni vi ndee anui oo
jatne'e.
16 Chi visi ka ka'in ja ka jini
ia Dios, su jin tniuu ja ka sa'i
yun ka jinio ja masu ndija,
chi ñayiu tne'e ndeva'a ka
kui, te inu so'o ndeva'i, te ni
tu ka jiniu'u sa'uin ja vi sa'i
ndi'i tniuu gua'a.

2

Xteku ni ñayiu ka skua'a jin tno'o va'a ia Dios

1 Su tno'o ja ka'an maa ni,
vi Tito, na kokuu tno'o ja
kintna'a jin ndi'i tno'o ndaa,
nagua ka kaxtno'o.
2 Te xteku ni tee ka kuu
nija'nu ja na vi kokuu de tee
ka ni'nu ini, vi tee ka jini
vi koto maa de, vi ka jini
de vi ka'nu ni'nu de maa
de, vi na vi koyutnu de jin
tno'o ka kandija de, vi na
vi koka'an too de ñayiu, vi
na vi koka'nu ini de nuu
tnundo'o.
3 Te suni nuu nana ja'nu,
xteku ni ña ja na vi kindei
vi kititi ña nuu ia Dios, te
ma vi koxtavi kuechi ña inka
ñayiu, ni ma vi kokuu ña in
ña'a ka jini, su na vi kokuu
ña in ña'a vi kaxtno'o gua'a
nuu ñayiu.
4 Te na vi kaxtno'o ña nuu
ñasi'i kuechi ja na vi koku-
too ña'a yun yii ña vi se'e ña,
5 te na vi kokuu ña ña'a
ni'nu ini, te na vi kokuu ña
ña'a vii ña'a va'a, te na vi
koto gua'a ña ve'e ña, te na
vi kokuu ña ña'a va'a ini, te
na vi kuanyu'u vi kuandetu
ña nuu yii ña nagua ja ma
vi kane'e ñayiu siki tno'o ia
Dios.
6 Te suni saa ni xteku ni tee
kuechi ja na vi kui'nu ini de.
7 Te xne'e ni maa ni ja kuu
ni na kuinio in taniñu ja sa'a
ni ndi'i tniuu gua'a. Te nuu
kaxtno'o ni, te ka'an gua'a
ka'an ndija ni.
8 Te ka'an ni tno'o va'a ja
tu na in ka'an kuechi, nagua
ja ñayiu ka ndakoo siki tno'o

ndaa na vi kukanoi, te ma
vi ni'i na in tno'o kue'e ja vi
ka'in siki ni.
9 Te xteku ni ñayiu ka ji-
nokuechi ja na vi kuanyu'u
vi kuandetui nuu lamui,
nagua ja na vi junkuaan ini
lamui yun jin ndi'i tniuu ka
sa'i, te ma vi kondatatnuni
nuu de.
10 Te ma vi su'i nagua ka
neva'a lamui, chi na vi xne'i
mai ja ñayiu ndaa ka kui
jin ndi'i tniuu ka sa'i, chi
nuu ja siun ka sa'i, te ka
xtui mai nuu ka jini ñayiu
ja luu ndeva'a oo tno'o Dios,
ia skaku ni'nu ña ja ka
kaxtno'o.
11 Te ni ka jinio, nuu ni
xne'e ia Dios maa ya, ja ni
ka'an nda'u ni ka'an kee ña
ya ja ni june ya ichi ja skaku
ni'nu ya ndi'i ñayiu.
12 Te saa kaxtno'o ya nuo
ja na vi xndoo ndi'i jakue'e
jasua'a vi ndi'i ja jio'o ja oo
ñuyiu, nagua ja na vi kui'nu
inio vi koo ñuyiu ya'a, te na
vi kosa'a ndao, te na vi koo
nagua kuini maa ia Dios.
13 Te na vi kondetu ka'nuo
kiuu sii ini ndeva'a ja nda-
jiokuiin Jesukristu jin jaye'e
jatajan maa ia Dios ka'nu
ndeva'a, ia skaku ni'nu ña.
14 Te suu maa ya kuu ia
ni soko maa ja ja'a in ion,
nuu ni tniuya'u ya ndi'i yika
kuechio, te ni ndasavii ña ya
ja vi kokuo ñayiu ñuu maa
ya, te na vi kondioo ndeva'a
inio ndi'i tniuu gua'a ja vi
sa'o.
15 Te kaxtno'o ni tno'o ya'a
nuu ñayiu, vi xteku ni jin, vi
ka'an xeen ni nui, chi ndiso
ni tniuu ja ka'an ni. Te ma
kua'a ni tno'o ja vi skexiko
ña ñayiu jin ni.

3

Kanuu ja vi sa'a gua'a ñayiu ka skua'a

1 Te ndaska'an ni ñayiu
ja na vi kuanyu'u vi kuan-
detui nuu tee ka tatnuni vi
nuu tee ka netniuu ja na
vi kuantno'o gua'i, te na vi
kotua'i ja vi sa'i ndi'i tniuu
gua'a.
2 Te ma vi koka'an kue'i
siki ni in ñayiu, te na vi
kokui ñayiu mani ini vi
ñayiu va'a ini, te na vi xne'i
mai ja ka sa'a nda'u ka sa'a
kei jin ndi'i ñayiu.
3 Chi ama ka suni ni ka
okuo ñayiu vasa, vi ñayiu
inu so'o ndeva'a, vi ñayiu
ni ka kujioo nuu ichi ndaa,
vi ñayiu ni ka ojio'o ndi'i
nuu jakue'e jasua'a, vi ni ka
okusii inio jin yiki kuñuo, vi
ni ka okuo ñayiu kue'e vi
ñayiu kuasun ini, vi ni ka
ojini u'u ña ñayiu jion, te
suni mao, chi ni ka ojini u'u
tna'o jin in in ñayiu.
4 Su nuu ni xne'e Dios, ia
skaku ni'nu ña jion, ja ka'an
nda'u ka'an kee ña ya, te ni
kutoo ña ya jin ñayiu ñuyiu,
5 te ni skaku ni'nu ña
ya, su masu ja ka sa'a
yoon tniuu gua'a, chi ja ni
kunda'u ini ña ya jin ma'ñu
sagua ja ni ndasavii ña ya
jion nuu yika kuechio nuu
ni ndaskaku jaa ña Espíritu
maa ya, te ni ka nduo ñayiu
jaa.

6 Te ni tetniuu ia Dios
Espíritu ya ja na kochitu ya
ini anuo jin ma'ñu sagua
maa Jesukristu, ia skaku
ni'nu ña,
7 nagua ja ni ka nduo
ñayiu vii ñayiu va'a nuu
maa ya jin ma'ñu sagua ja
ni ka'an nda'u ni ka'an kee
ña ya, te vi ni'i ta'vio ja vi
sa'a jajion nagua ka ndetu
ka'nuo ja vi kotekuo nikuii
nikani.
8 Te tno'o ya'a kuu tno'o
ndaa kuiti, te kuini san ja
kaxtno'o ni'i ni tno'o ya'a
nuu ñayiu, nagua ja ñayiu
ka kandija ia Dios na vi tanui
ja vi sa'i tniuu gua'a, chi
ya'a kuu jagua'a ja jiniu'u, te
chituu ña jin ndi'i ñayiu.
9 Su kujioo ni, ma kiunduu
ni nuu taka tno'o vasa ja ka
ka'an ñayiu, ni kuentu ja ka
ndakani ñayiu naxa ni ka
osa'a ndi tata ja'nu san, ni
nuu ka tee tna'a ñayiu, ni
nuu ka skiti ini tna'a ñayiu
siki Ley Moisés, chi tu nagua
jiniu'u sa'un, te ni tu nagua
chituu ña.
10 Su nuu ja na in ñayiu
skunu nuu ini ñayiu ka
skua'a, te ka kuu siin, te
kuxeen ni nui in axi uu jichi.
Su nuu ja ña jain ja konini,
te ma kuandetu ni ja vi ndu-
tutu ka ni jin.
11 Chi ja jini maa ni ja
ñayiu kue'e kui, chi jin yika
kuechi ja sa'i yun jaka ña jin
ja ki'in nuu tniuya'ui jakue'e
sa'i yun.

Tno'o sandi'i ni ka

12 Te nuu na tetniuu san
Artemas axi Tíquico ja jaa
de nuu oo ni, te konuu ini ni
ja ki'in ni ñuu Nicópolis, chi
yun kuini san ja vi koo yoo
vijin.
13 Te chituu gua'a ni
Zenas, tee ka'an ni'nu ja ja'a
ñayiu, vi Apolos, ja ma ka'ni
sa'un ña jin de nuu ichi ja
ki'inkuei de.
14 Te suni kaxtno'o ni nuu
ñayiu ka skua'a jion ja na vi
kutua'i vi sa'i tniuu gua'a ja
na vi chitui ñayiu ka ja'ni
ndeva'a ña jin, nagua ja vi
kokui in ñayiu jiniu'u.
15 Ndi'i ñayiu ka oo jin san
ka ndakan tno'o ña jin ni, ¿a
kukueni ka oo ni? Te suni
vi ndakan tno'o ni ñayiu ka
kandija ja ka oo jian, ¿a
kukueni ka oi? Te ia Dios na
koto na kuni ña jin ndi'i ni.
Saa na kokuu.

Tutu ni tee Pablo nuu Filemón

1 Maa san kuu Pablo ja oo
san vekaa ja ja'a Jesukristu,
te ka tee san tutu ya'a jin
ñanio Timoteo nuu maa ni,
vi Filemón, ja ka ka'an too
ña san jin ni, chi in ni tniuu
ka sa'o ja ka xtutenuo tno'o
ia Dios.
2 Te ka tetniuu san tutu
ya'a nuu ni, vi nuu kua'o
Apia ja ka ka'an too jin ña,
vi nuu Arquipo, tee ka inee
jion nuu tnundo'o, vi nuu
ndi'i ñayiu ka ndututu ja ka
skua'a ve'e ni.
3 Te maa Tata Ja'nuo jin
Jito'o Jesukristu na ka'an
nda'u ka'an kee ña ya, te vi
koo ni jin jamani ya.

Kutoo Filemón ñayiu maa ia Dios vi kandija gua'a de Jesukristu

4 Ndakuanta'u san nuu ia
Dios, te siun ni ndaka'an ña
san jin ni nuu jikanta'u san
ja ja'a ni, vi ñani Filemón,
nuu ndakuatu san.
5 Chi ni'i tno'o san ja kutoo
ni ndi'i ñayiu maa ia Dios vi
kandija ni Jito'o Jesús.
6 Te jikanta'u san nuu ia
Dios, ja jin ma'ñu sagua ja
kandija ni na jinkui'nu gua'a
ka ini ni ndi'i javii java'a
ja ka ni'o jin ma'ñu sagua
Jesukristu.
7 Te kusii ini ndeva'a san
vi nuku'un ndee ini san, vi
ñani, chi kutoo ni ñayiu maa
ia Dios, vi maa ni ndasa'a sii
ini ni jin.

Jikanta'u Pablo nuu Filemón ja ja'a Onésimo

8 Te yun guaa visi kuu tat-
nuni san nagua kuu ja sa'a
ni, chi tee ni chitniuu ña
Jesukristu kuu san,
9 su sua'a jikanta'u san
nuu ni, chi kutoo ña san jin
ni. Te maa san kuu Pablo,
tee nija'nu, te vitna oo san
vekaa ja ja'a Jesukristu.
10 Te jikanta'u san ja ja'a
Onésimo, tee kuu na kuinio
se'e san, chi ni kandija de
Jesukristu ini vekaa ya'a.
11 Su ama ka, chi tu ni oo
jiniu'u de nuu ni, te vitna,
chi jiniu'u de nuu ni vi nuu
maa san.
12 Te yun guaa tetniuu
tuku san de ja ndajaa de nuu
oo ni, te kuanta'u ni de, chi
vi anu san kuu de.
13 Ni ka'an san ja koo
san jin de ya'a nagua ja
kunukuechi de nuu tniuu ni
nini oo san vekaa ya'a ja ja'a
tno'o va'a Jesukristu.
14 Su tu ni kuini san ja sa'a
san ama ka ja ka'an ni ja
vatuka kuu ja jinokuechi de
nuu san, nagua ja jandiuxi
sa'a ña ni jin san ma kokuu
ja tenini ña san, chi sa'a maa
ni nagua kuini ni.
15 Chi vatuni, yun kuu ja
ni kuu siin Onésimo nuu
ni ndesaa tiempu, nagua ja
vitna te siun ni vi koo ni jin
de.
16 Te masu in tee ji-
nokuechi sua'a ni kuu de,
chi in tee jinokuechi gua'a ka
kuu de, chi suu de kuu ñani
ja ka ka'an too, chi ka'an
too ndeva'a san de, te vi'i
ka maa ni ja ma koka'an too

ka ni de, su masu nani kuu
ni ñayiu kuu de, chi suni in
ñanio ja kandija Jito'o kuu
de.
17 Te saa, nuu ja ñu'u ini
ni ja in ni ka satniuo, te
kuanta'u ni de na kuinio
maa san.
18 Te nuu ja na in jakue'e
ni sa'a ña de jin ni axi nagua
ndita de nuu ni, te tno'o ña
ni jin maa san.
19 Te maa san tee tno'o
ya'a jin nda'a san ja kuu san
Pablo, ja ndatniuya'u maa
san nuu ni, su ndaka'an maa
ni ja suni ndita ni nuu san ja
ni kaxtno'o san nuu ni tno'o
va'a ia Dios.
20 Saa, vi ñani, sa'a ña ni in
jandiuxi ya'a jin san ja ja'a
maa Jito'o, te na ndusii ini
anu san, chi in ni ñani ka
kuo nuu Jito'o.
21 Te tee san tno'o ya'a
nuu ni, chi kukanu ini san ja
kuantno'o ni, chi jini san ja
kua'a ka ja sa'a ni saa nagua
jikan san.
22 Te suni sava'a ni nuu
koo san, chi ndetu ka'nu san
ja sa'a ia Dios nagua ka jikan
maa ni nuu ka ndakuatu ni,
te kuu yaa san ja jakoto ña
san.

Tno'o sandi'i ni ka

23 Te Epafras, tee ka oo jin
san vekaa ja ja'a Jesukristu,
ka ndakan tno'o ña de, ¿a
kuu kueni ka oo ni?
24 Te suni Marcos vi
Aristarco vi Demas vi Lucas,
tee ka chituu tna'a jin san ka
satniuu san, ka ndakan tno'o
ña de, ¿a kukueni ka oo ni?
25 Te maa Jito'o Jesukristu
na chindee chituu ña, te na
koto na kuni ña ya jin in in
ni. Saa na kokuu.

Tutu kua'an nuu ñayiu hebreo

Ka'an Dios nuu ñayiu jin ma'ñu sagua Se'e ya

1 Ja ni oka'an ia Dios guaa ndee jana'a kua'a jichi jin kua'a nuu ichi nuu ndi tatao jin ma'ñu sagua tee ni ka ondakani tno'o maa ia Dios ndee jana'a.

2 Te vitna ja kuu tiempu sandi'i ka'an ya nuo jin ma'ñu sagua Se'e ya, chi jin se'e ya ni sa'a ya ndi'i ja oo ñuyiu, te ndi'i ni xndendoo ya nuu nda'a Se'e ya ja sa'a jajin ya.

3 Te xne'e Se'e ya naxa ye'e tajan maa Dios, te vi ni ndaku ña ya naxa oo maa ia Dios, te maa ya jito ndi'i jin tno'o ka'nu ja ka'an ya. Te nuu ni ndasavii ya yika kuechio, te mandaa ya ndee andivi ja ni jinkoo ya ichi nda'a kua'a maa ia Dios.

Ka'nu ka kuu Se'e Dios saa ia ka jinokuechi nuu ya

4 Te ni nduka'nu ndeva'a ka Se'e ia Dios saa nuu ia ka jinokuechi nuu ya, chi ni ni'i ta'u ya ja ndiso ya tniuu ka'nu ndeva'a ka saa tniuu ka ndiso ia ka jinokuechi nuu Dios.

5 Chi tu sa'un na ama ni ka'an ia Dios nuu ni in ia ka jinokuechi nuu ya nagua yoso nuu tutu ka'an sua'a:

Se'e maa rin kuu ron,
te maa rin ni sa'a ka'nu ña jin ron vitna, ja kuu rin tata ron.

Te suni tu ni ka'an ya nuu ni in ia ka jinokuechi nuu ya nagua yoso inka tno'o nuu tutu ii nuu ka'an sua'a:

Maa rin kuu tata ron,
te maa ron kokuu se'e rin.

6 Te suni nuu ni tetniuu Dios invaa Se'e ya nuu ñuyiu ya'a, te jiña'a ya:

Ndi'i ron ja ka jinokuechi ron nuu rin vi chiñu'u Se'e rin.

7 Te siki ia ka jinokuechi nuu ya, ni ka'an ya:

Sa'a rin ja ia ka jinokuechi nuu rin ka kuu na kuinio nuu yi'i tachi ja tu kuu vi kondia'a ron,
axi ka kuu na kuinio yañu'u.

8 Su siki Se'e ya ni ka'an ya:

Maa ron kuu Dios ja tatnuni ron nikuii nikani,
te ndiso ron tniuu ja tatnuni ndaa ron.

9 Chi kutoo ron ja sa'a ron tniuu ndaa,
te ka'an u'u ron jakue'e.
Te yun guaa ni kaji ña rin ja kuu rin Dios maa ron ja tatnuni ron,
te ni joso ña rin texe'en ja kokuu sii ini ka ron saa sava ka ñayiu ka oo jin ron.

10 Te suni jiña'a ya nuu Se'e ya:

Maa ron kuu Jito'o ja ni sa'a ñuyiu ndee jaxtnañu'u,
te jin nda'a ron ni sa'a ron andivi.

11 Te ndi'i ya'a chi vi naa, su maa ron, chi koo ron nikuii nikani.
Ndi'i ya'a, chi vi kutu'u na kuinio in sa'un.

12 Te ndakintna'nu ron ndi'i
yun na kuinio in
su'nu,
te ndasama ron na kuinio
in ñayiu ja ndasama
sa'un ni'nui.
Su roon, chi inuu ni oo ron,
te kiuu ja koteku ron, maa
ndi'i sa'un.
13 Tu sa'un na ama ni ka'an
ia Dios nuu ni in ia ka ji-
nokuechi nuu ya tno'o ja ni
ka'an ya nuu Se'e ya:
Jinkoo ichi nda'a kua'a rin vi
guaa ndee na sa'a rin
ja ka ka'an u'u ña jin
ron ndee chii ja'a ron,
ni kachi ya.
14 Chi ndi'i ia ka jinokuechi
nuu Dios ka kuu espíritu ja
ka sa'a nagua kuini ya, te
tetniuu ña ya kua'ankuei ja
ka chituu ñayiu vi ni'i ta'u ja
vi kaku ni'nu.

2

Na vi koto mao te ma vi kujioo nuu ichi ja vi kaku ni'nuo

1 Te ja ja'a ya'a guaa nini
kuu ja vi tniuu ini gua'o
tno'o ya ja ni ka jini so'o,
nagua ja ma vi kujioo nuu
ichi ya.
2 Chi ndee jana'a ni tat-
nuni ia Dios tno'o ya nuu
Moisés jin ma'ñu sagua ia ka
jinokuechi nuu ya, te nini ni
okuu ja vi skunkui Ley yun.
Su ñayiu ni ka okuso'o nuu
ya, te ni ka sa'i jakue'e, ni
ka tniuya'u ndaa mai yika
kuechi yun.
3 Nuu saa te vi'i ka yoon,
chi ma vi kaku ni'nuo ja vi
tniuya'uo nuu na vi skunao
in jaka'nu ndeva'a ja vi kaku
ni'nuo. Chi xtnañu'u ka
maa Jito'o ni ndakani naxa
vi kaku ni'nuo, saa ni ka
ndakani ndaa kuiti ñayiu ni
ka onini tno'o ya nuu in ion.
4 Te suni ni xne'e ia Dios
jin ñayiu ni ka ndakani
tno'o ya ja tno'o ndaa ka
ka'in, nuu ni ka sa'i kua'a
tniuu na'nu vi javii java'a jin
jaka'nu maa ya. Te suni ni
jiña'a ya Espíritu ya nuu in
in ñayiu nakuu nakuu naxa
jinkuaan ini maa ya.

Ni ndasama Jesús te ni nduu ya in ñani in tna'o

5 Chi tu ni chitniuu Dios
ia ka jinokuechi nuu ya ja
vi tatnuni nii ñuyiu vaji nuu
kuee ka, chi Se'e ya guaa ni
chitniuu ya ja tatnuni, te siki
ya'a ka ka'on.
6 Chi sua'a yoso nuu tutu
ii, nuu ni ka'an in tee:
¿Na in kuu ñayiu ñuyiu ja
kondaka'an ni jin?
Te tu nagua ka kuu sa'un se'e
teyii ja kondi'ni ni ja
ja'i.
7 Chi ni sa'a lule ka ni joo jin,
saa ia ka jinokuechi
nuu ni,
te ni ndaskutu ni jin jayiñu'u
vi javii java'a.
Te ni chitniuu ni jin ja ko-
tatnuni nuu ndi'i ja ni
sa'a ni,
8 te ndi'i tu'u ni xndendoo ni
nuu nda'i,
kachi tutu ii.
Te ndi'i ja ni sa'a ia Dios
ni xndendoo ya nuu nda'i ja
kotatnuni, te ni in ja tu ni
sa'a siin ya, chi ndi'i xiin nuu
kuu nija'nui, visi kuini ka ja

vi kunio ja kokuu nija'nui
nuu ndi'i.
9 Su vitna te ka jinio Jesús,
ia ni sa'a lule ka Dios joo,
saa ia ka jinokuechi nuu ya.
Te ni ndaskutu ña ya jin
jayiñu'u vi javii java'a ja ja'a
ja ni tna'a ya kua'a tnundo'o
tnuneni nuu ni ji'i ya, chi
janda'u ini ia Dios, guaa ni
jandetu ya ja ni ji'i Jesús ja
ja'a ndi'i ñayiu.

10 Te ndi'i ja oo kuu kuenta
maa ia Dios, chi maa ya ni
sa'a, chi kuini ya ja kua'a
ndeva'a se'e ya vi koo an-
divi nuu ye'e tajan oo ya.
Yun guaa ni sa'a ia Dios ja
ndi'i kuiti ni skunkuu Jesús
jin ma'ñu sagua tnundo'o
tnuneni ni tna'a ya ja ni june
ya ichi ja skaku ni'nu ya
ñayiu.
11 Chi maa Jesús ni
ndasavii ña jin yoon, te maa
ya, chi ia vii kuu ya, te invaa
ni Dios kuu yua ndi'o. Te
yun guaa tu kukanoo Jesús,
ia kuu Se'e Dios, ja xnani ña
ya jion ñani.
12 Chi yoso nuu tutu ii
ja jinkui'nu inio ja Jesús ni
ka'an jin tata ya:

Ndakani san ja ia ka'nu
ndeva'a kuu ni nuu
ñani san vi kua'a san.
Te ma'ñu sagua nuu ka ndu-
tutu san kata san yaa
nuu ni, vi Dios.

13 Te suni ka'an ka ya:

Kukanu ini san ia Dios.
Te ka'an tuku ya:

Ya'a ka oo san jin se'e Dios ja
ni taa ya nuu san,
jiña'a Jesús.

14 Te nagua ka kuu se'e jin
yiki kuñu vi niñi, te suni saa
ni ni okuu ya yiki kuñu vi
niñi, nagua oo ñayiu ñuyiu,
nagua ja jin ma'ñu sagua
ja kuu ya, saa te kindee ya
jaka'nu neva'a Tachi ja ja'ni.
15 Saa te ni skaku ña ya
jin ndi'i ñayiu ka yu'u ja
vi kui, chi na kuinio ja ka
jinokuechi nuu ja ka yu'i yun
nikuii nikani ja ka tekui.
16 Chi jandaa ndija ja tu ni
kii ya nuu ñuyiu ja chituu
ya ia ka jinokuechi nuu Dios,
chi ja chituu ya ñayiu ka kuu
tatatno'o Abraham.
17 Te ja ja'a yun guaa
vi oo vi kaa ya nagua ka
ndaa ñani ya, nagua ja saa
te ni jinkokuu ya in sutu
kuu nija'nu ja ni skunkuu
ndaa ya nuu ia Dios. Te ni
kunda'u ini ña ya jin, ja ni
soko ya maa ya, saa te ni
kindee ya yika kuechi ñayiu.
18 Te nagua ni tna'a maa
ya tnundo'o ja ni jito tnuni
ña Tachi, te suni vitna kuu
chindee chituu ña ya jin
yoon nuu ka tna'o tnundo'o
ja jito tnuni ña Tachi.

3

Kuu ka'nu ka Jesús saa Moisés

1 Te yun guaa vi kinuu
gua'a ni Jesús, vi ñani vi
kua'a, chi ni kana ña ia Dios
ja vi koo ni jin ya, ja ka
kuu ni ñayiu maa ya, chi
maa ia Dios ni chitniuu ña
jin ya ja kuu ya sutu kuu
nija'nu ja kaxtno'o ya tno'o
ka kandijao.

2 Chi ni skunkuu gua'a
Jesús nuu ia Dios ja ni
tau ña ya nuu tniuu ya'a,
suni nagua ni skunkuu gua'a
Moisés ja ni ojinokuechi de
nuu ndi'i ñayiu ve'e maa ia
Dios.
3 Su Jesús, chi oo ka ja
yiñu'u nuu ya saa Moisés,
nagua ndo'o in tee sa'a in
ve'e ja oo ka jayiñu'u nuu de,
saa ve'e ni sa'a de yun.
4 Ndi'i ve'e, chi oo in tee ni
sa'a, su Dios kuu ia ni sa'a
ndi'i ja oo ñuyiu.
5 Te Moisés, chi jandaa
ja ni skunkuu ndaa de nuu
ndi'i ñayiu ve'e maa ia Dios
ja ni ojinokuechi de. Su
tniuu ni sa'a de ja ni oji-
nokuechi de kuu ja ndakani
tno'o ka'an Dios nuu kuee
ka.
6 Su Kristu kuu Se'e maa
ia Dios, te tatnuni ndaa ya
nuu ñayiu ve'e maa Dios, te
ñayiu ve'e yun ka kuu mao,
nuu ja na vi kuiin yutnuo
nuu tno'o ya guaa ndee kiuu
sandi'i ja ka kukanu inio, te
vi kokusii inio ja ka ndetu
ka'nuo ya.

Naxa kiukuei ñayiu maa ia Dios ja vi ndatatui

7 Te yun guaa nagua ka'an
Espíritu maa Dios nuu tutu
ii:
Nuu ja vi konini ron tno'o
ka'an ia Dios vitna,
8 te ma vi sa'a ndee ron
ini anu ron, nagua ni
ka sa'a ñayiu ja ni ka
ndakoi siki ya,
te ni ka ske'i ya nuu ñu'u te'a
yun.
9 Te suni jiña'a maa ia Dios:
Ni ka ske'e ña ndi tata ron,
te ni ka jito tnuni ñai,
visi ni ka ojini tniuu na'nu ni
osa'a rin nuu uu xiko
kuia.
10 Te ja ja'a yun guaa ni kiti
ini rin jin nuu ñayiu
tiempu saa,
te ni ka'an rin: “Ñayiu ya'a,
chi siun ni ka jika
kue'i,
te tu ka kuini ja vi kuni ichi
rin”.
11 Te yun kuu ja ni kee yu'u
rin jin ja kiti ini rin
ja ma kiukuei sa'uin nuu
kuña'a maa rin ja vi
ndatatui,
kachi tutu ii.
12 Te yun guaa vi koto ni
maa ni, vi ñani vi kua'a,
nagua ja ni in ni ma vi
koneva'a anu kue'e ja ma vi
kandija ni, te vi kujioo ni
nuu ia Dios teku.
13 Chi sua'a vi xteku tna'a
in in maa ni in kiuu in kiuu,
nini oo ka kiuu tiempu vitna,
nagua ja ni in ni ma xnda'u
ña yika kuechi, te vi sa'a
ndee ni ini anu ni nuu ia
Dios.
14 Chi ni ka kiunduo ja
ka oo jin Kristu, te na vi
koo yutnuo guaa ndee kiuu
sandi'i, nagua ni ka kukanu
inio ndee kiuu xtnañu'u ja ni
ka kandijao.
15 Chi saa ka'an nuu tutu
ii:
Nuu ja vi konini ron tno'o
ka'an ia Dios vitna,
te ma vi sa'a ndee ron ini
anu ron,
nagua ni ka sa'a ñayiu ja ni
ka ndakoi siki ya.
16 ¿Te na in ka kuu ñayiu
ni ka onini tno'o ia Dios, te

ni ka skiti ini ya? Sui ka kuu ndi'i ñayiu ja ni ndene'e Moisés ñuu Egipto.
17 ¿Te na ñayiu ka kuu ja ni ka oskiti ini ia Dios nuu uu xiko kuia? Sui ka kuu ñayiu ni ka sa'a yika kuechi, te ni ka ji'i nuu ñu'u te'a yun.
18 ¿Te na ñayiu xiin nuu ni kee yu'u ia Dios ja ma kiukuei nuu ñuu kuña'a ya ja vi ndatatui? Sui ka kuu ñayiu ni ka kuso'o nuu ya.
19 Te ka jinio ja tu ni kuu kiukuei ñayiu yun, chi tu ni ka kandijai.

4

1 Te na vi koyu'o ia Dios, chi kana saa vi ka neva'a nio tno'o ni kee yu'u ia Dios ja taa ya nuu kiukueio ja vi ndatatuo, te ma kentakuei sava ni ja kiukuei ni.
2 Chi suni ni ka oninio ja ni ka ndakani tno'o va'a ia Dios, nagua ni ka onini ñayiu jana'a. Su tu ni jiniu'u nuu ñayiu yun ja ni ka onini, chi tu ni ka kandijai tno'o ni ka onini yun.
3 Su yoon ja ka kandijao, chi kiukueio nuu vi ndatatuo jin ya. Te siki ñayiu tu ka kandija yun ka'an ya:

Te yun kuu ja ni kee yu'u rin jin ja kiti ini rin,
ja ma kiukuei sa'uin nuu ñuu kuña'a maa rin ja vi ndatatui.

Te saa ni ka'an ya visi ja ni xndi'i ya tniuu ni sa'a ya ndee nuu ni jinkoo ñuyiu.
4 Chi saa yoso nuu tutu ii siki kiuu kuu uja:

Te nuu ni xndi'i ia Dios tniuu ni sa'a ya,
te ni ndatatu ya kiuu kuu uja.

5 Te suni yoso inka jichi nuu tutu ii:

Ma kiukuei sa'uin nuu kuña'a maa rin ja vi ndatatui.

6 Su ja'ni ka ña ja kiukuei sava ka ñayiu nuu kuña'a ya ja vi ndatatui, chi ñayiu jana'a ja ni ka jini xtnañu'u kai tno'o va'a ya, tu ni kiukuei ja ja'a ja ni ka kuso'i nuu ya.
7 Te yun guaa ni jani tuku ia Dios inka tiempu, nagua ni ka'an ya guaa ndee nuu ja ni ya'a kuakua'a tiempu, te vitna ka'an tuku ya jin ma'ñu sagua tno'o ni ka'an David, nagua yoso nuu tutu ii:

Nuu ja vi konini ron tno'o ka'an ia Dios vitna,
te ma vi sa'a ndee ron ini anu ron.

8 Chi nuu sua'a te ni jiña'a Josué nuu vi ndatatu ñayiu Israel ndee jana'a, te ma koka'an ka ia Dios ja koo inka kiuu nuu vi ndatatu ñayiu.
9 Nuu saa te kendoo ka in kiuu nuu vi ndatatu ñayiu ñuu maa ia Dios,
10 chi ñayiu ja kiukuei nuu kuña'a ia Dios ja vi ndatatui, te suni ka ndatatui nuu ka satniui, nagua ni ndatatu ia Dios jin tniuu ni sa'a ya.
11 Nuu saa te na vi nduku ndeo kiukueio ja vi ndatatuo, nagua ni ion ma vi kanakau nuu kuechi ja vi kondikion nagua ni ka sa'a ñayiu jana'a yun, ja tu ni ka kandijai.

12 Chi tno'o ia Dios kuu
tno'o teku ja sa'a nagua
kuini maa ya, te xeen ka
saa in yuchi kani ja oo xeen
ndi nduu lado nuu, te kenta
guaa ndee ini anu vi ja-
jintnuni in ñayiu vi ndee
yiki kaji, te xtuu kaji nagua
ndakani ini ñayiu vi ja ka'in
ndee ini anui ja sa'i.
13 Te ni in ja ni sa'a ia Dios
ma kuu ja koyu'u nuu ya,
chi ndi'i ka tuu ndijin nuu
ia xiin nuu vi jinokauo ja vi
ndakuña'o kuenta.

Jesús kuu sutu kuu nija'nu ka

14 Ka neva'o in sutu kuu
nija'nu ja ni ndajino ya an-
divi nuu oo ia Dios, te suu
ya kuu Jesús, Se'e maa Dios.
Yun guaa vi kondikin gua'o
tno'o ja ni ka kandijao.
15 Chi ka neva'o in sutu
kuu nija'nu ja kunda'u ini
ña ya, chi inu vitao, te suni
ni tna'a maa ya tnundo'o
nuu ni ka jito tnuni ña jin
ya, nagua ka ndo'o yoon, su
tu sa'un ni kanakau ya nuu
yika kuechi.
16 Te yun guaa ma vi
koyu'o, te na vi kuyatnio nuu
mesa nuu tatnuni Dios, ia
ka'an nda'u ka'an kee ña,
nagua ja na kunda'u ini ña
ya jion, te na chindee chi-
tuu ña ya nuu jito tnuni ña
jakue'e.

5

1 Chi ndi'i sutu ja ka kuu
nija'nu, ni kaji ña maa ia
Dios ne'u ñayiu, te ni jani
ña ya ja na vi koka'an ni'nu
de ja ja'a ñayiu nuu maa ia
Dios, te na vi kosoko de kiti
vi ndatniuu nuu ya ja ja'a
yika kuechi ñayiu.
2 Te ja siun suni ka jini
sutu ja ka oo vita de nuu
ia Dios, te suni vi kuandee
ini de jin ñayiu tu ka jini vi
ñayiu ka ski'in ichi.
3 Te ja ja'a ja ka oo vita de,
yun guaa kanuu ja vi soko de
kiti nuu ia Dios ja ja'a yika
kuechi in in maa de, vi ja ja'a
yika kuechi ñayiu ñuu de.
4 Te ni in tee ma kuu sa'a
ka'nu de maa de ja kokuu
de sutu kuu nija'nu, chi maa
ni tee kana maa ia Dios, te
jiña'a ya jayiñu'u nuu de,
nagua ni ndo'o Aarón ndee
jana'a.
5 Te suni saa ni kuu jin
Kristu, chi masu maa ya
ni sa'a ka'nu ya maa ya ja
kokuu ya sutu kuu nija'nu,
chi sua'a maa ia Dios ni
jiña'a tniuu ka'nu yun, chi ni
ka'an ya nuu tno'o ya:

Se'e maa rin kuu ron,
te maa rin ni sa'a ka'nu ña
jin ron vitna, ja kuu
rin tata ron.

6 Te suni nagua ka'an tuku
nuu tutu ii:

Maa ron kuu sutu ja oo
nikuii nikani,
te kokuu inuu ron jin naxa
oo Melquisedec.

7 Te nuu ni oo Kristu nuu
ñuyiu ya'a, ni okana ni
onda'i ya jin kua'a tenuu ya
ja ni ojikanta'u ya nuu ia
Dios ja na skaku ni'nu ña ya
ja ma kuu ya. Te ni onini
Dios tno'o ni ndakuatu ya ja
ja'a ja ni yindei ni yititi ya.
8 Te visi Se'e Dios kuu ya,
te jin tnundo'o ni tna'a ya

yun, ni kutua'a ya ja jantno'o
gua'a ya.
9 Te ja siun ni skunkuu
ya ndi'i tniuu ni chitniuu
ña ia Dios, guaa maa ya
kuu ia skaku ni'nu ñayiu
ka jantno'o ña jin ya ja vi
kotekui nikuii nikani.
10 Te maa ia Dios ni tau ña
jin ya ja kokuu ya sutu kuu
nija'nu, te kokuu inuu ya jin
naxa oo Melquisedec.

*Vi koto mao ja ma vi xn-
doo tno'o ni ka kandijao*

11 Te oo kuakua'a tno'o
ja ka'an san siki tno'o ya'a,
su vijin kuu ja kaxtno'o
guagua'a san, chi inu uun
ndeva'a ini ni, te tu ka tniuu
ini ni tno'o ka nini ni.
12 Chi ja ni kuna'a
ka skua'a ni, te ja vi
ndakaxtno'o maa ni nuu
siun. Su saa sua'a ka ja'ni
ña jin maa ni ja ndakaxtno'o
tuku san tno'o xtnañu'u ia
Dios ja ni ka jini ni, te ni
ka nduyikin ni ja kuini ja vi
ko'o ni xikui nuu tniuu ja vi
kaa ni ndei.
13 Te ndi'i ñayiu ja ka
jaxin ii ka kui na kuinio
suchi yikin ja chia'an ka vi
jinkui'nu ini tno'o ndaa.
14 Su ñayiu na'nu ja jai
ndei, chi ja ni kutua'i ja kuu
sa'a siin siin ndee ja kuu
java'a te ndee ja kuu jakue'e.

6

1 Nuu saa te na vi ya'o
tno'o xtnañu'u ja ni ka jinio
ja kuu tno'o Kristu, nagua ja
na vi kuja ni'nuo nuu tno'o
ya. Chi masu nini ka kuu
ja vi ndajiokuion vi skua'o
tno'o ja ka jinio, na kuinio
ja ndatna'u inio nuu yika
kuechio, vi ja vi xndoo tniuu
ja jaka ña nuu vi kuo, vi
naxa vi kandijao ia Dios,
2 vi tno'o ja skua'o siki ja
kuanduteo, vi ja soneo nda'o
siki ñayiu kandija, vi ja vi
ndateku ndiyi vi kiuu sandi'i
ja sandaa ia Dios kuechi.
3 Te saa vi sa'o ja vi skua'o
tno'o vijin ka, nuu ja Dios na
kuandetu.
4 Chi ka oo ñayiu ja ni ka
ye'e nui ja ni ka jini tno'o ia
Dios, te ni ka junkuaan ini
javii java'a ni jiña'a ya, vi ni
ka ni'i Espíritu ya.
5 Vi suni saa ni, ni ka
junkuaan ini tno'o va'a maa
ia Dios vi naxa oo jaka'nu ya
tiempu ja vaji.
6 Te nuu ka nanakau tuku
ñayiu yun nuu jakue'e, te vi-
jin ndeva'a kokuu ja vi nda-
jiokuiin tukui ja vi ndatna'u
ini jai, chi jin jakue'e ka sa'i
yun, sa'a ja ka ndakatakaa
tukui Se'e ia Dios nuu cruz,
te ka jiña'i ja kanoo ya nuu
ka jini ndi'i ñayiu.
7 Te ñayiu ka kuu na
kuinio ñunde'i ja ti'vi ndute
nuu kuun sau in in jichi nuu.
Te nuu kuva'a ñunde'i yun,
te ñayiu yun ka ni'i javii
java'a maa ia Dios.
8 Su nuu ja nana tnu iñu
axi yuku kue'e, te tu sa'un
nagua jiniu'u ñayiu yun ja
kui na kuinio ñunde'i, chi
oo yatni ja xtau tnia'a ña ia
Dios, te sandi'i te kai.

*Vi koyutnuo jin tno'o ka
ndetu ka'nuo*

9 Su visi saa ka'an san jin
in in maa ni, ja ka'an too ña

san, su kukanu ndaa ini san
ja ka oo maa ni ichi gua'a ja
vi kaku ni'nu ni.
10 Chi ia sa'a ndaa kuu maa
Dios, te ma ndunaa ini ya
tniuu ni ka osa'a ni, vi ja ni
ka kunda'u ini ni ñanio ka
kandija, te ni ka chituu ni
jin, te vi saa ni ka sa'a ni
ndee vitna.
11 Su kuini san ja saa ni
vi kosa'a in in maa ni guaa
ndee kiuu sandi'i, nagua ka
sa'a ni vitna, jin ndi'i ni jin
anu ni. Saa te vi ni'i ni ndi'i
ja ka ndetu ka'nu ni.
12 Te kuini san ja ma vi kuu
ku'ndu ni, chi vi kondikin
ni nagua ka sa'a ñayiu ka
kandija ja ka jandee ini, te vi
ni'i ta'ui nuu ia Dios nagua
ni kee yu'u ya.

13 Chi nuu ni kee yu'u ia
Dios nuu Abraham, te ni kee
yu'u ya nuu maa ya, chi tu
na in kuu ka'nu ka na xiin
nuu kee yu'u ya.
14 Te ni ka'an ya: “Jandaa
ja sa'a vii sa'a va'a ña rin,
te skaya rin kuakua'a ndikin
tata ron”, jiña'a ya.
15 Te jandee ni ini Abra-
ham ni ondetu de, saa te ni
ni'i de nuu ia Dios nagua ni
kee yu'u ya.
16 Chi nuu kee yu'u ndija
in ñayiu, te kee yu'i nuu in
ja kuu ka'nu ka saa mai. Te
nuu ka'an ñayiu yun ja saa
kokuu nuu ia Dios, te tu na
tno'o vi tee tna'a kai.
17 Te yun guaa nuu ni
kuini ia Dios ja xne'e kaji
ka ya tno'o ni ka'an ya nuu
ñayiu vi ni'i ta'u tno'o ni kee
yu'u ya, te vi oo ini oo anu ya
ja skunkuu ya tno'o ni ka'an
ya yun, te ma ndasama sa'un
ya, yun guaa ni kee yu'u ya
nuu maa ya.
18 Te ya'a ka oo uu tno'o
ja ma kuu sama ya, in kuu
tno'o ni ka'an ya, te inka kuu
ja ni kee yu'u ya nuu maa
ya, te jin nduu yun ma kuu
ja xnda'u ña ya. Te jin yun
taa ia Dios in tno'o ndee ini
nuo ja ka ndandukuo ya ja
na koto ña ya vi ka kukanu
inio ya ja ka ndetu ka'nuo
tno'o ni kee yu'u ya.
19 Te ja ka ndetu ka'nuo
yun sa'a ja ka kukanu inio
nuu ia Dios vi ka oo yutnu
anuo nuu ya, inuu jin nagua
sa'a in kaa tikanchu ja
nukuiin yutnu in barco.
Te ja ka ndetu ka'nuo yun
ndeka ña ja kiukueio ndee
yata sa'un ndesi ini ve'e ii
nuu oo maa ia Dios.
20 Te suni yun yoxno'o
Jesús, ni kiuu ya ja ni
ndakune ya ichi ja kiukueio,
te ni jinkokuu ya sutu kuu
nija'nu nikuii nikani ja
kokuu inuu ya jin naxa oo
Melquisedec.

7

Jesús kuu sutu naxa ni oo Melquisedec

1 Chi Melquisedec ya'a ni
okuu rey ñuu Salem vi sutu
nuu maa ia Dios oo ndee
sukun. Te nuu ni nda-
jiokuiin Abraham ja ni ka
jaxin tna'a de, te kundee de
nuu sava ka rey yun, te ni
kee Melquisedec ni nutna'a
ña de, te yun ni ka'an vii ni
ka'an va'a de jin Abraham.

2 Yun te ni jiña'a Abraham uxi ja ciento ndi'i ja
ni ndakindee de nuu sava
ka rey. Te xtnañu'u ka sivi
Melquisedec kei ka'an rey
sa'a ndaa; te suni kuu de
rey Salem ja kei ka'an rey oo
mani.
3 Te tu ndee ka'an sa'un
nuu tutu ii na in ni okuu
tata de, ni nana de, ni tna'a
kuikin de, ni tu ndee ka'an
ja ni kaku de ni ja ni ji'i de,
chi kuu inuu de jin Se'e maa
ia Dios ja kuu de in sutu oo
nikuii nikani.
4 Vi kondia'a gua'a
ni na kua'a ka'nu kuu
Melquisedec saa ndi tatao
Abraham ja suni ni okuu
ka'nu de, su ni jiña'a de uxi
ja ciento nuu Melquisedec ja
ni ndakindee de nuu sava ka
rey ja ni ka jaxin tna'a jin de.
5 Te nagua yoso nuu
Ley Moisés ja sutu ka kuu
tatatno'o Leví, chi kuu vi tnii
de uxi ja ciento ndi'i nagua
ka ni'i sava ka ñayiu Israel
ja ka neva'i, visi in ni ndikin
tata Abraham ka kuu de.
6 Su Melquisedec, chi
masu tatatno'o Leví ni okuu
de, su ni tnii de uxi ja ciento
ja ni jiña'a Abraham, te ni
ka'an vii ni ka'an va'a de jin
tee yun ja neva'a de tno'o ni
kee yu'u ia Dios.
7 Te ndi'o ka jini ja in tee
kuu ka'nu ka kuu tee ka'an
vii ka'an va'a jin tee nuu ka.
8 Te vitna, chi ka ni'i sutu
uxi ja ciento, visi ka ji'i
de. Su ka'an nuu tutu ii ja
Melquisedec, chi na kuinio
ja teku ni de ndee vitna.
9 Te suni kuu ka'on ja
sutu vajikuei nuu tatatno'o
Leví ja vitna ka ni'i de uxi
ja ciento, suni na kuinio
ja ni ka tniuya'u de nuu
Melquisedec nuu ni tniuya'u
Abraham.
10 Chi nuu niñi xikui Abra-
ham ja ndiso ndikin tata de
Leví, visi chia'an ka ja vi
kakui, kiuu ja ni nutna'a ña
Melquisedec jin Abraham.
11 Nuu sua'a te ni ken-
takuei ñayiu Israel ja vi
skunkuu gua'i nuu ia Dios
jin ma'ñu sagua ja ni ka
soko sutu yun kiti, ja ka kuu
de ndikin tata Leví nagua
tatnuni Ley, nuu saa te masu
nini ka kuu ja koo inka sutu,
te kokuu inuu de jin naxa
oo Melquisedec, te ma kokuu
inuu ka de jin naxa ni oo
Aarón.
12 Chi nuu ja ni sama na
inka tee kokuu sutu, te suni
nini kuu ja sama inka ley.
13 Chi ja ja'a tee ya'a ka'an
nuu tutu ii ja vaji de nuu
inka tatatno'o Israel ja ni in
ñayiu tu ni okuu sutu.
14 Chi ka jini ndi'i ñayiu
ja Jito'o, chi vaji ya nuu
tatatno'o Judá, te siki
tatatno'o ya'a, tu ni ka'an
sa'un Moisés nuu ni ka'an
de na in vi kokuu sutu.
15 Te ya'a kuu nuu
kaxtno'o kaji ka, ja Jesús kuu
inka sutu jaa, te inuu kuu ya
jin naxa oo Melquisedec.
16 Te masu kuu ya sutu
nagua yoso nuu Ley na
tatatno'o vi kokuu sutu, chi
maa ya kuu sutu ja ndiso ya
tniuu ka'nu ja teku ya nikuii
nikani.
17 Chi ja ja'a maa ya ka'an
ia Dios nagua yoso nuu tutu

ii:
Maa ron kuu sutu ja oo nikuii nikani,
te kokuu inuu ron jin naxa oo Melquisedec.
18 Nuu saa te ni naa in tno'o nuu Ley jana'a yun, chi vita ni oo, te tu ni jiniu'u.
19 Chi vini joo tu ni chituu ña Ley yun ja vi skunkuu gua'a ñayiu nuu ia Dios, te nuu tniuu Ley yun ka neva'o in ja gua'a ka ja ka ndetu ka'nuo ja vi kuyatnio nuu ia Dios.
20 Te jin tno'o ni kee yu'u ia Dios kuu ja ni kuu Jesús sutu.
21 Chi jin sava ka sutu tu ni kee yu'u ya ja vi kokuu de sutu, su jin Jesús, chi ni kee yu'u ia Dios ja kuu ya sutu, chi yun guaa ka'an nuu tutu ii:
Ni kee yu'u Jito'o Dios, te ma ndatna'nu ini ya:
"Maa ron kuu sutu ja oo nikuii nikani,
te kokuu inuu ron jin naxa oo Melquisedec".
22 Yun guaa jin Jesús ni kukutu in tratu gua'a ka saa jaxtnañu'u.
23 Te ni ka oo kua'a sava ka sutu, chi ka ji'i de, te tu ni kuu ja vi kokunukuechi ka de nuu veñu'u.
24 Su Jesús, chi ma kuu sa'un ya, te tniuu yi'i ya ja kuu ya sutu, chi ma ndaya'a nuu ni in ka sutu.
25 Yun guaa kuu skaku ni'nu ya ñayiu ka kuyatni nuu ia Dios ja vi kotekui nikuii nikani jin ma'ñu sagua maa ya, chi teku ya nikuii nikani ja ka'an ni'nu ya ja ja'a ñayiu nuu ia Dios.
26 Chi Jesús kuu ndija sutu ja ka jiniu'o, chi ia vii kuu ya, te tu na kuechi ya, ni tu na jakue'e sa'a ya, te kuu siin ya nuu ñayiu ka sa'a yika kuechi, te kuu ka'nu ndeva'a ka ya ndee andivi.
27 Te masu oo ya nagua ka oo sava ka sutu ja ka ja'ni de kiti ka soko de nuu ia Dios in kiuu in kiuu, xtnañu'u ka ja ja'a yika kuechi maa de, te saa ka soko de ja ja'a yika kuechi ñayiu ñuu de. Su siin kuu Jesús, chi invaa ni jichi ni soko ya maa ya nuu ia Dios ja ja'o, ja oo nikuii nikani.
28 Chi Ley ni jiña'a ia Dios nuu Moisés, ni tau tee vita ja junkuei nuu yika kuechi ja ka kuu de sutu ka kuu nija'nu. Su nuu kuee ka, nuu ja ni oo Ley yun, te ni tau ya Se'e ya jin tno'o ja ni kee yu'u ya, te suu ya kuu sutu kuu nija'nu ja skunkuu ndaa ya nikuii nikani.

8

Jesús kuu ia in ni'nu in sagua nuu ia Dios jin nuu ñayiu

1 Vitna te tno'o kanuu ka nuu tno'o ja vajikueio ka ka'on ya'a kuu ja ka neva'o in sutu kuu nija'nu, te ni jinkoo ya ichi nda'a kua'a nuu mesa ja tatnuni ia Dios ndee andivi.
2 Te suu ya kuu sutu kuu nija'nu ja jinokuechi ya nuu ve'e ii ndaa ja oo andivi ja ni sa'a Jito'o Dios, te masu ja ni sa'a ñayiu ñuyiu.

3 Chi maa ia Dios ni tau
ndi'i sutu ka kuu nija'nu ja vi
soko de kiti vi ndatniuu nuu
ya, te yun guaa suni kanuu
ja na in guaa soko Jesús nuu
ia Dios.
4 Te yun guaa nuu sua'a
te ni oo ni ya ñuyiu ya'a, te
ni ma kuu ja kokuu ya sutu,
chi ka oo ni sutu ja ka soko
nuu ia Dios nagua tatnuni
Ley Moisés.
5 Su sutu ka oo ñuyiu ya'a
ka jinokuechi de nuu ve'e
ii ja kuu kuanda'u axi ja
kintna'a inuu jin naxa oo
ve'e ii oo ndee andivi. Te
ka jinio ja kuanda'u ni kuu,
chi nuu ni jinkondee Moisés
ja sa'a de ve'e ii, te jiña'a ia
Dios: “Kondia'a gua'a te sa'a
ron nagua ni xne'e rin nuu
ron nuu ni ka oo yuku yun”.
6 Su tniuu sa'a Jesús vitna,
ja kuu ya sutu kuu nija'nu,
chi in tniuu gua'a ka kuu
ja sa'a ya, masu tniuu ka
sa'a sutu ya'a, chi maa ya in
ni'nu in sagua nuu ia Dios
jin nuu ñayiu jin in tratu
gua'a ka, chi oo ya jin tno'o
guagua'a ka ja ni kee yu'u ia
Dios.
7 Chi nuu sua'a te tratu
xtnañu'u ja ni sa'a ia Dios
ni skunkuu ja kindee yika
kuechi ñayiu, te masu nini
ka kuu ja sa'a ya inka tratu
kuu uu nuu siun.
8 Su ni nuku'un ia Dios
ñayiu yun ja tu ka sa'a ndai,
te ni kuxeen ya nui, nagua
yoso nuu tutu ii:
Jiña'a Jito'o Dios:
Vaji kiuu ja sa'a rin in tratu
jaa jin ñayiu Israel vi
ñayiu Judá.
9 Te ma koo inuu jin nagua
oo tratu ja ni sa'a rin
jin tatatno'o ron ndee
jana'a,
kiuu ja ni tnii rin nda'i, te
ni ndene'e rin jin ñuu
Egipto,
chi tu ni ka skunkuu ndai
tratu ja ni sa'a rin jin,
yun guaa ni xndendoo nda'u
rin jin, kachi Jito'o
Dios.
10 Nuu saa te ya'a kuu tratu
ja sa'a rin jin ñayiu
Israel
nuu na kenta kiuu yun,
kachi Jito'o Dios,
Sa'a rin ja junku'un Ley rin
jajintnuni,
te nuu anui tee rin Ley rin,
te kokuu rin Dios mai,
te vi kokuu mai ñayiu ñuu
rin.
11 Te ni in, ma kaxtno'i nuu
tna'a kuikin,
ni ni in, ma kaxtno'i nuu
ñani ja na vi kuni
Jito'o Dios,
chi ndi'i ñayiu vi kuni ña jin
rin ja maa rin kuu ia
Dios,
ndee suchi luluu sa'un
vi guaa ndee ñayiu
na'nu ka.
12 Te kuaka'nu ini rin jakue'e
ka sa'i,
te ma ndaka'an sa'un ka rin
yika kuechi, kachi ia
Dios.
13 Chi nuu ni ka'an ia Dios
ja taa ya in tratu jaa, te jin
tno'o yun ni xne'e ja ni kuu
tu'u tratu xtnañu'u, chi ja ni
yii. Te in ja ni yii, chi tu
jiniu'u ka, te oo yatni ja naa.

9

Ni skintna'a ve'e ii oo ñuyiu jin nuu oo ia Dios andivi

1 Vitna te ka'an siki tratu xtnañu'u naxa ni tatnuni ia Dios ja vi chiñu'u ya nuu ve'e ii ja ni oo ñuyiu ya'a.

2 Chi sua'a ni ka sa'a ve'e ii yun: ni ka tniune'u uu ve'e kueli, te ve'e xtnañu'u yun nani ve'e ii, te yun nukuiin in kandeleru vi in mesa, te yun ndondoso xtaa vixin ii.

3 Te ndesi in sa'un ja tniune'u ve'e ii yun, te ve'e kuu uu nani ve'e ii ndeva'a.

4 Te ini ve'e yun oo in altar oro nuu kai suja vixin, te suni oo in jatnu, te yun inee in tindo'o oro ja ñu'u xtaa vixin ja ni kuun ndee andivi nani manaa, vi yutnu Aarón ja ni ndandixin tnu, vi yuu jite nuu ndee Ley ja kuu tratu ni sa'a ia Dios.

5 Te siki jatnu yun ka nukuiin uu ja ka oo ndijin ja ka xne'e ja yun oo ndia'a maa ia Dios, te ka oo uu uu ndijin ja ka chisa'u nuu jatnu yun nuu joso sutu kuu nija'nu niñi kiti, su vitna masu nini ka kuu ja ndakani ndi'i san siki ya'a.

6 Te nuu ni jino ndi'i ve'e ii ya'a, te ndinuu ndikuee ni kiukuei sutu ve'e xtnañu'u yun ja ka sa'a de tniuu ja ka kuu de sutu.

7 Su ve'e kuu uu, chi maintno'o sutu kuu nija'nu kuu ja kiuu, te invaa ni jichi kiuu de ja nuu kuia, te ma kuu kiuu de nuu ja tu na niñi kiti yinda'a de ja soko de ja ja'a yika kuechi maa de, vi ja ja'a yika kuechi ñayiu ñuu de, ja ka sa'i nuu kuu sanaa.

8 Te jin yun kaxtno'o Espíritu ia Dios nuo ja kuini ka ja nune ichi ja kuu kiukueio ini ve'e ii nuu oo ia Dios nini oo ka ve'e ii xtnañu'u.

9 Te ndi'i ya'a kuu na kuinio taniñu tiempu vitna, chi ndatniuu vi kiti ja ka soko nuu ia Dios, ma kuu sa'a ja nduvii jajintnuni ñayiu soko yun.

10 Chi maa ni ka'an siki yiki kuñuo, naxa vi kao vi naxa vi ko'o vi naxa vi nduvio, te yun maa ni jiniu'u guaa ndee kiuu sama ia Dios tratu ni sa'a ya jin ñayiu.

11 Su vitna, chi ja ni kii Kristu, te maa ya kuu sutu kuu nija'nu ja ndiso ya taka java'a ja taa ya nuo. Te kuu ya sutu in nuu ii ndeva'a ka ja oo ndee andivi, in nuu oo ndaa vi oo gua'a ka saa ve'e ii ndee jana'a, te masu ñayiu ni sa'a axi koka'on ja masu ja oo ñuyiu ya'a kuu.

12 Te ja ni kiuu Kristu invaa ni jichi nuu ii ndeva'a ndee andivi nuu oo ia Dios, te masu ja soko ka ya niñi ndixi'u axi niñi chikeru, chi jin niñi maa ya ni soko ya ja kokuu nikuii nikani, te jin yun ni ndatau ña ya nikuii nikani nuu yika kuechio.

13 Chi ja ndaa ja niñi isndiki vi niñi ndixi'u vi chikeru ja ni ka kai ti nuu altar, ni nduu ti yaa ja ka joso sutu siki ñayiu ni ka kutne'e nuu Ley, ndasavii ña ja ka nduvii ñayiu yun nuu Ley. Saa te kuu vi chiñu'i ia

Dios.
14 Te nuu ja saa kuu jin
niñi kiti yun, te vi'i ka tniuu
ka'nu ndiso niñi Kristu. Chi
jin ma'ñu sagua Espíritu oo
nikuii nikani, ni soko Kristu
maa ya nuu ia Dios, te oo
vii ya, tu na yika kuechi ya.
Te niñi ya ndakate jatne'e
ka ñu'u jajintnunio vi tniuu
ka sa'o ja jaka ña ja vi
kuo, nagua ja saa, te kuu
vi kunukuechio nuu ia Dios
teku.
15 Te yun guaa Kristu kuu
ia in ni'nu ma'ñu sagua tratu
jaa ja ni sa'a ia Dios jin
ñayiu. Chi nuu ni ji'i ya,
te ni nune ichi ja kuaka'nu
ini ia Dios yika kuechi ni ka
osa'a ñayiu ni ka oo jin tratu
xtnañu'u. Te jin tniuu ni sa'a
ya yun, vi ni'i ta'u ñayiu ni
kana ña ia Dios ja vi sa'a
jajin nuu vi kotekui nikuii
nikani, nagua ni kee yu'u ya.
16 Chi nuu oo in tutu ja kuu
testamentu nuu ka'an nagua
xndendoo in tee nuu se'e de
ja sa'a jajin, te nini kuu ja
ndee kuu de, saa sa'a jajin
sa'un se'e yun.
17 Chi in testamentu, tu
ndee sa'un nuu ja teku ni tee
ni sa'a yun, chi guaa ndee
nuu ni ji'i de, te saa ndee
ya'u.
18 Te yun guaa tratu
xtnañu'u, chi suni ni jinkoo
jin ja vi kuu kiti ja vi kati
niñi ti.
19 Chi nuu ni ndakani
Moisés ndi'i nagua tatnuni
Ley nuu ndi'i ñayiu Israel,
te ni ki'in de ixi kua'a jin
in nda'a tnu hisopo, te ni
skanuu de niñi chikeru vi
niñi ndixi'u ja ni saka tna'a
de jin ndute, te ni joso de
nuu liuru nuu yoso Ley vi
siki ñayiu ñuu yun.
20 Yun te jiña'a de: “Ya'a
kuu niñi ja ni kukutu tratu
ja ni tatnuni ia Dios nuo”.
21 Te suni ni joso Moisés
niñi yun ini ve'e ii vi siki
ndi'i ndatniuu ja ka jantniuu
sutu nuu ka chiñu'u de ia
Dios.
22 Te ja yatni ndi'i ka ndu-
vii jin niñi yun, nagua ka'an
nuu Ley ja jin niñi, te ka
nduvii. Te nuu tu na niñi
jati, te ma kuaka'nu ini ia
Dios yika kuechio.

Ja ni soko Kristu maa ya ja kindee ya yika kuechio

23 Te nini kuu ja ka soko
sutu kiti ja vi nduvii ndat-
niuu ka oo ve'e ii yun, visi
nani ja in kuanda'u ni kuu
jin ja oo ndee andivi. Su
nagua oo ndee andivi, chi
jagua'a ka kuini ja soko,
masu kiti ya'a.
24 Te Kristu, chi tu ni kiuu
ya ini ve'e ii ja ni sa'a ñayiu,
ja kuu in kuanda'u ni jin ve'e
ii oo ndija ndee andivi. Chi
ni kiuu Kristu mamaa andivi
ja ni jino ya nuu oo maa ia
Dios, te yun oo ya vitna ja
ka'an ni'nu ya ja ja'o nuu ia
Dios.
25 Te tu ni kiuu ya ja soko
ya maa ya kua'a jichi, nagua
ka sa'a sutu ka kuu nija'nu,
ja nuu kuia nuu kuia kiukuei
de ve'e ii jin niñi kiti, te
masu jin niñi maa de.
26 Chi nuu ja sua'a te sa'a
Kristu nagua ni ka osa'a
sutu, te nini kuu ja kua'a

jichi kuu ya nuu siun, guaa
ndee nuu ni jinkoo ñuyiu.
Su vitna nuu makuyatni
tiempu sandi'i, te invaa ni
jichi ni kii ya ja kokuu nikuii
nikani ja ni soko ya maa
ya, nagua ja kindee ya yika
kuechio.
27 Saa nagua ka ji'i ndi'i
ñayiu invaa ni jichi, yun te
kua'ankuei ja ka'nde ia Dios
kuechi.
28 Te suni Kristu, chi in-
vaa ni jichi ni soko ya maa
ya ja kindee ya yika kuechi
kuakua'a ñayiu, te nuu nda-
jiokuiin ya inka jichi ja ndii
ya, te ma ndii ya ja kindee
ka ya yika kuechi ñayiu, chi
ndii ya ja skaku ni'nu ya
ñayiu ka ndetu ka'nu ña jin
ya.

10

1 Chi Ley Moisés ni okuu
na ni kuinio in kuanda'u
java'a ja vaji, te masu vi maa
java'a ja oo andivi kuu. Yun
guaa Ley, chi ma kuu sa'a
jin ñayiu ka kuyatni nuu ia
Dios ja ka sokoi invaa ni nuu
kiti nuu kuia nuu kuia ja
vi kokui ñayiu ndaa nuu ia
Dios.
2 Chi nuu sua'a te kuu sa'a
Ley ja vi nduvii ñayiu in jichi
ni nuu yika kuechi, te ma vi
koxtavi kuechi kai mai, nuu
saa te vi xndendoi ja ma vi
soko kai.
3 Su ja ka sokoi yun nuu
kuia nuu kuia, nani ja sa'a
ja ka ndaka'an ñayiu yika
kuechi kuu.
4 Chi niñi isndiki vi niñi
ndixi'u, ma kuu ja kindee
yika kuechio.
5 Yun guaa nuu ni kii
Kristu ñuyiu ya'a, te jiña'a
ya nuu ia Dios:
Tu kuini ni ja ka soko ñayiu
kiti jin ja ka sokoi
ndatniuu,
su ni taa ni yiki kuñu san ja
soko san nuu ni.
6 Chi tu junkuaan ini ni ja
teñu'u ñayiu kiti, ni
ja ka sokoi nuu ni ja
kindee yika kuechi.
7 Yun guaa kachi san nuu ni:
“Ya'a vaji san ja sa'a
san nagua kuini maa
ni, vi Tata Dios,
nagua yoso nuu tutu ii ja ja'a
maa san”,
jiña'a ya.
8 Xtnañu'u ka ka'an ja tu
kuini ia Dios ni tu junkuaan
ini ya ja ka soko ñayiu ndat-
niuu ni ja ka teñu'i kiti nuu
ni, te ni ja ka jati niñi ti
nagua ja kindee yika kuechi,
visi saa tatnuni nuu Ley ja vi
sa'i.
9 Yun te nuu ni ka'an ya:
“Ya'a vaji san ja sa'a san
nagua kuini maa ni, vi Tata
Dios”, te jin tno'o yun ni
xtajioo ia Dios ja ka soko
ñayiu, te nuu tniuu yun ni
ndasa'a ya ja ni soko Kristu
maa ya.
10 Te ni ndasavii ña ia Dios
jion, chi ni sa'a Kristu nagua
kuini maa ia Dios, ja ni soko
ya yiki kuñu ya invaa ni jichi
ja kokuu nikuii nikani.
11 Chi jandaa ja ndi'i sutu
ka oo de ndi kiuu ndi kiuu
ka jinokuechi de nuu ia Dios
ja ka soko de in ni nuu kiti
kua'a jichi. Te visi ja ka soko
de yun, su ma kuu sa'un
kindee yika kuechi ñayiu.

12 Su Kristu, chi invaa ni
jichi ni soko ya maa ya ja ja'a
yika kuechi ñayiu ja kokuu
nikuii nikani, te ni junkoo ya
ichi nda'a kua'a ia Dios.
13 Te yun ndetu ya guaa
ndee na sa'a ia Dios ja ka
ka'an u'u ña jin ya ndee chii
ja'a ya.
14 Chi jin invaa ni ja ni
soko ya maa ya ni sa'a ya ja
ni ka ndui ñayiu ndaa nikuii
nikani, ja ka kui ñayiu vii
nuu ia Dios.
15 Te Espíritu ia Dios ka'an
kaji ya siki tno'o ya'a, chi
yun te kachi ya:
16 Ya'a kuu tratu ja sa'a rin
jin ñayiu nuu na kenta
kiuu yun, kachi Jito'o
Dios:
Sa'a rin ja junku'un Ley rin
ini anui,
te nuu jajintnuni tee rin Ley
rin.
17 Te ni ka'an ka ya:
Chi kuaka'nu ini rin
jakue'e ka sa'i, te ma
ndaka'an sa'un ka rin
yika kuechi, kachi ya.
18 Nuu saa te nuu ni jaka'nu
ini ya yika kuechio, te masu
nini ka kuu nagua vi soko
kao ja ja'a yika kuechio.

Ni nune ichi ja kiukueio nuu oo ia Dios

19 Te yun guaa ni nune
ichi, vi ñani, ja kuu kiukueio
nuu ii ndeva'a nuu oo ia
Dios jin ma'ñu sagua niñi
Jesukristu.
20 Te na vi kondikion ichi
jaa, ichi ndeka ña ja vi
kotekuo ja ni june ya sa'un
ndesi nuu ii ndeva'a. Chi
nuu ni soko ya maa ya, te ni
nune sa'un ndesi ve'e ii yun
ja kuu kiukueio nuu oo maa
ia Dios.
21 Te ka neva'o in sutu kuu
nija'nu ja tatnuni ya nuu
ñayiu ve'e maa ia Dios.
22 Yun guaa na vi kuyatnio
nuu ia Dios jin in anu ndaa,
te na vi kandija ndaa kuitio.
Chi ni ndasavii ya anuo ja
ma vi kokusuchi ka inio nuu
jakue'e ni ka osa'o, te ni
ndasavii ya yiki kuñuo jin
ndute vii.
23 Te na vi koyutnuo jin
ja ka ndetu ka'nuo, te ma
vi ndasama inio jin tno'o
ka kandijao, chi Dios ndaa
kuu ia ni kee yu'u nuo, te
skunkuu ya tno'o ni ka'an
ya.
24 Te na vi kunda'u ini
tna'a in ion, te na vi ka'an
nuu tna'o ja vi ka'an too
tna'o, te na vi sa'o java'a.
25 Te na vi kondututu nio
ja vi chiñu'o ia Dios, te ma
vi kosa'o nagua ka sa'a sava
ka ñayiu ja tu ka ndututui.
Chi sua'a na vi xteku tna'o,
te vi'i ka vitna ja ka ndia'o ja
makuyatni kiuu ja ndii Jito'o.
26 Chi nuu ja ka
ndañukuun inio, te ka sa'o
yika kuechi, nuu ja ni ka
jinio tno'o ndaa, te tu na
inka ja vi soko nuu ia Dios ja
ja'a yika kuechio yun.
27 Chi maa ni kendoo in ja
ioo ndeva'a kaa nuu sandaa
ia Dios kuechi ñayiu, te suu
kuu ñu'u kai koko koko ja
teñu'u ña jin ñayiu ka ka'an
u'u ña jin ya.
28 Chi ñayiu jiso kava Ley
Moisés, te oo uu axi uni
testiu ja ka'an kuechi siki, te
ka ja'ni ña jin, te tu na in

kunda'u ini ña.
29 Nuu saa ni kuu, te suni
kua'a ka tniuya'u ñayiu jain
ni'nu Se'e ia Dios, te skexikoi
niñi ya, vi kane'i jin Espíritu
ja chindee chituu ña. Te jin
niñi yun ni kukutu tratu, te
suni suu ni ndasavii ñayiu.
30 Chi ka jinio ja ni ka'an:
"Maa rin ndaxtenaa jin
ñayiu sa'a jakue'e, te tetniuu
rin tnundo'o tna'i ja ja'a
jakue'e sa'i yun", kachi
Jito'o. Te suni ka'an ka:
"Maa Jito'o guaa sandaa
kuechi ñayiu ñuu ya", kachi
tutu ii.
31 Chi ioo ndeva'a kaa ja
kanakauo nuu nda'a ia Dios
teku.
32 Su vi ndaka'an maa ni
tiempu ja ni ya'o yun, nuu
inka ni ka ye'e nuu ni jin
tno'o va'a Jesús ja ni ka
jandee ka jaka'nu ini ni jin
kua'a tnundo'o ni ka tna'a
ni, te tu ni ka jika yata ni.
33 Chi sava maa ni ka
kane'e ña jin ni vi ni ka sa'a
ndeva'a ña nuu ni ka jini
kua'a ñayiu. Te sava ka ni,
chi vini ka oo anu ni ja ni ka
tna'a ni inuu ni tnundo'o jin
ñayiu yun.
34 Te suni ni ka kunda'u
ini ni ñayiu ka yi'i vekaa,
te tu ni ka kusuchi ini ni
jin tnundo'o nuu ka kindee
ja ka neva'a ni, chi ka jini
ni ja andivi ka neva'a ni in
jagua'a ka ja vi sa'a jajin ni,
in ja oo nikuii nikani.
35 Te ma vi skunaa ni in ja
ni ka kukanu ini ni, chi yun
kuu nuu vi ni'i ta'u ni in ja
vi kuta'u vi kundetu ni.
36 Chi nini kuu ja vi
kuandee ini ni, ja vi sa'a ni
nagua kuini maa ia Dios, saa
te vi ni'i ni ja ni kee yu'u ya.
37 Chi yoso nuu tutu ii:
Joo luluu ni ka, te ndenta
ia ndii, te ma kokunuu
ya.
38 Ñayiu ndaa, chi tekui jin
ja kandijai.
Su nuu ja ndakaka yatai, te
tu osii ini rin jin,
kachi ia Dios.
39 Su yoon, chi masu ñayiu
ka ndakaka yata ja vi junaa
ka kuo, chi ñayiu ka kandija
Jesús ka kuo, te vi kotekuo
nikuii nikani.

11

Tno'o ka kandijao

1 Chi ja ka kandijao kuu ja
ka kundaa inio ja vi ni'o ja
ka ndetuo nuu ia Dios vi ka
kukanu ndaa inio ja oo ndija
ja tu ka jinio jin nuo vitna.
2 Te ni ndakuantno'o ña ia
Dios jin ñayiu jana'a, chi ni
ka kandija gua'i ya.
3 Chi jin ja ka kandijao, ni
ka jinkui'nu inio ja ni sa'a ia
Dios ñuyiu jin tno'o ni ka'an
ya. Te yun guaa ja ka ndia'o
jin nuo vitna, chi ni jinkoo
jin ja ma kuu vi kondia'o.
4 Chi jin ja ni kandija Abel
ni sokoi in jagua'a ka nuu ia
Dios saa ja ni soko Caín. Te
yun guaa ni ka'an ia Dios ja
suchi ndaa kui, te ni janta'u
ya ja ni sokoi. Te visi ja
ni ji'i Abel, su ja ni sokoi
yun ndakani ndee vitna ja
kandija gua'i.
5 Chi jin ja ni kandija Enoc,
te ni ndakuaka ña ia Dios ja
koteku de. Te ma kuni de ja

kuu de, te tu ni ka jini ka
ña ñayiu, chi ni ndakuaka
ña maa ia Dios jin de kua'an
de ndee andivi. Te ka'an
nuu tutu ii ja ni junkuaan
ini ña Dios jin de ama ka ja
ndakuaka ña ya.
6 Su nuu ja tu ka kandijao,
te ma kuu ja junkuaan ini ña
ia Dios jion, chi ja kuyatnio
nuu ia Dios, te nini kuu ja vi
kandijao ja oo ya, te skuta'u
ña ya in ja vi kuta'u vi kun-
detu ñayiu ja ka ndanduku
ya.
7 Chi ni kandija Noé, nuu
ni chindetu ña ia Dios ja koo
tnundo'o ja kuini ka ja kuni
de. Te ni jantno'o de tno'o
ni ka'an ya, chi yu'u ni'nu
ña de jin ya, te ni sa'a de in
arca ja ni ka kaku ni'nu de
jin ñayiu ve'e de. Te jin ja
kandija de yun, te ni xnaa
ña ia Dios jin ñayiu ñuyiu,
chi tu ni ka kandijai, te ni
jinkokuu de tee ndaa ja vaji
jin ma'ñu sagua ja kandijao
ia Dios.
8 Chi ni kandija Abraham,
guaa ni jantno'o de nuu ni
kana ña ia Dios, te ni kee de
ja kua'an de in nuu kuña'a
ya ja sa'a jajin de. Te kua'an
de, visi tu ni jini de ndenu
ki'in de.
9 Chi ni kandija de, guaa ni
ojika nda'u ni de nuu ñu'u
inka ñuu ja ni kee yu'u ia
Dios ja kuña'a ya nuu de. Te
ni sa'a de in ve'e sa'un ni oo
de, te suni saa ni ka oo Isaac
vi Jacob, ja suni inuu ni ni
ka ni'i de tno'o ni kee yu'u
ia Dios.
10 Chi ni ondetu ka'nu
Abraham ja kuña'a ia Dios
in ñuu ja oo nikuii nikani,
te maa Dios kuu ia jini naxa
koo, te ni sa'a ya.
11 Chi ni kandija de, te visi
ña ni kuu ja koo se'e Sara,
su ni ni'i de jandakui, ja koo
se'e de jin ña, visi ja ni ka
kuu nija'nu sa'un de. Chi
ni kandija de ja ia ndaa kuu
Dios, te skunkuu ya tno'o ni
kee yu'u ya.
12 Te yun guaa Abraham,
chi visi ja ni kuyatni ja kuu
de, te ni jinkoneva'a de kua'a
ndikin tata de, na kuinio
kimi ka oo andivi axi na
kuinio ñuti ja ni koto tna'a
kua'a ndeva'a yu'u ndute
mar.
13 Te ndi'i ñayiu ya'a ni ka
ji'i, te tu ni ka ni'i ja ni kee
yu'u ia Dios nui, su ja siun ka
kandijai, guaa sua'a ni ndee
jika ni ka ndia'i nuu vi ni'i
ta'ui nuu ni kee yu'u ia Dios.
Te ni ka kusii ini, chi ni ka
kandijai ja vi ni'i. Su ni ka
na'mai ja ñayiu inka ñuu ka
kui, te ka jika nda'ui nuu
ñuyiu ya'a.
14 Chi ñayiu ka'an siun
kaxtno'o kaji jin tno'o ka'in
yun ja jika ii ni, ndukui in
ñuu gua'a ka ja koi.
15 Chi nuu ja ka ndaka'in
ñuu mai nuu ni kekuei ja
kua'ankuei, te ni oo tiempu
ja kuu vi ndajiokuiin.
16 Su ka ndioo ini in ñuu
gua'a ka, te suu kuu andivi.
Yun guaa ia Dios, chi tu
kukanoo ya ja kokuu ya ia
Dios ñayiu yun, chi ja ni sa'a
tua'a ya in ñuu nuu vi koi.
17 Chi ni kandija Abraham,
guaa ni tnii de Isaac ja soko

de nuu ia Dios nuu ni jito
tnuni ña ya jin de. Te vi ni
oo anu de ja soko de invaa
se'e de, visi jin suchi yun ni
kee yu'u Dios
18 nuu ni ka'an ya: “Jin
Isaac guaa vi kaya kua'a
ndikin tata ron”.
19 Chi ni ndakuni Abraham
ja ia ka'nu ndeva'a kuu Dios,
te kuu ndaxteku ya se'e de,
visi ndee ne'u ndiyi. Te
kuu ka'on ja na kuinio ja ni
ndani'i jaa Abraham se'e de
ne'u ndiyi.

20 Te ni kandija Isaac guaa
ni ka'an vii ka'an va'a de jin
se'e de Jacob vi Esaú naxa
vi koo naxa vi kaka de kiuu
kua'on.
21 Te suni ja ni kandija
Jacob, guaa nuu ni kuyatni ja
kuu de, te ni ka'an vii ka'an
va'a de jin nduu seyii José.
Te vi sua'a yituu nda'a de
yutnu tuu de, te ni chiñu'u
de ia Dios.
22 Te ni kandija José, guaa
nuu ni kuyatni ja kuu de,
te ni ka'an de ja nuu kuee
ka, te ndekuei ñayiu Israel
ñuu nuu ka oo de yun, te ni
tatnuni de ja vi ndakuiso yiki
de no'okuei jin ñuu nuu ni
kee yu'u ia Dios ja kuña'a ya.

23 Te ni ka kandija tata vi
nana Moisés, guaa nuu ni
kakui, te ni ka tayu'u ña tatai
jin uni yoo, chi ni ka jini
de ja luu ndeva'a jitoi, te tu
ni ka yu'u de siki tno'o ni
tatnuni rey ja vi ka'ni suchi
yii kueli.
24 Te suni ni kandija
Moisés, guaa nuu ni ja'nu
de, te tu ni jandetu de ja vi
ka'an ñayiu ja seyii ña'a kuu
sesi'i Faraón kuu de.
25 Chi sua'a ni kuu ini de ja
vi ndeva'a ndetnuni vi sa'a
ña jin de, nagua ka ndo'o
ñayiu ñuu ia Dios, masu ja
kokusii kokuvatu ini de ndee
saa tiempu nuu yika kuechi.
26 Chi ni ndakuni de ja
gua'a ka kuu ja vi kane'e vi
ka'an yichi ña ñayiu jin de ja
ja'a ia tetniuu Dios, masu ja
koneva'a de ndi'i jakuika ja
oo Egipto. Chi yinuu gua'a
de ja ni'i de in ja kuta'u
kundetu de nuu ia Dios.
27 Te ja kandija Moisés,
guaa ni xndendoo de Egipto,
te ni kee de kua'an de. Te ni
tu ni yu'u de ja kiti ini rey
nuu de, chi ni oo yutnu de
jin ja sa'a de, na kuinio ja vi
ndia'a de Dios, ia tu ka jinio
jin nduchi nuo.
28 Te ja kandija Moisés,
guaa ni ka sa'a de viko pas-
cua jin ñayiu Israel, nuu ni
ka ja'ni de lelu. Te ni tat-
nuni de ja vi koso ñayiu niñi
ti nuu yutnu ye'i, nagua ja
nuu ya'a ia jinokuechi nuu
Dios ja ka'ni se'e xtnañu'u
ñayiu Egipto, te ma ka'ni
se'e xtnañu'u ñayiu Israel.
29 Te ja ka kandija ñayiu
Israel, guaa ni ka ya'i ma'ñu
ndute mar kua'a, na kuinio
nuu ñu'u yichi. Te nuu ni
ka kuini ñayiu Egipto ja suni
vi ya'i, te ni ndachisa'u ña
ndute jin, te ni ka ndani'ni
xnii ja ni ka ji'i.
30 Chi ja ka kandija ñayiu
Israel, guaa nuu ni ka jion-
dui muro ja ndesi ñuu Jericó
nuu uja kiuu, te ni junkuei
muro yun.

31 Te ja kandija Rahab, ña'a xiko maa, kuu ja tu ni ji'i in ni ña jin ñayiu ñuu ña Jericó, ja ka kui ñayiu inuu so'o ndeva'a nuu ia Dios. Chi ni janta'u gua'a ña ñayiu Israel ja ni ka jinkoto yu'u de naxa oo ñuu yun.

32 Te oo kua'a ka ja ka'an san nuu siun, su ja'ni kua'a ka ña tiempu ja ndakani san nagua ni ka ndo'o Gedeón vi Barac vi Sansón vi Jefté vi David vi suni saa ni nagua ni ka ndo'o Samuel vi sava ka tee ni ka ndakani tno'o ia Dios ndee jana'a.

33 Chi jin ja ka kandija de ni ka kundee de nuu ni ka jaxin tna'a de jin taka ñuu na'nu, te ni ka tatnuni ndaa de nuu ñuu de, te ni ka ni'i de nagua ni kee yu'u ia Dios, vi ni ka jasi de yu'u ndika'a.

34 Te sava de ni ka kaku ni'nu nuu tnundo'o ja tu ni ka kai de nuu ñu'u xeen ndeva'a. Te sava de ni ka kaku ni'nu ja tu ni ka ja'ni ña jin yuchi kani. Te sava tee tu inu ndakui, ni ka ndanindee de, ja ni ka nduu ndakui de nuu ni ka jaxin tna'a de, te ni ka kundee de ni ka skunu de jin soldado inka ñuu.

35 Te ni ka oo sava ñasi'i ja ni ka ndani'i ña ndiyi ña ja ni ka ndateku.

Te sava ka ñayiu ni ka tna'a kua'a ndeva'a tnundo'o vi ndee ni ka ji'i, chi tu ni ka kuini ja vi xndoi ichi ia Dios ja vi kaku ni'nui, nagua ja saa, te vi ni'i in jagua'a ka nuu vi ndatekui.

36 Te sava kai ni ka tna'i tnundo'o nuu ni ka sa'a ne'e ka sa'a yichi ña jin, vi ni ka kani ña jin, vi ni ka jasi ña vekaa vi ni ka ju'ni ña jin cadena.

37 Te sava ñayiu ni ka kuun ña yuu vi ndee ni ka ji'i, vi savai ni ka ja'nde sagua ña jin sierra. Te savai ni ka jito tnuni, vi savai ni ka ja'ni ña jin yuchi kani. Te ya'a yun ni ni ka ojika savai ja ni ka oni'nui ñii ndikachi vi ñii ndixi'u, te nda'u ndeva'a ni ka ndo'i, ni ka okusuchi ini ja ni ka osa'a ndeva'a ña jin.

38 Te ñayiu ñuyiu ya'a, chi tu ka oo tu ka ndai ja vi koi jin ñayiu ka kandija yun. Te yun guaa ni ka jika nda'ui nuu ñu'u te'a, vi ni ka oi yuku vi kava ve'e vi yau ñu'u.

39 Te ndi'i ñayiu ya'a, visi ni ndakuantno'o ña ia Dios ja ka kandija gua'i, su tu ni ka ni'i ja ni kee yu'u ya ja kuña'a ya nui.

40 Chi ni sa'a tua'a ya in jagua'a ka ja taa ya nuo, nagua ja jin yoon, te vi ni'i ja vi koi jion nagua kuini maa ia Dios.

12

Na vi kinuu gua'o Jesús

1 Yun guaa yoon, chi ka jinio ja ka oo kuakua'a ñayiu ja ka jionduu ña jion na kuinio viko, ka ndakani ja ka kandijai. Te yun guaa na vi xndoo ndi'i ja sa'a tneñu ña vi yika kuechi ja tnaa ña jion nuu jakue'e, te na vi kuandee inio in kiuu in

kiuu ja na vi kaka gua'o kiuu
kua'on nuu tno'o ia Dios.
2 Te na vi kinuu gua'o
Jesús, ia xiin nuu vaji ja ka
kandijao, ia sa'a ja vi kujao
nuu tno'o ya. Chi maa Jesús
kuu ia ni tna'a tnundo'o nuu
cruz, te ni tu ni ndi'ni ya ja
kanoo oo nuu ni ji'i ya, chi ja
jini ya ja nuu ya'a tnundo'o,
te ndusii ini ya ja junkoo
ya ichi lado kua'a mesa nuu
tatnuni ia Dios.
3 Te vi ndaka'an maa ni
naxa ni ndo'o Jesús nuu ni
tna'a ya tnundo'o, ja ni ka
ndakoo ñayiu ka sa'a jakue'e
siki ya. Yun guaa ma vi kuita
ni, ni ma vi ndakaka yata ni.
4 Chi maa ni, kuini ka ja
kentakuei ni ja vi ndee vi
kuu ni ja ka nduku ndee ni
ja ma vi sa'a ni yika kuechi.
5 Te ¿a vi ja ni ka ndunaa
ini ni tno'o ni xteku ña ia
Dios ja ni ka'an ya na kuinio
se'e maa ya jin ni? Chi sua'a
yoso nuu tutu ii:

Ma vi skexiko ron tnundo'o
nuu ndakanu ndaa ña
Jito'o nuu ichi jin ron,
vi se'e,
ni ma vi kuu kui'a ini ron
nuu kuxeen ya nuu
ron.
6 Chi tetniuu Jito'o tnundo'o
ja ndakanu ichi ndaa
ya jin ñayiu kutoo ya,
te kani ña ya jin ndi'i ñayiu
janta'u ya, na kuinio
se'e maa ya,
kachi nuu tutu ii.

7 Nuu saa te vi kuandee ini
ni nuu ka tna'a ni tnundo'o
ja ndakanu ndaa ña ia Dios
nuu ichi, chi sa'a ña ya jin ni
na kuinio se'e maa ya, chi tu
na in se'e ja ma kuxeen tatai
nui.
8 Su nuu ja tu ka tna'a ni
tnundo'o ja ndakanu ndaa
ña ia Dios jin ni, nagua
ndakanu ndaa ya ndi'i se'e
ya, nuu saa te se'e ja tu na
tata ka kuu ni, te masu se'e
ndija maa ia Dios.
9 Chi suni ni ka oo tatao
nuu ñuyiu ya'a nuu ni ka
okuelio, te ni ka ondakanu
ndaa ña de jion nuu ichi, su
ni ka onee yiñu'o nuu de.
Nuu saa te gua'a ka kuu ja
vi kuantno'o gua'o nuu Tata
Dios oo ndee andivi nagua ja
vi kotekuo.
10 Chi ni ka okuxeen tatao
ka oo ñuyiu ya'a nuo ndee
saa ni kiuu, naxa ka kuini
maa de. Su ia Dios, chi
kuxeen ya nuo ja kuu in
java'a mao, nagua ja vi kovio
nuu ya, nagua ia vii kuu maa
ya.
11 Te ja ndaa ja tu kusii
inio nuu vi inka ka ndakanu
ndaa ña nuu ichi jion, chi
sua'a kusuchi inio. Su nuu
kutua'o jin ma'ñu sagua ja
ka ndakanu ndaa ña nuu
ichi, te yun vaji ja vi sa'a
ndao, te vi koo manio.

Vi koto ni maa ni te ma vi skexiko ni tno'o ka'an ia Dios

12 Nuu saa te vi sa'a ndakui
ni nda'a ni ja ni ka kuita nuu
ia Dios. Te vi kani yutnu ni
ko'ndo ni ja tu oo ndakui.
13 Te vi nduku ndee ni ja vi
kaka ni nuu ichi ndaa, nagua
ja ma vi kujioo ni nuu ichi
yun. Saa te nduva'a ko'ndo
ku'u ni.
14 Te vi nduku ndee ni ja vi
koo mani ni jin ndi'i ñayiu,
te vi koo vii ni nuu Jito'o

Dios. Chi nuu tuu, te ni in ni, ma kuu vi kuni ni ya.
15 Vi koto gua'a ni maa ni nagua ja ni in ni ma vi kendoo ja vi ni'i javii java'a taa ia Dios, te nagua ja ni in ni ma vi kokuu ni na kuinio in yuku ugua ja ni kee yo'o, te sa'a tneñu, te saa vi kokuu ni na kuinio kue'e ja vi xtivi ni sava ka ñayiu.
16 Te ni in ni ma vi sa'a ni kuechi ñuyiu jin inka ñayiu ja masu katnu tayu ni kuu, axi skexiko ni in ja ii ja taa ia Dios, nagua ni sa'a Esaú ja invaa ko'o ndei, te ni ndaxiko de nuu ñani de ja kuta'u de in jagua'a ka ja seyii xtnañu'u kuu de.
17 Chi ja ka jini maa ni ja nuu kuee ka, te ni kuini de ja kuta'u de javii java'a nuu tata de, su tu ni ni'i de. Te visi ni nda'i ndeva'a de, su tu na tatna ni kuu ka ja siun kaa ja ni sa'a de.
18 Chi tu ni ka kuyatni ni nuu yuku, nagua ni ka sa'a ñayiu Israel ja ni ka kuyatni nuu yuku Sinaí ja kuu vi ke'o. Te ni kai ja vi ja'nu ja'nu ñu'u nuu ñunee, te ni kuun sau vi yi'i xeen tachi.
19 Te ni tu ni ka onini ni ja ni ka tiuu trompeta, ni tno'o ja ni ka'an ia Dios nuu ñayiu jana'a yun. Te ñayiu yun, chi ni ka onini tno'o ni ka'an ya, te ni ka jikanta'ui nuu ya ja ma ka'an ka ya.
20 Chi tu ni ka kundee ka ini jin tno'o ja ni tatnuni ya, chi ni ka'an ya: “Na ni kuu ni ja jinkani ja'a nuu yuku ya'a, visi in kiti, te vi kuun ti yuu axi vi tiuu ti jin kuji guaa ndee na kuu ti”, jiña'a ya.
21 Te ioo ndeva'a kaa ja ka ndia'i yun ja vi ndee Moisés jiña'a: “Vi sua'a ni'i san ja yu'u ndeva'a san”, jiña'a de.

22 Su maa ni, chi sua'a ni ka kuyatni ni yuku Sión, ñuu maa ia Dios teku, ja kuu Jerusalén oo ndee andivi nuu oo ya jin kuakua'a mil ia ka jinokuechi nuu ya,
23 vi nuu ka otutu ñayiu ka kuu se'e xtnañu'u ia Dios ja ka yoso sivi nuu liuru oo ndee andivi. Ni ka kuyatni nuu Dios, ia ja'nde kuechi ndi'i ñayiu vi nuu ka oo anu ñayiu gua'a ja ni sa'a ia Dios ja ni ka ndui ñayiu vii.
24 Vi suni ni ka kuyatni ni nuu maa Jesús, ia in ni'nu ma'ñu sagua tratu jaa ni sa'a ia Dios, vi niñi ya ja ni jati nuu ni ji'i ya ja vi nduu vio. Chi ya'u ka ndee niñi ya saa niñi Abel ja ka'an kuechi nuu ia Dios.

25 Yun guaa vi koto ni maa ni, ma vi skexiko ni tno'o ka'an ya. Chi nuu tu ni ka kaku ñayiu ni ka skexiko tno'o ni ka'an ya nui nuu ni chindetu ña ya jin ñuyiu ya'a, te vi'i ka vi ndo'o yoon, nuu ja na vi skexiko ia chindetu ña jion ndee andivi.
26 Te tiempu saa, chi tno'o ni ka'an ia Dios ni sa'a ja ni tnaa ñuyiu. Su vitna te ni kee yu'u ya nuu kachi ya sua'a: “Inka jichi sa'a rin ja tnaa ñuyiu, te masu maintno'o ni ñuyiu, chi suni ndee andivi”.

27 Te tno'o ka'an ya "inka
jichi", jinkui'nu inio ja xta-
jioo ya taka ja kuu kujioo
ja ni sa'a maa ya, nagua ja
kendoo maa ni ka ja tu kuini
ya ja xtajioo ya.
28 Chi taa ia Dios nuo in
nuu tatnuni maa ya nuu
ma xtajioo ya. Te na vi
ndakuanta'uo nuu ya ja ja'a
ya'a, vi na vi chiñu'o ya, te
siun ni vi koyu'u ni'nuo nuu
ya, nagua ja na junkuaan ini
ya.
29 Chi ia Dios mao kuu ya
na kuinio ñu'u ja teñu'u ndi'i
ja sa'a jakue'e.

13

Naxa sa'o ja junkuaan ini ña ia Dios jion

1 Siun ni vi koka'an too
tna'a ni jin ñayiu ka kandija
jin ni.
2 Te ma vi ndunaa ini ni
ja vi kuña'a nuu ni ve'e ni,
nuu ñayiu ka jionuu. Chi oo
jichi ja saa ni ka sa'a sava
ñayiu, ja ni tu ka jini, te ni ka
jiña'a nui ve'i ni ka ndoo ia
ka jinokuechi nuu maa Dios.
3 Te vi kona'a ni ja ja'a
ñayiu ka yi'i vekaa, na
kuinio ja vi in ni ka yi'i maa
ni jin vekaa yun. Te suni
vi kona'a ni ja ja'a ñayiu ka
tna'a tnundo'o nuu ka sa'a
ndeva'a ña jin, na kuinio ja
vi suni saa ni ka ndo'o maa
ni.
4 Te ndi'i ñayiu na konee
yiñu'i nuu katnu tayui, te ma
vi koskindee tna'i, chi maa
ia Dios sandaa kuechi ñayiu
sa'a kuechi ñuyiu vi ñayiu
skindee tna'a.
5 Te ma vi kokutoo ni
xu'un. Vi kosii ini ni jin
nagua ka neva'a ni vitna, chi
ni kachi ia Dios: "Ma xndoo
ña rin, te ni ma xndendoo
nda'u ña rin", kachi ya.
6 Nuu saa te ka kukanu
inio, te vi ka'on:
Maa Jito'o kuu ia chindee
chituu ña jin san,
te ma koyu'u san ja nagua vi
sa'a ña ñayiu jin san.
7 Te vi kona'a ni ja ja'a tee
ni ka ojito veñu'u ni, ja ni ka
okaxtno'o de tno'o ia Dios,
te vi ndakuni ni naxa ni ka
osa'a de nuu ñuyiu ya'a ja
ni ka jika de nuu ichi ya, te
vi kondikin ni, saa vi sa'a ni
nagua ni ka okandija de.
8 Te tu sama Jesukristu, chi
in ni ia kuu ya ndee jana'a,
vi vitna, vi nikuii nikani.
9 Te yun guaa ma vi kuan-
detu ni ja vi kondikin ni
inka tno'o siin, ja tu na ama
ka jini ni, chi gua'a ka kuu
ja vi koyutnu anu ni jin
javii java'a maa ia Dios, saa
ja vi kondikin ni siki tno'o
kaxtno'o nagua kuu ja kuu
vi kaa ni, chi tu nagua ni
jiniu'u sa'un nuu ñayiu ni ka
ondikin ichi yun.
10 Te yoon, chi ka neva'o
Kristu ja ni soko ya maa ya
ja ja'a yika kuechio. Su sutu,
chi tu nagua ka ni'i de jin ja
ka soko de kiti nuu ve'e ii.
11 Chi sutu kuu nija'nu ka,
soko de niñi kiti nuu ve'e ii
ndeva'a ka, nagua ja kindee
yika kuechi ñayiu, su yiki
kuñu ti teñu'u de yata ñuu
yun.
12 Te suni saa ni ndo'o
Jesús nuu ni ji'i ya, chi ni

tna'a ya tnundo'o yata ñuu,
nagua ja ndasavii ya ñayiu
jin ma'ñu sagua niñi maa ya.
13 Te yun guaa na
ki'inkueio ndee yata ñuu
nuu ni ji'i Jesús, te na vi
tna'a inuo jin ya jakanoo ja
ni tna'a ya.
14 Chi ñuyiu ya'a, tu na
ñuu ka neva'o ja vi koo
nikuii nikani, chi sua'a ka
ndukuo in ñuu nuu vi koo ja
vaji nuu kuee ka.
15 Te yun guaa vi siun ni
vi kondasa'a ka'nuo ia Dios
jin ma'ñu sagua Jesukristu,
te ja ka ndasa'a ka'nuo ya
kuu in ja ka soko nuu ya,
chi ka jitao yaa nuu ya ja ka
chiñu'o ya.
16 Te ma vi ndunaa ini ni
ja vi sa'a ni java'a, te vi
ka'an mani ni ñayiu nagua
ka neva'a ni. Chi nuu ja saa
ka sa'a ni, te na kuinio ja ka
soko ni nuu ya, chi saa te
junkuaan ini ia Dios.
17 Vi kuantno'o ni nuu
tee ka jito veñu'u ni, te
vi kuanyu'u vi kuandetu ni
nuu de, chi suu de ka jito
gua'a ña ja vi koo va'a ni, chi
ka jini de ja ndakan tno'o ña
ia Dios jin de na tniuu ka sa'a
de. Te vi kuantno'o gua'a ni,
nagua ja vi kokusii ini de, te
ma vi ka'an kuechi de, chi
nuu tuu, te tu nagua jiniu'u
nuu in in maa ni.
18 Vi ndakuatu ni ja ja'a
san, chi ka kukanu ini san ja
ka ndakani va'a ini san, chi
ka kuini san ja na kee yiñu'u
ndi'i tniuu ka sa'a san.
19 Te jikanta'u ndeva'a san
ja vi kakanta'u ni ja ja'a san
nuu ia Dios, nagua ja na
kuandetu ya ja ñama ndenta
san nuu ka oo ni.

Tno'o vii tno'o va'a jin tno'o sandi'i ni ka

20 Te maa ia Dios ja taa ya
tno'o mani, kuu ia ni ndax-
teku Jito'o Jesukristu ne'u
ndiyi. Te maa Jesukristu kuu
na kuinio in tee kuu ka'nu
ka, ja jito ya ñayiu ka skua'a,
ja ka kui na kuinio ndikachi
ya, chi jin niñi ya ni sa'a
kutu ya in tratu ja oo nikuii
nikani.
21 Te maa ia Dios na sa'a
ja koo gua'a ndi'i ni tniuu
ka sa'a ni, nagua ja vi sa'a
ni nagua kuini maa ya. Te
na sa'a ya jin ndi'o nagua
junkuaan ini maa ya, jin
ma'ñu sagua Jesukristu, te
nuu maa ya na koo jayiñu'u
nikuii nikani. Saa na kokuu.
22 Te jikanta'u san, vi ñani,
ja vi kuandee ini ni jin ndee
saa tno'o ja ni tee san ya'a ja
xteku ña san jin ni.
23 Te kaxtno'o san nagua ja
vi kuni ni ja ñanio Timoteo,
chi ja ni kee de vekaa, te nuu
ja na ndenta yachi ni de, te
jakuei san jin de, vi jakoto ña
san.
24 Te vi kuña'a ni nuu tee
ka jito veñu'u ni, vi nuu ndi'i
ñayiu ka kandija, ja ndakan
tno'o san jin, ¿a kukueni ka
oi. Te suni ka ndakan tno'o
ña ñayiu Italia ja ka kandija,
¿a kukueni ka oo ni?
25 Te ia Dios na koto na
kuni ña jin ndi'i ni. Saa na
kokuu.

Tutu ni tee Santiago nuu ñayiu ka skua'a

1 Maa san kuu Santiago *
ja jinokuechi san nuu ia Dios
vi nuu Jito'o Jesukristu. Tee
san tutu ya'a nuu maa ni, ja
ka kandija ni ne'u ndi uxi
uu tatatno'o Israel, ja ni ka
jitenuu ni ja ni ka jinkoo ni
nuu sava ka ñuu ninii ñuyiu.
¿A kukueni ka oo ni?

Taa ia Dios tno'o ndichi

2 Ñani, kua'a, vi kokusii
ndeva'a ini ni nuu vaji nani
kuu tnundo'o ja jito tnuni ña
jin ni,
3 chi ja ka jini ni ja nuu jito
tnuni ña tnundo'o jin ja ka
kandija ni Kristu, te yun ka
kutua'a ni ja vi kuandee ini
ni nuu tnundo'o.
4 Te vi kuandee ini ni,
nagua ja kentakuei ni ja vi
kokuu ni in ñayiu vii ñayiu
va'a, te vi koyutnu ni, nagua
ja tu nagua ka'ni sa'un ña.
5 Su nuu ja ndee in ni ja'ni
ña tno'o ndichi, te vi kakan
ni nuu ia Dios, te na taa ya,
chi taa kua'a ya nuu ndi'i
ñayiu, te ma skexiko ña ya
jin ni in ñayiu.
6 Su vi kandija gua'a ni
nuu ka jikan ni nuu ia Dios,
chi na in tu kandija gua'a, te
kuu inui jin ola ndute mar ja
jiokuita ña tachi, te ya'a yun
ni kua'an de.
7 Te ñayiu sa'a siun, ma
ndakani ini ja na in guaa ni'i
nuu Jito'o.
8 Chi ñayiu neva'a uu ja-
jintnuni, chi ya'a yun ni
ndakani ini jin ndi'i ja sa'i.
9 Te ñayiu skua'a ja kuu
nda'u kuu kee ni, na kokusii
ini ja sa'a ka'nu ña ia Dios
jin.
10 Su ñayiu skua'a ja kuu
kuikai, na kokusii ini nuu
sa'a nda'u ña ia Dios jin.
Chi ñayiu kuika yun kuu na
kuinio ita nuu yuku, ja ñama
ni te naa.
11 Chi nuu jinonta nikandii
te kuu i'ni xeen, te yichi ni
yuku vi kuei ni ita yun, te
ndee ka kona'a ja luu kaa,
te suni saa ni ndo'o ñayiu
kuika, chi ne'u tniuu sa'a
mai yun nai.

Vi kuandee ini ni nuu jito tnuni ña tnundo'o

12 Na ta'u na ndetu ñayiu
ja jandee ini nuu jito tnuni
ña taka tnundo'o, chi nuu
kundee ini ndi'i tnundo'o
yun, te ni'i in ja kuta'ui ja
kotekui nikuii nikani. Chi
yun ni kee yu'u ia Dios ja
kuña'a ya nuu ñayiu ka ku-
too ya.
13 Nuu ja ndee in ñayiu
kii ini ja sa'a jakue'e, te ma
vi koka'an ja nuu ia Dios
vaji jakue'e yun, chi ma kuu
ska'an ña jakue'e jin ia Dios,
te ni tu ska'an ña ya ja vi sa'a
ñayiu jakue'e.
14 Chi ja skanda ña jin in
in ñayiu kuu ja ndioo ini mai
ja sa'i jane'e jayichi, te jayun

* **1:1 1:1** Santiago nani de vitna, su ama ka, chi Jacobo ni onani de nuu ni oo de ñuyiu.

kundee ja skanakau ña jin
nuu jakue'e.
15 Te ja jio'o ñayiu ja sa'i
jane'e jayichi kuu nuu vaji
yika kuechi, te nuu kaya yika
kuechi yun, te jaka ña ja kui.
16 Yun kuu, vi ñani, vi
kua'a, ja ka'an too ña san,
ma vi ndaxnda'u ni maa ni.
17 Chi ndi'i java'a vi ndi'i ja
oo vii ndeva'a ja ka kuta'uo
vaji ndee sukun yun, chi vaji
nuu maa Tata Ja'nuo, ia ni
sa'a ndi'i ja ka ye'e andivi.
Te ia Dios, chi inuu ni kuu
ya ndi'i ni kiuu, te tu sama
sa'un ya nagua sama kati.
18 Te ni taa ya ja ka
tekuo jin ma'ñu sagua tno'o
ndaa ya, chi saa kuini maa
ya, nagua ja vi kokuo se'e
xtnañu'u ya saa nuu ndi'i ja
ni sa'a ya.

Vi sa'o nagua ka'an nuu tno'o maa ia Dios

19 Te vi kona'a maa ni
tno'o ya'a, vi ñani vi kua'a,
ja ka'an too ña san, ja ndi'i
maa ni na vi koñama ini ni
ja vi konini ni, te kuekuee
vi ka'an ni, te ma vi kiti ini
ñama ni.
20 Chi nuu kiti ini ñayiu,
te tu sa'i tniuu ndaa nagua
kuini maa ia Dios.
21 Te yun kuu ja vi ku-
jioo ni nuu ndi'i jakue'e vi
nuu jane'e jayichi ja ni kaya
ñuyiu ya'a, te vi sa'a nda'u vi
sa'a kee ni, te vi kuanta'u ni
tno'o ja ni skute ia Dios ini
anu ni, chi tno'o ya'a ndiso
jaka'nu ja skaku ni'nu ña jin
ni.
22 Te vi sa'a ni nagua ka'an
nuu tno'o maa ia Dios, masu
maintno'o ni ja vi konini ni,
chi nuu ja tuu, te saa ka
xnda'u ni maa ni.
23 Chi nuu na in ñayiu nini
sua'a ni tno'o ia Dios, te tu
sa'i nagua tatnuni maa tno'o
ya'a, te kuu inui jin in tee
ndia'a de yunuu de nuu in
speju sua'a ni.
24 Chi sua'a ni ndia'a de
yunuu de, te nuu kua'an de,
te naa ni ini de naxa jito de.
25 Su ñayiu ja tu ndunaa
ini tno'o nini, chi ndia'a
guagua'i naxa ka'an nuu ley
ndaa, te ley ya'a kuu ja
ndatau ña nuu jakue'e, te
oo yutnui nuu tno'o yun, chi
sa'i ndi'i tniuu nagua nini
yun. Te na ta'u na ndetu
ñayiu yun nuu ia Dios jin
tniuu sa'i yun.
26 Su nuu na in ñayiu jani
ini ja chiñu'u gua'i ia Dios,
su tu ja'nu ni'nui tno'o ka'in,
te chia xnda'ui mai, te tu
jiniu'u sa'un ja chiñu'i ia
Dios.
27 Su ja vi chiñu'u vii vi
chiñu'u va'a ñayiu Tata Dios
kuu ya'a: na vi jinkotoi suchi
ka kuu la'u vi ñasi'i ni ka
ndonda'u nuu ka tna'a ña
tnundo'o, te na vi kotoi ja ma
vi sa'a tne'e mai jin jakue'e
oo ñuyiu ya'a.

2

Ma vi skexiko ni ñayiu kunda'u

1 Maa ni, vi ñani vi kua'a,
ja ka kandija ni Jito'o Je-
sukristu, ia ye'e tajan, ma vi
skexiko ni, ni in ñayiu, chi
inuu ni vi sa'a ni jin ndi'i.
2 Te vi kokachio ja nuu ka
ndututu ni ja ka skua'a ni, te
kiukuei uu tee. In de ñu'u

xe'e oro nda'a de vi ni'nu de
sa'un gua'a ndeva'a. Te suni
kiuu in tee kunda'u ja ni'nu
de sa'un tu'u ja ni ndendee
ni.
3 Te ka nee yiñu'u ka ni
nuu tee ni'nu sa'un gua'a
ndeva'a yun, te ka jiña'a ni
nuu de: “Jinkoo ni joo nuu
oo gua'a ka ya'a”. Su ka
jiña'a ni nuu tee kunda'u
yun: “Jian ni konokuiin ron”
axi “Jinkoo nuu ñu'u ya'a”.
4 Te nuu ja saa ka sa'a ni,
te tu ka ndakani va'a ini ni
jin tna'a ni, chi ka sa'a siin
ni tee kuika jin tee kunda'u
yun.
5 Vi konini ni tno'o ya'a,
vi ñani vi kua'a, ja ka'an
too ña san: ni kaji ia Dios
ñayiu ka kunda'u ñuyiu ya'a
nagua ja na vi kukuikai jin
tno'o ka kandijai, te vi ni'i
nuu tatnuni ya ja vi sa'a
jajin, nagua ni kee yu'u ya
jin ñayiu ka kutoo ya.
6 Su maa ni, chi ka skexiko
ni ñayiu ka kunda'u yun.
¿Te a masu tee kuika yun ka
kuu tee ka xnda'u ña ja vi
jinkoo va'a ka de ja ja'a ni?
Te suu de ka tnaa ña jin ni
nuu nda'a tee ka netniuu.
7 Te suu tee yun ka kuu
tee ka ka'an kue'e siki sivi
vii Jesukristu ja kuu ya Jito'o
maa ni.
8 Vatuka ka sa'a ni nuu
ja ka skunkuu ndaa ni ley
ka'nu ka maa ia Dios nagua
yoso nuu tutu ii ja ka'an
sua'a: “Kutoo in ñani in
tna'a ron nagua kutoo ron
maa ron”, kachi.
9 Su nuu ja ka sa'a siin
siin ni ñayiu kuika jin ñayiu
kunda'u, te ka sa'a ni yika
kuechi, chi ka tavi kuechi ni
nuu Ley ia Dios jin jakue'e
ka sa'a ni yun.
10 Chi nani kuu ñayiu
tava'a ndi'i nagua yoso nuu
Ley, su xtivi invaa ni tno'o
ja tatnuni yun, te tavi kuechi
ndi'i nagua yoso nuu Ley
yun.
11 Chi ni ka'an ia Dios: “Ma
sa'a ron kuechi ñuyiu jin
inka ñayiu”. Te suni ka'an
ka ya: “Ma ka'ni ron ndiyi”.
Su vitna nuu ja tu ka sa'a ni
kuechi ñuyiu jin inka ñayiu
su ka ja'ni ni ndiyi, te ja ni
ka jiso kava ni Ley ia Dios ja
siun ka sa'a ni.
12 Te sua'a vi ka'an ni vi
sua'a vi sa'a ni na kuinio
in ñayiu ki'in nuu ia Dios
ja sa'a ndaa ya kuechi jin
ma'ñu sagua Ley ja ndatau
ña nuu jakue'e.
13 Chi kiuu ja sa'a ndaa ia
Dios kuechi, te ma kunda'u
ini ya ñayiu tu jini ja
kunda'u ini inka ñayiu.
Su ñayiu kunda'u ini inka
ñayiu, chi kundei kaku
ni'nui nuu sa'a ndaa ia Dios
kuechi.

*Nuu ja tu ka sa'o tniuu
gua'a te tu jiniu'u ja ka kandi-
jao*

14 Tu nagua jiniu'u, vi ñani
vi kua'a, ja ka'an in ñayiu ja
kandijai nuu ja tu sa'i tniuu
gua'a, chi maa kuu skaku
ni'nu ña ja kandijai.
15 Te vi kokachio ja in
ñanio axi in kua'o ja'ni ña
sa'un ja vi kui'nui axi ja vi
kokai in kiuu in kiuu.
16 Te nuu ja ndee in maa
ni vi kuña'a sua'a: “Koto

kuee ni, saa na ka'on, te vi
kui'nu va'a ni, te vi kaa va'a
ni ndee vi ndutu chii ni”, su
tu ka jiña'a ni nagua ja'ni ña
jin ñayiu yun, te tu nagua
jiniu'u tno'o ka ka'an ni yun.
17 Te suni saa ni kuu jin
maa ni ja ka kandija ni: nuu
ja tu ka sa'a ni tniuu gua'a,
te tu nagua jiniu'u sa'un ja
ka kandija ni yun.
18 Su nuu ja ndee in ñayiu
ka'an sua'a: “Maa ni ja
kandija ni Jesukristu, te sein
sa'a san tniuu gua'a”. Nuu
saa, te xne'e ni ja kandija
ni nuu tu na tniuu gua'a
sa'a ni, te na xne'e san ja
kandija san Jesukristu jin
tniuu gua'a ja sa'a san.
19 Te maa ni ja kandija ni
ja oo invaa ia Dios, te vatuka,
su suni tachi, chi ka kandija
vi ka kisi ja ka yu'u.
20 Te maa ni, vi tee vasa,
ndakuni ni ja nuu tu na
tniuu gua'a sa'a ni jin ja
kandija ni, te tu jiniu'u sa'un
ja kandija ni yun.
21 Chi ni janta'u ña ia Dios
jin ndi nija'nuo Abraham ja
tee ndaa ni okuu de ja ja'a
tniuu gua'a ni sa'a de nuu ni
soko de se'e de Isaac nuu ya
siki in altar.
22 Te vi kondia'a ni ja ni
sa'a Abraham, ja ni kandija
de ni skintna'a de jin tniuu
gua'a ni sa'a de, te tniuu
gua'a ni sa'a de yun sa'a ja
kandija ndaa de.
23 Saa te ni skunkuu nuu
tutu ii ja ka'an sua'a: “Ni
kandija Abraham ia Dios, te
yun guaa ni janta'u ña ya ja
tee ndaa kuu de” kachi nuu
tutu ii. Te ni jinkonani de
amigo ia Dios.
24 Nuu saa te ja ka jini maa
ni ja janta'u ña ia Dios jin
ñayiu ka kandija ja ka kui
ñayiu ndaa nuu ya jin tniuu
gua'a ja ka sa'i, te masu
maintno'o ni ja ka kandijai
ya.
25 Te suni saa ni, ni ndo'o
Rahab, ña'a ni oxiko maa,
chi ni janta'u ña ia Dios na
kuinio in ña'a ndaa jin tniuu
gua'a ja ni sa'a ña. Chi
ni jiña'a ña ve'e ña ni ka
ndoo tee ni ja'ankuei yu'u ni
ka jinkoto ñuu yun ja ni ka
kaku de, te ni ndakanu ichi
ña jin tee yun ja kuano'okuei
de inka ichi.
26 Chi nuu ja ñayiu tu na
anui oo nuu yiki kuñui, te
ndiyi kui. Te suni saa ni kuu
jin ja ka kandijao: nuu ja
tu netna'a jin tniuu gua'a ka
sa'o, te tu nagua jiniu'u ja
ka kandijao, chi ka kuo na
kuinio ndiyi nuu ia Dios.

3

Na vi ka'nu ni'nuo tno'o ka ka'on

1 Ñani, kua'a, ma vi
ndioo ini ni ja kua'a ni
vi kokaxtno'o tno'o va'a
Jesukristu, chi ja ka jini ni
ja kua'a ka tnundo'o kii siki
yoon, ja ka kaxtno'o nuu ja
ma vi sa'a gua'o.
2 Chi ndi'o ka ya'a ka tuku
kua'a jichi. Su nuu ja ndee in
ñayiu tu ya'i jin tno'o ka'in,
te ñayiu ya'a kuu ñayiu
ndaa ndija, te suni kundei
ja'nu ni'nui ndi'i yiki kuñui.

3 Te suni ka tnao yo'o yu'u
kuai nagua ja na kuantno'o
ña ti, te ka ja'nuo ti ja ki'in ti
ndee ni nuu ka kuinio.
4 Te suni saa ni kuu jin in
barco ja na'nu ndeva'i, te ni'i
ndeva'a chinda'a ña tachi,
su vi jin in timu luluu ni,
te kuu skuiko tee skaka yun
ndee ni nuu kuini maa de ja
ki'in.
5 Te suni ka jini ni naxa kai
in yuku ka'nu ndeva'a jin in
ñu'u luluu ni. Te saa ni kuu
jin yao, chi visi in ja luluu ni
kuu, su kua'a jana'nu sa'a.
6 Te yao kuu in ñu'u luluu
ni, ja kuu na kuinio in ñuyiu
nuu tatnuni jakue'e. Te yao
kuu in ja luluu ja oo nuu
yiki kuñuo ja xtavi kuechi
ña. Te ndee andeya vaji taka
tno'o kue'e ja ka ka'on jin
yao, te suu skuikin jakue'e
ka sa'o ndi'i ni kiuu ka oo
ñuyiu ya'a.
7 Te ñayiu ñuyiu, chi kun-
dei ja'nui ndi'i ni nuu kiti
yuku, vi kiti ndagua, vi kiti
ñuu chii nuu ñu'u, vi kiti
ñu'u nuu ndute mar, kundei
tatnuni nuu ti.
8 Su ni in ñayiu tu kundei
ja ka'nui yai, chi in jakue'e
kuu ja tu na in kundee
ja ka'nu ni'nui, chi oo na
kuinio in koo kaa ja ochitu
jin menenu ja ja'ni.
9 Chi jin yao ka chiñu'o
Tata Dios, te suni jin yao ka
xtau tnia'o ñayiu ni sa'a ia
Dios, nagua kaa nagua oo
maa ya.
10 Te vi jin invaa ni yu'o
kee tno'o yiñu'u vi tno'o kuu
tnia'a. Te masu vatuka kuu
ja saa vi koka'on, vi ñani vi
kua'a.
11 Chi ¿a kuu jinonta ndute
vixin jin ndute axe invaa ni
nuu kee de?
12 Ñani, kua'a, ¿a kuu
kuun aceituna nuu tnu tichi
iuu axi tichi iuu nuu tnu
uva? Saa ni kuu jin nuu
ndute yun, chi ma kuu ji-
nonta ndute axe jin ndute
vixin.

Tno'o ndichi ja vaji ndee sukun

13 Te nuu ja ndee in ñayiu
ka oo ne'u ni kui ñayiu
ndichi vi jinkui'nu gua'a ini,
te na xne'i mai jin tniuu
gua'a ja sa'i vi sa'a nda'ui
mai jin tno'o ndichi ja ni
kutua'i.
14 Su nuu ja ka kukuasun
ndeva'a ini anu ni, te ka
nduku ni ja vi kokuu ka'nu
ni, te ma vi kokuu teyii ni
ja inu ndichi ni, chi chia inu
tno'o ni, te ka tayu'u ni tno'o
ndaa.
15 Chi tno'o ndichi ya'a
masu tno'o vaji ndee sukun
yun kuu, chi tno'o ndichi
ñuyiu ya'a kuu, tno'o kue'e
ja ndakani ini ñayiu kuu, vi
tno'o maa Tachi kuu.
16 Chi nuu oo tno'o kua-
sun vi tno'o teyii ja kokuu
ka'nu kai, te yun kuu nuu oo
jakue'e vi ndi'i jane'e jayichi.
17 Su tno'o ndichi ja vaji
ndee sukun nuu ia Dios, chi
sa'a ja ñayiu xtnañu'u ka ka
nduvii anui, yun te ka kui
ñayiu mani ini, vi ñayiu va'a
ini, vi ñayiu tu ni'i ini, vi
ñayiu kunda'u ini in ñani in
tna'i, vi sa'i tniuu gua'a, vi tu
sa'a siin siin ñayiu, te ni ma
xnda'u ñai.

18 Te na ñayiu ka nduku
ndee ja vi koo mani jin tna'i,
te ka xtutenui tno'o mani, te
yun vi ndani'i ja vi koi jin
tno'o ndaa.

4

Ma vi kokutoo nagua oo nuu ñuyiu ya'a

1 ¿Ndenu vaji ja ka skiti ini
tna'a ni vi ja ka jaxin tna'a
ni? Keja'a jin ja ka jio'o ni
taka jakue'e oo ñuyiu ya'a, te
suu skanda ini anu ni, ja ka
sa'a ni jakue'e.
2 Ka jio'o ni ja vi koneva'a
ni, su tu ka ni'i ni. Te ka ja'ni
ni ndiyi, chi ka kukuasun
ndeva'a ini ni ja ka neva'a
ñayiu yun. Te ja siun tu kuu
ja vi ni'i ni, te ka nduku ndee
ni, vi guaa ndee ka jaxin
tna'a ni'nu ni. Su tu ka ni'i
ni nagua ka kuini ni, chi tu
ka jikan ni nuu ia Dios.
3 Su nuu ka jikan ni nuu
ya, te tu ka ni'i ni, chi masu
ka jikan va'a ni, chi nani ja
vi xnaa ni ja vi kokusii ini ni
jin yiki kuñu ni kuu.
4 ¡Ñayiu ni ka xndendoo
ia Dios ka kuu ni! Chi ¿a
tu ka jini ni ja nuu ja ka
kutoo ja oo ñuyiu ya'a, te ka
skiti ini tna'o jin ia Dios? Te
nani kuu ñayiu ja kutoi ja
oo ñuyiu ya'a, te jini u'ui ia
Dios.
5 Te ¿a ka ndakani ini ni ja
tu jiniu'u tno'o yoso nuu tutu
ii nuu ka'an: "Ni taa ia Dios
Espíritu ya ja oo ini anuo, te
kutoo ña ya vi kuu kuiñu ya
ja ja'o"?
6 Su ni ka'an nda'u ni
ka'an kee ña ia Dios, te
yun guaa ka'an nuu tutu ii:
"Ndakoo ia Dios siki ñayiu
sa'a teyii mai, su ka'an nda'u
ka'an kee ña ya jin ñayiu
sa'a nda'u mai".
7 Te yun guaa vi kuanyu'u
vi kuandetu ni nuu ia Dios,
te vi kuiin yutnu ni nuu
Tachi, te na kunu ki'in.
8 Te vi kuyatni ni nuu ia
Dios, te na kuyatni ya nuu ni.
Ñayiu ka sa'a yika kuechi,
vi ndakate ni maa ni nuu
jakue'e. Te maa ni ja ka
kutoo ni ia Dios vi ka kutoo
ni ñuyiu, vi ndasavii ni anu
ni.
9 Vi kokusuchi ini ni, te vi
nda'i vi kana ni, te ja ka jaku
sii ni na ndasama jin ja ka
nda'i ni, te ja ka kusii ini ni
na nduu ja ka kusuchi ini ni.
10 Vi sa'a nda'u vi sa'a kee
ni maa ni nuu Jito'o, te maa
ya na ndasa'a ka'nu ña jin
ni.

Ma vi ka'an kue'o siki in ñani in tna'o

11 Ñani, kua'a, ma vi ka'an
kue'e ni siki in in ni, chi na
in ka'an kue'e jin in ñani
in kua'i, te xtavi kuechi jin
ñayiu yun, te suni ka'an
kue'i siki Ley vi xtavi kuechi
Ley yun. Te nuu ja xtavi
kuechi maa ni Ley, te tu
skunkuu ni nagua ka'an maa
Ley, chi saa sua'a sa'a ndaa
ni ja ja'a Ley yun.
12 Chi invaa ni ia Dios oo,
te suu ya ni taa Ley, te maa
ya kuu ia sa'a ndaa kuechi,
a skaku ni'nu ña ya axi xnaa
ña ya. Su maa ni, ¿na in
kuu ni ja ndanduku ndichi
ni nagua sa'a inka ñanio axi
kua'o?

Ma vi kondioo ini ni nagua vi sa'a ni kiuu xtnee

13 Vitna te vi konini ni ja ka ka'an sava ni: “Vitna axi xtnee ki'inkueio ñuu ya'a axi ñuu yun, te vi koo yun in kuia, te vi ki'on vi vi xiko, te vi ni'i kua'o xu'un”, ka kachi ni.
14 Te vini ja tu ka jini ni nagua kokuu kiuu xtnee. Chi ja ka jichi ka kanda ni, masu ja vavi'i ni kuu. Chi ka kuu ni nani kuinio viko no'o ja nunuu ni nukaka, te ndute ndi'i ni.
15 Te gua'a ka kuu ja sua'a vi koka'an ni: “Nuu ja maa Jito'o kuini, te vi kotekuo, te vi sa'o jaya'a axi jayun”, vi kachi ni.
16 Su maa ni, chi inu vixin ndeva'a ni, te nino'o ni tno'o teyii ka ka'an ni. Te ndi'i nuu tno'o teyii yun kuu jakue'e.
17 Chi na in jini ja sa'i java'a te tu sa'i, te yika kuechi kuu ja sa'i.

5

Tno'o ja ka'an siki ñayiu kuika

1 Vitna te vi konini maa ni ja ka kuu ni ñayiu kuika: Vi nda'i vi kana ni, chi kua'a tnundo'o vi tna'a ni.
2 Chi ja ni ka te'i jakua'a ka neva'a ni, te ja ni kiukuei tikixin sa'un ni.
3 Te oro vi plata ja ka neva'a ni ja ndi'i ni ka ndakuiso xe'e. Te yakua ja ndakoo yika xu'un yun kuu ja ka'an kuechi siki ni, te suni kuu na kuinio ñu'u ja teñu'u yiki kuñu ni, chi ni ka xtutu kua'a ni jakuika ka neva'a ni kiuu ya'a, ja kuu kiuu sandi'i ni ka.
4 Te ka ka'an kuechi ñayiu ni ka satniuu ja ni ka ndaxtutu ja kee nuu ñunde'i ni siki ya'ui ja ni ka xnda'u ni jin, te tu ni ka tniuya'u ni. Te ja ka ka'an kuechi siki ni, ni jini so'o Jito'o, ia tatnuni andivi vi nuu ñu'u ja siun ni ka sa'a ni.
5 Chi gua'a ndeva'a ka oo ni nuu ñuyiu ya'a, te ka kusii ka kuvatu ini ni jin yiki kuñu ni, te ka jaa va'a ni ja ka nduu ndee ni, na kuinio isndiki ja ka ndasa'a ndee ti nuu kuyatni ja vi ka'ni ti.
6 Te ka xtavi kuechi ni ñayiu ndaa, vi ka ja'ni ni jin, te ni tu ka ndakindei mai.

Vi kondetu ka'nu ni te vi kondakuatu ni

7 Su maa ni, vi ñani vi kua'a, vi kondetu ka'nu ni guaa ndee kiuu na ndii maa Jito'o. Te vi kondia'a ni naxa ka sa'a tee ka jitu nuu ñunde'i ja ka ndetu ka'nu ni de na kiuu saa kuun maa sau, a kuun sau ne'e axi sau kuee. Te suni ka ndetu ka'nu ni de na kiuu saa kuaan ja ka jitu de nuu ñunde'i de ja vi ndaxtutu de.
8 Te suni saa ni maa ni, vi sa'a yutnu ni anu ni, te vi kondetu ka'nu ni, chi ja oo yatni kiuu ja ndii Jito'o.

9 Ma vi koka'an kuechi ni siki inka ni, vi ñani vi kua'a, nagua ja ma vi tavi kuechi ni. Chi ja oo yatni maa Dios, ia sa'a ndaa kuechi, ja ndenta ya.

10 Te vi kakuiko ni na
kuinio taniñu naxa ni ka
ndo'o tee ni ka ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a nuu ni
ka tna'a de tnundo'o ja ni ka
ndakani de tno'o maa Jito'o,
su ni ka jandee ka jaka'nu ini
de.
11 Chi ka ka'on jin ñayiu
yun, na ta'u na ndetu ñayiu
ja ni jandee jaka'nu ini
nuu tnundo'o. Te suni
ja ka jini so'o ni naxa ni
jandee jaka'nu ini Job nuu
ni tna'a de tnundo'o ndee
jana'a. Te suni ka jini ni ja
ni ndakuña'a ia Dios kua'a
java'a ni nukoneva'a de, chi
luu ndeva'a ini Jito'o, te
kunda'u ini ña ya jion.

12 Su ja kanuu ka kuu, vi
ñani vi kua'a, ja ma vi kee
yu'u ni ja vi ka'an ni "¡maa
ñu'u tikayi san!" ni ichi
andivi, te ni nuu ñuyiu, te
ni inka nuu, ma vi kee yu'u
ni. Chi tno'o vi ka'an ni
na kokuu "saa" nuu ja saa
kuu, axi "ña'a" nuu ja ña'a,
nagua ja ma vi junkuei ni
nuu tnundo'o tetniuu ia Dios
kiuu sa'a ndaa ya kuechi.

13 Nuu ja ndee in ni tna'a
tnundo'o, te vi ndakuatu ni
nuu ia Dios. Te nuu ja ndee
in ni kusii ini, te vi kata ni
yaa ja ka chiñu'u ni ya.
14 Nuu ja ndee in ni ka
ku'u, te vi kana ni tee ka kuu
nija'nu nuu veñu'u ni, te vi
ndakuatu de ja ja'a ni, te jin
sivi maa Jito'o vi chi'i ña de
texe'en olivo.
15 Chi nuu kandija ñayiu,
te ndakuatui, kuu ja nduva'a
ñayiu ku'u, chi maa Jito'o
ndasa'a ña. Te nuu ja
na yika kuechi ni sa'i, te
koneka'nu ini ya.
16 Te yun guaa vi na'ma ni
yika kuechi ni nuu in in ni, te
vi ndakuatu ni ja ja'a in in ni,
nagua ja vi nduva'a ni, chi
ja ndakuatu ni'i ñayiu ndaa
kuu ja sa'a kua'a java'a.
17 Chi Elías, suni ni okuu
de in tee vita nagua ka oo
yoon, te ni ndakuatu ni'i
de nuu ia Dios ja ma kuun
sau nuu ñuyiu ya'a, te ña
ni kuun ya nuu uni kuia
yosava.
18 Yun te ni ndakuatu de
inka jichi, te ni kuun sau
ndee andivi, te ni kuva'a vii
ndeva'a nuu ñunde'i.
19 Ñani, kua'a, nuu ja ndee
in ni kujioo nuu ichi ndaa,
te inka ñayiu ndakanu ichi
ndaa ña,
20 te vi kona'a ni ja ndee
ni ñayiu ndakanu ichi ndaa
ñayiu sa'a yika kuechi ja
jika ichi kue'e yun, te skaku
ni'nui ñayiu yun ja ma kui.
Te suni sa'i ja kua'a yika
kuechi yun kuaka'nu ini ia
Dios.
Saa na kokuu.

Tutu xtnañu'u ni tee Pedro, tee ni chitniuu Jesukristu

1 Maa san kuu Pedro, tee
ni chitniuu ña Jesukristu, tee
san tutu ya'a nuu maa ni ja
ni ka jitenuu ni ka jika nda'u
ni ñuu ja tnii Ponto vi ñuu
ja tnii Galacia vi ñuu ja tnii
Capadocia vi ñuu ja tnii Asia
vi ñuu ja tnii Bitinia.
2 Te maa ni ja suni ka
kuu ni ñayiu ni kaji ña Tata
Ja'nuo ndee ama ka naxa
kuini maa ya, te jin ma'ñu
sagua Espíritu ya ni sa'a ja
vi kokuu ni ñayiu maa ya,
nagua ja vi kuantno'o ni ya,
te vi nduvii ni nuu yika
kuechi ni jin niñi ja ni jati
nuu ni ji'i Jesukristu. Te na
kaya ja chindee chituu ña ia
Dios vi jamani ya jin in in ni.

Ka ndetu ka'nuo Jesukristu

3 Te na vi ndakuanta'uo
nuu Dios, ia kuu tata yua
Jito'o Jesukristu, chi ni
kunda'u ndeva'a ini ña ya,
te yun guaa ni sa'a ya ja na
kuinio ni ka ndakaku jao jin
ma'ñu sagua ja ni ndateku
Jesukristu ne'u ndiyi. Te yun
guaa ka ndani'o tno'o ndee
ini ja ka ndetu ka'nuo ya,
4 ja vi ni'o in ja skuta'u ña
ia Dios ja vi sa'a jajion ja ni
tava'a ya ndee andivi, in ja
ma naa sa'un, ni ma kutne'e,
ni ma xii.
5 Te jin ma'ñu sagua ja
ka kandija maa ni ia Dios,
jito jini ña ya jin jaka'nu
ya, nagua ja kentakuei ni
ja vi kaku ni'nu ni, chi ja
neva'a tua'a ya ja xne'e ya
naxa skaku ni'nu ña ya kiuu
sandi'i.
6 Te ja ja'a yun, guaa vi
kokusii ini ni, visi nini kuu
ja vi tna'a ni tno'o suchi ini
ndee saa kiuu ja kua'a jichi
koto tnuni ña tnundo'o jin
ni.
7 Chi ja ka kandija ni kuu
na kuinio oro ja jito tnuni
ñayiu jin ñu'u, te jini a ja
gua'a kuu. Te suni saa ni
kuu jin ja ka kandija ni,
chi jito tnuni ña tnundo'o.
Te nuu kundee jakandija
nuu tnundo'o yun, te ya'u
ndeva'a ka ndee saa oro.
Te oro yun, chi ja naa ni
kuu, su ja ka kandija ni, chi
ni'i jayiñu'u vi jaka'nu vi
jaye'e tajan nuu Jesukristu
kiuu ndajiokuiin ya.
8 Te visi tu ni ka ojini ni
Jesukristu jin nduchi nuu ni,
su ka kutoo ni ya. Te visi
tu ka ndia'a ni ya vitna, su
ka kandija ni ya. Te ka kusii
ndeva'a ini ni in jasii ini ja
vini ma ni'o naxa ka'on.
9 Chi ja ka kandija ni yun,
kenta ja vi ni'i ta'u ni ja vi
kaku ni'nu ni.
10 Te ndi'i tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a ni ka ondanduku
guagua'a de vi ni ka oskua'a
gua'a de ja ja'a tno'o ja
skaku ni'nu ia Dios ñayiu ka
kandija ya. Te ni ka ndakani
de naxa chindee chituu ña
ia Dios.

11 Chi ndee ama ka ja ni
skuni kaji ña Espíritu Kristu
ja oo jin tee yun, te ni ka
ndakani de naxa kaa naxa
kuu tnundo'o tna'a Kristu, te
nuu kuee ka, te koo jayiñu'u
nuu ya. Yun te ni ka nduku
de ja vi jinkui'nu gua'a ini de
na ndee ñayiu xiin ja'a ka'an
Espíritu vi na mamaa kiuu
skunkuu ndi'i ya'a.
12 Te ni skuni ña ia Dios
jin de ja masu nuu maa
de skunkuu ya tno'o ya'a,
chi mao ka kuu ja vi kuni.
Te tno'o ya'a ka kaxtno'o
tee ni ka ndakani tno'o va'a
Kristu vitna jin ma'ñu sagua
Espíritu ia Dios ja ni kuun
ndee andivi. Te ndi'i ya'a
ka ndioo ini ia ka jinokuechi
nuu Dios ja vi kondia'a ya.

Dios kana ña ja vi koo vii vi koo va'o

13 Te yun guaa vi ndakani
gua'a ini ni nagua kuu ja vi
sa'a ni. Vi kui'nu ini ni, te
vi kondetu ka'nu ni nuu ia
Dios ja na ka'an nda'u ka'an
kee ña ya nuu ndajiokuiin
Jesukristu.
14 Te vi kokuu ni ñayiu
ka jantno'o gua'a, te ma vi
kondioo ini ni ja vi kosa'a ni
jakue'e, nagua ni ka osa'a ni
ndee ama ka ja vi kuni ni
tno'o Jesukristu.
15 Chi sua'a vi kokuu ni in
ñayiu vii ñayiu va'a jin ndi'i
ja ka sa'a ni, nagua oo maa
Dios, ia ni kana ña jin in in
ni ja ia vii kuu ya.
16 Chi sua'a ka'an nuu tutu
ii: "Vi kokuu in ñayiu vii
ñayiu va'a, chi ia vii kuu
maa rin" ni ka'an ia Dios.
17 Te nuu ka jikanta'u ni
nuu ia Dios, te ka ka'an ni
"Tata", nuu saa te kuini ja
vi koyu'u ni'nu ni ya ndi'i
ni kiuu ja ka jika nda'u ni
ñuyiu ya'a, chi tu sa'a siin
siin ya ñayiu, chi inuu ja'nde
ya kuechi na kuu na kuu
nagua ka sa'a maa ñayiu.
18 Chi ja ka jini maa ni ja
ni tniuya'u ia Dios nuu ni
ndatau ña ya nuu ndi'i tniuu
ja tu jiniu'u ja ni ka osa'a
ni, nagua ni ka kaxtno'o ndi
nija'nu ni. Te tu ni tniuya'u
ya in ja naa, na kuinio oro
axi plata,
19 chi ni ndatau ña ya jin
niñi Jesukristu ja ndee ya'u
ndeva'a ka, ja ni soko ya maa
ya na kuinio in lelu, kiti oo
vii oo va'a.
20 Chi ja ja'a ya'a kuu ja ni
jani ña ia Dios jin Jesukristu
ama ka ja junkoo ñuyiu, te
ni kenta ya tiempu ya'a ja
kuu kiuu sandi'i ni ka ja kuu
java'a in in maa ni.
21 Te jin ma'ñu sagua ya
ni ka kandija ni Dios, ia ni
ndaxteku ya ne'u ndiyi. Te
ni sa'a ka'nu ña ya jin Jesús
ja koo jayiñu'u nuu ya. Te
yun guaa ka kandija ni vi ka
ndetu ka'nu ni ia Dios.
22 Te vitna ja ni ka jantno'o
ni tno'o ndaa, te jin ma'ñu
sagua Espíritu ia Dios ni ka
ndundoo anu ni, nagua ja vi
ka'an too tna'a ndaa ni in
ñani ni, in kua'a ni. Te yun
guaa vi ndee ini ndee anu in
in maa ni vi ka'an too tna'a
ni.
23 Chi ni ka ndakaku jaa ni,
su masu jin niñi xikui tata ni

ja ji'i, chi maa Dios kuu tatao
ja ma naa ndoñu'u ya, te ni
ndaskaku ña ya jin ma'ñu
sagua tno'o ya ja teku, te oo
nikuii nikani.
24 Chi sua'a ka'an nuu tutu
ii:
Ndi'i ñayiu ñuyiu ka kui na
kuinio yuku kuii,
te ndi'i ja ka kuu ka'nui kuu
na kuinio ita ja jaa
nuu yuku kuii.
Chi yichi ni yuku kuii, te kuei
ndi'i ni ita,
25 su tno'o va'a maa Jito'o,
chi nikuii nikani oo.
Kachi tutu ii. Te tno'o ya'a
kuu tno'o va'a Jesukristu ja
ni ka kaxtno'o nuu in in maa
ni.

2

1 Te yun guaa vi xndendoo
ni ndi'i jakue'e ka sa'a ni, vi
ndi'i ja ka xnda'u ni ñayiu,
vi ja ka sa'a jani ini ni, vi
ja ka kuu kuasun ini ni, vi
ndi'i ja ka kani ni kuentu
inka ñayiu.
2 Te vi kokuu ni na kuinio
in suchi yikin inka ni kaku,
te vi ni ini ni anu ni vi nduku
ni xikui vii ndee andivi ja
kuu tno'o vii tno'o va'a ia
Dios. Te jin tno'o yun vi
kua'nu ni nagua ja vi kaku
ni'nu ni,
3 chi ja ka jini ndaa ni ja
va'a ndeva'a ini Jito'o.

Kristu kuu na kuinio in kava teku

4 Te vi kintna'a ni Jito'o
Jesukristu, chi maa ya kuu
na kuinio in kava teku ja
yituu skina ve'e, te visi ni
ka skexiko ña ñayiu, su nuu
maa ia Dios, chi Jesukristu
kuu in kava ni kaji ya ja ndee
ya'u ndeva'a.
5 Te suni saa ni in in maa
ni, chi ka kuu ni na kuinio
in yuu teku, ja jantniuu ña
ia Dios jin ni ja sa'a ña ya
ja vi kokuu ni ve'e nuu oo
Espíritu maa ya. Te vi kokuu
ni sutu vii ndeva'a maa ya, te
jin ma'ñu sagua Jesukristu vi
soko ni nagua kuini Espíritu
ya ja junkuaan ini maa ia
Dios.
6 Chi suni saa ka'an nuu
tutu ii:
Vitna te kakin rin in kava
ka'nu ñuu Sión ja
ndee ya'u ndeva'a,
ja ni kaji rin ja yituu skina
ve'e,
te na in kandija ña jin ia ni
kaji rin, te ma kendoi
ja kanoo.
Kachi tutu ii.
7 Te maa ni ja ka kandija
ni, chi kuu ya na kuinio in
kava ja ndee ya'u ndeva'a.
Su ñayiu ja tu kandija, chi
skunkuu nagua ka'an nuu
tutu ii:
Maa kava ja ni ka skexiko tee
ka sa'a ve'e,
ni nduu kava ka'nu ja yituu
skina ve'e.
8 Te suni ka'an nuu tutu ii:
Suu ya kuu yuu ja skachi ja'a
ñayiu
vi kava ja sa'a ja ka kanakau
ñayiu.
Kachi tutu ii. Chi ka kachi
ja'a ñayiu nuu ka kuu so'i ja
vi konini tno'o ia Dios, te ña
ka jain ja vi kandijai, chi saa
inu ta'u mai.
9 Te maa ni, chi ñayiu
tatatno'o maa ia Dios ka kuu
ni, chi ni ndakaji ña ya jin
ni. Te ka kuu ni sutu ja ka

jinokuechi ni nuu maa ya ja
kuu ya rey. Te ka kuu ni
in ñuu vii, in ñuu ja ni ni'i
ya ja ka kuu ni ñayiu maa
ya, nagua ja vi ndakani ni
ndi'i javii java'a sa'a ya, ia ni
ndakana ña ja ni ndekuei ni
nuu ichi nee, te ni ndiukuei
ni nuu ichi ja ye'e ni'nu maa
ya.
10 Te ndee ama ka, chi
masu ñayiu ñuu ia Dios ni ka
okuu ni, su vitna, chi ñayiu
ñuu maa ya ni ka nduu ni.
Te ndee ama ka, chi tu ni
okunda'u ini ña ia Dios jin
ni, su vitna, chi kunda'u ini
ña ya jin in in maa ni.

Na vi sa'o nagua kuini ia Dios

11 Jikanta'u san nuu in
in ni, vi ñani vi kua'a, ja
ka'an too ña san, ja ka kuu
ni na kuinio ñayiu ka jika
nda'u ñuyiu ya'a ja nunuu
ni ka oo ni, ja ma vi sa'a ni
taka jakue'e ja ndioo ini yiki
kuñuo ja jaxin tna'a ni'nu jin
java'a ja kuini anuo sa'a.
12 Te vi kosa'a vii vi kosa'a
va'a ni ne'u ñayiu tu ka jini
tno'o ia Dios, nagua ja saa,
te visi vitna ka xtavi kuechi
ñai ja ka kuu ni ñayiu ka
sa'a jakue'e, su nuu na vi
kuni tniuu gua'a ka sa'a ni,
te vi chiñu'i ia Dios kiuu
ndajiokuiin ya ja ka'nde ya
kuechi.

Na vi kuantno'o nuu tee ka netniuu

13 Te ja na koo jayiñu'u
nuu maa Jito'o, guaa vi
kuantno'o ni nuu taka tee
ka netniuu ñuyiu ya'a, na
kuinio nuu rey, chi tee net-
niuu ka'nu ka kuu de,
14 axi na kuinio tee ka
tatnuni taka ñuu, chi tee ni
tetniuu maa rey ka kuu de,
ja vi tnaa de vekaa jin ñayiu
ka sa'a jakue'e, te vi ka'an vii
vi ka'an va'a de jin ñayiu ka
sa'a java'a.
15 Chi saa junkuaan ini ia
Dios, ja vi sa'a ni java'a,
nagua ja saa, te vi skasi
yu'u ni ñayiu vasa ja tu ka
jinkui'nu ini nagua ka ka'in
siki ni.
16 Te vi kokuu ni na kuinio
ñayiu tu ka jinokuechi, su
ma vi sa'a jani ini ni jin ja tu
ka jinokuechi ni, te vi kosa'a
ni jakue'e, chi vi sa'a ni ja
ñayiu ka jinokuechi nuu ia
Dios ka kuu ni.
17 Te vi konee yiñu'u ni
nuu ndi'i ñayiu, te vi ka'an
too ni in ñanio in kua'o. Te
vi koyu'u ni'nu ni ia Dios. Te
vi konee ni jayiñu'u nuu tee
kuu rey.

Na vi tna'o tnundo'o ni tna'a Jesukristu

18 Te maa ni ja ka ji-
nokuechi ni, vi kuantno'o ni
nuu lamu ni, te vi konee ni
ndi'i jayiñu'u nuu de, masu
maintno'o ni nuu tee va'a ini
ja junkuaan ini ña de, chi
suni saa ni nuu tee xeen ja
oo vijin ja vi kundee ini ni
nuu de.
19 Chi chindee chituu ña ia
Dios nuu ja vi kundee ini ni
nuu tnundo'o nuu ka xtavi
kuechi ña ñayiu, te masu
nagua ka sa'a ni siki ñayiu
yun.
20 Chi nuu ja ka sa'a ni
jakue'e, te yun ka kani ña jin
ni, te ma vi ni'i ni ja chindee
chituu ña ia Dios, visi na vi

kundee ini ni. Su nuu ja ka
tna'a ni tnundo'o nuu ka sa'a
ni java'a, te ka kundee ini ni
tnundo'o yun, te yun guaa
chindee chituu ña ya jin in
in ni.
21 Chi ja ja'a ya'a guaa ni
kana ña ia Dios ja vi kundee
ini ni nuu tnundo'o, chi suni
ni kundee ini Jesukristu nuu
ni tna'a ya tnundo'o ja ja'a in
in maa ni. Te kuu ya taniñu
ja vi kondikin ni nagua ni
sa'a ya, te saa vi sa'a ni.
22 Chi ka'an nuu tutu ii:
Maa ya, chi tu sa'un na yika
kuechi ni sa'a ya,
te ni tu ni xnda'u ya ñayiu,
kachi tutu ii.
23 Te nuu ni ka nani ña ñayiu
jin ya, te tu ni ndanani ña
ya jin ñayiu yun. Te nuu ni
ka sa'a ndeva'a ña ñayiu ja
ni tna'a ya tnundo'o, te tu
ni skoto ioo ya ñayiu yun,
chi sua'a ni xndendoo ya
nuu nda'a maa ia Dios ja
sa'a ndaa ya nuu ka'nde ya
kuechi.
24 Te maa Jesukristu ni jiso
siki ndi'i yika kuechio nuu
ni ji'i ya yika cruz, nagua ja
vi kuo nuu yika kuechio, te
vi ndatekuo ja vi kaka ndao
nuu ichi ya. Chi jin ja ni tuji
ya, te ni ka nduva'a yoon.
25 Chi maa ni ni ka okuu
ni na kuinio ndikachi ni ka
ndoñu'u ja ni ka ski'in ti
ichi. Su vitna, chi ja ni
ka ndajiokuiin ni nuu nda'a
maa Jesukristu, ia jito jini ña
vi tava'a ña ya jin in in ni.

3

Naxa vi koo gua'a ñayiu ni ka tnanda'a

1 Suni saa ni maa ni ja ka
kuu ni ñasi'i, vi kuanyu'u
vi kuandetu ni nuu yii ni,
nagua ja nuu ja ndee in ni oo
yii ni ja ña jaan de ja kandija
de tno'o va'a Jesukristu, te
jino ini de ja kandija de jin ja
sa'a va'a ni sua'a ni. Te masu
nini ja vi ndee ka'an ni tno'o
ya nuu de,
2 chi vi ja ndoo ka ni ja
ndia'a de ja ñasi'i vii ñasi'i
va'a kuu ni vi nee yiñu'u ni
nuu ia Dios.
3 Te ma vi ndasa'a kutu
ndeva'a ni maa ni ja luu
ndeva'a vi kava ni. Te ma
ki'inkuei ni ja vi ndaskuun
vii ndeva'a xini ni axi vi
ndaskutu ni maa ni jin oro
vi sa'un vii ndeva'a.
4 Chi nuu vi ndaskutu vii
ni kuu ini anu ni, in ja vii ja
maa naa sa'un, chi yun kuu
in anu va'a anu mani ini, te
suu kuu ja nde'u ini ka ia
Dios.
5 Chi suni ña'a ni ka onee
yiñu'u nuu ia Dios ja ni ka
oo ndee ama ka, ni ka on-
daskutu vii ña anu ña, chi
ni ka okukanu ini ña ia Dios,
te ni ka ojanyu'u ka ojandetu
ña nuu yii ña.
6 Te saa ni sa'a Sara, chi
ni jantno'o ña nuu yii ña
Abraham, te ni xnani ña jin
de “jito'o san” ja ni oka'an
yiñu'u ña jin de. Te suni maa
ni, chi kentakuei ni vi kokuu
ni sesi'i Sara nuu ja vi sa'a
va'a ni, te ma vi koyu'u sa'un
ni na in guaa siu'u ña.
7 Te suni saa ni maa ni ja
ka kuu ni teyii, inuu ni vi koo
vii vi koo va'a ni jin ñasi'i
ni. Te vi konee ni jayiñu'u
nuu ña, chi vi kona'a ni ja

ñasi'i, chi inu ii ka ña, te
inuu ni ka'an nda'u ka'an
kee ña ia Dios, ja vi ni'i ta'u
ni nuu vi sa'a jajin ni jin ña
ja vi koteku ni nikuii nikani.
Te saa vi sa'a ni nagua ja
tu na in sa'a tneñu nuu ka
ndakuatu ni nuu ia Dios.

Vi sa'a ni java'a jin ñayiu kane'e ña

8 Nuu saa te tno'o ya'a kuu
ja ndaskintna'a san nagua
ja ni ka'an san. Inuu vi
kintna'a ni ja vi koo ni, te vi
ka'an nda'u tna'a ni, te suni
vi ka'an too tna'a ni, te vi
kokuu ni ñayiu va'a ini, te vi
sa'a nda'u ni maa ni.
9 Te ma vi ndajione'e ni
jakue'e jin ñayiu sa'a ña
jakue'e, ni ma vi kane'e ni
jin ñayiu kane'e ña, chi saa
sua'a vi ka'an vii vi ka'an
va'a ni jin, chi yun guaa
ni kana ña ia Dios ja vi
koneva'a ni javii java'a ya.
10 Chi sua'a ka'an nuu tutu
ii:
Na ñayiu kuini ja koo vii koo
va'i,
te kosii ini ndi'i ni kiuu,
na ka'nui yai ja ma ka'an
ne'i,
na kotoi yu'i ja ma ka'an
tno'i.
11 Te na kujioi nuu jakue'e, te
na sa'i java'a.
Na ndukui ja koo vii koo va'i,
te na kondikin sa'i.
12 Chi jito ña maa Jito'o jin
ñayiu ndaa,
te nini gua'a ya nuu ka
ndakuatui nuu ya,
su ndakoo ya siki ñayiu sa'a
jakue'e.
Kachi tutu ii.

Vi sa'a ni java'a visi vi tna'a ni tnundo'o

13 Te ja in in maa ni, chi
ni in ñayiu ma kuu sa'a ñai
jakue'e nuu ja ndimaa java'a
ka sa'a ni.
14 Su visi ka tna'a ni
tnundo'o ja ja'a ja ka sa'a
ndaa ni, te nase inu ta'u inu
ndetu maa ni. Te ma vi
koyu'u ni nuu ni in ñayiu ni
ma vi ndakani ndeva'a ini ni.
15 Chi vi ndee ini ndee anu
ni vi chiñu'u ni Jesukristu,
ia kuu Jito'o, te siun ni vi
kotua'a ni, te vi sa'a nda'u ni
maa ni vi vi ka'an yiñu'u ni
nuu vi kaxtno'o ni nuu ndi'i
ñayiu ja ka jikan tno'o ña ja
ja'a naxa ka ndetu ka'nu ni
ia Dios.
16 Te vi ndakani vii vi
ndakani va'a ini ni, nagua ja
ñayiu ka ka'an kue'e siki ni
ja ñayiu ka sa'a jakue'e ka
kuu ni, na vi ndukanoo mai
jin ja ka xtavi kuechi ñai nuu
na vi kuni ja ka sa'a gua'a ni,
chi ka kandija ni Jesukristu.

17 Chi gua'a ka kuu ja vi
tna'a ni tnundo'o nuu ka sa'a
ni java'a nuu ja saa kuini
maa ia Dios, masu ja vi tna'a
ni tnundo'o nuu ka sa'a ni
jakue'e.
18 Chi suni saa ni tna'a
Jesukristu tnundo'o nuu ni
ji'i ya invaa jichi ja ja'a yika
kuechi ndi'o. Te ia vii ia
va'a kuu ya, su ni tna'a ya
tnundo'o ja ja'a yoon ja ni
ka okuo ñayiu kue'e, nagua
ja ndakuaka ña ya no'okueio
nuu ia Dios. Chi ni ji'i ya jin
yiki kuñu ya, su ni ndateku
ya ni sa'a Espíritu maa ia
Dios.

19 Te ni ja'an Jesukristu ni
sa'a Espíritu ja ni kaxtno'o
ya tno'o va'a ya nuu anu
ñayiu ni ka ji'i ja ka ndesi
ñuu ji'i.
20 Te ñayiu yun ka kuu ja
tu ni ka jantno'o nuu ia Dios
ndee jana'a, nuu ni sa'a Noé
arca, na ni ondetu ka'nu ya
ja vi ndatna'u ini ñayiu nini
kuva'a arca yun. Su masu
kua'a ñayiu ni ka kaku ni'nu
nuu ndute yun, chi una ni.
21 Te ndute yun kuu na
kuinio ndute ja ni ka jan-
duteo, te jin ma'ñu sagua ja
ni ka janduteo yun kuu ja
ni ka kaku ni'nuo nuu yika
kuechio vitna. Te ja ka jan-
duteo yun, masu jiniu'u ja
ndundoo yiki kuñuo, chi ja
ka kee yu'o nuu ia Dios ja vi
ndakani vii vi ndakani va'a
inio, te skaku ni'nu ña ya jin
ma'ñu sagua ja ni ndateku
Jesukristu.
22 Te maa ya kuu ia man-
daa andivi, te nukoo ya ichi
nda'a kua'a maa ia Dios, te
ia ka jinokuechi nuu Dios
vi ia ka ndiso tniuu vi ndi'i
jana'nu, ka yindee ka yititi
nuu ya.

4

Na vi koo nagua kuini maa ia Dios

1 Te yun guaa vi nagua ni
tna'a Jesukristu tnundo'o jin
yiki kuñu ya, suni saa ni
maa ni vi koo ini vi koo anu
ni ja vi tna'a ni tnundo'o,
chi na in tna'a tnundo'o jin
yiki kuñui, te xndendoi yika
kuechi,
2 nagua ja kiuu koteku
nunuu kai ñuyiu ya'a, na
kosa'i nagua kuini maa ia
Dios, te ma kokuña'a kai ja
kusii ini yiki kuñui.
3 Te ja ni kuu ni, chi kua'a
jakue'e ni ka osa'a ni ama ka,
nagua ka jinkuaan ini ñayiu
tu ka jini ia Dios, te tiempu
saa ni ka osa'a ni ja jio'o yiki
kuñu ni, vi ni ka osa'a ni
kuechi ñuyiu, vi ni ka ojini
ni jin texeen, vi ni ka osa'a
ni viko nuu ni ka ojaa ni ka
oji'i ni, vi ni ka ochiñu'u ni
chu'chi ja in jatne'e ndeva'a
kuu nuu ia Dios.
4 Te yun guaa vitna, te ka
kane'e ña ñayiu yun jin ni,
chi ka tunini ñai ja tu ka
chituu tna'a ka ni jin ja vi
sa'a ni taka jane'e jayichi
yun.
5 Su koo in kiuu, te ken-
takuei ñayiu yun nuu maa
Dios, ia oo tua'a ja ka'nde ya
kuechi ñayiu teku vi ñayiu
ni ji'i.
6 Chi yun guaa suni ni
kaxtno'o ya tno'o va'a ya
nuu taka ndiyi, visi ni ka
tna'i tnundo'o jin yiki kuñui
nuu ni ka ji'i, nagua ka ji'i
ndi'i ñayiu, su vi koteku
anui nagua teku maa ia Dios.
7 Te ja makuyatni kiuu ja
naa ndi'i ja oo ñuyiu, te yun
guaa vi kui'nu ini ni, te vi
kondakuatu ni ini ni nuu ia
Dios.
8 Te jaka'nu ka kuu ja vi
ka'an too tna'a ni, chi nuu
ka ka'an too tna'a ni, te
ka jaka'nu ini ni kua'a yika
kuechi.
9 Te vi kuanta'u in in ni
ñayiu ka skua'a ja jakuei

ve'e ni ja vi ndoi, te ma vi
ka'an kuechi ni siki.
10 Te vi kuantniuu maa ni
na kuu na kuu nagua ni
ka kuta'u ni nuu ia Dios,
te saa vi chituu tna'a gua'a
ni jin sava ka ñayiu, na
kuinio in tee satniuu gua'a,
ja skunkuu gua'a de nagua
ni ka'an nda'u ni ka'an kee
ña ia Dios.
11 Te nuu ja ka'an ndee in
ni, te ka'an ni tno'o nagua
kuini maa ia Dios, te nuu ja
ndee in ni chituu tna'a, te
chituu ni ñayiu jin jandakui
taa maa ia Dios, nagua ja
jin ndi'i tniuu ka sa'a ni
na vi chiñu'u ñayiu ia Dios
jin ma'ñu sagua Jesukristu,
ia xiin nuu oo jayiñu'u vi
jaka'nu ya ja tatnuni ya
nikuii nikani. Saa na kokuu.

Ka tna'o tnundo'o chi ka kandijao Jesukristu

12 Ma vi kukuaka ini ni,
vi ñani vi kua'a, ja ka'an
too ña san, nuu vaji taka
tnundo'o xeen ja jito tnuni
ña, na kuinio in ja tu na ama
ka jini sa'un ni.
13 Chi saa sua'a vi kokusii
ini ni ja ka tna'a ni tnundo'o,
nagua ni ndo'o Jesukristu,
nagua ja suni vi kusii
ndeva'a ini ni nuu vi kuni
ni ja ye'e tajan ndenta ya.
14 Te nase inu ta'u inu
ndetu ni nuu ka nani ña
ñayiu jin in in ni ja ja'a ja
ka kandija ni Jesukristu, chi
ka oo ni jin ia ye'e tajan, ja
kuu Espíritu maa Dios. Chi
nuu ka kane'e ñayiu jin in
in ni, te siki maa Espíritu ya
ka ka'in, su maa ni, chi ka
chiñu'u ni ya.
15 Te nuu ja ndee in ni
tna'a tnundo'o, su ma kokuu
siki ja ka ja'ni ni ndiyi, ni ja
inu kui'na ni, ni ja ka sa'a ni
jakue'e, ni ja ka kiunduu ni
nuu tniuu inka ñayiu.
16 Su nuu ja ka tna'a
ni tnundo'o ja ka kandija
ni Jesukristu, te ma vi
kukanoo ni, chi saa sua'a vi
ndakuanta'u ni nuu ia Dios
ja ka oo ni jin Jesukristu.
17 Chi ja ni kenta kiuu
ja sa'a ndaa ia Dios kuechi
ñayiu, te keja'a ya sa'a
ndaa ya kuechi ñayiu maa
ya. Te nuu ja xtnañu'u ka
jinkondee ya jin yoon, te vi'i
ka kokuu jin ñayiu tu ka
jantno'o tno'o va'a ya.
18 Chi yoso nuu tutu ii:
Te nuu ja vijin ndeva'a kuu
ja vi kaku ni'nu ñayiu
ndaa,
¿te naxa kaa ja kokuu jin
ñayiu kue'e vi ñayiu
ka sa'i yika kuechi?
Kachi tutu ii.
19 Te yun guaa nuu ja maa ia
Dios kuini ja vi tna'a ñayiu
tnundo'o, te na xndendoi
anui nuu nda'a Dios, ia ni
sa'a ña jin, te na vi kosa'a ni
java'a, chi ia ndaa kuu ya.

5

Ni xteku Pedro ñayiu ka skua'a

1 Vitna te xteku ña san jin
ni ja ka kuu ni tee nija'nu ja
ka jito ni ñayiu ka skua'a jin
ni, chi suni maa san kuu in
tee nija'nu ja jito san ñayiu
ka skua'a, chi ni jini san
tnundo'o ni tna'a Jesukristu,
te suni koo san nuu vi koo jin

ya kiuu ja ye'e tajan ya nuu
ndenta ya.
2 Te vi koto gua'a ni ñayiu
maa ia Dios ja ni xndendoo
ya nuu nda'a ni, na kuinio
in tee jito ndikachi. Te ma
vi kotenini ni maa ni, chi vi
ni ini ni anu ni vi koto ni jin,
nagua kuini maa ia Dios. Te
ma vi kondioo ini ni ja vi ni'i
kua'a ni xu'un, chi sua'a vi
kokusii ini ni ja ka sa'a ni
tniuu yun.
3 Te ma vi tatnuni ni'i ni
nuu ñayiu ka jito ni ja ka
kuu ni na kuinio jito'i, chi
sua'a vi nduku ni ja vi kokuu
ni taniñu nui ja ka kui na
kuinio ndikachi maa ia Dios.
4 Te saa nagua ja kiuu na
ndenta maa Jito'o ka'nu ka ja
jito ndikachi, te vi ni'i ni in ja
vi kuta'u ni ja ye'e tajan, in
ja ma naa sa'un.
5 Te suni saa ni maa ni
ja ka kuu ni tee kuechi,
vi kuanyu'u vi kuandetu ni
nuu tee nija'nu. Te ndi'i ni vi
sa'a nda'u vi sa'a kee ni nuu
in in ni, te vi kuantno'o nuu
tna'a ni, chi yoso nuu tutu ii:

Ndakoo ia Dios siki ñayiu ka
sa'a teyii mai,
te ka'an nda'u ka'an kee ña
ya jin ñayiu ka sa'a
nda'u mai.

Kachi tutu ii.
6 Te vi sa'a nda'u vi sa'a
kee ni maa ni, chi ka oo ni
nuu nda'a Dios, ia ndakui
ndeva'a, nagua ja ndasa'a
ka'nu ña ya jin ni kiuu ja ni
jani maa ya.
7 Vi xndendoo ni ndi'i ja ka
ndi'ni ndeva'a ni nuu nda'a
ia Dios, chi maa ya jito jini
ña jin in in ni.
8 Te vi kui'nu ini ni vi
vi koto ni maa ni, chi jika
nuu Tachi ja jini u'u ña, na
kuinio ndika'a ja kañu xeen
ti nduku ti na in kaa ti.
9 Te ma vi kuandetu ni
ja xnda'u ña Tachi, chi
vi koyutnu ni jin tno'o ka
kandija ni, chi ja ka jini ni
ja inuu ni tnundo'o ka tna'a
ni jin ñayiu ka skua'a ninii
ñuyiu.
10 Su nuu na ya'a tnundo'o
ja ka tna'a ni ndee saa
tiempu, te maa ia Dios
ndatau ña nuu tnundo'o yun
ja vi koo gua'a ni, te vi koo
yutnu ni, te vi koo ndakui ni,
te vi kukanu ini ni ya, chi
maa ya kuu ia ni kana ña,
te ka'an nda'u ka'an kee ña
ya nuu ndi'i ja vi koo ni jin
Jesukristu nuu ye'e tajan ya
nikuii nikani.
11 Te nuu maa ya na koo
jaka'nu ya ja tatnuni ya
nikuii nikani. Saa na kokuu.

Sandi'i ni ka ndakantno'o de ñayiu ka skua'a

12 Te jin ma'ñu sagua
ñanio Silvano, in tee jini san
ja skunkuu gua'a de, ka tee
san ndee saa tno'o nuu tutu
ya'a, nuu xteku ña san, vi
ndakani kaji san ja jandaa ja
ka'an nda'u ka'an kee ña ia
Dios. Te vi koyutnu ni jin
ya'a.
13 Te ñayiu ka skua'a ja
ka oo ñuu ja kuu na kuinio
Babilonia ja ni ndakaji ia
Dios nagua ni kaji ña ya jin
in in maa ni. Vi suni Marcos,
tee kuu na kuinio se'e maa
san, ka ndakan tno'o ña, ¿a
kukueni ka oo ni?

14 Te vi ndakantno'o tna'a
in in maa ni, te vi ndatnii
nda'a tna'a ni ja ka ka'an too
tna'a ni.
Te ndi'i ni ja ka oo ni
jin Jesukristu vi koo ni jin
jamani ya. Saa na kokuu.

Tutu kuu uu ni tee Pedro, tee ni chitniuu Jesukristu

1 Maa san kuu Simón Pedro tee jinokuechi nuu Jesukristu, te ni chitniuu ña ya jin san ja xtutenuu san tno'o ya. Tee san tutu ya'a nuu in in maa ni ja ni kentakuei ni ka kandija vii ndeva'a ni nagua ka kandija maa san, chi sa'a ndaa Dios, ia kuu Jesukristu, ja ni skaku ni'nu ña ya.

2 Te na kaya kua'a ka javii java'a sa'a ya vi jamani ya ja vi koo jin ni jin ma'ñu sagua ja ni ka jini ni ia Dios jin Jito'o Jesús.

Ni kana ña ia Dios ja vi sa'a vii vi sa'a va'a ñayiu ka skua'a

3 Te jin jaka'nu maa ia Dios, ni taa ya ndi'i nagua ka ja'ni ña jion ja vi kotekuo vi ja vi kochiñu'o ya jin ma'ñu sagua ja ni ka jinio ia ni ndakana ña ja ndiso ya tniuu ka'nu ja tatnuni ya vi ndi'i tniuu na'nu ja sa'a ya.

4 Te jin ma'ñu sagua tniuu ya'a, ni taa ya jaya'u vi jana'nu ndeva'a ja ni kee yu'u ya, nagua ja ja'a ya'a, te kentakuei ni vi kokuu ni ñayiu vii, nagua oo maa ia Dios, te vi kaku ni nuu taka jakue'e ja ka jio'o ñayiu ja oo ñuyiu.

5 Te yun guaa vi nduku ndee ni ja vi ndaskintna'a ni ja ka kandija ni jin ja vi koo vii vi koo va'a ni, te ja ka ovii ka ova'a ni vi ndaskintna'a ni jin ja ka jinkui'nu gua'a ini ni.

6 Te ja ka jinkui'nu gua'a ini ni vi ndaskintna'a ni jin ja ka ja'nu ni'nu ni maa ni; te ja ka ja'nu ni'nu ni maa ni vi ndaskintna'a ni jin ja ka jandee ini ni; te ja ka jandee ini ni vi ndaskintna'a ni jin ja ka chiñu'u ni ia Dios.

7 Te ja ka chiñu'u ni ia Dios vi ndaskintna'a ni jin ja ka ka'an mani tna'a ni; te ja ka ka'an mani tna'a ni vi ndaskintna'a ni jin ja ka ka'an too tna'a ni.

8 Chi nuu ja ndi'i ya'a ka oo jin ni, te kaya tno'o ya'a ini anu ni, te ma kuandetu ja vi koo ku'ndu ni, te ni ja tu na tniuu vi sa'a ni, chi jiniu'u ja vi kuni gua'a ka ni Jito'o Jesukristu.

9 Su ñayiu ja tu sa'a tniuu ya'a kui na kuinio in ñayiu tu ndijin gua'a nui axi ni ndesi nduchi nui, chi ni naa ini ja ni ndasavii ña ya nuu yika kuechi ja ni osa'i.

10 Te yun guaa vi nduku ndee ni, vi ñani vi kua'a, ja vi koyutnu ni, nagua ja vi xne'e ni maa ni ja ni kana ña ia Dios jin in in ni vi ni ndakaji ña ya. Chi nuu ja sua'a vi sa'a ni, te ma vi kaka yata ni.

11 Chi saa te june gua'a ia Dios ichi ja kiukuei ni nuu tatnuni Jito'o Jesukristu nikuii nikani, ia skaku ni'nu ña.

12 Te yun guaa siun ni kondaska'an ña san tno'o ya'a,

visi ja ka jini maa ni, te ka
oyutnu ni jin tno'o ndaa ja
ni ka kaxtno'o nuu ni.
13 Chi ndakani ini san ja
nini teku ka san, te tniuu
maa san kuu ja ka'an kachi
san nuu in in ni vi xteku ña
san.
14 Chi ja jini san ja joo ni ka
kiuu, te xndendoo san yiki
kuñu san, nagua ni kaxtno'o
maa Jito'o Jesukristu nuu
san.
15 Su nduku ndee ndeva'a
san xteku ña san nagua ja
kiuu na kuu san, te siun ni
vi kondaka'an maa ni tno'o
ya'a.

Ni ka jini Pedro ja ye'e tajan Jesukristu

16 Chi ni ka ndakani san
tno'o maa Jito'o Jesukristu
vi naxa ndii ya jin jaka'nu
ya, te tu ni ka ndakani san
kuentu ja ka jani ini maa
san, chi ni ka jini san Jito'o
jin nduchi nuu san jaye'e
tajan ya.
17 Chi ni ka jini san nuu ni
jiña'a Tata Dios jayiñu'u vi
jaka'nu nuu ya, te ni ka onini
san tno'o ni ka'an maa ia
Dios ndee nuu ye'e tajan vii
ndeva'a nuu oo ya, te kachi
ya: "Suchia'a kuu se'e maa
rin ja kutoo ndeva'a rin vi
kusii ndeva'a ini rin jin".
18 Te ni ka jini so'o maa san
tno'o ni ka'an ndee andivi
nuu ni ka oo san jin Jesús
nuu yuku maa ia Dios.
19 Chi suni ka kukanu ini
ndao tno'o ni ka tee tee ni ka
ndakani tno'o ia Dios ndee
jana'a, te gua'a ka sa'a ni
ja ka nini ni tno'o yun, chi
tno'o yun kuu na kuinio in
ñu'u iti ja ye'e ni'nu nuu nee,
guaa ndee na tuu ndii inka
kiuu, te jinonta kimi ndii ja
kuu Jesukristu ja ye'e ya ini
anu in in maa ni.
20 Te xtnañu'u ka vi
jinkui'nu gua'a ini ni tno'o
ya'a, ja ni in tno'o ni ka
ka'an tee ni ka ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a ja yoso
nuu tutu ii, masu tno'o ja ni
ka jinkui'nu ini maa de kuu.
21 Chi ni in tno'o ja ni
ka ndakani de, masu tno'o
nagua kuini in ñayiu ñuyiu
ja ka'in kuu, chi tno'o ja ka
ndakani ñayiu maa Dios ja
ni jiña'a maa Espíritu ya ja
vi ka'in kuu.

2

Tno'o ja ja'a ñayiu ja ka xnda'u ña

1 Te ne'u ñayiu ñuo Is-
rael suni ni ka oo tee ni
ka oxnda'u ñayiu nuu ni ka
oka'an de ja tno'o ia Dios ka
ndakani de. Te suni saa ni
vi koo tee vi koxnda'u ñayiu
ja vi kokaxtno'o de ne'u maa
ni, nuu vi kokaxtno'o de
tno'o jani ini ja tu jiniu'u, te
vi skunaa ña de, chi ma vi
ndaa yu'u de ja Jito'o kuu ia
skaku ni'nu ña, te ñama vi
naa de.
2 Te kua'a ñayiu vi
kondikin taka jane'e jayichi
ka sa'a de. Te ja ja'a tee yun,
te vi kane'e ñayiu siki tno'o
va'a Jesukristu ja kuu ichi
ndaa.
3 Te ja ka ndioo ndeva'a
ini de xu'un, te vi kene'e de
xu'un nuu in in ni jin tno'o
ja ka xnda'u ña de, su ndee
jana'a ja ndetu ña tnundo'o

ja vi tna'a de, te ja oo yatni
ja vi naa de.

4 Chi tu ni jaka'nu ini ia
Dios jin ia ka jinokuechi nuu
ya nuu ni ka sa'a ia yun
yika kuechi, chi ni tnaa ña
ya andeya, te ni jasi ña ya
nuu nee, te ni tava'a ña ya
guaa ndee kiuu ja sandaa ya
kuechi.
5 Te tu ni jaka'nu ini ya
jin ñayiu ñuyiu ni ka oo
ndee jana'a, chi ni tetniuu ya
sau xeen ja kuu diluvio siki
ñayiu kue'e yun ja ni xnaa
ña ya, te maintno'o Noé, tee
ni okaxtno'o tno'o ndaa ia
Dios, guaa ni skaku ni'nu ña
ya jin uja ka ñayiu.
6 Te suni ni tetniuu ia Dios
tnundo'o ja ni xnaa ya ñuu
Sodoma vi ñuu Gomorra ja
ni kai vi ndee ni nduu yaa,
nagua ja kokuu in taniñu
tnundo'o ja kii siki ñayiu
kue'e ja vi koo nuu kuee ka.
7 Te ni skaku ni'nu ya Lot,
chi tee ndaa ni okuu de, te ni
okusuchi ndeva'a ini de ja ni
ondia'a de jane'e jayichi ni
ka osa'a ñayiu kue'e yun.
8 Chi in tee ndaa ni okuu
de ja ni oo de ne'u ñayiu
kue'e yun, te ndi'i ni kiuu ni
otna'u ini de ja ni ondia'a de
vi ni onini de ndi'i jakue'e ni
ka osa'a ñayiu yun.
9 Te yun guaa jini Jito'o
ja skaku ni'nu ya ñayiu ka
chiñu'u ya nuu jito tnuni ña
tnundo'o, te jasi ya ñayiu
kue'e ja vi tna'i tnundo'o
guaa ndee kiuu sandaa ya
kuechi.
10 Te vi'i ka kuña'a ya
tnundo'o ja vi tna'a tee kue'e
ja ka kusii ini de jin yiki
kuñu de, te ka sa'a de jane'e
jayichi, te ka skexiko de
tniuu ndiso Jito'o.

Te ya'a yun ni ka kiunduu
de vi ka sa'a ndee ini de, te ni
ja tu ka yu'u de ja vi kane'e
de jin ia ka kuu na'nu ka.
11 Su ia ka jinokuechi nuu
Dios, visi ia na'nu ka vi ia
ndakui ka ka kuu ya saa tee
ka xnda'u ñayiu yun, su tu
ka xtau tnia'a ya nuu Jito'o
ia ka kuu na'nu yun.
12 Su tee ka xnda'u ñayiu
yun, chi ka ka'an kue'e de
jin ja tu ka jinkui'nu ini de,
na kuinio kiti ja tu jini ti ja
ndakani ini ti. Te ka kaku ti
nani ja vi tnii ña ñayiu jin ti,
te vi ka'ni ñai. Te inuu ni ka
kuu de jin kiti, chi vi kuu de
nuu jakue'e ka sa'a de nagua
ka ji'i kiti yun.
13 Te ja ja'a jakue'e ja ka
sa'a de sava ka ñayiu, te
kii tnundo'o ja vi tna'a maa
de, chi ka jini de ja luu kuu
nuu ka kusii ka kuvatu ini
de tno'o nduu. Su ka kuu
de tee tne'e ndeva'a ja ka
taa kanoo ña de nuu ka jaa
de jin ni xtaa, chi vi yun
ka kusii ndeva'a ini de jin
jakue'e ka sa'a de yun.
14 Te ni ma kuu ja vi
kondia'a de ñasi'i, chi vini
ka jio'o ña de, te vi tu ka
jinkuiin de ja ka sa'a de yika
kuechi. Te ka xnda'u de
jin ñayiu inu vita jin ja ka
kandijai. Te ni ka kutua'a
de ja ka jio'o de nagua ka
neva'a ñayiu, chi se'e ni ka
tau tnia'a ka kuu de.
15 Chi ni ka xndendoo de
ichi ndaa, te ni ka ndoñu'u

de, te ni ka ki'in de ichi jika
Balaam, seyii Beor, chi ni
jio'o Balaam yun ja ni'i de
xu'un jin tniuu kue'e ja sa'a
de.
16 Te in mentu si'i kiti jiso
ni kuxeen nuu de, visi tu
ka'an in kiti, su ni ka'an ti
nagua ka'an in ñayiu, te ni
junkani ña ti jin Balaam, tee
ndakani tno'o ia Dios, ja ma
sa'a de in tniuu vasa.
17 Te tee ka xnda'u ñayiu
ya'a ka kuu de na kuinio nuu
kee ndute ja ni yichi de axi
viko ja xtechi ña tachi, su
ja ni sa'a tua'a ia Dios in
nuu nee ndeva'a ja vi koo de
nikuii nikani.
18 Chi ka ka'an de tno'o
yuchi ndeva'a vi tno'o ja
tu jiniu'u, te ka xnda'u de
ñayiu vi inka ni ka kujioo
nuu ñayiu ka sa'a jakue'e,
chi ka xnda'u ña de jin ja ka
jio'o de vi ja ka kusii ini de
jin yiki kuñu de.
19 Te ka jiña'a de ja kuu
vi sa'a ñayiu nagua ka kuini
mai. Su maa de, chi ka
jinokuechi de nuu jakue'e
ja ka jio'o de yun, chi nuu
kundee jakue'e yun nuu in
ñayiu, te ka jinokuechi nuu
jakue'e yun.
20 Chi nuu ja jandaa ja
ni ka jini ñayiu Jito'o Je-
sukristu, ia skaku ni'nu ña,
te ni ka kujioi nuu jakue'e
ja oo ñuyiu ya'a, te nuu ja
na vi kuandetui ja vi nda-
jiokuiin tukui inka jichi nuu
jakue'e yun, te ja ni kundee
tuku nui, nuu saa te vi'i ka
ñayiu kue'e ni ka ndui saa
jaxtnañu'u.
21 Te vi gua'a ka kuu nuu
siun ja ma vi kuni sa'uin ichi
ndaa, masu ja ni ka jini, te ni
ka kujioo tukui nuu tno'o vii
ja ni tatnuni ya nui.
22 Te jin ñayiu ya'a ni
skunkuu ndaa tno'o vi
kokanka'an ñayiu nuu ka
ka'in sua'a: "Ti'ina, chi
ndajiokuiin ti ndakaa ti ja
ni ndujan ti". Te "kini ja ni
ka skuchi vii, ni ndajiokuiin
tuku ti ndakuchi ñii ti nuu
nde'i".

3

Koo in kiuu te ndajiokuiin Jito'o

1 Ya'a kuu tutu kuu uu ja
tee san nuu in in maa ni,
vi ñani vi kua'a ja ka'an too
ña san. Te nuu ndi nduu
tutu ya'a xteku ña san ja vi
ndakani vii vi ndakani va'a
ini ni,
2 nagua ja vi kondaka'an
ni tno'o ni ka ka'an tee vii
ndee jana'a ja ni ka ndakani
de tno'o ia Dios, vi tno'o
ja ni tatnuni maa Jito'o, ia
skaku ni'nu ña, ja ni ka
kaxtno'o tee ni chitniuu Je-
sukristu nuu in in maa ni.
3 Te xtnañu'u ka vi
jinkui'nu gua'a ini ni tno'o
ya'a, ja ama ka ja kenta kiuu
sandi'i, te vi koo ñayiu ka
sa'a jakue'e ja ka kusii ini
jin yiki kuñui, te vi ka'an
kuasun ñai
4 nuu vi kakan tno'o ñai:
"¿Ndenu oo tno'o ka ka'an
ni ja ni kee yu'u Jesukristu ja
ndajiokuiin ya? Te vi guaa
ndee kiuu ja ni ka ji'i ndi
tata yuao vi guaa ndee kiuu
vitna, inuu ni oo ndi'i, te
ni tu nagua sama sa'un jin

ndee nuu ni jinkoo ñuyiu”,
vi kachi.
5 Chi tu ka kuini ja vi
ndakuni ndai, ja ndee jana'a
ni kuva'a andivi jin tno'o ni
ka'an ia Dios, te suni saa ni
ñuyiu ja ni kuva'a jin ndute,
te jin ma'ñu sagua ndute yun
ni sa'a ya ñu'u yichi.
6 Te suni jin ma'ñu sagua
ndute ni xnaa ya ñuyiu ndee
jana'a nuu ni tetniuu ya sau
xeen ja kuu diluvio.
7 Su andivi vi ñu'u nuu ka
oo vitna, chi oo va'a jin tno'o
tatnuni maa ia Dios ja kai
kiuu sandi'i, nuu tetniuu ya
tnundo'o xeen, te yun vi naa
ñayiu ka sa'a jakue'e.
8 Te suni ma vi ndunaa
ini ni tno'o ya'a, vi ñani vi
kua'a ja ka'an too ña san, ja
nuu maa Jito'o, chi in kiuu
kuu na kuinio mil kuia, te
mil kuia kuu na kuinio invaa
kiuu.
9 Te masu ja kukuee Jito'o
ja skunkuu ya tno'o ni kee
yu'u ya, nagua ka ndakani
ini sava ñayiu ja ni kukuee
ya, chi ndetu nuu ni ya ja
ja'a in in maa ni, chi tu kuini
ya ja ndee in ñayiu junaa,
chi ndi'i na vi ndatna'u ini,
te na vi xndoi yika kuechi.
10 Su kiuu ja ndii maa
Jito'o, chi sanaa ni te ndenta
ya na kuinio in kui'na, ja
vi sanaa ni te kiuu su'u in
jakuaa. Te kiuu saa, chi vi
ni'i jiso kokuu andivi, te vi
kai ndi'i ja oo andivi, te vi
naa, te kai ñuyiu vi ndi'i tu'u
ja oo nui.
11 Te ja siun ndi'i tu'u ja
oo ñuyiu vi naa, te kanuu
ndeva'a ja vi koo vii vi koo
va'a ni nuu ia Dios, te vi
chiñu'u ni ya.
12 Vi kondetu ka'nu ni ja
na kenta kiuu maa ia Dios,
te vi nduku ndee ni vi sa'a
gua'a ni nagua ja ñama na
kenta maa kiuu. Chi kiuu
yun kai andivi, te naa, te
ndi'i ja oo andivi xtute ndi'i
ña ñu'u yun.
13 Su mao, chi vi kondetu
ka'nuo andivi jaa vi ñuyiu
jaa, chi saa ni kee yu'u ia
Dios, te yun chi nino'o ni
tniuu ndaa koo.
14 Te yun guaa nini ka
ndetu ka'nu ni ya'a, vi ñani
vi kua'a ja ka'an too ña san,
te vi nduku ndee ni ja koo
vii vi koo va'a ni nuu ya,
nagua ja kiuu na ndenta ya,
te nuku'un ña ya ja ka oo
mani ni nuu ya, te tu na yika
kuechi ka tavi ka ni.
15 Te vi jinkui'nu ini ni ja
ndetu nuu ni Jito'o, chi kuini
ya ja vi kaku ni'nuo. Te suni
sua'a ni tee ñanio Pablo, tee
ka ka'an too ndeva'o, chi ni
tee de nuu in in maa ni jin
ndi'i tno'o ndichi ja ni jiña'a
maa ia Dios.
16 Te ni ka'an de ja ja'a
tno'o ya'a nuu taka tutu ja
ni tee de, visi sava nuu
tutu ka ndee tno'o ja vijin
ndeva'a ja jinkui'nu inio. Te
sava ñayiu ja tu ka junkui'nu
gua'a ini vi ñayiu ja tu ka
kandija gua'i ka kaguai tno'o
kaxtno'o de, te suni saa ni ka
kaguai sava ka tno'o ja yoso
nuu tutu ii, te jin yun ka ni'i
mai ja vi junai.
17 Su maa ni, chi ja ka jini
gua'a ni tno'o ya'a, vi ñani vi
kua'a ja ka'an too ña san, te

yun guaa vi koto va'a ni maa
ni ja ma vi xnda'u ña ñayiu
ka sa'a jakue'e, te vi jiokuita
ñai, te vi kujioo ni nuu tno'o
ka kandija ni.
18 Chi sua'a vi kuni gua'a
ka ni Jito'o Jesukristu, ia
skaku ni'nu ña, te vi koo
yutnu ka ni nuu ya ja
kunda'u ini ña ya. Te nuu
maa ya na koo jayiñu'u ndee
vitna vi nikuii nikani. Saa na
kokuu.

Tutu xtnañu'u ni tee Juan, tee ni chitnjuu ña Jesukristu nuu ñayiu ka skua'a

1 Ka tee san tno'o ya'a nuu
in in maa ni ja ja'a in Tno'o
ja oo ndee nuu ni jinkoo jaa
ñuyiu, te ni ka onini san
Tno'o yun, vi ni ka jini san
jin nduchi nuu san vi ni ka
ndia'a san, nagua kaa nagua
oo, vi ni ka ke'e san jin nda'a
san, te maa Tno'o yun kuu ja
teku nikuii nikani.
2 Chi Tno'o ja teku yun
kuu ia ja ni kii, te ni ka
jini san ya, guaa ka ndakani
san tno'o ya, te ka kaxtno'o
san nuu in in ni Tno'o ja vi
kotekuo nikuii nikani ja ni
oo ya nuu maa Tata Dios, te
ni kii ya.
3 Te ka ndakani san ja ni
ka jini nuu san ya vi ni ka
onini san tno'o ni ka'an ya,
nagua ja suni inuu vi kaka
ni jin san, su ndija ja inuu ka
jika ndi'o nuu ka oo jin Tata
Dios vi Se'e ya Jesukristu.
4 Te tno'o ya'a ka tee san,
nagua ja vi kosii ini ndeva'a
ni.

Ni ka nduvio nuu yika kuechio jin niñi maa Jesukristu

5 Te ya'a kuu tno'o ja ni
kaxtno'o Jesukristu ja ni ka
onini san, te ka ndakani san
nuu in in ni, ja Dios kuu
ia ye'e ni'nu, te tu sa'un na
janee oo nuu ya.
6 Te nuu ja ka ka'on ja ka
jika inuo jin ya, te ka jikao
nuu nee, te chia inu tno'o ja
siun ka ka'on, chi tu ka sa'a
ndao.
7 Su nuu ja ka jikao nuu
ye'e ni'nu, te ka jikao jin
maa ya ja oo ya nuu ye'e
ni'nu, te yun guaa ka jika
inuu in in mao, te niñi maa
Se'e ya Jesukristu ndasavii
ndi'i yika kuechio.
8 Te nuu ja ka ka'on ja tu
na inu yika kuechio, te chia
ka xnda'uo mao, te tu na
tno'o ndaa oo ini anuo.
9 Te nuu ja vi ndana'mao
yika kuechio nuu Dios, te
maa ya kuu ia ndaa ja
skunkuu ya tno'o ka'an ya,
te kuaka'nu ini ya yika kue-
chio, te ndasavii ña ya jin
ndi'i jakue'e ka sa'o.
10 Te nuu ja ka ka'on ja tu
na yika kuechi ka sa'o, te jin
tno'o ya'a ka ka'on ja chia
xnda'u ña ya, te tu ka janta'u
ndao tno'o ya.

2

Kristu kuu ia ka'an ni'nu ja ja'o

1 Tee san tno'o ya'a nuu in
in ni ja ka kuu ni na kuinio
se'e maa san ja ka kandija ni,
nagua ja ma vi sa'a ni yika
kuechi. Su nuu ja ndee in
ni ka sa'a yika kuechi, te ka
neva'o Jesukristu, ia ndaa, ja
ka'an ni'nu ya ja ja'o nuu
Tata Dios.
2 Te maa Jesukristu kuu ia
ni soko maa ya ja ja'a yika
kuechio, te masu nani ja ja'a

yoon, chi suni ja ja'a yika
kuechi ndi'i ñayiu ñuyiu.
3 Te nuu ja ka jantno'o
nagua tatnuni maa ia Dios,
te yun ka kukanu inio ja ka
jinio ya.
4 Su nuu ja na ndee in
ñayiu ka'an: "Sein, chi jini
san ya", te tu jantno'i nagua
tatnuni ya, te ñayiu ya'a, chi
chia tno'i, te tu oi jin tno'o
ndaa.
5 Su nuu ja ndee ñayiu
skunkuu tno'o ka'an ya, te
ñayiu ya'a guaa jandaa kuiti
ja ka'an toi ia Dios. Te jin
yun ka jinio ja ka oo jin ya.
6 Te nuu ja ndee ñayiu
ka'an ja siun ni oi jin Dios, te
kuini ja kakai nagua ni jika
maa Jesukristu.

Tno'o jaa ja tatnuni ia Dios

7 Masu in tno'o jaa ja tat-
nuni ia Dios tee san nuu
ni, vi ñani vi kua'a, chi
tno'o ja ni tatnuni ya ndee
jana'a kuu, ja ka neva'a maa
ni ndee ja xtnañu'u, te suu
tno'o ni tatnuni ya ndee
jana'a kuu tno'o ja ni ka
onini ni nuu ni ka keja'a ni
ka kandija ni.
8 Te visi ni saa, te tee san
tno'o ya'a ja kuu na kuinio in
tno'o tatnuni jaa, chi in tno'o
ndaa ja ni skunkuu maa Je-
sukristu nagua ka skunkuu
maa ni kuu, chi kua'an ya'a
janee, te vaji ye'e ni'nu ñu'u
ndaa.
9 Te nuu ja na in ñayiu
ka'an ja oi nuu ye'e ni'nu, te
ka'an u'ui in ñani, nuu saa,
te jika ii ni nuu nee.
10 Te nuu ja na in ñayiu
ka'an toi ñani, te siun ni oi
nuu ye'e ni'nu ya, te tu na
in skanakau ña jin nuu yika
kuechi.
11 Su nuu ja na in ñayiu
ka'an u'ui nuu ñani, te oi
nuu nee vi jikai nuu nee, te
tu jini na ichi ki'in, chi ni
ndesi nduchi nui jin janee
yun.
12 Tee san tno'o ya'a nuu in
in maa ni, ja ka kuu ni
na kuinio se'e san,
chi jin tniuu ni skunkuu Je-
sukristu, te ni jaka'nu
ini ia Dios yika kuechi
in in maa ni.
13 Tee san tno'o ya'a nuu in
in maa ni ja ka kuu ni
na kuinio yua,
chi ni ka jini ni Jesús, ia ja oo
ndee jaxtnañu'u nuu
ni junkoo ñuyiu.
Te suni tee rin nuu in in
ron ja ka kuu ron na
kuinio suchi kuechi,
chi ni ka kundee ron nuu
Tachi, te tu ni ka sa'a
ron jakue'e.
Te suni tee rin nuu in in
ron ja ka kuu ron na
kuinio se'e rin,
chi ni ka jini ron Tata Dios.
14 Tee san ya'a nuu in in
maa ni ja ka kuu ni na
kuinio yua,
chi ni ka jini ni Jesús, ia oo
ndee jaxtnañu'u nuu
ni junkoo ñuyiu.
Te suni tee rin nuu in in
ron ja ka kuu ron na
kuinio suchi kuechi,
chi ka oo ndakui ron, te siun
ni ka oo ron jin tno'o
va'a ia Dios,

chi ni ka kundee ron nuu
Tachi, te tu ni ka sa'a
ron jakue'e.
15 Ma vi kokutoo ni ñuyiu
kue'e ya'a, ni ja oo nui. Te
nuu ja ndee ñayiu kutoo
ñuyiu, te tu kutoi maa Tata
Dios.
16 Chi ndi'i ja oo ñuyiu
masu nuu Tata Dios vaji, chi
nuu ñuyiu vaji ja jio'o yiki
kuñuo vi ja junkuaan inio ja
kondia'o jin nduchi nuo, vi
ja kuu teyio nuu ñuyiu.
17 Te ñuyiu ya'a, chi ja ya'a
ni kuu jin ndi'i ja ka jio'o
ñayiu ñuyiu, su na in sa'a
nagua kuini maa ia Dios, te
kotekui nikuii nikani.

Vi ndakoo ñayiu vi xnda'u ña ja Jesukristu ka kuu mai

18 Te maa ni ja ka kuu ni
na kuinio se'e san, ka'an san
nuu in in ni ja ja makuyatni
kiuu sandi'i. Te ja ka jini so'o
maa ni ja vaji tee ndakoo siki
Jesukristu, te vitna ja ni kuu
kuakua'a ñayiu ka ndakoo
siki ya, te yun guaa ka jinio
ja ni kuyatni kiuu sandi'i.
19 Te ne'u mao ni kekuei,
su masu ñayiu ka kandija
inuu jion ka kui, chi nuu
sua'a te ñayiu ka kandija
inuu jion ka kui, chi vi
koo ni jion. Su ni kekuei
kua'ankuei nagua ja vi xtuu
kaji mai ja masu ndi'i ka
kandija jion.
20 Su in in maa ni, chi ni
skuun ia Dios Espíritu ya ja
ka oo jin ni, te ndi'i ya'a ka
jini ni.
21 Tee san tno'o ya'a nuu
in in ni, chi ka jini ni tno'o
ndaa, te masu ja tu ka jini ni,
chi ka jini gua'a maa ni ja ni
in tno'o tno'o, tu nagua vaji
nuu tno'o ndaa.
22 ¿Te na in kuu ja ka'an
tno'o tno'o yun? Suu kuu
ñayiu ka'an ja masu Jesús
kuu ndija Kristu, ia ni tet-
niuu Dios. Su ñayiu ya'a kuu
ja ndakoo siki Kristu ja tu
ndaa yu'i ja jini Tata Dios jin
Se'e ya.
23 Chi ndi'i ñayiu tu ndaa
yu'u ja kandijai Se'e Dios, te
masu oi jin Tata Dios. Te
ñayiu ndaa yu'u ja kandijai
Se'e Dios, te suni oi jin Tata
Dios.
24 Te yun guaa vi tava'a
gua'a ni tno'o va'a ia Dios
ja ni ka onini ni ndee
jaxtnañu'u. Te nuu ja ka
tava'a gua'a ni tno'o ja ni
ka onini ni ndee jaxtnañu'u,
nuu saa, te suni vi koo ni jin
Se'e Dios vi maa Tata Dios.
25 Te tno'o ya'a kuu ja
ni kee yu'u Jesukristu nuu
in ion ja vi kotekuo nikuii
nikani.
26 Tee san tno'o ya'a nuu
in in ni, nagua ja vi kuni ni
ndee ñayiu ka nduku ja vi
xnda'u ña.
27 Su in in maa ni, chi ni
skuun ia Dios Espíritu ya ja
ka oo jin ni, te masu nini kuu
ja na in kaxtno'o nuu ni, chi
maa Espíritu kuu ia kaxtno'o
ndi'i nuu in in ni, te tno'o
kaxtno'o ya kuu tno'o ndaa,
te masu tno'o xnda'u ña kuu.
Te yun guaa vi kondikin ni
Jesukristu, nagua kaxtno'o
maa Espíritu ia Dios.
28 Te vitna kaxtno'o san
nuu in in ni ja ka kuu ni
na kuinio se'e san, te siun

ni vi kondikin ni Jesukristu,
nagua ja vi koyutnu anuo
nuu na ndenta ya, te ma
vi kukanoo ja vi tayu'u nuo
nuu ya nuu na ndenta ya.
29 Chi nuu ka jini maa ni
ja Jesukristu kuu ia ndaa, te
suni vi jinkui'nu ini ni ja
ndi'i ñayiu ja ka sa'a ndaa ka
kuu ndija se'e maa ia Dios.

3

Ñayiu ka kuu se'e ia Dios

1 Vi kondia'a ni naxa kutoo
ña Tata Dios, ja vi konanio
se'e maa ya, te saa ka kuo.
Te yun guaa tu ka jini ña
ñayiu ñuyiu jion, chi tu ni ka
jini ia Dios.
2 Ñani kua'a ja kutoo ña
san, ja se'e maa ia Dios ka
kuo, te chia'an ka ja skuni
kaji ña maa ya naxa vi koo
nuu ndajiokuiin ya. Su ka
jinio ja nuu na ndenta maa
Jesukristu, te vi koo nagua
oo maa ya, chi vi kunio ya,
nagua oo nagua kaa ya.
3 Te ndi'i ñayiu ja ka
ndetu ka'nu nuu ndajiokuiin
Jesukristu, chi siun ni ka
ndasavii anui, nagua oo maa
ya ja ia vii kuu ya.
4 Te ndi'i ñayiu ka sa'a
yika kuechi, ka jiso kavai
Ley ia Dios, chi yika kuechi
yun sa'a ja jiso kavao Ley ya.
5 Te ja ka jini maa ni ja ni
kii Jesukristu ñuyiu ya'a ja
ni kindee ya yika kuechio, te
tu sa'un na yika kuechi maa
ya.
6 Te ndi'i ñayiu ja siun ni
ka oi jin ya, tu na yika kuechi
ka sa'a kai. Su ndi'i ñayiu
ja ka sa'a ni yika kuechi, ni
ja tu ka jini ya, te ni tu ka
jinkui'nu ini na ia kuu ya.
7 Te maa ni ja ka kuu ni
na kuinio se'e san, vi koto
ni maa ni ja ni in ñayiu ma
vi xnda'u ña, chi ñayiu sa'a
tniuu ndaa, te sui kuu ñayiu
ndaa, nagua oo maa ya ja ia
ndaa kuu ya.
8 Su ñayiu sa'a ni yika
kuechi, te oi nuu nda'a
Tachi, chi Tachi kuu ja sa'a
yika kuechi ndee jaxtnañu'u
nuu ni junkoo ñuyiu. Te yun
guaa ni kii Se'e ia Dios ja ni
xnaa ya tniuu sa'a Tachi yun.
9 Te ndi'i ñayiu ja ka kuu
se'e ia Dios, tu ka sa'a kai
yika kuechi, chi ndikin tata
maa Dios ka kui, te siun ni
ka oi nuu ya, te ma kuu
vi kondikin kai ichi yika
kuechi, chi se'e maa Dios ka
kui.
10 Te ya'a kuu nuu ka xne'i
mai ndei ka kuu se'e ia Dios,
te ndei ka kuu se'e Tachi, chi
ndi'i ñayiu tu ka sa'a tniuu
ndaa, te tu ka ka'an toi ñani,
te masu se'e Dios ka kui.

Na vi ka'an too tna'o

11 Chi ya'a kuu tno'o ja
ni ka jini so'o maa ni ndee
jaxtnañu'u, ja na vi ka'an too
tna'o.
12 Te ma vi sa'o nagua ni
sa'a Caín, ja ni oo de nuu
nda'a Tachi, te ni ja'ni de
ñani de. ¿Te na ja'a kuu ja ni
ja'ni ña de? Chi tniuu kue'e
ni osa'a de, te ñani de, chi
tniuu ndaa ni osa'i.
13 Ñani vi kua'a maa san
ja ka skua'o, ma vi kukui'a
ini ni nuu ja ka ka'an u'u ña
ñayiu ñuyiu jin ni.

14 Su yoon, chi ka jinio ja
ni ka okuo na kuinio ndiyi,
su vitna te ka tekuo, chi ka
ka'an too in in ñanio. Te
ñayiu tu ka'an too in ñani, te
kui na kuinio ndiyi nuu ya.
15 Chi ndi'i ñayiu ja ka'an
u'u in ñani, te kui na kuinio
in ñayiu ja'ni ndiyi, te ka jini
gua'a maa ni ja ni in ñayiu
ja'ni ndiyi, ma ni'i ta'ui ja
kotekui nikuii nikani.
16 Te ya'a kuu nuu ka jinio
naxa ka ka'an too tna'o, chi
ni soko Jesukristu maa ya ja
ja'a in ion, te suni yoon, na vi
soko mao vi guaa ndee na vi
kuo ja ja'a ñayiu ka skua'a.
17 Su nuu ja ndee ñayiu
neva'a nagua oo nuu ñuyiu
ya'a, te ndia'i in ñani ja
kunda'u kukee ñayiu yun, te
kuxii nagua neva'i, ¿nuu saa
te naxa koo ja ka'an too ia
Dios ini anui?
18 Te maa ni ja ka kuu ni
na kuinio se'e maa san, ma
vi ka'on ja ka ka'an too tna'o
jin tno'o uun sua'a ni, chi vi
na vi sa'a ndaa ndijao.

19 Te ya'a kuu nuu ka jinio
ja ka kuo in ñayiu ndaa, te
ka kukanu inio jin anuo ja ka
oo gua'o nuu ia Dios.
20 Su nuu ja anuo xtavi
kuechi ña na in jakue'e ka
sa'o, te ka'nu ka kuu ia Dios
saa anuo, te maa ya, chi jini
ya ndi'i nagua ka sa'o.
21 Ñani kua'a ja ka'an too
ña san, nuu ja anuo, tu
nagua xtavi kuechi ña, nuu
saa te ka kukanu inio ja vi
kuyatnio nuu ia Dios.
22 Te nani guaa kuu ja ka
jikaon nuu ya, te vi ni'o,
chi ka jantno'o nagua tat-
nuni ya, te ka sa'o nagua
junkuaan ini ya.
23 Te tno'o ya'a kuu ja tat-
nuni ya, ja na vi kandijao
sivi Se'e maa ya Jesukristu,
te na vi ka'an too tna'o,
nagua ni tatnuni ya ja vi
sa'o.
24 Te ñayiu ka jantno'o
nagua tatnuni maa ia Dios,
chi siun ni ka oi jin ya, te
suni siun ni oo ya jin. Te ya'a
kuu nuu ka jinio ja ka oo jin
ya, chi ni taa ya Espíritu ya
ja oo ini anuo.

4

Oo Espíritu ia Dios vi oo espíritu xnda'u ña

1 Ñani kua'a, ja ka'an too
ña san, ma vi kandija ni ndi'i
ñayiu ka ka'an ja jin Espíritu
ia Dios ka kaxtno'i, chi vi
koto tnuni ni jin kondio'ni
a ndija ja Espíritu ia Dios
oo jin. Chi kuakua'a ñayiu
tno'o ka oo ñuyiu ya'a ja
ka kachi ja tno'o ia Dios ka
ka'in.
2 Te sua'a saa kuu vi
kuni ni na in kaxtno'o jin
Espíritu ia Dios, chi ndi'i
ñayiu ndakuni ja Jesukristu
kuu ia ni tetniuu Dios, te ni
okuu ndija ya teyii jin yiki
kuñu, te ñayiu yun guaa oi
jin Espíritu ia Dios.
3 Te ndi'i ñayiu tu ka
ndakuni ja Jesukristu ni
okuu ndija ya teyii, te tu
na Espíritu ia Dios oo jin, te
ñayiu ya'a ka kuu ja ka oo jin
espíritu kue'e ja ka ndakoo
siki Jesukristu. Te ja ka jini
so'o maa ni ja vajikuei, te

vitna, chi ja ka oi nuu ñuyiu
ya'a.
4 Te maa ni ja ka kuu ni
na kuinio se'e san, ja ka oo
ni jin maa ia Dios, te ja ni
ka kundee ni, ni ka ja'nu
ni ñayiu inu tno'o yun, chi
ka'nu ka kuu ia ka oo jin ni,
saa ja ka oo jin ñayiu ñuyiu
ya'a.
5 Chi ñayiu ñuyiu ka kui,
yun guaa ka ka'in tno'o ja oo
ñuyiu, te ñayiu ñuyiu ya'a,
chi ka nini tno'o ka ka'in
yun.
6 Su mao, chi ka oo jin ia
Dios, te ñayiu ka jini ia Dios,
chi ka nini tno'o ka ka'on. Te
ñayiu tu ka oo jin ia Dios,
chi tu ka nini tno'o ka ka'on.
Te ya'a kuu nuu ka jini kajio
ndee ñayiu ka oo jin Espíritu
ndaa, te ndee ñayiu ka oo jin
espíritu ja xnda'u ña.

Kutoo ña ia Dios jion

7 Ñani kua'a ja ka'an too
ña san, na vi ka'an too tna'a
in in mao, chi nuu Dios vaji
ja ka'an too tna'o. Chi ndi'i
ñayiu ja ka'an too tna'i, te
se'e Dios ka kui vi ka jini ia
Dios.
8 Te ñayiu ja tu ka'an too
tna'i, te tu jini Dios, chi ia
kutoo ña kuu ya.
9 Chi ya'a kuu nuu ni xne'e
ia Dios ja kutoo ña ya jion,
chi ni tetniuu ya invaa Se'e
ya ja ni kii nuu ñuyiu ya'a,
nagua ja jin ma'ñu sagua
Se'e ya, te vi kotekuo nikuii
nikani.
10 Te ya'a kuu nuu xne'e
naxa kutoo ña ia Dios, te
masu yoon ni ka kutoo Dios,
chi maa ya ni kutoo ña, te
yun guaa ni tetniuu ya Se'e
ya, ja ni ji'i ya nuu ni tni-
uya'u ya yika kuechio.
11 Ñani kua'a ja ka'an too
ña san, Dios chi saa ni sa'a
ya ja kutoo ña ya jion, te suni
yoon na vi ka'an too tna'a in
in mao.
12 Ni in ñayiu tu sa'un na
ama ka jini nui Dios, su nuu
ja ka ka'an too tna'a in in
mao, te siun ni oo Dios jion,
te ja kutoo ña ya skunkuu
ndaa nuu in ion nuu ka
ka'an too tna'o.
13 Chi ni taa Dios Espíritu
ya ja ka oo jion, te yun guaa
ka jinio ja ka oo jin Dios, vi
suni oo ya ini anuo.
14 Te maa san, chi ni ka
jini san jin nuu san, te ka
ndakani san ja ni tetniuu
tata Dios Se'e ya ja skaku
ni'nu ya ñayiu ñuyiu.
15 Te ndi'i ñayiu ndakuni
ja Jesús kuu Se'e ia Dios, te
siun ni oo Dios jin, te suni
siun ni oi jin Dios.
16 Te maa san, chi ka jini
san vi ka kandija san ja ia
Dios, chi siun ni kutoo ña ya
jin in ion, chi ia kutoo ña
kuu ya, te na ñayiu siun ni
ka'an too tna'i, te siun ni oi
jin Dios, te suni siun ni oo
Dios jin.
17 Saa te skunkuu ndaa ya
nuu in ion ja ka ka'an too
tna'o, nagua ja vi kukanu
inio, te ma vi koyu'o kiuu
sandaa ya kuechi, chi nagua
ni oo maa Jesukristu nuu
ñuyiu, te suni saa ni ka oo
yoon nuu ñuyiu.
18 Chi nuu ka ka'an too
tna'o, te tu na tno'o yu'u oo,

chi kujioo ja ka yu'o nuu ka
ka'an too tna'a gua'o. Te yun
guaa nuu ja ndee in ñayiu
yu'u, te kuini ka ja ka'an
too tna'a ndandai, chi ja yu'i
yun kaxtno'o ja yu'i ja vatuni
tetniuu ia Dios tnundo'o siki.
19 Te yoon, chi ka kutoo ia
Dios, chi maa ya xtnañu'u
ka, ni kutoo ña.
20 Su nuu ja ndee in ñayiu
ka'an: “Sein, chi kutoo san
ia Dios”, te ka'an u'ui in
ñani, te chia tno'i. Chi na
in tu ka'an too in ñani ja
jini ñai jin nui, ¿te naxa kuu
kokutoi ia Dios, te tu na ama
ka jini ya jin nui?
21 Te mao, chi ka neva'o
tno'o ni tatnuni maa Je-
sukristu nuu ka'an sua'a, ja
ñayiu kutoo ia Dios, te suni
na ka'an toi in in ñani.

5

Ñayiu ka kandija ka kundee nuu ñuyiu

1 Te ndi'i ñayiu ja ka
kandija ja Jesús kuu Kristu,
ia ni tetniuu Dios, te se'e
maa Dios ka kui. Te ndi'i
ñayiu ka kutoo ia kuu Tata,
te suni ka ka'an toi ñayiu ka
kuu se'e maa ya.
2 Te nuu ka kutoo ia Dios,
te ka sa'o nagua tatnuni ya,
te yun kuu nuu ka jinio ja
suni ka ka'an too ñayiu ka
kuu se'e maa ia Dios.
3 Chi ja ka kutoo ia Dios
kuu ja ka jantno'o nagua
tatnuni ya, te tno'o tatnuni
ya, chi masu ja vijin ndeva'a
kuu ja vi skunkuo.
4 Chi ndi'i ñayiu ka kuu
se'e maa ia Dios ka kundei
nuu ñuyiu. Chi ja ka kandi-
jao sa'a ja ka kundeo ka kuu
nija'nuo nuu jakue'e oo nuu
ñuyiu.
5 Te ñayiu ja ka kandija ja
Jesús kuu Se'e Dios, maa ni
ñayiu yun guaa ka kundei ka
kuu nija'nui nuu jakue'e oo
nuu ñuyiu.

Tno'o ja ka ndakani ndaa ja ja'a Se'e ia Dios

6 Te Jesukristu kuu ia ni
kii ñuyiu jin ndute vi niñi,
te masu maintno'o ni kii ya
ja ni jandute ya jin ndute,
chi suni ni jati niñi ya nuu
ni ji'i ya. Te Espíritu kuu
ia ndakani ndaa ja ja'a ya,
chi maa Espíritu Dios kuu ia
ka'an ndaa ndija.
7 Chi uni testiu ka oo
andivi ja ka ndakani tno'o
ndaa: [maa Tata Dios, vi
Tno'o ya, vi Espíritu ya, te
ndi uni ya'a kuu invaa ni
Dios]. *
8 Te suni uni testiu ka oo
ñuyiu ja ka ndakani tno'o
ndaa: maa Espíritu vi ndute
vi niñi ya, te ndi uni ya'a
inuu ni ka ndakani.
9 Te nuu ja ka janta'uo
tno'o ja ka ndakani ndaa
ñayiu, te ka'nu ka kuu ja
vi kuanta'uo tno'o ndakani
maa ia Dios, chi ya'a kuu
tno'o ndaa ja ndakani ya ja
ja'a Se'e ya.
10 Te ñayiu kandija Se'e
ia Dios, chi janta'ui tno'o ni
ndakani ya, su ñayiu ja tu
kandija ia Dios ka'in ja ia

* **5:7 5:7** Tno'o ya'a, chi tu nagua vaji nuu ndi'i tutu jana'a.

xnda'u ña kuu ya, chi tu
kandijai tno'o ni ndakani ya
ja ja'a Se'e ya.
11 Te ya'a kuu tno'o ndaa
ja ndakani maa ia Dios: ja
taa ya ja vi kotekuo nikuii
nikani, te jin ma'ñu sagua
Se'e ya vi ni'o ja vi kotekuo.
12 Chi ñayiu oo jin Se'e
ia Dios, te kotekui nikuii
nikani, su ñayiu ja tu oo jin
Se'e ya, te ma kotekui.

Xteku Juan ñayiu ka kandija

13 Tno'o ya'a ni tee san
nuu in in ni ja ka kandija ni
sivi Se'e ia Dios, nagua ja vi
kuni ni ja vi koteku ni nikuii
nikani.
14 Te ya'a kuu nuu ka
kukanu inio ia Dios, ja nuu
ja ka jikaon nuu ya nagua
kuini maa ya, te nini ya tno'o
ka ka'on.
15 Te nuu ja saa, te ka jinio
ja nini ya nani guaa kuu ja
ka jikaon nuu ka ndakuatuo,
te ka kukanu inio ja vi ni'o
nagua ka jikaon nuu ya.
16 Te nuu ja ndee in ñayiu
ndia'a in ñani ja ka sa'i yika
kuechi ja masu in kuechi ja
jaka ña ja kui, te na ndaku-
atui ja ja'a ñani yun nuu
ia Dios, te ndakuña'a ya ja
kotekui. Ya'a kuu ñayiu ka
sa'a yika kuechi ja masu ja
vi kui kuu. Oo yika kuechi
ja jaka ña ja vi kui, te ma
ka'an san ja vi ndakuatui ja
ja'a ñayiu yun.
17 Chi ndi'i jakue'e kuu
yika kuechi, su oo yika
kuechi ja masu jaka ña ja
kuu ñayiu.
18 Chi ka jinio ja ñayiu ka
kuu se'e ia Dios, tu ka sa'a
kai yika kuechi, chi jito ña
Jesús, ia kuu Se'e maa Dios,
te tu ska'an ña Tachi.
19 Te ka jinio ja ka oo jin
maa Dios, te sava ka ñayiu
nii ñuyiu ka yi'i nuu nda'a
Tachi.
20 Su ka jinio ja ni kii Se'e
maa Dios, te ni taa ya ja ni
ka jinkui'nu inio, nagua ja vi
kunio ia Dios ndaa. Te ka oo
jin ia ndaa, ja kuu maa Se'e
ya Jesukristu. Te ia ya'a kuu
Dios ndandaa ja taa ya ja vi
kotekuo nikuii nikani.
21 Te maa ni ja ka kuu ni
na kuinio se'e san, vi koto ni
maa ni, te ma vi chiñu'u ni
chu'chi ñuyiu ya'a.
Saa na kokuu.

Tutu kuu uu ni tee Juan, tee ni chitniuu ña Jesukristu

1 Maa san kuu Juan, tee
nija'nu nuu ñayiu ka skua'a,
tee san tutu ya'a nuu ña'a ni
kaji ña ia Dios vi nuu se'e
ña,* ja ka'an too ndeva'a
ndija san, te masu maintno'o
sein ka'an too ña, chi suni
ndi'i ñayiu ka jini tno'o
ndaa.
2 Chi ka'an too ña san
ja ja'a tno'o ndaa ja oo ini
anuo, te vi koo jion nikuii
nikani.
3 Te maa Tata Ja'nuo jin
Jito'o Jesukristu, ia kuu Se'e
ya, na chindee chituu ña ya,
te na kunda'u ini ña ya, te vi
koo ni jin jamani maa ya vi
jin tno'o ndaa ya vi ja kutoo
ña ya.

Vi koyutnu ni jin tno'o va'a Jesukristu

4 Ni kusii ndeva'a ini san,
chi ni nuku'un san sava se'e
ni ja ka jikai jin tno'o ndaa,
nagua ni tatnuni maa Tata
Dios nuo ja vi sa'o.
5 Vitna te jikanta'u san
nuu ni, vi kua'a, ja na vi
ka'an too tna'o. Te tno'o
ja tee san ya'a, chi masu
in tno'o ja tatnuni jaa kuu,
chi tno'o ja ni ka jinio ndee
jaxtnañu'u kuu.
6 Te ja vi ka'an too tna'o
kuu ja vi kakao nagua tat-
nuni maa ya nuo. Te ya'a
kuu tno'o tatnuni ya nuu
ni: ja vi ka'an too tna'a ni,
nagua ni ka onini ni ndee
jaxtnañu'u.
7 Chi kuakua'a ñayiu ka
xnda'u ña ni kekuei nuu
ñuyiu ya'a, te tu ka ndakuni
ja Jesukristu ni okuu ndija
ya teyii. Te ñayiu ka sa'a
sia'a ka kuu ñayiu ka xnda'u
ña vi ka ndakoi siki Je-
sukristu.
8 Vi koto va'a ni maa ni,
nagua ja ma vi skunaa ni
ya'u ja vi ni'i ni ja ja'a tniuu
gua'a ka sa'a ni, chi saa sua'a
vi ni'i ni ndi'i ja vi kuta'u vi
kundetu ni.
9 Chi nani kuu ñayiu nda-
sonee inka tno'o siin, te tu
oi jin tno'o ni kaxtno'o Je-
sukristu, nuu saa te tu oi jin
ia Dios. Su na ñayiu oo ni jin
tno'o ni kaxtno'o Jesukristu,
te ñayiu yun guaa oi jin Tata
Dios vi jin Se'e ya.
10 Te nuu na in ñayiu
majakoto ña jin ni, te tu
kaxtno'i tno'o ya'a, te ma vi
kuanta'u ni jin nuu ve'e ni,
ni ma vi ndakantno'o tna'a
ni jin.
11 Chi na in ndakantno'o
tna'a jin, te kiundui nuu
tniuu kue'e ja sa'a ñayiu
yun.

Ndetu ka'nu Juan ja jinkoto ña de

12 Oo kuakua'a tno'o ja
ka'an ka san nuu in in ni,
su tu kuini san ja tee san
nuu tutu jin tinta, chi ndetu

* **1:1 1:1** Kuu vi jinkui'nu inio ja ka'an jin in veñu'u vi jin ñayiu ka skua'a yun.

ka'nu san ja kenta san nuu
ka oo ni, te jian vi ndatno'o,
nagua ja saa te vi kusii ini
ndeva'o.
13 Te ka ndakantno'o ña
se'e ña'a kuu ku'u ni, inka
ña'a ni kaji ia Dios, ¿a
kukueni ka oo ni? Te saa vi
ka'an ni jin.
Saa na kokuu.

Tutu kuu uni ni tee Juan, tee ni chitniuu ña Jesukristu

1 Maa san kuu Juan, tee nija'nu nuu ñayiu ka skua'a, ja tee san tutu ya'a nuu Gayo, tee ka'an too ndaa ndija san.

2 Ñani ja ka'an too ña san, jikanta'u san nuu ia Dios ja ja'a ni, ja ndi'i tniuu sa'a ni na kee vii kee va'a jin ni, te koo va'a ni, nagua oo va'a anu ni nuu ia Dios.

3 Ni kusii ndeva'a ini san nuu ni kikuei ñani ka skua'a, te ni ka ndakani de ja skunkuu ndaa ni nuu ia Dios vi naxa jika ni jin tno'o ndaa.

4 Te tu na in guaa kuu ka ja kusii ini san, chi ja ni ni'i tno'o san ja ñayiu ka kuu na kuinio se'e san ka jikai nuu ichi ndaa.

Vi chituo ñayiu ka xtutenuu tno'o ia Dios

5 Ñani ja ka'an too ña san, gua'a ndeva'a sa'a ni ja chituu ni taka ñanio ja ka skua'a, te vi'i ka ndi'ni ni ja ja'a ñanio ja tu ni ojini ni.

6 Chi ka ndakani de nuu ñayiu ka skua'a ya'a naxa ka'an too ni de. Te tanunda'a ni chituu ni de nagua ka ja'ni ña jin de ja kuu ki'inkuei de nuu ichi, nagua junkuaan ini maa ia Dios.

7 Chi ni kekuei de kua'ankuei de ja vi kunukuechi de nuu Jesukristu, te tu ni ka janta'u sa'un de nagua ka chituu ña ñayiu tu ka kandija ia Dios.

8 Te yun guaa yoon, chi kanuu ja vi chituo tee yun, nagua ja vi chituu tna'o jin de nuu ka kaxtno'o de tno'o ndaa nuu ñayiu.

Ni sa'a Diótrefes jakue'e

9 Ja ni tee san in tutu nuu ñayiu ka skua'a, su Diótrefes, chi tu janta'u de tno'o ja tatnuni san, chi junkuaan ini maa de ja kotatnuni de nuu ñayiu yun.

10 Te yun guaa nuu ki'in san, te kuxeen san nuu de, ja jika de ka'an kue'e de vi ka'an tno'o de sikio. Te ni tu ndenuu ini de ja siun sa'a de, chi ni tu janta'u de taka ñani ja jinokuei, te ñayiu ka kuini ja vi kuanta'u ñai, te tu jandetu de, te skunu ña de nuu ka oo ñayiu ka skua'a yun.

11 Ñani ja ka'an too ña san, ma kondikin ni ñayiu ka sa'a jakue'e, chi kondikin ni ñayiu ka sa'a java'a. Chi ñayiu ka sa'a java'a yun ka kuu se'e ia Dios, su ñayiu ka sa'a jakue'e yun, chi tu ka jini ia Dios.

12 Te ndi'i ñayiu ka ndakani java'a sa'a Demetrio, te vi ndee tno'o ndaa maa ia Dios ndakani. Te suni sein, chi ndakani san taka java'a sa'a de, te jini maa ni ja tno'o ndaa ndakani san.

Ndetu ka'nu Juan ja jinkoto ña de

13 Te oo kua'a ka tno'o ja
ka'an san nuu ni, su tu kuini
san ja tee san in tnuu jin
tinta.
14 Chi ndetu ka'nu san ja
yachi ni jakoto ña san, te jian
vi ndatno'o.
15 Te koo ni jin tno'o mani.
Te ñayiu ka skua'a ja ka oo
ya'a ka ndakan tno'o ña, ¿a
kukueni oo ni? Te tanunda'a
ni ndakan tno'o ni in in
ñayiu ka skua'a ja ka oo jin
ni jian, ¿a kukueni ka oi?, te
saa na vi ka'on.

Tutu ni tee Judas, tee ni chitniuu ña Jesukristu

1 Maa san kuu Judas tee
jinokuechi nuu Jesukristu,
ñani Jacobo. Te tee san tutu
ya'a nuu maa ni ja ka kuu
ni ñayiu ni kana ña Tata
Ja'nuo ja kutoo ña ya, te
tava'a ña ya jin ma'ñu sagua
Jesukristu.
2 Te na kaya ja ka'an nda'u
ka'an kee ña ya, vi jamani ya
vi ja kutoo ña ya.

Vi koto ni maa ni jin ñayiu ka xnda'u ña

3 Ñani, kua'a, ja ka'an too
ña san, ni ndioo ndeva'a ini
san ja tee san in tutu ja ja'a
ja skaku ni'nu ña Jesukristu
jion. Su ni jini san ja kanuu
ka ja tee san tutu ya'a nuu
xteku ña san ja vi nduku
ndee ni vi kandija gua'a ni
tno'o va'a ya ja ni jiña'a ia
Dios invaa ni jichi nuu ñayiu
maa ya.
4 Chi ni ka kiunduu yu'u
sava tee ka xnda'u ña ne'u
maa ni. Te tee yun, chi
ndee jana'a ja ka yikua'a de
nuu ia Dios ja vi tniuya'u
de yika kuechi de, chi tee
kue'e ndeva'a ka kuu de, te
ka tee ni de ja Dios, chi ia
nda'u ini kuu ya, te kuu vi
sa'a de taka jane'e jayichi, te
tu ka ndakuni de ja invaa
maa Jito'o Jesukristu kuu ia
tatnuni nuu ndi'i.
5 Te kuini san ja ndaska'an
ña san, visi ja ka jini ni ndi'i
tno'o ya'a, ja visi ni skaku
ni'nu ña Jito'o jin ñayiu Is-
rael nuu ni ndene'e ña ya
ñuu Egipto, su nuu kuee ka,
te ni xnaa ña ya jin sava
ñayiu yun ja tu ni ka kandi-
jai ya.
6 Te suni vi kona'a ni ja ia
ka jinokuechi nuu Dios ja tu
ni ka jito va'a ya tniuu ni ka
ondiso ya, te ni ka xndoo ya
nuu ni ka oo ya andivi. Te
ni jasi ña ia Dios vekaa nee
nuu siun ni vi koo ya, guaa
ndee maa kiuu ka'nu ja sa'a
ndaa ya kuechi.
7 Te nagua ni ka sa'a ia ka
jinokuechi nuu Dios, te suni
saa ni, ni ka sa'a ñayiu ñuu
Sodoma vi ñuu Gomorra vi
sava ka ñuu ja ka netna'a
yatni jin. Chi ni ka sa'i
kuechi ñuyiu vi ndi'i taka
jane'e jayichi ja masu ja vi
sa'i kuu, te ni junkuei nuu
tnundo'o ja ka kai nuu ñu'u
nikuii nikani, te yun guaa
ka kui in taniñu nuu ndi'i
ñayiu.
8 Te vi suni saa ni ka sa'a
tee ka xnda'u ña ja ka oo de
ne'u maa ni, chi ka ka'an de
ja ni skuni ña ia Dios nuu
jani, te jin yun ka sa'a de
kuechi ñuyiu vi ka skexiko
de tniuu ndiso Jito'o vi ka
kane'e de jin ia ka kuu na'nu
ka.
9 Su na ni ka tee tna'a
Miguel, ia kuu ka'nu ka ja ji-
nokuechi nuu Dios jin Tachi,
nuu ni ka kindee tna'a ya jin
Tachi yun yiki kuñu Moisés,
te tu ni kii ini ya ja xtau
tnia'a ya Tachi yun, chi sua'a

jiña'a Miguel: “Maa Jito'o na
kuxeen nuu ron”.
10 Su tee ka xnda'u ñayiu
ya'a, chi ka kane'e de jin
ndi'i ja tu ka jini de. Te
ka sa'a de nagua vaji nuu
jajintnuni maa de, na kuinio
kiti, ja tu jini ti nagua sa'a ti,
te jin ja ka sa'a de yun sa'a
ja vi naa de.
11 Te nda'u ni ka de, chi
ka ndikin de ichi ni jika Caín
ja ni ja'ni de ñani de, te
ka ndioo ini de ja vi ni'i de
xu'un, guaa ni ka kiunduu
de nuu ichi kue'e ja ni ojika
Balaam, te vi naa de nagua
ni ndo'o Coré ja ni xnaa ña
ia Dios nuu ni ndakoo de siki
Moisés.
12 Chi ka kuu tee ya'a na
kuinio in ja sa'a tne'e ña
jin ni nuu ka sa'a ni viko
ja ka kunda'u ini tna'a ni,
chi ka jaa ka ji'i de, te ka
kusii ndeva'a ini de, te ni tu
ka ndi'ni de nagua ka kuu
sava ka ñayiu, chi nani ja
ka kuu maa de ka ndi'ni de.
Te ka kuu de na kuinio viko
ja tu na sau ndiso, te ya'a
yun ni xtechi ña tachi, axi
na kuinio yutnu, ja tu na kiti
vixin in yoo kuun maa ti. Te
ka kuu de na kuinio yutnu
ja ni kana ndiso ndi'i tnu jin
yo'o tnu, te ni ji'i sa'un tnu.
13 Te suni ka kuu de na
kuinio nuu jiso xeen ndeva'a
nuu ndute mar, te ndaji-
nonta ti'iñu tne'e, te saa
ndatuu jakue'e ka sa'a de
ja taa kanoo ña nuu ka jini
ñayiu. Te suni ka kuu de
na kuinio kimi ja jino kua'an
jino vaa ti, te ja otua'a in nuu
nee ndeva'a nuu vi koo de
nikuii nikani.
14 Te suni sua'a ni ka'an
Enoc, tee ni ndakani tno'o
ia Dios ndee jana'a, tee kuu
tatatno'o kuu uja Adán nuu
ni ka'an de sua'a ja ja'a
tee ka xnda'u ña yun: “Ni
jini san Jito'o ja vaji ya
jin kuakua'a mil ia ka ji-
nokuechi nuu ya,
15 ja sa'a ndaa ya kuechi
ndi'i ñayiu, te vi tniuya'u
ñayiu kue'e ndi'i jane'e
jayichi ni ka osa'i vi ndi'i
tno'o kue'e ni ka oka'in siki
ya, ja ka kui ñayiu kue'e ja
ka sa'i yika kuechi”. Ni kachi
Enoc.
16 Te tee ya'a, chi nino'o
ni ja ka ka'an kuechi de vi
ka ka'an de kuentu ñayiu,
te maa ni ka nduku de
java'a maa de, te ka ka'an
teyii ndeva'a de vi ka ka'an
yiñu'u de nuu ñayiu nani ja
vi kene'e de jayiñu'u maa de.

Xteku ña Judas jin ñayiu ka skua'a

17 Su maa ni, vi ñani vi
kua'a ja ka'an too ña san, vi
kondaka'an maa ni tno'o ni
ka kaxtno'o tee ni chitniuu
Jito'o Jesukristu,
18 nuu ni ka ka'an de:
“Nuu kuyatni kiuu sandi'i, te
vi koo ñayiu vi kuaku ndee
ña, te vi kosa'i jane'e jayichi
nagua ka junkuaan ini mai”,
ka kachi de.
19 Te ñayiu kue'e ya'a ka
kuu ja ka sa'a ja ka ja'nde
tna'a ñayiu ka skua'a, chi ka
sa'i jane'e jayichi ja ka kusii
ini jin yiki kuñui, te tu na
Espíritu ia Dios ka oo jin.
20 Su maa ni, vi ñani vi
kua'a ja ka'an too ña san,

vi koyutnu ni jin tno'o vii
tno'o va'a ka kandija ni, te vi
ndakuatu ni jin ma'ñu sagua
Espíritu ia Dios.
21 Te vi koo ni jin Dios,
ia kutoo ña. Te vi kondetu
ka'nu ni ja kunda'u ini ña
Jito'o Jesukristu guaa ndee
na taa ya ja vi koteku ni
nikuii nikani.
22 Te vi kunda'u ini ni sava
ñayiu tu ka kandija gua'a.
23 Te vi ndatau ni sava
ñayiu ja vi skaku ni'nu ni
jin nuu ñu'u andeya, te vi
kunda'u ini ni sava kai, su
vi koto ni maa ni jin jakue'e
ka sa'i yun, te vi kukini ini
ni guaa ndee sa'un ka ni'nui,
chi ni ka kuu tne'e jin yika
kuechi ka sa'i yun.

Ndakuanta'u Judas nuu ia Dios

24 Maa Dios kuu ia ka'nu
ndeva'a ja tava'a ña ya ja ma
junkuei ni nuu taka jakue'e,
te sa'a ya ja ndentakuei vii ni
nuu ye'e tajan ya, te vi kosii
ini ni nuu ya.
25 Te maintno'o maa ya
kuu Dios ndichi ndeva'a, ia
skaku ni'nu ña jin ma'ñu
sagua Jito'o Jesukristu. Te
nuu maa ya na koo jayiñu'u,
vi na koo jaka'nu ndeva'a
ya, vi na kotatnuni ya, vi na
kondiso tniuu ya nuu ndi'i
tu'u ndee ama ka vi vitna vi
nikuii nikani. Saa na kokuu.

Tniuu ja ni skuni ña ia Dios jin Juan

1 Ya'a kuu tno'o ja ni jiña'a ia Dios nuu Jesukristu, nagua ja ndaxne'e ya nuu ñayiu ka jinokuechi nuu ya, nagua kuu ja ñama ni kokuu. Te yun guaa ni tetniuu Jesukristu ia jinokuechi nuu ya ja skuni ña ya jin sein ja kuu san Juan ja jinokuechi san nuu ya naxa kaa ja kokuu.
2 Te ndakani ndaa san ndi'i ja ni jini san, vi kuu san testiu tno'o ka'an ia Dios, vi suni tno'o ja ni ndakani Jesukristu.
3 Na ta'u na ndetu ñayiu ka ka'u tutu ya'a nuu ñayiu, te suni nase inu ta'u ñayiu ka nini tno'o ja ni ka'an ia Dios naxa kokuu, te ka tanui tno'o ja yoso ya'a, chi ja ni kuyatni ja skunkuu taka tno'o ja yoso nuu tutu ya'a.

Ni tee Juan nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo nuu ndi uja veñu'u

4 Maa san kuu Juan, te tee san tno'o ya'a nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo nuu ndi uja veñu'u ñuu ja tnii Asia. Te vi kuta'u vi kundetu ni javii java'a vi jamani ja vaji nuu Dios, ia kuu Dios vitna, vi ia kuu Dios ndee jana'a, vi ia ja kii. Te suni vi kuta'u ni ja vaji nuu uja Espíritu ja oo nuu tatnuni ia Dios.
5 Te suni vaji nuu Jesukristu, ia kuu testiu ndaa, ia ni ndateku xtnañu'u ka ne'u ndiyi, ia tatnuni nuu taka rey ka oo ñuyiu. Te ni kutoo ña Jesukristu jin yoon guaa ni ndakate ya yika kuechio jin niñi ya.
6 Te ni sa'a ya ja ka kuo rey vi sutu ja ka jinokuechio nuu Tata ya, Dios. Te nuu maa ya na koo jayiñu'u vi jaka'nu nikuii nikani. Saa na kokuu.
7 Te vi kondia'a ni ja ndee nuu viko ndii Jesukristu,
te ndi'i ñayiu vi kuni ya, vi guaa ndee ñayiu ni ka xtuji ña jin ya,
te nasaa natu'u ñayiu oo nii ñuyiu vi nda'i vi kana nuu vi kuni ja ndenta ya.
Saa na kokuu.
8 “Maa rin kuu ia oo xtnañu'u vi ia oo sandi'i”, kachi Jito'o, ia kuu Dios vitna, vi ia kuu Dios ndee jana'a, vi ia ja kii, ia ndakui ndeva'a.

Ni jini Juan ja ye'e tajan Jesukristu

9 Maa san kuu ñani ni Juan, te suni inuu ni tnundo'o ka tna'o ja ka kandijao Jesukristu. Te inuu ni vi koo nuu tatnuni ia Dios, te inuu ni ka jandee inio sa'a Jesukristu. Te ja ja'a ja ndakani san tno'o ia Dios vi ka'an ndaa san tno'o Jesukristu, guaa ni ka kakuiko ña jin san, te ni ka sia'a ña ja oo san in isla nani Patmos.
10 Te ni oo san jin Espíritu ia Dios in kiuu maa Jito'o, te

ni skuni ña ya jin san. Te
ni jini san ja ni kana jaa ichi
yata san na kuinio ja nda'i in
trompeta.
11 Te kachi:
—Maa rin kuu ia oo ndee
jaxtnañu'u vi ia oo sandi'i.
Te tee nuu in liuru taka ja
kuni ron, te tetniuu ron na
ki'in nuu ndi uja veñu'u
ja ka oo Asia, nuu ñayiu
veñu'u Éfeso vi Esmirna vi
Pérgamo vi Tiatira vi Sardis
vi Filadelfia vi Laodicea
—kachi ya.
12 Te ni jionenuu san ja
kondia'a san na in kuu ja
ka'an jin san, te nuu ni jio-
nenuu san, te ni jini san uja
kandeleru oro.
13 Te ma'ñu ndi uja
kandeleru yun ni jini san
nukuiin in ia kaa nagua kaa
in ñayiu ñuyiu. Te ni'nu ya
in sa'un kani ja kunjino ndee
nuu ja'a ya, te nu'ni yika ya
in sinchu ja kuu oro.
14 Te ixi xini ya, chi
ja yayaa kuu na kuinio
ixi ndikachi axi na kuinio
yua'a ja oo nuu yuku yua'a.
Te nduchi nuu ya, chi vi
kanda'a na kuinio yañu'u.
15 Te si'in ya, chi vi yeye'e
na kuinio kaa kuu bronce ja
ni ndua'a nuu jitnu, te vi jiso
kuei kuei ka'an ya, nagua
jiso nuu jika kua'a ndute.
16 Te nda'a kua'a ya nee ya
uja kimi, te yu'u ya ni kana
in yuchi kani ndugua ja xeen
nduu jioo nuu. Te nuu ya,
chi vi na kaa nikandii nuu
kuun xenxeen ka'ni kaa.
17 Te nuu ni jini san ya, te
ni ndonso san nuu ja'a ya na
kuinio ja ni ji'i san. Su ni
sonee ya nda'a kua'a ya siki
san, te kachi ya:
—Ma yu'u ron, chi maa rin
kuu ia oo xtnañu'u vi ia oo
sandi'i.
18 Ia teku kuu rin, chi ni
ji'i rin, su ni ndateku rin,
te vitna chi teku rin nikuii
nikani. Saa na kokuu. Te
yinda'a rin ndakaa jakue'e
ja ja'ni ñayiu vi ndakaa ñuu
ji'i.
19 Nuu saa te tee nuu tutu
nagua kuu ja ni jini ron,
nagua oo vitna, vi nagua kuu
ja koo nuu kuee ka.
20 Te ya'a kuu tno'o yiyu'u
ja ka'an siki ndi uja kimi
ja ni jini ron nee rin ichi
nda'a kua'a rin jin ndi uja
kandeleru ja ni jini ron: ndi
uja kimi yun ka kuu ia ka
jinokuechi nuu Dios ja ka jito
ndi uja veñu'u yun, te ndi
uja kandeleru ja ni jini ron
yun ka kuu ndi uja veñu'u.

2

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Éfeso

1 Ni ka'an Jesús nuu maa
san ja kuu san Juan, te kachi
ya:
—Tee tno'o ya'a na ki'in
nuu ia jinokuechi nuu Dios
ja jito ñayiu ka skua'a
veñu'u oo ñuu Éfeso: Sua'a
ka'an ia nee uja kimi ichi
nda'a kua'a ya, te jika ya
ma'ñu ndi uja kandeleru
oro:
2 “Ja jini rin ndi'i ja ka sa'a
ron, te ndia'a rin ja ka nduku
ndee ndeva'a ron ka satniuu
ron, te ka jandee ini ron jin
tniuu ka sa'a ron. Te suni

jini rin ja tu ka kundee ini
ron jin ñayiu ka sa'a jakue'e,
chi ka jito tnuni ron taka
tee tno'o ka ka'an ja tee ni
chitniuu rin ka kuu de, su
masu inu ndija de, chi ni ka
sinotuu ron de ja tee tno'o ka
kuu de.
3 Ja ni kuu kua'a tnundo'o
ka tna'a ron, su ka jandee
ini ron, te ka nduku ndee
ndeva'a ron ka satniuu ron
ja ja'a rin, te tu ka skuita ron
máa ron.
4 Su visi ni saa, te oo in ja
ka'an kuechi rin siki ron: ja
tu ka kutoo ka ña ron nagua
ni ka okutoo ña ron jin rin
ndee jaxtnañu'u.
5 Yun guaa vi ndaka'an
naxa ni kuu ja ni ka xnden-
doo ron ja tu ka kutoo ka
ña ron jin rin, te vi ndatna'u
ini, te vi ndasa'a nagua ni ka
osa'a ron ndee jaxtnañu'u.
Chi nuu tu, te jaa rin, te xta-
jioo rin kandeleru ron nuu
oo ini veñu'u, nuu ja ma vi
ndatna'u ini ron.
6 Su visi ni saa, te oo na'i
in jagua'a ja ka sa'a ron, chi
ka skexiko ron nagua ka sa'a
ñayiu ka kuu nicolaíta, te
suni ru'un, chi skexiko rin.
7 Na in oo so'o, te na konini
tno'o ka'an Espíritu ia Dios
jin ñayiu ka oo veñu'u. Na
ñayiu kundee nuu jakue'e, te
kuña'a rin kiti vixin ja kuun
nuu yutnu taa ja kotekuo ja
vi kai, yutnu nukuiin ma'ñu
sagua ndee nuu oo maa ia
Dios, nuu vii ndeva'a ndee
andivi”, kachi ya.

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Esmirna

8 Te suni ni ka'an tuku ya
nuu san, te kachi ya:
—Tee tno'o ya'a na ki'in
nuu ia jinokuechi nuu Dios
ja jito ñayiu ka skua'a
veñu'u oo ñuu Esmirna:
Sua'a ka'an ia oo ndee
xtnañu'u vi ia oo sandi'i, ia
ni ji'i, te ni ndateku ya:
9 “Ja jini rin ndi'i ja ka sa'a
ron, te jini rin tnundo'o ja ka
tna'a ron, vi ja ka kunda'u
ron, visi jandaa ja ka oo
kuika ron nuu ia Dios. Te
suni jini rin ja ka kane'e ña
ñayiu ka ka'an ja ñayiu ju-
dio ja ni kaji maa Dios ka kui,
su masu ndija ja suu ka kui,
chi ka kui na kuinio ñayiu
ka ndututu ja ka jinokuechi
nuu Tachi.
10 Te ma vi koyu'u sa'un
ron taka tnundo'o ja vi
tna'a ron, chi sa'a Tachi
ja ki'inkuei sava ron vekaa,
nagua ja koto tnuni ña, te vi
tna'a ron tnundo'o uxi kiuu.
Su vi koyutnu, ma vi yu'u
ron, vi guaa ndee na vi kuu
ron, te taa maa rin in ja vi
kuta'u ron ja vi koteku ron
nikuii nikani.
11 Na in oo so'o, te na
konini tno'o ka'an Espíritu
ia Dios jin ñayiu ka oo
veñu'u. Na ñayiu kundee
nuu jakue'e, te ma tna'a kai
tnundo'o ja kui jichi kuu
uu”, kachi ya.

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Pérgamo

12 Te suni ni ka'an tuku ya
nuu san, te kachi ya:
—Tee tno'o ya'a na ki'in
nuu ia jinokuechi nuu Dios

ja jito ñayiu ka skua'a
veñu'u oo ñuu Pérgamo:
Sua'a ka'an ia nee yuchi kani
ndugua ja xeen nduu jioo
nuu.
13 “Ja jini rin ndi'i ja ka
sa'a ron, te jini rin ja nuu ka
oo ron jian kuu nuu tatnuni
Tachi. Su visi ni saa, te ka
oo yutnu ron jin tno'o rin, te
vini kiuu ni ka ja'ni Antipas,
tee ndaa ja ni ndakani tno'o
rin ne'u maa ron, te tu ni ka
ndayu'u ron ja ka kandija ña
ron. Chi ñuu nuu ka oo ron
jian kuu ñuu nuu tatnuni
Tachi.
14 ’Su vini saa, te oo ndee
saa tno'o ja ka'an kuechi
rin siki ron, chi jian ka oo
ron jin sava ñayiu ja tu ka
kuini ja vi xndendoi tno'o ni
kaxtno'o Balaam, tee ja ni
xteku Balac ndee jana'a, ja
ni skanakau de ñayiu Israel
nuu yika kuechi nuu ni ka jai
ja ni ka osokoi nuu chu'chi
vi ja ni ka osa'i kuechi ñuyiu
jin inka ñayiu.
15 Te suni ka oo ron jin
sava ñayiu ja tu ka kuini
ja vi xndendoi tno'o ka
kaxtno'o ñayiu nicolaíta, te
tu jintna'a sa'un ini rin.
16 Yun guaa vi ndatna'u
ini, te vi sama ron maa ron,
chi nuu tuu, te ñama jaa rin,
te jin yuchi kani ja kana yu'u
rin kaxin tna'a rin jin.
17 Na in oo so'o, te na
konini tno'o ka'an Espíritu
ia Dios jin ñayiu ka oo
veñu'u. Na ñayiu kundee
nuu jakue'e, te kuña'a rin
maná ja yiyu'u ja kai. Te
suni kuña'a rin in yuu kuijin
luluu, te nuu yuu luluu yun
kondee in sivi jaa ja vi ni in
ñayiu tu na in kuni sivi yun,
chi maintno'o maa ñayiu ja
ni'i guaa kuni”, sua'a ni
ka'an ya.

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ka oo veñu'u ñuu Tiatira

18 Te suni ni ka'an tuku ya
nuu san:
—Suni tee tno'o ya'a na
ki'in nuu ia jinokuechi nuu
Dios ja jito ñayiu ka skua'a
veñu'u oo ñuu Tiatira.
Sua'a ka'an Se'e ia Dios,
ia kandanda'a nduchi nuu
na kuinio yaa ñu'u, te si'in
ya, chi vi yeye'e na kuinio
kaa kuu bronce ja ni ndua'a
vivii.
19 “Ja jini rin ndi'i ja ka
sa'a ron, te jini rin ja ka
ka'an too tna'a ron, vi ka
kandija gua'a ña ron, te ka
jinokuechi gua'a ron vi ka
jandee ini ron nuu tnundo'o.
Te jini rin ja gua'a ka ka sa'a
ron vitna, masu nuu ni ka
keja'a ron.
20 ’Su visi ni saa, te oo ndee
saa tno'o ja ka'an kuechi
rin siki ron, chi ka jan-
detu ron ja kaxtno'o in ña'a
kuu na kuinio Jezabel nuu
ñayiu, te ka'an ña ja ña'a
ndakani tno'o ia Dios kuu
ña, te xnda'u ña ñayiu ka
jinokuechi nuu ni, te jaka ña
ña ja ka sa'i kuechi ñuyiu jin
inka ñayiu vi ka jai ja ni ka
soko nuu chu'chi.
21 Te ni ondetu nuu rin
nagua ja na ndatna'u ini ña,
su tu kuini ña ja xndoo ña
kuechi ñuyiu ja sa'a ña yun.
22 ’Yun kuu ja vitna te sa'a
rin ja na ki'in ña in kue'e, te

kava ña nuu jito, te tetniuu
rin in tnundo'o ndeva'a ja vi
tna'a ñayiu ka sa'a kuechi
ñuyiu jin ña, nuu ja ma
vi ndatna'u ini ja vi xndoi
tniuu kue'e ni ka kutua'i ja
sa'a ña'a yun.

23 Te sa'a rin ja vi kuu
ñayiu ka kandija tno'o ka'an
ña'a yun. Saa te vi kuni ndi'i
ñayiu ka skua'a ja maa rin
kuu ia jini ndi'i ndee jajint-
nuni vi ndee anu ñayiu. Te
taa rin nuu in in ron nakuu
nakuu nagua ni ka sa'a ron.

24 Su maa ron vi sava ka
ñayiu ja ka oo jin ron ñuu
Tiatira ja tu ka ndikin ron
tno'o ni kaxtno'o ña'a yun,
te ni tu ka jini ron nagua
ka kuu tno'o ka xnani ñayiu
yun ja ka kuu tno'o yiyu'u
gua'a nuu Tachi, te ka'an rin
ja ma xtavi kuechi ka ña rin
jin ron inka tniuu.

25 Su vi tava'a gua'a tno'o
ni ka kandija ron, guaa ndee
kiuu na ndenta rin.

26 Te na ñayiu kundee nuu
jakue'e, te kosa'a ni tniuu
ni jiña'a rin nui ndee kiuu
sandi'i, te kuña'a rin tniuu
konei ja kotatnuni nuu taka
ñuu.

27 Te nagua ni chitniuu ña
Tata rin ja tatnuni rin, suni
saa vi kotatnuni xein nuu
taka ñuu, na kuinio in yutnu
kaa ja ka kani in kisi ñu'u, te
skuechi kueli ña.

28 Te suni kuña'a rin kimi
ja oo tno'o ne'e nui.

29 Na in oo so'o, te na
konini tno'o ka'an Espíritu
ia Dios jin ñayiu ka oo
veñu'u.” Sua'a ni ka'an ya.

3

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Sardis

1 Te suni ni ka'an tuku ya
nuu san, te kachi ya:

—Tee tno'o ya'a na ki'in
nuu ia jinokuechi nuu Dios
ja jito ñayiu ka skua'a
veñu'u oo ñuu Sardis: Sua'a
ka'an ia neva'a ndi uja
espíritu ia Dios vi ndi uja
kimi: “Ja jini rin ndi'i ja ka
sa'a ron, te suni jini rin ja ka
kuu ron na kuinio ndiyi, visi
ka teku tno'o ron ja ka teku
ron.

2 Vi kondito te ma vi kusun
ini ron, te vi ndeja'a vi
koyutnu ron jin joo ka ja ka
kandija ron, chi vi ja oo yatni
ja naa, chi jini rin ja kuini ka
ja kentakuei ron vi sa'a ron
nagua kuini maa ia Dios.

3 Vi ndaka'an tno'o ja
ni ka onini ron, te ni ka
janta'u ron, te vi kuantno'o
vi ndatna'u ini nuu kuechi
ron, te vi kondito, chi nuu
na vi kusun ini ron, te sanaa
te kii rin siki ron, te ni ma
vi kuni ron na ore kii rin na
kuinio in kui'na.

4 Su visi ni saa, te ka
neva'a ron sava ñayiu ñuu
Sardis jian ja tu ni ka sa'i
yika kuechi, ja kuu na kuinio
ja tu ni ka sa'a tne'i sa'uin.
Te yun kuu ja vi ndee
yayaa sa'un vi kui'nui nuu
vi kokakai jin rin, chi ñayiu
va'a ka kui nuu rin.

5 Te na ñayiu kundee
nuu jakue'e, te kui'nui
sa'un yayaa, te ma xnaa
rin sivi nuu liuru nuu ka
yoso sivi ñayiu vi koteku
nikuii nikani, chi sua'a

ndakuantno'o rin jin nuu
Tata rin vi nuu ia ka
jinokuechi nuu ya.
6 Na in oo so'o, te na konini
tno'o ka'an Espíritu ia Dios
jin ñayiu ka oo veñu'u.”

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Filadelfia

7 Te suni ni ka'an tuku ya
nuu san, te kachi ya:

—Tee tno'o ya'a na ki'in
nuu ia jinokuechi nuu Dios
ja jito ñayiu ka skua'a
veñu'u oo ñuu Filadelfia:
Sua'a ka'an ia vii, ia ndaa,
ia yinda'a ndakaa rey David,
ja ndiso ya tniuu ka'nu ja
ndakune ya nuu kiukuei
ñayiu, te ni in ma kuu
ndakasi, te nuu ndakasi ya,
te ni in ma kuu ndakune.
8 “Ja jini rin ndi'i ja ka sa'a
ron. Te ya'a ni june rin na
kuinio in ye'e ichi nuu ron
ja kiukuei ron, te ni in ma
kuu ndakasi, chi visi tu inu
ndakui gua'a ron, su ni ka
jantno'o ron tno'o rin, te tu
ni ka tayu'u tno'o ron ja ka
kandija ña ron.
9 Ka oo sava ñayiu ja ka
ndututu nuu Tachi ja ka
ka'in ja ñayiu judio ja ka
oo jin Dios ka kui, su masu
inu ndijai, chi chia inu tno'i.
Nuu saa te sa'a rin ja kikuei
nuu ron, te vi jinkuiin jiti
nuu ja'a ron, nagua ja vi
kuni ja kutoo ña rin jin ron.
10 Chi ni ka jantno'o ron
tno'o ni tatnuni rin ja ni ka
jandee ini ron nuu tnundo'o.
Yun kuu ja suni tava'a ña rin
jin ron ore kii tnundo'o siki
ñayiu ka oo nii ñuyiu, chi
koto tnuni ña jin ndi'i ñayiu.
11 Te vi tava'a gua'a tno'o
ka kandija ron, chi ñama
ndenta rin, nagua ja ni in ma
ndakindee ja vi kuta'u ron.
12 Na ñayiu kundee nuu
jakue'e, te sa'a rin jin ja
kokui na kuinio in si'in ndee
ja yituu veñu'u ia Dios maa
rin, te ma vi kujioo sa'uin
nuu oo ya. Te tee rin sivi
ia Dios rin nui vi sivi ñuu ia
Dios rin ja kuu Jerusalén jaa
ja makuun ndee andivi nuu
oo Dios rin, te suni tee rin
sivi jaa maa rin nui.
13 Na in oo so'o, te na
konini tno'o ka'an Espíritu
ia Dios jin ñayiu ka oo
veñu'u.”

Tno'o ja kua'an nuu ñayiu ka skua'a ja ka oo veñu'u ñuu Laodicea

14 Te suni ni ka'an tuku ya
nuu san, te kachi ya:

—Tee tno'o ya'a na ki'in
nuu ia jinokuechi nuu maa
Dios ja jito ñayiu ka skua'a
veñu'u oo ñuu Laodicea:
Sua'a ka'an ia ka'an “saa na
kokuu”, ia kuu testiu ndaa,
ja ka'an ya tno'o ndaa, ia
xiin ma'ñu sagua ni sa'a ia
Dios ndi'i ja oo ñuyiu.
15 “Ja jini rin ndi'i ja ka
sa'a ron ja ni masu ja vijin,
te ni masu ja i'ni ka kuu ron.
¡Vaa nuu sua'a te ja vijin axi
ja i'ni vi kokuu ron!
16 Su ja siun vi joo i'ni ron
vi joo vijin ron, te masu ja
vijin ni masu ja i'ni kuu ron,
te yun guaa ndujan ña rin jin
yu'u rin ja tu jintna'a ini ña
rin.

17 Chi kachi ron ja ñayiu
kuika kuu ron, chi ni jinkoo
va'a ron, te tu nagua ja'ni
sa'un ka ña jin ron. Te tu
jini ron, su in ja ña kanoo
kuu ron vi tu nagua neva'a
ron vi kunda'u ndeva'a ron,
vi kuaa ron vi kavichi ron.
18 Te yun guaa xteku ña
rin jin ron ja nuu maa rin
ki'in ron oro ja ni nduvii nuu
ñu'u, nagua ja kokuu ron
ñayiu kuika ndija. Te suni
nuu maa rin ki'in ron sa'un
kuijin kui'nu ron, nagua ja
ma kokuu kanoo ron ja oo
vichi ron. Vi nuu maa rin
ki'in ron tatna kee nuu ron,
nagua ja kuu kondia'a gua'a
ron.
19 Chi kuxeen rin vi tet-
niuu rin tnundo'o siki ndi'i
ñayiu kutoo rin. Nuu saa
te vi ni ini ni anu ron vi
skunkuu ron tno'o rin, te vi
ndatna'u ini nuu jakue'e ka
sa'a ron.
20 Vi konini gua'a, chi ya'a
oo rin ye'e ron, te kana rin.
Te nuu ja ndee in ñayiu nini
tno'o ka'an rin, te ndakunei
ye'i, te kiuu rin ve'i, te kaxini
rin jin, te suni kaxini mai jin
rin.
21 Te na ñayiu kundee nuu
jakue'e, te kuña'a rin nuu
mesa nuu tatnuni rin ja vi
konukoi jin rin, nagua ni
kundee maa rin nuu jakue'e,
te ni ka jinkoo rin jin Tata rin
nuu mesa nuu tatnuni ya.
22 Na in oo so'o, te na
konini tno'o ka'an Espíritu
ia Dios jin ñayiu ka oo
veñu'u.”

4

Taka ia ka oo andivi ka chiñu'u nuu ia Dios

1 Yun te ni skuni ña ia
Dios jin san, te ni jini san
ja nune in ye'e ichi andivi,
te tno'o xtnañu'u ja ni onini
san ka'an ya jin san kuu na
kuinio ja nda'i in trompeta,
te kachi ya:

—Ne'e, makaa ya'a, te na
xne'e rin taka ja kokuu kiuu
kua'on sua'a —kachi ya.

2 Te vi ore saa ni kendoo
san jin jaka'nu maa Espíritu
ia Dios, te ni jini san in mesa
nuu tatnuni ja oo ndee an-
divi, te nuu mesa yun nukoo
in ia.
3 Te yeye'e nuu ia nukoo
yun na kuinio in yuu
yeye'e ja nani jaspe axi yuu
kuakua'a ja nani cornalina.
Te mesa nuu tatnuni yun
ni jionduu in tikoye'nde ja
vi yeye'e na kuinio yuu vii
ndeva'a ja nani esmeralda.
4 Te xiin mesa nuu tatnuni
yun, ni jini san ni ka jionduu
ña oko kuun ka mesa nuu
tatnuni, te nuu mesa yun
ka nukoo oko kuun ia ka
kuu nija'nu ja ka ni'nu sa'un
yayaa, te ka ñu'u xini in
corona ja kuu oro.
5 Te ndee nuu mesa nuu
tatnuni yun jandute vi ni'i
vi ka'ndi kani tajan, te nuu
mesa nuu tatnuni yun ka kai
uja iti ja kuu ndi uja espíritu
ia Dios.
6 Te ichi nuu mesa nuu tat-
nuni ya, oo na kuinio in mar
ja ndijin ndia'o na kuinio
vidrio, te ma'ñu mesa nuu
tatnuni yun vi xiin ka oo
kuun ia ka teku ja vi ka oo
chitu nduchi nuu ichi nuu vi
ichi yata.

7 Te ia xtnañu'u ja teku
yun kaa nagua kaa in
ndika'a, te ia kuu uu kaa
nagua kaa in isndiki, te ia
kuu uni jito nagua jito in
tee, te ia kuu kuun kaa
nagua kaa in ya'a na'nu nuu
ndagua ti.
8 Te ndi kuun ia ka teku
yun ka oo iñu iñu ndijin in
in, te ka oo chitu nduchi nuu
nii nuu yiki kuñu guaa ndee
ichi chii ndijin vi ichi yata,
te vini tu ka jinkuiin nduu vi
ñuu ja ka ka'an:
Ia ii, ia ndoo kuu ni, vi Jito'o
Dios,
Ia ndakui ndeva'a,
Ia ni oo, vi ia oo vitna, vi ia
ndii.
Ka kachi ya.
9 Te ndi'i ni jichi ja ka
ndasa'a ka'nu ña ndi kuun
ia ka teku yun vi ka chiñu'u
ña ya vi ka ndakuanta'u ya
nuu ia nukoo nuu mesa nuu
tatnuni ya ja teku ya nikuii
nikani.
10 Te vi saa ka jinkuiin
jiti ndi oko kuun ia ka kuu
nija'nu nuu ia nukoo nuu
mesa nuu tatnuni ya, te ka
chiñu'u ya ia teku nikuii
nikani, te ka sonee ya corona
ka ñu'u xini ya nuu mesa
nuu tatnuni ya, te ka kachi
ya:
11 Jito'o san, Dios maa san
kuu ni,
te kanuu ja kuanta'u ni joo
ja ka ndasa'a ka'nu ña
san,
vi ka chiñu'u ña san vi ndi'i
jaka'nu ni,
chi maa ni ni sa'a ndi'i ja oo
ñuyiu vi andivi,
te ndee ja ñu'u ka maa ni, te
ka oi vi ni ka kuva'i.

5

Ni tnii Lelu ia Dios tutu

1 Yun te ni jini san ia
nukoo nuu mesa nuu tat-
nuni ya, te nda'a kua'a ya
tnii ya in tutu kani ja ñutuu.
Te yoso tno'o nduu jioo nuu
tutu yun, te ndesi gua'a jin
uja ñuma ja kuu seyu ja
yitnuni.
2 Te suni ni jini san in ia
ndakui ja jinokuechi nuu ia
Dios ja kana jaa ya, jikan
tno'o ya:
—¿Na in kuu ja kanuu ja
ndiso tniuu ja kuu ka'nde
ñuma ja kuu seyu, te
ndakune nuu tutu ya'a?
—kachi ya.
3 Su vini andivi ni ñuyiu,
te ni ñayiu ni ka ji'i, tu na in
ndiso tniuu ja kuu ndakune
nuu tutu ya'a ja ka'u.
4 Te ni jaku ndeva'a san ja
tna'u ini san, chi vi ni in tu
na in kanuu ja ndiso tniuu ja
kuu ndakune nuu tutu yun
ja ka'u, te ni ja kondia'a.
5 Yun te ni ka'an in ia kuu
nija'nu yun jin san, te kachi
ya:
—Ma kuaku ni, chi oo
maa Ndika'a ja kuu tatatno'o
Judá, ndikin tata rey David,
ja ni kundee ya nuu jakue'e,
te ndiso tniuu maa ya ja kuu
ka'nde ya ndi uja ñuma ja
kuu seyu ja yitnuni nuu tutu,
te ndakune ya nuu tutu ya'a
—kachi ya nuu san.
6 Yun te ni jini san ja
ma'ñu sagua mesa nuu tat-
nuni vi nuu ka oo ndi kuun
ia ka teku, ma'ñu ia ka kuu
nija'nu yun, nukuiin in Lelu
ia Dios ja vi na'a ka nuu ni

tuji ja ni ka ja'ni ña jin ti.
Te oo uja ndiki vi uja nduchi
nuu Lelu yun, ja kuu ndi uja
espíritu ia Dios ja ni tetniuu
ya nii ñuyiu.
7 Te ni ja'an Lelu yun, te
ni tnii ti tutu ja yoso nda'a
ia nukoo nuu mesa nuu tat-
nuni ya ichi nda'a kua'a ya.
8 Te nuu ni tnii ti tutu yun,
te ni ka jinkuiin jiti ndi kuun
ia ka teku jin ndi oko kuun
ia ka kuu nija'nu nuu Lelu
yun. Te ndi'i ka nee arpa, vi
ka nee ko'o ja ka kuu oro, ja
ka ñu'u chitu suja vixin, te
suja yun kuu taka tno'o ja ka
ndakuatu ñayiu maa ia Dios.
9 Te ni ka jita ya in yaa jaa,
ja ka'an sua'a:
Kanuu maa ni, ja tnii ni tutu
ya'a,
te ka'nde ni ñuma ja kuu
seyu ja yitnuni tutu
ya'a.
Chi ni ka ja'ni ña ñayiu jin
ni,
te jin niñi ni ni ndaki'in ni
ñayiu ndi'i tatatno'o,
vi ndi'i nuu sa'an vi ndi'i
ñuu, ja vi kokui ñayiu
maa ia Dios.
10 Te ni sa'a ni ja vi kokui
rey vi sutu nuu maa ia
Dios,
te vi kotatnuni nuu ñuyiu.
11 Yun te ni ndia'a san, te
ni jini san ja ka ka'an kua'a
ia ka jinokuechi nuu Dios
xiin nuu oo mesa tatnuni,
nuu ka oo ia ka teku vi ia
ka kuu nija'nu. Te ka oo
kua'a ndeva'a ndetnuni ia ka
jinokuechi yun.
12 Te ka kana jaa ya:
Lelu ni tuji ja ni ka ja'ni ña
jin ti kuu ya.
Te kanuu ja ni'i ya jaka'nu,
jakuika,
jandichi, vi jandakui,
vi jayiñu'u vi jaye'e tajan,
te na vi ka'on ja ia vii ia va'a
kuu ya.
Ka kachi ya.
13 Te suni ni jini san ja ka
ka'an ndi'i ja ni sa'a ia Dios
ja ka oo andivi vi nuu ñu'u,
vi ñayiu ni ka ji'i, vi ja ka
ñu'u nuu ndute mar, vi ndi'i
tu'u ka ka'an sua'a:
Nuu ia nukoo nuu mesa ja
tatnuni vi nuu Lelu
maa ia Dios,
na vi ka'on ja ia vii ia va'a
kuu ya,
te na koo jayiñu'u vi jaye'e
tajan
vi jaka'nu nuu ya nikuii
nikani.
14 Te ndi kuun ia ka teku
yun ka ka'an:
—Saa na kokuu.
Te ni ka jinkuiin jiti ndi
oko kuun ia ka kuu nija'nu
yun, te ni ka chiñu'u ya ia
teku nikuii nikani.

6

Ni ja'nde Lelu ia Dios seyu

1 Yun te ni jini san ja ni
ja'nde Lelu ia Dios in seyu
yun, te ni jini san in ia ne'u
ndi kuun ia ka teku ja ka'an
ya na kuinio nuu kana tajan,
te kachi ya:
—Ne'e, te kondia'a ron.
2 Te ni ndia'a san, te ni
jini san in kuai kuijin, te ja
yoso ti yun yinda'a in kuji.
Te ni ni'i in corona ja ku'un
xini, chi ni kundee vi kua'an
kundee ka.
3 Te nuu ni ja'nde Lelu yun
seyu kuu uu, te ni jini san

ka'an ia kuu uu ja teku, te kachi ya:

—Ne'e, te kondia'a ron.

4 Te ni kee inka kuai kuakua'a, te ja yoso ti yun ni ni'i in jaka'nu ja xnaa tno'o mani ja oo ñuyiu, te sa'a ja vi ndaka'ni tna'a in in maa ñayiu. Te ni ni'i in yuchi kani ndeva'a.

5 Te nuu ni ja'nde lelu yun seyu kuu uni, te ni jini san ka'an ia kuu uni ja teku, te kachi ya:

—Ne'e, te kondia'a ron.

Te ni jini san in kuai nde'i, te ja yoso ti yun yinda'a in yutnu jatakua'a, chi koo tnama.

6 Te ni jini san in tno'o ka'an ma'ñu ia ka teku yun, te kachi:

—Invaa ni kilo triu kondee ya'u ja ni'i ñayiu ja satniui in kiuu, te nuu ja cebada guaa uni kilo kondee ya'u ja satniuu ñayiu in kiuu. Su texe'en jin vinu, chi ma sa'a kue'e ron ja junaa —kachi.

7 Te nuu ni ja'nde Lelu yun seyu kuu kuun, te ni jini san ka'an ia kuu kuun ja teku, te kachi ya:

—Ne'e, te kondia'a ron.

8 Ni ndia'a san, te ni jini san in kuai ni kuu kuaan kuaan, te ja yoso ti yun nani jakue'e ja ja'ni, te ichi yata ndikin ña ñuu ji'i. Te ni ni'i jaka'nu ja ka'ni in in ndiyi nuu kuun kuun ñayiu jin yuchi kani, jin soko, vi jin kue'e xeen vi jin kiti xeen ja oo ñuyiu.

9 Te nuu ni ja'nde Lelu yun seyu kuu u'un, te ni jini san ichi chii altar yun ka oo anu ñayiu ni ka ji'i ja ja'a tno'o ia Dios, vi ja ni ka ndakani ndai tno'o ya.

10 Te ni ka kana jaa anu yun, ka jiña'a:

—Jito'o Dios, maa ni kuu ia vii ia ndaa ja skunkuu ni tno'o ka'an ni. ¿Nasaa ka tiempu guaa kondetu ni, te saa sandaa ni ja ja'a san, ja ndaxtenaa ni ñayiu ñuyiu ja ni ka ja'ni ñai jin san? —ka jiña'i.

11 Te ni ka ni'i sa'un kuijin ja ka ni'nui, te jiña'a ya ja na vi kondatatu ni ndee saa ka tiempu, guaa ndee na vi chitu ñayiu ka skua'a ja ka jinokuechi nuu ya, ja suni vi kuu nagua ni ka ji'i mai.

12 Te nuu ni ja'nde Lelu yun seyu kuu iñu, te ni jini san ja ni tnaa xeen ndeva'a. Te ni kunee nuu nikandii na kuinio sa'un tnuu ka ni'nu ñayiu nuu ji'i ndiyi, te ni ndukua'a nii nuu yoo na kuinio niñi.

13 Te ni junkuei kimi ka oo andivi ndee nuu ñu'u, nagua junkuei tichi iuu kuii nuu kisi ni'i ndeva'a ña tachi.

14 Te kujioo andivi na kuinio in tutu ka'nu ja ka ndaxtuu, te ndi'i yuku vi ñu'u yichi ja oo ma'ñu ndute mar, ni ka kujioo nuu ni ka oo.

15 Te ni ka yu'u taka rey ka oo ñuyiu, vi ñayiu ka kuu na'nu, ñayiu kuika, vi ñayiu ka tatnuni nuu soldado, ñayiu ka ndanuu, vi ndi'i ñayiu ka jinokuechi, vi ñayiu tu ka jinokuechi, te ni ka tayu'u nui taka kau ve'e vi ne'u kava ka oo nuu yuku.

16 Te ka jiña'i nuu yuku vi
nuu kava:
—Junkuei siki rin, te
tayu'u ña ron nuu ia nukoo
nuu mesa nuu tatnuni, vi
nuu Lelu ia Dios ja kiti ini
ya siki rin.
17 Chi ni kenta maa kiuu
ka'nu ja kua'a ya tnundo'o
ndeva'a, te tu na in kuu ja
kundee ini ja kotekui —ka
kachi ñayiu yun.

7

Ni jinkondee seyu tnee ciento uu xiko kuun mil ñayiu Israel

1 Yun te nuu ni ya'a yun,
te ni jini san kuun ia ka
jinokuechi nuu ia Dios ja ka
nukuiin ya ndi kuun lado
ñuyiu ja ka jinkani ya tachi
ja ma junki'i ndi kuun lado,
nagua ja ma ki'i sa'un tachi
nuu ñu'u ni nuu ndute mar
ni nuu yutnu.
2 Te suni ni jini san inka ia
jinokuechi nuu Dios ja vaji
ya ichi nuu kana nikandii.
Te yinda'a ya seyu Dios ia
teku. Te ni kana jaa ya nuu
ndi kuun ia ka jinokuechi
yun ja ni ka ni'i ya jaka'nu
ja vi sa'a ya jakue'e nuu ñu'u
vi nuu ndute mar.
3 Te jiña'a ya:
—Ma vi sa'a ron jakue'e
nuu ñu'u, ni nuu ndute mar,
te ni nuu yutnu, chi vi kon-
detu ndee na vi teo seyu tnee
ñayiu ka jinokuechi nuu ia
Dios mao —jiña'a ya.
4 Yun te ni jini san ni ka'an
ya ja oo ciento uu xiko kuun
mil ñayiu ja ka ndee seyu
tnei. Te ndi'i ñayiu yun ka
kuu tatatno'o Israel.
5 Chi uxi uu mil ñayiu ka
kuu tatatno'o Judá ja ni ka
jinkondee seyu tnee, vi uxi
uu mil tatatno'o Rubén, vi
uxi uu mil tatatno'o Gad.
6 Uxi uu mil tatatno'o Aser,
vi uxi uu mil tatatno'o Nef-
talí, vi uxi uu mil tatatno'o
Manasés.
7 Uxi uu mil tatatno'o
Simeón, vi uxi uu mil
tatatno'o Leví, vi uxi uu mil
tatatno'o Isacar.
8 Uxi uu mil tatatno'o Zab-
ulón, vi uxi uu mil tatatno'o
José vi uxi uu mil ja ka kuu
tatatno'o Benjamín. Ndi'i
ñayiu ya'a ka kuu ndikin
tata Israel ja ni ka jinkondee
seyu tnee.

Kua'a ndeva'a ñayiu ka ni'nu sa'un kuijin

9 Yun te nuu ni ya'a yun,
ni ndia'a san, te ni jini san
kua'a ndeva'a ñayiu, ja vini
tu na kundee ja ka'u, ndi'i
ñayiu ñuu na'nu jin taka
tatatno'o, vi ndi'i sa'an ka
ka'an ñayiu, vi ñuu kueli
ka nukuiin ichi nuu mesa
nuu tatnuni maa Dios jin
nuu Lelu maa ia Dios. Te
ka ni'nui sa'un yayaa vi ka
yinda'i in nda'a ñuu.
10 Te ndi'i ka kana jaa, te
ka kachi:
Dios mao jin Lelu ya kuu ia
skaku ni'nu ña,
te nukoo maa ia Dios nuu
mesa ja tatnuni ya.
Ka kachi.
11 Te ndi'i ia ka jinokuechi
nuu Dios ka nukuiin, te ni ka
jionduu ya mesa nuu tatnuni
ia Dios jin ia ka kuu nija'nu
vi ndi kuun ia ka teku yun.

Te ni ka chindei ya nuu
ya ndee nuu ñu'u ichi nuu
mesa yun, te ni ka chiñu'u ya
ia Dios.
12 Te ka jiña'a ya:
Saa na kokuu.
Na koo javii java'a nuu ia
Dios mao vi jaye'e ta-
jan ya vi jandichi ya.
Te na vi ndakuanta'uo nuu
ya, vi na vi chiñu'o ya,
chi ka'nu kuu ya vi ndakui
ya, te oo ya nikuii
nikani.
Saa na kokuu.
Ka kachi ya.
13 Yun te ni jikan tno'o
ña in ia kuu nija'nu yun, te
kachi ya:
—¿Na ñayiu ka kuu ñayiu
ka ni'nu sa'un kuijin yun, te
ndenu vajikuei? —kachi ya.
14 Te jiña'a san:
—Maa ni kuu ja jini, vi
Jito'o san —jiña'a san.
Te kachi ya:
—Ñayiu ya'a ka kuu ñayiu
ni ka ya'a nuu kua'a ndeva'a
tnundo'o. Te ni ka ndakatei
sa'un ka ni'nui jin niñi Lelu,
te ni nduyaa vivii.
15 Te yun kuu ja ka oi
ichi nuu mesa nuu tatnuni
ia Dios, te nduu vi ñuu ka
jinokuechi nuu veñu'u ya.
Te kokoto ña ia nukoo nuu
mesa ja tatnuni ya ja tu
nagua vi ndo'i.
16 Te ma vi kokokin vi
koyichi kai, ni ma teñu'u ka
ña nikandii, ni ma vi tna'a
kai tnundo'o nuu ka'ni.
17 Chi koto ña maa Lelu
Dios, ia oo ma'ñu nuu oo
mesa nuu tatnuni Dios,
nagua jito in ñayiu ndikachi.
Te kondeka ña maa ya jin
ja ki'inkuei nuu kee ndute
teku. Te ndasichi maa ia
Dios ndi'i ndute nui —kachi
ia kuu nija'nu yun.

8

Ni ja'nde Lelu ia Dios seyu kuu uja

1 Te nuu ni ja'nde Lelu yun
seyu kuu uja, te vi na in kuiti
ni kuu andivi ndee sava ore.
2 Yun te ni jini san uja ia
ka jinokuechi nuu Dios ja ka
nukuiin ya ichi nuu ia Dios,
te ni ka jiña'a uja trompeta
nuu in in ia yun.
3 Yun te ni jino inka ia
jinokuechi nuu Dios, nee ya
in ko'o kuu oro, te ni jinkuiin
ya nuu altar. Te ni ka jiña'a
kua'a suja vixin ja saka tna'a
ya jin tno'o ja ka ndakuatu
ñayiu maa ia Dios nuu ya,
ja soko ya nuu altar ja kuu
oro, ja oo ichi nuu mesa nuu
tatnuni ia Dios.
4 Te nuu ko'o ja nee ia
jinokuechi nuu Dios, ni kee
ñua'a suja vixin ja makaa
ndee nuu ia Dios, saka tna'a
jin tno'o ja ka ndakuatu
ñayiu maa ia Dios.
5 Yun te ni ki'in ia yun ko'o
suja yun, te ni tnaa chitu ya
ñu'u tikayi ja oo nuu altar,
te ni skunta ya nuu ñuyiu.
Te ni sa'a ja ni kani tajan vi
ni ni'i vi ni jandute vi ni oo
ñutnaa.

Ni ka tiuu ia ka jinokuechi nuu Dios trompeta

6 Yun te ni ka sa'a tua'a
ndi uja ia ka jinokuechi nuu
Dios ja vi tiuu ya ndi uja
trompeta.
7 Te ni xnda'i ia xtnañu'u
yun trompeta ya. Te ni kuun

ñiñi jin ñu'u nuu ñuyiu saka tna'a jin niñi. Te ni kai in ja uni parte ñuyiu vi in ja uni parte yutnu, vi ni ka kai ndi'i yuku kuii.

8 Yun te ni xnda'i ia kuu uu trompeta ya. Te ni jini san in ja kaa na kuinio in yuku ka'nu ja ja'nu ja'nu ñu'u kai, te ni kanakau nuu ndute mar, te in ja uni parte ndute mar ni nduu niñi.

9 Te ni ka ji'i in ja uni parte kiti ka ñu'u nuu ndute mar, vi ni ka naa in ja uni parte barco ja ka jika nuu ndute mar yun.

10 Yun te ni xnda'i ia kuu uni trompeta ya. Te ni kanakau in kimi ka'nu ndeva'a ichi andivi, te vi ja'nu ja'nu ñu'u na kuinio in ñu'u iti ni kanakau siki in ja uni parte yute vi nuu kee ndute.

11 Te kimi yun nani kimi ugua. Te in ja uni parte ndute ni nduu ugua, te kua'a ñayiu ni ka ji'i ja ja'a ndute ni nduu ugua yun.

12 Yun te ni xnda'i ia kuu kuun trompeta ya. Te ni tivi in ja uni parte nuu nikandii, vi in ja uni parte nuu yoo, vi in ja uni parte nuu kimi, saa te ni kunee in ja uni parte nui, te tu ni ye'e ka in ja uni parte nduu vi suni jakuaa.

13 Saa te ni ndakondia'a san, te ni jini san ja kana jaa in ia jinokuechi nuu Dios, ndagua ya na kuinio ya'a na'nu, ma'ñu sagua andivi, te kachi ya:

—Nda'u ni ka ñayiu ñuyiu nuu na vi xnda'i uni ka ia ka jinokuechi nuu Dios trompeta ya, chi ja oo yatni ja vi xta'i ya trompeta —kachi ya.

9

1 Yun te ni xnda'i ia kuu u'un trompeta ya. Te ni jini san in kimi ja makuun ti ichi andivi, te ni kunjino ti nuu ñuyiu, te ni ni'i kimi yun ndakaa ye'e yau kunu ndeva'a nuu kuu andeya.

2 Te ni june kimi yun yu'u yau kunu, te ni jinonta ñua'a na kuinio ñua'a in jitnu ka'nu ndeva'a. Te ñua'a yun ni sa'a ja ni kunee nuu nikandii ja tu ndijin ka.

3 Te nuu ñua'a yun ni kekuei tika langosta ja ni ka jitenuu ti nii nuu ñuyiu, te ni jiña'a ya jaka'nu nuu ti ja vi sa'a ti nagua ka sa'a ndilo'lo xeen ja ka oo ñuyiu.

4 Te ni tatnuni ya nuu ti ja ma vi sa'a ti jakue'e jin yuku ja oo nuu ñuyiu, ni in ja oo kuii, ni yutnu, chi maa ni ñayiu ja tu ka yitnuni tnei jin seyu maa ia Dios.

5 Su tu ni jandetu ya ja vi ka'ni ti ñayiu, chi sua'a ni vi kuña'a ti tnundo'o xeen nuu u'un yoo, te vi sa'a ti ja vi kojatu vi kojani'ni ñayiu na kuinio nuu tuu ña ndilo'lo.

6 Te kiuu yun, guaa vi nduku ñayiu ja vi kui, su ma vi ni'i ichi. Te visi na vi ndioo ini ja vi kui, su kujioo jika kue'e ja ja'ni ña, te ma vi kui.

7 Te tika langosta yun, chi ka ndaa ti na kandaa kuai ja ka oo tua'a ja vi kaxin tna'a. Te xini ti ka ñu'u na kuinio

in corona oro, te ka jito ti na
ka jito ñayiu.
8 Te nani ixi xini ti nagua
ka ndaa ixi xini ñasi'i, te
no'o ti, chi na ka ndaa no'o
ndika'a ka ndaa.
9 Te na kuinio ja ka ni'nu
ti sa'un kaa ja ndesi ni'nu
nuu yiki kuñu ti. Te nuu ka
ndagua ti, te ka ni'i ndijin
ti, nagua ni'i nuu kua'ankuei
kua'a kuai ja ka ñuu ti car-
reta nuu ka jaxin tna'a.
10 Te ndo'o ti, chi na ka
ndaa ndo'o ndilo'lo ka ndaa,
te suni oo iñu nuu ndo'o ti,
te nuu ndo'o ti yun ndiso ti
jaka'nu ja sa'a ti jakue'e jin
ñayiu nuu u'un yoo.
11 Te oo in ja kuu nija'nu
nuu tika langosta yun, te suu
kuu ja tatnuni nuu andeya,
te nani Abadón jin sa'an he-
breo, te jin sa'an griego nani
Apolión, te jin nduu sivi yun
kei ka'an ja xnaa.
12 Ja ni ya'a tnundo'o
xtnañu'u, su ja'ni ka ña uu
ka tnundo'o ja kii.
13 Te ni xnda'i ia kuu iñu
trompeta ya. Te ni jini san
in tno'o ja ni ka'an ne'u ndi
kuun ndiki ja ka nukuiin
skina altar kuu oro ja oo nuu
maa ia Dios.
14 Te jiña'a tno'o yun
nuu ia kuu iñu ja yinda'a
trompeta yun:
—Ndajin ndi kuun ia ja
ka jinokuechi ja ka nu'ni
yu'u yute ka'nu Éufrates
jian —jiña'a.
15 Saa te ni ka ndajin ndi
kuun ia yun, ja vi ka'ni ya
in in nuu uni uni ñayiu
ñuyiu, chi ja ka oo tua'a ya
ja kitna'a maa ore vi kiuu vi
yoo vi kuia ja saa kokuu.
16 Te ni jini so'o san kachi
ja oo uu ciento millón sol-
dado ja ka yoso kuai.
17 Saa ni kuu ja ni skuni
ña ia Dios jin san, te ni jini
san kuai, vi ja ka yoso ti ka
ni'nu sa'un kaa kuu jakua'a
na kuinio ñu'u, vi ndi'i na
kuinio yuu vii nani zafiro vi
kuaan na kuinio azufre. Te
xini kuai yun, chi vi na ka
ndaa xini ndika'a ka ndaa, te
yu'u ti kee ñu'u vi ñua'a vi
azufre.
18 Te jin uni jakue'e ja kee
yu'u kuai yun ni ka ji'i in in
nuu uni uni ñayiu, jin ñu'u
vi ñua'a vi azufre ja kee yu'u
ti yun.
19 Chi jaka'nu kuai yun oo
nuu yu'u ti vi nuu ndo'o ti,
chi nagua kaa koo kaa saa ka
ndaa ndo'o ti, te ka oo xini
ndo'o ti, te jin yun ka sa'a ti
jakue'e jin ñayiu.
20 Te sava ka ñayiu ja tu
ni ka ji'i jin tnundo'o ya'a,
te ni tu ka ndatna'u ini ja vi
xndoi taka jakue'e ka sa'i. Te
ni tu ka xndoi ja ka chiñu'i
taka tachi vi ka chiñu'i taka
chu'chi ja ni kuva'a jin kaa
kuu oro vi plata vi bronce
vi yuu vi yutnu. Te chu'chi
yun, chi tu kuu vi ka'an, ni
tu kuu vi konini, ni tu kuu vi
kaka.
21 Te ni tu ka ndatna'u ini
ñayiu yun ja ka ja'ni ndiyi,
ni ja ka sa'a tasi, ni ja ka sa'i
kuechi ñuyiu, ni ja ka su'i.

10

Ia jinokuechi nuu Dios

yinda'a ya in liuru luluu

1 Yun te ni jini san inka
ia ndakui ja jinokuechi nuu
Dios ja makuun ya ichi an-
divi in nuu viko, te ichi xini
ya oo in tikoye'nde. Te ye'e
nuu ya na kuinio nikandii, te
si'in ya, chi vi na kuinio ja
kanda'a kuakua'a.
2 Te yinda'a ya in liuru
luluu ja nune nuu. Te ni jani
ya si'in kua'a ya nuu ndute
mar, te si'in satni ya nuu
ñu'u yichi.
3 Yun te ni kana jaa ya na
kuinio nuu nda'i in ndika'a.
Te nuu sanda'a ja ni kana ya
yun ni kana uja tajan.
4 Te nuu ni kana uja tajan
nuu sanda'a yun, ja oo tua'a
san ja tee san tno'o yun nuu
siun. Su ni onini san in tno'o
ja ka'an ichi andivi, te kachi:

—Tava'a maa ron tno'o ja
ni ka'an ndi uja tajan yun, te
kuun ini maa ron, te ma tee
ron —kachi.

5 Te ia jinokuechi nuu Dios
ja ni jini san nukuiin in si'in
ya nuu ndute mar, te inka
nuu ñu'u yichi, ni kane'e ya
nda'a kua'a ya ichi andivi.
6 Te ni kee yu'u ya nuu ia
teku nikuii nikani, ia ni sa'a
andivi jin ñuyiu vi ndute
mar vi ndi'i taka ja oo nui,
te ni kachi ya:

—Ja ni kuyatni tiempu ja
skunkuu tno'o ni ka'an ia
Dios.

7 Chi nuu na jino kiuu ja
ka'an ia kuu uja, te nuu
jinkondee ya ja xnda'i ya
trompeta ya, saa te skunkuu
ia Dios ja sa'a ya nagua
yiyu'u, nagua ni ka'an ya
nuu tee ka jinokuechi nuu ya
ja ni ka ndakani de tno'o ya
ndee jana'a.
8 Te tno'o ja ni onini san
ichi andivi, ni ka'an tuku jin
san inka jichi, te kachi:

—Kua'an te tnii ron li-
uru luluu ja nune, nee
ia jinokuechi nuu Dios ja
nukuiin in si'in nuu ndute
mar, te inka nuu ñu'u yichi
—kachi.

9 Te ni ja'an san nuu oo ya,
te ni jikan san ja na taa ya
liuru luluu yun. Te kachi ya:

—Tnii te kaa ron. Te ini
yu'u ron, chi kuni vixin ron
na kuinio nduxi, su nuu kun-
jino chii ron, te kuu ugua
—kachi ya.

10 Yun te ni tnii san liuru
luluu nee ia yun, te ni jaa
san. Te vixin ni kuu ini
yu'u san na kuinio nduxi, su
nuu ni ndi'i ni jaa san, te ni
kuu ugua nuu ni kunjino chii
san.
11 Te kachi ya nuu san:

—Nini kuu ja ki'in tuku
ron, te ndakani ron tno'o
ia Dios naxa kokuu siki
kua'a ñayiu ñuu kueli vi ñuu
na'nu vi taka sa'an ja ka
ka'an ñayiu vi nuu tee ka
tatnuni —kachi ya.

11

Tetniuu ia Dios uu testiu

1 Yun te ni taa ya in
ndoo ja kaa na kaa in yutnu
chikua'a, te kachi ya:

—Ndakoo te chikua'a ron
veñu'u ia Dios vi nuu ka
soko, te ka'u ron nasaa
ñayiu ka oo yun ja ka
chiñu'u ya.

2 Su ma chikua'a ron ñu'u
ja oo ichi nuu veñu'u, chi
ja ni jiña'a ia Dios nuu

ñayiu sava ka tatatno'o, te
sui guaa vi sa'a jakue'e ñuu
ii Jerusalén ya'a nuu uu xiko
uu yoo.
3 Te tetniuu rin uu testiu
rin ja vi ndakani tno'o rin
nuu in mil uu ciento uni
xiko kiuu. Te vi kui'nu de
sa'un ndayi ja ka tna'u ini de
—kachi ya.

4 Te nduu testiu ya'a
ka kuu nduu yutnu olivo
vi nduu kandeleru ja ka
nukuiin nuu ia Dios kuu
Jito'o ñuyiu ya'a.
5 Te nuu ja na in kuini
ja sa'a ña jakue'e jin nduu
testiu ya'a, te kee ñu'u yu'u
ndi nduu de, te teñu'u ndi'i
ña jin na in ka'an u'u ña jin
de. Saa te nani kuu ja ka
kuini ja vi sa'a ña jakue'e jin
de vi kuu.
6 Te testiu ya'a, chi ka
neva'a de jaka'nu ja vi kasi
de andivi nagua ja ma kuun
ka sau kiuu vi kaka nuu de ja
vi ndakani de tno'o ia Dios.
Te suni ka neva'a de jaka'nu
ja vi sama de ndute ja nduu
de niñi. Te suni ja vi tetniuu
de tnundo'o nuu ñuyiu jin
ndi'i ni nuu kue'e, nasaa ni
jichi ka kuini maa de.
7 Te nuu na vi xndi'i de ja
vi ndakani de tno'o ia Dios,
te kee in ja kaa na kuinio
in kiti xeen ja kana nuu yau
kunu yun. Te vi kaxin tna'a
jin de, te kundee ka'ni ña jin
de.
8 Te vi konduei yiki kuñu
nduu de nuu ya'u ñuu ka'nu
yun, nuu ni ka jatakaa Jito'o
yika cruz. Te ñuu yun kuu
na kuinio ñuu Sodoma vi
Egipto.
9 Te ñayiu ka oo ñuu na'nu
vi ñuu kueli, ndi'i tatatno'o
vi taka sa'an ja ka ka'in, vi
kuni ja vi konduei yiki kuñu
nduu ndiyi yun nuu uni kiuu
yosava, te ma vi kuandetui ja
vi jinkoyu'u.
10 Te vi kusii ini ndeva'a
ñayiu nii ñuyiu ja siun ni
ka ji'i nduu de, te vi sa'i
in viko nuu vi skuta'u tna'i,
chi nduu tee ni ka ndakani
tno'o ia Dios ya'a ni ka jiña'a
ndeva'a de tnundo'o nuu
ñayiu ñuyiu.
11 Su nuu ni ya'a nuu uni
kiuu yosava, te ni ndakuña'a
Dios ja ka jichi ka kanda de.
Te ni ndontakuei de, ni ka
nukuiin de. Te ni ka yu'u
ndeva'a ndi'i ñayiu ni ka jini
ja ni ka ndateku de.
12 Yun te ni ka onini nduu
testiu yun ja ni kana jaa in
tno'o ichi andivi, te jiña'a:
—Mananakuei ndee ya'a.
Te ni ka jini ñayiu ka ka'an
u'u ña jin de ja mandakuei
de ndee andivi in nuu viko.
13 Te vi ore saa ni tnaa
xeen ndeva'a, te ni kuei in
ja uxi parte ñuu ka'nu yun,
te ni ka ji'i uja mil ñayiu ja
ja'a ñutnaa yun. Te ni ka
yu'u ndeva'a sava ka ñayiu
ka teku yun, te ni ka chiñu'i
ia Dios oo ndee andivi.
14 Ja ni ya'a tnundo'o kuu
uu, su yituu yatni tnundo'o
kuu uni vaji.

Ni nda'i trompeta kuu uja

15 Yun te ni xnda'i ia kuu
uja trompeta ya. Te ni ka
ka'an jaa ichi andivi, te ka
kachi:
Ndi'i ñuu nuu ni ka otatnuni
ñayiu ñuyiu,

ndaya'a nda'a maa Jito'o
Dios jin Kristu, ia ni
tetniuu ya.
Te maa ya guaa kotatnuni
nikuii nikani.
Ka kachi.
16 Te ndi oko kuun tee
nija'nu ja ka nukoo de nuu
mesa de nuu oo ia Dios, ni
ka junkuiin jiti de vi ndee ni
ka kunjino tnee de nuu ñu'u,
te ni ka chiñu'u de ya,
17 te ka jiña'a de:
Ka ndakuanta'u san nuu
ni, vi Jito'o san ja
kuu ni ia Dios ndakui
ndeva'a,
ja ndi'i ni ja kuu ja sa'a ni.
Chi maintno'o maa ni kuu ia
Dios vitna vi kuu ni ia
Dios ndee ama ka vi ia
Dios ja vaji.
Chi ni keja'a ni jantniuu
ni jaka'nu ni, ja
jinkondee ni kotat-
nuni ni.
18 Te ni ka kiti ini ñayiu taka
ñuu nuu ni,
su vitna te ni kenta kiuu ja
kiti ini ni nuu ñayiu
ka sa'a jakue'e,
vi ja sandaa ni kuechi ñayiu
ni ka ji'i,
te kuña'a ni ja vi kuta'u tee
ni ka jinokuechi nuu
ni ja ni ka ndakani
tno'o ni,
vi ñayiu maa ni ja ka sa'a vii
ka sa'a va'a, vi ñayiu
ka chiñu'u sivi ni,
a kuu ñayiu na'nu axi ñayiu
kueli,
te xnaa ni ñayiu ka sa'a
jakue'e nuu ñuyiu.
Ka kachi de.
19 Yun te ni ndanune ye'e
veñu'u ia Dios ja oo andivi,
te ni jini san katuu jatnu
tratu ia Dios ini veñu'u yun.
Te ni jandute vi ni ka kana vi
ni kani tajan, te ni tnaa xeen
ndeva'a vi ni kuun ndeva'a
ñiñi.

12

Ni kenta in ñasi'i jin in koo ka'nu ja kuu Tachi

1 Yun te ni jini san in seña
ka'nu ndeva'a ichi andivi: in
ñasi'i ja ñusuku ña nikandii
na kuinio sa'un ña, te ichi
nuu ja'a ña oo yoo, te ñu'u
in corona xini ña ja ndee uxi
uu kimi.
2 Te ñu'u lulu ña. Te kana
nda'i ña ja ja'nde chii ña vi
jatu jani'ni ña ja kaku lulu
ña.
3 Yun te ni jini tuku san
inka seña ichi andivi: ni
kenta in koo kua'a ka'nu
ndeva'a, te oo uja xini ti, te
uxi ndiki ti, te ndi uja xini ti
ka ñu'u in in corona.
4 Te jin ndo'o ti ni xtañuu
ti in ja uni parte kimi ka oo
andivi, te ni skunkuei ti ndee
nuu ñuyiu. Te ni jinkuiin ti
ichi nuu ña'a kaku lulu yun,
nagua ja nuu na kakui, te
koko ña ti jin.
5 Te ni skaku ña in seyii
ña, te suchi yun kuu ja kotat-
nuni xein nuu ndi'i ñuu. Su
ni ka ndakindee seyii ña, te
kuano'i ndee nuu oo ia Dios
vi nuu oo mesa nuu tatnuni
ya.
6 Te ni jino yu'u ña'a yun
kua'an ña guaa ndee nuu
ñu'u te'a, nuu oo in nuu ni
sava'a ia Dios, nagua ja yun
koskaa ña ya nuu mil uu
ciento uni xiko kiuu.
7 Yun te ni ka jaxin tna'a
ndeva'a andivi, chi ni ka

ndakoo Miguel, ia kuu ka'nu,
jin sava ka ia ka jinokuechi
nuu Dios, te ni ka jaxin tna'a
ya jin koo ka'nu. Te koo yun,
chi ni ka ndachituu tna'a ti
jin sava ka ja ka jinokuechi
nuu ti, te ni ka jaxin tna'a ti
jin ya.
8 Su tu ni ka kundee koo
yun, te ni tu ni kuu ka ndenu
vi koo ti andivi.
9 Saa ni kuu ja ni ka skunu
ña ya jin koo ka'nu yun, ja
kuu ti koo oo ndee ja nana'a,
ja nani ti Tachi, ja suni kuu
Satanás, te maa ti kuu ja
xnda'u ñayiu nii ñuyiu. Te
ni kene'e ña ya jin ti vi ndi'i
ja ka jinokuechi nuu ti, te ni
tnaa ña ya jin ti ndee nuu
ñuyiu.
10 Yun te ni onini san in
tno'o ja ni kana jaa ichi an-
divi, te kachi:
Vitna te ni kenta kiuu ja
skaku ni'nu ña ia Dios
jion,
vi ja xne'e ya jaka'nu ya jin
ja tatnuni ya,
vi ja ndiso tniuu Kristu, ia ni
tetniuu ya.
Chi ni kene'e ya ja ni
oka'an kuechi siki
taka ñanio,
chi nduu vi ñuu ni oka'an
kuechi nuu ia Dios
mao.
11 Su ni ka kundee ñanio siki
Tachi yun
jin ma'ñu sagua niñi Lelu ia
Dios
vi jin tno'o ia Dios ja ni ka
ndakani de,
chi tu ni ka yu'u de ja vi
skunaa de maa de,
chi saa sua'a ni ka oo anu
de ja vi kuu de ja ja'a
tno'o ya.
12 Yun guaa na koo jasii ini
andivi
te roon ja ka oo ron andivi,
vi kokuu sii ndeva'a
ini ron.
Su nda'u ni ka roon ja ka
oo ron ñuyiu vi nuu
ndute mar,
chi kiti ndeva'a ini Tachi ma-
jaa nuu ka oo ron,
chi ja jini ja ndee saa ni ka
tiempu kendoo ja sa'a
jakue'e.
Kachi tno'o yun.
13 Te nuu ni jini koo ka'nu
yun ja ni ka kene'e ña jin
ti kua'an ti nuu ñuyiu, te
ni sondikin ña ti jin ña'a ni
skaku seyii yun.
14 Su ni jiña'a uu ndijin
ya'a na'nu nuu ña'a yun,
nagua ja kuu ndagua ña ki'in
ña in nuu oo tua'a ja koo
ña nuu ñu'u te'a. Saa te
kuu jika ña nuu oo koo ka'nu
yun, te yun koni'i ña ja
kokaa ña uni kuia yosava.
15 Te ni ndujan koo yun
ndute na kuinio in yute ja
kua'an nuu oo ña, nagua ja
xneni ña ndute yun jin ña.
16 Su ni chituu ña ñu'u jin
ña yun, chi ni nune nuu ñu'u
yun, te ni ti'vi ndute yute ja
ni kee yu'u koo ka'nu yun.
17 Yun te ni kiti ndeva'a
ini koo ka'nu yun nuu ña.
Te kua'an ti ja kaxin tna'a
ti jin sava ka ñayiu ka
kuu tatatno'o ña, ñayiu ka
jantno'o tno'o ni tatnuni ia
Dios vi ka ndakani tno'o Je-
sukristu.

13

Ni ka jinonta uu kiti xeen

1 Yun te ni jinkuiin san
nuu ñuti yu'u ndute mar. Te
ni jini san ni jinonta in kiti
xeen nuu ndute yun, te oo
uja xini ti vi uxi ndiki ti,
te ndi uxi ndiki ti ka ñu'u
corona, te nuu ndi uja xini
ti ndee in sivi ja kane'e jin ia
Dios.
2 Te kiti xeen ja ni jini san
yun kaa ti na kaa in yi'i, te
nda'a ti kaa na kaa nda'a
oso, te yu'u ti kaa na kaa
yu'u ndika'a. Te ni jiña'a koo
yun jaka'nu ti vi nuu mesa
nuu tatnuni ti vi tniuu ka'nu
ja konee kiti xeen yun.
3 Te ni jini san ja ni
tnakue'e in xini ti, te na
tno'o ja vija ni kuyatni ja
kuu ti, su ni nduva'a xini ti.
Te ni ka sa'u kuii ini ñayiu
nii ñuyiu nuu ni ka jini ja
ni nduva'a ti, te ni ka jata
ndikin ñai jin ti.
4 Te ni ka chiñu'i koo ka'nu
yun, chi ni jiña'a ti tniuu
ka'nu ja nee ti nuu kiti xeen
yun, te suni ni ka chiñu'i kiti
xeen yun, te ka jiña'i:

—Tu na in kintna'a inuu
jin kiti xeen ya'a, ni tu na in
kundee ja kaxin tna'a jin ti
—ka kachi.
5 Te suni ni jandetu ia Dios
ja ka'an teyii ti, vi ja kane'e
ti jin ya. Te ni ni'i ti jaka'nu
ja kotatnuni maa ti nuu uu
xiko uu yoo.
6 Te saa ni sa'a ti, chi ni
kane'e ti siki ia Dios, vi ni
kane'e ti siki sivi ya, vi siki
nuu oo ndia'a ya, vi siki ndi'i
ia ka oo andivi.
7 Te suni ni jandetu ia Dios
ja kaxin tna'a ti jin ñayiu
maa ya, te kundee ti nui. Te
suni ni ni'i ti tniuu ka'nu ja
kotatnuni ti nuu ñayiu ndi'i
ni tatatno'o vi ñuu na'nu vi
ñuu kueli vi ndi'i nuu sa'an.
8 Te ndi'i ñayiu ñuyiu ni
ka chiñu'u kiti xeen yun,
ñayiu ja tu ka yoso sivi
ndee kiuu xtnañu'u nuu ni
jinkoo ñuyiu nuu liuru teku
ja neva'a Lelu ia Dios, ia ni
jati niñi ja ni ji'i ya nuu cruz.
9 Te na ñayiu oo so'o, te na
konini.
10 Na ñayiu oo ja ki'in vekaa
te vekaa ki'in.
Te na ñayiu oo ja kuu jin
yuchi kani,
te jin yuchi kani vi ka'ni ña
jin.
Yun kuu ja ñayiu ka oo jin
maa ia Dios, chi kuini ja vi
kuandee ini, te vi kandija
gua'i.
11 Yun te ni jini san inka
kiti xeen ja ni jinonta ti nuu
ñu'u. Te oo uu ndiki ti, te
na kaa ndiki lelu kaa ndiki ti,
su ka'an ti na kuinio in koo
ka'nu.
12 Te suni tatnuni ti ndi'i
nagua tatnuni kiti xtnañu'u
yun jin nuu maa ti. Te sa'a ti
ja vi chiñu'u ña ñayiu ñuyiu
jin kiti xtnañu'u yun, kiti ni
tnakue'e xini ja vi ja yatni ja
kuu ti, te ni nduva'a ti.
13 Te suni sa'a ti taka tniuu
na'nu ja vi ndee sa'a ti ja
kai ñu'u andivi, te makuun
ichi nuu ñuyiu jin nuu ndi'i
ñayiu.
14 Te jin tniuu na'nu ja
ni kuu sa'a ti jin nuu kiti
xtnañu'u yun, te ni xnda'u ti
ñayiu ñuyiu. Te ni tatnuni
ti ja vi sa'a ñayiu in chu'chi,
nagua kaa maa kiti xtnañu'u

ja ni tnakue'e xini ti jin yuchi
kani, ja vi ja yatni ja kuu ti,
te ni nduva'a ti.
15 Te ni ni'i kiti kuu uu yun
in jaka'nu ja kuu kuña'a ti
ja teku chu'chi ja kaa nagua
kaa kiti xtnañu'u yun, nagua
ja saa, te kuu ka'an chu'chi
yun, te tatnuni ja vi ka'ni ña
jin ñayiu tu ka kuini ja vi
chiñu'u ña jin.
16 Te suni sa'a kiti kuu
uu yun ja ndi'i ñayiu na'nu
vi ñayiu kueli, vi ñayiu
kuika vi ñayiu nda'u, ñayiu
jinokuechi vi ñayiu tu ji-
nokuechi, ja vi jinkondee in
tnuni nda'a kua'i axi tnei.
17 Te ni in ñayiu ma kuu
kuaan axi xiko nuu ja tu na
tnuni ndisoi axi sivi maa kiti
xeen yun a número sivi ti.
18 Ya'a kuu nuu vi ndukuo
tno'o ndichi, te na ñayiu
jinkui'nu ini, te na ka'ui
número kiti xeen ya'a, chi
número in ñayiu ñuyiu kuu.
Te número ya'a kuu iñu
ciento uni xiko iñu.

14

Lelu ia Dios jin ñayiu ni ndakaji ya

1 Yun te ni ndakoto san, te
ni jini san ja nukuiin Lelu ia
Dios nuu yuku Sión, ka oo ya
jin in ciento kuun xiko kuun
mil ñayiu, te tnei ka ndee
sivi maa ya vi sivi maa Tata
ya, ia kuu Dios.
2 Te ni onini san ja jiso
ndeva'a ichi andivi na jiso
nuu kuei ni'nu ndute axi
na jiso kuei nuu kani tajan.
Te ja jita yun ni jini san
na kuinio nuu ka tee kua'a
ñayiu arpa.
3 Te ka jita in yaa jaa ichi
nuu mesa nuu tatnuni ia
Dios, nuu ka oo ndi kuun ia
ka teku jin ndi oko kuun tee
nija'nu. Te ni in ñayiu tu
na in kutua'a yaa yun, chi
maa ni ciento uu xiko kuun
mil ñayiu ni ndatau ya nuu
ñuyiu.
4 Te suchi ya'a ka kuu
suchi tu ni ka nitna'a sa'un
jin ñasi'i, chi ka oo ndutui.
Te suchi ya'a ka kuu suchi
ka ndikin ña jin Lelu ia Dios
ndeni nuu ni kuu ja kua'an
ya. Te suchi ya'a ka kuu
suchi ni ka kaku ni'nu ne'u
teyii. Te mai ka kuu na
kuinio in jaxtnañu'u ja kee
nuu ñunde'i ja ni ka soko
nuu ia Dios vi nuu Lelu ya.
5 Te tu sa'un na tno'o tno'o
ni ka ka'in, chi ka oo vii
ka oo ndoi nuu ka oi nuu
tatnuni ia Dios.

Tno'o ja ni ka ka'an uni ia ka jinokuechi nuu Dios

6 Yun te ni jini san inka
ia jinokuechi nuu Dios ja
ndagua ya ma'ñu sagua an-
divi. Te nee ya tno'o
va'a ia Dios ja oo nikuii
nikani, ja kaxtno'o ya nuu
ñayiu ñuyiu, ndi'i ñayiu ñuu
na'nu vi ñuu kueli, ndi'i nuu
tatatno'o vi ndi'i nuu sa'an.
7 Te kana jaa ya:
—Vi koyu'u ni'nu ia Dios,
te vi ndasa'a ka'nu ron ya,
chi ja ni jino kiuu ja sandaa
ya kuechi. Vi chiñu'u ia ni
sa'a andivi vi ñuyiu, ndute
mar, vi taka nuu kee ndute
—kachi ya.
8 Yun te ni kenta inka ia
jinokuechi nuu Dios vaji, te
kachi ya:

—Ja ni jinokau ñuu ka'nu
Babilonia, chi suu ni sa'a ja
ni junkuei ñayiu taka ñuu ja
ka sa'i jane'e jayichi ja kuu
kuechi ñuyiu —kachi ya.
9 Yun te ni kenta inka ia
kuu uni, te suni ni kana jaa
ya:
—Nuu ja ndee ñayiu
chiñu'u kiti xeen yun vi
chu'chi ja ni ka ndane'e
nagua kaa ti, te kuandetui
ja kondee tnuni ti tnei axi
nda'i,
10 nuu saa te kiti ndeva'a
ini ia Dios nuu ñayiu yun, te
ma kuaka'nu ini ya, chi tnaa
ña ya nuu ñu'u ja kai jin
azufre, te yun kokai kojinjin
jin nuu ia ka jinokuechi nuu
Dios vi Lelu ya.
11 Te nikuii nikani ni
kokana ñua'a nuu vi koi ja vi
kotna'i tnundo'o yun. Te ni
tno'o nduu ni tno'o jakuaa,
ma vi kondatatu ñayiu ni
ka chiñu'u kiti xeen yun
vi chu'chi ja ni ka ndane'e
nagua kaa ti, axi ñayiu ni ka
janta'u tnuni sivi ti.
12 Te yun guaa na vi
kuandee ini ñayiu maa ia
Dios ja ka jantno'i tno'o ni
tatnuni ya vi ka kandijai
Jesús.
13 Yun te ni onini san in
tno'o ichi andivi ja kachi nuu
san:
—Tee tno'o ya'a: “Na ta'u
na ndetu ñayiu ka oo jin
Jito'o ja vi kui ndee vitna jin
kiuu kua'on” kachi.
Te ni ka'an Espíritu ia
Dios: “Janjaan. Vi ndatatui
jin tniuu ni ka osa'i, chi ndi'i
tniuu gua'a ni ka osa'i ndeka
ña jin ja ki'inkuei”.

Ni ndaxtutu ya ñayiu ñuyiu

14 Yun te ni ndakoto san, te
ni jini san in viko kuijin. Te
nuu viko yun nukoo in ia kaa
na kaa Se'e Teyii, te ñu'u in
corona oro xini ya, te nee ya
in jos xeen.
15 Te ini veñu'u yun ni kee
inka ia jinokuechi nuu Dios,
te ni kana jaa ya nuu ia
nukoo nuu viko yun:
—Kene'e jos ron, te ndax-
tutu ron ñayiu ñuyiu. Chi
ja ni jino kiuu ja vi ndututui
nagua ndo'o jin triu nuu ni
kuaan, te ni jino kiuu ja
te'nde —jiña'a ya.
16 Saa te ni ndaxtutu ia
nukoo nuu viko yun ñayiu,
nagua kuu nuu te'nde triu
jin jos.
17 Yun te ni kee inka
ia jinokuechi nuu Dios ini
veñu'u oo andivi, te yinda'a
ya in yuchi tikanchu.
18 Te nuu altar yun ni kee
inka ia jinokuechi nuu Dios,
ia ndiso tniuu siki ñu'u, te ni
kana jaa ya nuu ia yinda'a
yuchi tikanchu yun, te jiña'a
ya:
—Kene'e yuchi ron jian, te
ndaxtutu ron ñayiu ñuyiu,
nagua kuu nuu te'nde uva,
chi ja ni ka jichi uva yun
—jiña'a ya.
19 Yun te ni sia'a ia yun
yuchi ya nuu ñuyiu, te ni
ndaxtutu ya ñayiu, nagua
kuu nuu te'nde uva, te ni
tnaa ña ya in nuu jitnu,
nagua ka sa'a jin uva ja
ka tnaa ti in nuu ka ju'ni
nduxi ti, te jin yun kei ja kiti

ndeva'a ini ia Dios jin ñayiu yun.
20 Te ndee yu'u ñuu yun ni tnaa ya ñayiu yun, te ni jain ni'nu ya, te ni jika niñi na kuinio nduxi uva. Te ni jinonta guaa ndee nuu oo kaa ja yi'i yu'u kuai, te ni jika guaa ndee uni ciento kilómetro.

15

Uja ia ka jinokuechi nuu Dios ni ka tetniuu uja tnundo'o

1 Yun te ni jini san inka tniuu ka'nu in ja vi sa'u kuii inio ichi andivi. Ni jini san uja ia ka jinokuechi nuu Dios ja ka ndiso tniuu ya ja vi tetniuu ya uja nuu kue'e ja kokuu tnundo'o sandi'i ni ka. Chi jin yun te jino ja kiti ini ia Dios.
2 Te suni ni jini san in ja kaa na kaa ndute mar ja kuu vidrio ja ni saka tna'a jin ñu'u. Te yu'u mar vidrio yun ka nukuiin ñayiu ni ka kundee ni ka kuu nija'nu siki kiti xeen vi siki chu'chi ja ni ka ndane'e nagua kaa ti, vi ja tu ni ka jandetui ja vi jinkitnuni jin número sivi ti. Te ka nei arpa ja ni jiña'a ia Dios nui.
3 Te ka jitai yaa ni tau Moisés, tee ni ojinokuechi nuu ia Dios, vi yaa Lelu maa Dios ja ka'an sua'a:

Ka'nu vi vii ndeva'a tniuu sa'a ni,
vi Jito'o Dios, ja kuu ni ia ndakui ndeva'a,
te ndi'i ni ja kuu sa'a ni,
te ka oo ndaa ka oo ndija ichi ni
ja kuu ni Rey taka ñuu.
4 Te tu na in oo ja ma koyu'u ni'nu ña jin ni,
vi ja ma sa'a ka'nu sivi ni, vi Jito'o san.
Chi maintno'o maa ni kuu ia ii,
te kikuei ñayiu ndi'i ñuu, te vi chiñu'u ñai jin ni,
chi ja ni ka jini ja sa'a ndaa ni taka tniuu.
Kachi yaa ka jitai.

5 Te nuu ni ya'a yun, te ni ndakondia'a san, te ni jini san ja ni ndanune ve'e ii oo veñu'u nuu ni sa'a ia Dios tratu jin ñayiu ja oo andivi.
6 Te ini veñu'u yun ni kekuei uja ia ka jinokuechi nuu Dios ja ka ndiso tniuu ya ja vi tetniuu ya uja nuu kue'e. Te ka ni'nu ya sa'u kuijin vii ndeva'a ja vi ye'e tajan, te ka nu'ni chii ya in sinchu ja kuu oro ja vi jinonta ndee ndika ya.
7 Te in ia ne'u ndi kuun ia ka teku yun ni jiña'a ya in in vasu nuu ndi uja ia ka jinokuechi nuu Dios. Te nuu vasu yun ñu'u chitu jakiti ini ndeva'a ia Dios, ia teku nikuii nikani.
8 Te ni chitu ñua'a ini veñu'u yun ja ye'e tajan ia Dios jin jaka'nu ya. Te ni in, tu na in kuu ja kiuu ini veñu'u, guaa ndee na ndi'i na ya'a ndi uja tnundo'o ja vi tetniuu ndi uja ia ka jinokuechi nuu Dios.

16

Uja vasu nuu ñu'u jakiti ini ia Dios

1 Yun te ni onini san ndee ini veñu'u ja ni kana jaa nuu

ndi uja ia ka jinokuechi nuu
Dios, te jiña'a:
—Kua'ankuei nuu ñuyiu,
te vi koso ron ndi uja vasu
nuu ñu'u ja kiti ini ia Dios
—jiña'a.
2 Yun te ni ja'an ia
xtnañu'u, te ni joso ya ja
ñu'u nuu vasu ya nuu ñuyiu.
Te ndi'i ñayiu ja ka ndiso
tnuni kiti xeen vi ni ka
chiñu'i ja ni ka ndane'e
nagua kaa ti, ni ki'in ña
in kue'e ndi'yi xeen ja jatu
ndeva'a.
3 Yun te ni ja'an ia kuu
uu, te ni joso ya ja ñu'u nuu
vasu ya nuu ndute mar, te
ni nduu mar yun niñi, na
kuinio nuu ni ka ja'ni ndiyi,
te ni ka ji'i ndi'i kiti ka ñu'u
nuu ndute mar.
4 Yun te ni ja'an ia kuu
uni, te ni joso ya ja ñu'u nuu
vasu ya taka yute vi nuu kee
ndute, te ni ka nduu de niñi.
5 Yun te ni jini san ja ni
ka'an ia jinokuechi nuu Dios
ja ndiso tniuu ya siki ndute,
te jiña'a ya:
Ia ndaa kuu maa ni, vi Jito'o
san,
ja ni okuu ni vi kuu ni ia ii,
ja sua'a sandaa ni kuechi
ñayiu,
6 chi ni ka jati niñi ñayiu vii
maa ni,
vi ñayiu ni ka ndakani tno'o
ni ndee jana'a.
Te suni ni ndasko'o ni jin
niñi,
chi kanuu ja saa vi ndo'i.
Jiña'a ya.
7 Te suni ni onini san ni
ka'an ndee nuu altar, te
jiña'a:
—Jandaa ndija, vi Jito'o
Dios, ja maa ni kuu ia ndakui
ja ndi'i ni ja kuu ja sa'a ni,
chi sa'a ndaa ndija ni nuu
sandaa ni kuechi —jiña'a.
8 Yun te ni ja'an ia kuu
kuun, te ni joso ya ja ñu'u
nuu vasu ya nuu nikandii,
te ni nduu i'ni xeen nda'a
nikandii ja ni teñu'u ña jin
ñayiu.
9 Te ndi'i ñayiu ni ka kai
jin ja i'ni xeen yun. Su visi
ni saa, te tu ni ka ndatna'u
ini, te ni tu ni ka sa'a ka'nu
ñai jin ya, chi saa sua'a ni
ka kane'i jin sivi ia Dios,
ja neva'a ya jaka'nu siki
jakue'e ya'a.
10 Yun te ni ja'an ia kuu
u'un, te ni joso ya ja ñu'u
nuu vasu ya nuu tatnuni kiti
xeen yun, te ni kunee nii nuu
tatnuni ti. Te vi sua'a ka
ndakayi'i ñayiu yai ja ka jatu
ndeva'i.
11 Su visi ni saa, te tu ni
ka ndatna'u ini ja vi xndoi
taka jakue'e ka sa'i, chi saa
sua'a ka kane'i siki ia Dios oo
ndee andivi, ja ja'a ja ka jatu
ndeva'i vi ja ka ku'i kue'e
ndi'yi.
12 Yun te ni ja'an ia kuu
iñu, te ni joso ya ja ñu'u
nuu vasu ya nii yute ka'nu
Éufrates, te ni yichi ndute
yute yun, nagua ja na nune
ichi kikuei rey ja vajikuei
ichi nuu kana nikandii.
13 Te ni jini san ja yu'u
koo ka'nu vi yu'u kiti xeen vi
yu'u tee ndakani tno'o tno'o,
ni kekuei uni espíritu kue'e
ja kaa na kaa sa'gua.

14 Te sa'gua yun ka kuu
espíritu tachi ja ka sa'a
tniuu na'nu, te ni kekuei
kua'ankuei ja vi ndaxtutu
ndi'i rey ja ka tatnuni nii
ñuyiu, nagua ja vi kaxin
tna'a jin Dios kiuu ka'nu
maa ya, ja kuu ya ia ndakui
ja ndi'i ni ja kuu ja sa'a ya.

15 Te ni kachi Jito'o:

—Vi kuun ini gua'a, chi
sanaa ni te ndenta rin na
kuinio in kui'na. Te na ta'u
na ndetu ñayiu tu kixin ini
vi ni'nui sa'uin, nagua ja ma
kokaka vichi ja tna'i ja kanoo
nuu ñayiu —kachi ya.

16 Te ni ka ndaxtutu tachi
yun ndi'i rey, in nuu nani
Armagedón jin sa'an hebreo.

17 Yun te ni ja'an ia kuu
uja, te ni joso ya ja ñu'u nuu
vasu ya nuu tachi kuiñi. Te
ni jini san ja ndee ini veñu'u
andivi nuu tatnuni ia Dios ni
kee in tno'o ja kana jaa:

—Ja ni jino maa kiuu
—kachi.

18 Yun te ni jandute, te vi
ni'i kuiti kani tajan, te ni
tnaa xeen ndeva'a, ja vi tu
sa'un na in kiuu kii ñutnaa
xeen ndeva'a yun, ndee nuu
ni ka jinkoo ñayiu ñuyiu saa
nagua ni tnaa yun.

19 Yun te ni te'nde maa
ñuu ka'nu ja ni kuu siin uni
kua'a, te ni junkuei ndi'i ñuu
ja ka oo ñuyiu. Saa te ni
ndaka'an ia Dios maa ñuu
ka'nu Babilonia, te ni tet-
niuu ya tnundo'o ndeva'a ja
ni ka tna'i, chi ni kiti ndeva'a
ini ya siki yika kuechi ja ka
sa'i yun.

20 Te ni ka naa ndi'i ñuu ja
ka oo ma'ñu ndute mar, vi
suni ni ka naa yuku.

21 Te ni kuun ñiñi na'nu
siki ñayiu ja vee uu xiko kilo.
Te ni ka kane'e ñayiu jin ia
Dios, ja siun ni kuun ndeva'a
ñiñi, chi in tnundo'o ndeva'a
ni kuu.

17

Tnundo'o kii siki ña'a xiko maa

1 Yun te ni kii in ia ne'u ndi
uja ia ka jinokuechi nuu Dios
ja ka nee ya ndi uja vasu. Te
ni ka'an ya nuu san, te kachi
ya:

—Ne'e ya'a, te na xne'e rin
naxa koo tnundo'o kii siki
ña'a kuu nija'nu ja xiko maa
ja nukoo ña yu'u nuu jika
kua'a ndute.

2 Chi taka rey ñuyiu, na
kuinio ja ni ka sa'a de kuechi
ñuyiu jin ña, chi ni ka sa'a
de jane'e jayichi. Te ni sa'a
ña ja na kuinio ni ka jini
ñayiu ñuyiu jin taka jane'e
jayichi sa'a ña —kachi ya.

3 Yun te ni skuni ña
Espíritu ia Dios jin san, te
ni jaka ña ia jinokuechi yun
ja kua'an san ndee nuu ñu'u
te'a. Te yun ni jini san in
ña'a yoso kiti xeen, in kiti
kua'a, te nii ti ndee sivi ja
kane'e ña jin ia Dios. Te oo
uja xini ti jin uxi ndiki ti.

4 Te ña'a yun ni'nu ña
sa'un kua'a nditnuu, te ni
ndukutu ña jin kaa ja kuu
oro vi yuu vii ndeva'a vi
perla. Te yinda'a ña in vasu
ja kuu oro nuu ñu'u chitu
jakue'e jasua'a jin jane'e
jayichi ni sa'a ña.

5 Te tnee ña ndee in sivi ja
kuu in tno'o oyu'u ja tu na in
jinkui'nu ini, te sua'a ka'an:
"Ñuu ka'nu Babilonia, nana
si'i ñayiu ka xiko maa vi
ñayiu ka sa'a jane'e jayichi
ñuyiu ya'a" kachi tno'o yun.
6 Yun te ni jini san ña ja
jini ña, chi na kuinio ja ni
ji'i ña niñi ñayiu maa ia Dios
vi ñayiu ni ka ji'i ja ni ka
ndakani tno'o Jesús. Te nuu
ni jini san ña, te vi ni sa'u
kuii ini san.
7 Te kachi ia jinokuechi
nuu Dios:
—¿Nau ja vi ni sa'u kuii ini
ron, ndia'a ron? Te kaxtno'o
maa rin naxa kei ka'an tno'o
yiyu'u siki ña'a yun jin siki
kiti oo uja xini jin uxi ndiki
ja yoso ña yun.
8 Te kiti xeen ja ni jini
ron yun kuu in kiti ni oteku
ndee ama ka, su vitna, chi tu
ka ti oo. Su ja oo yatni ja
nana tuku ti nuu yau kunu
ndeva'a yun, ama ka ja ki'in
ti nuu naa sa'un ti. Te ñayiu
ñuyiu ja tu na sivi ka yoso
nuu liuru teku ndee nuu ni
jinkoo ñuyiu, vi sa'u kuii ini
nuu vi kuni kiti xeen ja ni
oteku ndee ama ka, te tu ka
ti oo, su ndajiokuiin tuku ti.
9 Ya'a oo in tno'o ja
jinkui'nu ini ñayiu ndichi.
Ndi uja xini ti yun kuu na
kuinio uja yuku nuu nukoo
ña'a yun.
10 Te ndi uja xini yun, suni
ka kuu na kuinio uja rey. Te
u'un rey yun ja ni ka naa de,
te in ni ka de tatnuni vitna,
su inka de chi kuini ka ja kii
de. Su nuu na kii de, te nini
kuu ja joo ni tiempu koo de.
11 Te kiti xeen ja ni oteku
ndee ama ka, te tu ka ti oo
vitna, suni suu ti kuu rey
kuu una, visi ja ni oo ti ne'u
rey kuu uja yun, te ki'in ichi
ti kua'an ti ja naa sa'un ti.
12 'Te ndi uxi ndiki ja ni
jini ron yun, ka kuu uxi rey
ja ka kuini de ja vi kotatnuni
de. Su ndesaa ni tiempu vi
ni'i tniuu de jin kiti xeen yun
ja vi kotatnuni de.
13 Te ndi uxi rey yun inuu
ni ka ndakani ini de, te vi
ndakuña'a de tniuu ka'nu ka
ndiso de nuu kiti xeen yun.
14 Te vi ndakoo de vi kaxin
tna'a de jin Lelu ia Dios, su
kundee Lelu ya. Chi maa ya
kuu Jito'o nuu taka jito'o, te
maa ya kuu Rey nuu taka
rey. Te ñayiu ka oo jin
ya, chi ñayiu ni kaji maa
ia Dios vi ni kana ña ya vi
ka skunkuu gua'i —kachi ia
jinokuechi nuu Dios.
15 Te suni kachi ia ji-
nokuechi nuu Dios:
—Ndute kua'a ja ni jini
ron jika nuu nukoo ña'a xiko
maa, ka kuu ñayiu kua'a
ndeva'a ñuu na'nu vi ñuu
kueli vi sa'an ka ka'in.
16 Te ndi uxi ndiki ja ni
jini ron xini kiti xeen yun,
ka kuu ndi uxi rey ja vi
kotatnuni jin ti. Te vi kuni
u'u de jin ña'a xiko maa yun,
te vi skendoo nda'u de jin
ña, vi tavichi tia'a ña de,
te vi kaa de kuñu ña, te vi
teñu'u de jin ña.
17 Chi maa ia Dios ni ke'e
anu de ja vi sa'a de nagua
kuini maa ya, ja inuu ni
ka ndakani ini de, te vi
ndakuña'a de tniuu ka'nu ka

ndiso de ja ka kuu de rey
nuu kiti xeen yun, guaa ndee
na skunkuu tno'o ni ka'an ia
Dios.
18 Te ña'a ja ni jini ron yun,
kuu ñuu ka'nu ja tatnuni
nuu taka rey ja ka oo nii
ñuyiu —kachi ia jinokuechi
nuu Dios.

18

Ja ni jinokau ñuu Babilonia

1 Te nuu ni ya'a yun,
te ni jini tuku san inka
ia jinokuechi nuu Dios ja
makuun ya ichi andivi jin
jaka'nu ndeva'a ya, te vi ni
ye'e ni'nu ninii ñuyiu jin
jaye'e tajan ya.
2 Te kana jaa ndeva'a ya, te
kachi ya:
Ja ni jinokau ñuu ka'nu Babilonia,
te ni nduu ve'e nuu ka oo tachi,
nuu ka yi'i ndi'i espíritu kue'e,
nuu ka oo chioko vi ndi'i kiti tne'e ja ka ndagua ja ka kuu kini ndeva'a inio.
3 Chi ñuu yun kuu na kuinio ña'a xiko maa,
te ni sa'a ña ja na kuinio ni ka ndajini ñayiu ndi'i ñuu,
ja ka sa'i kuechi ñuyiu,
vi ndi'i rey ñuyiu, na kuinio ja ni ka sa'a de kuechi ñuyiu jin ña.
Te ñayiu ja ka xiko ñuu yun ni ka kuu kuikai jin kua'a xu'un ja ja'a ñasi'i yun.
4 Yun te ni onini san inka
tno'o ndee ichi andivi ja
kachi:
Roon ja ka kuu ron ñayiu ñuu maa rin, kekuei nuu ñuu jian,
nagua ja ma vi tavi kuechi ron yika kuechi ja ka sa'a ñayiu ñuu jian,
te ni ma vi tna'a ron tnundo'o ja vi tna'i.
5 Chi ja ni kaya ndeva'a yika kuechi ka sa'i,
te ja ni jinonta ndee andivi,
te ja ni ndaka'an ia Dios ndi'i jakue'e ka sa'i.
6 Vi ndasa'a jin nagua ni ka sa'a ñai jin maa ron,
vi ndakuña'a uu tnundo'o gua'a ka saa nagua ni ka sa'a ña mai,
te vi ndasaka tna'a uu jichi ndakui ka ja na vi ko'o mai saa nagua ni ka sakai ja ni ka ji'i inka ñayiu.
7 Te ni sa'a teyii ndeva'a ñuu yun mai ja kua'a ndatniuu ni ni'i jin kua'a xu'un ja ni xnai,
te vi kuña'a tnundo'o nui ja na vi nda'i vi kanai,
chi ka ndakani ini jin anui:
“Ya'a nukoo na kuinio in ña'a tatnuni,
te masu ni ndonda'uo,
ni ma kunio tnundo'o”.
Kachi jin anui.
8 Te yun kuu ja vi invaa ni kiuu, te kii kua'a tnundo'o siki ñuu yun,
chi vi kuu ñayiu, te koo ndeva'a tno'o suchi ini, vi koo tnama,
te kai ñuu yun jin ñu'u,
chi ia ndakui ndeva'a kuu Jito'o Dios, te ndi'i ni ja kuu ja sa'a ya,

ja sandaa ya kuechi ñayiu
ñuu yun.
Kachi ya ndee andivi.

9 Te taka rey ñuyiu ja ni ka
sa'a jane'e jayichi jin ña vi ni
ka kusii ini ndeva'a jin ña, vi
nda'i vi kana ja ja'a ñuu yun,
nuu na vi kuni ja kana ñua'a
kai.
10 Te vi jinkuiin jika de
ja ka yu'u ndeva'a de ja
siun tna'a ndeva'a ñuu yun
tnundo'o, te vi kachi de:

—¡Su nda'u ni ka ñuu
ka'nu Babilonia! Chi in ñuu
ndakui ndeva'a ni okuu, te
vitna, chi vi nunuu sua'a ni,
te ni kenta tnundo'o ja ni
tna'a —vi kachi de.

11 Te taka ñayiu ñuyiu ja
ja'ankuei ka xiko ñuu yun,
suni vi nda'i vi kanai ja ja'a
ñuu yun, chi tu ka na ñayiu
vi ki'in ndatniuu ka xikoi.
12 Te ndatniuu ja ka xikoi
kuu oro, vi kaa ja kuu plata,
vi yuu vii, vi perla, vi sa'un
kuijin vii ndeva'a ja kuu
lino, vi sa'un kua'a nditnuu,
vi sa'un seda ja ndi'i vi
jakua'a, vi ndi'i nuu yutnu
ja ka ja'an xiko asin, vi taka
ndatniuu ja ni kuva'a jin yuu
finu nani marfil, vi yutnu
vii, vi kaa ja kuu bronce, vi
hierro vi yuu kuijin yeye'e
nani mármol.
13 Te suni ka xikoi canela
vi taka ja ja'an xiko asin, vi
suja vixin vi suja tnuyuja, vi
tatna xiko, vi nduxi uva vi
texe'en vi yuchi triu, vi triu
nii, vi kiti jiso, vi ndikachi,
vi kuai vi carreta, vi ka xikoi
ñayiu ja vi kunukuechi.
14 Te vi kachi jin ñuu yun:

—Ja ni ka kujioo ndi'i kiti
vixin ja ni ojio'o ndeva'a ron,
te ja ni naa ndi'i javii java'a
vi jakuika ni oneva'a ron, te
ma ndani'i sa'un ka ron —vi
kachi.
15 Te ñayiu ni oja'ankuei ni
ka oxiko ndatniuu, te ni ka
kuu kuikai ja ja'a ñuu yun,
vi jinkuiin jikai, chi ka yu'i
ja kana saa vi tna'i tnundo'o
ja tna'a ñuu yun, te vi nda'i
vi kanai.
16 Te vi kachi:
Su nda'u ni ka ñuu ka'nu
yun,
chi kuu na kuinio in ña'a ni
oni'nu sa'un kuijin vii
ndeva'a ja kuu lino,
vi sa'un nditnuu jin jakua'a.
Te ni ondukutu vii ña jin oro
vi perla vi yuu vii ndeva'a.
17 Te vi nunuu sua'a ni, te ni
naa ndi'i taka jakuika
ni oo nui.
Vi kachi.
Te vi kujioo jika ndi'i tee
ka skaka barco vi ndi'i ñayiu
ka jika nuu barco vi tee ka
satniuu nuu barco yun vi
ndi'i ñayiu ka satniuu nuu
ndute mar.
18 Te vi kuni ja kana ñua'a
kai ñuu yun, te vi kana ko'i:

—¿Ndenu oo inka ñuu ja
kintna'a inuu jin ñuu ka'nu
ya'a? —vi kachi.
19 Te vi kosoi ñuyaka xini,
ja ka tna'u ini, te vi nda'i vi
kanai, te vi kachi:
Nda'u ni ka ñuu ka'nu ya'a,
chi jin jakuika ni oo ñuu ya'a
ni ka kuu kuika ndi'i ñayiu
ka neva'a barco
ja ka jiondita nuu ndute
mar.
Te vitna vi nunuu sua'a ni, te
ni naa ndi'i.

Vi kachi.
20 Su vi kusii ini ron ja ka oo ron andivi,
ja siun ni naa ñuu yun.
Te vi kusii ini ron ja ka kuu ron ñayiu maa ia Dios,
vi roon ja ni chitniuu ña Jesukristu,
vi roon ja ni ka ndakani ron tno'o ia Dios,
chi ni sandaa ia Dios kuechi ja ni ka sa'a ña ñayiu ñuu yun jin ron.
Kachi tno'o yun.
21 Yun te in ia ndakui ndeva'a ja jinokuechi nuu Dios ni ki'in ya in kava ka'nu na kuinio in yoso molinu, te ni skunta ya makee nuu ndute mar, te kachi ya:
Suni sua'a kanakau ñuu ka'nu Babilonia
nagua ni kanakau kava ya'a,
te ma vi ndakuni sa'un ka.
22 Te jiña'a ya nuu ñuu yun:
Ma kuni sa'un ka ron yaa ja ka jita ñayiu
ni ja ka tee jin arpa
vi ni ja vi tiuu jin tnuyoo nda'i ni trompeta.
Te ni in ñayiu ma vi kosatniuu sa'un ka nuu ron,
te ni ma koni'i ka molinu nuu ron.
23 Te ni ma kuni sa'un ka ron ja koye'e ñu'u lámpara nuu ron.
Te ni ma kuni ka ron ja vi kana tee jin ña'a ja ka kusii ini nuu ka tnanda'a.
Chi ñayiu ka xiko ñuu ron, ni ka okuu ñayiu ni ka okuu nija'nu ñuyiu,
te ni xnda'u ron ndi'i ñuu jin tno'o tasi ron.
Jiña'a ya.
24 Chi tavi kuechi ñuu yun niñi ja ni ka jati ja ni ka ja'ni tee ni ka ondakani tno'o ia Dios, vi ñayiu maa ia Dios, vi ndi'i ñayiu ni ka ji'i nii ñuyiu.

19

Ka chiñu'u ia Dios ndee andivi

1 Te nuu ni ya'a yun, te ni jini san na kuinio ja ka ka'an jaa kuakua'a ñayiu ndee andivi, te ka kachi:
Ka'nu kuu ia Dios,
chi nuu maa Jito'o Dios vaji ja skaku ni'nu ña ya,
vi oo jaye'e tajan ya vi jaka'nu ya.
2 Chi maa ya guaa jandaa ja sandaa ndija ya kuechi,
chi ni tetniuu ya tnundo'o siki ñuu yun ja kui na kuinio in ña'a xiko maa,
te jin ja xiko ña'a yun maa ña
te ni xtivi ña ñayiu ñuyiu,
te ni ndaxtenaa ña ia Dios jin ña
ja ni ka ji'i tee ni ka ojinokuechi nuu maa ya.
Ka kachi.
3 Yun te ni ka ndajiokuiin ni ka ka'an tukui:
Ka'nu kuu ia Dios,
chi nikuii nikani kokana ñua'a ñuu yun ja kokai.
Ka kachi.
4 Te ndi oko kuun tee nija'nu jin ndi kuun ia ka teku ni ka jinkuiin jiti de, te ni ka chindei de xini de ndee nuu ñu'u, te ni ka chiñu'u de ia Dios ja nukoo ya nuu mesa

nuu tatnuni ya. Te ka jiña'a de:
—Saa na kokuu. Ka'nu kuu ia Dios.
5 Te ndee nuu mesa nuu tatnuni ya ni kee in tno'o ja ka'an sua'a:
Vi ka'an yiñu'u nuu ia Dios mao,
ndi'i roon ja ka jinokuechi ron nuu ya,
vi roon ja ka yu'u ni'nu ron ya,
a kuu ron ñayiu na'nu a ñayiu kueli.
Kachi.

Viko ja tnanda'a Lelu ia Dios

6 Te suni ni onini san ja na tno'o ka kana kuakua'a ñayiu, axi na kuinio ja jiso nuu jika kua'a ndute, axi na kuinio ja ni'i jiso kani tajan. Te ka jiña'a:
Ka'nu kuu ia Dios,
chi ni jinkondee maa Jito'o ja tatnuni ya,
chi maa ya kuu ia Dios ndakui ja ndi'i ni ja kuu ja sa'a ya.
7 Te na vi kokuu sii inio, te vi ja ka osii inio,
te na vi chiñu'o ya,
chi ja ni jino kiuu ja tnanda'a Lelu maa ia Dios,
chi ja ka otua'a ñayiu maa Dios
ja vi kokui na kuinio suchi ja vi tnanda'i jin ya.
8 Chi ni jandetu ia Dios ja vi kekui'nui sa'un kuijin ja kuu lino,
sa'un vii ja ye'e tajan.
Ka kachi.
Chi sa'un vii yun kuu taka tniuu ndaa ja ni ka sa'a ñayiu maa ia Dios.
9 Te kachi ia jinokuechi nuu Dios:
—Tee tno'o ya'a: “Na ta'u na ndetu ñayiu ni kana ya ja vi koi nuu viko tnanda'a Lelu ia Dios”.
Te kachi ka ya:
—Tno'o ya'a kuu tno'o ndaa ja ni ka'an maa ia Dios —kachi ya.
10 Te ni jinkuiin jiti san nuu ja'a ya ja chiñu'u san ya nuu siun. Te kachi ya:
—Ña'a, ma sa'a ron siun, chi suni jinokuechi rin nuu Dios nagua ka jinokuechi maa ron jin sava ka ñani ron ja ka ndikin ndaa ron tno'o Jesús. Chiñu'u ia Dios, chi tno'o ja ni ka'an Jesús kuu tno'o ka ndiso tee ka ndakani tno'o ya.

Ia yoso kuai kuijin

11 Yun te ni jini san ja nune andivi. Te yun ni kenta in kuai kuijin, te ia yoso ti yun nani ia ndaa, ia skunkuu, chi sa'a ndaa ya tniuu vi ja'nde ndaa ya kuechi, vi jaxin tna'a ya.
12 Te nduchi nuu ya, chi vi ye'e na kuinio yaa ñu'u, te ñu'u kua'a corona xini ya, te ndee in sivi ja tu na in jini, chi maintno'o maa ya guaa jini.
13 Te ni'nu ya in sa'un ni indajin nuu niñi, te sivi ya kuu: Tno'o maa ia Dios.
14 Te yata ya ka ndikin kua'a ña soldado ja ka oo andivi ka yoso de kuai kuijin, te ka ni'nu de sa'un finu ndeva'a ja kuu lino sa'un kuijin vivii.

15 Te yu'u ya ni kee in
yuchi kani xenxeen, nagua
ja jin yuchi kani yun kuña'a
ya tnundo'o vi tna'a ñayiu
taka ñuu. Te tatnuni xeen ya
jin in xtnuxii ja kuu kaa, te
sandaa ya kuechi na kuinio
ja kuain ni'nu ya uva, te
taxin ti, te kene'e ya nduxi
ti ja kuu tnundo'o ndeva'a
tetniuu ya, ja kiti ini ndeva'a
Dios, ia ndakui ndeva'a ja
ndi'i ni ja kuu ja sa'a ya.
16 Te nuu sa'un ya jin nuu
kuñu kokin si'in ya yoso in
sivi ja ka'an sua'a: "Maa rin
kuu Rey nuu taka rey, vi
maa rin kuu Jito'o nuu taka
jito'o".
17 Yun te ni jini san in
ia jinokuechi nuu Dios ja
nukuiin ya nuu nikandii. Te
ni kana jaa ya nuu ndi'i kiti
ndagua ja ka jiko ichi andivi
ja ka jaa kuñu, te jiña'a ya:
—Ne'ekuei te vi ndututu
ron, nagua ja vi kaxini ron,
chi sa'a ia Dios in viko ka'nu,
18 nagua ja vi kaa ron kuñu
tee ka kuu rey vi tee ka
kuu capitán, vi kuñu tee inu
teyii ndeva'a, vi kuñu kuai,
vi kuñu tee ka yoso ti, kuñu
ndi'i ñayiu ka jinokuechi
vi ñayiu tu ka jinokuechi,
ñayiu na'nu vi ñayiu kueli
—jiña'a ya.
19 Yun te ni jini san ja ni
ka ndututu maa kiti xeen
jin taka rey ka oo ñuyiu vi
soldado de, ja vi kaxin tna'a
de jin ia yoso kuai vi soldado
ya.
20 Te ni ka kakuiko ya kiti
xeen yun jin tee tno'o ja ni
ka ondakani tno'o ia Dios ja
ni ka osa'a de tniuu na'nu
jin nuu maa kiti xeen yun.
Chi jin tniuu na'nu yun ni
ka xnda'u de ñayiu ja ni
ka jandetui ka ndisoi tnuni
maa kiti xeen yun. Te ni
ka chiñu'i chu'chi ja ni ka
ndane'e nagua kaa maa ti.
Yun te nduu kiti xeen yun jin
tee ni ondakani tno'o tno'o
yun, ni ka tnaa teku ña ya
nuu in jitnu ja kai jin azufre.
21 Te sava ka ñayiu yun,
chi ni ka ji'i jin yuchi kani ja
ni kee yu'u ia yoso kuai yun.
Te ndi'i kiti ndagua ni ka jaa
ti kuñu yun, guaa ndee ni ka
ndenuu ini ti.

20

Tatnuni Jesukristu in mil kuia

1 Yun te ni jini san ja
makuun in ia jinokuechi nuu
Dios ichi andivi, te nee ya
ndakaa ja ndakune ya yu'u
yau kunu nuu kuu andeya vi
nee ya in cadena ka'nu.
2 Te ni kakuiko ya koo
ka'nu ja oo ndee jana'a, ja
suni kuu Tachi vi Satanás.
Te ni ju'ni ña ya ja konu'ni
mil kuia.
3 Te ni tnaa ña ya ja ma
kee nuu yau kunu nuu kuu
andeya, te ni jasi gua'a ya vi
ni tee ya seyu ya yu'u yau
yun, nagua ma kuu xnda'u
ka ñayiu taka ñuu guaa ndee
na jino mil kuia. Te nuu ya'a
mil kuia, te ndajin ja kaka
nuu ndee saa tiempu.
4 Yun te ni jini san kua'a
mesa nuu tatnuni ja ka
nukoo ñayiu ni ka ni'i tniuu
ja vi sandaa kuechi. Te suni

ni jini san anu ñayiu ja ni ka
kindoso yiki xini, ja ja'a ja
ni ka kandija ndai Jesús, te
ni ka ndakani tno'o ia Dios.
Te ñayiu yun, chi tu ni ka
chiñu'i kiti xeen, ni ja ni ka
ndane'e nagua kaa ti, te ni tu
ni ka jandetui ja jinkondee
tnuni ti tnei axi nda'i. Te ni
ka ndatekui ja ka tatnuni jin
Jesukristu mil kuia.
5 Ya'a kuu jaxtnañu'u ja
vi ndateku ndiyi, te sava ka
ndiyi, chi tu ni ka ndatekui
kiuu saa, chi guaa ndee na
jino mil kuia ja tatnuni ya,
saa vi ndatekui.
6 Te na ta'u na ndetu ñayiu
ka oo vii anui nuu ia Dios,
chi xtnañu'u kai vi ndateku.
Te ma vi kuni uun kai ja
vi kui jichi kuu uu, chi ma
kundee ka kue'e siki ja ka'ni
ña jin, chi saa sua'a sutu
vi kokui nuu ia Dios vi nuu
Jesukristu, te vi kotatnuni jin
ya mil kuia.
7 Te nuu na jino mil kuia,
te yaa Tachi nuu ndesi vekaa
yun.
8 Te kee ki'in ja xnda'u
ñayiu taka ñuu ja ka oo
ndi kuun lado ñuyiu, ja ka
kuu ñayiu ñuu Gog vi ñayiu
ñuu Magog, te xtutu kua'a
ndeva'a ñayiu na kuinio
ñuti ja nduei yu'u ndute
mar, ja vi kaxin tna'a.
9 Te ni ndontakuei de ninii
nagua jite ñuyiu, te ni ka
jionduu de nuu ka oo ñayiu
maa ia Dios vi ñuu ja kutoo
ya ja vi kaxin tna'a jin de. Su
ni tetniuu ia Dios ñu'u ja ni
kuun ichi andivi, te ni teñu'u
ña jin ndi'i de.
10 Te Tachi ja ni oxnda'u
taka ñayiu, chi ni tnaa ya
nuu in jitnu ja kai jin azufre,
nuu ja ka ñu'u kiti xeen
vi tee tno'o ja ni oka'an ja
ndakani tno'o ia Dios, te yun
vi kokai vi kojinjin nikuii
nikani.

Sandaa ya kuechi nuu mesa kuijin

11 Yun te ni jini san in
mesa kuijin ka'nu, vi maa ia
nukoo ja tatnuni. Te ni ka
kujioo ñuyiu vi andivi nuu
ya, te ni tu na'a ka ndenu ni
oo.
12 Te ni jini san ndiyi
kuu ja na'nu vi ja kueli ka
nukuiin nuu ia Dios. Te ni
ka ndanune nuu liuru, te
suni ni ndanune nuu inka
liuru ja kuu liuru nuu yoso
sivi ñayiu vi koteku nikuii
nikani. Te ni sandaa ya
kuechi ndiyi yun, nakuu
nakuu nagua ni ka sa'a in
in mai, naxa yoso nuu maa
liuru yun.
13 Yun te ni ndakuña'a
ndute mar ndiyi ja ni ka
ji'i nuu, vi ni ka ndakuña'a
jaja'ni vi ñuu ji'i ndiyi ja ka
oo nuu, te ndi'i ni sandaa ya
kuechi, nakuu nakuu nagua
ni ka sa'a in in mai.
14 Yun te ni tnaa ya ja ja'ni
vi ñuu ji'i nuu jitnu ja kai jin
azufre ja vi kokai vi kojinjin
nuu ñu'u, te yun kuu jichi
kuu uu ja vi kuu.
15 Te nuu jitnu kai yun ni
tnaa ya ñayiu ja tu na sivi ka
yoso nuu liuru ja vi kotekui.

21

Koo in andivi jaa vi ñuyiu jaa

1 Yun te ni jini san in andivi jaa vi in ñuyiu jaa. Chi ja ni ka naa andivi vi ñuyiu xtnañu'u, te suni ja ni naa ndute mar.
2 Te maa san kuu Juan ja ni jini san in ñuu ii ja kuu Jerusalén jaa, ja makuun ichi andivi nuu xika maa ia Dios. Te luu ndeva'a kaa na kuinio in suchi si'i ja ni ndasa'a kutu vii mai ja tnanda'i jin yii.
3 Te ni jini san in tno'o ja kana jaa ndee nuu mesa nuu tatnuni, te kachi:

—Vi kondia'a chi vitna, te oo ndia'a ia Dios ne'u ñayiu. Koo ya jin ñayiu, te mai vi kokuu ñayiu ñuu ya, te koo maa ya jin, nagua ja kokuu ya ia Dios mai.
4 Te ndasichi maa ia Dios ndi'i ndute nui, te ma koo sa'un ka kue'e ja vi kui, ni ma koo ka tno'o suchi ini ja vi kokuakui, te ni ma vi konda'i vi kokanai, ni ma vi kojatu vi kojani'ni, chi ja ni ndi'i taka tnundo'o yun ja ni ya'a —kachi tno'o yun.
5 Yun te ni ka'an ia nukoo nuu mesa nuu tatnuni ya, te kachi ya:

—Vi kondia'a, chi ndasa'a jaa rin ndi'i ja oo ya'a.

Te suni kachi ya:

—Tee tno'o ya'a, chi tno'o ndaa kuu ja kukanu ini ron —kachi ya.

6 Yun te kachi ka ya:

—Ja ni jino ndi'i. Te maa rin kuu jaxtnañu'u vi jasandi'i, ja ni skeja'a vi jaxndi'i. Te na ñayiu yichi, te sua'a ni kuña'a uun rin ndute ja kee ya'a ko'i, te kotekui nikuii nikani.
7 Te na ñayiu kundee nuu jakue'e, te ni'i ndi'i ya'a ja sa'a jajin, te kokuu rin ia Dios mai, te mai kokuu se'e rin.
8 Su ndia ñayiu inu ioo vi ñayiu tu ka kandija, vi ñayiu ka sa'a jatne'e ndeva'a, vi ñayiu ka ja'ni ndiyi, vi ñayiu ka sa'a kuechi ñuyiu jin inka ñayiu, vi ñayiu tasi, vi ñayiu ka chiñu'u chu'chi, vi ñayiu tno'o ja ka xnda'u ñayiu, te ndi'i ñayiu yun guaa ki'inkuei nuu jitnu ja kai jin azufre. Te yun kuu jichi kuu uu ja vi kui —kachi ya.

Makuun Jerusalén jaa

9 Yun te ni kii in ia ne'u ndi uja ia ka jinokuechi nuu Dios ja ka nee ya ndi uja vasu ja ka ñu'u chitu ndi uja tnundo'o sandi'i ni ka, te kachi ya nuu san:

—Ne'e ya'a, te na xne'e rin suchi vi tnanda'a jin Lelu ia Dios ja kokuu ñasi'i ya —kachi ya.

10 Te ni skuni ña Espíritu ia Dios ja ni jaka ña ia jinokuechi nuu ya in nuu yuku ka'nu vi sukun. Te ni xne'e ya nuu san ñuu ka'nu ñuu ii ja kuu Jerusalén ja makuun ichi andivi nuu xika maa ia Dios.
11 Te vi ye'e jika ñuu yun jin jaye'e maa ia Dios. Te jaye'e ñuu yun kuu nagua ye'e in yuu vii ndeva'a, nagua ye'e in yuu yeye'e ja kaa na kaa vidrio.

12 Te yu'u ñuu yun ni
jionduu ninii ndesi in muro
ka'nu vi sukun, te oo uxi uu
ye'e, te in in ye'e yun ka oo
in in ia ka jinokuechi nuu
Dios. Te in in ye'e yun ka
yoso in in sivi ndi uxi uu
tatatno'o Israel.
13 Te ichi nuu kee nikandii
oo uni ye'e, te ichi nuu kana
ya oo uni ka ye'e, te ichi lado
kua'a oo uni ye'e, vi ichi lado
satni oo uni ka ye'e.
14 Te ja'a muro ja ndesi
ñuu yun ka oo uxi uu kava
na'nu ja ka yituu gua'a ña, te
nuu in in kava yun ka yoso
in in sivi ndi uxi uu tee ni
chitniuu Jesús, ia kuu Lelu
maa ia Dios.
15 Te ia jinokuechi nuu
Dios ja ni ka'an nuu san, nee
ya in ndoo ja kuu oro ja
chikua'a ya maa ñuu yun vi
taka yuye'e vi muro ja ndesi
ñuu yun.
16 Te ñuu yun, chi oo
tikute, chi inuu ni yikua'a ja
kani vi ja jite. Te ni chikua'a
ia jinokuechi yun jin ndoo ja
nee ya yun maa ñuu yun. Te
ni kee ja oo uu mil uu ciento
kilómetro ja kani vi ja jite vi
ja sukun, inuu ni ka yikua'a
ndi'i ni lado.
17 Yun te ni chikua'a ya
muro ja ndesi ñuu yun, te
ni jino in ciento kuun xiko
kuun yiki ja sukun nagua ka
chikua'a ñayiu ñuyiu, suni
saa ni chikua'a ia jinokuechi
nuu Dios.
18 Te ndimaa yuu yeye'e ni
kuva'a jin muro yun, te maa
ñuu yun, chi vi oro nino'o
kuu na kuinio in vidrio vii
ndeva'a.
19 Te kava na'nu ja ka
yituu muro yun, chi ni ka
ndukutu jin ndi'i taka yuu
vii ndeva'a. Yuu xtnañu'u
kuu yuu yeye'e, te yuu kuu
uu kuu yuu ndindi'i, te
yuu kuu uni kuu yuu pintu,
te yuu kuu kuun kuu yuu
kuikuii.
20 Te yuu kuu u'un kuu
yuu pintu lirenu, te yuu kuu
iñu kuu yuu kuakua'a, te
yuu kuu uja kuu yuu kuaan
ndikuii, te yuu kuu una kuu
yuu ndi'i ndikuii, te yuu kuu
iin kuu yuu kuaan, te yuu
kuu uxi kuu yuu kuii na
kuinio manzana, te yuu kuu
uxi in kuu yuu ndi'i nditnuu,
te yuu kuu uxi uu kuu yuu
ndi'i ndikua'a axi morado.
21 Te ndi uxi uu ye'e yun
kuu uxi uu perla, chi in in
ye'e yun ni kuva'a jin in in
perla, te kayi ka'nu maa ñuu
yun kuu oro nino'o ja ye'e
tajan na kuinio vidrio.
22 Te tu ni jini san ni
in veñu'u ñuu yun, chi
veñu'u kuu maa Jito'o Dios,
ia ndakui ndeva'a ja ndi'i ni
ja kuu ja sa'a ya jin Lelu ya.
23 Te ñuu yun, tu jiniu'u
nikandii ni yoo ja koye'e
nuu, chi jaye'e maa ia Dios
sie'e ñuu yun, te suni ye'e
Lelu maa ya ñuu yun.
24 Te ndi'i ñayiu taka
ñuu ja ni ka kaku ni'nui
vi kokakai nuu ye'e ni'nu
ñuu yun. Te taka rey
ñuyiu kiukuei de ñuu yun
jin jakuika vi jayiñu'u ja ka
neva'a de.
25 Te taka ye'e ñuu yun,
ma vi ndandesi sa'un tno'o

nduu, chi tu na jakuaa koo
ñuu yun.
26 Te jakuika vi jayiñu'u
taka ñuu vi koo nuu ñuu
yun.
27 Su ma kuu sa'un kiuu
in jatne'e. Te ni ma kuu
kiuu ñayiu sa'a jane'e jayichi
axi ja xnda'ui inka ñayiu,
chi maa ni ñayiu ka yoso
sivi nuu liuru ja vi kotekui
ja neva'a Lelu maa ia Dios,
guaa kuu ja kiukuei.

22

1 Yun te ni xne'e ia ji-
nokuechi nuu Dios in yute
ja oo vii ndeva'a, te ndute
yun taa ja kotekuo. Te ndute
yeye'e kuu de, na kuinio
vidrio, te ni kee de nuu oo
mesa nuu tatnuni maa ia
Dios jin ia kuu Lelu ya.
2 Te jika ndute yun ma'ñu
sagua kayi ka'nu maa ñuu
yun, te nduu jioo yu'u yute
yun, ka nukuiin yutnu kuii
ja taa ja kotekuo. Te kuun
kiti vixin tnu uxi uu jichi ja
kuia, chi nuu yoo nuu yoo
kuun kiti vixin tnu. Te nda'a
yuku tnu yun kuu tatna ja ka
nduva'a ñayiu taka ñuu.
3 Te ma koo ka nagua ni
xtau tnia'a ia Dios ñuu yun.
Te maa ini ñuu yun koo
mesa nuu tatnuni ya jin ia
kuu Lelu ya. Te yun vi koo
ñayiu ka jinokuechi nuu ya
vi kochiñu'u ñai jin ya.
4 Te vi kuni yunuu ya, te
tnei vi kondisoi sivi ya.
5 Te ma koo ka jakuaa ñuu
yun, te ma vi kojiniu'u ka
ñayiu vi koo yun ñu'u ja
koye'e nui, ni nda'a nikandii
ja koye'e, chi maa Jito'o Dios
kosie'e, te vi kotatnuni nikuii
nikani.

*Ja oo yatni ja ndii Je-
sukristu*

6 Yun te kachi ia ji-
nokuechi nuu Dios:
—Tno'o ja ni jini ron ya'a,
chi tno'o ndaa ja kukanu ini
ron kuu. Te maa Jito'o Dios
ja ni jiña'a ya Espíritu ya
nuu tee ni ka ndakani tno'o
ya, kuu ia ni tetniuu ia ka
jinokuechi nuu ya, nagua ja
vi xne'e nuu ñayiu ka ji-
nokuechi nuu maa ya nagua
kuu ja oo yatni ja kokuu
—kachi ya.
7 Te kachi Jesús:
—Vi kinuu gua'a, chi
ñama ndii rin, te na ta'u na
ndetu ñayiu tava'a tno'o ia
Dios ja yoso nuu liuru ya'a
ja kaxtno'o nagua kokuu
—kachi ya.
8 Te maa san kuu Juan ja ni
jini san vi ni onini san taka
tno'o ya'a. Te nuu ni ndi'i
ni jini san vi ni onini san, te
jinkuiin jiti san nuu ja'a ia
jinokuechi nuu Dios ja xne'e
taka tniuu yun nuu san ja
chiñu'u san ya nuu siun.
9 Su yun te kachi ya:
—Ma sa'a ron siun, chi
suni jinokuechi rin nuu ia
Dios, nagua ka jinokuechi
maa ron jin ñani ron ja ka
ndakani ron tno'o ia Dios, vi
ndi'i ñayiu ka tava'a tno'o ya
ja yoso nuu liuru ya'a. Te
maintno'o maa ia Dios guaa
chiñu'u ron —kachi ya.
10 Te suni kachi ka ya:
—Ma tayu'u ron tno'o ia
Dios ja yoso nuu liuru ya'a ja

kaxtno'o nagua kokuu, chi ja
oo yatni tiempu ja skunkuu.
11 Te ma kondi'ni ron
nagua ka sa'a ñayiu, chi
na ñayiu sa'a jakue'e, te na
kosa'a mai jakue'e yun. Te
na ñayiu oo tne'e anu, te
na kosa'a tne'e ka mai anui.
Su na ñayiu sa'a ndaa, te
na kosa'a mai tniuu ndaa.
Te ñayiu oo vii anui nuu ia
Dios, te na kondasavii kai
mai —kachi ya.
12 Yun te kachi Jesús:
—Vi kinuu gua'a, chi
ñama ndii rin, te kinda'a
rin ja vi kuta'u in in ñayiu,
nakuu nakuu na tniuu ni ka
sa'i.
13 Te maa rin kuu
jaxtnañu'u vi jasandi'i, ja
ni skeja'a vi jaxndi'i, nuu
jinkondee vi nuu skundi'i
—kachi ya.
14 Te na ta'u na ndetu
ñayiu ka ndakate sa'uin ja vi
koo vii nuu yika kuechi, chi
vi ni'i kiti vixin kuun yutnu
taa ja kotekuo ja vi kai, te
kuu kiukuei ye'e ja vi koi
ñuu yun.
15 Su ichi ye'e vi kendoo
ñayiu ka sa'a jakue'e ja ka
kuu na kuinio ti'ina, vi ñayiu
tasi, vi ñayiu ka sa'a kuechi
ñuyiu jin inka ñayiu, vi
ñayiu ja'ni ndiyi, vi ñayiu
chiñu'u chu'chi, vi ñayiu too
ja xnda'ui inka ñayiu.
16 Maa rin kuu Jesús, te
ni tetniuu rin ia jinokuechi
nuu rin nagua ja ndakani ya
ndi'i tno'o ya'a nuu ñayiu ka
skua'a. Te maa rin kuu yo'o
ja kuu ndikin tata rey David.
Maa rin kuu kimi ndii ja ye'e
vivii tno'o ne'e.
17 Te Espíritu ia Dios
vi ñayiu maa ya ka kui
na kuinio suchi si'i ja vi
tnanda'a jin Lelu ya ka
kachi:
—Ne'e ni.
Te na ñayiu nini tno'o ya'a
na ka'in:
—Ne'e ni.
Te na ñayiu yichi, te kuini
ja ko'i ndute, na ki'in nuu ya,
te sua'a ni ni'i uin ndute ko'i,
te kotekui nikuii nikani.
18 Te ndi'i ñayiu ka nini
tno'o ia Dios ja yoso nuu
liuru ya'a ja kaxtno'o nagua
kokuu, chindetu san jin, ja
nuu ja ndee ñayiu ndasonee
ka in uu tno'o saa nagua
yoso nuu liuru ya'a, te kona'i
ja suni saa ndasonee ka
ia Dios tnundo'o tna'i saa
nagua yoso nuu liuru ya'a.
19 Te nuu ja ndee ñayiu
kindee in uu tno'o ja yoso
nuu liuru ya'a ja kaxtno'o
nagua kokuu, te suni saa
ni ndakindee ia Dios kiti
vixin kuun nuu yutnu taa ja
kotekuo ja ma kuu vi kai, te
ma kuandetu ya ja kiukuei
ñuu ii, nagua yoso nuu liuru
ya'a.
20 Te ia ndakani ndaa tno'o
ya'a kachi:
—Ja ndaa ndija ja ñama
ndii rin.
Saa na kokuu. Ne'e ni, vi
Jito'o san Jesús.
21 Te maa Jito'o Jesukristu
na koto na kuni ña ya jin
ndi'i ni. Saa na kokuu.